Digitized by Google

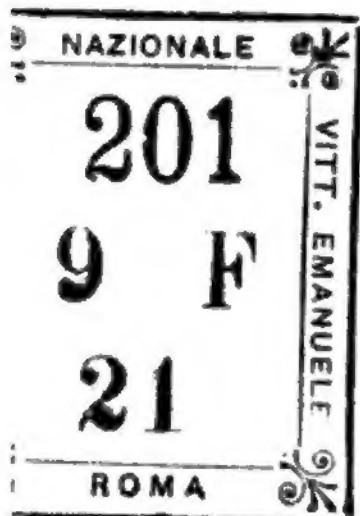
NAZIONALE
201
9 F
21
VITT. EMANUELE
ROMA

NOVVM TESTAMENTVM

GRAECE ET LATINE

CAROLVS LACHMANNVS RECENSVIT

PHILIPPVS BVTTMANNVS PH. F. GRAECAE
LECTIONIS AVCTORITATES APPOSVIT

I

TOMVS PRIOR

BEROLINI
IN AEDIBVS GEORGII REIMERI
A. MDCCCXXXXII

PIAE RECORDATIONI

FRIDERICI SCHLEIERMACHERI

PRAEFATIO CAROLI LACHMANNI.

Ad scripta veterum repraesentanda duabus diversis utimur artibus: nam et qui scriptor quid scripserit disputamus, et quo rerum statu quid senserit et cogitarit exponimus; quorum alterum sibi iudicandi facultas vindicat, alterum interpretatione continetur. iudicandi tres gradus sunt, recensere, emendare, originem detegere. nam quid scriptum fuerit, duobus modis intellegitur, testibus examinandis, et testimoniis, ubi peccant, revocandis ad verum: ita sensim a scriptis ad scriptorem transiri debet. itaque ante omnia quid fidissimi auctores tradiderint quaerendum est, tum quid a scriptoris manu venire potuerit iudicandum, tertio gradu quis quo tempore qua condicione quibus adminiculis usus scripserit explorandum. ex auctoribus quaerere, quod primo loco posui, id quod recensere dicitur, sine interpretatione et possumus et debemus: contra interpretatio, nisi quid testes ferant intellectum fuerit, locum habere, nisi de scriptore constiterit, absolvi non potest: rursus emendatio et libri originis investigatio, quia ad ingenium scriptoris cognoscendum pertinet, tamquam fundamento nititur interpretatione. quo fit ut nulla huius negotii pars tuto a ceteris separari possit, nisi illa una quae debet esse omnium prima: illam dico quae testium fidem perscrutatur et locupletissimis auctoribus tradita repraesentat.

Quid igitur eos spectare dicemus, qui hunc ipsum primum gradum contemnentes libros novi testamenti recensendos negant? scilicet illis rectius agere videtur qui communem et pervulgatam editionem recognoscat et ubi fieri possit emendet. itane vero? navo et continuo labori operam fortuitam remissam neglegentem praeferunt? longe maximam verborum sacrorum partem a recognoscente sine ulla cura praeteriri non indignantur, sed postulant? ex acutulis observationibus cupide correcta laudibus efferunt, vitia indiligenter relicta non culpant? ni mirum, tametsi confiteri nolint, pudendam superstitionem unum mendax vocabulum incutit: nam ista *recepta* editio, quam nemo doctus

authenticam habuit, si potius vel vulgaris vel plebeia vel denique tolerata, cum vix tolerabilis sit, diceretur, hodie ista levissima duorum eximiorum typographorum opera in refingenda fortuito nata lectione posita non videretur emendabilis, sed reicienda. quanto satius fuit id iam dudum suscepisse quod nunc tandem nostra, id est mea et Philippi Buttmanni, perficitur industria! quod si Bengelius eadem prudentia qua apocalypsin omne novum testamentum recensuisset, Graeae nobis non obstreperent, illae, inquam, quas apud Aeschylum Prometheus depingit,

δηναιαὶ κόραι
τρεῖς κυκνόμορφοι κοινὸν ὄμμ' ἐκτημέναι,

quae superbia inflatae una voce ter *) raucum insonuere, et facillimum esse laborem nostrum et inutilem. nec defuit qui diceret hoc totum negotium posse per se quemlibet, si modo velit, ex quacumque editione critica conficere. quod non est ita: neque enim ulla umquam facta est editio critica quae omne instrumentum exhiberet, neque eo uti potest nisi qui artem didicerit sive per se inventam sive a me monstratam.

Sunt autem huius artis praecepta numero pauca, aperta cognitu, ad usum prompta, siquis modeste ac pudenter agat neque iudicium prius quam quaestionem exerceat. in quo soleo quorundam criticorum tumultus mirari, qui, cum primum testis cum teste discrepare intellectus est, statim argumenta parata habent quibus sese quid ipse scriptor ediderit docere posse confidant. nempe hoc modo factum est ut multa gravissimis monimentis testata, quod reconditiora essent, non satis explicata reicerent, alia vix relatu digna, quod subtilibus ratiunculis exornari possent, susciperent, nihil quidem veriti sanctis scriptoribus iniuriam facere, dum sibi cum suo acumine placerent. quanto autem est homine Christiano dignius, cupiditati ac sui confidentiae moderantem quaerere qua quidque fide in ecclesia a primis inde temporibus posteritati propagatum sit et quasi per manus traditum, idque vero propius esse existimare, tametsi nondum percipias, quod auctores ediderint locupletissimi.

Ergo quia de libris per multa saecula deductis et in diversas nationes dispersis testes expendendi sunt, ante omnia antiquissimorum rationem habebimus, et inter hos talium qui a quam disiunctis-

---

*) Hallische allgemeine litteraturzeitung 1833, I, p. 411; 1834, I, p. 310. 311; Röhrs kritische predigerbibliothek, XIV, p. 446. 447.

simis processerint locis: fine certo constituto recentiores, item leves et corruptos, quantum fieri poterit recusabimus.

Ac primum quidem de antiquitate cur tam multi nobis adversentur mirabile est. qui si scirent quam pauca sint quae antiqui testes non emendatissima exhibeant, profecto novos et a primo fonte longe remotos neque ullo nomine luculentiores contemnerent: nunc quaesita ratione id quod natura sua raro fieri potest hic locum habere dicunt, ut antiqui libri quicumque ad nostra pervenerint tempora, ii omnes pravi et corrupti sint: novos autem, quorum maxima et copia est et inter se similitudo, esse fere eodem exemplo scriptos quo fuerint antiquissimi scilicet qui non extent. quod ut fieri posse non nego, sic reapse ita esse pernego, quandoquidem ii scriptores antiqui quorum temporibus et bonos et pravos codices fuisse statuunt, cur solis pravis usi fuerint causam nemo dicere potest, cum tamen vetustissimos qui extant libros cum scriptoribus antiquissimis mirifice consentire appareat. quae cum ita sint, expectabo donec aliquis hanc reconditam rationem aperuerit, cur Irenaeus et Origenes quam Complutenses aut Erasmus depravatioribus libris usi esse existimandi sint. tantum nequis Atticismo et suo et Byzantii natorum codicum exultet: in quo genere istas quas supra dicebam Graeas video, quidquid suo illo lumine numquam conspexerint, id alium neminem cognovisse habere certissimum.

Tantorum tamque expolitorum ingeniorum cachinnos si reformidarem, Hieronymi non auderem apponere iudicium, qui ab istorum subtilitate longe afuit, quibus facillimum est sanctis scriptoribus sua verba suasque sententias spreta testium auctoritate restituere. at ille mihi valde prudenter videtur egisse, cum quattuor euangelia edidit 'codicum Graecorum emendata conlatione,' inquit, 'sed veterum.' sed non minus prudenter hoc, quod codices a Luciano et Hesychio nuncupatos repudiavit, quos paucorum hominum adseri ait perversa contentione, cum multarum gentium linguis scriptura ante translata doceat falsa esse quae addita sint. hoc scilicet illud est quod supra dixi, ex diversis orbis Christiani partibus testes colligendos esse, corruptis fidem praestari non oportere. nam in quo longinquarum regionum libri consentiunt, id ex antiquissimis in diversa loca diffusum esse credibile est: contra quae singulorum exemplarium propria sunt, ea domi nata neque ex communi fonte derivata esse debemus suspicari. horum igitur priva testimonia reiciemus, quia consensum requirimus: ipsos libros totos, si modo antiqui sunt, si modo plerumque certi, non recusabimus: nam si testes nulla vel neglegentia vel curiositate vel

libidine peccantes solos admittere velimus, verendum est ne omnino omnes debeamus excludere.

Nunc incipiam singula testificationum perpendere momenta. itaque nihil testatius esse potest eo in quo omnes undique auctores consentiunt. paulo minus efficit consensio, si eorum pars taceat vel aliquo modo deficiat. porro maius in testium ex diversis regionibus coactorum concordia firmamentum est quam ab aliquot popularibus vel neglegentia vel quasi compacto ab illis discedentibus periculum. sed ancipitia censenda sunt testimonia, cum longinquorum testium consensus aliorum item locis diiunctorum in diversa testificatione consensu elevatur. incerta sunt quae in aliis regionibus alia, sed constanti singularum consuetudine, tradita sunt. postremo infirma, in quibus ne eaedem quidem regiones consentiunt.

Hisce sex, nisi fallor, auctoritatis et fidei gradibus singula verba ac paene singulae litterae censeri poterunt, si eam quam supra exposui testium expendendorum secuti fuerimus rationem. quorum si cui aut iniuria facta fuerit aut parum idoneus admissus, effectus in multis partibus alius ac diversus erit quam si omnibus qui extant probis et gravibus utemur; itemque alius, si teste incognito, sed certo et multarum rerum gnaro, tandem producto multa ad id tempus exigua fide tradita haud paulo maiorem nancta fuerint auctoritatem.

Habes normam recensendi, necessariam, simplicem, sed magnae diligentiae et anxiae quaestionis plenam: habes effectus, partim laetissimos, partim parum firmos et ipso casu mutabiles. at vero istorum qui nobis adversantur et felicior condicio est et gloriosior. nam eorum longe plurima in quibus nos multum laboramus, incognita et intacta praetereunt: est enim facilius sane et commodius auctoritates non exquirere, sed eis quae vir magnus Erasmus dedit, neque illustres typographi Robertus Stephanus et Elzevirii fratres spreverunt, nec denique Griesbachii sollertia removit, tamquam certissimis inhaerere. tum vero idem Griesbachius, quem unum auctorem habent (nam Wetstenii duo ingentia sunt volumina, Matthaei autem quam multa!), quemcumque ille in remissos animos iniecit aculeum, facile evellunt firmo et certo iudicio, sed suo. illa scilicet ingeniosis tractatoribus nobilis videtur et efficax confidentia, nostra autem haec anxietas tarda illiberalis servilis. quod ubi ab ingeniis suis sese destitui sentiunt, nequid etiam minimum ignorare videantur, me culpant, quod testes nimium paucos secutus sim; sed eos et fidissimos et praeter quos veteres alii nulli extent: ipsi suos, quibus confidunt, quot numero

qualesve sint, dicere non possunt. ego vero si istis valde placerem, mihi vehementer displicerem: nam ita didici, fidem religionem constantiam in nullo negotio posse adhiberi nimiam: neque in his libris, quorum nullam litteram neglegi oportere sentio, velim quicquam meo arbitratu meoque iudicio definire, sed per omnia auctores sequi et antiquissimos et probatissimos.

Ac mihi videtur singulari providentiae benignitate effectum esse ut testes omnium antiquissimi et aetate paene pares essent et ex diversis prodirent regionibus, recentissimus autem cuius aliqua habenda ratio sit, illis primis non amplius annis ducentis esset posterior. tot enim ferme annorum spatio ab Irenaeo, paucioribus ab Origene, distat Hieronymi editio; quae nobis ad eam rem erit ut nequid extremo quarto saeculo recentius admittamus, si quando testium vel antiquitas vel fides non poterit satis certo cognosci: nam Hieronymo per se auctore non utimur, sed antiquioribus quive his deficientibus tuto substitui possint.

In Irenaeo (nam ab hoc incipiendum est) ut caveamus ne quae memoriae vitio male protulerit pro testatis habeamus, communis et pervulgata praeceptio est. insigne exemplum dedimus huius voluminis pagina 59,8.9. nec mihi obscurum videtur Irenaeum, cum libros suos scriberet, saepius quam ipsa sacra scriptura suo quodam usum esse eclogario, in quo ea quae sibi usui futura putaret perscripsisset. inde est quod libro quinto p.319 Lucae tribuit quae sunt Matthaei 4,9, scilicet ex Luca 4,6 interpolata, hoc modo, 'haec omnia tibi dabo, [quoniam mihi tradita sunt et cui volo do *ea*,] si procidens adoraveris me'. item libro quarto p. 243 haec habet petita ex Luca 6,29 admixto Matthaeo 5,40, 'tollenti tibi tunicam, [remitte ei et pallium,] et ab eo qui tollit tua non reposcas. et quem admodum vultis ut faciant vobis homines, facite eis. [et siquis te angariaverit mille passus, vade cum eo alia duo]'. item libro tertio p. 210 duo Matthaei capita 10,18. 23,34 commiscet, ita, 'ante duces et reges stabitis propter me, [et ex *vobis* flagellab*unt et interficient* et persequ*entur* a civitate in civitatem]'.

Altera cautio est ne per socordiam decipiamur librariorum. Sabatarius in libro utilissimo fere sequitur iudicium Massueti: nos et ex Irenaeo et ex ceteris auctoribus Latinis, Cypriano, Lucifero Calaritano, Hilario Pictavensi, ea exhibuimus quae critici sibi in optimis

membranis lecta indicassent. nam testimonia Latina non ab Sabatario sumpsimus, sed nostro studio collegimus: quo factum est ut alia rectius scripta, alia proprio loco relata, paucula etiam ab illo neglecta, apposuerimus, et ille contra fortasse non nulla dederit a nobis in tam vasto labore praetermissa. Hilarium Maffeii subinde inspeximus, sed eum post nos constantius excutiet qui criticos adiuvare quam ingentes commentarios consarcinare maluerit.

Sed redeundum est ad Irenaeum. in quo tertium in eo positum est incommodum, quod ille non tam ipse loquitur quam per interpretem. sed hic interpres satis antiquus est, quippe quo Tertullianus usus sit: neque ille usquam facile in Irenaei opere vertendo Latinam librorum sacrorum editionem evolvit, sed ei cum adsuetus esset, multa vocabula ut illic esse meminerat ita expressit. quid ergo est? licet aliquando non Irenaeum sed Latinos novi testamenti codices secutus sit, eos cum Irenaei libris in plerisque omnibus consensisse multis documentis cognoscitur; quamquam non negabo paucis quibusdam locis Irenaeo cum Origene et ceteris Graecis magis quam cum Latinis convenire.

Ceterum illa Latina librorum sacrorum interpretatio quin secundo saeculo facta sit dubitari non potest hac ipsa de causa quod Irenaei interpreti non fuit ignota. hoc autem, si velimus attendere, non est ad intellegendum difficile: adeo multa sunt in quibus et Irenaeus Latinus et ceteri scriptores Latini antiquissimi et codices Latini sinceriores consentiunt; quae nisi in usu et consuetudine communi fuissent, necessario ab alio aliter referrentur. exempla subieci eius modi tantum in quibus non modo ceteri sed etiam Irenaei interpres consentiret. *εὐδοκία* Lucae 2,14 'bona voluntas', non 'placitum'. *κάλαμον συντετριμμένον* Matth. 12,20 'calamum conquassatum' Irenaei interpres, 'harundinem quassatam' ceteri. *λαὸν κατεσκευασμένον* Luc. 1,17 'plebem perfectam'. *ἡ μέλλουσα ὀργή* 'ventura'; vix apud unum vel alterum 'futura': quos ita mutare non miror, sed ceterorum consensum miror. Matth. 7,12 *ἵνα μὴ κριθῆτε — κριθήσεσθε* 'ne iudicemini — iudicabitur de vobis'. cur nullus omnium posuit 'iudicabimini' aut 'iudicari habetis'? *ἄμεμπτος* 'sine querella'; sed ad Hebraeos 8,7 longe aliter et quidem liberius, ne omnes libros ab eodem homine Latinos factos putemus. Luc. 1,8 *ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτόν* 'cum sacerdotio fungeretur', *τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ* 'vicis suae', mox 1,9 *ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι* 'sorte exiit ut incensum poneret'. hoc postremum cum nimis ineptum videretur, apud Irenaeum addita est alia interpretatio haec, 'evenit (quod male scribitur 'et venit') uti sacrificaret': ab aliis

factum 'forte accidit sacrificare'. Luc. 12,58 ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ 'ut libereris ab eo', ubi vix ullus habet 'discedere'. actuum 8,9 ἐξιστῶν 'seducens', tum deinde 8,11 ἐξεστακέναι αὐτούς 'dementasset eos'. 8,23 σύνδεσμος ἀδικίας 'obligatio iniustitiae': hoc ita omnes. 10,2 εὐσεβής 'religiosus'. 11,15 μὴ κοίνου 'ne commune dixeris'. 11,38 τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου 'qui oppressi erant a diabolo'. 20,27 οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην 'non enim subtraxi'. ad Rom. 13,2 ἑαυτοῖς κρῖμα λήμψονται 'ipsi damnationem sibi adquirunt'. in prima ad Corinth. 1,28 τὰ ἐξουθενημένα 'contemptibilia'. 3,17 φθείρει φθερεῖ 'violaverit disperdet', vel 'violaverit violabit', sed 'violaverit' tantum non omnes. in secunda 2,17 καπηλεύοντες 'adulterantes'. ad Galat. 2,2 ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον 'contuli cum eis euangelium'. 3,5 ὁ ἐπιχορηγῶν 'qui tribuit', non 'qui ministrat'. ad Ephes. 5,6 ἀπατᾶν 'seducere', et in secunda ad Thessal. 2,10 ἀπάτη 'seductio'. ita in Paulinis tantum, ut ad Ephes. 4,22 apud Tertullianum, et ubicumque in iis legitur ἐξαπατᾶν: nam quod idem in epistula Iacobi 1,26 usu venit, non est magni momenti, cum catholicarum maiorem partem post ceteros libros Latine expressas esse manifestum sit. ad Philipp. 2,15 φωστῆρες 'luminaria' uno consensu omnes. 3,20 πολίτευμα 'conversatio'. eodem modo ad Ephes. 2,12 exprimitur πολιτεία: quod profecto mirum, nisi idem interpres utramque epistulam vertit. in prima ad Thessal. 5,3 εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια 'pax et munitio'.

Haec eo curiosius tractavi, quod videbam eos qui de vetere interpretatione rectissime sensissent, nulla sententiae suae argumenta dixisse. alii posthac subtilius exponent quot numero interpretes fuerint et quo ordine scripserint: mihi satis est si de maiore parte novi testamenti demonstravero, singulos libros semel Latinis verbis expressos esse, deinde inmutatos ab aliis, non denuo versos. vetus haec interpretatio vix dubitari potest quin inter eam gentem quae Graecae linguae minime perita esset nata fuerit, hoc est in Africa: de quo post alios ad persuadendum satis dixit vir doctissimus Nicolaus Wisemanus *). sed haec Afra lectio mox tam varie correcta mutata corrupta fuit, ut hodie non videatur tota reciperari posse, et magna cautione opus sit in testibus seligendis, ne alios admittamus quam

*) Two letters on some parts of the controversy concerning I. John V,7. containing also an inquiry into the origin of the first Latin version of scripture, commonly called the Itala. Rome 1835.

qui illam veterem vulgatam in plerisque sinceram exhibeant. itaque inter scriptores Latinos ii soli quos supra diximus nobis visi sunt idonei, Cyprianus, Lucifer Calaritanus, Hilarius Pictavensis, et codicibus Latinis uti maluimus paucis quam parum fidelibus.

Euangelia vetera Vercellense et Veronense exhibuimus quem admodum ab Iosepho Blanchino in euangeliario quadruplice Romae anno 1749 edita sunt nec summa cum fide et multis sui partibus lacera. quibus Buttmannus (nam is hanc partem administravit solus) cum tanta cura usus est, ut ubicumque vel minimus est ceterorum dissensus, cum horum testium nulla facta fuerit mentio, tum eos tacere credendum sit. tertium his adiunximus in euangeliis Colbertinum in Petri Sabatarii bibliis Latinis anno 1749 Parisiis editum, ab omni parte integrum, sed saeculo duodecimo neglegenter scriptum. haec tria sola euangelia tum cum hanc editionem instituebamus memineram tota typis expressa (nam excerptis uti minus tutum existimabam): sed latuit me codicis euangeliorum purpurei litteris argenteis scripti pars non exigua Neapoli olim Vindobonam advecta, cuius ectypon in temporariis quibusdam libellis occultatum potius quam vulgatum quod numquam videram, locupletioribus intentus neglexi. in quo incuriam meam reprehendet qui singula indicare poterit quae propter illum librum, si eo fuissemus usi, in scriptionis seriem a nobis admitti debuissent. Claromontanum Matthaei codicem, qui nunc est in Vaticana bibliotheca, cum is qui eum edidit cum Brixiensi saepius quam cum aliis congruere dixisset, id quidem mendacium esse sero comperi: est enim nulli dissimilior. hic quoque aliquando in cellas nostras cogendus erit. nuper audivi in Sangallensis monasterii bibliotheca esse aliquot paginas antiquissimi libri litteris uncialibus scripti, qui paene in omnibus cum Vercellensi consentiret. eis, ut accepi, haec continentur, Matth. 17,1-5. 14-26. 18,1-20. 19,21-21,3. 26,56-74. 27,62-28,2. 8-20. Marci 7,13-31. 8,32-9,9. 13,3-20. 15,22-16,13. eodem loco adservatur extrema pagina euangelii Marci littera unciali Merovingica scripta: ex qua quid profici possit ignoro, quia post excessum Ildefonsi ab Arx, optimi senis et de me egregie meriti, a quo id exquiram habeo neminem.

In Paulinis epistulis duorum nobis codicum exemplaria praesto fuerunt, regii, qui Claromontanus dicitur, a Sabatario in bibliis Latinis, Börneriani sive Dresdensis a Christiano Frid. Matthaei Misenae anno 1791 editum. Claromontani vetere apographo Sangermanensi, cuius varietates Sabatarius exhibuit, vix usquam usi sumus. Börnerianus caute tractandus fuit, ut pote saeculo nono apud Sanctum

Gallum scriptus (hoc enim Rettigius accurate docuit), sane ad exemplum vetus Graecum et Latinum, sed a librario qui et Hieronymianam in manibus haberet et ipse grammaticam Dosithei degustasset. apocalypsin ex commentariis Primasii, saeculi sexti scriptoris, a Sabatario excerptam in usus nostros convertimus. in reliquis novi testamenti partibus Afrae interpretationis codices sinceros non habuimus.

Nam in recensendo ne a vera via aberremus, in primis cavendum est a praevaricatoribus. extant enim Latini libri non pauci qui cum ad Graeca exemplaria exacti sint, ab Afra sua origine mirum quantum discrepent et cum inimicissimis quasi colludant. quos vel emendatos vel Italicos dicere licet: nam illud studium emendandi Latina ex Graecis longe advectis Romae potius et in Italia quam in provinciis viguisse credibile est. idque ipsum Augustinus satis declarat, qui cum in varietate codicum Latinorum postremo ad Graecos redeundum esse dicat, ante omnia Latinos veriores, scilicet Afris, in Italia scriptos consuli iubet. nam exemplaria Italica intellegenda esse ubi 'interpretationem Italam' ceteris praeferendam esse scribit de doctrina Christiana libro secundo 15,22, Wisemanus egregie demonstravit, hoc argumento usus quod idem Augustinus adversus Faustum libro XI,2 illud ipsum praeceptum ter repetens primo dicit ad 'exemplaria veriora' confugiendum esse, tum libri ab Afro haeretico prolati 'originem' spectandam, denique 'ex aliarum regionum codicibus, unde ipsa doctrina commeaverit,' iudicandam dubitationem. itaque apparet Augustinum vel Italicis libris usum esse vel ad Italicos exactis. 'nam codicibus emendandis', inquit, de doctrina Christiana libro II, 14. 15, 21. 22, 'primitus debet invigilare sollertia eorum qui scripturas nosse desiderant, ut emendatis non emendati cedant ex uno dum taxat interpretationis genere venientes. in ipsis autem interpretationibus Itala ceteris praeferatur: nam est tenacior verborum cum perspicuitate sententiae.' non emendatos dicit qui suae dum taxat patriae consuetudinem sequantur, hoc est Africanos vel puros vel interpolatos: inter ceteras nationes Italos habere exemplaria Graecae lectionis tenaciora: 'libros autem novi testamenti', inquit, 'siquid in Latinis varietatibus titubat, Graecis cedere oportere non dubium est, et maxime qui apud ecclesias doctiores et diligentiores repperiuntur.' haec omnia recte et prudenter: nullum usquam verbum de illa, quam isagogistae somniant, Itala interpretatione omnium antiquissima. neque enim Augustinus, cum a Romana ecclesia euangelium in Africam ve-

nisse crederet, indidem codices Latinos transvectos esse opinatus est, sed, ut res erat, primum in Africa natos: nam cum interpretes 'primis fidei temporibus' extitisse dicit, Romanae ecclesiae initia intellegere multis nominibus absurdum est, de Carthaginiensi valde probabile. quod autem Latinos interpretes numerari posse negat ('ut enim cuique', inquit, de doctrina Christiana libro II,11,16, 'primis fidei temporibus in manus venit codex Graecus, et aliquantulum facultatis sibi utriusque linguae habere videbatur, ausus est interpretari'), hoc dicere voluit, si magis proprie locutus esset, in Africa versus finem saeculi secundi fuisse interpretes non multos, qui autem libros ab eis conversos interpolarent innumeros: quod ita fuisse nemini qui modo Cyprianum cum Tertulliano contulerit obscurum esse potest. sed illa, quam Italis Augustinus adscribit, codicum emendatio his interpolationibus cum doctior fuit, tum eius temporibus propior, quippe quae ne tum quidem desisset et ipsius ceterorumque Afrorum studia in codicibus emendandis posita superaret. id quod vel ex Hieronymi editione apparet, qui cum Damaso iubente euangelia recenseret ita ut 'ne multum a lectionis Latinae consuetudine discreparent', quis dubitat eum Romanae potissimum ecclesiae lectionem secutum esse? qua si eo fere quo dicit modo usus est, ut his tantum quae sensum viderentur mutare correctis reliqua manere pateretur ut fuissent, in Romana exemplaria iam ante Hieronymi curam multa e Graecanicis illata esse credendum est, quae illi emendati codices Augustini nondum suscepissent.

Hoc igitur laudabili hominum doctorum et piorum studio novae editiones institutae sunt illis antiquis dissimillimae, quippe ex diverso genere codicum nuper ex oriente in Italiam traductorum correctae. quae tametsi ostendunt tum multos maiore et religione et labore quam hodie tractatores in scripturis sacris recensendis versatos esse, in nostra re nullam habere debent auctoritatem: nos enim testes simplices et incorruptos quaerimus, non virorum doctorum iudicia ex diversis fontibus derivata.

Ex hoc codicum emendatorum eoque nobis inutilium numero est apud Blanchinum Brixianus euangeliorum, quem saepe a purioribus Latinis desciscentem cum Augustino facere aliquot exemplis docebo e Luca petitis. 1,26 uterque habet 'in mense autem sexto'. 1,50 'in progeniem et progeniem' Brixianus, 'in progenies et progenies' Augustinus. 3,22 uterque 'Tu es filius meus dilectus'. 7,46 addunt 'pedes meos'. 10,1 'post haec autem', et 'in omnem civitatem et locum'. 10,42 additum 'unum est autem opus'. 11,39 omissum πρό-

τερον sive *πότερον*. 12,19 addita 'Anima' et 'posita in annos plurimos (in annos plurimos reposita *A*), requiesce comede (manduca *A*) bibe', quibus *B* particulam 'et' adicit. 16,31 'surrexerit'. 17,17 'Nonne'. 18,28 'dimisimus omnia'. extat in Berolinensi bibliotheca regia codex plus mille annorum, in quo euangelium Matthaei totum et Marci dimidiatum Hieronymiana sunt, cetera ex antiquiore Italica emendatione. is in iis quae modo dixi nihil differt a Brixiensi, nisi quod capite 1,50 cum Augustino facit, 10,1 habet 'designavit autem dominus postea', et 'in omnem locum et civitatem', 10,42 'porro unum est necessarium', 12,19 omittit 'et'. sed ut alios correctores alia egisse appareat, ponam ex eodem euangelio Lucae quaedam in quibus Augustinus a Brixiensi differt: quibus adiungam Berolinensem. 2,33 'pater eius' *A*(ugustinus), 'Ioseph' *B*(rixiensis) *b*(erolinensis). 3,16 'in spiritu' *A*, addunt 'sancto' *Bb*. 7,42 'dilexit' *A*, 'diligit' *Bb*. 11,13 'dabit bona' *A*, 'dabit spiritum sanctum' *B*, 'dabit spiritum bonum' *b*. 18,29 'domum aut agrum' *A*, 'domum' *Bb*. 18,30 'habebit' *A*, omittunt *Bb*. 20,34 'generant et generantur' *A*, 'nubunt (nubent *b*) et traduntur ad nuptias' *Bb*. 21,15 'resistere' *A*, addunt 'aut (et *b*) contra dicere' *Bb*. 21,27 'in nube' *Ab*, 'in nubibus' *B*. 24,51-53 omittit *A* quae habet uterque liber, 'et elevabatur (ferebatur *b*) in caelum', 'adorantes eum', 'et bene dicentes'.

Nunc adscribam aliquot capitula e Brixiano et Berolinensi. ea ducam ex ea parte qua Berolinensis primum incipit a vulgata editione, id est ab Hieronymiana, secedere. ex adversa parte apponam eadem ita scripta ut Ferd. Florens Fleckius in anecdotis sacris Lipsiae anno 1837 editis exhibuit ex antiquissimis membranis Bobiensibus olim, nunc Taurinensibus. obliquis litteris scribentur quae cum Latinis non emendatis discrepant; capitalibus obliquis, quae ex Graecis emendata sunt. (Marci 8,32-9,10.)

Brixiensis (*B*) et Berolinensis (*b*).	Bobiensis.
et adprehendens *EVM* Petrus coepit increpare *EVM*. qui (Iesus autem *B*) conversus *ET* videns discipulos suos comminatus est Petro dicens Vade retro me, satanas (satana *B*), quoniam non sapis (intellegis *B*) quae dei sunt, sed quae [sunt *B*] hominum. et convocata [*ad se B*] turba cum discipulis suis dixit (ait *b*) *EIS* Siquis vult post me sequi (venire *b*),	et adpraehensum *EVM* Petrus *obsecrabat* ne *omina* diceret. conversus autem ille .... corripuit Petrum, *ET DICIT illi* Vade *de* post me, satanas, quoniam non sapis quae sunt dei, sed quae sunt hominum. et convocata turba cum discipulis suis *exit* Si qui *voluerit* ...... venire,

abneget (neget *b*) semet ipsum et tollat crucem suam, et sequatur me. qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me et euangelium, salvam faciet eam. quid enim proderit homini, si lucretur totum mundum (*MVNDVM TOTVM b*) et detrimentum faciat animae suae? aut quid (quam *b*) dabit homo commutationem pro anima sua? qui enim me confusus (confessus *b*) fuerit et mea verba in generatione ista adultera et peccatrice, et filius hominis confundet (*confitetur b*) eum, cum venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. et dicebat illis Amen dico vobis quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem donec videant regnum dei veniens (venientem *B*) in virtute. et post dies sex adsumsit (*ADSV̄MIT b*) Iesus Petrum et Iacobum et Iohannem, et duxit illos in montem excelsum seorsum solos (solus *b*), et transfiguratus est coram ipsis, et vestimenta eius facta sunt splendentia [*ET b*] candida nimis velut nix, qualia fullo super terram non potest candida facere. et apparuit eis (illis *b*) Helias cum Moyse, et erant conloquentes (loquentes *b*) cum Iesu. et respondens Petrus *AIT IESV* (*AIT* ad Iesum *B*) Rabbi, bonum est nos (nobis *b*) hic esse, [*ET B*] si vis (*OMITTIT b*) faciamus [hic *b*] tria tabernacula (*TAB. TRIA B*), tibi unum [et *B*] Moysi unum et Heliae unum. non enim sciebat quid diceret: *ERANT*

neget se et tollat *crucem*, et sequatur me. qui enim *volet salvare* animam suam, perdet illam ....propter euangelium *autem* salvavit illam. quit enim proderit homini, si lucrefecerit totum mundum .. deprimentum *et autem animam* .... aut quit dabit homo commutationem pro anima sua? qui autem me *confessus* fuerit et meos .... in natione adultera et peccatrice, et filios hominis confundetur illum, cum venerit in claritate patris sui cum angelis sanctis. et dicebat illis Amen dico vobis quia sunt hic quidam *ex vis qui adstans*, qui non *prius* gustabunt mortem donnec videant regnum dei venisse in virtute. et post *sex dies* adsumpsit Ihesus Petrum et Iacobum et Iohannen, et *inseruit* eos in mentem alcum *solus cum solis*, et *commutata* est *sicura eius ante* ipsos, et vestimenta eius facta sunt .... candida nimis [*OMISSVM*], qualia fullo super terram non potest *SIC* alba producere. et visus est illis Helias cum Mose, et fuerunt conloquentes cum Ihesus. .... Rabbi, bonum est nobis hic esse, *ET* [*OMISSVM*] faciamus tria tabernacula, *unum tibi* et Mosi unum et *unum Heliae*. non enim sciebat quid *RESPONDE-*

enim timore exterriti. et facta est nubes (nubis *b*) obumbrans eos, et venit (ecce *b*) vox de nube dicens Hic est filius meus carissimus (*dilectus B*), audite illum (ipsum aud. *B*). et confestim (statim *b*) circumspicientes neminem amplius viderunt (*vid. ampl. b*) [secum *B*], nisi Iesum tantum (solum *b*). et discedentibus (DESCEND. AVTEM *B*) illis de monte, praecepit eis ne cui enarrarent quae viderant (quae vidissent narrarent *b*), nisi cum filius hominis a mortuis resurrexerit. et VERBVM continuerunt aput se [ipsos *B*] conquirentes quid esset cum a mortuis resurrexerit.	RET: in metu enim fuerat. et facta est nubis *caeli sad*umbrans eos, et ..... vox de nube [OMISSVM] Hic est filius meus *dilectissimus*, audite eum. et subito circumspexerunt et neminem .... viderunt, nisi Iesum solum. et descendentibus ..... de monte praecepit .... ne cui quae viderunt enararent, nisi cum filius hominis a *morte* resurrexisset. *quem* sermonem *tenebant* aput se .... quid esset A mortuis resurrexerit.

quid iam videtur? de Brixiensi et nostro id profecto quod dixi, eos suis castris relictis nimium saepe cum adversariis facere. de Bobiensi vero quid dicemus, nisi hunc quoque suis partibus parum fidelem summa neglegentia perversis ac mutilatis sententiis efficere ut sui potius arbitrii esse quam sibi tradita cum fide reddere videatur? hunc igitur inter Italicos merito dicemus idioticum.

Atqui eadem ratione qua hos libros inter se et cum sincerioribus Africanis contulimus, singulos tractare convenit, si velimus qua quisque fide dignus sit explorare. nuper Bartholomaeus Kopitar, vir clarissimus, in miscellaneorum maximam partem Slavicorum libello *) pag. 32 antiquissimum euangeliorum codicem humanissimis verbis mihi utendum optulit. age huius quoque paginam eam quam Kopitarius dedit excutiamus. (Matth. 13,33-38.)

Vindobonensis (*V*) et Brixiensis (*B*).	Bobiensis.
quod accipiens (acceptum *B*) mulier abscondit in farina (FARINAE *B*) MENSVRAS TRES (mensuris tribus *B*), usque quo (donec *B*) *totum fermentetur* (fermentatum est totum *B*). haec [*igitur V*] omnia locutus est Iesus in parabolis *populo* (ad	quod cum accepit mulier abscondit in farina SATA TRIA, quoad usque fermen*tetur* totum. ista omnia locutus est *de* in similitudinibus at

*) Hesychii glossographi discipulus et ἐπιγλωσσιστής Russus etc. Vindobonae 1839.

turbas *B*), et sine parabolis non (*NIHIL* *B*) loquebatur eis; ut suppleretur (adimpleretur *B*) quod dictum est [*eis* *V*] per prophetam dicentem Aperiam in *parabolas* (parabolis *B*) os meum, eructuabor (eructuabo *B*) occulta (absconsa *B*) ab origine (a constitutione *B*) [mundi *B*, *OMITTIT* *V*]. tunc *relinquens populum* (dimissis turbis *B*) venit in domum [Iesus *B*]. et accesserunt ad eum discipuli [eius *B*, *omittit* *V*] dicentes *DIC* (Edissere *B*) nobis parabolam [*agri* et *V*, *OMITTIT* *B*] zizaniorum [agri *B*]. *QVIBVS* (*IPSE AVTEM* *B*) [respondens *B*, *omittit* *V*] ait (dixit eis *B*) Qui *bonum* seminatvit (seminat bonum *B*) semen, filius est (est filius *B*) hominis: ager autem est hic mundus: bonum autem semen, hi sunt

turbas, et sine *SIMILITVDINE* non loquebatur illis; ut inpleretur quod dictum est per profetam dicentem Aperiam in similitudinibus os meum, eructabo absponsa ab origine [*OMISSVM*]. tunc dimissis turbis venit in domum. et accesserunt ad eum discipuli dicentes Narra nobis similitudinem [*OMISSVM*] zizaniorum agri. *ILLE AVTEM* respondit et dixit Qui seminat bonum semen, filius est hominis: ager autem est mundus: bonum autem semen, *inquit*, hi sunt

in his qui signa nostra perceperit intellegere poterit Vindobonensem e libris Graecanicis emendatam scripturam totiens fere quotiens aut Brixiensem aut Bobiensem exhibere, ipsum autem sibi vel saepius quam Bobiensem immutandae veteris vulgatae auctorem esse. itaque hunc codicem, si sibi ubique constaret, suae potius levitatis quam veteris famae testem esse iudicabam. ne tamen errarem, ab optimo Kopitario* petii ut mihi alterum eius libri specimen mitteret. quo facto ille perquam officiose mihi et quanta euangeliorum pars eo contineretur scripsit (tenent autem membranae purpureae litteris argenteis et saepe aureis conscriptae euangelium SECUNDUM MATTHEUM inde a cap. 12,49 'Mater mea | et ecce fratres | mei', tum CATA IOHANNEM et CATA LUCAN integra, secundum Marcum primis viginti versiculis decurtatum, ita, 'Eum et in|gredientes ca|pharnaum | continuo in|travit sabba|tis in synago|', desinens autem capite sexto), et alterius paginae exemplum misit, quod signis meis et libri Brixiensis varietatibus interpolatum subieci. (Matth. 20,22-28.)

turus sum [aut baptisma *baptizari* quo *ego* *B*]? dicent (dicunt *B*) ei Possumus. ait illis [Iesus *V*, *OMITTIT* *B*] Calicem quidem meum bibetis [et baptisma quo ego baptizor baptiz*amini* *B*], sedere autem ad dexteram meam aut (vel ad *B*) sinistram non est meum dare vobis,

sed quibus paratum est a patre meo. et audientes [*decem B, omittit V*] contristati (indignati *B*) sunt de duobus fratribus. Iesus autem vocavit eos ad se et ait [*eis V*] Scites (Scitis *B*) quod (quia *B*) principes gentium dominantur eorum, et qui maiores sunt potestatem exurcent (exercent *B*) in eis. non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, erit (*sit B*) vester minister, et qui (quicumque *B*) voluerit inter vos primus esse, erit vester servus, sicut [*enim B*] filius hominis non venit ministrari, sed ministrare et dare animam

atque hic quidem nihil est e Graecis codicibus derivatum; sed ne in Brixiensi quidem, praeter illam nominis Iesu omissionem. quod si vel duo proximi versus exscripti essent, constare poterat utrum in gravissimis rebus Vindobonensis Graecorum auctoritatem Latinis praetulisset. vide quae notavimus p. 119,2. illud certissimum est, nihil neque veteris vulgatae neque Italicae emendationis superesse in Graeco et Latino euangeliorum codice quem privato studio apud Sanctum Gallum in commune patraverunt Ellinici fratres Notkeri Balbuli, Graecum exemplar satis antiquum, adminiculis nullis nisi a sua imperitia et ab Hieronymiana editione petitis, interpretati: cuius codicis ectypon H. C. M. Rettigius Turici edidit anno 1836.

Sentio me de Latinis codicibus plura dixisse quam vellet isagogistarum et tractatorum vulgus; qui illos codices supra modum contemnunt, et quidem promiscue omnes, veteres Africanos, emendatos Italicos, privatim interpolatos, in primis autem eos de quibus infra explicate dicam, vulgatos Hieronymianos. quod cum viderem eos facere primum eo quod horum librorum nullam accuratam haberent notitiam, tum Graecorum exemplarium pervulgatorum et recentium veneratione nimia, postremo caeca quadam ac stulta superstitione, ego his vitiis fortiter resistendum esse ratus curavi ut intellegeretur primum qualis esset universa illa antiqua Graeca Latine vertendi ratio, tum antiquissimorum testimoniis constanter pertractatis, non, qui mos est criticorum, cursim arreptis, quam non leve ad veram et veterem lectionem cognoscendam inesset adiumentum. quod si hodie illi codices Graeci extarent quos ante finem saeculi secundi in occidentem perlatos et Irenaeus et Latini versarunt interpretes, nobis necesse non esset pro fontibus rivos consectari. sed non est ea temporum

nostrorum felicitas, quippe quibus vix duo illorum antiquissimorum occidentis librorum exempla multo recentiora satis accurate cognoscere liceat; alterum Parisiense, quod falso nomine Claromontanum usurpatur, uncialibus litteris circa saeculum septimum, alterum Börnerianum nono saeculo apud Sangallenses scriptum. nihilo minus per hos duo libros Graecos efficitur ut epistolarum Pauli (nam has complectuntur solas) multis partibus certior lectio sit quam reliquorum novi testamenti librorum, quorum nulla exemplaria supersunt in occidente scripta. Börnerianum, ut dixi, Christ. Frid. Matthaei typis exprimendum curavit: in Claromontano Ioh. Iac. Wetstenii sequimur auctoritatem; nisi quod huius aliquot errores Ioh. Iac. Griesbachius in symbolarum criticarum volumine altero indicavit, quod Halae edidit anno 1793.

Hinc mihi a Gallis et Afris ad diversas orbis terrarum partes transeundum est: nam excussis occidentis codicibus porro quaerere oportet quo exemplo libri sacri saeculo tertio et quarto scripti fuerint in oriente Christiano. vetustiores enim testes non habemus, cum neque Clemens Alexandrinus sacram scripturam accurate referre soleat, neque Origenes usquam sui temporis codices, quos multum inter sese differre queritur 3,671[c], antiquiorum auctoritate confutet; quod contra Irenaeus libro quinto p. 328 et scriptorum peccata et a veritate excidentes coarguit τοῖς σπουδαίοις καὶ ἀρχαίοις ἀντιγράφοις, 'antiquis et probatissimis et veteribus (sic) scripturis'. ceterum quod hic orientem universe spectandum dico, non Alexandrinos Syros Palaestinenses singillatim considerandos, id erunt fortasse qui reprehendant. quibus de re, si illos diversis exemplaribus usos esse demonstraverint, concedam: reprehensionem contemnere potero eorum qui cum ipsi nihil laboris in se suscipiant, quid alii faciendum reliquerint in cassum opinari et quid agere debeant superbe imperare didicerunt. at ego de Latinis, quosnam in his libris sacris recensendis auctores sequi conveniret, primus nunc docere institui; in quo quam utilis mihi Sabatarii opera fuerit, vel ex eo intellegi potest quod Augustini testimonia, quae supra p. xiv et xv cum aliis Latinis componebam, diligenter conquirere nihil opus fuit, sed ea ex Sabatarii copiis petere licuit: in Graecis nullum nobis huius modi adiumentum praesto fuit, praeter excerpta Origenis, quae laudabili studio Griesbachii debemus, relata ab eo in alterum volumen symbolarum. adeo praeter hunc nemo Sabatarii diligentiam aemulari et ad eandem laudem aspirare voluit. ni mirum plerique ingenium adfectant, laborem fastidiunt. nam de Ioh. Severino Vatero, levissimo homine, tacere praestat: quae Christ.

Frid. Matthaei ex Chrysostomo collegit, exclusimus, ne ad quintum saeculum descenderemus.

Itaque ex scriptoribus Graecis tantisper Origene solo usi sumus; non quod is mihi, ut olim multis, hos libros novo exemplo scribendos praecepisse videretur (nam Hieronymus cum in Matthaeum libro quarto (24,36) *) et in epistulam ad Galatas libro primo (3,1) se Adamantii exemplaria aliis praeferre profitetur, eius commentarios intellegendos esse ex eo apparet quod priore loco 'Pierii exemplaria' adiecta sunt, quem libros sacros recensuisse nemo testatur, sed eum in amplo de prophetia Osee volumine Matthaei verba apposuisse credibile est, quibus ipse Hieronymus utitur ad Osee cap. 3,4): sed Origenis et multa numero testimonia erant et sola collecta extabant. atque hic Buttmannus, indicia Griesbachii in ipsis Origenis voluminibus persecutus, ab initio fere ea tantum quae scriptorem verbis suis testari vidisset adnotavit, paulatim plura, post inde ab initio euangelii Marci omnia quomodo illic scripta essent exhibuit, multa rectius quam Griesbachius fecisset, quaedam etiam ab eo praetermissa. cuius laboris fructu qui carere nolent, ipsa Origenis verba in eius scriptorum voluminibus requirere debebunt, neque nostris commentariis ad quamvis opinationem fulciendam abuti **). quod ipsum in Latinorum quoque scriptorum, quibus usi sumus, libris observandum est: neque enim pigritiae adiuvandae sed studii excitandi causa singulis locis apposuimus numeros paginarum. Eusebii et Athanasii testimonia coeperam in unum congerere: sed labor abruptus nobis non profuit. non nihil effecerunt Eusebii canones a Buttmanno variorum librorum ope magno studio correcti; quorum numeros, quo commodius expendi possent more nostro scriptos, Hieronymianae interpretationi inseruit ***).

Libros autem scriptos, qui quidem cum Origene et ceteris orientis scriptoribus magis quam cum Latinis consentiant, et satis antiquos

---

*) Pudenda neglegentia p. 147,6 omisimus haec Hieronymi verba. *in quibusdam Latinis codicibus additum est* neque filius, *cum in Graecis et maxime Adamantii et Pierii exemplaribus hoc non habeatur adscriptum.*

**) Pag. 121,2–4, nequis falleretur, poteramus addere legendum esse *προτεταγμένα τινὰ τοῦ πραῦς*, et *ἢ ὡς ἐν τισι πῶλον υἱὸν ὄνου* ex pag. 742^{d}. in Irenaei verbis pag. 341,5 de LXXII generationibus non debebam dubitare: videtur enim ille non legisse Matthathian Amos Maath, quos omittunt Latina exemplaria *abc*. pag. 547,6 post *πληρης ABς Orig* adde *qui soloecismum euangelistae agnoscit* 4,93^{b}.

***) Pag. 17,3 scribendum est (22,6), pag. 54,11 (100,6), pag. 445,2 (165,2), pag. 689,9 (180,1).

et ad usum promptos habemus tres numero, Vaticanum antiquissimum, Alexandrinum Britannici Musei, regium Ephraemi Syri palimpseston. quibus in euangeliorum aliquot particulis accedunt Borgianus cui Sahidica interpretatio adiuncta, et deleta vetere scriptura duo Guelferbytani ac Dublinensis. nam Pauli epistularum fragmenta ex Coisliniano codice anno 1715 a Montefalconio in bibliotheca Coisliniana p. 251 edita non sunt magni momenti, quamvis cum libro Pamphili manu scripto dicantur esse collata. sed ne illi quidem tres, quos primo loco commemoravi, ab omni parte integri sunt. Vaticano deest ad Hebraeos epistulae pars prope dimidia, item ad Timotheum Titum Philemonem epistulae et apocalypsis; Alexandrino euangelii Matthaei dodrans, Iohannis sescuncia, secundae ad Corinthios epistulae septunx: Ephraemi opuscula qui in deleticiis membranis scripsit, multas librorum sacrorum paginas vel sprevit vel, quod iam perissent, conscribere non potuit.

Vaticani exempla Angelo Maio curante typis expressa iam dudum extare accepi, sed indignis tenebris celari: nobis ea tantum praesto fuerunt quae homines pii et veritatis studiosi publico usui concesserunt. in appendice novi testamenti ex Alexandrino codice editi Henricus Fordus Oxonii anno 1799 exhibuit Vaticani varietates ex editionis Argentoratensis anni 1524 exemplari, quod Thomae Bentleii erat, a Carolo Godofredo Woidio in Oxoniense anni 1675 transcriptas. illud, si Monkio fides est *), Philippo Stoschio procurante adnotatum ad Richardum Bentleium missum fuerat: maximas in conferendo codice partes Itali cuiusdam fuisse dicit, qui fuerit Mico nomine. sed is homo non tam ipsam veterem scripturam quam superductiones multis saeculis post factas expressit. quod cum ex Andreae Birchii commentariis anno 1801 et 1798 editis appareat, nihilo minus tantum afuit ut hic certe librum omnium longe antiquissimum summa et cura et fide excuteret, ut euangelia Lucae et Iohannis ne inspexerit quidem, sed Woidii schedas describere satis esse duxerit. quid quod in paucis illis versibus quorum ectypon Blanchinus inseruit euangeliarii quadruplicis volumini priori ad pag. CDXCII, invenimus quaedam a Fordo et Birchio neglecta vel perperam tradita **). et Leonhardus Hugius in dissertatione anno 1810 edita paene per-

---

*) The life of R. Bentley, by James Henry Monk, Lond. 1830, p. 521.

**) Pagina 541, 4.5 non debuimus dubitare. delenda sunt illa, *ο κυριος οντως ηγερθη B?*

petua esse monet quae illi vix usquam commemorant, ν̄ paragogicum, συλλημψη λημψεσθε λημφθησεται λημφθεντα. quid igitur mirum si huic libro interdum vel falsa adscripsimus vel ex contrariis testibus cui esset fides habenda dubitavimus?

In Alexandrino codice, quem idem Woidius typis exscriptum dedit Londini anno 1786, rarior dubitandi materia superest, vix ulla futura nisi Woidius nescio qua prave pronuntiandi consuetudine litteras ε̄ et η̄, item ō et ω̄, frequenter permutavisset.

Codicem regium Ephraemi palimpseston cum Ioh. Iac. Wetstenius primum non satis sollerter excussisset, opera curiosius repetita *) Bentleio quinquaginta libris monetae Anglicae constitit **). nobis tantum editis Wetstenii commentariis, qui annis 1751 et 1752 in lucem prodierunt, uti licuit; de quibus recte monet Griesbachius, in symbolis I p. v, cavendum esse nequis a silentio petat auctoritatem: 'saepe enim', inquit, 'vocabulum aut στίχος prorsus evanuit, quamvis et antecedentia et consequentia facili negotio legantur': et Wetstenius more perverso, quem a Bentleio improbatum puto, sed ille quibusdam isagogistis praeclarus videtur, non quam quisque liber confirmaret scripturam, sed tantum cui repugnaret, indicavit. itaque hoc quoque codice rectius excusso fiet ut paulo saepius quam a nobis factum est ea in quibus cum vulgari lectione consentit probanda sint. sed Parisiis per hos proximos centum annos nemo inventus est qui tanto thesauro promendo ecclesiae Christianae bene faceret. nam quae Fleckius nuper enotavit, nobis non multum profuerunt: adeo et pauca sunt et exigua cum fide tradita. ab Aenoth. Frid. Const. Tischendorfio parari regii codicis editionem comperi: qui cum se hodie ea quae *abs re* esse intellexerit acturum polliceatur ***), si quando quod *e re* sit fecerit, quidquid novo testamento edendo peccavit (nam illa editio, si verum dicendum est, tota peccatum est), utilissimo labore poterit emendare.

Particulas euangeliorum in Borgianis membranis et in Guelferbytanis Isidori originum deleticiis servatas qui ediderunt, Augustinus Antonius Georgius Romae anno 1789, Franciscus Antonius Knittelius Brunsvici (1762), negotium ita gesserunt ut vix paucula dubitanda reliquerint. neque artifex sua laude fraudandus est, qui Dublinensem

---

*) Vide Wetstenii prolegomena vol. I p. 153.

**) Monk's life of R. Bentley p. 429.

***) In praefatione novi testamenti p. LIII ima et LVII media.

scripturam e lituris curiose eruit et affabre depinxit: Iohannem Barrettum, qui Dublini edidit anno 1801, non laudo, hominem huius artis ultra quam credi potest imperitum.

Nunc tandem omnibus enumeratis novi testamenti recensendi praesidiis intellegi poterit qua fide singula sacrarum paginarum vocabula potuerint exhiberi. nam singuli testes quo loco habendi essent, hic exposui: quinam autem eorum quoque in loco testimonium dixissent, Buttmannus omnibus ex arte dispositis indicavit. sunt autem testes ii quos adhibuimus numero quidem non multi, sed fide et auctoritate maxima, quippe et omnium antiquissimi et ex duabus diversis regionibus collecti. nihilo minus, nequis falsa specie deciperetur, saepe supra diximus neque de omnibus, quid referant, ubique constare, neque ad unum omnes semper testimonium dicere, neque auctorum Graecorum scripta satis ad hunc diem esse excussa, et nos unum alterumve codicem Latinum neglexisse. horum tamen pars ut in posterum reparari poterit, ita aliquando etiam licebit ex aliis atque aliis regionibus testes de sacris scripturis interrogare. nobis autem quid prodesset Syrorum linguam didicisse, antiquissimis et fide dignis veteris interpretationis codicibus nondum, ad eum modum quo nos Latinos distinximus, segregatis et in lucem protractis? Sahidica fortasse iam nunc uti possit homo doctior nobis. a Gotthica abstinuimus, quoniam in multis suspectae fidei est, neque ea auctoritate qua foret ipsa Vlfilae manus, si nulli correctores supervenissent.

Sed in illis duarum, ut dixi, regionum testibus adhibendis, praeter cetera quae reparari posse dixi, duplici urguemur incommodo, eoque tali ut, cum tolli nullo modo possit, aliquo certe solacio vel fomento, si qua reperiri possit, minuendum sit. nam cum Graeci codices in occidente scripti, praeterquam Pauli epistularum, nulli quibus confidere possimus supersint, verendum est ne in formis vocabulorum, et in ceteris quae Latine satis accurate exprimi non potuere, Aegyptiorum auctoritati nimium saepe obtemperemus, aliarum regionum consuetudine neglecta. hic igitur locorum laboramus angustia: in orientis exemplaribus cavendum est ne per temporum latitudinem vagemur et constitutos antiquitatis terminos excedamus, si forte illi tres codices quibus paene solis utimur, quoniam eorum aetas accurate definiri adhuc non potuit, interdum aliquid quarto saeculo nondum cognitum ex novicio usu susceperint. sed huic quidem malo paratum remedium

est: nam Latina ab Hieronymo emendata quotiens ab antiquioribus Latinis discrepant, ita cum illis Graecis exemplaribus quae sequimur conspirant, ut in haec vix quicquam novicii ascitum esse appareat. quod ut ita esse facillime quivis intellegeret, vulgatam ab Hieronymo correctam nostris commentariis subiecimus. contra ex illa quam supra dixi locorum angustia tantum modo in euangeliis et in actibus apostolorum aliquatenus licet evadere, quoniam Cantabrigiensis codex Graecus et Latinus, quamvis eo exemplo scriptus sit quod a compluribus varie corruptum atque interpolatum esse appareat, nullam tamen grammatici emendatoris curam videtur expertus esse, sed in quibus vocabulis Graecis eorumve formis cum aliquo ex oriente libro concinit, antiquam exemplarium in occidentem transvectorum scripturam referre non inepte censebitur.

Hic enimvero et satis erat et laboris exigui, si ea tantum quibus Vaticani et Alexandrini et his similium scriptura confirmatur, ex splendida Thomae Kiplingii editione anno 1793 facta repetissemus: sed nequid nostro arbitratu temere exclusisse videremur, maluimus victo immenso taedio totum codicem, qualiscumque esset, repraesentare. illud tamen in euangeliis lectores minus prudenter a nobis institutum deprehendent, quod Graeca et Latina codicis verba ubi inter sese non differunt, ibi Graecis verbis solam Graeci codicis notam apposuimus. quod quamquam eum qui rem noverit fallere plerumque non potest (nam ubi Latina addita non sunt, sciet ea Graecis respondere: ubi Latina sola recitari sentiet, Graecam paginam deperisse intelleget), nihilo minus, quotiens Latina deficiunt, Graeca sola restant, cavendum est nequis erret. id autem sexiens accidit; Matth. 2,21 *ο δε διεγερθεις* ... 3,7 *υμειν φυγειν*; 6,8 *οιδεν γαρ* ... 20 *εν ουρανω*; 26,65 *ιδε νυν* ... 27,1 *θανατωσουσιν αυτον*; Marci 16,6 *τον εσταυρωμενον* ... 15 *το ευαγγελιον*; Ioh. 1,1 *εν αρχη* ... 16 *ημεις παντες*; 18,2 *ιουδας* ... 14 *του ενιαυτου εκεινου*. hoc incommodum declinabimus in actibus apostolorum. cuius libri Laudianum quoque codicem Graecum et Latinum, quem Thomas Hearnius Oxonii anno 1715 edidit, totum exhibebimus; nullius quidem illum auctoritatis, nisi sicubi forte aliquam litterulam aut articulum suo tueatur consensu.

De vulgata Hieronymiana accuratius dicendum est, quoniam ea Graecis adicienda morem veterem secutus sum post Theodori Bezae tempora fastiditum nec nisi a Christ. Frid. Matthaei et ab eo non satis curiose revocatum. primum igitur, ut vulgata interpretatio accurate cognosceretur, cur ad nostrum institutum pertineret, supra exposui. deinde ab omnibus intellegi volebam quam multis nominibus

Hieronymiana lectio cum illi ementitae receptae tum Griesbachianae imbecillitati praestet. ad haec ita sentiebam, non posse quemquam, quomodo Latina interpretatione ad Graecam lectionem eruendam uti oporteret, perspicere, nisi omnem illam veterem vertendi sive diligentiam sive inscitiam longo usu et continua lectione didicisset. habet enim haec Latinorum cum Graecis comparatio et difficultatem et vero fidem multo maiorem quam ii qui se Griesbachio addixerunt opinantur: quos ut sibi placere facile patimur, ita, ut lectores navi ac pudentes adiuvarentur et tam cavere in tempore quam confidere discerent, difficiliora quaedam in euangeliis a Buttmanno observata huic praefationi adiungenda duximus. postremo non minima causa, cur Hieronymi interpretationem lectorum oculis expositam cuperem, haec erat, quod hunc locupletissimum linguae Latinae thesaurum ab iis ignorari aegre ferebam, qui in cognoscenda grammatica nullis nisi antiquissimis scriptoribus, scriptis autem codicibus nullis nisi recentissimis utuntur, quasi scilicet lingua Latina tertio saeculo interisset ac duodecimo vel quinto decimo revixisset.

Sed cum eam quam requirebam ad diversa studia utilitatem Vaticana exemplaria Sixti quinti et Clementis octavi auctoritate correcta non plene praestare vidissem, malui illis neglectis sola antiquissima sequi, neque facile quicquam admittere nisi quod ante saeculum decimum a librariis exhibitum repperissem. nam quod Fleckius nuper dixit, 'novam textus conformationem nemini in hac versione licitum 'esse tentare ex antiquis ecclesiasticis legibus, quae sacrosanctae mul'tis videantur', hominis est non modo condicionem suam sed etiam Martianaeum et Vallarsium ignorantis. hoc scio, ipsi Fleckio non Vaticanam sed Leandri van Ess illam ne approbatam quidem editionem eiusque et distinctiones monstro similes et ipsos typothetae errores sacro sanctos videri, quos neque tollere sustinuerit neque a codice antiquo Laurentiano abesse confiteatur: nam cur ei quem saepe neglegentem expertus sum, credam Matth. 12,29 in Laurentiano esse 'At', non 'aut', et 27,33 'Golgatha' potius quam 'Golgotha', item 24,15 abesse 'a' praepositionem?

Inter vulgatae interpretationis exemplaria, quibus usus sum, primum locum Fuldense tenet, de quo me nugas narrasse idem Fleckius fabulatur in nupera editione pagina VIII. mihi id cum esset olim notissimum (egit enim de eo curiose Ioh. Frider. Schannat in vindemiae litterariae collectione prima Fuldae anno 1723 edita p. 218), ab H. C. M. Rettigio in theologicorum studiorum annali quinto (1832, vol. II p. 900) edoctus librum adhuc praesentem et incolumem Fuldae ser-

vari, autumno anni 1839 cum Buttmanno illuc profectus sum: ubi nobis humanissime exceptis, mox etiam custode fatigando summoto, libere quae vellemus exquirere et reperta enotare licuit. itaque Fuldensis liber membranis in oblongam paginarum formam quinquiplicatis omne novum testamentum exhibet una eademque manu scriptum iussu Victoris episcopi Capuae, qui eum totum sua manu emendavit, et actibus apostolorum subscripsit haec, 'Victor, famulus Christi et eius gratia episcopus Capuae, legi sexto nonas Maias die, indictione nona, quinquiens post consulatum Basilii viri clarissimi'; quibus significat annum Christi 546. item alia subscriptione in fine voluminis posita, sed scalpro concisa et medicamentorum infusione deleta, quantum intellegi potest, idem Victor se cetera partim eadem indictione nona, partim indictione decima, die pridie iduum Aprilium, legisse declaravit. sed et haec et reliqua a Schannato recte exposita nemo qui haec studia tractavit ignorat. ego tantum adiciam, Victorem episcopum, dum singula relegit, aliis libris quam quos ipsos antiquario describendos tradidisset nullis usum esse, praeterquam in Paulinis epistulis, quibus etiam adscripsit ad 'dona' in priore ad Cor. 1,31 'alibi carismata', et ad 'facientes' ad Hebr. 6,1 'a iacientes'. illud mihi permirum videbatur, quod cum librarius vocabula in versuum confiniis ad eum morem quem antiquis omnibus, quotquot ea per syllabas dividunt, communem esse constat divisisset, ita, 'ius-tus abs-consa quis-quam intellec-ta cog-nouissent mas-culi prop-ter auc-toris apos-tolorum praedes-tinauit nobis-cum', Victor, grammaticorum scitis fraudem fieri non ferens, talia pleraque omnia sua manu reformavit: nunc minus miror, cum intellexerim etiam nostri temporis grammatistas de hac re quam subtilissime praecipere solere. sed eosdem de aliis pinguius disputare comperi; velut cum Priscianum, inscitum auctorem, secuti scribendum docent 'hu-ius' vel 'ma-ius', qualia veteres librarii prudentius non diviserunt. quare siquid noster typographus me parum attendente in hoc utroque genere peccavit, grammatistae imputabitur sapientiae, non meae voluntati. sed haec doctos lectores non morabuntur.

Alio eiusdem fere vetustatis codice, qui ipse quoque omnes novi testamenti libros continet, ita ut fieri debuit uti mihi non licuit. Laurentianum dico, olim monasterii Amiatae Cisterciensium, quem (ita in ipso libro scriptum) *ο κυρις σερβανδος αιποιησεν*, eumque, quod Bandinius ex quorundam versiculorum fragmentis sollerter eruit, idem ille qui scribi iussit, Benedicti Casinensis discipulus, monasterii in Campania a Liberio patricio constituti 'Servandus Latii extremis de

finibus abbas' quondam 'culmen ad eximii merito venerabile Petri' transmiserat. ex hoc igitur codice cum Fleckius quaecumque a Vaticana editione differrent exhibere vellet, diligentiam tam parum constantem praestitit, ut ex silentio eius, quid habeat codex, colligere vix usquam ausus sim, neque eum nomine appellare in euangeliis consultum duxerim, nisi ubi a ceteris quibus uterer exemplaribus dissentiret *).

Ea fuerunt antiquissima duo; alterum Perusinum Lucae decurtatum, a Blanchino minus curiose editum; alterum tripertitum, ex quo Matthaeum Lucan Iohannen a Foro Iulii petitos paulo accuratius idem Blanchinus, Pragenses Marci reliquias Iosephus Dobrovius Pragae anno 1778 cum eximia diligentiae laude expressit, Venetae adhuc latent; praeter haec Berolinensia saeculi noni tria, de quorum uno supra pagina xv dixi, alterum olim Erasmi fuit, tertium aureis litteris scriptum est.

Fuldensis libri cum paulo minor sit in euangeliis utilitas, quippe quae non ex ordine scripta sed in harmoniam contexta exhibeat, nomen eius iis tantum modo quae seorsum a ceteris vel solus vel cum Laurentiano haberet apposui. nihilo minus, nequid lectoribus subtrahere videamur, praesertim cum Victoris Capuensis librarius longe emendatius scriptum euangeliorum harmoniae quam ceterorum novi testamenti partium exemplar ante oculos habuerit, promittimus nos altero volumine debitum exsoluturos: illic enim singula enumerabimus quibus vel Fuldensis vel Sangallensis harmoniae codex a nuperrima amici nostri Iohannis Andreae Schmelleri editione differt; rem eis quoque qui veteris Thiutisci interpretis ingenium recte cognoscere volent scitu necessariam. ceterum illam euangeliorum harmoniam cum Victor episcopus sine auctoris nomine Latine scriptam repperisset, iniuria se Ammonium vel Tatianum tenere existimavit: quod miror ei vel doctissimos quosdam viros credidisse, cum mihi manifestum videatur hoc opus neque subtile neque doctum post Hieronymi obitum hominem Latinum pium ac simplicem suo studio perfecisse, adiutum

---

*) Aliorum neglegentiam minus invidiose carpere videbor, si meam ex parte correxero. pagina 175 versu 2 addendum 'reaedificabat *L*'. pag. 209 versu paene ultimo Fuldensem omittere 'fructus' mihi non credo. p. 321,3 scribendum 'deus *om FL*'. p. 343,5 addendum 'Lamach *F*', et versu 7 'Maleiehel *FL*'. pag. 350,5 'dimisit (-serunt) illam (eam)'. p. 356,7 'blasphemias (-iam)'. p. 359,5 'ueniunt' est a typographo: debet esse 'uenient'. p. 415,4 'descendebat (discedebat)'. pag. 431,4 'ueniunt *L*'.

quidem numeris Eusebianis, sed iis non servientem; quos Victor postea, cum scriptor nuda euangelistarum nomina praescripsisset, sua manu nimis inscite apposuit. harmoniae scriptorem Latinam Hieronymi interpretationem contexuisse ut appareret, pauca subieci. capitulo XXXV scriptum est 'panem nostrum *supersubstantialem cotidianum* da nobis *die*'. unum est in Graecis *τὸν ἐπιούσιον*, 'supersubstantialem' Hieronymus in Matthaeo tantum: 'die' effectum ex 'hodie' et 'cotidie', quorum alterum in Matthaeo erat, alterum in Luca. cap. LXXX 'Herodis [legendum 'Herodias'] autem insidiabatur illi et volebat occidere eum, nec poterat [haec ex Marco]: *timebat* [Matthaeus *ἐφοβήθη* 'timuit'] enim [ex Marco] populum, quia sicut prophetam eum habebant [ex Matthaeo]. similiter et [haec addita] Herodes [ex Marco] volens illum occidere [ex Matthaeo] *metuebat* [sic Hieronymus in Marco, *ἐφοβεῖτο*], sciens eum virum iustum et sanctum [item ex Marco].' cap. CLXIIII 'tunc coepit *detestari* [sic apud Matthaeum] et *anathematizare* [sic apud Marcum] et iurare': ubi Graecus non scripsisset *τότε ἤρξατο καταθεματίζειν καὶ ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύναι.*

Sed in ceteris quoque libris sacris praeter Fuldense et Laurentianum alia nobis volumina praesto sunt, eaque non contemnenda. epistularum Pauli 'liber sancti Salvatoris de Vverithina monasterio' saeculo nono Anglicis litteris ab ipso, ut fertur, sancto Liudgero episcopo scriptus Berolini asservatur. Guelferbytum mihi ante multos annos tres codices Wizanburgenses perquam humaniter utendos concessit, quibus omnibus catholicae continentur; praeter illas uno antiquissimo saeculi octavi etiam pastorales epistulae; reliquis duobus, qui saeculo decimo scripti sunt, altero Paulinae, altero actus apostolorum et apocalypsis. Cassellis apocalypsin saeculo octavo exaratam misit circa idem tempus Iacobus Grimmius noster. Vindobona Theodorus Georgii Caraiohannes, amicitiam diligentia testandam iudicans, ex actuum codice quem Denisius descripsit in codicibus theol. I p. 1004, item ex antiquissimo Langobardico cui Paulinae insunt non integrae (dixit de hoc Denisius II p. 1111), enotata quae a Sixtina editione discreparent omnia partim misit partim sese missurum pollicetur.

Hos igitur testes per omnia sequendo videbar mihi Hieronymi interpretationem, quibus in rebus per quingentos ab eius decessu annos vel integra mansisset vel variasset, repraesentare posse. ceterum cum ea quae antiquissimi libri praeberent, nisi si nominatim dicendi essent, extra semicirculos posuisse satis haberem, nolui curare quid ipse in quoque loco Hieronymus probasset. nam is saepe ex diversis lectionibus nullam reicit, et in euangelio Matthaei cap. 21,31 vera

exemplaria dicit habere 'primus', cum ipse, quod ex commentario apparet, edidisset 'novissimus'. praeterea neque omnia quae improbasset emendatius edenda curavit: quod et ipse ad Damasum scribit, et qui ad Galatas et Ephesios epistularum expositionem cum editis conferet, experietur ita esse. accedit quod saepe dictu difficile est utrum Hieronymus vitia quaedam inveterata neglexerit, an librarii recta praecipienti non paruerint, velut cum scripserunt Matth. 12,28 'pervenit', Luc. 15,18 'evertit', Iac. 3,7 'ceterorum', item apoc. 22,3 'erunt': qualia Bentleius ab Hieronymo admissa esse non credebat. et verissimum est debuisse scribi 'praevenit' 'everrit' 'cetorum' 'erit', neque dubitandum quin vel antiquissimi librarii aliquando quae ille aliter scripsisset ad suam refinxerint consuetudinem: ex quo genere luculentissimum exemplum miro quodam casu, cuius causas referre longum est, cum mihi notissimum esset, praetermisi pag. 418 et 419, ubi Perusinus codex euangelio Lucae infulsit 'noster qui es in caelis', et 'fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra', et 'inducas nos'.

Dum ea quae hucusque scripsi retracto, video me non solum quid in recensendis novi testamenti libris observandum esset exposuisse, sed ne ea quidem quae a nobis minus perfici potuerint dissimulasse. scilicet malui candide ac simpliciter omnia dicere, quam calliditate eludere eorum malitiam, quos sibi iam nunc inter legendum omnia quae nobis non bene cessisse dixi annotasse sat scio, quippe persuasos se nullo labore confessiones nostras *obliquis litteris* repetendo tantum vel ecclesiae profuturos vel addituros gloriolae suae, quantum nos peccando aut publicae utilitati aut laudi nostrae offecerimus. itaque illi per me licet porro utantur eadem ista malignitate, quam olim, cum putarem me apud doctos atque iuratos iudices eosque theologos loqui, ab eis alienam esse falso existimavi, sed eam mox ad fastidium usque expertus sum, cum plerique ea quae dixissem capere aut nollent aut non possent, id autem unum omnes in me vel probarent vel ferendum dicerent, quod priorem illam meam editionem, quam inutilem, quam vitiosam, quam denique immodestam clamant, eam omnibus numeris absolutam esse ipse negavissem. nempe ipsi se omnia egregie et ad amussim facta proponere posse confidunt: me vero, quod Bentleium et Bengelium non nihil sapuisse significaveram, illi autem de Bengelio nihil eius modi traditum inaudiverunt, ideo me, inquam, ineptum Bentleii, hominis mihi magis quam ipsis

noti, imitatorem et quasi simium esse non demonstrant sed odorantur: et qui mihi tamen aliquid tribuunt, Bentleium ingenii laude impertiunt, sed luxuriantis, mihi tamquam operario mentem domini parum adsecuto manupretium circumcidunt. quid quod Graea, tam perdite sagax ut nec existimationi meae parcat, me Schleiermachero ea quae utrum is tradiderit ignorat, surripuisse suspicatur, idque me ita ut ipsam scilicet non falleret indicasse dicit. ego vero tantum abest ut hoc iudicum genus mihi conciliare studeam, ut eos cum iniquis sententiis suis recusem, neque ea quae nunc scripsi ab eis legi velim, sed ab hominibus integris ac pudentibus; quales, praeter veteres amicos, tum quoque quosdam expertus sum, sed paucos; qui sibi aliqua discenda superesse sciant, neque nimia iudicii sui fiducia ad contumeliae petulantiam provehantur. sed id praecipue officio meo contineri existimavi, ut adulescentes probos et candidos, in quorum studiis fortuna ac spes ecclesiae et litterarum posita est, ea docerem quae multo labore et anxia sedulitate quaesita viderer mihi quam verissima repperisse; non ut illi me tamquam ducem sectarentur aut in his quae tradidissem adquiescerent, sed singula ut ipsi investigarent, investigata perpenderent, perpensa probarent corrigerent augerent. qua mente si optimi adulescentes haec nostra studiose tractaverint, tum lectis iis quae Bentleius et Bengelius de his rebus scripserunt (sed ea ipsa et quidem omnia legenda dico, non quae de iis isagogistae narrant), hos solos id quod recensere dico, quale esset, intellexisse scient, cum post eos ceteri sane aliquid ad emendanda sacra scripta contulerint, sed veram recensendi rationem, de qua tamen ante omnia constare debebat, turpiter vel perverterint vel neglexerint, pars etiam duxerint contemnendam. itaque illorum illustrium virorum exemplum et praecepta me vel ad veram viam perduxisse vel ab instituto itinere aberrare non sivisse ego non dico, sed qui voluerit me non nolente dicet: hoc autem, quod calumniatores ignorant, probis et navis obscurum non erit, et rationes meas ab eis quas illorum uterque instruxerit valde differre, et me neque eisdem testibus usum esse neque eodem modo, et exemplum nobis utrumque dedisse exiguum, alterum uno apocalypseos capitulo, alterum eadem apocalypsi tota sed sola recensenda. ceterum de Schleiermachero id mihi quod scio credi postulo, eum mihi nihil praecepisse aut quod sequerer tradidisse: sed ille cum studii mea sponte suscepti impulsor atque hortator praecipuus extitisset, idem in familiari colloquio siquid de rationibus meis dixissem, saepe, ut ipsi videbatur, vel adsensorem agebat vel monitorem, correctorem autem, qua erat erga

pudentem modestia, non saepe. proinde cum operam meam non vanam esse sed et sibi et aliis conducere intellegeret, palam probabat, aliis commendabat, ipse utebatur. quod cum multi hodie qui confirment supersint, tum ego quosdam meos ad aliquot Pauli epistulas commentarios adservo, quos tum et periculi faciundi causa et multo magis ut Schleiermachero placerem conscripsi; quibus ille secum ad auditorium allatis uti solebat, ut lectionis auctoritates, si opus esset, in promptu haberet earumque causas discentibus explicaret. ex quo quivis perspicere poterit virum (dicam ringente Graea) in hac quoque litterarum parte magnum sine ulla invidia aliquid laude dignum a me studio meo effectum agnovisse: quod ego laboris praemium a tam caro tamque venerabili viro rettulisse mihi tanto honori tantaeque gloriae esse duco, ut me cum Schleiermachero vel propter eum ab imperitis ac superbis despici non aegre feram.

Ergo contemptis obtrectatorum conviciis apud viros et adulescentes probos mihi exponendum restat quid tandem recensendo effecerim. effeci autem paulo plus quam in ceteris eiusdem vetustatis scriptoribus efficere quisquam potest. non quod me rectius aliis aut facilius, quid sancti auctores scripserint aut non scripserint, cognoscere posse dicam (nam id neque nunc agitur neque iis qui sibi arrogant invidendum est), sed quod Graeci cuiusque vel Latini scriptoris tota salus fere in singulis posita est exemplaribus neque valde antiquis neque curiose scriptis, iisque ipsis saepe deperditis, ut dubia apographorum fides imperitos fallat et prudentium animos suspensos teneat: hic vero in singula vix usquam concludimur exemplaria, binis contenti esse raro cogimur, plerumque longe pluribus uti licet, omnibus autem ita antiquis ut ea quae ad quartum saeculum non ascendunt contemnere possimus, plerisque etiam et fere omnibus valde accurate, quibusdam summa cum fide ac religione scriptis. et quod illic aliquando raris quibusdam vestigiis cognoscimus, id hic perpetuo usu venit, ut quae uno eodemque tempore diversae gentes in suis exemplaribus vel eadem vel diversa lectitarint, non quidem omnia sed plurima, auctoribus tradita teneamus locupletissimis. iam quid hac exemplarium vel consensione vel diversitate ante oculos ponenda ad veritatem inveniendam utilius fieri posse putabimus? praesertim cum pleraque omnia non tam artem aut doctorum hominum iudicia quam librariorum et interpretum simplicem vel fidem vel in levioribus opinationem referre videantur. quis enim dubitare potest quin antiquissimus ecclesiarum consensus isque nullius sponte effectus plerumque aut veram aut vero proximam lectionem ostendat, dissensus autem,

prout ad causas suas revocatus fuerit, aut vanus aut magni momenti appariturus sit? quorum alterum, hoc est ut consensus intellegi possit, recensendo effici diximus; alterum, ut dissensu remoto verum prodeat, emendando. atque illud in primis animadverti velim, quod in ceteris scriptoribus neque improbum est neque periculosum, ut qui auctoritates recensuerit idem eas protinus emendet, id hic, ubi non alicuius artificis gloria sed res communis et ab apostolis in omnes nationes Christianas propagata veritas agitur, homini modesto parum convenire, quippe qui ecclesiae sua placita, quasi aut recepta aut rationalia, obtrudere vereatur. sed ut ii qui receptis, quae recepta non sunt, inhaerent, se ab omni iudicandi facultate alienos ipsa re profitentur, ita rationales critici, qui fundamenta strenue ponere studentem quasi mercennarium illudunt, ipsi vel undecumque arreptis auctoritatibus vel sua sapientia confisi, neque si sacra neque si gentium volumina incestis manibus attingant, ferendi sunt.

Quae cum ita sint, id nobis negotium datum esse putavimus, ut quae testium consensus sanctis auctoribus adscriberet, ea nos eis vindicaremus, dissensum autem curiose expositum lectori examinandum relinqueremus. sed quoniam neque omnes ubique testimonium dicunt (nam aut libri alicuius vel pagina vel litterula deperiit, aut Latina lingua Graecis accurate reddendis non sufficit, aut scriptores Christiani vel pauci vel singuli vel nulli ipsa verba rettulerunt) et aut orientis libri cum occidente aut utrumque genus inter se vel consentiunt vel dissentiunt, manifestum est fere illis sex effectibus locum esse quos supra pagina VIII enumeravi; ut alia undecumque testata sint (1), alia a paucioribus, sed nullo refragante (2), tum ut proximo gradu praevaleant in quibus utraque regio consentit (3), porro ut duae vel plures diversae scripturae ambigue valeant, quippe utrique regioni communes (4), tum ut alterutrius propriae incertae habendae sint (5), postremo infirmae in quibus neutra tota consentiat (6). neque vero difficile est, siquis hac nostra editione ita ut debet uti didicerit, haecce sex testificationum momenta (sic enim supra appellavi) ubique agnoscere. idque satis erit si uno aliquo exemplo, adscriptis post singula verba momentorum numeris, demonstravero: quod qui studiose pertractaverit, ad cetera nullum magistrum desiderabit.

Lucae 5,36–6,4.

ἔλεγεν 5 δὲ 2 καὶ 3 παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς 2 , ὅτι 2 οὐδεὶς 3 ἐπί-
εἶπεν 5 om 6 τοιαύτην 6 οὐδεὶς ἐπιβάλλει 6

βλημα 2 [ἀπὸ] 4 ἱματίου 2 καινοῦ 3 ἐπιβάλλει 3 ἐπὶ 2 ἱμάτιον
ἐξ 6? ἀγνάφου 6 σχίσας 6 ἐπιρράπτει 6 ἱματίῳ
om 6

παλαιόν 2· εἰ δὲ μή γε, καὶ τὸ καινὸν 2 σχίσει 4, καὶ τῷ παλαιῷ
παλαιῷ 6? σχίζει 4

οὐ 2 συμφωνήσει 3 ἐπίβλημα 3 τὸ 2 ἀπὸ τοῦ καινοῦ 2. καὶ οὐδεὶς 3
συμφωνεῖ 6 τὸ ἐπίβλημα 6 om 6?
om 6 οὐδὲ βάλ-

βάλλει 3 οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε 2, ῥήξει 4
ἐπιβάλλει 6 ῥήσσει 4
λουσιν 6

ὁ οἶνος ὁ νέος 3 τοὺς ἀσκούς, καὶ 2 αὐτὸς 3 ἐκχυθήσεται 3 καὶ οἱ
ὁ νέος οἶνος 6 ὁ οἶνος 6 ἐκχεῖται 6

ἀσκοὶ ἀπολοῦνται 2· ἀλλὰ 3 οἶνον 2 νέον 3 εἰς ἀσκοὺς καινοὺς 2 βλη-
ἀλλ' 6 om 6 βάλ-

τέον 5, καὶ 3 ἀμφότεροι 3 συντηροῦνται 3. καὶ 6 οὐδεὶς πιὼν πα-
λουσιν 5 om 6 om 6 τηροῦνται 6 om 6, an 3? an om 3?
om 6

λαιὸν 5 εὐθέως[6] θέλει νέον· λέγει γάρ Ὁ παλαιὸς 5 χρηστότερος 6 ἐστίν 5.
om 6, an 3? an om 3? an om 3? χρηστός 6
an om 3?

ἐγένετο 2 δὲ 3 ἐν 3 σαββάτῳ 2 [δευτεροπρώτῳ] 4 διαπορεύεσθαι
om 6 om 6 ἐν τῷ 6?

αὐτὸν διὰ σπορίμων, καὶ 2 ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 3 τοὺς στά-
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔτιλλον 6 καὶ ἤσθιον
ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τίλλειν 6?
τοὺς στά-

χυας καὶ ἤσθιον 3 ψώχοντες 3 ταῖς χερσὶν 3 [αὐτῶν] 4. τινὲς
τοὺς στάχυας 6 αὐτοὺς 6
αὐτὰ 6
χυας ψώχοντες ταῖς χερσὶν καὶ ἤσθιον. 6

δὲ 2 τῶν Φαρισαίων 2 εἶπον 5 [αὐτοῖς 6]) 4 Τί ποιεῖτε 2 ὃ οὐκ
ἐκ 6? ἔλεγον 5 [πρὸς αὐτοὺς 6]
τοῖς

ἔξεστιν τοῖς σάββασιν 5; καὶ ἀποκριθεὶς 2 ὁ Ἰησοῦς 4 εἶπεν
ποιεῖν ἐν 6 εἶπεν
σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν 5 πρὸς αὐτοὺς εἶπεν 5
εἶπεν αὐτοῖς 5

πρὸς αὐτούς 5 Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε 2 ὃ 3 ἐποίησεν Δαυεὶδ ὅτε 3
αὐτοῖς 5 *τί 6* *ὁπότε 6*
'Ιησοῦς 4
'Ιησοῦς 4

ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ 2 ; πῶς 4 εἰσῆλθεν εἰς τὸν
ὄντες 6 *ὡς 4*
καὶ 6
om 6

οἶκον τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως 2 λαβὼν 6) 3 ἔφα-
ἔλαβεν καὶ 6
om 6

γεν καὶ 2 ἔδωκεν 3 τοῖς μετ' αὐτοῦ 2, οὓς οὐκ 2 ἔξεστιν 3 φαγεῖν εἰ
ἔδωκεν καὶ 6 *ἐξὸν ἦν 6*
τοῖς μετ' αὐτοῦ ἔδωκεν 6

μὴ 2 μόνους τοὺς ἱερεῖς 5, an 2?
μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν 5?

Iam siquis hos numeros ad auctoritates in commentario positas exiget, singulorum causas investigabit. sed idem quaedam a nobis *praetermissa* animadvertet, in quibus nullum nobis diversae lectionis indicium inesse visum fuerit. sunt in his quae errori adscribi debeant; ut in Latinis 'propositiones' *τῆς προθέσεως*, et in Graecis *ὁ παλαιὸς χριστός ἐστιν*, quod in Vaticano codice ita scriptum esse credi non oportet, sed *χρηστός ἐστιν*. item quod Irenaeus omisit illa, *αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ*, errore et casu factum putavi: de quo alius, si nova causa accedat, fortasse aliter statuat. nam alia incerta sunt, ut et differre a ceteris testibus et cum eis consentire videri possint. ita 'de' praepositio cum soleat esse *ἐκ*, tamen 'de vestimento novo' potest esse *ἀπό*. similiter de ceteris iudicandum est quibus *sexti* ordinis notam apposui cum *interrogandi signo*. inter quae mihi de his minime constat, *ἐν τῷ διαπορεύεσθαι αὐτὸν — καὶ ἤρξαντο* 'cum transiret — et coepissent'. sed haec omnia quoniam ad altiorem gradum non ascendunt, nostrae rationi non officiunt, cui conveniens est ut omnia vix aut ne vix quidem testata in commentariis delitescant. fit tamen non numquam ut in *sexta* classe posita in ipsam seriem verborum plurimis testimoniis munitorum evehere debeamus, nisi orationem apostolorum, ubi certa verba non suppetunt, mancam et interruptam exhibere placeat. hoc igitur quotiens faciundum fuit, curavimus ne occidentem potius sequeremur quam Graecos: nam occidentis testimonia cur et hic et in quinto ordine e sanctorum scriptorum oratione excludenda fuerint, prudens lector vel me tacente intelleget.

itaque *καί* ante *οὐδεὶς πιών* et paulo post *εὐθέως* dedi Alexandrinum et Hieronymum secutus, item ex iisdem *χρηστότερος*, cum Vaticanus illa priora non haberet, adiectivo autem duas syllabas detraheret. sed de tota illa sententia, in qua haec verba insunt, alia de causa iudicium anceps esse dicam cum ad quintam classem pervenero: neque *αὐτοῖς* post *εἶπον* sine nota exhibui, cuius causam in quarto genere explicabo. extat igitur in his quae Lucae ascripsimus unum tantum modo vocabulum nulla certa auctoritate confirmatum *λαβών*, quod habent Vaticanus et regius, cum in Alexandrino sit *ἔλαβεν καί*, neque utrum horum Latini expresserint dici possit, qui reddiderunt ita, 'accepit et' vel 'sumpsit et', neque nos hic Cantabrigiensis ita adiuvet ut in aliis, de quibus postea in ordine tertio dicam. nunc ad *quintum* praevertendum est, in quo regio cum regione pari certamine conflictatur. hic igitur cum neutram lectionem alteri praeferri vellem, res tamen, ut supra dixi, aliter institui non potuit, quam ut id quod Graeci exhiberent Graecis scriptorum verbis insereretur, Latina in commentario aequalitatis nota a mathematicis petita significaremus: quod a nobis in illorum Lucae verborum, quae supra exhibuimus, ambitu sexiens factum esse observabitur. sed, ut sunt in hoc quoque genere aliqua non satis certa, de illis quidem verbis quae supra ex parte iam attigi, [*καὶ*] *οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν* [*εὐθέως*] *θέλει νέον· λέγει γάρ Ὁ παλαιὸς χρηστότερος ἐστίν* (vel *χρηστός ἐστιν*), dubitari potest utrum ea delenda potius fuerint an in quintum ordinem redigenda. nam si ea Latini tantum omittunt, habent Graeci, auctoritate pari reiciuntur et probantur: quod si Eusebius, quod nos suspicari professi sumus, Latinis assentitur, in sextam classem detrusa nihil valent. item illic ubi in Graecis est *εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς*, Latini exhibent 'nisi solis sacerdotibus'. itaque nos ita sensimus, Graecae scripturae nullam hic ab eis controversiam moveri, qui accusativo Latino uti noluerint: sed qui eos dativum in Graecis suis exemplaribus legisse credet, aequalitatis notam suo loco appinget. sequuntur ea quae in *quarta* dignatione sunt, ab utraque parte communiter testata bina vel plura; in quibus cum neutra regio sibi constet, nulla lectio diversam auctoritate superat. hoc discordiae genus quoniam in duas species deducitur, utramque propria nota signavimus. quae tam Graeci quam Latini partim habent alii ignorant, uncis inclusimus: qualia hic sunt [*ἀπὸ*] *ἱματίου καινοῦ, ἐν σαββάτῳ* [*δευτεροπρώτῳ*], *ταῖς χερσὶν* [*αὐτῶν*]. item ubi Graeci alii habent *εἶπον αὐτοῖς*, alii *εἶπον* tantum, Latini vero vel *ἔλεγον πρὸς αὐτούς* vel tantum *ἔλεγον*, necessario scribendum fuit *εἶπον* [*αὐτοῖς*], tametsi

αὐτοῖς sexti ordinis est, *εἶπον* quinti. ubi vero in verbis aut litteris posita est differentia, aliud in summa paginarum parte exhibuimus, aliud subtus; ut iudicii ambiguitas appareret, non ut locus alteruter honorificentior haberetur. eius modi sunt, in his quae nunc tractamus, *σχίζει* et *σχίσει*, *ῥήξει* et *ῥήσσει*, *πῶς* et *ὥς*, ad quae singula in commentario et ab occasu et Graeci testes adscripti reperientur. sed quibusdam in locis differentia satis commode in margine designari vix potuit. velut ubi Graeci habent *ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς* et *πρὸς αὐτοὺς εἶπεν Ἰησοῦς*, Latini autem alii 'Iesus dixit illis', partim 'dixit illis Iesus', incertum est quartone an quinto loco censenda sit discrepantia.

Hactenus de tribus inferioribus ordinibus dictum est: ad eum accedimus qui est *tertius* numero, in quo controversia in regionum diversarum consensione requiescit. atque in hoc genere, ut supra dixi, Cantabrigiensi codici locus est, ex quo iudicemus utrum *συμφωνήσει ἐπίβλημα* scribendum sit an cum articulo *τὸ ἐπίβλημα*, item *ἀλλὰ οἶνον* an *ἀλλ' οἶνον*, *ὅτε* an *ὁπότε*, et post *οἱ μετ' αὐτοῦ* adiciendum sit *ὄντες* an omittendum; in quibus sine Cantabrigiensi Graecorum dissensus compesci non poterat. quam ob rem hic codex ubi deficit, ut illo loco in quo *λαβών* scripsimus, cum alii habeant *ἔλαβεν καί*, de verbi significatione constat, sed littera sextum auctoritatis gradum non excedit. cetera diligens lector, si ea quae supra tertio ordini adscribenda notavimus in commentario tractabit, ipse facile cognoscet. sed Stephanica editio in hac parte lectorem antiquissima et probatissima quaerentem ubique fallit, dum reicula sequitur; qualia hic sunt *συμφωνεῖ*, *ὁ νέος οἶνος*, *ποιεῖν ἐν*, *ὁπότε*, *ὄντες*, *ἔδωκε καί*, quorum omnium Griesbachius, leviora scilicet generose contemnens, nihil loco movit. quid quod vel ea quae, cum a nullo antiquo teste confirmentur, verbis sine controversia testatis, hoc est iis quae *secundo* loco habenda dicimus, cedere oportere nemo est qui non intellegat, vulgus sibi tamquam carissima eripi non patitur, *διὰ τῶν σπορίμων* cum articulo et illud barbarum *Δαβίδ*; non magni quidem illa quoque momenti, fateor: sed in his libris si quippiam parvum aut leve putarimus, verendum est ne vel gravissima imprudenter neglegamus. quid ergo est? si vel minuta et exigui ponderis sint ea quae *prima* ac summa auctoritate tradita tenemus, hoc est in quibus et codices vetusti inter se et Graeci scriptores cum Latinis consentiunt, qui ea contempserit, officio critici defuisse censendus est. eo modo mirabili quadam perversitate peccant qui Matthaei euangelio 27, 16. 17 Iesum Barabban adfingunt ita scribendo, *εἶχον δὲ τότε δέ-*

σημον ἐπίσημον, λεγόμενον ΙΗΣΟΥΝ Βαραββᾶν· συνηγμένων οὖν αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; ΙΗΣΟΥΝ Βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; alterum Barabbae nomen ignorant codices Graeci Vaticanus Alexandrinus Cantabrigiensis, item Latini Vercellensis Veronensis Colbertinus Cantabrigiensis et Hieronymiani, ignorat Hilarius p. 748: Origenem agnoscere, mendacium est *): habet Latinus eius in Matthaeum tomorum interpres 3,918[cd], ne hic quidem bis, sed tantum in verbis Pilati, quae ipse Origenes 1,316[a] illo nomine omisso recitat. quis ergo vel unum hunc vel aliquot alios incertae aetatis testes tamquam *idoneos* verorum ac veterum consensui opponere audeat? neque ego hoc exemplo usus essem, nisi cavere vellem ne Graeae cantilenam suam iterarent, qua me, siquid exempli causa pono, artis meae ostentatorem iactabundum crepant: neque enim artifici gloriosum est eos ad sanam mentem revocare qui putent post illa euangelistam ea quae scripsit scribere potuisse, *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τὸν ὄχλον ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ ΙΗΣΟΥΝ ἀπολέσωσιν.*

Sed id quidem magnae artis est et immensi laboris, ut quidquid singuli auctores rettulerint primum ex tot libris quot supra enumeravimus in unum cogatur, tum suo quidque loco in commentariis apte ac perspicue disponatur, ut lectori usum praebeat expeditum neque ullum errandi obiciat periculum. quod utrumque negotium quam sollertem curam et quam non conducticiam operam requirat, non capiunt ii qui ut sibi, quippe ingeniosi, facile satis faciunt, ita quidquid ipsi perficere non possunt tamquam facillimum contemnunt. ego vero, quamquam me neque in hoc genere inexercitatum neque laboris inpatientem cognoram et iam parando temptando atque experiundo aliquam operis partem absolveram, tamen terrebar diuturnitate studii in ea re collocandi, quae aliis quidem magnam allatura esset utilitatem, mihi vero novi et incogniti parum promitteret, quo circa ante hos quattuor vel quinque annos totum illud consilium olim instructum et palam expositum iam iam abiecturus eram, ut post me alius exequeretur, cum subito ex meis familiarissimis theologus, Philippus Buttmannus, significat se, si et concedam nec sibi deesse velim, id quod ipse nimium differre videar temptaturum perficere. gratissimum mihi tum fuit, fateor, quod huic theologo de utilitate rei quam plerique despicerent persuaseram: et intellegebam hunc quasi alienum a suis repudiari non posse, cum ego iis essem *sicut ethni-*

*) Fritzschii, De Wettii, Tischendorfii.

cus *). quid ergo? licet vehementer laudandus videretur, quod probatum amici studium fideliter adiuvare quam ex novis inventis iuvenili more gloriam aucupari mallet, tamen ego, quia neque alios a propriis negotiis ad ea quae mihi placeant traducere soleo, neque illius invictam a labore vel maximo industriam et constantiam satis noveram, alacrem prope magis repressi quam adhortatus sum, neque temptantem adiuvi, sed passus sum experiri periculo suo. at ille interritus tota mente in coeptum negotium institit, idque tam strenue gessit, ut cum mihi ad illam minorem editionem integrum quinquennium vix suffecisset, primae commentariorum paginae post biennii laborem typographo describendae tradi potuerint. itaque Buttmanno, non mihi, lectores omne commodum debent quod ex commentariis artificiose dispositis capturi sunt meo iudicio sane maximum. et utetur quidem oblato bono ad sua quisque studia ut volet: sed utetur ita ut quae nobis difficillima fuerint, ea sibi concinne et distincte descripta exhiberi agnoscat, et sicubi aut erratum aut perspicuitati minus quam brevitati consultum deprehendat, non continuo irascendum sed humanis viribus condonandum meminerit. quod siquis in hac tota auctoritatium exponendarum ratione aliquid a nobis non satis prudenter institutum existimet, nos, postquam se paginas decem continentes ad suam mentem reformatas transcripsisse testatus fuerit, constantis et difficultatem experti reprehensoris iudicium magni faciemus, vanis furoribus eorum qui laboriosos insectantur nihil movebimur.

Iam et scribendo defatigatus sum, et satis curiose omnia quae ad recensendi artem et effectus cognoscendos pertinent absolvissem, nisi nostri temporis hominibus vel docendi comitas grammaticorum vel necessaria in chartis paene innumeris cotidie percurrendis festinatio persuasisset nullum librum ne legi quidem posse, si editor non ex aliqua parte anagnosten egerit et plerumque variis distinctionibus ac notis praemonstrarit interpretationem. haec igitur, quae ad commo-

*) Schleiermacherus longe aliter sentiebat. 'Dies sind rein philologische aufgaben: es ist aber *nicht leicht zu denken* dafs ein philologe ohne interesse am christenthum seine kunst daran wenden sollte sie für das neue testament zu lösen, da dieses an sprachlicher wichtigkeit hinter andern schriften weit zurück tritt.' Kurze darstellung des theologischen studiums (1830) § 124 p. 56.

ditatem et intellectum spectant, me summa cum cura neque intermisso studio egisse viri docti et probi confitentur: sunt tamen de quibus nisi generatim dicam, verendum sit ne lectores dubitent minus periti.

Primum igitur quod ad litteras attinet, a severa recensendi norma eatenus recessi, ut ea quae, cum eodem sono proferrentur, pluribus modis scribi possent, consueta ac vulgo usitata ratione scripta exhiberem. id accidit in adsimulatione consonarum, in vocalium quarundam permutatione, in iota subscripto.

Ergo ubi consona propter sequentem inmutatur, non scripsi *ἐμμέσω ἐγΚανᾶ ἐνκακεῖν σύνψυχοι οὐκ εὗρον*, quia non aliter sonant vulgaria *ἐν μέσῳ ἐν Κανᾶ ἐγκακεῖν σύμψυχοι οὐχ εὗρον*. quamquam in his quoque veterum exemplarium fidem sequi maluissem, nisi de Vaticano, regio, et Claromontano, vix usquam constaret. sed *σύνζυγε* et *συνσταυροῦν* non reieci, quoniam elisa liquida alium sonum fundunt, nec librarios constanter peccantes quae non dixerint scripsisse praeter Graeas quisquam credit: quae et ipsae solae sciunt apostolos ita non dixisse.

Hoc illae sciunt: sed de vocalibus eaedem, quod libros saeculo septimo antiquiores, quippe nimis vetustos, numquam tractarunt, turpiter errant, cum librarios longas cum brevibus et quae aliquem soni similitudinem habent omnes inter se nullo discrimine permutasse statuunt. at vero de omnibus iis quibus nos utimur exemplaribus certissimum est, ea $\overline{\iota}$ vocalem et $\overline{\varepsilon\iota}$ diphthongon prope pari loco habere, $\overline{\varepsilon}$ et $\overline{\alpha\iota}$ Vaticanum non saepe sed regium et cetera frequenter confundere, reliquas autem alia numquam, alia rarissime, permutare. itaque $\overline{\iota}$ et $\overline{\varepsilon\iota}$, item $\overline{\varepsilon}$ et $\overline{\alpha\iota}$, prout quidque vulgaris consuetudo postulabat, scripsi: neque in his Buttmannus singulas codicum diversitates minutatim apposuit, sed tantum effecit ut exemplorum satis esset et ambigua vel rariora cognosci possent. ita in hoc quoque genere commoditati lectorum consuluimus non sine aliquo veritatis detrimento. nam, ut hoc utar, *ἡμεῖν*, quod numquam admisi, a quibusdam probatum esse Apollonius scribit de pronomine pag. 123[c]. nec verendum erat nequis falleretur, si in Marci c. 13,28 et 29 post *μάθετε*, quod est *ἴδετε* apud Lucan 21,29, dedissemus *γεινώσκεται* ex Vaticano Alexandrino Cantabrigiensi. sed in ceteris quidem vocalibus quaecumque a vulgari usu variarent, expensis auctoritatis momentis aut admisimus aut annotavimus *). nam gliscens Graeci oris depra-

*) In Börneriano, qui et ceteris recentior est et Byzantinorum perversitatem aequat, poterimus operae compendium facere.

vatio pluribus paulatim vitiis locum fecit. ita in quadam propria specie libri a Latinis scripti, ut Cantabrigiensis et Claromontanus, diphthongum οι a vocali υ minus certo discrimine separatam ostendunt. ac Latini quomodo Graeca vocabula dicere soliti fuerint saeculo quinto vel sexto, e psalterio Veronensi perspici potest; ex quo partem psalmi CXLII subiciam, quam Blanchinus in vindiciis vulgatae editionis curiosius quam reliqua descriptam edidit.

Psalmos to Dauid,
ote auton ediocen Abessalom o yios autu.
quirie, isacuson tes proseuces mu,
enotise ten deesin mu en te alethia su,
isacuson mu en te diceosyne su.
ce me iseltes is crisin meta tu dulu su,
oti u diceothesete enopion su pas zon.
oti catedioxen o etros ten psycen mu,
etapinosen is gen ten zoen mu:
ecatisan me en scotinys os necrus eonos.
ce acediasen en emy to pneuma mu,
en emy etaracte e cardia mu.
emneste imeron arceon,
ce emeletesa en pasin tys ergys su:
en pyemasin ton ciron su emeleton.
diepetasa pros se tas ciras mu:
e psyce mu os ge.

itaque hi litteras η ι υ υι non uno eodemque sed diversis modis proferebant: nam quod scriptum est 'emneste imeron arceon', alio quoque nomine vitiosum est: debet enim esse ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων. quin etiam ne antiquum οι diphthongi sonum in ecclesia Romana cito penitus obsolevisse credamus, ex Wizanburgensi saeculi noni codice Knittelius symbolum apostolicum Latinis litteris scriptum edidit *), in quo legitur 'Pói.itín.uranú.ce.gís.', item 'upói.ithenta.', sed ibidem 'kyrion.ce.zo.ópion.' neque ibi η semper exprimitur i littera, sed 'diatín.ımeteran.sothérian.' et 'catholicín.ce.apostolicín.ekclesian.' ex his intellegi potest, quod Graeae solae ignorant, εἰ μήν sive εἰ μήν, quod in vetere testamento perpetuum est et ab Etymologo p. 416,50 agnoscitur, ita corruptum esse ante quam η et ει eundem sonum referrent; item πῖν sive πεῖν a πιεῖν et sono et formatione differre; neque δῷ δοῖ et δώῃ librariorum errore aut antiquato

*) Lessings beiträge zur geschichte und litteratur III p. 115. 116.

scribendi more variare, sed plebeium sermonem, quem qui linguam Graecam universam percipere volunt, neglegere non debent, paulatim in tam varia inclinamenta prolapsum esse *). in his igitur et similibus, quae quidem permulta sunt, qui fidem testibus derogant, Graecae linguae mutabilitatem ignorantiae suae vinculis constringunt.

Sed iota, quotiens *ἀνεκφώνητον* est, iis temporibus quibus nostri codices editi sunt, ne adscribi quidem solitum, ego morem consuetum secutus subscripsi vocalibus: in quo et ipso vereor ne oculorum fastidio plus quam opus fuerit concesserim. in nostris libris nullum eius vestigium repperi, nisi Marci 1,34 *ἤιδισαν* in Cantabrigiensi et ad Ephesios 6,2 in Börneriano *ἥι τις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη*. in Florentino Iustiniani digestorum exemplari ita observatum animadverti, ut in carmine *ι̅* plerumque adscriberetur, l. 65 § 4 de leg. 3 (32) *πέτρηι* et *κρήνηι Ἀρεθούσηι*, l. 1 § 1 de contrah. empt. (18,1) *χαλκῶ σιδήρω Γλαύκω*, sed *αὐτῆισι*, l. 4 § 6 de grad. et adfin. (38,10) *ἠέ πη*, l. 16 § 8 de poen. (48,19) *ἤματι τῶι*, in epigrammate volumini praefixo *μεγάλωι*, contra in soluta oratione ut non plus quam audiri posset scriberetur, ne in Platonicis quidem, l. 2 de nundinis (50,11), aut in Solonis legibus, l. 13 finium regund. (10,1), l. 4 de colleg. et corp. (47,22). nihilo minus in Demosthenis verbis quae recitantur l. 16 § 6 de poenis (48,19), et in uno imperatoris Alexandri rescripto, l. 25 de appellat. et relat. (49,1), antiquior scribendi ratio servatur.

Dixi de litteris; in quibus, nisi elegantiae studuissem, poteram nihil mutando paulo maiore cum fide agere: cetera ita administravi ut horum librorum dignitas et grammatici officium postulabat. primum igitur in vocabulis distinguendis vix quicquam difficultatis est: nam de *εἷς καθ' εἷς* vel de *ἱνατί* vel de *ὑπερεγώ* quis graviter disputandum ducat? porro de spiritu in Hebraicis Latinos codices, quod sibi satis constabant, potius secutus sum quam Byzantinos. in Graecis ne litteram scriptam mutarem, reliqui *ἀφελπίζοντες ἐφ' ελπίδι ἔφιδε οὐχ ἰδού οὐχ ολίγος*: sed cum horum nihil perpetuum esse vi-

*) Hic cum olim dixissem ex alio genere esse *ἵνα δώσῃ* coniunctivum futuri temporis, Graeca me tamquam puerulum graviter castigavit, 'das futurum hat ja keinen conjunctiv'. item soror eius non minus sapienter '*κεκοπίακες* ein schreibfehler, bis man zeigt dafs im alexandrinischen dialecte *τέτυφα τέτυφες* conjugiert worden sei'. Apollonius grammaticus *εἴρηκες ἔγραψες γραψέτω* a multis probari dicit, neque carere ratione: illa ei non credit, nisi iterum demonstret. ita eas nihil pudet.

derem, non sum ausus asperum apponere. tertio loco accentus commemorandi sunt: in quibus probatissimos auctores secutus sum, de Byzantinorum usu non valde sollicitus. sed quam rationem similitudo aliorum doceret, quaerere non neglexi. ita scripsi *ἀφίουσιν* et *συνίουσιν*, item in participio *συνίων*, propter *ἀφίονται* et *ἤφιον*. ita qui scripserunt act. 27,30 *πρωρης*, significant se dixisse *πρῶρα*, non *πρώρα*, quod a me ex act. 27,41 eiectum nuper reduxit qui neque illam rationem neque poetarum usum neque grammaticorum praecepta intellegeret. *ἀποστελεῖ* Matth. 13,41 et *ἀποκτενεῖτε* Matth. 23,34 si consensu librorum firmaretur, quaeri posset an Matth. 12,11 et in pr. ad Corinth. 6,14 *ἐγερεῖ* scribi oporteret et act. 7,34 *ἀποστελῶ*. interim observare licet codices in occidente scriptos exhibere *εγειρει* 2 Cor. 4,14 et *αποκτεινουσιν* Matth. 17,23. 24,9 Marci 9,31 Luc. 18,33, ubi ceteri habent vulgarem futuri formam. aliquando oratio non procedit, nisi accentu recte collocato. ita Matth. 7,9 debet esse *ἤ τις*, non *ἢ τίς*. sed superest quartum et gravissimum, distinctio; qua vel omissa vel prave instituta saepissime nutat structura orationis. sic Marci 6,21 *ὅ τε* diiungendum erat: quod confirmant Latini suo more omittentes. item *ὅ τι* cum interrogatione, quod est *διὰ τί*, simillimum illi notissimo *εἰ* interrogativo, Marci 9,11.28 Ioh. 8,25 et Marci 2,7 in Vaticano. contra *τίς* ubi pro relativo est, interrogandi signum sententiam subvertit, ut Iac. 3,13 Matth. 26,62 Marci 14,60 act. 13,25: neque per interrogationem accipiendum est Lucae 11,11. quamquam talia sacris nostris scripturis longe antiquiora machinis admotis impugnant quidam antiquae Graecitatis pariter ac suae rationis, quam iactant, stabilitores; qui mihi videntur nec Platoni concedere debere ut is ab Homerica dicendi consuetudine vel minimum recedat. horum technas distinctione vel tollenda vel ponenda saepe elusimus; velut in *ἵνα* coniunctione, quae illis quocumque modo cogenda videtur ut finem neque praeter finem quicquam significet. sed tam angustis ratiunculis linguarum natura non coercetur. itaque omnia perversa coacta subtilia aversatus summam studii in divinis oraculis quam possem rectissime intellegendis posui, eaque verba quibus singula concepta fidissimi auctores tradidissent, quam aptissima distinctione illustrare volui. in quo temerarius sim si me nullos errores aliis corrigendos reliquisse dicam: sed puto eos et aequiores fuisse et veraciores, qui me in hoc genere multa et recte percepisse et commode ac perspicue notasse dixerint, quam quibus distinguendo nihil nisi turpem inscientiam meam ostendisse visus fuerim. quos sane miratus sum ne manifesta quidem videre potuisse;

cuius modi est quod apostolus cum ad Philemonem scribit et ipse et una Timotheus, illa verba quae nono epistulae versiculo leguntur, *ὡς Παῦλος*, significavi non alio consilio scripta esse quam in priore ad Thessalonicenses 2,18 *ἐγὼ μὲν Παῦλος*, scilicet ut excluderetur Timotheus. sed ubi, quod rarius hic quam in alio quovis antiquo scriptore accidit, ea quae certissimi auctores adferunt, intellectum non habent, aliquando ne interpungi quidem apte possunt. ita distinctionum notae verbis non satis accommodatae lectorem monebunt emendatione opus esse Marci c. 8,26. 9,23 Ioh. 8,44 Iac. 3,6. 12. 2 Cor. 7,8 Hebr. 9,2.

Possum de his et de quibusdam similibus rebus plura dicere: sed cum muneris suscepti dignitatem considero, neque nostram diligentiam laudibus efferre neque petulantibus colaphos reddere mea persona dignum iudico. quare de his tantum dixi quantum putavi satis esse ad monendos probos et veri appetentes, ne temere insectantibus fidem haberent: opus institutum quibus rationibus quibusque testibus confisi executi simus, accurate et perspicue exposui: altero volumine, si nobis ut pensum praescriptum absolvamus divina concesserit clementia, omnem emendandi artem adumbrare conabor, et qua via ad intimos iudicandi recessus aditus pateat, eos docere instituam, qui sicut nos gradarii esse malent quam volucres, neque ad ullam veritatem, nedum euangelii, magis festinando et malis artibus quam circumspiciendo et ardua religiose petendo perveniri posse existimabunt.

Scribebam Berolini postridie calendas Martias a. 1842.

CAROLVS LACHMANNVS testor me non ignorare nuper quartam Graeam succrevisse, quae Fritzschium nomen et tamen illum communem oculum usurpet. haec quae Germanice contra me scripsit (theolog. litteraturblatt zur allgemeinen kirchenzeitung 1842 p. 17), plena ruris et inficetiarum, ea me hac praefatione absoluta legisse aio: quae se Latine scripsisse dicit, non vidi. respondere nolo, nisi forte opus esse intellexero.

COROLLARIVM PHILIPPI BVTTMANNI.

OBSERVATA IN EVANGELIIS LATINIS.

SYNONYMA.

λαλεῖν loqui
λέγειν (*εἰπεῖν*) dicere

sic semper, praeterquam in passivis. *τοῦ λαληθέντος* quod dictum est, *λαληθήσεται* dicetur, narrabitur.

ἀγαπᾶν diligere
φιλεῖν amare, osculari

Graeca exemplaria non facile variant, ut Ioh. 5,20; ex Latinis unum vel alterum paulo saepius, Luc. 6,35. 7,42. 16,13 Ioh. 11,5. 12,43. 14, 28. 15,19. 16,27. 21,15.16. *ἠγάπησεν* dilexit *ac*, osculatus est *b*, Marci 10,21.

οὗτος hic, iste
ἐκεῖνος ille
αὐτός ipse
αὐτόν ipsum, illum, eum
ὁ δέ at ille, ille autem, qui

Ioh. 1,8 Graeci habent *ἐκεῖνος*, sed *abc Iren Hilar* ipse, id est *αὐτός*. *ὁ δέ* Graeci Matth. 12,3: at ipse *abc*. *ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς* et aliis modis exprimitur, et 'quibus ille dixit'.

διδάσκαλος magister
ἐπιστάτης praeceptor sive magister
ῥαββί rabbi

est aliquid diversitatis in Luc. 2,46. 21,7 Ioh. 3,10 Luc. 21,7.

λαός populus, plebs
ὄχλος turba
πλῆθος multitudo

haec certissima. Luc. 6,17 omnes ita, 'turba discipulorum eius et multitudo ... populi (sic *ac*, plebis *b*)'. itaque apparet Latinum interpretem legisse non ὄχλον sed λαόν Matth. 14,5. 15,36. 27,20.24 (populo *abc*) Luc. 13,17 (populus *abc*) Ioh. 6,12. 'turbam' unus codex Luc. 9,13, ubi Graeci λαόν; item unus vel pauci Luc. 19,37 et Ioh. 5,3 'turbae' pro πλῆθος: 'turbam' omnes Marci 3,7, Graeci πλῆθος.

ἔθνος gens sive natio
Ἕλληνες Graeci sive gentes

κόσμος mundus
ὁ κόσμος mundus, hic mundus
αἰών saeculum (aevum)
εἰς τὸν αἰῶνα in aeternum, in sempiternum

hic turbatur in κόσμος tantum. codices *abc* nihil usquam dubitationis admittunt, nisi Matth. 24,21 et Luc. 12,30: de Marco, qui non habet nisi bis vel ter, et quidem addito ὅλος, vide quae dixi p. 247,1. 292,8. 315,1. *Irenaeus* bis habet saeculum, *Hilarius* quater saeculum; uterque mundum saepissime, atque ita *Lucifer* ubique. sed *Cyprianus* in Ioh. 12,25. 15,18.19. 16,33 et mundum et saeculum exhibet: in ceteris sibi constat, quamvis ab aliis saepe dissentiat; mundus Matth. 24,21. 25,34 Luc. 9,21 Ioh. 1,9.10.29. 8,12. 17,5.24; saeculum Ioh. 3,19. 6,51. 10,36. 16,20. 17,6.9. 18,36.37. εἰς τὸν αἰῶνα et εἰς τοὺς αἰῶνας Luc. 1,33.55 'in saecula' non nulli.

σημεῖον signum
τέρας prodigium (ostentum)

σῶμα } corpus
πτῶμα }

Matth. 24,28 *Irenaeus* et *Cyprianus* cadaver.

ὡς temporale ut, ubi, cum
ἕως dum, donec

ὡς dum Marci 4,27 Luc. 12,58. 19,29. ἕως cum Marci 6,45 Ioh. 9,4.

hae tam rarae diversitates disputationem admittunt. *ἕως ὅτου* Matth. 5,25 dum *ac*, cum *b*.

ὅταν cum, quando
ὅτε cum, quando, postquam
ὅταν dum *a* Ioh. 4,25. *ὅταν* et *ἐπάν* si *ac* Luc. 11,34.

ὅλος }
πᾶς } totus, omnis, universus
ἅπας }

δύναται potest
ἰσχύει valet, potest
δυνατός potens
δυνατόν possibile, fieri potest
δύναται potens est Matth. 3,9 Luc. 3,8 multi.

ὁρᾶν et *ἰδεῖν* videre
βλέπειν videre
βλέπειν εἰς respicere, aspicere, attendere
ἀναβλέπειν respicere, aspicere, suspicere; item videre sive coepisse videre
ἐμβλέπειν intueri, respicere, aspicere
θεᾶσθαι videre
θεωρεῖν videre
βλέπετε cavete Marci 8,15 Matth. 24,4 Marci 12,38. *θεάσασθε* Ioh. 4,35 aspicite *b*. Luc. 5,27 dubitari potest quid interpretes legerint, qui habent 'intuitus est, aspexit, vidit'. in *θεωρεῖν* variatur interpretatione Marci 12,41 Luc. 23,35.

πλοῖον navis, navicula
πλοιάριον navicula
in Matthaeo semper navicula, praeterquam 4,21 *a*. in Marco consensu navis sexiens, navicula semel 3,9. navigium *b* Ioh. 6,22. 21,6.8.

κελεύειν iubere
διαστέλλεσθαι praecipere
παραγγέλλειν praecipere

ἐπιτάσσειν imperare, praecipere
προστάσσειν praecipere
συντάσσειν constituere
ἐπιτιμᾶν obiurgare, increpare, comminari (imperare, corripere)
παρακαλεῖν rogare, deprecari, hortari, consolari

παραγγέλλειν iubere *c* Marci 8,6. *ἐπιτάσσειν* iubere *ab* Marci 6,27. *συνέταξεν* constituit *bc* Matth. 27,10, item *c* 26,19, ubi *ab* praecepit: praecepit *abc* 21,6. videndum an 'praecepit' sit *προσέταξεν*. *ἐπιτιμᾶν* imperare Matth. 8,26. 16,20 Luc. 4,39. 8,24, item *b* Marci 1,25 et 4,39; praecipere Matth. 12,16. *παρακαλεῖν* deprecari in Marco tantum; neque constanter, nisi 1,40.

κραυγάζειν et *κράζειν* clamare, exclamare
φωνεῖν et *καλεῖν* vocare, invitare

ἐκραύγασεν vocavit *Irenaeus* Ioh. 11,43. *καλεῖν* appellare *a* Luc. 6, 15. 7,11. 19,29, cognominare idem Luc. 8,2. dicere *Cyprianus* Matth. 10,25, *Irenaeus* Luc. 6,46, *ab* Luc. 22,25. *φωνεῖν* cantare de gallo omnes; clamare vel exclamare Luc. 8,54. 16,24. 23,46.

πορεύεσθαι. vado (eo *bc* Luc. 14,19, *a* Ioh. 14,2.28) vadit (abit *b* Luc. 15,4) eamus ibat ibant iret irent abiit abierunt abissent ibo (ibit *c* Luc. 15,4; vadet *c* Luc. 11,5 Ioh. 10,4) abiero vade ite (abite *b*, vadite *c*, Luc. 13,33) ire eunte euntes (abeuntes *c* Luc. 9,52) euntibus abeuntibus iturus

ὑπάγειν. vado (eo *a* Ioh. 14,28. 16,5.17, *b* Ioh. 8,21. 13, 33, *ab* Ioh. 15,10) vadis vadit vadunt (*bc* Luc. 17, 14) vadam (*a* Ioh. 8,14) (eam *b* Ioh. 8,14) vadat (eat *ab* Ioh. 12,35, *b* Ioh. 3,8) eatis ibant (abibant *b* Ioh. 12,11) irent (*a* Luc. 17,14) vade ite ire (abire *b* Ioh. 18,8, *c* Ioh. 11,44) euntes (*b* Marci 6,33, abeuntes *ac*)

ἀπέρχῃ ieris. *ἀπερχομένων αὐτῶν* dum eunt Matth. 25, 10. *ἀπεληλύθεισαν* abierant (habierunt). *ἀπῆλθεν* abiit (iit *ab* Marci 21,30) discessit (Luc. 1,38. 2,15. 5,13 Marci 1,42. recessit *c* Marci 10,22. profectus est *b* Ioh. 4,3. perressit *b* Ioh. 9,7). *ἀπῆλθον* abierunt (abierant, abissent, Ioh. 6,22). *ἐὰν ἀπέλθω* cum abiero, *ὅπως ἀπέλθω* ut eam (vadam; Ioh. 16,7). *μὴ*

ἀπέλθητε ne abieritis (nolite ire Luc. 17,23). ἀπέλθωσιν eant. ἀπελθεῖν ire, ut irent, ut discederet Marci 5,17 Luc. 8,37. ἀπελθών abii et, abiit et, cum abisset Marci 6,28 (vadens, vade Luc. 5,14. 9,60). ἀπελθὼν προσεύξωμαι (προσηύξατο) eam (eo, abiit) orare. ἀπελθοῦσα cum abisset (isset *a* Marci 7,30). ἀπελθόντες euntes, imus et, eamus et (ibimus et *b* Marci 6,37), abierunt et. ἀπελθόντων cum discessissent Luc. 7,24. ἀπελευσόμεθα ibimus. ἀπελεύσονται ibunt.

ἐξέρχεται exit. ἐξέρχονται exeunt. ἐξέρχεσθε exite (proficiscimini Luc. 9,4). ἐξερχόμενος exiens (egrediebatur et *a* Luc. 21,37). ἐξερχόμενοι exeuntes. ἐξερχομένων egressis Matth. 9,32. ἐξήρχετο exibat, exibant. ἐξελήλυθεν exiit. ἐξεληλυθός exisse (fugatum *c* Marci 7,30). ἐξεληλύθει exierant. ἐξῆλθον exivi (processi *bc* Ioh. 8,42, prodii *Hilar* Ioh. 17,8). ἐξῆλθες existi. ἐξῆλθεν exiit (profectus est *b* Ioh. 4,43, *bc* Marci 8,27. egressus est *a* Ioh. 19,4. progressus est *c* Marci 2,13. processit *c* Marci 1,28. evasit *a* Ioh. 10, 39), exisset Ioh. 13,30. ἐξήλθετε existis. ἐξῆλθον exierunt (processerunt, egressi sunt). ἔξελθε exi. οὐ μὴ ἐξέλθῃς non exies. ἐξέλθῃ exierit. ἐξέλθητε exeatis (μὴ ἐξέλθητε nolite exire). ἐξελθεῖν exire (proficisci *b* Ioh. 1,44), ut exiret. ἐξελθών egressus, exiit et (exiens Matth. 13,1 Marci 7,31), cum exisset Matth. 14,14 (processit et *b* Ioh. 18,4). ἐξελθοῦσα egressa; cum exisset *ac*, exiit et *b*, Marci 6,24. ἐξελθόντος exeunte *b* Marci 5,2. ἐξελθόντι gresso *a*, cum exisset *c*, cum egressus esset *b*, Luc. 8,27. ἐξελθόντα exeuntem *b* Matth. 26,71. ἐξελθοῦσαν exisse Luc. 8,46, quae exierat Marci 5,30. ἐξελθόντες egressi, exeuntes, exierunt et (cum exissent *a* Marci 6,12, profecti *b* Marci 9,30, *c* Marci 16,20). ἐξελθοῦσαι exeuntes. ἐξελθόντα cum exissent, exierunt et, Luc. 8,33. ἐξελθόντων cum exissent. ἐξελεύσεται exiet. ἐξελεύσονται exibunt

rariores aliquot πορεύεσθαι verbi interpretationes seorsum subiciemus. incedere Luc. 1,6. discedere Matth. 25,41 Luc. 4,42. exire *Iren*

Matth. 22,9. pergere *c* Luc. 9,51.53. ambulare *c* Luc. 8,14. 9,57. ingredi *a* Luc. 8,14. tendere *a* Luc. 9,53. proficisci *a* Luc. 19,12. sequi *a* Luc. 21,8. sed permirum est in Marci extremis 16,10.12, item in Ioh. 7,53. 8,1, codicem Colbertinum, qui illa solus exhibet, in hoc verbo a communi interpretum more secedere: habet enim 'praecurrens, ambulantibus, duxerunt se, ascendit'. atque in iisdem, Ioh. 8,9, ἐξήρχοντο secedebant. ceterum Marci 6,31, ubi est οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες, Latini variis modis turbant. quod ad ἀπελθεῖν attinet, Marci 11,4 'et abeuntes' *bd* dubitari potest an sit καὶ ἀπελθόντες: sed Vercellensis hoc utique significat, cum scribit 'exeuntes', quod debebat esse 'et euntes'. Marci 5,20 'ille vero egressus' *c* est ἐκεῖνος δὲ ἐξελθών. veniendi et perveniendi et adveniendi verbis ubicumque Latini usi sunt, neque ἀπελθεῖν neque ἐξελθεῖν in Graecis legerunt, sed ἐλθεῖν; ut Matth. 8,33 Luc. 24,24 Matth. 25,1. 26,55 Ioh. 19,17 Marci 1,38. 'surgite' Matth. 25,6 non est ἐξέρχεσθε, sed ἐγείρεσθε. de 'abiit' quod habent omnes Matth. 21,17 Marci 2,12 dubitandum non est quin ἀπῆλθεν legerint, non ἐξῆλθεν. item Marci 14,16 in Colbertino 'abierunt' est ἀπῆλθον. maior dubitatio est in 'discede' *a* Luc. 13,31 et in 'descendentibus' *c* Marci 5,2. sed 'euntes' *c* Luc. 10,10 non est ἐξελθόντες, sed ἀπελθόντες.

TEMPORA ET MODI.

μὴ φοβοῦ noli timere, ne timeas
μὴ φοβηθῇς ne timueris

ita ἐὰν λέγῃς si dicas, ἐὰν εἴπῃς si dixeris. sed in his et horum similibus saepissime turbatur.

Praesens historicum fere perfecto Latino exprimitur.

Praesens saepe futuro redditur. ὁ ἐρχόμενος qui venturus est Luc. 7,19 Matth. 11,3. 17,11. θεωρεῖτε videbitis Ioh. 14. adde Luc. 6,44. 12,20.40 Ioh. 7,8 Luc. 14,31 Matth. 19,25.

ὁ παραδούς qui tradidit
ὁ παραδιδούς qui tradet, qui traditurus est vel erat vel esset, qui tradebat, qui traderet, traditor

τοῦ παραδιδόντος tradentis, proditoris, qui tradet
ὁ παραδώσων. vide Ioh. 6,64.

θέλων volens (cupiens Luc. 23,8), cum vellet
ὁ θέλων qui vult
ὁ μὴ θελήσας qui noluit
θέλω coniunctivus volo, voluero. θέλῃς vis, volueris. θέλῃ voluerit. θέλητε vultis, volueritis
θέλοι vellet

ὁ λαμβάνων qui accipit, qui accipiebat
λαβών cum accepisset, ut accepit, accepit et, accepto, acceptum (ut Matth. 27,48 accepta spongia, acceptam spongiam); sed saepe minus accurate accipiens
ὁ λαβών qui accepit, qui acceperat
ἀκούων audiens
ὁ ἀκούων qui audit, qui audiebat
ἀκούσας cum audisset, ut audivit, audito; nec raro audiens
ὁ ἀκούσας qui audivit, qui audierit, qui audierat
ἀκούσας δέ et καὶ ἀκούσας praeter ceteros modos sic, quo audito, his auditis, quod (haec) cum audisset, quod ut audivit
ὁ δὲ ἀκούσας aliquando minus proprie quo audito

articulum interpretes vix praetereunt, ut Ioh. 7,39 *a e* credentes οἱ πιστεύοντες. itaque Ioh. 3,29 Vercellensis, qui habet 'amicus autem sponsi stans et audiens illum', dubitari potest utrum articulum non legerit an neglexerit. ut supra posui λαβών accipiens, ἀκούσας audiens, ita ἀποκριθείς fere ubique redditur 'respondens': sed in plerisque verbis differentia temporum curiosius observatur.

CORRIGENDA IN COMMENTARIIS.

p. 2, v. 11. LEGE heliut heliut *d*
6,14.15. 259, ησαιου (eseiam *ab*, isaiam *c*) του προφητου *Dabc Iren* 216
8,12. εὕρον *bcς*. quem magi videntes *Iren* 205
14,19. in *abcdv Iren* 318 *Hilar* 619 1190
20. tantum *bc Iren* . vivit *Iren Hilar*
15,12. *Iren* 320 *et ascribens Lucae* 319
14. *abc Iren* 319 *ex Luca et* 320
15. adoraveris *abc Iren*
16,2. καταλειπων την *DZ*,
5. *Pς*
14.15. ηνγικεν *D*. *Orig* 3,458[f]
17,6. *BDaς Iren* 233,
18,14. *abcd Iren* 272 *Hil Lucif*
21,5. ADDE ὅτι *om Iren* 242
23,2. *Bcvς Hilar* 627,
17. ADDE ἐκ] a *abc*
29,14. 241) *c Cypr*
30,3. ADDE ἓν] unus *a*
31,6. 3. το *alterum Bς* =
16. *Irenaeus* 132 141 161

p. 37,4.5. πολλοὶ] *Iren* 281, *om* 236
5. VBI EST *Hil* SCRIBE *Iren*
38,12. SCRIBE 11. ἄφες . . . θάψαι] remitte mortuos sine mortui sepeliant *a*
41,17. *BDvς Iren*,
42,12. ο δε *Bd* =
45,13. *Orig* 4,428[d] *Iren* 282
17. = egressis autem illis *abc*
48,4. καθαριζετε *BPς*,
49,18. ante *a Iren* 210 *Hil* 362
19. duces et reges *Iren*, reges
21. *Dabcd Iren* 210,
50,11. *ac Iren Cypr Hil*,
54,2. ADDE qui diligit *abc Cyprian* 242 265, qui amat *Cypr* 311
57,7. *D*, qui vim faciunt *Iren* 283,
58,3. *Orig Iren* 40 *Hil*
59,3. *Dabcς Iren*
64,6. *corr D*, desolabitur *abc Iren Hilar*
68,4. *dv*, ετερα IBIDEM AD IIII ADDE (*immo* III)
12. ADDE ad turbas *abc*

p. 71,9. *εν* (in) *αυτοις Db*, erga eos *Iren*,

72,1. *add υμων Dvς Orig Iren*

13. *εσπαρμενον Babcς*

73,10. *abc.* qui centum fructificaverunt ... sexaginta ... triginta *Iren* 337

74,12. *καιρω BDabς*,

15. 3,135. fasciculos alligare *Iren* 325

75,3. *BDvς Orig* =

76,1. *abc*, mundus est *Iren* 261, saeculum

12. 165, tunc iusti 287

85,8. *θεοῦ*] *Iren* 241, domini 238

9 *et* 11. *Iren* 238,

12 *et* 13. *bc Iren Cyprian*,

18. *b*, frustrati estis *Iren* 238

87,18. *Zς Orig*,

88,8. *Orig* 3,505[c] 506[b]

15. *Babcdς*

90,11. *Paς*

23. ADDE *σπυριδας BPς*,

92,6. *om abc Iren* 288 *Hil*

93,16. *BDaς*

95,6. sacerdotibus et reprobari *Iren*

96,1. *Iren* 210[b], qui enim *abc Iren* 210[a] *Lucifer*

6. ADDE *ἕνεκεν ἐμοῦ om Iren* 210[b]

97,5. SCR. *το φως*

112,1. DELE *Iren*

17. substantiam tuam *d*. omnia quae sunt pauperibus dividere *Iren* 243

114,10. ADDE = reliquerit *abc Hilar*, dimiserit *Iren*

p. 119,3. (minores esse *a*, minor esse *c*,

120,6. ADDE *ἥψατο*] *Matthaeum habere, sed neque Marcum neque Lucam, Orig* 3,736[c]

123,8. *ὀφεῖλον*

11. *οὐδέποτε*] numquam *Irenaeus*, non *bς* IBIDEM *om Db Iren Hil* 714

126,1. ADDE alter quidem contra dixit patri et postea paenitetur *Iren* 280

5. ADDE alter autem pollicitus est abire statim promittens patri, non abiit autem *Iren* 280

131,17. SCRIBE *δουναι κηνσον BDZς* = censum (tributum *a*) dare (dari *ac*) *abc*

141,4. *abc Iren* 281 *Cypr*

5. ADDE 3. eos qui mittuntur *Iren* 281

6. *D Iren Cypr*,

8. *Iren* 281 282

17. quapropter *Iren* 282

IBID. *Orig Iren* 281,

18. *Iren* 282

19. *Dabcdvς*

144,2. ADDE 1. 2. quod dictum est *ab Iren* 322, quae dicta est *c Iren* 323 *Cypr*

146,3. *Babcvς Cypr*,

147,9. *om Iren cod et Hil* 781*f*

154,13. *Iren* 251 325

156,8. 1100. qui praeparatus est a patre eius *Iren* 325

157,10. iesus *abc Hil* 739

158,20. DELE *c*

p. 160,14. *d Iren* 249
19. 8. *αὐτοῦ*] hoc *b*
161,6. bibam *abc Iren* 332,
162,8. 5. = eam
167,1. *BCb Orig*
13. *αποκριθεις ουν D,*
178,4. ADDE *καινῷ*] *Origenes* 1,439[c]
179,10. *BDabc Orig,*
182,13. SCRIBE BIS 1,389[c]
184,9. *προστέθεικε*
203,22.23. DELE *εστηκοντες αν*
208,18. *ACς,*
223,2. ADDE *τῶν ποδῶν*] = de pedibus *abc*
232,1. LEGE et egressus *c*
247,11. ADDE *ἐπαισχυνθήσεται*] confundet *abc*
252,7. *Iren* 282
268,16. *λυσατε αυτον και — λυσαντες αυτον*
269,21. *στιβαδας B Origenes* 4,193[b],
274,2. (hanc potestatem *abc*) *BCabc*
289,13. *γεινωσκεται ABD,* cognoscitis *c*, cognoscetis *d*,
307,1. *τω οχλω* (populo) *το*
315,7. dominus ... dei *Iren* 188
12. *σημειων Aς, add αμην Cc*
321,2.3. *ὁ θεός*] *Iren* 185, *om a Iren* 205
326,9. reminisci *Iren*, memorari
329,11. dicentium *abd Iren,*
331,11. turturum aut (vel *a*) *a c Iren,*
332,17. omnium *Iren* 235,
333,2. ADDE 3. *Iren* 325

p. 333,11. *bcς. Iren* 40
14. *δεησεσιν A,*
337,13. *acd Iren* 184, omnis
341,18. *του ιεχονιου του ιωακειμ* (iocim)
344,18. *μου Aς,* me *Iren*
346,15. *Orig Iren Hilar*
19. ADDE *κηρῦξαι*] vocare *Iren* 147
21. *abc Iren*
347,5. haec *a Iren* 260 *Hil* 92,
361,11. *abcd Iren*
367,9. *c*, tollenti tibi tunicam *Iren* 243
12. tua *a Iren* 243, qui
13. non reposcas *Iren*, repetere
15. *om B Iren*
16. *Da Iren*
369,15. omnis erit (erit omnis *c*, erit *b*) si
411,5. excutimus (*ἀποτιναςσόμεθα*)
419,19. *ABbcς Orig,*
421,16. *litura A*)
424,13. 6. signum *prius bc, om a*
429,7. absconditis *b*
435,3. *ἐξ om bc*
440,18. *Cypr* 136. aliud (*καὶ ἄλλο*) baptisma habeo baptizari et valde propero (*ἐπείγομαι*) ad (*εἰς*) illud *haeretici apud Iren* 94
444,13. quae spiritum
14. quae habebat
459,2. *ABabcdvς,*
462,9. ADDE *ἐπυνθάνετο*] = interrogavit *abc*

p. 467,19. *ἀπενεχθῆναι αὐτὸν*]
475,8. SCRIBE et quem
478,5. *ABDQς* =
484,11. quidam caecus *a*
486,24. ADDE fraudavi *a Iren Cypr*, fraude abstuli *c*, abstuli fraude *b*
501,19. 5.6. *της* (quia c) *αναστασεως*
502,2. deum abr. et (*om a*) deum isac

p. 505,7. *a*, et *c*, *om Ad*
515,10. *κρινοντες post φυλας B*
529,16. *εξεμυκτηριζον δε C et add*
540,3. ADDE *οὖ*] quo *bc*, quem *a*
541,15. cognoverunt eum *b*
604,19. *οι πιστευσαντες*
680,20. *ινα ωσιν εν καθως*

INDEX NOTARVM.

A Alexandrinus codex
B Vaticanus
C regius Ephraemi palimpsestus
D Cantabrigiensis euangeliorum et actuum
Δ Claromontanus Paulinarum
E Laudianus actuum
G Börnerianus Paulinarum
H Coisliniana fragmenta Paulinarum
P et *Q* Guelferbytana euangeliorum
T Borgiana Graeca et Sahidica Iohannis
Z Dublinensia Matthaei

a Vercellensis euangeliorum codex Latinus
b Veronensis
c Colbertinus
d Cantabrigiensis euangeliorum actuum et tertiae Iohannis
e Laudianus actuum
f Claromontanus Paulinarum
ff Sangermanensis Paulinarum
g Börnerianus Paulinarum
h Primasius in apocalypsin
v vulgata editio Hieronymiana

F Fuldensis codex vulgatae
V idem a Victore episcopo Capuae correctus
L Laurentianus sive Amiatinus
al alii praeter Fuldensem et Laurentianum

pr prima manu
corr correctus
rec recentiore manu
add addit vel addito
om omittit vel omisso

ς Elzeviriana editio anni 1624

Irenaei paginae sunt editionis Renati Massueti Parisinae a. 1710
Origenis, Caroli et Car. Vincentii Delarue Parisinae a. 1733. 1740. 1759
Cypriani, Stephani Baluzii Parisinae a. 1726
Hilarii Pictavensis, Maurinorum Parisinae a. 1693
Luciferi Calaritani, Ioh. Domin. et Iac. Coletorum Venetae a. 1778

Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

GRAECAE LECTIONIS AVCTORITATES

NOVVM TESTAMENTVM VVLGATAE EDITIONIS

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ.

Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ Δαυεὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ. 2 Ἀβραὰμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, 3 Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ, Φαρὲς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐσρώμ, Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ, 4 Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ, Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών, Ναασσὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών, 5 Σαλμὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοὸς ἐκ τῆς Ῥαχάβ, Βοὸς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ, Ἰωβὴδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί, 6 Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυεὶδ τὸν βασιλέα. Δαυεὶδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶντα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου, 7 Σολομῶν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ, Ῥοβοὰμ δὲ

Η καινη διαθηκη A in catalogo librorum s. s. Εὐαγγέλιον om *B* μαθθαιον *BD*, ματθαῖον ς 1. *Iren* 191 204 *Hil* 610 δαυειδ, *quoties plene scribunt*, *ABCDΔET*, δαυιδ *G*, *semper* δᾱδ *PQZ*, Δαβὶδ ς *semper* 2. δε *B*ς, *om c* 4. Ζαρὰ *a*ς, zaram *c*, ζαρε *B* esron *c* 6. αμειναδαβ *B* 7. Ναασσών ς, ναασσειων *B*, naason *c* 8. βοος *C*, βοες *B*, Βοόζ *a*cς εκ της ραχαβ *B*ς, de rahab *c*, *om a* ιωβηδ *BC*, Ὠβὴδ *a*ς, obeth *c*. 9. iesse *ac* 10. δαυειδ δε *B*, Δ. δὲ ὁ βασιλεὺς *a*cς σολομωντα *B*ς, σολομωνα *C*?

[EVANGELIVM] SECVNDVM MATTHAEVM.

(1,3.) Liber generationis Iesu Christi filii Dauid filii Abraham. 2 Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Iudam et fratres eius. 3 Iudas autem genuit Phares et Zara (-rat, -rad *L*, -ret) de (ex) Thamar, Phares autem genuit Esrom, Esrom autem genuit Aram, 4 Aram autem genuit Aminadab, Aminadab autem genuit Naasson, Naasson autem genuit Salmon (Salomon), 5 Salmon (-lomon) autem genuit Booz [de Rahab (-chab, -cab *L*)], Booz (Pooz *L*) [autem *om F*] genuit Obed ex Ruth, Obed (Obeth) autem genuit Iessae, 6 Iessae (Iesse) [autem] genuit Dauid regem. Dauid autem [rex] genuit Salomonem ex ea quae fuit Vriae, 7 Salomon autem genuit Roboam, Roboam

ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά, Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ, 8 *Ἀσὰφ δὲ*
ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ, Ἰω-
ρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζείαν, 9 *Ὀζείας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ,*
Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἄχαζ, Ἄχαζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζε-
κείαν, 10 *Ἐζεκείας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ, Μανασσῆς δὲ ἐγέν-*
νησεν τὸν Ἀμώς, Ἀμὼς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσείαν, 11 *Ἰωσείας*
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς με-
τοικεσίας Βαβυλῶνος. 12 *μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος Ἰε-*
χονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ, Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζο-
ροβάβελ, 13 *Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέν-*
νησεν τὸν Ἐλιακείμ, Ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ, 14 *Ἀζὼρ*
δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ, Σαδὼκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ, Ἀχεὶμ
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ, 15 *Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ,*
Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μαθθάν, Μαθθὰν δὲ ἐγέννησεν τὸν

1. *αβια* ***Bς***, abiud *c*   *ασαφ* ***BCc***, *Ἀσὰ ας*   2. ioras ***Hil*** 611   3. *οζειαν οζειας* ***B***, *Ὀζίαν· Ὀζίας ς*   4.5. *εζεκειαν εζεκειας* ***B***, *Ἐζεκίαν· Ἐζεκίας ς*, ezechiam ezechias *ac*   6. *αμως* ***BCc***, *Ἀμὼν ας*   *ιωσειαν* ***B***, *Ἰωσίαν ς*   7. *ιεχονιαν* ***Bacς***. „tredecim generationes" ***Hil*** 611: *ante hunc* ioacim (Ioseph enim Ioacim et Iechoniae filius ostenditur, quemadmodum et Matthaeus generationem eius exponit) ***Iren*** 218   8. *μετα δε* ***BPdς*** = et post *abc*   8.9. ieconias *b*   9. *εγεννησεν* ***Pabcdς***, *γεννα* ***B***. *sic etiam ante τον ζοροβαβελ et* 10 *ante τον αβιουδ*   *σαλαθιηλ* ***Pabcdς***, *σελαθιηλ* ***B*** ierobabel *b*   10. abiut *c*, abiuth *d*   11. *ελιακειμ* ***BPcς***, eliachim *ab*, eliecib *et* heliacib *d*   12. saddoch *c*   13. heliut eliud *d*, elium elium *b*   heleazar eleazar *d*   14. *μαθθαν* ***B***, *ματθαν* ***Pabdς***, mathan *c*   matthas autem *b*

autem genuit Abia (Abiam), Abia (Abiam) autem genuit Asa, 8 Asa au-
tem genuit Iosaphat, Iosaphat autem genuit Ioram, Ioram autem ge-
nuit Oziam, 9 Ozias autem genuit Ioatham, Ioatham (Ioathas) autem
genuit Achaz, Achaz autem genuit Ezechiam, 10 Ezechias autem genuit
Manassen, Manasses (Manassen) autem genuit Amon, Amon autem ge-
nuit Iosiam, 11 Iosias autem genuit Iechoniam (Iecon.) et fratres eius in
transmigratione (-em *L*) Babylonis. 12 et post transmigrationem Babylonis
Iechonias (Iecon.) genuit Salathiel, Salathiel (-thihel, -tihel *F*) autem
genuit Zorobabel, 13 Zorobabel autem genuit Abiud, Abiud autem genuit
Eliacim, Eliacim (Hel. -chim, Iliach. *L*) autem genuit Azor, 14 Azor au-
tem genuit Sadoc, Sadoc (Saddoc) autem genuit Achim, Achim (Eliachim
F) autem genuit Eliud, 15 Eliud (Heliud, Aliud) autem genuit Eleazar,
Eleazar autem genuit Matthan, Matthan autem genuit Iacob, 16 Iacob

Ἰακώβ, [16]Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ
ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος χριστός. [17]πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ
ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυεὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυεὶδ
ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς
μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες· [18]τοῦ
δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γένεσις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης τῆς μητρὸς
αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὑρέθη ἐν
γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. [19]Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς,
δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν δειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρᾳ
ἀπολῦσαι αὐτήν. [20]ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος κυ-

1.2. *τον ανδρα μαριας εξ ης εγεννηθη ιησους ο λεγομενος χριστος* ***BPυς*** = cui desponsata (*add* erat *b*) virgo maria (maria virgo autem maria *b*, maria maria autem *c*) genuit (peperit *d*) iesum qui dicitur christus (iesum....*b*, christum iesum *d*) *abcd* 2. *πᾶσαι om b?* 3. *γενεαι δεκατεσσαρες* ***BPZας***, generationes sunt XIIII *bcd* a david rege *c* 4 *et* 5. *γενεαι* ***BPZς*** = *add* sunt *abcd* 5. *δεκατέσσαρες*] *add* omnes itaque generationes ab abraham usque in (ad *c*) adventum iesu christi generationes sunt XLII *bc* 6. *ιησου χριστου* ***PZς***, *χριστου ιησου* ***B*** *Orig* 3,965[d] = *χριστοῦ abcdv Iren* 191 204 *γενεσις* ***BCPZ***, *γέννησις ς* *μνηστευθεισης* (cum desponsata esset) ***BZ****abc Iren* 204, *add γαρ* ***P****dς* 6.7. *μητρὸς αὐτοῦ om d* 7. *μαρίας om Iren* *πριν η* (*η om Z?*) *συνελθειν αυτους ευρεθη* ***BPZ****acdς Irenaeus* 204 216 *Hilarius* 612,....*b* 7.8. praegnans *c* 9. *δικαιος ων* ***BPZ****dς* = cum esset homo iustus *abc* *δειγματισαι* ***BZ***, *παραδειγματισαι* ***P****ς*, traducere *abc*, praepalare d 10. *αυτην* ***BPZ****cς Iren* 259, *ante ἀπολῦσαι* bd, *ante λάθρᾳ a* *ταυτα δε αυτου ενθυμηθεντος* ***BPZ****cς*, *ταῦτα αὐτοῦ ἐνθ. b*, *ταῦτα ἐνθ. αὐτοῦ a*, ipso ea cogitante d *ἰδοὺ om a* gabriel angelus *Cypr* 288

autem genuit Ioseph uirum Mariae, de qua natus est Iesus qui uocatur
(dicitur) Christus. [17](2,10) omnes ergo generationes ab Abraham usque
ad Dauid generationes quattuordecim (-cem *L*, XIIII *F*), et a Dauid usque
[ad *om L*] transmigrationem Babylonis generationes quattuordecim (XIIII
F), et a transmigratione Babylonis usque ad Christum generationes
quattuordecim (XIIII *F*). [18]Christi autem generatio sic erat. (3,5) cum
esset desponsata mater eius Maria Ioseph, ante quam conuenirent in-
uenta est in utero habens de spiritu sancto. [19](4,10) Ioseph autem
uir eius, cum esset iustus et nollet eam traducere, uoluit occulte di-
mittere eam. [20]haec autem eo cogitante, ecce angelus domini in so-

ρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων Ἰωσὴφ υἱὸς Δαυείδ, μὴ φοβηθῇς
παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν
ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. [21]*τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα*
αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρ-
τιῶν αὐτῶν. [22]*τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ*
κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος [23]*Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ*
ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,
ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν θεός. [24]*ἐγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ*
ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου,
καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, [25]*καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως*

1. *κατ οναρ εφανη αυτω* **BPZ***d*ς, *ἐφάνη κατ' ὄναρ αὐτῷ c*, *ἐφ. αὐτῷ κατ' ὄναρ a*, apparet.... *b* *μη φοβηθης* **BPZ**ς, ne timueris (metueris *Cypr*) *cd Ir* 204 259 *Cypr* 288, noli timere (*μὴ φοβοῦ?*) *a Hil* 612 *bis* 2. *μαριαμ* **DPZ**ς, *μαριαν* **B**, *ante παραλαβεῖν c* quod enim habet in utero (ventre 259) *Ir* 204 259 *εν αυτη* **BDPZ***adv*ς, ex ea *bc Cypr* 288 *γεννηθεν* **BDPZ**ς, natum fuerit *Cypr*, nascetur *ab*, nascitur *c* 3. *εστιν αγιου* **BPZ**ς = *αγιου εστιν* **D***abcd Orig* 1,381^{b} *Iren Cypr* 3. 4. *καλεσεις ... ιησουν* **BDZ***bc*ς *Hil* 82 186 305, vocabitur ... iesus *Iren* 259 4. *αὐτὸς γὰρ*] hic enim *Ir* 204 *Cypr*, quia ipse *Hil* 186 5. *αυτων* **BDZ***cb*ς *Iren Cypr Hil* 82, *om a? Hil* 186 305 *ολον* **BDZ***c*ς *Iren* 259, *om Iren* 204 216
5. 6. *υπο* (*add τοῦ* ς) *κυριου δια* **BCDZ***a?bc*ς *Iren* 204 259, ab *Iren* 216 6. *του προφητου* **BZ***v*ς *Ir* 204 259, *add ησαιου* (eseiam *ab*, isaiam *c*) **D***abc*, esaia propheta *Iren* 216 *λεγοντος* **BDZ***abc*ς *Iren* 259, *om Iren* 204 216 in uterum *Cypr* 17 7. *εξει* **BZ***v*ς = concipiet (acc. *Iren* 184 204 259 *Cypr i. e. λήψεται*) *abc Iren* 184 216 259 *Cypr*, *et ante ἐν γαστρὶ Iren* 204 *καλεσουσιν* **BZ***abc*ς *Iren* 184 204 216, vocabitur *Iren* 259, *καλεσεις* **D**, vocabit[s] *d*, vocabitis *Cypr* *ενμανουηλ* **D**, inmanuel *d* 8. *μεθερμηνευόμενον om Iren* 204 *θεος* **B**, *ο θεος* **D**ς, *incertus* **Z** *εγερθεις* **BCZ**, *διεγερθεις* **D**ς, exsurgens *cd* *ο ιωσηφ* **BD**ς, *ιωσηφ* **Z** 10. *αυτου* **BD**ς, *εαυτου* **Z** *εγεινωσκεν* **BZ***v*, *εγνω* **D***bc Hil* 612

mnis adparuit (paruit *FL*, app.) ei dicens Ioseph fili (filii *LV*) Dauid,
noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum
est, de spiritu sancto est. [21]pariet autem filium, et uocabis nomen
eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eo-
rum. [22]hoc autem totum factum est ut adimpleretur quod dictum est
a domino per prophetam dicentem [23]Ecce virgo in utero habebit et
pariet filium, et uocabunt nomen eius Emmanuhel (Eman. Inman.
-uel), quod est interpretatum (-praet. *F*) nobiscum deus. [24]exurgens
(exsurg.) autem (ergo) Ioseph a somno fecit sicut praecepit ei (ei
praec.) angelus domini, et accepit coniugem suam, [25]et non cognosce-

οὗ ἔτεκεν υἱόν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. [1]Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα [2]λέγοντες Ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. [3]ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, [4]καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. [5]οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, [6]Καὶ σὺ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. [7]τότε

1. ου *DZς*, *om B* υιον *BZbc*, τον υιον (*add* αυτης *Dς*) τον πρωτοτοκον *Ddς* 1. 2. et cum iesus natus esset *Cypr* 289 297, cum ergo natus esset iesus *abcv* 2. bethlem *a*, betlehem *b* της ιουδαιας *BDZς*, iudae *Cypr*, civitate iudaeae *ac*, civitatem iudeae *b* 3. ierosolymam *c*, ιερουσαλημ *C* 4. *Hilarius* 39 5. αυτου *BDZς* = *post* ἀστέρα *abc Irenaeus* 184 *Cypr* 289 297, in orientem *ab* ἤλθομεν] *add* cum muneribus *Cypr* 289 6. ἀκούσας] audiens *abc* ο βασιλευς *BDZbc*, *post* ἡρῴδης *avς* πᾶσα *om D* 7. συναγαγὼν] congregavit — et *abc*, congregans *d* 8. επυνθανετο *BDZς* = interrogavit (-bit *a*) *abc* παρ' αὐτῶν *om D* 9. οἱ δὲ] at illi *abc* ειπον *DZς*, ειπαν *B* αυτω *BDZbς*, *om ac* bethlem *a* civitatem iudaea *b* 10. γεγραπται *BDZaς*, dictum est *bc* per eseiam prophetam dicentem *a* bethleem *abc* γη ιουδα *BZς* = της ιουδαιας *Dac*, iudaea *b*, iudae *Hil* 452 11. ουδαμως *BZvς* = μη (non) *Dabc Hil* ελαχιστη ει *BDZvς* = es minima *abc Hil* εκ σου *Zς*, εξ σου *B?*, εκ ου *D* γαρ μοι *C* 12. ηγουμενος *BDZς*, dux *c*, rex *a*, princeps *b*, *om Hil* ποιμανει *BZς Hil*, ποιμενει *D*, regat *abcd* istrahel *ab fere semper*

bat eam donec peperit filium suum primo genitum, et uocauit nomen eius Iesum. [1]Cum ergo natus esset Iesus in Bethleem (Betl. -lem) Iudaeae (Iudeae, Iudae) in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente uenerunt Hierosolymam (Hierusolymam) [2]dicentes Vbi est qui natus est rex Iudaeorum? uidimus enim stellam eius in oriente (-tem), et uenimus adorare eum. [3]audiens autem Herodes rex turbatus est, et omnis Hierosolyma (Hierus.) cum illo. [4]et congregans omnes principes sacerdotum et scribas populi, sciscitabatur (interrogabat) ab eis ubi Christus nasceretur. [5](5,7) at illi dixerunt ei In Bethleem Iudaeae (Iudeae, Iudae). sic enim scribtum (script.) est per prophetam, [6]Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux (iudex *F*) qui regat (reget *F*) populum meum

Ἡρώδης λάθρᾳ καλέσας τοὺς μάγους ἠκρίβωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, [8]καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ εἶπεν Πορευθέντες ἐξετάσατε ἀκριβῶς περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. [9]οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν. καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ, προῆγεν αὐτοὺς ἕως ἐλθὼν ἐστάθη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον· [10]ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα, [11]καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. [12]καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. [13]ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου

1. *λάθρᾳ ante τοὺς μάγους c* *καλεσας BDς*, vocavit (*add* ad se bc) — et *abc* *ηκρειβωσεν B, ηκρειβασεν D* 2. *του φαινομενου αστερος BDς* = quando paruit (app. *b*) eis stella *abc* *πεμψας BDς*, misit *abc*, mittens *dv* *βεθλεεμ D*, bethlem *a* 3. *ειπεν Bvς, add αυτοις D* = dicens *abc* *πορευθέντες*] ite (*add* et *bc*) *abc* *εξετασατε ακρειβως BCDabc, ἀκριβῶς ἐξετάσατε ς* *επαν δε Bς, οταν δε D* = et cum *abc* 4. *απαγγειλατε Bς et corr D, επαγγειλατε pr D*, renuntiate *bc*, nuntiate *a* veniam et adorem *abc* 5. qui cum audissent *abc* *ακουσαν pr D* 6. in orientem *a* venit et *a?bc* *εσταθη BCD Orig* 3,661^{d}, *ἔστη ς* 7. *ου ην το παιδιον Bavς Orig, του παιδιου Dbc* 8. et intrantes *abc* *ειδον BCDa, εὗρον bcς* *το παιδιον Bς Or, τον παιδα D* 8.9. cum mariam *a* 9. *πεσόντες*] procidentes *bc*, procedentes *a* 10. *ἀνοίξαντες*] apertis *abc* *θηνσαυρους D*, thensauris (-ros *d*) *abd* 11. *και primum BDς* = *om abc* *ζμυρναν D*, myrram *c*, murram *b*, murra *a* in somnis *ac* 12.13. in suam regionem *ab* 13. *αναχωρησαντων δε αυτων Bς, αυτων*

Israhel. [7](6,10) tunc Herodes clam uocatis magis diligenter didicit ab eis tempus stellae quae adparuit (app.) eis, [8]et mittens illos in Bethleem dixit Ite et interrogate diligenter de puero: et cum inueneritis, renuntiate mihi, ut [et] ego ueniens adorem eum. [9]qui cum audissent regem, abierunt. et ecce stella, quam uiderant in oriente (-tem), antecedebat eos usque dum ueniens staret supra ubi erat puer: [10]uidentes autem stellam gauisi sunt gaudio magno ualde, [11]et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius (sua *F*), et procidentes adorauerunt eum, et apertis thesauris (thens.) suis optulerunt (obt.) ei munera, aurum tus et murram. [12]et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam uiam reuersi sunt in regionem suam. [13]qui cum recessissent, ecce angelus domini apparuit in

κατ᾽ ὄναρ ἐφάνη τῷ Ἰωσὴφ λέγων Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. [14]ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, [15]καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. [16]τότε Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν παρὰ τῶν μάγων. [17]τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος [18]Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ ἠκούσθη,

δε αναχωρησαντων D, qui cum recessissent *abc*, *add εις την χωραν αυτων B* 1. *κατ οναρ BC* = *ante τω ιωσηφ Dabcς*, *post ἰωσὴφ Iren* 184 *εφανη Babcd Iren*, *φαινεται CDς* *ἐγερθεὶς*] surge et *abc* *Hil* 612 *το παιδιον Bς*, *τον παιδα D* 2. *ισθι Bς*, *ισθει Z*, *εισθι D* 3. *ειπω* (dicam) *σοι BZacς*, *σοι ειπω D* *μέλλει*] futurum est *abc* *το παιδιον BZς*, *τον παιδα D* 3.4. *του απολεσαι αυτο* (*αυτον D*) *BDZvς* = istum perdere *abc* 4. *ο δε εγερθεις* (*διεγ. D*) *BDZς* = surgens autem ioseph (*add* a somno *ac*) *abc* *τον παιδα D* 5. *νυκτος om a* 6. *υπο κυριου BCDZ*, *ὑπὸ τοῦ κυρίου ς* 7. *λέγοντος om Iren* 184 *εγυπτον D* 8. *ενεπεχθη Z* *λειαν BD* *ἀποστείλας*] misit et *abc*, misit *Lucif* 120 9. *ἀνεῖλεν*] occidere *Lucif* *τοὺς ἐν*] qui erant in *abc*, in *Lucif* *βεθλελιμ pr D*, bethlem *a* 10. *διετους BZς*, *διετειας D*, bimatu *abcd Lucif* *κατωτερω BZς* = *κατω D*, infra *abc Lucif* 11. *ηκρειβασεν D*, exquisierat *abc Lucif* 12. *δια BCZabc*, *υπο κυριου δια D*, *ὑπὸ ς* *ηρεμιου pr D*, *ιηρεμιου corr D*, hieremiam *abc* *Ῥαμᾷ ς*

somnis Ioseph, dicens Surge et accipe puerum et matrem eius, et fuge in Aegyptum (Aegypto), et esto ibi usque dum dicam tibi: futurum est enim ut Herodes quaerat puerum ad perdendum eum. [14]qui consurgens accepit puerum et matrem eius nocte et secessit (rec. *FL*) in Aegyptum (Aegypto), [15]et erat ibi usque ad obitum Herodis; ut adimpleretur quod dictum est a domino per prophetam dicentem Ex Aegypto uocaui filium meum. [16]tunc Herodes uidens quoniam inlusus esset a magis, iratus est ualde, et mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem et in omnibus finibus eius, a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat (exquesierat) a magis. [17]tunc adimpletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam dicentem [18]Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus, Rachel plo-

κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ οὐκ ἠθέλησεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν. [19]*τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ,* [20]*λέγων Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ· τεθνήκασιν γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου.* [21]*ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ εἰσῆλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ.* [22]*ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρῴδου, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν, χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας,* [23]*καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέθ, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.*

[1]*Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας,* [2]*λέγων Μετανοεῖτε·*

1. *κλαυθμος* **BZ***abc* ***Hil*** 613, *θρηνος και κλαυθμος* **D***ς* *οδυρμος* **BD***ς*, ululatus *abcd* ***Hil***, *βρ.....***Z** 2. *ηθελησεν* **DZ***ac* ***Hil***, *ηθελε* **B***ς* 3. *φαινεται* **BDZ**, *post κατ' ὄναρ ς* = apparuit *acd et ante* angelus *b* 4. *ἐγερθεὶς*] surge et (*om c*) *abc* ***Hil*** 1073 ***Hil*** 612 *τον παιδα* **D** 5. defunctus est enim qui quaerebat *a* 6. *παιδίου*] pueri...*a* *ο δε* **BD***ς*, qui *v* = et *abc* *εγερθεις* **B***ς*, surgens *abc*, *διεγερθεις* **D**, *add* ioseph *c* 6.7. *τον παιδα* **D** 7. *εισηλθεν* **BC** = *ηλθεν* **D***ς*, venit *abc* *γην* **B***abcς*, *την* **D** 8. audiens autem (*add* ioseph *c*) *abc* *αρχιλαος* **D**, arcelaus *b* *της ιουδαιας* **B**, *επι της ιουδαιας* **D***ς*, in iudaea *ab*, *et ante βασιλεύει c* 9. *ηρωδου* **BC** = *ante του* **D***abcς* *εφηθη pr* **D** = et admonitus *abc* 10. gallileae *b* 11. *καθωκησεν* **B?** *ναζαρεθ* **BC***abc*, *ναζαρετ* **D***ς* 12. *των προφητων* **BD***ς* = *τοῦ προφήτου abc* *ναζωρεος* **D***ab*, nazaraeus *c* 13. *δε* **B***acς*, *om* **D***b* ***Hil*** 614 *εκειναις* **BD***ς* ***Hil***, *post ἐν abc* *παραγεινεται* **BD** *ὁ βαπτιστὴς om* ***Hil*** 14. *λε-*

rans filios suos, et noluit consolari, quia non sunt. [19]Defuncto autem Herode, ecce angelus domini apparuit (ecce adp. ang. dom.) in somnis Ioseph [in Aegypto], [20]dicens Surge et accipe puerum et matrem eius, et uade in terram Israhel: defuncti sunt enim qui quaerebant animam pueri. [21]qui surgens (consurg.) accepit puerum et matrem eius, et uenit in terram Israhel. [22]audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudaea (Iudaeam *F*) pro Herode patre suo, timuit illuc (illo) ire, et admonitus (ammon.) in somnis secessit in partes Galilaeae, [23]et ueniens habitauit in ciuitate quae uocatur Nazareth; ut adimpleretur quod dictum est per prophetas, quoniam Nazaraeus (Nazareus *FL*) uocabitur. [1](7,3) In diebus autem illis uenit Iohannes

ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. [3]οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. [4]αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφὴ ἦν αὐτοῦ ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. [5]τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου, [6]καὶ ἐβαπτίζοντο [πάντες] ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. [7]Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα, εἶπεν αὐ-

γων B Hil, και λεγων Dabcς 1. *ηγγικεν D* hic enim est *Iren* 184, hic est enim *abc* 2. *δια BCDabc*, a domino per *Iren* 184, *ὑπὸ ς* *ἡσαΐου om Iren* *λέγοντος om Iren et pr b* 3. *αυτου BDacς*, dei (domini *pars codd Iren*) nostri *b Iren* = *add* omnis vallis implebitur et omnis mons et collis humiliabitur et erunt (*add* omnia *a*) prava (tortuosa *Iren*) in directa (directum *Iren*) et aspera in vias planas (viam planam *c*) et videbit omnis caro salutare (salutarem *a*) dei *ac Ir, atque eadem erasa sunt ex b* 4. *ὁ om D* *εἶχεν*] habuit *b* *αυτου BDaς, om cv* *καμηλου Bς, καμηλλου D* = camelorum (camell. *ab*) *abc Hil* 615 5. *ζωνην δερματινην BDcς*, zona pellicia *ab* lumbos *abc* *ην αυτου BCD* = *αὐτοῦ ἦν abcvς* 6. *ακριδες BDbς*, locusta *ac* *εξεπορευετο BDvς* = *ἐξεπορεύοντο abc* 6.7. *ιεροσολυμα και BDς*, omnis hierosolyma et *a*, ex hierosolymis *b*, ab ierosol. *c* 7. *πασα η ιουδαια BDabς*, a iudaea *c* *πασα η περιχωρος BDς*, omnis confinis region. . *a*, omnes qui morabantur (comm. *c*) circa *bc* 8. *παντες C Hil 497, om BDabcvς* in iordanen *ab* *ποταμω BC = om Dabcς Hil* *υπ αυτου BDς, post ἐβαπτίζοντο ac, om b? Hil* 10. *βαπτισμα B Orig* 4,124^a 126^d 131^c = *add αυτου Dabcvς*

baptista praedicans in deserto Iudaeae [2]et dicens Paenitentiam agite: adpropinquauit (-abit) enim regnum caelorum. [3](8,1) hic [est] enim qui dictus est per Esaiam prophetam dicentem Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. [4](9,6) ipse autem Iohannes habebat uestimentum de pilis (pelle) camelorum (camellorum) et zonam pelliciam (pillic.) circa lumbos suos (eius *L*): esca autem eius erat lucustae (loc.) et mel siluestre (-strae *pr F*). [5]tunc exiebat (exibat *F*) ad eum Hierosolyma et omnis Iudaea et omnis regio circa (circum *FL*) Iordanen (Iordane *pr F*), [6]et baptizabantur in Iordane (ordine) ab eo, confitentes peccata sua. [7](10,5) uidens autem multos Pharisaeorum et Sadducaeorum (Saduc.) uenientes ad baptis-

τοῖς Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; [8]ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας. [9]καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. [10]ἤδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. [11]ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι

1. *Hil* 615 (35 92) *ὑπέδειξεν*] demonstravit (-bit c) *abc Iren* 184 *Lucif* 120, monstravit (*Hil* 35) *Lucif* 163 *υμιν BDabcς Lucif* (*Hil* 35), *ante ὑπέδειξεν Iren* 184 1. 2. *μελλουσης οργης BDς* (*Hil* 35) = ira ventura (superventura *Lucif* 120, futura *b*) *abc Iren Luc* 120 163 2. dignum paenitentiae fructum *Luc* 120 *καρπον αξιον BCbcd Orig* 4,128^{b} *Iren* 184 *Hilar* 615, dignum fructum *Hil* 37, dignos fructus *Lucif* 163, *καρποὺς* (fructos *a*) *ἀξίους aς* 3. *μη δοξητε λεγειν εν εαυτοις Bdς Origenes* 4,128^{c}, nolite dicere in vobis ipsis *Iren* 184, nolite proferre (praeferre *b Lucif*, existimare *a*) dicentes inter vos (inter vos dic. *Hil*, vos dicentes *bc Lucif*) *abc Hil* 178 *Lucif* 120 3. 4. *λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι om Hil* 179 4. *δυναται Bdς Orig* 4,128^{c}, potens est (est enim *Hil* 179, sit *Lucif*) *abc Iren* 184 235 *Hil* 92 179 615 *Lucif* 120 5. *δε BCd* (*Iren* 314 *Lucif* 265), enim *bcv Lucif* 120, *δὲ καὶ ς η αξινη B*, securis *post κεῖται Lucif* 120 *την ριζαν Bς* (*Iren Lucif* 265), radices *abcd Luc* 120 6. *πᾶν οὖν δένδρον*] si quis *Luc* 265 *οὖν*] enim *Luc* 120, *om Cypr* 314 6. 7. *εκκοπτεται ... βαλλεται Bdς Lucif* 120, excidetur ... mittetur *abc Cypr Luc* 265 7. *υμας βαπτιζω B Cypr* 279, *βαπτιζω υμας abcdς Hilarius* 258 *ἐν om d* in aquam *b* *εις μετανοιαν Babcdς Orig* 4,133^{b} *Cypr Hil* 616, paenitentiae *Hil* 258 8. *οπισω μου Bbcς Hil* 258, *post ἐρχόμενος Cypr*, *om ad Hil* 616? venturus est *v* 8. 9. *οὗ — βαστάσαι om Hil* 258, *habet Hil* 616 9. baptizabit vos *Hil* 616

mum (babt.) suum, dixit eis Progenies uiperarum, quis (qui) demonstrauit uobis fugere (fugire) a futura ira? [8]facite ergo fructum dignum paenitentiae. [9]et ne uelitis dicere intra uos Patrem habemus Abraham: dico enim uobis quoniam (quia) potest (potens est) [deus] de (ex **F**) lapidibus istis suscitare filios Abrahae (Abraham **FL**). [10]iam enim securis ad radicem (radices) arborum posita est: omnis ergo arbor quae non facit fructum bonum excidetur (exced. -itur) et in ignem mittetur (mittitur). [11](11,1) ego quidem uos babtizo (bapt. uos) in aqua in paenitentiam: qui autem post me uenturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calciamenta portare: ipse uos baptizabit

ἁγίῳ καὶ πυρί. 12οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. 13Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. 14ὁ δὲ διεκώλυεν αὐτὸν λέγων Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; 15ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Ἄφες ἄρτι· οὕτως γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν. 16βαπτισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εὐθὺς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος. καὶ ἰδοὺ ἠνεῴχθησαν [αὐτῷ] οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ

1. καὶ πυρί] *Orig* 4,131ᵉ 132ᶜ (*Iren* 231) *Cypr Hil* ου *Bdvς*, qui habet *b*, habens *ac Hil* 616 (*et post* τὸ πτύον *Iren*) αυτου *Babcdς* (*Iren*), *om Hil* 616 και διακαθαριει (mundavit *a*) *Babcdς Hil*, (ad emundandum *Iren* 231) 2. congregavit *ab* (et fructum congregabit *Iren*) αυτου *posterius Bcdς Hil*, *om ab* (*Iren*) 3. αυτου *Bb*, *om acdς* (*Iren*) *Hil* 4. γαλειλαιας *B* επι (in) τον ιορδανην *BPacdς Hil* 616, *post* ὑπ' αὐτοῦ *b* πρὸς] ad *abc Hil* 5. ἰωάννην] *add* baptistam *d* ο δε (*add* ιωαννης *Pς*) *BPς*, qui autem *d* = et *ac* αυτον *BPς* = *add* iohannes (-nis *a*) *abcd* 6. χρειαν εχω *Bς*, εχω χριαν *P?* υπο (υπω *P*) σου *BPcς*, *post* ἐγὼ *abd* ἔρχῃ] venisti *b* 7. respondens *abc* αυτω *Babcd*, προς αυτον *Pς* 8. *Hil* 617 αφιησιν *Bdς* = dimisit *ab*, baptizavit *c* αὐτόν] *add* et cum baptizaretur lumen ingens circumfulsit de aqua ita ut timerent omnes qui advenerant *a* 9. βαπτισθεις δε ο ιησους *BC et P?* = et baptizato iesu *abc Hilar* 507, καὶ βαπτισθεὶς (baptizatus est *d*) ὁ Ἰησοῦς *ς* ευθυς *Babc Hil*, *post* ανεβη *Pdς* απο *BPς* = de (ἐκ) *abcdv Hil* 10. ηνεωχθησαν *B*, ανεωχθησαν *Pς* αυτω *Pabcdvς*, *om B Iren* 184 *Hil* 507 617 το *et* του *P?ς*, *om B* τοῦ θεοῦ *om c*

(-zauit, -zat) in spiritu sancto et igni. 12(12,5) cuius uentilabrum in manu sua, et permundabit (-auit *F*) aream suam, et congregabit (-auit *F*) triticum (tritticum) suum in horreum, paleas autem conburet (comb.) igni inextinguibili. 13(13,10) tunc uenit Iesus a (in *F*) Galilaea in Iordanen (-nem) ad Iohannem (-nnen *F*), ut baptizaretur (babt.) ab eo. 14Iohannes autem prohibebat eum dicens Ego a te debeo baptizari, et tu uenis (uenisti) ad me? 15respondens autem Iesus dixit ei Sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam. tunc dimisit (dem.) eum. 16(14,1) baptizatus (babt.) autem [Iesus] confestim ascendit (ascendens) de aqua. [et *om F*] ecce aperti sunt ei caeli, et uidit spiritum dei descendentem [et] sicut (ut *F*) colum-

καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. [17]καὶ ἰδοὺ φωνὴ
ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν
ᾧ εὐδόκησα.
[1]Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος,
πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. [2]καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαρά-
κοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασεν. [3]καὶ προσελ-
θὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα
οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. [4]ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Γέγραπται
Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν παντὶ ῥήματι
ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. [5]τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ

1. καταβαινον BPυς = καταβαινοντα εκ του ουρανου Dabc Hil 507, om Iren   ωσει BPς, ως D   περιστεραν Babc Iren Hil, add και PDς   επ Bdς Iren et corr D, in abc Hil 106 507, εις pr D, προς C   2. των ουρανων BDPacς, του ουρανου b Iren Hil 507   λεγουσα BPcς Iren Hil, add προς αυτον Dab   ουτος εστιν BPbcς Iren 184 Hil 507 893, συ ει Da   3. ευδοκησα BDς, ηυδοκησα C   „vox deinde de caelo ita loquitur, filius meus es tu, ego hodie genui te" quasi ex Matthaeo Hil 617   4. ο Dς, om B, incertus P   in deserto a   5. ut temptaretur abc   et cum ieiunasset abc   ημερας τεσσαρακοντα (τεσσερ. P) BP, ημερας μ̄ D = xl diebus abc   6. και νυκτας τεσσαρακοντα (τεσσερ. P) BP = και τεσσαρ. νυκτας Dabc, non attingit Hil 617   προσελθων BPς, προσηλθεν D, accessit abc   7. αυτω prius DPς, ad eum abc, om Bv   tentator diabolus c   και ειπεν Dabc   αυτω poster BDabc, om Pς   (si tu es filius dei Ir 234)   ει του θεου BDPς, dei es abcv Iren 318 Hil 619   ειπεν (an ειπον?) P   8. panes fiant bc, fiant panes a   ο δε αποκριθεις (ad ille respondens) ειπεν BPZaς, αποκριθεις δε ο ιησους ειπεν D, cui respondens dixit iesus (iesus dixit illi c) bc   9. non tantum in pane c, non in solo pane a   επ BDPZς, in abcdv Hil 619 1190   μόνῳ] solo a Hil, tantum bc   vivit Hilarius   ὁ BCDPZ, om ς   εν CD, επι BPς, in acd Hil 619   10. εκπορευομενω δια στοματος BPZς, quod procedit de ore post dei c, om Db et Hil 619?   παραλαμβανει BDPZς = adsumpsit bc, suscepit d

bam (columba) [et] uenientem super se. [17]et ecce uox de caelis di-
cens Hic est filius meus dilectus, in quo mihi [bene] conplacui (compl.,
-cuit). [1](15,2) Tunc Iesus ductus est in desertum (-to) a (ab) spiritu,
ut temptaretur (temt. L) a diabolo. [2](16,5) et cum ieiunasset quadra-
ginta (xl F) diebus et quadraginta (xl F) noctibus, postea esuriit.
[3]et accedens temptator (-mt. L) dixit ei Si filius dei es, dic ut lapides
isti panes fiant. [4]qui respondens dixit [ei] Scribtum (-pt.) est Non in
pane solo uiuet (uiuit) homo, sed in omni verbo [dei] quod procedit
de ore dei. [5]tunc adsumpsit (assumps., assumit F) eum diabolus in

διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, [6]καὶ εἶπεν αὐτῷ Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γὰρ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μή ποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. [7]ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Πάλιν γέγραπται Οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. [8]πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, [9]καὶ εἶπεν αὐτῷ Ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. [10]τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ὕπαγε [ὀπίσω μου], σατανᾶ· γέγραπται γὰρ Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. [11]τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος, καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

1. *εστησεν BCDZ*, *ιστησιν Pς*, statuit *abcdv* **2.** *ειπεν* (dixit) *Zbc*, *λεγει BDPdς*, ait *a* *ει του* (*του om pr D*) *θεου BDPZς* = dei es *abc Iren* 318 *Hil* 619 *σεαυτον BDPZabcς Iren Hil*, *add εντευθεν C* **3.** mandavit *abc* *περι σου BDPZbcς Iren*, ut custodiant te *a* *καί*] ut *bc* **4.** in manibus *abd Iren*, in manus *c* *αρουσιν BPZdς Iren*, tollant *abc*, *αιρουσιν D* offendas *ac* **5.** *ἔφη*] ait *abc* *ὁ Ἰησοῦς om b* *παλιν BDPZbς*, item *Irenaeus* 318, iterum *ante* iesus *ac* *ου πειρασεις D* **5.6.** *κυριον τον θεον BDPZabcς Iren* 319, deum et dominum *Hilar* 619 **6.** *παραλαμβάνει*] = adsumpsit *abc*, suscepit *d* **7.** *λειαν DP*, nimis *c* *δεικνυσιν BPZς*, *εδικνυσεν C?*, *εδειξεν D* **8.** *ειπεν BCDZabc*, *λεγει Pς* *ταυτα παντα σοι DPabcς Iren* 320, *ταυτα σοι παντα BCZ Orig* 1,294[c] 784[b] 3,583[a], *πάντα ταῦτά σοι Hil* 337, *πάντα σοι ταῦτα Orig* 3,540[d] **9.** procidens *abc* *προσκυνησεις C*, adoraveris *abc* *λεγει BDPZς*, ait *a*, dixit *bc* **10.** *οπισω μου* (retro me) *CDZb*, retro post me *codex Hil* 620, retro *ac*, *om BPvς Orig* 3,540[d] *Iren* 319 *Hil* 620 **11.** *προσκυνησῃς P* *αφιησιν BDPZς* = reliquit *abcv Hil* 508, dimisit *d* **12.** *προσῆλθον καὶ om Hil* 508

sanctam ciuitatem, et statuit eum supra pinnaculum templi, [6]et dixit ei Si filius dei es, mitte te deorsum: scribtum (script.) est enim quia angelis suis mandabit (-auit) de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. [7]ait illi Iesus Rursum (Rursus *F*) scribtum (script.) est Non temptabis (temt. *FL*) dominum deum tuum. [8]iterum adsumpsit (ass., assumit *FL*) eum diabolus (diabulus) in montem excelsum ualde, et ostendit ei omnia regna mundi et gloriam eorum, [9]et dixit illi Haec tibi omnia (o. t.) dabo, si cadens adoraueris me. [10]tunc dicit ei Iesus Vade, satanas: scribtum (-pt.) est [enim *om L*] Dominum deum tuum adorabis et illi soli seruies. [11](17,6) tunc reliquit eum diabolus (diabulus), et ecce angeli accesserunt et mini-

[12] Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, [13] καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρὰθ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Καφαρναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ, [14] ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος [15] Γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, [16] ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκοτίᾳ φῶς εἶδεν μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. [17] Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν Μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. [18] περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν·

1. cum audisset (om autem) *abc* ο ιησους *Pabcς Hil* 620, *om BDZ Or* 3,502[c] 4,161[c] 2. καταλειπων *DZ*, relinquens *d* = relicta civitate *abc* ναζαραθ *CP*, ναζαρα *BZ*, ναζαρεθ *Dabc*, ναζαρὲτ ς κατοικησεν *D* 3. καφαρναουμ *BDZabc Hil* 620, καπερναουμ *P* παραθαλασσιον *D*, maritima *a* ἐν] a c 4 et 5: nepthalim *ad*, neptalim *bc* 4. ῥηθὲν *post* προφήτου *b* 5. λεγοντος *BDPcς*, *om ab* γη *poster BPbcς*, *om D* νεφθαλειν *D* οδον *BDPdς*, via *cv* 6. γαλειλαια *Bς* = γαλιλαιας *Dabc* populi qui sedebant *c* 7. σκοτια *B*, σκο . . . *P*, τη σκοτεια *D*, σκότει ς φως ειδε *Bv*, ιδεν φως *Pς* = φῶς εἶδον *abc*, ειδον φως *D* μεγαν *D* και *BPaς*, *om Dbc* τοις καθημενοις *BPvς* = οι καθημενοι *D*, qui sedebant *abc* χωρα και *BPς et corr D*, χωρα *bd et pr D*, *om ac* 8. σκια *BDacdς*, σκιᾶς *b* απο τοτε γαρ *D* iesus coepit *c* ὁ *BPς*, *om D* 9. ηνγικεν *D* 10. περιπατων *Bvς* = παραγων *D*, cum transiret *abc* δε *BCDb*, *add* ὁ ἰησοῦς *acς* γαλειλαιας *B* 11. ειδε *B* andraeas frater *c* 12. αμφιβληστρος *pr D*, retia *c*, retiam *ab* in

strabant ei. [12](18,4) cum autem audisset [Iesus] quod Iohannes traditus esset, secessit in Galilaeam, [13](19,7) et relicta ciuitate Nazareth uenit et habitauit [in] Capharnaum maritima (in C. maritimam) in finibus Zabulon et Nephtalim (Nept., Nepthalim *F*); [14]ut adimpleretur (impl. *F*, inpl. *L*) quod dictum est per Esaiam prophetam, [15]Terra Zabulon et [terra *om L*] Nephtalim (Nept.), uia maris trans Iordanen (-danem *F*), Galilaeae (-laea *FL*) gentium, [16]populus qui sedebat in tenebris, lucem (lumen *L*) uidit magnam (-gnum *L*) (m. u.), et sedentibus in regione et [in *F*] umbra (reg. umbrae) mortis, lux orta est eis. [17](20,6) exinde coepit Iesus praedicare et dicere Paenitentiam agite: adpropinquauit (-bit) enim regnum caelorum. [18]ambulans autem iuxta mare Galilaeae uidit duos fratres, Simonem qui uocatur Petrus et Andream fratrem eius, mittentes (mittens *L*, -tentem) rete [in mare *om L*]: erant

ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. [19]καὶ λέγει αὐτοῖς [ὁ Ἰησοῦς] Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. [20]οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. [21]καὶ προβὰς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς· [22]οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

[23]Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. [24]καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. [25]καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας

mari *b* 1. γὰρ] autem *d* αλιεις *Dς*, αλεεις *C* λέγει] ait *abc* ο ιησους *Cac*, om *BDbvς* 2. υμας *BCς* = add γενεσθαι *Dabcv* αλεεις *C* οἱ δὲ] at illi *abc* relictis *abc* τα δικτυα (retiam *d*) *BDς* = add αὐτῶν *abc* 5. navi *a*, navicula *bc* 6. οἱ δὲ] ad illi *a*, illi autem *bc* ευθεως *BDcς*, om *ab* 7. το πλοιον *BDaς*, τὰ δίκτυα αὐτῶν *bc* αὐτῶν om *a* 8. ο ιησους *CDabcv*, post Γαλιλαίαν *ς*, om *B* ολη τη γαλειλαια *B*, εν ολη τη γαλιλαια *C* = ολην την γαλιλαιαν *Dabcς Hil* 620 11. απηλθεν *Dacς*, εξηλθεν *C Orig* 2,788[a], ηλθεν *B*? αυτου η ακοη *D*, opinio eius *abcd* 12. καὶ om *a* 13. δαιμονιζομενους *B* = και δαιμ. *Dabcς* 14. εθεραπευσεν αυτους *Bvς* = παντας εθεραπευσεν *Dabc* 15. ἀπὸ] de *c* καὶ *primum*] et a *ab* = et ab hierosol. *abc* a iudaea *ab*

enim piscatores. [19](21,2) et ait illis Venite post me, et faciam uos fieri piscatores hominum. [20]at illi continuo relictis (-lectis) retibus secuti sunt eum. [21](22,2) et procedens inde uidit alios [duos] fratres, Iacobum Zebedaei (Zebaed. *F*) et Iohannem fratrem eius, in naui cum Zebedaeo patre eorum, reficientes retia sua, et uocauit eos: [22]illi autem statim relictis (relectis) retibus et patre secuti sunt eum. [23](23,1) et circum ibat (circuibat) Iesus totam Galilaeam, docens in synagogis eorum et praedicans euangelium regni et sanans omnem languorem et omnem infirmitatem in populo. [24]et abiit opinio eius in totam Syriam, et optulerunt (obt.) ei omnes male habentes uariis languoribus et tormentis conprehensos (compr.) et qui daemonia habebant et lunaticos et paralyticos, et curauit eos. [25]et secutae sunt eum turbae multae de Galilaea et Decapoli et de (D. ex *F*, Decapolin et *L*) Hierosolymis (-rus.)

καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. [1]*Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.* [2]*καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων* [3]*Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* [5]*μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὴν γῆν.* [4]*μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.* [6]*μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.* [7]*μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.* [8]*μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται.* [9]*μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι [αὐτοὶ] υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται.* [10]*μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.*

5. 6. [4]*μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.* [5]*μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὴν γῆν.*

1. *και περαν* ***BDbcς***, *πέραν a*   *τους οχλους* ***BDcς***, turbam multam *b*, iesus turbam *a*   2. *προσηλθον* ***Dς***, *προσηλθαν* ***B*** = *add αυτω* (ad eum) ***Dabcς***   3. *αυτου* ***BDabς Hil*** **620,** ***add*** iesus c ***Hilarius*** **197 229 297 621 1000** ***Lucif*** **107**   4. *τω om et add pr* ***D***   5.6. *οι πραεις — οι πενθουντες —* ***Dacv Or*** 3,740[d] ***Euseb canon Hil*** 621[d] 622[a], *οι πενθουντες — οι πραεις —* ***Bbς***   5. ***Ir*** **219 303 332** ***Cypr*** **305** ***Hil*** **77 621**   5. 6. ***Cypr*** **306** ***Hil*** **297 396 411 622**   6. ***Cypr*** **106 303** ***Hil*** **148 622** ***Lucif*** **121** *bis*   8. *αυτοι ελεηθησονται* ***BDς Cypr*** **303** ***Lucif*** **121**, ipsis miserebitur deus *abc* ***Hil*** **622**   *οἱ καθαροὶ*] mundi ***Iren*** **238**, mundo *abc* ***Iren*** **257** ***Cypr*** **325** ***Hil*** **192 289 622 1104**   9. deum ipsi ***Hil*** **622**   10. *αυτοι* ***Bς Cypr*** **203 304,** ***om CDabc Hil*** **622**   ***Cypr*** **272 310** ***Hilar*** **622 1281** ***Lucif*** **249**   *οι δεδιωγμενοι* ***BDς***, qui persecutionem passi fuerint ***Cypr***, qui pers. patiuntur *abcd* ***Hil Lucif***   11. *ενεκεν* ***Dς***, *ενεκα* ***B***   *εστιν* ***BDabcς Cypr Hil*** **1281** ***Lucif***, *εστε* erit ***Dd***

et de (ex *al*, *om F*) Iudaea et de trans Iordanen (-nem). [1](24,10) Videns autem (Et cum uidisset *F*) turbas ascendit in montem: et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius. [2](25,5) et aperiens os suum docebat eos dicens [3]Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. [5](26,10) beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. [4](27,5) beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. [6](28,5) beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. [7](29,10) beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. [8]beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt. [9]beati pacifici, quoniam [ipsi *L*] filii dei uocabuntur. [10]beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. [11](30,5) beati estis

[11]*μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν καθ' ὑμῶν ἕνεκεν ἐμοῦ.* [12]*χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.* [13]*Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθὲν ἔξω καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.* [14]*ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη,* [15]*οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.* [16]*οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως*

1. *ἐστε*] eritis *b* *ονειδισωσιν υμας και διωξωσιν* **B***ς*, vos maledicent et persequentur *abc* ***Hilar*** **1237 1281**, vos persequentur ***Hilar*** **362**, *διωξουσιν υμας και ονειδισουσιν* (inproperaverint) ***Dd***, vos odio habuerint homines et maledicentes persequentur et exprobrabunt ***Lucif*** 238 *ειπωσιν* ***BDdvς***, dicent *abc* ***Hil Lucif*** 2. *πονηρον* ***BDbc Hil Lucif***, *add ῥημα ς* *καθ υμων bc* ***Orig*** **3,272**[e] ***Hil*** *et ante παν* ***D Lucif***, *add ψευδομενοι* ***Bvς*** *ενεκεν εμου* ***Bvς Orig*** **3,272**[e] = *ενεκεν δικαιοσυνης* ***Dabc Hil*** **362 1237 1281**, *om* ***Lucif*** 3. *πολὺς*] copiosa (multa ***Lucif***) est *abc* ***Hil Lucif*** *τοις ουρανοις* ***Bcvς***, *τω ουρανω* ***Dab Hil Lucif*** *εδιωξαν* ***BDaς Iren*** **272**, *add* et *bc* ***Hil*** 1237 ***Lucif*** 4. *τους προ υμων* ***Bς***, *add υπαρχοντων (υπαρχοντας corr)* ***D***, qui ante vos fuerunt *d* ***Iren***, qui (eos qui *b*) erant (fuerant *b*) ante vos *a* ***Hil Lucif*** *et add* patres eorum *bc* ***Ir*** **28** ***Cypr*** **193 326** ***Hil*** **136 623** *το αλα* ***D***, *sed* 5. *το αλας* 5. *ἐὰν δὲ*] quod si *acv*, si enim *d* *ἐν τίνι . . . ἰσχύει*] ad nihilum valet id quod salietur ***Hil*** **623** *ἐν om a* 6. *ετι* ***Bcvς***, *om* ***Dab Cypr*** **326** *βληθεν εξω* ***B Orig*** **1,794**[d] = *βληθηναι εξω και* ***Dς***, ut mittatur (proiiciatur ***Cypr***) foras (foris *b*) et *abc* ***Cypr Iren*** **28 235** ***Hil*** **187 623** 7. huius mundi *ab*, mundi huius *c* *κρυβῆναι post κειμένη b* 8. *κειμένη*] aedificata ***Hil*** **623** *τιθέασιν*] ponent *d* 9. *αλλα* ***D*** *και λαμπει* ***BDς*** = ut luceat *abcdv* 10. (***Hil*** **148**) *ενπροσθεν* ***D***

cum male dixerint uobis et persecuti [uos *om* ***F***] fuerint et dixerint omne malum aduersum uos mentientes propter me. [12]gaudete et exultate, quoniam merces (-cis) uestra copiosa est in caelis: sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante uos. [13](31,2) uos estis sal terrae: quod si sal euanuerit, in quo salietur (sall. ***L***)? ad nihilum ualet ultra, nisi ut mittatur (proiciatur ***F***) foras et conculcetur ab hominibus. [14](32,2) uos estis lux mundi. non potest ciuitas abscondi supra (super) montem posita: [15]neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut [et ***F***] luceat omnibus qui in domo sunt. [16]sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant uestra bona opera et

2*

ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. [17]Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. [18]ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. [19]ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. [20]λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. [21]Ἠκού-

1. *υμων τα καλα εργα BDvς, τὰ κ. ὑμῶν ἔργα Orig* 1,584^{c} 2,723^{c}, *τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν Iren* 282 *Cypr* 314, *τὰ ἔργα ὑμῶν τὰ καλὰ abc Cypr* 12 *Hil* 175 **2.** *μη νομισητε BDς*, ne putetis *Iren* 275, nolite putare (*μὴ νομίζετε?*) *abc Hil* 624 **3.** *καταλυσαι BDabς Iren Hil, add* legem aut prophetas *c* **4.** *γαρ BDcς Iren* 275, *om ab* **5.** *μια BDabcς Iren* 14 275, *om Hil* 350 non praeteribit (transiet *Iren* 275) *abc Iren Hil* *απο* (ex *Hil*) *του νομου BDabcς Hil, add* et prophetis *Iren* 275, *om Iren* 14 *γένηται*] *ante παντα D, add* caelum et terra transibunt verba autem mea non praeteribunt *c* **6.** *ος εαν Bς, ος αν corr D*, quicunque *Lucif* 121, *ος pr D*, qui *abc Cypr* 109 *ουν BDς* = enim *abcd, om Cypr Lucif* *λυση Babcdvς Cypr Lucif, λυσει D* *τῶν*] de *abc*, ex *Cypr Lucif* **7.** *ουτως Babc Lucif, οὕτω ς, ante διδάξῃ Cypr, om D* **8.** *δ' om Cypr* 160 327 *καὶ διδάξῃ om c* *ουτος BDvς, οὕτως a et ante διδάξῃ Cypr, οὕτως οὗτος bc* **9-11.** *λέγω ... οὐρανῶν Babcς Orig* 2,701^{c} *Iren* 242 *Hil* 625, *om D* **9.** *γὰρ Bcvς, δὲ ab Hil* *ὅτι om a* **11.** in regno *a*

glorificent patrem uestrum qui in caelis est (est in c. *F*). [17](33,10) nolite putare quoniam ueni soluere legem aut prophetas: non ueni soluere, sed adimplere. [18](34,5) amen quippe dico uobis, donec transeat caelum et terra, iota unum aut unus apex non praeteribit a lege, donec omnia fiant (fiunt *L*). [19](35,10) qui ergo soluerit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno caelorum: qui autem fecerit et docuerit, hic magnus uocabitur in regno caelorum. [20]dico enim uobis quia nisi abundauerit (habund.) iustitia uestra plus quam scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum (regno) caelorum. [21]audistis quia dictum est antiquis Non oc-

σατε ὅτι ἐῤῥήθη τοῖς ἀρχαίοις Οὐ φονεύσεις· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. 22*ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.* 23*ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ,* 24*ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.* 25*ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, μή ποτέ σε παραδῷ*

1. *ερρηθη* **BD**, *ἐῤῥέθη* ς   *τοις αρχαιοις* **BDb**ς **Cypr** 306 **Lucif** 121, ab antiquis **ac**, *om* **Iren** 242   *ὃς δ' ἂν*] quicunque autem **Luc**, qui autem **abc**, quicunque enim **d**   1.2. *ὃς δ' ἂν ... κρίσει*] qui occiderit reus erit occisionis ad damnationem **Iren** 165, *om* **Iren** 242   2. in iudicio **c**   *ὅτι ὃς ἐὰν* (*ὡς ἂν* 112) *ὀργισθῇ* **Or** 1,112 181   3. *αυτου* **Bv** *Orig* = *add* *εικη* **Dabc**ς **Iren** 242 247 **Cypr** 306 **Luc** 121 (*bis*) *et post* *ὀργιζόμενος* **Iren** 165 **Hil** 128 (625)   in iudicio **c**   *ὃς δ' ἂν*] qui autem **abc** **Hil** 625. *sic et* 4.   4. *ρακα* **B**ς **Hil**, *ραχα* **Dab** **Cypr** 81, raccha **d**, rachab **c**   qui dixerit fratri suo fatue **Cypr** 309 (81)   5. in gehennam ignis **Cypr** 81 309, in ignem gehennae **Ir** 165, gehennae ignis **abc** **Hil** 626   *ἐὰν*] cum **Iren** 250   *οὖν* *om* **Cypr** 305   *προσφερῃς* **BDv**ς **Iren** **Lucif** 121, offeres **abcdv**, obtuleris **Cypr** 305   6. *ἐπὶ*] ad **abc** **Ir** **Cypr** **Lucif**   *κακει* **B**ς, *και εκει* **D**, **abc** **Cypr** **Lucif**, et **Iren**   rememoreris **d**   6.7. *ὅτι ὁ ... κατὰ σοῦ*] quod habeas aliquid cum fratre tuo **Lucif**   7. *ἄφες*] pone **Lucif**   *ἐκεῖ* *om* **Iren** **Lucif**   8. *πρῶτον*] = prius **abc** **Lucif**   *διαλλαγηθι* **B**ς, *καταλλαγηθι* **D**, reconciliare **ab**, reconciliari **cd** **Iren** 250 **Cypr** 305 **Luc** 121   9. *ἐλθὼν*] veniens **abc**, veni et **Cypr**, reversus **Iren** **Lucif**   *προσφερε* **B**ς **Cypr** **Lucif**, *προσφερεις* **Dab**, offeres **c** **Iren**   *σου*] *add* ad altare **Cypr**   10. *ἕως* *om pr* **D**   dum es **ac**, cum es **b**, quandiu es **d**   *μετ αυτου* **BDabc**, *post* *ὁδῷ* **v**ς   *σε παραδω* **B**ς, *σε παραδωσει* **D** = tradat te **abcv**

cides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. 22ego autem dico uobis quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo racha, [reus erit concilio. qui autem dixerit fatue, *om* **F**] reus erit gehennae ignis. 23si ergo offeres (offers) munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, 24relinque ibi munus tuum ante (ad **FL**) altare, et uade prius reconciliare (-ri) fratri tuo, et tunc ueniens offer (offeres, offers **L**) munus tuum. 25(36,5) esto consentiens aduersario tuo cito dum es in uia cum eo, ne forte tradat te aduersarius iudici, et iudex tradat te

ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ καὶ ὁ κριτὴς τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. [26]*ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.* [27]*Ἠκούσατε ὅτι ἐρρήθη Οὐ μοιχεύσεις.* [28]*ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτοῦ.* [29]*εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.* [30]*καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου εἰς γέενναν ἀπέλθῃ.* [31]*Ἐρρήθη δέ Ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον.* [32]*ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ἀπο-*

1. *κριτης B* = iudex tradat te *abcv*, *κριτης σε παραδωσει* (*παραδῷ ς*) *Dς* 2. *βληθηση Bdς*, *βληθησει corr D* = *βληθης pr D*, mittaris *abcv* *Cyprianus* 320 *Hilarius* 219 440 3. usque ad nobissimum quadrantem *b* *χοδραντην D* *ερρηθη BDab*, *ἐῤῥέθη ς Orig* 4,330^a, *add τοις αρχαιοις* (ab antiquis c) *cς Ir* 242 *Hil* 626 4. *βλεπων BDς* = *βλέψας abcv Ir* 242 247 5. *αυτην prius BD*, *αὐτῆς ς* *εαυτου B*, *αυτου Dς* *εἰ δὲ*] quodsi *abcv Hilar* 627 *Lucif* 15 6. *σου Babcdς Hilar Lucif*, *post ο δεξιος D* 7. *ἓν*] una pars *c Lucif* *και μη BDς*, quam *ac Lucif*, quam quod *b* 8. corpus tuum totum *b* *βληθη* (mittatur) *Bς Lucif*, *απελθη* (eat) *Dabc* 8-11. *καὶ . . . ἀπέλθῃ om D* 8. *σου χειρ Bς*, manus tua *abc Lucif* 10. *ἓν*] una pars *Lucif* *και μη Bς*, quam *abc Lucif* 11. *εις γεενναν απελθη B* = *ἀπέλθῃ* (eat, *βληθῇ ς*) *εἰς γέενναν abcς Lucif* *ερρηθη δε BDabc Hilar* 627, *ἐῤῥέθη δὲ ὅτι ς* 12. *οτι Bcvς*, *om Dab* *πας Bcv*, *om Dabς* *ο απολυων B* = *ος αν απολυση Dabcς*

ministro, et in carcerem (carcere *F*) mittaris. [26]amen dico tibi, non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem. [27](37,10) audistis quia dictum est antiquis Non moechaberis. [28]ego autem dico uobis quoniam omnis qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus [est] eam in corde suo. [29]quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et proice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. [30]et si dextra (dextera) manus tua scandalizat te, abscide eam et proice abs te: expedit [enim] tibi ut pereat unum membrorum tuorum quam [totum *om L*] corpus tuum eat in gehennam. [31]dictum est autem Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii (reppudii). [32]ego autem dico uobis quia omnis qui dimiserit uxorem

λύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται. [33]Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρήθη τοῖς ἀρχαίοις Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. [34]ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ, [35]μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστιν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως, [36]μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ποιῆσαι ἢ μέλαιναν. [37]ἔσται δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὒ οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν. [38]Ἠκούσατε ὅτι ἐρρήθη Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. [39]ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι

1.2. *ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι om d* 2. *μοιχευθηναι BD, μοιχᾶσθαι ς* *και . . . μοιχαται Bcv Hil 627, om Dabd* *ο απ. γαμησας B, ὃς ἐὰν ἀπ. γαμήσῃ ς* 3. *ερρηθη BD, ἐῤῥέθη ς* *τοις αρχαιοις BDbς Cypr 308 Hil 627*, ab antiquis *ac, om Iren 242* *επειορκησις D*, periuraveris *c* 3.4. *ἀποδώσεις . . . σου om Iren 242* 4. *μη ομοσαι BDabcvς Cypr 308*, ne iuraveritis *Iren 229*, neque iurare *Iren 242* 5. *εν (bis) BDς, εἰς d Iren 229*, per *abc Cypr Hil 628* *εστιν του θεου BDς Iren*, dei est *abc Hil*, domini est *Cypr* 6. *εις BDς Iren 229 279 Hil 384*, per *abc Cypr Hil 628* hierusalem *Ir 229 Hil 628* *ὅτι*] iures quoniam *Iren 279* 7. *εν BDς, εἰς d*, per *abc Cypr 308* iurabis *d* 8. *μιαν τριχα λευκην ποιησαι Babc Cypr 308 et ἢ μέλαιναν ante ποιῆσαι posito ς, ποιειν (ποιησαι corr D) τριχα μιαν λευκην D Cypr 178* *εσται B = εστω Dς*, sit *abc Iren 242 Cypr 87 308* 9. *δὲ om Cypr* vobis sermo *Iren* *ναὶ ναί*] *add et b* et quod ultra est id omne de malo est *Hil 628* *τουτων BDς, ante περισσὸν v Cypr 308, om abc* 10. *ερρηθη BD, ἐῤῥέθη ς* 11. *και Bvς = om Dabc Hil 628*

suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari, et qui dimissam (dem.) duxerit adulterat. [33]iterum (*om F*) audistis quia dictum est antiquis Non peierabis (periurabis *al*, perierabis *pr F*), reddes autem domino iuramenta tua. [34]ego autem dico uobis non iurare omnino, neque per caelum, quia thronus dei est, [35]neque per terram, quia scabillum (scabyllum *F*, scabellum) est pedum eius, neque per Hierosolymam (Hierusolymam), quia ciuitas est magni regis, [36]neque per caput tuum iuraueris (iuraberis), quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. [37]sit autem sermo uester est est, non non: quod autem his abundantius (hab.) est, a malo est. [38]audistis quia dictum est Oculum pro oculo et dentem pro dente. [39]ego autem dico

τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίζει εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα σου,
στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. 40καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ
τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. 41καὶ ὅστις σε
ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. 42τῷ αἰτοῦντί σε δός,
καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. 43Ἠκού-
σατε ὅτι ἐῤῥήθη Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν
ἐχθρόν σου. 44ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ
προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς, 45ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ

1. *Ir* 165 οστις *BDdς* = si quis (ἐάν τις) *abcv* ραπιζει *B*, ραπεισει *Dς* = percusserit (ῥαπίσῃ) *abcv* εις *B*, επι *Dς*, in *abc* δεξιαν *Babcς*, *om D Cypr* 252? *Hil* 629 σιαγωνα *D* σου *BDbc*, *ante* σιαγόνα *ς*, *om a* 2. την αλλην *BDcς Ir* 165 *Cypr Hil*, sinistram *ab* καὶ *ante* τῷ *om d* *versum* 40 *post* 41 *explicat Hil* 629 τω θελοντι σοι *Bς*, qui (ei qui *b*) vult tecum *ab*, ο θελων σοι *D*, qui tecum vult *c*, qui voluerit *d* 3. λαβεῖν] tollere desiderat *b* αφες *Babcς Iren* 243, αφησεις *Dd* οστις *BDς*, qui *a*, quicumque *bc*, si quis *Iren* 243 4. αγγαρευσει *Bς* = ἀγγαρεύσῃ *abcdv Iren*, αγγαρευει *D* αυτου *Bς* = *add* ετι αλλα *Dabc*, *add* ἄλλα *v Iren* τω *BDς*, et qui *c*, omni *ab Cypr* 303 σε *om ab* δος *BDa Cypr*, δίδου *ς*, *add* αὐτῷ *bc* 5. τον θελοντα *Bς* = τω θελοντι *Dabc*, ab eo qui voluerit *Cypr* απο σου *Bς* = *post* δανείσασθαι *abc*, *om D Cypr Hil* 629^{bc} *Cypr* 248 260 *Hilar* 629 *Lucif* 122 6. ερρηθη *BD*, ἐῤῥέθη *ς* 6 *et* 7. σου] tibi *Cypr* 7. υμων *B Orig* 4,329^{e} 351^{a} *Cypr* 248 260 319 *Hil* 303, *add* ευλογειτε (et benedicite *c Lucif*) τους καταρωμενους υμας (υμειν *pr D*, vos et *Lucifer*, vobis et *c*) καλως ποιειτε τοις μεισουσιν (τοὺς μισοῦντας *ς*, qui persequuntur *Lucif*) υμας *Dcdς Lucif*, *add* benedicite qui vos persequuntur *Hil* 297, *add* et orate pro eis qui vos oderunt *Ir* 210, *add* benefacite hiis qui odiunt vos *bc* 8. διωκοντων υμας *B Orig* 4,324^{b} 329^{be} 351^{a}, qui vos persequuntur *Cypr Lucif*, ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς *Orig* 1,768^{e}, επηριαζοντων (calumniantibus *abd et add* ὑμᾶς (vobis *c*) *cς Hil*) και διωκοντων υμας *Dabcdς Hil*

uobis non resistere malo: (38,5) sed siquis te percusserit in dexteram maxillam tuam (dextera (dextra *F*) maxilla tua), praebe illi et alteram.
40et ei (illi *F*) qui uult tecum [in] iudicio contendere et tunicam tuam tollere, remitte (dim.) [ei] et pallium.
41(39,10) et quicumque te angariauerit (-berit *L*) mille passus, uade cum illo (eo) alia duo.
42qui petit a te, da ei, et uolenti mutuari [a te] ne auertaris.
43(40,5) audistis quia dictum est Diliges (Diligis *F*) proximum tuum, et odies (odio habebis *F*) inimicum tuum.
44ego autem dico uobis, diligite inimicos uestros, bene facite his qui oderunt uos, et orate pro persequentibus et calumniantibus uos;
45ut sitis filii (fili *F*) patris uestri

πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. [46]ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτως ποιοῦσιν; [47]καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; [48]ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν. [1]Προσέχετε τὴν δικαιοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μή γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. [2]ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως

1. *οτι BDZdς*, *ὅς Orig* 1,768[e] *abc Iren* 224 280 *Cypr* 209 248 260 319 *Hil* 293 *Lucif* 122 *τὸν . . . ἀνατέλλει*] solis ortum exhibet *Lucif* 2. *επι πονηρους και αγαθους BDZbς Iren* 280 325, super bonos et malos *ac Iren* 147 *Cypr Hilar Lucifer*, omnibus benigne deus *Iren* 224 pluet *ad* 3. *αγαπησητε BDZς Cypr* 248 *Lucif* 122, *ἀγαπᾶτε abcv* qui vos diligunt *abc Cypr Lucif* *εχετε BZς* = *ἕξεται D*, habebitis *abcd Cypr Lucif* 4. nonne sic et publicani faciunt *Cyprianus* *ουτως DZ Lucif*, *το αυτο Bς*, hoc *abc* *ασπασησθε BDZς Cyprianus*, salutatis *abc Lucifer* 5. *ἀδελφοὺς*] amicos *Lucif* 5. facietis *c* *εθνικοι BDZabc Cyprian Lucif*, *τελῶναι ς* 6. *το αυτο BDZ Cypr Lucif*, hoc *abc*, *οὕτω ς* *εσεσθε BDZς Lucif*, estote *abcd Cypr* ergo et vos *b Cypr* *ως BZ*, *ωσπερ Dς*, sicut *ab Cypr*, *add* et *c Lucif* 7. *ουρανιος BZav Orig* 1,681[a] *Cypr*, *εν* (*add τοῖς ς*) *ουρανοις Dbcdς Lucif* *προσεχετε BDabcς Hil* 629, *add δε Z* *δικαιοσυνην BDabc Hil*, *ελεημοσυνην Zς* *μη BDZς Hil*, ne *ante τὴν δικαιοσύνην abc* 8 *et* 10. *ενπροσθεν D* 8. ut (et *b*) videamini *abc* 9. *εχετε BDZς* = habebitis *abcd* *τοις Bς*, *om D* 10. *οὖν om Cypr* 317 facies *b* *μη σαλπισης BDZς*, noli tuba canere *abc*, noli buccinare *Cypr* 11. in vicis et synagogis *Cypr*

qui in caelis est, qui (quia *F*) solem suum oriri facit super bonos et malos (m. et b. *F*) et pluit super iustos et iniustos. [46](41,5) si enim diligatis (diligitis) [eos] qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne et publicani hoc faciunt? [47]et si salutaueritis fratres uestros tantum, [quid amplius facitis? *om F*] nonne [et] ethnici hoc faciunt? [48]estote ergo uos perfecti sicut [et] pater uester caelestis perfectus est. [1](42,10) adtendite (att. *F*) ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut (et *F*) uideamini (hom. uidemini) ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud (aput *pr F*) patrem uestrum qui in caelis est. [2]cum ergo facies (facis) elemosynam (-sinam *F*), noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagogis et in uicis, ut honorifi-

δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. [3]σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, [4]ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι. [5]καὶ ὅταν προσεύχησθε, οὐκ ἔσεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. [6]σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι. [7]Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.

1. *υμιν BDabcς, οτι Z* *απεχουσιν BDZς*, habent *a*, perceperunt *bcd*, compleverunt *Cypr* 2. te autem facientem *ab* cum facis misericordiam *Ir* 268 3. *η* (sit) *BZabcς Cypr 317, ante εν D* *σου BZς = post ελεημοσυνη Dabc Cypr* 4. *βλέπων] add te b* *κρυπτω BZabc Cypr, add αυτος Dς* *σοι BDZv Cypr, add ἐν τῷ φανερῷ abcς* 5. *καὶ ὅταν]* cum autem *a* *προσευχησθε BZabc, προσευχη Dς* *ουκ εσεσθε BZab*, nolite esse *c*, *ουκ εση Dς* *ως BDZ, ὥσπερ ς* *οτι BDZς* = qui *abc* 6. *εν prius BZvς = στηναι εν Dabc* 7. *προσευχεσθαι BZabcς, και προσευχομενοι D* *οπως BDZ, ὅπως ἂν ς* *ὑμῖν ὅτι ς* 8. habent *a*, perceperunt *bc* *αυτον pr D* cum orabis *cv* 9. *ταμειον BZς, ταμιον D* cluso *abc*, claude *Hil* 184 *σου posterius BDZς Hil* 184, *om abc* 9. 10. *τῷ πατρί . . . κρυπτῷ om Hil* 10. *τω εν BZς = εν Dabcdv* *βλέπων]* add te *b* 11. *σοι BDZ Hil, add ἐν τῷ φανερῷ = abcς* *μη βαττολογησητε* (*βατταλογησητε B, βλαττολογησητε pr D, βλατταλ. corr D*) *BDZς*, nolite multum loqui *abcv* *εθνικοι DZabcς, υποκριται B* 12. *εισακουσθησονται BDZς*, exaudiantur (audiantur *a*) *ac*, exaudiuntur *b*

centur ab hominibus. amen dico uobis, receperunt mercedem suam. [3]te autem faciente elemosynam ne sciat sinistra tua quid faciat dextera tua, [4]ut sit elemosyna tua in absconso (abscondito *F*): et pater tuus qui uidet in absconso (abscondito *F*) reddet tibi. [5]Et cum oratis (C. or. autem), non eritis sicut hypocritae, qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut uideantur ab hominibus. amen dico uobis, receperunt mercedem suam. [6]tu autem cum orabis, intra in cubiculum tuum et cluso (clauso) ostio tuo ora patrem tuum in absconso (abscondito *F*): et pater tuus qui uidet in absconso (abscondito *F*) reddet tibi. [7](43,5) orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici: putant enim quia (quod) in multiloquio suo exaudiantur. [8]nolite

[8]*μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.* [9]*οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* [10]*ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·* [11]*τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον,* [12]*καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν,* [13]*καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.* [14]*Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος·* [15]*ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.* [16]*Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί· ἀφανίζουσιν*

1. nolite ... assimilari *abc*   *γαρ DZabcς, add ο θεος B*
2. *εχεται DZ*   *αιτησαι αυτον BZabcς, ανοιξε το στομα D*
ουν (*add* vos *c*) *BDZbcς*, autem *a*, *om Cypr* 205   *προσευχεσθε BDZς Cypr*, orabitis *abc*   *υμεις BDZς*, illum *ac*, *om bv Cypr*
3. *Hil* 643   *ελθατω D*   *Hil* 374   4. *ως BDZς Cypr* 205 311 *Hil* 477, *om abc et pr D*   5. *επι BZ, επι της Dς*, in *abc Cypr Hil*   quotidianum *abc Cypr*   6. *Iren* 313   *οφιληματα Z, οφιλεματα D*   *αφηκαμεν BZ* = *αφιομεν Dbc Cypr* 205, *ἀφίεμεν ς*   7. *εισενεγκης* (inducas) *ημας BDZς Hil* 744, nos inducas *ab*, nos patiaris (passus nos fueris *c*) induci *c Cypr* 305
8. *πονηρου BDZabc Orig, add* amen *Cypr, add ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. ς*
9. *και υμιν BZς, υμιν και Dbc, ὑμῖν a*   *ὁ οὐράνιος*] = qui est in caelis (*add* delicta vestra *c*) *abc*   10. *τα παραπτωματα Bbς, om Dac*   *αυτων Bς* = *om Dabc*   11. *υμων prius BDabς, om c*   *αφησει Bvς* = *add υμειν Dabc*   12. *ως BD, ὥσπερ ς*
αφανιζουσιν γαρ BDabς Hil 630, exterminantes *c*

ergo adsimilari (adsimilare) eis: scit enim pater uester quid (quibus **FL**) opus sit uobis (uobis opus sit) ante quam petatis eum. [9]sic ergo uos orabitis. Pater noster qui es in caelis (in caelis es), sanctificetur nomen tuum, [10]ueniat regnum tuum, fiat uoluntas tua sicut in caelo et in terra: [11]panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie, [12]et dimitte (demitte) nobis debita nostra sicut et nos dimisimus (dimittimus, dem.) debitoribus nostris, [13]et ne inducas [nos] (nos ind.) in temptationem (temt. **FL**), sed libera nos a malo. [14](44,6) [si enim dimiseritis (dem.) hominibus peccata eorum, dimittet (dem.) et uobis pater uester caelestis delicta uestra: *om* **L**] [15]si autem non dimiseritis (dem.) hominibus, nec pater uester dimittet (dem.) peccata uestra. [16](45,10) cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes: exterminant

γὰρ τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν, ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. 17σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, 18ὅπως μὴ φανῇς νηστεύων τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυφαίῳ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυφαίῳ ἀποδώσει σοι. 19Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν· 20θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν. 21ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται ἡ καρδία σου. 22Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός σου. ἐὰν οὖν ᾖ ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν

1. *εαυτων B, αυτων Dς* 2. *υμιν BDab, add ὅτι cς* *ἀπέχουσιν*] habent *ab*, receperunt *cv* 2. 3. = vos autem cum ieiunatis unguite *abc Hil* 538 3. *αλιψον D* = caput vestrum etc. *abc Hil* 4-6. = ne pareatis etc. *abc* 4. *τοις ανθρωποις B, ante νηστευων* (ieiunantes) *Dabcς* 5. *εν τω κρυφαιω prius B et corr D, εν κρυφια pr D, ἐν τῷ κρυπτῷ ς* *εν τω κρυφαιω posterius B, εν κρυφαιω D, ἐν τῷ κρυπτῷ ς* 6. *σοι BDv et addito ἐν τῷ φανερῷ ς* = vobis in palam *abc* nolite vobis thensaurizare (condere *Cypr*) *b Cypr* 239 *θησαυρισεται D*, thensaurizare *a* *ἐπὶ*] super *Cypr*, in *abc Hil* 631 7. *σης και βρωσις BDς Cypr*, erugo (rubigo *Hil*) et tinea *abcv Hil* *αφανιζουσιν pr D et Or* 3,239^b 8. *θησαυρουσους pr D*, thensauros *ab* in caelis *a* (*Orig*) 9. *σὴς ουτε βρωσις Bς Cypr* 239 303, erugo neque tinea *abcv* 10. *ουδε Bcς Cypr* 239, et *ab Cypr* 303 *ἐστιν*] est *a*, fuerit *bc Cypr* 303 thensaurum *a* 10. 11. *θ. σου — κ. σου Babc Cypr* 239 303, *θ. ὑμῶν — κ. ὑμῶν ς* 10. *εσται B* = *ἔσται καὶ abcvς* (*Hil* 260) 11. *σωματος Bvς* = *add σου abc Hilar* 322 376 520 631 *σου Babc Hil, om vς* 12. *ουν Bς*, enim *b*, *om ac Hil* 520 *η B* = *post ἁπλοῦς* (est *ac Hil*, fuerit *b*) *abcς Hil*

enim facies suas, ut pareant hominibus ieiunantes. amen dico uobis quia receperunt mercedem suam. 17tu autem cum ieiunas, ungue (unge) caput tuum et faciem tuam laua, 18ne (ut non) uidearis hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in absconso (abscondito *F*): et pater tuus qui uidet (uidit) in absconso (-ndito *F*) reddet tibi. 19nolite thensaurizare (thesaur.) uobis thensauros (thes.) in terra, ubi erugo (aerugo) et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur: 20(46,5) thensaurizate (thes.) autem uobis thensauros (thes.) in caelo, ubi neque erugo neque tinea demolitur, [et] ubi fures non effodiunt nec furantur. 21ubi enim est thensaurus (thesaurus) tuus, ibi est et cor tuum. 22(47,5) lucerna corporis est oculus. si fuerit oculus tuus simplex, to-

ἔσται· [23]ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον. [24]Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ Μαμωνᾷ. [25]Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; [26]ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; [27]τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; [28]καὶ περὶ

1. *εσται Bbς et ante φωτεινον Hil*, est *ac*   *ᾖ*] fuerit *bv* **2.** *εσται Bς Hil* 520, est *abq*   *εἰ οὖν . . . ἐστίν om a*   *οὖν om Hil* 376   *το σκοτος Bcς*, ipse tenebrae *b*, tenebrae ipsae *Hil* 376 520, tenebrae tuae *a*   **3.** *πόσον*] quantae sunt (erunt *Hilar* 520) *abc Hilar*   *ουδεις δυναται Babcς Hilar* 631, non potestis *Iren* 182 *Cypr* 190   *γαρ Bacς, om b*   **4.** *ἀνθέξεται*] patietur *ac*, pati erum *b*   **5.** *μαμωνα Bab, μαμμωνᾷ cς Iren* 183 **6.** = ne cogitetis in corde vestro *abc Hilar* 631   *η (καὶ ς) τι πιητε Bcς Origenes* 1,711^{d}, *om abv Hilarius*   **7.** *μηδε τω σωματι υμων (ὑμῶν om b) Babς Hilarius*, aut *c*   **8.** *σωμα Baς, add* plus (pluris *Hil*) est *bc Hil*   **9.** *ουδε θεριζουσιν Babcς Cypr* 241 307, *om Hil* 633   **10.** in horreis *ab*   *Hil* 830   **11.** *μαλλον διαφερετε αυτων Bς*, magis pluris (-res *b*) estis illis *ab Hil* 633, pluris estis illis (illis estis 241) *Cypr* 241 303   *δε Bbcς Hil* 633, enim *a*   *εξ υμων Bς*, vestrum *bc Hil*, *om a*   *μεριμνων Bcς, om ab Hil*   **12.** potest *ante* vestrum (*ἐξ ὑμῶν*) *b*   istaturam *a*

tum corpus tuum lucidum erit: [23]si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. si ergo lumen quod in te est tenebrae sunt, [ipsae *om* FL] tenebrae quantae erunt! [24](48,5) nemo potest duobus dominis seruire: aut enim unum odio (hodio *pr* F) habebit et alterum diliget (diligit F), aut unum sustinebit et alterum contemnet. non potestis deo seruire et Mammonae (Mamonae FL). [25](49,5) ideo dico uobis, ne solliciti sitis animae uestrae quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini. nonne anima plus est quam esca, et corpus [plus] (plus est F) quam uestimentum? [26]respicite uolatilia caeli, quoniam non serunt neque metunt neque congregant in horrea (horreo), et pater uester caelestis pascit illa: nonne uos magis (mag. uos) pluris (plures) estis illis? [27]quis autem uestrum cogitans potest adicere ad staturam suam cubitum unum? [28]et de uestimento quid sol-

ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνουσιν. οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν· 29*λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων.* 30*εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;* 31*μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα;* 32*πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητοῦσιν· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων.* 33*ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.* 34*μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει ἑαυτῆς. ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κα-*

1. *τί om ab* 2. *αυξανουσιν . . . κοπιωσιν . . . νηθουσιν B, αὐξάνει . . . κοπιᾷ . . . νήθει ς* 3. *αὐτοῦ] add* ita *b* *περιεβαλετο Bbς Hil* 634, *ante ἐν πάσῃ c, περιεβάλλετο a* 3. 4. *ει δε Bς*, quodsi *a*, si enim *bc Hil* 635 4. *κλειβανον Bacς*, ignem *b Hil* 5. *ου πολλω Bς* = quanto *abc Hil* 6. = nolite . . . solliciti esse *abc Cypr* 210 240 307 *οὖν om Cypr* 6. 7. = manducabimus . . . bibemus . . . operiemur *abc Cypr* 7. *παντα γαρ ταυτα Bς = ταῦτα γὰρ πάντα cv, ταῦτα γὰρ ab Cypr* *επιζητουσι B, ἐπιζητεῖ ς* 8. *γαρ Bvς = δὲ bc Cypr* *ο ουρανιος Bς = om abc Cypr* *χρηζετε τουτων απαντων Bς* = horum omnium (omnium horum 240) indigetis *abc Cypr* 210 240 307 9. *δε Bς* = ergo *abc, om Cypr Hil* 111 *πρῶτον om b* *την δικαιοσυνην και την βασιλειαν αυτου B = τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ abcς Cypr Hil* 10. *ταυτα παντα Bbcς*, omnia haec *a Cypr*, omnia *Hil* apponentur *c Cypr*, praestabuntur *b Hil*, praesta sunt *a* = nolite . . . solliciti esse *abc Cypr Hil* *οὖν Bcς Hil* 635, *om ab Cypr* 210 307 *Hil* 111 10. 11. in crastinum cogitare *Cypr* 210 11. *ἡ . . . ἑαυτῆς om Hil* 111 sollicitus est *c* *εαυτης B*, sibi ipse *abc Cypr* 210 307 *Hil* 635, *τὰ ἑαυτῆς ς* *αρκετον Bbς Cypr Hil* 635, *add* enim *c Hil* 111

liciti estis? considerate lilia agri, quomodo crescunt. non laborant, neque nent (nec neunt *Foroiuliensis*): 29dico autem uobis quoniam nec Salomon in omni gloria [sua *om F*] coopertus est sicut unum ex istis. 30si autem faenum agri, quod hodie est et cras in clibanum mittitur, deus sic uestit, quanto magis uos, minimae fidei! 31nolite ergo solliciti esse dicentes Quid manducabimus aut quid bibemus aut quo (quod *F*, quid *al*, co *al*) operiemur? 32haec [enim] omnia gentes inquirunt: scit enim pater uester quia his omnibus indigetis. 33quaerite autem (ergo) primum regnum [dei *om L*] et iustitiam eius, et omnia haec (h. o.) adicientur uobis. 34nolite ergo esse solliciti (soll. esse) in crastinum:

κία αὐτῆς. [1]Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· [2]ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν. [3]τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; [4]ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου; καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου. [5]ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου τὴν δοκόν, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. [6]Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μή ποτε καταπατήσουσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. [7]Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. [8]πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν

1. *Iren* 268 *Hilar* 636 iudicetur de vobis *a* *ἐν om Hilar* 359 636 *γὰρ om Lucif* 122 *κρινετε Bς* = iudicaveritis *abc Hilar Lucif*, iudicabitis *Iren* 2. iudicabitur de vobis *abc Iren Hilar Lucif* *μετρεῖτε*] = mensi fueritis *abc Lucif* *μετρηθησεται Bab Hil* 636[e], *αντιμετρηθήσεται ς*, in eadem remetietur (remittetur *Lucif*) *c Lucif* 3. *το Bς* = *om abcv Hilar* 637, *Lucif* 122 3. 4. trabem autem in oculo tuo *c Lucif*, et trabem (*add* quae *a*) in oculo tuo (*add* est *a*) *ab Hil* 4. *κατανοεῖς*] consideras *ab*, vides *c Hil Lucif* *ερεις Bς* = dicis *abc Lucif* 5. ut eiiciam tibi *Lucif* *εκ Babc Lucif*, *ἀπὸ ς* et . . ecce *a* 6. *δοκὸς*] *add* est *ab* *σου*] *add* est *c Lucifer* 7. *την δοκον BC* *ante ἐκ τοῦ abc Iren* 268 *Lucif* *ἐκβαλεῖν om b* 8. *μη δωτε* (dederitis) *Bς Cypr* 216 319, nolite dare (*μὴ δίδοτε*) *abc Hil* 637 9. *βάλητε*] miseritis *abc Cypr Hil* 10. *ποτε om Cypr* 216 *καταπατησουσιν B*, *καταπατήσωσιν ς* *αὐτοὺς*] ea *Cyprianus* 319. 11. *Irenaeus* 132 141 *Hilarius* 293 407 786

crastinus enim dies sollicitus erit (est) sibi ipse (ipsi). sufficit diei malitia sua. [1](50,2) Nolite iudicare, ut non iudicemini: [2]in quo [enim] iudicio iudicaueritis (-caberitis *F*) iudicabimini, et in qua mensura mensi fueritis metietur uobis. [3](51,5) quid autem uides festucam (fist. *pr F*) in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non uides? [4]aut quomodo dicis fratri tuo Sine eiciam festucam de oculo tuo? et ecce trabes (trabis) est in oculo tuo. [5]hypocrita, eice primum [trabem] de oculo tuo, et tunc uidebis eicere festucam de oculo fratris tui. [6](52,10) nolite dare sanctum (sanct. dare) canibus, neque mittatis margaritas uestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis et conuersi disrumpant uos. [7](53,5) petite, et dabitur uobis: quaerite, et inuenietis: pulsate, et aperietur uobis. [8]omnis enim qui petit accipit, et

λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοίγεται. 9ἢ τις ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν αἰτήσει ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; 10ἢ καὶ ἰχθὺν αἰτήσει, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; 11εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. 12πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. 13Εἰσέλθατε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. 14τί στενὴ [ἡ πύλη] καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. 15προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτι-

1. *ανοιγεται B* = *ἀνοιγήσεται abcvς* *η τις Babc*, *ἢ τίς ἐστιν vς Cypr* 73 2. homo est *a* *ον αιτησει Cb*, a quo petit *ac*, *ον αιτηση B?*, *ὃν ἐὰν αἰτήσῃ vς Cypr* 2 *et* 3. *μὴ om Cypr* *επιδωσει Bacς*, porrigit *b*, porrigat *Cypr* 3. *η και ιχθυν αιτησει BC* = aut si piscem petierit *abc Cypr*, *καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ ς* *επιδωσει Bcς*, porrigit *ab*, porrigat *post* illi *Cyprianus* 4. = cum sitis mali *abc Cypr* *δοματα αγαθα Bς* = bona data *abc Cypr* 5. *ο εν τοις ουρανοις Babcς*, caelestis *Cypr* 73 6. *θελητε Bς*, vultis *abc*, volueritis *Cypr* 213 7. *ανθρωποι Bvς* = *add* bona *abc Cypr* *οὕτως om c* 8. *εισελθατε B*, *εἰσέλθετε ς* *οτι Bcvς*, quam (*τί*) *ab Cypr* 306 *Hilarius* 638 *Lucifer* 122 265 9. *πλατεῖα abc Origenes* 1,228*f* 2,45*b* 800*d* 3,270*f* *Cyprianus Hilarius Lucif*, *add η πυλη Bς* via *Cypr Lucif* 122, est via *ab Lucif* 265, via est *c Hil* 10. *τι C et corr B*, quam *bc Cypr*, *οτι Bς Orig* 3,527*b* 10. 11. *στενη η πυλη και τεθλιμμενη Bbcς Orig* 3,527*b*, *στενὴ καὶ τεθλιμμένη* (tribulata *Hilar*) *a? Orig* 1,642*b* 2,713*b* 3,144*b* 220*a* 615*d* 4,120*c* 210*d*, arta et angusta *Cypr* 12. qui eam inveniunt *Cypr* *προσεχετε Bac Hilar* 638 1245, attendite vobis *b Lucifer* 123, *add δὲ ς*

qui quaerit inuenit, et pulsanti aperietur. 9aut quis est ex uobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget (-git) ei? 10aut si piscem petierit (petit, petet *L*), numquid serpentem porriget (porrigit) ei? 11si ergo uos, cum sitis mali, nostis bona dare filiis uestris, quanto magis pater uester qui in caelis est dabit bona petentibus se! 12(54,5) omnia ergo quaecumque uultis ut faciant uobis homines, [ita] et uos facite eis: haec est enim lex et prophetae. 13(55,5) intrate per angustam portam, quia lata [porta] et spatiosa uia quae ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam. 14quam angusta porta et arta uia quae ducit ad uitam! et pauci sunt qui inueniunt eam. 15(56,10) adtendite (att. *F*) a falsis prophetis,

νες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσιν λύκοι ἅρπαγες. [16]ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μή τι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; [17]οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. [18]οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. [19]πᾶν [οὖν] δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. [20]ἄρα γε ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. [21]Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. [22]πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ

1. in vestitu *abc Lucif* (pelles *Iren* 245) 2. *απο Babς Hil* 1245, ex *c Lucif* 3. *μήτι*] numquid *ac Lucif* 123, num *b* *απο* *utrumque Bς* = de *abc Lucif* *σταφυλας Babc Hilarius* 638, *σταφυλὴν ς Lucif, σταφυλ.. Z* 4. *καρπους καλους ποιει Zcς, καρπους ποιει καλους B,* bonos fructus facit *ab Lucifer* 5. *καρπους πονηρους BZaς,* malos fructos *bc Lucif* *ου Zabcς Hil* 21 *Lucif, ει ου B* 6. *καρπους πονηρους BZς Hil,* malos fructus *abc Lucif* *ποιειν Zabcς Hil Luc, ενεγκειν B Orig* 3,267*f* 4,221*e* *δένδρον πονηρὸν καρποὺς ἀγαθοὺς Orig* *καρπους καλους BZς* = bonos fructus *abc Lucif* 7. *ουν Bbc, om Zaς Iren* 237 *Cypr* 314 *Lucifer* *εκκοπτεται BZaς,* excidetur *bc Iren Cypr Lucif* 8. *βαλλεται BZς* = mittetur *abc Iren Cypr Lucif* *ἄρα γε ἐκ τῶν καρπῶν*] ex fructibus enim *Lucif* *εκ Cabc Lucif, απο BZς* 9. *Cypr* 134 311 *Hil* 1244 *Lucif* 123 *bis* *ο λεγων μοι BZabς Orig* 4,421*d* *Cypr* 314 *Hil* 1244 *Lucif,* qui mihi dicit *Cypr* 311, qui mihi dicet *c* 11. *τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς om Hil* *τοις BZ, om ς* *ουρανοις BZς* = *add* ipse intrabit in regnum caelorum *abc Cypr Hil* *μοι Baς, ante ἐροῦσιν bc Hil* 630 *Cypr* 199 314, *om Z*

qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. [16]a fructibus eorum cognoscetis eos. (57,5) numquid colligunt de spinis uuas aut de tribulis (-bolis *L*) ficus? [17](58,5) sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit. [18]non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. [19]omnis arbor quae non facit fructum bonum excidetur (-ditur *L*) et in ignem mittetur (mittitur *FL*). [20]igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. [21](59,3) non omnis qui dicit [mihi] domine domine, intrabit in regnum (regno *F*) caelorum, sed qui facit uoluntatem patris mei qui in caelis est, ipse intrabit (intrauit *F*) in regnum caelorum. [22](60,5) multi dicent mihi in illa die Domine domine, nonne in no-

Κύριε κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; [23]καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. [24]Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους [τούτους] καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν πέτραν. [25]καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπαισαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. [26]καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ,

1. *τω σω ονοματι* **BZς**, in tuo nomine *c* ***Hil Cypr*** 199, *ἐν τῷ ὀνόματί σου ab* ***Orig*** 4,421[d] *επροφητευσαμεν* **CZ**, *προεφητευσαμεν* **Bς** *τω σω* (in tuo) *ονοματι* **BZ***cv***ς** ***Cypr*** 199, *ἐν τῷ ὀνόματί σου ab* ***Orig*** 4,421[d] ***Cypr*** 314 2. *καὶ . . . ἐποιήσαμεν* om *a* in nomine tuo *bc* ***Cypr*** 199 314 magnas ***Cypr*** 3. *ὁμολογήσω αὐτοῖς*] dicam illis ***Cypr***, iurabo ***Hil*** 1027 *ὅτι* om ***Cypr*** *ουδεποτε* **BZς** ***Orig*** 4,421[d] ***Cypr***, non *abc* ***Hilar*** *ὑμᾶς ἔγνων c* ***Cypr*** 4. *ἐμοῦ*] *add* omnes *b* ***Hil*** operarii *ac*, qui operamini *bv* ***Hil Cypr*** ***Cypr*** 194 327 ***Hil*** 639 ***Lucif*** 124 *οὖν* om *a* ***Cypr Lucif*** 5. *μου* **BZ?ς** = *post λόγους abcv* ***Hil Cypr Lucif*** *τούτους* **Z***bc***ς**, *post ἀκούει* ***Lucif***, om **B***a* ***Cypr Hilar*** *αὐτούς* om ***Hil*** *ομοιωθησεται* **BZ***v* ***Orig*** 1,112, similis est *abc*, *ὁμοιώσω αὐτὸν* **ς** ***Hil Cypr Lucif*** 6. *αυτου* **BZ**, *εαυτου* **C** = *αὐτοῦ post οἰκίαν abc***ς** ***Hil Cypr Lucif*** 7. *καὶ*] = *om abc* ***Cypr Lucif*** *καὶ alterum*] et ***Lucif***, *om abc* ***Cypr*** *ηλθον* **Zς**, *ηλθαν* **B** *καὶ tertium*] = *om abc* ***Cypr Luc*** 124 7. 8. *ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ ante ἦλθον bc* 8. *καὶ prius om* ***Lucif*** *προσεπεσαν* **BCZ**, *προσέπεσον* **ς**, offenderunt *ab*, impegerunt *c* ***Cypr*** 194 327 ***Lucif*** in domum illam *abc* ***Cypr Lucif*** 9. *μου* **Bς** = *post λόγους abcv* ***Cypr*** 327 ***Lucif*** 10. *τούτους om* ***Cypr Lucif*** illos facit ***Lucif*** *ομοιωθησεται* **BZς**, *ὅμοιός ἐστιν abc* ***Orig*** 1,112, similabo eum ***Cypr Lucif*** homini ***Lucif***

mine tuo prophetauimus et in tuo nomine daemonia eiecimus (eicimus *pr F*) et in tuo nomine uirtutes multas fecimus? [23]et tunc confitebor illis quia numquam noui uos: discedite a me, qui operamini iniquitatem. [24](61,5) omnis ergo qui audit uerba mea haec et facit ea, adsimilabitur uiro sapienti, qui aedificauit domum suam supra petram. [25]et descendit pluuia, et uenerunt flumina, et flauerunt uenti, et inruerunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat supra (super) petram. [26]et omnis qui audit uerba mea haec et non facit ea, similis erit uiro stulto, qui aedificauit domum suam super (su-

ὅστις ᾠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν ἄμμον. [27]καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη.

[28]Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· [29]ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι. [1]καὶ καταβάντος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί.

[2]Καὶ ἰδοὺ λεπρὸς προσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. [3]καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ λέγων Θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. [4]καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε

2. 3. προσέρρηξαν

1. *αυτου BZ?, εαυτου C = post οἰκίαν abcς Cypr Lucif* *και BZabς, om c Cypr Lucif* 2. *και (om a? Cypr) ηλθον οι ποταμοι και (καὶ om a? Cypr Lucif) επνευσαν οι ανεμοι και (καὶ om Lucif) BZaς Cypr Lucif*, flaverunt venti advenerunt flumina et *bc* *προσεκοψαν BZς, προσερρηξαν C*, offenderunt *ab*, impegerunt *c Cypr*, inliserunt *Lucif* 3. in domum illam *abc Cypr Lucif* *ην Bvς* = facta est (*ἐγένετο*) *abc Cypr Lucif* 4. *ετελεσεν BC Orig* 3,635[e], *συνετέλεσεν ς*, consummasset *abv*, consummaret *c* 6. *καὶ οὐχ*] = non *abc* 6. 7. *αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι acv Euseb ἀποδ.* 27[b], *αυτων B, και οι φαρισαιοι C (Hil 640), καὶ οἱ φαρισαῖοι αὐτῶν b, om ς et Z?* 7. *Hil* 508 640 *και καταβαντος αυτου Zabc Hil, καταβαντος δε αυτου BCv, καταβάντι δὲ αὐτῷ ς* 8. *πολλοὶ om Hil* 508 9. *λεπρος Bvς = add τις* (quidam) *abc Hil* *προσελθων B = ἐλθὼν* (veniens) *abcς Hil* 10. extendens *abc Hilar* 10. 11. *ηψατο αυτου B et Z? = add ὁ ἰησοῦς bς Hil* 508, *et ante ἥψατο ac* 11. 12. = *ἡ λέπρα αὐτοῦ abcv* 12. *ὕπαγε*] *add* et *Cyprianus* 81 113

pra *F*) arenam (harenam). [27]et descendit pluuia, et uenerunt flumina, et flauerunt uenti, et inruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina illius magna. [28](62,2) Et factum est cum consummasset Iesus uerba haec, admirabantur (ammir. *FL*) turbae super doctrina (-nam *L*) eius: [29]erat enim docens eos sicut potestatem habens, [et] non sicut scribae eorum et Pharisaei. [1](63,2) cum autem descendisset de monte, secutae sunt eum turbae multae. [2][et] ecce leprosus ueniens adorabat eum dicens Domine, si uis, potes me mundare. [3]et extendens manum tetigit eum Iesus (man. I. tet. eum) dicens Volo, mundare. et confestim mundata est lepra eius. [4][et] ait illi Iesus Vide nemini dixeris, sed

σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκον τὸ δῶρον ὃ προσέταξεν Μωυσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.

[5]*Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ εἰς Καφαρναούμ, προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος, παρακαλῶν αὐτὸν* [6]*καὶ λέγων Κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος.* [7]*λέγει αὐτῷ Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν.* [8]*ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου.* [9]*καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ Πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ Ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.* [10]*ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ*

1. *σεαυτον BZς* = te *post δεῖξον abc Cypr Hil*246 *προσενεγκον B, προσένεγκε ς*, offer *v Cypr* 113 *Hilar* 246, offeres *c*, offers *ab* *δωρον BZabς Cypr* 113, *add* tuum *c Hil* 1. 2. in testimonium quod constituit Moses illis *Hil* 246 (*Hil* 640) 2. *μωυσης BZabc, Μωσῆς ς* 3. *εισελθοντος δε αυτου BCZ, εἰσελθόντι δὲ τῷ Ἰησοῦ ς* = post haec autem cum introisset (*add* iesus *c*) *abc Hil* 641 *καφαρναουμ Bacv Hil Orig* 4,171[d], Chafarnaum *b*, *Καπερναοὺμ ς* *αυτω Bς* = *add τις* (quidam) *abc Hil* 4. tribunus *Hilar* *κύριε om Hilar* 5. *δεινως βασανιζομενος BZς*, et male torquetur *abc* *λεγει Bb, καὶ λέγει acvς* 6. *αυτω B* = *add ὁ ἰησοῦς abcς* *ἐλθὼν*] veniam et *bv* *αποκριθεις δε B* = *καὶ ἀποκριθεὶς abcvς* 7. *ἔφη*] *add αὐτῷ ab* = *μου post στέγην abc* *εισελθης Bς* = intres *post ἵνα abc* 8. *λογω BCbc Orig* 4,278[d], *λόγον ς* *μου om a?b* 8—11. et ego enim sub potestate mea habeo milites et servos et quod iussero faciunt *Iren* 34 9. *ὑπὸ*] in *Hil* *τασσομενος B*, constitutus *abc Hil* 641[b], *om vς* 10. *καὶ ante ἄλλῳ om a* 11. *μου Bvς* = *add* dico *abc* 12. audiens *abc* *ειπεν Bς* = *post αὐτῷ abc* *αυτω Cabcv, om Bς*

uade ostende te sacerdoti, et offer (offers **F**) munus quod praecepit Moyses (Moses), in testimonium illis. [5](64,3) cum autem intro isset Capharnaum, accessit ad eum centurio rogans eum [6]et dicens Domine, puer meus iacet in domo paralyticus et male torquetur. [7][et *om FL*] ait illi Iesus Ego ueniam et curabo eum. [8]et respondens centurio ait Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum: sed tantum dic uerbo, et sanabitur puer meus. [9]nam et ego homo sum sub potestate, habens sub me milites, et dico huic Vade, et uadit, et alio (alii) Veni, et uenit, et seruo meo Fac hoc, et facit. [10]audiens autem Iesus miratus est et dixit sequentibus se (seq. se dixit) Amen dico

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, παρ' οὐδενὶ τοσαύτην πίστιν ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὗρον. [11]λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· [12]οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. [13]καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ Ὕπαγε, ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. καὶ ἰάθη ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

[14]Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν. [15]καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. [16]ὀψίας δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς, καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν, [17]ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαΐου τοῦ

1. ὑμῖν] *add* quia *a* παρ ουδενι *B*, in nullo *a*, οὐδὲ *ς*, non *bcv Hilar* 641 τοσαυτην πιστιν εν τω ισραηλ ευρον *B*, εὗρον τοσ. πίστ. ἐν τῷ Ἰσρ. *bcv*, τοσ. πίστ. εὗρ. ἐν τῷ Ἰσρ. *a*, ἐν τῷ Ἰσρ. τοσ. πίστ. εὗρ. *ς* istrahel *ab* 2. πολλοὶ *om Iren* 236 ηξουσι *Babcς Hil* 281, *ante* ἀπὸ *Cypr* 208 283 *Hil* 236 3. *Hil* 641 recumbunt *a* isac *ab* 4. βασιλείας] *add* ταύτης *bc* εκβληθησονται *Bvς Cypr* 208, ἐξελευσονται *Heracleon apud Orig* 4,276[b], exibunt *Cypr* 283, ibunt *abc Iren* 281 6. ὁ Ἰησοῦς *om a* εκατονταρχη *BC*, ἑκατοντάρχῳ *ς* ως *Bab Iren* 282, καὶ ὡς *cvς* 7. παις *Babc*, *add* αὐτοῦ *ς* απο της ωρας εκεινης *C*, ex illa hora *abc*, εν τη ωρα εκεινη *Bς*, *add* και υποστρεψας ο εκατονταρχος εις τον οικον αυτου εν αυτη τη ωρα ευρε τον παιδα υγιαινοντα *C* 8. *Hil* 642 11. αυτω *BC Orig* 4,278[e] = αὐτοῖς *abcς* δὲ *om c* 12. πολλους *Bς Orig* = *ante* δαιμονιζομένους *abc Hil* 642 εξεβαλεν *Bς* = eiciebat *abc Hil* πνευματα *Bvς Or* = spiritus immundos *abc Hil*

uobis, non inueni tantam fidem in Israhel. [11](65,5) dico autem uobis quod multi ab oriente et [ab] occidente uenient et recumbent cum Abraham et Isaac et Iacob in regno caelorum: [12]filii autem regni eicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium. [13](66,5) et dixit Iesus centurioni Vade, et sicut credidisti fiat tibi. et sanatus est puer in illa hora (h. illa *L*). [14](67,2) et cum uenisset Iesus in domum Petri, uidit socrum eius iacentem et febricitantem. [15]et tetigit manum eius, et dimisit (dem.) eam febris, [et surrexit] et ministrabat eis. [16]uespere autem facto optulerunt (obt.) ei multos daemonia habentes, [et eiciebat spiritus uerbo,] et omnes male habentes curauit; [17]ut adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam dicentem Ipse

προφήτου λέγοντος Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.

[18]*Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄχλον περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.*

[19]*Καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.* [20]*καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.* [21]*ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν εἶπεν αὐτῷ Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.* [22]*ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.*

[23]*Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.* [24]*καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε*

1. *λεγοντος Bvς = add ὅτι abc* *αὐτὸς om c* **2.** *νοσους Bvς = add ἡμῶν abc* **3.** *οχλον B = ὄχλον πολὺν c, ὄχλους πολλοὺς abv Hil* 642, *πολλοὺς ὄχλους ς* *εκελευσεν Bvς = add* discipulos suos *abc Hil* *ἀπελθεῖν*] ire *abc Hil* **3. 4.** *εἰς τὸ πέραν*] trans fretum *abc Hilar* **5.** *προσελθὼν*] *add αὐτῷ Hilar* *εἷς*] = *τις* (quidam) *abc Hilar* *αὐτῷ om Hilar* **6.** ieris *abc Hil* *και Bvς = om abc* **7.** *κατασκηνωσεις Bς,* diversoria *Cypr* 307, nidos ubi requiescant *abc*, nidos quiescendi *Hil* 642 643[c] **8.** *κεφαλην Bvς = add αὐτοῦ abc Cypr* **9.** alius *abc* *των μαθητων Ba et add αὐτοῦ vς, μαθητὴς bc* **10.** ire *abc* *ο δε ιησους λεγει BC,* et ait iesus *a*, at ipse ait (*ὁ δὲ λέγει*) *bc, ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν ς* **11.** sine mortui sepeliant *a* *θαψαι Bbcς Hil* 644, sepeliant *post alterum νεκροὺς Cypr* 206 = mortuos suos *abc Hil Cypr* **13.** *εμβαντι αυτω Bς = ἐμβάντος αὐτοῦ albcv Hilar* 644 *πλοιον BC, τὸ πλοῖον ς,* naviculam (*πλοιάριον?*) *ac Hil,* navicula *b* **14.** *αὐτοῦ om Hil*

infirmitates nostras accepit et aegrotationes (egrotat. *L*, aegritudines) portauit. [18]uidens autem Iesus turbas multas circum se, iussit ire trans fretum. [19](68,5) et accedens unus scriba ait illi Magister, sequar te quocumque ieris. [20]et dicit ei Iesus Vulpes foueas habent et uolucres caeli nidos (tabernacula [sua *For*] ubi requiescant *F et Foroiuliensis*): filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. [21]alius autem de discipulis eius ait illi Domine, permitte me primum ire et sepelire patrem meum. [22]Iesus autem ait illi Sequere me, et dimitte mortuos sepelire (sepeliant) mortuos suos. [23](69,2) Et ascendente eo in nauiculam (-cula), secuti sunt eum discipuli eius. [24]et ecce motus magnus

τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. [25]καὶ προσελθόντες [οἱ μαθηταὶ] ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες Κύριε, σῶσον, ἀπολλύμεθα. [26]καὶ λέγει αὐτοῖς Τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. [27]οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες Ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν;

[28]Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν Γερασηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. [29]καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες Τί ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; [30]ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη· [31]οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἀπόστειλον ἡμᾶς εἰς

1. navicula *abc Hil* ὑπὸ *non exprimunt bcv* **2.** προσελθοντες *Babcς, add αυτω C* οι μαθηται *C et add αὐτοῦ bς, om Bac* **3.** σωσον *BC = add ἡμᾶς abcς* καὶ] *= om abc* αὐτοῖς] *add* iesus *bc* ὀλιγόπιστοι *ante* τί *Hilar* **4.** τοις ανεμοις *Bcς,* τῷ ἀνέμῳ *ab* **6.** ἐστιν οὗτος] hic homo est *Hil* 644 οτι *Cabc Hil, add* και *Bdς* ventus *a* αυτω *B = post* ὑπακούουσιν *abcdς Hil* **7.** ελθοντος αυτου *BC(abcd),* ἐλθόντι αὐτῷ *ς* εἰς τὸ πέραν] trans *d* γερασηνων *bcdv et Orig* 4,140[d] *Hilar* 645, g......soenorum *a,* γαδαρηνων *BC et* ἐν ὀλίγοις *apud Orig* 4,141[a], *qui vult* Γεργεσαίων, Γεργεσηνῶν *ς* **8.** δαιμονιζομενοι *Badς,* homines daemonia habentes *b Hil,* homines *c* **9.** χαλεποὶ] pessimi *d* valde *d,* nimis *ac Hil et ante* χαλεποὶ *b* μὴ ἰσχύειν τινὰ] nemo possit *abc* **10.** ιδου *Bvς = om abc* exclamabant *b* υιε *BC Origenes* 3,503[e] *Cypr* 296, iesu fili *abcd* **11.** θεοῦ] *add* τί *c Cypr* ωδε *Bacς, ante* ἦλθες *Cypr, om b* δε *Bς = add* οὐ *abc* **12.** βοσκομενη *Bvς =* βοσκομένων *abcd* **13.** *Hil* 645 αποστειλον ημας *Babcv,* ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν *ς*

factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus: ipse uero (autem) dormiebat. [25]et accesserunt et suscitauerunt eum dicentes Domine, salua nos, perimus. [26]et dicit eis Quid timidi estis, modicae fidei? tunc surgens imperauit uentis (increpauit uento *L*) et mari, et facta est tranquillitas magna. [27]porro homines mirati sunt dicentes Qualis est hic, quia [et] uenti et mare oboediunt (obaudiunt) ei? [28]et cum uenisset trans fretum in regionem (regione *F*) Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes daemonia de monumentis [et *F*] exeuntes, saeui nimis, ita ut nemo posset (possit) transire per uiam illam. [29]et ecce clamauerunt dicentes Quid nobis et tibi, [Iesu] fili dei? uenisti [huc *om F*] ante tempus torquere nos? [30]erat autem non longe ab illis grex porcorum multorum pascens: [31]daemones autem rogabant eum dicentes Si eicis

τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. 32καὶ εἶπεν αὐτοῖς [ὁ Ἰησοῦς] Ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθαν εἰς τοὺς χοίρους. καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. 33οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. 34καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησιν τῷ Ἰησοῦ, καὶ ἰδόντες αὐτὸν παρεκάλεσαν ἵνα μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

1Καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον διεπέρασεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν.

2Καὶ ἰδοὺ προσφέρουσιν αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ Θάρσει, τέκνον, ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι. 3καὶ ἰδού τινες τῶν

1. *ο ιησους Cbc, om Baς* 2. *απηλθαν B, ἀπῆλθον ς* *τους χοιρους BCabc, τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων ς* *ὥρμησεν*] impetu (magno imp. *c*) abiit *abc* 3. *η αγελη Babcdς, ante πᾶσα C, add ἐκείνη b, add τῶν χοίρων ς* *κατὰ τοῦ κρημνοῦ*] per praeceps *abd*, praecipitans se *c* 4. in aquis multis *Hil* 646 pastores *d*, qui eos pascebant *abc* venientes *abc* 5. *και om d* *τὰ τῶν*] de *d*, de his qui *abc* 6. *υπαντησιν B, συνάντησιν ς* 7. *παρεκαλεσαν Bdς* = rogabant (*add* eum *b*) *abc* *ινα B, ὅπως ς* 8. *ἐμβὰς*] ascendens *abcd* *εις B, εἰς τὸ ς* *πλοῖον Bς*, navem *d*, naviculam (-cula *b*) *abc, add ο ιησους C* 8.9. *την ιδιαν πολιν Bς*, suam civitatem *d*, civitatem suam *c*, civitatem iudeae *a*, civitatem *b* 10. *ἰδοὺ om a* *προσφερουσιν C*, obtulerunt *abc*, *προσεφερον Bvς* = iacentem in lecto *abc* 11. *και ιδων BDbcς*, videns autem *a* 12. *θαρσει Bς et corr D, θαρει pr D*, confide *c*, constans esto *ab Hil* 646 *αφιενται Bv Orig* 4,451*e* *Iren* 313, *αφιοντε D, ἀφέωνταί ς Orig* 2,126*d*, remissa sunt *abc Hil* 456 646 *σου BC Orig* 2,126*d*, *σοι Dabcς Orig* 4,451*e* *Hilar* *αμαρτιαι BCD Orig Iren* 313 *Hil* 456, *add σου abcdς Hilar* 646 *Iren* 313 *και ιδου τινες BDvς = τινὲς δὲ abc*

nos, mitte nos in gregem porcorum. 32et ait illis Ite. at illi exeuntes abierunt in porcos, et ecce impetu abiit totus grex per praeceps in mare, et mortui sunt in aquis. 33pastores autem fugerunt, et uenientes in ciuitatem nuntiauerunt omnia, et de his qui daemonia habuerant (habuerunt). 34et ecce tota ciuitas exiit obuiam Iesu, et uiso eo rogabant ut transiret a finibus eorum. 1(70,1) Et ascendens in nauiculam (-cula *F*) transfretauit, et uenit in ciuitatem suam. 2et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. et uidens Iesus fidem illorum dixit paralytico Confide, fili (filii *L*), remittuntur tibi peccata [tua]. 3et

γραμματέων εἶπαν ἐν ἑαυτοῖς Οὗτος βλασφημεῖ. 4καὶ εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν Ἵνα τί ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; 5τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν Ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν Ἔγειρε καὶ περιπάτει; 6ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ Ἔγειρε ἆρόν σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. 7καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· 8ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐφοβήθησαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

9Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον

1. *ειπαν B, ειπον Dς* *βλασφημεῖ*] *add* quis potest remittere peccata nisi unus deus *a* *και ειδως B = και ιδων Dbcς*, videns autem *a* 2. *ειπεν Babς, add αυτοις Dc* *ινα τι BCDabcv et add ὑμεῖς ς*, quid *Cypr* 205 *Hil* 527 1027 3. *γάρ*] = *om abc* *αφιενται B, αφιονται D* = remissa sunt *abc*, *ἀφέωνταί ς* 4. *σου BCD = σοι abcdς* *αμαρτιαι BDbdς, add σου ac* *Hil* 211 *εγειρε BCD, Ἔγειραι ς* *δὲ om Iren* 314 *Hil* 646 *ιδητε D*, sciatis *abc Iren Hil* 5. *εξουσιαν εχει BDaς Iren, ἔχει ἐξ. bc Hil* *ο υιος του ανθρωπου Bς Iren, post ὅτι Dabcv Hil* *ἐπὶ*] super *a*, in *bc Hil* *ἐπὶ τῆς γῆς om Iren* 6. *τότε om Hil* *εγειρε BD*, surge *abc Hil*, *Ἐγερθεὶς ς* *αρον Bbcς, και αρον Da Hil* lectum (grabattum *a*) tuum *abcd Hil* 7. *ἐγερθείς*] surrexit et *bc*, surgens *a* 8. *ἰδόντες δέ*] videntes autem *a Hilar* 647, videntes *Iren* 313, hoc viso *bc* *οἱ ὄχλοι*] populi *Iren* *εφοβηθησαν και BDabc Hil, ἐθαύμασαν καὶ ς, om Ir* *θεόν*] dominum *a* 9. *δοντα εξουσιαν τοιαυτην τοις ανθρωποις BDvς, δόντα τοι. ἐξ. τ. ἀνθ. a, τοι.* (quia talem *c*) *δόντα ἐξ. τοῖς ἀνθρώποις c Hilar, τοι. δόντα τοῖς ἀνθρ. ἐξ. b* 10. *εκειθεν Bς = ante ο ιησους Dabcv Hil* 647 *καθημενον BDabc Hil, post τελωνιον C*

ecce quidam de scribis dixerunt intra se Hic blasphemat. 4et cum uidisset (cognouisset *F*) Iesus cogitationes eorum, dixit Vt quid cogitatis mala in cordibus uestris? 5[sed *F*] quid est facilius, dicere Dimittuntur tibi peccata [tua], aut dicere Surge et ambula? 6ut sciatis autem quoniam filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico Surge, tolle lectum tuum, et uade in domum tuam. 7et surrexit et abiit in domum suam. 8uidentes autem [turbae] timuerunt et glorificauerunt deum qui dedit potestatem talem hominibus. 9(71,2) et cum transiret inde Iesus, uidit hominem

ἐπὶ τὸ τελώνιον, Μαθθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ Ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. [10]καὶ ἐγένετο ἀνακειμένου αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. [11]καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; [12]ὁ δὲ ἀκούσας εἶπεν Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλὰ οἱ κακῶς ἔχοντες. [13]πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν Ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλούς.

[14]Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου λέγοντες Διὰ

1. *ἐπὶ*] in *ab Hilar*, ad *c* *μαθθαιον BD*, *ματθαῖον cς*, mattheum *ab* *λεγόμενον*] nomine *ab Hil et ante* matthaeum *c* 2. *ηκολουθησεν Babcς*, *ηκολουθει D* *ανακειμενου Cabc*, *post αὐτοῦ BDς* 3. in domum *b* *και ιδου Bς* = *ιδου Dabc* *αμαρτωλοι και τελωναι C* *ἐλθόντες om a* 4. *συνανεκειντο τω Bς*, *συνεκειντο τω D*, simul discumbebant cum *d*, recumbebant cum *abc* *και ιδοντες Babcvς*, *ειδοντες δε D* 5. farisei *a* *ελεγον BCabc*, *ειπον Ddς* *διὰ τί*] q.....cum publicanis et peccatores recumbebant cum Iesu et discipulis eius et videntes farisaei dicebant discipulis eius quare *a* 5. 6. *αμαρτωλων και τελωνων D* 6. *ο διδασκαλος υμων Bvς*, *ante μετὰ Dbc*, *ante ἐσθίει C*, *om a* *ο δε Bdς* = at (et *a*) iesus *abc*, *ὁ δὲ Ἰησοῦς ς* *ακουσας Bbcdvς*, *αποκριθεις Da* 7. *ειπεν BCDadς*, ait *bc*, *add αὐτοῖς aς* *Cypr* 71 116 *αλλα B*, *αλλ Dς* 8. *πορευθέντες*] euntes *abc* *ελεος BCD*, *ἔλεον ς* *καὶ οὐ*] quam *Hil* 648[a], non *Hil* 648[c] 9. *γὰρ om b Orig* 4,395[d] *ἦλθον*] *ἐλήλυθα Orig* *δικαιους BDabcς*, *ante καλέσαι C* *αλλ Bς*, *αλλα D* *αμαρτωλους BDab*, *add εἰς μετάνοιαν cς Orig* 4,395[d] *Hil* 648 10. *τότε*] et tunc *b* *προσερχονται BDς*, accesserunt *abc Hil* 648 iohannis discip. *Hil* *Ἰωάννου ς*, *ιωανου D*

sedentem in teloneo (-nio *al*, theloneo *pr F*), Matthaeum (Mattheum *FL*) nomine, et ait illi Sequere me. et surgens secutus est (secuti sunt *pr F*) eum. [10](72,2) et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani et peccatores uenientes discumbebant cum Iesu et discipulis eius (suis). [11]et uidentes Pharisaei dicebant discipulis eius Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister uester? [12](73,2) at Iesus audiens ait Non est opus ualentibus medico (medicus), sed male habentibus. [13]euntes autem discite quid est Misericordiam uolo et non sacrificium. non enim ueni uocare iustos, sed peccatores. [14]tunc accesserunt ad eum discipuli Iohannis dicentes Quare nos et Pharisaei

τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; 15 *καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ᾽ ὅσον μετ᾽ αὐτῶν ἐστὶν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ᾽ αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν.* 16 *οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται.* 17 *οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπόλλυνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς βάλλουσιν καινούς, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται.*

18 *Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων εἷς προσελθὼν*

1. *νηστευομεν B = add πολλα* (frequenter) *Dabcς Hil* 2. *μη Bς, μητι Dabcv* 3. *νυμφωνος Bς = νυνφιου D,* sponsi *abcv* *πενθειν Bvς = νηστευειν Dabc Hil* 648[e] 4. *δε αι* (*articulo deleto pr*) *D* *απαρθη Bς,* auferetur *abc, αρθη D,* tollatur *d* *αὐτῶν ὁ νυμφ. καὶ τότε*] eis.........unt et (?) *a* *νηστευσουσιν Bvς et corr D = add εν εκειναις ταις ημεραις abc et pr D* 5. *ἐπίβλημα*] commissuram *ac,* scissuram *b* *ρακους Bς, ρακκους D* *αγναφου BDς, αγναφους C* in vestimentum vetus *abc* 6. quia vetustatis infirmitatem virtus adsumenti rudis dissolvat *Hilar* 649 *πληρωμα BDς,* plenitudo *d,* plenitudinem *a,* fortitudinem *bc* *απο του ιματιου* (*ειματειου D*) *BDbvς et add τοῦ παλαιοῦ c, om a* 7. *= γίνεται σχίσμα abc* 8. *γε Dς, om B* *ρηγνυνται Bavς,* rumpentur *bc, ρησσει ο οινος ο νεος D* *οἱ ἀσκοὶ*] *τους ασκους D* *εκχειται Bvς,* effundetur *bc,* peribit *a, απολλυται D* 8. 9. *καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπόλλ. om a* 9. *απολλυνται Bv = ἀπολοῦνται bcς, om Dd* *αλλα οινον νεον εις ασκους βαλλουσιν καινους* (*=καινοὺς βάλλουσιν abc*) *Cabc, αλλα βαλλουσιν* (*βαλλουσιν δε D*) *οινον νεον εις ασκους καινους BDς* 10. *αμφοτεροι BCDd,* ambo *abc, ἀμφότερα ς* *συντηρουνται Bς, τηρουνται D,* servantur *acd,* servabuntur *b* 11. *αὐτοῖς*] = ad eos *abc, om Hil* 649 *εις BCDabc Hil, ante ἄρχων d, om ς* *προσελθων B,* accessit (*add* nomine Iairus *b*) et *abcv, ελθων CDς,* veniens *d*

ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? 15 et ait illis Iesus Numquid possunt filii sponsi lugere quam diu cum illis est sponsus? uenient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, et tunc ieiunabunt. 16 nemo autem inmittit (imm., mittit) commissuram panni rudis in uestimentum uetus: tollit enim plenitudinem eius a uestimento, et peior scissura fit. 17 neque mittunt uinum nouum in utres ueteres: alioquin rumpuntur utres, et uinum effunditur et utres pereunt: sed uinum nouum in utres nouos mittunt, et ambo conseruantur. 18 (74,2) haec illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit et adorabat

προσεκύνει αὐτῷ, λέγων ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν· ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. [19]*καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.* [20]*καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ·* [21]*ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ Ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι.* [22]*ὁ δὲ Ἰησοῦς στραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπεν Θάρσει, θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.* [23]*καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον ἔλεγεν* [24]*Ἀναχωρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανεν*

1. adoravit *c* *οτι Bς* = *om Dabcv*, domine *Hilar* **2.** *ἀλλὰ om Hil* *ἐλθὼν*] veni *abc*, veni et *Hil* *σου BDcς, om ab Hil* **3.** *ἐγερθεὶς*] surgens *abc* *ηκολουθει CDabcd Hil* 508, *ηκολουθησεν Bς* *και οι μαθηται BDvς* = cum discipulis *abc Hil* **4.** *ἔτη δώδεκα c* **5.** *του κρασπεδου BDς Orig* 3,486*d* = *om abc* *του ματιου D* **5. 6.** *Eἰ . . ἅψομαι Orig* **6.** *μονον Bς Orig* = *post ἅψωμαι Dbcv, om a* *σωθήσομαι*] *add* et continuo stetit profluvius sanguinis at ille conversus dixit discipulis suis quis me tetigit illi autem dixerunt turba te comprimit et tu dicis quis me tetigit non quod turba me comprimit sed aliquis me tetigit ego enim sensi virtutem exisse a me tunc mulier cum scisset quod non posset latere venit et cecidit ante pedes eius et dixit quid fecisset ei quomodo sanata esset *c* *ο δε ιησους Bvς* = *ο δε D*, qui autem *d*, at ille *abc* **7.** *στραφεις B, ἐπιστραφεὶς ς*, conversus *abc*, *εστη στραφεις D*, conversus stetit *d* = *καὶ om abc* vidit eam et *c* *θάρσει*] constans esto *abc* *θυγατερ Bς Origenes* 2,126*d* 4,452*a*, *θυγατηρ D* **8.** *σε DBς Origenes* 2,126*d* 3,486*f* 4,428*d* 452*a* = *ante σέσωκεν abc*, *add* vade in pace *c* ex illa hora *abc* **9.** *και ιδων BDς* = videns *abc* tubicinis *a* **10.** turbantem se *d* *ελεγεν BDab*, dixit *c*, *λέγει αὐτοῖς ς* non est

(adorauit) eum dicens Filia mea modo defuncta est: [sed ueni inpone (imp.) manum super eam, et uiuet (uiuit *F*).] [19]et surgens Iesus sequebatur eum, et discipuli eius. [20]et ecce mulier quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro et tetigit fimbriam uestimenti eius: [21]dicebat enim intra se Si tetigero tantum uestimentum (-ta) eius, salua ero. [22][at Iesus conuersus et uidens eam dixit] Confide, filia, fides tua te saluam fecit. et salua facta est mulier ex illa hora. [23]et cum uenisset Iesus in domum principis et uidisset [ibi] tibicines (tub.) [et] turbam tumultuantem, dicebat [ad eos] [24]Recedite

τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. [25]ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. [26]καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

[27]Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ ἠκολούθησαν δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες Ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὸς Δαυείδ. [28]ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν προσῆλθαν αὐτῷ οἱ τυφλοί. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Πιστεύετε ὅτι δύναμαι ποιῆσαι τοῦτο; λέγουσιν αὐτῷ Ναὶ κύριε. [29]τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. [30]καὶ ἠνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων Ὁρᾶτε, μηδεὶς γινωσκέτω. [31]οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. [32]αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ κωφὸν δαιμονιζόμε-

enim puella mortua *b* **1.** *αυτου Bς, αυτον D* *ὅτε δὲ*] sed cum *a*, et cum *bc* **2.** *εισελθων* (intravit et) *Bcς, ελθων* (venit et *ab*) *Dab* *της χειρος Bς, την χειρα D* **3.** exit *b* *αυτη Babcuς, αυτης C, αυτου D* **4.** *παραγοντι BDς = παράγοντος* (transeunte) *abc* *ηκολουθησαν BD = add αὐτῷ abcς* **5.** *καὶ λέγοντες om a* *υιος B, υιε Dς* *ελθοντι δε Bς = και ερχεται Dabc* **6.** *οικιαν Bς = add και Dabc* *προσηλθαν B, προσηλθον Dς* *οι Bcς, οι δυο Dab* *και λεγει αυτοις BDcς, καὶ εἶπεν αὐτ. b*, quibus ait *a* **7.** *δυναμαι ποιησαι τουτο C, τουτο δυναμαι ποιησαι B = δυναμαι τουτο* (haec *b*) *ποιῆσαι* (add vobis *ac*) *Dabcς* **8.** *οφθαλμων Bς, ομματων D* *λεγων Babcς, και ειπεν D* **9.** *ὑμῶν . . . ὑμῖν*] *σου . . . σοι Orig* 4,428^{d} et statim *a* *ηνεωχθησαν BD, ηνοιχθησαν C, ἀνεῴχθησαν ς* *αυτων Bς = post ὀφθαλμοί Dabc* **10.** *ενεβριμηθη B, ενεβριμησατο Dς* *ο Bς, om D* *γεινωσκετο D* **11.** divulgabant *d* *αὐτὸν om a* in totam terram illam *ac* **11. 12.** *αυτων δε ἐξερχομενων BDς = ἐξερχ. δὲ α. abc* **12.** *κωφον B = ανθρωπον κωφον Dabcς, add* et surdum *abc Hil* 650 et daemonium habentem *b*

(recid.): non est enim mortua puella, sed dormit. et deridebant eum. [25]et cum eiecta esset turba, intrauit et tenuit manum eius, et surrexit puella. [26]et exiit (exiuit) fama haec in uniuersam terram illam. [27](75,10) et transeunte inde Iesu secuti sunt eum duo caeci clamantes et dicentes Miserere nostri, fili (filii *L*) Dauid. [28]cum autem uenisset domum, accesserunt ad eum caeci. et dicit eis Iesus Creditis quia possum hoc facere uobis? [et] dicunt ei Vtique, domine. [29]tunc tetigit oculos eorum dicens Secundum fidem uestram fiat uobis. [30]et aperti sunt oculi illorum (eorum). et comminatus (comm.) est illis (illi *pr F*, eis *al*) Iesus dicens Videte nequis sciat. [31]illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa (in uniuersam terram illam *F*). [32]egressis autem illis, ecce optulerunt ei hominem mutum, daemonium habentem. [33]et

νον. [33]καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. [34]οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

[35]Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. [36]Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ῥεριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. [37]τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· [38]δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. [1]καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων,

2. λεγοντες *BCDbcv, add* ὅτι *ας* = ουτως εφανη *Dabc* τω *Bς, om D* istrahel *abd* 3. 4. οι δε ... δαιμονια *Bbcvς, om Da Hilar* 651 3. ἄρχοντι] belzebul rege *b* ἐκβάλλει] ἐξέβαλεν (eiecit) *c*, eicit hic *b* 4. δαιμονια *Bcς*, daemones *bv* 7. πᾶσαν νόσον καὶ *om a* πᾶσαν *alterum om c* μαλακιαν *BCDv, add* ἐν τῷ λαῷ *cς, add* et multi secuti sunt eum *ab* 8. περὶ αὐτῶν *om a Hil* 651 εσκυλμενοι *BCD*, vexati *abc Hil*, fatigati *d*, ἐκλελυμένοι *ς* 9. ρεριμμενοι *D*, ερυμμενοι *B?*, ἐῤῥιμμένοι *ς*, iacentes *abc Hilarius* ωσει *Bς*, ως *D* λέγει] dixit *ac* 11. του κυριου *Bς Origenes* 1,198^a 378^a 3,668^a, τον κυριον *D* ὅπως] *sic Orig semel* 1,378^a, *alibi* ἵνα εκβαλη *BDς Orig* 1,198^a 3,668^a *et* 1,378^a *codd*, ἐκβάλλῃ *Orig* 1,378^a *codd*, mittat *abc*, eiciat *v Hil* ἐργάτας] operarios suos (plures *Hil*) *a Hil* 651^{df} 12. προσκαλεσαμενος *BDς*, convocatis *abc et post* discipulis *Hil* 651 δώδεκα] ιβ *D, om Hil* 13. αὐτοῦ *et* αὐτοῖς *om Hil*

eiecto daemone (daemonio) locutus est mutus. et miratae sunt turbae dicentes Numquam paruit (app.) sic (sic [ap]par.) in Israhel. [34]Pharisaei autem dicebant In principe daemoniorum [hic *F*] eicit daemones. [35](76,2) et circuibat (circum ibat) Iesus ciuitates omnes et castella, docens in synagogis eorum et praedicans euangelium regni et curans omnem languorem et omnem infirmitatem. [36](77,6) uidens autem turbas misertus est eis, quia (quod *F*) erant uexati et iacentes sicut oues non habentes pastorem. [37](78,5) tunc dicit discipulis suis Messis quidem multa, operarii autem pauci: [38]rogate ergo dominum messis ut eiciat operarios in messem suam. [1](79,2) [Et] conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum inmundorum

ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

[2]Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα. πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, [3]Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Μαθθαῖος ὁ τελώνης, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖος, [4]Σίμων ὁ καναναῖος καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώθ ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

[5]Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε, [6]πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. [7]πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες

1. *ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ*] eiciendorum *ante* spiritum *Hilar* *ὥστε*] ut *abcd* *εκβαλλειν Bς*, eiciant *d*, eicerent *abc*, *εκβαλειν D* *και θεραπευειν BDς*, et curare *d*, et curarent *abc*, curandaeque *Hil* **1. 2.** omnes infirmitates *c* **2.** *μαλακίαν*] *add* in populo *b* **3.** *δώδεκα*] *ιβ D* *τα ονοματα εστιν ταυτα BDbς*, *τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐστίν c*, *ταῦτά ἐστι τὰ ὀν. a* **4.** *αυτου και Bd* = *αυτου Dabcς* **5.** *ο prius add corr pr D* **6.** *θωμας BDcvς*, *om ab* *μαθθαιος BD*, *ματθαῖος cvς*, mattheus *abd* *τελώνης*] *add καὶ a?bv* **7.** *και θαδδαιος Bcv*, *και λεββειος και Dd*, *καὶ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος ς*, et iudas zelotes et thomas et *ab* *καναναιος BCb*, *χαναναιος Dac*, *κανανίτης ς* **8.** *ισκαριωθ C*, ...rioth *a*, carioth *b*, scarioth *c*, *ισκαριωτης Bς*, *σκαριωτης D*, *σίμωνος ἰσκαριώτου Orig 3,709*[d] *καὶ om bc* **9.** *δώδεκα*] *ιβ D* *παραγγείλας*] praecipiens *abc* *αυτοις Bς* = *add και Dabc* **10.** *Cypr* 154 *Orig* 3,532[a] *εις πολιν BDcς*, in civitates (civitatibus *ab*) *ab Cypr* *σαμαρειτων Bς*, *σαμαριτανων abc et pr D Cypr* **11.** *πορευεσθε Bς*, ite *abc Iren* 230, *υπαγετε D* *δε μαλλον Bς*, *μαλλον D* = sed potius *ante πορεύεσθε abc* *Iren* 200 **12.** *κηρυσσεται D*

(imm. *F*), ut eicerent eos et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem. [2](80,2) duodecim autem apostolorum (discipulorum) nomina sunt [haec]. primus Simon qui dicitur Petrus et Andreas frater eius, [3][et *L*?] Iacobus Zebedaei et Iohannes frater eius, Philippus et Bartholomaeus, Thomas et Matthaeus publicanus, [et] Iacobus Alphaei (Alfaei) et Thaddaeus (Tadd., Tatheus), [4]Simon Chananaeus (Cananeus *L*) et Iudas Scariotes (-thes) qui et tradidit eum. [5](81,10) hos duodecim misit Iesus, praecipiens eis et dicens In uiam (uia *F*) gentium ne abieritis, et in ciuitates (ciuitate *pr F*) Samaritanorum ne introieritis, [6]sed potius ite ad oues quae perierunt domus Israhel. [7](82,2) euntes autem praedicate, dicentes quia adpropinquauit (-bit) regnum

ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. [8]ἀσθενοῦντας θεραπεύετε,
νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε. δωρεὰν
ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. [9]Μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ
χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, [10]μὴ πήραν εἰς ὁδὸν μηδὲ δύο χιτῶ-
νας μηδὲ ὑποδήματα μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τρο-
φῆς αὐτοῦ. [11]εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς
ἐν αὐτῇ ἄξιος ἐστίν, κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. [12]εἰσερχόμε-
νοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν. [13]καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία
ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰ-

5. ῥάβδους·

1. οτι DPabcς, om B Hil 652 θεραπευετε BPabυς, θε-
ραπευσατε D, visitate c 2. νεκρους εγειρετε BCabcυς (Hil 652),
νεκρους εγειρατε D, νεκρ. εγειρεται post δαιμ. εκβαλλετε P κα-
θαριζετε BP, καθαρεισατε D εκβαλλετε BPς, εκβαλετε D
Iren 20 Cypr 327 (in evangelio) 3. nolite possidere abc
3-5. μηδε quinquies BPς, μητε D 4. χαλκὸν] pecuniam abc
εις τας ζωνας BPDς, in zonis abcd μη BP?ς, non abc, μητε
D, nec Hil 653 in via cd Hil χιτωνας BPς, χειθωνας D
5. ραβδον BDbcdς Hil 652, ραβδους PCa = add in manibus vestris (ve-
stris om Hil) abc Hil 652[c] 653[b] γαρ BPς = add εστιν Dabc Ir 235
Hil της τροφης BDPυς Iren, τοῦ μισθοῦ abc Hilar 652
6. αυτου BCDPabc Hil Iren, add ἐστιν ς εις ην δ (γὰρ b,
om a Hil) αν πολιν BPabcς Hil 653, η πολις εις ην αν D η
κωμην BPcυς, om Dab Hil εισελθητε BPabcς Hilar, add εις
αυτην (in ea) Dd 7. ἐξέλθητε] éxeatis ab et add inde c
8. ἀσπάσασθε αὐτὴν] aut civitatem dicetis c αυτην BPς = add
λεγοντες (om c) ειρηνη τω οικω τουτω (huic domui) Dabcυ Hil 653
654 και εαν μεν BPυς = καὶ ἐὰν abc, εαν μεν D, si enim d
η BDPς, ην C, fuerit abcd ἡ οἰκία] = add illa abc
9. ελθετω BPυς, ελθατω C = veniet ac et post ὑμῶν b, εστε erit
Dd εαν δε μη η (ην C, fuerit abc) αξια BPabcς, ει δε μη γε D
η articulum om pr D

caelorum. [8]infirmos curate, mortuos suscitate (mort. s. inf. c.), lepro-
sos mundate, daemones eicite. gratis accepistis, gratis date. [9]nolite
possidere aurum neque argentum neque pecuniam in zonis uestris,
[10]non peram in uia neque duas tunicas (tonicas) neque calciamenta
neque uirgam: dignus est enim (enim est F) operarius cibo suo.
[11](63,2) in quamcumque [autem] ciuitatem aut castellum intraueritis,
interrogate quis in ea (eam L) dignus sit (est F), et ibi manete do-
nec exeatis. [12](84,5) intrantes autem in domum salutate (domo sa-
lute F) eam dicentes Pax huic domui. [13]et si quidem fuerit domus
(d. f. F) [illa] digna, ueniat (ueniet) pax uestra super eam: si au-

ρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. [14]καὶ ὃς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν ἐκ τῶν ποδῶν ὑμῶν. [15]ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. [16]Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. [17]προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. [18]καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνε-

1. *προς PDς, εφ B,* ad *abc* *ἐπιστραφήτω]* = revertetur *abcd* *οἳ bc* *αν BD, εαν Pς* *δέξηται DPaυς, post υμας B?, δέξωνται bc* 2. *ἀκούσωσιν bc* *εξω BDabc, om Pς* *τῆς οἰκίας ἢ om D* 3. *εκεινης BPς, post οἰκίας b, om Dac* *εκ C,* de *abc, om BDPς* *ὑμῶν] add* in testimonium illis *c* 4. *ἔσται post γομόρρων Hil* 654 *γῇ] πόλει* (civitati) *c* *καὶ] add γη C* *γομορρων Babcυς Hilar, γομορρας CPd, γομορας D* 5. *ενη· ημερα D,* in die *d* *ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως post ἀνεκτότερον Hil* civitati isti *Hil, ἐκείνῃ τῇ πόλει abcυ* 6. *εν μεσω DPabcς Hil, εις μεσον B,* inter *Lucif* 219 *γινεσθε Bς, γινεσθαι P, γεινεσθε D,* estote *abc Cypr* 326 *οὖν om Cypr* 7. *ακεραιοι BPς, απλουστατοι D,* simplices *abcd Cypr* *versum 17 non attingit Hil* 655 *δε BPυς, καὶ ante προσέχετε b, om Dac Orig* 1,295[b] 8. *ὑμᾶς om C* *εις συνεδρια BDPς Orig* 1,295[b] = in conciliis (conventiculis *d*) *abcdυ, om Hil* 362 *εν ταις συναγωγαις BPbcdς Orig* 1,295[b] *et post μαστιγώσουσιν Hilarius, εις τας συναγωγας D, om a* 9. *αὐτῶν om a Hil* *ὑμᾶς om Hil* *ἐπὶ]* ad *υ,* apud *bc,* ante *a Hil* 362 *ηγεμονας δε και βασιλεις BPς Orig* 1,398[c] 3,534[c], reges et praesides (potestates *Hil*) *abc Hil, βασιλέων καὶ ἡγεμόνων Orig* 1,158, *ηγεμονων D* 10. *αχθησεσθε BPυς Orig* 1,158 295[b] 398[c] 3,534[c] = *σταθησεσθαι* stabitis *Dabcd, ante ἐπὶ Hil* *ἕνεκεν ἐμοῦ om Hil* 9. 10. iudicibus et regibus terrae of-

tem non fuerit digna, pax uestra ad uos reuertatur (-tetur). [14](85,2) et quicumque non receperit uos neque audierit sermones uestros, exeuntes foras de domō uel [de] ciuitate (de ciu. uel domo) excutite puluerem de pedibus uestris [in testimonio eorum *L*]. [15]amen dico uobis, tolerabilius erit terrae Sodomorum et Gomorraeorum in die iudicii quam illi ciuitati. [16](86,5) ecce ego mitto uos sicut oues in medio luporum: estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. [17](87,1) cauete autem ab hominibus: tradent enim uos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt uos. [18]et ad praesides et [ad] reges ducemini (ducim. *FL*) propter me, in testimonium illis et

σιν. [19]*ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· [δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε·]* [20]*οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.* [21]*παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.* [22]*καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.* [23]*ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν [,*

ferendos *Hil* 655, oporteat a nobis Christum coram regibus et potestatibus praedicari *idem* 282 1. *Hil* 302 *Cypr* 310 (*ex Iohanne*) 17 78 92 160 268 *δὲ*] *οὖν* (ergo) *Hil*, *om Cypr* 17 *παραδωσιν* (tradiderint) *B Cypr d*, *παραδωσουσιν* (tradent) *Dabc Hil*, *παραδώσωσιν Orig* 1,295^b, *παραδιδῶσιν ς*, apprehenderint *Cypr* 92 *ὑμᾶς*] *ante παραδῶσιν Cypr* 17 78 92 160 268, *om a* nolite cogitare *abcv Hil Cypr* *πως η BDcvς Orig* 1,295^c *Cypr* 160 *Hil*, *om ab Cypr* *λαλήσετε Orig* 2. *δοθησεται . . . λαλησετε om D Orig Cyprian* 310 *γὰρ om a* *ὥρᾳ*] *ημερα C* *Iren* 208 *Hil* 197 3. *ὑμῶν om Orig* 4. *τὸ λαλοῦν*] qui loquitur *ac Cypr Hil*, *λαλεῖ* (loquitur) *b* *Orig* 3,534^c *δὲ om Hil* 655 *εἰς θάνατον om Hilar* 5. *τεκνον Dς*, *το τεκνον B* *επαναστησονται Dς Orig* 1,295^b, *επαναστησεται B* 6. *εσεσθαι D*, eritis *d* *versum 22 praeterit Hil* 656 *μισούμενοι*] odio *abcd* *ὑπὸ*] ab *d*, *om abc* *πάντων*] omnibus hominibus (gentibus *a*) *abc* 7. *ὁ δὲ ὑμομείνας etc.*] *Orig* 1,295^b 300^a *Cypr* 10 50 201 251 266 *Hil* 1098 1238, *post versum* 33 *Cypr* 310 *δὲ om Cypr* *ὑπομείνας*] sustinebit *d* 7. 8. *ὅταν δὲ*] *ἐὰν Orig* 1,380^a 3,473^c 709^a 4,398^b 8. *διωκωσιν Bς Orig* 1,295 380 3,473 709 4,398, *διωκουσιν D* = persequentur *abcv*, persecuti fuerint *d* in civitatem istam (istam civit. *b*) *abc* *ετεραν* (altera) *Bd Orig* 1,295 380 3,473^c 709 *cod* 4,398 = *αλλην Dabcvς Origenes* 3,709 „ex una deinde in duas urbes fugam suadet" *Hilar* 656

gentibus. [19](88,2) cum autem tradent uos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: [dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini:] [20]non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. [21]tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, et insurgent [filii] in parentes et morte eos adficient (affic.). [22]et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseuerauerit [usque] in finem (fine *F*), hic saluus erit. [23](89,10) cum autem persequentur uos in ciuitate ista, fugite in aliam. amen [enim *FL*]

κἂν ἐν τῇ ἑτέρᾳ διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην]. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις Ἰσραὴλ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. [24]Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. [25]ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. εἰ τῷ οἰκοδεσπότῃ Βεελζεβοὺλ ἐπεκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοῖς οἰκιακοῖς αὐτοῦ. [26]μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. [27]ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί, καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. [28]καὶ μὴ φοβεῖσθε

1. *κἂν . . . ἄλλην* **Dab** *Orig* 1,295[b] 380[a] *Hil* 656, *om* **Bcv**ς *κἂν* *Orig*, *εαν δε* **D**, quodsi *ab* *ἐν τῇ ἑτέρᾳ* *Orig* 1,380, in alteram *a*, *εν τη αλλη* **Dd**, in aliam *b*, *ἐκ ταύτης* *Orig* 1,295 *διώκωσιν* *Orig*, *διωκουσιν* (persecuntur) **Dd** = persequentur *ab* *υμας* **Dabd**, *πάλιν* *Orig* 1,380, *om* 1,295 *αλλην* **Dab** *Orig*, altera *d* 2. *γαρ* **B**ς = *om* **Dabc** *Hil* 418 *ὑμῖν*] *add οτι* **C** *τελεσητε* **BD**ς, consummabitis *abcv* *Hilarius* 418 656 *ισραηλ* **BD**, *τοῦ Ἰσραὴλ* ς *αν* **D**ς *Orig* 1,295[c], *om* **B** *ἔλθῃ*] veniat *abcdv* *Hil* 3. *Orig* 4,424[b] *ὑπὲρ*] maior super *c* 4. *αὐτοῦ*] *om ab* *Hilar* 656 5. *γένηται*] sit *abc* servo *b* 6. *τω οικοδεσποτη* **B** = *τον οικοδεσποτην* **Dabcv**ς *Cypr* 325 *βεελζεβοὺλ* **a**ς, *βελζεβουλ* **D**, *βεεζεβουλ* **B**, velzebul *b*, beelzebub *cv* *Cypr* *επεκαλεσαν* **BC**, *καλουσιν* **D**, *ἐκάλεσαν* *abcv*ς, dixerunt *ante βεελζ.* *Cypr* cognomentum daemonis addiderunt *Hil* 656 6. 7. *τοις οικιακοις* *pr* **B**, *τους οικειακους* (domesticos) **Dabcv**ς *Cypr et corr* **B** 7. ne ergo timueritis *abc* *ἐστιν*] *post κεκαλυμμένον ac*, *om b* 8. *ἀποκαλυφθήσεται*] reveletur *c* *καὶ*] *add οὐδὲν* *Ir* 4, *om a* *γνωσθήσεται*] sciatur *c* nihil est occultum quod non revelabitur *Hil* 656 9. *Orig* 2,787 3,534[d] *Hilar* 179 656 *ὃ*] *καὶ ὃ* *Hil* 656 *λέγω ὑμῖν*] *ἠκούσατε* *Orig* 2,787[c] 10. *εἰς τὸ οὖς*] in aure *abcdv* *Hil* 179 656 *ακουετε* **BDbc**ς *Or* 3,534[d] *Hil*, *ἀκηκόατε* *Or* 3,534[d] *cod*, audistis *a* *κηρυξατε* **B**ς, *κηρυσσεται* **D**, *κηρύσσετε* *Orig* 3,534[d] *ἐπὶ*] super *abcv* *Hil*, in *d* *μη φοβεισθε* **BC**, nolite

dico uobis, non consummabitis ciuitates Israhel donec ueniat filius hominis. [24](90,3) non est discipulus super magistrum, nec (neque *F*) seruus super dominum suum: [25]sufficit discipulo ut sit sicut magister eius, et seruus (seruo) sicut dominus eius. (91,10) si patrem familias Beelzebub (Behelzebub *F*) uocauerunt, quanto magis domesticos eius! [26]ne ergo timueritis eos: (92,2) nihil enim opertum [est] quod non reuelabitur, et occultum quod non scietur (sciatur *L*). [27](93,5) quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, prae-

ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων
ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον [καὶ] ψυχὴν καὶ
σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. [29]*οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖ-*
ται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς
ὑμῶν. [30]*ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι*
εἰσίν. [31]*μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.*

timere *abc Iren* 210 *Hil* 89 *Cypr* 164 265 *Lucif* 243, *μη φοβηθητε Dς Orig* 1,296[a], ne timueritis *d Cypr* 93 310   1. *των αποκτεννοντων CD, των αποκτεινοντων Bς Orig* 1,296[a] 4,321[a], qui occidunt *abc Iren* 210 *Cypr Hil* 1042, qui possunt occidere *Hil* 89 1238, qui potest occidere *Lucif*   1. 2. *τὴν δὲ . . . ἀποκτεῖναι om Lucif*   2. *αποκτειναι Bς et corr D Orig* 1,296[a] 4,321[a], *σφαξαι D*   *φοβηθητε BDς Orig* 1,296[a] 2,533*f* 536[c], *φοβεισθε C*   *δε μαλλον BDς Orig* 1,296 *Iren* 210 *Hilar* 89, magis autem *ante* metuite *Cypr Lucif*, sed potius *ante* timete *abc, om Orig* 2,533*f* 536[c]   qui habet potestatem *Iren*   *καὶ om abc Orig* 1,296[a] *Cypr* 310 265   2. 3. corpus et animam *Iren Cypr* 93 *Lucif*   3. *τὸ σῶμα Origenes* 2,536[c]   *ἀπολέσαι*] mittere *Iren Hilar* 229, occidere *Cypr*   *εν γεεννη Bς Orig* 1,296[a] 2,533*f* 536[c] 4,321[a] *Hilarius* 89, *εις γεενναν Dabcv Iren Cypr Lucif*   *Orig* 1,296[b] *Iren* 154 *Cypr* 82 121 *Hil* 657 831   *ασσαριου Bς Orig, του ασσ. D*   *πωλειται Bς Orig, πωλουνται D*, veniunt *b*   4. *ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ*] neuter eorum *Cypr*   *πεσεῖται*] *πίπτει* (cadit) *bc Hil* 657 831   *επι BDabcvς Iren Hil* 831, *εἰς* (in) *Orig Cypr Hil* 657   *ανευ του πατρος υμων* (*ὑμῶν om Orig*) *BDς Orig* = sine voluntate patris vestri *abc Hil* 657 831, sine patris vestri (*om Cypr* 121) voluntate *Iren Cypr* 82 121, *add τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς b Orig*   5. *Hil* 218 1238   *υμων δε και Bvς, ὑμῶν δὲ Orig* 1,296[b] = *αλλα και Dabc Hil* 831, *καὶ Iren* 154   *κεφαλῆς*] = *add υμων Dabc Iren Hil*   *πασαι BDvς Orig* 1,296[b] *Iren*, *post εἰσίν abc, om Hilar*   *Hilar* 1238 nec soliciti de nobis simus quia capilli capitis nostri numerati sunt, *idem* 218 nam apostolorum capillos scimus esse numeratos. *confer Orig* 1,794 215   6. *μη . . . φοβεισθε* (*-σθαι D*) *BD Orig*, nolite . . . timere *abcv*, *μὴ . . . φοβηθῆτε ς*, ne . . . timueritis *d*   *πολλων BDdvς Orig* = multo *a?bc Hil* 658[c]   = vos meliores estis passeribus *abc*

dicate super tecta. [28]et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius eum timete qui potest [et] animam et corpus perdere in gehennam. [29]nonne duo passeres asse (ad se *pr F*) ueneunt (ueniunt *L et pr F*)? et unus ex illis non cadet super terram sine patre uestro. [30]uestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt. [31]nolite ergo timere: multis passeribus meliores

32*πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς·* 33*ὅστις δὲ ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς.* 34*Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν·
οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.* 35*ἦλθον γὰρ διχάσαι
ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μη-*

1. *πας ουν* **BDabcς** *Orig* 1,296^{b} *Hil* 985, *πᾶς Orig* 1,399^{c} *Hil* 362 1281 *οστις* (qui) **BDabcς** *Orig* 1,296^{b} *Cypr* 18 188 *Hilar*, *ὃς ἐὰν* (quicunque) *Orig* 1,280^{e} 399^{c} *Cypr* 265 310 *ομολογησει* **BDbvς** *Orig* 1,296 3,534^{c} *Hilarius*, confitetur c, *ὁμολογήσῃ Orig* 1,280 399 3,719^{a}, confessus fuerit *Cypr* *ἐν ἐμοὶ*] = me bc *Cypr Hil et ante* confessus fuerit *Cypr* 18 50 310 qui confiterentur nomen suum *Iren* 210 1-4. *ἐνπροσθεν quater D* 2. *ὁμολογήσω post κἀγὼ Orig* 1,280 399 *Cypr* 188 265 310 *Hil* 362 1281, *post ἐν αὐτῷ Cypr* 18 50 *εν αυτω Bς Orig Cypr* 50, *αυτον Dabc Hil Cypr* 18 188 265 310, *om d* *τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς om Iren* 210 *τοις* **BC** *Orig* 3,719, *om Dς Orig* 1,280^{c} 296^{b} 399^{c} 3. *οστις δε B*, qui autem *abc Hil Cypr*, *οστις δ αν Dς Orig* 1,296^{b} 298^{d}, *καὶ πᾶς ὃς ἐὰν* (*cod καὶ ὅστις ἂν*) *Orig* 1,399^{c} *ἀπαρνήσηταί Origenes* 1,296^{b} 298^{d} *με ante ἀρνήσηται Cypr* 85 265 *ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων om Cypr* 18 85 188 4. *αρνησομαι* **BDabcvς** *Hil* 985 *et post αὐτὸν Orig* 3,543^{b} *Cypr* 18, *ἀπαρνήσομαι Origenes* 1,296^{b} 298^{d}, *post κἀγὼ Hil* 362 *Cypr* 188 265 310 *καγω αυτον* **BDabcv** *Orig* 1,298^{d} 3,543^{b} *Hil* 985 *Cypr*, *ἐγὼ αὐτὸν Hil* 362, *αὐτὸν κἀγὼ ς Orig* 1,296^{b} 4. 5. *ἔμπρ. τοῦ πατρ. . . . οὐρανοῖς om Cypr* 18 85 188 *τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς om Iren* 210 4. *τοις B*, *om Dς* 5. *οὐρανοῖς*] *add ex v.* 22 qui autem sustinuerit usque in finem salvus erit *Cypr* 310 *μη νομισητε* **BDς** = *μὴ νομίζετε Orig* 3,188^{c}, nolite arbitrari *abcv Hilar* 658 *εἰρήνην βαλεῖν Hilar* 658 *ἐπὶ*] in *abc Hil* 5. 6. *ἐπὶ τὴν γῆν . . . εἰρήνην om Orig* 3,188 6. *οὐκ*] non enim c *ειρηνην Bcς Iren* 17 *Hil* 139, *ειρην pr D*, *ante βαλεῖν abv Hil* 658, *add ἐπὶ* (in) *τὴν γῆν Hil* 139 *μάχαιραν*] divisionem *Hilar* 139 *διχασαι*] *δικασαι pr D* 7. *ανθρωπον* **Bvς** *Iren* 325 *Hil* 658, *υιον Dbc Hil* 659 *αὐτοῦ om Hil* 659

estis uos. 32omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo qui est in caelis (in caelis est): 33(94,2) qui autem negauerit me coram hominibus, negabo et ego eum coram patre meo qui est in caelis. 34(95,5) nolite arbitrari quia (quod *F*) uenerim mittere pacem in terram: non ueni pacem mittere, sed gladium. 35ueni enim separare hominem aduersus patrem suum, et

τρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, 36καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. 37Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος, 38καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. 39ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει αὐτήν. 40Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. 41ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήμψεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήμψεται. 42καὶ

4. *ὃς ἂν μὴ ἄρῃ* 5. *ἀκολουθήσῃ*

1. *αὐτῆς om Iren Hil* *αὐτῆς alterum om Iren* *εχθροι D* 2. *οικιακοι Dς, οικοιχοι B* *Cypr* 242 265 311 3. *ὑπὲρ*] super *Cypr*, plus quam *abcd* 3. 4. *και ο φιλων . . . αξιος abc et in marg pr B Orig* 1,299 *Cypr* 242 265, *om Dd Cypr* 311 3. *θυγατέρα*] *add αὐτοῦ b* 4. *ἄξιος*] *add* qui non renuntiat omnibus quae sunt eius non potest meus discipulus esse *Cypr* 210 266 307 *ὃς οὐ*] *ὃς οὐκ Orig* 3,540[d], *ὃς ἂν μὴ Orig* 2,811[a] 3,685[b] 4,455[c] *λαμβανει BDacv Cypr* 311 *Hilar* 308 661 1042, acceperit (*λάβῃ*) *b*, *αἴρει Orig* 3,540[d], *ἄρῃ* (tulerit) *Orig* 2,811[a] 3,685[b] 4,455[c] *Hil* 274 5. *ακολουθει BDacς Orig* 3,540[d] *Hilar* 308 661 1042, *ἀκολουθήσῃ* (secutus fuerit) *b Orig* 2,811[a] 3,658[b] 4,455[c] *Hil* 274 *ὀπίσω μου*] *μοι Orig* 2,811[a] *μου ἄξιος*] meus discipulus *c Cypr* 311, *add εἶναι μαθητής Orig* 3,685[b] 4,455[c] *Orig* 1,299 *ὁ*] *καὶ ὁ Hil* 1042 6. *και ο Babcvς Orig* 1,299 *Hil* 661 1042, *ο δε D*,-*ὁ Orig* 3,538[b] *τὴν ψυχὴν αὐτοῦ*] eam *Hil* 1042 8. *εμε Bbcd Hilar* 661 903, *post δεχόμενος a Origenes* 3,693 *τον αποστειλαντα με BDZς Orig* 3,693 4,271, eum qui me misit *abcd Hil* 661 903 9. *εις ονομα BDς Orig* = in nomine *abcdv Hilar* 661 *λημψεται D*, *λήψεται ς* 9. 10. *καὶ ὁ δεχόμενος . . . λήμψεται om Dd* = in nomine *abcv* *λημψεται Z*, *λήψεται ς*

filiam aduersus matrem suam, et nurum aduersus socrum suam, 36et inimici hominis domestici eius. 37(96,5) qui amat patrem aut (et *FL*) matrem plus quam me non est me dignus, et qui amat filium aut filiam super (plus quam) me non est me dignus, 38et qui non accipit (accepit) crucem suam et sequitur me non est me dignus. 39(97,3) qui inuenit animam suam perdet illam, et qui perdiderit animam suam propter me inueniet eam. 40(98,1) [et *F*] qui recipit (receperit *F*) uos me recipit (recepit *F*) et qui me recipit [recipit] (me recepit recepit *F*) eum qui me misit. 41(99,10) qui recipit prophetam in nomine prophetae mercedem prophetae accipiet, et qui recipit iustum in nomine iusti mercedem iusti accipiet. 42(100,5) et quicumque potum dederit

ὃς ἂν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς
ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν
αὐτοῦ.

[1]Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα
μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν
ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

[2]Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ χρι-
στοῦ, πέμψας διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ [3]εἶπεν αὐτῷ Σὺ εἶ ὁ ἐρχό-
μενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; [4]καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐ-
τοῖς Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε. [5]τυ-
φλοὶ ἀναβλέπουσιν [καὶ] χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται

1. *ος αν* **BD**, *ος εαν* **PZς**, quicunque *bcv* ***Hil*** 661, qui ***Cypr*** 303
των μικρων **BPZς** = *των* (ex) *ελαχιστων* **D***bcv* ***Hil*** 661 ***Cypr*** 303
ψυχρου **BPς**, *ψυχρουν* **Z**, *υδατος ψυχρου* **D***bcv* ***Orig*** 3,626^{a} ***Hilar***
Cypr *μονον* **BPZ***abcv***ς**, *om* **D** ***Cypr*** = in nomine *abcv*
Cyprian 2. *μαθητοῦ*] meo *b* *ὑμῖν*] *add ὅτι abc* *απο-
λεση* **Bς**, *απολεσει* **Z***v* = *αποληται* **D**, peribit *abc* ***Cypr*** *τον
μισθον* **BPZ***v***ς** = *ο μισθος* **D***abc* ***Cypr*** 4-6. *praeterit* ***Hilarius***
662 4. *Ἰησοῦς*] *add τοὺς λόγους τούτους* (verba haec) *b*
7. *δὲ om* ***Hil*** 662 *δεσμωτηρίῳ*] carcere ***Hil*** *cod*, carcerem *c*, vin-
culis *v* ***Hil*** cod *του ιησου* **D** 8. *δια* **BCDPZ**, *δυο v***ς** ***Orig***
3,469^{b} = *om abc et addito* ad eum ***Hil*** *των μαθητων* **BDPZ***v***ς**
Orig = discipulos *abc* ***Hil*** *αὐτοῦ*] *add καὶ b* *αὐτῷ om a*,
αὐτοῖς πορευθέντες λέγετε (illis euntes dicite) *b* *ο ερχομενος*
BPZς ***Orig***, qui venis *d*, qui venturus es *abcv* ***Hil***, *ο εργαζομενος* **D**
9. *ἕτερον*] = alium *abcdv* ***Hil*** *προσδοκῶμεν*] expectamus *abv*
Hil, speramus *c* *και αποκριθεις* **BPZς** = *ἀποκριθεὶς δὲ* **D***abc*
10. *ιωαννη* **BPZς**, *ιωαννει* **D** *ἃ*] *ὅσα* ***Orig*** 3,514^{c} *ακουετε
και βλεπετε* **BDPZ***bc***ς**, *βλέπετε καὶ ἀκούετε* ***Orig*** 4,110^{d}, audistis et
videtis *a*, *εἴδετε καὶ ἠκούσατε* ***Origenes*** 3,514^{c} *τυβλοι* **D**
11. *ἀναβλέπουσιν*] vident *abcv* ***Hil*** 663 *και* **BP***ab***ς**, *om* **DZ***cv*
Orig 1,110^{d} *χωλοὶ περιπατοῦσιν om* **D** .

uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli,
amen dico uobis, non perdet mercedem suam. [1](101,10) Et factum
est cum consummasset Iesus praecipiens [duodecim] discipulis suis,
transiit inde ut doceret et praedicaret in ciuitatibus eorum. [2](102,5)
Iohannes autem cum audisset in uinculis opera Christi, mittens duos
de discipulis suis [3]ait illi (illis Ite et dicite ei *Foroiuliensis*) Tu es qui
uenturus es? an alium exspectamus (exp.)? [4]et respondens (-dit) Ie-
sus ait illis Euntes renuntiate Iohanni quae audistis et uidistis. [5]caeci
uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt [et] mortui

[καὶ] κωφοὶ ἀκούουσιν, [καὶ] νεκροὶ ἐγείρονται [καὶ] πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, 6καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἂν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. 7τούτων δὲ πορευομένων ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου. Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; 8ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς [ἱματίοις] ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. 9ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. 10οὗτος [γάρ] ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται Ἰδοὺ [ἐγὼ] ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, καὶ κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.

1. *και κωφοι BDPZabς, κωφοὶ cv Orig* ἀκούουσιν] *add vocem mutorum Hil* 663 *και BDPZabvς, om cv Orig Hil* νεκροὶ ἐγείρονται καὶ] νεκροὶ ἀνίστανται *Orig* 2,586c, *om Orig* 4,110d καὶ *tertium om c* 2. ἐστιν *om ab Hil* ος αν *BD*, ος εαν *PZς*, quicumque *d*, qui *abcv Hil* 663 σκανδαλισθῇ] scandalizatur *d* εν εμοι *BDPZς* = *ante* μὴ *abc Hil* 2. 3. = abeuntibus autem illis *abc* 3. λέγειν] docere *b* ad turbas *abc* 4. Ἰωάννου] = *add* baptista *abc* εξηλθατε *BCDZ*, ἐξήλθετε *ς* in deserto *a* 4. 5. ὑπὸ ἀνέμου] vento *Hil* 663, a ventis *a* 5. σαλευόμενον] agitari *ac*, moveri *bd Hil* εξηλθατε *BCDZ*, ἐξήλθετε *ς* εν *BPZς* = *om Dabcdv Hil* 663 6. ιματιοις *Pbς*, *om BDZacv Hil* ημφιεσμενον *BPZς*, ημφιασμενον *D* οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες] qui mollibus vestiuntur *abcv Hil* 7. εἰσίν *om B* εξηλθατε *BCDZ*, εξηλθετε *Pς Orig* 4,117a ιδειν προφητην *DPabcvς Orig Hilar* 664, προφητην ιδειν *BZ* 8. *Iren* 189 ναὶ] utique *a*, *om bc Hilar* καὶ] et *Hil* 664 *Iren* 185, etiam *bc*, ecc.... *a* περισσότερον πρόφητου] plus quam prophetam *abc Hil.* plus quam propheta habuit aliquid Iohannes et nemo in natis mulierum maior est Iohanne baptista *Iren* 185 γαρ *Pa?cvς*, *om BDZb Orig* 4,119a 9. γέγραπται] di.... est *a* εγω *BDPabς Orig* 4,75c 119a, *om Zc* ανγελον *D* 10. σου] meam *a* και *Pabc*, ος *BDZς Orig* 4,119a paravit *ab*

resurgunt [et] pauperes euangelizantur, 6et beatus est qui non fuerit scandalizatus [in me]. 7illis autem abeuntibus coepit Iesus dicere ad turbas de Iohanne. Quid existis in desertum (-to) uidere? arundinem (harund.) uento agitatam? 8sed quid existis uidere? hominem mollibus uestitum? ecce qui mollibus uestiuntur in domibus regum sunt. 9sed [quid] existis uidere? prophetam? etiam dico uobis, et plus quam prophetam. 10(103,2) hic est enim (enim est) de quo scribtum (scriptum) est Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui

11ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων
Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐ-
ρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. 12ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βα-
πτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ
ἁρπάζουσιν αὐτήν. 13πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως
Ἰωάννου ἐπροφήτευσαν, 14καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν
Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. 15ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 16τίνι
δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶν παιδίοις καθημένοις
ἐν ἀγορᾷ, ἃ προσφωνοῦντα τοῖς ἑταίροις 17λέγουσιν Ηὐλήσαμεν
ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. 18ἦλ-

3. ἐστὶν αὐτοῦ.

1. *Orig* 3,472ᵃ 590 4,121, *praeterit Hil* 664 *γεννητοις BZς Orig, τοις γεννητοις των* (*om των corr*) *D* *γυναικῶν*] *add προφήτης ac* 2. *ὁ δὲ μικρότερος*] qui autem minor est *abcv*, minor autem qui est *d* 3. *αυτου εστιν BDbς, εστιν αυτου Cacv, αυ.. του..... Z* *Hilar* 51 470 664 (*Iren* 283) *δὲ om D et a? ιωαννους pr D* 3.4. *τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι om Hil* 51 470 4. cogitur *abc*, vim patitur *Hil* *βιασται BZς, οι βιασται D*, vim facientes *Hil*, cogentes *abc*, qui cogunt *d* 5. omnis enim propheta *b* . *γὰρ om Cypr* 278 6. *ιαννου C* *επροφητευσαν CDZ, προεφητευσαν Bς* *Orig* 3,468ᶜ 523ᵃ 4,91 111 *εἰ γὰρ Orig* 4,91ᵈ *δέξασθαι*] scire *ab*, audire *c* 7. *ηλειας D*, helias *abv*, elias *c* et qui habet *c* *ακουειν Zabcvς Orig* 4,91ᵈ, *om BD* 8. *παιδιοις BCDZ, παιδαρίοις ς*, pueris *abcv Hilar* 665 *καθημενοις BCDZabcdv Hilar, post ἐν ἀγοραῖς ς* 9. *αγορα C, τη αγορα D*, foro *abcd Hil, ταις* (*om ς*) *αγοραις BZς α προσφωνουντα BCDZv = καὶ προσφωνοῦσι* (et clamantibus) *abcς Hilar* *τοις εταιροις* (*add αὐτῶν καὶ ς*) *BCς, τοις ετεροις DZ*, aliis *d* = ad invicem (*ἀλλήλοις*) *bc Hilar*, invicem *a* dicentibus c, e. .... *a*, dicentes *b* *Origenes* 3,471ᶜ *εθρηνησαμεν BCDZc, add ὑμῖν abς*

praeparabit (-auit) uiam tuam ante te. 11(104,5) amen dico uobis, non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne baptista: qui autem minor est in regno caelorum maior est illo. 12(105,5) a diebus autem Iohannis baptistae usque nunc regnum caelorum uim patitur, et uiolenti rapiunt illud. 13(106,10) omnes enim prophetae et lex usque ad Iohannem prophetauerunt, 14[et *om F*] si uultis recipere, ipse est Helias qui uenturus est. 15qui habet aures (aurem *F*) audiendi audiat. 16(107,5) cui autem similem aestimabo generationem istam? similis est pueris sedentibus in foro, [qui *om F*] clamantes coaequalibus 17dicunt Cecinimus [uobis et non saltastis, lamentauimus *om F*] et

θεν γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν Δαιμόνιον ἔχει· 19*ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.* 20*Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν.* 21*Οὐαί σοι Χοραζίν, οὐαί σοι Βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν.* 22*πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν.* 23*καὶ σὺ Καφαρναούμ, μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ; ἕως Ἅιδου*

2. *Iren* 269 *καὶ ἐσθίων c* 3. *φίλος*] *ante τελωνῶν c, post ἁμαρτωλῶν ab* 4. *καὶ ἐδικ. . . . τέκν. αὐτῆς*] ***Orig*** **4,48**[d] ***Hil*** 665, *om b* *τεκνων* ***Dacvς Orig Hil*** *et in marg rec* ***B***, *εργων* ***B*** 5. *ἤρξατο*] *add ο ιησους* ***C*** *εγενοντο* ***Bς***, factae sunt *abcdv*, *γεγονεισαν* ***D*** *αἱ*] *α pr* ***D*** 6. *αυτου* ***Babcς***, *om* ***Dd*** *χοραζιν* ***Bς***, *χοραζειν* ***C***, *χώρα Ζὶν* ***Orig*** **2,119**[e] **120**[a], *χοροζαϊν* ***D***, corozain *b* ***Hil*** 666, corozaim *c*, corazain *a* *ουαι σοι* ***Bvς Orig*** **2,119**[a] = *και* ***Dabc Hilar*** *βηθσαιδα* ***C Orig***, *βηθσαιδαν* ***Bς***, *βεθσαειδα* ***D***, bethsaida *c* ***Hilar***, betsaida *b*, bedsaida *a* 7. sidona *d* *εγενοντο* ***Bς***, *εγεγονεισαν* ***D***, factae essent *abcd* ***Hil*** *ἐγένετο τὰ σημεῖα τὰ γενόμενα* ***Orig*** **2,119**[e] 8. *πάλαι ἂν*] olim *abc* *σποδω* ***BDbcς***, in cinere *d*, cinerem *a*, *σποδω καθημενοι* ***C Orig*** *πλὴν*] veruntamen *bc*, amen *a* 9. sidone *a* *ἢ*] *ην pr* ***D*** 10. *καφαρναουμ* ***BDabc Iren*** 278, *Καπερναοὺμ ς* *μη* ***BCD***, ne *d*, numquid *abc* ***Iren***, *η ς et pr* ***D*** *ουρανου* ***BD***, *του ουρανου* ***Cς*** *υψωθηση* (exaltaberis *vel* exaltaveris) ***BCDabcd Iren***, *ὑψωθεῖσα ς* *εως* ***Bς Iren***, *η εὼς* aut usque ***Dab***, et si exaltata fueris usque ad *c* *Ἅιδου*] infernum *ab*, inferos *c* ***Irenaeus*** 278.

non planxistis. 18uenit enim (autem) Iohannes neque manducans neque bibens, et dicunt Daemonium habet: 19uenit filius hominis manducans et bibens, et dicunt Ecce homo uorax et potator uini, publicanorum et peccatorum amicus. et iustificata est sapientia a filiis suis. 20(108,5) tunc coepit exprobrare ciuitatibus in quibus factae sunt plurimae uirtutes eius, quia non egissent paenitentiam. 21Vae tibi Corozain (Corazain, Chorozaim *L*), uae tibi Bethsaida (Bets.), quia si in Tyro et Sidone factae essent uirtutes quae factae sunt in uobis, olim in cilicio et cinere paenitentiam egissent. 22uerum tamen dico uobis, Tyro et Sidoni (Syd. *F*) remissius erit in die iudicii [quam] uobis. 23[et tu Capharnaum, numquid usque in caelum exaltaberis (exaltaueris)?] usque in (ad) infernum descendes (-dens), (109,10) quia si

καταβήσῃ, ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ ἐν σοὶ
γενόμεναι, ἔμεινεν ἂν μέχρι τῆς σήμερον. [24]*πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι*
γῇ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοί. [25]*Ἐν*
ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ἐξομολογοῦμαί σοι,
πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἔκρυψας ταῦτα ἀπὸ
σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. [26]*ναὶ ὁ πα-*
τήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου. [27]*πάντα μοι πα-*
ρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν εἰ
μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ

1. *καταβηση* ***BD,*** descendes *ac* ***Ir,*** descendis *b,* *καταβιβασθήσῃ ς* *εγενηθησαν* ***BD,*** *ἐγένοντο ς* **1. 2.** *αἱ δυν. αἱ γεν. om b.* **1.** *εν σοι* ***B*** *= ante ἔμεινεν ἂν* ***Dabc Iren*** **2.** *εμεινεν αν* ***BC*** *= εμειναν αν* ***Dς,*** mansissent ***Iren,*** forte mansissent *abc* *πλὴν*] tamen *a,* sed tamen c, verumtamen ***Iren*** 278, amen *b* *ὅτι om* ***Iren*** **3.** *γη* (terrae) ***Babcς Orig*** 2,119, *γῆς* ***D,*** *om* ***Iren*** sodomum d, Sodomis *post* erit ***Iren*** *ἢ*] *ην pr* ***D*** *σοι* ***Bς*** *= υμειν* ***Dabc Iren*** **4.** ***Iren*** 93 229 ***Hil*** 187 344 456 497 518 666 *εξομολογουμαι* ***BDabcvς Orig*** 3,757 ***Iren Hil*** 344 666, confitebor ***Hil*** 187 456 497 518 529 **5.** *πατερ κυριε* ***BDaς Orig Hil*** 518 529 ***Iren*** *et add* deus *b,* *κύριε πάτερ* c ***Hil*** 187 344 456 497 666 terrae et caelorum ***Iren*** 93 *ὅτι*] qui *d* *εκρυψας* ***BD,*** *ἀπέκρυψας ς* **6.** *καὶ συνετῶν om* ***Hil*** 187 666 *ὁ πατὴρ*] pater meus ***Iren*** 229 **7.** *οὕτως om* ***Iren*** *ευδοκια εγενετο* ***B,*** placitum factum est ***Iren*** **93,** *εγενετο ευδοκια* fuit (*add* bene *bc*) placitum ***Dabcς Hil*** 518 *ἔμπροσθέν σου*] in conspectu tuo *ante* placitum ***Iren*** **8.** *μου*] meo ***Iren*** 253 ***Hil*** 733, *om* ***Iren*** 93 ***Hil*** 903 **8. 9.** *ουδεις επιγινωσκει* (*ἔγνω* ***Orig***) *τον υιον ει μη ο πατηρ ουδε τον πατερα τις επιγινωσκει* (*τις ἐπιγ. om* ***Orig Hil*** 798) *ει μη ο υιος* ***BDabcς Orig*** 1,643c ***Iren*** 233 ***Hilar*** 794 903 1017 1108 (666 792). ***hunc ordinem demonstrat Iren*** **233,** ***qui addit post*** et cui voluerit filius revelare „***sic et Matthaeus posuit et Lucas similiter et Marcus*** (?) ***idem ipsum. Iohannes enim praeteriit locum hunc. hi autem qui peritiores apostolis volunt esse sic describunt.*** Nemo cognovit patrem nisi filius, nec filium

in Sodomis factae fuissent [uirtutes quae factae sunt in te, forte mansissent] usque in (ad) hunc (hanc) diem. [24]uerum tamen dico uobis quia terrae Sodomorum remissius erit in die iudicii quam tibi (uobis). [25](110,5) in illo tempore respondens Iesus dixit Confiteor tibi, pater domine caeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et reuelasti ea paruulis. [26]ita pater, quoniam (quia) sic fuit placitum ante te. [27](111,3) omnia mihi tradita sunt a patre meo, (112,3) et nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi

ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. 28 Δεῦτε πρός με πάντες οἱ
κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. 29 ἄρατε τὸν
ζυγόν μου ἐφ᾽ ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ τα-
πεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.
30 ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σαββάτοις διὰ
τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν καὶ ἤρξαντο τίλ-
λειν στάχυας καὶ ἐσθίειν. 2 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπαν αὐτῷ

1. ᾧ ἐὰν ὁ υἱὸς ἀποκαλύψῃ.

nisi pater et cui voluerit filius revelare." *brevius Orig* οὐδεὶς (*add* γὰρ 4,45) ἔγνω τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἂν *etc.* 1,726[a] 4,45[b] 450[e] (*cf.* 2,537[d]). *alterum ordinem sequitur Iren ipse,* nemo cognoscit (cognovit 93) patrem nisi filius, neque (et 93) filium nisi pater *etc.* 93 122 234 (135 236) 1. *ω εαν Bς, ω αν D Orig* 1,643[c] 726[a] 4,45[b] 450[e], cuicunque *Iren* 93, cui *abcv Iren* 233 *Hil* 794 1017 1108, quibuscunque *Iren* 234, quibus *Iren* 122 *βουληται* (voluerit) *ο υιος αποκαλυψαι BDabcvς Hilar Iren* 233, ὁ υἱὸς ἀποκαλύψῃ (revelaverit) *Orig Iren* 93 122 234 *Orig* 1,442[a] 489[d] 2,717*f* 756 679 3,240 704 *Iren* 92 *Cypr* 279 329 *Hilar* 37 324 332 *πρός με om Orig* 1,442[a] 489[d] 2,679 1. 2. *οἱ κοπιῶντες*] qui laboratis *abcd Iren Cypr Hilar* 2. *πεφορτισμενοι Bς Orig, add εσται* estis *abcd et pr D, item Iren Cyprian Hilar* *ἀναπαύσω*] requiescere faciam *Cypr* *υμας BDbς Origenes, ante ἀναπαύσω ac Hilar Cyprian* *Cypr* 279 329 *Hilar* 324 433 3. *πραυς BCD Orig* 3,199 724, *πρᾶός ς Orig* 1,391 641 2,519 3,662 4,410[d] 238 5. *χρηστος BDς Orig* 3,342, suave (bonum *Cypr*) est *abc Cypr* 279 329 *μου om Cypr* 279 *εστιν om Cypr* 279 6. *ἐπορεύθη*] abiit *a?bc Hil* 667 *τοις σαββατοις B, τοις (om pr D) σαββασιν Dς,* sabbatis *a?bc,* sabbato *v Hil* 6. 7. *δια των σποριμων BDς* = per segetes (segetem *bc*) *ante* sabbatis *bc Hil* 7. *επεινασαν και BDς* = esurientes *abcv Hil* *ἤρξαντο τίλλειν*] vellebant *c* 8. *στάχυας*] *τους σταχυας ante τιλλειν D* *καὶ ἐσθίειν*] et confricantes eas manibus suis manducabant *c* *ιδοντες* (videntes) *Bvς = add αυτους Dabc* *ειπαν BC, ειπον Dς*

filius et cui uoluerit filius reuelare. 28 (113,10) uenite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam uos. 29 tollite iugum meum super uos et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et inuenietis requiem animabus uestris. 30 iugum enim meum suaue est et onus meum leue [est]. 1 (114,2) In illo tempore abiit Iesus sabbato per sata: discipuli autem eius esurientes coeperunt uellere spicas et manducare. 2 Pharisaei autem uidentes dixerunt ei Ecce discipuli tui

Ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. [3]ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυείδ, ὅτε ἐπείνασεν, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; [4]πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγον, ὃ οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις; [5]ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; [6]λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. [7]εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν Ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. [8]κύριος γάρ ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

[9]Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. [10]καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος χεῖρα ἔχων ξηράν· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγον-

4. οὓς οὐκ

1. ποιοῦσιν] quid faciant *c* ἔξεστι] = licet eis *a?bcv* *εν σαββατω BDς*, sabbato *d* = sabbatis *abcv* 2. ὁ δὲ] at ipse *abc* *επεινασεν BCDv* = *add αὐτὸς abcς* 3. *οἱ σὺν αὐτῷ Orig* 3,435[a] 4. *εφαγον B* = *εφαγεν Dabcς* *ο BDb*, *οὓς acvς Orig* *εξον ην Bς*, *ην εξον D*, *εξην Origenes* 3,435[a] *αὐτῷ] αὐτοῖς b* 5. *μονοις BDς Orig*, *ante τοῖς ἱερεῦσιν bcv*, *om a* 5. 6. nescitis quia sacerdotes *etc. Hilar* 236 6. *οτι Bbcς*, *add εν CDd* *τοῖς σάββασιν om Hil* 7. *βεβηλοῦσιν καὶ] βεβηλοῦντες Orig* 3,435[a] , 643[d] *δε Babcς*, *γαρ Dd* 7. 8. *τοῦ ἱεροῦ]* a templo *d*, sabbato *b* 8. *μειζον BD*, *μείζων abcdvς*, plus *Iren* 237 *δε BDvς Orig* 2,563 3,289 = *γὰρ abc Iren* 249 *Hil* 668 ἐγνώκειτε] cognovissetis *Iren*, sciretis *abc Hilar* *ελεος CD Orig* 2,563, *ελεον Bς Orig* 3,289 8. 9. *και ου BDaς Orig Iren*, non *Hilar*, quam *bc* 9. *οὐκ ἂν]* nunquam *abc Iren Hilar* *εστιν BCDabc Orig* 3,643, *ἐστι καὶ ς* 11. *μεταβας εκειθεν BDς* = inde transiens *abc* 12. *χειρα BCv* = *ην* (*add εκει Da*) *την χειρα Dabcς* *επηρωτησαν BDcς*, interrogabant *bv*

faciunt quod non licet eis facere sabbatis. [3]at ille dixit eis Non legistis quid fecerit Dauid, quando esuriit, et qui cum eo erant? [4]quomodo intrauit in domum dei et panes propositionis (-ones) comedit, quos non licebat ei edere neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? [5](115,10) aut non legistis in lege quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum uiolant et sine crimine sunt? [6]dico autem uobis quia templo maior est hic. [7]si autem sciretis quid est Misericordiam uolo et non sacrificium, numquam condemnassetis (condempn.) innocentes. [8]dominus est enim (enim est) filius hominis etiam sabbati. [9](116,2) et cum inde transisset, uenit in synagogam eorum. [10]et ecce homo manum habens aridam: et interrogabant eum dicentes

τες Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. 11ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγείρει; 12πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου; ὥστε ἔξεστιν τοῖς σαββάτοις καλῶς ποιεῖν. 13τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ Ἔκτεινόν σου τὴν χεῖρα. καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. 14ἐξελθόντες δὲ οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. 15ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, 16καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερὸν αὐ-

1. σαββασι B θεραπευειν Bς, θεραπευσε D κατηγορησουσιν D 2. τις Babcdς, τι D εσται Bcς, εστιν D, om a?b ἐξ ὑμῶν] εν υμειν D ανθρωπος ος BDς, homo c, qui a, om b ἕξει Bς = εχει Dbc 3. ἕν om a? εαν Bacς, om Dbd ἐμπεση Bς, ενπεση D τουτο Bvς, ante οὐχὶ b, om Dac τοις σαββασιν BDbcς, sabbato a = post βόθυνον abc 4. κρατησει Babcς, κρατει D αὐτὸ post levabit cv εγειρει CD, εγερει Bς, levabit abc πόσῳ οὖν διαφέρει] quanto magis melior est abcv 5. προβατου BDς, του προβατου pr D ἔξεστιν post sabbatis c σαββατοις B, σαββασιν Dς ποιεῖν] add aut non c 6. σου την χειρα B = την χειρα σου Dabcvς απεκατεσταθη B, αποκατεσταθη Dς 7. υγιης BDς, sanitati v = αὐτῷ abc Hil 669 ἡ ἄλλη] alia d, altera bc Hil, et altera a εξελθοντες (exeuntes) δε οι φαρισαιοι BCcv, και εξελθ. (exeuntes) οι φαρισ. Dab, οἱ δὲ Φαρ. et tum ἐξελθ. post κατ' αὐτοῦ ς συνβουλιον D 8. ἔλαβον] = faciebant abcv γνοὺς] sciens abc 9. ηκολουθησαν BDvς Orig 3,480d = sequebantur abc πολλοι Babc, οχλοι πολλοι Dς Orig 3,480d, plures turbae Hilar 669b 10. πάντας om Origenes 3,480d παντας και Bvς = παντας δε ους εθεραπευσεν Dabc επετιμησεν Bς, επεπληξεν D = praecepit abcv

Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum. 11ipse autem dixit illis (et dixit ad eos F) Quis erit ex uobis homo, qui habeat ouem (ou. hab.) unam, et si ceciderit haec sabbatis in foueam, nonne tenebit et leuabit eam? 12quanto magis melior est homo ove? itaque (ideoque F) licet sabbatis (sabbato F) bene facere. 13tunc ait homini Extende manum tuam, et extendit, et restituta est sanitati sicut [et] altera. 14(117,4) exeuntes autem Pharisaei consilium faciebant aduersus eum, quomodo eum perderent. 15(118,10) Iesus [autem] sciens recessit (sec. F) inde, et secuti sunt eum multi, et curauit eos omnes, 16et prae-

τὸν ποιήσωσιν. [17]*ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος* [18]*Ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ᾑρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου. θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ.* [19]*οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ.* [20]*κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν.* [21]*καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.*

[22]*Τότε προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζόμενον τυφλὸν καὶ κωφόν, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν κωφὸν λαλεῖν καὶ βλέπειν.* [23]*καὶ*

1. *ποιησωσιν Bς* et *pr D*, *ποιωσιν corr D.* manifestarent *d* *ινα BCD Orig* 4,25, *ὅπως ς* *δια BDabcvς*, *υπο C* esaiam *dv*, isaiam *c*, eseiam *ab*, *Ἡσαΐου ς* **2.** *ὃν ᾑρέτισα om Iren* 189 *ο αγαπητος μου BDbcvς Hil* 447 509 848 961, dilectus *a*, dilectissimus *Iren* *Hilar* 669 *ον B = εν ω Dabcv Iren Hil*, *εἰς ὃν ς* **3.** *ευδοκησεν Bς*, *ηυδοκ. D*, bene sensi *Iren* *ἡ ψυχή μου*] anima mea *ab Hilar* 447 509 848, animae meae *cv Hilar* 961, *om Iren* *ἐπ᾽ αὐτὸν ante τὸ πν. Hil* 961 **4.** *απαγγελει Babcdvς Iren Hil* 447 509, *απαγγελλει D* non clamabit non contendet *Hil* 509 *κραυγάσει*] *κράξει Orig* 4,25 **5.** *ακουσει Babcdς Hilar* 447 et *post φωνὴν αὐτοῦ Hil* 509 et *post τις* (quisquam) *Iren*, *ακουει D* *ἐν ταῖς πλατείαις post αὐτοῦ Iren* 189 *κάλαμον συντετριμμένον om D* **6.** *κατεαξει Babcvς Iren*, *κατιαξεις pr D*, confringe'ts *d* *λινον Dabcv Iren*, *ληνον B* *ου σβεσει Bς*, *ου μη ζβεσει D* et *om μη corr D* **7.** *εκβαλη BDς = ἐκβάλλῃ abcv Hil* 669 *Iren* 189 *εις νικος την κρισιν BDvς*, in contentionem iudicium *Iren*, in victoria iudicium *a*, victoriam ad iudicium *bc Hil* 669 *τω BC = εν τω Dabcvς Hil Iren* *ελπιουσιν BDabcdvς Iren*, *ελπιζουσιν pr D* **9.** *προσηνεγκαν B = προσηνέχθη Dabcvς Hil* 669 *δαιμονιζομενον B = δαιμονιζομενος Dvς*, *ἄνθρωπος δαιμονιζόμενος abc Hilarius* *τυφλον και κωφον B = τυφλος και κωφος* (add et surdus *b*) *Dabcvς* **10.** *ωστε τον κωφον BD*, *ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν ς* = ita ut *abc* *βλέπειν*] *add καὶ ἀκούειν* (et audiret) *b*

cepit eis ne manifestum eum facerent. [17]ut adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam dicentem [18]Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene placuit (conpl. compl.) animae meae. ponam spiritum meum super eum, et iudicium gentibus nuntiabit. [19]non contendet (contendit) neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis (in pl. aliq.) uocem eius. [20]arundinem (har.) quassatam non confringet et linum fumigans (fumigantem) non extinguet, donec eiciat ad uictoriam iudicium. [21]et in nomine eius gentes sperabunt. [22](119,5) tunc oblatus est ei daemonium habens caecus et mutus, et curauit

ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον Μή τι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυείδ; [24]οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. [25]εἰδὼς δὲ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται, καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. [26]καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; [27]καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν. [28]εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [29]ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς

1. *μη τι* ***Babcdvς,*** *add οτι pr* ***D*** *εστι* ***B*** **3.** *τὰ δαιμόνια*] daemones *bv* *βεελζεβουλ* ***Dας Orig*** **1,394,** belzebul *bd,* beelzebub *cv,* *βεεζεβουλ* ***B*** *ἄρχοντι*] principem *ab* **3. 4.** *ειδως δε* (*add ὁ Ἰησοῦς ς*) ***Bς,*** *ιδων δε* ***D*** = iesus autem sciens *abc* ***Hilar*** **670** **5.** *καθ εαυτης* (contra se) ***Babcς Hil,*** *εφ εαυτην* (in se) ***Dd Iren*** **324** *ερημουτει pr* ***D,*** *ερημουτι corr* ***D*** *καὶ πᾶσα*] sed et ***Hil*** **670** *ἢ*] et ***Hil*** **6.** *καθ εαυτης* (contra se) ***Babcς Hil,*** *εφ εαυτην* (in se) ***Dd Iren*** **324** *σταθησεται* ***BDς,*** *στησεται pr* ***D,*** stabit *abcd* ***Hil Iren*** *και ει* ***Bvς,*** *ει δε και* ***D,*** *εἰ δὲ d,* *εἰ γὰρ* ***b Hil,*** *εἰ οὖν c,* *εἰ a* **7.** *εφ'* (in) ***BDdς,*** contra *abc* ***Hil*** *σταθησεται* ***BDς,*** stabit *abc* **8.** *και ει* ***Bvς*** = *ει δε* (quod si) ***Dabc,*** *εἰ* ***Orig*** **4,297** *ἐγὼ om d* *βεελζεβοὺλ*] *ut supra versu 3* *οἱ υἱοὶ*] utique filii *c* **9.** ***Hil*** **671** *κριται εσονται υμων* ***BDab,*** *κρ. ὑμ. ἔσ. c,* *ὑμῶν ἔσ. κρ. ς* **10.** *ἐν om d* *εγω* ***BCDad Hil*** **961 962,** *post εἰ δὲ ς, om bc* *ἄρα*] utique *abc* ***Hilar*** *εφθασεν* ***BDς,*** praevenit *d,* appropiavit *abc* ***Hil*** **11.** *ἐφ' ὑμᾶς*] in vos *abd,* ad vos *c,* in vobis ***Hil*** ***Iren*** **183 319** ***Hil*** **362 671** *δύναται*] poterit *post* introire *d* *εἰσελθεῖν τις* ***Hilar*** **671**

eum ita ut loqueretur et uideret. [23](120,7) et stupebant omnes turbae et dicebant Numquid hic (iste *F*) est filius Dauid? [24](121,2) Pharisaei autem audientes dixerunt Hic non eicit daemones nisi in Beelzebub principe (-pem *L*) daemoniorum (daemonum). [25](122,2) Iesus autem sciens cogitationes eorum dixit eis Omne regnum diuisum contra se [desolabitur, et omnis ciuitas uel domus diuisa contra (aduersus *F*) se] non stabit. [26]et si satanas satanan eicit (eiciat), aduersus se diuisus est: quomodo ergo stabit regnum eius? [27]et si ego in Beelzebub eicio daemones, filii uestri in quo eiciunt? ideo ipsi iudices erunt uestri (uestri erunt). [28]si autem [ego] in spiritu dei eicio daemones, igitur peruenit in uos regnum dei. [29]aut quomodo potest quis-

τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἁρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν; καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἁρπάσει. [30]ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. [31]Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται. [32]καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐ μὴ ἀφεθῇ αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. [33]Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. [34]γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν

1. *αρπασαι B, διαρπασαι Dς*, diripere *abc Iren Hilar* 1. 2. nisi primum ipsum fortem alligaverit *Iren* 319 2. *πρωτον BDς*, prius *ac Hilarius et add* ipsum *b Iren* 183 *δήσῃ*] alliget *Iren* 183 *αρπασει B, διαρπάσει* (diripiet) *abcdς Irenaeus* 183, *διαρπαση D* 3. *ὁ μὴ ὢν*] qui enim non est *c* 4. *μετ' εμου BDabς Origenes* 3,789, *post καὶ ὁ μὴ* (et qui non) *Cypr* 126 147 195, *post καὶ ὁ* (et qui) *c Cypr* 152 326 *καὶ διὰ τοῦτο c* 5. *ἀφεθήσεται Dabcvς Orig* 4,388[c] *Hil* 671, *add υμιν B* *ἀνθρώποις*] *υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων Orig* 5. 6. *η δε του πνευματος βλασφημια ουκ αφεθησεται B Hilar* 671, *add τοις ανθρωποις Dcς*, qui autem in spiritum sanctum blasphemaberit non remittetur illi peccatum *b, om a* 6. *Lucif* 220 *ος εαν B Orig* 4,61[a], *ος αν Dς*, quicumque *abc*, qui *Cypr* 314 7. *αφεθησεται Dabcvς Orig Cypr, ουκ αφεθησεται B* *ος δ αν BDς Orig*, qui autem *abc Cypr*, quicumque *d* 7. 8. *βλασφημήσῃ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα Orig* 8. *ου μη αφεθη B, ουκ αφεθησεται Dς*, non remittetur *abc Cypr*, *οὐχ ἕξει ἄφεσιν Orig* 9. *το Bς, τον D* 10. *τοὺς καρποὺς αὐτοῦ καλούς a Hil* 21 672 11. *τοὺς καρποὺς αὐτοῦ σαπρούς a Hil* *γὰρ*] siquidem *cv* 12. cognoscetur *a* quae bona sunt *Lucif* 219

quam [intrare] in domum fortis et uasa eius diripere, nisi prius alligauerit (alleg. *F*) fortem? et tunc domum illius diripiet (diripiat). [30]qui non est mecum contra me est, et qui non congregat mecum spargit. [31](123,2) ideo dico uobis, [quia] omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, [spiritus autem blasphemia (blasphemiae) non remittetur (remittitur *F*).] [32]et quicumque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur (remittitur *F*) ei: qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo neque in futuro. [33](124,10) aut facite arborem bonam et fructum eius bonum, aut facite arborem malam et fructum eius malum; siquidem ex fructu arbor agnoscitur. [34]progenies uiperarum, quomodo potestis bona lo-

πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. [35]*ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει ἀγαθά, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά.* [36]*λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.* [37]*ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.* [38]*Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινὲς τῶν γραμματέων λέγοντες Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν.* [39]*ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.* [40]*ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ*

1. *πονηροὶ ὄντες*] cum sitis mali (nequam *Cypr*) *abc Cypr* 81 *Lucifer* *γὰρ*] autem *d* nam ex abundanti corde unus quisque loquitur de ore suo *Lucif* 2. *λαλεῖ*] emittit *Cypr*, *λαλει αγαθα d et pr D* *ο Bς Orig* 2,641, *om pr D* bonus enim *b* *θησαυρου* (thens. *ad*) *BCDabc Cypr* 81 *Hilar* 86 *Lucif*, *add τῆς καρδίας ς Orig* 2,641 *ἐκβάλλει*] proferet *post* bona *a* 3. *αγαθα BD*, *τὰ ἀγαθά ς* *Hil* 673 thensauro *abd* 3. 4. *πονηρὰ ἐκβάλλει a* 4. *ἀμὴν λέγω ὑμῖν b* *Iren* 142 247 *Cypr* 309 *ὁ* (quod) *BDabcd Iren Cypr*, *ο εαν Cς*, *ὃ ἂν Orig* 3,626[a] *λαλήσωσιν Babtvς Orig Iren Cyprian*, *λαλησουσιν C*, *λαλουσιν Dd* 5. *περι αυτου BDaς Orig* 3,286 *et post λόγον c*, eius *b*, pro eo *Iren Cypr* 5. 6. *εκ γαρ των λογων σου δικαιωθηση BDς Orig* 3,156 *Cypr* 309 *et om γὰρ Hilar* 536, unusquisque enim (*add* ex *a*) verbis suis iustificabitur *abc* 6. *και Bbdς Orig Cypr*, *η Dac Hil* *ἐκ τῶν λόγων σου*] verbis suis *bc*, *om a* *καταδικασθήσῃ*] condemnabitur *abc* 7. *ἀπεκρίθησαν*] adierunt (*προσῆλθον*) *b* *αυτω BCDabcv*, *om ς* *τῶν*] de *bc* *γραμματεων B* ≐ *add και φαρισαιων Dabcς* (*Orig* 3,514[c]) 8. *θέλομεν*] *add* aliquid *b* *δὲ*] ≐ *add* iesus *abc* 10. *αυτη* (ei) *Babcς Orig* 3,514[c] *Cypr* 295, *σοι pr D* 11. *ωσπερ Bς*, *ωσπερι D*, *ὡς Orig* 3,514[c] *γαρ ην*

qui, cum sitis mali? ex abundantia (hab.) enim cordis os loquitur. [35](125,5) bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala. [36](126,10) dico autem uobis quoniam omne uerbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de (pro) eo in die iudicii. [37]ex uerbis enim tuis iustificaberis (condemnaberis), et ex uerbis tuis condemnaberis (iustificaberis). [38](127,5) tunc responderunt ei quidam de scribis et Pharisaeis (Pharisaei) dicentes Magister, uolumus a te signum uidere. [39](128,5) qui respondens ait (resp. autem dixit) illis Generatio mala et adultera signum quaerit: et signum non dabitur ei, nisi signum Ionae prophetae. [40]sicut enim fuit Ionas in uentre ceti (caeti, coeti) tribus diebus et tri-

τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. [41]ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. [42]βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτήν, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. [43]⸂Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. [44]τότε λέγει Εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω, ὅθεν ἐξῆλθον.

Babcdς Cyprian, γαρ *D*, *om Iren* 331 1. νυκτας] *add* mansit *Iren* εσται *Bcvς Cypr*, *add* και *Dabd Iren* (ποιήσει *Orig* 2,765 3,514*f* 4,455) 2. νινευῖται ninevitae *abς Orig* 2,545*a*, νινευιται *B*, νεινευεται *pr D*, νεινευειται *corr D*, ninivitae *c Hilar* 50 resurgunt *d* 3. in iudicium *c* μετὰ . . . αὐτήν] καὶ κατακρινοῦσι τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης *Orig* 2,545*a*, et iudicabunt generationem hanc *Hilarius* 50 γενεᾶς] νεας *pr D*, generatione *d* κακρινουσιν *pr D* 4. in praedicatione *ad Hilar* πλεῖον] maior *Hil* quam iona *abc Hil*, ionae *d* 5. ὧδε] hic *Hil*, *post* πλεῖον *abc Iren* 264 saba regina austri *a* in iudicium *ad* 5. 6. μετὰ . . . αὐτήν] καὶ κατακρινεῖ τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης *Orig* 2,545*a*, et iudicabit generationem hanc *Hilar* 50 in generatione ista *ante* in iudicio *a* 6. εκ *BDς*, ἀπὸ *abcv Orig Hil* τῶν περάτων] ultimis partibus *ab Hilar* 7. τῆς σοφίας *Origenes* σολομωνος *Bab*, του σολομωνος *pr D*, Σολομῶντος *ς Orig* *Orig* 3,462*c* 2,458 4,406 πλεῖον] maior *Hilar* 8. ὧδε] = *post* πλεῖον *abc Hilar* εξελθη *BZς*, εξηλθη *D* 9. ανυδρων τοπων *BDZς* = loca arida *abc Hilar* 673 10. inveniet *c Hilar* dicet *c* μου *om b* επιστρεψω *BD*, υποστρεψω *Z* = revertar (ἐπιστρέψω) *ante* in domum *abcvς*

bus noctibus, sic erit filius hominis in corde terrae tribus diebus et tribus noctibus. [41]uiri Nineuitae (Niniu.) surgent in iudicio [cum generatione ista et condemnabunt eam, quia paenitentiam egerunt in praedicatione Ionae, et ecce plus quam Iona hic. [42]regina austri surget in iudicio *om F*] cum generatione ista et condemnabit (-mnauit) eam, quia uenit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon hic. [43](129,5) cum autem inmundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quaerens requiem, et non inuenit. [44]tunc dicit Reuertar in (ad) domum meam, unde exiui. et

καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα, [καὶ] σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. [45]*τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.*

[46]*Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ [αὐτοῦ] εἱστήκεισαν ἔξω ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.* [47]*εἶπεν δέ τις αὐτῷ Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασιν ζητοῦντές σοι λαλῆσαι.* [48]*ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ λέγοντι αὐτῷ Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου;* [49]*καὶ*

2. *ἕτερα ἑπτὰ*

1. *ελθον Bς, ελθων D,* veniens *abc* *ευρισκει BZaς, add τον οικον D, add αὐτὸν c,* si invenerit *b* *καὶ post σχολ. CZ?ac, om Bbvς Hil* 673 2. 3. *επτα ετερα πνευματα BDς,* septem alios spiritus *bv, ετερα* (alios) *επτα πνευματα Zbc,* IIII spiritus alios *a* 3. *εαυτου BZς, αυτου D* *εἰσελθόντα]* intrantes *abc* *ἐκεῖ] = ἐν αὐτῷ* (in ea *a,* in eo *bc*) *abc* 4. *εσχατα BZabcς, αισχατα D, add αυτου Cd et pr D* *τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου post πρώτων d* *χειρον pr D* *των πρωτων BDZς,* prioribus *cd,* magis quam priora *ab* 5. *και BDZcς, om ab Hil* 674 *πονηρᾷ]* pessimae *abcd Hilar* 6. *ετι (add δὲ ς) αυτου λαλουντος Bcς,* haec eo loquente *ab, λαλουντος δε αυτου DZ, λαλοῦντος αὐτοῦ Orig* 3,480^{c} *ἰδοὺ om Orig* *μήτηρ BDZcς, add αὐτοῦ abdv Orig* 7. *αυτου BDcdς, om Zab Orig* *αυτω BZς, post λαλησαι D Orig,* cum eo *post* loqui *abc* 7–9. *εἶπεν δέ τις . . . λαλῆσαι om B* 8. *τις DZς et post αὐτῷ bc,* unus *a* *εξω εστηκασιν Zbcvς,* stant foris (foras *d*) *ad, εστηκεισαν (εστηκασαν corr) εξω D* 9. *σοι λαλησαι Zς, λαλησαι σοι* (tecum) *Dbc,* te videre *a* at ipse respondens *bc,* respondens autem iesus *a* *εἶπεν]* ait *bc* *τω λεγοντι (εἰπόντι ς) αυτω BDς, τω . . . . οντι αυτω Z,* dicenti sibi *ante* ait *bc,* dicentibus sibi *d,* illi qui secum loquebatur *a* 10. *ἐστιν]* est mihi *b* *και τινες εισιν BZς, η τινες εισιν Da,* et *bc*

ueniens inuenit uacantem, scopis mundatam et ornatam. [45]tunc uadit et adsumit septem (assumet VII *F*) alios spiritus secum nequiores se, et intrantes habitant ibi, et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. sic erit et generationi huic pessimae. [46](130,2) adhuc (athuc *F*) eo loquente ad turbas, ecce mater eius et fratres stabant foris quaerentes loqui ei. [47]dixit autem ei quidam Ecce mater tua et fratres tui foris stant quaerentes te. [48]at ipse (ille *FL*) respondens dicenti sibi ait Quae est mater mea, et qui sunt fratres mei? [49]et extendens

ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. [50]ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

[1]Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν· [2]καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. [3]καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. [4]καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθον τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγεν αὐτά. [5]ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν

1. extendens *abc* *αυτου prius BZcς, om Dabv Orig* 3,480[c] *ἐπὶ*] super *c*, in *b*, ad *a* *αὐτοῦ alterum om Orig* 2. *αν* **BCZ** *abcdvς, om* **D** *ποιηση* **B***abcvς*, *ποιη* **C**, *ποιησει* **Z**, *ποιει* facit **D***d* 3. *μου καὶ ἀδελφὸς b Orig* 3,480*f* 5. *εν* (*add δε* **D***ς*) *τη ημερα εκεινη* **BDZ** *Orig* 3,2[e] 3[b], in illo die *c* *Hilar* 675, eo (eodem *b*) die *ab* *εξελθων* **BZ***ς Orig*, exiens *cv*, *εξηλθεν* **D***ab Hil* *εκ* (de) *της οικιας* **Z***cv Orig* 3,2[e] *Hil*, *της οικιας* **B** *Orig* 3,3[b], *ἀπὸ τῆς οἰκίας ς, om* **D***ab* *και εκαθητο* **D***a Hil et παρὰ τὴν θάλασσαν ante ἐκάθητο positis b* *πρὸς αὐτὸν ante ὥστε a* *πολλοὶ om ab Hil* 675 7. *πλοιον* **BCZ**, *το πλοιον* **D***ς*, naviculam *abc* *Hilarius* *εμβαντα* **BZ***ς*, *ενβαντα* **D**, ascenderet (*add* et *bc*) *abc Hil* *καθῆσθαι om a* 7. 8. *πας ο οχλος επι τον αιγιαλον ειστηκει* (*εστηκει* **D**) **BDZ***ς Orig* 3,3[a] 480*f* = omnes turbae stabant in litore *abc* 8. *αυτοις εν παραβολαις* (*ἐν π. αὐτ. Orig*) *πολλα* **C** *Orig* 3,480*f* 9. *λεγων* **BD***abc*, *om* **Z***? Orig* 3,3[a] *του σπειρειν* **BZ***ς Orig* 1,308 507 760, *σπειραι* **D**, seminare (*add* semen suum *b*) *abc*, *τοῦ σπεῖραι Orig* 3,3[a] *καὶ ἐν τῷ σπείρειν om* **C** *Orig* 3,760[a] *αὐτὸν*] *καὶ Orig* 3,760[a] 10. *ηλθον* (*ἦλθε ς Orig*) *τα πετεινα* (*add τοῦ οὐρανοῦ b Orig*) *και* **DZ***abcς Orig* 3,760[b], *ελθοντα τα πετεινα* **B** 11. *αλλα* **BZ***vς Orig* = *α* **D**, quaedam *bcd* *ἐπὶ*] in *bc* petrosa loca *b*

manum (manus) in discipulos [suos *om L*] dixit Ecce mater mea et fratres mei. [50]quicumque enim fecerit uoluntatem patris mei qui in caelis est, ipse meus [et] frater et soror et mater est. [1](131,2) In illo die exiens Iesus de domo sedebat secus mare: [2]et congregatae sunt ad eum turbae multae, ita ut in nauiculam ascendens sederet, et omnis turba stabat (omnes turbae stabant) in litore. [3]et locutus est eis multa in parabolis, [dicens] Ecce exiit qui seminat seminare. [4]et dum seminat, quaedam ceciderunt secus uiam, et uenerunt uolucres et comederunt ea. [5]alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non

γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος τῆς γῆς,
6ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν
ἐξηράνθη. 7ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ
ἄκανθαι καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. 8ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν
καλὴν καὶ ἐδίδου καρπὸν ὃ μὲν ἑκατὸν ὃ δὲ ἑξήκοντα ὃ δὲ τριά-
κοντα. 9ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 10καὶ προσελθόντες οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς;
11ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστή-
ρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. 12ὅστις
γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει,
καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. 13διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς

1. *ευθεως BZς*, *ευθυς D* *εξανετειλεν DZς*, *εξανετειλαν B* *βάθος*] altitudinem *b*, multitudinem *c* *της γης B*, *γης Dς* 2. *ηλιου δε BZς*, *του δε ηλιου D* *Orig* 1,122 *ἀνατείλαντος*] oriente *d* *ἐκαυματίσθη ς*, ...*τισθη Z*, *εκαυματωθη B*, *εκαυματισθησαν D* *καὶ om c* 3. *εξηρανθη BZ?ς*, *ἐξηρανθησαν D* *επι τας ακανθας BZς*, *εις τας ακανθας Da Origenes* 3,760, in spinis *bcd* 4. *απεπνιξαν BZς*, *επνιξαν D* *επεσαν C* *ἐπί*] in *abc* 5. *ὃ μέν*] = quaedam *abc*, quidam *d* centesimum . . sexagesimum . . tricesimum *abc Hil* 170 *Iren* 337 *ὃ δὲ prius*] aliud *abc* *ὃ δὲ alterum*] aliut *a*, aliud vero *bc* 6. *ὁ ἔχων*] quia habet *a* *προσελθοντες* (accedentes) *BDZabcς*, *add αυτω C* 7. *αυτου Cabcd*, *om BDZvς* *ειπον DZς*, *ειπαν B* *αυτω BDZabcdς Orig* 3,480*f*, *om C* *αυτοις BDZς Orig Iren* 266, ad eos *abc*, *om C* 8. at ipse respondens ait *abc* *αὐτοῖς om Z* *τα μυστηρια BDZbς Orig* 3,461[e] 481[a], mysterium *acd Iren* 266 9. *τῶν οὐρανῶν om ab* 9-11. *οὐ δέδοται . . . διὰ τοῦτο om Iren* 266 *Hilar* 675 11. *διὰ τοῦτο*] ideo non *b* *αὐτοῖς om c Irenaeus* 266

habebant (-bat *FL*) terram multam, et continuo exorta (orta) sunt,
quia non habebant altitudinem terrae, 6sole autem orto aestuauerunt
[et] quia non habebant radicem aruerunt. 7alia autem ceciderunt [in
spinas, et creuerunt spinae et suffocauerunt ea. 8alia uero ceciderunt]
in terram bonam, et dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexage-
simum, aliud tricesimum (tricens. *F*). 9qui habet aures audiendi au-
diat. 10et accedentes discipuli dixerunt ei Quare in parabolis loque-
ris [eis *om L*]? 11qui respondens ait illis Quia uobis datum est nosse
mysteria regni caelorum, illis autem non est datum. 12(132,5) qui
enim habet, dabitur ei et abundabit (hab.): qui autem non habet, et
quod habet auferetur ab eo. 13(133,1) ideo in parabolis loquor eis,

λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνίουσιν. [14]καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἠσαΐου ἡ λέγουσα Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε. [15]ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν [αὐτῶν] βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι αὐτούς. [16]ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσιν, καὶ τὰ

1. λαλω *Bcς Iren et ante* αὐτοῖς *abdv*, λαλει (ελαλει *corr*) *ante* αυτοις *D* οτι (quia) *Bvς* = ινα (ut) *Dabc Iren* ου ... ουκ *Bς*, μη ... μη *D* βλεπουσιν ... ακουουσιν *Bvς* = βλεπωσιν ... ακουσωσιν (audiant) *Dabc Iren* 2. ουδε συνιουσιν (συνωσι *corr B*, συνιοῦσι *ς*) *Bvς*, και μη συνωσιν μη ποτε επιστρεψωσιν (convertantur) *Dbc*, intelligentes non intelligant *Iren codd, om a et Iren optimus cod.* και *Bvς* = και τοτε *Dabc*, ut *Iren* αναπληρουται *Bς*, impletur *a*, πληρωθησεται (complebitur) *Dc*, impleatur *Iren, om b* αυτοις *BCς*, επ (in) αυτοις *Db Iren, om ac* η προφητεια (-τια του *D*) ησαιου *BDacς Iren*, sermo prophetae *b* 3. η λεγουσα *Bvς Irenaeus*, λεγουσα (dicentis *abcd*) πορευθητι και (και *om a*) ειπε τω λαω τουτω *Dabcd* 3.4. ἀκοῇ ... ἴδητε *om Iren* 266 3. ἀκοῇ] auditu *c Hil* 343, aure *ab* ακουσετε *Dabcvς Orig* 3,216[a] 295 *Hil* 343, ακουσατε *pr B*, ἀκούσητε *Orig* 3,350 3.4. καὶ βλέπ. ... ἴδητε *om a* 4. ἐπ. γὰρ ἡ κ.] incrassa cor *a Iren* 5. και τοις ωσιν (*add* αυτων *Cbc*) βαρεως ηκουσαν *BDbcς*, aures *a*, et aures eorum obtura *Iren* 6. ἐκάμμυσαν] clauserunt *cv*, gravaberunt *b*, grava *a*, excaeca *Iren* 6-8. μή ποτε ... αὐτούς *om Iren* 6. 7. ἴδωσιν ... συνῶσιν καὶ *om a* 6. ιδωσιν τοις οφθαλμοις *BDς* = oculis videant *bc* 7. ἀκούσωσιν] audiant *bc, om C* συνωσιν (intellegant) *Dbcvς*, συνιωσι *B* ἐπιστρέψωσιν] convertantur *abc* ιασομαι *BCDd*, ἰάσωμαι (sanem) *abcς* 8. αὐτούς] *add* incrassatum est enim cor populi huius et aures eorum obstrue et oculos eorum grava ne quando convertantur et sanem illos dicit dominus *b* ὑμῶν δὲ] ὑμῶν *post* ὀφθαλμοὶ *Orig* 4,209[b] οτι *BDvς Orig* = qui *abc Iren* 266 *Hil* 676 βλέπουσιν] *add* quae vos videtis *Iren* τα *Bς Orig, om D*

quia uidentes non uident et audientes non audiunt (audient *L*) neque intellegunt. [14]et adimpletur (ut adimpleretur *L*) [in] eis prophetia Esaiae dicens (dicentis) Auditu audietis et non intellegetis, et uidentes uidebitis et non uidebitis. [15]incrassatum est enim cor populi huius, et auribus grauiter audierunt (audiebant), et oculos suos cluserunt (claus.), ne quando uideant oculis (oculis uid.) et auribus audiant et corde intellegant et conuertantur et sanem eos. [16](134,5) ue-

ὦτα ὅτι ἀκούουσιν. [17]ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. [18]ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείραντος. [19]παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. [20]ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, [21]οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν, γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζεται. [22]ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς,

1. *ωτα Babc Hil* 676, *add υμων Dυς Orig* *οτι BDυς Orig* = quae *bc Iren Hil*, qui *a* *ακουουσιν BCD Orig, ἀκούει ς, add* quae auditis *Iren* *γαρ BDς = om abc Hil* 208 305 *ὅτι om Hil* 305 *Orig* 4,103 105 209 258 *Iren* 239 259 *Cypr* 296 *Hil* 59 208 219 305 *πολλοὶ*] multi igitur *Iren* 259, *om c* 2. *δίκαιοι*] sancti *Hil* 219 *ἐπεθύμησαν*] quaesierunt *Hil* 305 2. 3. *ἰδεῖν . . . ἤκουσαν*] videre et audire quae vos videtis et auditis *Hil* 259, videre quae vos videtis et audire quae auditis *Hil* 59 208 219 305 2. *ἃ*] *add ὑμεῖς c Orig* 4,105 258 *Hilar* *βλέπετε*] vidistis *bc* *ειδαν B, εἶδον ς Orig*, viderunt *bcυ Iren Cypr, ηδυνηθησαν ειδειν D*, audierunt *a* 3. *ἀκούετε*] vos audistis *bc* 4. *σπειραντος B = σπειροντος* (seminantis) *Dabcυς* *παντὸς ἀκούοντος*] omnis qui audit *abc* 5. *συνιεντος Bς, συνιοντος D*, intellegit *abcd* *εσπαρμενον Babc Orig* 1,308, *σπειρομενον Dd* 6. *αυτου Babcdς, αυτων D* hoc est quod s. v. seminatum est *c* 7. *ἐπὶ*] supra *abc* *πετρώδη*] petrosa loca *b*, petra *a* *ἀκούων τὸν λόγον c* 8. *εὐθέως Orig* 1,308[d] *ουκ εχει δε BDς Orig* = sed non habet *abc* 8. 9. *εν* (in *d*, *om D*) *εαυτω BDdς Orig = ante ῥίζαν abcυ* 9. *ἀλλὰ*] et *c* = est temporalis *abcυ* *θλειψαιως D* *Orig* 1,308[b] 10. *ευθυς Bς Orig, ευθεως D* = in spinis *abc* *σπαρεις Bbυς, σπειρομενος Dacd*

stri autem beati oculi quia uident, et aures uestrae quia audiunt. [17]amen quippe dico uobis quia multi prophetae et iusti cupierunt uidere quae uidetis (uidistis), et non uiderunt, et audire quae auditis (audistis), et non audierunt. [18](135,2) uos ergo audite parabolam seminantis. [19]omnis qui audit (audierit *F*) uerbum regni et non intellegit, uenit malus et rapit quod seminatum est in corde eius: [hic est qui secus uiam seminatus est.] [20]qui autem super (supra) petrosa (petrosam) seminatus est, hic est qui uerbum audit et continuo cum gaudio accipit (accepit) illud, [21]non habet autem in se radicem, sed est temporalis, facta autem tribulatione et persecutione propter uerbum continuo scandalizatur. [22]qui autem seminatus est (est sem. *FL*)

οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. 23ὁ δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιείς, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ ὃ μὲν ἑκατὸν ὃ δὲ ἑξήκοντα ὃ δὲ τριάκοντα. 24Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. 25ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἐπέσπειρεν ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου καὶ ἀπῆλθεν. 26ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. 27προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ

1. ὁ ἀκούων τὸν λόγον *c* καὶ om *c* η μεριμνα του αιωνος (*add* τούτου *cυς*) *BDcυς*, per sollicitudinem saeculi huius *b*, sollicitudine saeculi *a* 2. η απατη *BDς*, voluptas c, voluptates *b*, voluntates *a* πλουτου *Bς et corr D*, πλουτους *pr D* συμπνιγει *Bς*, συνπνειγει *D*, suffocat *ac*, simul suff. *d*, suffocant *b* 3. ἐπὶ] in *abc* την καλην (*add* την *B?*) γην *BC Orig* 1,308[e] = τὴν γῆν τὴν καλὴν *abcς* ακουων *Bς Orig* = *ante* τὸν λόγον *Dabcυ* 4. συνιεις *BD Orig*, συνιών *ς* ος δη *Bς Orig* = τοτε *Dabc* fructum adferet *ab* ὃ μὲν] aliud quidem *abc*, quodam *d* 4.5. centesimum (c *a*) ... sexagesimum ... trigesimum (xxx *a*) *abc* 4. ὃ δὲ] quod autem d, aliud bc, et aliut *a* 5. ὃ δὲ] aliud vero bc, aliut *a* τριάκοντα] *add* qui habet aures audiat *b* λέγων] iesus c 6. ὡμοιώθη] = simile est *abcd* σπειραντι *Babcυ*, σπειροντι *Dς* 7. εν τω αγρω αυτου *Babcυς*, εν τω ιδιω αγρω *D* ἀνθρώπους] homines eius *b* 8. inimicus eius *abc*, inimicus *Iren* 287 εχθρος *D* επεσπειρεν *Babcdυ Orig* 3,134[d] *Iren*, εσπειρεν *Dς* zizaniam c ανα (*om Orig*) μεσον του σιτου *BDυς Orig*, in triticum *ab*, inter triticum (frumentum *Iren*) c *Iren* 9. ὅτε δὲ] = sed cum *abc* 10. και *Bυς* = *om Dabc*

in spinis, hic est qui uerbum audit, et sollicitudo saeculi istius (huius) et fallacia diuitiarum suffocat uerbum, et sine fructu efficitur. 23qui uero in terram bonam (terra bona) seminatus est, hic est qui audit uerbum et intellegit, et fructum adfert (aff. *al*, afferet *F*), et facit aliud quidem centesimum (centum *FL*), aliud autem sexagesimum (sexaginta *FL*), aliud uero (porro aliud) tricesimum (triginta *FL*). 24(136,10) aliam parabolam proposuit illis (eis) dicens Simile factum est regnum caelorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo. 25cum autem dormirent homines, uenit inimicus eius et superseminauit zizania in medio tritici et abiit. 26cum autem creuisset herba et fructum fecisset, tunc adparuerunt (app.) et zizania. 27accedentes autem serui patris familias dixerunt ei Domine, nonne bo-

οἰκοδεσπότου εἶπον αὐτῷ Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; [28]ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι αὐτῷ λέγουσιν Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά; [29]ὁ δέ φησιν Οὔ, μή ποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. [30]ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα ἕως τοῦ θερισμοῦ. καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συνάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. [31]Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· [32]ὃ μικρότερον μέν ἐστιν πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον

1. *οἰκοδεσπότου*] *add εκεινου D* dicunt *d* *εσπειρας Babcdvς, εσπειρες CD* 1. 2. = in agro tuo *abc* *ζιζανια BCD, τὰ ζιζ. ς* *ὁ δὲ*] = et *abc* *ἔφη*] ait *abc*, dixit *d* 3. *ἐποίησεν τοῦτο a* *οι δε δουλοι αυτω λεγουσιν C, οι δε αυτω λεγουσι B = λεγουσιν αυτω* (et *a*) *οι δουλοι Dabc, οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ vς* *ουν Bς = om Dabc* 4. *απελθοντες συλλεξωμεν* (*συνλ. D*) *BDς*, imus et (euntes *d*) colligimus *abcd* *ο δε φησιν* (*ἔφη ς*) *BCς*, et ait *cv*, *λεγει* (ad ait *b*, dixit *a*) *αυτοις Dab* *οὔ*] nolite *b* *συνλεγοντες D* 5. *ἐκριζώσητε*] eradicetis *abc* *αυτοις τον σιτον Bς = και τον σειτον συν αυτοις D*, et triticum sed *abc* *Cypr* 74 6. *αμφοτερα Bς = ante συναυξανεσθαι* (crescere) *Dabcdv* *εως BD, μέχρι ς* *εν* (*add τῷ ς*) *καιρω BDab*, tempore *c* 7. *ἐρῶ*] dico *d* *συνλεξατε D* 8. *αυτα εις δεσμας Bς*, ea fasciculos (fasciculis *b*) *abcv*, *δεσμας D. δέσμας τὰ ζιζάνια Origenes* 3,135 *αυτα Bς = om Dabc* 9. *συναγετε B, συνλεγεται D, συναγάγετε ς* *αποθην pr D* *παρεθηκεν Bvς = ελαλησεν Dabc* 10. *Hilar* 676 11. *λαβὼν*] accipiens *abc* in agrum suum *ab* *μικρότερον*] minimum *abc* 12. *των om pr D* *αυξηθη Bς, αυξηση D* *μειζον Babcdvς, μειζων D*

num semen seminasti in agro tuo? unde ergo habet zizania? [28][et] ait illis Inimicus homo hoc fecit. serui autem dixerunt ei Vis, imus (ibimus) et colligimus (colligemus) ea? [29]et ait Non, ne forte colligentes zizania eradicetis simul cum eis (c. eis sim.) et triticum (s. et tr. c. eis *F*). [30]sinite utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus Colligite primum zizania et adligate (all.) ea fasciculos ad comburendum (cumb. conb.), triticum autem congregate in horreum meum. [31](137,2) aliam parabolam proposuit eis dicens Simile est regnum caelorum grano sinapis, quod accipiens homo seminauit in agro suo; [32]quod minimum quidem est [omnibus seminibus, cum autem creuerit, maius est *om F*] omnibus holeribus

τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῖν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. [33]Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς. Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. [34]Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς, [35]ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς.

[36]Τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν. καὶ προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες Διασάφησον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. [37]ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἔστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, [38]ὁ δὲ ἀγρός

1. των *BDς* = πάντων τῶν *abcv Hil* 676 εστιν *BDς* = γίνεται (fit) *post* μεῖζον *abc* *Orig* 2,589 3,577 γίνεται] fiet *d* δενδρον *BBvς Orig* = arbor tanta (talis *b*, magna *c*) *abc* ἐλθεῖν] = veniant *post* caeli *abcv* 2. κατασκηνοιν *BD*, κατασκηνοῦν *ς* 3. ελαλησεν (dixit *a*) αυτοις *Babcς*, παρεθηκεν αυτοις λεγων *C*, *om D* 4. αλευρου σατα τρια *BDvς* = farinam mensuris tribus (mensuras tres *d*) *abcd Hil* 5. ἐζυμώθη] fermentetur *d* ελαληνσεν *pr D* 6. ad turbas *bc*, *om a?* παραβολης *BDς Origenes* 3,8 446*b* = παραβολῶν *abcv* ουδεν *B Orig* 3,8, ουκ *Dabcvς Orig* 3,446*b* 7. διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος *om Hilar* 15 8. ἀπὸ] = ante *abc* καταβολης *B Orig* 3,695*a* = *add* κοσμου *Dabcvς* 9. ἦλθεν] abiit *ab*, εἰσῆλθεν *Orig* 3,3 οικιαν *BDabc*, *add* ὁ Ἰησοῦς *ς* προσηλθαν *B*, προσηλθον *Dς* 10. διασαφησον *B Orig* 4,254*a*, φρασον *Dς Orig* 3,3*c* 4*b* 444*d* 481*b*, dissere *cv*, enarra *ab* παραβολὴν] = *add* tritici et *abc* 11. τοῦ ἀγροῦ *om c* ὁ δὲ] = at iesus (ὁ δὲ Ἰησοῦς) *abc* ειπεν *BDς*, ait *abc*, *add* αὐτοῖς *cς* qui seminavit *ς* 12. semen bonum *d* ἔστιν] *post* υἱὸς *c*, *post* ἀνθρώπου *a* *Irenaeus* 261

et fit arbor, ita ut uolucres caeli ueniant et habitent in ramis eius. [33](138,5) aliam parabolam locutus est eis. Simile est regnum caelorum fermento, quod acceptum (-pto) mulier abscondit in farinae satis tribus, donec fermentatum (firment. *pr F*) est totum. [34](139,6) haec omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis [dicens *L*]; [35]ut impleretur (adimpl.) quod dictum erat (est) per prophetam dicentem Aperiam in parabolis os meum, eructuabo abscondita a constitutione mundi. [36](140,10) tunc dimissis turbis uenit in domum. et accesserunt ad eum discipuli [eius] dicentes Dissere (edissere) nobis parabolam [tritici] zizaniorum agri. [37]qui respondens ait Qui seminat bonum semen est filius hominis, [38]ager

ἐστιν ὁ κόσμος, τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας, τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ, [39]*ὁ δὲ ἐχθρός ἐστιν ὁ σπείρας αὐτὰ ὁ διάβολος, ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια αἰῶνος ἐστίν, οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοι εἰσίν.* [40]*ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος.* [41]*ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν,* [42]*καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.* [43]*τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων ὦτα [ἀκούειν] ἀκουέτω.*

[44]*[Πάλιν] ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς*

1. est hic mundus *abc*, saeculum (*αἰών?*) est *Iren* 287   2. sunt filii maligni *Iren* 288, filii sunt nequitiae (iniqui *b*) *abc*   3. *ἐστιν B = ante ο διαβολος Dcς, post διάβολος ab*   *αὐτὰ om D*   *αιωνος BD Orig* 3,254, *τοῦ αἰῶνός ς Orig* 3,444[a]   4. *ανγελοι D, ἄγγελοι τοῦ θεοῦ Orig* 3,444[b]   *οὖν om Iren* 287   *συλλεγεται Bς, συνλεγονται D*   5. *κατακαιεται B, κατακαιονται D*, comburuntur *abc Lucif* 141, comburentur *Iren*, *καιεται Cς*   in consummationem *b*   *αιωνος BDPabc Iren* 287 *Hilar* 1103, *add τούτου ς*   6. *αποστειλει P*   *συνλέξουσιν D*   8. *τὴν ἀνομίαν*] iniquitates *d*   *βαλουσιν BPabcvς Orig* 3,456[c] *Iren* 287, mittet *Hil* 1103, *βαλλουσιν Ddv*   in camino *d Lucif*   9. 10. iusti autem *Iren* 165   10. *εκλαμψουσιν BPς, λαμψουσιν D Origenes* 3,444[cde] 445[cd]   *ὡς εἷς ἥλιος Orig* 3,445[ad]   11. *ακουειν DPcς Orig* 3,444[d] *Hil* 1103, *om Bab*   12. *παλιν ομοια Pς Hil* 677, *ομοια BDac*, aliam similitudinem adiecit dicens simile *b*   *Iren* 261   *θησαυρω Dab*   13. *ἐν τῷ ἀγρῷ κεκρυμμένῳ c*   *τῷ om D*   *εὑρὼν ἄνθρωπος*] *ευρων τις D*, quidam inveniens *d*   *ἔκρυψεν*] *add αὐτόν b*   *ἀπὸ*] prae *abc*

autem est mundus, bonum uero semen, hi (hii) sunt filii regni, zizania autem filii sunt nequam, [39]inimicus autem qui seminauit ea est diabolus, messis uero consummatio saeculi est, messores autem angeli sunt. [40]sicut ergo colliguntur zizania et igni conburuntur (comb., conburentur *F*), sic erit in consummatione saeculi. [41]mittet filius (filium *pr F*) hominis angelos suos, et colligent (-gunt *pr F*) de regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem, [42]et mittent (mittunt) eos in caminum ignis: ibi erit fletus et stridor dentium. [43]tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum (sui *F*). qui habet aures [audiendi] audiat. [44]simile est regnum caelorum thensauro (thes.) abscondito in agro, quem qui inuenit homo abscondit, et prae gaudio

*χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ πωλεῖ πάντα ὅσα ἔχει, καὶ ἀγοράζει τὸν
ἀγρὸν ἐκεῖνον.* 45 *πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώ-
πῳ ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας·* 46 *εὑρὼν δὲ ἕνα πολύτιμον
μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακεν πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν
αὐτόν.* 47 *πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βλη-
θείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ,* 48 *ἣν
ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες αὐτὴν καὶ ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καθί-
σαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἄγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον.*
49 *οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι*

7. *αὐτὴν ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ καθίσαντες*

1. *ὑπάγει* ***Origenes*** **1,186,** *ἄπεισι* ***Orig*** **3,446*f*** **447*e*** *καὶ* ***prius om a*** *πωλει παντα* **(*om B Orig*)** *οσα εχει* ***BDabcv Orig*** **3,446*f*,** *παντα οσα εχει πωλει* ***Pς Orig*** **1,186** **2. 3.** *ανθρωπω εμπορω* **(*ενπ.* *D*)** ***DPabcς Orig*** **3,451*b*** ***Cypr*** **239 303,** *εμπορω* ***B*** **3.** *καλοὺς* ***Origenes*** **3,451*b*,** *τοὺς καλοὺς* **3,451*b*** **801** bonas margaritas *Cypr*, bonam margaritam *abc* *ευρων δε* ***BDabcvς***, ubi autem invenit *Cypr*, *ος ευρων* ***P***, et inveniens *d* *ενα* ***BPcς Orig*** **3,448*bc*** **801,** ***om Dabd Cyprian*** **4.** *πεπρακεν* ***BPς Orig*** **3,448*bc*,** *επωλησεν* ***D*** ***Origenes*** **3,453*a*** *παντα οσα* ***BPς Orig***, omnia quae (quaecunque *b*) *b* ***Cyprian***, quaecunque *ac*, *α* ***D*** *εἶχεν*] = habuit *abc* ***Cypr*** **5.** ***Hilarius*** **677 (75)** ***Orig*** **3,453*bde*** **455*ae*** retiae *abc* **6.** in mari *ab* *καὶ . . . συναγαγούσῃ*] et . . . congreganti *c*, quae . . . collegit *ab* *γένους*] = genere piscium *abc* ***Hilarius*** **75** **6. 7.** *ην οτε* ***BPcς***, *οτε δε* ***Dab*** **7.** *ἐπληρώθη*] implessent *c* *αναβιβασαντες* ***BPς***, educentes *c*, *ανεβιβασαν* ***D***, eduxerunt *ab*, educent *d* *αυτην* ***DPabd***, ***om Bcvς*** *και επι* (secus *cv*) *τον αιγιαλον* ***Ccv***, *επι* (ad *b*) *τον αιγιαλον και* ***BDbς***, ad litus *a* **8.** *συνέλεξαν*] elegerunt *abc* *τα καλα* ***BPcς Origenes*** **3,454*a*,** *τα καλλιστα* ***D***, optimos pisces *ab*, meliora *d* *αγγεια* ***Pς Origen*** **3,456*a*,** *τα αγγια* ***D***, *αγγηα* ***B?***, *ἄγγη* ***Orig*** **3,454*a*** **456*d*** **457,** vasis* *d* = vasis suis *abc* *ἔβαλον ἔξω* *bc* *εβαλαν* ***D*** **9.** *αιωνος* ***BPabcv Orig*** **3,456*b*,** *κοσμου* ***D*** *ανγελοι* ***D***

illius uadit et uendit uniuersa quae habet, et emit (emet) agrum il-
lum. 45 iterum simile est [regnum caelorum] homini [negotiatori *om F*]
quaerenti bonas margaritas: 46 inuenta autem una pretiosa (praetiosa)
margarita abiit et uendidit omnia quae habuit, et emit eam. 47 iterum
simile est regnum caelorum sagenae (saginae) missae in mare [et *om*
FL] ex omni genere [piscium] congreganti; 48 quam, cum impleta es-
set, educentes et secus litus sedentes elegerunt bonos in uasa, malos
autem foras miserunt. 49 sic [enim] erit in consummatione saeculi. exi-

καὶ ἀφοριοῦσιν τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, [50]*καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.* [51]*συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ Ναί.* [52]*ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.*

[53]*Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν.* [54]*καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις;* [55]*οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσὴφ καὶ Σίμων καὶ Ἰού-*

1. *τοὺς*] *αὐτοὺς τοὺς* ***Orig*** **3,456**[b] *ἐκ . . . δικαίων*] a iustorum conversatione ***Lucif* 141** *βαλουσιν* ***BDPabcdς Orig****, βαλλουσιν* ***pr D*** 2. in camino *a* ignis ardentis *c* 3. *συνηκατε* ***BDbc****, καὶ εἶπεν (λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ς) συνήκατε aς* ***Orig* 3,457**[cf] **4.** *ναι* ***BD Hil* 678,** ***add*** *κύριε* ***abcς*** *ο δε* ***Bς****, ο δε ιησους* ***C*** = et ***bc Hil****, om* ***Dv*** *λεγει* ***D et marg pr B****, ειπεν* ***in contextu B et ς****,* ait ***bc Hil*** *αὐτοῖς*] illis iesus *c* *μαθηθευθεις* ***D*** **5.** *εν τη β.* ***CDbcv Hil Iren* 237,** *τη β.* ***B Orig* 3,459*f*,** *εἰς τὴν βασιλείαν ς* 6. proferet *ac* thensauris *d* **7. *Orig* 3,461**[def] **8.** veniens *abc*, venit ***Hilar* 678** **9.** = in synagogis (-gas *d*) bcd *εκπλησσεσθαι* ***BCD****, ἐκπλήττεσθαι ς* ***Orig* 3,462**[c] *αὐτοὺς*] *πάντας* ***Orig*** **10.** *τούτῳ πόθεν* ***Orig*** *η σοφια αυτη* ***Bbς Orig****, πασα η σοφεια αυτη* ***D****,* sapientiam *a*, sapientia tanta *c* virtutem *a* **11.** filius ioseph fabri *ab* *ουχ* ***B Orig* 3,462**[d] **4,115,** *ουχι* ***Dς****,* nonne *ab*, et *c* maria dicitur *d* *μαριαμ* ***BDς Orig* 3,462**[d] **4,115,** *μαρια* ***C Orig* 4,282** **12.** *ιωσηφ* ***BCabcv Origenes* 3,462**[d] **4,115,** *ιωαννης* ***D Orig* 4,282**[e]*, Ἰωσῆς ς* *καὶ ante* simon ***om c***

bunt angeli et separabunt malos de medio iustorum, [50]et mittent (mittunt) eos (ignis *L*) in caminum ignis: ibi erit fletus et stridor dentium. [51]intellexistis haec omnia? dicunt ei Etiam. [52]ait illis Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo noua et uetera. [53]et factum est cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde. [54](141,1) [et] ueniens in patriam suam docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur et dicerent Vnde huic sapientia haec et uirtutes (uirtus *L*)? [55]nonne hic est fabri filius? nonne mater eius dicitur Maria, et fratres eius Iacobus (Iacob) et Ioseph et Simon et Iudas? [56]et sorores eius nonne

δας; 56καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσίν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; 57καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 58καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

1Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ, 2καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. 3ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν καὶ ἐν τῇ φυλακῇ ἀπέθετο διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· 4ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης αὐτῷ Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν. 5καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἐφοβήθη

1. *προς* ***BDς Orig***, apud *bc* **2.** *ταυτα παντα* ***Bς***, *παντα ταυτα* ***Dbc Orig*** 4,269 **3.** *ειπεν* ***BDbcς***, *λεγει* ***Z*** *τη πατριδι* ***BDa***, *add αὐτοῦ* ***bcvς Orig*** 3,462^b, *τη ιδια πατριδι* ***Z Orig*** 3,133^a **4.** *καὶ οὐκ*] = et (*om a*) ideo non *abc* ***Orig*** 3,466^b **5.** *τας απιστειας* ***D*** **6.** ***Hil*** 679 *ἐκείνῳ*] *add δε* ***D*** *τετρααρχης* ***Z*** *ἀκοὴν*] famam *abc*, opinionem *d* **7.** de iesu *c* *εἶπεν*] ait *bc* ***Hil*** 679 *ουτος* ***BZcς Orig*** 3,521^e, *μητι* (numquid) *ουτος* ***Da?b***, *ὅτι αὐτὸς* ***Orig*** 3,469^c *βαπτιστης* ***BZcς Orig***, *add ον εγω απεκεφαλισα* ***Dab*** **8.** *αυτος* ***BDZbcvς Orig*** 3,469^c 521^e, *ουτος* ***Cd Orig*** 3,521^e *cod* *ἐκ νεκρῶν* ***Orig*** 3,521^e **9.** *ενεργουσιν* ***BZς***, *εναργουσιν* ***D*** *εν* ***BDbcς Orig***, *om* ***Z*** *ηρωδης* ***DZbcς Orig*** 3,469^c, *add τοτε* ***B*** *εδησε* ***B*** **10.** *αυτον* ***DZbcς Orig*** 3,469^c, *om* ***B Orig*** 3,470^b *και εν τη φυλακη απεθετο* ***B***, *ἐν φυλακῇ καὶ ἀπέθετο* ***Orig*** 3,470^b, *ἀπέθετο ἐν τῇ φυλακῇ* ***Orig*** 3,471^b, *καὶ ἔθετο* (misit *abc*) *ἐν φυλακῇ* (carcerem *ac*) *abcς*, *εν τη φυλακη* ***Z Orig*** 3,469^c, *εν φυλακη* ***D*** **11.** *φιλιππου* ***BZ Orig*** 3,470^b, *post αὐτοῦ b*, *om* ***Da?c*** *ο* (*αυτω ο* ***B?***) *ιωαννης αυτω* ***BZ***, *αυτω ο* (*ὁ om* ***D***) *ιωαννης* ***Dabcς Orig*** 3,470^c **11. 12.** non tibi licet facere istud ***Hil*** 1241 (*sine nomine evangelistae*)

omnes apud (aput *F*) nos sunt? unde ergo huic omnia ista? 57et scandalizabantur in eo. (142,1) Iesus autem dixit eis Non est propheta sine honore nisi in patria sua et in domo sua. 58et non fecit ibi uirtutes multas propter incredulitatem illorum (eorum). 1(143,2) In illo tempore audiuit (audiit) Herodes tetrarcha (tetharca *F*) famam Iesu, 2et ait pueris suis Hic est Iohannes baptista (babt.): ipse surrexit a mortuis, et ideo uirtutes operantur in eo. 3(144,2) Herodes enim (autem) tenuit Iohannem et alligauit eum et posuit in carcerem (-cere) propter Herodiadem uxorem fratris sui: 4dicebat [enim] illi Iohannes Non licet tibi habere eam. 5et uolens illum occidere, ti-

τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. [6]γενεσίοις δὲ γενομένοις τοῦ Ἡρῴδου ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἤρεσεν τῷ Ἡρῴδῃ, [7]ὅθεν μεθ᾽ ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἂν αἰτήσηται. [8]ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς Δός μοι φησὶν ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. [9]καὶ λυπηθεὶς ὁ βασιλεὺς διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσεν δοθῆναι, [10]καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. [11]καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. [12]καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ πτῶμα καὶ ἔθαψαν αὐτό, καὶ ἐλθόντες

10. *αὐτόν,*

1. *ὄχλον*] populum *abc*   *οτι DZς et pr marg B, επει B*   *εἶχον αὐτόν a*   *γενεσιοις δε γενομενοις BDZ, γενεσιων δε γενομενων C, γενεσίων δὲ ἀγομένων ς*, die autem natalis *abc*   2. *της ηρωδιαδος BZbcdς Orig* 2,44, *αυτου ηρωδιας D*   *ἐν τῷ μέσῳ*] = in medio triclinio *bc*   3. *ὡμολογησεν BDbcvς, ωμοσεν Z*   4. *αν BD, εαν Zς*   *αἰτήσηται*] = *add* ab eo *bc*   *προβιβασθεῖσα*] praemonita *abc*   5. *φησιν BZvς* = *ειπεν ante δος Dabc*   *ωδε BDZς* = *om abc*   *επι* (in) *πινακι* (*-κει Z*) *BZbcς*, in hoc disco *a*, disco *Hilar* 679, *om D*   *τὴν om pr D*   6. *λυπηθεις BD, ἐλυπήθη abcvς*   *βασιλευς BDZς* = *add* herodes *abc*   *δια BDab, δια δε Zvς*, sed propter *c*   iuramentum *ab*, iusiurandum *c*   *και Bvς* = *και δια Dabc*   7. *δοθῆναι*] dari puellae *c*   7-9. *καὶ πέμψας . . . τῷ κορασίῳ om c*   7. *καὶ πέμψας*] = misit autem et *ab*   *ιωαννην BZ, τον ιωαννην Dς*   8. in carcerem *a*   *ἐπὶ*] *επι τω D*, in *a*   9. *και prius BDZvς* = puella autem *bc*   *προσελθοντες BDabcς, ελθοντες Z Orig* 3,473*a*   10. *αὐτοῦ*] iohannis *b*   *πτωμα BCD, σῶμα ς*, corpus *abcd*, *add αυτου Dacd*   *αυτο Dbcvς, αυτον Ba.*   *θάπτουσιν αὐτοῦ τὸ λείψανον Orig*

muit populum, quia sicut prophetam eum habebant. [6](145,6) die autem natalis Herodis saltauit filia Herodiadis in medio [triclinio] et placuit Herodi; [7]unde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo. [8]at illa praemonita a matre sua Da mihi, inquit, hic in disco caput Iohannis baptistae. [9]et contristatus est rex, propter iuramentum (ius iurandum) autem et eos qui pariter recumbebant (q. simul discumb.) iussit dari, [10]misitque et decollauit Iohannem (-nnen **F**) in carcere. [11]et adlatum (all. **F**) est caput eius in disco et datum est puellae, et tulit (atulit *Foroiuliensis*) matri suae. [12]et accedentes discipuli eius tulerunt corpus [eius] et sepelierunt il-

ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ. 13ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ᾽ ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. 14καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ᾽ αὐτοῖς καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν. 15ὀψίας δὲ γενομένης προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ λέγοντες Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν· ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. 16ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. 17οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας. 18ὁ δὲ εἶπεν Φέ-

3. πεζοὶ

1. *ακουσας δε BDZ Orig* 3,473*b*, quo audito *abc*, *καὶ ἀκούσας ς* 2. in navicula (-lam *a*) *abc*, navigio *d* = *τόπον ἔρημον abc* 3. *πεζη BDς Orig* 3,474*b*, pedibus *a*, *πεζοι Zbcv* *ἀπὸ*] = de *abc* *εξελθων ειδεν BDv*, *ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδε ς Orig* 3,509*d*, cum exissent vidit *c*, ut vidit (*add* iesus *a*) *ab* 4. *πολυν οχλον Bς Orig* 3,509*c* 474*c* = *οχλον πολυν Dabc* *καὶ om ab* *επ αυτοις* (*αὐτοὺς ς*) *BCς*, *ἐπ᾽ αὐτὸν Origen* 3,509*d*, *περι αυτων D*, illis *abc* 5. *αρρωστους BZς Orig*, infirmos *cd*, languidos *ab*, *αρρωστουντας D* *προσηλθαν B*, *προσηλθον Dς* *μαθηται BZb*, *add αυτου Dacς Orig* 3,475*d* 476*a* 6. = *ὁ τόπος ἐστίν abc* *παρηλθεν ηδη Z* 7. *απολυσον BDabcς*, *add ουν CZ Origenes* 3,476*b* turbam *a* ut (et *a*) euntes *abc* *εις τας κωμας BDZabcvς Orig* 3,476*c* *Hilar* 679, *εις τας κυκλω κωμας C*, *om Orig* 3,477*a* 8. *ιησους BPabcς*, *om D* *αὐτοῖς om ab* 8. 9. = non habent necesse ire *abc Hil* 681 8. *χριαν PZ* 9. *τοῦ ἀπελθεῖν Origenes* 3,476*d* *αυτοις BPZabς Orig* 3,477*a*, *post φαγειν D*, illis autem *c* *οι δε λεγουσιν BDPς*, ...*ον Z* = responderunt *abc* 10. *ὧδε om ab* *ο δε ειπεν* (*ειπε B*) *BDPς* = et ait (*add* illis *c*) iesus *abc*

lud, et uenientes nuntiauerunt Iesu. 13(146,3) quod cum audisset Iesus, secessit inde in nauicula in locum desertum seorsum. et cum audissent turbae, secutae sunt eum pedestres de ciuitatibus. 14et exiens uidit turbam multam, et misertus est eis (eius) et curauit languidos eorum. 15(147,1) uespere autem facto accesserunt ad eum discipuli eius dicentes Desertus est locus, et hora iam praeteriit: dimitte (demitte) turbas, ut euntes in castella emant sibi escas. 16Iesus autem dixit eis (illis *F*) Non habent necesse ire: date illis uos manducare. 17responderunt ei Non habemus hic nisi quinque panes et duos pis-

ρετέ μοι ὧδε αὐτούς. [19]καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοῦ χόρτου, λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ηὐλόγησεν, καὶ κλάσας ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. [20]καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. [21]οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι χωρὶς παιδίων καὶ γυναικῶν.

[22]Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. [23]καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν

1. *φερεται DZ* *μοι ωδε αυτους BZ, μοι αυτους ωδε Pς* = *μοι αυτους D*, eos ad me *abc* *κελευσας DPabcvς Origenes* 3,479^b, *κελευσατε pr B, εκελευ... Z, κελεύει Orig* 3,509*f* 510^a *τους οχλους BPdς Orig* = *τον οχλον Dabc* 2. *του χορτου BC Orig, τους χορτους Pς, τον χορτον D*, faenum *abc* (substrato feno *Hilar* 679) *λαβων BPabcv Orig* 3,479^b 481^d, *καὶ λαβὼν ς, ελαβεν D* *ἀναβλέψας*] *Orig* 3,510^a, aspiciens *abc* 3. *ηυλογησεν DP Orig* 3,478^a 510^a, *ευλογησε Bς Orig* 3,481^d *μαθηταῖς*] = discipulis suis *abc* 4. *τοὺς ἄρτους*] *Hil* 681 682, *om b* *μαθηταὶ*] *add* posuerunt *b* *πάντες om d* 5. *ἦραν*] collegerunt *ab* *τὸ περισσεῦον*] reliquias *cd et ante* collegerunt *ab* *των κλασματων BDPbς Origenes* 3,478^b, *post κοφίνους c, om a* 6. = manducantium autem fuit numerus *abcv* *αισθιωντες pr D* *ανδρες ωσει* (*ως D*) *BDPς, ἄνδρες Orig* 3,478^d = virorum *post* milia *abc* 7. *χωρὶς*] exceptis *abc* *παιδιων και γυναικων Dabc Orig* 3,478^d 479^a, *γυναικων και παιδιων BPvς* 8. *εὐθέως om C* *ηναγκασεν* (*-σε B, add ὁ Ἰησοῦς ς*) *BCDPvς* = iesus iussit *abc* *αυτου BPabcς, om CD Orig* 3,482^{ce} *ενβηναι D* in naviculam (-la *ac*) *abc* *το DPς Orig, om B* 9. *προαγιν D* *αυτον BPcς Origenes, om Dab* *ἕως οὗ*] = donec ipse *abc* 10. = et dimissa turba *abc* *ἀνέβη*] *add* iesus *c* in monte *ac* *κατ ιδιαν Bς Orig* 3,484^b, *καθ ιδιαν D*, solus *abc*

ces. [18]qui ait eis Adferte (Aff. *F*) illos mihi huc. [19]et cum iussisset turbas (turbam) discumbere super (supra) faenum (fenum), acceptis quinque panibus et duobus piscibus, aspiciens in caelum bene dixit, et fregit et dedit discipulis [suis] panes, discipuli autem turbis. [20]et manducauerunt omnes et saturati sunt, [et *om F*] tulerunt reliquias fragmentorum, duodecim cophinos (rel. duod. coph. (xii cof. *F*) fr.) plenos. [21]manducantium autem [fuit] numerus quinque (v̄ *F*) milia uirorum exceptis mulieribus et paruulis. [22](148,6) et statim iussit discipulos [suos] ascendere in nauiculam (-cula *FL*) et praecedere eum trans fretum, donec dimitteret (dem.) turbas. [23](149,2) et dimissa (dem.) turba ascendit in montem (monte *F*) solus orare. (150,4) ue-

προσεύξασθαι. ὀψίας δὲ γενομένης μόνος ἦν ἐκεῖ. 24τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. 25τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἦλθεν πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν. 26οἱ δὲ μαθηταὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα ἐταράχθησαν λέγοντες ὅτι φάντασμά ἐστιν, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. 27εὐθὺς δὲ ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς, λέγων Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. 28ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με ἐλθεῖν πρός σε ἐπὶ τὰ ὕδατα. 29ὁ δὲ εἶπεν Ἐλθέ. καὶ καταβὰς

1. navicula *abc* 2. ηδη *BPbcς*, *om Dav* μεσον της θαλασσης ην βασανιζομενον *Pς*, in medio mari iactabatur *abc*, ην εις μεσον της θαλασσης βασανιζομενον *D*. *similiter Orig* 3,482 483 484 *Hil* 679. σταδιους πολλους απο της γης απειχε βασανιζομενον *B* a fluctibus *ab*, fluctibus *c Hil* ἦν] η *D* 3. γὰρ] autem *a* εναντιος ο ανεμος *BDPς* = illis ventus contrarius *abc* τεταρτη δε φυλακη *BPς*, τεταρτης δε φυλακης *D* ηλθεν *P*, ηλθε *B abcv Orig* 3,483[c], απηλθεν *Dς* 4. προς αυτους *BCDP Orig* = *add* ὁ Ἰησοῦς *abcς* περιπατων *ante* προς *D* επι την θαλασσαν *BP Orig* 3,483[c], επι της θαλασσης *Dς*, super mare *abc*. οὐ γέγραπται Ἦλθε πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τὰ κύματα, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὰ ὕδατα *Origenes* 3,483[c] 4. 5. οι δε μαθηται ιδοντες αυτον *BD*, και ιδοντες αυτον οι μαθηται *Pς* = videntes autem illum *ab*, et videntes eum *cv* 5. της θαλασσης *BCD*, την θαλασσαν *Pς* 6. ευθυς δε *BD*, εὐθέως δὲ *ς*, statimque *abc* 7. ο ιησους *B*, *post* αυτοις *Pς* = *ante* ἐλάλησεν *abc*, *om D* θαρσειτε *Bς Orig* 3,485[b], θαρρειτε *D* *Hil* 683 ego sum nolite timere *cv*, nol. tim. ego sum *ab* 8. ο πετρος ειπεν αυτω *B*, αυτω (*add* ὁ *ς*) πετρος ειπεν *Dbς*, petrus dixit *acv* με] μοι *C* 9. ελθειν προς σε *BCDabc*, πρός σε ἐλθεῖν *ς* ἐπὶ τὰ ὕδατα] super aquam *abcd*. οὐκ ἐπὶ τὰ κύματα, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὰ ὕδατα *Orig* 3,483[d] at (et *a*) ipse ait *abc*

spere autem facto solus erat ibi. 24nauicula autem in medio mari iactabatur (uexab.) fluctibus: erat enim contrarius uentus. 25quarta autem uigilia noctis uenit ad eos ambulans super (supra) mare. 26et uidentes eum supra mare ambulantem turbati sunt dicentes quia (quod *F*) phantasma (fant.) est, et prae timore clamauerunt. 27statimque Iesus locutus est eis, dicens Habete fiduciam, ego sum, nolite timere. 28(151,10) respondens autem Petrus dixit Domine, si tu es (Si tu es dom.), iube me uenire ad te (ad te uenire) super aquas. 29at ipse ait Veni. et descendens (discend.) Petrus de nauicula am-

ἀπὸ τοῦ πλοίου Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. [30]*βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξεν λέγων Κύριε, σῶσόν με.* [31]*εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ Ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;* [32]*καὶ ἀναβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος.* [33]*οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες Ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ.*

[34]*Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέθ.* [35]*καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας,* [36]*καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ ὅσοι ἥψαντο διεσώθησαν.* [1]*Τότε*

1. *ἀπὸ*] = de *abc*   *πετρος BD*, *ὁ Πέτρος ς* = *ante ἀπὸ τοῦ πλ. abc*   *περιεπατησεν BDς* = ambulabat *abc*   *ὕδατα*] aquam *abc*   *ελθειν* (ut veniret) *Dabcvς Orig*, *και ηλθεν B*   2. *Orig* 3,485[c]   3. mergere *c*   *ευθεως δε BDς* = et continuo *abv*, et *c*   4. *ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα om c*   *ο Bς*, *om D*   extendens *ab*   5. *Cypr* 317   *αναβαντων* (*εμβ. Pς*) *αυτων BD Origenes* 3,483[b], cum ascendissent *av*, ascendentibus *d*, cum ascendisset *bc* (ingressusque navem *Hil* 679)   5. *et* 6. navicula *abc*   6. *ελθοντες DPabcvς*, *om BC*   7. *θεου υιος ει BPς Orig* 3,486[b] 503[f] *et alibi* = *υιος θεου ει* (*add συ D*) *Dab*, filius dei est *c Hilar* 684 912   8. *ἦλθον*] inde venerunt *c*, invenerunt *a*   *εις την γην Pabcdvς Orig* 3,487[c] 483[e] 484[b], *επι την γην BCD*, *add εις BD*   *γεννησαρεθ P*, *γεννησαρετ B?ς*, *γεννηζαρεθ B?*, *γενησαρετ Orig* 3,487[c] 502[b], *γενεσαρετ Orig* 3,483[c] 484[b], *γεννησαρατ corr D* = *γεννησαρ a et pr D Hilar* 684, genesar *bc*, gennasar *d*   9. *εκεινου BDPvς* = illius adorabant eum et *abc Hilar*   *απεστειλαν BDPcς*, confestim miserunt *ab*   11. 12. = ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent *abc Orig* 3,486[d]   12. *οσοι BDPς*, *οσοι αν C*

bulabat super aquam, ut ueniret ad Iesum. [30]uidens uero uentum ualidum timuit, et cum coepisset mergi, clamauit dicens Domine, saluum me fac. [31]et continuo Iesus extendens manum adprehendit (appr., appraeh. *F*) eum, et ait illi Modicae (Modice *F*) fidei, quare dubitasti? [32](152,6) et cum ascendissent in nauiculam, cessauit uentus. [33]qui autem in nauicula erant uenerunt et adorauerunt eum dicentes Vere filius dei es. [34](153,2) et cum transfretassent, uenerunt in terram Gennesar (Genesar). [35]et cum cognouissent eum uiri loci illius, miserunt in uniuersam regionem illam, et optulerunt ei omnes male habentes, [36]et rogabant eum ut uel fimbriam uestimenti eius tangerent, et quicumque tetigerunt (tangerunt) salui facti sunt. [1](154,6)

προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι λέγοντες [2]Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. [3]ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; [4]ὁ γὰρ θεὸς εἶπεν Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω· [5]ὑμεῖς δὲ λέγετε Ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί Δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ, [6]καὶ ἠκυρώσατε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. [7]ὑποκριταί, καλῶς ἐπροφήτευσεν περὶ

1. *προσερχονται* (accedunt) *BDPd*ς, accesserunt *abc Hil* 684, *προερχονται pr D*, *ἀπέρχονται Orig* 3,487[b] *τω ιησου BP*ς = *προς αυτον Dabc Hilar* *απο* (*οι απο P*ς) *ιεροσολυμων BDPv*ς *Orig* 3 487[ab] = *ante λέγοντες abc Hil* 684 *γραμματεις και φαρισαιοι Pabc*ς *Hil*, *φαρισ. και γραμ. BD Orig* 3,487[bc] 3. *αυτων DPabc*ς, *om B Orig* 4,418 4. respondens ait *ab*, respondit *c* *αυτοις om D* *Orig* 3, 489 *καὶ om Iren* 238 241 5. *παραβενεται P*, *παραβαιναι D*, frustramini *Iren* 238 *θεοῦ*] domini *Iren*
6. *ειπεν BDabc Iren*, *ἐνετείλατο λέγων* ς *πατερα BD Orig* 3,490[a] *Iren*, *add σου abc*ς *Orig* 3,489 *καὶ*] aut *pr d* *μητερα BD*ς *Orig* 3,490[a] *Iren*, *add σου abc Orig* 3,489 *Cypr* 135 *ὁ κακολογῶν*] qui maledixerit *bc Cypr*, quicumque maledicit *a* 7. *ἢ μητέρα om a* morte moriatur *bc Cyprian*, morte morietur *ad*
8. *μητρί*] *add* corban quod est *b* *ὃ ἐὰν*] *οδαν sed deleto δ D* *ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς*] quodcumque (quod *d*, *add* est *bc*) ex me tibi proderit (prodest *d*) *abcd* *ου μη BCDab*, *καὶ οὐ μὴ cv*ς
9. *τιμησει BCDabv Orig* 3,491[c], *τιμήσῃ* ς, honorificat *c* *αυτου BDa*, *add ἢ* (et *bc*) *τὴν μητέρα αὐτοῦ bc*ς irritum facitis *b* *τον λογον BDab Orig* 3,490[d] *Iren* 238, *τὴν ἐντολὴν cv*ς *Orig* 3,490[b], *τον νομον C* 10. *επροφητευσεν CD*, *προεφητευσεν B*ς

Tunc accesserunt ad eum ab Hierosolymis (Hierus.) scribae et Pharisaei dicentes [2]Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lauant (labant *pr F*) manus suas, cum panem manducant. [3]ipse autem respondens ait illis Quare et uos transgredimini mandatum dei propter traditionem uestram? [4]nam deus dixit Honora patrem [tuum] et matrem, et Qui male dixerit patri uel matri, morte moriatur (morietur): [5]uos autem dicitis Quicumque dixerit patri uel matri Munus quod[cumque] [est] ex me (ex me est) tibi proderit, et non honorificabit (-auit) patrem suum aut matrem [suam], [6][et] inritum (irr.) fecistis mandatum dei propter traditionem uestram. [7]hy-

ὑμῶν Ἠσαΐας λέγων [8]Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· [9]μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων. [10]καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς Ἀκούετε καὶ συνίετε. [11]οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. [12]τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ λέγουσιν αὐτῷ Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; [13]ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται. [14]ἄφετε αὐτούς· τυφλοί εἰσιν ὁδηγοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,

1. *ο* (*Ἐγγίζει μοι ὁ ς*) *λαος ουτος* (*add τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ ς*) *τοις χειλεσιν* ***BDabcς Hilar* 590.** *παρέθετο ῥητὸν ἀπὸ τοῦ Ἡσαΐου, ὅπερ αὐταῖς λέξεσιν οὕτως ἔχει, Καὶ εἶπε κύριος Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος ἐν τῷ στόματι αὐτῶν καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ προείπομέν γε ὅτι οὐκ αὐταῖς λέξεσιν ἀνέγραψεν ὁ Ματθαῖος τὸ προφητικόν.* ***Orig* 3,492[c]** *τιμᾷ*] diligit *bd* 2. *απεχει απ εμου* ***Bς Orig* 2,723** = *εστιν εμου* (est a me) ***Dabcd Hilar*** 590 *με σέβονται a* 3. = *καὶ ἐντάλματα abc* 3. 4. = et convocatis ad se turbis *abc* 4. ***Orig*** 3,496[c] *οὐ*] *add παν* ***D*** *εισερχομενον* ***Dabcvς Orig*** 3,497[a] 498[b], *ερχομενον* ***B*** 5. *κοινοι* ***Bς Orig***, *κοινωνι* ***D*** *το εκπορευομενον* ***BDς Orig*** 3,497[a] 498[b], *τὸ ἐξερχόμενον* ***Orig*** 3,494[d], quod procedit (-det *a*) *abc*, quod egreditur *d* 6. *τουτο* ***Bbcvς***, *εκεινο* ***Dd***, *om a* *κοινοι* ***Bς***, *κοινωνει* ***D***, inquinat *ab*, communicat *c* accedentes *abc* 7. *μαθηται* ***BD*** = *add αὐτοῦ abcς λεγουσιν* ***BD*** = *εἶπον abcvς* 7. 8. *ἀκούσαντες τὸν λόγον*] = audito hoc verbo *ac et b?* 8. = at (et *a*) iesus respondens ait *ac* ***Cypr* 64 135** 9. *ὁ οὐράνιος om* ***Hil* 21 895** 10. *αυτους* ***BZabcvς Origenes*** 3,496[e], *τους τυφλους* ***D*** *τυφλοί εἰσιν ὁδηγοὶ τυφλῶν acv* ***Orig*** 3,497[e] (496[e]) ***Cypr*** 54 200 (***Hil*** 685), *τυφλοι εισιν οδηγοι* (*οδαγοι* ***D***) ***BD*** *et* ***Z?***, *ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν ς* *δὲ*] enim *c* *τυφλον εαν οδηγη* (*οδαγη* ***D***) ***BDZς***, si caeco ducatum praestet *ac*, caecum ducens ***Hilar Cypr***

pocritae, bene prophetauit de uobis Esaias dicens [8]Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me: [9]sine causa autem colunt me docentes doctrinas [et] mandata hominum. [10]et conuocatis ad se turbis dixit eis Audite et intellegite. [11]non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. [12](155,10) tunc accedentes discipuli eius dixerunt ei Scis quia Pharisaei audito uerbo scandalizati sunt? [13]at ille respondens ait Omnis plantatio quam non plantauit pater meus caelestis, eradicabitur. [14](156,5) sinite illos: caeci sunt duces caecorum: caecus autem si

ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. [15]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολήν. [16]ὁ δὲ εἶπεν Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; [17]οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; [18]τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. [19]ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι μοιχεῖαι πορνεῖαι κλοπαὶ ψευδομαρτυρίαι βλασφημίαι. [20]ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

[21]Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. [22]καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἔκραζεν λέγουσα Ἐλέησόν με, κύριε υἱὸς Δαυείδ·

12. ἔκραξεν

1. *αμφότεροι*] simul *Cypr 54* *εις βοθυνον BZς*, *εις βοθρον D*, in foveam *ac Cypr*, *ante αποκρ. DZ* *πεσουνται BZς Cypr 54*, *εν-πεσουνται D*, *εἰσπεσοῦνται Origenes* 3,497[c], cadunt *ac*, incidunt *d* 1. 2. *ειπεν αυτω DZacυς*, *αυτω ειπε B* 2. *Orig* 3,498[b] *παραβολην BZ Orig* = *add ταυτην Dacυς* *ο δε BDZacυ*, *add Ἰησοῦς ς* *ακμην BZς*, *ακνην D*, *ἔτι Orig*, adhuc *acυ* 3. *οὐ*] *οὔπω ς* *εισπορευομενον DZς Orig* 3,499[c], *εισερχομενον B Orig* 3,498[c] *εἰς τὸ στόμα*] = *ante εἰσπορ. acυ* 4. *εἰς ἀφεδρῶνα*] in secessu *a* 4. 5. qui autem exeunt *d* 5. *κακεινα Baς*, *εκεινα D*, haec *c* 6. *κοινοι BZς*, *κοινωνει D* *Orig* 3,500[bc] *Hil* 305 332 443 *ἐκ γὰρ τῆς καρδίας*] deintus *Hil* 332 7. *μοιχεῖαι*] lasciviae *Hil* 332, *om a* *βλασφημιαι BZacdυς Orig Hil* 332 443, *βλασφημεια D*, *add* et horum similia *Hil* 305 8. *ταῦτα*] *add γάρ Hil* 332 *εστιν BZς*, *εισιν D* *κοινουντα BZς*, *κοινωνουντα D* *Orig* 3,502[a] 9. *κοινωνει D* 11. sidonae *d* cananaea *a* 12. *εκραζεν* (-*ζε B*) *BDc*, *εκραξεν Zaυ Orig* 3,503[a] *Hil* 685, *ἐκραύγασεν ς* *λεγουσα BCZa*, *οπισω αυτου λεγουσα D*, *αὐτῷ λέγουσα ς*, dicens ei *c* *υιος BD*, *υιε Z Orig*, fili *acd*

caeco ducatum praestet, ambo in foueam cadunt. [15](157,6) respondens autem Petrus dixit ei Edissere nobis parabolam istam. [16]at ille dixit Adhuc (Athuc *F*) et uos sine intellectu estis? [17]non intellegitis [quia *om F*] omne quod in os intrat in uentrem uadit et in secessum (-ssu *L*) emittitur? [18]quae autem procedunt de ore, de corde exeunt, et [ea] coinquinant hominem. [19]de corde enim exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae. [20]haec (hae *F*) sunt quae coinquinant hominem: non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem. [21]et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri et Sidonis. [22]et ecce mulier Chananaea (Can.) a finibus illis egressa clamauit dicens [ei *om*

ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. [23]ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτουν αὐτὸν λέγοντες Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. [24]ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. [25]ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει αὐτῷ λέγουσα Κύριε, βοήθει μοι. [26]ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Οὐκ ἔξεστιν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. [27]ἡ δὲ εἶπεν Ναὶ κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. [28]τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ Ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

5. *προσεκύνησεν*

1. *ἡ* **om B** *κακῶς*] *δεινῶς* **Orig**, sevissime *a* *ὁ δὲ*] at ille **bc**, iesus autem *a* 2. *λογον* **om Z** accedentes **abc** *αὐτοῦ* **om b** *ηρωτουν* **BCD**, *ἠρώτων* ς 3. **Orig** 3,511[a] *ὅτι*] quia sequitur et *b* 4. *πρόβατα*] **add** *ταυτα* **D** 5. *εισραηλ* **D**, istrahel **abd** *ἐλθοῦσα*] venit et *ac*, veniens *b* *προσεκυνει* **BDbcς**, *προσεκυνησεν* **Cav** 5. 6. *κυριε βοηθει* (*βοήθησόν* **Orig**) *μοι* **BDς Orig** 3,505[c] = adiuva me domine **abc** 6. *ἀποκριθεὶς*] **add** ad eam *a* *ἔξεστιν* **Dabc Orig** 3,505[c] **Hilar** 685 686, *εστι καλον* **Bvς Orig** 2,622[c] 7. *βαλεῖν*] mittere c, dare **ab Hil** 686, offerre **Hil** 685 *κυναρίοις*] canibus **abc Hil** *ειπε* **B** *και γαρ* **Dabcς Orig** 3,506[c], *και* **B** 8. *κυνάρια*] catelli **bcv**, canes *a* *εσθιει* **Bς**, *εσθιουσιν* **D**, edent *d* *ἀπὸ*] de **abc** *ψιχιων* **Bς Orig**, *ψειχων* **D** quae cadent *d* *ἀπὸ*] de **abc** 9. *κυρίων*] *κυναριων* **pr D**, dominorum *d* *ο ιησους* **Babcς**, **om D** *αὐτῇ*] = **om abc** 10. *ω* **Babcd Orig** 3,511[a] **Hil** 686, **om D** . = magna est fides tua **abc Hilar** *γενεσθω* **Orig** 3,506[c] 11. ex illa hora **abc**

FL) Miserere mei, domine fili Dauid: filia mea male a daemonio uexatur. [23]qui (Iesus autem ***F***) non respondit ei uerbum. et accedentes discipuli eius rogabant eum dicentes Dimitte (Dem.) eam, quia clamat post nos. [24](158,5) ipse autem respondens ait Non sum missus nisi ad oues quae perierunt (-rant ***F***) domus Israhel. [25](159,6) at illa uenit et adorauit eum dicens Domine, adiuua me. [26]qui respondens ait Non est bonum sumere panem filiorum et mittere canibus. [27]at illa dixit Etiam domine: nam et catelli edunt de micis quae cadunt de mensa dominorum suorum. [28]tunc respondens Iesus (. et tunc ***F***) ait illi [O] mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut [tu] uis. et sanata est filia eius (illius ***FL***) ex illa hora. [29](160,6) et cum

[29]Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν
τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. [30]καὶ προσῆλ-
θον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλοὺς τυφλοὺς κω-
φοὺς κυλλοὺς καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς
πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς, [31]ὥστε τοὺς ὄχλους θαυ-
μάσαι, βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς καὶ χωλοὺς
περιπατοῦντας καὶ τυφλοὺς βλέποντας, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν
Ἰσραήλ.
[32]Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν
Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς, προσμένουσίν μοι
καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω,

1. *Origenes* 3,507 — μεταβας **BDP**ς, cum transisset *bc*, cum transiret *a* — ὁ ἰησοῦς *om b* — ηλθεν **BDP**ς = venit iterum *abc* 2. εις τορος **D**, in monte *bcd* 3. πολλοὶ *om b* 3. 4. χωλους τυφλους κωφους κυλλους **P**ς, χωλους τυφλους κυλλους **D**, χωλ. τυφ. κυλ. κωφ. *ab*, χωλ. κυλ. τυφ. κωφ. **B**, χ. κωφ. τ. κυλ. **C**, τυφ. χωλ. κυλ. κωφ. *c*, κωφ. τυφ. χωλ. κυλ. *Orig* 3,507[c] 509[a] 4. κυλλοὺς] sideratos *d* — ἑτέρους] alios *abc* — ερiψαν **D** — παρα τους **BP**ς, ante *ac*, υπο τους (sub) **D***bd*, *om* **C** 5. αυτου **BD***abc*, του ιησου **P**ς — αὐτοὺς] *add* παντας **D***bc* — τους οχλους **BP***abc*ς, τον οχλον **CD** 6. βλέποντας] *ante* θαυμασαι **B**, videns *d* 6. 7. κωφοὺς λαλοῦντας . . . τυφλ. βλέποντας *om a* 6. λαλουντας **DP***bc*ς, ακουοντας **B**, *add* και **CD** — κυλλους υγιεις **BCDP**ς, sideratos incolumes *d* = *om bcv* — και **BCDP** = *om bc*ς 7. και **BDP**ς = *om bc* — τους τυφλους **D** — ἐδόξασαν] = magnificabant *abc* 8. istrahel *abd* 9. αὐτοῦ *om a Hil* 686 — εἶπεν] ειπε **B**, λεγει αυτοις **C** 10. σπλανχνιζομαι **D** — επι τον οχλον (*add* τουτον **D**) **BDP**ς, turbae huic *c Hil*, huic turbae *b*, turbis *a* — ηδη (*om* **B**) ημεραι (ἡμέρας ς *Orig*) τρεις **BCP**ς *Orig* 3,519[b], ηδη ημεραι γ̅ εισιν και **D** = triduum (triduo *a*) est iam quod *abc Hil* — προσμένουσίν] perseverat *Hil* — μοι] mecum *abc Hil* 11. τί φάγωσιν] τί φαγεῖν *Orig* 3,519[b] = escam *abc* — νηστεις **BDP**ς — οὐ θέλω νήστεις *c*

transisset inde Iesus, uenit secus mare Galilaeae (-leae), et ascendens in montem sedebat ibi. [30]et accesserunt ad eum turbae multae habentes secum mutos clodos (claudos) caecos (caec. cl.) debiles et alios multos, et proiecerunt eos ad pedes eius, et curauit eos, [31]ita ut turbae mirarentur uidentes mutos loquentes [et] clodos (claudos) ambulantes [et] caecos uidentes, et magnificabant deum Israhel. [32]Iesus autem conuocatis discipulis suis dixit Misereor turbae, quia [ecce F] triduo iam perseuerant mecum et non habent quod manducent: et di-

μή ποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. [33]*καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ*
[αὐτοῦ] Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι ὥστε χορτάσαι
ὄχλον τοσοῦτον; [34]*καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Πόσους ἄρτους ἔχετε;*
οἱ δὲ εἶπον Ἑπτά, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. [35]*καὶ παραγγείλας τῷ ὄχλῳ*
ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, [36]*ἔλαβεν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας*
καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς [αὐτοῦ],
οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. [37]*καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν,*
καὶ τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἦραν, ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις.

4. *τοῖς ὄχλοις*

1. *μη ποτε εκλυθωσιν* **BDPς**, ne deficiant *abcv* = dicunt autem *abc* 2. *αυτου* **DPcς**, *om* **Bab** *ποθεν* **BPς** = *add ουν* **Dabc** *ἡμῖν*] modo *b*, *om a* *ερημω τοπω* **C** *Orig* 3,510ᵇ panes tantos *abc* 2. 3. *ὥστε χορτ. ὄχλον τοσοῦτον*] = ut saturentur (*add* tantae *a*) turbae (*add* istae *b*) *abc*, ut satientur turbae tantae *d* 3. *λέγει*] ait *abc* *ἔχετε*] hic habetis *c* 4. *εἶπον*] *add αυτω* **D**, *non d* *Origenes* 3,509ᶜ pisciculos *ab*, pisces *c* *παραγγειλας* (*παραγγ.* **D**) **BD**, praecepit *ab*, praecipit *c*, cum iussisset *d*, *ἐκέλευσεν* **Pς**. *ἐνθάδε δὲ οὐ κελεύει, ἀλλὰ παραγγέλλει* *Orig* 3,510ᵃ. *turbis* iubetur . . *discumbere* *Hilar* 687 *τω οχλω* **BDbcv** *Orig*, *τοις οχλοις* **Pa** *Hilar*, *τους οχλους* **Cd**
5. *ἐνθάδε δὲ ἐπὶ τὴν γῆν* (non *ἐπὶ τοῦ χόρτου*) *ἀναπίπτουσι* *Orig*, super terram *b*, in terram (terra *c*) *ac* *Hilar* *ελαβεν* **BD** = et accepit iesus *abc*, *και λαβων* **Pς** (*Hil*) *ἑπτὰ*] ζ̄ **D**, *om ac* 6. *και* **B?Dabcv**, *om* **B?Pς** *ευχαριστησας εκλασεν* **BDPbcς** *Hil*, *ευχαριστησεν a et* **C?** *ἐνθάδε δὲ ὡς ὁ Ματθαῖος καὶ Μάρκος ἀνεγραψαν εὐχαριστήσας ὁ Ἰησοῦς ἔκλασε* (non *ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ηὐλόγησεν*) *Orig* *εδωκεν* **Pabcvς**, *εδιδου* **BD** *αυτου* **Pabvς**, *om* **BDc** 7. *οἱ δὲ μαθηταὶ*] = et discipuli dederunt *abc* *τω οχλω* **DPς**, populo *abc*, *τοις οχλοις* **B** 8. *τὸ περισσεῦον*] quod abundavit (superavit *d*) *abcd* *τῶν κλασμάτων*] = de panibus *abc* *ηραν* **BDabc**, *ante το περίσσευον* **Pς** *σφυριδας* **D**

mittere (demitt.) eos ieiunos nolo, ne deficiant in uia. [33]et dicunt ei discipuli Vnde ergo nobis in deserto panes tantos ut saturemus turbam tantam? [34]et ait illis Iesus Quot (Quod *pr F*) panes habetis? at illi dixerunt Septem (vii *F*), et paucos pisciculos. [35]et praecepit turbae ut discumberent (-ret) super terram, [36]et accipiens septem (vii *F*) panes et pisces et gratias agens fregit et dedit discipulis suis, et discipuli dederunt populo. [37]et comederunt omnes et saturati sunt, et quod superfuit de fragmentis tulerunt, septem (vii *F*) sportas plenas.

38 οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες χωρὶς γυναικῶν καὶ
παιδίων. 39 καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλ-
θεν εἰς τὰ ὅρια Μαγαδάν. 1 καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ
Σαδδουκαῖοι πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρα-
νοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς. 2 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Ὀψίας γενο-
μένης λέγετε Εὐδία, πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός· 3 καὶ πρωΐ Σήμερον
χειμών, πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός· καὶ τὸ μὲν πρόσω-
πον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν
οὐ δύνασθε. 4 γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ

1. = erant autem (enim *b*) qui manducaverunt (-rant *b*) *abc* ἦσαν] *add ως B* ἄνδρες] hominum *abc* 1. 2. *γυναικων και παιδιων BPς = παιδ. και γυν. Dabc* 2. = dimissa turba *abcv* *ενεβη Bς, ενβαινει D, ανεβη C*, ascendit *abcd* in naviculam (-la *b*) *abc* 3. = in finibus (*add* terrae *b*) *abcd* *μαγαδαν BD*, magedan *bcv*, magedam *a*, *μαγδαλαν C, Μαγδαλά ς* προσελθόντες] = *add* ad eum *abc Hil* 688 4. *πειράζοντες] add αὐτὸν c* *αυτον επηρωτησαν D* 5. *αυτοις BDbς, ante ἐπιδεῖξαι a Hil, ante ἐκ τοῦ οὐρ. c* εἶπεν] ait *abc* *αυτοις alterum Bbς, om Dac* 5-9. *ὀψίας . . . δύνασθε habent CDabcvς Euseb canon Hil, om B, non attingit Orig* 3,514[c] 6. *λεγεται D* εὐδία] serenum *b*, serenum erit *ac* *πυρραζει Dς, πυραζει C*, rubicundum est *abc Hil* 688 *ο ουρανος Dς* = cum nubibus caelum *abc* πρωΐ] mane dicitis *b* 7. χειμών] *add* est *c*, *add* erit quia *a* *γὰρ om a* στυγνάζων] cum tristitia *bc*, *om a* ὁ οὐρανός *abcdvς, ο αηρ D* *και C, ὑποκριταὶ bς, om Dacv* *το μεν προσωπον Dς*, faciem ergo (quidem *a*) *ac*, faciem *b* 8. *γεινωσκεται D* *διακρεινειν D*, aestimare *abc* 9. *δυνασθε (-σθαι D) Dς* = potestis nosse (scire *c*, cognoscere *b*) *abc* *και μοιχαλις Bbcς Orig* 3,514[c], *om Da* *σημιον post ζητει bc et pr D* *επιζητει in marg pr Bς Orig* 3,514[c], *αιτει B, ζητει D*, quaerit *abcdv*

38 erant autem qui manducauerunt quattuor (IIII *F*) milia hominum extra paruulos (parbulos *pr F*) et mulieres (extra paruulis et mulieribus). 39 et dimissa turba ascendit in nauiculam, et uenit in fines Magedan. 1 (161,4) et accesserunt ad eum Pharisaei et Sadducaei temtantes (tempt.) [et] rogauerunt (interr.) eum ut signum de caelo ostenderet eis. 2 (162,5) at ille respondens ait eis Facto uespere dicitis Serenum erit, rubicundum est enim (enim est) caelum: 3 et mane Hodie tempestas, rutilat enim triste caelum. faciem ergo caeli diiudicare (diudic.) nostis, signa autem temporum non potestis [cognoscere].

σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. καὶ καταλι-
πὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν. [5]καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ πέραν
ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. [6]ὁ δὲ Ἰησδῦς εἶπεν αὐτοῖς Ὁρᾶτε καὶ
προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. [7]οἱ δὲ
διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. [8]γνοὺς
δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι
ἄρτους οὐκ ἔχετε; [9]οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρ-
τους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε, [10]οὐδὲ τοὺς
ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σφυρίδας ἐλάβετε;

1. σημειον prius Babς Orig, σημιαν pr D, om c   ιωνα BDv Hil 688, add τοῦ προφήτου abcς Orig   Orig 3,517   2. ελθοντες BDvς = cum venisset abc Hilarius 689   οι μαθηται BC, add αὐτοῦ vς = om Dabc Hilarius   3. επελαθοντο Bvς = add οι μαθηται αὐτοῦ (αὐτοῦ om D) Dabc Hilar   λαβειν αρτους B   ὁρᾶτε καὶ] = om abc Hil   4. προσέχετε] attendite vobis (vobis om Iren) abc Iren 288 Hil Lucif 23   καὶ σαδδουκαίων om a   οι δε Bvς = τοτε Dabc Lucif 24   5. λεγοντες om C   panem non habemus Lucif   5. 6. γνους δε ο ιησους ειπεν (ειπε B, add αὐτοῖς ς) BDcvς Orig 3,520[e], quibus cogitantibus dixit (add illis a) iesus ab Lucif   6. διαλογιζεσθαι D   7. panem Lucifer   εχετε BDabc Lucifer, ἐλάβετε ς Orig 3,519[c]   νοεῖτε] intellexistis c   μνημονευετε (add οτε quando Dd) τους πεντε άρτους BDς, meministis quinque panum (de qu. panibus bc) abc Lucif   8. των πεντακισχιλιων Bς, τοις πεντακισχιλειοις D, in quinque milia hominum c, et quinque milium (milibus b) hominum ab Lucif   9. septem panum (-nes b) ab Lucif, de sept. panibus c   των τετρακισχιλιων Bς, τοις τετρακεισχειλειοις D, in (et ab) quattuor milia hominum abc, et septem milia hom. Lucif   σφυριδας BD, σπυρίδας ς

[4](163,6) generatio mala et adultera signum quaerit: et signum non dabitur ei, nisi signum Ionae. et relictis illis abiit. [5]et cum uenissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere. [6](164,2) qui dixit illis Intuemini et cauete a fermento Pharisaeorum et Sadducaeorum. [7](165,6) at illi cogitabant inter se dicentes quia panes non accepimus. [8]sciens autem Iesus dixit Quid cogitatis inter uos, modicae fidei, quia panes non habetis? [9]nondum intellegitis, neque recordamini quinque panum in (om L, et al) quinque milia hominum, et quot cophinos sumpsistis, [10]neque septem panum in (om L, et al) quattuor (·IIII·) milia hominum, et quot sportas sumpsistis? [11]quare non in-

[11]πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτων εἶπον ὑμῖν; προσέχετε δὲ ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. [12]τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν ἄρτων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.

[13]Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων Τίνα [με] λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; [14]οἱ δὲ εἶπαν Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, οἱ δὲ Ἡλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. [15]λέγει αὐτοῖς [ὁ Ἰησοῦς] Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; [16]ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. [17]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Μακάριος

1. πῶς] quare *abc Lucif*   αρτων *BCd* = αρτου *Dabcς Lucif*   ειπον υμιν *Bcvς Orig* 3,518*f*, υμιν ειπον *C*, ειπον *Dab Lucif*   προσεχετε δε *BC Orig* 3,518*f* = προσεχετε (adtendite) *Dabc Lucif*, προσέχειν *ς*   3. εἶπεν] ειπε *B*, *add* αὐτοῖς *a*   προσέχειν] adtendite *d*, ut abstinerent s... *a*, *om bc Lucifer*   τῆς ζύμης *om Orig* 3,519*d*   των αρτων *Bv Orig*, τοῦ ἄρτου *cς*, *om Dab Lucif*   αλλ *Bς*, αλλα *D*   4. φαρισαιων και σαδδουκαιων *Dcvς Orig*, σαδδ. κ. φαρ. *B*, φαρισαίων *ab Lucif* = *add* adtenderent (-dere *b*) sibi *abc Lucif*   5. in partem *ab*   6. αυτου *Babcς Hil* 689, *om D*   6. 7. με (*om Bc*) λεγουσιν (λεγουσιν με *C*) οι ανθρωποι ειναι *Bcdvς Orig* 2,496*b*, dicunt homines *Hilar* 372, με οι ανθρωποι λεγουσιν ειναι *Dab Iren* 210, me homines esse dicunt *Hilar* 690   7. τον *Bς*, *om D*   ειπαν *B*, ειπον *Dς*   *Orig* 4,115*b*   οι μεν *Bς*, alii *cv*, *om Dab*   8. οι δε *B*, αλλοι δε *Dabcς*   ηλειαν *D*   ἕτεροι] alii *abc*   ϊηρεμειαν *D*, ieremian *abc*   ex (de *d*) prophetis *abcd*   9. ο ιησους *Cbc*, *om BDa*   *Origenes* 3,532*c*   εἶναι] *ante* λέγετε *cv*, *om Hilar* 372   10. δὲ] = *om abcv*   εἶπεν] ειπε *B*, *add* αυτω *D*   ὁ χριστὸς *om Hil* 684 799 800, *sed habet diserte* 903   11. ζωντος *BDabcvς Orig* 3,522*cd* 523*bc et saepe*, *Iren* 210 217 *Hil*, viventis *d in marg*, σωζοντος *pr D?*, salvatoris *d*   καὶ ἀποκριθεὶς *ς*   δὲ *om aς*   αυτω *om D*

tellegitis quia non de pane dixi uobis Cauete a fermento Pharisaeorum et Sadducaeorum? [12]tunc intellexerunt quia non dixerit cauendum a fermento panum, sed a doctrina Pharisaeorum et Sadducaeorum. [13](166,1) uenit autem Iesus in partes Caesareae Philippi, et interrogabat discipulos suos dicens Quem [me] dicunt homines esse filium hominis? [14]at illi dixerunt Alii Iohannem baptistam, alii autem Heliam, alii uero Hieremiam aut unum ex prophetis. [15]dicit illis [Iesus] Vos autem quem me esse dicitis? [16]respondens Simon Petrus dixit Tu es Christus filius dei uiui. [17](167,10) respondens autem Iesus

εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν οὐρανοῖς. [18]κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι Ἅιδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. [19]καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. [20]τότε ἐπετίμησεν τοῖς μαθηταῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ χριστός. [21]ἀπὸ τότε ἤρξατο

5. *καὶ ὅσα ἂν* 6. *δεδεμένα*

1. *βὰρ Ἰωνᾶ ς Iren* 200 210 non caro non (neque 903) sanguis *Hil* 518 903 2. *εν B, εν τοις Dς κἀγὼ*] ego enim *a* *δέ*] = *om abcv Cypr* 37 195 *σοι λεγω BDaς Cypr, λέγω σοι bcd* 3. *ταυτη τη πετρα Bς Orig* 3,524[b] 684[b], *ταυτην την πετραν D μου Bς Orig* = *post εκκλησιαν Dabcv Cypr* 4. *ᾅδου*] inferi *ab*, inferorum *c Cyprianus κατισχύσουσιν αὐτῆς*] praevalebunt ei (adversus eam *c*) *bc*, vincent eam *a Cyprianus και om D δωσω σοι Baς Origen* 3,525[a] 529[d] 530[a], *σοι δωσω Dbc Cypr* 5. *κλειδας pr B Orig, κλεις Dς* (*Orig* 3,613), clavem *b* *ο αν BD, ο εαν ς*, quodcumque *a*, *ὅσα ἂν* (quaecumque) *bc Origenes* 3,525[a] 614 *Cypr* 148, quae *Cypr* 37 195 *δησης BDabς Orig* 3,525[a] *Cypr, δήσητε* (ligaveritis) *c* 5 *et* 6. *ἐπὶ τῆς γῆς*] super terram *bc Cypr*, in terram *a* 6. *δεδεμενον BDaς, δεδεμένα bc Orig Cypr καὶ ἐν bc Cypr ο εαν Bς, ο αν D*, quodcumque *a*, quaecumque *bc Cyprian* solveritis *c* 7. *λελυμενον εν BDaς*, soluta et in *bc Cypr επετιμησεν D et pr B*, comminatus est *d*, *διεστειλατο ς et rec B Orig* 3,710[c], imperavit *abc*. iubet *Hil* 691. *ὁ μὲν οὖν Ματθαῖος πεποίηκε κατά τινα τῶν ἀντιγράφων τὸ Τότε διεστείλατο —· ἰστέον μέντοι ὅτι τινὰ τῶν ἀντιγράφων τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἔχει τὸ Ἐπετίμησεν Orig* 3,532[cd] *μαθηταις BCD Orig* 3,532[c] = *add αὐτοῦ abcς* 8. *αυτος Babcς, ουτος D ο χριστος Bab Orig Hil, add ιησους Dcv et ante ὁ χριστός ς*

dixit [ei *om FL*] Beatus es, Simon Bar Iona, quia caro et sanguis non reuelauit (-abit *pr F*) tibi, sed pater meus qui in caelis est. [18]et ego tibi dico (d. t.) quia tu es Petrus, [et *om F*] super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praeualebunt aduersus (aduersum) eam. [19]et tibi dabo claues regni caelorum: [et quodcumque (quaec.) ligaueris (adl., ligaris) super terram, erit ligatum (erunt ligata) [et] in caelis, *om F*] et quodcumque (quaec.) solueris super terram, erit solutum (erunt soluta) [et] in caelis. [20](168,2) tunc praecepit discipulis suis ut nemini dicerent quia ipse esset Christus Iesus (Iesus Christus). [21]exinde coepit Iesus ostendere discipulis suis

Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. [22]καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο αὐτῷ ἐπιτιμᾶν λέγων Ἵλεώς σοι, κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. [23]ὁ δὲ στραφεὶς εἶπεν τῷ Πέτρῳ Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ· σκάνδαλον εἶ ἐμοῦ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. [24]τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω

1. *ιησους BD, ὁ Ἰησοῦς ς Orig* 3,535[a] 536[b], *om Iren* 210 *δεικνυειν Dς Origenes, δεικνυναι B* *μαθηταῖς αὐτοῦ*] discentibus *Iren* 2. *απελθειν* (ire) *BD Orig Iren Hil* 691, *ante εἰς Ἱεροσ. abcdς* *απο Bς Orig, υπο D,* a *abcd Iren* 2. 3. *πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων καὶ* (*add* a c) *ἀρχιερέων bc, πρεσβυτέρων* (*γραμματέων Hil*) *καὶ ἀρχιερέων a Hil,* sacerdotibus *Iren* 3. *ἀποκτανθῆναι*] crucifigi *Iren* *τη τριτη ημερα Bυς Orig* 3,580 *Iren, μετα τρεις ημερας D,* post tertium diem *abc* *εγερθηναι Bς Orig, αναστηναι D,* resurgere *abcd Hil Iren* 4. *ἤρξατο αὐτῷ ἐπιτιμᾶν* (*ἐπιτ. αὐτῷ υς*) *λέγων υς Orig* 3,710[b], *λεγει αυτω επιτιμων B* = *ηρξατο αυτω* (*om abc*) *επειτειμαν* (increpare) (*ἐπ. αὐ.* d) *και λεγειν Dabcd* 5. *ιλεως σοι Bς Orig* 3,540[a], *ειλεος σοι pr D,* propitius tibi *a Hil* 905, absit a te *c Hil* 691, absit a te propitius esto *b* *σοι τουτο Bcυς, τουτο* (haec) *σοι Dd,* istud *ab Hilar* 691 905 *στραφεις Bς Orig* 3,710, *επιστραφεις D* *ειπε B* 5. 6. *τῷ πέτρῳ εἶπεν ab Hil* 691 6. *Orig* 3,540[c] *seqq* 561[a] *ὀπίσω*] retro *c,* post *Hil* 447, retro post *ab Hil* 691 905 *ει εμου B, ει μου C, μου εἶ ς Orig* 3,541[c] 542[a] 561 = *ει εμοι Dabcυ,* mihi es *Hil* 6. 7. non quae dei sunt sapis *a* 7. *αλλα τα των ανθρωπων Babcυς, αλλ α του ανθρωπου D,* sed qu[a]e[sunt]hominis *d* *ο ιησους om pr B* 8. *ειπε B* *ἐλθεῖν ὀπίσω μου c* 9. *ἑαυτὸν*] *Orig* 3,544[a], se sibi *abc Lucif* 246, se *Iren* 210 *Hil* 692

quia oporteret (oportet *F*) eum ire Hierosolymam (Hierus.) et multa (multas *pr F*) pati a senioribus et [a] principibus sacerdotum et scribis (et scr. et pr. sac.) et occidi et tertia die resurgere. [22](169,6) et adsumens (ass.) eum Petrus coepit increpare illum dicens Absit a te, domine: non erit tibi hoc. [23]qui conuersus dixit Petro Vade post me, satana (satanas): scandalum es mihi, quia non sapis [ea] quae dei sunt, sed ea quae hominum. [24](170,2) tunc Iesus dixit discipulis suis Siquis uult post me uenire, abneget semet ipsum et tollat crucem

μοι. [25]ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. [26]τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; [27]μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. [28]ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσίν τινες τῶν ὧδε ἑστώτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.
[1]Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰά-

1. *ος γαρ εαν (αν Dς) **BCDς Iren**,* qui enim *abc* ***Lucifer*** *θέλῃ τ. ψ. α. σῶσαι]* salvaverit animam suam ***Iren*** **210[b]** *θελη **BDς** **Orig*** 3,545[b] = voluerit *abcd* ***Iren*** **210** ***Lucif*** 2. *ος δ αν **BDς**,* qui autem *ab* ***Lucif***, qui enim c, et qui ***Iren*** *απολεσῃ **Babdς** **Orig Hil Iren Lucif**, απολεσει **D**,* voluerit animam suam perdere c *τὴν ψυχὴν αὐτοῦ]* eam *ante* perdiderit ***Iren*** 210, *om* c ***Iren*** 210[b] *εὑρήσει]* salvabit ***Hilar*** 3. *γὰρ]* autem d *ωφεληθησεται **B** **Origenes*** 3,545[d] 4,295 = *ωφελειται **Dabcυς** **Hilarius*** 692 ***Lucifer*** *ολον **BDυς** **Orig*** 3,545[d], *ante τὸν κόσμον a et d **Orig*** 4,295 ***Lucif***, *τοῦτον ante τὸν κόσμον* bc *κερδήσῃ]* lucretur *ac* ***Lucifer***, lucrifaciat *b* 4. *ζημιωθῇ]* detrimentum patiatur *abc* ***Lucifer*** ***Origenes*** 3,546[a] 6. *των (add αγιων **D**) αγγελων αυτου **BDacς** **Orig*** 3,548[d], angelis suis sanctis *b* *τότε om a* 7. *πρᾶξιν]* opera *abc* *ἀμὴν ἀμὴν **Orig*** 4,366[a] ***Hil*** 692 *οτι **Bbc** **Hilar*** 692 1103, *om **Daυς** **Orig*** *εισι **B***, sunt hic c 8. *των ωδε εστωτων (ἑστηκότων ς) **BCDς** **Orig*** 4,366, de stantibus hic **d** = de istis adstantibus (astant. istis ***Hil***) *abc* ***Hil*** *γευσωνται **BDς** **Orig**,* gustabunt *abc* ***Hil*** *θανάτου ante οὐ μὴ **Hil*** 692 9. *ἴδωσιν]* viderint c, videant *abd* ***Hil*** *βασιλείᾳ]* maiestate *a* 10. *και **Bυς** = και εγενετο **Dabc** **Hil*** 1103 *παραλαμβανει **BDς** **Orig*** 3,557[b], adsumpsit *abc* ***Hil***, suscepit *d* *και **Bς**, και τον **D***

suam et sequatur me. [25]qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. [26]quid enim prodest homini, si mundum uniuersum lucretur, animae uero suae detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem (conm. *F*) pro anima sua? [27](171,10) filius enim hominis uenturus est in gloria patris sui cum angelis suis, et tunc reddet uni cuique secundum opus (opera) eius. [28](172,2) amen dico uobis, sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem donec uideant filium hominis uenientem in regno suo. [1]Et post dies sex (VI *F*) adsumpsit (ass., adsumsit *L*, assumsit *F*) Iesus Petrum et

κωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. [2]καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. [3]καὶ ἰδοὺ ὤφθη αὐτοῖς Μωυσῆς καὶ Ἡλίας συλλαλοῦντες μετ' αὐτοῦ. [4]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσω ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωυσεῖ μίαν καὶ Ἡλίᾳ μίαν. [5]ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς, καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα· ἀκούετε αὐτοῦ. [6]καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσαν

1. *και τον ιωαννην D* *αναφερει Bς*, levavit *d*, *αναγει D Orig*, ducit *b Hil*, duxit *ac* 2. *κατ ιδιαν Babcvς Orig Hil*, *λειαν* nimis *Dd* *μετεμορφωθη Bvς Orig* = *add* iesus *abc Hil*, *μεταμορφωθεις ο ιησους D* *ενπροσθεν D* *και om D* 3. *Origenes* 3,558[bc] 4. *λευκὰ om Hil* *φως Bς Orig* 3,559[b] 563[a] 565[b] = *χειων* (nix) *Dabc Hilar* 199 694 1103 *ωφθη* (apparuit) *BDabc*, *ὤφθησαν ς* *αὐτῷ a* *μωϋσης BDabc*, *Μωσῆς ς* 5. *συλλαλοῦντες*] loquentes *abcd* *μετ αυτου B*, *ante συλλαλ. Dabcdς Orig* 3,559[c] 6. *εἰ θέλεις om c Orig* 3,560[b] *ποιησω BCb*, *ποιησωμεν* (faciamus) *Dacvς Orig* 3,560[b] 565[a] *ὧδε alterum om Orig* 3,560[b] 7. *τρεις σκηνας Dabcvς Orig*, *σκηνας τρεις B* *καὶ prius om bc* *μωυσει BDac*, *Μωσῇ ς*, heliae *b* *ἠλίᾳ*] moysi *b* *καὶ μίαν Ἡλίᾳ ς* 8. *φωτεινη BDabcς Orig* 3,564[b], candida *Hil* 694 *επεσκιασεν Babcς Orig*, *επεσκιαζεν d et pr D* *αὐτούς*] ea *c* 9. *νεφέλης*] *add* audita est *a* *Hilar* 694 *ἀγαπητός*] dilectissimus *c Cypr* 108 278 10. *ηυδοκησα CD Orig* 3,565[b], *ευδοκησα Bς Origenes* 3,564[b], bene (mihi bene *c*) complacui *abc*, complacui *Hil* 508 894, bene sensi *Cypr* *ακουετε αυτου BD Orig* 3,565[b] = *αὐτοῦ* (hunc *Hil*) *ἀκούετε abcvς Cypr Hil* et audientes *abc*, *ακουσαντες δε D* discipuli eius *c* *επεσαν BCD*, *ἔπεσον ς*

Iacobum et Iohannem fratrem eius, et ducit illos in montem excelsum seorsum. [2]et transfiguratus est ante eos, et resplenduit facies eius sicut sol, uestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. [3]et ecce apparuit (apparuerunt) illis Moyses (Moses *FL*) et Helias (Elias) cum eo loquentes. [4]respondens autem Petrus dixit ad Iesum Domine, bonum est nos (nobis *F*) hic esse: si uis, faciamus [hic] tria tabernacula, tibi unum [et] Moysi (Mosi *FL*) unum et Heliae unum. [5][et] adhuc eo loquente, ecce nubes (nubis) lucida obumbrauit eos, et ecce uox de nube dicens Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene conplacuit (-cui, compl.): ipsum audite. [6]et audientes discipuli ceci-

ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. 7καὶ προσῆλθεν ὁ
Ἰησοῦς καὶ ἁψάμενος αὐτῶν εἶπεν Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε.
8ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν Ἰη-
σοῦν μόνον. 9καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους ἐνετείλατο
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἐγερθῇ. 10Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ
μαθηταὶ λέγοντες Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίαν δεῖ
ἐλθεῖν πρῶτον; 11ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Ἡλίας μὲν ἔρχεται καὶ
ἀποκαταστήσει πάντα· 12λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ
οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. 13τότε συνῆ-

1. ἐπὶ] in *abc* προσηλθεν *BDabc*, προσελθὼν *ς* 2. και αψαμενος αυτων ειπε *B* = και (om *ς*) ηψατο αυτων και ειπεν (dixitque eis *abc*) *Dabcς* εγερθητε *Bς*, εγειρεσθαι *D*, surgite *abc* nolite timere *abc* 3. επαραντες *Bς Orig* 3,565[d], επεραντες *pr D*, levantes *abc* αὐτῶν] *add* ουκετι *C* τὸν] αυτον *pr B* 4. μονον *BCς* = *ante* τον ιησουν *Dabc*, *add* μεθ εαυτων *C* καταβαινοντων αυτων *Babcvς*, καταβαινοντες *D* εκ *BCDabcv Orig* 3,566[b], ἀπὸ *ς Orig* 3,563[c] praecipit *a* 5. dicens iesus *d* videte nemini *a* 6. a mortuis *abc Hilarius* 694 εγέρθη *BD*, αναστη *Zς Orig* 1,365 3,566[b], resurgat *abcdv* 7. dicentes discipuli *c* μαθηται *Zabcdv*, *add* αυτου *BDς* τί] quomodo *a* 8. = πρῶτον ἐλθεῖν *abcv* ο δε *BDZabc*, ὁ δὲ Ἰησοῦς *ς* ειπεν (ait) *BDabc*, *add* αυτοις *Zvς* ηλειας *D*, Ἡλίας *ς* ερχεται *BD*, *add* πρωτον *Zς*, uenturus est *abc Hilar* 694 8.9. και αποκαταστησει *BZvς Hil*, αποκαταστησαι (restituere *bc*, conponere *a*) *Dabc* 9. helias quidem iam *a* ηδη om *Z* ηλθε *B* 10. αλλ *BZς*, αλλα *D*, et *c* εν *BZvς* = om *Dabcd* ὅσα] quanta *abc* 10. 11. οὕτως καὶ . . . ὑπ' αὐτῶν *hoc loco BZvς* = *ponunt post p.* 99,1 εἶπεν αὐτοῖς *Dabc* 11. μελλει πασχειν *BD Zvς Orig* 3,573[d] = necesse habet pati (χρείαν ἔχει πάσχειν) *abc* καὶ τότε *b*

derunt in faciem suam et timuerunt ualde. 7et accessit Iesus et tetigit eos dixitque eis Surgite [et] nolite timere. 8leuantes autem oculos suos neminem uiderunt nisi solum Iesum. 9et descendentibus (discend. *F*) illis de monte praecepit Iesus dicens Nemini dixeritis uisionem, donec filius hominis a mortuis resurgat. 10(173,6) et interrogauerunt [eum] discipuli dicentes Quid ergo scribae dicunt quod (quia *F*) Heliam (Helian *F*) oportet (-teat) primum uenire? 11at (et) ille respondens ait eis (illis *F*) Helias quidem uenturus est et restituet omnia: 12dico autem uobis quia Helias iam uenit, et non cognouerunt eum, sed fecerunt in eo quaecumque uoluerunt. sic et filius hominis

καν οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. [14]Καὶ ἐλθόντων πρὸς τὸν ὄχλον προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτὸν [15]καὶ λέγων Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς ἔχει· πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ. [16]καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. [17]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε μεθ' ὑμῶν ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. [18]καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. [19]Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν εἶπον Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; [20]ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς Διὰ τὴν

1. οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ c   αὐτοῖς om Z   2. ελθοντων BZ, add αὐτῶν ς = ελθων Dabcdv Hilar 695   3. αυτον και BCZ, αὐτῷ καὶ ς Orig 3,574^{b} = ενπροσθεν αυτου (add rogans eum b) και Dabcv, om Hil 695   κύριε om Z   μου BDZς = post υἱόν abcd Hil   4. εχει BZ Orig 3,575^{c} = πασχει Dacvς, torquetur b   πολλάκις] aliquotiens d   καὶ om d   5. πολλακις BZvς = ενιοτε D (conf. Orig 3,574^{c} 578^{c}), aliquando abc, saepius d   6. ηδυνηθησαν Dς, ηδυνασθησαν B, abc, ηδυναντο Z   = θεραπευσαι αυτον Dabcv   αποκριθεις δε BDcς, τοτε αποκριθεις Zv, καὶ ἀποκριθεὶς a, respondens b   7. εἶπεν] ait ac et ante iesus b   ὦ om Hil 695 696   απιστος BDς, ἄπιστε Orig 3,579^{a}, incredula cv, incredibilis ab Hil, πονηρα Z   διεστρεμμενη Z   7.8. ἕως πότε μ. ὑμῶν ἔσομαι BCDZς Hilar, post ἕως πότε ἀνέξ. ὑμῶν (quae om Hil) abc   μεθ υμων εσομαι BCDZ Orig 3,579^{b} = ἔσ. μ. ὑμ. abcvς Hilar   8. ἀνέξομαι] patiar abc   = huc illum ad me abcv   10. ex (ab d) illa hora abcdv   11. οἱ μαθηταὶ] ante κατ' ἰδίαν c, add eius d   καθ ιδιαν D   εἶπον] = add αὐτῷ abc   12. ο δε λεγει αυτοις BD, dicit eis iesus bc, dixit illis a, ὁ δὲ Ἰη-

passurus est ab eis. [13]tunc intellexerunt discipuli quia de Iohanne baptista dixisset [eis]. [14](174,2) et cum uenisset ad turbam (turbas), accessit ad eum homo genibus prouolutus (-tis F) [ante eum om F] [15]dicens Domine, miserere filii mei (filio meo), quia lunaticus est et male patitur: nam saepe cadit (cadet F) in ignem, [et] crebro in aquam. [16]et optuli eum discipulis tuis, et non potuerunt curare eum. [17][tunc] respondens Iesus ait O generatio incredula et peruersa, quo usque ero uobiscum? usque quo patiar uos? adferte (aff.) huc illum ad me. [18]et increpauit eum (illum, ei) Iesus, et exiit ab eo daemonium, et curatus est puer ex illa hora. [19](175,5) tunc accesserunt discipuli ad Iesum secreto (s. ad I.) et dixerunt Quare [nos] non potuimus eicere illum (illud)? [20]dicit illis [Iesus F] Propter incredulitatem uestram.

ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ Μετάβα ἔνθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται, καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. [21]τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. [22]Συστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, [23]καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.

[24]Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καφαρναοὺμ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπαν Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν

σοῦς εἶπεν αὐτοῖς ς 1. *ολιγοπιστιαν B Orig* 3,466[d] *Hilar* 695, *απιστειαν Dabcvς* *γὰρ*] = *om abc* *ὑμῖν*] *add οτι C* *ἔχητε*] = habueritis *abcd Cypr* 317 *κοκκος pr D* 2. *Hil* 695 *μεταβα B Orig* 3,202*f* 579[c], *μεταβηθι* (-*θει D*) *Dς Orig* 3,466[e] *ενθεν BD Orig*, *ἐντεῦθεν ς* 3. 4. *τουτο δε . . . νηστεια Dabcvς Orig* 3,579[d] *Hil* 695[d], *om B* 3. *γένος*] = genus daemonii (daemonium *b*) *abc* *εκπορευεται Dς Orig* = eicitur (*ἐκβάλλεται*) *abv*, eicietur *c* 4. *ἐν*] per *abc* *συστρεφομενων δε αυτων Bv* = ipsis autem conversantibus *abd Hil* 696, *αυτων δε αναστρεφομενων* (revertentibus) *Dc*, *ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ς* 5. in galilaeam *bc* *αὐτοῖς om b Hilar* *Orig* 4,301[a] 3,580[b] *μέλλει*] futurum est ut *abc Hilar*, incipiet *d* 6. in manibus *b* *αποκτενουσιν Babcdς Orig* 4,301[a], *αποκτεινουσιν D* 7. *τη τριτη ημερα Bvς Orig* = *μετα τρεις ημερας D*, post tertium diem *abc* *αναστησεται B*, resurget *abcd*, *εγερθησεται Dς Orig* 4,301[a] *καὶ*] quo audito *a*, et cum hoc audissent discipuli *b* 8. *ελθοντων δε Bς* = *και ελθοντων Dabc*, et cum venisset iesus *Hil* 696 *καφαρναουμ BDabcv Orig*, *Καπερναοὺμ ς* 9. *διδραχμα Bς Orig* 3,586[a], didragma *b Hil*, *διδραγματα D*, tributum *acd* *οἱ . . λαμβάνοντες*] qui . . exigebant *abc Hilar* *τω πετρω Bbcvς Hilar*, *post και ειπαν D*, *post προσῆλθον a* *ειπαν BD*, *εἶπον ς* = *add αὐτῷ abc*

amen [quippe] dico uobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic (h. m. *pr F*) Transi hinc, et transibit, et nihil inpossibile (imp.) erit uobis. [21]hoc autem genus [daemoniorum *F*] non eicitur, nisi per orationem et ieiunium. [22](176,2) conuersantibus [autem] eis in Galilaea, dixit illis Iesus Filius hominis tradendus est in manus hominum, [23]et occident eum, et tertia (tertio *FL*) die resurget (-git *F*). et contristati sunt uehementer. [24](177,10) et cum uenissent Capharnaum, accesserunt qui didragma accipiebant ad Petrum

οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; [25]λέγει Ναί. καὶ εἰσελθόντα εἰς τὴν οἰκίαν προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; [26]εἰπόντος δέ Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. [27]ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον. καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὑρήσεις στατῆρα· ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. [1]Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; [2]καὶ

1. *οὐ*] quare non *b*   *τα διδραχμα* ***Bcς Orig*** 3,587[a] 588[c], *δειδραγμα* ***D***, didragma vel censum *b*, tributum *ad*   *λέγει ναί*] et dicit etiam *d*, at ille ait etiam *c*, ait utique non *b*, ait et ille utique *a*   *εισελθοντα* ***B***, *εισελθοντι* (intranti *b*) ***Dbd***, *ὅτε εἰσῆλθεν* ***cvς***, intrantes *a*   *εἰς* ***om c***   **3.** *τινων* ***Dabcvς Orig*** 3,585[b] ***Hil*** 696, *τινος* ***B***   *λαμβανουσι* ***B***   *τέλη*] tributum *abc* ***Hilar***, vectigal *d*   **4.** *ειποντος δε* ***B Orig*** = et (at *c*) ille dixit *abc*, *λεγει αυτω* (*add ὁ Πέτρος ς*) ***Dς***   *ἀλλοτρίων*] *add? ειποντος δε αυτου απο των αλλοτριων* ***C***   **5.** *ἔφη*] dixit *abc*   *ὁ ἰησοῦς* ***om b***   *ἐλεύθεροί*] liberati *a*   *υἱοί*] ***add*** respondit certe *b*   **6.** *σκανδαλισωμεν* ***BDς Orig*** 3,585[d], *σκανδαλιζωμεν* ***Z***, scandalizemus *abcv*   *πορευθεὶς*] vade *abc*   *εις* ***BZ***, *εις την* ***Dς***   *βάλε*] et mitte *abc*   *ανκιστρον* ***D***   **7.** eum piscem qui primus ascenderit *abc*. primi piscis ascendentis os requirere ***Hil*** 697   *ἀναβάντα*] ......*νοντα* ***Z***   **8.** *ευρησεις* ***BZvς*** = ***add*** *εκει* ***Dabc***   *λαβὼν*] sumens *abc*   *αντι* ***BDς***, *αντ* ***Z***   **9.** *σοῦ*] pro te *bd*   *εκεινη* ***DZabcς***, *εκεινη δε* ***B***   *ημερα* ***abc Hilarius*** 697, *ωρα* ***BDZvς***. ***Orig*** 3,588[b] *κατὰ μέν τινα τῶν ἀντιγράφων ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, κατὰ δὲ ἄλλα ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.*   *μαθηταὶ*] ***add*** *αὐτοῦ* ***c***   **10.** *τίς ἄρα*] quis putas *av* ***Hilar***, quis utique *b*, quisnam *c*   *μειζω* ***pr D***

et dixerunt [ei] Magister uester non soluit didragma? [25]ait Etiam. et cum intrasset [in *om* ***FL***] domum, praeuenit eum Iesus dicens Quid tibi uidetur, Simon? reges terrae a quibus accipiunt tributum uel censum? a filiis suis, an ab alienis? [26]et ille dixit Ab alienis. dixit illi Iesus Ergo liberi sunt filii. [27]ut autem non scandalizemus eos, uade ad mare et mitte amum (hamum), et eum piscem qui primus (prius) ascenderit tolle. et aperto ore eius inuenies staterem: illum sumens da eis pro me et te. [1](178,2) In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes Quis, putas, maior est in regno caelorum? [2]et aduo-

προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν 3 καὶ εἶπεν Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 4 ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 5 καὶ ὃς ἂν δέξηται ἓν παιδίον τοιοῦτον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· 6 ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. 7 οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι'

1. *προσκαλεσάμενος*] vocavit *bc*, vocavit ad se *a*   *ο ιησους DZ?ς* = *ante προσκαλεσάμενος abc, om B*   *παιδίον*] *add εν Dd Orig* 3,597[a]   2. *καὶ*] ut *c*   *γένησθε*] efficiamini *abc*   2. 3. *τὰ παιδία*] puer iste *c*   3. *εισελθητε BDς*, intrabitis *abcv*   in regno *abc*   *ὅστις*] quicumque (*ὃς ἂν?*) *abcdv*   4. *ταπεινωσει BDZ Origenes* 3,662[d], humiliavit *c*, *ταπεινώσῃ abdvς*   *εστιν BDZς, post ὁ μείζων c*, erit *a*, *post* maior *b*   5. *αν DZ, εαν Bς* = *om abcv Lucif* 141   *εν BDZabcv Origenes* 3,593[a] *Lucif, post τοιοῦτον ς*   *τοιουτον BDς, τοιουτο Z Orig*   6. *επι τω ονοματι μου BDς, επι το ονομα.. μου Z*, in nomine meo *bc Lucifer, om a*   qui autem *abc Hil* 698 *Lucif*   scandalizat *b*   7. *τούτων om a Lucif*   = qui in me credunt *abc Lucifer, om Hilar* 698   *συνφερει D*   *κρεμασθῇ*] suspendatur *abc Hilar Lucifer*   8. *ὀνικὸς*] . *υλικος Z*   *περι BZ Orig* 3,593[d], *επι Dς*, in (collo) *abc Hil Lucif*   demergatur *ab Hilar*, mergatur *Lucif*, praecipitetur *c*, demergi *d*   9. in profundum (-do *c*) *abc Hilar Lucif* 142   *ουαι BDς* = vae autem (*om Hil*) huic *abc Hil* 698 *Lucifer*   10. *ελθειν B* = *εστιν ελθειν Dabcvς Orig* 3,600[d] 601[c] *Hilar Lucifer*   *πλὴν*] *add δε pr D*   *ανθρωπω B?D, add εκεινω B?abcς Hil Lucif*

cans Iesus paruulum (paruolum *F*), statuit eum in medio eorum 3 et dixit Amen dico uobis, nisi conuersi fueritis et efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum (regno *FL*) caelorum. 4 quicumque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno caelorum. 5 et qui susceperit unum paruulum (paruolum *F*) [talem *om F*] in nomine meo, me suscipit: 6 (179,2) qui autem scandalizauerit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria [in] collo eius et demergatur (dim.) in profundum maris. 7 uae mundo ab (a) scandalis: necesse est enim ut ueniant scandala, ue-

οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. 8 εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν κυλλὸν ἢ χωλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. 9 καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοί ἐστιν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. 10 Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν [ἐν τῷ οὐρανῷ] διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 12 τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκα-

1. *εἰ δὲ*] quodsi *abc* ***Lucifer*** 1. 2. *σκανδαλίζει σε ἢ ὁ πούς σου b* 2. *αυτον* ***BDabcv Hilar*** **380** ***Lucif,*** *αὐτὰ ς* 3. *εισελθειν εις την ζωην* ***BDς*** = *εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν* (venire *abc*) *abcv* *κυλλον* (debilem) *η χωλον* ***Babc,*** *χωλον η κυλλον* (sideratum *d*) ***Ddς*** *χειρας ... ποδας* ***Bvς*** = *ποδας ... χειρας* ***Dabc*** 4. in gehennam aeternam *c* *και ει* ***Babcς,*** quod si ***Hil*** **346,** *το αυτο ει και* ***D,*** similiter et si *d* *ο* ***Dς,*** *om* ***B*** *ὀφθαλμὸς*] *add ὁ δεξιὸς* ***Hil*** 5. *σκανδαλίζει*] *σκανδαλει* ***B*** *σε*] *add* et si pes dexter aut manus scandalizat te ***Hil*** *αὐτὸν om* ***Hilar*** *βάλε*] abscide ***Hil*** *εστι* ***B*** 6. *εἰσελθεῖν*] intrare *bc*, venire *a* 7. *του πυρος* ***Babcvς,*** *om* ***D*** *καταφρονησητε* (*-ται* ***D***) ***BDς,*** contemnatis *abcv* ***Hil*** **699** ***Lucif*** **142** 8. *των* (de *c* ***Hil***) *μικρων τουτων* ***Bcς Hil,*** *τουτων* (ex his) *των μικρων* ***Dabv Orig*** **3,609*b*** ***Lucif,*** *add των πιστευοντων εις εμε* ***Dbc Hilar*** 8. 9. *εν τω ουρανω* ***B,*** *εν ουρανοις* ***Dabcvς Lucif,*** *om* ***Orig Hil*** 9. *δια παντος* ***BDς,*** semper *abc* ***Lucif,*** quotidie ***Hilar*** **178 247 439 699** 10. *εν* ***Bς,*** *εν τοις* ***D*** *ουρανοις* ***B:*** *add ηλθεν γαρ* (*δὲ a, om b*) *ο υιος του ανθρωπου σωσαι* (*add* et quaerere *c*) *το απολωλος* ***Dabcvς,*** *quae non attingunt* ***Orig*** 3,609 ***Hil*** 699 ***Euseb canon*** *τι* ***Bbcvς,*** *τι δε* ***Da***

rum tamen uae homini [illi] per quem scandalum uenit. 8 (180,6) si autem manus tua uel pes tuus scandalizat te, abscide eum et proice abs te: bonum tibi est ad uitam ingredi debilem [uel clodum (claud.)], quam duas manus uel duos pedes habentem mitti in ignem aeternum. 9 et si oculus tuus scandalizat te, erue eum et proice abs te: bonum tibi est [cum *om L*] uno oculo (unum oculum habentem) in uitam intrare (regnare *F*), quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. 10 (181,10) uidete ne contemnatis (temnatis) unum ex his pusillis: dico enim (autem) uobis [quia] angeli eorum in caelis semper uident faciem patris mei qui in caelis est. 11 uenit enim filius hominis saluare quod perierat. 12 (182,5) quid uobis uidetur? si fuerint

τὸν πρόβατα καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; [13]*καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.* [14]*οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων.* [15]*Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου·* [16]*ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε ἔτι ἕνα ἢ δύο μετὰ σοῦ, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ*

1. *καὶ*] et si *a* *αφησει Babcdv*, *αφιησιν Dv*, *ἀφεὶς ς* *τα Dς*, om *B* *ενενηκοντα εννεα Dabc*, *ἐννενηκονταεννέα ς*, *add προβατα B* 2. *ἐπὶ τὰ ὄρη*] = in montibus *abcdv* *και* (om *ς*) *πορευθεις ζητει Bς*, *και πορευομενος ζητει* (quaeret) *Dd* = et vadit quaerere *abc* *τὸ πλανώμενον*] = eam quae erravit *abcdv* 3. contigerit ut inveniat *abc* *χαιρει BDς* = gaudebit *abc* *ἐπ' αὐτῷ*] in eam *abc*, in illa *post* magis *d* 4. *ἐπὶ*] super *cd*, in *ab* *ἐννενηκονταεννέα ς*, ϟθ *D* quae non erraverunt *abcd* 5. *εστι B* *ενπροσθεν D* *μου B Orig* 3,609[c] 610[a] 612[b], *ημων pr D* = *υμων abcdvς et corr D* *εν Bς*, *εν τοις D* 6. *εν BD*, *εἷς abcvς Orig* *μεικρων D* *ἐὰν δὲ*] quod si *abc Hilar* 700 *Lucif* 142 *αμαρτηση B* = *add εις σε Dabcvς Hilar Lucifer* 7. *ελεγξον B*, *ελενξον D* = *καὶ ἔλεγξον abcvς Hilar Lucifer* *ἐάν*] et si *Lucif* 8. *ἐκέρδησας*] lucratus eris *abc Lucif* *μὴ*] non te *a b Lucif*, te non *c* 9. *ἔτι*] adhuc et *a*, om *Orig* 3,611[d] *Lucif* *μετα σου B*, *μετα σου* (*σεαυτοῦ Orig*) *post παραλαβε Dabcvς Orig Lucifer* *ἐπὶ στόματος*] in ore *abc Lucifer* *μαρτυρων Babcς Origenes Hilar* 700[b], *post τριῶν Lucifer*, om *D*

alicui centum (c *F*) oues et errauerit una ex eis, nonne relinquet (-quit, -quid) nonaginta nouem (xcviiii *F*) in montibus, et uadit (uadet) quaerere eam quae (qui *pr F*) errauit? [13]et si contigerit ut inueniat (ut inueniet) eam, amen dico uobis quia gaudet (-debit) super eam (ea *L*) magis quam super (supra) nonaginta nouem (.xcviiii.) quae non errauerunt. [14]sic non est uoluntas ante patrem uestrum qui in caelis est, ut pereat unus de pusillis istis. [15](183,5) si autem peccauerit in te frater tuus, uade et corripe eum (illum) inter te et (inter temet) ipsum solum. si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: [16](184,10) si autem non [te] audierit, adhibe (ath. *F*) tecum adhuc unum uel duos, ut in ore duorum testium uel trium stet omne uer-

τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. [17]*ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.* [18]*ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ.* [19]*ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο συμφωνήσωσιν ἐξ ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς·* [20]*οὗ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.* [21]*Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ Κύριε,*

1. *σταθῇ*] stet *abc Lucif* 1 *et* 2. *παρακούσῃ*] non audierit *abc Lucif*, contempserit *Cyprian* 89 152 2. *και BDς Cypr, om abc Lucif* *ἔστω*] erit *d* 3. *καὶ*] *add ως D* *ἀμὴν ἀμὴν c* *οσα αν BD, ὅσα ἐὰν ς Orig* 3,613[d], quaecumque *abc*, *ὃ ἐὰν Orig* 3,613[b] 4. *ἔσται δεδεμένα . . . ἐπὶ τῆς γῆς om D* *εν Ba, ἐν τῷ ς*, et in *bc* 5. *εν* (*add τῷ ς*) *ουρανω Baς*, et in caelo *bc*, *εν τοις ουρανοις D* *αμην λεγω B Cypr* 304, *παλιν λεγω Dvς, πάλιν ἀμὴν λέγω abc, λέγω δὲ Cypr* 14, *λέγω Cypr* 198 5. 6. *εαν δυο συμφωνησωσιν εξ υμων B, ἐὰν δύο ὑμῶν* (ex vobis *c*) *συμφωνήσωσιν cς*, si duobus ex vobis (ex vobis *om a*) convenerit *ab Cypr*, *δυο εαν συνφωνησουσιν* (convenerint) *εξ υμων Dd* 6. *ἐπὶ τῆς γῆς*] super terram *abc*, in terra *Cypr* *παντος Bς, add του pr D* *ου εαν Bcς, ου αν D*, quaecumque (*ὧν ἐὰν*) *ab* *αἰτήσωνται*] petieritis *b Cypr* 7. *γενήσεται*] continget *Cypr* *αὐτοῖς*] vobis *b Cypr* 8. *ου* (ubi) *γαρ εισιν Babς Orig* 3,615[c], ubi (ubicunque *Cypr*) enim fuerint *c Cypr*, *ουκ εισιν γαρ* (non enim sunt) *d et pr D* = in nomine meo (meo nomine *d*) *abcdv Cypr* 8. 9. *ἐκεῖ . . . αὐτῶν*] ego cum eis sum *Cypr* 8. *εκει Babcς Orig* 3,619[c], *παρ οις ουκ Dd* *ειμι BDvς Orig* 3,619[c], ero *d*, *κἀγώ εἰμι abc Origenes* 3,302[a] 9. *προσελθων BDv Orig* 3,619[c] = *προσελθὼν αὐτῷ* (accedens ad eum) *abcς Lucif* 144 145 *ο Bς Orig, om D* *αυτω BDabc Orig Lucif* 144, *om ς Lucif* 145

bum. [17]quod si non audierit eos, dic ecclesiae. si autem [et *F*] ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. [18](185,7) amen dico uobis, quaecumque alligaueritis super terram, erunt ligata [et *om F*] in caelo, et quaecumque solueritis super terram, erunt soluta et in caelo. [19](186,10) iterum dico uobis quia si duo [ex uobis] consenserint super terram de omni (omne) re quamcumque (quac.) petierint, fiet illis a patre meo qui in caelis est: [20]ubi enim sunt duo uel tres congregati in nomine meo (in n. m. c. *F*), ibi sum in medio eorum. [21](187,5) tunc accedens (adc.) Petrus ad eum dixit Do-

ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; [22]λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλὰ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. [23]διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησεν συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. [24]ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσήχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. [25]μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα ἔχει, καὶ ἀποδοθῆναι. [26]πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ λέγων Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ

1. *ποσακις BDdς Orig* = si *abc Lucif* = peccaverit *abcd Lucif* *εις εμε Dabcς Origenes Lucif, post μου B* *και BDdς Orig* = *ποσάκις abc Lucif* 2. *ὁ ἰησοῦς om Lucif* *λέγω σοι om Hil* 701 *ἕως om d* *αλλα BD, ἀλλ' ς* 3. *ἕως om d Lucif* 145 *ἑβδομηκοντάκις*] septuagesies *Lucif* 144 145 *επτα Bς Origenes* 3,619[d] = *επτακις ac et pr D Lucif, καὶ ἑπτάκις b* *ὡμοιώθη*] simile est habitum *Lucif* 145, simile (similis *b*) est *abcd* *ἡ βασιλεία*] habitus regni *ab* 4 *et* 5. = rationem ponere *abc Lucifer* 145 5. *αρξαμενου δε BDς Orig* 3,627[b] = *καὶ ἀρξαμένου abc Lucif* *προσηχθη BD Orig* 3,627[b], *προσηνέχθη* (oblatus est) *abcς Orig* 3,627[c] 632[d] *Lucif* *αυτω εις Dabcvς Orig* 3,627[b] *Lucifer, εις αυτω B* 6. qui debebat *abc Lucif* *μυριων BDabvς Lucif*, centum c, *πολλῶν Orig* 3,627 *et alibi semper* *αυτου Dς, om B* unde redderet *abc Lucif* 7. *αυτου prius Bbcς Lucif, om Da* *αυτου alterum Dabcvς Lucif, om B* 8. *εχει B Orig* 3,628[c] = *ειχεν Dabcvς Lucif* *αποδοθηναι* (reddi) *Babς et add* debitum *Lucifer, αποθηναι pr D*, restituere *d* *πεσὼν*] *Orig* 3,628[d], procidens *abc Lucif* *ουν Bς* = *δε Dabc Lucif* 9. *ο δουλος Bς* = *add εκεινος Dbc Lucif*, seruus ille ad pedes domini sui *a* *προσεκυνει BDς Orig* 3,628[d] 633[c], orabat *ab Lucif*, rogabat *c* *αὐτῷ*] dominum suum *c* *λεγων BDabcv Lucif, add κύριε vς et post μακροθύμησον b* *ἐπ' ἐμοὶ*] in me *ac Lucif, om b*

mine, quotiens (quoties) peccabit (-auit) in me frater meus et dimittam ei? usque septies? [22]dicit illi Iesus Non dico (dicam *F*) tibi usque septies, sed usque septuagies septies. [23](188,10) Ideo adsimilatum (ass.) est regnum caelorum homini regi, qui uoluit rationem ponere cum seruis suis. [24]et cum coepisset rationem ponere, oblatus est ei unus qui debebat decem ($\overline{\text{x}}$ *F*) milia talenta. [25]cum autem non haberet unde redderet (reddere *F*), iussit eum dominus [eius] uenundari (uenundare), et uxorem eius et filios et omnia quae habebat, et reddi [debitum *L*]. [26]procidens (proced. *L*) autem seruus ille orabat (rogabat) eum dicens [Domine,] Patientiam habe in me, et omnia red-

πάντα ἀποδώσω σοι. [27]σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἀπέλυσεν αὐτὸν καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. [28]ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν λέγων Ἀπόδος εἴ τι ὀφείλεις. [29]πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ παρεκάλει αὐτὸν λέγων Μακροθύμησον ἐπ' ἐμέ, καὶ [πάντα] ἀποδώσω σοι. [30]ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν ἕως ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. [31]ἰδόντες οὖν αὐτοῦ οἱ σύνδουλοι τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα.

1. *ἀποδώσω*] restituam *d*   *σοι Bac Origenes* 3,628[d] *Lucifer, ante ἀποδώσω ς, om Db*   *σπλανχνισθεις D*   *δουλου B = add εκεινου Dabcvς Lucifer*   2. *ἀπέλυσεν αὐτὸν καὶ om c*   *τὸ δάνειον*] debitum *abc Lucifer, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν Origenes*   *ἐξελθὼν*] regressus *c*   *δουλος B = add εκεινος Dabcvς Lucif*   3. *τῶν*] ex *abc Lucif*   3.4. *δηναρια ρ̅ D*   4. *κρατήσας*] tenens *abc Lucif*   *αυτον επνιγεν BDς = ἔπνιγεν αὐτὸν abc Lucif*   *ἀπόδος*] *add μοι ς*   *ει τι BCD Orig* 3,622[a] *= ὅ,τι abcvς Lucifer*   5. *πεσων ουν BDς =* et procidens *abcv Lucif*,   servus *Lucif*   *αυτου BCDabcv Orig* 3,633[e], *add εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ς*, ille *Lucif*   *παρεκάλει*] *Orig*, rogabat *abc Lucif*   6. *εμε CD, εμοι Bς*   *καὶ πάντα Ccvς, και Bab Lucifer, καγω D*   *αποδωσω* (reddam) *σοι BDabcdς Lucif* 145, *σοι αποδωσω C*   *ηθελεν Bς = ηθελησεν Dabc Lucif*   *αλλα CD, αλλ Bς*   7. in carcere *b*   *εως BC, εως ου Dς*   *τὸ*] *παν το C*   *ὀφειλόμενον*] debitum *abc Lucif*   8. videntes *abc Lucif*   *ουν BD = δὲ abcς Lucif*   *αυτου οι συνδουλοι B, οι συνδουλοι αυτου Dabcς Lucif*   *τα γενομενα Bς = τα γεινομενα Dabcdv Lucifer*   *σφοδρα BDcς Orig* 3,629, *om ab Lucif*   9. *ἐλθόντες om c*   *διεσάφησαν*] *Orig* 3,634[a]   *τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν post γενόμενα c*   *εαυτων B Orig* 3,629[c], *αυτων Dς*

dam tibi. [27]misertus autem dominus serui illius dimisit eum (illum) et debitum dimisit (dem.) ei. [28]egressus autem seruus ille inuenit unum de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios (daen.), et tenens suffocabat eum dicens Redde quod debes. [29]et procidens conseruus eius rogabat eum dicens Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. [30]ille autem noluit, sed abiit et misit eum in carcerem donec redderet debitum. [31]uidentes [autem] conserui eius quae fiebant contristati sunt ualde et uenerunt et narrauerunt (nuntiau.) domino suo omnia quae facta fuerant (erant *FL*). [32]tunc uocauit illum dominus

[32]τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· [33]οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγώ σε ἠλέησα; [34]καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον. [35]οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν.

[1]Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου. [2]καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. [3]καὶ προσῆλθον αὐτῷ Φαρισαῖοι πειρά-

1. *προσκαλεσάμενος*] vocavit ... et *abc Lucif* *λέγει*] ait *abc Lucifer* *αὐτῷ om D* 1. 2. *πονηρὲ δοῦλε c Orig* 3,634 *et add καὶ ὀκνηρὲ Orig* 1,254[d] 2. *ἐκείνην*] = *om abcv Cypr* 211 *Lucif* 145 *ἀφῆκά σοι ante πᾶσαν Cyprian* 2. 3. *παρεκάλεσάς με*] *Orig* 3,634[a], me rogasti *Cypr* 3. *εδει Bvς Orig* 1,254[d], oportuit *Lucif, εδι ουν D*, ergo oportuit *abc* *και σε BDvς*, et te quoque *a*, te quoque *b Lucif*, te *c*, *σε post ἐλεῆσαί Orig* *καγω BD Orig, καὶ ἐγὼ ς* misertus sum tui *d Lucif* 4. *αὐτοῦ om a* 5. *εως B, εως ου Dς*, quoad usque *abc Lucif* *παν Bς*, universum (*ὅλον?*) *abc Lucif, om D* *τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ ς* 5. 6. *οὕτως οὖν ποιήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος Origenes* 3,634[c], *οὕτως καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος ποιήσει Orig* 1,254[e] 6. *ο ουρανιος BD, ὁ ἐπουράνιος ς* = qui in caelis est *abc Lucif* *ποιησει υμιν Bvς* = *υμιν ποιησει ante ο πατηρ Dabc Lucifer* 7. *απο των καρδιων υμων BDς Orig* 1,254[e] = de cordibus vestris *abc Lucif* 145, *add τὰ παραπτώματα αὐτῶν ς* 8. *ετελεσεν Bvς Orig* 3,635[ac] = *ελαλησεν Dabc Hil* 702 *ὁ Ἰησοῦς post τούτους a b Hil, om c* 9. *μετῆρεν*] transtulit se *abc Hilar* in galilaeam *Hil* in finibus *ac* 10. *πέραν*] et trans *ac* 11. tunc accesserunt *Hil* 702 *φαρισαιοι B, οι φαρισαιοι Dς Orig* 3,636[c]

suus et ait illi Serue nequam (nequa), omne (omnem) debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: [33]nonne (non) [ergo] oportuit et te misereri conserui tui, sicut et ego tui misertus sum? [34]et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoad usque redderet uniuersum debitum. [35]sic et pater meus caelestis faciet uobis, si non remiseritis (dimis.) unus quisque fratri suo de cordibus uestris. [1](189,6) et factum est cum consummasset Iesus sermones istos, migrauit a Galilaea et uenit in fines (finibus) Iudaeae (Iudeae *F*) trans Iordanen. [2]et secutae sunt eum turbae multae, et curauit eos ibi. [3]et accesserunt ad eum Pha-

ζοντες αὐτὸν καὶ λέγοντες Εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; [4]ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, [5]καὶ εἶπεν Ἕνεκα τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. [6]ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. [7]λέγουσιν αὐτῷ Τί οὖν Μωυσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολῦσαι; λέγει αὐτοῖς [8]Ὅτι Μωυσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. [9]λέγω

1. *αὐτὸν om a* *λεγοντες BCabcς Orig Hil, λεγουσιν d et pr D, add αυτω Dcς* *ἔξεστιν B, add ανθρωπω Dabcς Orig* 3,637[a] *Hil, add ἄνθρωπον Origenes* 3,636[c] 2. quacumque ex causa *abc Hil* *ο δε αποκριθεις BDς*, iesus autem respondens *d* = et respondens iesus *abc* *ειπεν* (ait) *BDac Orig* 3,637[a], *add αὐτοῖς bvς* 3. *ο ποιησας* (qui fecit) *DZabcς, ο κτισας B Orig* 3,637[ad] *ἀπ' ἀρχῆς post θῆλυ b* *θηλυ Bς Orig, θηλυν pr D*, feminam *abcd* *αὐτούς om a* 4. *ενεκα BZ Orig* 3,638[a], *ενεκεν Dς* *καταλείψει*] relinquet *bc*, remittet *a* *πατέρα*] *add αυτου C* *καὶ*] aut *c* 5. *κολληθησεται BD Orig* 3,638[c], herebit *a*, *προσκολληθησεται Zς*, adhaerebit *bc* *οι BDς Orig* 3,637[d], *om Z* 5. 6. = in carne una *abcd* 6. alioquin non sunt iam duo *d* *σαρξ μια BZς Orig* 3,637[d] = *μια σαρξ Dabc* *ο θεος BDς, θεος Z* *συνέζευξεν*] *add εις εν* (in unum) *Da* 7. *ἄνθρωπος om a* *χωριζέτω*] *αποχωριζετω D*, licet separari *a* *τί*] quare *Iren* 245 *μωυσης BZabcv Iren, ο μωυσης D, Μωσῆς ς Orig* 3,640[ce] 8. dari *ab* *απολυσαι DZav Orig* 3,640[c] 641[a], *add αυτην Bς, add* uxorem *bc Iren* *λέγει*] dicit *d*, *και λεγει pr D*, ait *abc* *αυτοις BDZς* = *add* iesus *abc* 9. *μωυσης BZ* = *post ὑμῖν Dabc* haec vobis propter duritiam cordis vestri permisit ab initio autem non ita factum est *Iren* 245 10. *ου γεγονεν* (fuit) *BZabcς Orig* 3,641[a], *ουκ εγενετο D*

risaei temptantes (temt. *F*) eum et dicentes Si licet homini dimittere (dem.) uxorem suam quacumque ex causa? [4]qui respondens ait eis (illis) Non legistis quia qui fecit ab initio masculum et feminam (faeminam) fecit eos, [5]et dixit Propter hoc dimittet (dimittit) [homo] patrem et matrem et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. [6]itaque iam non sunt duo, sed una caro. quod ergo deus coniunxit (coniuncxit *F*), homo non separet. [7]dicunt illi Quid ergo Moyses (Moses *FL*) mandauit dari libellum repudii (reppudii) et dimittere? ait illis [8]Quoniam Moyses (Moses *F*) ad duritiam cordis uestri permisit uobis dimittere uxores uestras: ab initio autem non fuit sic (sic

δὲ ὑμῖν, ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται, καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται. 10 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. 11 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Οὐ πάντες χωροῦσιν τὸν λόγον [τοῦτον], ἀλλ' οἷς δέδοται. 12 εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως, καί εἰσιν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καί εἰσιν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω.

13 Τότε προσηνέχθησαν αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ

1. *ὑμῖν] add ὅτι ϛ* *ἂν] εαν C* *παρεκτος λογου πορνειας* **BD** *Orig* 3,647^{c} 648^{ac} 649^{b}, excepta causa fornicationis *c*, *μη* (*εἰ μὴ* ϛ, *om εἰ C*) *επι πορνεια C?Z*ϛ, nisi ob causam fornicationis *ab* 2. *και γαμηση αλλην* **DZ**ϛ = et aliam duxerit *abcv*, *om* **B** *Orig* *μοιχαται* **DZ***abcv*ϛ, *ποιει αυτην μοιχηθηναι* (*μοιχευθῆναι Orig*) **BC** *Orig* 2. 3. *καὶ ὁ ἀπ. γ. μοιχᾶται om* **D***ab* 2. *γαμησας* **BZ** *cv*ϛ, *γαμων* **C**. *ὥσπερ δὲ μοιχαλίς ἐστι γυνή, κἂν δοκῇ γαμεῖσθαι ἀνδρὶ ἔτι ζῶντος τοῦ προτέρου, οὕτως καὶ ἀνὴρ δοκῶν γαμεῖν ἀπολελυμένην οὐ γαμεῖ κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀπόφασιν ὅσον μοιχεύει Orig* 3,649^{b} 3. *αὐτοῦ om* **B** 4. *ανθρωπου* **BZ***v*ϛ *Orig* 3,649^{c} = *ανδρος* **D***abcd* *συνφερει* **D** 5. *ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς*] = dixit (ait *c*) autem illis iesus *abc* *τουτον* **DZ** *abv*ϛ, illud *c*, *om* **B** *Orig* 3,649^{d} *Cypr* 174 315 6. *εκ κοιλιας μητρος* **BDZc**ϛ *Orig* 3,656^{a} *Cypr*, de matris (*add* suae *b*) utero *ab* 7. *οὕτως*] *ante ἐγεννήθησαν ab Cypr* 174, *om c Cypr* 315 *ευνουχισθησαν* **B**ϛ *Origenes* 3,656^{b}, *ηυνουχισθησαν* **D**, facti sunt *abc*, coacti sunt *Cypr* 8. = *ἑαυτοὺς εὐνούχισαν abcd Cypr* 9. *δυναμενος* **D**ϛ, *δυνομενος* **B**? 10. *προσηνεχθησαν* **BD**, *προσηνέχθη* ϛ *Orig* 3,659^{a} *αὐτῷ om ab* *επιθη* **B**ϛ *Orig* 3,659^{c}, *ante τας χειρας* **D** = *post αὐτοῖς abc Hil* 702

fuit *F*). 9 (190,2) dico autem uobis quia quicumque dimiserit (dem.) uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur, et qui dimissam duxerit moechatur. 10 (191,10) dicunt ei discipuli eius Si ita est causa hominis (homini) cum uxore (muliere *FL*), non expedit nubere. 11 qui dixit Non omnes capiunt uerbum istud, sed quibus datum est. 12 sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati (u. signati *pr F*) sunt, et sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus, et sunt eunuchi qui se ipsos castrauerunt (eunuchizauerunt) propter regnum caelorum. qui potest capere, capiat. 13 (192,2) tunc oblati sunt ei par-

αὐτοῖς καὶ προσεύξηται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. 14ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 15καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. 16καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν αὐτῷ εἶπεν Διδάσκαλε, τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα σχῶ ζωὴν αἰώνιον; 17ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἷς ἐστὶν ὁ ἀγαθός. εἰ δὲ θέλεις εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, τήρει τὰς ἐντολάς.

5. ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;

1. *προσεύξηται*] oraret *bc Hil*, curaret *a* *μαθηταὶ*] *add αὐτοῦ ac* *ἐπετίμησαν αὐτοῖς*] = prohibebant eos *abc Hil* 2. *ειπεν* (ait) *Babcς*, *add αυτοις CDv* *τὰ παιδία*] eos *b* *μη κωλυετε Babcvς Orig* 3,660*b*, *μη κωλυσητε* (ne prohibueritis) *Dd* *αὐτὰ om b* 2. 3. = *πρός με ἐλθεῖν abc* *Hil* 161 3. 4. *επιθεις τας χειρας αυτοις BD Orig* 3,663*b* = *ἐπιθεὶς* (impositis *b*) *αὐτοῖς τὰς χεῖρας bcvς*, inposita illis manu *a* 4. *ἰδοὺ*] *add* iuvenis *Hilarii codex* 703*a* 5. *αυτω ειπεν B*, *εἶπεν αὐτῷ ς*, *λεγει αυτω D*, ait illi *dv* = ad eum et ait (dixit *a*) illi *abc Hilarius* 703 *διδασκαλε BDa Orig* 3,664*c* *Hil*, *add ἀγαθὲ bcvς Iren* 92 *Hil* 994 *σχω BD*, *ἔχω ς*, habeam *abcς Hil* 703, *κληρονομήσω post αἰώνιον Orig* 3,664*b* *Iren* 241 6. *ο δε ειπεν* (dicit *d*) *BDdvς* = at (ad *ab*) iesus dixit *abc* *τι με ερωτας περι του* (*του om D Origen* 3,664*c*) *αγαθου BDabc Orig* 3,664*bc*, *τί με λέγεις* (vocas *Hil*) *ἀγαθόν ς Iren* 92 *Hil* 703 994*ae*. *ὁ μὲν οὖν Ματθαῖος ὡς περὶ ἀγαθοῦ ἔργου ἐρωτηθέντος τοῦ σωτῆρος ἐν τῷ τί ἀγαθὸν ποιήσω; ἀνέγραψεν· ὁ δὲ Μάρκος καὶ Λουκᾶς φασὶ τὸν σωτῆρα εἰρηκέναι τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. Orig* 3,664*cd* 6. 7. *εις εστιν ο* (*ο om D*) *αγαθος* (*add ὁ θεός bcv*, *add* pater in caelis *Iren*) *BDabcv Orig Iren* 92, *οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός ς Hil* 994 7. *ει δε BDvς Orig* 3,667*c* *Iren* 241, sed si *bc*, sed *a*, *εἰ Orig* 3,668*ab* *Cyprian* 194 303 *Lucif* 119 *τὴν ζωὴν*] vitam aeternam *b* *εισελθειν* (introire *Iren*) *BCv Origen Iren* 241 *et ante εἰς τὴν ς*, *ελθειν* (venire) *Dabc Cypr Lucif* *τηρει BD*, *τήρησον ς Orig* 3,667*c* 668*b*

uuli, ut manus eis inponeret (inp.) et oraret (curaret). discipuli autem [eius] increpabant eos (eis). 14Iesus uero ait eis Sinite paruulos, et nolite [eos] prohibere [uenire ad me (ad me uenire)]: talium est enim regnum caelorum. 15et cum imposuisset (inp.) eis manus, abiit inde. 16(193,2) et ecce unus accedens ait illi Magister bone, quid boni faciam ut habeam uitam (uitam hab.) aeternam? 17qui dixit ei Quid me interrogas de bono? unus est bonus deus. si autem uis ad

18*ἔφη αὐτῷ Ποίας; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη Τὸ οὐ φονεύσεις, οὐ μοι-*
χεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, 19*τίμα τὸν πατέρα καὶ*
τὴν μητέρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. 20*λέγει*
αὐτῷ ὁ νεανίσκος Ταῦτα πάντα ἐφύλαξα· τί ἔτι ὑστερῶ; 21*λέγει*
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ
ὑπάρχοντα καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ,
καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. 22*ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον [τοῦ-*
τον] ἀπῆλθεν λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. 23*ὁ δὲ Ἰη-*

1. *Τὸ οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις,*   6. *ἐν οὐρανοῖς,*

1. *εφη B*, dixit *c*, *λεγει Dabvς Iren Cypr* 303   *αὐτῷ*] ille *Cypr* dicit illi iesus *Cypr* 303   *εφη B = ειπεν Dς*, dixit (*add* ei *c*) *abc*   *το Bς, om D*   1-3. *praecepta hoc ordine habet Hilarius* 703 704   1. *ου φονευσεις* (occidis *b*) *ου μοιχευσεις BDabcς Cyprian, οὐ μοιχεύσεις οὐ φονεύσεις Orig* 3,668^{c} 669^{ab} 677^{a} 679^{b} *Iren* 241   *μοιχεύσεις*] moecaberis non adulterabis *a*   2. *οὐ κλέψεις om Cypr*   *πατερα BDcv Orig* 3,668^{c} 669^{c} *Iren Cypr Hilar* 704, *add σου abvς*   3. *μητέρα*] *add σου ab*   *καὶ ἀγαπήσεις . . . σεαυτόν habet Origines, sed indicat haec verba temere esse adiecta* 3,670   *σου*] tibi *Cypr*, *om Irenaeus*   *λέγει*] dixit autem *a*   4. *ταυτα παντα BD Orig* 3,669^{d}, *πάντα ταῦτα abcvς Orig* 3,670^{c} *Cyprian, πάντα Iren* 242   *εφυλαξα Bv Cypr*, feci *Iren*, *εφυλαξα* (*-ξάμην ς Orig*) *εκ νεοτητος* (*add μου abcς Orig Hil*) *Dabcς Orig* 3,669^{d} *Hilarius* 704   *λεγει Bd Cypr* 303, ait *abc*, *εφη Dς*   5. *ὕπαγε*] *add* et *Cyprian* 239 303, *sed non* 184   5. 6. *σου τα υπαρχοντα BDZς Orig* 3,670^{a}, bona tua *a*, omnia tua *bc Cypr* 184 239 303, omnia quae habes *Iren* 242, substantiam tuam *d*   6. *δὸς*] divide *Iren*   *τοις BD, om Zς Orig* 3,671^{b} 672^{b} *καὶ . . . οὐρανῷ om Iren*   thensaurum *abd*   *ουρανω Zabcς Cypr* 303 239, *ουρανοις BD Hil* 704 *Cypr* 184   7. *ακουσασο* (*add υ corr*) *νεανισκοσ D*   *τον λογον τουτον B*, hoc verbum *abc*, *τον λογον Dvς Orig* 3,678^{d}, *om Z*   8. *κτηματα DZς Orig*, possessiones *abc*, *χρηματα B*   *πολλὰ*] = *ante κτήματα abcv*

uitam ingredi, serua mandata. 18dicit (dixit *F*) illi Quae? Iesus autem dixit [ei] Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices (dicis), 19[honora patrem [tuum] et matrem [tuam],] et diliges (diligis) proximum tuum sicut te ipsum.
20dicit illi adulescens (adol., -liscens) Omnia haec custodiui: quid adhuc mihi deest? 21(194,2) ait illi Iesus Si uis perfectus esse, uade uende quae habes et da pauperibus, et habebis thesaurum (thens.) in caelo, et ueni sequere me. 22(195,2) cum audisset [autem] adulescens (adol. -lisc.) uerbum, abiit (habiit *pr F*) tristis: erat enim habens multas possessiones. 23Iesus autem dixit discipulis suis Amen

σοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πλούσιος δυσκόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. [24]πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. [25]ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; [26]ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά. [27]τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; [28]ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν

1. *ειπε* ***B*** **1.2.** *πλουσιος δυσκολως* ***BDZabc***, *δυσκ. πλ.* ***ς*** **2.** in regno *ab* *παλιν δε* ***BDZς***, *πάλιν abd*, *καὶ πάλιν cv* **3.** *ὑμῖν*] *add* . . . (*οτι?*) ***Z*** *καμηλον* ***BDς Orig***, *καμ:λον* ***Z***, camelum *c*, camellum *ad*, camillum *b* *τρυπηματος* ***DZς Orig*** **1,141**, *τρηματος* ***B***, *τρυμαλιας* ***C Orig*** 3,681 *saepius*, *τρυπῆς* ***Orig*** 3,680^{a} **4.** *διελθειν* ***BD Orig*** 3,680^{a}, transire *abc* ***Hil*** 704 705, *εισελθειν* ***CZς*** *εισελθειν* (intrare) ***BDabc Orig*** 3,680^{a}, *ante ἀκούσαντες ς*, *om* ***Z*** in regno *a* *των ουρανων* ***Zabc Orig Hil*** 704, *του θεου* ***BDς*** **5.** his (*add* autem *a*) auditis discipuli *ac*, auditis autem discipulis haec *b* *μαθηται* ***BCDZ***, *add αὐτοῦ ς* *ἐξεπλήσσοντο*] mirabantur *abc*. mirantur ***Hil*** 706 *σφοδρα* ***BZvς*** = *και εφοβηθησαν σφοδρα* ***D***, et timebant valde *abc*. et metuunt ***Hilarius*** **6.** *δυναται* ***BDZς Origenes*** 3,681^{a} = poterit *abc* *ενβλεψας* ***D***, aspiciens *abc* *Ἰησοῦς*] *add* cogitationes eorum *c* **7.** *ἀδύνατόν*] *δυνατον pr* ***D***, inpossibile *d* *εστι* ***B*** *τω θεω* ***D*** *παντα δυνατα* ***B Orig*** 3,681^{a}, *δυνατα παντα* ***Z*** = *παντα δυνατα εστιν* ***Dabcvς*** Hoc quidem impossibile est apud homines, possibile autem apud deum ***Hilarius*** 706 **8.** *τοτε om* ***C*** *ἡμεῖς*] nos qui *c* **9.** *ηκολουθησαμεν* ***BZς Orig*** 3,682^{ad}, *ηκολουθηκαμεν pr* ***D*** *ἄρα om* ***Hilar*** 287 **10.** *αὐτοῖς*] *αυτω* ***D***

dico uobis quia diues (diuis) difficile intrabit in regnum (regno *L*) caelorum. [24]et iterum dico uobis [quia] facilius est camellum (-elum) per foramen acus transire quam diuitem intrare in regnum (regno *F*) caelorum. [25]auditis autem his discipuli mirabantur [ualde *om L*], dicentes Quis ergo poterit saluus esse? [26]aspiciens autem Iesus dixit eis (illis) Apud (Aput *pr F*) homines hoc inpossibile (imp.) est, apud deum autem omnia possibilia sunt. [27]tunc respondens Petrus dixit ei Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te: quid ergo erit nobis? [28](196,10) Iesus autem dixit eis (illis) Amen dico uobis quod uos qui

τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. [29]καὶ πᾶς ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, πολλαπλασίονα λήμψεται καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. [30]πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. [1]Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς

4. *ἀδελφὰς ἢ γονεῖς ἢ τέκνα*

1. *παλιγγενεσια Bϛ Orig* 3,714^{d}, *παλινγενεσια DZ,* regeneratione *abv Hil* 144 157 287 707, resurrectione *c* 1. 2. *ὅταν . . . δόξης αὐτοῦ om Hil* 287 387 1. *ἐπὶ θρόνου*] in sede *abcv Hil* 2. *καθισεσθε Bϛ et pr D Orig* 3,688^{a}, *καθησεσθε corr D Orig* 1,283^{c} 2,821^{c} 3,419*f* 480^{a}, *καθεσθησεσθε Z* *και υμεις Babcvϛ, ante καθίσεσθε Hil* 144 157 456, *και αυτοι DZ Orig* 1,283 3,688^{a}, *om Orig* 2,821^{c} 3,419*f* 480^{a} *Hil* 287 387 *δωδεκα BZcϛ Orig, δεκα δυο D, post θρόνους abv Orig* 1,283^{c} *Hil* 3. *τας om pr D* *δώδεκα*] *ιβ D* istrahel *ab* *οστις BCD Orig* 1,283^{c} 3,685^{b} 688^{c}, quicumque *cd Iren* 332, *ὃς* (qui) *abϛ Hil* 1280 3. 4. *οἰκίας . . . ἀγροὺς*] agros aut domos aut parentes aut fratres aut filios *Iren* 3. *οικιας BDϛ* = domum *abcdv Hil, η οικιας ante ενεκεν Cv Origenes* 1,283^{c} 3,689^{a} 4. *ἀδελφὸν b* *η πατερα η μητερα Baoϛ, η μητερα Db Hilar, ἢ γονεῖς Orig* 3,689^{abd} *Irenaeus, add ἢ γυναῖκα cvϛ. οὐ συγκατηρίθμηται δὲ τούτοις γυνή Origenes* 1,284^{c} agrum *Hil* *ενεκεν Bϛ Orig, ενεκα D* 5. *του ονοματος μου Dϛ Orig* 1,283^{c}, nomen meum *abcv Hilar, του εμου ονοματος B,* me *Iren* *πολλαπλασιονα B Orig* 1,284^{c} 3,688^{c} 689^{a} = *εκατονταπλασιον* (centuplum) *abcdv et pr D Iren* 332 *Hilar* 706 707 1280, *εκατονταπλασιονα Dϛ* *λήψεται ϛ* *καὶ*] *add* in hoc saeculo et in futuro *Iren* 6. *κληρονομήσει*] hereditabit *Iren,* possidebit *ab,* consequetur *c* *ἔσονται*] = sunt *abc* *και οι εσχατοι C* 7. *γάρ om bc Hil* 707 8. *ἅμα πρωῒ*] primo mane *abc Hilarius*

secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede (sedem *F*) maiestatis suae, (197,5) sedebitis et uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israhel. [29](198,2) et omnis qui reliquid (-querit, relinquit *F*) domum uel fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut uxorem uel (aut) filios aut agros [aut domos] propter nomen meum, centuplum accipiet et uitam aeternam possidebit (possed., possidebunt *F*). [30](199,2) Multi autem erunt primi nouissimi, et nouissimi primi. [1](200,10) simile [factum] est [enim *FL*] regnum caelorum homini patri familias, qui exiit primo mane condu-

τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. [2]συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. [3]καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς· [4]κἀκείνοις εἶπεν Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. [5]οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως. [6]περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ἐξελθὼν εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας, καὶ λέγει αὐτοῖς Τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; [7]λέγουσιν αὐτῷ Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνά [μου]. [8]ὀψίας δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ Κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. [9]ἐλθόντες δὲ οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. [10]ἐλθόντες δὲ οἱ πρώ-

1. συμφωνήσας δὲ] conventione autem facta *abc* 2. τὴν ἡμέραν] diurno *abc* 3. εξελθων *Babcvς Orig* 3,700[a], διεξελθων *D*, *add* iterum *a* περι (*add* τὴν ς) τριτην ωραν *Bς Origenes* 3,695[a] 700[a] = περι ωραν τριτην *Dabc* ειδεν *Bvς Origen* 3,700[a] = ευρεν *Dabc* 4. et dixit (ait *b*) illis *ab* υπαγεται *pr D* ἀμπελῶνα] vineam meam *a* 5. ο εαν *Bς Orig* 3,702[a], ο αν *D Orig* 3,695[c], quod *abc* = iustum fuerit *abc* παλιν *Babcς*, *add* δὲ *CDv* 6. ενατην *C*, εννατην *Dς Orig* 3,700[a] ωραν *ante* εκτην *D* ἐποίησεν] fecerunt *c* ἑνδεκάτην] *Hil* 708[b], duodecimam *Hilar* 708[a], *add* ὥραν *cς* 7. εξελθων *Bς Origenes*, εξηλθεν και *D*, exiit et *abc* εστωτας *BCDabc Orig* 3,699[d] 700[a], *add* ἀργοὺς ς *Hil* 708 tota die *abc* 8. ἐμισθώσατο ἡμᾶς *b* 9. μου *CDZab*, *om Bcς Orig* 3,695[d] 702[b], *add* καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον λήψεσθε ς 11. αυτοις *BDabcς*, *om Z Origenes* 3,696[b] 774[b] 12. αισχατων *D* ελθοντες δε *B*, και ελθοντες *Zς* = ελθοντες ουν *Dabcv* 13. horam undecimam *c*, *add* venerant *abcv* singulos denarios *abc* ελθοντες δε *Zacvς*,

cere operarios in uineam suam. [2]conuentione autem facta cum operariis ex denario (daen.) diurno, misit eos in uineam [suam *om L*]. [3][et] egressus circa horam tertiam uidit alios stantes in foro otiosos: [4]et illis dixit Ite et uos in uineam [meam], et quod iustum fuerit dabo uobis. [5]illi autem abierunt. iterum autem exiit circa sextam et nonam horam, et fecit similiter. [6]circa undecimam uero exiit et inuenit alios stantes, et dicit illis Quid hic statis tota die otiosi? [7]dicunt ei Quia nemo nos conduxit. dicit illis Ite et uos in uineam [meam]. [8]cum sero autem factum esset, dicit dominus uineae procuratori suo Voca operarios et redde (trade) illis mercedem incipiens a nouissimis usque ad primos. [9]cum uenissent ergo qui circa undecimam [horam] uenerant, acceperunt singulos denarios (daen.). [10]uenientes au-

τοι ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήμψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον· [11]*λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου* [12]*λέγοντες Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους αὐτοὺς ἡμῖν ἐποίησας τοῖς βαστάσασιν τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα;* [13]*ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν Ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι;* [14]*ἆρον τὸ σὸν καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί.* [15]*οὐκ ἔξεστίν μοι ὃ θέλω ποιῆσαι ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;* [16]*οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι· πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.*

3. *ἡμῖν αὐτοὺς*

και ελθοντες BCD, venientes *b* = *add καὶ abcv* 1. *πλειον BCZ abcdv Origenes* 2,498[e], *πλεον Orig* 3,697[a], *πλειω D*, *πλείονα ς λημψονται DZ*, acciperent *d* *και ελαβον BZς* = *ελαβον δε Dabc* *και αυτοι CDabcς*, *post δηναριον BZ*, *om d* *ἀνὰ*] *το ανα C?Z* 2. *λαβόντες δὲ*] = et accipientes *abc* *εγογγυζον BZvς Orig* 3,696[c] = *εγογγυσαν Dabc* *λεγοντες BDabc*, *add οτι Zς Orig* 3. *οἱ om C* *αισχατοι D* una hora *abc* *αυτους ημιν DZab*, *ημιν αυτους Bcς Orig* 4. *τὸν καύσωνα*] aestus *bcd* 5. *ειπεν ενι αυτων Zς*, *αυτων ενι ειπεν B*, *ενι αυτων ειπεν Dbc Origen* 3,705[a], *ἑνὶ εἶπεν αὐτῶν Origenes* 3,697[a] non tibi facio (facio tibi *b*) iniuriam *bc*, non te nocui *d* 6. *δηναριον BDς Origen* 3,697[a], ex denario *bc*, *δηνάριον Orig* 3,705[a] *συνεφώνησά σοι Orig* 3,705[a] tolle (*add* itaque *ac*) quod tuum est *abc* *θελω δε DZabcς*, *θέλω γὰρ Orig* 3,705, *θελω εγω B*, *καὶ θ. Orig* 3,697, *add καὶ abc Orig* 3,705 7. *τω εσχατω BZ abcς Orig* 3,697, *ante τουτω D*, *om Orig* 3,705 *ουκ BDZ* = *ἢ οὐκ abcς* *εξεστιν BZabcdς*, *εστιν D* 8. *ποιησαι BDZac*, *ante ὃ θέλω bς* *ἐν τοῖς ἐμοῖς*] de rebus meis *ac*, *om bv* *η B? DZabcvς*, *ει in marg rec B* 9. *Hil* 709 10. *πολλοι . . . εκλεκτοι Dbcvς Orig* 3,707[c] *Iren* 265, *om BZ* *δὲ om c*

tem et primi arbitrati sunt quod plus (amplius) essent accepturi, acceperunt autem et ipsi singulos denarios (daen.). [11]et accipientes murmurabant aduersus (aduersum, adcontra *F*, contra *V*) patrem familias [12]dicentes Hi nouissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti qui portauimus pondus diei et aestus? [13]at ille respondens uni eorum dixit Amice, non facio tibi iniuriam: nonne ex denario (daen.) conuenisti mecum? [14]tolle quod tuum est et uade. uolo autem et huic nouissimo dare sicut et tibi. [15]aut non licet mihi quod uolo facere? an oculus tuus nequam (nequa) est, quia ego bonus sum? [16]sic erunt nouissimi primi, et primi nouissimi: multi enim sunt (s. en.) uocati,

[17]Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς
δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ εἶπεν αὐτοῖς [18]Ἰδοὺ
ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδο-
θήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινοῦσιν αὐ-
τὸν θανάτῳ [19]καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖ-
ξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστή-
σεται. [20]τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ
τῶν υἱῶν αὐτῆς προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι ἀπ' αὐτοῦ. [21]ὁ δὲ
εἶπεν αὐτῇ Τί θέλεις; λέγει αὐτῷ Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν [οὗτοι]
οἱ δύο υἱοί μου εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου ἐν τῇ
βασιλείᾳ σου. [22]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Οὐκ οἴδατε τί αἰ-
τεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; λέγουσιν

1. *και αναβαινων DZbcς Orig* 4,300[d] *Hil* 708, *μελλων δε αναβαινειν B Orig* 3,709[b] 722[a] *ο* (*om B*) *ιησους BDZabcς Hil*, *ante* ἀναβαίνειν *Orig* 3,722[a] 709[b], *post* Ἱεροσόλυμα *Orig* 4,300[d] εἰς] in *a*, om *bc Hil* 2. δώδεκα] *ιβ D* *μαθητας Bbς et add* αὐτοῦ *ac*, *om DZ Orig* *κατ* (*καθ B*) *ιδιαν και εν τη οδω BZ Orig* 3,709[b] 4,300[d], *κατ ιδιαν εν τη οδω και Dς*, in via seorsum et *ac*, secreto et *v Hil*, et *bv* εἶπεν] ait *abc Hil* 5. *θανατω DZabcς*, *om B* *εμπεξαι Z*, *ενπαιξαι D* 6. *αναστησεται BDς*, resurget *bc*, *εγερθη..... Z* 7. *Hil* 709 *ζεβηδαιου Z* 8. *απ αυτου BD*, *παρ αυτου Zς*, ab eo *bc*, dari.... *a* ὁ δὲ] ipse autem *abc* 9. *λεγει αυτω DZς*, *η δε ειπεν B* = ait (*add* ei *b*, *add* et *c*) illa *abc* *ουτοι BDbcς*, *om CZa* 10. ἐκ δεξιῶν] ad dexteram *abc* = *add σου Dbcς et a?*, *item Hil* 709 καὶ εἷς] et alius *a* *σου εν BCZa*, *εν Dbcς* 11. εἶπεν] *add* αὐτοῖς *bc* αἰτεῖσθε] *αιτειτε pr D* 12. *δυνασθαι D* πιεῖν] *πειειν post το ποτηριον D* μέλλω πίνειν] *πίνω Orig* 1,291[b] *πινειν DZbcς Orig* 3,717[c], *πιειν B*. *add η* (*καὶ ς*) *το βαπτισμα ο εγω βαπτιζομαι βα-*

pauci uero (autem) electi. [17](201,2) et ascendens (-dit) Iesus Hiero-
solymam (Hierus., -mis *L*) [et] adsumpsit duodecim discipulos suos
[secreto] et ait illis [18]Ecce ascendimus Hierosolymam (Hierus.), et filius
hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et condemnabunt
eum morte [19]et tradent eum gentibus ad inludendum (delud.) et fla-
gellandum et cruci figendum, et tertia die resurget. [20](202,6) tunc
accessit (adc.) ad eum mater filiorum Zebedaei (Zebaed. *F*) cum filiis
suis adorans et petens aliquid ab eo. [21]qui dixit (.dixitque) ei Quid
uis? ait illi Dic ut sedeant hi (hii) duo filii (fili *F*) mei unus ad dex-
teram (dextr.) tuam et unus ad (a) sinistram in regno tuo. [22]respon-
dens autem Iesus dixit [eis *F*] Nescitis quid petatis. potestis bibere

αὐτῷ Δυνάμεθα. [23]λέγει αὐτοῖς Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, τὸ
δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι,
ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου. [24]καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα
ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. [25]ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσά-
μενος αὐτοὺς εἶπεν Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυ-
ριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. [26]οὐχ
οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι,
ἔσται ὑμῶν διάκονος, [27]καὶ ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται
ὑμῶν δοῦλος, [28]ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονη-

πτισθηναι Cς: omittit haec verba Hil 709, *et Orig* 3,717[c] 719[b] *Marco ascribit* 1. *αυτω om D* λεγει (ait) *BDabc, και λεγει Z?ς* *αυτοις BZς = add ο ιησους Dabc* *πιεσθε BDabc, πιεσθαι Z, add και το βαπτισμα ο εγω βαπτιζομαι βαπτισθησεσθε Cς* 2. *και DZς Orig* 3,550[c], *ἢ abc Orig* 3,717[a], *om B?* *ἐξ*] ad *ac, om b* *ευωνυμων BCDZab Orig* 3,717[a], *add μου cς* *εμον BZabcdς, add τουτο CD* *δοῦναι*] *= add ὑμῖν abc* 3. *αλλοις BD, αλλ' οις Zabcv, ἄλλοις* (aliis) *d* *ἡτοίμασται*] datum est *a* *και ακουσαντες* (et audientes) *BDabcς, ακουσ. δε Z, add* caeteri *c* 4. *ἠγανάκτησαν*] indignati sunt *c*, contristati sunt *ab* vocavit eos ad se et *bc* 5. *ειπε B*, ait *ac*, *ειπεν αυτοις D* *κατακυριευουσιν DZcvς Orig* 3,721[d], dominentur *b*, *κατακυριευσουσιν B* 6. qui maiores sunt potestatem exercent in eos (in eis *ac*) *abcv* 7. *οὕτως*] *add δὲ ς* *εστιν BDZ = ἔσται abcς* *ος αν BD, ὃς ἐὰν ς*, quicumque *abc*, qui *d* *θέλῃ*] = voluerit *abcd* *εν υμιν BCDabcς, υμων Z* *μεγας* (maior) *DZ abcς, ante εν υμιν B, post γενεσθαι C* *γενεσθε D*, esse *c* 8. *εσται BCZabc, εστε D, ἔστω* (sit) *vς* *ος αν BDZ, ὃς ἐὰν ς*, qui *abcd* *θέλῃ*] = voluerit *a?bcd* *εν υμιν ειναι πρωτος DZς Orig* 1,710[e], *ειναι υμων πρωτος B* = inter vos primus esse *bc* *εσται Zbc, εστε D, εστω Bς Orig*

calicem quem ego bibiturus sum? dicunt [ei *om L*] Possumus. [23]ait illis Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram (dextr.) meam et (uel) [ad] sinistram non est meum dare uobis, sed quibus paratum est a patre meo. [24](203,2) et audientes (.aud. autem) decem indignati sunt de duobus fratribus. [25]Iesus autem uocauit eos ad se, et ait (,dicens) [eis] Scitis quia principes gentium dominantur eorum (in eos), et qui maiores sunt potestatem exercent in eos. [26]non ita erit inter uos, sed quicumque uoluerit inter uos maior fieri, sit uester minister, [27]et qui uoluerit inter uos primus esse (pr. e. i. uos), erit uester seruus; [28](204,4) sicut filius hominis non uenit ministrari,

*θῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ
πολλῶν.*

*29 Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχὼ ἠκολούθησεν αὐτῷ
ὄχλος πολύς. 30 καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν,
ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες Κύριε, ἐλέησον
ἡμᾶς, υἱὲ Δαυείδ. 31 ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν. οἱ
δὲ μεῖζον ἔκραξαν λέγοντες Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὲ Δαυείδ. 32 καὶ*

2. *πολλων BZvς Euseb can* = *add υμεις δε ζητειτε* (quaeritis) *εκ μειχρου* (pusillo *abc*, minimo *d*) *αυξησαι* (crescere) *και εκ μειζονος* (magno *d*, minore *b*) *ελαττον ειναι* (minores esse *ac*, minui *d*, maiores esse *b*) *εισερχομενοι δε και παρακληθεντες δειπνησαι* (ad cenam) *μη ανακλεινεσθαι* (nolite recumbere *abc*, ne discubueritis *d*) *εις τους εξεχοντας τοπους* (in locis eminentioribus *abc*, in locis eminentibus *d*) *μη ποτε ενδοξοτερος σου επελθη* (superveniat) *και προσελθων* (adcedens) *ο δειπνοκλητωρ* (cenae invitator *d*, qui ad cenam vocavit te *abc*) *ειπη σοι ετι κατω χωρει και καταισχυνθηση* (confundaris) *εαν δε αναπεσης εις τον ηττονα* (minimum *d*) *τοπον* (in loco inferiori *abc*, *ante* recubueris *ab*) *και επελθη σου ηττων* (humilior te *abc*, minor te *d*) *ερει* (dicat *c*, dicit *d*) *σοι ο δειπνοκλητωρ* (*ut supra*) *συναγε* (collige *d*, accede *abc*) *ετι ανω* (sursum *b*, superius *acd*) *και εσται σοι τουτο* (hoc tibi *ab*, tibi *c*) *χρησιμον* (utilius *abc*) *Dabcd. confer haec Hilarii 711 ad h. l.* Ad gloriam autem humilitatis istius cenae eos et convivii modo instruit, monens in locis eminentioribus accubari non oportere, ne forte eo adveniente qui clarior est per dominum cenae occupato loco cum decenti contumelia admonitus decedat. porro autem, si in humilibus accubuerit, advenientibus humilioribus ad gloriam loci celsioris accedet. **3.** ad hiericcho *a* *ιερειχω BZ* *ηκολουθησεν BZabς Orig* 3,735^{d} *Hilar* 711, *ηκολουθησαν Dc* **4.** *οχλοι πολλοι Dc* *καὶ om c* *καθήμενοι om c* *παρὰ*] super (*ἐπὶ τῇ*) *Hil* **5.** *ακουσαντες BZς Orig* 3,729^{b}, *ηκουσαν D*(*abcv*) *παράγει*] *add και D*(*abcv*) *κυριε BZv, post ἡμᾶς ς Orig* 3,729^{b} = *om Dbc* **6.** *υιε CDbv Orig* 3,728^{a}, *υιος BZς Orig* 3,727^{d} 729^{b}, iesu fili *c* *ἐπετίμησεν*] = increpabat *a?bc* **7.** *εκραξαν BDZ* = *ἔκραζον abcdvς* *κυριε B?DZbc, post ἡμᾶς ς, om B?a* *υιε CDabcv, υιος BZ*

sed ministrare et dare animam suam redemptionem (redemt. *L*) pro
multis. 29 (205,2) et egredientibus illis (eis) ab Hiericho secuta est (se-
cutae sunt) [eum] turba multa (-bae -tae). 30 et ecce duo caeci se-
dentes secus uiam audierunt quia Iesus transiret, [et] clamauerunt di-
centes Domine, miserere nostri, fili Dauid. 31 turba autem increpabat
eos (eis) ut tacerent. at illi magis clamabant dicentes Domine, mise-
rere nostri, fili Dauid. 32 [et] stetit Iesus et uocauit eos et ait Quid

στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν Τί θέλετε [ἵνα] ποιήσω
ὑμῖν; [33]*λέγουσιν αὐτῷ Κύριε, ἵνα ἀνοιγῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν.*
[34]*σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἥψατο τῶν ὀμμάτων αὐτῶν, καὶ εὐ-*
θέως ἀνέβλεψαν καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. [1]*Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς*
Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγῆ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε
ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, [2]*λέγων αὐτοῖς Πορεύεσθε εἰς*
τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν. καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδε-
μένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἄγετέ μοι. [3]*καὶ ἐάν τις*
ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει, εὐθέως δὲ

1. *αὐτοὺς*] eos ad se *ac* *εἶπεν*] *add* illis *ac* *ινα Zcd Orig* 3,727^{d} 730^{d}, *om BDab*ς 2. *ανοιγωσιν BDZ Origenes, ἀνοιχθῶσιν* ς *ημων BDZabc, ante οἱ ὀφθαλμοί* ς, *add* quibus dixit iesus creditis posse me hoc facere qui responderunt ei ita domine c 3. *σπλαγχνισθεις* (*σπλανχν. D*) *δε BDZ*ς = misertus est autem illorum ... et *bc*, et misertus *d* *ομματων BDZ Orig* 3,736^{c}, *οφθαλμων* ς *Orig* 3,728^{a} *αυτων ante των ομμ. B* 4. *ανεβλεψαν BDZabcv, add αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί* ς *καὶ alterum*] et factum est *b* *ὅτε*] ut *d* *ηγγισαν BDcd*ς *Orig* 3,729^{b}, *ἤγγισεν b Orig* 4,181^{b} 4. 5. *εἰς ἱεροσόλυμα*] hierosolyma *d*, hierosolymis *abc* 5. *καὶ om cd* *ἦλθεν Orig* 4,181^{b} *βηθφαγη Dabc*ς *Orig* 4,181^{b}, *βηθφαγὴν Orig* 3,729^{b}, betphage *d*, *βηθσφαγη B, βηδφαγη Z* *εις το Bbc Orig* 3,729^{b}, *προς το Dv*ς *Orig* 4,181^{b} oliveti *abcd* 6. *ὁ om D Orig* 4,181^{b} *απεστειλεν DZabc*ς *Orig Hil* 712, *ante ο ιησους B* *δύο*] *τοὺς Orig* 3,729^{b} *μαθητὰς*] = *add αὐτοῦ abcd*, ex discipulis suis *Hilar* 712 *αὐτοῖς om bd Hilar* *πορευεσθε BZ Orig* 4 181^{b}, *πορευεσθαι D, πορεύθητε* ς 7. *κατεναντι BCDZ Origenes* 4,181^{b} *cod, ἀπέναντι* ς *et Origenes in textu.* castellum quod contra vos est *abc Hilar* *ευθεως BD*ς *Orig, ευθυς Z = om abc* *ευρησεται D* 8. *αγετε BCD, αγαγετε Z*ς *Origen* et si quis interroget cur ita fiat *Hilar* 712 *ἐὰν*] *αν D* 9. *τι BZ*ς = *ante εἴπῃ bc, τι ποιειτε* (*-ται D*) *Dd Orig* *ἐρεῖτε*] dicetis *d*, dicite *bc* *αὐτῶν χρείαν ἔχει*] opera (operam *b*) eorum desiderat *abc* *εὐθέως δὲ*

uultis ut faciam uobis? [33]dicunt illi Domine, ut aperiantur oculi nostri.
[34]misertus autem eorum Iesus tetigit oculos eorum, et confestim uiderunt et secuti sunt eum. [1](206,2) Et cum adpropinquassent (-asset) Hierosolymis (Hierus.) et uenissent Bethfage (Bethfaget) ad montem olиueti, tunc Iesus misit duos discipulos, [2]dicens eis Ite in castellum quod contra uos est. et statim inuenietis asinam alligatam (ligatam), et pullum cum ea: soluite et adducite mihi. [3]et siquis uobis aliquid dixerit, dicite quia dominus his opus habet, et confestim dimittet eos.

ἀποστελεῖ αὐτούς. 4*τοῦτο δὲ γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ*
τοῦ προφήτου λέγοντος 5*Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών Ἰδοὺ ὁ βασι-*
λεύς σου ἔρχεταί σοι, πραῢς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ ἐπὶ πῶ-
λον υἱὸν ὑποζυγίου. 6*πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες*
καθὼς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 7*ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον,*
καὶ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτῶν τὰ ἱμάτια [αὐτῶν], καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω

ς, ευθυς δε **B** ***Orig*** **4,181***b* *= και ευθεως* **Dabc** 1. *αποστελει* **BDbcς** ***Orig***, *αποστελλει* **CZd** *δε* **CDZabc** ***Orig Hilar*** **572**, *add* *ολον* **Bς** *πληρωθη το ρηθεν δια του* ***bis habet*** **B** *δια* **BDbυς** ***Orig***, per zachariam *ac* ***Hil*** **572**, *υπο* **Z** 2-4. *Ἐσημειωσάμεθα δὲ ὥσπερ ἐπ' ἄλλων, ὅτι μὴ αὐταῖς λέξεσιν ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Ἰωάννης ἐξέθεντο τὸ προφητικόν. οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ Χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιὼν τῷ Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών. ἀλλὰ μετὰ τὸ Ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι προτεταγμένα τοῦ Πραῢς οὐκ ἐξέθετο ὁ Ματθαῖος οὕτως ἔχοντα Δίκαιος καὶ σώζων αὐτός. ἔτι δὲ ἀντὶ τοῦ Καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου Καὶ πῶλον νέον ἢ ὡς ἔν τισι πῶλον ὑποζυγίου (?). ὁ δὲ Ἰωάννης ἀντὶ τοῦ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον πεποίηκε Καθήμενος ἔρχεται ἐπὶ πῶλον ὄνου· ὅστις, ἐμφαίνων ὅτι γνώσεως δεῖται τὸ κατὰ τὸν τόπον, ἐπιφέρει τὸ Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρότερον* ***Orig*** **3,738***bc*. ***In prophetis atque etiam in evangeliis dictum est*** Gaude valde filia Sion praedica filia Hierusalem ecce rex tuus venit tibi ***Hil*** **163**. ***Impleta igitur est prophetia, quae invectum asina et pullo novo dominum venturum in Ierusalem nuntiabat. — pullum vero idem dominus ascendit novellum contumacem durum*** ***Hil*** **712**, ***qui subiugalem praeterit.*** 3. *ἔρχεταί σοι]* venturus ... ad te *a* *πραῢς* ***om a*** *και* ***om*** **Dab** *ὄνον καὶ* ***om b*** 3. 4. *επι* (***om*** **Dυς**) *πωλον υιον υποζυγιου* (*υποζυγιον* ***pr*** **D**) **BDυς**, *επι* (***om Orig***) *πωλον υποζυγιου* **Z** ***Orig*** **4,181***c*, pullum (*add* asinae *b*) novellum (*om d*) subiugalem *bcd* ***Hil*** **572** euntes *bc* *και ποιησαντες* **B** ***et*** **Z?ς** ***Orig*** *= εποιησαν* **Dabc** 5. *συνεταξεν* **BCD**, *προσεταξεν* **Zς** ***Orig***, praecepit (-perat *d*) *abcd* *= και ηγαγον* **Dabc** *πῶλον]* pullum eius *c* 6. *επ* (super) *αυτων* **BZcυ** ***Orig***, *επ* (super) *αυτον* **Dabd**, *ἐπάνω αὐτῶν ς* *αυτων* **Zacς** ***Orig***, ***om*** **BDb** *επεκαθισεν* **BC** ***Origen***, *επ........* **Z** *= εκαθητο* **D**, sedebat *abcd*, *ἐπεκάθισαν υς*

4 (207,7) hoc autem factum est ut impleretur (inpl. *F*, adimpl. *al*) quod dictum est per prophetam dicentem 5Dicite filiae Sion Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus [et *om F*] sedens super asinam et pullum filium (*om L*) subiugalis [filium *rec L*]. 6(208,2) euntes autem discipuli fecerunt sicut praecepit (-perat) illis Iesus, 7et adduxerunt asinam et pullum, et inposuerunt (imp.) super eos (eis *L*) uestimenta sua, et

αὐτῶν. 8ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. 9οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες αὐτὸν καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυείδ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. 10καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα Τίς ἐστιν οὗτος; 11οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον Οὗτός ἐστιν ὁ προφήτης Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρὲθ τῆς Γαλιλαίας. 12καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς. 13καὶ λέγει αὐτοῖς Γέγραπται Ὁ

2. *καὶ ἔστρωσαν*

1. *αυτων Bς Orig*, *αυτου Dbc*, ea... *a*, *add* iesus *c* *εαυτων BZς Origen*, *αυτων D*, *post ἱμάτια abcdv* 2. de arboribus *b et ante* ramos *c* *Hil* 713 *εστρωννυον BZbdς*, *εστρωσαν Dc Orig* 4,187*b* 3. *αυτον BCD Orig* 4,181*c* = *om bcς* 4. *εκραζαν D?*, clamabant *d*, *ἔκραξαν Orig* 4 *et* 5. *ωσαννα B*, *ὡσαννὰ ς Orig* 4,181*c* *Hil* 713 *Iren* 240, ossanna *abc*, *οσσανα Dd* *τω υιω BDbcvς Orig et pr d*, fili *a et corr d Hil Iren* 5. *ἐν τοῖς ὑψίστοις*] in altissimis *b*, in excelsis *c Iren* 6. *αὐτοῦ*] *τοῦ Ἰησοῦ c* in hierosolymis *a*, hierosolyma *b*, ierosolymam *c* *λέγουσα*] dicentes *ab* 7. *οι δε οχλοι ελεγον Bvς Orig* 4,180*c* = *οι δε πολλοι* (multi autem) *ειπον Dabcd*. *πολλοὶ ἔλεγον Orig* 3,747*a* *ιησους BD Orig* 4,187*c*, *ante ὁ προφήτης bcvς Orig* 3,747*a* 4,180*c*, *om a* 8. *απο ναζαρεθ CDbcς*, *απο ναζαρετ Bd Origenes*, nazareti *a* *ιησους B Orig*, *ο ιησους Dς* *ιερον Bb Orig Hilar* 713, *add του θεου Dacς* 9. *ἐξεβαλε BDς* = eiciebat *abc* *ἀγοράζοντας καὶ πωλοῦντας c* in templum *b* 10. *κατεστρεψεν BDς Orig* = *post περιστερὰς abc* 11. *λέγει*] = dixit *abc* *αὐτοῖς om a?* *ὁ om D*

eum de super sedere fecerunt. 8plurima autem turba strauerunt uestimenta sua in uia, alii autem caedebant (ced. *F*) ramos de arboribus et sternebant in uia. 9(209,1) turbae autem quae praecedebant et quae sequebantur clamabant dicentes Osanna filio Dauid, benedictus qui uenturus est (uenit) in nomine domini, osanna in altissimis. 10(210,10) et cum intrasset [Iesus] Hierosolymam (Hierus.), commota est uniuersa ciuitas dicens Quis est hic? 11populi (-lus *L*) autem dicebant (dicebat *L*) Hic est Iesus propheta a Nazareth Galilaeae (Galileae *F*). 12(211,1) et intrauit Iesus in templum dei, et eiciebat omnes uendentes et ementes in templo (-plum), et mensas nummulariorum et cathedras uendentium columbas euertit (subuertit). 13et di-

οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ποιεῖτε σπήλαιον λῃστῶν. [14]καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. [15]Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας τοὺς κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυείδ, ἠγανάκτησαν [16]καὶ εἶπαν αὐτῷ Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Ναί. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; [17]καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ. [18]πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασεν, [19]καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον. καὶ

1. *αυτον BDς Orig = ante σπήλαιον bc Iren 229 Hil 724* *ποιειτε B Origenes* 4,180[d] 187[d], *εποιησατε Dς, πεποιήκατε Orig* 3,752[d] 755[a], fecistis *bc Hil Iren* **2.** *χωλοι και τυφλοι C* **3.** videntes *abc* **4.** *ἐποίησεν] = add* iesus *abc* *τους ante κραζ. BD, om ς Orig* 2,583[d] **5.** *ωσαννα B, ὡσαννὰ cς Orig*, ossanna *ab, οσσανα D* *υἱῷ] ζητήσεις δὲ πότερον ταὐτόν ἐστιν οἶκος Δαυὶδ καὶ υἱὸς Δαυίδ· καὶ εἰ μὴ ταὐτόν ἐστιν, ἡμάρτηται τὸ κατὰ Ματθαῖον γραφικῶς, ὄφειλον ἔχειν ἤτοι δὶς Τῷ οἴκῳ Δαυίδ, ἤτοι Τῷ υἱῷ Δαυίδ Origenes* 2,583[e]. fili *a* **6.** *ειπαν BD, εἶπον ς Iren* 240 **7.** *λέγει] =* dixit *bc* *αὐτοῖς] αυτω pr D*, eis *d* *οὐδέποτε] =* non *bc* *οτι Bcvς Orig* 3,756[a], *om Db Hil* 714 *Iren* 240 **8.** *καταλιπων Bς Orig* 3,759[c], *καταλειπων D*, relictis *abc* **9.** *= ἐκεῖ ηὐλίσθη abcv* *πρωιας δε Bς, πρωι δε D*, mane autem facto *a* *επαναγων Bς Orig* 3,757[d], revertens *v*, *επαναγαγων pr B = παραγων* (transiens) *Dabcd Hil* 714, *add* iesus *ac* **10.** *ἐπὶ τῆς ὁδοῦ]* secus (*παρὰ*) viam *abc Hil* **11.** *καὶ in fine]* et....le dixit......dominus sed et *a*

cit eis (illis) Scriptum est Domus mea domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illam speluncam latronum. [14](212,10) et accesserunt ad eum caeci et claudi in templo, et sanauit eos. [15](213,5) uidentes autem principes sacerdotum et scribae mirabilia quae fecit, et pueros clamantes in templo et dicentes Osanna filio Dauid, indignati sunt [16]et dixerunt [ei] Audis quid isti dicunt (dicant *FL*)? Iesus autem dicit (dixit) eis Vtique. (eis Vos *F*) numquam legistis quia ex ore infantium et lactantium perfecisti laudem? [17](214,6) et relictis illis abiit foras (foris) extra ciuitatem in Bethaniam (-thania), ibique mansit. [18]mane autem reuertens in ciuitatem esuriit, [19]et uidens fici arborem unam secus uiam, uenit ad eam, et nihil inuenit in ea nisi folia tan-

λέγει αὐτῇ Οὐ μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. [20]*καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ;* [21]*ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται·* [22]*καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήμψεσθε.*

[23]*Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ ἱερὸν προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην;*

1. ait *bc*, dixit *a* *ου μηκετι B, μηκετι Dς Origen* 3,757[d] 760[c] 761[d], iam non *d*, numquam *abc* *εξου D, ἐν σοὶ Orig* 3,757[d] *γενηται BDς, γένοιτο Orig*, erit *d*, nascatur *abc* *εἰς τὸν αἰῶνα om Orig* 3,757[d]; *alibi habet* 2. mirabantur c 3. *η συκη Bς Orig* 3,758[a], *ησυχη pr D, συκη corr D = om a?bc* 4. *εἶπεν*] dixit c, ait *ab* *αὐτοῖς om b* *λέγω ὑμῖν*] *ὅτι Orig* 3,758[b] *εχητε BDς Orig* = habueritis *abcd et post* fidem *Hil* 715 4. 5. *καὶ μὴ διακριθῆτε om Hilar* 5. *τὸ τῆς συκῆς*] de ficulnea (ficu *d*) *abcd Hilar* *καν Babcdvς Orig Hil*, *και D* 6. *τούτῳ*] *add εᾶν D* tolle et iacta te *v Hilar*, tol..e te et iacta . . . *a*, tollere et iactare (mittere *b*) *bc* in mari *Hilar* 7. *οσα αν Bς, οσα εαν C Orig* 3,759[b], quaecumque *abcd*, *οσα D* *λημψεσθαι D* 9. *ελθοντος αυτου BCDd Origen* 3,810[b], cum venisset (*add* iesus c) *abc*, *ἐλθόντι αὐτῷ ς* *διδασκοντι BDZς = om abc* 10. *οἱ ἀρχ. καὶ οἱ πρεσβ. τ. λαοῦ*] pharisaei *Hil* 716 11. *ταῦτα*] hoc *Iren* 92 *καὶ*] *η C* *ἔδωκέν σοι c* *την εξουσιαν ταυτην BDZς = ταύτην τὴν ἐξουσίαν abc*

tum (t. f.). et ait illi Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. et arefacta est continuo ficulnea. [20]et uidentes discipuli mirati sunt dicentes Quomodo continuo aruit? [21](215,6) respondens autem Iesus ait [eis] Amen dico uobis, si habueritis fidem et non haesitaueritis (aes.), non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis Tolle [te F] et iacta te in mare, fiet: [22](216,4) et omnia quaecumque petieritis in oratione credentes accipietis [a patre meo]. [23](217,2) et cum uenisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum et seniores populi dicentes In qua potestate haec facis, et quis tibi dedit (d. t.) hanc potestatem? [24]respondens Iesus

*24ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα,
ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.
25τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώ-
πων; οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες Ἐὰν εἴπωμεν Ἐξ οὐ-
ρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; 26ἐὰν δὲ εἴ-
πωμεν Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες γὰρ ὡς προ-
φήτην ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην. 27καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον
Οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. 28Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο
τέκνα. καὶ προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν Τέκνον, ὕπαγε σήμερον
ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου. 29ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Οὐ θέλω,*

1. *αποκριθεις* ***Zabc***, *add δε* ***BDς*** *ὁ Ἰησοῦς om a?* *ερωτησω* ***BZς Orig*** **4,130***b*, *επερωτησω* ***D***, interrogabo *ac*, interrogo *b* *κἀγὼ ante ἐρωτήσω* ***Orig*** *λογον ενα* ***BZς*** = *ενα λογον* ***Dabc*** (***Orig***) 2. *ον* (*om d et pr* ***D***) *εαν ειπητε μοι* ***BDZvς Orig***, quod si dicite mihi *a*, quod dicite mihi quod si dixeritis mihi *b*, dicite mihi *c* 3. *το ιωαννου* ***BCZ Orig*** **4,130***b*, *ιωαννου* ***Dς***, iohannis *abc* *ἦν*] est *d* 4. *εν* ***BZabcd***, *παρ* ***Dς*** *ἑαυτοῖς*] *αυτοις* ***Z?*** 5. *ἡμῖν om* ***Orig*** **4,130***c* *ουν* ***BZcς***, *om* ***Dab Orig*** *ἐπιστεύσατε*] creditis *b* 6. *ως προφητην* ***BZ*** = *post ιωαννην* ***Dabcς*** 7. *ἔχουσιν*] habent *b*, habebant *ac* responderunt ad iesum et *b* *ειπαν* ***D*** 8.9. *ἔφη usque ad ποιῶ*] iesus . . . . virtu . . . . . . facio *a* 8. *αὐτός*] iesus *c* *ὑμῖν λέγω bc* ***Origenes*** **3,769***ab* 9. *τις* ***Cabc Orig*** **3,786***c* ***Hil*** **726**, *om* ***BZς Orig*** **3,774***d* *εἶχεν*] habuit *c* 9.10. *δυο τεκνα* ***Babc Hilar***, *τεκνα δυο* ***DZς Orig***, filios *d* 10. *και om* ***Z*** accedens *abc* *ειπε* ***B*** *τέκνον*] fili *bc*, illi *a* 11. *ἐργάζου*] operare *bc*, operari *a* *εν τω αμπελωνι μου* ***BZς Orig*** **3,770***c* = *εις τον* (*το pr* ***D***) *αμπελωνα μου* (*μου om* ***Dd***) ***Dabcd*** 11 *seq. ου θελω* (non et *a*) *υστερον δε* (*δε om ab*) *μεταμεληθεις* ***DZabcvς Origen*** **3,770**, *εγω κυριε και*

dixit eis (illis *L*) Interrogabo (Interrogo *F*) uos et ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, et ego uobis dicam in qua potestate haec facio. 25baptismum Iohannis unde erat? e caelo, an ex hominibus? at illi cogitabant inter se dicentes Si dixerimus [e caelo, dicet nobis Quare ergo non credidistis illi? 26si autem dixerimus *om F*] Ex hominibus, timemus turbam: omnes enim habent (habebant) Iohannem (-nnen *L*) sicut prophetam. 27et respondentes Iesu dixerunt Nescimus. ait illis et ipse Nec ego dico uobis in qua potestate haec facio (faciam). 28(218,10) quid autem uobis uidetur? homo [quidam] habebat duos filios. et accedens ad primum dixit Fili, uade hodie operare in uinea mea (-am meam). 29ille autem respondens ait Nolo,

ὕστερον [δὲ] ...μεληθεὶς ἀπῆλθεν. [30]προσελθὼν δὲ τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡ...τως· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Ἐγὼ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. [31]τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; λέγουσιν Ὁ ὕστερος. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. [32]ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ, ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐδὲ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ. [33]Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. ἄνθρωπος ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν καὶ ὤρυξεν

ουκ B. filius senior qui iturum se negaverit *Hil* 716   1. *απηλθεν* (*-θε BZ?*) *BDZς = add εις τον αμπελωνα Dabc*   *προσελθων δε BDZabc, καὶ προσελθὼν ς*   *δευτερω BZς = ετερω Dabcv*   2. *εγω* (eo *abc*) *κυριε* (*add υπαγω D*) *και ουκ Dabc Origenes* 3,786[c], *ου θελω υστερον μεταμεληθεις B*   *ἀπῆλθεν*] abiit *c*, iit *ab*   3. *δυω pr D*   *εποιησεν post πατρος D*   patris voluntatem (-tate *b*) *ab*   3. 4. *λέγουσιν ... ὁ ἰησοῦς praeterit Orig* 3,771[b]   3. *λεγουσιν BD = add αὐτῷ abcς*   4. *ο υστερος B, ο αισχατος* (novissimus) *Dabdv*, iunior *Hil* 717, *ὁ πρῶτος cvς*   *λέγει*] dixit *a*   4. 5. publicani et meretrices *Iren* 257, meretr. et publ. *abc*   5. *προαγουσιν*] praecedent *b*, erunt priores *Hil* 718   *εις την βασιλειαν BDς* = in regno *abcd Iren*   *τοῦ θεοῦ*] caelorum *d Iren*   6. *ιωαννης BCc Orig* 3,771[b], *post υμας Dabς*   8. videntes *abc*   *ουδε Babv Hil* 718, *οὐ ς Orig* 3,771[c], haec *c*, *om Dd*   *του πιστευσαι BDvς Orig*, ut crederetis *d*, quod non credidistis *abc*   *αὐτῷ*] *ἐν αὐτῷ Orig*, *om c*   9. *ανθρωπος BCDbcv Orig* 3,786[c] *Hilar* 718 *Lucif* 146, *add τις ς et post ἦν Iren* 277   *ὅστις*] *ὅς Orig*, et *Iren Hilar*   10. *αυτω BDcς*, *post περιέθηκε b Iren Hilar*, *om d Lucif*   *περιεθηκε B*

postea autem paenitentia motus abiit. [30]accedens autem ad alterum dixit similiter: at ille respondens (res *F*) ait Eo, domine, et non iuit (ibit *L*). [31]quis ex duobus fecit uoluntatem patris? dicunt [ei] Primus (Nouissimus *FL et Foroiuliensis*). dicit illis Iesus Amen dico uobis quia publicani et meretrices praecedunt (praecedent *FL*) uos in regnum (regno) dei. [32]uenit enim (autem) ad uos Iohannes in uia (uiam) iustitiae, et non credidistis ei: publicani autem et meretrices crediderunt ei, uos autem uidentes nec paenitentiam habuistis postea, ut crederetis ei. [33](219,2) Aliam parabolam audite. homo erat pater familias, qui plantauit uineam, et sepem (sepe, saepe *FL*) circum dedit ei et fodit (fodi *F*) in ea torcular (torcolar) et aedificauit (-caui

ἐν αὐτῷ ληνὸν καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν. [34]ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. [35]καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ ὃν μὲν ἔδειραν ὃν δὲ ἀπέκτειναν ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. [36]πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. [37]ὕστερον δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων Ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. [38]οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ σχῶμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. [39]καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. [40]ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ

1. *ἐν αὐτῷ*] in eam *ab*, ei *d* *ωκοδομησε B*, *add* in ea *c* *πύργον ᾠκοδόμησεν Hilar* 2. *ηγγισεν BDς Iren*, *post καρπῶν abc Lucif* 3. *λαβεῖν*] ut acciperent *bc Iren*, ut acciperet *a Lucifer* 3. 4. *τους καρπους αυτου BDυς* = de fructibus suis (eius *a*) *abc Iren 277 Lucif* 146 4. *και λαβοντες οι γ. τ. δουλους BDς* = et coloni adprehensis servis *abc Iren Lucifer* *αυτου B Dcς*, *om b Iren Lucif* *ον μεν BDς*, unum (quem *d*) quidem *d Iren*, unum *bc Lucifer* 5. *ὃν*] quem *d*, alium *bc Iren*, alterum *Lucif*, *o pr D* *απεκτειναν . . . ελιθοβολησαν BDυς Orig* 3,776^{b} = *ἐλιθοβόλησαν . . . ἀπέκτειναν abc Iren Lucif* *πάλιν*] *add ουν* vero *Dd* 6. *ἄλλους*] ad illos *Lucif* 146 plures servos *d* *των πρωτων BDς*, prioribus *bcd Iren*, *om a Lucif* 7. *υστερον BDZς*, novissime *abcd Iren Lucif* *απεστειλε B* *προς αυτους BZυς* = *αυτοις Dabc Iren Luc* *αυτου BDZς* = *add* unicum *abc Iren Lucif* *λεγων BDZaς Lucif*, *add* forsitan *bc Iren* 8. *ἰδόντες*] cum vidissent *Iren*, videntes *abc Lucif* 10. *σχωμεν BDZ Orig* 3,776^{c}, habeamus *d* = habebimus *abc Iren Lucif*, *κατάσχωμεν ς* 11. *εξεβαλον Babcυς Iren Lucif*, *ἐξέβαλαν D*, *εξεβαλλον Z*, *add αὐτὸν c Lucif* *και απεκτειναν* (*add αὐτὸν Iren*)

F) turrem, et locauit eam agricolis, et peregre profectus est. [34]cum autem tempus fructuum (fructus) adpropinquasset (appr. *F*), misit seruos suos ad agricolas, ut acciperent fructus eius. [35]et agricolae adprehensis (adpraeh. *F*) seruis eius (eis), alium ceciderunt (caecid., cederunt), alium occiderunt, alium uero lapidauerunt. [36]iterum misit alios seruos plures prioribus, et fecerunt illis similiter. [37]nouissime autem misit ad eos filium suum, dicens [Forsitam *F*] Verebuntur filium meum. [38]agricolae autem uidentes filium dixerunt intra se Hic est heres (haeres): uenite occidamus eum, et habebimus (habemus) hereditatem (haer.) eius. [39]et adprehensum (appraeh. *F*) eum eiecerunt extra uineam et occiderunt. [40]cum ergo uenerit dominus uineae, quid

κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; [41]λέγουσιν αὐτῷ Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. [42]λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. [43]διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. [[44]καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.] [45]καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει· [46]καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ εἰς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

13. τὸν ὄχλον,

BZv Origen 3,776[c] Iren, απεκτειναν και post λαβοντες αυτον Dabc Lucif   1. 2. λέγουσιν αὐτῷ] et dixerunt illi Iren, dixerunt c   2. αυτους BDZς Lucif, om abcv Iren   καὶ om Lucifer   vineam suam b Iren   εκδωσεται BD, ἐκδόσεται ς   3. τους καρπους BDZbς Orig 3,777[b] Iren, fructum ac Lucifer   3. 4. εν τοις καιροις BDZvς Orig, temporibus abcv Iren Lucif   4. iterum dicit dominus Iren 277   ἀνέγνωτε] lesistis a   4. 5. ἐν ταῖς γραφαῖς] εν ταις . . . . ις (αγιαις?) γραφαις Z, om Irenaeus   6. αὕτη] om a Iren   7. ημων BZbcς Orig 3,784[e] Iren, υμων d et pr D   διὰ τοῦτο] ideo ac Lucifer 147, propter quod Iren, ita b   8. 9. τους καρπους BDZς Iren 277, fructum bc Lucif   9. 10. και ο πεσων . . . λικμησει αυτον BZcvς, om Dab, non attingit Orig ad hunc locum   10. και ακουσαντες BDbcς, ακουσαντες δε Z   11. Hil 718   13. τους οχλους BDacς, τον οχλον Cb   επειδη Bς, επι D, ἐπεὶ Orig 3,788[b] 789[a]   εις B Orig = ως D abcvς   προφήτην] προφην D

faciet agricolis illis? [41]aiunt illi Malos male perdet, et uineam locabit (locauit F) aliis agricolis, qui reddant (reddent) ei fructum [in] temporibus suis. [42]dicit illis Iesus Numquam (numquid [non]) legistis in scripturis (scribt.) Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput anguli: a domino factum est istud, et est mirabile (mirabilis F) in oculis nostris. [43]ideo dico uobis quia auferetur a uobis regnum dei [et dabitur genti facienti fructus eius]. [44]et qui ceciderit super lapidem istum confringetur (infring.): super quem uero (autem F) ceciderit, conteret (conterit) eum. [45](220,1) et cum audissent (audientes autem) principes sacerdotum et Pharisaei parabolas (parabulas F) eius, cognouerunt quod de ipsis diceret: [46]et quaerentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam eum ha-

[1]Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς, λέγων [2]Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ, [3]καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. [4]πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις Ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμακα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. [5]οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὃς δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ· [6]οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. [7]ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας ὠργίσθη

1. *παλιν ειπεν εν παραβολαις αυτοις BD* = *εἶπεν αὐτοῖς ἐν παρ. πάλιν abc*, *πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς ς* 2. *ωμοιωθη BDvς Origenes* 3,794^{d} = simile est *bc Iren* 279 *Hil* 719 *Lucif* 147 *ἀνθρώπῳ*] *Orig* 3,795^{a}, *om Iren* 2. 3. *ὅστις ποιῶν γάμους Origenes* 3,824^{a}, nuptias facienti *Iren* 3. *ἀπέστειλεν*] mittenti *Iren* 4. *καλέσαι τοὺς κεκλημένους*] ad conrogandum eos qui uocati fuerunt *Iren*, ad invitatos *Lucif* *ουκ ηθελον BDς* = noluerunt *bc Lucifer* 4. 5. *οὐκ ἤθελον . . . δούλους*] illis nolentibus obedire Iterum, ait, alios servos misit *Iren* 5. *ἐλθεῖν*] *εἰσελθεῖν Orig* 3,794^{c} *ἄλλους*] ad illos *Lucifer* *δούλους*] servos suos *c* 6. *ἰδοὺ*] venite *Iren* 279 *μου om Orig* 3,800^{d} *ητοιμακα BCD*, *ἡτοίμασα ς Orig* *μου alterum om b* 7. saginatio *c*, omnia saginata *Iren* occisa (*add* sunt *ab*) *abc Iren Lucifer* parata sunt *abc Iren* 7. 8. illi autem abierunt negligentes eum *Iren* 8. *ος μεν BC Origenes* 3,792^{b}, *ὁ μὲν ς* = *οι μεν D*, alii (*add* quidem *Iren*) *bc Iren Lucifer* *εις* (*ἐπὶ Orig* 3,792^{b}) *τον ιδιον αγρον BDς Origenes* 3,792^{b} 794^{c} = in agrum suum *Iren*, in villam suam *a?bc Lucif* *ος* (*ὁ ς*) *δε BCς Orig* = *οι* (alii) *δε Dc Iren Lucif*, alii *b* (plures *Hil* 720) *επι BCD Orig*, ad *bc Lucif*, *εἰς* in *ς Iren* 9. *αυτου Bς Orig* = *αυτων Dbc Iren Lucif* *κρατήσαντες*] arripuerunt . . . et *Iren* 10. *αὐτοῦ om B* *υβρισαν και BDς Orig*, contumelia affectos *abc Lucif*, alios quidem contumeliose tractaverunt, alios vero *Iren* *ο δε βασιλευς ἀκούσας*

bebant. [1](221,5) et respondens Iesus dixit iterum in parabolis (-bulis *F*) eis, dicens [2]Simile factum est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, [3]et misit seruos suos, uocare inuitatos (inuitatores) ad nuptias, et nolebant uenire. [4]iterum misit alios seruos [suos], dicens Dicite inuitatis Ecce prandium meum paraui, tauri mei et altilia occisa, et omnia parata: uenite ad nuptias. [5]illi autem neglexerunt, et abierunt, alius in uillam suam, alius [uero] ad negotiationem suam: [6]reliqui uero tenuerunt seruos eius et contumelia adfectos (aff.) occiderunt. [7]rex autem cum audisset, iratus est et missis

καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους
καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν. [8]τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ
Ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι.
[9]πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε
καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. [10]καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς
τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον, πονηρούς τε καὶ ἀγα-
θούς, καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. [11]εἰσελθὼν δὲ ὁ βασι-
λεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐν-
δεδυμένον ἔνδυμα γάμου. [12]καὶ λέγει αὐτῷ Ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες
ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη. [13]τότε ὁ βασιλεὺς εἶ-

(ἀκ. om B) Bv Iren, εκεινος (add autem ac) ο βασιλευς (add hoc a?) ακουσας Dabc Lucif, και ακουσας ο βασιλευς εκεινος C, ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ς 1. mittens Iren τα στρατευματα Bς Iren Hil 720, το στρατευμα Dabc Orig 3,792[c] Lucif ἀπώλεσεν] ἀνεῖλε Orig 2. τὴν πόλιν] civitates a Lucifer τότε λέγει] et dixit Iren 3. nuptiae abc Iren Lucifer οἱ δὲ] sed qui abc Lucif 4. πορεύεσθε] exite Iren εαν BC Orig 3,802[a], αν Dς 5. καλέσατε] congregate Iren exeuntes Iren εκεινοι Bς = αυτου Dabc Irenaeus, om Lucif 5. 6. εἰς τὰς ὁδοὺς om Iren 6. πάντας om Lucifer οσους (quotquot) Babcς Iren Lucifer, ους Ddv ευρον Bς, ευραν D bonos et malos c Iren. mali simul cum bonis Hil 720 7. ο γαμος (add των D) Dς et pr marg B, nuptiae abc Iren Lucif, ο νυμφων B ἀνακειμένων] a discumbentibus a Iren Lucif introiens Iren 8. θεάσασθαι] videre c Iren, ut videret ab Lucif ουκ Bς Orig 3,802[d], μη D et corr C 9. vestem nuptialem b, indumentum nuptiarum Iren, vestimento (veste Lucif) nuptiali ac Lucif ἑταῖρε] ετεραι D, om Orig 3,793[c] εισηλθες Bvς Orig Lucif 147, ηλθες (venisti) Dbc Iren Lucifer 147 10. ὧδε BDς Orig Iren, post πῶς bcv Lucif bis γάμου] nuptiarum Iren, nuptialem abc Lucif bis illo autem obmutescente Iren ο δε Bς Orig 3,793[c], ος δε D τότε om Iren ο βασιλευς ειπεν B = ειπεν (ait cd) ο βασιλευς

exercitibus suis perdidit homicidas illos et ciuitatem illorum succendit. [8]tunc ait seruis suis Nuptiae quidem paratae sunt, sed qui inuitati erant non fuerunt digni. [9]ite ergo ad exitus uiarum, et quoscumque inueneritis uocate ad nuptias. [10]et egressi [sunt F] serui eius in uias congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos et bonos, et impletae (inpl. F) sunt nuptiae discumbentium. [11](222,10) intrauit autem rex ut uideret discumbentes, et uidit ibi hominem non uestitum ueste nuptiali. [12]et ait illi Amice, quomodo huc intrasti non habens uestem nuptialem? [at ille obmutuit. om F] [13]tunc dixit rex ministris

πεν τοῖς διακόνοις Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας ἐκβάλετε αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. [14]*πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.*

[15]*Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ.* [16]*καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν λέγοντας Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων·* [17]*εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὔ;* [18]*γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπεν Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;* [19]*ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ*

Dabcvς Iren Lucif 1. *Hilar* 593 721 *δησαντες αυτου ποδας και χειρας* **B** *Orig* 4,379^b, *add ἄρατε αὐτὸν καὶ* ς = *αρατε αυτον ποδων και χειρων* (*χειρῶν καὶ ποδῶν* c, a pedibus et manibus *Irenaeus*) *και* **Dabc** *Iren Lucifer* *εκβαλετε* **B**ς *Origen* = *βαλεται* **Dabcv** *Iren Lucif* 2. *αυτον* **BDac** *Orig Iren Lucif*, *om bς* in tenebras (*add* quae sunt *Iren*) exteriores *abc Iren Lucif* 3. *γαρ* **BD**ς *Orig Iren Hil* 164, *δὲ abc* vocati sunt sed pauci *Hil* 4. *πορευθέντες*] abierunt . . . et *abc Hil* 721 *συνβουλιον* **D** *ελαβον* (fecerunt c *Hil*) **BDbc**ς *Hil*, *add κατα του ιησου marg* **C**, *add κατ᾽ αὐτοῦ Orig* 3,810^a *οπως* **Bbcv**ς *Orig Hil*, *πως* (quomodo) **Dd** 5. *παγιδεύσωσιν αὐτὸν b* *ἀποστέλλουσιν*] miserunt *ac* *αυτω* **Bv**ς = *προς αυτον* (ad eum) **Dac**, *om b* 6. cum aerodianos *a* *λεγοντας* **B**, *λεγοντες* **D**ς 7. *εν αληθεια* **BZabcd**ς *Orig* 3,806^b, *επ αληθειας* (*-θεια corr*) **D** 7. 8. et non est tibi cura de aliquo non enim respicis personam (personas *bc*) *abc* 8. *ἀνθρώπου Origen* 3,806^b 9. *ειπε* (*ειπον* **Z**) *ουν ημιν* **BZc**ς, *om* **Dab** *δοῦναι*] dare *b*, dari *ac* *κῆνσον*] tributum *a* 10. interna cogitationum secreta cognoscens *Hil* 721 *πονηρίαν*] *πανουργίαν Origenes* 3,807^a *ειπε* **B** 11. *μοι τὸ νόμισμα*] misma *b* *νόμισμα*] denarium *d*

Ligatis (Allig.) pedibus [eius] et manibus mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium. [14]multi autem [sunt] uocati, pauci uero (autem) electi. [15](223,2) Tunc abeuntes Pharisaei consilium inierunt ut caperent eum in sermone. [16]et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes Magister, scimus quia uerax es et uiam dei in ueritate doces, et non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum (hominis): [17]dic ergo nobis, quid tibi uidetur? (uideatur. *FL*) licet censum dare (dari) Caesari, an non? [18]cognita autem Iesus nequitia eorum ait Quid me temptatis, hypocritae? [19]ostendite mihi nomisma census. at illi optulerunt ei dena-

προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. [20]*καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;* [21]*λέγουσιν αὐτῷ Καίσαρος. τότε λέγει αὐτοῖς Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.* [22]*καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθαν.* [23]*Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν* [24]*λέγοντες Διδάσκαλε, Μωυσῆς εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἵνα ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.* [25]*ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί. καὶ ὁ πρῶτος γήμας ἐτελεύτησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.* [26]*ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά.* [27]*ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή.*

1. *και BZacς, ο δε C, om Db* *ο ιησους DZabcv, om BCς* **2.** *αυτη post επιγραφη Z* *λεγουσι B* *αυτω DZabcς, om B* **3.** *αυτοις BDZς* = *add* iesus *abc* *Iren* 182 *ουν BZvς* = *om Dabc* *καισαρι BZς, τω καισαρι D Origen* 3,808[bc] 810[a] **4.** *ἀκούσαντες*] = illi audientes *abc* *απηλθαν BD, απηλθον Zς Origen* 3,809[c] **5.** *λεγοντες BDZ, οἱ λέγοντες ς,* qui dicunt *abc Hil* 722, *οἵτινες ἔλεγον Orig* 3,812[d] **6.** *διδάσκαλε om Origen* **7.** *μωυσης BDZabcv, Μωσῆς ς Origen* *τεκνα BDZς* = filium *bcv* *ινα επιγαμβρευσει* (ut ducat) *DZ a?bcv,* ut nubat *d, επιγαμβρευσει Bς Orig* 3,812[e] fratri suo *d* **8.** *την γυναικα αυτου om Dd* *ἀναστήσει*] suscitet *a?bc,* excitet *d* **9.** *τῷ ἀδελφῷ*] fratris *c* *δὲ om D* **10.** *γημας B Origen* 3,821[c], *γαμησας Dς* *ετελευτησε B* *και BDς* = *om abc* *σπέρμα μὴ ἔχων b* et reliquit *c* **11.** *ομοιως και BDς* = *ὁμοίως abc* **12.** = usque ad septimum *abc* *ὕστερον*] novissime *bc,* novissima *a* = et mulier defuncta est *abc*

rium (daenar.). [20]et ait illis Iesus Cuius est imago haec et (vel) suprascribtio (superscriptio)? [21]dicunt ei Caesaris. tunc ait illis [Iesus] Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt dei deo. [22]et audientes mirati sunt et relicto eo abierunt. [23]in illo die accesserunt ad eum Sadducaei, qui dicunt non esse resurrectionem, et interrogauerunt eum [24]dicentes Magister, Moyses (Moses *FL*) dixit, siquis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius et suscitet semen fratri suo. [25]erant autem (enim) apud nos septem (VII *F*) fratres. et primus uxore ducta defunctus est, et non habens semen reliquit uxorem [suam] fratri suo. [26]similiter secundus et tertius, usque ad septimum. [27]nouissime (-ssima) autem omnium et mu-

[28]ἐν τῇ ἀναστάσει οὖν τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. [29]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. [30]ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ᾽ ὡς ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσίν. [31]περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος [32]Ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. [33]καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. [34]Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, [35]καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ

1. *ουν BDv, ante ἀναστάσει ς* = autem *bc* *των επτα Bς, post εσται Dc, om ab* *πάντες*] septem *b* 2. = eam habuerunt *bc* *δὲ om b* *εἶπεν*] ait *bc* *Iren* 232 *Hil* 722 *πλανασθαι D* 3. in resurrectionem *a* *γὰρ*] autem *b* 4. *οὔτε prius*] non *Hil* 722 *γαμοῦσιν*] nubent *c Hil*, nubunt *b* *γαμιζονται BD Orig* 3,824[d] 823[d], *γαμίσκονται Orig* 3,827[bd], *ἐκγαμίζονται ς*, uxores ducunt *bc*, nubentur *Hilar* *αλλ Bς, αλλα D* erunt similes angelis dei *Hilar* 722 *αγγελοι BDabc, οἱ ἄγγελοι Orig, ἄγγελοι τοῦ θεοῦ vς* *τω B Orig, om Dς* 5. *εισιν D, εισι Bς, ante ὡς ἄγγ. bc Origen* *δὲ*] enim *Iren* 232 6. *τὸ ῥηθὲν*] quod (quia *b*, quid *Iren*) dictum est *abc Hil* 500 722 *Iren* *υμιν BDcς Hil, post λέγοντος b, om Iren* *υπο Dς Orig* 3,828[a], *απο B* *εἰμι om b* 7. *και prius BDbcς Iren Hilar* 77 500, *om Hil* 722 *ισαακ Db* *εστιν ο Bς Orig, εστιν D* *θεος BDbc Iren Hilar* 77 484 500 722, *θεὸς θεὸς ς Orig* 3,828[b] 829[b] 8. *ζώντων*] viventium *b Iren Hil* 500 722, vivorum *c Hilar* 77 484[c], *add* omnes enim ei vivunt *Iren* *ἀκούσαντες*] cum audirent *b*, audientes *c* *ἐπὶ*] super *b*, in *ac* 9. audientes *bc Hil* 723 10. *συνηχθησαν BDς*, congregati sunt *Hil*, convenerunt *bc* *επι το αυτο Bς* = *επ* (ad *bc*) *αυτον Dbc*, adversus eum *Hilar* *επηρωτησεν BDς* = *add* eum *bc Hilar*

lier defuncta est. [28]in resurrectione ergo cuius erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam. [29]respondens autem Iesus ait illis Erratis nescientes scribturas (script.) neque uirtutem dei. [30]in resurrectione enim neque nubent neque nubentur, sed sunt (erunt) sicut angeli dei in caelo. [31]de resurrectione autem mortuorum non legistis quod (quia *F*) dictum est uobis a deo (domino) dicente (est a deo dic. uob.) [32]Ego sum deus Abraham et deus Isaac et deus Iacob? non est deus mortuorum, sed uiuentium. [33]et audientes turbae mirabantur in doctrina eius. [34](224,6) Pharisaei autem audientes quod (uidentes quia *F*) silentium inposuisset (imp.) Sadducaeis, conuenerunt in unum, [35]et interrogauit eum unus ex eis legis doctor temptans eum [et di-

αὐτῶν νομικὸς πειράζων αὐτόν [36]*Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ;* [37]*ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου.* [38]*αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ πρώτη ἐντολή,* [39]*δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.* [40]*ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ προφῆται.* [41]*Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγων* [42]*Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγουσιν αὐτῷ Τοῦ Δαυείδ.* [43]*λέγει αὐτοῖς Πῶς οὖν Δαυεὶδ ἐν πνεύματι καλεῖ αὐτὸν κύριον, λέγων* [44]*Εἶπεν κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποκάτω τῶν ποδῶν σου.* [45]*εἰ οὖν Δαυεὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;* [46]*καὶ οὐδεὶς*

1. *αυτον Bv = add και λεγων Dbcς* *ποία ἐντολὴ*] quod est mandatum *bc* *μεγαλη post νομω D* 2. *ο δε εφη αυτω B = εφη* (dicit *d*) *αυτω ιησους Dd*, ait illi (illis *b*) iesus *bc*, *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ ς* diligis *d* 3. *τη καρδια DZς, καρδια B?* *υλη τη* (*τη om B?*) *διανοια BDZς*, tota mente *b Hil* 723, omni virtute *c* 4. *η BZ, om Dς* *μεγαλη* (magnum *Hilar*, maximum *abc*) *και πρωτη BDZabc Hil, πρώτη καὶ μεγάλη dς* *δε om B* *ομοια DZ Hil*, simile est *abc*, *ομοιως B* 5. *αὐτῇ ς, αυτη BZ = ταυτη Dabcv Hilar* *Lucif* 139 6. totum verbum *d* *κρεμαται BDZabc Hil, κρέμανται post προφῆται ς Orig* 3,981b 8. *εστι B* 9. *αὐτοῖς*] *add ο ιησους Z* 9. 10. *καλει αυτον κυριον BDabc, καλ. κυρ. αυτ. Z, κύρ. α. καλεῖ ς* 10. *εἶπεν*] dicit *b* *κυριος DZ, ο κυριος Bς* a (ad *b*) dextris *abc Hilar* 724 11. *θῶ*] ponam *abc Hilar* *εκθρους D* *υποκατω* (sub) *των ποδων σου BDZb, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου* (pedibus tuis *c*) *acvς Hil* *οὖν om Hil* 504 12. *καλει αυτον κυριον Zς, καλει αυτον αυτον B = εν πνευματι καλει αυτον* (eum *ante* in sp. *ab*) *κυριον Dabc Hilar* *πῶς*] *add* dicitis quod *Hil* *εστι B, om d*

cens *F*] [36]Magister, quod est mandatum magnum (maius) in lege? [37]ait illi Iesus Diliges [dominum] deum tuum ex toto corde tuo et in (ex *L*) tota anima tua et in tota mente tua. [38]hoc est [enim *L*] maximum et primum (pr. et max. *F*) mandatum: [39]secundum autem simile est huic Diliges (Diligis *F*) proximum tuum sicut te ipsum. [40]in his duobus mandatis uniuersa lex pendet et prophetae. [41](225,2) congregatis autem Pharisaeis interrogauit (interrogabat) eos Iesus dicens [42]Quid uobis uidetur de Christo? cuius filius est? dicunt ei Dauid. [43]ait illis Quomodo ergo Dauid [in spiritu] uocat eum dominum, dicens [44]Dixit dominus domino meo Sede a dextris meis donec ponam inimicos tuos scabillum (scabell.) pedum tuorum. [45]si ergo Dauid [in spiritu *F*] uocat eum dominum (eum d. uoc.), quomodo filius eius

ἐδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέν τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

[1]Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, [2]λέγων Ἐπὶ τῆς Μωυσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· [3]πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν, ποιήσατε καὶ τηρεῖτε. κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. [4]δεσμεύουσιν δὲ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι αὐτά. [5]πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. πλατύνουσιν γὰρ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσιν τὰ κράσπεδα, [6]φιλοῦσιν δὲ

1. *ηδυνατο* rec *B*   *αὐτῷ ἀποκριθῆναι ς*   *ἀπ'*] ex *abc*
2. *ημερας BZ*bc*ς*, *ωρας Da*   *ἐπερωτῆσαι post οὐκέτι ab*   *οὐκέτι*] amplius *abcd*   3. *ο ιησους Zς et post ελαλησεν D*, *ιησους B*, iesus *abc*   *τοῖς ὄχλοις*] turbis *Hilar* 724, ad turbas *abc*
4. *μωυσεως Babcv*, *μωϋσεως DZ*, *Μωσέως ς*   *καθεδρας BZς* = *ante μωυσεως Dabc* (*Orig* 3,752[b]) *Iren* 241 *Hil* 18 28 508 724
5. *πάντα οὖν*] *Hil* 28 508, *om Hil* 18   *αν BDς*, *εαν Z*   *εἴπωσιν*] dicunt *Hil* 508   *υμιν BZ*bcd *Iren Hilar*, *ὑμῖν τηρεῖν ς*, *om D*   5. 6. *ποιησατε* (*ποιειτε D*) *και τηρειτε BDZ Hilar* 508, *τηρεῖτε καὶ ποιεῖτέ bcvς Iren* 241 *Hil* 28, facite *Hil* 18   6. *κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν*] quae autem faciunt *Hilar* 18   *ἔργα*] opera *Iren Hil* 508, facta *bc Hil* 28   *καὶ*] et *a Iren Hilar* 508, et ipsi *bc*   7. *δε Babc*, *γαρ ς Iren* 241 *Hil* 724 *et deletum Dd*   *και δυσβαστακτα* (importabilia *c*, non ferenda *d*) *Bcdς*, *και αδυσβαστακτα D*, *om a b Iren* (*Hil* 724)   8. *ἐπιτιθέασιν*] imponunt *ac Iren*, ponunt *b*   *ἐπὶ*] super *d Iren*, in *abc*   *ὤμους*] umera *d*   ipsi autem nec digito quidem volunt *Iren*   *αυτοι δε τω BD* = *τῷ δὲ abcς*   9. *κινησαι αυτα BDς* = *αὐτὰ κινῆσαι abc Iren*   *πάντα δὲ τὰ*] *τὰ δὲ a*   10. ut videantur ab hominibus *abc*   *Hil* 725   *γαρ BDabc*, *δὲ ς*   11. *κρασπεδα BD*, fimbrias (*add* suas *bc*) *abc*, *κράσπ. τῶν ἱματίων αὐτῶν ς*   *δε BDabc*, *τε ς*, *om*

est? [46](226,2) et nemo poterat respondere ei uerbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare (ampl. int. eum). [1](227,10) tunc Iesus locutus est ad turbas et [ad] discipulos suos, [2]dicens Super cathedram Moysi (Mosi *F*) sederunt scribae et Pharisaei: [3]omnia ergo quaecumque dixerint [in] uobis, facite et seruate (s. et f.). secundum opera uero (u. op.) eorum nolite facere: dicunt enim et non faciunt. [4](228,5) adligant (all.) autem (enim) onera grauia et inportabilia (imp.) et inponunt (imp.) in humeros (umeros *FL*, humero *al*) hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. [5](229,2) omnia uero (autem) opera sua faciunt ut uideantur ab hominibus. dilatant enim phylacteria (philact. *FL*) [sua *om F*] et magnificant fim-

τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς
συναγωγαῖς [7]*καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖσθαι*
ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββί. [8]*ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββί· εἷς γάρ*
ἐστιν ὑμῶν ὁ διδάσκαλος, πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. [9]*καὶ*
πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ πα-
τὴρ ὁ οὐράνιος. [10]*μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί, ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν*
ἐστὶν εἷς ὁ χριστός. [11]*ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος.*
[12]*ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει*

Cyprian 305   1. primum recubitum *b*, primum recumbendi locum *Cypr* 305, primos discubitus *acd Hil* 725   primas cathedras (catedras *b*) *abc*, primam sessionem *Cypr*   2. *εν ταις αγοραις* ***BD*ς** = in foro *abc Cypr*, in foros *d*   3. *ραββι* prius ***B****abc Cypr*, *ραββει ραββει* ***D*ς**, magister magister *d*   ne vocaveritis *Cypr*, nolite vocari *abcd*   *ῥαββί*] magistri *d*   4. *υμων ο διδασκαλος* ***B***, vester doctor *d*, vobis magister *Cypr*, magister vester *abc*, *υμων ο καθηγητης* ***D*** *et add ὁ Χριστός* ς   *δὲ*] enim *a*   *Iren* 228   5. *πατέρα ante ἐπὶ τῆς Cypr* 206 270   *μὴ καλέσητε*] ne vocaveritis *d Cypr* 270, nolite vocare *abc*   *υμων* ***B*ς**, *υμειν* (vobis) ***D*** *abcd Cypr*   in terra *Cypr* 206   *εστι* ***B***   *υμων ο πατηρ* ***B*** = *ο πατηρ υμων* ***D****abc*ς *Cypr*   6. *ο ουρανιος* ***B*** = *ο εν* (*add τοῖς* ς) *ουρανοις* ***D****abc*ς *Cyprian*   *μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς Orig* 4,5[c], *καὶ ὑμεῖς μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ διδάσκαλος ὁ πατὴρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς Origen* 3,182[b]   *μηδε κληθητε* ***BD*ς**, nec (ne *Hil*) vocemini *abcd Hil* 995   *καθηγηταὶ*] magistri *abc Hilar*, doctores *d*   6. 7. *οτι καθηγητης* (doctor *d*) *υμων εστιν εις* (*εις εστιν* ***D****c*, unus *b*, est *a d et post* christus *Hil*) *ο χριστος* ***BD****abcd Hilar*, *εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς, ὁ Χριστός* ς   7. *ο δε* (= *δε om* ***D****d*) *μειζων υμων* (vester *d*) ***BD****d*ς, qui maior est vestrum (in vobis *c*) *bc*, qui vult maior in vobis .... *a*, qui vult esse ex vobis maior *Hilar* 358   fiat omnium minimus *Hilar*   *υμων διακονος* (*διακον.* ***B***, *sic*) ***BD****bc*ς, *διάκονος ὑμῶν a*v   8 *et seq.* *οστις* (quicumque) *δε υψωσει* (exaltaverit) *εαυτον ταπεινωθησεται και οστις* (quicumque) *ταπεινωσει* (humiliaverit) *εαυτον υψωθησεται* ***BD****d*ς, qui autem se exaltaverit humiliabitur et qui se humiliaverit (humiliabitur *b*) exaltabitur *abc*,

brias, [6]amant autem (enim *F*) primos recubitos in caenis (cenis) et
primas cathedras in synagogis [7]et salutationes in foro et uocari ab
hominibus rabbi. [8](230,10) uos autem nolite uocari rabbi: unus est
enim magister uester, omnes autem uos fratres estis. [9]et patrem no-
lite uocare uobis super terram: unus est enim (en. est) pater uester
qui in caelis est. [10]nec uocemini magistri, quia magister uester unus est
Christus. [11](231,5) qui maior est uestrum (uerum *pr F*), erit minister
uester. [12]qui autem se exaltauerit humiliabitur, et qui se humiliauerit

ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. [14]οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. [15]οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. [16]οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ λέγοντες Ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. [17]μωροὶ καὶ τυφλοί, τί γὰρ μεῖζόν ἐστιν, ὁ χρυσός, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάσας τὸν χρυσόν; [18]καὶ Ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,

omnis enim qui se humiliaverit exaltabitur et qui se exaltaverit humiliabitur *Hil* 1. *δε Dabcς, om B Hil 725*[c] 2. *ὅτι*] qui *v Hil* *κλειεται D*, clyditis *b* 2. 3. *ενπροσθεν των ανθρωπων D*, hominibus *b* 3. *γὰρ*] autem *d* 4. *αφειεται D* *εἰσελθεῖν*] *h. l. addunt Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν (add καὶ ς) προφάσει μακρὰ* (occausione longa) *προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον* (amplius) *κρίμα bcς*, vae vobis scribae et Pharisaei qui comeditis domos viduarum *Hilar 725*[d], (comedentes domos viduarum et orationes longas orantes *Hil* 89). *omittunt BDZav; omittere videntur Euseb canon et Origenes, qui dicit ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον ὁ πρὸς τοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους δεύτερος ταλανισμὸς οὕτως ἔχει Οὐαὶ ὑμῖν, γρ. κ. Φαρ. ὑποκρ., ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν κ. τ. λ. 4,352*[a] 5. *ὅτι*] qui *Hil 725*[e] *ξηρὰν*] arida *a* *ποιησαι BZς Orig* = *ινα ποιησηται* ut faciatis *Dabc* 6. duplicius *a*, duplo *bc* 7. *οι (om pr D) λεγοντες BDZς*, qui dicitis *abc Hilar* 726 *ὃς ἂν*] quicumque *abc Hil* *ἐν*] in *ab Hil*, per *c* 8. *ὃς δ' ἂν*] quicumque (qui *ab*) autem *abc* in aurum *c* 9. *Hil 726* *τι γαρ μειζον Z*, quid enim maius *abc*, *τις γαρ μειζων (μειζω D) BDdς* 10. *ο αγιασας* (qui sanctificavit) *BZDd* = *ὁ ἁγιάζων* (quod sanctificat) *abcς* *ος αν BCD, ὃς ἐὰν ς*, quicumque *ab?c* in altare *cd*

exaltabitur. [13](232,5) Vae autem uobis, scribae et Pharisaei hypocritae, qui clauditis (cluditis *F*) regnum caelorum ante homines: uos enim (autem *F*) non intratis, nec intro euntes sinitis (sustinetis) intrare. [15](233,10) uae uobis, scribae et Pharisaei hypocritae, quia (qui) circuitis (circum itis, circuistis) mare et aridam ut faciatis unum proselytum (-litum *F*), et cum fuerit factus, facitis eum filium gehennae duplo quam uos. [16]uae uobis, duces caeci, [qui dicitis] Quicumque iurauerit per templum, nihil est: qui autem iurauerit in auro (aurum) templi, debet. [17]stulti et caeci, quid enim maius est, aurum, an templum quod sanctificat aurum? [18]et Quicumque iurauerit in altari (al-

οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. [19][μωροὶ καὶ] τυφλοί, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; [20]ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ, [21]καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν, [22]καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ. [23]οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν. ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφεῖναι. [24]ὁδηγοὶ τυφλοί, διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. [25]οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ

1. ὃς δ' ἂν] sed quicumque *ac* 2. *μωροι και Bcς, om DZa* *μειζον BZς*, maius est *ac*, est maius *d*, *μειζω D* 3. *ὀμόσας*] iuraverit *a*, iurat *c* in altare *c* 4. *πασει D, πασιν Z* *ἐπάνω*] .. *Z* 5. *κατοικουντι Bacυς, κατοικησαντι CDZ* 6. *καὶ ἐν τῷ καθημένῳ*] et in eo qui sedet *ac*, et qui sedet *d* 8. *οτι BDaς*, qui *c* *Hil* 726 *Lucif* 148 *bis* anethum *Hil Lucif*, anetum *a* *καὶ τὸ κύμινον*] et omne olus *Hil*, *om a* 9. *αφηκατε corr B, αφηκετε pr B* 9. 10. *το ελεος BD, τὸν ἔλεον ς* 10. *δε BCad*, vos *Lucif* 148, *om Dcυς Lucif* 148 *bis* *εδει BDς*, oportuit *acυ Lucifer ter* *αφεῖναι B, αφιεναι Dς* 11. *διυλιζοντες B et pr D, οι διυλιζοντες ς et corr D*, liquantes *a c Lucifer bis* *την* (*τον D*) *δε καμηλον* (camellum *a d*) *BDacdς Lucif* 148, et camelum *Lucif* 148 12. *καθαριζεται D* 13. *εξωθεν Bς, εξω D*, de foris *ac*, foras *d* parapsidis *cd*, parabsidis *a* intus *acd*

tare), nihil est: quicumque autem [iurauerit] in dono quod est super illud, debet (debitor est). [19]caeci, quid enim maius est, donum, an altare quod sanctificat donum? [20]qui ergo iurat in altari (altare), iurat in eo et in omnibus quae super illud sunt (sunt sup. illud): [21]et qui[cumque] iurauerit in templo, iurat in illo et in eo qui habitat (inhab. *FL*) in ipso: [22]et qui iurat in caelo, iurat in throno dei et in eo qui sedet super eum. [23](234,5) uae [autem] uobis, scribae et Pharisaei hypocritae, quia (qui) decimatis mentham (-tam) et anethum (-tum) et quiminum (cym., cim.), et reliquistis quae grauiora sunt legis, iudicium et misericordiam et fidem. haec (hoc) oportuit facere, et illa non omittere. [24](235,10) duces caeci (caecorum *F*), excolantes culicem, camellum (camelum) autem gluttientes (glutientes). [25](236,5) uae uobis, scribae et Pharisaei hypocritae, quia mundatis quod de foris est calicis (calices) et parapsidis (parabs., -ides),

γέμουσιν ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. 26 *Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον*
πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται
καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ καθαρόν. 27 *οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρι-*
σαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ὁμοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξω-
θεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ
πάσης ἀκαθαρσίας. 28 *οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς*
ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δέ ἐστε μεστοὶ ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.
29 *οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε*
τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων,
30 *καὶ λέγετε Εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν*
ἤμεθα αὐτῶν κοινωνοὶ ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. 31 *ὥστε μαρ-*

1. *γέμουσιν*] plena sunt *a*, pleni estis *c* *αρπαγης CD*, rapina *ac*, *εξ αρπαγης Bς* *ακρασιας BDς*, intemperantia *ac*, *αδικιας C* pharisaei caeci mundate *c* 2. *πρῶτον*] primum *a*, prius *c*, *om Iren* 250 quod intus est calicis *cd Irenaeus*, quod intra calicem est *a* *και της παροψιδος Bcvς*, *om Da Iren* 3. *καὶ om c* *το εκτος (εξωθεν D) αυτου (αὐτῶν ς) BDς*, deforis eius *a*, quod (id quod *c*) foris (foras *d*) est *cd Iren* 4. *ομοιαζετε B*, *παρομοιαζετε Dς* 4. 5. *οιτινες εξωθεν μεν φαινονται ωραιοι Bς* = quae a (*om c*) foris parent hominibus speciosa *abc Lucif* 148, *εξωθεν* (a foris *d*, foris enim *Iren*) *ο ταφος φαινεται ωραιος Dd Iren* 5. intus *abcd Iren Lucif* *Lucif* 133 *γεμουσιν Babcς Lucifer* 148, *γεμι* est plenum *Dd Iren* 6. *ἀκαθαρσίας*] spurcitia *abc Lucif*, immunditia *Iren* 7. quasi iusti *Iren* *ἔσωθεν*] ab intus *d*, intus *abc Iren Lucif* *εστε μεστοι BCD* = *μεστοί ἐστε abcvς Iren Lucif* malitia et hypocrisi *Iren* 8. *οτι BDcς*, qui *ab Iren* 727 10. *λέγετε*] = *add* quia *abc* 10 *et* 11. *ημεθα BCD Orig* 1,20^c *cod*, *ἦμεν ς Orig* 1,20^c 11. *αυτων BD*, *post κοινωνοὶ abcς Origenes*

intus autem pleni sunt (estis) rapina et immunditia. 26 Pharisaee caece, munda prius quod intus est calicis (-ces) et parapsidis (parabs., -des), ut fiat et id quod de foris est mundum. 27 (237,5) uae uobis, scribae et Pharisaei hypocritae, quia similes estis sepulchris dealbatis, quae a (quia *F*) foris parent (app.) hominibus speciosa, intus uero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia. 28 sic et uos a foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi (hypocrisin *pr F*) et iniquitate. 29 (238,5) uae uobis, scribae et Pharisaei hypocritae, quia (qui) aedificatis sepulchra prophetarum et ornatis monumenta iustorum, 30 et dicitis Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. 31 itaque

τυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας.
32 καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. 33 ὄφεις γεν-
νήματα ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; 34 διὰ
τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ
γραμματεῖς· ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν
μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς
πόλιν, 35 ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυννόμενον ἐπὶ
τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος
Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ

1. = eorum qui prophetas occiderunt *abc* 2. *πληρώσατε* (implete) *abcς Orig et rec B* (*Hil* 727), *πληρωσετε B*, *επληρωσατε Dd* *ὄφεις om b* *γεννήματα*] genimina *Lucifer* 150 *bis*, generamina *Lucif* 149 *ter* 150 163, progenies *abc Iren* 288, generatio *Hil* 727 3. *φυγητε Bς Origen* 1,20^{c}, *φυγεται D*, fugietis *abcd Lucif* 149 *bis* 150 *bis* *ἀπὸ τῆς κρίσεως*] a iudicio *abc Lucif* 149 150 *bis*, iudicium *Lucif* 149 4. *εγω Babcς Orig* 1,477^{e} *Lucif* 150, *om D Origen* 1,20^{c} *Iren* 210 237 *Lucif* 149 150 *αποστελλω Babcdvς Orig* 1,20^{c} *Iren Lucifer*, *αποστελω D Orig* 1,477^{e} *πρὸς ὑμᾶς om D* 4. 5. *προφητας και* (*om a*) *σοφους* (sapientes viros c) *και γραμματεις* (doctores *Iren* 210) *BDabcς Orig* 1,20 *Iren* 210 *Lucifer* 149 150 *bis*, *σοφοὺς καὶ γραμματεῖς Origen* 1,477, sapientes et scribas et doctores *Iren* 237 5. *εξ B Orig* 1,20, *και εξ Dabcς Orig* 1,477 *Iren Lucifer* *αποκτεινειτε D* *καὶ σταυρώσετε om Iren* 237 5. 6. *και εξ αυτων* (*ἐξ αὐτ. om b*) *μαστιγωσετε εν ταις συναγωγαις υμων Bbcς Orig* 1,20, *om Da Iren* 237 *Lucifer* 149 150 6. *διώξετε*] persequimini *a?bc*, effugabitis *Iren* 237 *ἀπὸ*] ā *Iren*, de *abc Lucifer* 7. *ὅπως . . . ὑμᾶς*] exquiretur *Iren* 310 *οπως* (ut) *Babς Orig Lucif* 149, *οπως αν C*, donec *c* *ἔλθῃ*] veniat *abc Lucif* 149 *ἐφ'*] ad *Lucifer* *εκχυννομενον C*, *εγχυννομενον D*, *εκχυνομενον Bς Orig* 1,20^{d}, qui (quod *d*) effunditur *a d Iren* 310, qui effusus est *bc Lucif* 8. *απο αιματος D* *εως αιματος D* 9. zacchariae *bd* fili barachie *b*

testimonio (-iun) estis uobismet ipsis quia filii estis eorum qui prophetas occiderunt. 32(239,10) et uos implete (impl. *F*) mensuram patrum uestrorum. 33serpentes genimina (progenies) uiperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennae? 34(240,5) ideo ecce ego mitto ad uos prophetas et sapientes [et] scribas, [et *om F*] ex illis occidetis et cruci figetis, et ex eis flagellabitis in synagogis uestris et persequemini (-quimini) de ciuitate in ciuitatem, 35ut ueniat super uos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram, a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariae (Zacch.) filii (fili *F*) Barachiae, quem

θυσιαστηρίου. 36*ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γε-*
νεὰν ταύτην. 37*Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προ-*
φήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις
ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει
τὰ νοσσία ὑπὸ τὰς πτέρυγας [αὐτῆς], καὶ οὐκ ἠθελήσατε. 38*ἰδοὺ*
ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν. 39*λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρ-*
τι, ἕως ἂν εἴπητε Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.
1*Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐπορεύετο, καὶ προσῆλ-*
θον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ.

1. *ἀμὴν*] etiam *Iren* 310 *ὑμῖν λέγω c Lucif* *ηξει BDabcς Iren Lucif, οτι ηξει C Orig* 1,21^{a} *παντα ταυτα Bd Iren, ταυτα παντα Dabcς Orig* 1,21^{a} *Lucifer* 2. *αποκτεινουσα BDς Orig* 3,205^{d} 321^{f}, *αποκτεννουσα C*, quae occidis *abc Cypr* 278 *Hilar* 509 727, *αποκτειναςα Orig* 1,21^{a} 3,293^{b} 3. *προς αυτην Bς Orig* = *προς σε* (ad te) *D Cypr, et ante* missi sunt *abc Hil* *Hil* 728 4. *επισυναγαγειν BDς Orig* 1,21^{a}, *επισυναξαι Orig* 3,205^{d} 293^{b} 321^{f}, congregare *abc Cyprian* 278 *Hil* 509, colligere *Iren* 282 *Hil* 118 *ὃν τρόπον*] sicut *a Iren Cypr Hilar* 118 509, tanquam *Hilar* 728 *ορνις BDabc Orig Hilar* 509, *post ἐπισυνάγει ς*, gallina quae *Hilar* 118 *επισυναγει BDς Orig* 3,205^{d} 293^{b} 322^{a}, *συνάγει Orig* 1,21^{b}, congregat *abcv Hilar* 118 509 728, *om Iren Cypr* 5. *νοσσια B Orig* 3,205^{d} *Cypr* 278, *νοσσεια αυτης* (*ἑαυτῆς ς Orig*) *Dabcd Orig* 1,21^{b} 3,293^{b} 322^{a} *Iren Hil* *ὑπὸ τὰς πτέρυγ. αὐτ. om Hil* 509 *αυτης Babcd Cypr Hil* 118 728, *om Dvς Orig Iren* *ουκ ηθελησατε BDbς Orig* 1,21^{b} 3,205^{d} 293^{b} 322^{a}, noluisti *c Iren Cypr Hil* *ἰδοὺ*] quapropter *Iren* 6. *αφιεται BDbς Orig*, relinquetur *c Iren Cypr*, dimittetur *d* *υμων B Orig* 3,167^{cd} *cod*, *υμων* (*ημων pr D*, vestra *d*) *ερημος Dabcdv Orig Iren Cypr* *γαρ BDς* = autem *abc* *υμιν Bvς* = *add οτι Dabc* videbitis me *d* 7. *εἴπητε*] dicatis *abcd* *κυριου Babcς, θεου Dd* 8. *ὁ Ἰησοῦς om Hil* 728 *εκ B*, de *abc Hil, απο Dς* *επορευετο BDabc Hil* 728, *ante ἀπὸ τοῦ ς* *προσῆλθον*] accesserunt *b Hil, add* ad eum *c et post αὐτοῦ a* 9. ut ostenderent *abc Hil* *τὰς οἰκοδο-*

occidistis inter templum et altare. 36amen dico uobis, uenient haec
omnia super generationem istam. 37(241,5) Hierusalem Hierusalem
quae occidis (occides *F*) prophetas et lapidas eos qui ad te missi
sunt, quotiens (quoties) uolui congregare filios tuos, quem admodum
(quem ammodum, quo modo) gallina congregat pullos suos sub alas
(alis suis *F*), et noluisti. 38ecce relinquetur (relinquitur *F*) uobis do-
mus uestra deserta. 39dico enim uobis, non me uidebitis a modo, do-
nec dicatis Benedictus qui uenit in nomine domini. 1(242,2) et egres-
sus Iesus de templo ibat, et accesserunt [ad eum] discipuli eius, ut

*[2] ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα; ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσε-
ται. [3] καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ [αὐτοῦ] κατ' ἰδίαν λέγοντες Εἰπὲ ἡμῖν, πότε
ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ συντελείας
τοῦ αἰῶνος; [4] καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Βλέπετε μή
τις ὑμᾶς πλανήσῃ. [5] πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
λέγοντες Ἐγώ εἰμι ὁ χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. [6] μελλή-
σετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων. ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε·
δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω ἐστὶν τὸ τέλος. [7] ἐγερθήσεται γὰρ*

μὰς] structuras *bc*, structuram *a* ***Hil*** 1. *ο δε* (.....s..autem *a*) *αποκριθεις* ***BDabcv***, *ὁ δὲ Ἰησοῦς* *ς* *ου* ***Bς*** = *om* ***Dabc*** *ταυτα παντα* ***BCabcd***, *παντα ταυτα* ***Dς*** 2. *υμειν οτι ου* ***D*** *ὧδε*] in templo ***Cyprian*** 280 *in evangelio* *ος ου* ***BCD***, *ὃς οὐ μὴ* *ς* *καταλυθήσεται*] destruatur *abc*, dissolvatur et post triduum aliud suscitabitur sine manibus ***Cypr*** 3. super montem *ab*, in monte *c* *ελαιων* ***BDabcς***, *add κατεναντι του ιερου* ***C*** 4. *αυτου* ***Cc***, *om* ***Babς*** 5. *ταῦτα om* ***d*** *της σης παρουσιας* ***Bς***, *της παρουσιας σου* ***D***, adventus tui *abc* ***Hilar*** 729 *και συντελειας* ***BC***, *και της συντελειας* ***Dς*** 6. *αὐτοῖς om ab* *βλέπετε*] videte *abc*, cavete ***Cypr*** 269 7. *πλανήσῃ*] fallat ***Cypr***, seducat ullo modo *abc* *γὰρ*] ***Cypr*** **269**, *om* ***Cypr*** **134 145 199** 8. *λεγοντες* ***BDabcς Cypr***, *add οτι* ***C*** *πλανήσουσιν*] fallent ***Cyprian***, seducunt *a* 8. 9. *μελλησετε δε ακουειν* ***Bς***, *μελλετε* (*μελλεται* ***D***) *δε ακουειν* ***D Orig*** 2,788[a], incipietis autem audire ***d Cyprian*** 269, audientes autem *abc* 9. *πολέμους*] bella ***Cypr***, proelia *abc* *ἀκοὰς*] auditus ***Cypr***, opiniones *abcd* *πολέμων*] bellorum ***b Cypr***, proeliorum *ac* *μὴ θροεῖσθε*] ne turbemini *abc*, nolite turbari (tumultuari ***Cypr***) ***d Cypr*** 10. *γενεσθαι* ***BD*** = haec fieri *c* ***Cyprian***, fieri haec *a?b*, *πάντα γενέσθαι* *ς* *οὔπω*] non ***Hil*** 729 *ἐγερθήσεται*] exsurget (insurget *bc*) ***abcd Cyprian***

ostenderent ei aedificationes (-nem) templi. [2] ipse autem respondens
dixit eis (illis) Videtis haec omnia? amen dico uobis, non relinque-
tur [hic] lapis super lapidem, qui non destruatur (distr.). [3] (243,2)
sedente autem eo super montem olilueti, accesserunt ad eum discipuli
secreto dicentes Dic nobis, quando haec erunt, et quod signum ad-
uentus tui et consummationis saeculi? [4] et respondens Iesus dixit eis
Videte nequis uos seducat. [5] multi enim uenient (ueniunt) in nomine
meo dicentes Ego sum Christus, et multos seducent. [6] audituri au-
tem (enim) estis proelia et opiniones (-nis) proeliorum. uidete, ne
turbemini (timeatis): oportet enim haec fieri, sed nondum est finis.

ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους· [8]πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων. [9]τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. [10]καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. [11]καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσιν πολλούς. [12]καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. [13]ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. [14]καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ, εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν. καὶ τότε

1. *επι prius BDς, επ C,* super *Cypr,* contra *bc,* adversus *a* *ἐπὶ alterum*] super *Cypr,* contra *abc* *λιμοι BDab Cypr Hilar* 729, pestilentiae et fames *cv, λιμοὶ καὶ λοιμοὶ ς* **2.** *σεισμοὶ*] *add* et pestilentiae *Cypr* 269 *κατὰ τόπους*] per loca *abv,* per singula loca *c Cypr* *παντα δε* (*δὲ om ab*) *ταυτα BDabς Cypr, ταῦτα δὲ πάντα cv* *ἀρχὴ*] = initia sunt *abc Cypr* *ωδινων Bς, οδυνων pr D,* parturitionum *Cypr,* dolorum *abcd* **3.** *Hil* 729 *εις θλιψιν* (*θλειψειν D*) *BDς,* in tribulationem (-bulatione *a*) *abc Lucif* 149, in pressuram *Cyprian, εις θλιψεις C,* in angustiis *d* *αποκτενουσιν Babcdvς Cypr Lucif, αποκτεινουσιν D* **4.** *μισούμενοι*] odio *abc Lucif,* odibiles *d Cypr* *υπο παντων των* (*των om pr D*) *εθνων BDς,* omnibus gentibus *abcd Cypr Lucif* (*Hil* 729), *υπο παντων C* **5.** *καὶ ἀλλ. παραδώσουσιν non attingit Hil* **6.** *εγερθησονται Bvς, εξεγερθησονται D,* exsurgent *ad Cypr Lucif,* insurgent *bc* **7.** *Orig* 3,143*f* quoniam abundavit (abundabit *b Lucif,* abundat *a*) iniquitas *abc Lucif,* quia repleta est iniquitas *d,* eo quod facinus abundet *Cypr* *πληθυναι D* **8.** *Hilar* 67 *ὁ δὲ*] qui autem *a Cypr,* sed qui *bc* *εἰς*] usque in (ad *c*) *c Cyprian* *τέλος*] *add* in finem *b* **9.** *τουτο Bbcς, post ευαγγελιον D Orig* 1,400*a* *Cypr, om a* *τῆς βασιλείας om Origenes* **10.** per totum orbem terrae *Cypr, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ Origen* in testimonio *a* *πᾶσιν*] *αὐτοῖς καὶ Orig*

7 consurget enim gens in gentem et regnum in (contra *F*) regnum, et erunt pestilentiae et fames (famis *F*) et terrae motus per loca: [8]haec autem omnia initia sunt dolorum. [9](244,1) tunc tradent uos in tribulationem (-tione *FL*) et occident uos, et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. [10](245,10) [et *om F*] tunc scandalizabuntur multi et inuicem tradent et odio habebunt inuicem. [11]et multi pseudoprophetae surgent et seducent multos. [12]et [quoniam] abundabit (hab., -auit) iniquitas, refrigescet (-scit) caritas multorum. [13]qui autem perseuerauerit (permanserit) usque in finem, hic saluus erit. [14](246,6) et praedicabitur hoc euangelium regni in uniuerso orbe, in

ἥξει τὸ τέλος. [15]*ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ*
ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ (ὁ ἀναγι-
νώσκων νοείτω), [16]*τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη,*
[17]*ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω ἆραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,*
[18]*καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐ-*
τοῦ. [19]*οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν*
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. [20]*προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ*
ὑμῶν χειμῶνος μηδὲ σαββάτῳ. [21]*ἔσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη,*
οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται.

1. *το τελος* **BDς**, finis *Cypr*, consummatio (*ἡ συντέλεια*) *abc*   *οὖν*] autem *Iren* 322, *om Iren* 323   2. *δια* **BDZς**, per *Iren Cyprian*, a *abc*   *δανιηλ* **BDaς** *et post προφήτου b*, *δανιηλου pr* **D**, danielem *Iren Cypr*, danielum *d*, daniele c   *εστος* **B** *et pr* **D**?, *εστως ς et corr rec* **BD**, stans *b*, stantem *ac Iren* 322 *Cyprian*
3. *οἱ*] qui (*ὁ*) *d*   fugiant *abc Iren Cypr*, fugiat d   *εις τα ορη* **BD** *Iren Cypr Hil* 730, in montibus *abcd*, *επι τα ορη* **Zς**
4. *ο επι* **Bς** *Orig* 3,255*f*, *ο δε επι* **D** = et qui in (super *Hilar*) *abc Iren Cypr Hil* 434   *καταβατω* **BDZ** *Orig* 3,255*f*, *καταβαινέτω ς*, descendat *abc Iren Cypr Hil*   *τα* **BZ** *Orig* = *τι* **Dabcς** *Iren Cypr et post οἰκίας Hil*   *αυτου* **BZcς** *Orig*, *om* **Dab** *Iren Cypr Hil*   5. *ὁ*] qui *abc*, qui ... est *Cypr*, qui ... erit *Hilar* 730
ἐπιστρεψάτω] revertatur *abc Hilar*, convertatur retro *Cypr*   *το ιματιον* **BDZabc** *Hil Cypr*, *τὰ ἱμάτια ς*   6. *δὲ om Hilar*
θηλαζουσαις **BZς**, *θηλαζομεναις* **D**, nutrientibus c *Hil Cypr*, lactantibus *ad*, ubera dantibus *b*   7. *προσευχεσθαι* **D**   *δὲ*] ergo *c*
7. 8. *ὑμῶν ἡ φυγὴ χειμῶνι Orig* 1,198*a*   8. *μηδε* **BDZς** *Orig Cypr*, vel *abc Hilar* 731   *σαββατω* **Babc** *Orig Cypr Hil*, *σαββατου* **D**, *εν σαββατω* **Zς**   *γαρ τοτε* **BDZaς** *Iren* 322 *Cypr* 269, enim *b*, autem tunc *c*, *om Iren* 274 327   *θλῖψις*] *Iren* 274 327, terrae motus *Iren* 322   9. *ου γεγονεν* **BZς**, *ουκ εγενετο* **D**, non est facta (factus) *Iren Cypr*, non fuit *abcd*   *κόσμου*] mundi *Cypr*, saeculi *abc Iren* 322, *om Iren* 327   *του* **BZς**, *om* **D**
ουδ ου μη **BZς**, *ουδε μη* **D**, neque *abcd*, sed neque *Iren Cypr*
γενηται **BDZς**, *γενοιτο pr* **D**, fiet *abcd Iren Cypr*

testimonium omnibus gentibus. et tunc ueniet consummatio. [15](247,6) cum ergo uideritis abominationem desolationis, quae dicta est a Danihelo [propheta], stantem in loco sancto: qui legit intellegat: [16](248,2) tunc qui in Iudaea sunt fugiant ad montes (in montibus), [17]et qui in tecto non descendat (discendant) tollere aliquid (aliq. toll.) de domo sua, [18]et qui in agro non reuertatur tollere tunicam suam. [19](249,2) uae autem praegnantibus (pregnatibus *FL*) et nutrientibus in illis diebus. [20](250,6) orate [autem] ut non fiat fuga uestra hieme uel sabbato. [21](251,2) erit enim [tunc] tribulatio magna, qualis non fuit ab initio

[22]καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. [23]τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ Ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς ἢ ὧδε, μὴ πιστεύετε· [24]ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. [25]ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. [26]ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν Ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε, Ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. [27]ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. [28]ὅπου ἐὰν ᾖ τὸ

5. πλανᾶσθαι,

1. οὐκ ἂν ἐσώθη] non liberaretur *Cypr* 269 *codd*, non fieret (esset *a* *Cypr*) salva *abc* *Cypr* 269 2. δια δε *BDZς* *Cypr*, sed propter *abc* electos meos *c* illi dies *Cypr* 3. εἴπῃ ὑμῖν *d* *Cypr* ecce hic est *Cypr* η ωδε *BZς* *Orig* 1,423[d] = η εκει *Dv*, aut (*om* *b*) ecce illic *abc* *Cypr* μη πιστευετε *B* *Orig*, nolite credere *abcd* *Cypr*, μη πιστευητε *corr* *B*?, μη πιστευσητε *DZς* *Orig* *codd* exsurgent *acd* 4. ψευδοπροφῆται καὶ ψευδόχριστοι *c* 4. 5. μεγάλα *post* τέρατα *Orig* 5. ωστε πλανησαι *Bς*, ita ut in errorem inducant *c*, ωστε πλανασθαι (πλανηθηναι *D*) *DZ* *Orig*, ita ut seducantur (in err. inducantur *ab*) *a?bd*, ad errorem faciendum *Cypr* εἰ δυνατόν *om* *a*? electos meos *c*, electis *Cypr* 6. ἰδοὺ πρ. ὑμῖν] vos autem cavete ecce praedixi vobis omnia *Cyprian* 134 269 ουν *BDς* *Cypr* 269, autem *abc* εἴπωσιν] dixerit *d* ὑμῖν *om* *a* 7. εστι *B* μη εξελθητε (-ται *D*) *BDς* *Origenes*, nolite exire *ad* *Cypr*, nolite credere *c*, vel *b* in cubiculo *d* nolite credere *abd*, nolite exire *c* 8. fulgur *abc* *Hil* 474, scoriscatio *d*, coruscatio *Cypr* 269 φαινεται *Bς* *Orig* 1,423[d], φαινει *D*, paret *abc* *Hilar*, apparet *Cypr*, lucet *d* 9. εσται *BDa* *Orig* *Hil*, *add* καὶ *bcς* *Cypr* οπου (*add* γὰρ *ς*) εαν (αν *D*) η *BDς*, ubicumque (*add* enim *c*, ubi *Cypr*) fuerit (est *Iren*, erit *b*) *abcd* *Iren* 244 *Cypr* *Hilar* 731

mundi usque modo neque (nec) fiet. [22](252,6) et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi. [23](253,2) tunc siquis uobis dixerit Ecce hic [est] Christus aut illic, nolite credere: [24](254,6) surgent enim (autem) pseudochristi et pseudoprophetae et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. [25]ecce praedixi uobis. [26](255,5) si ergo dixerint uobis Ecce in deserto est, nolite exire, Ecce in penetralibus, nolite credere. [27](256,5) sicut enim fulgur (fulgor) exit (exiit) ab oriente et paret usque in occidentem (-te *F*), ita erit et aduentus filii hominis. [28](257,5) ubicumque fuerit

πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. [29]*εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν*
τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώ-
σει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. [30]*καὶ τότε φανήσε-*
ται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν οὐρανῷ, καὶ τότε κό-
ψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
θρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως
καὶ δόξης πολλῆς. [31]*καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλ-*
πιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ
τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως τῶν ἄκρων αὐτῶν.
[32]*Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος*
αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφυῇ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς

1. πτῶμα] cadaver *Iren Cypr*, corpus *abc Hil* et aquilae *Iren Hil* 732 *θλειψειν D* 3. *απο Bς = εκ D*, de *abcd Cypr* 4. caeli *d* 5. *εν* (*add τῷ ς*) *ουρανω Babcv Cypr*, *του εν ουρανοις D*, qui in caelo est *d* *τοτε Bbcς*, *post κοψονται Da*, *om Cypr* *κόψονται*] plangent se *ac*, lamentabuntur *Cypr*, concident se *b* 7. in nubibus *abc Cypr* 8. *και δοξης πολλης* (magna) *Bς Cypr* 269, *πολλης* (magna *c*) *και δοξης Dabc* 8.9. *μετα σαλπιγγος* (= *add και Dabc Hil*) *φωνης μεγαλης BDabcς Hil* 577 = cum tuba magna *Cypr*, cum tubae hortatu *Hil* 732 9. congregabit *Hil* 577 *αὐτοῦ om Hil* *εκ BDς* = a *abc Cypr Hil* 10. *ἀνέμων*] angulis ventorum *Hil* 577, angulos caeli *b* *απ Bς*, *απο D* *των ακρων B*, *ακρων Dς*, summitates *Cypr*, terminos *c*, terminum *b*, ultimum *a* *αυτων Bavς*, *add αρχομενων* (cum coeperint *bc*) *δε τουτων γειεσθαι αναβλεψατε* (respicite) *και επαρατε τας κεφαλας ὑμων* (*ὑμῶν om c*)· *διοτι εγγειζει η απολυτρωσεις ὑμων Dbc* 12. *γενηται* (factus fuerit) *απαλος BDdς* = tener (*add* factus *c*) fuerit *abc* *εκφυη BD*, *ἐκφύῃ ς*, nascuntur *ab*, nascentur *c*, germinant *d* *γινωσκετε* (scitis, cognoscitis) *pr B abcdvς*, *γινωσκεται D et corr B* *εγγυς Bς = ενγυς εστιν Dabc*

corpus, illuc congregabuntur aquilae. [29](258,2) statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de caelo, et uirtutes caelorum commouebuntur (mouebuntur *F*). [30][et] tunc parebit signum filii (fili *F*) hominis in caelo, (259,2) et tunc plangent [se *F*] omnes (omnis) tribus terrae, et (tunc) uidebunt filium hominis uenientem in nubibus caeli cum uirtute multa et maiestate (magestate). [31]et [tunc *F*] mittet angelos suos cum tuba et uoce magna, et congregabunt electos eius a quattuor (IIII *F*) uentis, a summis caelorum usque ad terminos eorum. [32]ab arbore autem fici (fico) discite parabolam. cum iam ramus eius tener

τὸ θέρος· [33]οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. [34]ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. [35]ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. [36]περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνος. [37]ὥσπερ γὰρ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. [38]ὡς γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ γαμίσκοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας

1. *οὕτως om b* *ἴδητε*] audieritis *c* *παντα ταυτα Bς* = *ταυτα παντα Dabcv, add* fieri *ac* scitote *abc* 2. *ενγυς D* in ianuis *abc* *ὑμῖν λέγω a* *οτι BDabcv, om ς* 3. *η γενεα αυτη BDς* = haec generatio *abc* *παντα ταυτα Bcς, ταυτα παντα Da, πάντα b* *γένηται*] fiant *abc* *ὁ οὐρανὸς*] amen dico vobis caelum *Hilar* 310 terra et caelum *Iren* 336 4. *παρελευσεται BD Iren, παρελεύσονται abcdvς Origenes* 1,594[e] 3,568[ab] *Hil* 22 310 510 588 1063 5. *εκεινης BDabcς Iren* 158 *Hil* 781[d] 984, *om Hil* 781[f] 1022 *καὶ*] et de *c*, vel *b* *ωρας BD, τῆς ὥρας ς* *οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν om Iren* 158 in caelis *Hil* 6. *ουδε ο υιος BDabcv Iren Hil et add* hominis *Hil* 781[df] *codex Vaticanus, om vς.* sed etiam sibi ignoratum *Hil 733 ad Matthaeum* solus pater *c*, *ὁ πατήρ μου μόνος ς* *γαρ BD, δὲ abcς Orig* 3,568[d] *αι ημεραι BDς Orig* = in diebus *abc* 7. *εσται Bcd Orig* 3,569[a], *add και Dabς* *ως B Orig, ωσπερ Dς* 8. *γὰρ om b* *ἦσαν*] erat *ab* *εκειναις ταις (om D) προ BDbc, ταῖς πρὸ vς, om a Orig* 3,317[c] 569[a] 9. manducabant et bibebant *a* *πίνοντες*] *add και Dab* *γαμοῦντες*] uxores ducebant *a* *και γαμισκοντες B, και γαμειζοντες D, καὶ ἐκγαμίζοντες ς*, et nupto (nuptum *c*) tradentes *bc*, *om a* *αχρι ης ημερας Bς, αχρι της ημερας (add corr ης) D*, usque in illum diem quo *ad*, usque eo die quo *bc*

fuerit et folia nata, scitis quia prope est aestas: [33]ita et uos cum uideritis haec omnia, scitote quia prope est in ianuis. [34]amen dico uobis quia non praeteribit haec generatio donec [haec] omnia (omnia haec *F*) fiant. [35]caelum et terra (terram *pr F*) transibunt, uerba uero (autem) mea non praeteribunt. [36](260,6) de die autem illa et hora nemo scit, [neque filius *F*, *sed utrum hic an in Marco non appareat*] neque angeli caelorum, [neque filius,] nisi pater solus (sol. pater *F*). [37](261,5) sicut autem in diebus Noe, ita erit et aduentus filii hominis. [38]sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes et bibentes, nubentes et nuptum (nuptui) tradentes, usque ad eum diem quo

εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, [39]καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. [40]τότε ἔσονται δύο ἐν τῷ ἀγρῷ· εἷς παραλαμβάνεται, καὶ εἷς ἀφίεται. [41]δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλῳ· μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. [42]γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ἡμέρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. [43]Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἴασεν διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. [44]διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ οὐ δοκεῖτε ὥρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. [45]Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι αὐ-

1. *εισηλθε B* *νῶε] ante εἰσῆλθεν a, om b* 2. *απαντας Bς Origenes* 3,317[c], *παντας D* *εσται BDab, add καὶ cvς* 3. *εσονται δυο B* = *δυο εσονται Dabcς* 3 *et* 4. *εις BD, ὁ εἷς ς* *παραλαμβανεται BDς* = adsumetur *abcd* 4. *αφιεται BDς* = relinquetur *abc* *δύο ἔσονται ἀλήθουσαι Origenes* 3,594[a] *εν τω μυλω (μυλωνι Dς) BDcς, ἐν ἑνὶ μύλῳ Origen,* ad molam *b, om a* = adsumetur *abcd* 5. *αφιεται Bς* = *αφιεται* (relinquetur) *δυο επι* (in) *κλεινης* (tecto *a*) *μειας* (*om abcd*) *εις παραλαμβανεται* (adsumetur) *και εις αφιεται* (relinquetur) **Dabcd** (*Hilar* 733) 6. *ημερα BD Iren* 278 *Hil* 734[a], *ὥρᾳ abcvς* *ερχεται BDς,* venturus est *abcd,* veniet *Iren* *γινώσκετε]* scitote *abc* 7. *φυλακη BDς* = hora *abc* *ἔρχεται]* venit *abc,* veniret *d* 8. *ειασεν Bς, ηασεν D* *διορυγηναι Bς, διορυχθηναι D* ideoque et *c* 9. *γίνεσθε ἕτοιμοι ὅτι om a* *η ου δοκειτε* (*-ται D*) *ωρα BD,* nescitis qua hora *abc Hil* 1029, *ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ς* (diei ignoratio *Hil* 734[b]) 10. *ερχεται BDς,* venturus est *abc Hilar* 1029, veniet *d* *τις αρα Bς, τις γαρ* (enim) *Dd,* quisnam *abc,* quis namque *Hil* 734 11. *κυριος BDa Hil, add αὐτοῦ bcς* *οικετειας B, θεραπειας Dς,* familiam *abcd Hil* *αὐτοῦ] εαυτου C* *του* (*om D*) *δουναι BCD, τοῦ διδόναι ς,* ut det *abc*

intro iuit in arcam (arca) Noe (Noae *L*), [39]et non cognouerunt donec uenit diluuium et tulit omnes, ita erit et aduentus filii hominis. [40](262,5) tunc erunt duo (duo er.) in agro: unus adsumetur (ass. *F*), et unus relinquetur; [41]duae molentes in mola: una adsumetur (ass. *F*), et una relinquetur. [42](263,6) uigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus uester uenturus sit. [43](264,2) illud (illut) autem scitote, quoniam si sciret pater familias qua hora fur uenturus est (esset), uigilaret utique et non sineret perfodiri domum suam. [44]ideo[que] et uos estote parati, quia qua nescitis hora (q. h. n., n. q. h.) filius hominis uenturus est. [45](265,5) quis, putas, est fidelis seruus et prudens, quem constituit dominus [suus] super familiam suam, ut det illis cibum in

τοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; [46]μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει οὕτως ποιοῦντα. [47]ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. [48]ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ Χρονίζει μου ὁ κύριος, [49]καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους αὐτοῦ, ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ μετὰ τῶν μεθυόντων, [50]ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, [51]καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. [1]Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν τοῦ νυμφίου. [2]πέντε δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν μωραὶ καὶ πέντε φρόνιμοι· [3]αἱ δὲ μωραὶ λαβοῦσαι

1. *εκεινος BDaς, ante ὁ δοῦλος bc* *ελθων BDς*, veniens *bc* **2.** *εὑρήσει*] invenerit *d* *ουτως ποιουντα BCDabcv, ποιοῦντα οὕτως ς* vobis dico *c* **2. 3.** *Origenes* 3,626[b] super omnia bona sua *ac*, super omnia *b* **4.** ille servus *abd* *μου ο κυριος BCD = ὁ κύριός μου abcdς, add ελθειν D et a?bcdς* **5.** *ἄρξηται*] incipiat *d*, incipiet *bc* *Origenes* 1,18[c] *αυτου BCDabcv, om ς* *εσθιη δε (τε C) και πινη BCD*, manducet autem et bibat *bc*, *ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν aς* **6.** desperata die dominus adveniet *Hil* 734 *ἥξει*] veniet autem *c* **7.** *προσδοκᾷ*] sperat *bc Hilar* 139 *ἐν om bc Hilar* **8.** *θησει Bς Orig, ante μετα Dc Hil*, ponit *ante μετὰ b* **9.** *ὁμοιωθήσεται*] simile aestimabitur *bc*, similabitur *Hilar* 735 **11.** *εαυτων BD, αὐτῶν ς Orig* 1,824[a] *εξηλθον BDZdvς* = venerunt *abc* *υπαντησιν BC, απαντησιν Dς* *νυμφιου BZς = add και της νυμφης Dabcv* *πεντε BDς, αι πεντε Z* **11. 12.** *εξ αυτων ησαν μωραι και πεντε φρονιμοι BCDZbcv, ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι, καὶ πέντε μωραί ς* *αι δε Z*, sed *bc*, *αι γαρ BC, αι ουν D, αἵτινες ς*

tempore? [46](266,5) beatus ille seruus quem cum uenerit dominus eius inuenerit sic facientem. [47]amen dico uobis quoniam super omnia bona sua constituet eum. [48](267,5) si autem dixerit malus seruus [ille] in corde suo Moram facit (fecit *F*) dominus meus uenire, [49]et coeperit percutere conseruos suos, manducet autem et bibat cum ebriis (ebriosis), [50]ueniet dominus serui illius in die qua non sperat [et hora qua ignorat], [51]et diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus et stridor dentium. [1](268,10) tunc simile erit regnum caelorum decem uirginibus, quae accipientes lampades (lampadas *F*) suas exierunt obuiam sponso et sponsae. [2]quinque autem ex eis erant fatuae, [et quinque prudentes: [3]sed quinque fatuae *om F*] acceptis

τὰς λαμπάδας αὐτῶν οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον, [4]αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις μετὰ τῶν λαμπάδων ἑαυτῶν. [5]χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. [6]μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, Ἰδοὺ ὁ νυμφίος, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. [7]τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν. [8]αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. [9]ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι Μή ποτε οὐ μὴ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν. πορεύεσθε μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. [10]ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. [11]ὕστερον δὲ ἔρχονται αἱ λοιπαὶ παρθένοι

1. *αυτων BD, ευυτων Zς* *μεθ (μετ Z) εαυτων ελαιον BD Zς* = *ἔλαιον μεθ' ἑαυτῶν bc, add εν τοις αγγειοις αυτων D* 2. *ελεον D* *αγγειοις BDZ* = *add αὐτῶν bcdς* *εαυτων B, αυτων Dς*, suis *bc*, om *CZv* 3. = et dormierunt *bc* 4. *γεγονεν DZς, εγενετο B*, factus est *bc* *νυμφιος BCDZ* = *add ἔρχεται bcς* *ἐξερχεσθε (-σθαι D) ABDZς, εξερχεται pr D*, exite *d* = surgite *bc* 5. *απαντησιν ABDς, συναντησιν C* *αυτου ADς, αυτω C*, ei *bc*, *om B* *ἠγέρθησαν*] surrexerunt *bc*, surgunt *d* *εκειναι ABZcς, ante αἱ παρθ. b, om D* 6. *εκοσμησαν ABDvς*, aptaverunt d = acceperunt *bc* *εαυτων ABZ, αυτων Dς* 7. *ειπον ADZς, ειπαν BC* *ημιν BDZbcς, add ελαιον A* *ελεου D* *ζβεννυνται D* 8. *δε ABDZς* = *om bcv* *μή ποτε*] non ne forte *b* *ου μη BCD, ουκ AZς* 9. *ἀρκέσῃ*] *αρκεσει D*, sufficiat *abc* *πορευεσθε (-σθαι AD) ABDbc, add δε Zς* 10. *αγορασαται D* *απερχομενων δε αυτων ABZς* = *εως υπαγουσιν* cum vadunt *Dd*, et (om *b*) dum eunt *bc* 11. *ετοιμαι A* 12. *εκλισθη D* *ὕστερον*] novissime *bc* *δὲ om bd* *ηλθον Dc* *αι DZbcd, και αι ABς*

lampadibus non sumpserunt (sums.) oleum secum, [4]prudentes uero acceperunt oleum in uasis [suis] cum lampadibus. [5]moram autem faciente sponso dormitauerunt omnes et dormierunt. [6]media autem nocte clamor factus est, Ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. [7]tunc surrexerunt omnes uirgines illae et ornauerunt lampades (lampadas *F*) suas. [8]fatuae autem sapientibus dixerunt Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostrae extinguntur. [9]responderunt prudentes dicentes Ne forte non sufficiat nobis et uobis. ite potius ad uendentes, et emite uobis. [10]dum [autem] irent emere, uenit sponsus, et quae paratae erant intrauerunt cum eo ad nuptias, et clausa est ianua. [11]nouissime [uero] ueniunt [et] reliquae uirgines dicentes Domine domine, aperi

λέγουσαι Κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. [12]ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. [13]γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν. [14]Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, [15]καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. [16]πορευθεὶς [δὲ] ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς καὶ ἐκέρδησεν ἄλλα πέντε. [17]ὡσαύτως [καὶ] ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν ἄλλα δύο. [18]ὁ δὲ τὸ ἓν τάλαντον λαβὼν ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ καὶ ἔκρυψεν τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. [19]μετὰ δὲ πολὺν χρόνον ἔρχεται ὁ κύ-

1. ad ille respondens ait *b*, ait eis *c*   2. *υμιν ABDς* = *add ὅτι bc Hil* 736 1027   3. *οὐδὲ*] et *Hil* 1027   *ωραν ABCDbcv*, *add ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται ς*   *Orig* 3,631   *γὰρ om D*   *ἀποδημῶν*] peregre afuturus (profecturus *c*, proficiscens *Hil*) *bc Hil* 736   4. *τους ιδιους δουλους ABDς* = servos suos *bcd Hil*   *τὰ ὑπάρχοντα*] bona *bc*, substantiam *Hil*   *αυτου BDς*, sua (suam) *bc Hil*, *αυτωῦ A*   5. *ᾧ μὲν*] uni *bc*, cuidam quidem *d*   *πέντε*] ε̅ *D*   *ᾧ δὲ utrumque*] alii autem (vero) *bc*, cuidam *d*   *δύο*] β̅ *D*   *ἕν*] *ενα D*   *ἑκάστῳ*] *add* autem *c*   6. *ιδιαν δυναμιν* (*add* suam *b*) *ABbcvς*, *δυναμιν αυτου D*   6. 7. *ευθεως πορευθεις δε ADvς*, continuo autem abiit *c*, *ευθεως πορευθεις Bb*   7. *ηργασατο D*, et operatus est *abc*   *και εκερδησεν BCD et corr rec A*, et lucratus est *ac*, *και εποιησεν pr A et ς*, *om b*   8. *πεντε Babc*, *πεντε* (ε̅ *D*) *ταλαντα ADς*   *ωσαυτως ABς*, *ομοιως D*, similiter *abc*   *και BDacς*, *δε και A*, *om Cb*   *τα δυο ABς* = *τα δυο ταλαντα λαβων D*, qui duo talenta (*om ab*) acceperat (accepit *b*) *abc*   *εκερδησεν BCv*, *add και αυτος Aς et ante εκερδησεν D* = lucratus est in eis *abc*   9. *ταλαντον Aabc*, *om BDvς*   *απελθων ABvς* = *om Dabc*   *ωρυξε B*   *εν τη γη ADς*, in terram *abc*, *γην B*, *την γην C*   *εκρυψεν ABCD*, *ἀπέκρυψε ς*   10. *πολυν χρονον BCDabc Origenes* 3,631*b*, *χρονον πολυν Aς*

nobis. [12]at ille respondens ait Amen dico uobis, nescio uos. [13]uigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. [14](269,2) sicut enim homo [peregre] proficiscens uocauit seruos suos et tradidit illis bona sua, [15](270,5) et uni dedit quinque (v *F*) talenta, alii autem duo, alii uero unum, uni cuique secundum propriam uirtutem, et profectus est statim. [16]abiit autem qui quinque talenta acceperat, et operatus est in eis et lucratus est alia quinque (v *F*). [17]similiter [et *pr F*] qui duo acceperat lucratus est alia duo. [18]qui autem unum acceperat abiens fodit in terra (terram) et abscondit pecuniam domini sui. [19]post multum uero temporis uenit dominus seruorum illorum et po-

ριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει λόγον μετ' αὐτῶν. [20]*καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα.* [21]*ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.* [22]*προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα εἶπεν Κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα.* [23]*ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.* [24]*προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν*

1. *συναίρει*] posuit *abc* *λογον μετ αυτων* **BCD***abc*, *μετ αυτων λογον* **Aς** *Orig* *και προσελθων* **BD***abcς*, *προσελθων δε* **A** **2.** acceperat talanta *d* *προσήνεγκεν*] optulit *bc*, posuit *a* *πέντε*] *add* super *b* **3.** *παρέδωκας*] dedisti *b* **4.** *ταλαντα* **ABDς** = quae *a*, *om bc* *εκερδησα* **B**, *add επ αυτοις* **Aς** = *επεκερδησα* **D***abcv* *εφη* **BCD***abcv*, *add δε* **Aς** *ευ* **BD***dς* *Orig* $2,641^c$, *ευ..* (*duabus litteris erasis*) **A**, *εὖγε abcv Origen* $2,565^d$ *Iren* 240 *Lucif* 205 *αγαθε* **ABD***cς Orig Iren Lucif*, *ante δοῦλε a b Origenes* $2,565^d$ **5.** *επι* **ABς** *Orig* 2,565 = *επι επ* **D***abcv*, quia in *d Iren Lucif* *ὀλίγα*] modicis *d*, modico *Iren Lucifer* *πιστὸς ἦς Iren* *ἐπὶ πολλῶν*] et in plurimis *Lucif* *Hil* 86 **6-10.** *προσελθὼν ... τοῦ κυρίου σου om a* **6.** *δὲ om* **B** *καὶ om b* **7.** *ταλαντα* **ABC** = *add λαβων* **D***bcvς* *ειπε* **B**, ait *bc* *δύο τάλαντα ante ἴδε b* *μοι παρεδωκας* (-*κες* **D**) **ABDς** = tradidisti (dedisti *c*) mihi *bcv* *ιδου* **D** **8.** *ταλαντα* **ABDς** = *om bcv* *εκερδησα* **AB***bcvς*, *επεκερδησα* **D**, *add επ αυτοις* **Aς** *ευ* **BD***dς*, *ευ..* **A** *ut supra*, euge *bcv* **9.** *επι* **ABς** = *επι επ* **D***bcv*, quia in *d* modicis *d* *ης* **AD***bvς*, *post πιστος* **B**, *om c* **10.** accedens *abc* *και* **ABς** = *om* **D***abc* *Lucif* 205 *ἓν*] *ενα pr* **D**

suit rationem cum eis. [20]et accedens qui quinque (v *F*) talenta acceperat optulit (obt.) [ei] alia quinque (v *F*) talenta, dicens Domine, quinque (v *F*) talenta mihi tradidisti, ecce [et] (et ecce *L*) alia quinque (v *F*) [talenta] superlucratus sum. [21]ait illi dominus eius Euge bone serue (serue bone) et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui. [22][accessit autem et qui duo talenta acceperat, et ait Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce [et] alia duo lucratus sum. [23][et] ait illi dominus eius Euge serue bone (bonae *pr F*) (bone serue) et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra (super) multa te constituam: intra in gaudium domini tui.] [24]accedens autem et qui unum talentum acce-

τάλαντον εἰληφὼς εἶπεν Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας· [25]καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ. ἴδε ἔχεις τὸ σόν. [26]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ Δοῦλε πονηρὲ καὶ ὀκνηρέ, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα; [27]ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. [28]ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. [29]τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. [30]καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ

1. *ειπε B*   *κύριε* ante *ὅτι c*   *εγνων ABς*, sciebam *a*, scio *bc Hilar* 738   *σε ABς* = om *Dabc Hilar*   = *ἄνθρωπος σκληρὸς εἶ abc Hilar*   2. *θερίζων*] metis *b Hilar*, metes *ac*   *συνάγων*] congregas *abc*, colligis *Hilar*   *οθεν ABς*, *οπου Dabcdv Hilarius*   3. *απελθων ABς*, *απηλθον και D*, abii et *abc*   *ἴδε*] *ειδου D*, post *ἔχεις b*   4. *ἔχεις* om *Hil* 737   4. 5. *δουλε πονηρε Aab Lucif* 205, *πονηρε δουλε BDς*, nequam serve male *c*   5. *εσπειρα ABDς* = semino *abc*   6. *ὅθεν*] ubi *abcd*   spargo *ac*   oportuit *abc*   *ουν σε ADabcς*, *σε ουν B*   *βαλεῖν*] dare *Hil* 738   *τα αργυρια B*   *μου* om *b*   7. *ελθων εγω BD abcvς*, *εγω ελθων A Orig* 3,294   = recepissem (recep. usuris *a*, cum usuris recep. *b*) quod meum est *abc*   8. *δέκα*] *πεντε D*   9. *τω γαρ εχοντι παντι* (*παντὶ* om *D*) *ABDς*, *παντι γαρ* (*γὰρ* om *Orig* 3,466 761 *Hil* 225) *τω εχοντι abcv Orig* 3,97[d] 466[c] 761[c] *Hilar* 225 252 738   *και περισσευθησεται* (*περισσευσεται D*) *ABDbcv Orig Hil*, om *a Hil* 225   10. *του δε BD*, *απο δε του Aς Orig* 3,761[c], ei autem qui *abc*, qui autem *Hil* 225 738, et qui *Hil* 252 *ὃ δοκεῖ ἔχειν v Orig*   11. *εκβαλετε ABC*, *ἐκβάλλετε ς* = *βαλεται εξω* (proicite foras) *Dabc*

perat ait Domine, scio quia homo durus es, [et *FL*] metis ubi non seminasti (seminas), et congregas ubi non sparsisti: [25]et timens abii et abscondi talentum tuum in terra. ecce habes quod tuum est. [26]respondens autem dominus eius dixit ei Serue male et piger, sciebas (scibas *F*) quia meto ubi non semino, et congrego ubi non sparsi? [27]oportuit ergo te mittere (conmittere *F*, committere *al*) pecuniam meam nummulariis (nummol.), et ueniens ego recepissem utique quod meum est (erat) cum usura. [28]tollite itaque ab eo talentum, et date ei qui habet decem (x *F*) talenta. [29](271,2) omni enim habenti dabitur et abundabit (hab.): ei autem qui non habet, et quod uidetur habere auferetur ab eo. [30](272,5) et inutilem seruum eicite in tenebras ex-

κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. [31] *Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ,* [32] *καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων,* [33] *καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων.* [34] *τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.* [35] *ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με,*

1. *δε ABDabcς Hilar* 738, *om Orig* 3,715[a] *Cyprian* 245 297 303 2. *τοῦ om Orig* *οι αγγελοι BDabc Orig Cypr Hil* 738, *οι αγιοι αγγελοι Aς* 3. in throno *Cypr* *συναχθησονται BD, συναχθησεται Aς* 4. *ενπροσθεν D* *ἀφοριεῖ*] segregat *d* *απ ABς, απο D* 5. *Iren* 287 *εριφων ADς, εριφιων B,* aedis *b* 6. *μεν ABvς = om Dabc Cypr* 6 et 7. a (ad *b*) dextris *abc*, ad dexteram *Cypr* 6. *αυτου BDbcς Cypr* 245 297, *om A Cypr* 303 *εριφεια D,* aedos *b* a (ad *ab*) sinistris *a?bc*, ad sinistram *Cyprian* 7. *ἐρεῖ*] dicit *d* *αὐτοῦ*] eius sunt *abc Cypr* 303, eius erunt *Cypr* 245 *ευλογημενοι BDς Orig* 1,112, *ηυλογημενοι A* 8. *κληρονομήσατε*] possidete *abc Hil* 70 131 535 1000 1104, percipite *Iren* 251 266 287 *Cypr* 207 245 260 297 303 *Lucifer* 207 paratum (praepar. *Iren Hil*) vobis regnum *ab Iren* 251 *Hil*, regnum (hereditatem regni *Iren* 266) quod vobis praeparatum (paratum *Cypr Lucif*) est *c Iren* 266 287 *Cypr Lucif* 9. *ἀπὸ καταβ. κόσμου*] in sempiternum *Iren* 266, *om Iren* 251 (287) *καταβολῆς*] constitutione *ab Hil*, origine *Cypr Lucif* *Orig* 1,112 *Iren* 251 268 *Cypr* 245 298 303 *Hilar* 535 10. *φαγεῖν*] *add* et nudus fui et vestistis me *Iren* 268 *συνηγάγετε*] collegistis *abc Iren* 251, adduxistis *Cypr*, suscepistis *Hilar*

teriores: illic (ibi) erit fletus et stridor dentium. [31] (273,10) cum autem uenerit filius hominis in maiestate (magest.) sua, et omnes angeli cum eo, tunc sedebit [is] super sedem maiestatis suae, [32] et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit (-rauit *F*) eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hedis (haedis), [33] et statuet (statuit) oues quidem (quidam *F*) a dextris [suis], haedos (hedos) autem a sinistris. [34] tunc dicet rex his qui a dextris eius erunt (sunt) Venite, benedicti patris mei, possidete (possedite) paratum uobis regnum a constitutione mundi. [35] esuriui (-rii *L*) enim et dedistis mihi manducare, sitiui (sitibi *pr F*) et dedistis [mihi] bibere, hospes eram

36 γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν
φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθατε πρός με. 37 τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ
οἱ δίκαιοι λέγοντες Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψα-
μεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; 38 πότε δέ σε εἴδομεν ξένον καὶ
συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; 39 πότε δέ σε εἴδομεν
ἀσθενοῦντα ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; 40 καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ
τούτων [τῶν ἀδελφῶν μου] τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. 41 τότε

6. ἀσθενῆ

1. *γυμνὸς καὶ περιεβ. με om Hilar* *ἠσθένησα*] infirmatus sum
Cyprian 245 303, infirmus *abc Iren Cypr* 298 *Hilar* *με om Cy-
prian* 303 1. 2. in carcerem *b* 2. *ἤμην om Iren* *ἤλ-
θατε* (*ἤλθετε ς Orig*) *προς με ABDabcς Orig* 3,213ᵃ *Iren Cypr*, li-
berastis me *Hilar* *αὐτῷ*] et *c* 3. *ειδομεν ADς et corr B*,
ειδαμεν B 3. 4. *πεινῶντα ... εἴδομεν om Cypr* 303 3. *ἐθρέ-
ψαμεν*] pavimus *Cypr* 245 298, *add* te *bc* 4. *η ABDς = om
bc Cypr* *ἐποτίσαμεν*] potavimus *Cypr*, dedimus tibi potum (bi-
bere *c*) *bc* *δέ om Cypr* 245 *ειδομεν σε D* 5. *συνη-
γάγομεν*] collegimus te *b*, suscepimus (*add* te *a*) *ac*, adduximus *Cypr*
245 298 303 *η ABabcdς, και D, om Cypr* *περιεβάλομεν*]
add te *bc* *ποτε δε ABς Cypr, η ποτε Dabc* *σε εἴδομεν
om b* 6. *ασθενουντα BD*, infirmari *Cyprian* 245, *ασθενη* (infir-
mum) *Aabcdς Cypr* 298 303 *ἤ*] et *Cypr* in carcerem *ab*
ηλθομεν ABς, ηλθαμεν D tunc respondens *Cypr* 245 7. *ο
βασιλευς* (*add* eis *c*) *ερει* (dicit *b*) *αυτοις ABbcς Cypr*, dicit illis *a*,
ερει (dixit) *αυτοις ο βασιλευς Dd* amen amen *c Hilar* 458
ἐφ' ὅσον] quamdiu *abc Cyprian Hilar* 536, quia quae *Hilar* 458
8. *τούτων*] istis *post* minimis *Hil* 458 *των αδελφων μου AD
abcς Cypr, τῶν ἀδελφῶν Hilar* 536, *om B Hilar* 458 *ἐμοὶ*] et
mihi *Cyprian* 303

et collegistis (collexistis *FL*) me, 36 [nudus et operuistis me,] infirmus
et uisitastis me, in carcere [eram *om FL*] et uenistis ad me. 37 tunc
respondebunt [ei] iusti dicentes Domine, quando te uidimus esurien-
tem et pauimus, sitientem et dedimus tibi potum? 38 quando autem te
uidimus hospitem et collegimus (colleximus *FL*) te, aut nudum et
cooperuimus [te]? 39 aut quando te uidimus infirmum aut (et *FL*) in
carcere (carcerem), et uenimus ad te? 40 et respondens rex dicet (di-
cit) illis Amen dico uobis, quam diu fecistis uni de his fratribus meis
minimis, mihi fecistis. 41 tunc dicet [et his *al*, his *F*] qui a (ad *pr F*)

ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς
τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις
αὐτοῦ. [42]ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ
οὐκ ἐποτίσατέ με, [43]ξένος ἤμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ
οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ
με. [44]τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες Κύριε, πότε σε εἴδο-
μεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ,
καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι; [45]τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων Ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων,
οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. [46]καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον,
οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

[1]*Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τού-*

1. *ερι D*, dicit *ab* *και τοις ABDcς Cypr* 245, *τοῖς a b Cyprian* 298 303 qui a (ad *ab*) sinistris eius (*om a*) sunt *abc Cypr* 303, qui ad sinistram eius erunt *Cypr* 245 298 *απ εμου ABDabcς Iren* 266 273 287 *Cypr Hil* 337 386 1100, *om Orig* 1,113 *Iren* 221 *οι ADς, om B* 2. in praeparatum ignem diabolo et angelis suis *Hil* 386 *το ητοιμασμενον ABvς* = *ο ητοιμασεν ο πατηρ μου* (*μου om Iren* 124) *Dabc Iren* 124 221 273 287 *Cypr Hilar* 337 557 1100 3. *Cyprian* 245 298 303 *ἐπείνασα*] *ἐπείνων Origen* 3,542[c] *και εδιψησα και B* 4. *συνηγάγετε*] collegistis *abc*, adduxistis *Cypr* 5. *με om b* in carcerem *abc* 6. *ἀποκριθήσονται*] *add αὐτῷ ς* 6. 7. *ιδομεν πινωντα A* 7. aut nudum aut ospitem *a* aut in carcerem *a et ante ἢ ἀσθενῆ bc* 8. *διηκονησαμεν BDς et corr A, διακονησαμεν pr A* *τότε*] et *Cypr* 245 et ipsis *c* *λέγων om Cypr* 245 298 303 9. *ἐφ' ὅσον*] quandiu *abc Cypr* *ἑνὶ*] *ϊνι A* *τουτων των ελαχιστων ABDς* ≐ de (ex *c Cyprian*) minimis (minoribus *b*) his *abc Cyprian* 10. abibunt *Cypr*, ibunt *abcd* *κολασιν ABDvς* = ambustionem *Cypr*, ignem *abc* 12. *ὅτε ἐτέλεσεν*] *οτελεσεν D* *παντας*

sinistris erunt Discedite a me maledicti in ignem aeternum qui paratus (praepar. *FL*) est diabolo et angelis eius. [42]esuriui enim et non dedistis mihi manducare, sitiui et non dedistis mihi potum, [43]hospes eram et non collegistis (collexistis *FL*) me, nudus et non operuistis me, infirmus et in carcere (carcerem *F*) et non uisitastis me. [44]tunc respondebunt [ei] et ipsi dicentes Domine, quando [te *om L*] uidimus esurientem aut sitientem aut hospitem aut nudum aut infirmum uel in carcere, et non ministrauimus (-abimus *F*) tibi? [45]tunc respondebit illis dicens Amen dico uobis, quam diu non fecistis uni de minoribus [his], nec mihi fecistis. [46]et ibunt hi (hii) in supplicium aeternum, iusti autem in uitam aeternam. [1](274,1) Et factum est cum

τους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ 2*Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.* 3*τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα,* 4*καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ κρατήσωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν.* 5*ἔλεγον δέ Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.*

6*Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,* 7*προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου πολυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου.* 8*ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἠγανάκτησαν λέγοντες Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη;* 9*ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι πολλοῦ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς.* 10*γνοὺς δὲ*

ABDς = post τούτους abc 1. *ειπε B* *αὐτοῦ οἴδατε om D* 2. *γίνεται*] = fiet *abc* *παραδιδοται ABDbς*, tradetur *acd* ut cruci figatur *abc* 3. *αρχιερεις ABDab, add καὶ οἱ γραμματεῖς cς* 3. 4. *οἱ πρεσβ. τοῦ λαοῦ non attingit Hil* 739 *του λαου ADabcς, om B* 4. *καιαφα ABς = καϊφα Dabc* 5. *συνεβουλευοντο D* *δολω κρατησωσιν ABDabc, κρατήσωσι δόλῳ ς. κρατησωσι B* *ἀποκτείνωσιν*] *add* eum *c* 6. *μὴ*] non *c*, ut non *ab* in (*om b*) die festo *a b et add* haec facerent *c* *ἵνα μὴ*] ne forte *ac, om b* 8. cum autem esset iesus *c Hil* 739 9. *λεπρου ABς, λεπρωσου pr D* *εχουσα BDabc, post μυρου Aς* *πολυτιμου AD, βαρυτιμου Bς* 10. *καὶ om a* *της κεφαλης BD, την κεφαλην Aς* *ανακειμενου ABdυς = add αυτου Dabc* videntes *abc* 11. *οι μαθηται BDab, οι μαθ. αυτου Aς et post ἠγανάκτησαν c* *εἰς τί*] ut quid *abc* *αὕτη*] haec unguenti *a*, haec fit huius unguenti *b* potuit *abc* 12. *τουτο ABDab, add τὸ μύρον cς* *πολλοῦ*] praetio *abc*, *δηναρίων τριακοσίων Orig* 3,490[c] *τοις AD, om Bς Orig* *γνοὺς δὲ*] quod ut cognovit *abc*

consummasset Iesus sermones [hos] omnes, dixit discipulis suis 2Scitis quia post biduum pascha fiet, et filius hominis tradetur ut cruci figatur. 3(275,6) tunc congregati sunt principes sacerdotum et seniores populi in atrium (atriis) principis sacerdotum qui dicebatur Caiphas (Caiaphas), 4et consilium fecerunt ut Iesum dolo tenerent et occiderent. 5dicebant autem Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. 6(276,1) cum autem esset Iesus in Bethania in domo Simonis leprosi, 7accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi (praetiosi), et effudit super caput ipsius (eius) recumbentis. 8uidentes autem discipuli indignati sunt dicentes Vt quid perditio haec? 9potuit enim istud uenundari multo [praetio] et dari pauperi-

ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. 11*πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ᾽ ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.* 12*βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν.* 13*ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.*

14*Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς* 15*εἶπεν Τί θέλετέ μοι δοῦναι; κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν. οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια·* 16*καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ.* 17*Τῇ δὲ πρώτῃ*

1. *ὁ om D* *ὁ Ἰησοῦς om a?* *τί*] ut quid *c* *κοπους παρεχεται D*, molesti estis *abc* huic mulieri *b*, mulieri huic *c* *γὰρ om ac* 2. *ηργασατο D* 2 et 3. *πάντοτε*] semper *abc* 2. *ἔχετε*] habebitis *b* 3. *εχετε* (*-ται A*) *ABDς* = habebitis *abc* mittens enim haec *abc*, haec enim mittens *Hilar* 1074 4. *τοῦτο om a d* in corpus *abc Hil* *σώματός*] *add ματος pr D* 5. *ἀμὴν*] *add δε B* *εαν ABς, αν D Orig* 4,14[a] = *τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον abcv* (*Hil* 740) 5. 6. *ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ*] *ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι Origenes* 5. *ὅλῳ*] *ολο D* 6. dicetur *abc* = quod haec fecit *abc* in memoria *b* 8. *πορευθεὶς*] abit *d* *των ιβ̅ D*, de duodecim *bc*, *add* discipulis *a* qui iudas dicitur *b*, qui vocabatur iudas *c* *ισκαριωτης ABς Orig* 4,385[c] = *σκαριωτης Dd*, scarioth *ab*, scariotha *c* 9. *ειπεν A, ειπε Bς Orig* = *και ειπεν* (ait) *αυτοις Dabc* *καγω ABς Orig, και εγω D*, et ego *ab*, ego *c* 10. *παραδωσω* (trado) *αυτον ABDdς Orig* = *αὐτὸν παραδώσω abc* *οἱ δε*] *οις δε pr D* *αὐτῷ*] *αυτων A* *τριάκοντα*] *λ̅ D* *αργυρια Bς Orig, αργυρα A*, argenteos *c*, *στατηρας Dab* 11. *ἀπὸ τότε*] *αποτε D* *παραδω ABaς, add αυτοις Dbc* prima autem *c Hilar* 740, *add* die *ab Hilar c codd*

bus. 10sciens autem Iesus ait illis Quid molesti estis mulieri? opus bonum operata est in me. 11nam semper pauperes habetis uobiscum, me autem non semper habebitis. 12(277,4) mittens enim haec unguentum (ungentum *LV*) hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. 13amen dico uobis, ubicumque praedicatum fuerit [hoc *om F*] euangelium in toto mundo, dicetur et quod haec fecit in memoriam eius. 14(278,2) tunc abiit unus de duodecim (xii *F*), qui dicebatur (dicitur) Iudas Scariotes (Scarioth, Scariot), ad principes sacerdotum 15et ait illis Quid uultis mihi dare? et ego uobis [eum] tradam. at illi constituerunt ei triginta (xxx *F*) argenteos: 16et exinde quaerebat oportunitatem (opport. *F*) ut eum traderet. 17prima autem [die] azy-

τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες Ποῦ θέ-
λεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; 18 ὁ δὲ εἶπεν Ὑπάγετε εἰς
τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ Ὁ διδάσκαλος λέγει
Ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μα-
θητῶν μου. 19 καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. 20 ὀψίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο με-
τὰ τῶν δώδεκα μαθητῶν, 21 καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν Ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. 22 καὶ λυπούμενοι σφόδρα
ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ εἷς ἕκαστος Μή τι ἐγώ εἰμι, κύριε; 23 ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ,
οὗτός με παραδώσει. 24 ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς

1. *λεγοντες BDabc Hil*, *add αυτω Aς* 2. *ετοιμασωμεν ABς*, paremus (praep. *a*) *abcd Hilar*, *ετοιμασομεν D Orig* 3,256[b] *φαγειν ABDacς*, *post πάσχα b Hil* 740, *om Orig* *ὁ δὲ*] at ille *bc*, iesus autem *a* *ειπεν ABDvς = add αὐτοῖς abcd* 2. 3. in civitate *ab* 3. *ὁ διδάσκαλος λέγει om A* 4. *εγγυς D* *εστι B* *ποιω ABabcvς*, *ποιησω Dd* 6. cumque ser.. esset factum *a* 7. *δώδεκα*] *ιβ D* *μαθητων Av*, *μαθητῶν αὐτοῦ abcv*, *om BDς* 8. *παραδωσει με ABDZaς*, me traditurus est *bc* et vehementer contristatis *a* *σφόδρα*] nimis *bc* 9. *λεγειν αυτω εις εκαστος* (*add αυτων B*) *BCZ*, *λεγειν αυτω* (*λ. εις D*) *εκαστος αυτων ADς*, dicere singuli *a*, singuli dicere *bc*, *λέγειν* (*κατὰ Ματθαῖον*) *Orig* 4,436[d] *ὁ δὲ*] at ipse *bc*, quibus *a* 10. *ἀποκριθεὶς*] *αποκρεις D*, respondens iesus *a* *ο εμβαψας ABZς Origenes* 1,407[d] 4,442[a], *ο ενβαπτομενος D*, qui intingit *abc*, qui intinguet *d* *μετ εμου την χειρα εν τω τρυβλιω* (*εἰς τὸ τρυβλίον ac Origenes*) *ABZabc Orig* 1,407[d], *την χειρα μετ εμου εις το τρυβλιον* (*ἐν τῷ τρυβλίῳ d Orig*) *Dd Orig* 4,442[a], *μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα ς* 11. *ο μεν υιος ABabdvς*, *ο μεν ουν υιος DZ*, et filius quidem *c*

morum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes Vbi uis paremus tibi comedere pascha? 18 at Iesus dixit Ite in ciuitatem ad quendam, et dicite ei Magister dicit Tempus meum prope est, apud (aput) te facio pascha cum discipulis meis. 19 et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus, et parauerunt pascha. 20 uespere autem facto discumbebat cum [duodecim *al*, XII *F*] discipulis [suis *om L*], 21 (279,4) et edentibus illis dixit Amen dico uobis quia unus uestrum me traditurus est. 22 (280,1) et contristati ualde coeperunt singuli dicere Numquid ego sum, domine? 23 (281,2) at ipse respondens ait Qui intingit (intinget) mecum manum in parapside (parabs.), hic me tradet. 24 filius quidem hominis uadit (uadet) sicut scribtum (script.) est de illo, (282,6) uae

γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ
ἄνθρωπος ἐκεῖνος. [25]*ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν*
εἶπεν Μή τι ἐγώ εἰμι, ῥαββί; λέγει αὐτῷ Σὺ εἶπας. [26]*ἐσθιόντων*
δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον καὶ εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ δοὺς
τοῖς μαθηταῖς εἶπεν Λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.
[27]*καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων Πίετε*
ἐξ αὐτοῦ πάντες· [28]*τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου τῆς καινῆς δια-*
θήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυννόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. [29]*λέγω*

1. *περι εαυτου A* vae homini per quem *Iren* 145 2. *πα-ραδίδοται ABDZabς*, tradetur *c Iren*, *add δια τουτο D et a?* *αὐτῷ*] ei *a?*, homini illi *bc* 2. 3. *ει (η A) ουκ εγεννηθη (εγε-νηθη A) ο ανθρωπος εκεινος ABDZaς*, non nasci *bc* 3. respondit *c* *δὲ om a* *ο παραδιδους ABDZς*, qui tradebat *d*, qui traditurus erat *abc* 4. *ειπε B*, et dixit *c* *ραββει AD* dicit *a*, ait *bc* *αυτω ABDZς* = *add* iesus *abc* 4. 5. = *αυτων δε εσθιοντων Dabc* 5. *ο ιησους λαβων D* *αρτον BCDZ*, *τον αρτον Aς* *ευλογησας BDZabcς*, *ευχαριστη-σας A* *εκλασε B* *δους BDZ*, dedit *a?bc*, *εδιδου Aς* 6. *μαθηταις ABDς*, *add αὐτοῦ Z?abc* *ειπεν BDZ*, *και ειπεν Aabς*, dicens *c* *λαβετε ABDZς* (*Orig* 4,444) = *add* et *abc* *φάγετε*] *add* ex hoc omnes *b* hoc est enim *ab* meum corpus *d* 7. accepto *a*, accipiens *bc* *το ADς*, om *BZ* *ποτηριον CZbc*, *add και ABDς*, *add* benedi..... *a* 7-9. *Λάβετε πίετε· τοῦτό μού ἐστιν τὸ αἷμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Origenes* 3,194^{e} *sine nomine evangelistae* 7. 8. accipite et bibite *b* *πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες*] *Origen* 3,720 *Iren* 332 *Cypr* 106, *om ac* 8. *πάντες*] omnes *d*, *om b*, *erasum ex D* *γαρ ABCDZbς Cypr*, *om ac et corr C item Iren* *τὸ αἷμά*] calix sanguinis *c* *μου BDZabc Iren*, *om Cypr*, *add το Aς* *καινης ADacς Iren Cypr*, *add* et aeterni *b*, *om BZ* 9. *περὶ*] *υπερ D* *εκχυννομενον ACDZ*, *εκχυνομενον B?ς*, effunditur *a*, effundetur *bc Iren Cypr* in remissione *c*

autem homini illi per quem filius hominis tradetur (traditur *F*): bonum erat ei [homini], si natus non fuisset homo ille. [25](283,10) respondens autem Iudas qui tradidit eum dixit (qui eum traditurus erat) Numquid ego sum, rabbi? ait illi [Iesus] Tu dixisti. [26](284,1) cenantibus (caen.) autem eis accepit Iesus panem et bene dixit ac fregit deditque discipulis suis et ait Accipite et comedite (manducate): hoc est [enim] corpus meum. [27](285,2) et accipiens calicem gratias egit [et bene dixit *F*] et dedit illis (eis *F*) dicens Bibite ex hoc omnes: [28]hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur (-ditur *FL*) in remissionem (-one *F*) peccatorum. [29]dico autem

δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. [30]καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. [31]τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· γέγραπται γάρ Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. [32]μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. [33]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. [34]ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀπαρ-

1. *δὲ om Cyprian* *υμιν DZabc Orig* 3,194*f Iren Cypr, add οτι ABς* *απαρτει D*, amodo *ante οὐ μὴ Iren, om a* *τούτου om Iren* *του om C* *γενηματος AD et Z?, γεννηματος Bς*, generatione *Iren*, creatura *abc Cypr* vitis huius *b Iren* 2. usqu.... illum diem *a* *Iren* 337 *αὐτὸ om Cypr* *πινω ABZς, πιω D*, bibam *abc*, vivam *d* *μεθ υμων ABDab Iren, post καινον CZ, ante πίνω Cypr, om c* *καινὸν*] novum vinum *Cyprian* *Hilarius* 740 4. *ὁ ἰησοῦς om b* scandalizamini *d* 5. *ἐν ἐμοὶ*] in me *Hil* 743, *om Hilar* 87 *ἐν*] in *b Hil, om a c* *Hil* 226 6. *διασκορπισθησονται ABC Orig* 4,453[a], *διασκορπισθησεται Dς Orig* 4,412[c] 7. sed postquam (post autem *d*, verum .... tea quam *a*) resurrexero (surrex. *a*) *abcd* *γαλιλαίαν*] *add* ibi me videbitis *a* 8. *δὲ*] *add* illi *a* *ειπεν αυτω ABDς* = dixit *ac*, ait *b* *ει ABCDabc, εἰ καὶ* (etiam si) *ς Orig* 4,412[c] 437[a] *Hil* 742[d] scandalizabuntur *b*, scandalizati fuerint *ac* 9. *ἐγὼ*] *add δε corr C* *οὐδέποτε*] *οὐ Orig* *ἔφη*] dixit *c*, dicit *b*, ait autem *a* *αὐτῷ*] petro *a* 10. *ἐν om D, non exprimunt abc* nocte hac *a* *νυκτει πρειν D* ante galli cantum *a* (*πρὸ ἀλεκτοροφωνίας Orig* 1,401[b]) 10 *seq. τρις απαρνηση* (*-σει B*) *με BDς, απαρνηση με τρεις A* = ter me negabis (abneg. *a*) *abc Hilar* 741

uobis, non bibam [a modo] de hoc genimine uitis, usque in diem [illum *om L*] (die illo) cum illud (illum *L*) bibam uobiscum nouum in regno patris mei. [30](286,6) et hymno dicto exierunt in montem olíueti. [31](287,4) Tunc dicit (dixit) illis Iesus Omnes uos scandalum patiemini in me in ista nocte: (288,6) scriptum est enim Percutiam pastorem, et dispargentur (disperg.) oues gregis. [32]postquam autem resurrexero (surrex.), praecedam uos in Galilaeam. [33](289,1) respondens autem Petrus ait illi Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor. [34]ait illi Iesus Amen dico tibi quia [in *om F*] hac nocte ante quam gallus cantet ter me negabis. [35](290,6) ait illi

νήσῃ με. [35]λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος Κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. [36]Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανεῖ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Καθίσατε αὐτοῦ, ἕως οὗ ἂν ἀπελθὼν ἐκεῖ προσεύξωμαι. [37]καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. [38]τότε λέγει αὐτοῖς Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. [39]καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων Πάτερ μου, εἰ δυνατόν

1. ὁ om *D* etiamsi (etsi *d*) oportuerit me (me op. *b*) *abcd* με] μαι *A* ἀποθανεῖν σὺν σοὶ *bc* 2. απαρνησομαι *BDς*, απαρνησωμαι *A* καὶ] δε και *A*, eti.. et *a* 3. μετ αυτων *ABς Hilar* 741, *post* ιησους *Dabc* χωρίον] locum *a*, praedium *bc*, agrum *Hil* γεθσημανει *ABC Hil*, γεθσαμανει *D*, gedsamani *ab*, gessamani *c*, Γεθσημανῆ *ς* 4. dixit *bc* μαθηταις αυτου *ACDabc Hil*, μαθηταις *Bς* αυτου *ABDabcυς Hil*, om *C* ου *ABς*, om *CD* αν *AD*, om *Bς* = eam *a d Hilar*, eo *bc* 5. εκει προσευξωμαι (προσευξομαι *D* = orare) *BDabc Hil*, προσευξωμαι εκει *Aς* 5. 6. cum duobus filiis *a* 6. ait *bc*, dixit *a* 7. αὐτοῖς] *add* ο ιησους *a et corr C* περίλυπος] *Orig* 1,393 3,323, quam tristis *Iren* 38, tristis *abc Iren* 219 *Hil* 545 741 743 782 1041 1059 μείνατε] manete *a*, sustinete *bc Hil* 743 ὧδε om *Hilar* 8. προελθων *Babcυς Hil* 743, προσελθων (accedens) *ACDd* μικρὸν om *Hil* positis genibus procidit *a* in faciem *abc Hil* 9 *seq.* πατερ μου (μου om *Orig Iren Cypr Hil* 741 743[e]) ει δυνατον εστιν (fieri potest *Cypr*) παρελθατω (*sic et C*, παρελθετω *Bς Origen*, transeat) απ εμου το ποτηριον τουτο *ABDς Orig* 1,291[c] 292[a] 410[bc] *Cypr* 208 311 *Hilar* 741 743[ee] 1059 *et omisso* τοῦτο *Iren* 38. ἐπιστήσεις τῷ παρὰ τοῖς τρισὶν εἰρημένῳ δεικτικῷ τοῦ ποτηρίου. ὁ μὲν γὰρ Ματθαῖος ἀνέγραψε λέγοντα τὸν κύριον Πάτερ εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο *Orig* 1,292[ab]. πάτερ εἰ δυν. (*add* est *Hil*)

Petrus Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. similiter et omnes discipuli dixerunt. [36](291,1) tunc uenit Iesus cum illis in uillam (uilla) [quae (qui *F*) dicitur] Gethsemani (Gets. *al*, Gesemani *FL*), (292,6) et dicit (dixit) discipulis suis Sedete hic, donec uadam illuc et orem. [37]et adsumpto (adsumto *F*) Petro et duobus filiis Zebedaei coepit contristari et mēstus (maestus *F*) esse. [38](293,4) tunc ait illis Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete (sustinite) hic et uigilate mecum. [39](294,1) et progressus pusillum (post illo) procidit in faciem suam orans et dicens Pater mi (Mi pater *al*, Pater *L*),

ἐστιν, παρελθάτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ
θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. [40]*καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὑρίσκει*
αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε
μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; [41]*γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε*
ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ
σὰρξ ἀσθενής. [42]*πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων*
Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο παρελθεῖν [ἀπ' ἐμοῦ] ἐὰν μὴ
αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. [43]*καὶ ἐλθὼν πάλιν εὗρεν αὐ-*
τοὺς καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.

παρελθ. τὸ ποτήριον (*add τοῦτο Hilar*) *ἀπ' ἐμοῦ Orig* 4,248^{c} *Hilar* 782 1041, pater omnia tibi possibilia sunt si potest fieri transeat a me calix istae *a*, *πάτερ εἰ δυν. τὸ ποτήριον παρελθ. τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ Orig* 1,734^{b}, pater meus si possibile est (fieri potest c) transfer a me calicem istum *bc* 1. *ουχ ως ABDabcς Orig* 1,410^{b} 734^{b} *Hilar* 743 1059, *οὐ τί* (quod) *Orig* 1,734^{c} 4,248^{c} *Cypr* 208 311 2. *αλλ ως συ ABDς Orig* 1,410^{b} 734^{b} *et add θέλεις abc Hil*, *αλλα τι* (quod) *συ Orig* 1,734 4,248 *Cypr* *μαθητας ABDς* = *add αυτου Dabc Hilar* 1059 3. *λέγει*] ait *bc Hil* 1060, dixit *a* *οὕτως om Hil* 1060 *ισχυσατε Babcς Hilar* 1060, *εισχυσαται D*, *ισχυσας A* (Petrum coarguit, cur secum una saltem hora non vigilent *Hil* 744, *ubi pauciores codd* vigilet) 4. una hora *abc Hil Orig* 3,443 1,260 5. *εισελθηται D*, intretis *ac Hil*, veniatis *b Cypr* 212 *πρόθυμον*] promptus *Hil* 744 1060 (*Iren* 302), promptus est *abc Cypr Hil* 741 6. *λεγων om B* 7. *μου ABDbς Orig* 1,410^{b} *Hil* 1061, *om a c Hil* 741 744 *εἰ om a Hil* 1061 *et* 744 *tres codd* *τουτο ABCb Orig* 1,409 410^{b} = *το ποτηριον τουτο D Hil* 1061 *et post παρελθεῖν* 744, *τοῦτο τὸ ποτ. acς Hilar* 741 *απ εμου Aς Hil* 1061, *om BDabc Orig Hilar* 741 744 8. bibam illum *c Hilar* 1061 iterum reversus *Hilar* 744 *παλιν BCDabc, post αυτους Aς* *ευρεν ABCD*, *εὑρίσκει ς* 9. = oculi eorum *abc* *βεβαρημένοι*] somno gravati *a*, gravati a somno *b*

si possibile est, transeat [a me *om L*] calix iste. (295,1) uerum tamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. [40](296,2) et uenit ad discipulos [suos] et inuenit eos dormientes, et dicit Petro Sic non potuistis una hora uigilare mecum? [41]uigilate et orate ut non intretis in temptationem. (297,4) spiritus quidem promptus (promtus *F*, prumptus *al*) est, caro autem infirma. [42](298,6) iterum secundo abiit et orauit dicens Pater mi, si non potest hic calix (calix hic *F*) transire nisi bibam illum, fiat uoluntas tua. [43]et uenit iterum et inuenit eos dormientes: erant enim oculi eorum grauati. [44]et relictis illis [iterum]

44καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο [ἐκ τρίτου] τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. 45τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ λέγει αὐτοῖς Καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. 46ἐγείρεσθε ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. 47Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. 48ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων Ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν. 49καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν Χαῖρε ῥαββί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. 50ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει;

1. *παλιν BCDbc* (*Hilar* 744), *post προσηυξατο A*, *post ἀπελθὼν ς*, *om a* *εκ τριτου Bcυς*, *om ADab* 2. *εἰπὼν*] dicens bc, iterato *a*, *add παλιν B* *τοὺς*] *του pr D* *μαθητας AB* = *add αυτου Dabcς* 3. *καθεύδετε*] dormite *abcd Hil* 744 1061 *το λοιπον ADς*, *λοιπον BC*, de cetero *d*, iam *abc Hil* *αναπαυεσθαι D*, requiescite *abc Hil* *ἰδοὺ*] *add γαρ B* 4. traditur *b*, tradetur *acd* in manibus *ab* 5. *εγειρεσθαι A* *ἄγωμεν*] eamus *bc*, *add* hinc *a* *ο παραδιδους με ABDς* = qui me tradet (trade *d*) *abcd* *και ετι ABς Hil* 745, *ετι δε D*, adhuc *abc Lucifer* 219 (*ex Matthaeo*) 6. *των ιβ D*, de duodecim *abc Hil Lucif* *ηλθε Bς*, *om Lucif* 7. turbae multae *Lucif*, plurima turba *Hilar* *απο ABDς Orig* 4,385ᶜ, missi a *abc Lucifer* 8. = qui autem tradidit eum *abc Lucif* 9. *αν BDς Orig* 1,395, *εαν A*, *ἐγὼ Orig* 1,435 *εστι B* 10. *προσελθὼν*] accessit . . . et *a*, accedens *bc Lucif* *ειπε B*, ait *Lucif* habe *ab* *ῥαββί ς*, *ραββει ABD* 11. *ο δε ιησους ειπεν αυτω ABυς* = *ειπεν δε* (dixitque *abc*) *αυτω* (*om Lucif*) *ο ιησους Dabc Lucifer* *εταιρε ABbς*, *ετεραι* (amice) *post παρει Dac Lucif* *εφ ο ABCD*, ad quod *ab*, ad quid *c Lucif*, *ἐφ' ᾧ ς* *πάρει*] venisti *abc Lucif*

abiit et orauit tertio eundem sermonem dicens. 45(299,4) tunc uenit ad discipulos suos et dicit (ait) illis Dormite [iam *om F*] et requiescite: [ecce *om F*] adpropinquauit (-abit) hora, et filius hominis tradetur (traditur *F*) in manus peccatorum. 46surgite, eamus: ecce adpropinquauit (-abit) qui me tradet (-dit *L*). 47(300,1) [et] adhuc ipso (eo) loquente, ecce Iudas unus de duodecim uenit, et cum eo turba [multa] cum gladiis et fustibus, [missi *om F*] a principibus sacerdotum et senioribus populi. 48(301,2) qui autem tradidit (tradebat *F*) eum, dedit (dederat *F*) illis signum, dicens Quemcumque osculatus fuero, ipse est: tenete eum. 49et confestim accedens ad Iesum dixit Aue (Haue *al*, Habe *F*) rabbi, et osculatus est eum. 50dixitque illi Iesus (Ies. autem dixit illi) Amice, ad quod uenisti? tunc accesserunt

τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκρά-
τησαν αὐτόν. [51]καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐκτείνας τὴν χεῖρα
ἀπέσπασεν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρ-
χιερέως ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. [52]τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀπό-
στρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ
λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρῃ ἀπολοῦνται. [53]ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύ-
ναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι
πλείω [ἢ] δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; [54]πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ
γραφαὶ ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; [55]ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰη-
σοῦς τοῖς ὄχλοις Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύ-

1. *προσελθόντες*] accesserunt et *bc Lucifer*, *om a* *τας χειρας ABDacς*, *ante ἐπέβαλον b Lucif* in iesum *abc Lucif* 2. *τῶν*] ex his qui erant *abc Lucif* *μετὰ ἰησοῦ*] *μετ αυτου B* extendens *abc Lucif* manus *d* 3. *παταξας ABς*, *επαταξεν ... και D*, percussit ... et *abc Lucif* 4. = auriculam eius *abc Lucifer* ait *abc Lucif* 5. *σου BDabc Orig* 1,395^b *Hil* 745 *Lucif* 150 219, *ante τὴν μάχαιραν Aς* in loco suo *b Lucif* 150 5. 6. omnis qui gladio utitur quod gladio sit periturus *Lucif* 220 *γὰρ om a Lucif* 151 qui acceperint (accipiunt *bc Lucif*) gladium *abc Lucifer* 150 219, qui glad. accipiunt *Lucif* 151, qui gladio utuntur *Hil* 745 6. *εν μαχαιρη* (*-ρα Dς Orig et corr B*) *ABDς Orig et corr C* = gladio *abcd Hilar Lucif* *η δοκεις* (*δοκει σοι C Orig*) *οτι ου δυναμαι ABCDς Orig* 1,395^c = aut non putas posse me (me p. c) *abc* 7. *αρτι ADabς Orig*, *post πατέρα μου c*, *post παραστησει μοι Bv* *μοι*] *add ὧδε Orig* 8. *πλειω BD*, plus *abcd*, *πλειους Aς Origen* *η Aacς Orig*, *om BDbd* *δώδεκα*] *ιβ D*, *add* milia *bc Hilar* 94 745 *λεγεωνας Bς Orig*, *λεγειωνης pr D*, *λεγειονας corr D*, legiones *abc*, *λεγεωνων C*, *λεγεονων A*, legionum *Hil* *πληρωθωσιν ABς Orig*, *πληρωθησονται D*, implebuntur *abc* 9. scripturae prophetarum *bc* *ουτως ACD*, *ουτω ς* *δεῖ*] *εδει C* *ο ιησους ειπεν Da* 10. ad turbam *a* *ἐπὶ*] ad *abc* *εξηλθατε ABC*, *ἐξήλθετε ς* = *ηλ-*

et manus iniecerunt in Iesum et tenuerunt eum. [51](302,1) et ecce unus ex his qui erant cum Iesu extendens manum exemit gladium suum et percutiens seruum principis sacerdotum amputauit auriculam eius. [52](303,10) tunc ait illi Iesus Conuerte gladium tuum in locum suum: omnes (omnis) enim qui acceperint (accip., -rit) gladium gladio peribunt (-bit). [53]an putas quia non possum (possim) rogare patrem meum, et exhibebit (exibeb., -bat) mihi modo plus quam duodecim (XII *F*, duodecim milia *al*) legiones angelorum? [54]quomodo ergo implebuntur scribturae (script.) quia sic oportet fieri? [55](304,1) in illa hora dixit Iesus turbis Tamquam ad latronem existis cum gladiis

λων συλλαβεῖν με; καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. [56]τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. τότε οἱ μαθηταὶ [αὐτοῦ] πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον. [57]οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. [58]ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως, καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος. [59]Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώσουσιν, [60]καὶ οὐχ εὗρον πολλῶν προσελθόντων ψευδομαρ-

8. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς

θατε (venistis) Dabc, add ad me ac 1. συνλαβειν D προς υμας Dabcυς, post εκαθεζομην A, om B εκαθεζομην ABς, εκαθημην D εν τω ιερω CDabc, ante εκαθεζομην B, post διδασκων Aυς 2. tenuistis me a, me ten. bc ut impleantur abc 3. αυτου Ba, om ADbcς 4. ἔφυγον] add sed uncis inclusum οι δε κρατησαντες εφυγον pr B at illi tenentes abc ἀπήγαγον] duxerunt eum c 5. καϊαφαν ABς, τὸν καϊάφαν Origenes 4,386[a], καιφαν Dabc 6. convenerant abc απο (om C) μακροθεν ABCDς, a (de d) longe abcd 7. αὐλῆς] ianuam d 8. ειδειν D, ut videret abc finem (exitum a) rei abd οι δε αρχιερεις ABDbcς Origen 4,386[a], add και οι πρεσβυτεροι Aς, ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Orig 1,315[b] et 4,386[a] cod, princeps vero a 9. ολον ABDς = ante τὸ συνέδριον abc, om Origen ὅπως] quatenus d αυτον BDabcυς, post θανατωσ. Ad Orig 10. θανατωσουσιν ACD Origen 4,386, θανατωσωσιν Bς Origen 1,315 οὐχ εὗρον om c ουχ Bς Orig, ουκ AD εὗρον] add το εξης (sequentia) Dd πολλων BCabc Orig, και πολλων Aς, και πολλοι D προσελθοντων ψευδομαρτυρων AB Orig = ψευδομαρτύρων προσελθόντων abcς. add ουχ ευρον (add exitum rei a, add in eo quicquam c)

et fustibus conprehendere (comp.) me? cotidie apud (aput F) uos sedebam docens in templo, et non me tenuistis. [56](305,6) hoc autem [totum om F] factum est ut adinplerentur (impl.) scribturae (script.) prophetarum. tunc discipuli omnes relicto eo (illo) fugerunt. [57](306,1) at illi tenentes Iesum duxerunt ad Caiphan (Caiaphan L) principem sacerdotum, ubi scribae et seniores conuenerant. [58](307,4) Petrus autem sequebatur eum a longe usque in atrium principis sacerdotum, et ingressus intro sedebat cum ministris ut uideret finem. [59](308,2) principes autem sacerdotum et omne concilium (consilium) quaerebant falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent, [60]et non inuenerunt, cum multi falsi testes accessissent. (309,6) nouissime

τύρων [οὐχ εὗρον]. ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες [61] εἶπον Οὗτος ἔφη Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. [62] καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ Οὐδὲν ἀποκρίνῃ τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; [63] ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. [64] λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Σὺ εἶπας. πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. [65] τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων Ἐβλασφήμη-

3. *αὐτὸν οἰκοδομῆσαι.*

Aacς sed non BC Orig. *προσηλθον ψευδομαρτυρες και ουκ ευρον το εξης* (rei sequentia) ***Dd*** 1. postea *a*, novissime **bcd** *προσελθοντες* ***ABς Orig*** = *ηλθον* ***Dabc*** *ψευδομάτυρες* ***BDabcς Orig*** **4,386** ***et corr A***, *μαρτυρες* ***pr A?***, ***om Orig*** **1,315** 2. = *και ειπον* ***Dabcv*** *ουτος εφη* (dixit) ***ABaς Origenes***, *τουτον ηκουσαμεν λεγοντα* ***Dd***, audivimus hunc dixisse *bc* templum hoc dei **bcd** 3. post triduum (tres dies *d*) **bcd**, in tribus diebus *a* *οἰκοδομῆσαι*] reaedificare *bc* *αυτον* ***ADaς***, ***ante*** *οικοδ.* ***Cb***, aliud ***ante*** reaedificare *c*, ***om B Orig*** *ἀναστὰς*] cum surrexisset *a*, surgens *bc* 4. dixit *a*, ait **bcd** *οὐδὲν*] non *a* *τι* ***ABDς Origenes*** **4,386**, *ὅ τι* ***Orig*** **1,315** = ad ea (haec *c*) quae *abc* adversum te testificantur *abc*, testantur de te *d* *σου*] *σοι* ***pr A*** 5. *και αποκριθεις* ***Aabcς***, *αποκρθεις ουν* ***D***, *και* ***BZv Origen*** **4,386**^{b} *ορκιζω* ***D*** 6.⌜*τοῦ θεοῦ ζῶντος*⌝***Orig*** *ημιν ειπης* ***ABDZς Orig*** = dicas nobis *abc* ***Hil*** 39 *εἶ* ***om Orig*** 7. *θεοῦ*] ***add*** *του ζωντος* ***C*** *λεγει αυτω* ***ABDZbcς Orig***, et dicit illis ***Hilar***, ait *a* verumtamen *a*, verum ***Hil*** 39 1056, amen *bc* 8. *ὑμῖν*] ***add*** *οτι* ***D*** *οψεσθαι* ***AD*** 8.9. a dextris ***Hil*** 39 40 782 1056, ad dextram *abc* 9. *τῆς δυνάμεως*] ***Hil*** 782 1056, ***add*** dei ***Hil*** 39 40 cum (in ***Hil*** 39) nubibus *abc* ***Hil*** 39 1056 10. principes sac. scidit *b* *λεγων* ***BDZbc et corr C Orig***, ***add*** *οτι* ***Aς et pr C?***

autem uenerunt duo falsi testes [61] et dixerunt Hic dixit Possum destruere templum dei et post triduum aedificare (reaed.) illud (illut). [62] et surgens princeps sacerdotum ait illi Nihil respondes (respondis ***F al***) ad ea quae isti aduersum (aduersus ***F***) te testificantur? [63] Iesus autem tacebat. et princeps sacerdotum ait illi Adiuro te per deum uiuum, ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. [64] **(310,1)** dicit illi Iesus Tu dixisti. uerum tamen dico uobis, a modo uidebitis filium hominis sedentem a dextris [uirtutis] et uenientem in nubibus caeli. [65] **(311,6)** tunc princeps sacerdotum scidit uestimenta sua dicens Blas-

σεν· τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἴδε νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν [αὐτοῦ]. 66 *τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον Ἔνοχος θανάτου ἐστίν.* 67 *τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν, οἱ δὲ ἐράπισαν* 68 *λέγοντες Προφήτευσον ἡμῖν, χριστέ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;* 69 *Ὁ δὲ Πέτρος ἐκάθητο ἔξω ἐν τῇ αὐλῇ. καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη λέγουσα Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.* 70 *ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων λέγων Οὐκ οἶδα τί λέγεις.* 71 *ἐξελθόντα δὲ [αὐτὸν] εἰς τὸν πυλῶνα εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.* 72 *καὶ πάλιν ἠρνήσατο μετὰ ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.* 73 *μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες εἶπον*

1. quid et adhuc *c* *ἰδοὺ Orig* audivimus *c* **2.** *αυτου Abς Orig, om BDZac* *αποκριθεντες ABDvς Orig = απεκριθησαν παντες και Dabc* **3.** *θανατου εστιν ABDς Orig* = est mortis *abc* *αὐτοῦ om b* **4.** *οἱ δὲ ἐράπισαν om ab* *οἱ δὲ] αλλοι δε D(cv)* *ερραπισαν ACDZ, εραπισαν Bς, add αυτον D,* palmas in faciem eius dederunt *c* **5.** qui te percussit *abc* *εξω BDZabc, ante εκαθητο Aς* **6.** *αὐτῷ] post παιδίσκη b, om c* una ex ancillis *c* *ησθα ABDZς = post γαλιλαίου bcv* **7.** *γαλιλαίου] ναζωραιου C* *ὁ δὲ]* ad ille *b*, ille autem *a*, et ille *c* *εμπροσθεν (-σθε vel -σθε̄ Z, ενπρ. D) BDZabcς, add αυτων AC* **8.** primo ait non se intelligere quid diceret *Hil* 746 *λεγεις ABcς, add ουδε επισταμαι Dab* *εξελθοντα* (exeuntem) *δε BZ et add αυτον Abς, εξελθοντος δε αυτον Dcv,* egressus autem *a* ad ianuam *a*, ianuam *bc* **9.** *αλλη ABZς = add παιδισκη Dabc* *τοις εκει BDς,* his (illi *a*) qui erant ibi (ibi erant *a*) *abc, αυτοις εκει ACZ* *και ουτος Aabcς, ουτος BD* **10.** nazareno *abc* *μετα ABC, μεθ Dς* *οτι ABvς =* dicens *bc, om D* **10. 11.** non novi hominem *abc Hil* 743. sequenti, non se ei adhaesisse *Hil* 746 **11.** *μετα ABDς =* et post *bc* *δὲ] = om bc*

phemauit (plasph.): (312,2) quid adhuc egemus (egimus) testibus? ecce nunc audistis blasphemiam. 66 quid uobis uidetur? at illi [respondentes] dixerunt Reus est mortis (morti). 67 (313,1) tunc expuerunt (exsp.) in faciem eius et colaphis eum caeciderunt (caederunt), alii autem palmas in faciem (facie) ei (eius *F*) dederunt, 68 dicentes Prophetiza nobis, Christe, quis est [iste *F*] qui [te *om pr F*] percussit? 69 (314,1) Petrus uero sedebat foris in atrio. et accessit ad eum una ancilla dicens Et tu cum Iesu Galilaeo eras. 70 at ille negauit coram omnibus dicens Nescio quid dicis. 71 (315,1) exeunte autem illo ianuam, uidit eum alia [ancilla] et ait his qui erant ibi Et hic erat cum Iesu Nazareno. 72 et iterum negauit cum iuramento (c. iur. neg.), quia non noui hominem. 73 et post pusillum accesserunt qui stabant, et dixe-

τῷ Πέτρῳ Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. [74]*τότε ἤρξατο καταθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.* [75]*καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος Ἰησοῦ εἰρηκότος [αὐτῷ] ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με, καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.* [1]*Πρωΐας δὲ γενομένης συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν,* [2]*καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.*

[3]*Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδοὺς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψεν τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ*

1. *και συ εξ αυτων ει ABvς* = *ἐξ αὐτῶν εἶ καὶ* (*καὶ* om *bc*) *συ abc, εξ αυτων ει D* *γὰρ*] add *γαλιλαιος ει και C* **2.** *δηλον σε ποιει ABvς* = *ομοιαζει* (similis est) *Dabc* *καταθεματιζειν AB CD, καταναθεματίζειν ς*, devotare se *abc* **3.** tertio vero, se hominem non nosse *Hilar* 746 *οἶδα*] novi *a*, novisset *bc* *ευθεως ADς, ευθυς B* **4.** *ιησου ABCD, τοῦ Ἰησοῦ ς* *αυτω Abς*, om *BDc* *οτι ABς* = om *Dbc* *πριν BDς*, add *η A* **5.** cantet *bc* *απαρνηση με ABDς* = me negabis *bc* *Orig* 1,404 417 **5. 6.** amarissime ploravit *b* **6.** mane autem factum *b*, cumque (et cum) mane esset factum *ac* *ελαβον ABbς, εποιησαν Dac* **7. 8.** *ωστε θανατωσαι αυτον ABς, ινα θανατωσουσιν αυτον D* = ut eum morti traderent *abc* **8.** *αυτον απηγαγον* (duxerunt) *ABadς Orig* 4,435ᶜ, adduxerunt eum *bc* *παρεδωκαν BCabcd Orig*, add *αυτον Aς* **9.** *ποντίῳ* om *B Orig* **10.** videns *abc Hil* 746 *ὁ Ἰούδας Orig* 1,396ᵃ *ο παραδους αυτον Bad*, qui eum tradidit *bc*, *ο παραδιδους αυτον Aς Orig* **11** *seq.* iudas paenitentia ductus sacerdotibus et senioribus dixit Peccavi *Cyprian* 290 **11.** *απεστρεψεν Aς*, rettulit *abc Lucifer* 221, *εστρεψε B Orig* 1,396ᵇ, *ἔστρεφε Orig* 4,435ᶜ, misit *d* *τοῖς* om *B?* *και C Orig, και τοις Aς*

runt Petro Vere et tu ex illis es: nam et loquella (loquela) tua manifestum te facit. [74]tunc coepit detestari et iurare quia non nouisset hominem. et continuo gallus cantauit. [75](316,2) et recordatus est Petrus uerbi Iesu, quod dixerat [quia] prius quam gallus cantet ter me negabis, et egressus foras fleuit (plorauit *L*) amare. [1](317,2) mane autem facto consilium inierunt [omnes] principes sacerdotum et seniores populi aduersus (aduersum) Iesum, ut eum morti traderent, [2](318,1) et uinctum adduxerunt eum (et add. eum u. *F*) et tradiderunt Pontio Pilato praesidi. [3](319,10) tunc uidens Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, paenitentia ductus retulit (rett. *L*) triginta

πρεσβυτέροις [4]λέγων Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον. οἱ δὲ εἶπον Τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψῃ. [5]καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησεν καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. [6]οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπαν Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν. [7]συμβούλιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. [8]διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος ἀγρὸς αἵματος ἕως τῆς σήμερον. [9]τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ, [10]καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέν μοι κύριος.

4. *κορβᾶν,*

1. quod tradiderim *abc Lucif*, tradens *d Cypr* *αθωον ABς Orig* 1,396[b] 4,435[c], *δικαιον Orig* 1,396[c] 4,445[d] *item* 1,396[b] *cod et rec marg B*, iustum *abcdv Cypr Hil* 746 *Lucif* dixerunt ei *c* 2. *οψη AB Orig* 4,435[c], *ὄψει ς Orig* 1,396[b], videris *abcd Hil* 746 *Lucif* proiciens argentum *d* *εν τω ναω Aabcdς, Orig* 4,435 *Lucif*, *εις τον ναον B Orig* 1,396 3. princeps autem sacerdotum *a*, tunc principes sac. *bc* accipientes pecuniam *d*, accepta pecunia *a* 4. *ειπαν B*, *ειπον Aς*, dixerunt *abcd* *αὐτὰ*] eam *d* *κορβαναν Avς et corr B Hil* 747, *κορβαν* (corbam) *Bad*, loculum *bc* 5. *λαβοντες ABς = add* inter se *abcd* *ἐξ αὐτῶν om abd* 6. = peregrinorum *abcd* 7. *εκεινος ABς = add* acheldemach (acheldemac *a*, echeldemach *d*) quod (hoc *ad*) est *abcd* hodiernum diem *abc* 8. *ιερεμιου Bς*, *ἱηρεμιου AC*, ieremiam *c Hil* 747, *om a b* *Origen* 4,435 9. praetium *abc* quem aestimaverunt *a*, quod adpraetiaverunt *bc* 10. istrahel *abd* *εδωκεν pr A* 10. 11. *καθὰ . . . κύριος*] in sepulturam peregrinorum *a* 11. *κύριος*] deus *d*

(xxx *F*) argenteos principibus sacerdotum et senioribus [4]dicens Peccaui tradens sanguinem iustum. at illi dixerunt Quid ad nos? tu uideris. [5]et proiectis argenteis in templo recessit [et *om F*] abiens laqueo (lequeo) se suspendit. [6]principes autem sacerdotum acceptis argenteis dixerunt Non licet mittere eos (eos mitt.) in corbanan, quia praetium (pret.) sanguinis est. [7]consilio autem inito [inter se] emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. [8]propter hoc uocatus (uocatum) est ager ille Aceldemac (Acheldemach), [hoc est *om F*] ager sanguinis, usque in hodiernum diem. [9][et *L*] tunc impletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam dicentem Et acceperunt triginta (xxx *F*) argenteos, praetium (pret.) adpraetiati (-pret.), quem adpraetiauerunt (-pret.) a filiis Israhel, [10]et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi dominus. [11](320,1) Iesus au-

[11]*Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐστάθη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέγων Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ Σὺ λέγεις.* [12]*καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων οὐδὲν ἀπεκρίνατο.* [13]*τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν;* [14]*καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.* [15]*κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον.* [16]*εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγόμενον Βαραββᾶν·* [17]*συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν;* [18]*ᾔδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.* [19]*καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκεί-*

1. *εσταθη BC, εστη Aς Orig* 1,315[c], stetit *abcd* **2.** *ὁ ἡγεμὼν om Orig* *Hil* 39 **3.** *ο δε ιησους εφη* (ait) *αυτω* (*om a d*) *ABadς Orig*, dicit ei iesus *bc* *λεγέις ABabcς Orig et Hilar* 747 *diserte*, dixisti *d Hil* 39 **4.** *τῶν alterum om Orig* 1,315[d] 4,386[c] *απεκρινατο ABacvς Orig, απεκρεινετο Dbd Orig* 4,386[c] **5.** *πόσα*] quanta *abcd*, *τοσα pr D* *καταμαρτυρουσιν σου D* **6.** *προς ουδε εν* (*οὐδὲν Orig*) *ABvς Origenes* 1,315[d] = *εν* (ullum) *Dabc* **7.** *την εορτην D* **8.** *τω οχλω ABς, post δεσμιον D* = *ante ἕνα abc* voluissent *abc* *ειχον δε τοτε* (*τοτε om bc*) *ABbcς*, tunc habebant *a* **8. 9.** *ἐπίσημον δέσμιον a* **9.** *τον λεγομενον D* *ουν ABς = δε Dabc* **10.** *αὐτοῖς om ab* *απολυσω* (*τῶν δύο ἀπολ. Orig*) *υμιν ABς Orig* 1,316[a], *υμιν απολυσω* (dimittam) *Dcd*, vobis de duobus mittam *a*, dimittam *b* *τον βαραββαν B Orig* **11.** tradiderant *abd* **12.** *αὐτοῦ*] pilato *Hil* 747 pro tribunali *abcd Hil* **13.** sit tibi *ab*, tibi sit *cd Hilar* *καὶ*] cum *d* *τω δικαιω εκεινω ABDabcvς, τῷ*

tem stetit ante praesidem. et interrogauit eum praeses dicens Tu es rex Iudaeorum? dicit ei (illi) Iesus Tu dicis. [12](321,4) et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nihil respondit. [13]tunc dicit illi Pilatus Non audis quanta aduersum te dicunt (dicant *FL*) testimonia? [14]et non respondit ei ad ullum uerbum, ita ut miraretur praeses (preses *F*) uehementer. [15](322,2) per diem autem sollemnem (solemn.) consueuerat praeses (preses *F*) dimittere populo (pop. dim.) unum uinctum, quem uoluissent. [16](323,4) habebat autem tunc [unum] uinctum insignem, qui dicebatur Barabbas (Barabas): [17]congregatis ergo (uero) illis dixit Pilatus Quem uultis dimittam uobis? Barabban (Baraban, Barraban), an Iesum qui dicitur Christus? [18]sciebat enim quod per inuidiam tradidissent (traded.) eum. [19](324,10) sedente autem illo pro tribunali, misit ad illum (eum) uxor eius dicens Nihil

νῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. [20]*οἱ δὲ ἀρ-*
χιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται
τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. [21]*ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγε-*
μὼν εἶπεν αὐτοῖς Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ
εἶπον Βαραββᾶν. [22]*λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν*
τὸν λεγόμενον χριστόν; λέγουσιν πάντες Σταυρωθήτω. [23]*ὁ δὲ ἡγε-*
μὼν ἔφη Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες
Σταυρωθήτω. [24]*ἰδὼν δὲ ὁ Πιλᾶτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλ-*
λον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας κατέναντι
τοῦ ὄχλου λέγων Ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου [τοῦ δι-
καίου]· ὑμεῖς ὄψεσθε. [25]*καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν Τὸ αἷμα*
αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. [26]*τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς*

δικ. τούτῳ (isti) *Orig* 1,415^b *cod et Hilar* 747, *τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ τῷ δικαίῳ Origenes in textu* 1. multa enim hodie per somnum passa sum c, *σήμερον γὰρ κατ' ὄναρ πολλὰ ἔπαθον Orig* 2. *καὶ οἱ πρεσβύτεροι praeterit Hil* 748 *τους οχλους ABDvς Orig* = populo *abc* 4. ait *abc* *αὐτοῖς om b* = de duobus vobis (vob. de duob. *a*, vobis *c*) dimittam *abc* 5. *ειπον ABς*, *ειπαν D*, *add τον B* *ποιησω* (faciem) *ABdς* = *ποιησωμεν* (faciamus) *Da*, faciemus *bc* de iesu *c* 6. *λεγουσιν ABDabcdv*, *add αὐτῷ ς* 6. 7. *ο δε ηγεμων εφη Aς*, *ο δε εφη B* = *λεγει* (ait) *αυτοις ο ηγεμων Dabc* 7. *περισσῶς*] magis *abc*, plus *d* *εκραζον ABabcdς*, *εκραξαν D* 8. videns *abc* *ὅτι*] qui *a* *ὠφελεῖ*] proficit *abcd* 9. *θορυβος γεινεται ABDvς* = tumultum fieri *abcd*, *add* in populo *b* *χεῖρας*] *add* suas *d* *κατεναντι BD*, *απεναντι Aς* 10. omni populo *c* *ἀθῷός*] innocens *abcd Hil* 748 *ειμι ABς* = *ειμι εγω D*, ego sum *abc* *τουτου BDab*, *τουτου του δικαιου A*, *τοῦ δικαίου τούτου cvς* 11. *οψεσθαι D*, videritis *abc* *ειπε Bς* *Origenes* 3,642 12. *αὐτοῦ*] huius *d*

tibi et iusto illi: multa enim passa sum hodie per uisum propter eum. [20](325,1) principes (princeps *L*) autem sacerdotum et seniores persuaserunt populis ut peterent Barabban (Baraban), Iesum uero perderent. [21]respondens autem praeses (preses *F*) ait illis Quem uultis [uobis] de duobus dimitti? at illi dixerunt Barabban (Baraban). [22](326,1) dicit illis Pilatus Quid igitur (ergo *F*) faciam de Iesu qui dicitur Christus? dicunt omnes Cruci figatur. [23]ait illis praeses Quid enim mali fecit? at illi magis clamabant dicentes Cruci figatur. [24](327,10) uidens autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua lauit manus [suas *pr F*] coram populo dicens Innocens ego sum a sanguine iusti huius: uos uideritis. [25]et respondens uniuersus populus [ei] dixit Sanguis eius super nos et super filios no-

τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. [27]Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος, παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ᾽ αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. [28]καὶ ἐνδύσαντες αὐτὸν χλαμύδα κοκκίνην περιέθηκαν αὐτῷ, [29]καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες Χαῖρε βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων, [30]καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. [31]καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι. [32]Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,

1. *φλαγελλωσας pr D* *παρεδωκεν ABbς, add αυτοις Dac* *σταυρωθη ABvς = σταυρωσωσιν αυτον Dabc* 2. iesum *a*, eum *bc* 3. in praetorio *abc* *συνηγαγεν D*, congregaverunt *d* *ἐπ᾽*] ad *abc* 4. *ενδυσαντες BDabc, εκδυσαντες Avς* *αυτον ABvς = αυτον* (*om b*) *ειματιον πορφυρουν και Dabc* *χλαμυδαν D* *περιεθηκαν αυτω BDabc, ante χλαμυδα Aς* 5. *πλεξαντες ABDvς = om abc* *επεθηκαν ADς, περιεθηκαν B*, posuerunt *abc* *την κεφαλην ADς, της κεφαλης B* 6. *εν τη δεξια ABDac*, in dexteram *b*, *ἐπὶ τὴν δεξιὰν ς* *γονυπετησαντες ABς, γονευπετησαντες D*, adgeniculantes (*add* se *ab*) *abc* *ενπροσθεν D* 7. *ενεπεζον Aabcς, ενεπαιξαν BDd* *αὐτῷ om b* *λέγοντες*] *δεροντες A* *χαιραι D*, habe *ab* *βασιλευ BD, ο βασιλευς Aς* 8. *εμπτυσαντες* (*ενπτ. D*) *ABDς*, expuentes *bc*, expuebant ... et *a* *αὐτὸν*] faciem eius *ab* 10. *και alterum om pr D*, et *suprascriptum d* duxerunt *abc* *αὐτὸν post σταυρῶσαι ab* 11. *δὲ om b* *κυρηναιον ABD bcς*, cyrineum *a* = *add εις απαντησιν αυτου* obviam sibi venientem *Dd, add* venientem obviam sibi *abc*

stros. [26](328,1) tunc dimisit illis Barabban (Baraban), Iesum autem flagellatum (flagellis caesum) tradidit eis ut cruci figeretur. [27](329,4) [Tunc *om F*] milites [praesidis] suscipientes Iesum in praetorio, congregauerunt ad eum uniuersam cohortem. [28]et exuentes eum clamydem (clamidem) coccineam (cocciniam) circum dederunt ei, [29]et plectentes coronam de spinis posuerunt super caput eius et arundinem (har.) in dextera (dexteram) eius, et genu flexo (flexu) ante eum inludebant dicentes Haue (Aue) rex Iudaeorum. [30](330,6) et expuentes [in *om F*] eum acceperunt arundinem (har.) et percutiebant caput eius. [31]et postquam inluserunt ei, exuerunt (exuentes) eum clamydem (clamidem, clamide *al*), et induerunt eum uestimentis eius, et duxerunt eum ut cruci figerent. [32](331,1) exeuntes autem inuenerunt ho-

ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. [33]καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὅ ἐστιν κρανίου τόπος λεγόμενος, [34]ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον, καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησεν πιεῖν. [35]σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βαλόντες κλῆρον, [36]καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. [37]καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. [38]Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. [39]οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν [40]καὶ λέγοντες Ὁ καταλύων τὸν

3. *πιεῖν ὄξος*

1. *ὀνόματι om b* *ηνγαρευσαν D* 2. *τοπον ADς, τον τοπον τον B* golgotha *c*, golcotha *b*, golgotaha *a* *ο ABD abc, ὅς ς* 3. *λεγομενος B, ante κρανίου Aς = om Dabc* oblatum quidem secundum Matthaeum fel renuens: sed secundum Iohannem, ut acetum potaret, sitivit *Hil* 224 *και εδωκαν D* 3 *et* 4. *πιεῖν*] *πειν D* 3. *οινον BDab Hil* 748, *οξος Aς et ante πιεῖν c* 4. *ηθελησεν* (*-σε B*) *BDabc, ηθελεν Aς* diviserunt sibi *abd* 5. *βαλοντες AD, βαλλοντες Bς* = mittentes *post κλῆρον abc et add ἵνα πληρωθῇ* (impleatur *c*) *τὸ ῥηθὲν ὑπὸ* (per) *τοῦ προφήτου* (*add λέγοντος b*)· *Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς* (sibi vestimenta mea *ab*), *καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον abcς* 5. 6. *καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ om c* 6. *εκει ABDς = om abυ* *ἐπέθηκαν*] *add* ei *a* *αὐτοῦ om a* 7. *αὐτοῦ om d* *ἰησοῦς om ab* 8. *σταυρουνται ABDς* = cruci fixi sunt *ab*, cruci fixerunt *c* duos latrones *c* *δεξιῶν*] *add* nomine zoatham *c* *καὶ εἷς*] et unus *c*, et alter *a* *εὐωνύμων*] *add* nomine camma *c* 10. *την κεφαλην D* *ο καταλυων ABς = ουα ο καταλυων* (destruebas *b*, destruebat *ac*) *Dabc*, hic est qui destruebat *Hilar* 749

minem Cyrenaeum (Cyrineum *F*), nomine Simonem (Sym.): hunc angariauerunt ut tolleret crucem eius. [33](332,1) et uenerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est caluariae locus, [34](333,4) et dederunt ei uinum bibere cum felle mixtum (mixto), et cum gustasset noluit bibere. [35](334,1) postquam autem cruci fixerunt eum, diuiserunt uestimenta eius, sortem mittentes, [ut impleretur quod dictum est per prophetam, Diuiserunt sibi uestimenta mea et super uestem meam miserunt sortem. *L solus*] [36]et sedentes seruabant eum. [37](335,1) et inposuerunt (imp.) super caput eius causam ipsius scriptam (scribtam), Hic est Iesus rex Iudaeorum. [38](336,1) Tunc cruci fixi sunt cum eo duo latrones, unus a dextris et unus a sinistris. [39](337,6) praetereuntes autem blasphemabant eum, mouentes capita sua [40]et dicentes

ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν, εἰ υἱὸς θεοῦ εἶ, καὶ κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. [41]ὁμοίως [δὲ καὶ] οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων ἔλεγον [42]Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. εἰ βασιλεὺς Ἰσραήλ ἐστιν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύομεν αὐτῷ. [43]πέποιθεν ἐπὶ τῷ θεῷ· ῥυσάσθω νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. [44]τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ συνσταυρωθέντες σὺν αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. [45]Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. [46]περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων Ἠλὶ ἠλὶ

6. *ἐπὶ τὸν θεόν·* 10. *ἐβόησεν*

1. *ναον ABDς* = *add* dei *abc Hilar* in triduum *Hilar*, tribus diebus *d* *οικοδομων ABDς* = illud reaedificabat (-bas *b*) *abc Hil* *σεαυτὸν*] te *abcd* 2. *θεου ει Bbc*, dei es tu *a*, *ει του θεου ADς* *και ADabc*, *om Bvς* *ἀπὸ*] de *abc* *δε και BDς*, et *ac*, *om Ab* 3. *ενπαιζοντες D* *πρεσβυτερων ABvς* = *φαρισαιων Dabc* *ἔλεγον*] *λεγοντες D*, dicebant *d* 4. *σῶσαι οὐ δύναται b* *ει Aabcς*, *om BD* 5. istrahel *abd* nunc de cruce *ac*, de cruce nunc *b* *πιστευομεν Aabc*, *πιστευσομεν BDς* 6. *αυτω ADabcς*, *επ αυτον B*, *add ει* (si) *Dab* confidit *bc*, confidet *a* *επι* (in) *τω θεω Bab*, *επι* (in) *τον θεον ADcς* *νῦν om A* *αὐτόν prius om B* *εἰ θέλει αὐτόν om b* 7. *ειμι υιος ABDς* = filius sum *abcd* *το δ ABς*, *το δε D* 8. *οι συσταυρωθεντες* (*συνστ. A*) *ABς*, *οι σταυρωθεντες D*, qui cruci fixi erant *abc* *σὺν om Aς* *αυτον ABD*, *αὐτῷ ς* *απο δε ABDdς Cyprian* 295, et postquam cruci fixus est ab *abc* hora sexta *ad* 9. *ενατης ωρας D* *ενατης ABD*, *ἐννάτης ς* 10. *ενατην AB*, *εννατην Dς* = *post ὥραν abc* *ανεβοησεν ADς*, exclamavit *a*, *εβοησεν B*, clamavit *bc* *ὁ om D* *ηλι A*, *ηλει D*, heli *abd*, *ἠλὶ cς*, *ελωει B*

[Va (Vua)] qui destruit templum [dei] et in triduo illud (illut) [iterum] reaedificat! salua temet (te *F*) ipsum, si filius dei es, descende de cruce. [41](338,2) similiter [et] principes sacerdotum inludentes cum scribis et senioribus dicebant (dicentes *L*) [42]Alios saluos fecit, se ipsum non potest (potes *F*) saluum facere. si rex Israhel est, descendat nunc de cruce, et credimus ei. [43]confidit (confidet *FL*) in deo: (in deum ideo *F*) liberet nunc eum, si uult [eum *F*]. dixit enim quia dei filius (f. d.) sum. [44](339,2) id ipsum autem et latrones qui cruci fixi erant cum eo, inproperabant (impr.) ei. [45](340,2) a sexta autem hora tenebrae factae sunt super uniuersam terram usque ad horam nonam. [46](341,6) et circa horam (c. h. uero *L*) nonam clamauit Iesus uoce magna dicens Heli heli (Heloi heloi) lema (lama) sabacthani (saba-

λημὰ σαβαχθανί; τουτέστιν Θεέ μου θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; ⁴⁷τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἡλίαν φωνεῖ οὗτος. ⁴⁸καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον πλήσας τε ὄξους καὶ περιθεὶς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν. ⁴⁹οἱ δὲ λοιποὶ εἶπαν Ἄφες ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας σώσων αὐτόν. ⁵⁰ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. ⁵¹καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, ⁵²καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν ⁵³καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν

1. *λημα (λεμα B?) Ba, λιμα A, λαμα Dbς*, lamma c sabacthani *cv, σαβαχθανει A et B?, σαβακτανει B?v, ζαφθανει pr D, σαφθανει corr D*, zapthani *d*, zaptani *b*, zahthani *a* *Origen* 2,642 *ενκατελιπες AD* 2. *versum 47 praeterit Hil* *των εκει εστωτων (εστηκοτων BC) ABCDς* = illic stantes et *abc* audientes *abc* *οτι ABς = om Dabc* *ἡλίαν cς* 3. currens *abc* *και λαβων ABDς*, accepta (-tam *c*) *abc* *σπονγον D* 4. *πλησας τε ABς, πλησας D*, implevit *abc* *οξον D* imposuit harundini (in arundine *a*) et *abc* 5. *ειπαν B, ειπον D*, dixerunt *abc*, *ελεγον Avς* venit *ad*, veniat *c*, veniet *b* *σωσων ABς = και σωσει* (liberat *d*) *Dabcd* *αυτον ADabcvς Euseb canon. add αλλος δε λαβων λογχην ενυξεν αυτου την πλευραν και εξηλθεν υδωρ και αιμα BC, quae praeterit Hil* 6. *Orig* 4,298[d] clamans *abc* 6. 7. *καὶ ἰδοὺ] εὐθέως Orig* 7. *εις δυο Aς et post κατω BC = εις δυο μερη Dabc; om Origenes* 4,298[c] *απο ADς, απ BC, om Orig* 8. *ἡ γῆ ἐσείσθη]* terremotum factum est magnum *a* *μνημεια BDς Orig, μνηματα A* 9. *ανεωχθησαν BDς Orig, ανεωχθη A, ηνεωχθη C* *των κεκοιμημενων αγιων ABDς Orig* = sanctorum dormientium *abc Hilarius* 750 10. *ηγερθησαν BD Orig, ηγερθη Aς*, surrexerunt (exs. *c*) *abc* exeuntes *abc* *ἐκ] ἀπὸ Orig*

ctani)? hoc est Deus [meus], deus meus, ut quid me dereliquisti (derel. me)? ⁴⁷quidam autem illic (milites) stantes et audientes dicebant Heliam uocat iste. ⁴⁸(342,2) et continuo currens unus ex eis acceptam spongiam (et accepta spongia) impleuit (inpl. *F*) aceto et inposuit (imp., posuit) arundini (har.) et dabat (dabant) ei bibere. ⁴⁹ceteri uero dicebant Sine uideamus an ueniat Helias [et] liberans eum. ⁵⁰(343,1) Iesus autem iterum clamans uoce magna emisit spiritum. ⁵¹(344,2) et ecce uelum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum, (345,10) et terra mota est, et petrae scissae sunt, ⁵²et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt (resurr.) ⁵³et exeuntes (, ex. autem) de monumentis post re-

αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. [54]ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γινόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες Ἀληθῶς υἱὸς θεοῦ ἦν οὗτος. [55]Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ· [56]ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. [57]ὀψίας δὲ γενομένης ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τοὔνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθητεύθη τῷ Ἰησοῦ· [58]οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ Πιλᾶτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. [59]καὶ λαβὼν

4. *θεοῦ υἱὸς*

1. *εισηλθον ABς Orig* = *ηλθον Dabc* *ενεφανισθησαν ABς Orig, εφανησαν pr D, ενεφανεισαν corr D,* apparuerunt *ac,* paruerunt *d,* aperuerunt *b* *πολλοῖς ante ἐνεφαν. ab* 2. 3. *ὡς τὸν ἑκατόνταρχον καὶ τοὺς ... φοβηθῆναι etc. Orig* 2. *εκατονταρχης D* qui ... erant custodientes *bc,* qui ... servabant *d* 2. 3. viso terrae motu et his (ea *a*) *abc* 3. *γινομενα BDabcdv Orig* 1,416[c], *γενομενα Aς Orig* 4,299[a] *λέγοντες] γοντες pr D* 4. *υιος θεου BDb Hilar* 913, *θεου υιος Aacdς Orig* 4,299[a] (*Hilar* 750) *ἦν] εστιν C* 4-8. *praeterit Hil* 750 4. *ἐκεῖ] και D* *γυναῖκες om b* 5. *ἀπὸ om A* 5. 6. a cana galilea *a* 6. *η om pr D* magdalene *cd,* magdalenae *a,* magdalena *b* 7. *ιωση ABς* = *ιωσηφ bcd et pr D, ιωσητοο corr D* *μητηρ prius ABDvς* = *om bc* 8. *ζεβεδεου Da* *ηλθεν ABDς* = *add* quidam *abc* 9. *αριμαθαιας ABς* = *αρειμαθειας Dac,* arimatia *a* *τουνομα ABς, το ονομα D,* nomine *abc,* cui nomen *d* discipulus domini nuncupatur *Hil* 750 *εμαθητευθη CD, εμαθητευσεν ABς,* discipulus erat *abc,* didicerat ab *d* 10. *Hil* 750 *προσελθων ABς, προσηλθεν ... και Dabcd* *πειλατω AD* petit *bd* 11. *το σωμα ADabcvς, om B* *λαβων ABς,* ac-

surrectionem eius uenerunt in sanctam ciuitatem et apparuerunt multis. [54](346,2) centurio autem et qui cum eo erant custodientes Iesum, uiso terrae motu (terremotu *F*) et his quae fiebant, timuerunt ualde, dicentes Vere dei filius erat iste. [55](347,6) erant autem ibi mulieres multae a longe, quae secutae erant Iesum a Galilaea, ministrantes ei; [56]inter quas erat Maria Magdalene (-lenae), et Maria Iacobi et Ioseph mater, et mater filiorum Zebedaei. [57](348,1) cum sero autem (a. s.) factum esset, uenit quidam homo diues ab Arimathia, nomine Ioseph, qui et ipse discipulus erat Iesu: [58]hic accessit ad Pilatum et petiit (petit *FL*) corpus Iesu. tunc Pilatus iussit reddi corpus.

τὸ σῶμα ὁ Ἰωσὴφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ [60]*καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν ἐπὶ τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν.* [61]*ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.* [62]*Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν παρασκευήν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλᾶτον* [63]*λέγοντες Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι.* [64]*κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μή ποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης.* [65]*ἔφη αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος Ἔχετε κουστωδίαν· ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε.*

cepto *bc*, cum accepisset *a*, *παραλαβων D* 1. *το σωμα ο ιωσηφ ABcς*, corpore iesu *b*, *ιωσηφ το σωμα* (*add* iesu *a*) *Da* *σινδονι ABς Hil* 750 *bis*, *εν σινδονι Dabc* 2. *αυτο ABDς* = eum *abc* = in monumento suo novo *abc* (*Hil* 750) *Hilar* 751 3. *επι τη θυρα A*, ad osteum *abc*, *τη θυρα BDς*, osteo *d* 4. *μαρια ADς*, *μαριαμ BC* *η om pr D* magdalena *b*, magdalenae *a* *η αλλη Babcvς*, *αλλη* (alia) *ADd* *κατεναντι D* 5. in crastinum autem *d* post parasceve *a*, post cena purā *d* 6. convenerunt *abc* 7. *εκεινος ABDς* = *post πλάνος bcv* *ζῶν*] *add οτι D* 8. post tertium diem *ab* *εγειρομαι ABDς*, resurgam *abcd* custodiri *abc* 9. *της τριτης ημερας ABς* = *ημερας τρειτης Dabcv* veniant . . . et *abc* *αυτου ADabcς*, *om B*, *add νυκτὸς ς quod om C* 10. furentur *abcd* *ειπωσιν ABς*, dicant *abc*, *ερουσιν* dicent *Dd* *λαῷ*] *add* quia *a* surrexit *abc* 11. *πρώτης*] priori *abc* *εφη* (ait) *Babc*, *εφη* (dicit) *δε ADdς* 12. *εχεται D*, habetis *abcd* *κουστωδιαν ABς* = *φυλακας Dabcd* *υπαγεται D* *ασφαλισασθαι D*, custodite *abcd*

[59](349,1) et accepto corpore Ioseph inuoluit illud (illut) in sindone munda. [60]et posuit illud (illut) in monumento suo [nouo] quod exciderat in petra, et aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti et abiit. [61](350,6) erat autem ibi Maria Magdalene (-nae) et altera Maria (Mariam *pr F*), sedentes contra sepulchrum. [62](351,10) altera autem die, quae est [post *om F*] parasceuen (parasceue *al*), conuenerunt principes sacerdotum et Pharisaei ad Pilatum [63]dicentes Domine, recordati sumus quia seductor ille dixit (dixerit) adhuc (ath. *F*) uiuens Post tres dies resurgam. [64]iube ergo custodiri (-dire) sepulchrum usque in diem tertium, ne forte ueniant discipuli eius et furentur eum et dicant plebi Surrexit a mortuis, et erit nouissimus error peior priore. [65]ait illis Pilatus Habetis custodiam (custodes): ite [et

66οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας. 1Ὀψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. 2καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν ἀπεκύλισεν τὸν λίθον, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. 3ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡς χιών. 4ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγενήθησαν ὡς νεκροί. 5ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξίν Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς. οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. 6οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν. δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. 7καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἠγέρθη

1. euntes *ab, add* cum custodibus *c* ησφαλισαντο *ABς et corr D*, ησφαλισαν *pr D*, munierunt *abc* signantes *abc* 2. της κουστωδιας *Bς*, της κωστουδιας *A* = των φυλακων *Dabcd* 2. 3. σαββατων … σαββατων *ABDς Orig* 1,440^c^, sabbati quae lucescit in prima sabbati *abc* 3. ηλθε *B* *Orig* 4,386^d^ μαριαμ *C* η *om pr D* magdalena *b*, magdalenae *a* η αλλη *BDabcvς Origen* 1,440^c^ 4,386^d^, αλλη (alia) *Ad* 5. γὰρ] autem *d* καταβὰς] descendit … et *abc* ἐξ] de *d*, απ *D* ουρανου *ADς, add* και *BC Origen* 1,440^c^ accedens *abcd Hilar* 751 6. λιθον *BDabc, add* απο της θυρας *Aς* ἐκάθητο] sedebat *bc*, sedit *a* ἰδέα *ς*, ειδεα *ABCD* 7. το ενδυμα *ABDvς* = vestimenta *abc* = candida *ab, om c* ως *BD*, ωσει *Aς* ἀπὸ] a *ac*, prae *b* φόβου αὐτοῦ] φορου *A* 8. οἱ τηροῦντες] custodes *abcd* εγενηθησαν *BD*, εγινοντο *Aς* ως *ABD*, ὡσεὶ *ς* 9. ειπε *B* 10. ζητειται *D* surrexit *abcd* 11. ειπε *B* δευτε ειδεται *D*, venite et videte *abc* ὁ κύριος *om B* 12. cito euntes *bc, om a* surrexit *abc*

custodite sicut scitis. 66illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus. 1(352,1) uespere autem sabbati (sabbato *pr F*), quae lucescit in prima sabbati, uenit Maria Magdalene (-nae) et altera Maria uidere sepulchrum. 2et ecce terrae motus factus est magnus: angelus enim (autem *F*) domini descendit de caelo et accedens reuoluit lapidem, et sedebat super eum. 3erat autem aspectus eius sicut fulgur (fulgor) et uestimentum eius sicut nix. 4prae timore autem eius exterriti sunt custodes et facti sunt uelut mortui. 5(353,2) respondens autem angelus dixit mulieribus Nolite timere uos. scio enim quod Iesum qui cruci fixus est quaeritis. 6non est hic: surrexit enim sicut dixit. uenite [et] uidete locum ubi positus erat dominus. 7et cito euntes dicite discipulis eius quia surrexit [a mortuis]

ἀπὸ τῶν νεκρῶν καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. 8καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. 9Καὶ ἰδοὺ ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς λέγων Χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. 10τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς Μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται. 11Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. 12καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων συμβούλιόν τε λαβόντες ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, 13λέγοντες Εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες

1. απο των νεκρων ABcς, om Dab   ιδου ABvς = om Dabc   in galilea a   2. οψεσθαι AD   εξελθουσαι ADς, exeuntes d, απελθουσαι B = exierunt abc   ἀπὸ] = de abc   3. εδραμον ABDς = currentes abc   renuntiare d, nuntiare abc   4. αυτου BDabcv, add ως δε επορευοντο απαγγειλαι τοις μαθηταις αυτου Aς   ὁ om A   απηντησεν ADς, υπηντησεν BC Orig 1,440c   5. χαιραιται D, habete ab   accedentes c   αυτου ABς Orig 1,440c = post ποδας Dabc   6. ο ιησους ADacς, ιησους B, om b   μη φοβεισθαι D, nolite timere (add vos b) abc   7. nuntiate abcd   ut eant abc   την om pr D   8. κακει BDς, και εκει A = ἐκεῖ abc   ὄψονται] οψεσθαι D   quae cum abissent abc   9. της κουστωδιας ABDς Orig 4,386d = de custodibus abcd   απηγγειλαν ABς, ανηγγειλαν D Orig, renuntiaverunt d, nuntiaverunt abc   10. ἅπαντα] παντα A Orig, et scribis omnia a   συναχθέντες] add principes sacerdotum a   11. συνβουλιον D, post λαβόντες c   τε ABς = om Dabc   αργυρια ικανα ABς Orig, αργυριον ικανον Dabcv   12. νυκτὸς] per nocte d, post ἐλθόντες Orig 4,386e

[et] ecce praecedit (praecedet) uos in Galilaeam: ibi eum uidebitis. ecce praedixi (dixi) uobis. 8(354,2) et exierunt cito de monumento cum timore et gaudio magno (m. g. FL) currentes nuntiare discipulis eius. 9(355,10) et ecce Iesus occurrit illis dicens Auete (Hauete). illae autem accesserunt et tenuerunt pedes eius et adorauerunt [eum om F]. 10tunc ait illis Iesus Nolite timere: ite nuntiate fratribus meis ut eant in Galilaeam, [et] ibi me uidebunt. 11quae cum abissent, ecce quidam de custodibus uenerunt in ciuitatem et nuntiauerunt principibus sacerdotum omnia quae facta fuerant. 12et congregati cum senioribus consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus, 13dicentes Dicite quia discipuli eius nocte uenerunt et furati sunt eum nobis

ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. [14]καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ὑπὸ
τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσο-
μεν. [15]οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ
διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον ἡμέ-
ρας. [16]Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς
τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, [17]καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσε-
κύνησαν, οἱ δὲ ἐδίστασαν. [18]καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐ-
τοῖς λέγων Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.
[19]πορευθέντες [οὖν] μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐ-
τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
ματος, [20]διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν.

1. vobis dormientibus *a* *καὶ ἐὰν*] *και αν pr D, κἂν Orig* *τουτο ABDς Orig = ante ἀκουσθῇ abc* *υπο* (a) *BDabcd, επι Aς Orig* 2. *πείσομεν*] suadebimus (pers. *c*) *bc*, suademus (pers. *a*) *ad* *αὐτὸν om B* *υμας αμεριμνους ABDς Orig* = securos vos *abc* 3. accepta pecunia *abcd* 4. *ἐφημίσθη Orig* 1,249[c] 4,455[c] *παρα ABς Orig, add τοις D* *μέχρι*] *εως D Orig* 1,249 *ημερας BDabcv, om Aς Orig* 1,249[c] 4,455[c] 5.6. in monte *ab* 6. *ὁ om D* cum vidissent *a*, videntes *bc* *προσεκυνησαν BDabc, add αυτω Aς* 7. *οἱ δὲ*] quidam autem *abc* accedens *abc* 8. *Orig* 1,241[d] 242[a] *Cypr* 34 110 131 295 *Hil* 42 177 1099 omnia data sunt mihi *Hil* 554 potestas omnis *Hil* 42 *ἐν*] *ὡς ἐν Orig* *ουρανοις D* *ἐπὶ*] in *abc Cypr Hil* *της BD, om Aς Orig* 9. *Iren* 208 *Hilar* 787 *πορευθεντες ουν* (nunc *a b Hilar, om A Orig Iren Lucif*) *ABabcvς Orig* 1,413 *Iren* 208 *Hilar* 42 177 787 *Lucif* 17, *πορευεσθε* (*-θαι νυν D*) *D Orig* 4,262[e], ite ergo et *Cypr* 34 110 131 295 *μαθητεύσατε ... ἔθνη om Lucif* gentes omnes *Cypr* 34 131 *βαπτιζοντες Aabcς Iren Hil*, tingentes *Cypr*, *βαπτισαντες BD*, baptizate *Lucif* *αὐτοὺς*] credentes *Lucif* 10. *εις το ονομα ABDς* = in nomine *abc Iren Cypr Hil* 42 787 *Lucif* *του υιου ABς, υιου D* = spiritus sancti *abc Iren Cypr Hil Lucif* 17 11. *ἐνετειλάμην*] mando *Hil* 787

dormientibus. [14]et si hoc auditum fuerit a praeside, nos suadebimus
ei et securos uos faciemus. [15]at illi accepta pecunia fecerunt sicut
erant docti. et diuulgatum est uerbum istud apud Iudaeos usque in
hodiernum diem. [16]undecim autem discipuli abierunt in Galilaeam, in
montem ubi constituerat illis Iesus, [17]et uidentes eum adorauerunt,
quidam autem dubitauerunt. [18]et accedens Iesus locutus est eis di-
cens Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra. [19]euntes ergo
docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris et filii (fili *F*)
et spiritus sancti, [20]docentes eos seruare omnia quaecumque mandaui

καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ θεοῦ ([2]ὡς γέγραπται ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ Ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου. [3]Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρί-

4. *ἐν τοῖς προφήταις Ἰδοὺ*

1. *Origen* 1,394 586 3,351 519^a 554^b 302 4,169^a 265 453 *ειμι μεθ υμων D Orig* 3,302 omnibus diebus *abc Cypr* 163 *Hil* 121 398 405 503 787 *Lucif* 246 2. *αιωνος BD, add αμην abcς et rec A* *ευαγγελιον κατα ματθαιον A, κατα μαθθαιον B, ευαγγελιον κατα μαθθαιον ετελεσθη αρχεται ευαγγελιον κατα ιωαννην D*, evangelium sec mattheum explicit incipit evangelium sec iohannen *d*, evang sec matthaeum explicit incipit sec iohannem *b*, explicit evangelium Matthaei c *ευαγγελιον κατα μαρκον ADυ, κατα μαρκον B, Τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ς*, incipit evangelium secundum marcum *ab*, sanctum iesu christi evangelium secundum marcum *c* 3. *ἰησοῦ χριστοῦ*] *Iren* 187 205, *om Iren* 191 *υιου* (*add του Aς*) *θεου ABDabcς Iren* 187 *et diserte* 205, *om Origenes* 4,15^{ce} 125^e 1,398 *Iren* 191 *ως ADPς Orig* 1,398, *καθως B Orig* 4,15^e 125^e 126^a, sicut *abc*, quemadmodum *Iren* 4. *εν τω* (*om D*) *ησαια* (eseia *b*, isaia c) *τω προφητη BDbc Origen Iren* 191, in eseiam (esaiam d) prophetam *ad*, *εν τοις προφηταις APς et diserte Iren* 187 205 *ιδου BDabc Iren* 187, *add εγω APς Orig* 5. qui praeparavit *b*, et paravit *a* *οδον σου BDPabc Origenes* 4,15^e *Iren* 187, *add εμπροσθεν σου Aς Orig* 4,125^c, *quod omissum esse dicere videtur Origenes* 4,126^c *φωνὴ*] et iterum vox *a* 6. *κυρίου*] domino *ae*

uobis. et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. [amen.]

Explicit euangelium (liber [sancti] euangelii) secundum Matthaeum.

[EVANGELIVM] SECVNDVM MARCVM.

[1](1,2) Initium euangelii Iesu Christi filii dei. [2]sicut scriptum est in Esaia propheta Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit (-auit) uiam tuam. [3](2,1) Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. [4](3,6) fuit Iohannes in

βους αὐτοῦ) 4*ἐγένετο Ἰωάννης, βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.* 5*καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.* 6*καὶ ἦν Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον.* 7*καὶ ἐκήρυσσεν λέγων Ἔρχεται ὁ ἰσχυρό-*

4. *ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ,* 5. *ἦν δὲ Ἰωάννης*

1. *αυτου ABPυς Orig* 4,126^{bc} = *του θεου υμων* (nostri *abcd*) *Dabcd*, ante deum nostrum *Iren* 187, *add* omnis vallis replebitur et omnis mons et collis humiliabitur et omnia prava erunt recta et aspera in planitiem et videbitur gloria domini et videbit omnis caro salutare dei nostri quoniam deus locutus est vox dicentis clama et dixit quid clamabo omnis caro fenum et omnis gloria eius sicut flos feni aruit fenum et flos cecidit verbum autem domini manet in aeternum *c* *ἐγένετο*] fuit *abcd* *ἰωάννης*] *add ο B* *βαπτιζων ABPς* = *post ερημω Dabc* *και ADabcς, om B* 2. in remissione *a* egrediebantur *b*, veniebat *c* 3. iudaea (iudaeae *c*) regio *bc*, regio iudaeae *a* *οἱ om D* *παντες BDab Orig* 4,130^{a}, *ante οἱ ἱεροσ. c, post εβαπτιζοντο APς* 4. *καὶ om a* *τω om pr D* iordanen *bd* *ποταμω ABPς Orig* = *om Dabc* *υπ αυτου ADPaς, ante εν τω Bbc Orig* 5–7. erat autem iohannes ... mel silvestre *post p.* 184,3 in spiritu sancto *a* 5. *και ην Bbdv, ην δε ADPacς* *ιωαννης ADς, ο ιωαννης BP*, iohannes ipse *c* *τριχας ABPbcdς, δερρην D*, pellem *a* 6. *καμελου pr D*, camelli *abd* *και ζωνην δερματινην* (zona pellicia *c*) *περι την οσφυν* (lumbos *c*) *αυτου ABPcς, om Dab* *εσθιων ADPς, εσθων B*, edens *post ἄγριον c*, edebat *ad et post ἄγριον b* 7. *καὶ alterum*] hic *b*, qui *c* *εκηρυσσεν λεγων ABPcς, add* quoniam *b*, *ελεγεν αυτοις Da* 7 *seqq. ἔρχεται ... ὑποδημάτων αὐτοῦ post* 184,2 *ἐν ὕδατι Da* 7. *ερχεται* (veniet *d*) *δε Dad ισχυρος A*

deserto baptizans et praedicans baptismum paenitentiae in remissionem peccatorum. 5et egrediebatur ad illum omnis Iudaeae regio et Hierosolymitae (Hierus.) uniuersi, et baptizabantur ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata sua. 6Et erat Iohannes uestitus pilis cameli, et zona pellicia circa lumbos eius, et locustas (luc. *L*) et mel siluestre edebat. 7(4,1) et praedicabat dicens Venit fortior me post

τερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα
τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. 8 ἐγὼ [μὲν] ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι,
αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς [ἐν] πνεύματι ἁγίῳ. 9 [Καὶ] ἐγένετο ἐν
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας
καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάννου. 10 καὶ εὐθέως ἀνα-
βαίνων ἐκ τοῦ ὕδατος εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ
πνεῦμα ὡς περιστερὰν καταβαῖνον εἰς αὐτόν. 11 καὶ φωνὴ ἐγένετο
ἐκ τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.

5. ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην. 7. ἐπ' αὐτόν. 8. ἐν ᾧ

1. *μου om b* *οπισω μου APbcς Orig* 4,134 *et ante ο ισχυρ. Da*, *οπισω B Orig* 4,131 ὁ τοίνυν Ἰωάννης φησὶ παρὰ μὲν τοῖς τρισὶν οὐκ εἶναι ἱκανός, παρὰ δὲ τῷ Ἰωάννῃ οὐκ εἶναι ἄξιος. *Orig* 4,136[b] *κυψας ABvς Orig* 4,134, *κυψας δε P* = *om Dabc* *in vocabulo* λῦσαι *Marc. Luc. Ioh. consentire dicit Orig* 3,818[d] 2. *tres evang.* ὑποδήματα *in plurali numero, Iohannes in singulari Orig* 4,136[cd] *μεν ADPaς, om Bbc* *εβαπτισα ABPvς, et post* ὑμᾶς *a*, *βαπτιζω bc et post υμας D* ἐν *om Bv* ὕδατι] *add* in paenitentiam *a*. μόνος Ματθαῖος τούτῳ προστέθηκε τὸ εἰς μετάνοιαν *Orig* 4,133[b] 3. *αυτος* (ille *b*) *δε βαπτισει* (baptizavit *b*) *υμας* (*om b*) *ABPbcς*, *και* (*om ad*) *αυτος υμας βαπτιζει* (baptizavit *ad*) *Dad* *εν prius ADPacς, om Bbv* ἁγίῳ] *add και πυρι P* *και εγενετο ADPbcς Orig* 4,150[c], *εγενετο B*, *om a* 4. *εκειναις ABPacdς Orig, post ημεραις Db* *ο ιησους D* *ναζαρετ Babd, ναζαρεθ Dcς, ναζαρατ AP* 5. *εις τον* (*ις την pr D*) *ιορδανην* (in iordane *c*) *BDab*, *post ιωαννου APcς* ab iohannen *abd* καὶ] autem *post* ascendens *b* *ευθεως APς, ευθυς B*, statim *c*, *om Dab* 6. *εκ* (de) *BDabcd*, *απο APς* τοῦ] *το pr D* *ειδε B, ιδεν A, ιδε ιησους P?* *σχιζομενους ABPς* = *ηνυγμενους D*, apertos *b*, aperiri (adap. *a*) *ac* 7. *ως ABD, ωσει Pς* *καταβαινων pr D, add* et manentem *b* *εις αυτον BDa*, in eo *b*, *επ αυτον APcς* *εγενετο ABPcς et post* οὐρανῶν *b*, venit *ante* vox *a*, *om D* 8. de caelo (*add* dicens *c*) *bc* charissimus *c* *εν σοι BDac, εν ω Abς*, in quem *d* *ευδοκησα ABDς, ηυδοκησα corr D*, compla-

me, cuius non sum dignus procumbens soluere corrigiam calciamentorum eius. 8 ego baptizaui uos aqua, ille uero baptizabit uos spiritu sancto. 9 (5,1) et factum est [autem] in diebus illis, uenit Iesus a Nazareth Galilaeae, et baptizatus est in Iordane ab Iohanne. 10 et statim ascendens de aqua uidit apertos caelos et spiritum tamquam columbam descendentem et manentem in ipso. 11 et uox facta est de caelis, Tu es filius meus dilectus, in te conplacui (compl.) 12 (6,2) et

[12]Καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. [13]καὶ
ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σα-
τανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.
[14]Καὶ μετὰ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν
Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον [τῆς βασιλείας] τοῦ θεοῦ [15]καὶ
λέγων ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ· με-
τανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. [16]καὶ παράγων παρὰ τὴν
θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν
τοῦ Σίμωνος, ἀμφιβάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἦσαν
γὰρ ἁλιεῖς. [17]καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ

2. τεσσαράκοντα ἡμέρας

cui cd, bene sensi (placuit mihi b) ab 1. ευθεως AD, ευθυς Bς πνεῦμα] add το αγιον D αυτον εκβαλλει ABς = εκβαλλει (eiecit d, expulit bc, duxit a) αυτον Dabcd in deserto ab 1. 2. και ην (add ἐκεῖ ς) εν τη ερημω ABDbcς Orig 4,161[d], om a 2. ημερας (diebus c) τεσσερακοντα (μ̄ D, τεσσαρ. ς) ADcς, τεσσαρακοντα ημερας (diebus) Bb Origen, per LX dies a, add καὶ τεσσαράκοντα νύκτας v Orig cod και πειραζομενος (temptabatur) Dabcd a satanan ab 3. eratque b οἱ om A 4. και μετα BD, et (add factum est c) postquam ac, sed postquam bd, μετα δε Aς Orig τὸν om A ὁ om A 5. της βασιλειας του θεου ADaς, του θεου Bbc Orig 4,161[d] 170 5. 6. και λεγων Babς, λεγων AD, om c Orig 4,161[d] 6. πεπληρωται ο καιρος ABvς Orig = πεπληρωνται οι καιροι Dabc η βα βασιλεια pr D θεοῦ] add dicens c 7. πιστευεται AD εν τω ευαγγελιω ABDaς, τω ευαγγελιω b Origenes, in evangelium dei c και παραγων BDabcv, περιπατων δε Aς 8. ειδε B τον σιμωνα D 9. του (om B) σιμωνος ABa, αυτου Dbcς αμφιβαλλοντας (-τες A) ABD, βάλλοντας ς, mittentes ab, iactantes post retia c ἀμφιβληστρον Aς, τα δικτυα D, retia c, retias a, retiam b, om B in mare abcd 10. γὰρ] autem d αλειεις D, αλεεις AC et ait b, dicit ergo c ὀπίσω μου] sequimini me a

statim spiritus expulit eum in desertum. [13]et erat in deserto quadraginta diebus et quadraginta noctibus, et temptabatur (-mt. L) a satana, (7,6) eratque cum bestiis, et angeli ministrabant illi. [14](8,4) postquam autem traditus est Iohannes, uenit Iesus in Galilaeam, (9,6) praedicans euangelium regni [dei] [15]et dicens quoniam impletum est tempus et adpropinquauit (-quabit) regnum dei: paenitemini, et credite euangelio (in euangelio F, euangelium al). [16]et praeteriens secus mare Galilaeae uidit Simonem et Andream fratrem eius, mittentes retia in mare: erant enim piscatores. [17](10,2) et dixit eis Iesus Venite post

ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. 18καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. 19καὶ προβὰς [ἐκεῖθεν] ὀλίγον εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, 20καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

21Καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καφαρναούμ. καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκεν, 22καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς [αὐτῶν]. 23καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν

1. *γενέσθαι*] fieri *c*, ut sitis *a*, *om b* *αλεεις AC* *καὶ εὐθέως*] illi vero *c* 1. 2. *τα δικτυα BCv, add αυτων Aς = παντα Dabc* 2. *ηκολουθουν B* *προβας* (*προσβας pr D*, egressus *c*) *εκειθεν* (*om BDb*) *ολιγον ABDbcς*, paulum progressus *a* 3. 4. *καὶ αὐτοὺς om c* 4. in navicula *ab* reficientes *a*, conponentes *bcd* *τα δικτυα ABDς*, retia *c*, retias *ab*, retiam *d*, *add αυτων C* *ευθυς B, om bc* 5. *καὶ*] ad illi *b*, qui statim *c* *ζεβαιδεον D*, zebaedaeo *a* in navicula *ac*, *om b* 6. *απηλθον οπισω αυτου ABς = ηκολουθησαν αυτω Dabc* 7. *εισπορευονται ABdς Orig 4,170*[c], *εισεπορευοντο D*, ingressi sunt *a*, introierunt *b*, *εἰσπορευόμενος Origenes 4,161*[d], ingrediens cum eis sabbatis *c* *εἰς om bcd* *καφαρναουμ BDabc Orig, καπερν. Aς, add* sabbato *b* *καὶ εὐθέως om c* 7. 8. *τοις σαββασιν* (sabbato *d*, *om b*) *εισελθων* (intravit *a*) *εις την συναγωγην* (in synagoga *ad et add* et *a*) *εδιδασκεν* (*add αυτους Dab*) *ABDabς*, *εδιδασκεν εν τοις σαββασιν* (*τοῖς σάββ. ἐδίδασκεν Orig*) *εις την συναγωγην C Orig*, docebat populum *c* 9. super (in *a*) doctrina *a?b*, omnes super doctrinam *c* *αὐτοὺς om b* *και ABvς = om bc et pr Dd* 10. *αυτων Cc, om ABDbς* *και ην ADς, και ευθυς ην B =* erat autem *bc*. *ἦν post αὐτῶν Orig 4,170*[d] *αυτων ABς Orig = om Dbc*

me, et faciam uos fieri piscatores hominum. 18et protinus relictis retibus secuti sunt eum. 19(11,6) et progressus inde pusillum uidit Iacobum Zebedaei et Iohannem fratrem eius, et ipsos in naui conponentes (comp.) retia, 20et statim uocauit illos. et relicto patre suo Zebedaeo [in naui] cum mercennariis, secuti sunt eum. 21(12,8) et ingrediuntur Capharnaum. et statim sabbatis ingressus [in *om L*] synagogam docebat eos, 22(13,2) et stupebant super doctrina eius: erat enim docens eos quasi potestatem habens, et non sicut scribae. 23(14,8) et erat in synagoga eorum homo (h. in s. eor.) in spiritu inmundo, et

ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξεν [24]λέγων Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. [25]καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. [26]καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ κρᾶξαν φωνῇ μεγάλῃ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. [27]καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συνζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντας Τί ἐστιν τοῦτο; διδαχὴ καινή· κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς

1. ἄνθρωπος . . . ἀκαθάρτῳ] homo qui habebat spiritum immundum *b*, habens spiritum immundum *c* *ανεκραξεν* (-*ξε B*) *ABς Orig*, *ενεκραξεν D*, exclamavit *cd*, clamabat *b* *τι BDbcv*, ·*αια*· (ἔα *ς Orig*) *τι Aς Orig* 2. *σοι Dbcς Orig*, *συ AB* *ναζαρηναι D*, nazorenae *d* ἦλθες] *add απολεσα D*, *sed non d*, venisti huc *c* *ημας απολεσαι C* *οιδα ABDbcς*, οἴδαμεν *Origenes Iren* 234 *σε ABDbς Orig Iren*, *om* cd 3. ἅγιος] υἱὸς *Orig* ὁ Ἰησοῦς *om Db* *λεγωνφιμωθητικ rec in litura A* λέγων] et dixit *b*, dixitque ei *c* 4. *εξ αυτου ABς Orig* = *εκ* (ab *c*) *του ανθρωπου πνευμα* (spirite *b*) *ακαθαρτον Dbc* καὶ] *add εξηλθεν D*, ὅτε καὶ *Origenes* *σπαραξαν* (ἔσπαραξεν *Origen*, concussit *a*, discerpens *c*) *αυτον ABbcς Orig*, *σπαραξας αυτον post ακαθαρτον D* τὸ πνεῦμα *om B* 5. *και κραξαν* (*κραξας D*, *φωνησαν B Orig*) *φωνη μεγαλη ABDbvς Orig*, exclamavit voce magna et *ante σπαραξαν c* *απ CDbc*, ἐξ *ABς Orig*
5. 6. *και εθαμβησαν D*, et mirabantur *d*, mirabantur autem *b*
6. *απαντες B* ὥστε] et *bcd* *συνζητειν AD*, *συζητειν ς*, conquirebant *bc*, conquerebant *d* *προς ADς*, inter *cd*, *om Bb* *εαυτους ACD*, se *cd*, *αυτους Bς*, *om b* *λεγοντας BDς*, *λεγοντες ACcd*, *om b* 6. 7. *τι εστιν τουτο ABς* = *om Dbc* 7. *διδαχη* (*add η*?) *καινη κατ εξουσιαν και B*, *τις η καινη αυτη διδαχη* (ἡ διδ. *ante* ἡ καινὴ *ς*) *οτι κατ εξουσιαν και Aς*, *τις η διδαχη εκεινη* (ista) *η καινη αυτη η εξουσια οτι και Dd*, quae esset doctrina ista cum potestate et quia *b*, quaenam esset haec doctrina in potestate quam *c* πνεύμασιν] *πνευνα pr D*, *πνευν corr D*

exclamauit [24]dicens Quid nobis et tibi, Iesu Nazarene? uenisti perdere nos? scio qui (quis) sis (es *L*), sanctus dei. [25]et comminatus est ei Iesus dicens Obmutesce et exi de homine. [26]et discerpens eum spiritus inmundus et exclamans uoce magna exiit (exiuit *L*) ab eo. [27]et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent inter se dicentes Quidnam est hoc? quae doctrina haec noua, quia in potestate et spiritibus in-

ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; 28 καὶ ἐξῆλθεν ἡ
ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας.
29 Καὶ εὐθὺς ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθὼν ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν
Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου, μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. 30 ἡ δὲ πενθε-
ρὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθὺς λέγουσιν αὐτῷ περὶ
αὐτῆς. 31 καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν κρατήσας τῆς χειρός, καὶ
ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. 32 ὀψίας δὲ
γενομένης, ὅτε ἔδυσεν ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κα-
κῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους, 33 καὶ ἦν ὅλη ἡ πόλις ἐπι-

1. *και εξηλθεν* (-*θε B*, processit *c*) *BCDbc*, *εξηλθεν δε Aς* **2.** *αυτου ABDς* = hic *b*, iste *cd* *εὐθὺς*] = *om bc* *εις ολην ADcυς*, *πανταχου εις ολην B*, ubique circa *b* *τὴν περίχωρον*] regiones *b*, regionem illam *c* **3.** *και ευθυς* (*ευθεως Aς*) *εκ της συναγωγης εξελθων ηλθεν* (*εξελθοντες ηλθον Aς*) *ABς* = *εξελθων δε* (*add* continuo *b*, *add* inde *c*) *εκ της συναγ.* (*add* iesus *c*) *ηλθεν Dbc* **4.** *μετὰ*] et *c* *ιωανου D*, iohannen *d* **4. 5.** = *κατεκειτο δε η πενθερα σιμωνος Dbc* **5.** *ευθυς BD*, *ευθεως Aς* = *om bc* *λέγουσιν*] retulerunt *c* **6.** *και προσελθων ηγειρεν αυτην κρατησας της χειρος* (*add αυτης Aυς*) *ABυς* = *και προσελθων* (accessit *d*) *εκτεινας την χειρα κρατησας* (adprehensam) *ηγειρεν αυτην* (*om d*) *Dd*, ille autem venit et extendens manum adprehendit eam et levavit *b*, ille vero veniens adprehendit manum eius et levavit eam *c* **7.** *ευθεως Aς*, *ante ὁ πυρετὸς b*, *ante ἀφῆκεν Dc*, *om BC* *αὐτοῖς*] ei *d* **7. 8.** *Orig* 4,170 *ὀψίας δὲ γενομένης ὅτε*] cum autem *b* **8.** *εδυσεν BD*, *εδυ Aς*, occidisset *cd et post* sol *b* *εφεροσαν D* **9.** *εχοντας ABυς* = *add νοσοις ποικιλαις* (variis languoribus) *Dbcd* et qui daemonia habebant *c*, et eos daemonia qui habebant et eiciebat daemonia ab eis *b* *ην* (*om c*) *ολη η πολις επισυνηγμενη* (*aut συνηγμ. B*, congregata *b*, conveniebat *c*) *BDbc*, *η πολις ολη επισυνηγμενη ην Aς*, *η πολις ην ολη επισυνηγμενη C*

mundis imperat, et oboediunt ei? 28 et processit rumor eius statim in
omnem regionem Galilaeae. 29 (15,2) et protinus egredientes de syna-
goga uenerunt in domum Simonis et Andreae, cum Iacobo et Iohanne.
30 decumbebat autem socrus Simonis febricitans, et statim dicunt ei
de illa. 31 et accedens eleuauit eam, apprehensa manu (et apprehen-
sam manum) eius, et continuo dimisit eam febris, et ministrabat eis.
32 uespere autem facto, cum occidisset sol, adferebant (aff.) ad eum
omnes male habentes et daemonia habentes, 33 et erat omnis ciuitas

συνηγμένη πρὸς τὴν θύραν. [34]*καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχον-*
τας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ ἤφιεν
λαλεῖν τὰ δαιμόνια ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν. [35]*καὶ πρωῒ ἔννυχα λίαν ἀνα-*
στὰς ἐξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἐκεῖ προσηύχετο.
[36]*καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ,* [37]*καὶ εὑρόντες*
αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι πάντες σε ζητοῦσιν. [38]*καὶ λέγει αὐτοῖς*
Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα κἀκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦ-

1. *θύραν*] fores *b*, *add αυτου Dc* *ἐθεράπευσεν*] curabat *c* 1. 2. *πολλοὺς . . . ἐξέβαλεν*] *αυτους και τους δαιμονια εχοντας εξεβαλεν* (eiciebat *d*) *αυτα απ αυτων Dd* 2. *ποικιλαις νοσοις ABacvς, νόσοις ποικίλαις b* *καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν om b* *εξεβαλεν ABcς*, eiciebat *av* *καὶ οὐκ*] nec *b* 3. *λαλειν τα δαιμονια Aς, τα δαιμονια λαλειν B* = *αυτα λαλειν Dabc* *ηιδισαν pr D* *αυτον ADabcς, αυτον χριστον ειναι B, αυτον τον χριστον αυτον ειναι C, add και εθεραπευσεν πολλους κακως εχοντας ποικιλαις νοσοις και δαιμονια πολλα εξεβαλεν* (eiciebat) *Dd* 3. 4. *πρωι εννυχα* (*sic et C, εννυχον Aς Orig*) *λιαν αναστας* (*om D*) *εξηλθεν* (*add ο ιησους C*) *και απηλθεν* (*κ. απ. om B*) *ABDς Orig* 1,216[d], diluculo surgens (exs. *d*, exiens inde *c*) abiit *bcd*, prima luce exiit et abiit *a* 4. *εις τον ερημον τοπον D*, in deserto *a* *και εκει AD*, et ibi *a*, *κακει Bς Origenes*, ibique *bc* *προσηυξετο D*, orabat *d* 5. *ο σιμων Aς, σιμων B*, simon *abcv*, *τε* (*pr, τοτε pr corr D*, tunc *d*) *σιμων Dd* *και ευροντες* (cum invenissent *ad*, *οτε ευρον D*) *αυτον ADadς, και ευρον αυτον και B, om bc* 6. *λέγουσιν*] dixerunt *ad*, dicentes *bc* *ὅτι om c* *παντες σε ζητουσιν Aa, παντες ζητουσιν σε BDς*, quaerunt (quaerebant c) te omnes *bc* et dixit (ait *b*) eis *ab*, quibus ipse ait *c* 7. *αγωμεν ADabcvς, add αλλαχου BC* *τας εχομενας* (*εχομενα B*) *κωμοπολεις ABς, τας εγγυς κωμας και εις τας πολεις D*, proximos vicos et civitates *cd*, proxima castella (castella confinia *b*) et civitates *ab* *ινα κακει* (*και εκει AC*) *κηρυξω ABDavς*, praedicare *bc*

congregata ad ianuam. [34]et curauit multos qui uexabantur uariis languoribus, et daemonia multa eiciebat, (16,8) et non sinebat loqui ea (ea l.) quoniam (quia) sciebant eum. [35](17,8) et diluculo ualde surgens egressus abiit in desertum locum, ibique orabat. [36]et persecutus (pros., sec. *L*) est eum Simon et qui cum illo erant, [37]et cum inuenissent eum, dixerunt ei quia omnes quaerunt te. [38]et ait illis Eamus in proximos uicos et ciuitates, ut et ibi praedicem: ad hoc enim ueni.

το γὰρ ἐξελήλυθα. 39*καὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.*

40*Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι.* 41*καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἥψατο, καὶ λέγει αὐτῷ Θέλω, καθαρίσθητι.* 42*καὶ εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη.* 43*καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ εὐθὺς ἐξέβαλεν αὐτόν,* 44*καὶ λέγει αὐτῷ Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱε-*

4. *αὐτῷ Κύριε, ἐὰν* *ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς*

1. *εξεληλυθα ADς, εξηλθον B, και εξηλθον C,* veni *abc* *ἦν*] *ηλθε B* *εις τας συναγωγας ABD* = *ἐν ταῖς συναγωγαῖς abdς,* in synagoga *c* *αὐτῶν om bc* 2. *εις ολην την γαλιλαιαν ABDaς,* omnis galilaeae *c,* galilaeae *b* *καὶ*] itemque *b* *ἐκβάλλων*] expellens *b* 3. *παρακαλων ABς,* depraecans *abcd, ερωτων D* *και λεγων Dabc, λεγων B, και γονυπετων αυτον και λεγων Aς* 4. *αυτω ABς* = *om Dabc* *οτι Aaς, κυριε οτι B, κυριε Cc, om Db* *θελης ABς,* vis *abc, θελεις D,* volueris *d* *δυνασαι ADς, δυνη B* mundare me *b* *και BDab, ο δε ιησους Acυς* *σπλαγχνισθεις ABς,* misertus est eius et *c, οργισθεις Dad, om b* 5. extendens *abc* *την χειρα αυτου ηψατο (ηψατο αυτου Aς, add αυτου D) και λεγει* (ait *d*) *αυτω ABDdς,* manum suam et tangens illum ait ei *a,* manum suam (ei *b*) dixit *bc* 6. *και BDabc, add ειποντος αυτου Aυς* *ευθεως ADς, ευθυς B,* statim *a, om bc* *απηλθεν απ αυτου η λεπρα BDabcς, απηλθεν η λεπρα απ αυτου A, η λεπρα απηλθεν απ αυτου C* *και εκαθερισθη AC, om bc* 7. *καὶ . . . αὐτόν om bc* *ενεβριμησαμενος D* *αὐτῷ om a* *ευθυς BD,* statim *a, ευθεως ς et post αυτον A* *καὶ om c* 8. *λέγει*] ait *bc,* dixit *a* *μηδενι ADabc, add μηδεν Bς* *αλλα AD, αλλ Bς* *ὕπαγε om b* *σεαυτον δειξον ABς* = *δειξον σεαυτον* (te) *Dabc*

39et erat praedicans in synagogis eorum et omni Galilaea, et daemonia eiciens. 40(18,2) et uenit ad eum leprosus deprecans eum, et genu flexo dixit [Domine,] si uis, potes me mundare. 41Iesus autem misertus eius extendit manum suam, et tangens eum ait illi Volo, mundare. 42et cum dixisset, statim [discessit] ab eo lepra, et mundatus est. 43et comminatus [est *om L*] ei statimque (statim *L*) eiecit illum, 44et dicit ei Vide nemini dixeris, sed uade ostende te principi sacer-

*ρεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξεν Μωυ-
σῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.* 45 *ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ
καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς
εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλὰ ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις [ἦν], καὶ ἤρχοντο
πρὸς αὐτὸν πάντοθεν.*

1 *Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καφαρναοὺμ δι' ἡμερῶν. [καὶ] ἠκού-
σθη ὅτι ἐν οἴκῳ ἐστίν,* 2 *καὶ [εὐθέως] συνήχθησαν πολλοί, ὥστε
μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν
λόγον.* 3 *καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν φέροντες παραλυτικὸν αἰρόμενον*

1. *προσενενκε D*, offers *abd*, offeres c *α ABbς*, quod *a*, munus quod c, *καθως C?* *μωϋσης BDabc, μωσης Aς* 2. *αυτοις rec corr A* *ὁ δὲ*] ipse autem *b* *πολλα ABς = om Dabc* 3. *μηκετι αυτον* (*om D*) *δυνασθαι ABDς*, iam (*om* cd) non posset (possit *d*) *abcd* 3. 4. *φανερως εις πολιν* (in civitate bc) *εισελθειν* (*ante εις πολιν D*) *ABDabcς, εις πολιν φανερως εισελθειν C* 4. *αλλα AD, αλλ Bς* in deserta loca *ab* *ἐν*] *επ B* *ην ADaς*, esse cd, *om Bb* *καὶ om b* veniebant *b*, conveniebant *ac* 5. *παντοθεν ABCD, πανταχόθεν ς*, undique *ac*, *om b* 6. *εισηλθεν παλιν ABC, εισελθων* (cum introisset *a*) *παλιν Da, πάλιν εἰσῆλθεν* (intravit d, benit *b*) *bdς*, cum venisset c *εἰς om bc* *καφαρναουμ BDabc, καπερν. Aς* *δι'*] post *abc* *και ADbς, om Bac* *ἠκούσθη*] cognitum est *a* 7. *εν οικω BDabc, εις οικον Aς* *ευθεως ADacς, om Bb* *συνηχθησαν pr D*, convenerunt (*add* ad eum c) *abc* 7. 8. *ὥστε . . . θύραν*] ut (in tantum ut *a*) iam non posset capere usque ad ianuam *ad*, ita ut non caperet introitus ianuae c, ita ut iam nec ad ianuam caperet *b* 8. *αυτοις τον ABaς, προς αυτους Dbc* 9. et venerunt *d*, venerunt autem c *προς αυτον φεροντες* (*add* in lecto c) *παραλυτικον* (*add* in grabatto *b*) *CDabc, φεροντες πρ. αυτ. παραλ. Bv, πρ. αυτ. παρ. φερ. Aς* 9 *seq. αιρομενον* (qui tollebatur *a*) *υπο τεσσαρων ABDaς*, qui a quattuor portabatur *d*, *om bc*

**dotum, et offer pro emundatione tua quae praecepit Moyses (Mos. *L*),
in testimonium illis. 45 (19,10) at ille egressus coepit praedicare et
diffamare sermonem, ita ut iam non posset (possit) manifeste in ciui-
tatem (ciuitate *F*) intro ire, sed foris in desertis [locis] esse, et con-
ueniebant ad eum undique. 1 (20,1) et iterum intrauit Capharnaum
post dies. et auditum est quod in domo esset, 2 et conuenerunt multi,
ita ut non caperet neque ad ianuam, et loquebatur eis uerbum. 3 et
uenerunt ferentes ad eum paralyticum qui a quattuor portabatur. 4 et**

ὑπὸ τεσσάρων. [4]καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον,
ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσιν τὸν
κράβαττον ὅπου ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. [5]ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν
πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ Τέκνον, ἀφίενταί σοι αἱ ἁμαρ-
τίαι [σου]. [6]ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι καὶ
διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν [7]Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ;
βλασφημεῖ· τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; [8]καὶ
εὐθὺς ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι διαλογίζονται ἐν
ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

3. *κράβαττον ἐφ' ᾧ ὁ*   4. *ἀφέωνταί*

1. *προσεγγισαι* (*προσενγεισ. D*) *ADς*, accedere *ac et ante* non possent *b*, *προσενεγκαι Bv*   *αυτω ABς = om Dabc*   *δια τον οχλον ABaς*, *απο του οχλου Dcv*, prae multitudine *b*, *add* ascendentes *a*   2. denudaverunt *ac*   tecta *c*   *ην ABbς*, *add ο ιησους Dac*   *εξορυξαντες ABς = om Dabc*   *χαλωσιν ABς*, *χαλωσει D*, dimiserunt *ad*, summiserunt *bc*   3. *κραβαττον ACD*, *κράββατον ς*   *οπου* (ubi) *Ba*, *οπου ην D*, *εφ* (in) *ω Abcς*   *κατακειμενος D*   *ιδων δε ADabcς*, *και ιδων BC*   4. *λέγει*] ait *abcd*   *αφιενται B*, *αφεωνται ADς*, remittuntur (dim. *d*) *acd*, remissa sunt *b*   *σοι Aabcdς*, *σου BD*   *αμαρτυριαι pr A*   5. *σου Aacdς*, *om BDb*   de (ex *a*) scribis *abc*   *εκει ABDaς*, *ante τινες bc*   6. *αυτων ABvς = αυτων* (*add* et c) *λεγοντες Dabc*   *τι* (*οτι B*) *ουτος ουτως* (*ουτω Aς*) *λαλει ABDavς*, quis est hic qui sic loquitur c, hic *b*   7. *βλασφημει BDab*, blasphemans c, *βλασφημιας Aς*   *τίς*] quis autem *c*   *τας αμαρτιας D*   *εις ABaς*, solus *bcd*, *om D*   7. 8. *και ευθυς* (*ευθεως Aς*) *επιγνους ABς = και επιγνους D*, et cum cognovisset *a*, quo cognito *bcd*   8. *τω ABDς =* in *abcd*   *αυτου ABς = om Dabc*   *οτι B*, quod *a*, quid *bc*, *οτι ουτως Avς*, *add αυτοι AC*   8. 9. *ἐν ἑαυτοῖς om c*   9. *ειπεν ADabcς*, *λεγει Bv*   ad illos *c*   *ταῦτα om bc*   *διαλογιζεσθαι AD*   *ὑμῶν*] *add* nequam *c*

cum non possent (possint) eum offerre (off. eum) illi prae turba, nu-
dauerunt tectum ubi erat, et patefacientes summiserunt (subm.) gra-
battum (crabatum) in quo paralyticus iacebat. [5]cum uidisset autem
Iesus fidem illorum, ait paralytico Fili, dimittuntur (remitt.) tibi pec-
cata. [6]erant autem illic quidam de scribis sedentes et cogitantes in
cordibus suis [7]Quid hic sic loquitur? blasphemat: quis potest dimit-
tere peccata, nisi solus deus? [8]quo statim cognito Iesus spiritu suo
quia sic cogitarent intra (inter *L*) se, dicit illis Quid ista cogitatis

[9]*τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ Ἀφίενταί σοι αἱ ἁμαρ-
τίαι, ἢ εἰπεῖν Ἔγειρε, καὶ ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ περιπάτει;*
[10]*ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς
γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ* [11]*Σοὶ λέγω, ἔγειρε,
[καὶ] ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.* [12]*καὶ
ἠγέρθη εὐθέως καὶ ἄρας τὸν κράβαττον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάν-
των, ὥστε ἐξίστασθαι πάντας καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, [λέγοντας]
ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδαμεν.*

1. *Ἀφίωνταί*

1. *τω παραλυτω D*, paralytico *d*, *om a* *αφαιωνται . . . αμαρτιαι post η ειπειν et εγειρε . . . υπαγε εις τον οικον σου ante η ειπειν Da* *αφιενται B*, remittuntur *ac*, demittuntur *d*, *αφεωνται Aς*, *αφαιωνται D*, remissa sunt *b* *σοι ADacς*, *σου B*, *om b* *αμαρτιαι ABDς = add σου abc* 2. *εγειρε ACD*, *Ἔγειραι ς*, *εγειρου B* *και* (*om CD*, et *d*) *αρον τον κραβαττον* (*κράββατον ς*, grabattum *ad*) *σου* (*ante τὸν κράβ. ς*) *ABCDadς*, *om bc* *περιπατει ABbcς*, *υπαγε εις τον οικον σου D*, vade domui tuae *a* 3. *δὲ om b* *ιδητε A* habet potestatem *d* 3. 4. *επι της γης* (super terram *a*, in terra *c*) *αφιεναι αμαρτιας CDacς*, *αφ. επι τ. γ. αμ. A*, *αφ. αμ. επι τ. γης B*, remittendi peccata *b* 4. ait *abcd* *σοὶ λέγω om bc* *εγειρε ABCD*, *ἔγειραι ς* 5. *και primum Acdς*, *om BCDab* *κραβαττον AD*, *κράββατον ς* *εἰς τὸν οἶκον*] domui *a* 5. 6. *και ηγερθη ευθεως και* (*και ευθυς BC*) *ABς*, *και ευθεως ηγερθη και D*, et ille confestim surgens *a*, ipse autem (ille vero *c*) surgens *bc* 6. *κραβαττον AD*, *κράββατον ς*, grabato suo *c* *εξηλθεν εναντιον* (*εμπροσθεν B*) *παντων ABDς* = coram omnibus abiit *abc* 7. *εξιστασθαι παντας* (*παντες A*) *και ABDς*, stuperent omnes et *a*, admirarentur turbae et *c*, mirantes *b* *λεγοντας Aacς*, *και λεγειν D*, *om Bb* 8. *ὅτι om a* *ουδεποτε ουτως* (taliter *ac*) *Aacς*, *ουτως ουδεποτε BD*, taliter non talia *b* *ειδαμεν CD*, *ειδομεν Bς*, *ιδομεν A* = viderant (-runt *c*) *bc*, vidisse se *a*

in cordibus uestris? [9]quid est facilius, dicere paralytico Dimittuntur tibi peccata, aut (an) dicere Surge [et *L*] tolle grabatum (grabattum *L*, crabattum) tuum, et ambula? [10]ut autem sciatis quia potestatem habet filius hominis in terra dimittendi peccata, ait paralytico [11]Tibi dico, surge tolle grabattum (crab., -atum) tuum, et uade in domum tuam. [12]et statim ille surrexit [et *om L*] sublato grabatto (cr., -ato) abiit coram omnibus, ita ut admirarentur (amm.) omnes et honorificarent deum, dicentes quia numquam sic uidimus. [13](21,2) et egres-

[13]*Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος
ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.* [14]*καὶ παράγων εἶδεν
Λευῒν τὸν τοῦ Ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει
αὐτῷ Ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.* [15]*καὶ ἐγέ-
νετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τε-
λῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοὶ καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.* [16]*καὶ οἱ γραμμα-
τεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, [καὶ] ἰδόντες ὅτι ἐσθίει μετὰ τῶν ἁμαρτω-
λῶν καὶ τελωνῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Τί ὅτι μετὰ τῶν*

7. 8. *γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων*

1. progressus est c *πάλιν*] *om D, sed habet d*, iterum iesus *a* *παρὰ*] secus *b*, ad *ac* omnes turbae c *ο om pr D* 2. veniebat *b*, veniebant c, convenit *a* cum praeterisset c 3. *λευῒν ς, λευειν B, λευϊ A, ϊακωβον Dabc. ἔστω δὲ καὶ ὁ Λεβὴς τελώνης ἀκολουθήσας τῷ Ἰησοῦ, ἀλλ' οὔτι γε τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ ἦν, εἰ μὴ κατά τινα τῶν ἀντιγράφων τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου Orig* 1,376[d] *ἐπὶ*] ad *abc* teloneum *abcd* ait *abcd* 4. exsurgens *ac*, surgens *b* *εγενετο ADabcς, γινεται B* 5. *εν τω κατακεισθαι (-σθε A) αυτον A Bvς = κατακειμενων αυτων Dabc* *αὐτοῦ om bc* *και πολλοι ABς = πολλοι Dabc* 6. *αμαρτωλοι BDabcς, add ελθοντες AC* cum discipulis c 7. *και ABς = οι και Dbv*, qui *ac* *ηκολουθουν Bv* *και οι γραμματεις ADbς*, scribae autem *ac*, *γραμματεις B* 8. *και οι φαρισαιοι ADacς, των φαρισαιων Bb* *και ιδοντες B, και ειδαν Db, ιδοντες Aς*, cum vidissent *a*, videntes c *οτι BDbc, αυτον Aaς* *εσθιει Bbd, ησθιεν Dc, εσθιοντα aς et ante ελεγον A* 8. 9. *των αμαρτωλων και (add των D) τελωνων BDabc, των τελωνων και αμαρτωλων Avς* 9. *ἔλεγον*] *και ελεγον D*, dixerunt *a* *τι οτι Aς, οτι B, δια τι D*, quare *abc*, *add* magister vester c

sus est rursus ad mare, omnisque turba ueniebat ad eum, et docebat eos. [14]et cum praeteriret, uidit Leuin Alphaei (-phei *L*) sedentem ad teloneum, et ait illi Sequere me. et surgens secutus est eum. [15](22,2) et factum est cum accumberet in domo illius, multi publicani et peccatores simul discumbebant cum Iesu et discipulis eius: erant enim multi qui et sequebantur eum. [16]et scribae et Pharisaei, uidentes quia manducaret cum peccatoribus et publicanis (publ. et pecc.), dicebant discipulis eius Quare cum publicanis et peccatoribus manducat et bi-

ἁμαρτωλῶν καὶ τῶν τελωνῶν ἐσθίει [καὶ πίνει]; [17]καὶ ἀκούσας ὁ
Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ
κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλούς.
[18]Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύον-
τες. καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου
καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύ-
ουσιν; [19]καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμ-
φῶνος ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστὶν νηστεύειν; ὅσον χρόνον
ἔχουσιν τὸν νυμφίον μεθ' ἑαυτῶν, οὐ δύνανται νηστεύειν· [20]ἐλεύ-
σονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε

1. *τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν*   3. *οὐ γὰρ ἦλθον*

1. *αμαρτωλων και των τελωνων* **BDa**, *τελωνων και αμαρτωλων* **A bcdς**   *εσθιει*] *ante μετα των* **B**, *add ο διδασκαλος υμων* **C**   *και πινει* **Acvς**, *om* **BDab**   1. 2. *και ακουσας ο ιησους* **ABDabς**, iesus autem cum hoc audisset *c*   2. *λέγει*] ait *bd*, dixit *ac*   *αυτοις* **ABς** = *om* **Dabc**   *οὐ*] *οτι ου* **B**   egent *abc*, desiderant *d*   *ἰατροῦ*] medicos *ab*   *αλλ* **ADς**, *αλλα* **B** 3. *ουκ* **ABDabς**, *ου γαρ* **Cc**   *αμαρτωλους* **ABDb**, *add εἰς μετάνοιαν acς*   4. *καὶ ἦσαν*] erant autem *a*   *οι φαρισαιοι* **AB CDb**, *οἱ τῶν φαρισαίων acς*   5. veniunt et *b*, venerunt et a, venientes *c*   dicunt *b*, dixerunt *ac*   5. 6. pharisaeorum et iohannis *b*   6. *και οι* (*add μαθηται* **B**) *των φαρισαιων* **BDcdς**, et pharisaei *a*, *om* **A**   *οι δε σοι μαθηται* **ADabς**, discipuli autem tui *c*, *οι δε σοι* **B**   *νηστευουσι* **B**   7. *καὶ om c* dixit *a*, ait *bcd*   *ὁ ἰησοῦς om* **Db**   numquid *abc*   *νυμφωνος* **ABDς**, nuptiarum *b*, sponsi *ac*   8. *ἐν ᾧ*] quamdiu *abc* *ο νυμφιος* **ABDaς**, *post αὐτῶν c*, *post ἐστὶν b*   8. 9. *ὅσον χρόνον . . . νηστεύειν om* **Dab**   9. *εχουσιν* (*εχουσι* **B**) *τον νυμφιον μεθ εαυτων* (*μετ αυτων* **B**) **BC**, habent secum sponsum *cv*, *μεθ εαυτων εχουσιν τον νυμφιον* **Aς**   10. *δὲ om ab*   *ὅταν*] cum *abcd*   *απαρθη* **ABDς**, *αρθη* **C**, auferetur *acd*, tolletur *b*

bit [magister uester]? [17](23,2) hoc audito Iesus ait illis Non necesse habent sani medico (medicum *FL*), sed qui male habent: non enim ueni uocare iustos, sed peccatores. [18]et erant discipuli Iohannis et Pharisaei ieiunantes. et ueniunt et dicunt illi Quare discipuli Iohannis et Pharisaeorum ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant? [19]et ait illis [Iesus] Numquid possunt filii nuptiarum quam diu sponsus cum illis est ieiunare? quanto tempore habent secum sponsum, non possunt ieiunare. [20]uenient autem dies cum auferetur ab eis sponsus,

νηστεύσουσιν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. [21]*οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκκους ἀγνάφου ἐπιρράπτει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή, αἴρει τὸ πλήρωμα ἀπ' αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται.* [22]*καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή, ῥήξει ὁ οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.*

[23] *Καὶ ἐγένετο αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν διαπορεύεσθαι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤρξαντο ὁδοποιεῖν τίλλοντες τοὺς*

5. *ῥήσσει*

1. *νηστευουσιν* pr *D* *εκεινη τη ημερα ABCD* = *ἐκείναις ταῖς ἡμέραις* abcς *ουδεις ABCb, ουδεις δε Dac, καὶ οὐδεὶς ς* *ρακκους AD, ρακους Bς* 2. *ἀγνάφου*] rudis *a*, novi *bc* *επιρραπτει Bς, επιραπτει A, επισυνραπτει D*, assuit *bcd*, mittit *a* *επι ιματιον παλαιον BCD, επι ιματιω παλαιω Aς*, vestimento (tunicae *a*) veteri *abcd* *εἰ δὲ μή*] alioquin *ab*, sin autem *c* *ερει D*, tollit *abc*, auferet *d* 2. 3. *το πληρωμα αφ εαυτου το καινον του παλαιου B, απ αυτου το πληρωμα το καινον του παλαιου A, το πληρωμα* (add *αὐτοῦ ς*) *το καινον απο* (om *ς*) *του παλαιου Dabνς*, supplementum veteri *c* 3. *χειρων D*, maior *c* fit scissura *bc* 4. novellum vinum *d* *παλαιους ABDς* = add sed in novos *abc* *εἰ δὲ μή*] alioquin *abc*, add *γε C* 5. *ρηξει BCD*, disrumpet *bd*, *ρησσει Acς*, rumpentur *a* *ο οινος* (add *ο νεος Aς*) *τους ασκους ABDcς*, utres vinum *d*, *τοὺς ἀσκούς b*, utres *a* *εκχειται και οι ασκοι απολουνται Acνς, και οι ασκοι απολουνται Dab, απολλυται B* 6. *ἀλλὰ . . . βλητέον* om *Dab* *βλητεον Aς*, mitti debet *c*, om *B* 7. *και εγενετο παλιν Da*, factum est autem *c* *αυτον εν τοις σαββασιν* (*-σι B*) *διαπορευεσθαι BD*, eum (om *d*) sabbatis ambulare *ad*, *τοις σαββασιν διαπορευεσθαι αυτον C*, cum sabbatis ambularet (transiret *c*) *bc*, *παραπορευεσθαι αυτον εν τοις σαββασιν Aς* 7. 8. per segetem *a* 8. *και οι* (*οἱ δὲ c*) *μαθηται αυτου* (om *D*, sed habet *d*) *ηρξαντο BCDabc, και ηρξ. οι μαθ. αυτου Aς* *οδοποιειν B, οδον ποιειν Aς* = iter facientes *a*, om *Dbc* *τιλλοντες ABς* = *τιλλειν Dabc*

et tunc ieiunabunt in illis diebus (illa die *L*). [21] nemo adsumentum (ass.) panni (pannis *F*) rudis adsuit (ass.) uestimento ueteri: alioquin aufert (auferet *L*) supplementum nouum a ueteri (uetere), et maior scissura fit. [22] Et nemo mittit uinum nouum (nouellum *L*) in utres ueteres (uet. utres): alioquin disrumpit (-pet *L*) uinum utres, et uinum effundetur (-ditur *L*) et utres peribunt: sed uinum nouum in utres nouos mitti debet. [23] (24,2) Et factum est iterum cum sabbatis ambularet (-rent) per sata, et discipuli eius coeperunt prae-

στάχυας. [24]καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ Ἴδε τί ποιοῦσιν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν. [25]καὶ [αὐτὸς] λέγει αὐτοῖς Οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυείδ, ὅτε χρείαν ἔσχεν καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; [26]πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν; [27]καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. [28]ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

1. *στάχυας*] *add* et edere (manducare *c*) *ac* *και οι ABς* = *οι δε Dabc* *αὐτῷ om D* *ποιουσιν* (-*σι B*) *ABς* = *add οι μαθηται σου Dab et post σάββασιν c* 1. 2. *τοις σαββασιν BC Dabc et post εξεστιν A, ἐν τοῖς σάββασιν ς* 2. *εξεστιν ABD acς*, licebat *bd* = *add αυτοις Dabc* *και λεγει* (ait *b*) *αυτοις Cb*, *και* (*add αυτος Aς*) *ελεγεν αυτοις ABς*, quibus ipse dixit *c*, *και αποκριθεις ειπεν* (ait *d*) *αυτοις Dad* *οὐδέποτε*] numquam *a*, nec (non *b*) hoc *bc* 3. cum opus fuit *a*, cum fuisset in necessitate *c* *αὐτὸς om b* 4. *μετ αυτου οντες D*, cum illo erant *abcd* *πως Abcς*, et *a*, *om BDd* *εἰσῆλθεν*] *ηλθεν B* *τοῦ om C* 4. 5. *επι αβιαθαρ* (*add του Aς*) *αρχιερεως ABcς*, *om Dab* 5. *προσθεσεως D*, propositiones *ab* *ἔφαγεν ante τοὺς ἄρτους bc* 5. 6. *ους ουκ . . . ιερευσιν* = *post 7 ουσιν D abc* 6. *εξεστιν ABDς* = licebat *abcd* *τοις ιερευσιν ADaς*, solis sacerdotibus *bc*, *τους ιερεις B* *και τοις ABς* = *τοις D*, eis (his *b*) qui *abcd* 6. 7. *μετ αυτου D* 7. *και ελεγεν αυτοις ABvς* ≐ *λεγω δε υμειν* (*add ὅτι abc*) *Dabc* 7. 8. *το σαββατον . . . το σαββατον ABbvς Euseb canon, om Dac* 7. sabbatus *b* 8. *ουχ Abς, και ουχ BCv* *ωστε ABvς*, quia *b*, *om Dac* *κύριός ἐστιν post ἀνθρώπου a, post ἀνθρώπου καὶ c* 9. *τοῦ σαββάτου*] ipsius sabbati et cum audissent qui ab eo erant exierunt detinere eum dicebant enim quia extitit mente *a*

gredi et uellere spicas. [24]Pharisaei autem dicebant ei Ecce quid faciunt sabbatis quod non licet. [25]et ait illis Numquam legistis quid fecerit Dauid, quando necessitatem habuit et esuriit ipse (ipsi) et qui cum eo erant? [26]quomodo intro iuit (intro iit, intrauit) [in *om L*] domum dei sub Abiathar principe sacerdotum, et panes propositionis manducauit, quos non licebat (licet *L*) [ei *F*] manducare nisi sacerdotibus, et dedit eis qui cum eo erant? [27](25,2) et dicebat eis Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter sabbatum. [28]itaque dominus est filius hominis etiam sabbati. [1]et intro iit ite-

*1 Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἐκεῖ ἄνθρω-
πος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα· 2 καὶ παρετηροῦντο αὐτὸν εἰ
τοῖς σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσουσιν αὐτοῦ. 3 καὶ
λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ τὴν χεῖρα ἔχοντι ξηράν Ἔγειρε εἰς τὸ μέ-
σον. 4 καὶ λέγει αὐτοῖς Ἔξεστιν τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακο-
ποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων. 5 καὶ περιβλε-
ψάμενος αὐτοὺς μετ᾽ ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς
καρδίας αὐτῶν λέγει τῷ ἀνθρώπῳ Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ*

1. *εἰσῆλθεν*] cum introisset *bc* *πάλιν om c* *την ADς, om B* *και εκει B, και εκει ην A, και ην εκει Daς*, venit (accessit c) ad illum *bc* 2. *εξηραμμενην (ξηραν D) εχων την χειρα ABDς*, habens aridam manum *a*, qui habebat manum aridam c, manum aridam habens *b* *παρετηρουντο ACD, παρετηρουν Bς* 3. *τοις (εν τοις CD) σαββασιν ABCDς*, sabbatis *acd*, sabbato *b* *θεραπευσει ABDς*, curaret *abcd* *αυτον ABς = om Dabc* *ἵνα*] ut haberent unde c *κατηγορησουσιν CD, κατηγορησωσιν ABς*, accusarent *abcd* *αὐτοῦ*] *αυτον pr D* 4. *λέγει*] ait *bc*, dixit *a* *τω την χειρα εχοντι ξηραν B*, qui manum habebat aridam *a*, *τω την ξηραν εχοντι χειρα C, τω εξηραμμενην εχοντι την χειρα Aς, τω εχοντι την χειρα εξηραμενην (εξηραμμ. corr D*, aridam) *Dbc* *εγειρε (Ἔγειραι ς) εις το μεσον ABabς, εγειρε και στηθει* (sta) *εν μεσω* (in medium *d*) *Dcd* 5. *και λεγει αυτοις ABυς = και* (quo facto c) *ειπεν προς αυτους Dabc* *τοις Babcdς, εν τοις AD* *αγαθοποιησαι ABacυς, τι αγαθον* (bene) *ποιησαι Dbd* *κακοποιῆσαι*] male facere *ad*, male *bc* 6. *σῶσαι*] *add μαλλον D* *ἀποκτεῖναι*] perdere *abc* tacuerunt *a* circumspiciens *abc* 7. *μετ οργης συνλυπουμενος D*, cum iracundia dolens *a*, cum ira indignationis (indi...... *b*) *bd*, cum indignatione c 7. 8. *επι* (in *b*) *τη πωρωσει (νεκρωσει D*, caecitatem *a*, caecitate *b*) *της καρδιας αυτων ABDPabς*, super emortua illorum corda (cordis eorum *d*) *cd* 8. *λέγει*] ait *ab*, dixit *cd* *σου om B*

rum in synagogam. et erat ibi homo habens manum (man. hab.) ari-
dam: 2 et obseruabant eum si sabbatis curaret, ut accusarent illum.
3 et ait homini habenti manum aridam Surge in medium. 4 et dicit
eis Licet sabbatis bene facere an male, animam saluam facere an
perdere? at illi tacebant. 5 et circumspiciens eos cum ira, contristatus
super caecitatem cordis eorum, dicit homini Extende manum tuam.

ἐξέτεινεν, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ. [6]*καὶ ἐξελθόντες οἱ Φα-*
ρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ᾽ αὐ-
τοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.
[7]*Καὶ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν*
θάλασσαν, καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν [αὐ-
τῷ], καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας [8]*καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς*
Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ [οἱ] περὶ Τύρον καὶ Σι-
δῶνα, πλῆθος πολύ, ἀκούοντες ὅσα ἐποίει ἦλθον πρὸς αὐτόν.
[9]*καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ*

4. *ἀνεχώρησεν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ*   8. *ἃ ἐποίει*

1. *απεκατεσταθη* **ABP**, *αποκατεσταθη* **Dς**, *αποκατεστη* **C**   *αυτου* **ABCP**, *αυτου* (illi) *ευθεως* **Dd**, eius (ei *c*) sicut et (*om b*) alia (altera *c*) *abc*, *αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη* *ς*   *και εξελθοντες* **AB Pς**, *εξελθοντες* (exeuntes *c*) *δε* (*add* inde *c*) **D***bc*, et protinus exierunt *a*   **2.** *ευθεως* **APς**, *ευθυς* **BC** = *om* **D***abc*   *συνβουλιον* **D**   *εποιουν* **AP***bcd***ς**, *εποιησαν* **C**, *ποιουντες* **D***a*, *εδιδουν* **B**   *κατ᾽ αὐτοῦ*] de eo *a*, *om bc*   **3.** perderent illum *a*   **4.** *και ο* **ABP***v***ς** = *ο δε* **D***abc*   *ανεχωρησεν* **BCD***a***ς**, *ante μετα των* **AP***bc*   *εις* **DP**, *προς* **ABς**, ad *abcd*   **5.** *πολυ πληθος* **ABPς**, *πολυς οχλος* **D**, multa turba *bcd*, cum .udisset t..ba magna *a*   **5. 6.** *απο της γαλιλαιας ηκολουθησεν* (*-σαν* *ς*) *αυτω* (*om* **B**) *και απο της ιουδαιας* **ABPς**, *απο της γαλιλαιας και απο της ιουδαιας ηκολουθησαν* **C**, *απο της γαλειλαιας και της ιουδαιας* **D***ac*, a iudaea et galilaea *b*   **6.** ierosolymis *c*   **6. 7.** *και της ιδουμεας* **D**, et ab idumaea *d*, *om c*   **7.** *περαν* **ABPς**, trans *ad*, a trans *c*, e trans *b*, *οι περαν* **D**   *οι περι* **ADPς**, qui circa *a*, *περι* **BC**, circa *d*, de circa *c*, a *b*   *και οι περι σιδωνα* **D**, et circa sidonem *d*, et a sidone *b*   **8.** *πληθος πολυ* (magna *d*) *ακουοντες* **B***d*, *πληθος πολυ ακουσαντες* **ADPς**, sequebantur illum audientes *bc*, *om a*   *οσα* **ABP***bcd***ς**, *α* **CD***av*   *ποιει* **B**   *ηλθαν προς αυτον* **D**, *om bc*   **9.** *και ειπε* **B**, tunc dixit iesus *c*   *πλοιαριον* **ADP***bc***ς**, in navicula *ad*, *πλοιαρια* **B**   deserviret sibi *b*, sibi deserviret (deservirent *a*) *acd*

et extendit, et restituta est manus illi. [6](26,4) exeuntes autem statim
Pharisaei cum Herodianis (Erod.) consilium faciebant aduersus eum,
quomodo eum perderent. [7]et Iesus cum discipulis suis secessit ad
mare, (27,1) et multa turba a Galilaea et Iudaea secuta est eum,
[8]et ab Hierosolymis (Hierus.) et ab Idumaea et trans Iordanen et qui
circa Tyrum et Sidonem, multitudo magna, audientes quae faciebat
uenerunt ad eum. [9]et dixit discipulis suis ut [in] nauicula sibi de-

διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν· [10]πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. [11]καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν, προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἔκραζον λέγοντα ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. [12]καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσιν [, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι]. [13]Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. [14]καὶ ἐποίησεν δώδεκα ἵνα ὦσιν μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν [15]καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ ἐκβάλ-

1. *ἵνα μὴ*] uti ne *d*, ne *abc* *θλιβωσιν αυτον* (*add πολλοι D*) *ABDPvς* = eum (*add* multi *a*) conprimerent *ab*, affligeretur *c* curabat enim multos *a* *ἐθεράπευσεν ABDPς* = curabat *abc* 2. *αὐτῷ*] in eum *abcd*, *εν αυτω D* *ἅψωνται*] *add και A* 3. *καὶ*] sed et *bc* *τὰ utrumque om D* *ὅταν*] cum *abcd*, *οταν ουν D* viderent (-ret *d*) illum *bd* *εθεωρουν BCD*, *εθεωρει APς* *προσεπιπτον* (*-πταν B?*) *ABCD et P?*, procidebant *ac*, procedebant *bd*, *προσέπιπτεν ς* 4. *αὐτῷ*] ante ei *b* *εκραζον ABCD*, *ἔκραζε ς* *λεγοντες D* *οτι ABς* = *om Dabc* *σὺ εἶ*] *add ο χριστος C*, hic est *b* 5. *πολλὰ om bc* *αυτον φανερον* (palam *a*) *ποιησωσιν* (*ποιωσιν D*) *BDaς*, eum manifestarent *b*, *φανερον αυτον ποιησωσιν AP*, alicui (*om d*) manifestarent illum *cd* 5. 6. *οτι ηδεισαν τον χριστον αυτον ειναι* (eum christum esse *a*, eum *b*) *Cab*, *om ABDPcς* 6. *και αναβαινει ABDς*, *και ανεβη P*, et ascendit *a*, et ascendens *c*, ascendens autem *b* *καὶ alterum om bc* 7. *προσκαλειται* (*-τε A*) *ABDPς*, vocavit (conv. *ac*) ad se *abcd* *ἤθελεν*] = voluit *abcd* *αὐτός om c* *απηλθον ABς*, *απηλθεν pr A* = *ηλθον Dabcv* 8. *δωδεκα* (*add ους και αποστολους ωνομασεν B*) *ινα ωσιν μετ αυτου ABPς*, *ινα* (eos ut *c*) *ωσιν ιβ μετ αυτου Dac*, XII ut secum essent *b* 8. 9. *καὶ ἵνα . . . κηρύσσειν om c* 8. *ἵνα alterum om B* *αποστελη pr D* 9. *κηρύσσειν*] *add το ευαγγελιον Db* *εχειν ABς*, haberent *a*, *εδωκεν αυτοις Dbc* *θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ ADPabcς*, *om B* curandi *abc* eicere *bc*, eiciendi *a*

seruiret (-rent) propter turbam, ne conprimerent (comp., -prem.) eum: [10]multos enim sanabat, ita ut inruerent in eum, ut illum tangerent, quotquot [autem *L*] habebant plagas. [11]et spiritus inmundi, cum illum uidebant, procidebant ei (28,8) et clamabant dicentes Tu es filius dei. [12]et uehementer comminabatur eis ne manifestarent illum. [13](29,2) et ascendens in montem uocauit ad se quos uoluit ipse, et uenerunt ad eum. [14]et fecit ut essent duodecim cum illo, et ut mitteret eos praedicare (pr. eos *L*), [15]et dedit illis potestatem curandi

λειν τὰ δαιμόνια. [16]καὶ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον· [17]καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανηργές, ὅ ἐστιν υἱοὶ βροντῆς· [18]καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖον καὶ Σίμωνα τὸν καναναῖον [19]καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριὼθ ὅς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον, [20]καὶ συνέρχεται πάλιν ὁ ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μηδὲ ἄρτον φαγεῖν. [21]καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ᾽ αὐ-

1. *ὄνομα τῷ Σίμωνι*

1. *δαιμονια ADPbς, δαιμονια και εποιησεν τους δωδεκα B,* daemonia et circumirent (-euntes *c*) praedicantes (-carent *c*) evangelium *ac* *τω (om D) σιμωνι ονομα ADPabς, ονομα τω σιμωνι BCc* petrum *a*, petrus *bcd* **2.** *τον ιακωβον του ζεβ. και τον ιωαννην τον D* *του BDPς, αυτου A, om C* **3.** *καὶ . . . ὀνόματα]* communiter autem vocavit (conv. *c*) illos *bc* *ονομα D,* nomina *d* *βοανηργες AB, βοανεργης CD, Βοανεργὲς ς,* boanerges *bc*, beanerges *a*, boanges *d* *υἱοὶ]* filius *ad* tonitrui *abcd* **4.** *καὶ ἀνδρέαν καὶ]* erant autem (*add* hi *b*) simon et andreas iacobus et iohannes *bc* philippus *bc* barthilomaeum *d*, bartholomaeus *c*, bartolomeus *b* *και μαθθαιον D, και ματθαιον Aς,* et mattheum *d*, mattheus *b*, iudas et matthaeus *c* **5.** et (*om c*) thomas *bc* et (*om b*) iacobus *bc* *θαδδαιον ABυς,* taddeus *c*, *λεββαιον D et a?,* lebbaeus *b*. *λευὶν Origen? vide ad p.* 194,3 **6.** *καὶ σίμωνα]* simon *bc* *καναναιον BD,* chananaeum *a*, cananeus *b*, chananeus *c*, *κανανειτην Aς* *ιουδας Dbc* *ισκαριωθ BC, σκαριωθ Db,* scariotha *c*, scariot *a*, *ισκαριωτην Aς* **8.** *καὶ . . . οἶκον om c* *ερχονται ABυς, εισερχονται D,* venit iterum *b* *συνέρχεται]* venit *c* *πάλιν om b* *ο ABD, om ς* *ὄχλος] add* ad eum *c* **9.** *αὐτοὺς om D* *μηδε (μήτε ς) αρτον AB adς,* nec panem quidem *b*, *μητε αρτους D,* panem *c* *και ακουσαντες οι παρ αυτου ABυς = και οτε* (et cum *c*, quod ut *ab*) *ηκουσαν περι αυτου οι γραμματεις και οι λοιποι* (pharisaei *c*) *Dabc*

infirmitates et eiciendi daemonia. [16](30,2) et inposuit (imp.) Simoni nomen Petrus: [17]et Iacobum Zebedaei et Iohannem fratrem Iacobi, et inposuit (imp.) eis (quibus inposuit *F*) nomina Boanerges (Boanarges), quod est filii (fili) tonitrui: [18]et Andream et Philippum et Bartholomaeum et Matthaeum et Thomam et Iacobum Alphaei et Thaddaeum (Ta., -tth., -eum) et Simonem Chananaeum [19]et Iudam Scarioth (-ot *L*) qui tradidit illum. (31,10) et ueniunt ad domum, [20]et conuenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare. [21]et cum

τοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι ἐξέστη. [22]*καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.* [23]*καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς Πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν;* [24]*καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη.* [25]*καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται ἡ οἰκία ἐκείνη σταθῆναι.* [26]*καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει.* [27]*οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυ-*

7. *οὐ δυνήσεται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη.*

1. *κρατησαισαι pr D*, tenere *ac*, ut tenerent *b* 1. 2. *ὅτι ἐξέστη . . . ὅτι om c* 1. *εξεστη ABυς = εξεσταται (εξεσται corr) αυτους D*, exentiat eos *abd* 2. *οἱ ἀπὸ*] et qui ab *a* *ἔλεγον*] disc..... *a* *βεελζεβουλ ADaς*, belzebul *b*, *βεεζεβουλ B*, beelzebub *c* 3. *καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων*] = principem daemoniorum et per illum *abc* 4. convocans eos *a* *εν παραβολαις* (in parabolam *d*) *ελεγεν αυτοις* (*ελεγεν ο κυριος ιησους D*) *ABDυς* = ait iesus in parabolis *b*, dicebat illis iesus in parabolam *c*, dicebat illis in parabolis dominus iesus *a* 5. *εκβαλειν D* 5. 6. in se (semetipsum *c*) dividatur *abcd* 6. *ἡ βασιλεία ἐκείνη*] regia illa *d*, *om b* 7. super se (semet ipsam *d*) divisa fuerit (dividatur *d*) *ad*, in semet ipsa (ipsam *c*) dividatur (dispertiatur *c*) *bc* *δυναται ADbcς*, *δυνησεται Baυ* *η οικια εκεινη σταθηναι* (*στηναι B*, *εσταναι D*) *BCDcυ*, *σταθηναι* (stare *a et ante οὐ δύναται b*) *η οικια εκεινη Aabς* 8. *εἰ*] *εαν D* *ανεστη εφ εαυτον και μεμερισται* (*εμερισθη B*) *ABς* = *σαταναν εκβαλλει μεμερισται* (*μεμερισθαι pr D*, dispertitus *ab*, dispertitur *d*) *εφ εαυτον* (super se *ad*, in se *b*, regnum illius *c*) *Dabc* *δύναται*] poterit *b* 9. *σταθηναι Aς*, *στηναι B*, stare *c*, *σταθηναι η βασιλεια αυτου Dab* *αλλα το τελος εχει D*, *om b* *ουδεις* (*add* autem *ad*) *δυναται ADabcd*, *αλλ* (*om ς*) *ου δυναται ουδεις Bς* 9 *seq. τα σκευη του ισχυρου* (eius qui for-

audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim quoniam in furorem uersus est. [22](32,2) et scribae qui ab Hierosolymis (Hierus.) descenderant (discend.) dicebant quoniam Beelzebub (Behelz., Belz. *L*) habet, et quia in principe daemoniorum (daemonum *L*) eicit daemonia. [23](33,2) et conuocatis eis in parabolis dicebat illis Quomodo potest satanas satanan eicere? [24]et si regnum in se diuidatur, non potest stare regnum illud (illius *L*). [25]et si domus super semet ipsam dispertiatur, non poterit domus illa stare. [26]et si satanas consurrexerit in semet ipsum, dispertitus est et non poterit (potest *F*) stare, sed finem habet. [27]nemo potest uasa fortis, ingressus in domum, di-

ροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. [28]*ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ βλασφημίαι, ὅσα ἂν βλασφημήσωσιν·* [29]*ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου ἁμαρτήματος.* [30]*ὅτι ἔλεγον Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.*

[31]*Καὶ ἔρχονται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἑστῶτες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν, καλοῦντες αὐτόν.* [32]*καὶ ἐκάθητο*

tis est *b*) *εισελθων* (intrare *a*) *εις την οικιαν αυτου* (= *om Dbc*, et *a*) *διαρπασαι* (*ante εἰσελθὼν bc*) *ADabcς*, *εις την οικιαν του ισχυρου εισελθων τα σκευη αυτου διαρπασαι BC* 1. *πρῶτον*] prius *abc* 2. ipsum fortem *b* *δήσῃ*] alligaverit *b*, ligaverit *c*, alliget *ad* *διαρπασει Babcdvς*, *διαρπαση A*, *διαρπαζει D* amen amen *c* 3. omnia dimittuntur *d*, remittentur omnia *c* 3.4. *τοις υιοις των ανθρωπων τα αμαρτηματα* (*τὰ ἁμ. ante τοῖς υἱοῖς ς et ante ἀφεθήσεται Cypr*) *και αι* (*om Dς*) *βλασφημιαι* (*βλασφημια pr D*, blasphemiae *d*) *ABCDabdς Cypr* 18 314, peccata et blasphemiae filiis hominum *c* 4. *οσα* (*οσας Aς*, quaecumquae *d*) *αν* (*εαν BC*) *βλασφημησωσιν ABDdς* = *om abc Cyprian* 4.5. *ος δ αν ABς*, qui autem *abc Cypr*, *οσαν δε τις D*, si quis autem *d* 5. in spiritu sancto *c* *εἰς om Dab, sed habet d* *ἔχει*] habebit *c* habebit remissam *Cypr* 18, remittetur illi *Cypr* 314 5.6. *εις τον αιωνα ABcς*, *om Dab Cyprian* 6. *αλλα AD*, *αλλ Bς* *ἔνοχός*] *ενος D* *εστιν ABbς Cypr* 18, *εσται Dac Cypr* 314 *αμαρτηματος B*, *αμαρτιας D*, peccati *a Cypr*, delicti *bcd*, *κρισεως Aς* 7. *πνευμα ακαθαρτον εχει ABvς*, *πν. ακ. εχειν αυτον* (*om D*) *CDd*, eum spiritum imm. habere *abc* 8. *και ερχονται* (venerunt *c*) *BCcv*, *και ερχεται Dab*, *ερχονται ουν Aς* *η μητηρ αυτου και οι αδελφοι αυτου* (*om a*) *BCDabc*, *οι αδελφοι αυτου* (*om ς*) *και η μητηρ αυτου Aς* 8.9. *εξω εστωτες* (*εστηκοντες an στηκοντες B*) *ABDabcς*, *στηκοντες εξω C?* 9. *καλουντες BC*, vocantes *bc*, *φωνουντες Dς*, *ζητουντες A*, *om a* *αὐτὸν om a* *καὶ ἐκάθητο*] et sedebat *b*, et sedentes *c*, et *a*

ripere, nisi prius fortem alliget, et tunc domum eius diripiet (der. *L*). [28](34,2) amen dico uobis quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata et blasphemiae quibus blasphemauerint: [29]qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum, non habet remissionem in aeternum, sed reus erit aeterni delicti. [30]quoniam dicebant Spiritum inmundum habet. [31](35,2) Et ueniunt mater eius et fratres, et foris stantes miserunt ad eum, uocantes eum. [32]et sedebat circa eum turba. et dicunt

περὶ αὐτὸν ὄχλος. καὶ λέγουσιν αὐτῷ Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσίν σε. [33] *καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου;* [34] *καὶ περιβλεψάμενος τοὺς περὶ αὐτὸν κύκλῳ καθημένους λέγει Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.* [35] *ὃς ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.*

[1] *Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ συνάγεται πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς*

2. 3. *καὶ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς λέγει* **3.** *μου ἢ οἱ*

1. *περι αυτον οχλος* **ABC**, circa (ad *b*) eum turba (turbae *c*) **bcd**, *ὄχλος περὶ αὐτόν ς, προς τον οχλον* **D**, turbae *a* *και λεγουσιν* **BCDb**, *ειπον δε* (*om ac*) **Aacς** **2.** *σου prius om a?b* *και αι αδελφαι σου* **ADabc**, *om* **Bυς** *ζητοῦσίν σε*] = stantes quaerunt te videre *c*, stant quaerentes te (quaer. loqui tecum *b*) *ab*
2. 3. *και απεκριθη αυτοις λεγων* (*om a*) **ADaς**, ad ille respondit et dixit *b*, *και αποκριθεις αυτοις λεγει* **Bυ**, qui respondens dixit illis *c*
3. *και prius* **BCabυ**, *η* **ADcς** *οἱ*] qui sunt *ac*, *om* **D** *μου alterum om* **BD** (non *d*) *καὶ om* **B** **4.** circumspiciens *bc*, respiciens *a* *τους περι αυτον κυκλω* **BC**, *κυκλω τους περι αυτον* **Aς**, *τους κυκλω* **D**, eos (*om d*) qui in circuitu eius (*om b*) **bcd**, qui circa eum *a* *λεγει* **ABς**, ait *b*, *ειπεν* **Dac** *ιδου* **AD**, *ιδε* **Bς**
5. *ος αν* **B**, qui *b*, et quicumque (qui *c*) *ac*, *ος γαρ αν* **Dς** *τα θεληματα* **B** **6.** *οὗτος*] hic est *a* *αδελφος μου* **ABacς**, *μου* (mihi *b*) *αδελφος* **Dbd** *αδελφη* **ABDb**, *add μου* **aυς** mater mea *a* **7.** *παλιν ηρξατο* **ABυς** = *ηρξατο παλιν* **Dabc** *παρὰ*] *προς* **D**, ad *abcd* *συναγεται* **BC**, *συνηχθη* **Dabcς**, *συνηχθησαν* **A** **8.** *ὄχλος*] *ο λαος* **D**, turba *abcd* *πολυς* **ADbcς**, *πλειστος* **BC**, magna *a* *εις το* (*το om* **B**?) *πλοιον* (in naviculam *a*, in navi *d*) *εμβαντα* (*ενβ.* **D**, ascenderet et *ac*) **BCDabcυ**, *εμβαντα εις το πλοιον* **Aς** *καθησται pr* **D**, sederet *ab*, sedens *c*
9. *εν τη θαλασση* **ABυς**, *περαν* (circa) *της θαλασσης* **Dd**, ad (proxime *c*) litus *bc*, circa litus maris *a* *προς την θαλασσαν* **ABς**, circa mare *ad*, *περαν της θαλασσης* **D**, in litore *bc* *ἐπὶ τῆς*

ei Ecce mater tua et fratres tui foris quaerunt te. [33] et respondens eis ait Quae est mater mea et fratres mei? [34] et circumspiciens eos qui in circuitu eius sedebant ait Ecce mater mea et fratres mei. [35] qui enim fecerit uoluntatem dei, hic frater meus (m. fr.) et soror mea et mater est. [1] (36,2) et iterum coepit docere ad mare. et congregata est ad eum turba multa, ita ut in nauem ascendens sederet in mari: et omnis turba circa mare super terram erat. [2] et docebat

ἦν. 2καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς
ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ 3Ἀκούετε. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων σπεῖραι.
4καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ
ἦλθεν τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγεν αὐτό. 5καὶ ἄλλο ἔπεσεν ἐπὶ τὸ
πετρῶδες [καὶ] ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ εὐθὺς ἐξανέτειλεν
διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος τῆς γῆς, 6καὶ ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, ἐκαυματίσθη καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν ἐξηράνθη. 7καὶ ἄλλο ἔπεσεν
εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ συνέπνιξαν αὐτό,

4. ἄλλο δὲ   6. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθησαν
8. ἐπὶ τὰς

γῆς] = om Dabc 1. *ην ADabς, ησαν BCd*, staret *c* *πολλα ABaς, πολλαις D, om bc* *καὶ ἔλεγεν]* dicens *bc* 1. 2. *αὐτοῖς ... αὐτοῦ om bc* 2. *ακουσατε C, om c* *ὁ σπείρων]* seminans *c*, qui seminat *a*, seminator *bd* *σπειραι B*, seminare *abcd*, *του σπειραι Aυς, om D* 3. *εγενετο ABaς, om Dbc* *εν τω σπειραι D*, dum (cum *ab*) seminat *abcd* *ὃ μὲν]* aliut *bc*, quoddam *ante παρὰ a* *παρὰ]* iuxta *a*, secus *c*, circa *bd* 4. *ηλθαν D* *πετεινα ABCbc, add του ουρανου Daς* *κατεφαγαν D* *και αλλο (αλλα D) BCDad, αλλο δε Acς*, aliud *b* *επεσαν επει D* 4. 5. *το πετρωδες ABς*, petrosam terram *a*, *τα πετρωδη Dbc*, loca petrosa *d* 5. *και οπου B et a?, οπου Aυς, και οτι Dbc* non erat terra multa *a* *και ευθυς (-θεως Aς) ABCDacς, om b* *εξανεστειλεν pr D* 6. *δια το μη εχειν βαθος της γης (την γην D, γης Aς) ABDς*, quoniam (propter quod *d*) non habebat (habuit *d*) altitudinem terrae *ad*, *om bc* 6. 7. *καὶ ὅτε ... ἐξηράνθη]* et quia non habebat radicem facto aestu exaruit *c*, et cito aruit ab aestu quia non habebat radicem *b* 6. *και οτε ανετειλεν ο ηλιος BCDdυ, ηλιου δε ανατειλαντος Aaς* *εκαυματισθη Adυς, εκαυματισθησαν BDa* 7. *καὶ ... ῥίζαν]* quia non habebant radicem et *a* *ἐξηρανθησαν D*, exaruit *ad* *καὶ alterum om b* 8. *εις τας ακανθας ABdυς*, in spinis *ac*, *επι* (supra) *τας ακανθας CDb* *ἀνέβησαν]* creverunt *a* *συνέπνιξαν αὐτὸ]* suffocatum est *c*

illos in parabolis multa, et dicebat illis in doctrina sua 3Audite. ecce exiit seminans ad seminandum. 4et dum seminat, aliud cecidit circa uiam, et uenerunt uolucres et comederunt illud. 5aliud uero cecidit super petrosa (petrosam) ubi non habuit terram multam, et statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terrae, 6et quando exortus est sol, exaestuauit (exaestuabit) et [eo *om L*] quod non haberet radicem exaruit. 7et aliud cecidit in spinas, et ascenderunt

καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. 8 *καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξανόμενον, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα καὶ ἓν ἑξήκοντα καὶ ἓν ἑκατόν.* 9 *καὶ ἔλεγεν Ὃς ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.* 10 *καὶ ὅτε ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτων αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν.* 11 *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς Ὑμῖν δέδοται τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται,* 12 *ἵνα βλέποντες βλέπωσιν καὶ μὴ ἴδωσιν, καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν καὶ μὴ συνιῶσιν, μή ποτε ἐπιστρέψωσιν καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς [τὰ ἁμαρτήματα].* 13 *καὶ*

1. *και αλλο ADabς, και αλλα BC,* aliud autem c 2. *εδιδοσαν C,* dat *bd* *και αυξανομενον (-να B?, αὐξάνοντα ς) ABCDς,* et crescentem (incr. *b*) *bcd, om a* *εφερεν ABcvς, εφερον C, φερει D,* adferet *bd,* adferentem cum incremento *a* 3. *εν ter ADabvς, εις ter B,* fructum ... aliud ... aliud c *τριάκοντα]* $\overline{λ}$ *D,* xxx *ab,* tricesimum c *καὶ primum et secundum om c* *ἑξήκοντα]* $\overline{ξ}$ *D,* LX *ab,* sexagesimum c *ἑκατόν]* $\overline{ρ}$ *D,* c *a,* centesimum bc *ελεγεν ABCDabcv, add αὐτοῖς ς* *ος εχει BD, ο εχων Aς* 4. audiendi *abc* *ἀκουέτω] add και ο συνειων* (qui intellegit *a*) *συνειετω Dab* *και οτε BCDabc, οτε δε Aς* esset singularis (seorsum *a*) *abcd* *ηρωτων AB, ηρωτουν C, επηρωτων D,* interrogabant *ab, ἠρώτησαν cdς* 5. *οι περι αυτον συν τοις δωδεκα την παραβολην (τας παραβολας BC) ABς = οι μαθηται αυτου τις* (quaenam *a, add* esset *abc*) *η παραβολη αυτη* (haec parabola *a*) *Dabc* 5. 6. *και ελεγεν (λεγει D,* dicit *a,* ait *bd*) *αυτοις ABDabdς,* quibus ipse dixit c 6. *δεδοται AB = add γνωναι Dacς,* datum cognoscere *b* *το μυστηριον ante δεδοται B* 7. *τοις εξω ADς, τοις εξωθεν B* *τα (om D) παντα ABDaς, om bc* *γεινεται ABvς = λεγεται Dabc* 8. *βλέπωσιν ... ἴδωσιν] μὴ βλέπωσι Orig 1,114 125* *ἀκούωσιν καὶ om a* *συνιωσι B, συνωσιν pr D* 9. convertantur (rev. *a*) *abcdv* *αφεθη Bς Orig 1,125, αφαιθησεται A Origen 1,114,* dimittantur *a,* remittantur (-tatur *b*) *bc, αφεθησομαι pr D, αφησω corr D,* demittam *d* *τα αμαρτηματα ADacς, om BCb Orig*

spinae et suffocauerunt illud (illut), et fructum non dedit. 8 et aliud cecidit in terram bonam, et dabat fructum ascendentem et crescentem, et adferebat unum triginta et unum sexaginta et unum centum. 9 et dicebat Qui habet aures audiendi, audiat. 10 et cum esset singularis, interrogauerunt eum hi qui cum eo erant [cum *L*] duodecim parabolam (parabolas *L*). 11 et dicebat eis Vobis datum est scire mysterium regni dei: (37,1) illis autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt, 12 ut uidentes uideant et non uideant, et audientes audiant (audient) et non intellegant, ne quando conuertantur et dimittantur eis

λέγει αὐτοῖς Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην, καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; [14]*ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει.* [15]*οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.* [16]*καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν,* [17]*καὶ οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσίν, εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθέως σκανδαλίζονται.* [18]*καὶ ἄλλοι εἰσὶν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι· οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες,*

5. *ἐσπαρμένον ἐν αὐτοῖς.*

1. *λέγει*] ait *bcd*, dixit *a* *ταύτην τὴν παραβολὴν ab* 2. *γνωσεσθαι AD* *ο σπειρων ABDυς* = qui loquitur *abc* *σπείρει*] ipse est qui seminat c 3. *εἰσιν ... ὁ λόγος*] = sunt qui secus (iuxta *b*) viam seminati sunt (seminantur *b*) qui neglegenter verbum suscipiunt *ab*, qui seminantur circa viam ipsi sunt qui negligunt verbum suscipientes *c* *οπου ABς, οις Dd* *καὶ*] *οι B* *ὅταν*] cum *abc* 4. *ακουωσιν pr D, ακουσωσιν corr pr D*, audierint *abcd* *ευθεως ADς, ευθυς BC*, confestim *ab et post ἔρχεται c* *αιρει ABυς*, tollit *ab*, *αφιρει D*, auferet *cd*, *αρπαζει C* 5. *εν ταις καρδιαις* (in corde *b*, in corda *d*) *αυτων Dabdς, απο της καρδιας αυτων A, εν αυτοις Cc, εις αυτους B* *εισιν ομοιως AB υς, ομοιως εισιν C, εισιν Dabc Origen* 1,308[d] 6. *σπειρόμενοι*] = seminati sunt *ab et ante ἐπὶ c* *ὅταν*] cum *abc* *ευθυς* (*ευθεως Aς*) *ABCabς Orig, om Dc* 7. *αὐτόν om Orig* *ἐν ἑαυτοῖς*] in se *ac et ante ῥίζαν b* 8. sunt temporales *c* orta deinde praessura *a* *εἶτα*] *ἐπὰν Orig?* *ἢ*] *και Dc* 9. *ευθεως* (*ευθυς BC*) *ABCDcς Orig, ante διὰ τὸν b* *σκανδαλισθησονται Dd* *αλλοι BDbc, ουτοι Aς* *εισιν ABDυς* = *om bc* 9. 10. in spinis *c* 10. seminantur *c*, seminati sunt *b* *οὗτοί εἰσιν om A et corr C* *λόγον*] bervum *b* *ακουοντες Aς*, audiunt *bcd*, *ακουσαντες BCD*

peccata. [13]et ait illis Nescitis parabolam hanc, et quomodo omnes parabolas cognoscetis? [14](38,2) qui seminat, uerbum seminat. [15]hi (hii) autem sunt qui circa uiam, ubi seminatur uerbum, et cum audierint, confestim uenit satanas et aufert uerbum quod seminatum est in cordibus (corda *L*) eorum. [16]et hi (hii) sunt similiter qui super (supra) petrosa seminantur, qui cum audierint uerbum, statim cum gaudio accipiunt illud (illut), [17]et non habent radicem in se, sed temporales sunt, deinde orta tribulatione et persecutione propter uerbum confestim scandalizantur. [18]et alii sunt qui in spinis seminan-

[19]*καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσιν τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.* [20]*καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον καὶ παραδέχονται καὶ καρποφοροῦσιν ἓν τριάκοντα καὶ ἓν ἑξήκοντα καὶ ἓν ἑκατόν.* [21]*Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς Μή τι ἔρχεται ὁ λύχνος ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην, οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῇ;* [22]*οὐ γάρ ἐστίν [τι] κρυπτόν, ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ.* [23]*εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.* [24]*Καὶ ἔλε-*

1. *αι μεριμναις* **D** = per sollicitudines *b*, sollicitudinibus *c* *του αιωνος* (*add τουτου Aς*) **ABCvς** = *του βιου* **D**, victus *d*, victi *c*, vitae *b* *η απατη* **ABvς**, *απαται* (errores) **Dd** = in errore *b*, delectationibus *c* *πλουτου* **ABvς** = *κοσμου* (mundi) **Dcd**, saeculi *ab* 1. 2. *και αι περι τ. λ. επιθυμιαι* **ABvς** = *om* **Dabc** 2. *εἰσπορευόμενοι*] = simul euntes (incedentes *d*) *abd*, abalienati *c* *συνπνειγουσιν* **AD** 3. *ακαρπος γινεται* **ABvς** = *ακαρποι γεινονται* (efficiuntur) **Dbc** *ουτοι* **ADbcς** *Orig* 1,308*f*, *εκεινοι* **BC** *επι καλην γην* **C** 4. *σπαρέντες*] ceciderunt *c* *ἀποδέχονται* *Orig*, eum excipiunt *b* 5. *λ* **D**, xxx *b*, tricesimum *c* *ἓν alterum om* **B** *ξ* **D**, LX *b*, sexagesimum *c* *ἓν ultimum om* **B**, alium *b* *ρ̄* **D**, centesimum *bc* dicebat autem *b* 6. *αὐτοῖς*] *add οτι* **B** *ερχεται ο λυχνος* **BCv**, *ο λυχνος ερχεται* **Aς**, *απτεται* (accenditur *c*) *ο λυχνος* **D**, adfertur lucerna *b* *ἵνα*] et *d* *τεθῇ*] ponitur *d* 7. *ουχ* **ABvς**, *και ουχ* **D** = sed *bc* *ἵνα om cd* *ἐπὶ*] *υπο pr* **B** *τεθη* **BCD**, ponatur *bd*, ponitur *c*, *επιτεθη* **Aς** *τι* **Acς**, *om* **BDb** 8. *εαν μη ινα* **B**, *αλλ ινα* **Db**, *εαν* (*ὃ ἐὰν ς*) *μη* **AC**, quod non *c* *ἐγένετο*] factum *c* *αλλ* (*αλλα* **A**) *ινα* **ABDbς**, quod non *c* 9. *εις φανερον ελθη* **Abcvς**, *ελθη εις φανερον* **CD**, *φανερωθη* **B** *ει τις* **ABDς** = qui *bc* 9 *seq.* et iterum dicebat illis iesus *c*

tur: hi sunt qui uerbum audiunt, [19]et erumnae (erumna) saeculi et deceptio diuitiarum et circa reliqua concupiscentiae intro euntes suffocant uerbum, et sine fructu efficitur. [20]et hi (hii) sunt qui super (supra) terram bonam seminati sunt, qui audiunt uerbum et suscipiunt et fructificant unum triginta et unum sexaginta et unum centum. [21](39,2) et dicebat illis Numquid uenit lucerna ut sub modio ponatur aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur? [22](40,2) non enim est aliquid absconditum (absc. al. est) quod non manifestetur, nec factum est occultum, sed ut in palam ueniat. [23]siquis habet aures audiendi, audiat. [24](41,2) et dicebat illis Videte quid audiatis.

γεν αὐτοῖς Βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσε-
ται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν· [25]*ὃς γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ,*
καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. [26]*Καὶ ἔλεγεν*
Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν
σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, [27]*καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέ-*
ραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός.
[28]*αὐτομάτη ἡ γῆ καρποφορεῖ πρῶτον χόρτον εἶτα στάχυν, εἶτα*
πλήρης σῖτος ἐν τῷ στάχυϊ. [29]*ὅταν δὲ παραδοῖ ὁ καρπός, εὐθέως*
ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός. [30]*Καὶ ἔλεγεν*

1. *τί*] *τα D*, (quid *d*)   in qua enim *b*   *μετριται A*, mensi fueritis c *Cypr* 211 314, metieritis *bd*   remetietur *d*, et demensurabitur *b*, in eadem (ea *Cypr*) remetietur *c Cypr*   2. *και προστεθησεται υμιν* (*add τοις ακουουσιν Aς*) *ABCcς*, *om Db*   *εχει BC abcd*, *αν εχει D*, *αν εχη Aς*   *δοθήσεται*] *προστεθησεται D*   3. *καὶ ὃ . . . αὐτοῦ*] etiam . . . . au . . retur . . . *a*   4. *εαν Aabcdς*, *αν C*, *om BD*   *βαλη* (mittat) *τον* (*το C*) *σπορον ABabcς*, *σπορον βαλη* (iactet) *Dd*   5. super (in *b*) terram *bc*   *εγειρητε A*, *εγερθη D*, semen surgat *c*   nocte et die *b*, diem et noctem *c*   6. *ὁ σπόρος om c*   *βλαστα BD*, *βλαστανη Aς*, germinet *bcd*   *μηκυνεται D*, *μικυνεται B*   dum nescit ille *cd*, dum nesciat *b*   7. *αυτοματη ABC*, *οτι αυτοματη D* = *αὐτομάτη* (ultro) *γὰρ bcς Orig* 3,158   *στάχυν*] spicam *abcd*, *σταχυας D*   8. *πληρης σιτος B*, *πληρης ο σειτος D*, plenum triticum (frumentum *a*, granum *d*) *abcd*, *πληρη* (*πληρην C*) *σιτον Aς*   in spicam *d*, spicae *c*   *οταν δε ABς* = *και οταν Dacv*, cum *b*   *παραδοι* (*παραδω Aς*) *ο καρπος ABDς* = produxerit (mutaverit *c*) fructum *cd*, fructum ediderit (fecerit *a*) *ab*   *ευθεως AD*, *ευθυς BC*, protinus *a*, sic *b*, *om c*   9. mittet *c*, inm. . . . . *a*   *παρέστηκεν*] adest *bcd*, . . nit *a*   *θερεισμος D*

in qua mensura mensi fueritis remetietur (remit.) uobis, et adicietur uobis. [25](42,2) qui enim habet, dabitur illi, et qui non habet, etiam quod habet auferetur ab illo. [26](43,10) et dicebat Sic est regnum dei, quem admodum (ammodum *F*) si homo iaciat (iaceat *F*, iaciet *al*) sementem (semen) in terram, [27]et dormiat et exsurgat (exurgat) nocte ac die, et semen germinet et increscat dum nescit ille. [28]ultro enim terra fructificat primum herbam deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. [29]et cum se produxerit [fructus *om F*], statim mittit falcem, quoniam adest messis. [30](44,2) et dicebat Cui adsimi-

Τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν τίνι αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν; 31 *ὡς κόκκον σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερον ὂν πάντων τῶν σπερμάτων [τῶν ἐπὶ τῆς γῆς],* 32 *καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται μείζων πάντων τῶν λαχάνων καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.* 33 *Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν,* 34 *χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυεν πάντα.*

1. *Πῶς ὁμοιώσωμεν* 1. 2. *ἢ ἐν ποίᾳ παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν;* 4. *μεῖζον*

1. *τινι ADcς Orig* 3,446^{d}, *πως BCb* = similabimus (adsim. *a*) *ac*, adsimilavimus d, simile dicemus *b* 1. 2. *εν τινι αυτην παραβολη θωμεν B Orig*, in qua similitudine ponemus *b*, *εν ποια* (in qua *d*) *παραβολη παραβαλωμεν* (transferamus *d*) *αυτην ADd*, in quam parabolam similabimus illud *c* 2. *ως ABbς*, *ομοια εστιν D*, simile est regnum dei sicut *c* *κοκκον AC*, granum bc, *κοκκω BDς* *ος οταν ABDς*, quod cum *cd*, quod *b*, *ο οτιαν pr D* *σπαρῇ*] seminatum *b* *επι την γην D*, in terra c 3. *μικροτερον ον B*, cum sit minus *b*, *μειχροτερον εστιν pr D*, *μειχροτερος μεν εστιν corr D*, minus (minor *d*) est *cd*, *μειχροτερος Aς* *των* (*ἐστι τῶν ς*) *επι της γης* (*add εστιν A*) *ABς*, *α εισιν επι της γης* (in terra c, in terram *d*) *Dacd*, *om Cb* 3. 4. *καὶ ὅταν σπαρῇ ἀναβαίνει*] at ubi creverit c, crescit autem *b*, *om D* 4. *καὶ om c* *μειζων BD et post λαχάνων ς*, maius c, arbor maius *b*, *μειζον post λαχανων AC* 5. *σκειαν AD* 6. aves *b* *κατασκηνοιν B* 6. 7. *και τοιαυταις πολλαις παραβολαις D*, et aliis parabolis *b*, talibus parabolis *c* 7. *αὐτοῖς*] ad illos *bc*, *om D* *τον λογον ABDvς = om bc* *εδυναντο AD*, *ηδυναντο Bς* 7. 8. *χωρεις δε ADbcς*, *και χωρις B* 8. *παραβολης ABDς* = parabolis *bc* *αὐτοῖς*] ad illos *bc* *καθ D* *μαθηταις αυτου AD bcς*, *ιδιοις μαθηταις* (*add αυτου B*) *BC* 9. *επελυε* (*-λυεν corr*) *αυτας D*, exsolvebat (disserebat *c*) omnia *bc*

labimus regnum dei, aut cui parabolae conparabimus (compar., -aui-mus) illud (illut)? 31 sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quae sunt in terra, 32 et cum seminatum fuerit, ascendit et fit maius omnibus holeribus et facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra eius aues caeli habitare. 33 (45,6) et talibus multis parabolis loquebatur eis uerbum prout poterant audire, 34 sine parabola (parabolis) autem non loquebatur eis, (46,10) seorsum autem discipulis suis disserebat (deserebat) omnia.

[35]*Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας γενομένης Διέλ-*
θωμεν εἰς τὸ πέραν. [36]*καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον παραλαμβάνουσιν*
αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα πλοῖα ἦν μετ' αὐτοῦ. [37]*καὶ*
γίνεται λαῖλαψ μεγάλη ἀνέμου, καὶ τὰ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ
πλοῖον, ὥστε ἤδη γεμίζεσθαι τὸ πλοῖον. [38]*καὶ ἦν αὐτὸς ἐν τῇ πρύ-*
μνῃ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ διεγείρουσιν αὐτόν, καὶ
λέγουσιν αὐτῷ Διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; [39]*καὶ*
διεγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ Σιώπα,
πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.
[40] *καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τί δειλοί ἐστε; οὔπω ἔχετε πίστιν;* [41]*καὶ ἐφο-*

1. *λέγει*] ait bc *αὐτοῖς*] *add* iesus c 2. *εἰς τὸ πέραν*] contra bc *αφεντες* ***ABb*ς**, *αφιουσιν* (dimittunt) ... *και* ***Dcd*** *τὸν ὄχλον*] turbas c, *αυτον* ***A*** acceperunt *bd* 3. navicula *b* *και αλλα* ***Bcv***, *και αλλα δε* ***AD*ς**, et multae *b* *πλοια* (*πλοιάρια* ς) *ην* ***ABCv*ς** = naves simul erant *bc*, *πλοια πολλα* (*πλοιαι πολλαι* pr) *ησαν* ***D*** 4. = *εγενετο* ***Dbc*** *μεγαλη ανεμου* ***BDbc***, *ανεμου μεγαλη* (*μεγαλου* ***C***) ***AC*ς** *και τα* ***BCDbc***, *τα δε* ***A*ς** *επιβαλλεν* ***AB*ς**, mittebat *abcd*, *εβαλεν* ***D*** 4. 5. in naviculam *ab*, in navi cd 5. *ηδη* (*om* bcv) *γεμιζεσθαι το πλοιον* ***BCDabcv***, inpleret navem *d*, *αυτο ηδη γεμιζεσθαι* ***A*ς** *και ην αυτος* ***ADc*ς**, *και αυτος ην* ***BC***, erat autem ipse *b*, ipse autem erat *a* *εν* ***ABCDabcv***, *ἐπὶ* ς 6. *επι προσκεφαλαιου* ***D*** *διεγειρουσιν* ***AB*ς**, suscitaverunt *a*, *διεγειραντες* ***D***, excitantes bcd 6. 7. *και λεγουσιν* ***AB*ς**, dicentes *a*, *λεγουσιν* ***Dc***, dixerunt *b* 7. *οὐ μέλει σοι*] non est tibi cura eo *bc*, ... pertinet .. .. *a*?, non ad tertinet *d* pereamus *d* 8. *εγερθεις* ***D***, exurgens bcd *ειπεν* (*ειπε* ***B***) *τη θαλασση* ***ABv*ς** = *τη θαλασση και ειπεν* (et ait *b*, diceus c) ***Dbc*** *σιώπα*] = *om* bc 9. *και φιμωθητι* ***D***, commutesce *d* 10. et ait c *ουπω* ***BDac***, nondum enim *b*, *ουτως* (-*τω* ς) *πως ουκ* ***A*ς** fidem habetis c

[35](47,2) et ait illis [in *om* ***L***] illa die, cum seró esset factum, Trans-
eamus contra. [36]et dimittentes turbam, adsumunt eum ita ut erat
(erant) in naui, et aliae naues erant cum illo. [37]et facta est procella
magna uenti, et fluctus mittebat in nauem, ita ut impleretur nauis.
[38]et erat ipse in puppi super (supra) ceruical dormiens. et excitant
eum, et dicunt illi Magister, non ad te pertinet quia perimus? [39]et
exsurgens comminatus est uento et dixit mari Tace [et ***L***] obmutesce
(obmutisce *al*, ommutesce ***F***). et cessauit uentus, et facta est tran-
quillitas magna. [40]et ait illis Quid timidi estis? necdum habetis fidem?

*βήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους Τίς ἄρα οὗτός
ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;*
1 *Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώραν τῶν
Γερασηνῶν.* 2 *καὶ ἐξελθόντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλοίου, ὑπήντησεν αὐτῷ
ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ,* 3 *ὃς τὴν κα-
τοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν, καὶ οὐδὲ ἁλύσει οὐκέτι οὐδεὶς ἐδύ-
νατο αὐτὸν δῆσαι,* 4 *διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσιν
δεδέσθαι καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις καὶ τὰς πέδας*

6. *ἁλύσεσιν*

1. timore magno *abcd* ad invicem dicebant *b* 1. 2. = *τις αρα εστιν ουτος D*, quis putas est iste *c*, ..is est... *a*, ecce *b* 2. *ὅτι καὶ*] quomodo *bc*, .t *a* *ο ανεμος και η θαλασσα ABς* = venti et mare *c*, *η θαλασσα και οι ανεμοι Dab* *υπακουουσιν* (-*κουει B*) *αυτω ABbcdvς*, *αυτω υπακουουσιν C*, *υπακουουσιν D* 3. *ηλθεν C* *εἰς τὸ πέραν*] trans fretum *bc* *της θαλασσης ABcς*, *και D*, *om bd* 4. *γερασηνων BDbcv*, *γαδαρηνων Aς* *εξελθοντος* (exeunte *b*) *αυτου BCb*, *ἐξελθοντι αυτω Aς*, *εξελθοντων* (descendentibus *c*) *αυτων Dc* *πλοιου Bc*, navicula *b*, *add ευθεως* (*ευθυς C*) *ACDvς* *υπηντησεν BD*, *απηντησεν Aς* *αὐτῷ*] illis *c* 5. *εκ των μνημειων ανθρωπος ABvς* = *ανθρωπος εκ των μνημιων* (monumento *b*) *Dbc* *εν πνευματι ακαθαρτω ABDaς*, spiritum immundum habens *bc* 5. 6. *ος την κατοικησιν ειχεν ABdvς* = *ος* (et *b*) *ειχεν την κατ. Dabc* 6. *μνημασιν* (-*σι B*) *ABC*, *μνημειοις Dς*, monumentis c, monumento *b* *ουδε BCD*, *ουτε Aς* *αλυσει BCc*, *αλυσεσιν ADbς* *ουκετι ουδεις BCD*, iam quisquam *bc*, *ουδεις Aς* *εδυνατο ACDb*, *ηδ. Bς*, *post δῆσαι c*, *post αυτον Dv* 7 *sqq.* *δια το αυτον πολλακις πεδαις* (-*κεις παιδαις A*) *και αλυσεσιν δεδεσθαι και διεσπασθαι υπ αυτου τας αλυσεις και τας πεδας* (*παιδ. A*) *συντετριφθαι ABς* = *οτι πολλακις αυτον δεδεμενον πεδες και αλυσεσιν εν αις εδησαν διεσπακεναι* (quibus ligatus erat disrumpebat) *και τας πεδας συντετριφεναι* (comminuebat) *Dd*, quia saepe iam alligatus compedibus et catenis disruperat a se catenas et compedes confregit *b*, quod saepe ligatus compedibus et catenis vinctus disrupisset eas *c*

et timuerunt magno timore, et dicebant ad alterutrum (alterum) Quis, putas, est iste, quia et uentus et mare oboediunt ei? 1 et uenerunt trans fretum maris in regionem (regione) Gerasenorum. 2 et exeunti [ei] de naui statim occurrit [ei] de monumentis homo in spiritu inmundo, 3 qui domicilium habebat in monumentis, et neque catenis iam quisquam eum poterat ligare, 4 quoniam saepe conpedibus (comp.) et catenis uinctus disrupisset catenas et conpedes (comp.) comminuis-

συντετρῖφθαι, καὶ οὐδεὶς ἴσχυεν αὐτὸν δαμάσαι, 5 καὶ διὰ παντὸς
νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων
καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. 6 ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρό-
θεν ἔδραμεν καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. 7 καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ
λέγει Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω
σε τὸν θεόν, μή με βασανίσῃς· 8 ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ Ἔξελθε τὸ πνεῦ-
μα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. 9 καὶ ἐπηρώτα αὐτόν Τί ὄνο-
μά σοι; καὶ λέγει αὐτῷ Λεγιὼν ὄνομά μοί ἐστιν, ὅτι πολλοί ἐσμεν.
10 καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς

7. ἀπὸ τοῦ   ἐπηρώτησεν   9. παρεκάλουν   μὴ ἀποστείλῃ αὐτοὺς

1. και ουδεις (set nec quisquam *b*) ισχυεν αυτον (αὐτ. ἴσχ. ς) δαμασαι (δησαι *A*) *ABCbς*, και μηδενα αυτον ισχυιν δαμασαι *D*, nec quisquam valeret (posset *d*) amplius eum (eum amplius *d*) domare *cd*   1. 2. και δια . . . ημερας *ABvς*, et quod per omnem noctem et diem *a*, νυκτος δε και ημερας *Dbc*   2. μνημασιν και εν τοις ορεσιν (-σι *B*) *ABCv*, ορεσιν και εν (*om b*) τοις μνημειοις (μνήμασιν ς) *Dbς*, in monumentis *c*   κραζον *D*   3. κατακόπτων . . . μακρόθεν *om c*   lapidibus se colidens *b*   ιδων δε *ADbvς*, και ιδων *BC*   a longe iesum *b*   ἀπὸ *om A*   4. adcucurrit *bc*   αυτω *BDς*, αυτον *AC*   clamans *b*, excl. *c*   5. λεγει *ABC* = ειπεν *Dbcς*   σοί] tibi est *c*   ὑψίστου] ζωντος *A*   ὁρκίζω] precor *b*   6. αὐτῷ] *add* ο ιησου *pr D*, ο ιησους *corr D*   ἐξελθε *BDabcς*, *post* ακαθαρτον *A*   7. εκ *BDaς*, de hoc *b*, απο *Acς*   επηρωτα *BDbς*, επηρωτησεν *Aac*   αὐτὸν] eum iesus *c*   7. 8. ονομα σοι *ABC* = σοι ονομα εστιν (*om* ς) *D abcς*   8. και λεγει αυτω *ABC* = και (at ille *b*) απεκριθη (*add* λέγων ς) *Dabς*, qui respondens dixit *c*   λεγιων (*sic BC*, λεγεων *Aς Orig*) ονομα μοι εστιν (*ante* μοι *b*, *om Aς Orig et a?*) *ABabς Orig* 2,537[c], εστιν μοι ονομα λεγιων *D*, nomen mihi legio est *c*   9. και παρεκαλει *BDbς*, και παρεκαλουν *A*, rogabant autem *c*   πολλα *ABDς*, multum *bc*   αυτους (αυτα *BC*, se *dv*, eum *b*) αποστειλη *BDbdvς*, αποστ. αυτους *Ac*   9 *seq.* foras de illa regione *b*

set (conm. *F*), et nemo poterat eum domare, 5 et semper nocte ac die [in monumentis et *om F*] in montibus erat [et] clamans et concidens se lapidibus. 6 uidens autem Iesum a longe cucurrit (currit *al*, occurrit *F*) et adorauit eum. 7 et clamans uoce magna dixit Quid mihi et tibi, Iesu fili dei summi? adiuro te per deum, ne me torqueas. 8 dicebat enim illi [Iesus *F*] Exi spiritus inmunde (imm. *F*) ab homine. 9 et interrogabat eum Quod tibi nomen est? et dicit ei (qui respondens dixit) Legio nomen mihi est, quia multi sumus. 10 et deprecabatur (-bantur) [eum] multum ne se expelleret (ne exp. eos *F*)

χώρας. [11]*ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη·*
[12]*καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν [πάντες] οἱ δαίμονες λέγοντες Πέμψον*
ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. [13]*καὶ ἐπέτρε-*
ψεν αὐτοῖς [εὐθέως ὁ Ἰησοῦς]. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ
ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ
τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν [· ἦσαν δὲ] ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνί-
γοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. [14]*καὶ οἱ βόσκοντες αὐτοὺς ἔφυγον καὶ ἀπήγ-*
γειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς· καὶ ἦλθον ἰδεῖν τί ἐστιν
τὸ γεγονός. [15]*καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσιν τὸν*

1. 2. *ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένων πρὸς τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν*

1. *ἐκεῖ om d* *προς τω ορει BC et post βοσκομενων A*, iuxta (circa *cd*) montem *bd et post* magnus *c*, *πρὸς τὰ ὄρη ς* *μεγάλη om Db* *βοσκομενη BDcς*, *βοσκομενων Abd* 2. *παρεκαλεσαν Bcς*, *παρεκαλουν ADbv* *παντες οι δαιμονες Aς*, universa daemonia *a*, *τα δαιμονια Dd*, daemones *c*, spiritus illi *b*, *om BC* *λέγοντες*] *ειποντα D* (dicentes *d*) 3. in illis *a* *εισελθωμεν ABabcdvς*, *απελθωμεν D* 3. 4. *επετρεψεν αυτοις ευθεως ο ιησους Aς*, *επετρεψεν αυτοις BCbv*, *ευθεως κυριος* (*om c*) *ιησους επεμψεν αυτους εις τους χοιρους Dc*, protinus dominus iesus permisit ipsis *a* 4. 5. *και εξελθοντα τα πνευματα τα ακαθαρτα* (*τα ακ. om pr A*) *εισηλθον εις τους χοιρους ABDavς*, intraverunt autem in porcos spiritus illi inmundi *b*, qui introeuntes in porcos spiritus immundi *c* 5. 6. *καὶ ὥρμησεν . . . θάλασσαν*] et magno impetu grex praecipitatus est in marem *a*, et (*om c*) fecerunt impetu (*add* magno *c*) ire gregem per praeceps et ceciderunt in mari *bc* 6. in mari *d* *ησαν δε Aaς*, *om BDbc* *ως* $\overline{\beta}$ *B* (*immo ως* $\overline{.,\beta.}$) = suffocati sunt *abcd* 7. in mari *a*, in mare *cd*, *om b* *και οι* (*οἱ δὲ cvς*) *βοσκοντες αυτους* (*αυτος pr D*, *τους χοιρους Aς*) *ABCDcvς*, et pastores illorum *a*, hi vero qui eos pascebant *b* *απηγγειλαν ABCD*, *ἀνήγγ. ς* 8. in civitate et in agris *b* *ηλθον AB* = *εξηλθον Dbcς* ut viderent *b* 9. *τὸ γεγονός*] factum *b*, quod factum est *c*, *om d* venerunt *bc* *θεωρουσιν*

extra regionem. [11]erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus pascens: [12]et deprecabantur eum spiritus dicentes Mitte nos in porcos, ut [in] eos intro eamus. [13]et concessit eis statim Iesus. et exeuntes spiritus inmundi intro ierunt in porcos, et magno impetu grex praecipitatus est in mare ad duo milia, et suffocati sunt in mari (mare *FL*). [14]qui autem pascebant eos fugerunt et nuntiauerunt in ciuitatem (ciuitate *F*) et in agros: et egressi sunt uidere quid esset facti (factum). [15]et ueniunt ad Iesum, et uident illum qui a daemo-

δαιμονιζόμενον καθήμενον ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, τὸν ἐσχηκότα τὸν Λεγιῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν. [16]*καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων.* [17]*καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.* [18]*καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς ἵνα μετ' αὐτοῦ ᾖ.* [19]*καὶ [Ἰησοῦς] οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ Ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ ἀπάγγειλον αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκεν καὶ ἠλέησέν σε.* [20]*καὶ ἀπῆλθεν*

7. *ἀνάγγειλον*

ABDς, viderunt *c*, videntes *b* = *add αυτον* (illum hominem *c*) ***Dbcς*** 1. qui a daemonio vexabatur (vexab. a daem. *c*) ***bcd*** *καθημενον* ***BDbc***, *add και* ***Aς*** *σωφρονοῦντα*] suae mentis *b*, sanae mentis sobrium *c* 1. 2. *τον . . . λεγιωνα* (*λεγεωνα* ***Aς***) ***ABς*** = *om* ***Dbc*** 2. et timuerunt valde *c* *και διηγησαντο* ***ABvς*** = *διηγησ. δε* (etiam *b*) ***Dbc*** 3. *τω* ***ABς*** = *αυτω τω* ***D***, ei qui ***bcd*** daemonium habuerat ***bc***, vexabatur a daemoniis *a*, daemonio vexavatur *d* *καὶ alterum*] illi vero *c* 4. *ηρξαντο παρακαλειν* ***ABbς***, rogare coeperunt *c*, *παρεκαλουν* ***D*** *et a?* *αὐτὸν*] iesum *c* *απελθειν* ***ABς***, *ινα απελθη* ***Dcv***, ut non recederet *b*, ut......... *a* a finibus *c*, a (de *d*) regionibus ***bd*** 5. *εμβαινοντος* (*ενβ.* ***D***) *αυτου* ***ABD***, ascendente eum *b*, cum ascenderet iesus *c*, *ἐμβάντος αὐτοῦ ς* in nave (navi *d*) ***bd***, navem *c* *παρεκαλει αυτον* ***ABbς***, *ηρξατο παρακαλειν αυτον* (illum depraecari *c*) ***Dc*** qui (is qui *c*) a daemonio fuerat vexatus (vexabatur *c*) ***bc*** 6. *ινα μετ αυτου η* ***B?AC***, *μετ αυτου ινα η* ***B?*** = *ινα η μετ αυτου* ***D bcς*** *και ιησους* ***C***, *και* ***AB*** = *ο δε ιησους* (*ιης pr* ***D***) ***Dbcς*** *αλλα λεγει* (ait) ***ABbcς***, *και ειπεν* (ait) ***Dd*** 7. *εἰς τὸν οἶκόν σου*] domum *b* *απαγγειλον* ***B***, renuntia *b*, *αναγγειλον* ***Aς***, adnuntia ***cd***, *διαγγειλον* ***D*** 8. *σοι ο κυριος* (*θεος* ***D***) *πεποιηκεν* (*εποιησεν* ***Dς***) ***ADbcς***, *ο κυριος σοι πεποιηκεν* ***BC***, tibi fecerit dominus *a* *και prius* ***ABaς***, *και οτι* ***Db***, et quomodo *c* 8 *seq.* *καὶ ἀπῆλθεν καὶ*] ille vero egressus *c*

nio uexabatur sedentem uestitum et sanae mentis, et timuerunt. [16]et narrauerunt illis qui (quae) uiderant, qualiter factum esset ei qui daemonium habuerat, et de porcis. [17]et rogare eum coeperunt ut discederet de (a ***L***) finibus eorum. [18](48,8) cumque ascenderet nauem, coepit illum deprecari qui [a] daemonio uexatus fuerat ut esset cum illo. [19]et (Iesus autem) non admisit (ammisit ***F***, permisit *al*) eum, sed ait illi Vade in domum tuam ad tuos, et adnuntia illis quanta tibi dominus fecerit et misertus sit (est ***F***) tui. [20]et abiit et coepit prae-

καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰη-
σοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον.
[21]Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέ-
ραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασ-
σαν. [22]καὶ [ἰδοὺ] ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι Ἰάει-
ρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, [23]καὶ παρεκά-
λει αὐτὸν πολλά, λέγων ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα
ἐλθὼν ἐπιθῇς τὰς χεῖρας αὐτῇ, ἵνα σωθῇ καὶ ζήσῃ. [24]καὶ ἀπῆλ-
θεν μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς καὶ συνέθλιβον

8. καὶ ζήσεται

1. ὅσα] *a C* fecisset illi *a*, sibi fecit (fecisset *d*) *bcd* 2. καὶ] et protinus *a* εθαυμαζον *ABDaς*, mirati sunt *bc* 3. et cum transfretasset inde iterum iesus *c* εν τω (om *B*) πλοιω *ABυς* = om *Dabc* παλιν post περαν *Dab*, om *c* εἰς τὸ πέραν] in contra *a*, contra *b*, om *c* 4. συνηχθη *ABDς*, convenit *abc* πολὺς] magna *a* επ αυτον *ABς*, προς (ad) αυτον *Dab et ante* ὄχλος *c* και (et ipse *a*) ην *ABaς*, om *Dbc* παρὰ] iuxta *bc*, circa *dv*, ad *a* 5. ιδου *Acς*, om *BDab* ἔρχεται om *c* εις *ABbς*, τις *Dac* de principibus synagogae *abc*, archisynagogus *d* ὀνόματι Ἰάειρος om *Da* 6. καὶ om *c* ιδων (cum vidisset *a*, videns *b*) αυτον *ABabς*, videns iesum *c*, om *D* πίπτει] προσεπεσεν *D*, procidit *abc*, procidens *d* προς τους ποδας αυτου *ABDbcς*, illi ad pedes *a* και παρεκαλει *Bcς*, και παρακαλει *AC*, παρακαλων *Dab* 7. πολλα *ABς*, multum *a*, om *Dbc* και λεγων *Dab* ὅτι om *Dac* filiola *a*, filia *bcd* εσχατως εσχατως εχει *C*, in extremis est *abcd* 7. 8. ινα ελθων (venias et *a*) επιθης τας χειρας αυτη (αυτω τ. χειρ. *A*, αὐτῇ τὰς χ. *ς*) ινα (οπως *Aς*) σωθη (salva sit *a*) *ABaς*, sed veni impone manum tuam super eam *c*, ελθε αψαι αυτης εκ των χειρων σου ινα σωθη (salva sit) *Db* 8. ζηση *BCDabdv*, ζησεται *Acς* ἀπῆλθεν] υπηγεν *D*, ibat *d* 9. ηκολουθησεν *C* turba eum sequebatur multa *b* αὐτῷ] iesum *c* και συνεθλειβον *D*, comprimentes *c*

dicare in Decapoli (-lim *F*) quanta sibi fecisset Iesus, et omnes mirabantur. [21](49,2) Et cum transcendisset Iesus in naui rursus trans fretum, conuenit turba multa ad illum, et erat circa mare. [22]et uenit quidam de archisynagogis, nomine Iairus, et uidens eum procidit ad pedes eius, [23]et deprecabatur eum multum, dicens quoniam filia mea in extremis est: ueni inpone (imp.) manum (-nus *L*) super eam, ut salua sit et uiuat. [24]et abiit cum illo, et sequebatur eum turba multa

αὐτόν. [25] *καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα* [26] *καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν καὶ δαπανήσασα τὰ παρ' αὐτῆς πάντα καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα,*
[27] *ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ·* [28] *ἔλεγεν γὰρ ὅτι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι σωθήσομαι.* [29] *καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος.* [30] *καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦ-*

1. *καὶ*] et ecce *c* *γυνη ABCbc*, *γυνη τις* (quendam *d*) *D adς* *οὖσα*] quae erat (fuerat c) *bc*, erat d, habens *a* *ἐν ῥύσει*] profluvium *a* *ετη* (per annos *ac*, ab annis *b*) *δωδεκα ADabcς*, *δωδεκα ετη BC* *και ABaς*, *η* (quae) *Dbcd* *πολλὰ*] plurima *b* 2. *παθοῦσα*] passa *a*, passa erat *bd*, pertulerat *c* a pluribus medicis c, a medicis multis *a* impendens *a*, erogaverat *bcd* 2.3. *τα παρ αυτης* (*αυτην B?*, *ἑαυτῆς ς*) *παντα ABς*, *τα εαυτης παντα D*, omnia sua *bc*, omnem substantiam suam *a* 3. *καὶ μηδὲν*] nec quicquam *b* *ωφελιθεισα D*, profecerat *a?bc*, proficebat *d* *μαλλον εις* (*επι D*) *το χειρον ελθουσα* (*om D*) *ABDς*, magis (p ... *a*) deterius habebat *ad*, peius habebat *bc* 4. *ακουσασα* (*add τα B*) *ABDaυς*, audito bd, haec audito c *περὶ τοῦ ἰησοῦ*] iesu c *ἐλθοῦσα*] venit *abcd* *εν τω οχλω ABCcς*, *post ὄπισθεν* b, *post αυτου Da* *ὄπισθεν om c* *καὶ* (et) *ηψατο Dabc* 5. *ειματιου A* *ελεγεν γαρ ABaς*, *λεγουσα Dbc*, *add εν εαυτη Dac* *ὅτι*] = *om abc* *καν* (vel si *a*, si vel *b*, si c) *των ειματιων* (= *του ιματιου Dabc*) *αυτου* (*εαυτου D*) *αψωμαι ADabcς*, *εαν αψωμαι καν των ιματιων αυτου BC* 6. *ευθυς BC* 7. corpore suo bc *ειαται D*, sanata est *ab*, sana esset *d*, esset salva c *ἀπὸ τῆς μάστιγος*] plaga sua *a*, *om bc* *7 sqq.* *και ευθεως* (*ευθυς B*) *ο ιησους επιγνους εν εαυτω την εξ αυτου δυναμιν εξελθουσαν επιστραφεις εν τω οχλω ελεγεν ABς*, et statim sciens iesus intr(a se) virtut(em quae exi)erat c(onvers)us ad (turbam di)xit *a*, *και ευθεως επιγνους* (cognovit) *ο ιησους καὶ* (*om d*) *την δυναμιν εξελθουσαν* (quae

et conprimebant (compr.) illum. [25] et mulier quae erat in profluuio sanguinis annis duodecim [26] et fuerat multa perpessa a conpluribus (compl.) medicis et erogauerat omnia sua nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat, [27] cum audisset de Iesu, uenit in turba retro et tetigit uestimentum eius: [28] dicebat enim quia (quod *F*) si uel uestimentum eius tetigero, salua ero. [29] et confestim siccatus est fons sanguinis eius, et sensit corpore quod sanata esset a plaga. [30] et statim Iesus cognoscens in semet ipso [uirtutem quae exierat de eo,

σαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ ἔλεγεν Τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων;
31 *καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλί-*
βοντά σε, καὶ λέγεις Τίς μου ἥψατο; 32 *καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν*
τοῦτο ποιήσασαν. 33 *ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα*
ὃ γέγονεν [ἐπ'] αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ
πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. 34 *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ Θυγάτηρ, ἡ πίστις*
σου σέσωκέν σε· ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μά-
στιγός σου. 35 *ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώ-*
γου. λέγοντες ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανεν· τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδά-

exierat) *απ* (de) *αυτου και επιστραφεις εν τω οχλω ειπεν* (ait) **D**d, cognito (cognovit c) autem iesus virtutem quae exierat de se et conversus dixit ad turbam (ad turbas ait c) *bc* 1. quis me tetigit *Iren* 15 *μου ABς = post ιματιων Dabc* 2. *και* (*om bc*) *ελεγον* (dicunt b, dixerunt c) *αυτω* (autem c) *οι μαθηται αυτου ABbcς, οι δε μαθηται αυτου λεγουσιν* (dixerunt *a*) *αυτω* (magister *a*) **D***a* 3. *μου ABDaς*, vestimenta mea *post* tetigit *bc* et circumspiciebat *a*, ipse (*om* c) autem cum (cum autem c) circumspexisset *bc* 3.4. videre eam quae hoc fecerat *a*, ut videret quis hoc fecisset *b*, *om c* 4. *δὲ om bc* *φοβηθισα D* *τρέμουσα*] *add διο* (quod *d*, ob hoc quod *a*) *πεποιηκει λαθρα Dad* 4.5. *εἰδυῖα . . . ἦλθεν καὶ om b* 4. *ειδυϊα D, ειδυεια A* 5. *ο γεγονεν επ* (*om BCD*) *αυτη ABCDς*, quod factum esset in se c, quod ei contigit *a*, quid esset acti ipsa *d* *ηλθε και B*, *om c* *προσεπεσεν αυτω ABDς, προσεκυνησεν αυτον C*, procidit (-dens c) ante eum *bcd*, prostravit se ei *a* *καὶ om c* *εἶπεν*] indicavit *a* 6. *πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν*] quid factum est c *ο δε ιησους CDabc, ο δε ABς* ait *bc* *αὐτῇ*] *αυτω A*, ad illam c, *add θαρσει C* *θυγατηρ BD, θυγατερ Aς* 7. te salvam fecit *abcd* *εις ειρηνην ABDς*, in pace *bc* *υγειης D* a plaga tua sana *b* 8. *σου*] *add* et sana facta est mulier c venerunt c ab archisynagogo *a*, ad principem synagogae *bc* 9. *λέγοντες*] *add αυτω Db* *οτι ABDυς = om abc* *ἔτι*] adhuc *a*, iam *b*, amplius c *σκυλλις A* *τὸν διδάσκαλον*] il-

conuersus ad turbam *om F*] aiebat (ait *F*) Quis tetigit uestimenta mea? 31 et dicebant [ei] discipuli sui Vides turbam conprimentem (comp., -prem.) te, et dicis Quis me tetigit? 32 et circumspiciebat uidere eam quae hoc fecerat. 33 mulier autem timens et tremens, sciens quod factum esset in se, uenit et procidit ante eum et dixit ei omnem ueritatem. 34 ille (Iesus) autem dixit ei Filia, fides tua te saluam fecit: uade in pace, et esto sana a plaga tua. 35 adhuc (athuc *F*) [eo] loquente ueniunt ab archisynagogi (ab archesynagogo *F*, ad archisynagogum *al*) dicentes quia filia tua mortua est: quid ultra uexas ma-

σκαλον; 36 ὁ δὲ Ἰησοῦς [εὐθέως] ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον,
λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. 37 καὶ οὐκ ἀφῆ-
κεν οὐδένα αὐτῷ ἀκολουθῆσαι, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ
Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. 38 καὶ ἔρχονται εἰς τὸν οἶκον τοῦ
ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζον-
τας πολλά, 39 καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε;
τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. 40 καὶ κατεγέλων αὐτοῦ.
αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν πάντας παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου
καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ

lum *c* 1. 2. *ο δε ιησους ευθεως* (*om* **BD**) *ακουσας* (*παρακ.* **B**) *τον* (*τουτον τον* **D**) *λογον* (*add τον* **B**) *λαλουμενον* (= *om* **D**) *λεγει* (ait) ***ABDdς***, iesus vero audito verbo (*om b*) ait *bc*, statim iesus ut audiit verbum ait *a* 2. ad principem synagogae *b* *ἀφῆκεν*] admisit *bcd*, est passus *a* 3. *ουδε ενα* **D**, quemquam *abcd* *αυτω ακολουθησαι* (*συνακ.* *ς*) ***Aς***, *μετ αυτου συνακολουθησαι* **BC**, se sequi *d* = *παρακολουθησαι αυτω* **D**, sequi se *abc* *πετρον* ***ADς***, *τον πετρον* **BC** 4. *ἰακώβου*] *αυτου* ***Da*** *ερχονται* ***ABCDb***, *ἔρχεται* ***acς*** *την οικειαν* **D** 5. arcisynagogae *b* *εθεωρει* **D**, videt *acd*, vident *b* *θορυβον και* (*om ς*, *habet* **C**) *κλαιοντας και αλαλαζοντας* ***ABvς***, *θορυβον κλαιοντων και αλαλαζοντων* ***Da***, turbam flentem (fl. turb. *c*) ac lamentantem (clamantem *c*) *bcd* 6. *πολλά*] multum *ac*, *om b* intrans *a* *λέγει*] ait *bcd* *αὐτοῖς*] eis *a*, *om bc* *θορυβισθαι* **D** (turbamini *d*) *καὶ alterum*] *και τι* ***Dbd*** *κλαίετε*] turbatis *d* 7. *καθεύδει*] *καυθευδει* **A** *και* ***ABvς*** = *οι δε* ***Dabc*** 8. *αυτος* ***BCDabcv***, *ο* ***Aς*** eiectis (-ta *bc*) *abc*, eiciens *d* *παντας* ***AC***, *απαντας* ***Bς***, omnibus *a*, *τους οχλους* (turba *bcd*) *εξω* ***Dbc*** adsumpsit patrem (matrem *a*) et matrem (patrem *a*) *ac*, adsumpto patre et m. *bd* *του παιδιου* ***ABς*** = *post μητερα* ***Dabc*** 9. *τους μετ αυτου οντας* **D**, qui (his qui *b*) secum (cum eo *c*) erant (*ante* secum *a*) *abc* *και εισπορευεται* ***ABς***, *και εισεπορευετο* **D**, et (*om b*) introiit *abc*, et introibit *d* *ὅπου*] *ου* **A**

gistrum? 36 Iesus autem [uerbo] quod dicebatur audito ait archisyna-
gogo (archesyn. *F*) Noli timere, tantum modo crede. 37 et non admi-
sit (ammisit *F*) quemquam sequi se, nisi Petrum et Iacobum et Io-
hannem fratrem Iacobi. 38 et ueniunt in (ad) domum archisynagogi, et
uidet tumultum et flentes et eiulantes (hei. *L*) multum, 39 et ingres-
sus ait eis (illis) Quid turbamini et [quid] ploratis? puella non est
mortua, sed dormit. 40 et inridebant eum. ipse uero eiectis omnibus
adsumit patrem et matrem (assumpto patre et matre *F*) puellae et
qui secum erant, et ingreditur (ingrediuntur) ubi erat puella iacens.

παιδίον [ἀνακείμενον]. 41 *καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ Ταλιθὰ κοῦμι, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον Τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε.* 42 *καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον, καὶ περιεπάτει· ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα. καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ.* 43 *καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μηδεὶς γνοῖ τοῦτο, καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.*

1 *Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.* 2 *καὶ γενομένου σαββάτου ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν. καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσ-*

1. *ανακειμενον Acς, om BDab* tenens *abc* apprehendit dominus manum *Iren* 308 *την χειρα D* *του παιδιου ABDvς* = eius *abc* *λέγει*] dicit *a*, ait *bcd* 2. *αὐτῇ*] *add ραββι· D* *ταλιθα Aς, ταλειθα B = θαβιτα Dc*, tabitha *a*, thabitha *b* *κουμι Dbc, κουμει A, κουμ BC, om a* *μεθηρμενευομενον D* 3. *σοι*] *συ A* *εγειρε ABD, ἔγειραι ς* *ευθυς B* 4. *γαρ ABς, γαρ ωσει C = δε Dabc* *·ιβ· D* *ἐξέστησαν*] *add ευθυς B, add παντες Dc* *εκστασι D*, stupore *c*, pavore *ab* *μεγάλῃ*] maximo *c* 5. *πολλὰ*] multum *a*, iesus *c*, *om Db* ut nemo *b*, ne quis *a*, ut nemini *cd* *γνοι* (*γνῷ ς*) *τουτο ABDς, τοῦτο γνῷ ab*, dicerent *cd* *καὶ εἶπεν*] et iussit *ab Iren* 308, sed *c* 5.6. *δοθηναι αυτη ABadvς, δουναι αυτη D*, illi dari *b Iren*, darent illi aliquid *c* 7. *ἐξῆλθεν*] exiit *a*, egressus *bcd* *ἐκεῖθεν*] inde iesus *c* *καὶ alterum om bcd* *ηλθεν ADς Orig* 3,461*f*, *ερχεται BC*, venit *a*, abiit *bcd* 7.8. et secuti sunt (sequebantur *d*) eum discipuli sui *ad*, cum discipulis suis *bc* 8.9. *και γενομενου σαββατου* (*σαβ. γεν. a*) *ηρξατο ABaς, και ημερα σαββατων ηρξατο D*, et coepit sabbatis *c*, ibique coepit *b* 9. *εν τη συναγωγη διδασκειν* (*add* sabbato *b*) *Aabcς, διδ. εν τη συναγωγη* (in synagogam *d*) *BCDd* *και* (*add οι B*) *πολλοι ακουοντες* (*ακουσαντες D*, audientes *d*) *εξεπλησσοντο* (= *add επι* (in *dv*) *τη διδαχη αυτου Ddv*) *ABDdvς*, et cum audissent multi stupebant in doctrina illius *a*, ita ut mirarentur (admir. *c*) in doctrina eius (*add* omnes *c*) *bc*

41 et tenens manum puellae ait illi Talitha (Th., -ita) cumi (chumi); quod est interpretatum (interpraet. F) Puella, tibi dico, surge. 42 et confestim surrexit puella, et ambulabat: erat autem annorum duodecim. et obstupuerunt (obstip.) stupore maximo. 43 et praecepit illis uehementer ut nemo id sciret, et dixit dari illi manducare. 1 (50,1) et egressus inde abiit in patriam suam, et sequebantur illum discipuli sui. 2 et facto sabbato coepit in synagoga docere. et multi audientes admirabantur (amm.) in doctrina eius [dicentes] Vnde huic

σοντο λέγοντες Πόθεν τούτῳ ταῦτα, καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα
αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; [3]*οὐχ*
οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας καὶ ἀδελφὸς Ἰακώβου καὶ
Ἰωσῆτος καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ
ὧδε πρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. [4]*καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς*
ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐ-
τοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν [αὐτοῦ] καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. [5]*καὶ*
οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ ποιῆσαι οὐδεμίαν δύναμιν, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώ-

5. *ἔλεγεν δὲ αὐτοῖς*

1. *λέγοντες*] et dicerent *c* *ταυτα ABDabς*, *απαντα ταυτα C*, tanta *c* et quae est (est haec *b*, *om a*) sapientia *abcd* **2.** *αυτω ADabcvς*, *τουτω BC* *και ABac*, *ινα και D et C?*, et ut *b*, *ὅτι καὶ ς* *αι δυναμεις B* *τοιαῦται*] tantae *b*, tales *a*, quae *c*, iste *d* per labia *c* *γινονται* (efficiuntur *ac*, perf. *b*) *Aabcς*, *γενωνται C*, *γεινωνται* (efficiantur) *Dd*, *γινομεναι B* *οὐχ*] *ουκ pr D* **3.** *ο τεκτων ο ABDvς* = fabri *abc*. *οὐ βλέπων* (Celsus) *ὅτι οὐδαμοῦ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις φερομένων εὐαγγελίων τέκτων αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἀναγέγραπται.* **Origenes 1**,659[d] *μαριας ADς*, *της μαριας BC* = et mariae *abc* *και* (*add ο C*) *αδελφος BCD*, *αδελφος δε Aς* = frater *abc* **3. 4.** *και ιωσητος BDad*, *και ιωση Aς*, et ioseph *b*, *om c* **4.** *και ουκ ABς*, *ουχι και Dacv*, nonne *b* *εισιν ABς* = *post ημας Da*, *post ὧδε bc* *αὐτοῦ*] huius *a* **5.** *πρὸς ἡμᾶς*] aput nos *a*, nobiscum *bc* *καὶ*] et haec dicentes *c* *και ελεγεν* (*-γε B*) *BCDab*, *ελεγεν δε Acς* *αὐτοῖς*] ad eos *c* **6. 7.** *ἐν τῇ . . . οἰκίᾳ αὐτοῦ*] in domo et in patria sua *c* **6.** *ἐν τῇ*] *add ἴδια A* **7.** *τοις* (*ταις pr D*) *συγγενεσιν ACς et pr D*, *τοις συγγενευσιν* (*-σι B*) *B et corr D*, cognatis *a*, genere *bd* *αυτου prius BCbd*, *om ADaς* **8.** *ουκ ηδυνατο* (*εδυν. AC*) *ABCDvς Orig* **3**,466[cf], non potuit *d*, noluit *a*, non faciebat *bc* *ποιησαι ουδεμιαν δυναμιν BC*, *ουδεμιαν δυναμιν ποιησαι Aς*, *ουδεμιαν ποιησαι δυναμιν Da Orig*, ullam virtutem *b*, virtutes multas *c* paucos infirmos *bcd*, in paucis aegris *a*

haec omnia, et quae est sapientia quae data est illi, et uirtutes tales quae per manus eius efficiuntur? [3]nonne iste (hic) est faber, filius Mariae, frater Iacobi et Ioseph et Iudae et Simonis? nonne et sorores eius hic nobiscum sunt? et scandalizabantur in illo. [4](51,I) et dicebat eis Iesus quia non est propheta sine honore nisi in patria sua et in cognatione sua et in domo sua. [5]et non poterat ibi uirtutem ullam facere, nisi paucos infirmos inpositis (imp.) manibus cura-

στοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσεν. 6 καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

Καὶ περιῆγεν τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων. 7 καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων, 8 καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, 9 ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσησθε δύο χιτῶνας. 10 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς Ὅπου ἂν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. 11 καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκ-

8. *ἐνδύσασθαι* *καὶ λέγει*

1. *ἐπιθεὶς*] imponens (*add* eis *bc*) *abcd* manum *ad* *ἐθεράπευσεν*] *ante ἐπιθεὶς b*, curabat *a* *και εθαυμαζεν ADacς*, *και εθαυμασε B*, *om b* 2. *ἀπιστίαν*] *πιστιν D* (incredulitatem *d*) 3. circuibat castella (per municipia *a*) *abcd* *κύκλῳ*] in circuitu *bc*, et circum ibat *d*, *om a* *προσκαλειται ABς* = *προσκαλεσαμενος* (convocatis) *Dabc* 4. *τους ·ιβ· μαθητας Db* *και ηρξατο αυτους αποστελλειν ABυς* = *απεστειλεν αυτους Dabc* *δυο δυο ABς*, *ανα ·β· D*, binos *abc*, per binos *d* *και εδιδου ABυς* = *δους D*, data *ab*, dans *cd* 5. *τῶν πνευμάτων τῶν*] *πνευματων C*, fugare spiritus *c* immundos *c* *και παρηγγειλεν ABDυς* = praecipiens *abc* 6. *αὐτοῖς om b* *εινα μηδεν D*, ne quid (*add* secum *c*) *ac*, nihil *b* *αἴρωσιν*] *ερωσιν D*, *αρωσιν C*, tollere *b* in via *ac*, *om b* 6. 7. *μη* (non *bcd*, *μητε Da*) *πηραν μη* (non *bcd*, *μητε Da*) *αρτον ADabcdς*, *μη αρτον μη πηραν BC* 7. *μη alterum ABς* = *μητε Dbcd*, sed nec *a* *εις την ζωνην* (*ζονην A?*) *χαλκον ABDς* = aes in zonis *b*, nummos in zonam (-nis *c*) *ac* *αλλα ABD*, *ἀλλ' ς* 8. *μη ενδυσησθε* (*-σθαι AD*) *ACD*, nolite indui *a*, *μη ενδυσασθαι Bς*, ne induerentur *bc* *δύο*] *·β· D* *ελεγεν BDaς*, dixit *cd*, *λεγει A*, ait *b* 9. *αν AD*, *εαν Bς* *εἰς οἰκίαν om Da* donec exeatis *abcd* 10. *οσοι εαν* (*ἂν ς*) *μη δεξωνται ACDabcς*, *ος αν τοπος μη δεξηται B*

uit (curabit *F*). 6 et mirabatur propter incredulitatem eorum (illorum). (52,2) et circuibat (circum ib. *L*) castella in circuitu docens. 7 (53,2) et conuocauit duodecim, et coepit eos mittere binos, et dabat illis potestatem spirituum inmundorum, 8 et praecepit eis nequid tollerent in uia nisi uirgam tantum, non peram, non panem, neque in zona aes, 9 sed calciatos sandaliis (sandalis), et ne induerentur duabus tunicis. 10 (54,2) et dicebat eis Quocumque intro ieritis in domum, illic (ibi) manete donec exeatis inde. 11 (55,2) et quicumque non recepe-

πορευόμενοι ἐκεῖθεν ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν
ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. [ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται
Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.] [12]καὶ
ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοῶσιν, [13]καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέ-
βαλλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον.
[14]καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης. φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν,
καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ· [15]ἄλλοι δὲ ἔλεγον
ὅτι Ἠλίας ἐστίν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι προφήτης [ἐστὶν] ὡς εἷς τῶν

7. ἔλεγεν

1. *εκτειναξατε AD* *τον υποκατω ABς*, quod subtus est *post* de pedibus vestris *c*, *om Dab* 2. 3. *αμην usque ad εκεινη Aaς et Euseb canon?*, *om BCDbcv* 3. gomoris *a* 4. cum exissent *a*, exeuntes *bc* *εκηρυσσον Aabdς*, *εκηρυξαν BCD*, praedicate *c* *μετανοωσιν* (*-σι B*) *BD*, *μετανοησωσιν Aς*, paenitentiam agerent (agant *c*) *abcd* *καὶ*] et aliqui ex illis *b*, et quidam illorum *c* multa daemonia *bc* *εξεβαλλον ABabcdς*, *εξεβαλον CD* 5. *ηλειφον ABaς*, *αλειψαντες D*, unguentes *bd*, imponentes *c* *ελεω D*, oleum *c* *αρωστους D* *και* (*om Dc*) *εθεραπευον ABDacς*, sanaverunt *bd* 6. *και ηκουσεν ABDaς*, audivit autem *b*, cum audisset autem *c* = *ηρωδης ο βασιλευς Dabc* *ἐγένετο*] fuerat ei *c* 7. *αὐτοῦ*] iesu *c* *ελεγον* (*-γοσαν D*) *BDab*, *ελεγεν Acς* *βαπτιζων ABς*, *βαπτιστης Dabc* *εγηγερται* (*ηγερθη C*) *εκ* (a) *νεκρων BCDabcd*, *εκ νεκρων ανεστη* (*ἠγέρθη ς*) *Aς* 8. efficiuntur (operatur *b*) virtutes in ipso *bd*, virtutes operantur in eo *a*, virtutes per illum efficiuntur *c* *δε ABCDabcv*, *om ς* *ἔλεγον*] *add* de eo *c* 9. helias *abc* *ἐστίν*] venerit *c* *ελεγον ABDvς* = *om abc* 9 *seq.* *οτι προφητης εστιν* (*om B Orig*) *ως* (*ως C*, *ἢ ὡς ς*) *εις των προφητων ABvς Orig* 3,469 = *οτι* (quasi *d*) *εις των* (ex *b*) *προφητων Dbd*, quia propheta est *a*, unum de prophetis *c*

rint uos nec audierint uos, exeuntes inde excutite puluerem de pedibus uestris in testimonium illis. [12](56,8) et exeuntes praedicabant ut paenitentiam agerent, [13]et daemonia multa eiciebant, et unguebant (ungebant *F*) oleo multos aegros et sanabant. [14](57,2) et audiuit Herodes (-dis) rex: manifestum enim factum est nomen eius: et dicebat quia Iohannes baptista resurrexit (surr.) a mortuis, et propterea operantur (inopinantur *L*) uirtutes in illo. [15]alii autem dicebant quia Helias est, alii uero dicebant [quia *om L*] propheta est quasi unus ex

προφητῶν. [16]ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρώδης εἶπεν Ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτος [ἐστίν· αὐτὸς] ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. [17]Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν· [18]ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. [19]ἡ δὲ Ἡρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἐζήτει αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο· [20]ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν. [21]καὶ γενομένης ημέρας εὐκαίρου

1. cum audisset autem *a*, quod ut audivit *b*, quo audito c *ὁ ἡρώδης*] *ηρωδης D, om C* *ειπεν ADac*, ait *b*, *ελεγεν BC* *ον BDabc, οτι ον Aς* 2. *ιωαννην ουτος εστιν αυτος Aς, ιωαννην ουτος Bc Orig* 4,115, hic (ipse *b*) est iohannes hic *ab*, *ουτος D* *ηγερθη post νεκρων Da* *εκ νεκρων ADς, απο των νεκρων C Orig*, a mortuis *abcd*, *om B* *γὰρ*] *δε A, om b* *ὁ om D* 3. misit et tenuit *bcd*, mittens detinuit *a* *ἔδησεν*] alligatum *b* *αὐτὸν*] *add και* (*om b*) *εβαλεν Dab* 3. 4. *εν* (*ἐν τῇ ς*) *φυλακη BCcς et ante και εδησεν A, εις φυλακην Dab* 4. herodiaden (-dam *a*) *abd*, herodiam *c* *φιλίππου post αὐτοῦ b* 5. = *εγαμησεν αυτην Dabc* *τῷ ἡρώδῃ*] illi *ante* iohannes *c* *οτι ABabς, om Dc* 6. *σοι ABbcς Orig* 3,471[b], *σε Da* herodes *d* 7. *ἐνεῖχεν*] insidiabatur *abcd*, *ην*[ε]*ιχεν pr D* *εζητει C abcd, ηθελεν ABDνς* *αποκτειναι αυτον Dac* *ἀποκτεῖναι*] *απολεσαι C?* *και ουκ pr D, και ουχ corr D*, nec *c* *εδυνατο A* 8. *γαρ ABDaς*, autem *bc* iohanen *d* *ἄνδρα*] virum esse *c* 9. *ἅγιον*] *add ειναι D* *καὶ alterum om B* cum audisset *ac*, audiens *b* *αὐτοῦ*] *add* quia *b* 10. *εποιει ADabς*, facere *c*, *ηπορει B* *καὶ prius om c* *και γενομενης* (*add δὲ D*) *ημερας ευκαιρου ABDς* = facta autem opportuna die *b*, et (*om c*) cum dies (*add* autem *c*) opportunus accidisset (*add* nata-

prophetis. [16](58,2) quo audito Herodes ait Quem ego decollaui Iohannem, hic a mortuis resurrexit. [17](59,2) ipse enim Herodes misit ac tenuit Iohannem (-nnen *F*) et (ac) uinxit eum in carcerem (carcere), propter Herodiadem (-dam *L*) uxorem Philippi (Phyl.) fratris sui, quia duxerat eam: [18]dicebat enim Iohannes Herodi Non licet tibi habere uxorem fratris tui. [19]Herodias (Herodis *F*) autem insidiabatur (insidiebatur) illi et uolebat occidere eum, nec poterat: [20]Herodes enim metuebat Iohannem, sciens eum uirum iustum et sanctum, et custodiebat eum, et audito eo multa faciebat, et libenter eum audiebat. [21](60,6) et cum dies oportunus accidisset (acced.), Herodes

ὅ τε Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίησεν τοῖς μεγιστᾶ-
σιν αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας,
[22]*καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος καὶ ὀρχη-*
σαμένης ἤρεσεν τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις. εἶπεν δὲ ὁ
βασιλεὺς τῷ κορασίῳ Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοι·
[23]*καὶ ὤμοσεν αὐτῇ ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς δώσω σοι ἕως ἡμίσους*
τῆς βασιλείας μου. [24]*ἡ δὲ ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς Τί*
αἰτήσωμαι; ἡ δὲ εἶπεν Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.

3.4. *ὀρχησαμένης καὶ ἀρεσάσης*

lis c) cd, die autem opportuno *a* 1. *ὅ τε om Dabc, ὅτε ς τοις γενεσιοις (γενεχλιοις pr, γενεθλιοις corr D) αυτου ABDς*, natali suo *ab, om c* *δεῖπνον*] cenam magnam *c* *εποιησεν (-ησε B) BDab et ante δεῖπνον c, εποιει Aς* *μεγειστασιν D, μεγιστασι B* 2. *αὐτοῦ om Dab* *χειλιαρχοις AD*, tribunis *abcd* 3. *και εισελθουσης ABς*, et cum (cumque *d*) intrasset *bd*, *εισελθουσης δε D*, cum intrasset autem *a*, introivit vero *c* *αυτης της Aς, αυτου BD*, ipsius *ad, om bc* herodiades *d* *και ορχησαμενης ABDab*, saltare et cum saltasset *c* 4. *ηρεσεν (-σε B) BCc, και αρεσασης ADabvς* et simul (simulque *d*) recumbentibus (disc. *a*) *acd*, et his qui simul recumbebant *b* 4.5. *ειπεν δε (= δὲ om Dabς) ο βασιλευς ADabς*, tunc dixit rex *c*, *ο δε βασιλευς ειπεν (ειπε B) BC* 5. ad puellam *c* *ο εαν θελης ABς = ο* (quid *c*) *θελεις Dabc* 6. *αυτη ABcς, αυτη πολλα* (multum *a*, mulieri *b*) *Dab* *οτι ο εαν Aabcdvς, ο τι εαν B, ει τι αν D* *με BDaς, post αιτησης A, om bc* *εως ημισους ABς = και το ημισυ D*, licet (*εἰ καὶ?* etiam si *bc*) dimidium (dimidiam partem *a*) *abcd* 7. *η δε εξελθουσα ADς*, quae (ad illa *a*) cum exisset *acd*, exiit autem puella et *b*, *και εξελθουσα B* ad matrem suam dixit ei *c* *ειπε B*, ait *b* 7.8. *τι αιτησωμαι (-σομαι ς) ABCDς*, quid (*add* vis ut *b*) petam *abcd* 8. *ἡ δὲ*] ad (et *ad*) illa *abd*, illa vero *c* *ειπε B* *βαπτιζοντος B*

[natali (natale) suo] (natalis sui *FL*) cenam (caen.) fecit principibus
et tribunis et primis Galilaeae (-leae *F*). [22]cumque intro isset filia
ipsius Herodiadis et saltasset et placuisset Herodi simulque recum-
bentibus, rex ait puellae Pete a me quod uis, et dabo tibi, [23][et iu-
rauit illi quia quicquid (quidquid *F*) petieris [et *L*] dabo tibi,] licet
dimidium regni mei. [24]quae cum exisset, dixit matri suae Quid pe-
tam? et illa dixit Caput Iohannis baptistae. [25]cumque intro isset sta-

[25]καὶ εἰσελθοῦσα εὐθὺς μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο λέγουσα Θέλω ἵνα ἐξαυτῆς δῷς μοι ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. [26]καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι. [27]καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα ἐπέταξεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ [ἐπὶ πίνακι]. [28]καὶ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. [29]καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ. [30]Καὶ συνάγονται οἱ

6. *ὁ δὲ ἀπελθὼν*

1. et cum (cumque *bd*) intrasset *abd*, illa autem ingressa c   *ευθυς* (*ευθεως Aς*) *μετα σπουδης ABCς* = om *Dabc*   1. 2. *ητησατο λεγουσα θελω ινα εξαυτης δως μοι* (*μοι δως εξαυτης Aς*) *επι πινακι ABCνς* = *ειπεν* (ait) *δος μοι επι πινακι ωδε Dd*, dixit (ait *b*) confestim da mihi super discum *ab*, petit sibi dari *c*   2. *ιωανου D* (iohannis *d*)   3. *καὶ om D, sed habet d*   *περίλυπος γενόμενος*] contristatus (*add* est *cd*) *bcd*, tristis factus est *a*   *βασιλεὺς*] *add ως* (ut *c*, mox *d*) *ηκουσεν Dcd*   propter iusiurandum (*add* autem *c*) *abcd*   4. *καὶ*] *add δια Dab*   *συνανακειμενους ADabcς, ανακειμενους B*   *αυτην* (om *c*) *αθετησαι* (negare *bc*, spernere *a*) *ADabcς, αθετησαι αυτην BC*   *και ABbς, αλλα Dac*   5. *ευθεως* (*-θυς BC*) *ABCDabς*, om *c*   mittens *ab*, misso *c*   *ὁ βασιλεὺς*] = om *Dabc*   *σπεκουλατορα AB, σπεκολατοραν D, σπεκουλάτωρα ς*, speculatore *abc*   *ἐνεχθῆναι*] *ενεγκαι B*, adferi *d*, auferri *b*   6. *επι* (in) *πινακι Ccν*, om *ABDabς*   *και απελθων BCacd*, isque abiit et *b*, *ο δε απελθων Dς*   7. in carcerem *a*   *αὐτοῦ* om *Da*   *επι πειναχι A, επι πινακει D*, super discum *a*, in disco *bc*   8. *αὐτὴν* om *bc*   puella (illa *c*) autem *bc*   *αὐτὴν*] illud *b*, om *Dac*   9. *και ακουσαντες ABaς*, quo audito *bc*, *ακουσαντες δε D*   *ηλθαν B*   10. *πτῶμα*] corpus *abcd*   *εν τω D*   *συνάγονται*] convenerunt *abd*, reversi *c*

tim cum festinatione ad regem, petiuit (petiit) dicens Volo ut protinus des mihi in disco caput Iohannis baptistae. [26]et contristatus [est om *L*] rex propter ius iurandum et propter simul recumbentes [et] noluit eam contristare (-ari), [27]sed misso speculatore (spic.) praecepit adferri (aff.) caput eius in disco. [28]et decollauit eum in carcere et adtulit (att.) caput eius in disco, et dedit illud puellae, et [puella om *F*] dedit matri suae. [29]quo audito discipuli eius uenerunt et tulerunt corpus eius et posuerunt illud in monumento. [30](61,8) Et conuenien-

ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα ὅσα ἐποί-
ησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. [31]*καὶ εἶπεν αὐτοῖς Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν*
εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι
καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν. [32]*καὶ ἀπῆλ-*
θον ἐν τῷ πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. [33]*καὶ εἶδον αὐτοὺς*
ὑπάγοντας καὶ ἔγνωσαν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων
συνέδραμον ἐκεῖ καὶ προῆλθον αὐτούς. [34]*καὶ ἐξελθὼν [ὁ Ἰησοῦς]*
εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτούς, ὅτι ἦσαν ὡς

1. *καὶ om c*   *αὐτῷ om b*   *οσα* **BCD**, quaecumque *a*, quae *bc*, *και οσα* **Aς**   2. *οσα* **ABDς** = *om abc*   *ειπεν* **ADaς**, *λεγει* **BC**, ait *bcd*   *αυτοις* **ABς** = *add ο ιησους* **Dabc**   *υμεις αυτοι κατ ιδιαν* **ABς**, vos secreto *b*, *υπαγωμεν* **D**, eamus (*add* seorsum *a*) *ac*   3. in deserto loco *a*   *αναπαυεσθε* (-*σθαι* **D**) **BDς**, *αναπαυσασθε* **AC**   *γὰρ*] autem *c*   3.4. *οι ερχομενοι και οι υπαγοντες* **ABDς**, qui ibant ac redibant *b*, qui veniebant *a*, quidam euntes *c*   4. *πολλοί om c*   *καὶ . . . εὐκαίρουν*] et nec manducandi spatium habebant *bcd*, nec cibum poterant capere *a*   *ευκαιρουν* **AB**, *ηὐκ. ς*, *ευκαιρως* (-*ρος pr*) *ειχον* **D**   *και ultimum* **ABbς**, *και αναβαντες εις το πλοιον* **D**, et ascendentes in navi *acd*   5. *εν τω πλοιω* **B**, *τω πλοιω post τοπον* **Aς** = *om* **Dabc** quos ut viderunt *b*   *ιδον* **A**, *ειδαν* **D**   6. *υπαγοντας* (euntes *b*, abeuntes *ac*) **ABDabc**, *add αἱ ὄχλοι ς*   *καὶ prius om b*   *εγνωσαν* **D** *et pr* **B**, *επεγνωσαν* **Aς**, cognoverunt *ab*, convenerunt *c*   *πολλοι και* **BDabς**, *αυτους* (*αὐτὸν ς*) *πολλοι και* **Aς**, multi *post* pedestres *c*   *πεζῇ*] pedestres *abc*, pedestre *d*   *ἀπὸ*] de *d*, ex *a*   *παντων πολεων* **D**, omnem civitatem *d*   7. et concurrerunt *c*   *και προηλθον αυτους* **Bv** *et add και συνεδραμον* (*συνῆλθον ς*) *προς αυτον* **Aς**, *και συνηλθον αυτου* (ibi *d*, illuc *b*) **Dbd**, et venerunt *a*, *om c*   *και εξελθων* **ABDaς**, egressus autem *b*, cum vero *c*   7.8. *ο ιησους ειδεν* **Ac**, *εἶδεν ὁ Ἰησοῦς ς*, *ειδεν* **Bv**, ut vidit *ab*, *και ειδων* **D**   8. multam turbam *b*, turbam magnam *a*, turbam *c*   *και* **ABς**, *ο ιησους* **Dab**, *om c*   *εσπλαγνισθη* **D**, *επλαννισθη pr* **D**   *επ αυτους* **BDbv**, *επ αυτοις* **Aς**, eis *ac*   *ὅτι*] qui *abd*

tes (Et cum uenissent *F*) apostoli (discipuli) ad Iesum renuntiauerunt (nunt. *F*) illi omnia quae egerant (o. quaecumque fecerant *F*)
et docuerant. [31](62,10) et ait illis Venite seorsum in desertum locum,
et requiescite pusillum. erant enim qui ueniebant [et rediebant *om*
F] multi, [et *om FL*] nec manducandi spatium habebant. [32](63,6) et
ascendentes in nauem (naui *L*) abierunt in desertum locum seorsum.
[33] et uiderunt eos abeuntes et cognouerunt multi, et pedestres [et *L*]
de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc et praeuenerunt eos. [34] et
exiens uidit multam turbam Iesus, et misertus est super eos; quia

πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.
[35]καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
[αὐτοῦ] λέγουσιν ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή·
[36]ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ
κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς [ἄρτους·] τί [γὰρ] φάγωσιν [οὐκ ἔχου-
σιν]. [37]ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ
λέγουσιν αὐτῷ Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων ἄρ-
τους; καὶ δώσομεν αὐτοῖς φαγεῖν. [38]ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς Πόσους

1. *πρόβατα*] pecora *a* *μη εχοντα ABDbς*, non habebant *a*, quibus non est *c* pastor *c* *αυτους διδασκειν A* *πολλά*] multa *ab*, *om c* **2.** *και ηδη ABς*, et cum iam *bcd*, *ηδη δε D*, iam autem cum *a* *πολλῆς om b* *γεινομενης D*, fieret *bcd*, esset *ante* hora *a* = accesserunt *abcd* **2. 3.** *αυτω* (*om Dab*) *οι μαθηται αυτου BDabς*, ad eum discipuli *c*, *οι μαθηται αυτω A* **3.** *λεγουσιν* (*add αυτω Dd*) *ADdς*, *ελεγον B* = dicentes (*add* ei *b*) *abc* *ὅτι om c* *εστιν ο τοπος* (*add* hic *a*) *και ABDadς*, locus est et *bc*, *εστιν τοπος pr D* *ηδη ωρα ABDυς* = hora iam *abc* *πολλή*] multa *a*, praeteriit *c et add* et quia multae turbae sunt *b* **4.** *ἀπόλυσον*] *add* itaque *a* *ἀπελθόντες*] euntes *abc* **4. 5.** *εις τους εγγιστα αγρους και εις τας κωμας ἵνα D*, in proximas villas et castella (municipia *a*, vicos et *d*) *abcd* **5.** *αρτους Aς*, panem *b*, cibos *c*, *om BDad* *τι γαρ φαγωσιν ουκ εχουσιν Aς*, quod manducent quia hic non habent *b*, *τι φαγωσιν B*, quod (quos *c*) manducent *acd*, *τι φαγειν D* **6.** *και αποκριθεις Dab*, quibus iesus *c* ait *c* *αυτοις prius Bbυς*, *αυτοις ο ιησους Da*, *om Ac* *ὑμεῖς om a* *καὶ*] illi autem *c* **7.** dicunt *b*, dixerunt *acd* *αὐτῷ om c* *ἀπελθόντες*] euntes *ac*, ibimus et *b* emamus *d* = ememus *abc* *δηναριων ABab*, *post διακοσιων Dcς* panes *post* ememus *c* **8.** *δωσομεν AB abcd*, *δωσωμεν D*, *δῶμεν ς* ut manducent *ab* *ο δε λεγει* (ait *c*) *αυτοις ABcς*, *και* (*om b*) *λεγει* (ait *b*) *αυτοις ο ιησους Db*, et dixit eis *a* *πόσους*] quod *ab*

erant sicut oues non habentes pastorem, et coepit docere illos (eos)
multa. [35](64,1) et cum iam hora multa fieret (fierit), accesserunt dis-
cipuli eius dicentes Desertus est locus hic, et iam (iam et) hora
praeteriuit: [36]dimitte illos, ut euntes in proximas uillas et uicos emant
sibi cibos quos manducent. [37]et respondens ait illis Date illis (eis *L*)
manducare. et dixerunt ei Euntes emamus denariis (daen.) ducentis
panes? et dabimus illis (eis) manducare. [38]et dicit eis Quot panes

ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε [καὶ] ἴδετε. καὶ γνόντες λέγουσιν [αὐτῷ]
Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας. [39]*καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάντας*
συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. [40]*καὶ ἀνέπεσον πρασιαὶ*
πρασιαί, κατὰ ἑκατὸν καὶ κατὰ πεντήκοντα. [41]*καὶ λαβὼν τοὺς πέντε*
ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγη-
σεν, καὶ κατέκλασεν τοὺς ἄρτους καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισεν πᾶσιν. [42]*καὶ*
ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, [43]*καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα*

1. *αρτους* (*add* hic *c*) *εχετε* (*εχετες D*) *ADabcς*, *εχετε αρτους B*   *και prius Aaς*, *om BDbc*   *καὶ γνόντες*] et cum cognovissent *a*, quo cognito *b*, qui *c*   *λεγουσιν αυτω* (*om Bς*) *ABDbς*, dixerunt ei (*om c*) *ac*   2. *πέντε*] *·ε· αρτους Dac*   *δυω pr D*   *αυτοις ABcς Orig* 3,479^{c} 509*f*, illis iesus *abd*, *ο ιησους D*   *ανακλιθηναι* (ut discumberent *abcd*) *παντας abcd et pr B*, *πᾶσιν ἀνακλιθῆναι Orig* 3,479^{c}, *ανακλιναι παντας ADvς*, *πάντας ἀνακλῖναι Orig* 3,509*f*   3. *συμποσια συμποσια ABς Orig* 3,479^{c}, *κατα την συνποσιαν D*, secundum (per *c*) contubernia (*add* sua *b*) *bcd*, *om a*   *ανεπεσαν B*   3.4. *πρασιαὶ πρασιαί*] in partes *bd*, plurimi *c*, *om a*   4. *κατα* (*ανα Aς Orig*) *εκατον* (*ρ̄ D*) *και κατα* (*ανα Aς*, *om Orig*) *πεντηκοντα ABDς Orig*, per centenos (c *d*) et per quinquagenos (L *d*) *bcd*, centeni et quinquageni *a*   *λαβὼν*] acceptis (*add* iesus *b*) *ab*, accepit iesus *c*   *τοὺς πέντε*] *·ε· D*   5. *δύο*] *·β· D*   *ανεβλεψας A?*, respiciens (et resp. *c*) *ac*, ispiciens *b*   6. *καὶ prius*] et gratias agens *c*   *τους ABaς*, *τους ·ε· Dc*, illos quinque *b*   *ἄρτους*] *add* et duos pisces *c*   dabat *a*, dedit *bc*   *αὐτοῦ om Bd*   7. *παραθωσιν ADς*, *παρατιθωσιν B*   *αυτοις ABς*, eos *c*, *κατεναντι* (ante) *αυτων Dabd*   *καὶ . . . πᾶσιν*] et posuerunt ante illos ut manducarent *c*   *δύο*] *·β· D*   *ἐμέρισεν*] *add* similiter *b*   8. *κλασματων ADbcς*, *κλασματα B*, reliquias fragmentorum *a*   *δώδεκα*] *·ιβ· D*, XII *post κοφίνους b*

habetis? ite et uidete. et cum cognouissent, dicunt Quinque, et duos
pisces. [39]et praecepit (praecipit *F*) illis ut accumbere facerent omnes
secundum contubernia super (supra *F*) uiride faenum. [40]et discubue-
runt in partes, per centenos et per quinquagenos. [41]et acceptis quin-
que panibus et duobus piscibus intuens [in] caelum bene dixit, et
fregit panes et dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos, et duos
pisces diuisit omnibus. [42]et manducauerunt omnes et saturati sunt,
[43]et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, et

κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. [44]καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι ἄνδρες.

[45]Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύει τὸν ὄχλον. [46]καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. [47]καὶ ὀψίας γενομένης ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. [48]καὶ ἰδὼν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν (ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς) περὶ

1. κοφίνους πλήρεις] κοφινων πληρωματα *B* ἀπὸ] de *abc* και ησαν *ABDaς*, erant autem *bc* 2. τους αρτους (*add* ὡσεὶ *ς*) *ABς*, panes et pisces *c*, *om Dab* .,έ. *D* 3. ευθεως *Aς Origen* 3,482*f*, ευθυς *B* = ευθεως (*om c*) ἐξεγερθεὶς (exurgens) *D abc* αὐτοῦ] ἔχει δέ τι πλεῖον τὸ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ παρὰ τῷ Μάρκῳ γεγραμμένον παρὰ τὸ ἁπλῶς τοὺς μαθητάς *Origenes* 3,483[a] ενβηναι *D* 3. 4. in naviculam (-la *b*) *ab*, navem *c* 4. και προαγειν *ABς*, και προαγειν (προσαγ. *pr D*) αυτον *D Orig* 3,482*f*, et praecedere se *ab*, ut praecederent eum *cd* εἰς τὸ πέραν εἰς *Orig*, trans fretum ad (a *b*) *bc*, in contra *a*, ultra ad *d* βηθσαιδαν *Bcς*, βηδ'σαιδαν *Ab*, βησσαϊδαν *Dad* εως (dum *cd*, cum *a*) αυτος απολυει (απολυση *Aς*, dimitteret) *ABacdς*, αυτος δε απολυει (dimisit *b*) *Db* 5. populum *c* et cum dimisisset eos *acd*, et profectus ab eis *b* 6. ut oraret *b* οψιας γενομενης *ABDcς*, cum sero esset iam factum (factum esset iam *ad*) *abd* 6-8. ἦν τὸ . . . ἐλαύνειν] venit iesus et invenit illos in mari tribulari in tempestate remigantes *c* 6. ην *ABadς*, ην παλαι *D*, erat enim longe *b* navicula *b* εμμεσω *A* εν μεση τη θαλασση *D*, in medio mari *abd* 7. μόνος] *add* ην *A* super terram *a*, in terra *b* ιδων *BD*, cum vidisset (videret *b*) *ab*, ιδεν *Aς* αὐτοὺς *om a* βασανιζομένους] remigantes *abd* 8. εν τω ελαυνειν *ABvς*, και ελαυνοντας *D*, et laborantes (libor. *b*) *abd* ην γαρ ο ανεμος εναντιος (εν. ο ανεμ. *A*) αυτοις (iis *ante* ventus *ac*) *ABDacvς*, ventus autem illis contrarius erat *b*, *add* et ipse solus erat super terram *c* περι *Bab*, και περι *ADς*, et erat hora circiter *c*

de piscibus. [44]erant autem qui manducauerunt (-rant) quinque milia uirorum. [45](65,6) et statim coegit discipulos suos ascendere nauem, ut praecederent eum trans fretum ad (a) Bethsaidam (-da), dum ipse dimitteret populum. [46](66,2) et cum dimisisset eos, abiit in montem orare. [47](67,4) et cum sero esset, erat nauis in medio mari, et ipse solus in terra. [48]et uidens eos laborantes in remigando, erat enim uentus contrarius eis, et circa quartam uigiliam noctis uenit ad

τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. καὶ ἤθελεν παρελθεῖν αὐτούς· [49]οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν· [50]πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν. καὶ εὐθὺς ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. [51]καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο [καὶ ἐθαύμαζον]. [52]οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη.

[53]*Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρὲτ καὶ προσωρ-*

4. *ὁ δὲ εὐθὺς*

1. quartam autem vigiliam *b* *προς αυτους ABυς* = *ο ιησους D*, ergo ipse c, *om ab* *περιπατῶν*] *add* iesus *a* 2. *ηθελησεν D*, (volebat *d*) *ειδοντες D*, ut (*om d*) viderunt bcd, cum vidissent *a* 3. *περιπατουντα ADabcς, post θαλασσης B* *οτι φαντασμα εστι B* 4. exclamantes c *γαρ αυτον ειδον* (*ειδαν B*) *και ABυς* = *και Dab*, om c *και ευθεως Aabς, ο δε ευθυς B, και D*, ipse autem c 5. allocutus est *a*, dixit c *μετ αυτων ABυς, προς αυτους Dac*, illis *b* *και λεγει αυτοις ABς* = *λεγων Dab*, om c *Orig* 2,744 6. *ἀνέβη*] ascendens d *προς αυτους post πλοιον Dc et a?* naviculam *b* 7. *και λιαν εκ περισσου ABς, και περισσως D*, et abundantius *b*, et plus magis *a?d*, alii autem magis plus c *ἐν ἑαυτοῖς om c* *εξεσταντο pr D, εξειστατνο corr D* *και εθαυμαζον ADbς*, cum admiratione *a*, *om Bc* 8. intellexerant *b* in (de *ac*) panibus *abc* cor autem illorum obtusum erat *b* *ην γαρ ADacς, αλλ' ην B* *αυτων AB* = *post καρδια Dacς* 10. *καὶ*] et inde *a* cum transfretassent (-sset *d*) *acd*, transfretantes b, *add εκειθεν Dbcd* *ηλθον* (pervenerunt *ac*) *ADabcς, post γην B* in (ad *ac*) terram *abc* *γεννησαρετ Aaς, εις* (*om* c) *γενησαρετ Bc, γεννησαρ D*, genesar *b* *και προσωρμισθησαν ABυς* = *om Dabc*

eos ambulans supra (super) mare. et uolebat praeterire (perterrere) eos: [49]at illi ut uiderunt [et *L*] eum ambulantem super (supra) mare, putauerunt fantasma esse, et exclamauerunt: [50]omnes enim eum uiderunt, et conturbati sunt. et statim locutus est cum eis, et dixit illis Confidite, ego sum, nolite timere. [51](68,6) et ascendit ad illos in nauem, et cessauit uentus. et plus magis intra se stupebant. [52]non enim intellexerunt (-xerant) de panibus: erat enim cor illorum obcaecatum. [53](69,2) et cum transfretassent, peruenerunt in terram Gene-

μίσθησαν. [54]*καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν [οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου]* [55]*περιδραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν ὅπου ἤκουον ὅτι ἔστιν.* [56]*καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας ἢ [εἰς] πόλεις ἢ [εἰς] ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται, καὶ ὅσοι ἂν ἥψαντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.* [1]*Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καί τινες τῶν γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων.* [2]*καὶ ἰδόντες τινὰς*

3. *τὴν χώραν* 7. *ἂν ἥπτοντο*

1. et cum exissent *ab*, egressus c *αυτων in marg B* *ευθυς B* *επιγνοντες ABς* = *επεγνωσαν Dabcv* **2.** *οι ανδρες* (habitantes c) *του τοπου εκεινου Ac, om BDabς* *περιδραμοντες Aς* = *et add δε D*, circumeuntes autem *a*, et circumcurrentes *bc*, *περιεδραμον B* **3.** *την περιχωρον εκεινην ADς*, confinem regionis illius *b*, *την χωραν εκεινην B*, regionem illam *acd* *και ηρξαντο B* *ἐπὶ*] in *bcv* *τοῖς om D* *κραβαττοις A, γραβαττοις D, κραββάτοις ς* **3. 4.** *τους κακως εχοντας περιφερειν οπου* (ubicumque c) *ηκουον οτι* (*οτι εκει Aς*, eum c) *εστιν* (*εστι B*, esse c) *ABcς*, *φερειν παντας τους κακως εχοντας περιεφερον γαρ* (autem *b*) *αυτους οπου αν ηκουσαν* (audierant *d*, audissent *a*, audiebant *b*) *τον ιησουν ειναι* (esse iesum *b*) *Dabd*
4. *και που αν D*, et quocumque *abcd* introisset c, iret *b*, *εισεπορευοντο A* **5.** in vicos (municipia *a*) *acd*, in castellis *b* *εις* (*om Aς*) *πολεις η εις* (*om Aς*) *αγρους* (villas) *ABcς*, *εις* (*om a*) *αγρους η εις τας πολις Da*, villis vel civitatibus *b* *εν ταις αγοραις ABς*, *εν ταις πλατειαις Db*, in foro et in plataeis *a*, *om c* **6.** *ετιθεσαν B* universos infirmos *b*, infirmos suos in plateis *c* *κἂν*] vel *abc* **6.** *ὅσοι ἂν*] *οσοι D*, quodquod *d* *ηψαντο BDa, ηπτοντο Abcdvς* *αὐτοῦ*] *αυτον D, om ab* **8.** sanati sunt *a* *συνάγονται*] conveniunt *a*, convenerunt *bcd* *τεινες A* **9.** *των γραμματαιων AD*, de scribis *abc* qui venerant *ab*, venientes c *και ειδοτες D*, et (qui *ac*, *om b*) cum vidissent (-derent *b*) *abcd*

sareth (Gennes.) et adplicuerunt. [54]cumque egressi essent de naui, continuo cognouerunt eum, [55]et percurrentes uniuersam regionem illam coeperunt in grabattis (cr., -atis) eos qui se male habebant circumferre ubi audiebant eum esse. [56]et quocumque intro ibat (isset) in uicos uel in uillas aut [in *L*] ciuitates, in plateis ponebant infirmos (pon. inf. in pl.), et deprecabantur eum ut uel fimbriam uestimenti eius tangerent, et quotquot tangebant eum salui fiebant. [1](70,10) [et conueniunt ad eum *om F*] Pharisaei et quidam de scribis uenientes ab Hierosolymis (Hierusol.). [2]et cum uidissent quosdam ex disci-

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσίν, τουτέστιν ἀνίπτοις, ἐσθίοντας τοὺς ἄρτους [3](οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, [4]καὶ ἀπ' ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν. καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων καὶ κλινῶν) [5]καὶ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσιν κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ

1. ex discipulis *abc* αὐτοῦ] *add* οτι *B* κοινες *D*, inmundis *a*, non lotis *bc* τουτέστιν ἀνίπτοις *om bc* εσθιοντας *ADaς*, manducare *bcd*, εσθιουσι *B* 2. τους (*om A*) αρτους *AB*, panem *b*, τους (*om* ς) αρτους κατεγνωσαν (vituperaverunt *ad*, ἐμέμψαντο ς) *Dadς*, panem vituperaverunt illos *c* γαρ *AB Dvς* = autem *a?bc* 3. πυγμη *ABς Origenes* 3,494[c], πυκμη *D*, pugillo *c*, subinde *b*, momento *a*, primo *d* laverint *ab*, lavent *c* εσθιουσιν *ABvς Orig* = εσθειουσιν (edent *a*) αρτον *Dab et add* suum *c* 4. απ (ἀπὸ ς) αγορας *ABvς Origenes* = απ αγορας οταν ελθωσιν *Dab*, cum venerint a foro *d*, cum a foro venerint *c* βαπτισωνται *ADaς Origenes*, baptizentur *bc*, ραντισωνται *B* 5. non edunt *a*, cibum non capiunt *bc*, non capiunt cibus *d* πολλά] τινά *Orig* ἐστιν] sunt illis *a*, *om d* παρελαβον (*add* αυτοις *D*) *ADς Orig*, ελαβον *B*, acceperunt *ab*, tradita sunt illis *cd* κρατεῖν] tenere *b*, τηρειν *D*, servare *cd*, tradita *a* 5.6. βαπτισμοὺς ... κλινῶν] ut baptizent calices et urceos et aeramenta et lectos *b* 6. ξεστῶν] urceorum *ac*, orceorum *d* χαλκειων *A Orig*, aeramentorum *cd*, caccaborum *a* και κλεινων *AD*, *om B* και *ultimum BDabc*, επειτα *Aς* interrogabant *b*, interrogaverunt *a*, interrogantes *c* 7. scribae et pharisaei *c* διὰ τί] λεγοντες (dixerunt *c*) δια τι *Dac* 7.8. ου περιπατουσιν οι μαθηται σου *B* 8. περιπατοῦσιν] sequuntur *ac* κατὰ *om c*

pulis [eius *om F*] communibus (cumm.) manibus, id est non lotis, manducare panes, uituperauerunt. [3]Pharisaei enim et omnes Iudaei, nisi crebro lauent manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum, [4]et a foro, nisi baptizentur, non comedunt. et alia multa [sunt] quae tradita sunt illis seruare, baptismata calicum et urceorum et aeramentorum et lectorum. [5](71,6) et interrogabant (-auerunt, -ant *L*) eum Pharisaei et scribae Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed communibus (cummun.) mani-

κοιναῖς χερσὶν ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον; [6]*ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς [ὅτι] Καλῶς ἐπροφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ·* [7]*μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων.* [8]*ἀφέντες τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.* [9]*καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς Καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.* [10]*Μωυσῆς γὰρ εἶπεν Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ*

1. *ἀνίπτοις χερσὶν*

1. *κοιναις BDv*, inmundis *a*, *ανιπτοις Abcς*   *ταις χερσιν D*   *αισθιουσιν D*   *ὁ δὲ*] quibus ipse *c*   *ἀποκριθεὶς om B*   *εἶπεν*] ait d   *αὐτοῖς om abc*   2. *οτι ADbς, om Bac*   *επροφητευσεν BD, προεφ. Aς*   *ησαιας post υμων A*, isaias c   *τῶν om D*   2. 3. *ως γεγραπται Avς et add οτι B = και* (qui *ab*) *ειπεν Dab*, dicens *c*   3. *ουτος BDbc, ante ο λαος Aς, om a*   *τιμα ABdς = αγαπα Dabc*   4. *απεχει απ ABς*, est a *abcd*, *αφεστηκεν αφ D*   me colunt *b*   5. doctrinam *c*, *add* et *ac*   *αφεντες BD, add γαρ Aς*, derelicto (rel. *b*) *ab*, derelinquentes *c*   *την τολην pr D*, praecepta *c*   *τοῦ θεοῦ*] domini et *c*   6. *κρατεῖτε*] = tenentes *abcd*   traditionem *a*, traditiones *bd*, doctrinas *c*   6. 7. *βαπτισμοὺς . . . ποιεῖτε Avς = ante* 5. *ἀφέντες D abc, om B*   *βαπτισμους (-σμου A) ξεστων και ποτηριων ADvς*, baptismos calicum (catinum *b*) et urceorum (orciolum *b*) *bc*, baptizantes urceos (orc. *d*) et calices *ad*   7. *αλλα Dabcvς, om A*   *παρομοια τοιαυτα πολλα ποιειτε Aς*, similia multa huiusmodi (*om c*) facitis *bc*, *παρομοια α ποιειται τοιαυτα πολλα D*, similia quale faciunt huiusmodi multa d, multa his similia quae facitis *a*   7. 8. et dixit illis *a*, *om B*   8. *ἀθετεῖτε*] irritum facitis *abc*, reiicitis *Cyprian* 54 109 118 139 201 204   *τὴν ἐντολὴν*] testamentum *c*   9. *τηρησητε Aς, τηρητε B = στησηται D*, statuatis *abc Cypr*, tradatis *d*   *μωϋσης BDabc, μωσης Aς*   *γὰρ*] autem *b*   *ειπε B*, dicit *c*   *τειμα D*

bus manducant panem? [6]at ille respondens dixit eis Bene prophetauit Esaias de uobis hypocritis, sicut scriptum est Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum (illorum) longe abest a me. [7]in uanum autem me colunt, docentes doctrinas praecepta hominum. [8]relinquentes enim mandatum dei tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum et calicum, et alia similia his facitis multa. [9]et dicebat illis Bene irritum facitis praeceptum dei, ut traditionem uestram seruetis. [10]Moyses enim dixit Honora patrem tuum et matrem tuam,

τὴν μητέρα σου, καὶ Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω· [11]*ὑμεῖς δὲ λέγετε Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί Κορβᾶν (ὅ ἐστιν δῶρον) ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,* [12]*οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί,* [13]*ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε. καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.* [14]*καὶ προσκαλεσάμενος πάλιν τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς Ἀκούσατέ μου πάντες καὶ σύνετε.* [15]*οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτόν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι· ἀλλὰ τὰ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενα, ἐκεῖνά ἐστιν τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον.* [16]*εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.* [17]*καὶ*

1. *σου om D* *ο κακολογων ABDς* = qui maledixerit *abc*
2. *τελευτειτω D*, morietur *d* *ἐὰν*] *ος αν A* *πατρι ABbς, add αυτον Dac* 3. corbam *d*, donum *ac* quod est munus *ab*, *om c* *ο εαν* (*αν D*) *εξ εμου ABbcdvς et corr D*, *ο αν μου pr D*, quo a me *a* *ὠφεληθῇς*] tibi proderit *bd*, melior factus fueris *a*, tibi proficiet quod est corban *c* *ουκετι Bbcd*, *και ουκετι Avς*, non *a*, *ουκ ετι D* 4. dimittitis eum *b*, sinetis amplius *a*, missum facitis eum *c* *οὐδὲν*] aliquit *a* *πατρι BDabc, add αυτου Avς* *μητρι BDabcv, add αυτου Aς* *ἀκυροῦντες*] spernentes *a*, infirmantes *b*, irritum facientes *c*, scindentes *d*
5. *θεοῦ*] domini *c* per traditionem *abcd* *υμων ABς* = *add τη μωρα Dabc* 6. *τοιαῦτα*] huiusmodi *acd*, ista *b*, *τα αυτα D*
6. 7. *προσκαλεσαμενος παλιν τον οχλον* (turbis *b*) *BDb*, convocans turbam iterum *a*, *προσκ. παντα τον οχλον Aς*, advocans ad se turbas *c* 7. *ἔλεγεν*] *λεγει B*, dixit *a* *ακουσατε BD*, *ακουεται* (*-τέ ς*) *Aς* *συνετε B*, intellegite *abcd*, *συνιτε D*, *συνιεται* (*-τε ς*) *Aς* *ουδεν d et corr D*, *ουδ pr D* 8. introiens *c*, quod intrans (intrat *b*) *ab* 8. 9. *ο* (*om a*) *δυναται* (possit) *αυτον* (*ante* possit *c*) *κοινωσαι ADabcdς*, *το κοινουν αυτον B* 9. *τα εκ του ανθρωπου εκπορευομενα* (procedent *c*) *BDabc*, *τα εκπορευομενα απ αυτου Aς* *ἐκεῖνα om B* 10. *τὸν om B* *εἴ τις ... ἀκουέτω om B* *εἰ*] et si *c*

et Qui male dixerit patri aut matri morte (-tem *L*) moriatur: [11]uos autem dicitis Si dixerit homo patri aut matri Corban, quod est donum, quodcumque ex me tibi profuerit, [12]ét ultra non dimittitis (dem., -ttetis) eum quicquam facere patri suo aut matri, [13]rescindentes uerbum dei per traditionem uestram quam tradidistis. et similia huius modi multa facitis. [14]et aduocans iterum turbam dicebat illis Audite me omnes et intellegite. [15]nihil est extra hominem intro iens in eum, quod possit eum coinquinare: sed quae de homine procedunt, illa sunt quae communicant (comun.) hominem. [16]siquis habet aures au-

ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὴν παραβολήν. [18]καὶ λέγει αὐτοῖς Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, [19]ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται καθαρίζων πάντα τὰ βρώματα. [20]ἔλεγεν δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. [21]ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, [22]κλοπαί, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφρο-

1. *εις την οικειαν D*, domum *c* ἀπὸ] a *bc*, prae *a* turbis *c*, multitudine *a* interrogaverunt *c* 2. *την παραβολην* (*add* istam *c*) *BDabc*, *περι της παραβολης Aς* λέγει] ait *abcd* *ουτως AD*, οὕτω *ς* 3. intellexistis *c* quod a foris introit *a*, quod introit extrinsecus *c*, extrinsecus introiens *b* 4. *οτι ουκ ABcς*, *ου* (nec) *γαρ Dabd* *εισερχεται D*, introiit *bd* *αυτου ABς = post καρδιαν Dabc* 5. *αλλα A* in ventrem eius *a* *αφεδρωνα ABς*, *οχετον D*, secessum *abcd* *εξερχεται D*, exiit *d* 6. *καθαριζων AB Orig* 3,494[d], *καθαρίζον ς*, purgans *abcd*, *καθαριζει D* πάντα τὰ βρώματα] escam *c*, *add* et exit in rivum *a* *ελεγον D* (dicebat *d*) 6. 7. *το . . . εκπορευομενον ABDς* = quae (quaecunque *c*) . . . exeunt *abcd* 7. *εκεινο ABς = εκεινα Dabd*, ipsa *c* ab intus *bc*, ex interioribus *a* 8. γὰρ] autem *d*, autem sunt *c* *οι alterum om pr D* *εκπορευονται ABDbcvς*, *ante* οἱ διαλογ. *a* 9. *μοιχειαι πορνιαι φονοι κλοπαι Aς* = *μοιχ. κλ. πορν. φόν. abc*, *πορν. κλ. φον. μοιχ. B*, *πορνεια* (adulteria) *κλεμματα μοιχειαι* (fornicationes) *φονος* (homicidia) *Dd* *πλεονεξιαι ABς* = *πλεονεξια D*, avaritia *abd*, cupiditas *c* = *πονηρια D*, nequitia *abd*, malitia *c* 10. *δολος ante πονηρια D* *βλασφημια ABadς*, *βλασφημιαι Dbc* *υπερηφανιαι Db*, (supervia *d*)

diendi, audiat. [17](72,6) et cum intro isset in domum a turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam. [18]et ait illis Sic et uos inprudentes estis? non intellegitis quia omne extrinsecus intro iens in hominem non potest eum communicare (comun.), [19]quia non intro iit in cor eius, sed in uentrem, et in secessum exit (exiit) purgans omnes escas? [20]dicebat autem quoniam quae de homine exeunt, illa communicant hominem. [21]ab intus enim de corde hominum cogitationes malae procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, [22]furta, auaritiae (auaritia *F*), nequitiae, dolus, inpudicitia (imp., -tiae), oculus malus, blasphemia (-miae), superbia, stultitia (-tiae): [23]omnia haec

*σύνη· [23] πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ
τὸν ἄνθρωπον.*

*[24] Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ ὅρια Τύρου καὶ Σιδῶ-
νος. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν οὐδένα ἤθελεν γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυ-
νήθη λαθεῖν. [25] ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγά-
τριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν πρὸς τοὺς
πόδας αὐτοῦ· [26] ἡ δὲ γυνὴ ἦν Ἑλληνίς, Συροφοινίκισσα τῷ γένει,
καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐ-
τῆς. [27] καὶ ἔλεγεν αὐτῇ Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ
γάρ ἐστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυνα-*

2. *ἄνθρωπον*] *add* non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem c 3. *και εκειθεν αναστας* (*αν. εκ. D*) *ADυς, εκειθεν δε αναστας B*, et exurgens *ab*, et exiens iesus c, *ἀναστὰς Orig* 3,502[ce] *ἦλθεν Origenes* *εις τα ορια* (*μεθορια Aς*) *ABDς Orig*, in fines *b*, in finibus *ac* tyrii *b* *καὶ σιδῶνος om Dab Orig* 4. *εἰς*] in *a*, *om bc* *οικιαν AB, την οικειαν Dς Orig* 3,502[c] *ηθελεν ABDc, ηθελε pr Dς, ἐθέλησε abd Orig* *ηδυνασθη B* 5. *ακουσασα γαρ γυνη Aaς, αλλ ευθυς ακουσασα γυνη B, γυνη δε* (enim bc) *ευθεως ὡς ακουσασα* (ut audivit) *D* bcd *ειχε B, post θυγάτριον ac* filia bc 6. *αυτης ABς, om Dabc* *ελθουσα και D*, venit et *a*, intravit (*add* et *d*) bcd procidit ad pedes eius *a*, ad eum *bc* 7. *η δε γυνη ην BDa, ην δε η γυνη Aς*, erat autem (enim c) *bc* graeca *abcd* *συροφοινικισσα A et B?, συρα φ. B? = συροφοίνισσα bcdυς*, syra phoenissa *a*, *φυνισσα pr D, φοινισσα corr D* *τῷ γένει ante σύρα a* 8. *καὶ*] et procidens ad pedes eius c eiceret daemonium c *ἐκ*] de *abd*, *απο Dc* 9. *και ελεγεν B, και λεγει* (dixit *d*) *Dad*, qui dixit *bc*, *ο δε ιησους ειπεν Aς* *αὐτῇ om c* primum *a*, prius *bc* 10. *εστιν καλον BDabc, καλον εστιν Aς* *βαλεῖν*] *post κυναρίοις B, βαλιν D*, proicere *a*, mittere illum c catellis *bc*, canibus *a*

mala ab intus procedunt et communicant hominem. [24] Et inde sur-
gens abiit in fines (finis) Tyri et Sidonis. et ingressus domum nemi-
nem uoluit scire, et non potuit latere. [25] mulier enim (autem) statim
ut audiuit de eo, cuius habebat filia spiritum inmundum, intrauit et
procidit ad pedes eius: [26] erat enim (autem *L*) mulier gentilis, Syro-
phoenissa (-phen.) genere, (73,6) et rogabat eum ut daemonium ei-
ceret de filia eius. [27] qui dixit [illi *om F*] Sine prius saturari filios:
non est enim bonum sumere panem filiorum et mittere canibus. [28] at

ρίοις. [28]*ἡ δὲ ἀπεκρίθη, καὶ λέγει αὐτῷ Ναὶ κύριε· καὶ [γὰρ] τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίουσιν ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων.* [29]*καὶ εἶπεν αὐτῇ Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπαγε· ἐξελήλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου.* [30]*καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς εὗρεν τὸ παιδίον βεβλημένον ἐπὶ τὴν κλίνην καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός.*

[31]*Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου ἦλθεν διὰ Σιδῶνος εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως.* [32]*καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν καὶ μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦ-*

5. 6. *εὗρεν τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.*

1. respondens *bc* *και λεγει αυτω ABvς,* ait (dixit *c*) ei *bc*, *αυτω λεγουσα Da* *ναὶ*] ita *a, om Dbc* *και γαρ Aς,* nam et *a*, *αλλα και Dbc, και B* 2. catelli *abc* *εσθιουσιν BDab, εσθιει Aς,* edent *post* puerorum *c* *ἀπὸ*] de *abc* 2. 3. *των ψιχιων των πεδιων D* 3. et dixit (ait *bd*) ei *abd*, qui dixit ad illam *c* hunc verbum *a* *τὸν om D* *υπαγε ABvς = ante δια Dabc* 3. 4. *ἐξελήλυθεν . . . σου*] contingat tibi de filia ut cupis *b* 4. exiet *c* *το δαιμονιον post σου B* *ἐκ*] a *ac* cum isset *a* 4. 5. *εις τον οικον αυτης ABς,* domum suam (aput se *a, om b*) *abc*, *εις οικον D* 5. 6. *το παιδιον βεβλημενον (την θυγατερα βεβλημενην D*), puellam iacentem *bc*) *επι την κλινην και το δαιμονιον εξεληλυθος* (exisse ab ea *b*, ab ea fugatum *c*) *BDbc, το δαιμονιον εξεληλυθος και την θυγατερα βεβλημενην επι της κλινης Aς,* daemonem exisse et filiam suam recumbentem in lecto *a* 7. *πάλιν*] deiuceps *a* *ἐξελθὼν . . . τύρου om c* exiens *b* tyrii *ab* *ηλθεν (ηλθε B, add* iesus *c*) *δια σιδωνος BDabc, και σιδωνος ηλθεν Aς* 8. *εις BD, προς Aς* inter medios fines *abcd* *της δεκαπολεως D* 9. adferunt *b*, offerunt *a*, adduxerunt *c* surdum hominem *c* *και alterum BDabc, om Aς* *μογιλαλον ADς, μογγιλαλον B,* mutum *abcd* et depraecabantur *bcd*, rogantes *a*

illa respondit et dicit ei Vtique domine: nam et catelli sub mensa comedunt de micis puerorum. [29]et ait illi Propter hunc sermonem uade: exiit daemonium de filia tua. [30]et cum abisset domum suam, inuenit puellam iacentem supra lectum et daemonium exisse. [31](74,10) et iterum exiens de finibus Tyri uenit per Sidonem ad mare Galilaeae [inter *om F*] medios fines Decapoleos. [32]et adducunt (adducent *F*) ei surdum et mutum, et deprecabantur (depraec. *F*, depre-

σιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. 33 καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ᾿ ἰδίαν ἔβαλεν τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ πτύσας ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, 34 καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐστέναξεν, καὶ λέγει αὐτῷ Ἐφφαθά, ὅ ἐστιν διανοίχθητι. 35 καὶ [εὐθέως] ἠνοίγησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. 36 καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν· ὅσον δὲ αὐτοῖς διεστέλλετο, αὐτοὶ μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. 37 καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες Καλῶς πάντα πεποίηκεν, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

1. *αὐτὸν om ab* ei manum imponeret *c* *την χειραν D*, manus *a* suscipiens (acc. *c*) *bcd*, adprehendens *a* 2. a (de *ab*) turba *abc* *ιδιαν ABvς = add πτυσας* (expuens *ab*, expuit et *c*) *Dabc* *αὐτοῦ om c* in auriculas eius (*om b*) *bcd*, in auribus eius *a* 3. *πτύσας*] *= om Dabc* aspiciens (susp. *b*) *abc* 4. in caelo *d* *λέγει*] ait *abcd* *εφφαθα ABς, εφφεθα Dc*, effeta *b*, effecta *d*, epita *a* *διανυχθητι D*, adaperi te *d* 5. *ευθεως Acς, om BDab* *ηνοιγησαν B, ηνυγησαν D, διηνοιχθησαν Aς* *αυτου αι ακοαι ABς = αι ακοαι αυτου D*, aures eius *abcd* 6. *ὀρθῶς*] confidenter *bcd*, diserte adeo ut omnes stuperent *a* 7. *μηδενι μηδεν D* *ειπωσιν ADς, λεγωσιν B* *οσον δε αυτοις* (*αὐτὸς αὐτοῖς ς*) *διεστελλετο ABvς*, cum praeciperet illis *a*, *om Dbc* *αυτοι B, οι δε αυτοι D*, ad illi *bd*, illi vero *c*, *om Aς* 7.8. *μαλλον περισσοτερον* (*περισσοτερως D*) *ABDς*, tanto magis *a*, magis tantum *bd*, magis magisque *c* 8. clamabant *a* et eo amplius admirabantur *abcd* 9. omnia bene facit *c* *καὶ*] *ως και B* 9.10. *κωφους ποιει ακουειν και τους* (*om B*) *αλαλους λαλειν ABDaς*, surdis praestat auditum et mutis (multis *cd*) eloquium (loqui *d*, praebet loquelam *c*) *bcd*

cantur *L*) eum ut inponat (imp., -neret) illi manum. 33 et adprehendens eum de turba seorsum misit digitos suos in auriculas [eius *om FL*] et expuens (et exsp., expuensque) tetigit linguam eius, 34 et suspiciens in caelum ingemuit, et ait illi Effeta (-tha), quod est adaperire. 35 et statim apertae sunt aures eius, et solutum est uinculum linguae eius, et loquebatur recte. 36 et praecepit illis ne cui dicerent: (75,8) quanto autem eis praecipiebat, tanto magis plus praedicabant, 37 et eo amplius admirabantur (ammir. *F*) dicentes (76,6) Bene omnia fecit (facit), et surdos fecit (facit *F*) audire et mutos loqui. 1 in illis

*[1]Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις πάλιν πολλοῦ ὄχλου ὄντος καὶ μὴ
ἐχόντων τί φάγωσιν, προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει
αὐτοῖς [2]Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς, προσ-
μένουσιν καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν. [3]καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς
νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ· καί τινες αὐτῶν
μακρόθεν ἥκασιν. [4]καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Πό-
θεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; [5]καὶ
ἐπηρώτα αὐτούς Πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον Ἑπτά. [6]καὶ*

1. *εκειναις ABς* = *add δε Dabc* *παλιν πολλου οχλου BDc*, *πάλιν ὄχλου πολλοῦ* (magna *a*) *ab*, *πάμπολλου οχλου Aς* et non *a*, nec *c*, et nec *b* 2. *εχοντων αυτων D* *προσκαλεσαμενος ABDbcς*, convocans *a*, *add ὁ Ἰησοῦς ς* *αὐτοῦ*] = *om Dabc* *λέγει*] ait *bcd*, dixit *a* 3. *επι τον οχλον ABvς* = *επι του οχλου τουτου D*, turbae huic *a*, super istam turbam *bcd* *ηδη ημεραι* (*-ρας ς*) *τρεις* (*τρις εισιν D*) *ADς*, iam (*post* trid. *b*, *post* est *c*) triduum est *abcd*, *ηδη ημεραις τρισι B* *προσμενουσιν* (*add μοι Avς*) *ABvς* = *απο ποτε* (ex quo *ab*, quod *c*) *ωδε εισιν Dabc* 4. *καὶ οὐκ*] nec *b* quod manducent (edant *a*) *abcd* *εαν απολυσω αυτους ABvς*, si sic illos remiserimus ire *c*, *απολυσαι αυτους Dab* 5. *νήστεις post αὐτῶν c* *εις οικον* (domos *c*) *αυτων ABcvς*, *εις οικον ου θελω D et a?*, nolo (*add* in domo *d*) *bd* *εκλυθησονται ABς*, fatigantur *c*, *μη εκλυθωσιν D*, ne patiantur (fatigentur *bd*) *abd* *και τινες αυτων B*, *τινες γαρ αυτων Avς* = *οτι και* (*om acd*) *τινες εξ* (*om a*) *αυτων απο* (de *cd*) *Dacd*, quoniam quidem aliqui de *b* 6. *ηκασιν AD*, *ἥκουσι ς*, venerunt *abc*, *εισι B* respondentes *c* *αὐτοῦ*] *add οτι B*, *add* dixerunt *c* 7. *τούτους*] hic tantos *a* *δυνησεται* (possit *d*) *τις ABDadς*, quis potest *bc* *ωδε ABvς* = *om Dabc* *επ ερημιας BDς*, in aeremia (solitudine ista *b*, deserto *c*) *abc*, *επ ερημιαις A* *καὶ*] qui *c* 8. *επηρωτα ADς*, *ηρωτα B*, interrogabat *a*, interrogavit *bcd* *εχεται αρτους ABς* = *αρτους εχεται Dabcv* *οἱ δὲ*] qui *abc* *ειπαν B* ·ζ· *D* 8 *seq.* *και παραγγελλει BD*, *και παρηγγειλεν Aabdς*, iussit vero iesus *c*

diebus iterum cum turba multa (m. t. *F*) esset nec haberent quod manducarent, conuocatis discipulis ait illis [2]Misereor super turbam (-ba *L*), quia ecce iam triduo sustinent me nec habent quod manducent, [3]et si dimisero eos [ieiunos] in domum suam, deficient (-ant) in uia: quidam enim ex eis de longe uenerunt. [4]et responderunt ei discipuli sui Vnde istos poterit quis (quid) hic saturare panibus in solitudine? [5]et interrogauit eos Quot panes habetis? qui dixerunt Septem. [6]et

παραγγέλλει τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ
ἄρτους [καὶ] εὐχαριστήσας ἔκλασεν, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
ἵνα παραθῶσιν. καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. 7 *καὶ εἶχαν ἰχθύδια ὀλίγα·*
καὶ ταῦτα εὐλογήσας εἶπεν παρατεθῆναι καὶ αὐτά. 8 *καὶ ἔφαγον καὶ*
ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σφυρίδας.
9 *ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι. καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς,* 10 *καὶ*
εὐθὺς ἐμβὰς [αὐτὸς] εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦλθεν
εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. 11 *καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο*

1. ut turbae discumberent *c* accipiens *bc*, accepit *ad* ·ζ· *D* **2.** *και prius CDa*, illos iesus *c*, *om ABbς* *Orig* 3,510ª *vide supra p.* 90,6 grafias agens (*add* benedixit *b*) *abc* *εδιδου AB Dvς* = dedit *abcd* *αὐτοῦ om c* **3.** *παραθωσιν ADς*, *παρατιθωσιν* (-*σι B*) *BC* turbae *ad*, turbis *bc* *και ειχαν* (*ειχον Aς*) *ABDaς*, habebant (habuerunt *c*) autem *bc* pisciculos paucos *a*, et paucos (duos *b*) pisciculos *bc* **4.** *ταυτα* (*om ς*) *ευλογησας Aς*, ipsos benedixit et *abc*, *ευλογησας αυτα BC*, *ευχαριστησας D* dixit *d*, iussit *abc* *παρατεθηναι* (*παραθειναι ς*) *και αυτα Aς*, *και ταυτα παρατιθεναι B*, *και ταυτα παραθετε C*, *και αυτους εκελευσεν παρατειθεναι* (adponi) *Dd* = *παρατεθῆναι* (apponi) *abcv* *και εφαγον BCDabc*, *εφαγον δε Aς* **5.** *περισσευματα ABς*, *τα περισσευματα C* = *το περισσευμα των D*, quod superaverat *abcd* *κλασματων σφυριδας* ·ζ· *D*, septem sportas fragmentorum *b* *σφυριδας D et pr A*, *σπυριδας Bς et corr A* **6.** *οἱ φαγόντες om B* quattuor milia hominum *abc* **6. 7.** *και ευθυς* (*ευθεως Aς*) *εμβας αυτος* (*om Aaς*) *ABaς*, *και αυτος ανεβη* (ascendens) *Dbd*, iesus autem ascendens *c* **7.** *εἰς τὸ πλοῖον*] navem *bc*, naviculam *a* *ηλθεν ABabς et ante μετὰ τῶν c*, *και ηλθεν Dd* **8.** in partes *a*, in partem *b*, *εις τα ορια D*, in finibus *c* *δαλμανουθα Aυς*, *δαλμανουνθα B* = magedan (-dam *b*, -da *c*) *abc*, magidan *d*, *μαγαδα corr D*, *μελεγαδα pr D* *και εξηλθοσαν D*, et exeuntes *a*, exierunt autem *b*, *om c* *καὶ ἤρξαντο*] *ante οἱ φαρισ. c*, coeperunt *a*

praecepit turbae discumbere supra terram. et accipiens septem panes gratias agens fregit, et dabat discipulis suis, ut adponerent (app.). et adposuerunt (app.) turbae. 7 et habebant pisciculos paucos: et ipsos bene dixit et iussit apponi. 8 et manducauerunt et saturati sunt, et sustulerunt quod superauerat de fragmentis, septem sportas. 9 erant autem qui manducauerunt quasi quattuor milia. et dimisit eos, 10 et statim ascendens nauem cum discipulis suis uenit in partes Dalmanutha (-uta). 11 (77,4) et exierunt Pharisaei et coeperunt conquirere

συνζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,
πειράζοντες αὐτόν. [12]*καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει Τί*
ἡ γενεὰ αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γε-
νεᾷ ταύτῃ σημεῖον. [13]*καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς πάλιν ἐμβὰς εἰς πλοῖον*
ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. [14]*καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ*
ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. [15]*καὶ διεστέλλετο*
αὐτοῖς λέγων Ὁρᾶτε, [καὶ] βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων
καὶ τῆς ζύμης Ἡρώδου. [16]*καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους ὅτι ἄρ-*
τους οὐκ ἔχουσιν. [17]*καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Τί διαλογί-*

1. *συνζητειν ACD, συζητεῖν ς,* conquirere *bc,* di.... *a, om d* *αυτω AΒς, συν αυτω Dabc, om d* *το σημειον D* de caelo (*add* videre c) *abcd* 2. *καὶ*] ipse autem *c* ingemiscens *abc* *τω πνευματι ABDdvς,* in spiritu *bc* *αυτου Bacς, εαυτου A, om Db* *λέγει*] ait *bcd,* dixit *a* *τί*] *ὅτι Orig* 3,429[a] 3. *αὕτη om b* *ζητει* (quaeret *d*) *σημειον BCDabcd, σημεῖον ἐπιζητεῖ ς Orig* *ἀμὴν ἀμὴν Orig* *ὑμῖν om B* 4. *αφις D,* dimissis *a,* dimittens *c,* missum faciens *b* *αὐτοὺς*] *αυτου A* *παλιν εμβας* (*ενβας D,* ascendit *d*) *BCDad, εμβας παλιν Aς,* et ascendens *b,* ascendit... et *c* *εις* (*εις το Dς, om abc*) *πλοιον ADabcς, om BC* 5. *εἰς τὸ πέραν*] trans fretum *a,* ultra *c, om b* *επελαθεντο pr B, add οι μαθηται Dc* *λαβεῖν*] sumere *a,* emere *bc* 5. 6. *και* (*om D et a?*) *ει μη ενα αρτον ABDaς,* nisi unum tantum *c,* et nihil amplius habebant nisi unum panem *b* 6. *οὐκ*] quem *bcd, om Da* secum habebant *bc* *μετ D* in navem *d* *διεστελλετο ABDvς* = praecepit *abcd* 7. *ορατε και βλεπετε* (cavete) *Cc, ορατε βλεπετε ABς,* videte *b, βλεπετε Da* 8. *καὶ prius*] et a *a, om B?* *και διελ. πρ. αλληλους BDab, add λεγοντες Avς,* quo audito discipuli dicebant intra se *c* 9. *εχουσιν* (*εχουσι B*) *Bc,* haberent *ab, ειχαν D, εχομεν Avς* *καὶ γνοὺς*] et cum rescisset *a,* quo cognito *bcd* *ὁ ἰησοῦς*] *post αὐτοῖς b, om B* ait *abc* *διαλογιζεσθε ABς* = *διαλογιζεσθαι* (cogitatis) *εν ταις καρδιαις υμων Dabc*

cum eo, quaerentes ab illo (eo) signum de caelo, temptantes eum.
[12](78,6) et ingemiscens (ingemescens) spiritu ait Quid generatio ista
quaerit signum? amen dico uobis, si dabitur generationi isti signum.
[13]et dimittens eos ascendens iterum [nauem *om L*] (n. it.) abiit trans
fretum. [14]et obliti sunt [discipuli eius] sumere panes, et nisi unum
panem [non *om F*] habebant [secum *om F*] in naui. [15](79,2) et prae-
cipiebat eis dicens Videte, cauete a fermento Pharisaeorum et [a *F*]
fermento Herodis. [16](80,6) et cogitabant ad alterutrum, dicentes quia
panes non habemus. [17]quo cognito Iesus ait illis Quid cogitatis quia

*ζεσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε; πεπωρωμέ-
νην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν;* [18]*ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε,
καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε,* [19]*ὅτε τοὺς
πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους
κλασμάτων πλήρεις ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ Δώδεκα.* [20]*Ὅτε δὲ τοὺς
ἑπτὰ [ἄρτους] εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώ-
ματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον Ἑπτά.* [21]*καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς
Πῶς οὔπω συνίετε;*
[22]*Καὶ ἔρχονται εἰς Βηθσαϊδάν. καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν,*

5. *Καὶ ὅτε τοὺς* 8. *Πῶς οὐ*

1. *συνιετε BCDa, add ετι Αυς, add* sic *bcd* 1.2. = *πεπηρωμενη (pr D, sed πεπωρ. pr corr D,* obtusum *a) εστιν η καρδια υμων Da,* obtusa sunt corda vestra *bcd* 2. *ἔχοντες οὐ*] habetis et nondum *c* 3. *καὶ prius*] nec *d* *ἔχοντες*] habetis et *c* *καὶ οὐ*] *ουδε* (nec) *Dabcd* *ὅτε*] cum *a*, quando *d*, *om bc* 3.4. *τους ·ε· αρτους Da,* de quinque panibus *bcd* 4. *ἔκλασα*] quos fregi *bcd*, confregi *ante* quinque *a* quinque milia hominum *abc* *ποσους ABς, και ποσους D* = ex quibus quot *abc* 5. *κλασματων πληρεις ηρατε BC, πληρης (-ρεις ς) κλασμ. ηρ. Aς, κλ. ηρ. πληρεις D* = fragmentorum sustulistis *abcd* *λεγουσιν αυτω ABDυς* = qui (ad illi *abd*) dixerunt *abcd* 5-7. *δώδεκα ... οἱ δὲ εἶπον om b* 5. *·ιβ· D* *οτε δε ADaς, και οτε Bc, οτε δε (om υ) και Cυ* 6. *ἑπτὰ*] *·ζ· D* *αρτους Cυ,* panes fregi *c*, *om ABDaς* *τρακισχειλιους A, add* hominum *c* *ποσων σπυριδων πληρωματα ABς = ποσας σφυριδας Dacυ* 7. tulistis plenas *c* *οι δε* (qui *a*) *ειπον ADacdς, και λεγουσιν αυτω BCυ* *ἑπτά*] *·ζ· D* *ἔλεγεν*] *λεγει* (ait *bcd*) *Dabcd* 8. *πῶς om C* *ουπω ACDacυ, ου Bbdς* *συνιεται (-τε ς) Aς, νοειτε B, σϋννοειτε D,* intellegitis *ac*, intellexistis *bd* 9. *ερχονται BCDυ,* venerunt *abc*, *ερχεται Aς* *εἰς*] in *a*, *om bc* *βηθσαιδαν ABς, βηθσαιδα Ccυ,* betsaidam *b*, *βηθανιαν Da* offerunt *a*, adferunt *b*, ecce adducunt *c*

panes non habetis? nondum cognoscitis nec (neque *L*) intellegitis? adhuc caecatum habetis cor uestrum? [18]oculos habentes non uidetis, et aures habentes non auditis? nec recordamini, [19]quando quinque panes fregi in quinque (v *F*) milia, et quot cophinos (cof. *F*) [fragmentorum] plenos sustulistis? dicunt ei Duodecim (xii *F*). [20]Quando et septem (vii *F*) panes in quattuor (iiii *F*) milia, quot sportas fragmentorum tulistis (sustul. *F*)? et dicunt ei Septem (vii *F*). [21]et dicebat eis Quomodo nondum intellegitis? [22](81,10) et ueniunt Beth-

καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. 23καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης, καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει. 24καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. 25εἶτα πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, καὶ ἀπεκατεστάθη, καὶ ἐνέβλεπεν τηλαυγῶς ἅπαντα. 26καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς οἶκον αὐτοῦ, λέγων Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς. μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.

4. εἶπεν

1. et rogaverunt *bcd*, depraecantes *a* λαβομενος *D*, adpraehendi *d* 2. την χειρα *D* εξηγαγεν *ADdv*ς, produxit *a*, duxit *bc*, εξηνεγκεν *B* καὶ om *b* expuens *ab*, expuit *c* 3. ἐπιθεὶς] et (om *a*) imposuit *ac*, et inpositis *bd* manum *c* αυτω *BDb*, *post* ἐπιθεὶς *ac*, αυτον *Av* επερωτα *D*, et (om *bd*) interrogabat *abd*, et interrogavit *c* 4. βλεπει *ABabcdv*ς, βλεπεις *C*, βλεπεϊς *D* et aspiciens (resp. *a*) *abd*, ille autem *c* ελεγεν *AB*ς, λεγει (ait) *Dabd*, ειπεν *C*ο 5. οτι *ABC*ς = om *Dabc* ορω *ABC*ς = om *Dabc* ειτα παλιν *ABv*ς, και παλιν *Dbc*, deinceps *a* επεθηκεν *Abcdv*ς, εθηκε *B*, επιθεις *D*, inponens *a* ei manus *d*, manus suas *c*, manum *a* 6. καὶ] (et) *a*, et inpositis manibus *b* εποιησεν αυτον αναβλεψαι (videre) *Aa*ς, ηρξατο αναβλεψαι (videre) *Dbc*, διεβλεψε *B*, ενεβλεψε *C* 7. απεκατεσταθη *A*, αποκατεσταθη *D*ς, αποκατεστη *B*, απεκατεστη *C*, restitutus est (*add* ei visus *c*) *bc*, curatus est *a* και ενεβλεπε *B*, και ενεβλεψεν *A*ς = ωστε αναβλεψαι *D*, ita ut videret *abcdv* δηλαυγως *C* απαντα *BC*, παντα *D*, omnia *ab*, απαντας *A*ς, om *c* 8. εις *ABCD*, εἰς τὸν ς λεγων *ABab*ς, και λεγει (ait) αυτω *Dd*, praecipiens ei *c* μηδε εις την κωμην (*corr A*) εισελθης *AB*ς, vade domi aput te et ne in municipio intres *a*, υπαγε εις τον οικον σου *Db*, om *c* 9. μηδε ειπης τινι εν τη κωμη *A*ς, nec cuiquam dicas *a*, ne cui diceret in castellum *c*, και μηδενι ειπης εις την κωμην (in vico) *D*, et si in vico intro ieris nemini dixeris *b*, om *B*

saida. et adducunt ei caecum, et rogabant eum ut illum tangeret. 23et adprehensa manu (-dens manum *L*) caeci eduxit eum extra uicum, et expuens (exsp.) in oculos eius inpositis (imp.) manibus suis interrogauit eum si aliquid uideret. 24et aspiciens ait Video homines uelut arbores ambulantes. 25deinde iterum inposuit (imp.) manus super oculos eius, et coepit uidere, et restitutus est ita ut uideret clare omnia. 26et misit illum in domum suam, dicens Vade in domum tuam, et si in uicum intro ieris, nemini dixeris. 27(82,1) et egressus est Ie-

27 *Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; 28 οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ λέγοντες Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι Ἡλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι εἷς τῶν προφητῶν. 29 καὶ αὐτὸς ἐπηρώτα αὐτούς Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ Σὺ εἶ ὁ χριστός. 30 καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν περὶ αὐτοῦ. 31 καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ ἀπο-*

5.6. *καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς*

1. et profectus est (inde c) *bc* cum discipulis *ac* *αὐτοῦ*] *add* venit c 1.2. *εις τας κωμας καισαρειας* (*-ριας A*) *της ABcvς*, *εις καισαριαν της D*, in caesaream (-rea *b*) *abd* 2. in itinere *a*, in via *post* discipulos suos *b* 3. *αὐτοῦ om A* *αὐτοῖς om Dab* *ειναι ABbς*, *ante οι ανθρωποι Da*, *ante λέγουσιν c* 4. *οἱ δὲ*] qui *c*, *om b* *απεκριθησαν ADabcς*, *ειπαν BC* *αυτω λεγοντες CDabc et add οτι B*, *om Aς* 4.5. *και αλλοι ABς*, alii *bc*, *αλλοι δε Da* 5. *Ἡλίαν bς* *οτι εις BC*, *ενα Aς* = *ως ενα Dabcv* ex prophetis *abc* *και αυτος ABς*, *αυτος* (ipsos c) *δε Dac*, tunc *b* 5.6. *επηρωτα αυτους BCDa*, interrogavit eos (dicens c) cd, *λεγει αυτοις Abς* 6. *τεινα D* *και* (cui c) *αποκριθεις Aabc*, *αποκριθεις δε* (*δε om B?v*) *Bvς* 7. dicit *ad*, ait *bc* *αὐτῷ om c* *χριστός*] *add* iesus filius dei vivi *b*, *sed hoc additamentum apud Marcum et Lucam non inveniri docet Orig* 3,533[e] *seq.* *ἐπετίμησεν*] *sic apud Marcum Orig* 3,532[c] *αὐτοῖς*] ei iesus *c* *ἵνα om d* *μηδενει D* 8. *ειπωσιν CD*, *λεγωσιν ABς* 9. *πολλὰ*] omnia b 9.10. *ὑπὸ τῶν ... γραμματέων om Iren* 206 9. *υπο BCD*, *απο Aς* 10. *των secundum BCc*, *απο των Dab*, *om Aς* *ἀρχιερέων*] principibus *a* *και των* (ab c, *om Aς*) *γραμματεων* (*-ταιων A*) *ABCDacς*, *om b* *καὶ ἀποκτανθῆναι*] et crucifigi *Iren*, *om d*

sus et discipuli eius in castella (-llo *L*) Caesareae Philippi. et in uia interrogabat discipulos suos, dicens eis Quem me dicunt esse homines? 28 qui responderunt illi dicentes Iohannem baptistam, alii Heliam, alii uero quasi unum de (ex) prophetis. 29 tunc dicit illis Vos uero quem me dicitis esse? respondens Petrus ait ei Tu es Christus. 30 (83,2) et comminatus est eis ne cui dicerent de illo. 31 et coepit docere illos quoniam oportet filium hominis multa pati et reprobari a senioribus et a summis sacerdotibus et scribis et occidi et post tres dies resur-

κτανθῆναι καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι, [32]καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος ὁ Πέτρος αὐτὸν ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. [33]ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐπετίμησεν Πέτρῳ λέγων Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. [34]καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. [35]ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, σώσει αὐτήν. [36]τί γὰρ ὠφελήσει τὸν ἄνθρωπον,

10. ὠφελεῖ

1. post tertium diem *a*, tertia die *d*, die tertio *Iren* 2. et adprehendens *a*, quem suscipiens (respiciens *d*) *bcd* αυτον *Ba*, *ante* ο πετρος *Aυς*, *om Dbcd* 2. 3. επιτιμαν αυτω *ABDυς* = obiurgare (increpare *b*) eum dicens domine propitius esto nam hoc non erit *ab*, rogare ne cui haec diceret *c* 3. ο δε ιησους *A*, et *c* και ιδων *ABDς* = videns *bcd*, ut vidit *a* 4. πετρω *BD*, τω πετρω *Aς* λεγων *ADabcς*, και λεγει *BC* οπεισω *D* φρονις *D* 5. quae dei sunt sed quae sunt (*om c*) *abcd* τὰ *alterum om D* 6. εἶπεν] ait *c* αυτοις *ABυς Orig* 1,282[a] = *om D abc* ει τις (τεις *D*) *BDabc Orig*, οστις *Aς* 6. 7. οπισω μου ελθειν *ABc*, οπ. μου ακολουθειν *D Orig*, sequi post (*om a*) me *ab* 7. se ipsum *a*, se sibi *c*, se *b* tollat *ac*, tollens *b* 8. καὶ *om b* ος γαρ αν (εαν *BC*) θελη *ABDς Orig* = qui (quisque *a*) enim voluerit *abcd* την ψυχην αυτου (εαυτου *corr D*) *ADabcς*, εαυτου την ψυχην *B*, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν *Orig* 9. ος δ' αν απολεση (-σει *BCD*) *ABCDς Orig*, qui autem perdiderit *abcd* την ψυχην αυτου *Aabcς*, την εαυτου ψυχην *B?*, αυτην *D*, *om Orig* ἐμοῦ καὶ *om Dab Orig* 10. οὗτος σώσει *ς*, salvam facit *c* τί δὲ *Orig* ωφελησει *ADbcς Orig*, ωφελει *Ba* τον *ACD Origenes*, *om Bς*

gere, [32]et palam uerbum loquebatur. (84,6) et adprehendens eum Petrus coepit increpare eum. [33]qui conuersus et uidens discipulos suos comminatus est Petro dicens Vade retro me, satanas, quoniam non sapis quae dei sunt, sed quae sunt hominum. [34](85,2) et conuocata turba cum discipulis suis, dixit eis Siquis uult [post *L*] me sequi, deneget (neget) semet (se *L*) ipsum et tollat crucem suam, et sequatur me. [35]qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me et euangelium, saluam eam faciet. [36]quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum

ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;
[37] *ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;* [38] *ὃς γὰρ*
ἐὰν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ
μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθή-
σεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν
ἀγγέλων τῶν ἁγίων. [1] *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσίν*
τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου ἕως
ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. [2] *Καὶ*
μετὰ ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰά-
κωβον καὶ Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν

1. *εαν κερδηση τον κοσμον ολον Aς Origen, κερδησαι τον κοσμον ολον B, εαν τον κ. ολ. κερδηση C* = si lucratus fuerit totum saeculum *a*, si lucretur universum orbem (mundum *b*) *bcd* *ζημιωθη ADς Orig*, iacturatus fuerit *a*, detrimentum (damnum *c*) faciat (patiatur *d*) *bcd*, *ζημιωθηναι B* **2.** *η τι* (quam *a*) *δωσει Aabcdς*, *η τι γαρ δωσει D, τι γαρ δώσει* (*δω aut δοι o B*) *B Orig* *τῆς ψυχῆς*] pro anima (-mam *a*) *ab* *εαυτου B* **2. 3. 4.** *Cypr* 109* 190 *Iren* 210 **2. 3.** *ος γαρ εαν* (*ἂν ς, om A*) *ABς*, quisque enim *a*, *ος δ αν D*, qui autem *bc* **3.** *με*] *μεν pr A, εμε D*, me *ante ἐπαισχυνθῇ b* sermones meos *c* *ταύτῃ om a* **4.** *καὶ alterum*] tunc *b* *ϋιος D* **5.** in gloriam *bd* **6.** cum sanctis angelis *c* *ἀμὴν ἀμὴν c Orig* 4,366ᵃ *εισι Bς, add* hic *c* **7.** *των ωδε* (de hic *c*, hic *d*) *εστηκοτων* (circumstantium *d*) *ADcd, ωδε των εστηκοτων B et pr D, τῶν ἑστηκότων ὧδε Orig*, de circumstantibus *b*, hic stantes *a*, *add μετ εμου Dabd* *γεύσωνται*] *Orig* 4,366ᵃ, *γεύσονται idem* 3,555ᶜ -donec videant *abc* **8.** regnum dei veniens (venientem *a*, venisse *c*) *abc* *ἐν δυνάμει*] *Orig* 3,556ᵈ 4,366ᵃ, in virtutem *ab* **9.** *μετα BD, μεθ Aς* *ἓξ*] *Origen* 3,557ᵃ *παραλαμβανει BDυς et post ιησους A*, adsumpsit *abcd* **10.** *ιωαννην AB, τον ιωαννην Dς* *αναφερει ABς, αναγει D*, ducit *d*, duxit *abc* altissimum *bc*

et detrimentum faciat (faciet) animae suae? [37] aut quid dabit homo commutationis (-nem *L*) pro anima sua? [38] (86,2) qui enim me confusus (conf. me *F*) fuerit et mea uerba in generatione ista adultera et peccatrice, et filius hominis confundetur eum, cum uenerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. [1] (87,2) et dicebat illis Amen dico uobis quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem donec uideant regnum dei ueniens in uirtute. [2] et post dies sex adsumit Iesus Petrum et Iacobum et Iohannem et ducit illos in montem

μόνους, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, 3 καὶ τὰ ἱμάτια αὐ-
τοῦ ἐγένοντο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιών, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς
γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι. 4 καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἡλίας σὺν Μωυσεῖ,
καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ. 5 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει
τῷ Ἰησοῦ Ῥαββί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν
τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωυσεῖ μίαν καὶ Ἡλίᾳ μίαν. 6 οὐ γὰρ
ᾔδει τί λαλήσῃ· ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο. 7 καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπι-
σκιάζουσα αὐτοῖς, καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα Οὗτός

1. *μονους ABDbcς*, solus *ad* *και τατεμορφωθη D* *εἶτα ἐπεὶ κατὰ τὸν Μάρκον δεήσει διηγήσασθαι τὸ Καὶ ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν κ. τ. λ. Origenes* 3,559^{d} *ἔμπροσθεν αὐτῶν habere et Matthaeum et Marcum Orig* 3,558^{b} *ενπροσθεν D*, coram *bc*, in conspectu *a* 2. *εγενοντο AD, εγενετο Bς* *στιλβοντα λευκα λιαν (λια pr D) ABDaς, λευκὰ καὶ στίλβοντα Orig* 3,560^{a}, splendida *b*, satis fulgentia *c* *ὡς χιων ADabcvς, ὡς τὸ φῶς Orig, om BCd* 2.3. *οια γναφευς επι της γης ου δυναται (add ουτως BC Orig) λευκαναι ABc Orig, ως* (qualia *d*, qualia quis *b*) *ου δυναται τις (om b) λευκαναι* (facere *b*) *επι της γης Dbd, om a* 3. *αὐτοῖς . . . μωυσεῖ*] cum illo moyses et helias *c* *μωυσει D, μωυση pr B, μωσει Aς et corr B*, moysi *a*, moysen *b* 4. et erant loquentes *bd*, *και συνελαλουν Da*, fabulantes *c* cum iesu *ab*, *om c* *ἀποκριθεὶς om a* *λεγει ABvς et post ἰησοῦ c, ειπεν Da et post ἰησοῦ b* 5. ad iesum *abcd* *ραββει AD* optimum *a* nobis *ab* *και ποιησωμεν ABvς, θελεις ποιησω Db*, itaque (et *a*?) si vis faciamus hic (*om a*) *ac* 6. *τρεις σκηνας Babc, σκηνας τρεις* (*γ.* *D*) *ADς* *καὶ om c* *μωυσει (aut -ση B) BD*, moysi *abc et post μίαν d*, *μωσει Aς* *ηλεια μειαν D* 6.7. *οὐ γὰρ ᾔδει*] *Orig* 3,560^{c}, non sciens *c* 7. *τί*] quod *a* *λαλήσῃ ς*, loqueretur *ac*, diceret *bv*, *λαλησει AD*, loquebatur *d*, *αποκριθη BC, ἀπεκρίθη Origen* *εκφοβοι γαρ εγενοντο BCD*, timore enim perterriti (ext. *cd*) erant (sunt *a*) *abcd*, *ησαν γαρ εκφοβοι Avς* 8. *ηλθεν ADabς, εγενετο BC*, ecce *c* *λεγουσα ADabcς, om B*

excelsum seorsum solos, et transfiguratus est coram ipsis, 3 et uestimenta eius facta sunt splendentia [et *om FL*] candida nimis uelut nix, qualia fullo super terram non potest candida facere. 4 et apparuit illis Helias cum Moyse, et erant loquentes cum Iesu. 5 et respondens Petrus ait Iesu Rabbi, bonum est nos hic (hic nos *L*) esse, et faciamus tria tabernacula, tibi unum et Moysi unum et Heliae unum. 6 non enim sciebat quid diceret: erant enim (autem *L*) timore exterriti. 7 et facta est nubes (nubis) obumbrans eos, et uenit uox de nube

ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἀκούετε αὐτοῦ. 8 καὶ ἐξάπινα περι-
βλεψάμενοι οὐκέτι οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ᾽ ἑαυ-
τῶν. 9 καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους διεστείλατο αὐτοῖς
ἵνα μηδενὶ ἃ εἶδον διηγήσωνται, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. 10 καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συν-
ζητοῦντες τί ἐστιν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. 11 καὶ ἐπηρώτων αὐ-
τόν, λέγοντες Ὅ τι λέγουσιν [οἱ Φαρισαῖοι καὶ] οἱ γραμματεῖς ὅτι
Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; 12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Ἠλίας

1. *αὐτοῦ ἀκούετε.* 2. *εἶδον μετα ἑαυτῶν, εἰ μὴ τὸν Ἰη-σοῦν μόνον.* 4. *διηγήσωνται ἃ εἶδον,* 6. *ἐπηρώτησαν*

1. carissimus (kar. *a*, char. c) *abc* *ακουετε αυτου BDac*, *αυτου* (hunc *b*) *ακουετε Abς* *εξαπινα ABς*, repente c, *ἐυθεως D*, statim *ad*, *om b* circumspicientes (resp. *a*) *abc* 2. neminem amplius (alium *ac*) *abcd* *ει μη BDabc*, *αλλα Aς* *μόνον*] tantum *b*, solum *a et ante* iesum *c* *μεθ εαυτων ADbς*, *μετα εαυτων ante ει μη Bc*, *om a* 3. *και καταβαινοντων BCDbcv*, et cum descenderent *a*, *καταβ. δε Aς* *εκ BDabc*, *απο Aς* *διεστιλατο D*, *διεστελλετο C* 4. *α ειδον* (*ειδοσαν D*) *διηγησωνται BCDab*, *διηγ.* (dicerent c) *α ειδον Acς* 5. a mortuis *abc* et verbum hoc *b*, verbum *post* retinuerunt *c* apud se (semetipsos *b*) *abc* *συνζητουντες AD*, *συζητοῦντες ς*, conquirentes *bc*, quaerentes *a* 6. *τί ἐστιν*] quidnam esset hoc *b* *το ABς* = *οταν D*, cum *abc*, quod *d* a mortuis *abcd* = *αναστη D*, surrexerit *a*, resurrexisset *bcd* *επηρωτων BDbcς*, *επηρωτησαν Aa* 7. *ὅτι ς*, quia *bd*, quid ergo (utique c) *ac* *λεγουσιν post γραμματεις Da* *οι φαρισαιοι και Ccv*, *om ABDabς* *οτι ABcdς*, *om Db* 8. *ελθειν πρωτον ABς* = *πρωτον ελθειν Dabc* *ὁ δὲ*] quibus *a*, *om bc* *αποκριθεις* (*add* autem *b*, *add* iesus c). *ειπεν* (ait d) *ADabcdς*, *εφη BC* *αὐτοῖς*] *add ει* (si) *Dd*, illis et *a* *ηλειας A*

dicens Hic est filius meus carissimus, audite illum. 8 et statim cir-
cumspicientes neminem amplius uiderunt, nisi Iesum tantum secum.
9 et descendentibus illis de monte, praecepit illis ne cui quae uidissent
narrarent, nisi cum filius hominis a mortuis resurrexerit. 10 (88,10) et
uerbum continuerunt apud se, conquirentes quid esset cum a mortuis
resurrexerit. 11 (89,6) et interrogabant eum, dicentes Quid ergo dicunt
Pharisaei et scribae quia Heliam oporteat uenire primum (pr. uen.)?
12 qui respondens ait illis Helias cum uenerit primo restituet omnia:

μὲν ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθιστάνει πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενηθῇ. 13 ἀλλὰ
λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἠλίας ἐλήλυθεν καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέ-
λησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν. 14 Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μα-
θητὰς εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοὺς καὶ γραμματεῖς συνζητοῦν-
τας αὐτοῖς. 15 καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδόντες αὐτὸν ἐξεθαμβήθη-
σαν, καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. 16 καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς
Τί συνζητεῖτε πρὸς αὐτούς; 17 καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου
Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον·

7. καὶ ἐπηρώτησεν τοὺς γραμματεῖς

1. μεν *ABς* = om *Dabc* ἐλθὼν] cum venerit *b*, veniens *ac*, venit *d* πρωτος *D* (primum *d*) αποκαθιστανει *AB*, αποκαταστανει *D*, αποκαταστησει *C*, restituet *abc*, ἀποκαθιστᾷ ς, restituere *d* καὶ πῶς] καθως *A* 1.2. in filium *abc* 2. εξουδενηθη *BD*, εξουδενωθη *Aς*, spernatur *a*, contemnatur *bc* 3. καὶ prius om *a* εληλυθε pr *D* quaecumque *abd*, quanta *c* ηθελησαν *Aabcdς*, ηθελον *BD* 4. de eo *abc* ελθων *ADς*, cum venisset (add iesus c) *ac*, veniens *b*, ελθοντες *B* 5. ad discipulos suos *c* ειδαν pr *B*, ειδον corr *B* multam *c*, magnam *ab* περι *ABvς*, προς *D*, ad *abcd* τους γραμμ. *D* συνζητουντας *AD*, συζητ. ς 6. αυτοις *ADς*, cum illis *abcd*, προς αυτους *BC* ευθυς *BC* πας οχλος *D*, omnis multitudo *bc*, omnis turba post αὐτὸν *a* ιδοντες (ut viderunt *a*, videntes *bc*) *BCDabc*, ιδων *Avς* αυτον *ABaς*, τον ιησουν *Dbc* εξεθαμβηθησαν *BC*, expaverunt *bc*, εξεθαμβηθη *Aς*, εθαμβησαν *D*, paverunt eum *a* 7. προστρεχοντες *Bvς*, προτρεχοντες *AC*, cadentes *b*, προσχεροντες *D*, gaudentes *cd* = salutaverunt *abcd* interrobat *a* αυτους *BDc*, illos dicens *b*, τους γραμματεις *Aaς* 8. συνζητειτε (συζ. ς) *ABDς*, conquiritis *bc*, inquirebatis *a* προς αυτους (εαυτους *A*) *ABς*, εν υμειν *D*, inter vos *a d* et ante συνζητεῖτε *bc* απεκριθη αυτω *BCDabc*, αποκριθεις *Avς* οχλου *BDb*, add dicens *c*, add ειπεν *Avς* 9. ad te filium meum *c* αλαλον *ABDς* = inmundum *ab* et add mutum *c*

et quomodo scriptum est in filium hominis? ut multa patiatur et contemnatur. 13 sed dico uobis quia et Helias uenit et fecerunt illi quaecumque uoluerunt, sicut scriptum est de eo. 14 (90,10) et ueniens ad discipulos suos uidit turbam magnam circa eos et scribas conquirentes cum illis. 15 et confestim omnis populus uidens Iesum (eum *FL*) stupefactus est [et om *FL*] expauerunt, et accurrentes (adc.) salutabant eum. 16 et interrogauit eos Quid inter uos conquiritis? 17 (91,2) et respondens unus de turba dixit Magister, attuli (adt.) filium meum

[18]καὶ ὅπου ἐὰν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτόν, καὶ ἀφρίζει καὶ τρί-
ζει τοὺς ὀδόντας [αὐτοῦ] καὶ ξηραίνεται. καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς
σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. [19]ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐ-
τοῖς λέγει Ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε
ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με. [20]καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς
αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν τὸ πνεῦμα εὐθὺς συνεσπάραξεν αὐτόν, καὶ
πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων. [21]καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα
αὐτοῦ Πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν
Ἐκ παιδιόθεν· [22]καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ ἔβαλεν καὶ εἰς

1. *και οπου εαν* (*αν Dς*) *ABDς* = qui ubicumque *bc* *κατα-λάβῃ αὐτὸν a* *ρησσει* (elidit *c*, allidet *ab*) *αυτον ABabcς*, *ρασσει D*, applontat *d* 2. *αυτου Abς*, *om BCDac* *ξη-ρενεται AD*, arescit diu *a* *ειπον ADς*, *ειπα BC*, dixi *bc et post σου a* 3. eicerent illum (illut *d*) *bcd*, expellerent *a* *ισχυσαν ABcς*, *add εκβαλειν αυτο* (illut *a*, illum *b*, eum *d*) *Dabd* *ο δε ABς* = *και Dabc* *ἀποκριθεὶς*] *add* iesus *c* 3.4. *αυ-τοις* (*om C*) *λεγει* (dixit *d*) *ABDd*, *αὐτῷ λέγει ς* = dixit eis *abc* 4. *απιστε D* apud vos ero *ab*, ero apud vos *c* 5. patiar vos *a?b*, vos sufferam (patiar *d*) *cd* illum huc ad me *c* 5.6. *προς αυτον ABς et a?*, *om Dbc* 6. et cum (cum autem *c*) vidisset *abc* *το πνευμα ευθυς BCc*, *ευθεως το πνευμα Avς*, *το πνευμα* (*add* immundus *b*) *Dab* *συνεσπαραξεν BC*, contur-bavit *abcd*, *εσπαραξεν Aς*, *εταραξεν D* *αυτον ABDvς* = pue-rum *abc* 7. *πεσὼν*] cadens *ac*, elisus *b* in terram *abc* ispumans *b* 7.8. *τον πατερα αυτου ABDς*, iesus patrem eius (pueri dicens *a*) *ac*, eum *b* 8. *ως ADς*, *εως B*, *εξ ου C*, ex quo *abcd* factum est illi *c*, ei accidit *ab* *ειπεν ABDcς*, re-spondit *b*, respondens ait *a* 9. *εκ* (*om Aς*) *παιδιοθεν ABCς*, ex (ab *bcd*) infantia *abcd*, *εκ παιδος D* *καὶ*] nam et *c* *πολ-λακεις A* 9 *seq.* *αυτον και εις* (*add το A*) *πυρ εβαλεν* (*post ὕδατα c*) *και εις υδατα Acς*, *και εις πυρ αυτον εβαλεν* (*ἔβαλεν αὐ-τὸν a*) *και εις υδατα BCa*, *αυτον εις πυρ και εις υδατα* (aquam) *βαλλει Dbd*

ad te habentem spiritum mutum, [18]qui ubicumque eum adprehende-rit, allidit (adl.) eum et spumat et stridet dentibus et arescit. et dixi discipulis tuis ut eicerent illum, et non potuerunt. [19]qui respondens eis dicit O generatio incredula, quam diu apud uos ero? quam diu uos patiar? adferte (aff. *F*) illum ad me. [20]et adtulerunt eum. et cum uidisset illum, statim spiritus conturbauit eum (puerum *F*), et eli-sus in terra (terram *F*) uolutabatur spumans. [21]et interrogauit patrem eius Quantum temporis est ex quo hoc ei accidit (accedit *F*)? at ille ait Ab infantia: [22]et frequenter eum [et] in ignem et in aquas misit,

ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν. ἀλλ' εἴ τι δύνῃ, βοήθησον ἡμῖν, σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. [23]ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Τὸ εἰ δύνῃ πιστεῦσαι πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. [24][καὶ] εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου ἔλεγεν Πιστεύω· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. [25]ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ Τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν πνεῦμα, ἐγώ σοι ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἀπ' αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. [26]καὶ κράξας καὶ πολλὰ σπαράξας [αὐτὸν] ἐξῆλθεν, καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νε-

1. *απολεση αυτον ABaς, αυτον απολεση* (perdat *b*) *Dbc* *αλλα D* *εἴ τι*] *ετι A* *δυνη BD, δυνασαι Aς* *ημιν ABcς, ημειν κυριε Dab* *σπλαγχνισθεὶς*] et miserere *c* 2. super nos *b*, nostri *ac* *ὁ δὲ ... αὐτῷ*] et ait illi iesus *a* *εἶπεν*] ait *b* *το ABς*, quid est si quid potes *a, om Dbc* *δυνη BD, δυνασαι Aς* *πιστευσαι ADabcς, om BC* 3. possibilia *ab Cypr* 318, *add* sunt *c Iren* 283 *και ευθεως ADabς, ευθυς Bc, και C* exclamans *abc* 4. *του παιδιου B et pr A = του παιδιου μετα δακρυων Dacς et corr A*, cum lacrymis *b* *πιστευω ABCD = add κύριε abcς* *τη απιστεια μου Dabc* *ιδων δε ο ABς = και οτε ειδεν Dabc* 5. *οτι επισυντρεχει* (*add ο A*) *οχλος AB Dabς*, turbam concurrentem *c* 6. *λέγων*] *ειπων D*, dixit *d*, dixitque *b* *αὐτῷ om a* *το αλαλον και κωφον πνευμα BCDc*, surde et mute spirite *a*, surde immunde spirite *b*, *το πν. το αλ. και κωφον Aς* *ἐγώ σοι ἐπιτάσσω*] *ante τὸ ἄλαλον a, εγω επιτασσω σοι B* 7. *ἐξελθελθε pr D* *απ Cabcd, εξ ABDς* nec amplius intraveris *a*, et ne redieris *c*, et cave ne introeas *bd* in illo *c* 7. 8. *και κραξας* (*κραξαν Aς*) *και πολλα σπαραξας* (*-ξαν Aς*) *ABCDς*, et exclamans cum multum conlisisset *a*, et exclamavit et dissipavit *c*, exclamans autem ille spiritus immundus discerpens *b* 8. *αυτον Aaς*, eum et *c*, *om BCDb* *ἐξῆλθεν ABς = add απ* (de *c*) *αυτου Dabc* *καὶ*] et proiecto illo *c* factus est infans (puer *c*) *bc* *ὡσεὶ*] *ως D*

ut eum perderet. sed siquid potes, adiuua nos, misertus nostri. [23]Iesus autem ait illi Si potes credere, omnia possibilia [sunt *om FL*) credenti. [24]et [continuo *om F*] exclamans pater pueri cum lacrimis aiebat Credo, [domine: *om L*] adiuua incredulitatem meam. [25]et cum uideret Iesus concurrentem turbam, comminatus (comm. *F*) est spiritui inmundo, dicens illi Surde et mute spiritus, ego tibi praecipio, exi ab eo, et amplius ne (non) intro eas in eum. [26]et clamans (excl. *FL*) [et *om L*] [multum *om F*] discerpens eum exiit ab eo, et factus

κρός, ὥστε τοὺς πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. [27]ὁ δὲ Ἰησοῦς κρα-
τήσας τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη. [28]καὶ εἰσελθόν-
τος αὐτοῦ εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κατ' ἰδίαν ἐπηρώτων αὐ-
τόν Ὅ τι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; [29]καὶ εἶπεν αὐ-
τοῖς Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευ-
χῇ καὶ νηστείᾳ. [30]Κἀκεῖθεν ἐξελθόντες ἐπορεύοντο διὰ τῆς Γαλι-
λαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνοῖ· [31]ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται
εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ ἀποκτανθεὶς

6. παρεπορεύοντο

1. τους AB = om Dabcdυς λέγειν] λεγοντας D, crederent b eo quod mortuus esset b, eum mortuum esse a tenens abc 2. της (αυτου της C) χειρος αυτου BCDabc, αυτου της χειρος Aς 2. 3. και εισελθοντος αυτου BCD, et cum (cum autem b) introisset abc, και εισελθοντα αυτον Aς 3. εις τον οικον A, domum c interrogabant eum discipuli secreto c κατ ιδιαν (κατ ιαν D) επηρωτων (-τουν C, ηρωτων D) αυτον BCDab, επηρωτων αυτον κατ ιδιαν Aς 4. οτι B (ὅτι ς), δια τι ACD, quare a, dicentes cur (quare c) bc illum eicere c καὶ] quibus ipse c αὐτοῖς] illis iesus b, om c 5. genus daemonii a δυναται εν ουδενι C ἐν οὐδενὶ] nulla alia re a in orationibus bd 6. και νηστεια ADacυς, et ieiuniis bd, om B κακειθεν BD, και εκειθεν Aς, et inde ac, inde b profecti b επορευοντο D et pr B, ibant c, iter faciebant a, παρεπορευοντο Aυς et corr B, transiebant bd in galilaeam (-laea d) bd 7. et nolebant a, nec volebant b ινα τις γνοι (γνω Aς) ABDς, quemquam scire ab cd γαρ ABDaς, autem bc 8. αὐτοῖς om B ὁ om pr D = tradetur abcd 9. in manibus b ανθρωπου D (hominum d) αποκτεινουσιν D (occident d) αποκτανθεις ABbς, om Dac

est sicut mortuus, ita ut multi dicerent quia mortuus est. [27]Iesus autem tenens manum eius eleuauit eum (illum L), et surrexit. [28](92,10) et cum intro isset in domum, discipuli eius secreto interrogabant eum Quare nos non potuimus eicere eum? [29]et dixit illis Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione et ieiunio. [30](93,2) Et inde profecti praetergrediebantur Galilaeam, nec uolebat quemquam scire. [31]docebat autem discipulos suos, et dicebat illis quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, et occident eum, et occisus tertia die

μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσεται. 32 *οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.*

33 *Καὶ ἦλθον εἰς Καφαρναούμ. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτούς Τί ἐν τῇ ὁδῷ διελογίζεσθε;* 34 *οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν [ἐν τῇ ὁδῷ] τίς μείζων.* 35 *καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος.* 36 *καὶ λαβὼν παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς* 37 *Ὃς ἂν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνό-*

1. *μετα* (in *d*) *τρεις* (*γ̅.* *D*) *ημερας BDbcd*, post tertium diem *a*, *τη τριτη ημερα Aς* 2. interrogare eum *c* 3. *ηλθον Babc*, *ηλθοσαν D*, *ηλθεν Aς* *εἰς*] in *a*, *om bc* *καφαρναουμ BD ac*, chapharnaum *b*, *καπερν. Aς* qui cum domi (in domo *c*) esset (essent *b*) *bcd*, et cum fuisset domi *a* 4. *αὐτοὺς*] eos dicens *c* *εν τη οδω* (in viam *b*) *BCDabc*, *add προς εαυτους Aς* 4.5. tractaverunt enim ad invicem *c* 5. *διελέχθησαν*] *Origenes* 3,596[c], disputaverunt *a*, disquirebant *bd* *εν τη οδω Bcς Orig*, *om ADab* *τις μειζων ABς* = *τις μιζων γενηται αυτων D*, quis illorum maior esset *a*, quis esset (esse *d*) illorum maior *bcd* *καὶ*] *τοτε Db* *καθεισας A*, cum consedisset *a*, considens *c*, consedit et *bd* 6. convocavit *c* *τους ιβ̅ D* 6.7. *καὶ λέγει . . . διάκονος om D* 6. ait *abc* 7. *εἶναι Orig* 3,691, *γενέσθαι Orig* 3,596[c], esse inter vos *b* *ἔσται*] *ἔστω Orig* 3,596 *cod*, erit *c*, fiat *ab* *λαβων το D*, acceptum *a*, accipiens *b*, assumens *c* 8. *αὐτὸ om Orig* *ἐν μέσῳ*] *Orig* 3,597[a], *εμμεσω AC*, in medium *b* *και εναγκαλισαμενος* (*αναγκαλ. C*, *ανκαλ. pr D*) *αυτο ABCDς Orig*, et cum in sinu sumpsisset eum *a*, quem cum complexus esset (est *d*) *bcd* 9. *εἶπεν*] ait *abcd* *ος αν* (*ἐὰν ς Orig*) *ABCDς Origen* 3,596[cd], quisquis *bc*, si quis *a* *εν* (unum) *ABς Orig et post δέξηται a*, *om Dbc* *των τοιουτων παιδιων ABDς Origenes* 3,596[d] 597[a], ex huius modi pueris *abcd*, *των παιδιων τουτων C*, *τῶν παιδίων Orig* 3,596[c] *επι ABς Orig*, *εν D*, in *abcd* 9 *seq.* *τῷ ὀνόματί μου*] *Orig* 3,596[d] 597[a], *τῷ ἐμῷ ὀνόματι Orig* 3,596[c]

resurget. 32 at illi ignorabant uerbum, et timebant eum interrogare. 33 (94,10) et uenerunt Capharnaum. qui cum domi esset (essent), interrogabat eos Quid in uia tractabatis? 34 (95,2) at illi tacebant, siquidem in uia inter se disputauerant quis esset illorum maior? 35 et residens uocauit duodecim, et ait illis Siquis uult primus esse, erit omnium nouissimus et [omnium *om F*] minister. 36 et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum; quem cum (ut *L*) conplexus (complexus) esset, ait illis 37 Quisquis unum ex huius modi pueris receperit

ματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. [38]ἀπεκρίθη [δὲ] αὐτῷ Ἰωάννης λέγων Διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. [39]ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν Μὴ κωλύετε αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με· [40]ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστίν. [41]ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματι ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν [ὅτι] οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ. [42]καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ,

1. *δέχηται,*

1. *αν* **BD**, *εαν* **Aς** *δεξηται* **ADbς**, *δεχηται* **Bac** 2. eum qui misit me (me misit *bcd*) *abcd* *απεκριθη δε* **Acς**, *απεκριθη* **Db**, *αποκριθεις δε εφη* **C**, respondens autem (*om d*) *ad*, *εφη* **B** *αὐτῷ* *om ac* *ιωαννης* **AD**, *ο ιωανν.* **Bς** *λεγων* **ABς** = *και* (*om ad*) *ειπεν* (*add* illi *c*) **Dacd**, et dicit ei *b*, *om* **C** 3. *ειδαμεν* **D** *εν* **BDabcς**, *om* **A** 4. *ος ουκ ακολουθει ημιν* (*μεθ ημων* **Dad**) **AD** *abcdς*, *om* **BC** *εκωλυσαμεν* **Aabcdς**, *εκωλυομεν* **BD** 4.5. *οτι ουκ ακολουθει* (*ηκολ.* **B**) *ημιν* **ABς** = *om* **Dabc** 5. *ο δε ιησους ειπεν* (*ειπε* **B**) **ABvς**, ait illis iesus *c*, *ο δε αποκριθεις ειπεν* (ait) **Dabd** *αυτον* **ABvς**, eos *c*, *om* **Dab** 6. *ποιήσει*] faciat *abcd* in nomine *abcd* *ταχυ* **ABDvς** = *om abcd* 6.7. male loqui de me *abcd* 7. *υμων utrumque* **ADabc**, *ημων* **Bς** 8. *ὑμᾶς*] ex vobis *c* aquae frigidae *b* *εν* **ABC**, *εν τω* **Dς** *ονοματι* **ABC** = *add μου* **Dabcς** *εσται* **AD** 9. *οτι* **BCDb**, *om* **Aacς** *απολεσει* **BD**, *απολεση* **Aς** *καὶ om d* 10. *αν* **BDς**, *εαν* **AC** *σκανδαλιση* **ABabcdvς**, *σκανδαλιζη* **D** *των* (ex) *μικρων τουτων* **ABDc**, ex his pusillis (*add* modicis *b*) *bd*, ex minimis vestris *a*, *τῶν μικρῶν ς* *πιστευόντων*] *πιστιν εχοντων* **Da** *εἰς ἐμέ om* **Dab**

(susc.) in nomine meo, me recipit: (96,1) et quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eum qui me misit. [38](97,8) respondit illi Iohannes dicens Magister, uidimus quendam in nomine tuo eicientem daemonia, qui non sequitur nos, et prohibuimus eum. [39]Iesus autem ait Nolite prohibere eum: nemo est enim qui faciat uirtutem in nomine meo et possit cito male loqui de me. [40]qui enim non est aduersum (aduersus *F*) uos, pro uobis est. [41](98,6) quisquis enim potum dederit uobis calicem aquae in nomine meo, quia Christi estis, amen dico uobis, non perdet mercedem suam. [42](99,2) et quisquis scandalizauerit unum ex his pusillis credentibus in me, bonum est ei magis si

καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. 43καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλόν ἐστίν σε κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωήν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, 44ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. 45καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλὸν [γάρ] ἐστίν σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν [εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον], 46ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ

2. σκανδαλίσῃ

1. εστιν αυτω BDabς, αυτω εστιν A, illi cd μᾶλλον om a εἰ om b περικειται ABς, περιεκειτο D, circumdaretur abcd μυλος ονικος BCD, mola asinaria abc, mola d, λιθος μυλικος Aς circa collum bc, επι τον τραχηλον D, collo ad 2. βεβληται ABς = εβληθη (mitteretur) post θαλασσαν Dabcd σκανδαλιζῃ ADbcdς, σκανδαλισῃ Ba 3. αὐτήν] illam abs te c, illam et proice abs te b εστιν (εστι B) σε BCa, εστιν σοι Dbc, σοι εστιν Aς εισελθειν ABDabcv, post ζωὴν ς 4. τὰς δύο] ·β̅· D απελθειν ABς, ire bc, βληθηναι D, mitti a iniustos autem et qui non faciunt opera iustitiae mittet in ignem aeternum ubi vermis etc. Iren 165 5. εἰς τὸ] οπου εστιν το Dbc 5.6. ὅπου . . . σβέννυται om BC 5. ὁ σκώληξ] vermes b τελευτα ADς = morietur acd Iren 165, morientur b 6. τὸ πῦρ] ignis eorum bc σβεννυται Avς, σβεννυτε D, extinguetur abcd Iren καὶ ἐὰν] καν D 7. αὐτὸν] αυτην A, illum a te c γαρ Ac, om BDabς εστιν σε AB, ἐστί σοι acdς, σοι εστιν Db, εστιν C ζωην ABς = add αιωνιον Dabc χωλον = ante εισελθειν Dabc 8. δύο] ·β̅· D 8.9. εις το πυρ το ασβεστον ADς, ignis inextinguibilis c, ubi ignis est inextinctibilis a, om BCb 9 seq. ὅπου . . . σβέννυται om BC 9. vermes b τελευτα ADς = morietur acd, morientur b πυρ ADς = add eorum abc

circum daretur mola asinaria collo eius et in mare mitteretur. 43(100,6) et si scandalizauerit te manus tua, abscide illam: bonum est tibi debilem intro ire in uitam, quam duas manus habentem ire in gehennam in ignem inextinguibilem, 44(101,10) ubi uermis eorum non moritur et ignis non extinguitur. 45et si pes tuus te scandalizat, amputa illum: bonum est tibi claudum intro ire in uitam aeternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, 46ubi uermis eorum non moritur et ignis non extinguitur. 47quod si oculus

*σβέννυται. 47καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν·
καλόν σοί ἐστιν μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, 48ὅπου
ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. 49πᾶς γὰρ
πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται. 50καλὸν τὸ
ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;
ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλα, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.*

*1Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας καὶ
πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν,
καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. 2καὶ προσελθόντες Φαρι-*

1. *σβεννυται* (*-τε D*) *ADdς* = extinguetur *abc* *και εαν ABaς*, quodsi *bcd*, *και D* scandalizat *abcd*, *ει σκανδαλιζει D* exime *abcd* *αὐτόν*] eum a te c 2. *καλόν*] *add* enim c *σοι εστιν ADς*, *σε εστιν B* = est tibi *abcd* *εισελθειν post θεου A* 3. *δύο*] *·β̄·* *D* *βληθηναι ABabvς*, *απελθειν D*, introire c *τὴν om B?* *γεενναν BDabc*, *add του πυρος Avς* 4. *ὁ σκώληξ*] vermes *ab* *αὐτῶν om c* morietur *cd*, morientur *ab* *καὶ* . . . *σβέννυται*] ignis non extinguetur et *ante* vermis c *πῦρ*] *add* eorum *b* extinguitur *d* = extinguetur *ab* 4. 5. *πας γαρ* (*add εν C*) *πυρι αλισθησεται και πασα θυσια αλι αλισθησεται Avς*, *πας γαρ πυρι αλισθησεται B* = *πασα γαρ* (*om a*) *θυσια αλι* (*om ac*) *αλισθησεται Dabc* 5. bonum (et bonum *a*) est *abcd* 6. *ἐὰν δέ*] quodsi *abcd* *γενηται ABς*, fuerit *abcd*, *γενησεται D* *αρτυσετε Bς*, *αρτυσεται AD*, condietis *ab*, condies c, condietur *d* 7. *αλα BD*, *αλα^σ A*, *ἅλας ς* *ειρηνευετε Bς*, *ειρηνευεται AD*, pacem habete *abcd* inter vos *ab*, in vobis c 8. *και εκειθεν BD*, *κακειθεν Aς* exsurgens iesus c, *αστας pr D* *και B*, *δια του Aς et pr C*, *om Dbc et corr C* 9. *συνπορευονται AB*, *συμπ. ς* = *συνερχεται* (convenit) *Dbc* *παλιν ABDaς*, *om bc* *οχλοι ABvς* = *ο οχλος Dabc* 10. *καὶ om Db* *ειωθι και Db* docebat illos iterum *ante* sicut c *προσελθοντες* (*add οἱ ς*, accedentes quidam c) *φαρισαιοι* (*add* tentantes c) *ABcς*, *om Dab*

tuus scandalizat te, eice eum: bonum est tibi luscum intro ire in regnum dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis, 48ubi uermis eorum non moritur et ignis non extinguitur. 49omnis enim igne salietur (sallietur *FL*), et omnis uictima [sale] salietur (sallietur *FL*). 50(102,2) bonum est sal: quod si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis? habete in uobis sal (salem), et pacem habete inter uos. 1(103,6) et inde exsurgens (exurg.) uenit in fines Iudaeae ultra Iordanen, et conueniunt iterum turbae ad eum, et sicut consueuerat iterum docebat illos. 2et accedentes Pharisaei interrogabant eum si li-

σαῖοι ἐπηρώτων αὐτὸν εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. 3 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωυσῆς;* 4 *οἱ δὲ εἶπαν Ἐπέτρεψεν Μωυσῆς βιβλίον ἀποστασίου γράψαι καὶ ἀπολῦσαι.* 5 *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην.* 6 *ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς [ὁ θεός]·* 7 *ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ,* 8 *καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ μία σάρξ.* 9 *ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.* 10 *καὶ εἰς τὴν οἰ-*

1. *επηρωτων BDabc, επηρωτησαν Aς, επηρουν (επηρωτουν?) C* *αὐτὸν*] *add* dicentes *c* homini *c* uxorem suam *b et post* dimittere *c* 1. 2. *πειράζοντες αὐτόν om c* 2. quibus (ad ille *b*) respondens *ab*, resp. autem iesus *c* *ενειλατο pr D* 3. *μωϋσης BDabc, μωσης Aς* *οἱ δὲ*] qui *ab*, *om c* *ειπαν CD, ειπον ABς* *επετρεψεν* (*-ψε B*) *μωϋσης* (*μωσης C*) *BCD, μωσης επετρεψεν Aνς* = permisit (*add* nobis *c*) *ac*, *om b* 4. *γραψαι AB ας, δουναι γραψαι D*, dare scriptum *cd*, dare *b* *και* (quibus *a?b*) *αποκριθεις ο ιησους ADabς, ο δε ιησους B*, ipse vero *c* *εἶπεν*] ait *ab* *αὐτοῖς*] illis *a*, ad illos *c*, hoc *b*, *om D* 5. *υμιν ABaς, μωϋσης Dc et post ταύτην b* 6. *δὲ*] enim *b* *κτίσεως*] creaturae *ac*, *om Db* *αρσεν και θηλυν D*, masculum et feminam *abcd* *αὐτοὺς om Db* *ο θεος ADabς, om BCc, add και ειπεν Dbc* 7. *καταλιψει A* *αὐτοῦ om D* 8. *μητερα ABνς = add εαυτου Dabc* *καὶ προσκολλ. τ. γ. αὐτοῦ om B* adhaerebit *ab*, adiungetur *c* *τη γυναικι ACac, προς την γυναικα Dbς* 9. *·β· D* in carne una *abcd* itaque iam (*om d*) non *abcd* *μια σαρξ BDabcς, σαρξ μια AC* 10. *οὖν om D, sed habet d* *ὁ θεὸς*] *θεος A, om b* *συνεζευξεν* (*add* hoc *a*) *ABabdς, εζευξεν Dc* non disiungat (dissiparet *a*) *abc* *καὶ*] *add ει pr D* 10 *seq. εις την οικιαν παλιν BDb, εν τη οικια παλιν Aς*, iterum domi *a*, *om c*

est uiro uxorem dimittere, temptantes eum. 3 at ille respondens dixit eis Quid uobis praecepit Moyses? 4 qui dixerunt Moyses permisit libellum repudii (reppudii) scribere et dimittere. 5 quibus respondens Iesus ait Ad duritiam cordis uestri scripsit uobis praeceptum illud. 6 ab initio autem creaturae masculum et feminam fecit [eos] deus: [et dixit] 7 propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit (adher. *L*) ad uxorem suam, 8 et erunt duo in carne una. itaque iam non sunt duo, sed una caro. 9 quod ergo deus iunxit (coniunxit), homo non separet. 10 (104,10) et in domo iterum discipuli eius de

κίαν πάλιν οἱ μαθηταὶ [αὐτοῦ] περὶ τούτου ἐπηρώτησαν αὐτόν.
11 καὶ λέγει αὐτοῖς Ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ
ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν· 12 καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα
αὐτῆς καὶ γαμήσῃ ἄλλον, μοιχᾶται.
13 Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν· οἱ δὲ
μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. 14 ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγα-
νάκτησεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με,
καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. 15 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. 16 καὶ ἐναγκαλισάμε-

6. *ἐπετίμων αὐτοῖς.*

1. *αυτου ADbς*, secreto c, om *BCa* *τουτου ABCa, τοῦ αὐτοῦ bυς, του αυτου* (hoc c) *λογου Dc* *ἐπηρώτησαν αὐτὸν* ante *οἱ μαθηταὶ* c *επηρωτων B, επηρωτουν C* 2. *καὶ* om *d* *λέγει*] ait *a*, dixit *bcd* *ος αν BCD, ος εαν Aς*, quicumque *b*, quisquis c, si *a* *ἀπολύσῃ*] add vir *a* 2.3. *αλλην γαμηση* (ducit c) *Dbc* 3. *ἐὰν*] si *post* mulier *c* *γυνη ADabcς, αυτη BC απολυση Aυς, απολυσασα BC, εξελθη D*, discesserit *a*, reliquerit *c*, exiet *bd* *τον ανδρα ABcς, απο του ανδρος Dabd* 4. *αὐτῆς*] = om *Dabc* *καὶ* om *BC* *γαμηση αλλον BC, γαμηθη αλλω Aς* = *αλλον* (alii c, alio *a*, alium *bd*) *γαμηση* (duxerit *d*) *Dabcd* *μοιχᾶται*] = *add* super illum *abc*, *et add* similiter et qui dimissam (*add* a viro *a*) ducit moechatur *ab* 5-10. *σχεδὸν δὲ ταῖς αὐταῖς λέξεσιν* (*quibus Lucas*) *καὶ ὁ Μάρκος μάλιστα τὰ τελευταῖα ὡσαύτως ἐξέθετο Orig* 3,664[a] 5. *προσέφερον*] *Orig* 3,659[a], adferunt *d* *αψηται αυτων ADabcς Origenes, αυτων αψηται BC* 6. *μαθηται αυτου Dac* *επετιμησαν BC* *τοις προσφερουσιν ADbυς*, eos qui offerebant *a*, *αυτοις BCc* quos (quod *a*) cum videret (vidisset *a*) iesus *abc* 7. *εἶπεν*] ait *abcd* *παιδάρια D*, pueros *d* *πρός*] aput *a* 8. *και ADabcς, om B* nolite prohibere *ac*, ne prohibueritis *b* 9. amen enim *a* *ος αν BCD, ος εαν Aς*, quicumque *a*, quisque *b*, qui *c* 10. *εισελθη ABς*, intrabit *abcd*, *εισελευσεται post αυτην D* *εναγκαλισαμε-*

eodem interrogauerunt eum. 11 (105,2) et dicit illis Quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit super eam: 12 et si uxor dimiserit uirum suum et alii nupserit, moechatur. 13 (106,2) et offerebant illi paruulos, ut tangeret illos: discipuli autem comminabantur (comin.) offerentibus. 14 quos cum uideret Iesus indigne tulit et ait illis Sinite paruulos uenire ad me, et ne prohibueritis eos: talium est enim regnum dei. 15 amen dico uobis, quisquis (quisque *L*) non receperit regnum dei uelut paruulus, non intrabit [in] illud. 16 et

νος αὐτά, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ εὐλόγει αὐτά. [17] καὶ ἐκπο-
ρευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν εἷς καὶ γονυπετήσας αὐτὸν
ἐπηρώτα αὐτόν Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον
κληρονομήσω; [18] ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Τί με λέγεις ἀγαθόν;
οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. [19] τὰς ἐντολὰς οἶδας, Μὴ φονεύ-
σῃς, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀποστε-
ρήσῃς, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. [20] ὁ δὲ ἀποκρι-

5.6. *Μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς,*

νος *ABς*, in sinu suo *a*, προσκαλεσαμενος *D*, convocans *cd*, convitans *b*   1. αὐτά *prius*] eos *bd*, infantes ad se *c*, *om a*, *add* κατευλογει *BC*   τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ *om a*   τιθεις *ABς*, imponebat *bcd*, επιθει *D*   manum *bc*   ευλογει (ηὐλόγει ς) αυτα *Αυς*, και ευλογει αυτα *Dbc*, *om BC*   2. proficiscente eo *a*, cum egressus esset *d*, cum egressi essent *bc*   in via *bd*, *om ac*   προσδραμων (procurrens *a*, praec. *b*, adcurrit *d*) εις (quidam *b*) *BDabς*, ιδου τις πλουσιος προσδραμων *A*, ecce quidam *c*   και *ABDς* = *om abc*   genibus prostratus *a*, γονυπετων *D*, adgeniculans *bc*   αὐτὸν] = *om abc*   3. επηρωτα αυτον *ABυς*, ηρωτα (rogabat *ad*) αυτον λεγων *Dad*, rogans eum et dicens *b*, dicebat *c*   4. ὁ δὲ ἰησοῦς] et (cui *c*) iesus *bc*, iesus autem intuens illum *a*   dixit *bc*, ait *a*   αὐτῷ *om c*   ὁ δὲ Μάρκος καὶ Λουκᾶς φασὶ τὸν σωτῆρα εἰρηκέναι Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός· ὡς τὸ τεταγμένον ἀγαθὸς ὄνομα ἐπὶ τοῦ θεοῦ μὴ ἂν ταχθῆναι καὶ ἐφ' ἑτέρου τινός. *Orig* 3,664[d]   5. εις ο *ABαυς*, μονος εις *D*, unus ac solus *b*, solus *c*   θεός] *add* ὁ πατήρ *Origenes* 1,586 223 4,65 147   praecepta custodi *b*, mandata nosti ait quae *a*, custodi praecepta ille dixit quae et dixit illi iesus *c*   5.6. μη φονευσης μη μοιχευσης *BC*, non occides non adulterabis non fornicaberis *c*, μη μοιχευσης μη φονευσης (occidas *abdv*, πορνευσης *D*) *ADabdvς*   6. non furaveris *a*, ne fureris *b*, *om c*   ψευδομαρτυρησεις *D*, falsum testimonium dixeris (dices *ac*, dicas *d*) *abcd*   μη αποστερησης (-σεις *D*) *ADς et in marg B*, *om pr B*, ne fraudem feceris *bd*, non abnegabis *ac*   7. τειμα *AD*   σου *prius om D*   σου *alterum Cabc*, *om ABDυς*   ο δε *ABDς*, qui *a*, at ille *c*, et illi *b*, και *C*   αποκριθεὶς *om B*

conplexans (compl.) eos et inponens (imp.) manus super illos bene dicebat eos. [17] (107,2) et cum egressus esset in uia (uiam *F*), procurrens quidam genu flexo (flexu *F*) ante eum rogabat eum Magister bone, quid faciam ut uitam aeternam percipiam? [18] Iesus autem dixit ei Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi unus deus. [19] praecepta nosti, Ne adulteres, ne occidas, ne fureris, ne falsum testimonium dixeris, ne fraudem feceris, honora patrem tuum et matrem. [20] at ille

θεὶς εἶπεν αὐτῷ Διδάσκαλε, πάντα ταῦτα ἐφύλαξα ἐκ νεότητός
μου. [21]ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ Ἕν σοι ὑστερεῖ· ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δὸς πτωχοῖς,
καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι [ἄρας
τὸν σταυρόν]. [22]ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμε-
νος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. [23]καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς
λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. [24]οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμ-
βοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει

1. ταῦτα πάντα

1: ειπεν ADaς, ait bcd, εφη BC αὐτῷ om c παντα ταυτα CDb Orig 3,670, ταυτα παντα ABacς εφυλαξα AD Orig, εφυλαξαμην Bς ἐκ] a abc 2. μου] add quid adhuc mihi deest ac ἰησοῦς om A ενβλεψας D, intuens ab Orig 3,670[c] αὐτὸν om c dixit bc, ait a 3. σοι ADς, σε BC vade et vende quaecumque habes c δὸς] divide a πτωχοις AB, τοις πτ. Dς 4. thensaurum (-ros b) abd 4.5. αρας τον σταυρον Aς, sublata cruce ante veni a, tollens crucem ante sequere Iren 17, om BCDbc Hilar 995 sine nomine evangelistae 5. ὁ δὲ] ille autem c, et ille ab στυγνασας ABς, contristatus abcd, εστυγνασεν D επι τω ABvς = επι (in) τουτω τω Dabc λόγῳ] add και Dbcd 6. κτηματα πολλα ABς = multas possessiones c, πολλα χρηματα D, multas pecunias (add et agros b) bd, multam pecuniam a circumspiciens bc, respiciens a 7. λεγει ABDς, ait abcd, ελεγεν C οἱ] qui ab, est his qui c τὰ om C pecunias bc, pecuniam a 8. in regno a εισελευσονται ABD abdς, introire ante in regnum c, add ταχειον (facilius est bd) καμηλος (camellus a, camellum bd) δια τρυμαλιδος ραφιδος διελευσεται (intrabit a, transire bd) η πλουσιος (dives ad, divitem introire b) εις την βασιλειαν του θεου Dabd μαθηται ABvς = add αυτου Dabc εθαμβουντο D 9. in verbis abcd αὐτοῦ] istis c 9 seq. ο δε (ad b, et d) ιησους παλιν αποκριθεις (ante πάλιν a, om b) λεγει (ait) αυτοις BDabdς, ο δε αποκρ. λεγει αυτοις A, iesus vero

respondens ait illi Magister, omnia haec obseruaui a iuuentute mea.
[21](108,2) Iesus autem intuitus eum dilexit eum et dixit illi Vnum ti-
bi deest: uade, quaecumque habes uende et da pauperibus, et habe-
bis thesaurum in caelo: et ueni sequere me. [22](109,2) qui contrista-
tus in uerbo abiit maerens: erat enim habens possessiones multas (m.
p. h. F, m. h. p. al). [23]et circumspiciens (circum inspic. F) Iesus ait
discipulis suis Quam difficile qui pecunias habent in regnum dei in-
tro ibunt! [24]discipuli autem obstupescebant in uerbis eius. at Iesus

αὐτοῖς Τεκνία, πῶς δύσκολόν ἐστιν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. [25]εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. [26]οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτούς Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; [27]ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει Παρὰ ἀνθρώποις [τοῦτο] ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ τῷ θεῷ· πάντα γὰρ δυνατά ἐστιν παρὰ τῷ θεῷ. [28]ἤρξατο ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήκαμέν σοι. [29]ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἔστιν ὃς

3. *εἰσελθεῖν*

respondens illis iterum dicit *c* 1. *τεκνια A*, filioli *ab*, *τεκνα BDς*, *om c* *ἐστιν om a* *τους πεποιθοτας επι* (*add τοις Dς*, *om τοῖς C*) *χρημασιν ACDς*, confidentes in pecuniis *b*, qui pecunias habent vel confidentes in eis *a*, divitem *c*, *om B* 2. *εἰσελθεῖν*] introibunt *a* 2-4. *εὐκοπώτερόν . . . εἰσελθεῖν om hoc loco Dab, sed habent supra p.* 261,8 *ante οἱ δὲ μαθηταὶ* 2. *δε εστιν A* 3. *τρυμαλιας AC*, *της τρυμαλιας της Bς* *ραφιδος corr A* *διελθειν Bς*, transire *cv*, *εισελθειν A* 4. *εισελθειν ABς*, *ante εἰς τὴν βασ. cv* *οι δε περισσως ABDς*, ad illi tanto magis *a*, qui magis *c*, magis autem *bd* admirabantur *abcd* 4.5. *προς εαυτους ADb*, inter se *a et ante* dicentes *c*, *προς αυτον BC* 5. poterit *abd* *εμβλεψας* (*ενβλ. D*) *δε* (*om B?*) *αυτοις ABDς*, et intuens illos *bc*, quos intuens *a* 6. ait *bcd*, dixit *a* *τουτο CDb, ante παρὰ c*, quidem *a*, *om ABvς* *αλλ ου παρα ABvς = εστιν παρα δε Dabc* 6.7. *τω θεω ADς*, *θεω BC* 7. *παντα γαρ δυνατα εστιν* (*om B*) *παρα τω θεω ABvς* = omnia possibilia sunt *bc*, *δυνατον D*, possibile est *a* *ηρξατο ABC = και ηρξατο Dabcς* 7.8. *ο* (*om D*) *πετρος λεγειν αυτω* (*ante λέγ. b*, *om c*) *ADabcς*, *λεγειν ο πετρος αυτω BC* 8. missum fecimus omnia nostra et *b*, relictis omnibus *a* *ηκολουθηκαμεν BD*, *ηκολουθησαμεν Aς* *σοι*] te quid nobis erit *b*, *σοι και C* 9. *αποκριθεις* (*add δε Dcς*) *ο ιησους ειπεν* (ait *b*, dixit ad illos *c*, *om D*) *ADabcvς*, *εφη ο ιησους B* *ὑμῖν*] *add οτι A*

rursus respondens ait illis Filioli, quam difficile est confidentes in pecuniis in regnum dei intro ire! [25]facilius est camelum per foramen acus transire quam diuitem intrare in regnum dei. [26]qui magis admirabantur, dicentes ad semet ipsos Et quis potest saluus fieri? [27]et intuens illos Iesus ait Apud homines inpossibile (imp.) est, sed non apud deum: omnia enim possibilia sunt apud deum. [28]et coepit ei Petrus (P. ei *L*) dicere Ecce nos dimisimus omnia et secuti sumus te. [29](110,2) respondens Iesus ait Amen dico uobis, nemo est qui re-

*ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ μητέρα ἢ πατέρα ἢ τέκνα
ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ [ἕνεκεν] τοῦ εὐαγγελίου,* 30 *ἐὰν μὴ λάβῃ
ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας καὶ ἀδελφοὺς
καὶ ἀδελφὰς καὶ μητέρα καὶ τέκνα καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν, καὶ
ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.* 31 *πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶ-
τοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.*

32 *Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν
προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο καὶ ἀκολουθοῦντες
ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα ἤρξατο αὐτοῖς*

1. *ἢ πατέρα ἢ μητέρα*

1. *οἰκίαν om Db* *η αδελφους η αδελφας η μητερα η πατερα* (*η πατ. ante η μητ. Aς, om Da*) *ABDacς*, patrem aut matrem aut fratres aut sorores *b*, *add η γυναικα Aς quod s. scripturam habere diserte negat Orig* 1,284[c] et filios *c* 2. *ἢ ἀγροὺς om b* *και ενεκεν BCab, η ενεκα D, και Acς* *εαν ABς, ος αν D*, qui *abcd* accipiat *bc*, accipiet *ad* 3. *ἑκατονταπλασίονα*] *Origenes* 1,283[d], centies tantum *abc* *νῦν om a* in hoc tempore (saeculo *c*) *cd* *τούτῳ*] *add ος δε αφηκεν* (reliquerit) *Dabd* 3.4. *οἰκίας ... διωγμῶν om c* 3. *οικιας ABς = οικειαν Dab*, *add* aut parentes *b* 3.4. *αδελφους και αδελφας ABaς, αδελφας και αδελφους Db* 4. *μητερα ACDab, μητερας Bvς* *μετα διωγμων ABadς, μετα διωγμου D*, in persecutionibus *b* 4.5. *καὶ ἐν*] *εν Db, ἐν δὲ c* 5. *αἰῶνι*] saeculo *ac*, aevo *b* *τῷ ἐρχομένῳ*] venturo *ab*, futuro *ante* saeculo *c* *αιωνιον Aς, αιωνιαν B = αιωνιον λημψεται* (accipit *c*) *Dabc* 6. *καὶ οἱ ἔσχατοι ς* 7 - *p.*272,5. *πάντα* (*sicut apud Matthaeum*) *τῇ τάξει τετήρηκε καὶ ὁ Μάρκος Orig* 3,722[a] 7. in viam *d et post* ascendentes *c* in (*om ab*) hierosolymis (-ma *b*) *abc* 7.8. *ην προαγων* (*προσαγων* praecedens *Dd*) *ABDdς Orig* 3,708, praecedebat *abc* 8. *αὐτοὺς om d* 8.9. *και* (*και οι C, οι δε B*) *ακολουθουντες εφοβουντο ABCς*, qui sequebantur eum *c*, *om Dab* 9. adsumens *abc*, adsumpsit *d* *πάλιν*] iterum *a*, illos *bc* *τους ·ιβ· D* *αὐτοῖς*] *add* iterum *c*

liquerit domum aut fratres aut sorores aut patrem aut matrem (m. a. p. *L*) aut filios aut agros propter me et propter euangelium, 30 qui non accipiat (accipit) centies tantum nunc in tempore hoc, domos et fratres et sorores et matres et filios et agros cum persecutionibus (-torib. *L*), et in [saeculo *om F*] futuro uitam aeternam. 31 (111,2) multi autem erunt primi nouissimi, et nouissimi primi. 32 (112,2) Erant autem in uia ascendentes [in] Hierosolymam (-ma *L*), et praecedebat illos Iesus, et stupebant et sequentes timebant. et adsumens (. assum. autem *F*) iterum duodecim coepit illis dicere quae essent ei euen-

λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν, [33]ὅτι Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσίν [34]καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν καὶ ἀποκτενοῦσιν [αὐτόν], καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσεται. [35]Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες [αὐτῷ] Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμέν σε ποιήσῃς ἡμῖν. [36]ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; [37]οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Δὸς ἡμῖν ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων [σου] καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ

1. quae eius (ei *d*, sibi *c*) essent ventura (*ante* essent *c*, eventura *a*) *abcd* *συνβαινειν D* 1.2. *εισεϊροσολυμα D*, in (*om abc*) hierosolyma (-mis *a*, -mam *c*) *abcd* 3. *και primum CD, και τοις ABς* *γραμματεῦσιν*] *add* et senioribus *c* *θανατον pr D* 4. *αὐτὸν om c* *εμπεξουσιν D* 4.5. *και εμπτυσουσιν* (conspuetur *c*) *αυτω* (in eum *ab*, *om c*) *και μαστιγωσουσιν αυτον BCabcv, και μαστ. αυτ. και εμπτ. αυτω Aς, και ενπτυξουσιν* (*pr*, *-σουσιν corr*) *αυτω D* 5. *και αποκτενουσιν αυτον aς et pr A, και αποκτενουσι Bbc, om D et corr A* 6. *μετα τρεις ημερας BCDb*, post tertium diem *ac*, *τη* (*om pr A*) *τριτη ημερα Aς Orig* 3,713 accesserunt ad illum *abcd* 7. *οι* (*om A*) *υιοι ADabcς Origenes* 3,713[a], *οι δυο υιοι BC* *λεγοντες ABbcς, και λεγουσιν D Orig*, et dixerunt *a* *αυτω BCDa Orig, om Abcς* 8. *ἵνα om Db, sed habet d* *ο εαν ABς, ο αν D, ο τι αν C* *αιτησωμεν* (*-σομεν AC*) *σε* (*om ς*) *ABCaς*, te (*om c*) petierimus *bc*, *σε ερωτησωμεν D* facias *ac*, ut praestes *b* *ο δε ειπεν* (*λεγει D*, dixit *d*) *ABDbς*, et (quibus ipse *c*) dixit *ac* 9. *αὐτοῖς om bc* *τι θελετε ABcς*, quid *ab*, *om D* *ποιησω CDab*, ut faciam *c*, praestabo *d*, *με ποιησαι B, ποιησαι με Aς* *οι δε ABcς*, qui *a*, *και Db* *ειπαν BCD, ειπον Aς* 10. *εκ* (a *c*) *δεξιων σου ADcς*, ad dexteram tuam *abd*, *σου εκ δεξιων BC* et unus *a*, et alius *bc* *ἐξ ευωνυμων ADς, ἐξ αριστερων B*, a sinistris *c*, ad sinistram *abd* *σου Aaς, om BDbc* in gloriam *bc*

tura (uentura), [33]quia ecce ascendimus Hierosolymam (Hierus., -ma *L*), et filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis [et senioribus *om L*], et damnabunt eum morte et tradent (tradunt) eum gentibus [34]et inludent ei et conspuent eum et flagellabunt eum [et *om L*] interficient eum, et tertia die resurget. [35](113,6) et accedunt ad eum Iacobus et Iohannes filii Zebedaei, dicentes Magister, uolumus ut quodcumque petierimus facias nobis. [36]at ille dixit eis Quid uultis ut faciam uobis? [37]et dixerunt Da nobis ut unus ad dexteram tuam et alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. [38]Iesus au-

σου. 38 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε
πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, ἢ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
βαπτισθῆναι; 39 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Δυνάμεθα. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτοῖς Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ
ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε· 40 τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου
ἢ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. 41 καὶ
ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου.
42 καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Οἴδατε ὅτι οἱ
δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγά-

1. ο δε (ad) ιησους (add αποκριθεις Db) ειπεν (ait) αυτοις AB Dbς, et respondens iesus (ies. resp. d) dixit (ait d) eis ad, dixit illis iesus c αιτισθε D 2. πιειν (πειν D) το ποτηριον ABD bcς Orig 1,293ᵃ, τὸ ποτ. πιεῖν a Orig 3,717 πεινω D, bibiturus sum abcd η BCDabc Orig, και Aς 2.3. quod ego baptizor baptizari abd, baptizari quem ego baptizari habeo c 3. ειπαν BD, ειπον Aς αυτω ABυς = om Dabc 3.4. ὁ δὲ ... αὐτοῖς] ait illis iesus bc 4. μεν ADabcς, om BC bibo c, bibero bd, bibiturus sum a πιεσθαι AD, bibetis abcd 5. baptizor baptizabimini (-zamini ad, -zari b) abcd βαπτισθησεσθαι AD καθισε D a dextris c, ad dexteram abd μου om d 6. η BDabc, και Aς εξ (a c) ευωνυμων ABCDc, add σου ς, ad sinistram abd δοῦναι] add vobis c ἀλλ' οἷς] sed quibus c, aliis abd ητοιμαθαι pr D, paratum est d, add a patre meo a 6.7. και (om D, et d) ακουσαντες ABDdς, quod cum audissent a, hoc audito bc 7. οι δεκα ABυς = οι λοιποι ·ι· Dabc ηρξαντο αγανακτειν (indigne ferre bc, invitus habere a) BDabcς Orig 3,713, ηγανακτησαν A περι (add του D) ιακωβου και ιωαννου BDabcς Origenes, περι των δυο αδελφων A 8. και προσκαλεσαμενος (convocans a) αυτους ο ιησους BCDa, quos cum advocasset iesus bcd, ο δε ιησους προσκαλεσαμενος (vocans) αυτους Aυς ait bcd, dixit a 9. και κατακυριευσουσιν D, et dominantur d 9 seq. et principes (maiores c) illorum potestatem illorum habent (hab. eorum c) bc, et qui maxime inter illos sunt

tem ait eis Nescitis quid petatis. potestis bibere calicem quem ego bibo, aut baptismum (-smo) quo ego baptizor baptizari? 39 at illi dixerunt ei Possumus. Iesus autem ait eis Calicem quidem quem ego bibo bibetis, et baptismum (-smo) quo ego baptizor baptizabimini: 40 sedere autem ad dexteram (dextr. L) meam uel ad sinistram non est meum dare [uobis], sed quibus paratum est. 41 (114,2) et audientes decem (decim) coeperunt indignari de Iacobo et Iohanne. 42 Iesus autem uocans eos ait illis Scitis quia hi (hii) qui uidentur principari gentibus dominantur eis, et principes eorum potestatem habent ipso-

λοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· 43 οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν,
ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος,
44 καὶ ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. 45
καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ δια-
κονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

46 Καὶ ἔρχεται εἰς Ἰεριχώ. καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἰερι-
χώ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, ὁ υἱὸς Τιμαίου
Βαρτίμαιος τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. 47 καὶ ἀκού-
σας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζαρηνός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν

2. μέγας γενέσθαι 6. ἔρχονται

sub potestate eos habent *a* 1. ουχ ουτως (οὕτω ς) δε (om *Dab*) εστιν (*sic C*, εστι *B*, *ante* οὕτως *a*, εσται *A*ς) εν υμιν *ABD abς*, in vobis autem non ita est *c* 2. αν *BD*, εαν *A*ς θέλῃ] = voluerit *acd et post* ὑμῖν *b* γενεσθαι μεγας (μεγ. γεν. *B*) εν υμιν *AB*ς = μεγας εν υμιν ειναι *D*, in vobis maior esse (esse maior *c*) *abc* εστε *D*, εστω *C* υμων *ABCDac*, *ante* ἔσται *b*, *post* διάκονος ς 3. ος αν (εαν *AC*) *ABCDabc*ς, qui *Hilar* 474 = voluerit *abcd Hil* εν υμιν ειναι πρωτος (πρ. εἶν. *b*) *BCbc Hil*, esse inter vos primus *a*, υμων γενεσθαι (ειναι *D*, esse *post* primus *d*) πρωτος *ADd*ς ἔσται] sit *Hil* πάντων] υμων *Da* δοῦλος] novissimus *Hilar* 4. καὶ γὰρ] sicut *c* 4.5. ut ministraretur illi sed ut ministraret et daret *a* 5. καὶ] sed *c* 6. και (tunc *ab*) ερχεται *Dab Origen* 3,735[c], και ερχονται *ABv*ς, et venerunt *c* εἰς *om b* hierico *a* εκπορευομενου αυτου *ABDabdv*ς *Orig*, factum est cum exisset *c* απο ιεριχω *ABc*ς, εκειθεν *Dab Orig* 7. και *AB*ς = μετα *Dabc* τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ *om c* ὄχλου ἱκανοῦ] turba magna *a*, multa turba *c*, plurima multitudine *b* ο υιος *BCD*, υιος *A*ς, filius *b*, (et) filius *a*, et ecce quidam caecus filius *c* τιμειου *D*, timeae *bd*, timae *a* 8. βαρτιμαιος *AB*ς, barthimeus *c*, bartimeas *a*, βαριτειμιας *D*, baritimeas *bd* τυφλος *BD*, ο τυφλος *A*ς, caecus *ab*, *om c* παρὰ] secus *a*, circa *bcd* προσαιτῶν] επετων *D*, προσαιτης *ante* εκαθητο *B* καὶ] qui *abc* 9. ὁ ναζαρηνός ἐστιν *abc*

rum: 43 non ita est autem in uobis, sed quicumque uoluerit fieri maior, erit uester minister, 44 et quicumque uoluerit in uobis primus esse, erit omnium seruus. 45 (115,4) nam et filius hominis non uenit ut ministraretur ei, sed ut ministraret et daret animam suam redemptionem (redemt. *L*) pro multis. 46 (116,2) et ueniunt Hiericho (Hierichum). et proficiscente eo [de *om L*] Hiericho, et discipulis eius et plurima multitudine, filius Timaei (Thim. *F*) Bartimaeus (-meus *L*) caecus sedebat iuxta uiam mendicans. 47 qui cum audisset quia Iesus

Υἱὲ Δαυεὶδ Ἰησοῦ, ἐλέησόν με. [48]καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα
σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν Υἱὲ Δαυείδ, ἐλέησόν με.
[49]καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦσιν τὸν
τυφλόν, λέγοντες αὐτῷ Θάρσει, ἔγειρε, φωνεῖ σε· [50]ὁ δὲ ἀποβα-
λὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναπηδήσας ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. [51]καὶ
ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυ-
φλὸς εἶπεν αὐτῷ Ῥαββουνί, ἵνα ἀναβλέψω. [52]ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτῷ Ὕπαγε, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. καὶ εὐθέως ἀνέβλεψεν, καὶ
ἠκολούθει αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ.

Orig 3,735[d], *ο ναζωρηνος (ναζορ. pr) εστιν Dd*, *εστι ο ναζαρηνος B*, *ο ναζωραιος εστιν Aς*, *add* qui transibat *c* 1. *υιε BC*, *ο* (*om D Orig*) *υιος ADς Orig* 3,734 iesu *ante* fili *ac* miserere mei *ante* iesu fili d. *c* *επιτιμων A?* *αυτον B* *πολλοὶ om c* 2. ad ille *ab*, ille *c* multo (tanto *a*) magis *ab*, magis magisque *c* *εκραξεν D*, (clamabat *d*) miserere mei fili david *c* *ϋιος D Orig* 3. et stans *ab*, respiciens veró *c* *ειπε B*, iussit *abc* *αυτον φωνηθηναι ADbcς Orig* 3,736, vocari illum *a*, *φωνησατε αυτον BC* 3.4. *και φωνουσιν* (*-σι B*) *τον τυφλον λεγοντες αυτω ABνς* = *οι δε* (qui *b*) *λεγουσιν* (dixerunt *ad*) *τω τυφλω Dabd*, et abierunt vocare illum dicentes *c* 4. *εγειρε ABCD*, *ἔγειραι ς* *ὁ δὲ*] qui *b* 4.5. proiecto vestimento suo *b*, eiecta tunica *a*, ut audivit proiecit vestimenta sua et *c* 5. *αὐτοῦ om Orig* 3,734 *αναπηδησας BD Orig*, exsiliens *abcd*, *αναστας Aς* *ηλθε B* *τον ιησουν ABς Orig* = *αυτον Dabc* 5.6. *καὶ ἀποκριθεὶς*] et respondit *b*, *om c* 6. *λεγει* (ait *a*, *om b*) *αυτω ο ιησους Aabς*, cui dixit iesus *c*, *αυτω ο ιησους ειπεν* (*ειπε B*) *BD* ut faciam *bc* *σοι ADabcς*, *ante θελεις BCν*, *om Origenes* 7. dixit *bc*, ait *a* *αὐτῷ om c* *ραββουνι ABC Orig* 3,735, *ῥαββονὶ cνς*, *κυριε ραββει Dabd* ut videam *abc* *ὁ δὲ*] *και ο B* dixit *c*, ait *bd* 8. *αὐτῷ om b Orig* te salvum fecit *abcd* *ευθεως ADς Orig* 3,735, *ευθυς B* vidit *bc*, videre coepit *a* 9. *ηκολουθησε B* *αυτω ABCDabc Orig* 3,732, *τῷ Ἰησοῦ ς Orig* 3,735 in viam *b*

Nazarenus est, coepit clamare et dicere Fili Dauid Iesu, miserere mei. [48]et comminabantur ei multi ut taceret: at ille multo magis clamabat (-uit *L*?) Fili Dauid, miserere mei. [49]et stans Iesus praecepit illum uocari. et uocant caecum, dicentes ei Animaequior esto, surge, uocat te. [50]qui proiecto uestimento suo exiliens uenit ad eum. [51]et respondens Iesus dixit illi Quid uis tibi faciam? caecus autem dixit ei Rabboni, ut uideam. [52]Iesus autem ait illi Vade, fides tua te saluum fecit. et confestim uidit, et sequebatur eum in uia (uiam *L*).

[1] *Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ εἰς Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,* [2]*καὶ λέγει αὐτοῖς Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν. καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς οὔπω ἀνθρώπων κεκάθικεν· λύσατε αὐτὸν καὶ ἀγάγετε.* [3]*καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε Ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει καὶ εὐθὺς αὐτὸν ἀποστέλλει ὧδε.* [4]*καὶ ἀπῆλθον καὶ εὗρον*

6. *Τί λύετε τὸν πῶλον;*

1. *καὶ ὅτε*] cum autem *c* *εγγιζουσιν ABυς Orig* 4,181^d, adpropinquassent *a*, *ηγγιζεν Dbcυ* *ιεροσολυμα BDabc Orig*, *ιερουσαλημ Aς* *και ADabc*, *om Bς Orig* *εις βηθανιαν D*, bethania (-niam *c*) *abc*, *εις βηθφαγη* (*βηθφαγη pr B aut βηθσφαγη B*) *και βηθανιαν ABς Origen* 4,181^d (*ἴδωμεν δὲ περὶ τῆς Βηθφαγὴ μὲν κατὰ Ματθαῖον, Βηθανίας δὲ κατὰ τὸν Μάρκον, Βηθφαγὴ δὲ καὶ Βηθανίας κατὰ τὸν Λουκᾶν Origen* 3,743^a) 2. *το ελαιων B*, oliveti *bc* *απεστειλεν Cabc*, *αποστελλει ABDυς Orig* 4,181^d *δύο*] *β̄* *D*, duos ex *abc* *και λεγει ABς Orig*, et ait *bcd*, *και ειπεν D*, dicens *a* 3. *ευθυς B Orig*, *post εἰσπορευόμενοι bc* 4. *πορευόμενοι Origenes* *εις αυτην ABς Orig* = *om Dabc* *πωλον ABDυς Orig* 3,740^a 744^b 4,181^d = pullum asinae *abc* *δεδεμένον*] alligatum novellum *c* 5. *ουπω B Orig et post ανθρωπων C*, *πωποτε A*, adhuc *b*, *om Dacς* *ἀνθρώπων om c* *κεκαθικεν Aς*, *καικαθηκεν pr D*, *καικαθεικεν corr D*, *εκαθισε BC Orig* *λυσατε και BCabcdυ Orig*, *λυσαντες* (*add και D*) *ADς* *αγαγετε ADabcdυς*, *φερετε BC Origenes* *ἐὰν*] *αν D* 6. *τι ποιειτε τουτο* (*om c*) *ABcς Origen*, *τι λυετε τον πωλον Dab Orig* 3,740^b *τοῦτο*] *add και C?* *ειπατε Babc*, *add οτι ADυς Orig* 6. 7. dominus opera eius desiderat *c*, domino (*add* suo *a*) necessarius est *abd* 7. *ευθυς BD Orig*, *ευθεως Aς* *αυτον αποστελλει* (*add παλιν D Orig*) *ωδε ADb Orig* 3,722 740, *αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε aς Orig* 4,181^e, *αποστελλει παλιν αυτον ωδε B*, *παλιν αυτον αποστελλει ωδε C*, remittit eum *c* *και απηλθον* (*add* illi duo *c*) *και Bc Origen* 4,181^e, *απηλθον δε και Aς*, *και απελθοντες Dbυ Orig* 3,744, exeuntes *a*

[1] (117 2) et cum adpropinquarent (-aret) Hierosolymae et Bethaniae ad montem oliuarum, mittit duos ex discipulis suis, [2]et ait illis Ite in castellum quod est contra uos. et statim intro euntes illuc inuenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: soluite illum et adducite. [3]et siquis uobis dixerit Quid facitis? dicite quia domino necessarius est, et continuo illum dimittet huc. [4](118,2)

πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐτόν. 5 καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; 6 οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. 7 καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ᾽ αὐτόν. 8 πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν, ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν, 9 καὶ

3. *καθὼς ἐνετείλατο* 5. *ἐπέβαλον* 6. *ἐν τῇ ὁδῷ,*

1. ***τὸν πῶλον ς Orig* 4,192[a]** pullum ligatum *post* secus transitus *c* *προς την* (*om B Orig*) ***θυραν ABD Orig*** 4,181[c] 192[a], ad ostium *c*, ante ianuam (ienuam *d*, ianuas *b*) *abd* in transitu (platea *a*) *abd*, secus transitus *c* 1.2. et solverunt eum et *abd*, et cum vellent solvere *c* 2. *τινες . . . ἑστηκότων*] quidam ex his qui ibi circumstabant *a*, quidam de circumstantibus *c*, qui erant illic foris (*om d*) stantes *bd* ***ἑστώτων Orig*** 4,181[c] = dixerunt *abcd* *αὐτοῖς om b* 2.3. *τί . . . πῶλον*] ubi ducitis eum *c* 2. *ποιεῖτε*] fecistis *a* 3. pullum asinae *b* *οἱ δὲ*] qui *c*, et *ab* ***ειπαν A*** ***αυτοις ABυς Orig***, illi *a*, *om **Dbc*** *καθὼς*] secundum verba quae *c* ***ειπεν BC Orig***, ***ενετειλατο Aς*** = ***ειρηκει*** (dixerat *bc*, praeceperat *ad*) ***αυτοις Dabcd*** 4. at illi remiserunt *c* ***και ηγαγον ADcυς***, ***και αγουσι C***, ***και φερουσι B Orig***, ducere *ab* 5. ***επιβαλλουσιν*** (-*σι* ***B***) ***BCDb Origenes***, ***επεβαλον Acς***, straverunt *a* *αὐτῷ*] super eum *post* vestimenta sua *c* *αὐτῶν*] ***εαυτων B***, ***αυτου D***, *om b* 5.6. *καὶ ἐκάθισεν . . . τὴν ὁδόν om **Orig*** 4,182[a] 5. ***καθειζει D***, sedebat *d* ***επ αυτον BDab***, ***επ αυτω Aς***, supra iesus *c* 6. ***πολλοι δε ADabcς***, ***και πολλοι BC*** ***εαυτων B*** ***εστρωσαν ABυς*** = ***εστρωννυον Dabc*** ***εις την οδον BDbς***, ***εν τη οδω Aac*** *δὲ om b* ***στιβαδας B***, ***ἐστιβαδας D***, ***στοιβαδας Aς Origenes***, frondes *ab*, ramos *c* 7. ***εκοπτον ADbcς***, *post δένδρων a*, ***κοψαντες B Orig*** ***δενδρων ADabcς***, ***αγρων B Orig*** 4,182[a] 193[b] ***και εστρωννυον εις την οδον*** (in via *ab*, in itinere *c*, ***την οδον D***) ***ADabcdς***, ***ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδὸν Orig*** 4,182[a], ***om B***

et abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in biuio, et soluunt eum. 5 et quidam de illic stantibus dicebant illis Quid facitis soluentes pullum? 6 qui dixerunt eis sicut praeceperat illis Iesus, et dimiserunt (demis. *F*) eis. 7 et duxerunt pullum ad Iesum. et inponunt (imp.) illi uestimenta sua, et sedit super eum. 8 multi autem uestimenta sua strauerunt in uia, alii autem frondes caedebant de arboribus et sternebant in uia, 9 (119,1) et qui praeibant et qui seque-

οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον [λέγοντες] Ὡσαννά,
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, [10]εὐλογημένη ἡ ἐρχο-
μένη βασιλεία τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυείδ, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.
[11]καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα εἰς τὸ ἱερόν, καὶ περιβλεψάμενος
πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ
τῶν δώδεκα. [12]καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας
ἐπείνασεν, [13]καὶ ἰδὼν συκῆν ἀπὸ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν
εἰ ἄρα τι εὑρήσει ἐν αὐτῇ, καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτὴν οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ

1. *οι προσαγοντες D* (qui praeibant *d*) *λεγοντες ADabvς, om BCc Orig* *ωσαννα ABvς Orig*, osanna (oss. *a*) in excelsis (-so *a*) *ac, om Db* 2. *κυριου Babcς Orig, add και A et pr Dd* quod venit *bc, om a* 3. *βασιλεια BCDabc Orig* 3,744 4,182[a], *add εν ονοματι κυριου Aς* *οσσαννα pr D, ωσσαννα corr D*, ossanna *ad* 4. *εισηλθεν ABς Orig* 4,182[a] = *εισελθων D*, cum introisset *abcd* iesus ierosolymam *c*, hierosolyma *ab*, erosolyma *pr d* *εις* (*και εις D*) *το ιερον BDa Orig*, in templo *b*, *ο ιησους και εις το ιερον Aς*, in sanctam civitatem *c* *και ABvς Orig* = *om Dabc* circumspiciens *a*, circumspexit *bc*, circumspexisset *d* 5. *οψιας* (*οψε C Orig*) *ηδη ουσης της ωρας* (*τῆς om D*, *τῆς ὥρας om B*) *ABDς Orig*, cum (et cum *c*) iam vespera esset hora (hora esset *c*) *bc*, iam cum hora esset serotina *a* in bethania *ac* 6. *δωδεκα ABς Orig* = *ιβ μαθητων* (*add* suis *bc*) *Dabc* et alia die *bc*, in crastino autem die *a* *εξελθοντων αυτων ABς Orig*, cum exissent (exisset *bc*) *abcd*, *ὀν εξελθοντα D* 7. *επινασεν AD*, esuriit iesus *c* visa *a*, cum vidisset *bc* *συκην ABCcς, post μακροθεν Dab Orig* 3,762[d] *απο ABCD Orig, om ς* 8. *ει αρα τι ευρησει* (*εὑρ. τι ς*) *ABCvς, ὡς εὑρήσων τι a Origenes, ειδειν εαν τι εστιν Dbc* in eam *bc* *και ελθων επ αυτην ABvς, ἐλθὼν δὲ ἐπ' αὐτὴν καὶ Orig*, cum venisset autem et *a*, *και Dbc* *μηδεν D Orig* *ευρεν ABbdς et add* in ea *c*, *ευρων D Orig*, invenisset *a* *εἰ μὴ*] praeter *d*

bantur clamabant dicentes Osanna, benedictus qui uenit in nomine domini, [10]benedictum quod uenit regnum patris nostri Dauid, osanna in excelsis. [11](120,6) et intro iuit Hierosolymam (-ma *L*) in templum, et circumspectis omnibus, cum iam uespera (-re *L*) esset hora, exiit (exiuit *L*) in Bethaniam cum duodecim. [12]et alia die cum exirent (irent *L*) a Bethania, esuriit, [13]cumque uidisset a longe ficum habentem folia, uenit siquid forte inueniret in ea, et cum uenisset ad eam, nihil inuenit praeter folia: non (nondum *F*) enim erat tempus fico-

φύλλα [μόνα]· οὐ γὰρ ἦν ὁ καιρὸς σύκων. 14καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῇ Μηκέτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐκ σοῦ μηδεὶς καρπὸν φάγοι. καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 15καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψεν, 16καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ, 17καὶ ἐδίδασκεν λέγων [αὐτοῖς] Οὐ γέγραπται Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λη-

9. αὐτὸν ἐποιήσατε

1. *μονα C, μόνον Orig*, tantum *bc, om ABDavς* *ου γαρ ην ο* (*om Aς*) *καιρος συκων* (ficus *ac*, ficuum *b*) *ADabcς Origenes, ο γαρ καιρος ουκ ην συκων B* *καὶ*] qui *b, om Da Orig* *αποκριθεις ABCDv Origenes et add ὁ Ἰησοῦς ς = om abc* dixit *ab*, ait *c* 2. *αὐτῇ*] ad arborem *c* iam non amplius *bc*, iam numquam *a* *εἰς τὸν αἰῶνα om c* *εκ σου* (*sic pr corr D, εξου pr D*) *BCD Orig, ante εις τον αιωνα Aς = post καρπὸν abc* *μηδεις ABCD Orig, οὐδεὶς ς* *φαγοι ABς, φαγη D Orig* 3. *ερχονται ABς Orig* 4,180^d 182^b 192^d, venerunt *ac*, venit *b*, *εισελθων D*, intraverunt *d* *εἰς om ab* hierosolyma iterum *a*, iterum hierosolymam *b* 4. *εισελθων BCabc Orig et add ο ιησους Aς, οτε ην D* *εν τω ιερω D* (in templum *d*) *ἤρξατο*] evertit mensas numulariorum et coepit *c* *εκβαλλειν Bacς Orig, add και A, add εκειθεν Db* *και τους ABC, και Dς Origen* 4,180^d 192^d 5. *ἐν τῷ ἱερῷ . . . κολλυβιστῶν om c* *τῷ ἱερῷ*] *αυτω A* *καλλυβιστῶν*] *add ἀνέστρεψε Orig* 4,180^d 6. catedras *b* *περιστας D* (columbas *d*) *κατεστρεψεν ABabdς, om Dc Origenes* 4,180^d 7. *ἵνα τ. δ. σκεῦος*] quemquam vas transferre *c* *ἐδίδασκεν*] ait *c* 8. *λεγων αυτοις ADavς*, illis dicens *c*, dicens *b*, *και ελεγεν B et add αὐτοῖς Orig* *ου* (nonne *a*) *ABaς Orig, om Dbc* *γεγραπται CDac, add οτι ABvς Origenes*, scriptum esse *b* 9. *εποιησατε* (*πεποιηκατε B Orig*) *αυτον* (*sic pr corr D, αυτην pr D*) *BDbcς Orig, αυτον εποιησατε ACa* *σπηλεον ληστων D, Orig* 4,189

rum. 14et respondens dixit ei Iam non amplius in aeternum quisquam fructum ex te manducet. et audiebant discipuli eius. 15et ueniunt Hierosolymam (Hierus.). (121,1) et cum intro isset templum, coepit eicere uendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum et cathedras uendentium columbas euertit, 16et non sinebat ut quisquam transferret uas (u. t.) per templum, 17et docebat dicens eis Nonne (Non) scriptum est quia domus mea domus orationis uocabitur omnibus gentibus? uos autem fecistis eam speluncam latronum. 18(122,1)

στῶν. [18]*καὶ ἤκουσαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ [αὐτόν], ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.* [19]*καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύοντο ἔξω τῆς πόλεως.* [20]*καὶ παραπορευόμενοι πρωῒ εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν.* [21]*καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ Ῥαββί, ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται.* [22]*καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Ἔχετε πίστιν θεοῦ.* [23]*ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λαλεῖ γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ.* [24]*διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα*

1. = et cum audissent *a*, quo audito *bc* *οι αρχιερεις και οι γραμματεις ABCDabcv Orig* 3,791*b*, *οἱ γρ. καὶ οἱ ἀρχ. ς* *και ABς Origenes* = *om Dabc* 2. *απολεσωσιν ABD Orig*, perderent *abcd*, *ἀπολέσουσιν ς* timebant enim (autem *c*) *bc*, et tim. *a* *αυτον BDbς Orig*, populum *a*, *om Ac* *οτι πας ADabcς Origenes*, *πας γαρ BC* *ὁ λαὸς Orig* 3,791*b bis* 3. admirabantur *c* super doctrina (-nam *c*) *bc*, in doctrina *a* *οτε ADς*, *οταν BC* *ὀψέ*] sero *a*, vespera *c*, vespere *bd* *εγεινετο A* *ἐξεπορευοντο ABcd*, *ἐξεπορευετο Dbς*, et exiebat *a* 4. *ἔξω*] extra *a*, *εκ* (de) *Dbcd* *παραπορευομενοι* (cum transirent *b*, *add το D*) *πρωι BC Db*, *πρωι παραπ. Avς*, cum transirent *c*, transeuntes discipuli *a* *ιδον A*, *πέτρος ἰδὼν Orig* 3,764*b* 5. aridam factam (exaruisse *a*) a radicibus *abc* *λέγει*] ait *abcd* 6. *αὐτῷ om b* *ἴδου D Orig* 3,764*b* arborem ficus *b* *εξηρανται ABς*, *εξηρανθη D Orig* 7. *ο ACD*, *om Bς* ait *abcd* *εχετε ABcvς*, *ει εχετε* (si habueritis) *Dabd* *θεοῦ om ac* *αμην BDabc*, *add γαρ Aς* *ὅτι om D* 8. *ος εαν ειπη A*, si habueritis fidem sicut granum sinapis dicetis *c* monti huic *a*, huic monti *bc* tolle te et mitte te *c* 9. *διακριθηστ D*, haesitaveritis *c*, haesitaverit *d* *ἐν om c* *αὐτοῦ om c* *πιστευη B*, credideritis *c* 9. 10. *οτι a* (*ο B*) *λεγει* (*λαλει Ba*) *γεινεται* (erunt) *εσται* (contingent) *αυτω ο εαν* (quaecumque) *ειπη* (*ὃ ἐὰν εἴπῃ*

quo audito principes sacerdotum et scribae quaerebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam uniuersa turba admirabatur (-bantur) super doctrina eius. [19](123,10) et cum uespera facta esset, egrediebatur de ciuitate. [20]et cum mane transirent, uiderunt ficum aridam factam a radicibus. [21]et recordatus Petrus dixit (dicit *FL*) ei Rabbi, ecce ficus cui male dixisti aruit. [22](124,6) et respondens Iesus ait illis Habete fidem dei. [23]amen dico uobis quia quicumque dixerit huic monti Tollere et mittere in mare, et non haesitauerit in corde suo, sed crediderit quia quodcumque dixerit fiat, fiet ei. [24](125,4)

ὅσα προσεύχεσθε καὶ αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι ἐλάβετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. [25]καὶ ὅταν στήκετε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. [26]εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

[27]Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι [28]καὶ λέγουσιν αὐτῷ Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα

1. προσευχόμενοι αἰτεῖσθε,

om BC) *ABaς*, *το μελλον* (futurum) *ο αν ειπη γενησεται* (erit) *αυτω Dd*, futurum fiet quodcumque dixerit (-ritis c) *bc* 1. *οσα BCD*, *οσα αν Aς*, quaecumque *abc Cyprian* 318 *προσευχεσθε* (-*σθαι D*) *και BDac Cypr*, *προσευχομενοι Abς* *ετεισθαι D* *ελαβετε BC*, *λαμβανεται* (-*τε ς*) *Aς* = *λημψεσθαι* (accipietis) *Dabc Cyprian* ἔσται] erit *c*, erunt *a Cypr*, evenient *b*, venient *d* 2. ὅταν] ἐὰν *Orig* 1,198^{d} 212^{a} *στηκεται AD*, *στηκητε Bς Orig*, steteritis *Cypr* 211 314 198, statis *bc*, stabitis *ad* ad orandum *d*, ad orationem *c Cypr* *αφετε C?* ἔχετε] *Orig* 1,212^{a}, ἂν ἔχητε *idem* 1,198^{d} κατά] ad *b* 3. *ο ων* (est *ab et post* caelis *c Cypr*) *εν τοις ουρανοις Dabc Cyprian* *αφησει D*, dimittat (rem. *c Cypr*) *abcd Cypr* 3.4. *υμιν* (*om a*) *τα παραπτωματα υμων* (*om D Cypr*) *ABDacς Cypr* 198, vestra peccata vobis *Cypr* 314, pecc. vestra vob. *Cypr* 211, vobis invicem iniquitatem vestram *b* 4.5. εἰ δὲ . . . ὑμῶν *om B*, *habet C* 4. εἰ δὲ] si autem *Cyprian* 211 314, quod si *c*, nam si *a*, si *b* remittitis *a*, dimiseritis (rem. *c Cypr* 211) *bcd Cypr* 211 314 5. *εν CD*, *εν τοις Aς* *αφησει Aς* = *add υμειν Dabc Cypr* 6. venerunt *a*, *ερχεται Dbc* πάλιν] rursus *ante* venit *b* εἰς *om abc* in templo deambulante eo *a*, cum in templo ambularet *b*, cum deambulabat in templo *c* 7. venerunt *ac*, accesserunt *b* 8. *πρεσβυτεροι του λαου D* *λεγουσιν ADς*, *ελεγον BC*, dixerunt *abc*

propterea dico uobis, omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, et euenient (ueniet *FL*) uobis. [25](126,6) et cum stabitis ad orandum, dimittite siquid habetis aduersus (aduersum) aliquem, ut et pater uester qui in caelis est dimittat uobis peccata uestra. [26]quod si uos non dimiseritis, nec pater uester qui in caelis est dimittet uobis peccata uestra. [27](127,2) Et ueniunt rursus Hierosolymam. et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes et scribae et seniores [28]et dicunt illi In qua potestate haec facis, et quis

ποιεῖς, καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ταῦτα ποιῇς; [29]ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Ἐπερωτήσω κἀγὼ ὑμᾶς ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. [30]τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι. [31]καὶ διελογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες Ἐὰν εἴπωμεν Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ Διὰ τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; [32]ἀλλὰ εἴπωμεν Ἐξ ἀνθρώπων; ἐφοβοῦντο τὸν λαόν· πάντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην ὅτι ὄντως προφήτης ἦν. [33]καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ Οὐκ οἴδαμεν. καὶ [ἀποκριθεὶς] ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Οὐδὲ

8.9. *τῷ Ἰησοῦ λέγουσιν*

1. *καὶ τίς ... ποιῇς om D*   *σοι εδωκε (εδωκεν σοι C) την εξουσιαν ταυτην* (= om abc) *BCabc, σοι την εξ. ταυτ. εδωκεν Aς*   *ἵνα ταῦτα ποιῇς om ab*   2. et iesus *a*   *αποκριθεις ADabς*, respondit c, *om BC*   dixit eis *a*, ait illis *b*, eis dicens *c*   = interrogo *abc*   *καγω υμας A, υμας B = υμας καγω Dabcς*   3. *και prius ABυς = om Dabc*   *και ερω υμιν ABabς, και εγω λεγω υμειν* (vobis dicam *c*) *Dc*   4. *το* (*om ς*) *ιωαννου ABCD abcς, add ποθεν ην C*   *ουρανων D* (caelo *d*)   fuit *c*   5. *και ABDς = οἱ δὲ abc*   *διελογιζοντο* (*-ζοντό D*) *BCD, ελογιζοντο Aς*, cogitabant *ab*, cogitare coeperunt *c*   *πρὸς ἑαυτοὺς om c*   *λεγοντες ABυς = λεγοντες τι ειπωμεν* (dicemus *ad*) *Dad*, dicentes quid ei responderent *b*, quid ei dicerent *c*   6. *ερει ABς* = dicet nobis *acd*, *λεγει ημειν* (*ὑμειν pr D*) *Db*   *τι Aabcd, τι ουν BDυς*   *αλλα ABC = ἀλλ' ἐὰν ς*, si vero *bc*, quod si *a*, *εαν Dυ*   dicimus *c*   7. *εφοβουντο ABς = φοβουμεθα* (*φοβουμεν pr D*) *Dabc*   *τον οχλον B*   *παντες CD, απαντες ABς*   *ειχον ABυς = ηδεισαν* (sciebant) *Dabc*   8. *οτι οντως* (*αληθως D*, vere *ad*) *ADaς, οντως οτι BC*, vere *b*, *om c*   prophetam fuisse *bc*   8.9. *λεγουσιν τω ιησου ADυς*, dixerunt ad iesum *bcd*, *τω ιησου λεγουσιν BC*, ad iesum dixerunt *a*   9. *και* (*om D*) *αποκριθεις* (*post Ἰησοῦς ς, om BC*) *ο ιησους λεγει* (ait) *αυτοις* (illis *d*, *αυτω D*) *ABDdυς*, et respondens ait illis iesus *b*, et iesus dixit illis *a*, ait illis et iesus *c*

tibi dedit hanc potestatem ut ista facias? [29]Iesus autem respondens ait illis Interrogabo uos et ego unum uerbum, et respondete mihi, et dicam uobis in qua potestate haec faciam. [30]baptismum Iohannis de caelo erat, an ex hominibus? respondete mihi. [31]at illi cogitabant secum, dicentes Si dixerimus De caelo, dicet Quare ergo non credidistis ei? [32]si dicemus Ex hominibus, timebant (timemus) populum: omnes enim habebant Iohannem quia uere propheta esset. [33]et respondentes dicunt Iesu Nescimus. [et *om L*] respondens Iesus ait il-

ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. [1]Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς
ἐν παραβολαῖς λαλεῖν. Ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ περιέ-
θηκεν φραγμὸν καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον, καὶ
ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν. [2]καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς
γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ
καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος· [3]καὶ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν καὶ ἀπέστει-
λαν κενόν. [4]καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κἀκεῖνον
ἐκεφαλαίωσαν καὶ ἠτίμησαν. [5]καὶ ἄλλον ἀπέστειλεν· κἀκεῖνον ἀπέ-
κτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, οὓς μὲν δέροντες, οὓς δὲ ἀποκτέννον-

6. οἱ δὲ λαβόντες

1. vobis dico *c* εις (εν corr) ποιαν̄ ἐξουσιαν̄ *D* (in qua potestate *d*) et coepit iesus *c*, coepit autem *ab* αὐτοῖς *om c*
2. λαλειν *Bbcdv*, λεγειν *ADς*, *add* ita (*om c*) dicens *bc* αμπελωνα εφυτευσεν ανθρωπος *ADabς*, αμπ. ανθρ. εφυτ. *BC*, ἄνθρωπός τις ἐφύτ. ἀμπ. *c Origen* 3,774[e] 3. αὐτῷ φραγμὸν *Origen*, υποφραγμον *corr C* ὑπολήνιον] lacum *bc*, torcular *a* 4. εξεδοτο *BDς*, εξεδετο *A*, tradidit *b*, locavit *ac* τοις γεωργοις *D*
4.5. ad colonos *post* servum *c* 5. τω καιρω *ABDς*, in tempore *bcd*
5.6. παρα των γεωργων λαβη απο του καρπου (των καρπων *BC*) του αμπελωνος *ABvς* = απο του καρπου (de fructibus ex *d*, fructum ex *a?b*) του αμπελωνος δωσουσιν (darent *abd*) αυτω *Dabd*, darent illi ex vinea fructum *c* 6. και *prius BDab*, οι δε *Aς*, quem illi *c* adprehensum eum *ab*, apprehendentes *c* εδηραν *corr B* 7. κενον *Bcς*, καινον *A*, καινον (eum vacuum *a*) προς αυτον *Dab* καὶ *om c* ἄλλον] alterum *c* και εκεινον *D*, *om c* 8. εκεφαλαιωσαν *BD*, in capite vulneraverunt *abd*, multaverunt *c*, λιθοβολησαντες εκεφαλαιωσαν *Aς* ητιμησαν *BDabcv*, απεστειλαν ητιμωμενον *Aς* αλλον *BCDabc*, παλιν αλλον *Avς* ἀπέστειλεν] *add* δουλον *Dab* et ipsum ceciderunt *c*
9. multos (plures *bd*) alios *abd*, alios plures ex eis *c* ους μεν *BD*, τους μεν *Aς*, quosdam *abcd* δεροντες *ABDvς* = ceciderunt *abcd* ους δε *B*, τους δε *Aς*, quosdam vero *abc*, αλλους δε *Ddv* αποκτεννοντες *ABCDv*, ἀποκτείνοντες *ς* = occiderunt *abcd*

lis Neque ego dico uobis in qua potestate haec faciam. [1](128,2) et coepit illis in parabolis loqui. Vineam pastinauit homo, et circum dedit saepem (sepem) et fodit lacum et aedificauit turrem, et locauit eam agricolis, et peregre profectus est. [2]et misit ad agricolas in tempore seruum, ut ab agricolis acciperet de fructu uineae: [3]qui adprehensum eum ciderunt (caecid.) et dimiserunt uacuum. [4]et iterum misit ad illos alium seruum: et illum in capite uulnerauerunt et contumeliis adfecerunt. [5]et rursum alium misit: et illum occiderunt, et plures alios, quosdam caedentes, alios uero occidentes. [6]adhuc

τες. [6]ἔτι [οὖν] ἕνα ἔχων υἱὸν ἀγαπητὸν ἀπέστειλεν [καὶ] αὐτὸν ἔσχατον πρὸς αὐτούς, λέγων ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. [7]ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπαν πρὸς ἑαυτοὺς ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. [8]καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. [9]τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. [10]οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; *Λίθον* ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· [11]παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. [12]καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν

1.2. *ἔτι ... ἔσχατον*] novissime autem filium suum misit quem habebat unicum dilectissimum *c* 1. *ετι ουν ADvς*, adhuc etiam *d*, *ετι Bb* cum haberet autem adhuc unicum filium *a* *εχων υιον ACDb*, *υἱὸν ἔχων ς*, *ειχεν υιον B* *αγαπητον* (dilectum *a*, charissimum *b*) *BCDab*, *add αυτον Aς* 1.2. *απεστειλεν και* (*om B*) *αυτον προς αυτους εσχατον* (*εσχατον προς αυτους BC*) *ABς* = *κακεινον απεστειλεν εσχατον D*, novissime illum misit *a*, *om b* 2. *ὅτι*] = forsitam *ab*, *om c* *τον υιον μου εντραπησονται Dab* 2.3. *εκεινοι δε οι γεωργοι ABς*, *οι δε γεωργοι Dabv*, vinitores autem illi cum vidissent eum *c* 3. *ειπαν BD*, *ειπον ACς* *προς εαυτους ADabcς*, *ante ειπαν BC* *οτι ABς* = *om Dabc* 4. et (quem *a*) adprehensum *abc* 5. *αυτον απεκτειναν ADς*, *απεκτειναν αυτον BC*, occiderunt *abc* *καὶ ἐξέβ. αὐτὸν om b* *ἐξεβαλαν B*, proiecerunt *a* *αυτον ABCDac*, *om vς* 6. *οὖν om B* 6.7. *ἐλεύσεται ... γεωργούς*] dum venerit ad illi dixerunt ei malos male perdet *b* 7. vinitores *a*, colonos illos *c* vineam suam locabit *b* aliis *a*, aliis colonis *bc* 9. in capite *a* 9.10. *ἐγένετο ... ἔστιν*] factus est hic (et *b*, hic et *c*) est *abc* 11. *καὶ*] at *d* *πρὸς αὐτοὺς*] *post παραβολην A*, de eis *b*

ergo unum habens [filium *om L*] carissimum et illum misit ad eos nouissimum, dicens quia reuerebuntur filium meum. [7]coloni autem dixerunt ad inuicem Hic est heres (haeres): uenite, occidamus eum, et nostra erit hereditas. [8]et adprehendentes eum occiderunt et eiecerunt extra uineam. [9]quid ergo faciet dominus uineae? ueniet et perdet colonos, et dabit uineam aliis. [10]nec scripturam hanc legistis? Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput anguli: [11]a domino factum est istud et est mirabile (adm. *L*) in oculis nostris. [12](129,1) et quaerebant eum tenere, et timuerunt turbam: cognouerunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. et relicto

παραβολὴν εἶπεν. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον, [13]καὶ ἀποστέλλουσιν
πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν
ἀγρεύσωσιν λόγῳ. [14]καὶ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ Διδάσκαλε, οἴδα-
μεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις
εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ δι-
δάσκεις. εἰπὲ οὖν ἡμῖν, ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὔ;
δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; [15]ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν εἶπεν αὐ-
τοῖς Τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. [16]οἱ δὲ ἤνεγ-
καν. καὶ λέγει αὐτοῖς Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; [οἱ δὲ]

3. οἱ δὲ ἐλθόντες

1. parabolam (*add* hanc *b*) dixisset *ab*, dixerat parabolam *c* et (qui *b*) relicto eo *abc* απηλθαν *D* mittunt *b*, inmiserunt *a*, miserunt *c* 2. προς αυτον *ABυς* = illi *b*, *om Dac* τεινας *A* ex pharisaeis et (*add* ex *c*) herodianis *abc* ηροδιανων *A*? 3. αγρευσωσιν *ABς*, παγιδευσωσιν *D*, caperent *bd*, captarent *a*, tenerent *c* in (*om a*) verbo *abc* και *BCDc*, οι δε *Aς*, et illi *ab* ελθοντες λεγουσιν αυτω *ABυς* = venientes (*add* pharisaei *c*) interrogabant illum (eum subdole (*om c*) dicentes *bc*) *abc*, επηρωτων αυτον οι φαρισαιοι (phar. eum) *Dd* 4. καὶ] et quia *a* μέλει ... οὐδενός] pertinet te de ulla re *a*, curas quemquam *bcd* nec enim *abc* 4.5. βλέπεις εἰς] aspicis *c*, accipis *ab* 5. personam hominum *a*, hom. personas *c*, faciem hominis *b* αλλα *D* in veritate (-tem *b*) *abc* 6. ειπε ουν ημιν *CDabc*, *om ABυς* εξεστιν *ABaς*, ει εξεστιν *Dbc* δουναι (*post* καισαρί *Aς*, dari *b et post* tributum *c*) κηνσον (tributum) καισαρι *ABabcς*, ημας δουναι επικαιφαλαιον (tributum) καισαρι *Dd* 7. δωμεν η μη δωμεν *ABς* = *om Dabc* ο δε ειδως *ABυς* = sciens autem iesus *a*, ο δε ιησους ειδων (videns) *Dcd*, ad iesus cum vidisset *b* = simulationem (versutiam *b*) illorum ait illis *abc* 8. attulerunt *ab et add* denarium *c* 9. καὶ *prius om b* ait *abc* cuius est *abcd* figula haec *b*, imago *ac* inscriptio *ab* οι δε *BCcς*, *om ADab*

eo abierunt, [13](130,2) et mittunt ad eum quosdam ex Pharisaeis et
Herodianis, ut eum caperent in uerbo. [14]qui uenientes dicunt ei Ma-
gister, scimus quia uerax es et non curas quemquam: nec enim uides
in faciem hominum, sed in ueritate uiam dei (domini *L*) doces. licet
dari tributum Caesari, an non dabimus? [15]qui sciens uersutiam eo-
rum ait illis Quid me temptatis? adferte mihi denarium (daenar.), ut
uideam. [16]at illi attulerunt [ei *om L*]. et ait illis Cuius est imago

εἶπαν αὐτῷ Καίσαρος. [17]ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμαζον ἐπ' αὐτῷ. [18]Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες [19]Διδάσκαλε, Μωϋσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ καὶ καταλίπῃ γυναῖκα καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. [20]ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν. καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα. [21]καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ἀπέθανεν

1. λέγουσιν αὐτῷ   4. ἐπηρώτησαν   6. τέκνον

1. ειπαν BCDac, εἶπον ς, λεγουσιν Abd   αὐτῷ om ac   ο δε BC, και αποκριθεις ο Aς, αποκριθεις δε ο Dab, ait illis et c   ειπεν αυτοις Aabς, ειπεν D, ειπε B, ait d, om c   αποδοτε ADς, post καισαρος BC = reddite igitur abc   1.2. Origenes 3,584   τα του καισαρος τω D   2. εθαυμαζον̓ D, ἐξεθαύμαζον B, mirabantur (admirab. c) abc, εθαυμασαν Aς   επ αυτω (αυτον D) ABDaς, in illo c, vehementer in responsum eius b   3. καὶ] et ecce c   ἔρχονται] venerunt ab et post sadducaei c   προς αυτον σαδδουκαιοι Db   3.4. non esse resurrectionem ab   4. επηρωτων BDab, επηρωτουν C, επηρωτησαν Acς   μωϋσης BDac, moeses b, μωσης Aς   5. ημειν εγραψεν Db   οτι ABς, ut abcd, om D   decesserit ab, decessisset d, defunctus fuerit c   καταλιπη Bς, καταλειπη A, καταλειψει C = εχη D, habuerit abcd   6. τεκνα (filium ac) μη αφη (reliquerit) ADabcς, μη αφη τεκνα (τεκνον B) BC   ut (om c) accipiat abc   αὐτοῦ om b   7. αὐτοῦ prius om C   ἐξαναστησει A, resuscitet ab, suscitet c   7.8. επτα (add οὖν cς) αδελφοι ησαν (fuerunt apud nos c) ABCcς, ησαν ουν (autem a) παρ ημειν ·ζ· αδελφοι Dab   8. et prior accepta uxore decessit et non a   αποθνησκων ABς = απεθανεν (add και D) Dbc   9. reliquit semen a, relicto semine bc   δεύτερος] sequens a   καὶ alterum] ad suscitandum semen fratris sui

haec et inscriptio? dicunt illi Caesaris. [17]respondens autem Iesus dixit illis Reddite igitur quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt dei deo. et mirabantur super eo. [18]et uenerunt ad eum Sadducaei, qui dicunt resurrectionem non esse, et interrogabant eum dicentes [19]Magister, Moyses nobis scripsit ut si cuius frater mortuus fuerit et dimiserit uxorem et filios non reliquerit, accipiat (accipiet) frater eius uxorem ipsius et resuscitet semen fratri suo. [20]septem ergo fratres erant. et primus accepit uxorem et mortuus est non relicto semine. [21]et secundus accepit eam et mortuus est et nec iste reliquit (reli-

καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκεν σπέρμα, καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως, [22]καὶ [ἔλα-
βον αὐτὴν] οἱ ἑπτά, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ἔσχατον πάντων καὶ
ἡ γυνὴ ἀπέθανεν. [23]ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει [ὅταν ἀναστῶσιν,] τίνος
αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. [24]καὶ ἀπο-
κριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε μὴ εἰδότες
τὰς γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; [25]ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν
ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι
ἐν τοῖς οὐρανοῖς. [26]περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέ-

1. μὴ καταλιπὼν σπέρμα,

et ipse c 1. *και ουδε αυτος* (hic *ad*, *add ουκ D*) *αφηκεν ADadς*, et non reliquid *b*, *μη καταλιπων BC*, non relicto c *ο τριτος om D* *και ABCvς* = deinde omnes c, *om Da* 1.2. *ελαβον αυτην Daς et add ωσαυτως και A, om BCc* 2. *οι ·ζ· D* *και ADacς, om BC* 2.3. *εσχατον* (*εσχατη Avς*) *παντων και η γυνη απεθανεν* (*ante και η Aς*) *ABCvς*, *και* (postea et *a*, ... vero et *b*) *η γυνη απεθανεν Dab*, et mulier relicta est sine filiis cui enim manebit uxor munda septem enim illam habuerunt et ipsa mortua est c 3. *ουν Aς, post αναστασει Da*, autem c, *om B* *οταν αναστωσιν* (resurrexerit) *Aaς, om BCDc* 4. *αὐτῶν om c* *γυνὴ ... γυναῖκα om c* *γυνη Bς*, uxor *abd*, *η γυνη AD* septem enim eorum illam habuerunt uxorem *b* 4.5. *και αποκριθεις* (*απ. δε Da*) *ο ιησους ειπεν* (ait *bd*) *αυτοις ADabdς* (*Origenes* 3,825[a]), ad quos iesus respondens dixit c, *εφη αυτοις ο ιησους BC* 5. *οὐ om a* *ειδοτες ABς*, scientes *a*, *γεινωσκοντες D Orig* 3,825[a], intellegentes *bcd* 6. *θεοῦ*] *add οιδατε D* a mortuis *ac* 7. *αναστωσιν ABDς Orig*, *αναστησουσιν pr D*, resurrexerint *acd* *οὔτε prius*] *ου D* nubunt *abd*, nubent c *ουτε ABς Orig*, *ουδε D* *γαμιζονται BC*, *εκγαμισκονται A*, *γαμίσκονται ς Origenes*, nubuntur *abd*, nubentur c, *γαμιζουσιν D* *αλλα D* sunt *ac*, erunt *bd* *ως ADς*, *ως οι BC Orig* 8. *εν CDabc*, *οι εν ABς Orig* caelo *b* *δὲ om Orig* 4,341[a] *οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ἐγείρονται Orig*

quid) semen, et tertius similiter. [22]et acceperunt eam similiter septem et non reliquerunt semen. nouissima omnium defuncta est [et] mulier. [23]in resurrectione ergo cum resurrexerint (-rit), cuius de his erit uxor? septem enim habuerunt eam uxorem. [24]et respondens Iesus ait illis Nonne (Non *L*) ideo erratis non scientes scripturas (scribt.) neque uirtutem dei? [25]cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent (nubunt) neque nubentur, sed sunt sicut angeli in caelis. [26]de mortuis autem, quod resurgant, non legistis in libro Moysi (Mosi *F*) su-

γνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωυσέως ἐπὶ τοῦ βάτου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς λέγων Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ θεὸς Ἰακώβ; [27]*οὐκ ἔστιν θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων· ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.* [28]*Καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συνζητούντων, ἰδὼν ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν Ποία ἐστὶν πρώτη πάντων ἐντολή;* [29]*ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι πρώτη πάντων [ἐντολή ἐστιν] Ἄκουε Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστίν,* [30]*καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου*

6. *ἐντολὴ πρώτη πάντων; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς*

1. *εν τη βιβλω* (*βυβλω D*) *μωϋσεως* (*μωσεως Aς*) *ABDabcς Orig* 4,341[a], *om Orig* 4,69[c] *επι του* (*της Dς Orig* 4,69) *βατου AB Dς Orig* 4,69 341, super (in *d*) rubum *bd*, in (de c) rubo *ac* *ως* (*πως BC*) *ειπεν* (dixerit *bd*, dicit c) *ABDabcdς*, *ante ἐπὶ τοῦ Orig* 4,341, *τὸ ῥηθὲν Orig* 4,69 1.2. *αυτω ο θεος* (dominus c) *λεγων εγω* (*add εἰμι a c Orig*) *ABDacς Orig* 4,341, illi *b*, *ἐγὼ Orig* 4,69 2. *ο θεος ABς Orig* 4,69, *θεος D Orig* 3,828[d] 4,341[a] 2.3. *θεος ter BD Orig* 4,69, *ο θεος ter Aς Orig* 3,828 4,341 2. isac *ab* 3. *εστι B* *θεὸς*] *add θεὸς Orig* 3,829 *ζωντων ABCDabc Orig* 3,829 4,69 341, *θεὸς ζώντων ς* *υμεις ουν* (autem c) *AD abcς*, *om B* 4. accedens *abc*, accessit *d* de scribis *abc* cum audisset *a*, qui audierat (-rant c) *bcd* *αὐτῶν*] *αυτω pr D*, illos *d* 5. *συνζητουντων AD*, *συζ. ς* *ιδων C*, videns *ac*, *και ειδων* (videns *b*) *Db*, *ειδως ABς* *απεκριθη αυτοις BC* interrogabat *abd* *αυτον ABaς*, *add λεγων διδασκαλε Dbc* 6. *πρωτη παντων* (*πασῶν ς*) *εντολη Avς*, *εντολη πρωτη παντων* (*an πασων B?*) *BC* = primum praeceptum *b*, *εντολη πρωτη Dac* 6.7. *ο δε ιησους απεκριθη αυτω Avς*, *απεκριθη* (*add* illi) *ο ιησους* (*add* dicens) *Bc*, *αποκριθεις δε ο ιησους ειπεν αυτω* (ad eum *b*) *Db*, et iesus ait illi *a* 7. *οτι ABvς* = *om Dabc* *πρωτη παντων* (*om* c) *εντολη εστιν* (*εστιν αυτη C*, *om A*) *ACcv*, *πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν ς*, *παντων πρωτη Dab*, *πρωτη εστιν B* *ισραηλ Dab* 8. *ημων ABDabς Hil* 1001 *et* 999 *cod*, tuus c *Cypr* 199 213 264 *Hil* 830 855 *et* 999 *cod* *κυριος ABDcς Hil* 999 1001, deus *Cypr*, *om ab Hil* 830 855 *Orig* 4,304 diligis *d* deum *om Cypr* 264

per (supra *F*) rubum, quomodo dixerit illi deus inquiens Ego sum deus Abraham [et *om F*] deus Isaac [et *om F*] deus Iacob? [27]non est deus mortuorum, sed uiuorum: uos ergo multum erratis. [28](131,6) et accessit unus de scribis, qui audierat illos conquirentes, et uidens quoniam bene illis responderit, interrogauit eum quod esset primum omnium mandatum. [29]Iesus autem respondit ei quia primum omnium mandatum est Audi Israhel, dominus deus noster deus (dominus) unus est, [30]et diliges (diligis *F*) dominum deum tuum ex toto corde tuo

ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή. 31*[καὶ] δευτέρα ὁμοία αὐτῇ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστιν.* 32*καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ' ἀληθείας εἶπας ὅτι εἷς ἐστὶν καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ.* 33*καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως [καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς] καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν*

1. *της prius add pr D* **1. 2.** *τῆς om ter B?* **1.** *ψυχῆς] διανοιας A* **1. 2.** *και εξ ολης της διανοιας (ψυχης A) σου ABvς*, et ex totis viribus (visceribus *Hil*) tuis *ab Hil* 999, *om Dc Cypr* 199 213 264 **2.** *ἰσχύος*] virtute *bcd Cypr Hil*, fortitudine *a* **2. 3.** *αὕτη ... ἀγαπήσεις*] et *a* **2.** *αυτη* (hoc est *bcd Cypr* 264 *Hilar*) *πρωτη εντολη ADbcdς Cypr Hil, om B* **3.** *και Acς Cypr, δε post δευτερα D, om Bb Hil* secundum mandatum *c* *ὁμοία om B* *αυτη AB, αὕτη ς, ταυτη D*, est (*om bd*) illi *bd Hil* 999, est (*om Cypr* 199 264) huic *c Cypr* 199 213 264 diligis *d* proximum tibi *Cypr* 213 **4.** *σεαυτόν*] te ipsum *abc Cypr* 213 *Hilar*, te *Cypr* 199 264, *add* in his duobus praeceptis tota lex pendet et prophetae *Cypr* *μείζων ... ἐστίν*] hoc est magnum mandatum *a* *μείζων*] maius *cd et add* autem *b Hil* 999 *αλλη εντολη ABς, εντολη* (praeceptorum *d*, praeceptis *c*) *αλλη Dcd*, mandatum *b Hil* *καὶ om B* dixit *a*, ait *bcd* **5.** *καλως ABvς = καλως* (vere *a*) *ειπες Dabc Hilar* in veritate (-tem *b*) *bc Hilar, om a* *ειπας ABvς = om Dabc Hil* *ὅτι om c* *εστιν ABv = εστιν* (est enim *c, om b*) *ο* (*om ς*) *θεος Dabcς Hil* **6.** *καὶ οὐκ*] nec *b Hilarius* *ἄλλος om Da* et diligere illum *ac*, ita diligendus *b Hil* 1000 **7.** *τῆς primum om B* *ολης της συνεσεως* (*δυναμεως D*, virtute *ad*, anima *c*) *ABDacdς*, totis viribus *b Hilar* *και εξ ολης της ψυχης* (virtute *c*, *ψυχης αυτου* (tua) *Dd*) *ADbcd Hilar, om Ba* **8.** *και εξ ολης* (omnibus *a*) *της ισχυος* (viribus *a*) *ABaς, om Dbc Hil* *εαυτον* (se *a*) *Babcvς, σεαυτον ADd*

et ex tota anima tua et ex tota mente tua et ex tota uirtute tua. hoc est primum mandatum. 31secundum autem simile [est] illi Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. maius horum aliud (alium) mandatum non est. 32(132,10) et ait illi (illis *pr F*) scriba Bene, magister, in ueritate dixisti quia unus est et non est alius praeter eum. 33et ut diligatur ex toto corde et ex toto intellectu et ex tota anima et ex tota fortitudine, et diligere (dilige *pr F*) proximum tamquam

πλεῖόν ἐστιν πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν. [34]*καὶ ὁ Ἰη-*
σοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ Οὐ μακρὰν
εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν
ἐπερωτῆσαι. [35]*Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν διδάσκων ἐν τῷ*
ἱερῷ Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστιν Δαυ-
είδ; [36]*αὐτὸς [γὰρ] Δαυεὶδ εἶπεν ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ Εἶπεν*
κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχ-
θρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. [37]*αὐτὸς [οὖν] Δαυεὶδ λέγει*
αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος

1. *πλειον Dς, πλιον A*, plus *a*, maius *c*, hoc maius *b Hilar, περισ-σοτερον B*   omnibus quam holocaustomata et sacrificia *b*   *τῶν θυσιῶν ς*   1.2. *και ο ιησους ιδων αυτον* (om *D*) *ABDς*, et cum vidisset eum iesus *a*, et videns iesus *c*, videns autem iesus *b Hil* 1000   2. dixit *b*, ait *ac*   2.3. *μακραν ει ABDς* = es longe *abcd Hil*   3. *ουκετι* (iam *bd Hil*, amplius *c*) *ετολμα ABbcdς Hil*, audebat amplius *a*, *ετολμα D*   3.4. eum interrogare (*add* quicquam *b*) *ab*, interrogare eum *c*   4. *ελεγεν ABaς, ειπεν* (ait *c*) *Hilar* 1001 *et post ιερω Dbc*   5. christum esse filium david *b Hilar* 1001   *εστιν Aacς, post δαυειδ BD*   6. *αυτος γαρ* (autem *c*) *Abcς Hil, αυτος Ba, και ουτος* (ipse) *Dd*   *ειπεν* (*ειπε B*) *AB Dς* = dicit *c Hil et post ἁγίῳ ab, om d*   *εν τω Dς, εν A*, in *abc Hilar, τω B*   *τω αγιω B?Dς, αγιω A*   *ειπεν* (*ειπε B*) *Babcd Hil, λεγει* (*add ο Aς*) *ADς*   7. *καθου ADς, καθισον B*   a (ad *b*) dextris *bc Hilar*, ad dexteram *ad*   *ἂν om D*.   *θῶ*] *θωσω pr D, θησω corr D*, ponam *abcd Hilar*   *εχθους D*   8. *υποποδιον Aabcdς, υποκατω BD*   *αυτος ουν Aυς, αυτος Ba Hil*, si ergo *b*, si *c*   *λέγει*]. appellat *c*   9. *κύριον*] dominum suum *c*, deum *a*   *καὶ πόθεν*] et (om *c*) unde *ac Hil*, quomodo *b*   *υιος αυτου εστιν Abς, αυτου εστιν υιος B, εστιν υιος αυτου Dac Hilar*   *και πολυς D*, multa *c*

se ipsum maius est omnibus holocaustomatibus (holocaut.) et sacrificiis. [34]Iesus autem uidens quod sapienter respondisset, dixit illi Non es longe a regno dei. (133,2) et nemo [iam] audebat [eum] interrogare. [35](134,2) et respondens Iesus dicebat docens in templo Quomodo dicunt scribae Christum filium esse Dauid? [36]ipse enim Dauid dicit in spiritu sancto Dixit dominus domino meo Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabyllum (scabellum) pedum tuorum. [37]ipse ergo (ego) Dauid dicit eum dominum, et unde est filius eius? et multa turba eum libenter audiuit (et omnis populus libenter au-

ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως. 38 *Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ*
Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπα-
τεῖν καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς 39 *καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς*
συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. 40 *οἱ κατεσθίοντες*
τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι, οὗτοι
λήμψονται περισσότερον κρῖμα. 41 *καὶ καθίσας [ὁ Ἰησοῦς] κα-*
τέναντι τοῦ γαζοφυλακίου ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν

1. *ηκουεν* (audiebant *c*) *αυτου ηδεως* (libentissime *a*) *ABacς*, *και* (*om b et corr d*) *ηδεως αυτου ηκουεν* (audiebant *b*) *Dbd* *και ελεγεν* (*post αυτου B*) *αυτοις* (*om B*) *εν τη διδαχη αυτου ABvς*, ipse autem docebat illos dicens *c*, *ο δε* (et ille *d*) *διδασκων αμα* (*om bd*)' *ελεγεν αυτοις Dabd* 2. videte *bc*, cavete *a* *των θελοντων ABς*, qui (et qui *d*) volunt *abd*, qui *c*, *και των τελωνων D* ambulare (ambulant *c*) in stolis *bc* 3. *καὶ*] et volunt *c* salutationes *b*, salutari *ac* *εν ταις αγοραις ABς et add ποιεισθαι D* = in foro *abc et add* facitis *d* et primos consessus *a*, et in (*om c*) primis cathedris sedere *bc* 4. *πρωτοκλησιας A*, *add* habere *c* *οι κατεσθιοντες Aς*, *οι κατεσθοντες B*, *οι κατεσθιουσιν* (devorant *bcd*, comedunt *a*) *Dabcd* 5. *τας οικιας των AB acς*, *οικιας D*, panem *b* *και ABς* = *και ορφανων Dabc* *προφάσει*] sub optentu *bd*, occansione *a*, *om c* *μακρὰ προσευχόμενοι*] longa (*om d*) orantes *ad*, prolixae orationis *b*, oratione prolixa orantes et haec in oratione faciunt *c* *οὗτοι*] omnes isti *b* 6. *λήψονται ς*, accipiunt *a* prolixius iudicium *bc*, prolixiorem damnationem *c*, amplius poenae *a* *και καθισας* (*ἑστὼς Orig*) *ο ιησους Acς Orig* 4,288[e] (290[d]), *και καθισας Ba*, iesus autem sedens *b*, *και D* *απεναντι B* 7. gaiophylacium *ab*, *add καθεζομενος ο ιησους D* vidit *c* *πως ο οχλος ABDaς*, quomodo (quantae *b*) turbae *bd*, quanta turba *c*, *καὶ πᾶς Origen* 4,288[e]. *τίνα τρόπον πᾶς ὁ λαὸς Origenes* 4,290[d] 7 *seq.* *βάλλει . . . πλούσιοι om Dd* 7. *βαλλει ABaς*, *ἔβαλλεν Orig* 4,288, mittebant *c*, iactabant *b* *χαλκὸς Orig*, pecuniam *a*, *om c*

diebant eum *F*). 38 (135,2) et dicebat eis in doctrina sua Cauete a (ab) scribis, qui uolunt in stolis (stholis) ambulare et salutari in foro 39 et in primis cathedris (et primas cathedras) sedere in synagogis et primos discubitus (-tos) in caenis (cenis). 40 (136,8) qui deuorant domos (domus) uiduarum sub obtentu prolixae orationis, hi (hii) accipient (accipiunt) prolixius iudicium. 41 et sedens Iesus contra gazophylacium (gazofhil.) aspiciebat quomodo turba iactaret aes in ga-

εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά, [42] *καὶ*
ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ δύο, ὅ ἐστιν κοδράντης.
[43] *καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς Ἀμὴν*
λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων ἔβαλεν τῶν
βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· [44] *πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύον-*
τος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα
εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς. [1] *Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ*
τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Διδάσκαλε, ἴδε
ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί. [2] *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς*

1. in gaiophylacium *ab*, in gazophylacio *c* — *πολλοὶ om c* — *εβαλλον πολλα ABDabς Orig*, quanta mittebant *c*, mitterent aes *d* — *και ελθουσα ABς*, *ελθουσα* (cum venisset) *δε Dabcd Orig* 2. *μία*] quaedam *c* — *πτωχη ABς Origen* = et *d*, *om Dabc* — *λεπτὰ*] minuta *a*, aera minuta *b*, aera *cd* 3. convocans *abc* — *ειπεν ABDa Orig* 4,289[a], ait *bcd*, *λέγει ς* 4. *αυτη η πτωχη ABcς*, *η πτωχη* (paupercula *a*, egena *b*) *αυτη Dab Origen* 4,290[a] 291[a] — *εβαλεν ABD Orig*, *βέβληκε ς* 4.5. *των βαλλοντων ABD Origenes τῶν βαλόντων υς* = *om abc* 5. in gozophylacio *d*, munus in gaiophylacio *a*, in gaiofylacio munus *b* — *πάντες*] unusquisque *c* — *γὰρ*] *add ουτοι* (hii) *Dd* — ex eo quod abundabat (-dat *d*, -davit *c*, superfuit *a*) *abcd* 6. *ἔβαλον*] misit *c* — *υστερησεως BDς Orig* 4,289[a], *υστερεσεως A?*, penuria *cd*, aegentia *a*, pecunia *b* 6.7. omnia quaecumque (quae *b*, qua *d*) habuit *abd*, omnem victum suum quem habuit *c* 7. *ὅλον . . . αὐτῆς*] id est omnem victum suum (totam substantiam suam *a*) *ab*, *om c* — proficiscente eo *a*, cum egrederetur *bc* 8. ait *abcd* — *των BDς*, *εκ των A*, ex *abcd* — *ειδε D*, ecce *ac*, aspice *b* 9. *ποδαποι pr D* — *ποδαπαι pr D*, qualis *b* — *οικοδομαι ABDς*, aedificia *ac*, structura *b*, *add του ϊερου Dbc* — *καὶ*] ad quem *c* — *αποκριθεις ADabc*, *post ὁ Ἰησοῦς ς*, *om B* — *ο ιησους ABc*, *ante βλεπετε D*, *om ab*

zophylacium (-phil.). et multi diuites iactabant multa: [42] cum uenisset autem una uidua pauper, misit duo minuta, quod est quadrans. [43] et conuocans discipulos suos ait illis Amen dico uobis quoniam uidua haec pauper plus omnibus misit qui miserunt in gazophylacium (-phil.): [44] omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt, haec uero de paenuria (pen.) sua omnia quae habuit misit, totum uictum suum. [1] (137,2) et cum egrederetur de templo, ait illi unus ex (de) discipulis suis Magister, aspice quales lapides et quales structurae. [2] et respondens Iesus ait illis Vides has omnes magnas aedificationes?

*εἶπεν αὐτῷ Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ
ὧδε λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.* [3]*καὶ καθημένου αὐτοῦ
εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν
κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας* [4]*Εἰ-
πὸν ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα
πάντα συντελεῖσθαι;* [5]*ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς ἤρξατο λέγειν αὐ-
τοῖς Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ·* [6]*πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ
τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.*
[7]*ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε·*

1. *εἶπεν*] ait *abc* *αυτω ΑΒυς* = *αυτοις Dab, om c* *βλεπεις ΑΒυς* = *βλεπετε* (videte *d*, videtis *a*) *Dad*, nonne videtis *bc* has structuras magnas *a*, omnia haec (h. o. *c*) magna aedificia *bc* *ου ΑΒυς* = *αμην λεγω ϋμειν οτι* (*om a*) *ου Dabc* 2. *ωδε BD ab*, in isto templo *c*, *om Αυς* *επι λιθω ADς*, *επι λιθον B* *καταλυθη ΑΒυς* = *καταλυθη* (destruatur) *και δια τριων ημερων* (post tertium diem *d*, post triduum *a*, in triduo *bc*) *αλλος* (*om c*) *αναστησεται* (resurget *a*, resuscitetur *bd*, resuscitabo illud *c*) *ανευ χειρων Dabc* et sedente eo *a*, et (*add* factum est *c*) cum sederet *bc* 3. ad montem *a*, in monte *d* oliveti *abc* *επηρωτων Dabς*, *επερωτων A*, interrogaverunt *c*, *επηρωτα B* 4. *κατ ειδιαν D*, *om c* *ο πετρος D* andreas dicentes *bc* *ειπον BD*, *ειπε Aς* 5. *ἔσται*] erunt *a*, fient *bc* *σημιον Da*, signum erit *bc* *ὅταν*] quando *c*, cum *abd* 5.6. *μελλη* (*μελλει D*) *ταυτα παντα* (*παντα ταυτα Dς*) *συντελεισθαι* (*τ. σ. παντα B*) *ABDς*, incipient omnia (o. inc. *c*) haec consummari *ac*, haec omnia (o. h. *d*) consummabuntur *bd* 6. *ο δε ιησους αποκριθεις* (*om B*) *ABς*, *και* (*om c*) *αποκριθεις ο ιησους* (*om a*) *Dabc* *ηρξατο λεγειν αυτοις* (ad illos *c*, *αυτοις ante ηρξατο Aς*) *ABbcς*, *ειπεν* (ait) *αυτοις Dad* 7. *τεις D* *πλανησει D*, seducat *abcd* *γὰρ om B* 7.8. in nomine *abc* 8. *οτι ABaς*, *om Dbc* sum *a*, sum christus *c*, christus *b* *καὶ om B* seducunt *c* 9. *ὅταν*] cum *abc* *ακουετε B* *πολέμων*] proeliorum *a* *μη θροεισθαι* (*θορυβεισθαι D*) *ABDς*, ne timueritis *bd*, nolite turbari (timere *c*) *ac*

non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. [3](138,2) Et cum sederet in montem (monte) oliuarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus et Iacobus et Iohannes et Andreas [4]Dic nobis, quando ista fient, et quod signum erit quando haec omnia incipient consummari? [5]et respondens Iesus coepit dicere illis Videte nequis uos seducat: [6]multi enim uenient in nomine meo dicentes quia ego sum, et multos seducent. [7]cum audieritis autem bella et opinio-

δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. [8]ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοί. [9]ἀρχὴ ὠδίνων ταῦτα. βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγάς, δαρήσεσθε καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. [10]καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη πρῶτον δεῖ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. [11]καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, [μηδὲ μελετᾶτε,] ἀλλ' ὃ ἂν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λα-

1. *γὰρ prius om B* haec omnia fieri *b* *αλλα D* = est finis *abd*, finis est *c* exsurget *abc* *γὰρ alterum*] autem *b* *ἐπὶ*] super *a*, contra *bcd* 2. *ἐπὶ*] super *ac*, contra *bd* *και Aabcς, om BD* terremota *d* *κατὰ*] per *b*, per singula *c*, circa *a* 3. *καὶ om B* *εσονται ABς = om Dabc* *λιμοι* (famis *d*) *BDabcd, add και ταραχαι Aς* *ἀρχὴ ὠδ. ταῦτα om c* *αρχη BDab, αρχαι Aς* *ταυτα ABDvς* = omnia haec *a* 3.4. *βλεπετε δε υμεις εαυτους ABcς, om Da* 4. *παραδωσουσιν γαρ (om B) υμας ABcς, ειτα υμας αυτους παραδωσουσιν Da* in conciliis et in synagogis *acd* 5. *δαρησεσθαι AD*, vapulabitis *abcd* *ἐπὶ*] ad *a*, ante *cd* *ἡγεμόνων*] *add δε A* et ad reges *a* stabitis *acd* *ενεκεν ADς, ενεκα B* 6. *εις παντα τα (om pr D) εθνη ABDς*, in omnibus gentibus *a*, gentibus *c* *πρωτον* (in primis *a*, primum autem *cd*) *δει BDacd, δει πρωτον Aς* 7. praedicare evangelium *a*, hoc evangelium praedicare *c*, *add εν πασι τοις εθνεσιν D* *και οταν BDac, οταν δε Aς Orig* 1,295[e] *αγωσιν ABD Orig, ἀγάγωσιν ς*, perduxerint *c*, produxerint *d*, adducent *a* 8. nolite cogitare (solliciti esse nec praemeditare *a*) quid loquamini *ac* *τί λαλήσητε om Origen* *μηδε μελετατε (προμελ. Orig) Aς Orig, om BDac* *αλλα D* *ο αν AD, ο εαν Bς Orig*, quodcumque *a*, quod *c* 9. *ἐν om Orig* *τουτο ABadς, αυτο Dc, ἐκεῖνο Orig* = vos estis qui loquimini *ac*

nes bellorum, ne timueritis: oportet enim fieri, sed nondum finis. [8]exsurget (exurget) autem gens super gentem et regnum super regnum, et erunt terrae motus per loca et fames. [9]initium dolorum haec. (139,1) uidete autem uosmet ipsos: tradent enim uos [in] conciliis et in synagogis, uapulabitis et ante praesides et reges stabitis propter me, in testimonium illis. [10](140,6) et in omnes gentes primum oportet praedicari euangelium. [11](141,2) et cum duxerint uos tradentes, nolite praecogitare quid loquamini, sed quod datum uobis fuerit in illa hora, id loquimini (loquam.): non enim estis uos loquentes, sed spi-

λοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. [12]καὶ παραδώσει ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς, [13]καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. [14]Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως [, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου,] ἑστηκὸς ὅπου οὐ δεῖ (ὁ ἀναγινώσκων νοείτω), τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, [15]ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω [εἰς τὴν οἰκίαν] μηδὲ εἰσελθάτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, [16]καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. [17]οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. [18]προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται χειμῶνος. [19]ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖ-

1. *και παραδωσει BDac, παρ. δε Aς Origenes* 2. *επαναστησεται B* 3. in parentes *ac* 3. 4. eritis odio (*add* ab *d*) omnibus (*add* hominibus c) *acd* 4. qui autem perseveraverit (toleraverit c, sustinuerit *d*) *acd* *εἰς*] usque ad *c* 5. cum autem c, et cum *a* 5. 6. *το ρηθεν υπο δανιηλ του προφητου Acς, om BDa* 6. *εστηκος D, εστηκοτα B, εστος A, ἑστὼς ς,* stantem d, stare *ac* 7. *νοιτω ABcς, add τι* (quod d, quidquid *a*) *αναγεινωσκει Dad* qui in iudaea sunt c, qui fuerint in iudaea *a* in montibus *ac*, in montem d 8. *ο B Orig 2,273f,* qui c, *ο δε Aς, και ο D,* et qui *a* super tectum fuerit *a*, in superioribus c *εις την οικιαν ADvς et add αὐτοῦ Origenes,* in domo *a*, *om Bc* *μηδε* (sed nec *a*) *εισελθατω (-θετω Bς) ABDavς, om c* 9. *αραι τι ADaς, τι αραι B,* ut tollat quicquam *c* *εις τον αγρον* (*add ων Aς*) *ABDς,* in agro fuerit (erit c, *om d*) *acd* *επιστρεψετω* pr *D, στραφέτω Orig* 3,207[d] 10. *εις τα οπισω ABς Orig, οπισω D,* retro cd, *om a* *δὲ om D* (autem *d*) *εγγαστρι A* 11. *θηλαζομεναις D* 11. 12. *προσευχεσθαι δε* (ergo c) *ABcς, και προσευχεσθαι Da* 12. *γενηται χειμωνος B, χειμωνος* (*add* haec *a*) *γενωνται* (fiant) *Dac, γενηται η φυγη υμων χειμωνος Aς* dies illi *c*, in (*om d*) diebus illis *abd*

ritus sanctus. [12]tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, et consurgent filii in parentes et morte adficient (aff.) eos, [13]et eritis odio omnibus propter nomen meum. qui autem sustinuerit (sustenuerit) in finem, hic saluus erit. [14](142,6) cum autem uideritis abominationem desolationis stantem ubi non debet: qui legit intellegat: (143,2) tunc qui in Iudaea sunt fugiant in montes, [15]et qui super tectum ne descendat in domum nec intro eat ut tollat quid de domo sua, [16]et qui in agro erit non reuertatur retro tollere uestimentum suum. [17](144,2) uae autem praegnantibus (-gnat. *L*) et nutrientibus in illis diebus. [18](145,6) orate uero ut hieme non fiant. [19](146,2)

ναι θλῖψις, οἵα οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἣν ἔκτισεν ὁ θεός, ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. [20]καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς οὓς ἐξελέξατο ἐκολόβωσεν τὰς ἡμέρας. [21]καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ Ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς ἢ ἴδε ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε· [22]ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ τέρατα πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. [23]ὑμεῖς δὲ βλέπετε· [ἰδοὺ] προείρηκα ὑμῖν πάντα. [24]Ἀλλὰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, [25]καὶ οἱ ἀστέρες

2. ἐκολόβωσεν ὁ κύριος   5. μὴ πιστεύσητε·

1. *θλιψις Bς, θλιψεις AD* = tribulationes (*add* tales *bd*) *abd*, tribulationis et pressurae *c*   *οια ABς = οιαι Dabc*   *= ουκ εγενοντο D*, non fuerunt *abc*   *τοιαυτη ABς = τοιαυται D*, numquam tales *a*; *om bc*   1.2. *ην* (*ης Aς*, ex quo omnia *b*) *εκτισεν ο θεος ABbς*, *om Dac*   2. *και ου μη ABς, ουδε μη D*, neque *bcd*, sed neque *a* = *γενωνται D*, fient *a*, erunt post hoc (haec *d*) *cd et b?*   *κυριος εκολοβωσεν ADaς, εκολοβωσε ο κυριος* (deus *c*) *Bbc*   3. *τας ημερας ABς*, dies illos *c*, *τας ημερας δια τους εκλεκτους αυτου Dab* non esset (fuisset *a*, fieret *bd*) salva omnis (ulla *abd*) caro *abcd* 3.4. *τους εκλεκτου A*   4. *εκολοβωσεν ABDcς*, brebiabuntur *b et a?* dies illi *b*   et tunc *ab*, tunc ergo *c*   *αν D*   5. *υμιν ειπη ADabcς, ειπη υμιν B*   *ιδου ADς, ιδε B*   hic est *b*   *η ADabcς, και Bv*   *ιδε BD, ιδου Aς, om C*   *μη πιστευετε A CD*, nolite credere *acd*, *μη πιστευσητε Bς*, ne credideritis *b* 6. *ψευδόχριστοι καὶ om D*   *δωσουσιν* (*-σι B*) *ABbcς, ποιησουσιν Da*   7. *Orig* 3,765[d]   ad seducendos homines *b*   *και alterum Aabcdς Orig* 3,765[d], *om BD*   8. vos ergo videte *bd*, vos autem cavete *Cypr* 200, videte *a*, *om c*   *ιδου ADbcς Cypr*, *om Ba*   *απαντα A*   *αλλα BD, αλλ Aς*   9. *θλειψειν D* illam praessuram *a*   10. *αστεραις D*

erunt enim dies illi tribulationes (-nis *L*) tales quales non fuerunt ab initio creaturae quam condidit deus, usque nunc, neque fient. [20](147,6) et nisi breuiasset dominus dies, non fuisset salua omnis caro: sed propter electos quos elegit breuiauit (-abit) dies. [21](148,2) et tunc siquis uobis dixerit Ecce hic est Christus [et] ecce illic, ne credideritis: [22](149,6) exurgent (exsurg.) enim pseudochristi et pseudoprophetae et dabunt signa et portenta ad seducendos, si potest fieri, etiam electos. [23]uos ergo uidete: ecce praedixi uobis omnia. [24](150,2) sed in illis diebus post tribulationem illam sol contenebrabitur, et luna non dabit splendorem suum, [25]et stellae caeli erunt (er.

ἔσονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐ-
ρανοῖς σαλευθήσονται. [26]καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
που ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. [27]καὶ
τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους [αὐτοῦ] καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκ-
τοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου
οὐρανοῦ. [28]Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη
ὁ κλάδος αὐτῆς ἁπαλὸς γένηται καὶ ἐκφυῇ τὰ φύλλα, γινώσκετε
ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν· [29]οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα
γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. [30]ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη μέχρις οὗ πάντα ταῦτα γένηται.

1. *εσονται εκ του ουρανου* **ABCa**, *οι* (quae sunt) *εκ του ουρανου* (in caelo c) *εσονται* **Dcd**, *τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται* ς *πιπτοντες* **BDacd**, *εκπιπτοντες* **Aυς** *αι εν τοις ουρανοις* **ABυς** = *των ουρανων* **Dac**, caelestium *d* 2. moventur *a* 3. *εν νεφελαις* (*add* caeli c) **ABcς**, *επι των νεφελων* **D**, cum nubibus *ad* *και δοξης πολλης* **AB** = *πολλης* (magna *a*) *και δοξης* **Dacς** 4. *αγγελους αυτου* **Acς**, *αγγελους* **BD**, nuntios *a* 5. *αυτου* **ABcς**, *om* **Da** *εκ των ·δ·* **D**, a quattuor *c* *απ ακρου* (ultimo c) **ABcς**, *απ ακρων* **D**, a summum *d*, ab angulis *a* 5.6. summum caeli (caelorum cd) *acd* 6.7. *ηδη ο κλαδος αυτης* **ABCDac**, *αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος* ς 7. *γένηται*] factus fuerit c, fuerit *ad* *εκφυη* (*ἐκφύῃ* ς) *τα φυλλα* **ABς** *et add εν αυτη* **D**, nata fuerint folia in illa d, prodeunt folia c, folia procreaverit *a* cognoscetis *d*, scitote *a* 8. = quod in proximo sit (est d) aestas cd, in proximo esse aestatem *a* *ὅτι*] *add ηδη* **D** *εγγυ* **C** *ουτως* **ABD**, *οὕτω* ς *ιδητε ταυτα* **ABC** *et add* omnia c, *ειδητε παντα ταυτα* **D**, *ταῦτα ἴδητε* **aς** 9. fieri cd, *om a* *γεινωσκεται* **ABD**, scitote *acd* *ἐγγὺς*] prope *a*, in proximo cd in ianuis (osteis d) *acd* 10. *μεχρις ου* **Aς**, *μεχρις οτου* **B**, *εως ου* **D** *παντα ταυτα γενηται* **ADυς**, *ταυτα παντα γενηται* **BCd** = omnia fiant *a*, fiant omnia *c*

st. c.) decidentes, et uirtutes quae in caelis sunt (s. in c.) mouebun-
tur. [26](151,2) et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus
cum uirtute multa et gloria. [27]et tunc mittet (-ttit) angelos suos et
congregabit electos suos a quattuor uentis, a summo terrae usque ad
summum caeli. [28]a ficu autem discite parabolam. cum iam ramus
eius tener fuerit et nata fuerint folia, cognoscitis (-scetis) quia in
prope (proximo) sit aestas: [29][sic] et uos, cum uideritis haec fieri,
scitote quod in proximo sit in ostiis. [30]amen dico uobis quoniam non
transibit (transit) generatio haec donec omnia ista fiant. [31]caelum et

[31]ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. [32]περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. [33]Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν. [34]ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. [35]γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ μεσονυκτίου ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωΐ· [36]μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. [37]ὃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσιν λέγω, γρηγορεῖτε.

1. *παρελεύσεται,*

1. *παρελευσονται BDcς, παρελευσεται Aa* verbum autem meum *a* *μὴ om pr D* *παρελθωσιν ADς, παρελευσονται B,* transibunt *cd*, praeteribit *a* 2. *η ABCc, και Daς Iren* 158 *τῆς alterum om A* 3. *οὐδὲ . . . οὐρανῷ om Iren* *οι αγγελοι οι εν ADς,* angeli in *cd, αγγελος εν B,* angeli *a* *τω ουρανω D,* caelorum *a* = pater solus *a Iren*, solus pater *c* *βλεπεται ουν D,* videte itaque et *c* 4. *αγρυπνειτε BDac, add και προσευχεσθαι Aς* nescitis enim *a*, quia nescitis *c* *πότε om c* *εστιν* (sit) *ABdς = om Dac* *ὡς]* sicut enim *c* 5. *αποδημων D,* peregre profectus (iturus *a*) *ad*, prof. per. *c* reliquid *a*, linquit *c*, relinquat *d* *εαυτου B* *δοὺς]* data *d*, dans *c*, dedit *a* 6. *εαυτου B* *εξουσιαν BDac, add και Aς* unicuique opus suum *a*, unicuique operis sui faciundi *c*, cuiusque operis *d* *θυρουρω pr D* 7. sic ergo vigilate *c* *οἶδας Orig* 3,339*f* 8. *τῆς οἰκίας]* domui *a* veniat dominus domus *c* *η οψε η B* *μεσονυκτιου ADς, μεσονυκτιον B, μεσονυκτίῳ Orig* *αλεκτοροφωνιου D* 9. *ελθων ABς,* cum venerit *acd, εξελθων D* *ἐξεφνης D* *εὑρήσῃ ἡμᾶς Orig,* inveniat vos *ac* dormientes *a*, *add* ecce dixi vobis *c* 9.10. *ο (aAς) δε υμιν λεγω πασιν λεγω ABCcυς, εγω δε λεγω υμειν Da* 10. *γρηγορεῖτε om c*

terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. [32](152,6) de die autem illo (illa) uel hora nemo scit, [neque filius *F uel hic uel in Matthaeo*] neque angeli in caelo, [neque filius,] nisi pater. [33](153,6) uidete, uigilate, et orate: nescitis enim quando tempus sit. [34](154,2) sicut homo qui peregre profectus reliquit (reliquid) domum suam et dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, et ianitori (ianuatori) praecipiat (praecepit) ut uigilet. [35](155,2) uigilate ergo: nescitis enim quando dominus [domus *om F*] ueniat, sero an media nocte an galli cantu an mane; [36]ne cum uenerit repente, inueniat uos dormientes. [37]quod autem uobis dico, omnibus dico, uigilate. [1](156,1) Erat autem

[1]Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας, καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν· [2]ἔλεγον γάρ Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μή ποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ.

[3]Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸν ἀλάβαστρον κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς. [4]ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λέγοντες Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν;

1. *ην δε ABDaς*, erat autem futurum *c*, futurum autem erat *d* *καὶ τὰ ἄζυμα* om *Da* *·β·* *ημερας D*, biduum *ac* 2. *εν δολω κρατησαντες ABς*, dolo tenerent (ten. dolo *c*) et *cd*, conprehenderent et *a*, *κρατησαντες και D* 3. occiderent eum *c* *γαρ BDac*, *δε Aς* 3.4. *μὴ . . . λαοῦ*] ne cum venerit turba in diem festum tumultus oriatur in populum *c* 3. *μή*] *μη ποτε D* (ne *d*) in dies festos *a* *μη ποτε ABvς* = om *Dad* 3.4. *θορυβος εσται* (sit *a*, fieret *d*) *Aadς*, *εσται θορυβος BCD* 5. et cum esset *ac* *αὐτοῦ*] *του ιησου D* in bethaniam *d*, bethaniae *a*, bethania iesus *c* in domum *cd* 6. *ἦλθε B* *γυνη* pr *D* alabastrum *a*, ampullam *cd* *μύρου* om *d* 7. *ναρδου πιστικης πολυτελους* (*πολυτιμου A*) *ABς*, nardi spicati (pistici *d*, optimi *a*) pretiosi *acd*, om *D* *καὶ* om *B* *συντριψασα ABς*, confringens *c*, *θραυσασα D*, fracto *d*, aperiens *a* *τον αλαβαστρον ACD*, *την αλ. B*, *τὸ ἀλ. ς*, alabastrum *a*, om *c* infudit *a*, fudit *c* 8. *αυτου* (add *κατα Aς*) *της κεφαλης ABς* = *επι της κεφαλης αυτου Dacv* 8.9. *ησαν δε τινες αγανακτουντες προς εαυτους ABvς* = *οι δε μαθηται αυτου διεπονουν* (indigne ferebant *d*, fremebant inter se *a*) *Dad*, quo viso quidam indigne tulerunt *c* 9. *και* (om *ac*) *λεγοντες Aacς*, *και ελεγον D*, om *B* *εἰς τί*] ut quid *acd* *η απωλεια αυτη του μυρου ABDς* = haec perditio gratuita *c*, perditio ista *a* *γέγονεν* om *Da*

pascha et azyma (azima) post biduum, (157,6) et quaerebant summi sacerdotes et scribae quomodo eum dolo tenerent et occiderent: [2]dicebant enim Non in die festo, ne forte tumultus fieret populi. [3](158,1) et cum esset [in *F*] Bethaniae in domo Simonis leprosi [et] recumberet, uenit mulier habens alabastrum ungenti (unguenti) nardi spicati praetiosi (pret.), et fracto [alabastro *om F*] effudit super caput eius. [4]erant autem quidam indigne (indignae *pr F*) ferentes intra semet ipsos et dicentes Vt quid perditio ista ungenti (unguenti) facta

[5] *ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι ἐπάνω δηναρίων τριακο-
σίων καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ.* [6] *ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς εἶπεν Ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον
εἰργάσατο ἐν ἐμοί.* [7] *πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυ-
τῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοῖς εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάν-
τοτε ἔχετε.* [8] *ὃ ἔσχεν [αὕτη] ἐποίησεν, προέλαβεν μυρίσαι τὸ σῶμά
μου εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.* [9] *ἀμὴν [δὲ] λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ
τὸ εὐαγγέλιον [τοῦτο] εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη
λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.*
[10] *Καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς*

1. *ηδυνατο* (potuit) *γαρ τουτο το μυρον* (*τὸ μύρον* om *ς*) *πραθῆναι ABCας*, *ηδυνατο πραθηναι το μυρον τουτο D*, hoc enim poterat venundari *c* *ἐπάνω*] amplius *a*, plus quam **d**, om *c* *δηναριων τριακοσίων* (*διακοσιων C*) *Cac*, ✱·τ· *D*, ✱ccc **d**, *τριακοσιων* (*τριακωσ. A?*) *δηναριων ABυς* 2. fremebant *cd*, adminabantur *a* *αυτη ABας*, *ἐν αυτη D*, in eam *cd* 3. *ειπεν ABυς* = *ειπεν* (ait) *αυτοις Dacd* quid ei *a*, ut quid *c* molesti estis *acd* bonum enim *c* 4. *ηργασατο D* *εν εμοι ABCD*, *εἰς ἐμέ ς* *μεθ υμων D* 5. vultis *c*, volueritis *ad* *αυτοις CD*, illis *ac*, *αυτους Aς et add παντοτε B* 6. *εχεται AB Dυς* = habebitis *ac* *ὃ*] caeterum quod *c* *εσχεν ABCDacd*, *εἶχεν ς* *αυτη ADcυς*, om *Ba* praeoccupavit (-pans *c*) *ac*, praevenit **d** *μυρισε D*, unguento unguere *acd* 6.7. *το σωμα μου BDac*, *μου το σωμα Aς* *δε BDa*, om *Acdς* *ὑμῖν*] = *add ὅτι acd* *αν BDς*, *εαν AC* 8. *τουτο Aυς*, *ante τὸ εὐαγγ. c*, om *BDa* in totum orbem dicetur *c*, in universo mundo *a* quod haec fecit *c* 9. divulgabitur *a*, narrabitur *c* 10. *ιουδας ABCD Orig* 4,387^b, *ὁ Ἰούδας ς* *ισκαριωτης B Orig*, *ο ισκ. Aς* = *σκαριωτης D*, scarioth *a*, scariotha *c* *εις* (*ο εις B*) *των δωδεκα Bς Orig*, *εκ* (unus de) *των ·ιβ· Dacd*, om *A* *προσῆλθεν Orig*

est? [5] poterat enim ungentum (ungu.) istud ueniri (uenundari) plus quam trecentis (tricentis) denariis (daen.) et dari pauperibus. et fremebant in eam. [6] Iesus autem dixit Sinite eam: quid illi molesti estis? bonum opus operata est in me. [7] semper enim pauperes habetis (habebitis) uobiscum, et cum uolueritis potestis illis bene facere, me autem non semper habetis. [8] (159,4) quod habuit haec fecit, praeuenit unguere corpus meum in sepulturam (-ra). [9] amen dico uobis, ubicumque praedicatum fuerit euangelium istud in uniuersum mundum (-so mundo), et quod fecit haec narrabitur in memoriam (-ria) eius. [10] (160,2) et Iudas Scariotes (Schar., -tis, -thes), unus de duodecim,

τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδοῖ αὐτὸν αὐτοῖς. [11]οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι· καὶ ἐζήτει πῶς αὐτὸν εὐκαίρως παραδοῖ. [12]Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; [13]καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν. καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ, [14]καὶ ὅπου ἂν εἰσέλθῃ εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει Ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμά [μου], ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; [15]καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον [ἕτοιμον]· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. [16]καὶ

1. *παραδω* (traderet) *αυτον Aaς Orig, προδοι* (proderet) *αυτον Dcd, αυτον παραδοι* (*-δω C*) *BC* *αυτοις ABvς, om Dac Orig* *οι δε BDacς Orig, και A* *ακουσαντες ABvς Orig = om Dac* *εχαρισαν B?* 2. et pecuniam promiserunt se daturos ei c *αργυρια A* 3. *αυτον ευκαιρως ABCac, ευκαιρως αυτον Dς* *παραδοι BD, παραδω Aς,* traderet *acd* *καὶ ... ἡμέρᾳ*] factum est autem cum advenisset prima dies *c* *ὅτε*] quando *acd* 4. *ἔθυον*] immolabatur *d* *αυτου ABς = om Dac* *Origenes* 3,256[b] 5. euntes *a*, eamus et *cd* *ινα ABaς, σοι ινα Dc* misit *cd* 6. *εκ των Dac* *αὐτοῦ om a* *και λεγει* (ait) *ABcς, λεγων Da* *αυτοις ABPcς, om Da* *υπαγε pr D* (ite *d*) in civitate *a* 7. *Orig* 3,256[bc] *κεράμιον*] lagoenam *a*, lagenam *c*, amphorae *d* portans *ante* lagenam *c* 8. *αν ABD, εαν Pς* 9. *οτι ABDPvς = om ac* magister noster *c* *μου BCDav, om APcς* 9. 10. *το πασχα ante και αυτος Da* 10. *φαγομαι D,* edam *a,* manducem *cd* *διξει A* 11. *αναγαιον CD, ανωγεον* (*-γαιον B*) *BPς,* caenaculum c, locum medianum *a, om d* *μεγα εστρωμενον ετοιμον* (*om A*) *ABPς, οικον εστρωμενον μεγαν ετοιμον D,* stratum paratum (*add* grande *d*) *cd*, stratum in superioribus magnum *a* *εκει APacς, και εκει BCv, κακει D* parabitis *c*

abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis. [11]qui audientes gauisi sunt et promiserunt ei pecuniam se daturos: et quaerebat quomodo illum oportune traderet. [12]et primo die azymorum (azimorum), quando pascha immolabant, dicunt [ei] discipuli Quo uis eamus et paremus tibi ut manduces pascha? [13]et mittit duos ex discipulis suis et dicit eis Ite in ciuitatem. et occurret (-it) uobis homo lagoenam (laguenam) aquae baiulans: sequimini eum, [14]et quocumque introierit dicite domino domus quia magister dicit Vbi est refectio mea, ubi pascha cum discipulis meis manducem? [15]et ipse uobis demonstrabit (-uit) cenaculum (caenac.) grande (grandem) stratum, et illic parate

ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ εὗρον κα-
θὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. 17*καὶ ὀψίας γενομένης*
ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. 18*καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων*
εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με,
ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. 19*οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι καὶ λέγειν αὐτῷ*
εἷς καθ' εἷς Μή τι ἐγώ; καὶ ἄλλος Μή τι ἐγώ; 20*ὁ δὲ εἶπεν αὐ-*
τοῖς Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ τὴν χεῖρα εἰς
τὸ τρυβλίον. 21*ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται*
περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-

1. abierunt *c* *αυτου ADPacς*, *om B*, *add και εξηλθον* (venerunt) *οι μαθηται αυτου d et pr D* *ἦλθον*] venit *d* in civitate *a* *ευρον ABPvς = εποιησαν Dac* 2. et cum sero factum esset *a*, *οψιας δε γενομενης Dc* 3. venit iesus *c* *των ·ιβ· D* 4. *ειπεν* (*λεγει D*, ait) *ο ιησους ADPdς*, *ο ιησους ειπεν BC* = dixit *ac* ex vestris *a* 5. *ο εσθιων ADPς*, qui manducat (edet *a*) *ac*, *των εσθιοντων B* *οι δε ADPacς*, *και C*, *om B* *αὐτῷ om c* 6. *εις καθ* (*κατα B*) *εις* (*ἕνα Orig*) *ABDPς Orig* 4,419[d], *εις εκαστος C*, singuli *a*, *om c* *ἐγώ*] *add ειμι ραββει A*, *add* aut alius *c* *και αλλος μη τι εγω ADaς Orig*, hoc singuli coeperunt dicere *c*, *om BCPv* *ο δε* (*add αποκριθεις APς*) *ειπεν* (*λεγει D*) *αυτοις ABCDPς*, quibus (*add* ipse *c*) ait *acd*
7. *ἐκ om BC* *των ·ιβ· D* *ο ενβαπτιζομενος D*, qui intingit (-get *a*) *ac* *μετ' ἐμοῦ om c* *την χειρα Aac*, *om BDPς* 7.8. *εις το τρυβλιον* (*τρυβαλιον pr D*) *ADPς*, in catinum *a*, *εντρυβλιον B*, in parapside *d*, in voletario ipse me tradet *c*
8. *ὁ*] *οτι ο B*, et *c* *υπαγει ABPvς = παραδιδοτε D*, traditur *a*, tradetur *cd* *καθὼς*] secundum quod *a* *εστιν γεγραμμενον D* (scriptum est *d*) 9. *δὲ om Iren* 145 illi homini *a*, homini *Iren* *ο υιος του ανθρωπου ABPcς Iren*, *om Da*

nobis. 16et abierunt discipuli eius et uenerunt in ciuitatem et inuenerunt sicut dixerat illis (dixit eis *F*), et parauerunt pascha. 17(161,4) uespere autem facto uenit cum duodecim. 18et discumbentibus eis et manducantibus ait Iesus Amen dico uobis quia unus ex uobis me tradet, qui manducat mecum. 19(162,1) at illi coeperunt contristari et dicere [ei] singillatim (singuli latim) Numquid ego? 20(163,2) qui ait illis (quibus ait *F*) Vnus ex duodecim, qui intingit mecum [manum] in catino. 21et filius quidem hominis uadit sicut scribtum (scriptum) est de eo, uac autem homini illi per quem filius hominis tradetur

θρώπου παραδίδοται· καλὸν [ἦν] αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. [22]*Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν [ὁ Ἰησοῦς] ἄρτον εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν Λάβετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.* [23]*καὶ λαβὼν ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες.* [24]*καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου [, τὸ] τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυννόμενον.* [25]*ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.* [26]*Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.* [27]*καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε*

1. *παραδιδοται* (-*τε* ***D***) ***ABDPaς***, tradetur ***cd Iren*** *καλὸν*] melius *a*, et melius ***Iren*** *ην* ***ADPaς Iren***, *om* ***Bc*** *εἰ*] *η* ***A*** *εγενήθη* ***A*** 2. accipiens *a* *ο ιησους* ***APcς***, *om* ***BDa*** 3. *ευλογησας* ***ABPcvς***, *ευλογησεν και* ***Da*** *καὶ εἶπεν*] dicens *a* *λαβετε* ***ABCDPacv***, *add φάγετε ς* 3.4. *τουτ εστιν* ***D***, hoc est enim *c* 4. *μου*] *add* quod pro multis confringitur in remissionem peccatorum *a* *ποτηριον* ***BCD***, *το ποτ.* ***APς*** *εὐχαριστήσας*] *post αυτοις* ***P***, gratias egit et *ad*, benedixit et *c* 5. *ειπε* ***B***, ait *cd* *αὐτοῖς om* ***B*** 5.6. *τουτ εστιν το α.* ***D***, hoc est sanguis ***d*** 6. *το της* ***ABPς***, *τὸ της* ***D***, qui est *d*, *της* ***Cacv*** *καινης* ***Aacς***, *om* ***BCD*** *το υπερ* (*περι* ***APς***) *πολλων εκχυννομενον* (*εχχυννομ.* ***D***, *ἐκχυνόμ. ς*) ***ADPς***, qui pro multis effundetur (-ditur *d*) *acd*, *το εκχυννομενον* (*εκχυνομ.* ***B***) *υπερ πολλων* ***BC***, *add* in remissionem peccatorum *a* 7. *ὅτι om c* *ουκετι ου μη πιω* ***ABς***, non bibam *c*, *ου μη προσθω πειν* ***D***, non adiciam (adponam *d*) bibere *ad* *γεννηματος* ***BDς***, *γενηματος* ***AC***, generatione *c*, fructu *a* 8. *τῆς ἀμπέλου*] vitis huius *c*, vineae *a* *ὅταν*] cum *cd*, quo *a* illud bibam novum *d*, novum ex eo bibam *c*, bibam illum novum *a* 10. oliveti *a*, olivieti *c* *και* ***ABaς***, *τοτε* ***Dc*** ait *cd*, dixit *a* *οτι* ***ABDς*** = *om ac* = *παντες ὑμεις* ***Dac*** scandalizari habetis *d*

(-itur ***L***): (164,6) bonum [erat (est ***L***)] ei, si non esset natus homo ille. [22](165,1) et manducantibus illis accepit (accipit ***L***) Iesus panem et bene dicens fregit et dedit eis et ait Sumite: hoc est corpus meum. [23](166,2) et accepto calice gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes. [24]et ait illis Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur (-ditur ***FL***). [25]amen dico uobis quod (qui) iam non bibam de genimine uitis usque in diem illum cum illud bibam nouum in regno dei. [26](167,6) et hymno dicto exierunt in montem oliuarum. [27](168,4) et ait eis Iesus Omnes scandalizabimini in

ἐν ἐμοὶ [ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ], ὅτι γέγραπται Πατάξω τὸν ποιμένα,
καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα. [28] *ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί*
με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. [29] *ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ Καὶ*
εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. [30] *καὶ λέγει αὐτῷ ὁ*
Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἢ
δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς με ἀπαρνήσῃ. [31] *ὁ δὲ ἐκπερισσῶς ἐλάλει*
Ἐὰν δέῃ με συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως
δὲ καὶ πάντες ἔλεγον. [32] *Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ ὄνομα Γεθση-*

5. *ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ* 6. *ἔλεγεν*

1. *εν εμοι Aacς, om BCDv* *εν τη νυκτι ταυτη Acvς, om BC Da* 2. *διασκορπισθησονται AD, διασκορπισθησεται Bς* *τα προβατα Avς, ante διασκορπ. BD* = oves gregis *ac* *ἀλλὰ] και C* 3. *ὑμᾶς om a* *εφη αυτω ABς, λεγει* (ait) *αυτω Dad,* respondit illi et dixit *c* 3.4. *και ει Aς, και εαν D,* et si *acd, ει και B* 4. *σκανδαλισθησονται ABaς, σκανδαλισθωσιν Dcdv* ego non *c*, *ουκ εγω σὺ σκανδαλισθησομαι D,* ego non scandalizabor *d* 4.5. cui iesus dixit *c* 4. *λέγει]* ait *d* 5. *συ σημερον ABc, σήμερον ς, om Da* *ταυτη τη νυκτι BCDa, εν τη νυκτει ταυτη Acς* 6. *δις αλεκτορα φωνησαι ABvς, αλεκτορα φωνησαι δις C? = αλεκτορα φωνησαι D,* gallus cantet *ac* *τρεις A* *με απαρνηση BDacdv, απαρνηση με Aς* *ο δε BDcς,* qui *a*, *ο δε πετρος AC* *εκπερισσως BCD, εκ περισσου Aς,* amplius *cd*, tanto magis *a* *ελαλει BDcdv, ελεγεν Aaς, add μαλλον Aς sed non C, add* multa dicens videbis *c* 7. *ἐὰν]* et si *ad,* quod si *c* *δεη με (μαι A) AB,* oportuerit (*add* simul *d*) me *acd, με δέῃ ς, μὴ δεη (add με corr) D* commori simul *c*, mori *a* *σοι]* tecum *ac*, *om d* 8. *δε ABDvς = om ac* *καὶ prius om D* (et *d*) omnes discipuli *a* = dixerunt *ac* venerunt *c* *ω Ccd, ου το ABDς* *ᾧ ὄνομα]* cui ... dam (cuiusdam?) *a* *γεθσημανει AC, γεθσημανη B?ς,* getsamani (gess. *c*) *ac, γησαμανει Dd*

nocte ista, quia scriptum (scribt.) est Percutiam pastorem, et dispergentur (disparg.) oues. [28](169,6) sed post (postea) quam resurrexero (surr. *L*) praecedam uos in Galilaeam. [29](170,1) Petrus autem ait ei Etsi omnes scandalizati fuerint, sed non ego. [30]et ait illi Iesus Amen dico tibi quia tu hodie in nocte hac, prius quam [bis] gallus uocem dederit, ter me es negaturus. [31](171,6) at ille amplius loquebatur Etsi oportuerit me simul conmori (comm.) tibi, non te negabo. similiter autem et omnes dicebant. [32](172,1) et ueniunt in praedium cui nomen

μανεῖ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Καθίσατε ὧδε ἕως προσεύξωμαι. [33]*καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν,* [34]*καὶ λέγει αὐτοῖς Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.* [35]*καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο ἵνα εἰ δυνατόν ἐστιν παρέλθῃ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ ὥρα,* [36]*καὶ ἔλεγεν Ἀββᾶ ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι· παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ᾽ ἐμοῦ. ἀλλ᾽ οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ.* [37]*καὶ ἔρχεται*

1. ait *acd* *τοις μαθηταις αυτου* (*om A*) *ΑΒcς, αυτοις Da* *ἕως*] *εως απελθων Β?*, donec vis *a* *προσευξωμαι Α et Β?ς*, orem *acd*, *προσευξομαι Β?D* 2. adsumit *a*, adsumpsit *cd* *ιακωβον CD, τον ιακωβον ΑΒς* *ιωαννην Dacς, τον ιωαννην Α et post αυτου Β?* 3. *μετ αυτου ΒD, μεθ εαυτου Aς* *αδημονειν ΑΒς et corr D, ακηδιμονειν pr D,* taediari *cd*, acediari et deficere *a* *καὶ ultimum*] *τοτε Da* dicit *a*, ait *cd* 4. *Hil* 1063 *περίλυπος*] tristis *c*, contristata *d*, o quam tristis *a* *μείνατε*] sustinete *c*, sedete *a* 5. *προελθων Bacdvς, προσελθων ACD* *επεσεν ADacς, επιπτεν B = add επι* (in) *προσωπον Dacd* *ἐπὶ τῆς γῆς om c* 6. *ινα post εστιν Da* si fieri potest *ac* *ἀπ᾽ αὐτοῦ om c* *η ωρα αυτη D*, illa hora *c* 6. 7. et dicebat (dixit *d*) *ad*, dicens *c* 7. *αββα ο πατηρ ABDacς Orig* 1,292*b* *Hil* 1056, *πάτερ Orig* 1,291*b* *Hil* 1032 *παντα δυνατα σοι ΑΒς, δυνατα* (si possibilia *d*) *παντα σοι εισιν* (*om a*) *Dad, δυνατά σοι πάντα* (omnia sunt *Hil*) *Orig* 1,292*b* *Hil*, omnia tibi licent *c*, *εἰ δυνατόν Orig* 1,291*b* *παρενεγκαι Α*, transferre *d* 7. 8. *το ποτηριον τουτο απ εμου ABC Orig = τουτο το ποτηριον απ εμου Da Hil* 1056, a me hunc calicem *c*, *τὸ ποτήριον ἀπ᾽ ἐμοῦ τοῦτο ς* 8. *ἀλλ᾽ om d* *ου τι ΑΒς Orig* 1,291*b*, *ουχ ο D*, non quod *a*, non sicut *cd* *θέλω*] dico *a* *αλλα* (*add ει corr C*) *τι συ ABvς Orig = αλλ ο συ θελεις Da*, sed sicut tu vis (bis *d*, vis pater *c*) *cd* *καὶ ἔρχεται*] et venit ad discipulos suos *c*, *om a*

Gethsemani (Gethsamani, Gesemani *L*), (173,6) et ait discipulis suis Sedete hic donec orem. [33]et assumit (ads.) Petrum et Iacobum et Iohannem (-nnen *F*) secum, et coepit pauere et taedere (thedere *Pragensis*), [34](174,4) et ait illis Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic et uigilate. [35](175,1) et cum processisset paululum, procidit super terram, et orabat ut si fieri posset transiret ab eo hora, [36]et dixit Abba pater, omnia tibi possibilia (p. t.) sunt: transfer calicem hunc a me (a me cal. h.). (176,1) sed non quod ego uolo, sed quod tu. [37](177,2) et uenit et inuenit eos dormientes, et ait Petro Si-

καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ Σίμων, καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; [38] *γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.* [39] *καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.* [40] *καὶ πάλιν ἐλθὼν εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν καταβαρυνόμενοι, καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί ἀποκριθῶσιν αὐτῷ.* [41] *καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον καὶ λέγει αὐτοῖς Καθεύδετε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. ἀπέχει. ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν.* [42] *ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν.* [43] *Καὶ εὐθὺς*

1. *ευρισκι D* *καὶ alterum om A* ait *acd* *τῷ om A* 2. apud Matthaeum et Marcum somni obiurgatio et rursum adhortatio *Hil* 1063 valuisti c, potuisti *a*, *ισχυσατε Dd* unam horam *a*, una hora c *γρηγορεῖτε*] surgite c 3. *προσευχεσθε αυ προσευχετε B?* *ἵνα μὴ*] ne *ad*, ut c *εισελθητε ADadvς*, *ελθητε B*, transeat a vobis c tentatio c promptus est *ac* 4. = abiit orare *acd* 4. 5. *τον αυτον λογον ειπων ABvς = om Dac* 5. *παλιν B, post αυτους Aς = om Dac* *ελθων BDac*, *υποστρεψας Avς* 6. *οι οφθαλμοι αυτων ADacς*, *αυτων οι οφθαλμοι BC* *καταβαρυνομενοι AB*, *καταβαρουμενοι D*, degravati *a*, *βεβαρημένοι ς*, gravati (*add* a somno *d*) *cd* *ηδισαν D* 7. *αποκριθωσιν* (*-σι B*) *αυτω ABCDabcv*, *αὐτῷ ἀποκρ. ς* dicit *a*, ait *d*, dixit c 8. *λοιπον ACD*, *το λοιπον Bς*, iam *acd* *απεχει ηλθεν η ωρα ABvς = απεχει* (sufficit) *το τελος και η ωρα Dd*, consummatus est finis advenit hora et *a*, adest enim consummatio et hora c tradetur c 9. *εις χειρας A*, in manibus *ac* 10. *εγειρεσθαι D*, surgite *a*, et nunc surgite c *ἰδοὺ*] iam enim c *ο παραδιδους με ηγγικεν ABvς = ηγγικεν ο παραδιδων με D*, prope est qui me tradet *d*, adpropinquavit qui me traditurus est *a*, proximat traditor meus c *και ευθυς BC*, *και ευθεως Aς = και D*, *om ac*

mon, dormis? non potuisti una hora uigilare? [38] uigilate et orate ut non intretis in temptationem. (178,4) spiritus quidem promptus (promtus), caro uero infirma. [39] (179,6) et iterum abiens orauit eundem sermonem dicens. [40] et reuersus denuo inuenit eos dormientes: erant enim (autem) oculi eorum (illorum) grauati (ingrauati *FL*), et ignorabant quid responderent ei. [41] (180,4) et uenit tertio et dicit (ait) illis Dormite iam et requiescite. sufficit. uenit hora: ecce traditur (tradetur) filius hominis in manus peccatorum. [42] surgite, eamus: ecce qui me tradet (tradit *L*) prope est. [43] (181,1) [et] adhuc eo loquente uenit

ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν
δώδεκα, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ὄχλος [πολὺς] μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,
παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων.
44 δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων Ὃν ἂν
φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν, καὶ ἀπάγετε ἀσφαλῶς.
45 καὶ ἐλθὼν εὐθὺς προσελθὼν αὐτῷ λέγει Ῥαββί, καὶ κατεφίλησεν
αὐτόν· 46 οἱ δὲ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ᾽ αὐτὸν καὶ ἐκράτησαν αὐ-
τόν. 47 εἷς δὲ τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἔπαισεν

4. παραδοὺς

1. *αὐτοῦ*] *τοῦ ἰησοῦ Orig* 4,387[b] *ο ιουδας AB*, *ιουδας Dς Orig* *ο* (*om Orig*) *ϊσκαριωτης A Orig*, *σκαριωτης D*, scarioth *a* scariotha *c*, *om Bς* *εις των* (ex) *ACDacd Origenes*, *εις ων* (*add τῶν ς*) *B?ς* 2. *·ιβ·* *D* *πολυς ADcς Orig*, *om Ba* 3. *παρα ADς Orig*, *απο B*, a *acd* *τῶν ἀρχιερέων καὶ om Orig* *των secundum Bacς Orig*, *απο των Dd*, *om AC* senioribus et scribis missi *c* *και των alterum Baς*, et a *d*, *και A*, *καὶ τῶν φαρισαίων καὶ Origenes* 4. *δεδωκει ABdvς* = *εδωκεν Dac* *ο παραδιδους αυτον ABDς*, qui eum tradebat *a*, traditor eius *d*, *ο παραδους αυτον C*, qui tradidit eum *c* *συσσημον ABς*, *σημειον D*, signum *ad et ante* qui tradidit *c* *αυτοις ABς* = *om Dac* *ὃν ἂν*] *Orig* 1,435[c], quem *c* 5. *απαγετε* (*add αυτον D*) *BD*, ducite (*add* eum *ad*) *acd*, *απαγαγετε Aς* 6. *ελθων ευθυς* (*ευθεως Aς*) *ABCς* = *om Dac* *αυτω λεγει ABς* = *λεγει* (ait) *αυτω Dac* *ραββει BDv*, *ραββει ραββει Aς* = *χαιρε* (ave *c*, habe *a*) *ραββι ac et corr C* 7. *οἱ δὲ*] tunc illi *a*, illi vero qui acceperant signum *c* *επεβαλον* (*-λαν B*) *τας χειρας* (*add αυτων A*) *επ αυτον* (*επ αυτω B*, in illum *c*, *αυτω D*, *om C*) *ABDc*, iniecerunt ei manus *a*, manus iniecerunt *d*, *ἐπέβαλον ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν ς* 8. *εις δε* (*add τις ς*) *των παρεστηκοτων ABς*, et unus de circumstantibus *c*, unus autem quidam *a*, *και τις* (unus) *Dd* *σπασάμενος*] eduxit (exemit *c*) . . . et *ac* *τὴν om D* gladium suum *c* *επεσεν D*

Iudas Scarioth, unus ex duodecim, et cum illo (eo) turba [multa]
cum gladiis et lignis, a summis sacerdotibus et [a] scribis et [a] se-
nioribus. 44 (182,2) dederat autem traditor eius signum [eis], dicens
Quemcumque osculatus fuero, ipse est: tenete eum et [caute *L*] ducite
[caute *al*, eum *F*]. 45 et cum uenisset, statim accedens (aiens) ad eum
ait Rabbi, et osculatus est eum. 46 at illi manus iniecerunt in eum et
tenuerunt eum. 47 (183,1) unus autem quidam de circum stantibus edu-

τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτάριον. [48]*καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με;* [49]*καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί.* [50]*καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον.* [51]*καὶ νεανίσκος τις συνηκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ· καὶ κρατοῦσιν αὐτόν,* [52]*ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα γυμνὸς ἔφυγεν [ἀπ' αὐτῶν].* [53]*Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, καὶ συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ*

1. *αφιλεν D* *αυτου* (illi) *το ωταριον* (*ωτιον Aς*) *ABDaς*, auriculam eius *c* **1.2.** *και αποκριθεις ο ιησους ειπεν αυτοις* (ait illis iesus) *ABcς*, *ο δε ιησους ειπεν* (ait *d*) *αυτοις Dad* **2.** *ὡς om D* *ἐπὶ*] ad *ac* *εξηλθατε ABCD*, *ἐξήλθετε ς*, existis c, venistis *a* **3.** *συλλαβειν ABPς*, *συνλαβειν D* eram apud vos (vobiscum *a*) *ac*, *μεθ' ὑμῶν ἤμην Orig* 1,435*f*, *ἤμην* 1,440*b* **4.** *διδασκων εν τω ιερω Pd* *ἱερῷ*] *Orig* 1,435, *add παρρησίᾳ idem* 1,440 *εκρατειτε B* **5.** *καὶ*] tunc discipuli eius *c* relicto eo *a*, relinquentes eum *c* *παντες εφυγον ADPacς*, *εφυγον παντες BC* **5.6.** *και νεανισκος τις BCa*, *και εις τις νεανισκος APς*, *νεανισκος δε τις Dc* **6.** *συνηκολουθει BC*, *ἠκολούθει acς*, *ηκολουθησεν AP* *αυτους* (illos) *D*, eum *a*, eum a longe *c* *συνδονα pr D* super nudum corpus *a*, nuditatis *d*, *om c* **7.** tenuerunt *cd*, detinuerunt *a* *αυτον BCDac*, *add οι νεανισκοι APς* relicta *cd*, relinquens *a* fugit (prof. *d*) nudus *cd* **8.** *απ αυτων ADPaς*, *om BCc* *απηγαγον correcto π A*, adduxerunt *cd*, duxerunt *a* *τον αρχιερεα* (*-ραια D*) *BDP acς*, *add καϊαφαν A*, *καϊάφαν τὸν ἀρχ. Origen* 4,387*b* **9.** conveniunt *a*, convenerunt *cd* *αυτω ABPς*, *προς αυτον C*, *om Dac Origenes* **9** *seq.* *οι* (*om D Orig*) *γραμματεις και οι* (*om D Orig*) *πρεσβυτεροι ADac Orig*, *οι πρεσβυτεροι και οι γραμματεις BPς*

cens gladium percussit seruum summi sacerdotis et amputauit illi auriculam. [48](184,1) et respondens Iesus ait illis Tamquam ad latronem existis cum gladiis et lignis conprehendere (compreh.) me? [49]cotidie (cottidie) eram aput (apud) uos in templo docens, et non me tenuistis. sed ut impleantur (adimpl.) scribturae (script.). [50](185,6) tunc discipuli eius relinquentes eum omnes fugerunt. [51](186,10) adulescens (adol.) autem quidam sequebatur eum (illum) amictus sindone super nudo: et tenuerunt eum, [52]at ille reiecta sindone nudus profugit (profugiit *F*) ab eis. [53](187,1) et adduxerunt Iesum ad summum sacerdotem, et conueniunt (conuenerunt) omnes sacerdotes et scribae et

πρεσβύτεροι. 54 *καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ*
ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ
τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς. 55 *Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς*
καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν εἰς τὸ
θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ ηὕρισκον· 56 *πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύ-*
ρουν κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. 57 *καί τινες ἀνα-*
στάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ᾽ αὐτοῦ λέγοντες 58 *ὅτι ἡμεῖς ἠκού-*
σαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χει-
ροποίητον καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω.

1. petrus autem *c* *ἀπὸ μακρόθεν om a* sequebatur *c* *αὐτῷ om c* 2. *εως εσω ABvς, εως D*, usque *ad*, donec veniat *c* *καὶ ἦν om c* *συγκαθημενος (συνκ. AP) ABPς, καθημενος D*, sedens *acd* 3. *υπηρερων pr D* *καὶ ABPvς = om Dac* *θερμενομενος DP*, calficiens (calefacientes *d*) se *ad*, calefaciebat se *c* ad ignem *acd* 4. concilium totum *a* *ψευδομαρτυριαν A* 4.5. *εις το θανατωσαι ABPς, ινα θανατωσουσιν D*, ut morti adficerent (damnarent *c*) *ac* 5. *ηυρισκον BDPc, ευρισκον Aς*, invenerunt *a* *γὰρ*] autem *c* *εψευδομαρτυρουν (add και corr) ελεγον D*, falsum testimonium dicebant d 6. adversus eum *c*, de eo *a* *μαρτυρίαι*] *add* eorum *a* *ουκ ησαν ABDPvς = ante ἴσαι ac* *και τινες ABPvς = και αλλοι Da*, alii autem *c* surgentes (exs. *c*) *ac* 7. *εψευδομαρτυρουν ABPaς, add και ελεγον D*, falsum testimonium dicebant *d*, falsi testes dicebant *c* *λέγοντες om Dc* 7.8. *ὅτι . . . ὅτι*] hic dixit *c* 7. *Orig* 4,200b 8. *αὐτοῦ*] hunc *d* *καταλυω A* *τον ναον τουτον ABPacς Orig*, hunc templum *d*, *τον ναον D* 9. post tertium diem *ad*, post triduum *c* *αλλον αχειροποιητον οικοδομησω (ανοικ. Orig cod) ABPvς Origenes = αλλον αναστησω* (suscitabo) *αχειροπ. Dad*, suscitabo illud non manufactum *c*

seniores. 54 (188,4) Petrus autem a longe secutus est eum usque [in-
tro *om L*] in atrium summi sacerdotis, et sedebat cum ministris et
calefaciebat se ad ignem. 55 (189,2) summi uero sacerdotes et omne
concilium quaerebant aduersus (aduersum) Iesum testimonium ut eum
morti traderent (eum perderent), nec inueniebant: 56 multi enim testi-
monium falsum dicebant aduersus (aduersum) eum, et conuenientia
testimonia non erant. 57 (190,6) et quidam surgentes falsum testimo-
nium ferebant aduersus eum dicentes 58 quoniam nos audiuimus eum
dicentem Ego dissoluam (dissoluo) templum hoc manu factum et per
triduum aliut (aliud) [non *om F*] manu factum aedificabo. 59 et non

59 *καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν.* 60 *καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν τὸν Ἰησοῦν λέγων Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδὲν τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;* 61 *ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;* 62 *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν Ἐγώ εἰμι, καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.* 63 *ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ λέγει Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν*

6. *καθήμενον ἐκ δεξιῶν*

1. *ουδ^εουτως A*, non c *ιση* (*ηση B?*) *ην ABPς* = *ην ιση* (aequale c, conveniens d) *Dcd*, erant convenientia *a* *αι μαρτυριαι a d et B?* et surgens *a*, tunc exsurgens c 2. *εις* (*add το Dς*) *μεσον ABDPς Orig* 4,200[c], in medio *ac*; *om Orig* 4,387[c] interrogabat *d*, coepit interrogare c *λέγων om a* 2.3. nihil respondes *a*, quare nihil respondes quicquam c 3. *τί ... καταμαρτυροῦσιν*] adversus accusationes eorum c *τι* (quid) *ADPdς Orig*, *ο τι B*, ad haec quae *a* adversus te contestantur *a*, tibi testantur *d* 3.4. *ὁ δὲ ... ἀπεκρίνατο om a* 3. *ο δε BPς Orig* 4,200[c] 387[c], *add ιησους A*, *εκεινος δε Dc* *εσιωπα και ABPcς Orig*, *εσειγα και D*, tacens *d* 3.4. *ουδεν απεκρινατο* (*απεκριθη D*) *ADPcς Orig* 4,387[c], *ουκ απεκρινατο ουδεν B Origenes* 4,200[c] 4. *παλιν ... αυτον ABPυς Orig* 4,387[c] = *om Dac* *επηρωτα BPς*, *επερωτα A*, *ἐπηρώτησεν Orig* et ait illi *a*, *και λεγει* (ait) *αυτω ο αρχιερευς D*, ad quem iterum ait c, *ἐκ δευτέρου λέγων αὐτῷ Origenes* 5. *υιος BDacς Orig Hil* 912, *add του θεου A* *ειπεν ABς*, ait illi c, *αποκριθεις λεγει* (dixit *ad*) *αυτω Dad et add σὺ εἶπας ὅτι Orig* 6. ad dexteram *acd* *καθημενον BDς Orig* 3,715[a], *ante εκ δεξιων Ac Origen* 4,387[c], *post δυνάμεως a* *τῆς om pr D* 7. *καὶ ἐρχόμενον*] venientem *d*, *om D* *μετα των νεφελων ABDcυς Orig*, super nubes *a* *ὁ δὲ*] tunc *a*, ad haec c 8. *διαρρηξας ABDς*, scidit *cd*, *διαρρήξας εὐθέως Orig* 4,387[c], conscidit protinus *a* *και λεγει D*, et ait *cd*, dicens *a* 8 *seq.* desideramus testes (testimonia *a*) *ad*, quaeritis operam testium c

erat conueniens testimonium illorum. 60 Et exurgens (exs.) [summus] sacerdos [in medium] interrogauit Iesum dicens Non respondes quicquam ad ea quae tibi obiciuntur ab his? 61 ille autem tacebat et nihil respondit. rursum summus sacerdos interrogabat eum, et dicit (dixit) ei Tu es Christus filius benedicti? 62 (191,1) Iesus autem dixit illi Ego sum, et uidebitis filium hominis a dextris sedentem uirtutis et uenientem cum nubibus caeli. 63 (192,6) summus autem sacerdos sciudens uestimenta sua ait (193,2) Quid adhuc desideramus testes?

μαρτύρων; [64]ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου. [65]καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ κολαφίζειν αὐτὸν καὶ λέγειν αὐτῷ Προφήτευσον, καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔλαβον. [66]Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως, [67]καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα, τοῦ Ἰησοῦ. [68]ὁ δὲ ἠρνήσατο λέγων Οὔτε οἶδα, οὔτε ἐπίσταμαι σὺ τί λέγεις. καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύ–

8.9. *Οὐκ οἶδα, οὐδὲ*

1. *την βλασφημιαν* (*add αυτου D*) *AD*, *της βλασφημιας Bς*, blasphemiam *ac*, omnes blasphemias eius *d* *φαίνεται*] *δοκει D* 1.2. *οι δε παντες ABς*, *παντες δε D*, omnes autem *c*, et omnes *a* 2. *αὐτὸν*] *αυτω pr D* *ειναι Aacς*, *post ενοχον B*, *om D* 3. *ενπτυειν D*, irridere eum et conspuerunt *c* *αυτω και περικαλυπτειν το προσωπον αυτου* (*αυτου το προσωπον B*) *και ABυς* = in illum et velantes faciem eius *c*, *τω προσωπω* (in faciem *ad*) *αυτου και Dad* = *εκολαφιζον Dac* 4.5. *καὶ λέγειν ... ἔλαβον om a* 4. *λεγειν ABυς* = *ελεγον Dc* *προφήτευσον*] ministri prophetiza nobis *c* *οι υπηρεται ABυς*, *om Dc* 5. *αυτον ελαβον AB*, *ελαμβανον αυτον D* = *αὐτὸν ἔβαλλον* (caedebant) *ϛυς*, caedebant eum *d* et cum esset petrus *a*, petrus autem cum esset *c* in atrium *cd* *κατω Aυς*, *ante εν τη αυλη B* = *om Dac* 6. *ερχεται ABυς* = *ερχετε* (venit) *προς αυτον Dac* una ex *ac* *καὶ om c* 6.7. *τὸν πέτρον*] illum *c* 7. *θερμενομενον AD*, calficientem se ad ignem *a* *ενβλεψασα D*, intuens *a*, aspiciens *c* eum dixit *a*, *λεγει* (ait) *αυτω Dc* *καὶ*] *om D* (et *d*) 7.8. *του ναζαρηνου ησθα του ιησου B*, *του ναζ. ιησου ησθα Aς* = *του ιησου του ναζορηνου* (nazar. *ac*) *ησθα Dac* 8. *ουτε BDc*, *ουκ Aaς* 9. *ουτε BDc*, *ουδε Aς*, sed nec *a* *ηπισσαμαι pr D*, *ηπισταμαι corr D* *συ τι B*, *τι συ Aς* = *τι Dc*, quem *a* *καὶ*] *om D* (et *d*) *εις το προαυλιον ABς*, *εις την προσαυλην D*, ante

[64]audistis blasphemiam. quid uobis uidetur? qui omnes condemnauerunt eum esse reum mortis. [65](194,1) et coeperunt quidam conspuere eum et uelare faciem eius et colaphis eum caedere (ced.) et dicere ei Prophetiza, et ministri alapis eum caedebant (ced.). [66](195,1) et cum esset Petrus in atrio deorsum, uenit una ex ancillis summi sacerdotis, [67]et cum uidisset Petrum calefacientem (caleficientem *Pragensis*) se, aspiciens illum ait Et tu cum Iesu Nazareno eras. [68]at ille negauit dicens Neque scio (Nescio), neque noui quid dicas.

λιον [, καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησεν]. [69]καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πά-
λιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν. [70]ὁ
δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ
Πέτρῳ Ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ. [71]ὁ δὲ ἤρξατο
ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύναι, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν
λέγετε. [72]καὶ εὐθὺς ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησεν, καὶ ἀνεμνήσθη
ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι πρὶν ἀλέκτορα
δὶς φωνῆσαι τρίς με ἀπαρνήσῃ. καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν. [1]Καὶ εὐ-
θέως πρωῒ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυ-

atrium *acd* 1. *και αλεκτωρ εφωνησεν ADav*ς, om *Bc* *και η* ... *παλιν A*ς *et omisso πάλιν B*, *παλιν δε ειδουσα αυτον η παιδισκη· ο δε παλιν ηρνησατο· και D*, rursum autem cum vidisset illum altera ancilla c, et cum eum vidisset iterum puella *a* 2. *ηρξατο λεγειν* (dicens *c*) *ADac*ς, *ειπε B* *παρεστηκοσιν AD*ς, *παρεστωσιν B* *ουτος ABdv*ς = et hic *ac*, *και αυτος D* 2.3. *ο δε παλιν ηρνειτο AB*ς = et rursum (ille iterum c) negavit *ac*, *om D* 3. *οι παρεστωτες AB*ς, *οι παρεστηκοτες D* dixerunt *c* 3.4. *τῷ πέτρῳ om Da* 4. *ἀληθῶς*] et tu *a* *και γαρ γαλιλαιος ει BCDc et add και η λαλια σου ομοιαζει A*ς, *om a* et coepit *a* 5. devotare se *ac* *και ομνυναι B*, *και ομνυειν A*ς, et iurare c, *και λεγειν D*, dicens *a* *τοῦτον om D* (istum d) 6. *λεγεται AD*, dicis c *ευθυς* (*ευθεως D*) *BDac*, *om A*ς *ἐκ δευτέρου*] secundus *a*, *om* c *καὶ alterum*] tunc c 7. *το ρημα ως* (= *ο Dac*) *ABDac*, verborum quod d, *τοῦ ῥήματος οὗ* ς dixerat *ad* *αὐτῷ om D* (illi d) *ὁ ἰησοῦς*] *ιησουν pr D* 7.8. *ὅτι* ... *ἀπαρνήσῃ om Da* 7. = *ὅτι om c* 8. *δις φωνησαι B*, *φωνησαι δις A*ς = cantet c *τρις με απαρνηση Bcv*, *απαρνηση με τρεις A*ς *επιβαλων εκλαιεν AB*ς = *ηρξατο κλαιειν Dac* *καὶ alterum*] cum autem c *ευθεως AD*ς, *ευθυς B* = *om ac* 9. *πρωι BDv Orig* 4,387[d], *επι το πρωι A*ς, prima luce *a*, mane factum esset *c* *συνβουλιον D* *ποιησαντες ABv*ς, *εποιησαν Dac Orig*

(196,1) et exiit foras ante atrium, et gallus cantauit. [69]rursus (rursum *F*) autem cum uidisset illum ancilla, coepit dicere circum stantibus quia hic ex illis est. [70]at ille iterum negauit. et post pusillum rursus qui adstabant dicebant Petro Vere ex illis es: nam et Galilaeus es. [71]ille autem coepit anathematizare (anathim.) et iurare quia nescio hominem istum quem dicitis. [72]et statim iterum gallus cantauit, (197,2) et recordatus est Petrus uerbi quod dixerat ei Iesus, Prius quam gallus cantet bis, ter me negabis. et coepit flere. [1](198,2) et confestim mane consilium (concilium *F*) facientes summi sacerdotes

*τέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, δήσαντες τὸν Ἰη-
σοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν Πιλάτῳ.* 2 *καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν
ὁ Πιλᾶτος Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν αὐτῷ Σὺ λέγεις.* 3 *καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά.*
4 *ὁ δὲ Πιλᾶτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐ-
δέν; ἴδε πόσα σου κατηγοροῦσιν.* 5 *ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπε-
κρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλᾶτον.* 6 *Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν
αὐτοῖς ἕνα δέσμιον, ὃν περ ᾐτοῦντο.* 7 *ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραβ-
βᾶς μετὰ τῶν στασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον*

5. *ἐπηρώτα*

1. *και των γρ.* **D** *Orig* — *ολον το συνεδριον* **ABD***aς* *Orig*, universo concilio *cd*, *add και* **D***ac* *Orig* — 2. *απηνεγκαν* **AB***ς*, *απηγαγον* (perduxerunt *a*, duxerunt *c*) *εις την αυλην* (in atrio *a*) **D***ac* *Orig* — *πιλατω* **BD** *Origen*, *τω πειλατω* **A***ς* — 3. *πειλατος* **AD**, *add* dicens *c* — *ο δε* **AB***cς*, *και* **D***a* — *ἀποκριθεὶς* = *om ac* — 4. *ειπεν αυτω* **A***dς*, *αυτω ειπεν* **C**, *αυτω λεγει* **BD**, respondit ei *a*, ait *c* — *κατηγορουσιν* **D** (accusabant d) — *πολλα* **ABD***vς*, *add αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο* (respondebat) *ac* *Orig* 4,387[d] — 5. *ο δε πειλατος παλιν* (*om* **D**) **ABD***vς* = iterum autem (*om c*) pilatus *ac* — *επηρωτησεν* **AD***cς*, *επηρωτα* **B***a* — *λεγων* **AB***cς*, *παλιν λεγων* **D**, *και ελεγεν* **C**, *om a* — *οὐδέν*] eis quicquam *c* — 6. *πόσα*] quanti *d* — *κατηγορουσιν* **BD**, accusant *acd*, *καταμαρτυρουσιν* **A***ς* — amplius nihil *a*, nihil amplius *cd* — 7. pilatus miraretur *c* — *την εορτην* **D** — *ἀπέλυεν*] dimittere solebat *cd*, solebat .... *a* — 8. *δεσμειον* **D**, vinctum *c*, ex vinctis *ad* — *ον περ ητουντο* **B***ς*, *ον παρητουντο* **A**, *ον αν ητ.* **D**, quemcumque petissent *acd* — *δέ*] *add* in carcerem *c* — qui dicebatur *c*, qui (appel)labatur *a* — 9. *μετα των στασιαστων* (*συνστασ.* **A**, *συστ.* *ς*) **ABCD***ς*, cum (et cum *d*) seditiosis *cd*, ... iis qui seditionem ......rant *a* — *δεδεμένος*] reclusus *c* — *οιτεινες* **A** = qui *acd* — *φονον post πεποιηκεισαν* (fecerat) **D***cd*

cum senioribus et scribis et uniuerso concilio, (199,1) uincientes Iesum duxerunt et tradiderunt Pilato. 2 (200,1) et interrogauit eum Pilatus Tu es rex Iudaeorum? at ille respondens ait illi Tu dicis. 3 (201,4) et accusabant eum summi sacerdotes in multis. 4 Pilatus autem rursum (rursus) interrogauit eum dicens Non respondes (-dis *L*) quicquam? uide in quantis te accusant. 5 Iesus autem amplius (Iesus uero *F*) nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus. 6 (202,2) per diem autem festum solebat dimittere (dim. sol.) illis unum ex uinctis, quem [cumque] petissent. 7 (203,4) erat autem qui dicebatur Barabbas (Barabas), qui cum seditiosis erat (fuerat) uinctus, qui in seditione fe-

πεποιήκεισαν. 8 *καὶ ἀναβὰς ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς ἀεὶ*
ἐποίει αὐτοῖς. 9 *ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων Θέλετε ἀπο-*
λύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; 10 *ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ*
φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. 11 *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέ-*
σεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς.
12 *ὁ δὲ Πιλᾶτος πάλιν ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Τί οὖν θέλετε ποιή-*
σω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; 13 *οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν λέγοντες*
Σταύρωσον αὐτόν. 14 *ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς Τί γὰρ κακὸν*
ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον Σταύρωσον αὐτόν. 15 *ὁ δὲ Πιλᾶ-*

1. *πεποιηκεισαν ABDς* = fecerat *acd*   *αναβας BDcd*, accensa *a*, *αναβοησας Aς*   *ολος ο οχλος Dad*   *ἤρξατο om c*   *αιτεισθαι αυτον D*, rogabant pilatum ut *c*   1.2. *καθὼς ... αὐτοῖς]* sicut consueverat per diem festum dimitteret illis unum vinctum *c*   2. *αποκρεὶθεις Da*   *αυτοις λεγων ABcς*, ...s dixit *a*, *λεγει* (ait) *αυτοις Dd*   3. *ὑμῖν om D*   *εγινωσκεν Bς, επεγεινωσκεν A, ηδι D*, sciebat *cd*   4. *παραδεδωκεισαν Bς, παρεδωκεισαν A*, tradiderant *c*, tradidissent *d*, *παρεδωκαν D*, tradiderunt *a*   *οἱ ἀρχιερεῖς om B*   4.5. *οἱ δὲ ... ἵνα]* .....m quī ....m tur.... suase.... ut *a*   4. *ἀρχιερεῖς]* scribae *c*   *ανεσεισαν ABvς* = *επεισαν D*, suaserunt (pers. *c*) *cd*   5. *τω οχλω pr D*, turbas *d*, turbis *c*   *ἵνα]* ut dicerent *c*   *τὸν om D*   dimitte nobis *c*   6. *ο δε πειλατος παλιν (om D) αποκριθεις (απ. παλ. Aς) ABDς*, pilatus autem iterum respondit *c*, respondens autem pilatus iterum *a*   *ειπεν* (ait) *αυτοις ADadς, ελεγεν αυτοις B*, eis dicens *c*   *θελεται AD, θέλετε acdς, om B*   ut faciam *c*   7. *τον (habet C) βασιλεα A*, regem *ad*, *τω (om pr) βασιλει D*, regi *c*, *λεγετε τον βασιλεα B, ὃν λέγετε βασιλέα ς*   *παλιν εκραξαν ABvς, εκραξαν παλιν D = ἔκραξαν ac*   *λεγοντες ADac, om Bvς*   8. *στρν (quasi σταυρὸν) D*   dixit *a*   8.9. *κακον εποιησεν ADς*, mali fecit *c*, male egit *a*, *εποιησε κακον B*   9. *περισσως ABCD, περισσοτέρως ς*, magis *cd*, tanto magis *a*   *εκραζον ADa et add* dicentes *c*, *εκραξαν Bς*   *στν D*   pilatus autem *a*, tunc pilatus *c*

cerat homicidium. 8 et cum ascendisset turba, coepit rogare sicut sem-
per faciebat illis. 9 Pilatus autem respondit eis et dixit Vultis dimit-
tam uobis regem Iudaeorum? 10 sciebat enim quod per inuidiam tra-
didissent eum summi sacerdotes. 11 (204,1) pontifices autem concita-
uerunt turbam, ut magis Barabban (Baraban) dimitteret eis. 12 (205,1)
Pilatus autem [iterum] respondens ait illis Quid ergo uultis faciam
regi Iudaeorum? 13 at illi iterum clamauerunt Cruci fige eum. 14 Pila-
tus uero dicebat illis (eis) Quid enim mali fecit? at illi magis cla-
mabant Cruci fige eum. 15 (206,1) Pilatus autem uolens populo satis

τος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας ἵνα σταυρωθῇ. [16]Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστιν πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν, [17]καὶ ἐνδιδύσκουσιν αὐτὸν πορφύραν καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον. [18]καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν Χαῖρε βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων, [19]καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. [20]καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. καὶ ἄγουσιν αὐτόν, ἵνα σταυρώσουσιν αὐτόν. [21]καὶ

1. *βουλόμενος . . . ποιῆσαι om D* *τω οχλω το ικανον ποιησαι (ποιειν B) ABcς, ποιησαι το ικανον τω οχλω C* **2.** *και παρεδωκεν* (et trad. illis c, *παρεδωκε δε B*) *τον ιησουν φραγελλωσας* (flagellis caesum) *ABcς, τον δε ιησουν φλαγελλωσας (φραγελλωσας corr) παρεδωκεν D* *ινα στη D* **3.** *οἱ δὲ στρατιῶται*] milites ergo acceptum iesum c *εσω της αυλης ABς, εις την αυλην corr C, εσω εις την αυλην D,* in atrium c **3.4.** quod est praetorii *d*, praetorii c **4.** *συγκαλουσιν (συνκαλ. A) ABς,* convocaverunt cd, *καλουσιν D* *ὅλην om c* *καὶ alterum om C* *ενδιδυσκουσιν BC, ενδυδισκουσιν D, ενδυουσιν Aς,* induerunt *d*, vestierunt c **5.** *περιτιθεασιν ABς, επιτιθεασιν D,* inposuerunt cd *πλέξαντες om Dcd* **5.6.** *ἀκάνθινον στέφανον*] factam spineam coronam c, coronam factam de spinis *d* **6.** *ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι*] salutabant c *αὐτὸν*] *αυτον και λεγειν C?,* eum dicentes c *βασιλευ BDς, ο βασιλευς AC* **7.** *αυτου την κεφαλην καλαμω ABς, αυτον καλαμω εις την κεφαλην D,* illum de arundine in caput c **8.** *και τιθεντες . . . αυτω ABPcυς, om D* **8.9.** *ενεπεξαν αυτω A, om D* **10.** *αυτου BCcdυ, τα ιδια APς, om D* *αγουσιν A,* duxerunt cd, *εξαγουσιν BDPς* *αὐτὸν prius om c* *ἵνα . . . αὐτόν om B* *σταυρωσουσιν ACDP, σταυρώσωσιν ς,* cruci figerent cd *αὐτόν alterum om D*

facere, dimisit illis Barabban, et tradidit Iesum flagellis caesum ut cruci figeretur. [16](207,4) milites autem duxerunt eum intro in atrium praetorii, et conuocant totam cohortem, [17]et induunt eum purpuram (purpura) et inponunt (impon.) ei plectentes spineam coronam. [18]et coeperunt salutare eum Aue (Haue *L*, Habe) rex Iudaeorum, [19]et percutiebant caput eius harundine et conspuebant eum et ponentes genua (genu) adorabant eum. [20](208,6) et postquam inluserunt ei, exuerunt illum purpuram (purpura) et induerunt eum (illum) uestimentis suis. et educunt (ducunt) illum, ut cruci figerent eum. [21](209,1)

*ἀγγαρεύουσιν παράγοντά τινα Σίμωνα Κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπὸ
ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυ-
ρὸν αὐτοῦ,* [22]*καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστιν με-
θερμηνευόμενον κρανίου τόπος.* [23]*καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνι-
σμένον οἶνον· ὃ δὲ οὐκ ἔλαβεν.* [24]*καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν διαμερί-
ζονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτά, τίς τί ἄρῃ.*
[25]*ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.* [26]*καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ
τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη, Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.* [27]*Καὶ
σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐω-*

1. *ανγαρευουσιν D*, angariaverunt *d*, apprehenderunt *c* *παραγοντα τινα σιμωνα κυρηναιον* (*κηρυναιον A*) *ABPυς*, *τον σιμωνα παραγοντα τον κυρηνεον D*, quemdam cyrenaeum transeuntem cui nomen erat simon *c* qui veniebat *c* *απο BD*, *απ APς*, de *cdv* 2. *αχρου A*, villa *dv et add* sua *c* 2.3. erat autem pater rufi et alexandri et fecerunt illum portare crucem eius *c* 3. *φερουσιν ABPς*, *αγουσιν D*, perduxerunt *d*, duxerunt *c* *αὐτὸν om c* *επι ADPς*, *επι τον B*, in *cv* *τοπον γολγοθα D*, golgotha *c* *εστιν μεθερμηνευομενον* (*-μενος AB*) *ABDPυς*, interpretatur *c* 4. dederunt *c* *πιειν APς*, *πειν D*, bibere *cv*, *om B* 4.5. murram cum vino *d* 5. *ο δε APς*, *ος δε B* = *και Dcv* *σταυρωσαντες ADPυς*, cruci fixerunt (adf. *d*) *cd*, *σταυρουσιν B* *αὐτὸν*] *add και Bc* *διαμεριζονται ABCD et P?*, *διεμέριζον ς*, diviserunt *cdv* 6. *ἐπ' αὐτά om c* *τίς τί ἄρῃ om D* 7. *ωρα τριτη* (*γ̄ D*) *BDPcυς*, *τριτη ωρα AC* *ἐσταύρωσαν*] *εφυλασσον D* *καὶ ἦν ἡ*] *ην δε D*, erat autem *d* 7.8. inscriptio causae *c*, causa criminis *d* 8. *ἐπιγεγραμμένη*] inscriptio *d*, *om c* *ο ABPυς*, *ουτος εστιν ο D*, iesus *c* *βασιλεύς D* 9. *σταυρουσιν APυς*, *εσταυρωσαν Bd et ante σὺν αὐτῷ c*, *σταυρουνται D* *·β·* *λησται pr D* a dextris nomine zoathan *c*, ad dextram *d* a sinistris *cv*

et angariauerunt praetereuntem quendam (quempiam) Simonem Cyrenaeum (-neum *L*, Cyrineum) uenientem de uilla, patrem Alexandri et Rufi, ut tolleret crucem eius, [22](210,1) et perducunt illum in Golgotha [locum], quod est interpraetatum caluariae locus. [23](211,4) et dabant ei bibere murratum uinum, et non accepit. [24](212,1) et cruci figentes eum diuiserunt uestimenta eius, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. [25](213,10) erat autem hora tertia, et cruci fixerunt eum. [26](214,1) et erat titulus causae eius inscriptus (inscribt.) Rex Iudaeorum. [27](215,1) et cum eo cruci figunt duos (duo *L*) latrones,

νόμων αὐτοῦ. [28] καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. [29] καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες Οὐὰ ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ οἰκοδομῶν τρισὶν ἡμέραις, [30] σῶσον σεαυτὸν καταβὰς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. [31] ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι, [32] ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς Ἰσραήλ. καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ. καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι σὺν αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. [33] Καὶ γενομένης ὥρας ἕκτης σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. [34] καὶ τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ

1. αὐτοῦ] nomine chammatha *c*, *om D* 1. 2. *και επληρωθη ... ελογισθη Pυς Euseb canon, om ABCD* 2. *και οι παραγοντες D*, praetereuntes autem *c* 3. *αὐτῶν om D* *οὐὰ om d* qui destrues *c* 4. *οικοδομων BD, post ημεραις APυς*, reaedificas illud *c* *τρισιν ABCDc, εν τρισιν Pdυς* salvum te fac *c* *καταβας BDυ, και καταβα (καταβηθι P) APcdς* 4. 5. de cruce *cdυ* 5. *ομοιως ACPυ, ομοιως δε Bς, om Dc* *καὶ οἱ ἀρχιερεῖς*] et scribae cum principibus sacerdotum *c* *εμπεζοντες εις αλληλους D*, inridentes alterutrum *d*, irridentes eum *c* 6. *μετὰ τῶν γραμματέων om c* salvos fecit alios *Hilar* 233 6. 7. *ἑαυτὸν ... χριστὸς*] te ipsum salvum fac si christus es *c* salvum facere non potest *Hil* 7. *ισραηλ BD, του ισραηλ APς*, istrahel *d* 7. 8. de cruce *cυ* 8. *ἵνα ἴδωμεν om c* *πιστεύσωμεν*] credimus *c* *αυτω DPc, εν αυτω corr C, om ABCς* 8. 9. *καὶ οἱ ... αὐτῷ*] et qui simul cum eo adfixi (cruci fixi *c*) erant *cd* 9. *συν αυτω B, αυτω Aς, om D* *αὐτόν om d* *και γενομενης ωρας BDυ*, et cum hora esset *c*, et facta est ora *d*, *γενομενης δε ωρας APς* *ἕκτης*] .ϛ̅. *D* 10. *ἐφ'*] super *c*, per *dυ* *ολης της γης D* *ενατης ABCP*, ·θ̅· *D*, *ἐννάτης ς* *τη ενατη (εννατη B) ωρα BDc, τη ωρα τη ενατη (ἐννάτῃ ς) APdυς*

unum a dextris et alium a sinistris [eius]. [28](216,8) et inpleta (impl., adimpl.) est scriptura (scribt.) quae dicit Et cum iniquis reputatus (repotatus) est. [29](217,6) et praetereuntes blasphemabant eum, mouentes capita sua et dicentes Va (Vah, Vua) qui destruit (destruet) templum [dei] et in tribus diebus aedificat! [30]saluum fac temet ipsum descendens de cruce. [31](218,2) similiter et summi sacerdotes ludentes ad alterutrum cum scribis dicebant Alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere, [32]Christus rex Israhel. descendat nunc de cruce, ut (et *F*) uideamus et credamus [ei *F*]. (219,2) et qui cum eo cruci fixi erant conuiciabantur ei. [33](220,2) et facta hora sexta tenebrae factae sunt per totam terram usque in horam nonam. [34](221,6) et

ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων Ἐλωΐ ἐλωΐ λεμὰ σαβαχθανί; ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον Ὁ θεός μου ὁ θεός μου, εἰς τί ἐγκατέλιπές με; 35καί τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον Ἰδοὺ Ἠλίαν φωνεῖ· 36δραμὼν δὲ εἷς γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθεὶς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν, λέγων Ἄφετε ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας καθελεῖν αὐτόν. 37ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν. 38καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπ᾽ ἄνωθεν ἕως κάτω. 39ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι

2.3. *με ἐγκατέλιπες;*

1. *εφωνησεν* **D** *ὁ ἰησοῦς* **om D** *λεγων* **ADPcς**, **om B** *ηλει ηλει* **D**, heli heli **cd** *λεμα* **Cc**, *λιμα* **AP**, *λαμα* **BDd**, *λαμμᾶ* **ς** *σαβαχθανί* **ς**, *σαβαχ....* **P**, sabacthani **c**, *σιβακθανει* **A**, *ζαβαφθανει* **B**, *ζαφθανει* **D**, zapthani **d** **2.** quod est interpretatum hoc est **c** *ο θεος μου* (**om A**) *ο θεος μου* **ADPcς Iren 38**, *ο θεος μου* **B** *εἰς τί*] ut quid **c Iren** **2. 3.** *εγκατελιπες με* **Bυ**, *με εγκατελιπες* (*ενκ.* **AP**) **A et P?dς**, *ωνιδισας* (exprobrasti **c**) *με* **Dc** **3.** quidam de **c** *παρεστηκοτων* **P?ς**, *παρεστωτων* **D**, *εκει εστηκοτων* **A**, *εστηκοτων* **B**, circumstantibus **c** *ἀκούσαντες*] audientes **d**, audiebant eum et **c**, **om C** dicebant **c**, dixerunt **d** *ιδου* **APς**, *ιδε* **B**, *οτι* **C**, **om Dc** **4.** *φωνι ουτος* **Dc** *δραμων δε* **ABυς**, *και δραμων* **D**, et accurrens **c**, et adcurrit **d** *εἷς* **ADcυς**, *τις* **B**, **add** *και* **ADυς** *γεμισας σπογγον* **ABcυς**, *πλησας σφογγον* **D**, plena spongia **d** **4.5.** *περιθεις* (**add** *τε* **Aυς**, imposuit ... et **c**) *καλαμω εποτιζεν αυτον λεγων* **ABcυς**, *επιθεις καλαμω* **D**, et potum dabat ei dicens **d** **5.** *ἄφετε*] *αφες* (sine) **Dcd** **6.** *καθελεῖν*] et deponit **d** emittens **c** **7.** *εις ·β· μερη* **Dc** *απ* **BD**, *απο* **Aς** **8.** qui stabat contra eum quod **c**, *ο παρεστηκως εκι* (ibi) **Dd**

hora nona exclamauit Iesus uoce magna dicens Heloi heloi lema (lama, leba) sabachtani (sabacthani **L**, sabactani, sabathani), quod est interpraetatum (interpret.) Deus meus, deus meus, ut quid dereliquisti me? 35et quidam de circum stantibus audientes dicebant Ecce Heliam uocat. 36(222,2) currens autem unus et inplens (implens) spongiam (spungiam) aceto circumponensque calamo potum dabat ei, dicens Sinite uideamus si ueniat Helias ad deponendum eum. 37(223,1) Iesus autem emissa uoce magna expirauit (exsp.). 38(224,2) et uelum templi scissum est in duo a sursum (sorsum) usque deorsum. 39(225,2) uidens autem centurio qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expi-

οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν Ἀληθῶς οὗτος ὁ ἄνθρωπος υἱὸς ἦν θεοῦ.

[40] *Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆτος μήτηρ καὶ Σαλώμη,* [41] *αἳ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.* [42] *Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευή, ὅ ἐστιν πρὸς σάββατον,* [43] *ἐλθὼν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτής, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθεν πρὸς Πιλᾶτον καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.* [44] *ὁ δὲ Πιλᾶτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη*

1. *ουτως* **AD**, *ουτω* **Bς** *κραξας* **Aς**, clamans cv, *αυτον κραξαντα* (exclamasse) *και* **Dd**, *om* **B** expirasse **d** *ειπεν om* **Dd** vere dei filius erat iste *Hilar* **132** *ουτος ο ανθρωπος* **BDc**, *ο ανθρωπος ουτος* **Avς** 1.2. *υιος ην θεου* **Acς**, *υιος θεου ην* **Bv**, *θεου υιος ην* **D** 3. *καὶ*] multae c *θεωροῦσαι*] audientes c *ἦν om* **B** 4. *και μαρια* (*μαριαμ* **BC**) *η μαγδαληνη* **ABς**, *μαρια μαγδ.* **Dc** *η ιακωβου* **C**, *η του ιακ.* **ABς**, *ιακ.* **D**, iacobi c *καὶ ultimum*] *και η* **B** 5. *ιωσητος* **BD**, *ιωση* **Aς**, ioseph cdv *μητηρ και* **ABDς**, et mater c *αι* **Bcd**, *και* **ACv**, *αι και* **Dς** cum essent c sequebatur **d** 6. *και διηκονουν αυτω* **ABcς**, *om* **CD** *ἄλλαι*] *ετεραι* **A** 6.7. quae simul cum ipso ascenderant ierosolymis c 7. *ἤδη om* c *επει* **BDς**, *επειδη* **A**, quod c, quae d *ἦν*] est c 8. *ὅ ἐστιν om* c *προς σαββατον* **AB**; *πριν σαββατον* **D**, *προσάββατον* **ς**, ante sabbatum d, sabbati c *ελθων* **ABC**, *ηλθεν* **Dcdvς** *ὁ om* **D** *αριμαθαιας* **ABς**, *αριμαθιας* **Dcv** 9. dives decurio cd *ος ην και αυτος* **Dc** 10. *τολμήσας*] hic (*om* d) constanter cd *εισηλθεν* **ABcς**, *ηλθεν* **D** *προς τον* **B** 11. *ετησατο pr* **D**, petit d *πτωμα* **D** (corpus d) *εθαυμασεν* **ABς** = *εθαυμαζεν* **Dcv**

rasset (exsp.), ait Vere homo hic filius dei erat. [40] (226,6) erant autem et mulieres de longe aspicientes; inter quas [erat (et *L*)] Maria Magdalenae (-ne *F*) et Maria Iacobi minoris et Ioseph mater et Salomae [mater filiorum Zebedaei *F*], [41] et cum esset in Galilaea, sequebantur eum et ministrabant ei, et aliae multae quae simul ascenderant cum eo (c. eo asc.) Hierosolyma (-mam *al*, -mis *F*). [42] (227,1) et cum iam sero esset factum, quia erat parasceue, quod est ante sabbatum, [43] uenit Ioseph [ab *om* *L*] Arimathia, nobilis decurio, qui et ipse erat expectans regnum dei, et audacter (audaciter) intro iuit (iit) ad Pilatum et petiit (petit) corpus Iesu. [44] Pilatus autem mira-

[8]*καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχεν γὰρ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις. καὶ οὐδενὶ εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ.*

[9]*Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, παρ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια.* [10]*ἐκείνη δὲ πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν καὶ κλαίουσιν.* [11]*κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς ἠπίστησαν.* [12]*μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν.* [13]*κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.* [14]*ὕστερον δὲ ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισεν τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν οὐκ ἐπίστευσαν.* [15]*καὶ εἶπεν αὐτοῖς*

1, *καὶ*] at illae c   *ἐξελθουσαι ABCD, add ταχὺ ς*, exeuntes c   de monumento c   *ειχεν AD, ειχε Bς*, invaserat *cv*   *γαρ BDcv, δε Aς*   *τρομος ABς, φοβος D*, timor c   2. *ἔκστασις*] pavor c   *ἶπαν pr D, ειπαν corr D*, dicebant c   3. *ἀναστὰς et cetera usque ad finem libri ACDcvς Iren, om B et Euseb canon*   surgens autem iesus mane c   *εφανη πρωτον Acvς, εφανερωσεν πρωτοις D*   *μαριαμ C*   4. *τῇ om D*   *παρ CD, αφ Aς*, de *cv*   *ἑπτὰ*] ·ζ· *D*   *δε Cc, om ADvς*   5. *πορευθεῖσα*] praecurrens c   *τοῖς*] *αυτοις τοις D*   eis qui cum ipso erant c   5.6. *πενθουσι και κλαιουσι D, add* eis c   6. *κακεινοι Avς, κὰκεινοι D, εκεινοι C*, at illi c   audito c   7. *ἠπίστησαν*] *και ουκ επιστευσαν αυτη (αυτω pr) κὰι D*   *δὲ om c*   *ἐφανερώθη*] apparuit *ante* duobus c   8. *ἑτέρᾳ*] alia c   *ἀπελθόντες*] euntes c   9. *ἐκείνοις*] ipsis c   10. *δε ADc, om vς*   11. *σκληροκαρδίαν*] *add* eorum c   12. resurrexisse c   *εκ νεκρων AC, om Dcvς*   dicit c   *αὐτοῖς*] *προς αυτους D*

bitis, sicut dixit uobis. [8](233,2) at illae exeuntes fugerunt de monumento: inuaserat enim eas tremor et pauor. et nemini quicquam dixerunt: timebant enim. [9]surgens autem mane prima sabbati apparuit primo Mariae Magdalenae (-ne), de qua eiecerat septem (VII *F*) daemonia. [10]illa uadens (uidens) nuntiauit his qui cum eo fuerant (erant), lugentibus et flentibus. [11]et illi audientes quia uiueret et uisus esset ab ea, non crediderunt [ei *F*]. [12]post haec autem duobus ex eis ambulantibus ostensus est in alia effigie (effigiae), euntibus in uillam (uilla). [13]et illi euntes nuntiauerunt ceteris (caet.): nec illis crediderunt. [14]nouissime recumbentibus illis undecim apparuit, et exprobrauit incredulitatem eorum (illorum) et duritiam cordis, quia is (his) qui uiderant eum resurrexisse non crediderant (-runt). [15]et dixit eis

Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. [16]ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. [17]σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασιν παρακολουθήσει ταῦτα. ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν, γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς, [18]ὄφεις ἀροῦσιν· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ καλῶς ἕξουσιν. [19]ὁ μὲν οὖν κύριος Ἰησοῦς μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήμφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ· [20]ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

1. *πορευθέντες*] ite c in universum orbem c *ἅπαντα om D* *και κηρυξατε Dc* *παση Avς*, universae c 2. qui autem crediderit c 3. *τοῖς πιστεύσασιν*] credentes c 3.4. *παρακολουθησει ταυτα AC = ταῦτα παρακολουθήσει cvς* 5. *καιναῖς*] *add και εν ταις χερσιν C* 6. *αυτους βλαψη (βλάψει ς) ACvς* = nocebit illos c 7. se habebunt c In fine evangelii ait Marcus Et quidem dominus etc *Iren* 188 *ο μεν ουν (om C) κυριος ACς*, et dominus quidem *cv* *ιησους Cc Iren, om Aς* postquam locutus est *c Iren* *ανελημφθη A, ἀνελήφθη ς* 8. in caelis (caelos *Iren*) et sedet *c Iren* *εκ δεξιων Aς, εν δεξια C,* ad dexteram *c Iren* 9. *ἐξελθόντες*] profecti c 10. prosequentibus c *σημειων Acvς, add αμην Ccv* *ευαγγελιον κατα μαρκον A, κατα μαρκον B*

Euntes in mundum uniuersum praedicate euangelium omni creaturae. [16]qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit, qui uero non crediderit condemnabitur. [17]signa autem eos qui crediderint haec sequentur. in nomine meo daemonia (daemones) eicient, linguis loquentur nouis (nobis *pr F*), [18]serpentes tollent: etsi mortiferum quid biberint, non eos nocebit: super (supra) aegros (aegrotos' *F*, egrotos *L*) manus inponent (inp.), et bene habebunt. [19]et dominus quidem [Iesus], postquam locutus est eis, adsumptus est in caelum et sedit a dextris dei: [20]illi autem profecti praedicauerunt ubique, domino cooperante et sermonem (sermone) confirmante sequentibus signis. [amen.]

Explicit euangelium secundum Marcum.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

Ἐπειδή περ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, 2 καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, 3 ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, 4 ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

5 Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά, καὶ γυνὴ αὐτῷ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. 6 ἦσαν

8. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ

ευαγγελιον (ευαγγελ *D*, *om B*) κατα (κατ *D*) λουκαν *ABD*, τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον *ς*, incipit evangelium secundum lucan (lucanum *a*) *abd*, sanctum iesu christi evangelium secundum lucam *c*
1. *Orig* 3,932 1.2. διηγησιν ... πραγματων *ABDPς* = narrationem rerum (rer. narrat. *c*) quae in nobis completae sunt *bc*
2. καθως *ABPς Origen* 4,315*a*, sicut *bcd*, quemadmodum *Iren* 202, καθ α *D* παρεδωσαν *A* 3. αὐτόπται] ipsi (*om d*) viderunt *bcd*, contemplatores *Iren* 202, speculatores *idem* 227 fuerunt *bcd Iren* τοῦ λόγου] sermonibus *c* εδοξε *DPς*, εδοξεν *A*
4. κἀμοὶ] *add* et spirituo saucto *b* 5.6. ut cognoscas eorum verborum (sermonum *a*) de quibus eruditus es veritatem *abc* 5. ὧν] των *pr D* 7. ἐγένετο] fuit *bc* του *ADPς*, *om B*
8. zaccharias *b* avia *b* γυνη αυτω *BCDc*, η γυνη αυτου *APbς* 9. τὸ *om A* ελισαβετ *APdς*, ελεισαβετ *B semper*, ελεισαβεθ *Dc*, elisabel *b* *Orig* 3,934

[EVANGELIVM] SECVNDVM LVCAN (LVCAM).

1 (1,10) Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem quae in nobis conpletae (compl.) sunt rerum, 2 sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi uiderunt (uiderant *F*) et ministri fuerunt sermonis, 3 uisum est et mihi, adsecuto (assec. *F*) a principio omnibus (omnia *L*?) diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile (Theofyle *F*), 4 ut cognoscas eorum uerborum de quibus eruditus es ueritatem. 5 Fuit in diebus Herodis regis Iudaeae (Iudae *F*) sacerdos quidam nomine Zaccharias (Zachar.) de uice Abia (Auia *F*), et uxor illi de filiabus Aaron, et nomen eius Elisabeth (-bet *L*). 6 erant au-

δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. 7 καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν Ἐλισάβετ στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. 8 ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, 9 κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, 10 καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. 11 ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. 12 καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδών, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ᾽ αὐτόν. 13 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς

1. *ενωπιον ADPς*, in conspectu *d*, *εναντιον BC*, ante *bc Iren* 185 deum *c Iren*, dominum *b* 2. domini *ac Iren*, dei *b* ἄμεμπτοι] sine querela (quaerella *b*) *bc Iren* 3. *ην ελεισαβετ* (*ελισαβεθ Dc*, elisabed *d*, elisabel *b*) *BDbcd*, *η ελισαβετ ην APς* 4. *ησαν ABPς* = *ante προβεβηκοτες D*, *post προβ. bc* 4.5. cum sacerdotio fungeretur (*add* zacharias *c*, *add* zacch. *b*) *bc Iren* 185 5. in ordinem *b*, ex ordine *c* *Hil* 368 *εναντι BDPς*, *εναντιον AC*, ante *bc Iren*, in conspectu *d* θεοῦ] dominum deum *c* 6. *ελαχε D*, *ελαχεν A*, forte (sorte *c Iren*) exiit *bc Iren*, forte accidit *d* *του* (*το C*) *θυμιασαι ABCDPς*, sacrificare *d*, ut incensum poneret *abc Iren*, *add* ei *c*, *add* et venit uti sacrificaret *Iren* intrans *Iren*, intrantem *d* 7. *κυριου ABPbcς Iren*, *θεου CD* *ην του λαου* (*του λαου ην AD*) *προσευχομενον εξω ABDPvς* = foris (*om b*) orabat *bc* 8. *κυρίου om b* 9. a dextris *bc* 9.10. *εταραχθη ζαχαριας ιδων ABDPς* = videns zacharias turbatus est *bc* 10. φόβος] *βοφος P* *ειπεν δε ABPvς* = *και ειπεν* (ait) *Dbc* 11. *αγγελος ABDPvς* = *add* domini (*om b*) dicens *bc* ne timeas *bc*, ne timueris *d* zach. *b* *διοτι ABDbς Orig* 1,220[c] 3,570[a], quoniam ecce *ac* *εισηκουσθη AB Daς Orig*, *post σου bc* *η δεησεις AD*

tem iusti ambo (a. i.) ante deum, incedentes (incid. *pr F*) in omnibus mandatis et iustificationibus domini sine querela (querella *LV*, querilla *F*). 7 et non erat illis filius, eo quod esset Elisabeth (Hel.) sterilis (sterelis *L*) et ambo processissent in diebus suis. 8 factum est autem cum sacerdotio fungeretur [Zaccharias] in ordine uicis suae ante deum, 9 secundum consuetudinem sacerdotii sorte exiit ut incensum poneret ingressus in templum domini, 10 et omnis multitudo erat populi orans foris hora incensi. 11 apparuit autem illi angelus domini stans a dextris altaris incensi. 12 et Zaccharias (Zach.) turbatus est uidens, et timor inruit super eum. 13 ait autem ad illum angelus Ne timeas, Zaccharia (Zach.), quoniam exaudita est deprecatio (depraec.

σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην, [14]καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται. [15]ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, [16]καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν. [17]καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. [18]καὶ εἶπεν Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις

1. elisabet *a*, elisabeth *c*, *ελισαβεδ Dd*, elisabel *b* *υιον σοι ABς Orig* 1,220[c] 3,570[a] 4,112[b] = tibi filium *abcd*, *υιον D* 2. *ιωανην D*, iohanen *d*, iohannes *c* *χαρα σοι ABahcς*, *σοι χαρα D* *αγαλλιασεις A* 3. *ἐπὶ*] in *abc* *γενεσει ABCD*, natiuitate *abc*, *γεννήσει ς* *μέγας*] *Orig* 3,936, *μεγαρ pr D* coram *bc*, in conspectu *ad Iren* 185 4. *του BDς*, *om AC* 4.5. *καὶ οἶνον . . . μητρὸς αὐτοῦ om Iren* 4. sicera *a*, siceram *bc Orig* 3,571[c] 936 5. *ἔτι om b* in utero *c* 5.6. *τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ πολλοὺς Orig* 3,570[c], multos filios istrahel *b* 6. istrahel *ad* ad dominum *abc Iren* 7. *προσελευσεται C* ante *bc*, in conspectu *a Iren* *ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει*] *Origen* 3,469[a] 570[d] 571[cd] 4,112[be] *ηλιου ADς Origen*, *ηλεια B*, eliae *c Iren*, heliae *abd* 8.9. *ἐπιστρέψαι . . . δικαίων om Iren* 8. ut (*om Hil*) conuertat *bc Hilar* 141, ad conuertenda *a* ad filios *a Hilar*, in filios *bc* incredibiles *abc*, non consentientes *d* *εν φρονησει ABDς Orig* 4,112[b], ad prudentiam *abc* 9. *κυριω BDς Orig* 4,82[b] 112[b], *τω κυριω A* dixit *bc*, ait *a* 10. zacch. *b* *κατα τι γνωσομαι τουτο ABDς Orig* 4,118[d] = unde hoc sciam *abc* 11. *ειμι πρεσβυτης ABDcς Orig*, senex sum *ab* *προβεβηκυῖα D*, processior *b*, processit *ac*

F) tua, et uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, et uocabis nomen eius Iohannem, [14]et erit gaudium tibi et exultatio, et multi in natiuitate eius gaudebunt. [15]erit enim magnus coram domino, et uinum ēt siceram (sicera *FL*) non bibet, et spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suae, [16]et multos filiorum Israhel conuertet (-uertit *F*) ad dominum deum ipsorum. [17]et ipse praecedet (-dit) ante illum in spiritu et uirtute Heliae, ut conuertat corda patrum in filios, et incredibiles ad prudentiam iustorum, parare domino plebem perfectam. [18]et dixit Zaccharias (Zach.) ad angelum Vnde hoc sciam? ego enim sum senex, et uxor [mea] processit in diebus suis. [19]et respondens

αὐτῆς. [19]καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ Ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. [20]καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. [21]καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. [22]ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς. καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενεν κωφός. [23]καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. [24]μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα [25]ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν

2. *ο παρεστηκως ABς, ο παρεστως D* in conspectu dei *a*, ante dominum *bc* missus sum *ac*, missum *b* ad te loqui *c* **3.** *ευαγγελισασθαι* (veni nuntiare *a*) *σοι ταυτα ABDaς*, haec tibi evangelizare *bc* **4.** *δυναμενος ABDς Orig* 4,118[d], poteris *abc* *αχρι ης ημερας ABς Orig*, *αχρι ημερας ης D*, usque in diem quo *abcd* fiant haec *ad*, haec fiant *bc* *ἀνθ' ὧν*] quia *d*, quoniam *a*, propter hoc quia (quod c) *bc* **5.** *πλησθησονται D Origenes* **5.6.** in (om *a*) tempore suo *abcd* **6.** *προσδοκων ABς, προσδεχομενος D* zacchariam *b* **7.** *εν* (*επι D*) *τω χρονιζειν αυτον* (*αυτον post ναω B*) *εν τω ναω ABDς*, quod tardaret ipse in templo *c*, eo quod tardaret in templo *bd*, quod moram faceret in templo *a* *εδυνατο A et pr B, ηδυνατο Dς* **9.** *Orig* 3,937 *διεμενεν ABdς = διεμεινεν Dabc* **10.** dies sacerdotii *a* *αὐτοῦ*] *add τοτε D* **11.** *και μετα τας ημερας ταυτας D* **12.** *ελισαβεδ Dd*, elisabeth c, elisabel *b* occultabat *ab*, celabat c, abscondebat *d* *Orig* 3,938 **13.** *ὅτι*] quid *ab* *ουτως* (*οὕτω ς*) *μοι ABDacς*, mihi sic *b* *κυριος CD, ο κυριος ABς* *ἐπεῖδεν*] *εφειδεν D*

angelus dixit ei Ego sum Gabrihel qui adsto ante deum, et missus sum [loqui *om F*] ad te et haec tibi euangelizare. [20]et ecce eris tacens et non poteris loqui [quo *pr F*] usque in diem quo haec fiant, pro eo quod non credidisti uerbis meis, quae inplebuntur (impl.) in tempore suo. [21]et erat plebs expectans (exsp.) Zacchariam (Zach.), et mirabantur quod tardaret ipse in templo. [22]egressus autem non poterat loqui ad illos. et cognouerunt quod uisionem uidisset in templo: et ipse erat inhuens illis, et permansit mutus. [23]et factum est (facti sunt *L*) ut impleti (inpl.) sunt dies officii eius, abiit in domum suam. [24]post hos autem dies concepit Elisabeth uxor eius, et occultabat se mensibus quinque, dicens [25]quia sic mihi fecit (f. m.) [do-

ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις. [26]*Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ*
ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλι-
λαίας ᾗ ὄνομα Ναζαρέθ, [27]*πρὸς παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ*
ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυείδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μα-
ριάμ. [28]*καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπεν Χαῖρε, κεχαρι-*
τωμένη· ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. [29]*ἡ δὲ*
ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο ποταπὸς
εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. [30]*καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ Μὴ φοβοῦ,*

8. *πρὸς αὐτήν*

1. *το ονιδος* **A**, *ονειδος* **D** *εν δε τω μηνι τω εκτω* **ABd***υς*, *εν δε τω εκτω μηνι* **D** = eodem (in ipso *Irenaeus*) autem tempore *abc* *Iren* 185 2. *ἀπεστάλη*] missus et *b* *υπο* **AD***ς*, *απο* **B** deo *a* *Iren*, domino *bc* *της γαλειλαιας* **B**, *γαλιλαιαν* **D** 3. *ᾗ ὄνομα ναζαρέθ om* **D** *ναζαρεθ* **C***bcς*, *ναζαραθ* **A**, *ναζαρετ* **B** ad virgine maria *b* *εμνηστευμενην* **AB**, *μεμν. ς*, *μεμνησμενην* **D** 4. *ονομα prius* **ABD***ς*, nomen erat *bcd* *οἴκου*] *add και πατριας* **C** maria *abcd* 5. *εισελθων corr pr* **A**, *ελθων pr* **A** *ο αγγελος om* **B** *προς αυτην ειπεν* **ABD***cς*, evangelizavit eam et dixit illi *b*, ben...... eam d..... *a* *χαιρε καιχαριτωμενη* **A**, ave (habe *a*) gratia plena *ac*, *om b* 6. *εὐλογ. σὺ ἐν γυν. om* **B** 6.7. *η δε ιδουσα* **A***ς*, ipsa autem ut vidit *a et add* eum *b*, quae cum vidisset *c*, *η* (*ην pr* **D**?, illa *d*) *δε* **BD***d* 7. *διεταραχθη επι* (in) *τω λογω αυτου* **A***cυς*, mota est in introitu eius *ab*, *επι τω λογω διεταραχθη* (*εταραχθη* **D**) **BD**, *διεταραχθη* **C** *διελογιζετο εν εαυτη* **D**, erat cogitans *ab* 7.8. *ποταπος* (*ποδαπος αν* **D**, qualis *cd*) *ειη* (sit *d*) *ο ασπασμος ουτος* (ista salutatio *c*) **ABD***cς*, quod sic benedixisset eam *ab* 8. dixit *Cypr* 289, ait *bc* *ο αγγελος αυτη* (*προς αυτην* **C** *Cypr*) **AB***cς* *Cypr*, *αυτη ο αγγελος* (*add* domini *b*) **D***b* ne timeas *abcd* *Cypr*, noli timere *Iren* 185

minus] in diebus quibus respexit auferre obprobrium (oppr. *F*) meum inter homines. [26]in mense autem sexto missus est angelus Gabrihel a deo in ciuitatem Galilaeae (-leae *F*) cui nomen Nazareth, [27]ad uirginem desponsatam (disp. *F*) uiro cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, et nomen uirginis Maria (Mariam *F*). [28]et ingressus angelus ad eam dixit Aue (Haue *L*, Habe *F*), gratia plena: dominus tecum, benedicta tu in mulieribus (inter mulieres, inter mulieribus). [29]quae cum audisset (uidisset *F*) turbata est in sermone eius, et cogitabat qualis esset ista salutatio. [30]et ait angelus ei Ne timeas, Maria: in-

Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. [31]καὶ ἰδοὺ συλλήμψῃ ἐν γαστρί, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. [32]οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυεὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, [33]καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. [34]εἶπεν δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; [35]καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι, διὸ καὶ τὸ γεννώμενον [ἐκ σοῦ] ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. [36]καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενίς σου καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ

1. *μαρια D* *συνλημψη D, συλλήψῃ ς Orig* 4,433^d 2. *καὶ τέξῃ υἱόν om Orig* 3. *Iren* 185 205 *Cypr* 289 4. *ὁ θεὸς om a* regnavit *a* 5. super domum *Cypr*, in domo (domum *a*) *abc Iren* 185 in saecula *a Cypr*, in aeternum *bc Iren* 6. *ειπεν δε ABbcς, και ειπεν* (ait *a*) *Da* *μαριαμ* (*μαρια cd et pr D*) *προς τον αγγελον ABDcdς*, illi (*om b*) maria *ab* 6.7. *πῶς ἔσται . . . γινώσκω*] ecce ancilla dómini contingat mihi secundum verbum tuum *b* 7. *εσται ABDaς*, fiet *c*, *add μοι corr B* *επι AD* non novi virum *a* respondens *ab Cyprian* 289, respondit *c* 8. et dixit *c* *επελευσεται ABDς Orig* 3,129*f* 463^a 4,113^a, superveniet *ac Cypr Hilar* 801, supervenit *b*, adveniet *Iren* 216 in te *abc Iren Cypr Hilar* *δυναμεις B* 9. inumbravit *ab* *διο και BDς et corr A, διοτι και pr A*, ideoque (*add* et *c*) *abc*, quapropter *Iren Cypr*, et *Hil* 138 201 quod nascitur *c*, quod nascetur *ab Iren Cypr Hil* *εκ σου Cac Iren Cypr et ante* nascetur *Hil, om ABDbς* sanctus *b* 10. *ελισαβετ ABadς, ελισαβεθ Dc*, elisabel *b* *συγγενις A, συνγενις D, συγγενης Bς* 11. *συνειληφυια ADς, συνειληφεν* (concepit) *Babcd* *γηρει ABCD, γήρᾳ ς* *μην BDς, ο μην A* sextus est *ac*, est sextus *b*

uenisti enim gratiam apud deum. [31]ecce concipies in utero, et paries filium, et uocabis nomen eius Iesum. [32]hic erit magnus et filius altissimi uocabitur, et dabit illi dominus [deus *om L*] sedem Dauid patris eius, [33]et regnabit in domo Iacob in aeternum, et regni eius non erit finis. [34]dixit autem Maria ad angelum Quomodo fiet istud, quoniam uirum non cognosco? [35]et respondens angelus dixit ei (dixit ei ang.) Spiritus sanctus superueniet in te, et uirtus altissimi obumbrabit tibi, ideoque et quod nascetur [ex te] sanctum uocabitur filius dei. [36]et ecce Elisabeth cognata tua et ipsa concepit (concaepit) filium in senectute (senecta) sua, et hic mensis est sextus illi quae

τῇ καλουμένῃ στείρᾳ, [37]ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα. [38]εἶπεν δὲ Μαριάμ Ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. [39]ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα, [40]καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. [41]καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἡ Ἐλισάβετ, ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ [42]καὶ ἀνεφώνησεν φωνῇ μεγάλῃ καὶ εἶπεν Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. [43]καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με; [44]ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ

1. *παρὰ τοῦ θεοῦ* 2. *Μαρία*

1. est (om *b*) impossibile *abc*, est difficile *d* *παρα τω θεω* (apud deum *a*, deo *bc*) *παν ρημα Aabcς*, *παρα του θεου παν ρημα B*, *παν ρημα παρα του θεου* (apud deum) *Dd* 2. 3. *εἶπεν δὲ ... ῥῆμά σου* om *b* 2. *ειπεν δε ABcς*, *και ειπεν Da* *μαριαμ ABς*, *μαρια CD* ancilla tua domine *Iren* 219 3. *απηλθεν ABς*, discessit *bc*, recessit *d*, *απεσταλη D* *αναστασα* (exurgens) *δε BDbcς*, *και αναστασα A* *μαρια D* 4. *ημαιραις D* abiit *bc*, et abiit *a* *εἰς τὴν ὀρεινὴν*] *Orig* 4,149[c], in montanam *ad*, in montana *bc* 5. in civitatem *ac*, in civitate *b* iudae *c*, iudeae *b* 6. elisabet *d*, *ελισαβεθ Dc*, elisabel *b* *ἐγένετο γὰρ Orig* 4,148[d] 7. *η ελισαβετ* (-bet *d*, -beth *c Cypr*, *-βεδ D*) *BDbc Orig Cypr* 288, *ante τον ασπασμον Aς* 7. 8. *εσκιρτησεν εν τη κοιλια της ελισαβεδ* (-bet *d*) *το βρεφος αυτης Dd* 8. *ελισαβεδ D*, -bet *d*, *om Cypr* *ανεφωνησεν ABDς Origenes* 4,149[ab], *ανεβοησε C* 9. *φωνη ADς Origenes* 4,149, voce *abc Cypr*, *κραυγη B Orig* 4,148 149[b] et dixit *Cypr*, et ait *a*, dicens *bc* *Orig* 3,979[d] 4,149[c] 10. *ὁ καρπὸς*] *Iren* 217, *om Cypr* *μοι τουτο ABDς* = hoc mihi *bc et add* contingit *Cypr* 11. *με ADς*, *εμε B*

uocatur sterilis (sterelis *L*); [37]quia non erit inpossibile (imp.) apud deum omne uerbum. [38]dixit autem Maria Ecce ancilla domini: fiat mihi secundum uerbum tuum. et discessit ab illa angelus. [39]exurgens (exs.) autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione in ciuitatem Iuda, [40]et intrauit in domum Zacchariae (Zach.) et salutauit Elisabeth. [41]et factum est ut audiuit salutationem Mariae Elisabeth, exultauit infans in utero eius, et repleta est spiritu sancto Elisabeth [42]et exclamauit uoce magna et dixit Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus uentris tui. [43]et unde hoc mihi ut ueniat mater domini mei ad me? [44]ecce enim ut facta est uox salutationis

φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιά-
σει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. 45 καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα ὅτι
ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. 46 καὶ εἶπεν
Μαριάμ Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον, 47 καὶ ἠγαλλίασεν τὸ
πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου, 48 ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν
ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν
με πᾶσαι αἱ γενεαί, 49 ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός. καὶ
ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, 50 καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς
φοβουμένοις αὐτόν. 51 ἐποίησεν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρ-
πισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. 52 καθεῖλεν δυνάστας
ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσεν ταπεινούς, 53 πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν
καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν κενούς. 54 ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παι-
δὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους, 55 καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέ-

1. σου *om Orig* $4,82^{d2}$ *Orig* 4,38 in auribus meis *bc* **2.** το βρεφος *BDbcς Orig, ante* εν αγαλλιασει *A* μακαρια *ABDbς Orig* $3,980^{d}$, beata es *ac* **3.** εσται τελιωσις *A*, erit consummatio *a*, perficientur *bc* τοις λελαλημενοις αυτη *ABDς Origen* = ea quae dicta sunt tibi *bc*, eorum quae tibi dicta sunt *a* ait *abc* **4.** μαρια *Dcd*, elisabet (-bel *b*) *ab* **4** *seqq. Orig* 3,941 **5.** επι *ABς*, εν *Dabc Iren* 185 235 salutari *abc Iren* quia *ab*, qui *c* ἐπὶ] κυριος επι *D*, *om abc* **6.** ἀπὸ τοῦ νῦν] a modo *d*, ex hoc *bc* **7.** μεγαλα *BD*, magna *bc*, μεγαλεια *Aς*, *add* ο θεος *D* **8.** sanctum *bcd*, *add* est *a* απο γενεας εις γενεαν *A in fine psalterii* γενεας *ABDς et corr C*, γενεαν *C*, saecula *abc* γενεων *ADς*, saeculorum (*add* saecula *a*) *abc*, και γενεας *BCdv* **9.** κράτος] potentiam suam *c* βραχηονι *D* **10.** mente cordis *c*, mente corde *b*, mente et corda *a* **11.** απο θρονων *AB Dς* = de sede *abc* **12.** suscepit *abc*, assumpsit enim *Iren* 185 istrahel *ab* **13.** misericordiae *ab*, *add* suae *c*

tuae in auribus meis, exultauit in gaudio infans in utero meo. 45 et
beata quae credidit (credidisti), quoniam perficientur ea quae dicta
sunt ei (tibi) a domino. 46 et ait Maria Magnificat anima mea domi-
num, 47 et exultauit spiritus meus in deo salutari meo, 48 quia respe-
xit [in] humilitatem ancillae suae. ecce enim ex hoc beatam me di-
cent omnes generationes, 49 quia fecit mihi magna qui potens est, et
sanctum nomen eius, 50 et misericordia eius in progenies et progenies
timentibus eum. 51 fecit potentiam (-tia *F*) in brachio suo, dispersit
superbos mente cordis sui. 52 deposuit potentes de sede et exaltauit
humiles, 53 [esurientes impleuit bonis et diuites dimisit inanes (inanis
pr F).] 54 suscepit Israhel puerum suum, memorari misericordiae [suae
om FL], 55 sicut locutus est ad patres nostros, Abraham et semini

ρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. [56]*Ἔμεινεν δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡς μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.* [57]*τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν.* [58]*καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ.* [59]*καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν.* [60]*καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης.* [61]*καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐκ τῆς συγγενείας σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ.* [62]*ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτό.* [63]*καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων Ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ.*

1. *εις τον αιωνα ABDς, εως αιωνος C et A in psalterio,* in aeternum *a Iren,* in saecula *bc* 2. *μαρια D* cum ea *ab, om c* *ως B, ωσει Aς,* quasi *c, om Dab* 3. in domum suam magnificans dominum *c,* domi *b* *ελισαβετ ABDdς,* elisabeth *c,* elisabel *b* 3.4. *του τεκειν αυτην ABDς (Orig* 3,942), pariendi *c,* gignendi *b* 4.5. *και συνγενεις D* 5. cum illa *ac,* in illa *b* 6. *ἐν om D* *τη ημερα τη ογδοη BCDbc, τη ογδοη ημερα Aς et a?* *ηλθαν D* 6.7. venerunt circumcidere *ac,* ut venirent et circumciderent *b* puerum *abc,* infantem *d* *εκαλουν ABDcς,* vocaverunt *b* *επι* (in) *τω ονοματι ABDbς,* nomine *c* 9. *κληθησεται ABabcς, add το ονομα αυτου CD* *ιωανης Dd,* iohannes *ante* vocabitur *c* *ειπαν D* *οτι ABDvς = om abcd* 10. *εκ της συγγενειας ABC = εν τῇ (τι D) συγγενείᾳ (συνγενεα D) Dabcς* *τω ονοματι τουτω ABaς,* hoc nomine *bc, το ονομα τὸυτο Dd* 11. autem *bc,* etiam *a* *το τι αν θελοι ABς, ο τιο αν θελοι D,* quem vellet *abc,* quid vult *d* *αυτο BD, αυτον Aabcdς* 12. *αιτησας ABDvς Origen* 4,118[e] = accepto *a,* accepit ... et *bc* *πινακιδιον ABς Orig, πινακιδα D,* pugillarem *a?bc,* tabulam *d* *λεγων ιωαννης ABbcς Orig, ιωανης D* *εστιν ABDbcς Orig* 4,118[e], *εσται C Orig* 4,86[a] *τὸ om Orig* *αὐτοῦ] Orig* 4,118, *αὐτῷ idem* 4,86

eius in saecula. [56]mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, et reuersa est in domum suam. [57]Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, et peperit filium. [58]et audierunt uicini et cognati eius quia magnificauit dominus misericordiam suam cum illa, et congratulabantur ei. [59]et factum est in die octauo, uenerunt circumcidere puerum, et uocabant (uocant *L*) eum nomine patris eius (sui) Zacchariam (Zach.). [60]et respondens mater eius dixit Nequaquam, sed uocabitur Iohannes. [61]et dixerunt ad illam quia nemo est in cognatione [tua *om F*] qui uocetur hoc nomine. [62]innuebant autem patri eius quem uellet uocari eum. [63]et postulans pugillarem (pugilar. *L*)

καὶ ἐθαύμασαν πάντες. [64]*ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα*
καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. [65]*καὶ ἐγένετο*
ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ
τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, [66]*καὶ ἔθεντο*
πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες Τί ἄρα τὸ
παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ γὰρ χεὶρ κυρίου ἦν μετ᾽ αὐτοῦ. [67]*καὶ*
Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου καὶ ἐπροφή-
τευσεν λέγων [68]*Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέ-*
ψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ [69]*καὶ ἤγειρεν κέρας*

1. 2. *και εθαυμασαν παντες ανεωχθη δε το στομα αυτου παραχρημα και η γλωσσα αυτου* (*αὐτοῦ om C*) *ABς et interiectis quibusdam suis Origenes* 4,118[e], et mirati sunt omnes continuo autem resolutum et apertum est os et lingua eius c, *και παραχρημα ελυθη η γλωσσα αυτου και εθαυμασαν παντες* (*πάντες ἐθαύμασαν b*) *ανεωχθη δε το στομα αυτου Dab* 2. *εγενετο δε A* 3. *επι παντας φοβος ABaς Orig* 4,114[a], *φοβος μεγας επι παντας Dbc* *τους περιοικουντας αυτους* (*αυτον D*) *ABD Orig*, qui circum illos habitabant *a*, vicinos eorum (eius *d*) *bcd* *εν ολη* (universa *b*, omni *a*, tota *d*) *τη ορεινη* (*ορινη A*) *ABDabdς Orig* 4,114, universam montanam *c* 4. *ἰουδαίας*] *add* et *bc* *παντα τα ρηρηματα ταυτα ABDvς Origenes* = omnia haec verba *a*, h. o. v. *b*, h. v. o. *c* 5. *οι ακουσαντες* (audierunt *d*) *ABabcdvς*, *οι ακουοντες CD* *εν ταις καρδιαις D* 5. 6. quidnam puer iste erit *a*, quid utique (putas *c*) erit puer iste (infans hic *d*) *bcd* 6. *και γαρ BCDbcv*, *και Aς* *ην ABCcς et a?*, est *post* cum illo *b*, *om D* 7. *ὁ πατὴρ αὐτοῦ om b Cypr* 288 *επροφητευσεν AC*, *προεφ. Bς*, prophetavit *a Cyprian*, prophetabat *bc*, *ειπεν D* 8. *λεγων om D* benedictus est *c* *κυριος ABDς Iren* 186 *Cypr*, *om abc* istrahel *ab* quia *ab*, qui *c Cypr* *επισκεψατο A*, prospexit *Cypr* 9. *καὶ ἐποίησεν om Cypr* populo suo *a Iren Cypr*, plebis suae *bc* 9 *seq.* nobis cornu salutis *Cypr*

scripsit (scribsit *F*) dicens Iohannes est nomen eius. et mirati sunt uniuersi. [64]apertum est autem ilico (illico) os eius et lingua eius, et loquebatur bene dicens deum. [65]et factus est timor super omnes uicinos eorum, et super omnia montana Iudaeae (Iudeae *F*) diuulgabantur omnia uerba haec, [66]et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes Quid (Quis), putas, puer iste erit? etenim manus domini erat cum illo. [67]et Zaccharias (Zach.) pater eius impletus est spiritu sancto et prophetauit dicens [68]Benedictus [dominus] deus Israhel, quia (quoniam) uisitauit et fecit redemptionem (redemtion. *F*) plebis (plebi) suae [69]et erexit cornum (cornu) salutis nobis in domo

σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δαυεὶδ παιδὸς αὐτοῦ, [70]*καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων, τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ,* [71]*σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς,* [72]*ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ,* [73]*ὅρκον ὃν ὤμοσεν πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν* [74]*ἀφόβως ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν [ἡμῶν] ῥυσθέντας λατρεύειν αὐτῷ* [75]*ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας ἡμῶν.* [76]*καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ,* [77]*τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέ-*

8. *πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν.*

1. *Iren* 205 *εν BCD, εν τω Aς* in domum *c* davit *d* *παιδος BD, του παιδος Aς*, pueri *abc Iren* 186 *Cypr* 2. *των* prius *om D* *των* (*om B*) *απ αιωνος προφητων αυτου ABvς* = *προφητων αυτου* (suorum proph. *b*) *των απ αιωνος* (qui a saeculo sunt *a Iren*, q. ab aevo s. *b*) *Dab Iren* 186, prophetarum suorum qui a principio sunt et prophetarum eius *c* 2. 3. *σωτηριαν εξ* (*εκ χειρος D*) *ABDvς Iren*, et liberavit nos ab *bc* 3. *εκ χειρος om D* 3. 4. qui oderunt nos *d Iren*, qui nos oderunt *abc* 4. facere *ad*, ad faciendum *bc Iren* *καὶ om D* memorari *a?b*, memoratus est *c* 6. *του δουναι ABDς*, dare *a*, daturam se *bc*, uti det *Iren* *ἀφόβως*] ut (*om Iren*) sine timore *abc Iren* de manus *b* *εχθρων B, εκθρων D, των εχρων A, τῶν ἐχθρῶν ς* *ημων ADabcς, om B Iren* 7. liberatos (ereptos *Iren*) servire *a Iren*, erepti serviamus *bc* in sanctitate *bc Iren*, in castitate *a* in conspectu *a Iren*, coram *bc* 8. *πασας τας ημερας ADας Iren, πασαις ταις ημεραις Bbcv* *ημων AB CDabcv Iren, τῆς ζωῆς ἡμῶν-ς* *και συ Aabcς Iren, και συ δε BCDd* 9. *προ προσωπου ADabcvς Iren, ενωπιον B* 10. ad dandam *abc Iren* salutaris *Iren* *τῷ λαῷ*] populi *d* in remissionem *abc Iren*

Dauid pueri sui, [70]sicut locutus est per os sanctorum [tuorum *pr F*] qui a saeculo sunt prophetarum eius, [71]salutem ex inimicis nostris et de manu omnium qui oderunt nos, [72]ad faciendam misericordiam cum patribus nostris et memorari testamenti sui sancti, [73]ius iurandum (iusiurandi) quod iurauit ad Abraham (Habr.) patrem nostrum, daturum se nobis [74]ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi [75]in sanctitate et iustitia coram ipso omnibus diebus nostris. [76]et tu puer propheta altissimi uocaberis (uocaueris *F*): praeibis (praehibis *F*) enim ante faciem domini parare uias eius, [77]ad dandam scientiam salutis plebi (plebis) eius in remissione (-onem)

σει ἁμαρτιῶν αὐτῶν [78]*διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους* [79]*ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.* [80]*Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.*

[1]*Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.* [2]*αὕτη ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρίνου.* [3]*καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν.* [4]*ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρὰθ*

1. *αυτων BDabcς Iren, ημων AC* per viscera *abc Iren* 313 in quibus *abc Iren* 313, in qua *idem* 185 2. *επεσκεψατο AD abcvς Iren* 313, conspexit *idem* 185, *επισκεψεται B* *ἐπιφᾶναι*] *add φως D,* inluminare *abc*, et apparuit *Iren* 185 2. 3. iis qui (his qui *c Iren*, i *a*) in tenebris (*add* sunt *c*) et in (*om a*) umbra mortis sedent (sedebant *Iren*, sedentes *a*, sedentibus *c*) ad dirigendos (et direxit *Iren*) *abc Iren* 4. *ηυξανετο pr D* in spiritu *ab* 5. in desertis *ac*, in deserto *b* *αναδειξεως αυτου ABDavς*, progressionis suae *c*, suum *b* 6. istrahel *abd* 7. *δε om A* in diebus illis *b*, in illis diebus *ac* 8. *αγουστου C* ut describeretur *c*, ut profiteretur *ab* universus orbis terrarum (terrae *c*) *bc*, per universum orbem *a* 9. *απογραφη* (*η απογρ. Aς*, professio) *πρωτη εγενετο ABbcς, εγενετο απογρ. πρωτη D,* (pri)ma fac(ta est) profess(io) *a* a praeside *a?bc* *κυρεινου Babc, κηρυνιου A, κυρηνιου Ddς* 10. profi..ri unus....que *a*, ut profiterentur singuli *bc* *εαυτου BD,* suam *abc*, *ιδιαν ACς* *πολιν ABabcvς, πατριδα D, χωραν pr C?* 11. *ναζαραθ AC, ναζαρετ Baς, ναζαρεθ Dbc,* nazared *d*

peccatorum eorum (meor. *pr F*, nostrorum *al*) [78]per uiscera misericordiae dei nostri, in quibus uisitauit nos oriens ex alto, [79]inluminare his qui in tenebris et [in] umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in uiam (uia) pacis. [80]puer autem crescebat et confortabatur spiritu, et erat in desertis (deserto) usque in diem ostensionis suae ad Israhel. [1]factum est autem in diebus illis, exiit (exiuit *L*) edictum a Caesare Augusto, ut describeretur uniuersus orbis. [2]haec descriptio prima facta est [a] praeside Syriae Cyrino. [3]et ibant omnes ut profiterentur, singuli in suam ciuitatem. [4]ascendit autem et Ioseph a Galilaea de ciuitate Nazareth in Iudaeam [in] ciuitatem Dauid quae

εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυεὶδ ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυείδ, [5]ἀπογράφεσθαι σὺν Μαριὰμ τῇ ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὔσῃ ἐγκύῳ. [6]Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, [7]καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. [8]καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. [9]καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. [10]καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν με-

1. *εις την ιουδαιαν ABbς*, in iudaea *c*, *εις γην ιουδα* (iudeam *a*) *Da* bethlem *ab* 1.2. *δια το ειναι . . . δαυειδ post* 3. *ενκυω D* 2. *πατριᾶς*] patria *ab*, familia *c* *απογραφεσθαι AD*, *απογραψασθαι Bς*, profiteri *a*, ut profiteretur *bc* *συμ A μαρια D*, *om c* 3. *τη εμνηστευμενη* (*μεμνηστ. corr B et ς*) *αυτω* (*add γυναικι Aς*) *ουση εγκυω* (*ενκυω AD*) *ABDς* = uxore sua pregnante *abc* 3.4. *εγενετο δε εν τω ειναι αυτους εκει* (cum essent ibi *c*, cum ibi essent *a*, cum esset ibi *b*) *ABabcς*, *ως δε παρεγεινοντο D* 4. *ἐπλήσθησαν*] *ετελεσθησαν D* 5. *αυτης ABDaς*, *om bc* 6. et posuit (conlocavit *a*) eum (*om b*) *abc* *εν ABD*, *ἐν τῇ ς* = non erat locus *ac*, locus non erat *b* 7. *και ποιμενες ABcς*, *ποιμενες δε Dab* *τη χωρα τη αυτη ABυς*, *τη χωρα* (*χαρα pr D*, regione *d*) *ταυτη* (illa *d*) *Dd* = illa regione *abc* *ἀγραυλοῦντες*] *Orig* 2,818*b*, vigilantes *abc*, cantantes *d* 8. *Iren* 186 9. *ιδου om B* *επεστη αυτοις AB DPς*, stetit super (iuxta *b*, circa *c*) illos *abc* *δοξαν pr A κυριου alterum ABPaς*, dei *c*, *om Db* 10. *φοβον μεγαν ADPς*, timore magno *abc*, *σφοδρα B* 11. *ὁ ἄγγελος om b* *μὴ φοβεῖσθε*] *Orig* 4,15*a*, ne timueritis *Cypr* 288 *γὰρ om P* 11 *seq. χαρὰν . . . λαῷ om Cypr*

uocatur Bethleem (Bethlem), eo quod esset de domo et familia Dauid, [5]ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore praegnante (pregn. *F*, praegnate *L*) (sibi, cum esset in utero habens). [6](2,5) factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret, [7]et peperit filium suum primo genitum, et pannis eum inuoluit et reclinauit (posuit) eum [in] praesepio (praesipio *L*), quia non erat eis (ei) locus in diuersorio. [8](3,10) et pastores erant in regione eadem uigilantes et custodientes uigilias noctis supra (super) gregem suum. [9]et ecce angelus domini stetit iuxta illos et claritas dei circumfulsit illos, et timuerunt timore magno. [10]et dixit illis angelus Nolite timere: ecce

γάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, 11 ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σω-
τήρ, ὅς ἐστιν χριστὸς κύριος, ἐν πόλει Δαυείδ. 12 καὶ τοῦτο ὑμῖν
τὸ σημεῖον· εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον [καὶ] κείμενον ἐν
φάτνῃ. 13 καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς
οὐρανίου, αἰνούντων τὸν θεὸν καὶ λεγόντων 14 Δόξα ἐν ὑψίστοις
θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας. 15 καὶ ἐγένετο ὡς
ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, [καὶ οἱ ἄνθρω-
ποι] οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλεὲμ

8. ἐλάλουν

1. ἔσται] *add* και *D* ὑμῖν] *Orig* 4,15, ἡμῖν *idem* 2,616*f* hodie vobis *Iren* 186 2. ὅς ἐστιν χριστὸς] *Orig* 4,15, *om idem* 2,616 κύριος] iesus *d Cypr* τοῦτο] huius hoc *ab* 3. το *ADPς*, *om B* σημειον εστω *D*, signum istut *a* ευρησεται *A* και κειμενον *BPbc*, κειμενον *Aας*, *om D* εν *ABDP*, ἐν τῇ *ς* 4. εξεφνης *A* συν τω αγγελω πληθος *ABDPcς*, multitudo cum angelo *d*, multitudo *b*, cum illis angelorum multitudo *a* στρατειας *D* 5. ουρανιου *ABDPacς Iren* 186, caelestium *b*, ουρανου *d et pr D* αἰνοῦντες *cd Orig* 4,15^a, αιτουντων *pr D*. διὸ καὶ οἱ ἀγραυλοῦντες ποιμένες οὐκ ἤκουσαν ἀγγέλων ψαλλόντων ἀλλ' ἀνυμνούντων καὶ λεγόντων Δόξα *etc Orig* 2,818^b dicentium *abd*, dicentes c ὑψίστοις] *Orig* 1,374^d 2,714^b 818^b 4,15^b, altissimis *bc Iren* 187, excelsis *a Iren* 186, altis *d*, caelis *Hilar* 802 6. super terram *a*, in terra *b Iren Hilar et post* pax *c* εν ανθρωποις *ABDPdς Orig* 1,374^d 2,714^b 4,15^b = hominibus *abc Iren* 186 *Hil* ευδοκιας *AD*, bonae voluntatis *abc Iren Hil*, consolationis *d*, ευδοκια *BPς Orig* 7. ἀπῆλθον] abierunt *a*, discessit bc ἀπ' αὐτῶν εἰς] ....n *a* οι αγγελοι *ABPας*, *ante* απ αυτων *D*, angelus *ante* in caelum *bc* και οι ανθρωποι *ADPς*, et illi c, *om Bab* 8. ειπον *ADPcς*, ελαλουν *Bab* ἀλλήλους] *add* et dixerunt *ab* διέλθωμεν δὴ] transeamus *bc*, pertr. *a* ἕως] *add* εις *P* bethlem *a*

enim euangelizo uobis gaudium magnum, quod erit omni populo,
11 quia natus est uobis hodie (hoc die *F*) saluator (h. s. u.), qui est
Christus dominus, in ciuitate Dauid. 12 et hoc uobis signum: inuenie-
tis infantem pannis inuolutum et positum in praesepio. 13 et subito
facta est cum angelo multitudo militiae caelestis laudantium deum (do-
minum) et dicentium 14 Gloria in altissimis (excelsis) deo, et in terra
pax [in] hominibus bonae uoluntatis. 15 et factum est ut discesserunt
ab eis angeli in caelum, pastores loquebantur ad inuicem Transea-
mus usque [in] Bethleem (Bethlem) et uideamus hoc uerbum quod

καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. [16]καὶ ἦλθον σπεύσαντες καὶ ἀνεῦρον τήν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ· [17]ἰδόντες δὲ ἐγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. [18]καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς· [19]ἡ δὲ Μαρία πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. [20]καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

[21]Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτόν, καὶ

1. *ιδωμεν ABDabcvς*, *ειδομεν P* ≐ hoc verbum *abc* *γεγονως pr D* ὃ] quod sic *b*, sicut *ac* 2. *ανευραν B*, *ευρον D* *τε om Dabc* *μαριαν D* 3. *ιδοντες* (*ειδ. P et pr D*) *δε AB DPς*, videntes autem et *a*, et *bc* *εγνωρισαν BD*, *διεγνωρισαν APς*, cognoverunt *abc* 4. *τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς*] quod dictum est illis *bc*, quod eis dictum erat *a*, quod factum est ad eos *d* *τούτου om Da* 5. *οι ακουοντες* (audiebant) *εθαυμαζον* (mirati sunt) *Dd* 5.6. *περὶ τῶν . . . πρὸς αὐτοὺς*] de his quae dicta erant (sunt *d*) a (*om d*) pastoribus ad ipsos *bcd*, de iis quae ad eos locuti sunt pastores *a* 6. *μαρια BD*, *μαριαμ APς* *παντα συνετηρει ABς* = *συνετηρει παντα Dabc* 7. *ταυτα om B* *συνβαλλουσα D* *υπεστρεψαν ABDP*, *ἐπέστρ. ς*, reversi sunt *abc*, revertebantur post pastores *Iren* 187 8. *καὶ αἰνοῦντες om Iren* *θεὸν*] dominum *c* in omnibus *abc Iren* 9. *οἷς*] quibus *d* *ιδον A et pr D* *ἐλαλήθη*] dicta sunt *abc*, et narratum est *Iren* 10. *επλησθησαν* (impleti sunt) *ABaς*, *συνετελεσθησαν* (consummati sunt) *Dbcd* *αι ημεραι αι D* *του περιτεμειν αυτον AB*, ut eum circumciderent *a*, ut circumcideretur *bc*, *του περιτεμειν το παιδιον Dς* *και alterum ABς* = *om Dabc*

factum est, quod [fecit] dominus [et] ostendit nobis. [16]et uenerunt festinantes et inuenerunt Mariam et Ioseph et infantem positum in praesepio. [17]uidentes autem cognouerunt (cogitauerunt) de uerbo quod dictum erat (est) illis de puero hoc. [18]et omnes qui audierunt (-rint) mirati sunt, et de his quae dicta erant a pastoribus ad ipsos: [19]Maria autem conseruabat omnia uerba haec conferens in corde suo. [20]et reuersi sunt pastores, glorificantes et laudantes deum in omnibus quae audierant et uiderant sicut dictum est ad illos. [21]et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur, uocatum est nomen eius

ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλλημφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

22 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, κατὰ τὸν νόμον Μωυσέως ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, 23 καθὼς γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ κυρίου ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται, 24 καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νόμῳ κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. 25 καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἰερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα Συμεών, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ. καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν, 26 καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύμα-

8. ἄνθρωπος ἦν

1. εκληθη ABabcς, ονομασθη D, nominatum est d iesum ab 1. 2. priusquam conciperetur in utero (in ut. conc. bc) abc 2. συλλημφθηναι A, συνλημφθ. D τῇ κοιλίᾳ] κοιλια μητρος D 3. αι om B 3. 4. αὐτῶν ... μωυσέως om Iren 187 3. αυτων AB = αυτου D, αὐτῆς ς, eius abc 4. μωϋσεως BDabc, μωσεως Aς ἀνήγαγον] duxerunt a, tulerunt bc, imposuerunt Iren ierusalem c παραστῆσαι] ut sisterent (offerrent a) eum abc, adstare Iren, adsistere d 5. τω om D εν τω BD, εν Aς Iren 16 6. τω (om D) κυριω ABDabς, domini Iren 187, dei c 7. hostias a κατὰ τὸ] secundum quod ab Iren, sicut c εν τω BD, εν Aς 7. 8. par turturum vel (aut c) ac, par turtures et b 8. νεοσσοὺς] νοσσους B, nidos d ιδου om D ην ανθρωπος ADacς, ανθρ. ην Bb 9. cui nomen a, add erat bc συμεων (symaeon b) ADabcς, σιμεων B hic homo c 10. εὐλαβής] timoratus (add erat b) abc istrahel abd 10. 11. ην αγιον AB = αγιον ην Dabcς 11. super eum a, in ipso bc και ην αυτω κεχρηματισμενον (responsum) ABaς, κεχρηματισμενος δε ην D, responsum autem accepit (acceperat c) bc (Iren 205), responsum autem fuerat super eum d

Iesus, quod uocatum est ab angelo prius quam in utero conciperetur. 22 et postquam impleti (inpl. F) sunt dies purgationis eius, secundum legem Moysi (Mosi F) tulerunt illum in Hierusalem, ut sisterent eum domino, 23 sicut scriptum est in lege domini quia omne masculinum adaperiens uuluam sanctum domino uocabitur, 24 et ut darent hostiam secundum quod dictum (scriptum) est [in lege] [domini], par turturum aut duos pullos columbarum. 25 Et ecce homo erat (e. h.) in Hierusalem, cui nomen Symeon, et homo iste iustus et timoratus, expectans consolationem Israhel. et spiritus sanctus erat in eo, 26 et responsum acceperat (accaep.) a (ab L) spiritu sancto, non uisurum

τος τοῦ ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου.
[27]καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς
γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμέ-
νον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, [28]καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκά-
λας [αὐτοῦ], καὶ εὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν [29]Νῦν ἀπολύεις τὸν
δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, [30]ὅτι εἶδον οἱ
ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, [31]ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον
πάντων τῶν λαῶν, [32]φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ
σου Ἰσραήλ. [33]καὶ ἦν ὁ Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες

1. *μὴ ἰδεῖν*] non visurum se (eum *a, om b*) *abc Iren* *πριν η* (*αν B*) *ιδη* (*ειδη corr D*, videat *d*, videret *a*) *ABDadς*, nisi prius videret *bc Iren* domini *a*, dominum *bc*, iesum *Iren* 2. et hic venit *c* in templum *a*, in templo *bc* *εν τω εισαγαγειν* (*εισαγειν A*) *ABDς*, cum inducerent (ducerent *c*) *abcd* 2.3. parentes *a*, parentes eius *post* iesum *bc* 3. ut facerent *bc et add* de illo *a* *ηθισμενον A, εθος D* 4. *περὶ αὐτοῦ*] pro eo *bc, om a* *εις τας αγκαλας* (*ανκ. D*) *ABDς Orig* 4,209c, in manus *c Iren* 40, in manibus *b Hil* 59, manibus *Iren* 205, in amplexum *a* 5. *αυτου ADcς Iren* 40, *om Bab, add* accepit christum *Iren* *ηυλογησεν D*, bene dixit *abc Iren* 187 205, gratias egit *Iren* 40 *ειπεν ABDbcς Iren* 40 205, ait *a Iren* 187 dimittis *ac Iren* 187 205 235 *Cypr* 230 321, remittis *Iren* 40, dimittes *b*, dimitte *Hil* 59 6. *κατὰ τὸ ῥῆμά σου*] *Origen* 4,209c, *om Iren* 187 235 7. *τὸ σωτήριόν*] *Origen* 2,616*f* 4,209c, salutare *ac Iren Cypr Hilar*, salutarem *b* 7.8. secundum omnium faciem *a*, ante faciem omnium *bc Iren* 187 205, in facie omnium *Hil* 235, in conspectu universorum *Hil* 59 8. ad (in *Hil*) revelationem *bc Iren Hil*, revelatione *a* *εθνων ABacς Iren* 187 205 *Hil* 59, oculorum *b Iren* 235, *om D* gloria plebi *c* 9. *σου om c Iren* 235 israhel *a*, *ιστραηλ Db* *ο* (*om ς*) *ιωσηφ Aabcς Hilar* 612, *ο πατηρ αυτου BDv* (*Origenes* 3,951c) *αυτου Aabcς Hilar, om BDv*

se mortem nisi prius uideret Christum domini. [27]et uenit in spiritu in templum, et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, [28]et ipse accepit eum in ulnas suas (in manibus suis), et bene dixit deum (eum) et dixit [29]Nunc dimittis seruum tuum, domine, secundum uerbum tuum in pace, [30]quia uiderunt oculi mei salutare tuum, [31]quod parasti ante faciem omnium populorum, [32]lumen ad reuelationem gentium et gloriam plebis tuae Israhel. [33]et erat pater eius et mater mirantes super his quae dice-

ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. [34]καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. [35]καὶ σοῦ [δὲ] αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. [36]καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουήλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ, αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα μετὰ ἀνδρὸς ἔτη ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, [37]καὶ αὕτη χήρα ἕως ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. [38]καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ θεῷ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχο-

11. *τῷ κυρίῳ*

1. super (in *a*) his quae dicebantur *abc* symeon *a*, symaeon *b*, simeon *c* 2. ait *a* *μαριαν D* 3. *αναστασιν ABabς Orig* 4,396[c], *εις αναστασιν Dc* *πολλῶν*] *πολλῶν ἐθνῶν τῶν Orig* istrahel *bd* *Orig* 2,612[c] quod contradicetur (-dicitur *a*) *abc* 4. *δε ADaς Origenes* 2,622[b], et *c*, *om Bb* pertransiet *bc*, pertransiit *a* gladius pertransibit *Hil* 261 5. *αν αποκαλυφθωσιν ABς*, *ανακαλυφθωσιν D*, revelentur *abc Hil* *εκ ABvς* = *om Dabc Hil* *ἦν om Db* 6. aseri *a* *αὕτη*] *και αυτη* (haec) *Dd* processerat *abcd* 7. et (quae *a*) vixerat *abc* *μετα ανδρος ετη* (annis) *επτα Ba*, *ετη επτα μετα ανδρος AD*, *ἔτη* (annis *c*) *μετὰ ἀνδρὸς* (*add* suo) *ἑπτὰ bcς* 8. *εως AB*, *ὡς ς* = *om Dabc* *πδ D* 9. *ἀφίστατο*] discedebat *bc Hil* 62, reced. *d Cypr* 215, descendebat *a* *απο Aς*, a *Hil*, de *abcd Cypr*, *om BD* *ἱεροῦ*] *ναου D* in ieiuniis *a* *δεησεσι D*, *δεησεσιν* obsecrationibus *cv Hil*, orationibus *a Cypr*, observat. *b* 10. die ac nocte *Hil* *ημερα A* *αυτη τη* (*τη αυτη B*, *αὕτη αὐτῇ τῇ bvς*) *ωρα επιστασα* (stans *b*) *ABDbvς*, haec stans ipsa hora *a*, haec ipsa orans *c*, in ipsa hora instans *d* 11. *θεω BD*, deum .... *a*, *κυριω Abcς*

bantur de illo. [34]et bene dixit illis (illos) Symeon et dixit ad Mariam matrem eius Ecce positus est hic in ruinam et resurrectionem multorum [in] Israhel et in signum cui contradicetur. [35]et tuam ipsius animam pertransibit (pertransiet) gladius, ut reuelentur ex multis cordibus cogitationes. [36]et erat Anna prophetissa, filia Fanuel (Phanuel, -uhel), de tribu Aser: haec processerat in diebus multis (suis) et uixerat cum uiro suo annis septem a uirginitate sua, [37]et haec uidua usque ad annos octoginta quattuor, quae non discedebat de templo, ieiuniis et obsecrationibus seruiens nocte ac die. [38]et haec ipsa hora superueniens confitebatur domino et loquebatur de illo omnibus qui

μένοις λύτρωσιν Ἱερουσαλήμ. 39 καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέτ. 40 τὸ δὲ παιδίον ηὔξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

41 Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. 42 καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβαινόντων αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς, 43 καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ὑπέμεινεν Ἰησοῦς

4. σοφίᾳ,

1. ιερουσαλημ *Bbc Iren* 187, εν ιερουσαλημ *ADdς*, istrahel *a* 1.2. ἅπαντα . . . νόμον] omn.. quem . . . . . . dum legem *a* 2. πολιν *BD*, την πολιν *Aς et corr D* εαυτων *ABD*, αὑτῶν *ς* 3. ναζαρετ *Ba*, ναζαρεθ *Dbcς*, -ρατ *A*, -red *d*, *add* καθως ερεθη (*corr* ερηθη) δια του προφητου οτι ναζωραιος κληθησεται *Da* παιδίον] *add* ιησους *D* ηὔξανεν και εκραταιουτο *Bbc et add* πνευματι *Aς*, εκραταιουτο και ηυξανε (ηυξανετο *pr D*) *Da* πληρουμενον *ABDaς*, et implebatur *bc* 4. σοφιας *ADς*, σοφια *B*, sapientia *bc*, in sap. *a* επ (super) αυτο *ABaς*, εν αυτω *D*, cum eo *bcd* 5. και επορευοντο *ABabcς*, επορ. δε και *D* οι γονεις αυτου *ABDυς* = ioseph et maria (*add* mater eius *c*) *abc* κατα ετος *D*, per omnes annos *abc*, secundum tempus d 6. τη εορτη (die sollemni) *ABaς*, εν τη εορτη *D*, in diem (omni die *c*) sollemni *bc* εγενετο (*add* iesus *c*) ετων *ABcυς*, εγενετο (facti essent *b*, essent *a*) αυτω ετη *Dab* ·ιβ· *D* 6.7. αναβαινοντων (ἀναβάντων *ς*) αυτων *ABυς* = et ascendissent (*add* parentes eius *c*, ascenderunt *a*) *abc*, ανεβησαν οι γονεις αυτου·εχοντες αυτον *D* 7. εις ιεροσολυμα (hierusolima *b*, ierusalem *c*) *Aabcς*, *om BD* εορτης *ABbς*, *add* των αζυμων *Dac* 7.8. και τελειωσαντων (τελεσαντων *D*) τας ημερας *ABDς*, consummatisque diebus *bc*, et cum consummassent dies *a* 8. cum redirent *bc*, revertentibus illis *a* απεμεινεν *D*

expectabant (exsp.) redemptionem (redemt. *L*) Hierusalem. 39 et [ut *om F*] perfecerunt omnia secundum legem domini, reuersi sunt in Galilaeam in ciuitatem suam Nazareth. 40 puer autem crescebat et confortabatur [aetate] plenus sapientia, et gratia dei erat in illo. 41 et ibant parentes eius per omnes annos in Hierusalem in die sollemni paschae. 42 et cum factus fuisset (esset) annorum duodecim (XII *F*), ascendentibus illis [in] Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi, 43 consummatisque diebus cum redirent, remansit puer Iesus in

ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. [44]νομί-
σαντες δὲ αὐτὸν εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνε-
ζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν καὶ τοῖς γνωστοῖς, [45]καὶ μὴ εὑρόν-
τες [αὐτὸν] ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀναζητοῦντες αὐτόν. [46]καὶ
ἐγένετο μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον
ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα
αὐτούς· [47]ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει
καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. [48]καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ
εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως;
ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. [49]καὶ εἶπεν πρὸς

1. ἔγνω Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. 4. ζητοῦντες

1. ο παις *ABbς*, *ante* ιησους *Dc*, *om a* εγνωσαν οι γονεις (γονις *D*) *BDa*, εγνω ιωσηφ και η μητηρ *Abcς* 1.2. νομισαντες δε *ABvς*, arbitrati enim *a*, και νομισαντες *D*, existimantes *b*, aestimantes *c* 2. ειναι *BDbc*, *ante* αὐτὸν *a*, *post* συνοδια *Aς* ημερας οδον *ABς* = οδον (iter *abc*, viam *d*) ημερας (diei unius *d*) *D abcd* requirebant *bc*, quaerebant *a* 3. συνγενεσιν *D* και τοις *ABCabc*, και εν τοις *Dς* ευροντες *ABς*, ευρισκοντες *D*, invenientes *abcd* 4. αυτον *prius Aabς*, *om BCDc* εἰς] in *bc*, *om a* αναζητουντες (requirentes) *BCDcd*, ζητουντες (quaerentes) *Aabς* 5. μετα *B* et invenerunt *c* αὐτὸν] eum et *a* καθημενον εν τω ιερω *D* 6. εμμεσω *A* και ακουοντα *ABς* = ακουοντα *Dabc* αὐτῶν] illum *b* 7. αὐτούς *om a* εξειστατο *D* οι ακουοντες αυτου *ADς*, qui audiebant eum (eum aud. *bc*) *abc*, *om B* 8. et viso illo *bc*, et videntes eum *a* ἐξεπλάγησαν] expaverunt *abc*, de mente facti sunt *d* 9. ειπεν (ειπε *B*, ait *a*) προς αυτον η μητηρ αυτου *BCDa et* ειπεν *in fine posito Aς*, dixit mater eius ad illum *bc* quid ita fecisti nobis *a* 10. ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ *om ab* οδυνωμενοι *ABbcς*, *add* και λυπουμενοι *Da* ζητουμεν *B* ait *abc*

Hierusalem, et non cognouerunt parentes eius. [44]existimantes (aestim.) autem illum esse in comitatu, uenerunt iter diei, et requirebant eum inter cognatos et notos (natos *F*), [45]et non inuenientes regressi sunt [in] Hierusalem requirentes eum. [46]et factum est post triduum, inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos et interrogantem [eos]: [47](4,2) stupebant autem omnes qui eum audiebant super prudentia (prudentiam *F*) et responsis eius. [48]et uidentes ammirati (admir.) sunt, (5,10) et dixit mater eius ad illum Fili, quid fecisti nobis [sic *om FL*]? ecce pater tuus et ego dolentes quae-

*αὐτούς Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου
δεῖ εἶναί με; 50 καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.
51 καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ, καὶ ἦν ὑποτασ-
σόμενος αὐτοῖς. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει τὰ ῥήματα πάντα
[ταῦτα] ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 52 καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ
ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.*

1 *Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος,
ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦντος
τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρ-
χοῦντος τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου*

4. *πάντα τὰ ῥήματα*

1. *Orig* 3,955^{d} *τί*] quid est *abc* *εζητειτε με ABDς* = me quaerebatis (quaeritis *b*) *abc* *ηδειτε ABυς* = *οιδατε Dabc Iren* 92 in propria (in . . . *a*, in his quae *c Iren*) patris mei (*add* sunt *c Iren*) *abc Iren* 2. *ειναι με ABς* = *με ειναι Dabc Iren* *και αυτοι ABabcς*, *αυτοι δε D* illis *a*, ad illos *bc* 3. *Orig* 3,956^{d} *καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν om b* *και ηλθεν ABabcς*, *om CD* *ναζαρετ Badς*, *-ρεθ Dbc*, *-ρατ A* 4. *και η ABabcς*, *η δε D et corr C* *τα ρηματα* (*add* eius *a*) *παντα* (*απαντα A*) *ADa*, *παντα τα ρηματα Bbcς* 5. *ταυτα Abcς*, *om BDa* *ὁ Ἰησοῦς Orig* 3,214^{d} 605^{c} *προεκοπται D*, *-πτεν A* *σοφια* (*τη σοφια B*, *ἐν τῇ σ. Orig*) *και ηλικια ABς Orig* 3,214^{d} = *ηλικια και σοφια Dabc* 6. *ανθρωποις ABabcς Origen* 3,129^{e} 214^{d}, *παρα* (ad) *ανθρ. Dd* 7. *εν ετι Da*, anno *bc* *Orig* 3,957 ducatus *d*, imperii *abc* tiberi *ab* 8. *ηγεμονευοντος ABς*, *επιτροπευοντος D*, procurante *abcd* *πειλατου AD* iudaeae *ab*, iudaea *c* 8.9. *και τετραρχουντος της γαλιλαιας ηρωδου* (*ηρωδ. της γαλ. A*) *ABς*, tetrarcha autem (quaterducatus *d*) galilaeae herode *abcd*, *ηρωδου D* 9. quaterducatus *d* 10. iture *a* traconidis *b*, drachonitidis *a* *χώρας*] regionis *bc*, regionibus *a* 10 *seq.* lysania (lysaniae *ab*) . . . tetrarcha (tetrarchae *b*) *abc*

rebamus te. 49 et ait ad illos Quid est quod me quaerebatis? nescie-
batis quia in his quae patris mei sunt oportet me esse? 50 et ipsi
non intellexerunt uerbum quod locutus est ad illos. 51 et descendit
(discendit *FL*) cum eis et uenit Nazareth, et erat subditus illis. et
mater eius conseruabat omnia uerba haec in corde suo. 52 et Iesus
proficiebat sapientia [et *om FL*] aetate et gratia apud (aput *F*) deum
et homines. 1 (6,3) Anno autem quinto decimo imperii Tiberii Cae-
saris, procurante Pontio Pilato Iudaeam (in Iudaea *F*), tetrarcha (te-
thr. *F*, tetharca *al*) autem Galilaeae (Galilae *F*) Herode, Philippo au-
tem fratre eius tetrarcha (tethr. *F*, tetharca *al*) Ituraeae (Itureae *L*,
Iturae *F*) et Trachonitidis (Tracon.) regionis, et Lysania (Lis. *al*,

τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχοῦντος, 2 ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα καὶ Καΐφα,
ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ,
3 καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου κηρύσσων βάπτισμα
μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, 4 ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων
Ἠσαΐου τοῦ προφήτου Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε
τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. 5 πᾶσα φά-
ραγξ πληρωθήσεται καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται,
καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείας καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας,
6 καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. 7 ἔλεγεν οὖν τοῖς
ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ Γεννήματα ἐχιδνῶν,

1. *αβειληνης* ***ABς***, *αβιλινης* ***C****o*, abilianae *ab*, *αβιλλιανης* (*α eraso*) ***D***, abillianetis ***d*** *επι αρχιερεως* ***ABCD****b*, *ἐπ' ἀρχιερέων* *ac*ς *καϊφα* ***CD****abc*, *καϊαφα* ***AB***ς 2. dei *ab*, domini *cd* *ιωανην* ***D***, iohannem baptistam *c* *τον* ***ABCD*** ***Orig*** **4,127**[c], *τὸν τοῦ* ς filium zachariae *a* 3. *πασαν* ***AB*** ***Origen*** **4,127**[c] **3,719**[c], *πασαν τὴν* ***D***ς, omnem *bc*, totam *a* regionem iordanis (iordanes *b*) *abc* 4. *εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν om ab* scriptum est (et *a*) *abc* *βιβλω* ***AD***ς ***Orig*** **4,127**[c], *βιβλιω* ***B*** *λόγων*] sermonum *ab*, proverbiorum *c* 5. esaeiae *a*, isaiae *c*, ...ae *b* *προφητου* ***BD****abc* ***Orig***, *add λεγοντος* ***A***ς 6. *κυριου* ***BD***ς ***Orig***, *του κυριου* ***AC***, domini *bc*, domino *a* *αὐτοῦ*] *υμων* ***D*** (eius *d*), non *τοῦ θεοῦ ἡμῶν* ***Orig*** **4,127**[d] *φαραξ* ***A*** 7. omnis mons et collis *acd*, omnis collis *b* 8. *ευθειας* (directa) ***BD****abc* ***Orig*** **4,127**[c], *ευθειαν* ***A***ς, directum ***Iren*** **184** *ex Matth.? ἀντὶ δὲ τοῦ Καὶ ἔσται πάντα σκολιὰ εἰς εὐθείας, χωρὶς τοῦ πάντα τὴν λέξιν ἔθηκε, μετὰ τοῦ ἀντὶ ἑνικοῦ Εἰς εὐθεῖαν πεποιηκέναι πληθυντικὸν εὐθείας* ***Orig*** **4,127**[e] *και ε τραχιαι* ***D***, et aspra *d* 9. salutare *c* ***Iren*** ***Hil*** **114**, salutarem *ab* *του θεου* ***AB****abc*ς ***Orig*** ***Iren*** ***Hil***, *κυριου* ***D****d* *οὖν*] *δε* ***D****d* 10. procedentibus turbis *a*, ad turbas quae exibant *bc* *υπ αυτου* ***AB****c*ς ***Origenes*** **4,128**[a] *et ante βαπτισθῆναι a*, *ενωπιον* (coram) *αυτου* ***D****b* generatio *b*, progenies *ac*

Lysaniae *pr F*) Abilinae tetrarcha (Abilianae tetharca), 2 sub principibus sacerdotum Anna et Caipha (Caiapha ***FL***), factum est uerbum domini (dei ***FL***) super Iohannem (-nnen ***F***) Zacchariae (Zach.) filium in deserto, 3 (7,1) et uenit in omnem regionem Iordanis praedicans baptismum paenitentiae in remissionem (-ssione) peccatorum; 4 sicut scriptum est in libro sermonum Esaiae prophetae Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. 5 omnis uallis implebitur et omnis mons et collis humiliabitur, et erunt praua in directa et aspera in uias planas, 6 et uidebit omnis caro salutare dei. 7 (8,5) dicebat ergo ad turbas quae exiebant ut baptizarentur ab ipso

τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; [8]ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. [9]ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν [καλὸν] ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. [10]καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες Τί οὖν ποιήσωμεν; [11]ἀποκριθεὶς δὲ ἔλεγεν αὐτοῖς Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ποιείτω. [12]ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν Διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν;

1. *υμειν υπεδειξεν D* *της μελλουσης οργης ABDυς* = ira ventura *abc* 2. *καρπους αξιους Aabcς, αξιους καρπους B Origen* 4,128[b], *καρπον αξιον D id quod negat Origenes eodem loco* *και om a* *μη αρξησθε (-σθαι A) ABDbcυς Orig* 3,145[c] 4,272[d], ne vellitis *a. διόπερ ἄρχονται Orig* 4,128[c] *εν εαυτοις ABDς Orig* 3,145 4,128, *ὅτι Orig* 4,272 = *om abc* 3. *γαρ ABDacς Orig* 3,145[e], autem *b* potest *b*, potens est *acd Iren* 332 4. *τούτων om Iren* *ἤδη*] *ιδου C?* 4.5. *δε και ABcς, δε Db*, quid enim *a* 5. ad radices *c* *ουν ABDaς Orig* 4,128[d] 129[a] *Iren* 279, autem *c*, *om b* 6. *καρπον καλον ABbcdς, καρπους καλους D, καρπον a Orig Iren. τὸ μὲν γὰρ μὴ ἔχον καρπὸν οὐδὲ καλὸν ἔχει καρπόν Orig* 4,128[d] *εκκοπτεται . . . βαλλεται ABDς Orig* = excidetur . . . mittetur *abc Iren* in ignem *ac*, igne *b* 7. *επηρωτων ABaς, επηρωτησαν Dbc* dicentes *ac*, et dixerunt ei *b* *ουν ABaς, om Dbc* *ποιησωμεν ABD* = *ποιήσομεν abcdς, add ινα σωθωμεν* (salvi simus *d*, vivamus *b*) *Dbd* 8. *ελεγεν Bc, λεγει ADς*, dixit *abd* qui enim habet *Iren* 268 *μεταδότω*] det *abc Iren* 9. *ο εχων . . . ποιειτω ABDbcς Irenaeus*, qui habent . . . faciant *a* escas *abc*, escam *Iren* *τελωναι ABbcς, add ομοιως Da* 10. *βαπτισθῆναι*] *add υπ αυτου C* *ειπαν CD, ειπον ABς* magister *a*, *post* faciemus *c*, magister et nos *b* *ποιησωμεν* (faciamus) *ABCDd* = *ποιήσομεν abcυς, add*

Genimina (Progenies) uiperarum, quis ostendit uobis fugere a uentura ira? [8]facite ergo fructus dignos paenitentiae. et ne coeperitis dicere Patrem habemus Abraham (Habr.): dico enim uobis quia potens est (potest) deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae. [9]iam enim securis ad radicem arborum (arboris) posita est: omnis ergo arbor non faciens fructum [bonum] excidetur (-ditur *L*) et [in *om L*] ignem mittetur (-titur *L*). [10](9,10) et interrogabant eum turbae dicentes Quid ergo faciemus? [11]respondens autem dicebat illis Qui habet duas tunicas det non habenti, et qui habet escas similiter faciat. [12]uenerunt autem et publicani ut baptizarentur, et dixerunt ad illum Magister, quid fa-

13 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν
πράσσετε. 14 ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι λέγοντες Τί
ποιήσομεν καὶ ἡμεῖς; καὶ εἶπεν αὐτοῖς Μηδένα διασείσητε μηδὲ
συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. 15 προσδοκῶντος
δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν
περὶ τοῦ Ἰωάννου, μή ποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, 16 ἀπεκρίνατο ὁ
Ἰωάννης ἅπασιν λέγων Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς εἰς μετά-
νοιαν· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν

2.3. Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν;

ινα σωθωμεν Dd 1. ο δε ειπεν προς (om D) αυτους (αυτοις D) ABDcvς, ille dixit b, quibus ipse ait a μηθεν A πλεον ABPvς = πλεον πρασσετε (exigatis bcd, exegeritis a) Dabc quam quod constitutum est vobis abc 2. πρασσετε ABvς, πρασσειν (agere) Dd = om abc επηρωτων ABaς, επηρωτησαν Dbc δε αυτον ABabς, δε D, etiam c 3. ποιησομεν ABabcdς, ποιησωμεν BCD και ημεις BCbc et ante τι ποιησ. Aaς, ινα σωθωμεν Dd καὶ] ο δε D, om b ait abc αυτοις BCDabc, προς αυτους Aς concusseritis ad, concutiatis bc 4. calumniaveritis d, calumniam feceritis (faciatis bc) abc καὶ om c 5. δὲ om Orig 4,132[a] in praecordiis c 6. de iohannen ab, περι ιωανου D 6.7. απεκρινατο ο ιωαννης (om a) απασιν λεγων Aaς, απεκρινατο λεγων πασιν ο ιωαννης B Origen, respondens ait (dixit iohannes c) omnibus bc, επιγνους τα νοηματα (intellectum) αυτων ειπεν Dd 7. μεν υδατι βαπτιζω υμας ABvς Orig 4,132[a] = quidem vos aqua baptizo (baptizabo a) abc, υμας βαπτιζω εν υδατι D εις μετανοιαν CDabc, om ABvς Orig 4,132[a]. παρατηρητέον δὲ ὅτι τῶν τεσσάρων εἰρηκότων τὸ ἐν ὕδατι ὁμολογεῖν Ἰωάννην ἐληλυθέναι βαπτίζειν, μόνος Ματθαῖος τούτῳ προστέθεικε τὸ εἰς μετάνοιαν Origen 4,133[b] 8. ερχεται δε ο ABaς Origenes 4,132[a], veniet autem bc, ο δε ερχομενος D μου] add εστιν D ιμι AD ἱκανὸς] dignus abc. παρὰ μὲν τοῖς τρισὶν οὐκ εἶναι ἱκανός (non ἄξιος) Orig 4,136[b] 8 seq. λυσαι τον ιμαντα των υποδηματων (sic Orig 4,136[d]) αυτου (του υποδηματος D)

ciemus? 13 at ille dixit ad eos Nihil amplius quam [quod om F] con-
stitutum est uobis faciatis. 14 interrogabant [autem om F] eum et mi-
lites dicentes Quid faciemus et nos? et ait illis Neminem concutiatis
neque calumniam faciatis, et contenti estote stipendiis uestris. 15 exis-
timante autem populo, et cogitantibus [omnibus] in cordibus suis de
Iohanne, ne forte ipse esset Christus, 16 (10,1) respondit Iohannes di-
cens omnibus Ego quidem aqua baptizo uos: ueniet (uenit) autem
(enim) fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calcea-

ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. 17 *οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.* 18 *πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν·* 19 *ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης ἐλεγχόμενος ὑπ᾽ αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρώδης,* 20 *προσέθηκεν [καὶ] τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, καὶ κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ.* 21 *Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανόν,*

2. , *διακαθᾶραι*

ABDcς, calciamenta portare *ab*. *μὴ ἀνεξέταστον δὲ ἐάσθω τὸ χωρὶς τοῦ κύψας ὁμοίως παρὰ τῷ Λουκᾷ καὶ Ἰωάννῃ εἰρημένον* *Orig* 4,135ᶜ 1. *βαπτεισει D*, baptizavit *b* 2. *ου ABDυς*, habens *ab*, et ferens *c* *και διακαθαριει* (purgavit *b*) *ADbcς*, *διακαθαραι* (ad purgandum *a*, emundare *Iren*) *Ba Iren* 17 3. *αὐτοῦ om d Iren* *Iren* 273 *συναξει ADcς Iren* 17, congregavit *b*, congregat *a*, *συναγαγειν B* *τὸν σῖτον*] *τον μεν σειτον ante συναξει D* *την alterum om D* *αυτου om D* 4. paleas *abc Iren* 17 273 multa quidem et alia *abc* 5. *παρακαλων* (exhortans *b*, hortans *c*) *ABbcς*, hortatus *a*, consolans *d*, *παραινων D* *ευηνγελιζετο D* populum evangelizab.. *a* 6. *ἐλεγχόμενος*] cum corriperetur (argueretur *a*) *abc Lucifer* 205 *περὶ*] propter *Lucif* *γυναικος BDabc Lucif*, *add φιλιππου Aς* 7. de omnibus malis quae fecit *abc Lucifer* 8. *και prius ADcς*, *om Bab Lucif* super omnia *abc Lucif*, in omnibus *d* *και κατεκλεισεν ABacς Lucif*, inclusit *bd*, *εκλισε D* *ιωανην D* *εν* (*εν τη Aς*) *φυλακη ABDbς Lucifer*, in carcerem *ac* 9. cum baptizatus esset *abc* *ὅπερ δὲ ἀπ᾽ ἐκείνων οὐ μεμαθήκαμεν αὐτὸς ἡμᾶς διδάσκει, ὡς ἄρα μετὰ τὸ βάπτισμα αὐτῷ ἀνερχομένῳ ἀνεῴχθη ὁ οὐρανὸς καὶ κατέβη τὸ ἅγιον πνεῦμα σωματικῷ εἴδει ὡς περιστερά Orig* 4,150ᶜ 10 *seq.* *ανεωχθηναι* (*ανοιχθ. D*) *τον*

mentorum (calciam.) eius: ipse uos baptizabit in spiritu sancto et igni. 17 (11,5) cuius uentilabrum in manu eius, et purgabit (-auit *L*) aream suam, et congregabit triticum (tritticum) in horreum suum, paleas autem conburet (comb.) igni inextinguibili. 18 multa quidem et alia exhortans euangelizabat populum (populo): 19 (12,2) Herodes autem tetrarcha (tetharca) cum corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris sui, et de omnibus malis quae fecit Herodes, 20 adiecit et hoc supra omnia, et inclusit Iohannem in carcerem. 21 (13,1) factum est autem cum baptizaretur omnis populus, et Iesu baptizato et orante

[22]καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει ὡς περιστε-
ρὰν ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου
ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.
[23]Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος,
ὢν υἱός, ὡς ἐνομίζετο, Ἰωσὴφ τοῦ Ἡλὶ [24]τοῦ Ματθὰτ τοῦ Λευὶ
τοῦ Μελχὶ τοῦ Ἰανναὶ τοῦ Ἰωσὴφ [25]τοῦ Ματταθίου τοῦ Ἀμὼς

4. ὁ Ἰησοῦς ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα,

ουρανον και καταβηναι ABDς = apertum est caelum et descendit *abc* 1. *ως BD, ωσει Aς* columbam *a*, columba *bc* 2. *επ ABς = εις Dabcd* *φωνην . . . γενεσθαι* (*add λεγουσαν Aς*) *AB Dς* = vox . . . facta est *abc* *εκ του ουρανου D* 2. 3. *συ ει ο υιος μου ο αγαπητος εν σοι ευδοκησα* (*ηυδ. Aς*) *ABυς = υιος μου ει συ* (tu es *b*) *εγω σημερον γεγεννηκα σε Dabc* 4. *και αυτος ην ο ιησους ABς* = et ipse iesus erat *abc*, *ην δε ιησους D ωσει* (*ως D*) *ετων τριακοντα* (*λ̄ D*) *αρχομενος ADaς, αρχομενος ωσει ετων τριακοντα Bbc Origen* 3,406*f* (Iesus autem erat quasi incipiens xxx annorum *Iren* 148. salvator xxx annorum existens venit ad baptismum *idem* 146) 5. *ων υιος* (*post ενομιζ. Aς*) *ὡς ενομιζετο ABς*, filius ut existimabatur *a*, *ως ενομειζετο ειναι υιος D*, quod putabatur (videbatur et dicebatur *b*) esse filius *bc* *του ιωσηφ B* Lucas genealogiam, quae est a generatione domini nostri usque ad Adam LXXII (LXXV?) generationes habere ostendit *Iren* 219 5-p.342,7. *τοῦ ἡλὶ . . . ναθὰν*] *του ιακωβ του μαθθαν* (matth.) *του ελεαζαρ* (hedelazar) *τ. ελιουδ τ. ιαχειν τ. σαδωκ τ. αζωρ τ. ελιακειμ τ. αβιουδ τ. ζοροβαβελ τ. σαλαθιηλ τ. ιεχονιαν τ. ιωακειμ τ. ελιακειμ τ. ιωσεια τ. αμως τ. μανασση τ. εζεκεια τ. αχας τ. ιωαθαν τ. οζεια* (ezecia) *τ. αμασιου* (-siu) *τ. ιωας τ. οχοζιου τ. ιωραμ τ. ιωσαφαδ* (ius.) *τ. ασαφ τ. αβιουδ τ. ροβοαμ τ. σολομων Dd* 5. *τοῦ ἡλὶ τοῦ ματθὰτ om c* *ηλει AB*, heli *a*, eli *b* mattheae *a*, matthei *b* *λευι Aς, λευει B* 6. *του μελχει AB*, quibus melchi *a* *ιανναι B*, iannae *b*, ianne *c*, *ιαννα Aς*, anne *a* *τοῦ ματταθίου τοῦ ἀμὼς*] = *om abc* *ματταθιου Aς, ματθαθ. B*

apertum est caelum, [22]et descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum, et uox de caelo facta est, Tu es filius meus dilectus, in te conplacuit (compl.) mihi. [23](14,3) et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta (xxx *F*), ut putabatur (putaretur *L*), filius Ioseph, qui fuit Heli, [24]qui fuit Matthat (Mathat, Mattat *L*), qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Iannae (Iamnae, Ianne), qui fuit Ioseph, [25]qui fuit Matthathiae (Math.), qui fuit Amos, qui fuit

τοῦ Ναοὺμ τοῦ Ἐσλὶ τοῦ Ναγγαὶ 26 *τοῦ Μαὰθ τοῦ Ματταθίου τοῦ Σεμεῒ τοῦ Ἰωσὴφ τοῦ Ἰούδα* 27 *τοῦ Ἰωανὰν τοῦ Ῥησᾶ τοῦ Ζοροβάβελ τοῦ Σαλαθιὴλ τοῦ Νηρὶ* 28 *τοῦ Μελχὶ τοῦ Ἀδδὶ τοῦ Κωσὰμ τοῦ Ἐλμαδὰμ τοῦ Ἢρ* 29 *τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ἐλιέζερ τοῦ Ἰωρεὶμ τοῦ Ματθὰτ τοῦ Λευῒ* 30 *τοῦ Συμεὼν τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰωσὴφ τοῦ Ἰωνὰν τοῦ Ἐλιακεὶμ* 31 *τοῦ Μελεᾶ [τοῦ Μεννᾶ] τοῦ Ματταθὰ τοῦ Ναθὰν τοῦ Δαυεὶδ* 32 *τοῦ Ἰεσσαὶ τοῦ Ἰωβὴδ τοῦ Βοὺς τοῦ Σαλμὼν τοῦ Ναασσὼν* 33 *τοῦ Ἀμιναδὰβ τοῦ Ἀρὰμ τοῦ Ἐσρὼν τοῦ Φαρὲς τοῦ Ἰούδα* 34 *τοῦ Ἰακὼβ τοῦ Ἰσαὰκ τοῦ Ἀβραὰμ τοῦ Θάρα*

2. *τοῦ Σεμεῒν τοῦ Ἰωσὴχ*   7. *Ναθὰμ*   8. *Ἐσρὼμ*

1. *ἰσλὶ cς, ισλει AB,* sedi *b*, seddi *a*   *ναγαι A,* maggae *b*, magge *c*, nance *a*   *τοῦ μαὰθ] = om abc*   *ματταθιου ABabς*, matathiae c   2. *σεμεει Acς, σεμεειν Bb,* semeia *a*   *ιωσηφ Aaς, ιωσηχ Bb,* iosec c   *ιουδα Aacς,* iudae *b*, *ιωδα B*   *ιωαναν AB, Ἰωαννᾶ acς,* ionae *b*   resa *c*, resae *ab*   *του ζορομβαβελ A,* ....a...babel *a*   3. *σαλαθιηλ ABvς,* salatiel *abc*   *νηρει AB,* neeri *c*   *μελχει AB*   *αδδει AB*   *κωσαμ ABcς,* cosan *a*, cosae *b*   4. *ελμαδαμ B,* helmadam *c*, elmadan *a*, hermadam *b*, *ελμωδαμ Aς*   *ιησου Babc, ιωση Aς*   5. *ματθατ Bς, ματταθ A,* mattha *b*, matthatae *a*, matthatam *c*   *του λευει AB, om b*   *συμεων Acς, σιμεων Ba,* symae *b*   iudae *b*   6. *ιωναν Aς, ιωναμ B,* iona *ac*, ionae *b*   *ελιακειμ ABaς,* eliachim *bc*   *μελεα ABcς,* enam *a*, enan *b*   *του μεννα Bc, τοῦ Μαϊνὰν ς, om Aab*   matthatha *a*, mattata *c*   7. *ναθαν Aabς, ναθαμ Bc*   iessae *ab*, iesse *cd*   *ιωβηδ ABc, ὠβὴδ dς, ωβηλ D,* obeth *ab*   *βοος ABDabd, βοὸζ cς*   *σαλμων ADabcς, σαλα B,* salomon *pr d*   8. *ἀρὰμ] αρνει B, add* qui fuit ioaram *b*   *του εσρων Bb, του ασρων D, του εσρωμ Aacς*   8. 9. *τοῦ φαρὲς om A*   9. *ισαακ Dabc*   *θαρα ABDaς,* thare c

Naum (Nahum), qui fuit Hesli (Esli), qui fuit Naggae (Nagge), 26 qui fuit Mahath (Mahat, Maath), qui fuit Matthathiae (Math.), qui fuit Semei (Symei), qui fuit Ioseph (Ioseth), qui fuit Iuda (Ioda), 27 qui fuit Iohanna (Iohannan), qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel (-thihel), qui fuit Neri, 28 qui fuit Melchi, qui fuit Addi (Ado), qui fuit Cosan (Chos. *al*, Cosam *L*), qui fuit Helmadan (-madam *L*), qui fuit Her (Er), 29 qui fuit Iesu (Hiesu, Ihesu *L*), qui fuit Eliezer (Hel.), qui fuit Iorim, qui fuit Matthat (Mathat, Matthad *L*), qui fuit Leui, 30 qui fuit Symeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Eliakim (Hel., -ach., -in), 31 qui fuit Melea (Melcha), qui fuit Menna (Mennan), qui fuit Matthatha (Math., -ata, -athia), qui fuit Nathan, qui fuit Dauid, 32 qui fuit Iessae (Iesse), qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson (Nasson), 33 qui fuit Aminadab, qui fuit Aram (Aran), qui fuit Esrom, qui fuit Phares, qui

τοῦ Ναχὼρ [35]τοῦ Σεροὺχ τοῦ Ῥαγαῦ τοῦ Φάλεκ τοῦ Ἔβερ τοῦ
Σάλα [36]τοῦ Καϊνὰν τοῦ Ἀρφαξὰδ τοῦ Σὴμ τοῦ Νῶε τοῦ Λάμεχ
[37]τοῦ Μαθουσάλα τοῦ Ἐνὼχ τοῦ Ἰάρεθ τοῦ Μαλελεὴλ τοῦ Καϊ-
νὰν [38]τοῦ Ἐνὼς τοῦ Σὴθ τοῦ Ἀδὰμ τοῦ θεοῦ.

[1]Ἰησοῦς δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορ-
δάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι ἐν τῇ ἐρήμῳ [2]ἡμέρας τεσσαρά-
κοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν
ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν ἐπείνασεν. [3]εἶπεν
δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα

1. *Φάλεγ* 6. *εἰς τὴν ἔρημον*

1. *σερουχ ABac, σερουκ Db, Σαρούχ ς* *φαλεκ BDbcς, φαλεγ Aa* 2. *σαλα ABDς*, sale *ac*, salec *b* *του καιναν Aabcς, του καιναμ B, om D* arfaxat *bc* lamech *bcd*, *λαμεχ D*, lameci *a* 3. mathus... *a*, matusale *bc* *ενωχ Bvς, αινωχ AD*, aenox *d* = enoc *abc* *ιαρεθ Abc*, iaret *a*, *ιαρεδ BDς* *μαλελεηλ BDvς*, malaleel *bc*, *μελελεηλ A*, maleel *a* *καϊναν ABDcς*, c...nan *a*, aenan *b* 4. *ενως Babcς, αινως ADd* *σηθ BD bcς*, set *a*, *σημ A* *τοῦ θεοῦ]* qui fuit filius dei *b* 5. *πληρης BDabc, post αγιου Aς* ab iordanen *ab* 6. ducebatur *d*, agebatur *bc*, ferebatur *a* *εν τω πνευματι ABDς* = a spiritu *ac*, *om b* *εν τη ερημω BDab, εις την ερημον Acς* diebus *abd*, per dies *c* *τεσσερακοντα A* 7. *πειραζομενος AB Dς*, et (*om b*) temptabatur *bc*, cum temptaretur *a* *υπο του σατανα D* non ed.. quicquam *a*, nihil manducavit (-abit *b*) *bcd* 7.8. in (*om b*) diebus illis *ab*, diebus c 8. *αυτων BDa*, illis diebus *b*, his *c*, *αυτων υστερον Aς* 8.9. *ειπεν (ειπε B) δε BD abc, και ειπεν Aς* 9. *ει του θεου ABDς* = dei es *abc* *Orig* 3,966 9 *seq.* *τω λιθω τουτω ινα γενηται* (fiat *bc*) *αρτος ABbcς*, lapidibus ..... fiant pan.. *a*, *ινα οι λιθοι ουτοι αρτοι γενωνται Dd*

fuit Iudae, [34]qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahae (-ham),
qui fuit Thare (Tharae), qui fuit Nachor, [35]qui fuit Seruch, qui fuit
Ragau, qui fuit Phaleg (F., -lec), qui fuit Eber (Heber), qui fuit Sale
(Salae), [36]qui fuit Cainan (Ch. *L*), qui fuit Arphaxat (Arf., -xath),
qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech (Lameth), [37]qui fuit
Mathusale (Matthus. *L*, Matus., -lae), qui fuit Enoch, qui fuit Iared
(Iareth), qui fuit Maleleel (-ehel *L*), qui fuit Cainan, [38]qui fuit Enos,
qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit dei. [1](15,2) Iesus autem ple-
nus spiritu sancto regressus [est ab] Iordane, et agebatur in spiritu
in deserto (desertum) [2]diebus quadraginta et temptabatur a diabolo.
(16,5) et nihil manducauit in diebus illis, et consummatis illis esuriit.
[3]dixit [autem] illi diabolus Si filius dei es, dic lapidi huic ut panis

γένηται ἄρτος. [4]*καὶ ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων Γέγραπται ὅτι οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ.* [5]*καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος [εἰς ὄρος ὑψηλὸν] ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου.* [6]*καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται καὶ ᾧ ἂν θέλω δίδωμι αὐτήν·* [7]*σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα.* [8]*καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς [Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ·] Γέγραπται Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνή-*

9. *Προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου,*

1. *αποκριθεις D* *προς αυτον ο ιησους Babc, ιησους προς αυτον Aς, ο ιησους D* *λεγων Acς,* et dixit *ab, ειπεν D, om Bv* 2. quia *ac,* qui *b, om D* *Orig* 3,967 in pane *abcd* 2.3. *ἀλλ᾽ ... θεοῦ om B* 2. *επι Aς, εν Dabc* 3-p.345,1. *καὶ ἀναγαγὼν ... λατρεύσεις post* 345,7 *τὸν θεόν σου bc* 3. et duxit *bc Hilar* 49, adduxit *a* 3.4. *ο διαβολος* (iterum diabolus *c, om D*) *εις ορος υψηλον* (*add λειαν D,* altissimum et *c Hil*) *ADcς Hil,* diabolus et *b, om B,* hierusalem et statuit eum supra pinnam templi et *a* 4. orbis terrae (terrarum *a*) *abc Hil, του κοσμου* (mundi) *Dd* 5. dixit *ac,* ait *b* *αυτω ABvς, προς αυτον Dabc Hil* *ὁ διάβολος om b* 5.6. *σοι δωσω την* (*της pr D*) *εξουσιαν ταυτην* (hanc potestatem *d*) *απασαν* (*om Hilar*) *και την δοξαν αυτων* (eorum *d, τουτων D*) *ABDabdς Hilar* 49, haec omnia tibi dabo *Iren* 319 *diserte ex Luca, om c* 6. *οτι ABDabς Iren* 319 *Hil,* haec omnia *c Iren* 320 7. *ω αν* (*εαν Aς*) *ABDaς,* cui *bc Iren* voluero *b* *αυτην ABDabς,* illa *c,* ea *Iren* 319 320 tu ergo (vero *c*) *abc, om Iren* 319 *εαν ABDcς,* si procidens *ab Iren* *ἐνώπιον om Iren* 8. *εμου BD, μου Aς* *σου πασα ABD = σου πάντα acdς,* omnia tua haec *b* *καὶ om c* *ειπεν Aabc, post αυτω Bς, post ιησους D* *ὁ om B* 8.9. *υπαγε οπισω* (post) *μου σατανα Abς, om BDac* 9. *γέγραπται*] *add γὰρ bς* *προσκυνησεις BDbcv* (*Orig* 3,967), *ante κυριον Aς,* diliges *ante* dominum *a*

fiat. [4]et respondit ad illum Iesus Scriptum est quia non in pane solo (solo pane) uiuet (uiuit) homo, sed in omni uerbo dei. [5]et duxit illum diabolus et ostendit illi omnia regna orbis terrae in momento temporis, [6]et ait ei Tibi dabo potestatem hanc uniuersam et gloriam illorum, quia mihi tradita sunt et cui uolo do illa. [7]tu ergo [procidens *L*] si adoraueris coram me, erunt tua omnia. [8]et respondens Iesus dixit illi Scriptum est Dominum deum tuum adorabis et illi

σεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. [9]*καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω·* [10]*γέγραπται γὰρ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε,* [11]*καὶ ὅτι ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μή ποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.* [12]*καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι εἴρηται Οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου.* [13]*καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.* [14]*καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθεν καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ,* [15]*καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.*

[16]*Καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθεν*

1. *ηγαγεν δε B* *αὐτὸν*] illum diabolus *c* 2. *αυτον om B* dixit *bc*, dixi *a* 3. *υιος AD, ο υιος Bς* *ει του (τουτου pr D) θεου ABDς* = dei es *abc* deorsum *b*, *om ac* 4. *εντελειτε A*, mandabit *b*, mandavit *ac* 4.5. *του διαφυλαξε σε A*, ut conservent (custodiant *a*) te *abc*, ut te cons. *c* 5. *Orig* 3,969 *και οτι ABvς*, quia *c*, *και Db*, *om a* super (in d) manus *ad*, in manibus *bc* tollent *ac*, tollant *b* 6. *καὶ om c* *ο ιησους ειπεν αυτω Dc* *οτι om Dbc* *ειρηται ABς* = *γεγραπται Dabc* 7. *πάντα*] *τὸν Orig* 4,161[e] 8. *αχρι χρονου D*, ad tempus *bc*, usque in tempore *a* reversus est *ac*, egressus est *b* 9. *δυνάμει*] *Orig* 3,970[b] 10. *φήμη*] fama eius *b* per (in *c*) universam (omnem finitimam *a*) regionem *abc* de illo *post* exiit *c* 11. *αυτος om A* *εδασκεν D* *αυτων ABcς Origenes* 4,161[e]; *om Dab* honorem accipiens *a*, et magnificabatur *bc* 12. *πάντων*] hominibus *c* 13. *καὶ ἦλθεν*] *ελθων δε D* *εις BD, εις την Aς* *ναζαρετ Ba, -ρατ A, -ρεθ bcς, -ρεδ Dd, -ρα Origenes* *οὗ*] *οπου D* *τεθραμμένος καὶ εἰσῆλθεν*] nutricatus introibit *d*, *om D*

soli seruies. [9]et duxit illum in Hierusalem et statuit eum supra pinnam templi, et dixit illi Si filius dei es, mitte te hinc deorsum: [10]scriptum est enim quod angelis suis mandabit (-auit) de te, ut conseruent te, [11]et quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. [12]et respondens Iesus ait illi Dictum est Non temptabis dominum deum tuum. [13]et consummata omni temptatione diabolus recessit ab illo usque ad tempus. [14](17,1) et regressus (egr. *L*) est Iesus in uirtute spiritus in Galilaeam, et fama exiit per uniuersam regionem de illo, [15]et ipse docebat in synagogis eorum et magnificabatur ab omnibus. [16](18,10) et uenit Nazareth, ubi erat nutritus,

κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. [17]καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἠσαΐου· καὶ ἀνοίξας τὸ βιβλίον εὗρεν τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον [18]Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, ἀπέσταλκέν με [ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν,] [19]κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρῦξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν. [20]καὶ πτύξας τὸ βιβλίον ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθι-

2. 3. Ἠσαΐου τοῦ προφήτου·

1. *το ιωθος A*, consuetudinem *abcd* *αυτω ABς Origen* 4,162[a], suam *b*, *om Dacd* *εν τη ημ. των σαββατων ABDς Orig* = in (*om ab*) die sabbati (sabbato *a*) *abc*, in sabbato d in synagoga *ac* 2.3. *βιβλιον* (liber) *του προφητου ησαιου* (eseiae *ab*) *Bab*, *βιβ. ησ. του προφ. Acς*, *ο προφητης ησαϊας D* 3. *ανοιξας AB*, *αναπτυξας ς et corr D*, *απτυξας pr D*, revolvens *ad*, ut revolvit *bc* *τὸ βιβλίον*] *add* et *c*, *om D* 4. erat scriptum *ac*, script. erat *b* *τὸ πνεῦμα Origenes* 4,13[d], *πνεῦμα γὰρ idem* 2,636[e] *ου ειvεκεν* (*ἕνεκεν ς Orig*) *ABDς Orig*, propter quod *a Hilar* 92, propterea *b Hilar* 961, quapropter *Iren* 260, quod *c* 4. 5. *εὐαγγελίσασθαι ... ἀπέσταλκέν με om Hilar* 92 4. *ευαγγελισασθαι AD Orig*, *ευαγγελιζεσθαι Bς* 5. *πτωχοῖς*] humilibus *a* *απεσταλμαι D* (misit me d) 5. 6. *ιασασθαι ... την καρδιαν Aς Iren* 260 *Hil* 577, *om BDabc Orig* 2,636 4,13 *Hilar* 92 6. *κηρῦξαι αἰχ. ἄφεσιν*] *Orig Hilar* 491. *διὸ Ματθαῖος ἐξ Ἠσαίου φησὶ κηρ. αἰχ. ἄφ. Orig* 3,307[d] *ἀνάβλεψιν*] visum *abc Hil* 577, visionem *Iren Hil* 92 7. 8. *ἀποστεῖλαι ... δεκτόν om Origenes* 4,13[d] 7. *τεθραυμενους corr D*, *τεθραυματισμενους pr D* (confractos d) *ἐν ἀφέσει*] in remissionem *bc Hilar* 92, in requiem *a Hilar* 577 8. *δεκτον ABDς Hil* 92, *add* et diem retributionis (redditionis *b*, redempt. *a*) *abc* *πτύξας γὰρ Orig*, *και πυξας pr D*, et volvens *d*, et revolvens *a*, et cum plicuisset *bc* *αποδους ABDς*, reddidit *bc*, *καὶ ἀποδ. Origen*, et reddens *a* ministros *b* *ἐκάθισεν*] et sedit *bc*, sedet *a*

et intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, et surrexit legere. [17]et traditus est illi liber prophetae Esaiae: et ut reuoluit librum, inuenit locum ubi scriptum erat [18]Spiritus domini super me, propter quod unxit (uncxit) me euangelizare pauperibus, misit me [sanare contritos corde,] [19]praedicare captiuis remissionem et caecis uisum, dimittere (dem. *F*) confractos in remissionem, praedicare annum domini acceptum et diem retributionis. [20]et cum plicuis-

σεν, καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ ἦσαν οἱ ὀφθαλμοὶ ἀτενίζοντες
αὐτῷ. [21]*ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι σήμερον πεπλήρωται*
ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. [22]*καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ,*
καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ
τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον Οὐχὶ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ;
[23]*καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύ-*
την, Ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα εἰς Κα-
φαρναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. [24]*εἶπεν δέ Ἀμὴν*
λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.
[25]*ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις*
Ἡλίου ἐν τῷ Ἰσραήλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἔτη τρία καὶ μῆνας

5. *Οὐχὶ ὁ υἱός ἐστιν Ἰωσὴφ οὗτος;*

1. *εν τη συναγωγη ησαν οι οφθαλμοι Ab*, *οι οφθ. εν τη συναγ. ησαν* (erant in synagoga *c*) *Bc*, *εν τη συναγ. οι οφθ. ησαν Daς*, *om Orig* 1.2. *ἀτενίζοντες αὐτῷ*] intendentes (intuentes *a*) in eum *abc*, *ἐνατενιζόντων αὐτῷ Orig* 2. *ἤρξατο . . . αὐτούς*] *φησί Orig* *ὅτι om D Origen* 3. scriptura (prophetia *Hil*) haec *a Hil* 92, haec scriptura *bc* illi testimonium reddebant *c* 4. in verbis *abc* *Orig* 2,710*f* 5. *ουχι BD*, *ουχ Aς*, nonne *abc* *ουτος εστιν ο υιος ιωσηφ Abcς*, *ο* (*om D*) *υιος εστιν ιωσηφ* (*ιωσ. εστ. D*, ioseph *a*) *ουτος BDa* 6. dixit *a*, ait *bc* ad illos *ac*, illis *b* *παντως ABDς*, forsitam *a*, utique *bc* *την παρ. ταυτην ABDaς*, hanc similitudinem *bc* 7. *ιατραι A* *ὅσα*] quanta *bc*, quaecumque *a* *γενομενα ABabcdυς*, *γεινομενα D* *εις D*, *εις την B*, *εν Aς* *καφαρναουμ BDabc*, *καπερν. Aς* 8. dixit (ait *c*) autem *abc*, *add* iesus *bc* *αμην αμην D* 9. *υμιν λεγω A* *πατρίδι*] *add καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ Orig* 4,269[a] *αὐτοῦ*] *εαυτου D* 10. in veritate *abc* *δε ABς* = *om Dabc* erant *a*, fuerunt *bc* 11. *ηλειου A*, eliae *bc*. 11-*p*.348,1. *ἐν τῷ . . . τὴν γῆν om Orig* 1,422[c] 11. *εν τω ιστραηλ Db*, *om a* *ετη* (*επι ετη Aς*) *τρια και μηνας ABDς*, annis tri-

set librum, reddidit ministro et sedit, et omnium in synagoga oculi
erant intendentes in eum. [21]coepit autem dicere ad illos quia (quod
F) hodie impleta est haec scriptura in auribus uestris. [22](19,1) et
omnes testimonium illi dabant, et mirabantur in uerbis gratiae quae
procedebant de ore ipsius, et dicebant Nonne hic est filius (fil. est)
Ioseph? [23](20,10) et ait illis Vtique dicetis mihi hanc similitudinem,
Medice cura te ipsum: quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac
et hic in patria tua. [24](21,1) [ait autem *om F*] Amen dico uobis quia
nemo propheta acceptus est in patria sua. [25](22,10) in ueritate dico
uobis, multae uiduae erant in diebus Heliae in Israhel, quando clu-

ἔξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· [26]καὶ πρὸς οὐδε-
μίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας πρὸς
γυναῖκα χήραν. [27]καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἐλι-
σαίου τοῦ προφήτου· καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Ναι-
μὰν ὁ Σύρος. [28]καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ
ἀκούοντες ταῦτα, [29]καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πό-
λεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως τῆς ὀφρύος τοῦ ὄρους ἐφ᾽ οὗ ἡ πό-
λις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, ὥστε κατακρημνίσαι αὐτόν· [30]αὐτὸς δὲ διελ-
θὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

bus et mensibus bcd, per triennium et menses *a* 1. ὡς] cum *bc*, quomodo *a* super omnem terram *a*, in omni terra *bc* 1.2. neminem eorum *d* 2. ἐπέμφθη-χήραν ὁ *Orig* elias *bc* εἰς *om b* σαρεπτα *ADac Orig*, σαρεφθα *B*, sarapta *b* σιδωνιας (σιδον. *D*) *ABCDbc*, sidonia *a*, Σιδῶνος *ς* 3. εν τω ισραηλ (istrahel *bd*) *BCDabcv*, *post* προφητου *Aς*, ἐν ἡμέραις *Orig* 1,422[e] *omisso* ἐπὶ ελισαιου (hel. *a*, el. *bc*) *ADabc*, ελισσαιου *BCς Origenes* 4. καὶ] set *a* εκαθερισθη *AC* ναιμαν *A et corr D*, ναιμας *d et pr D*, naaman *bc*, νεεμαν *Bς Origen*, ineman *a* 5. surus *a* καὶ] οι δε *D* θυμου εν τη συναγωγη *ABDaς*, in synagoga ira *bc* 6. ακουοντες (-σαντες *D*) ταυτα *ABDaς*, haec audientes *bc* *Orig* 4,162[a] surrexerunt et eiecerunt *bc*, surgentes eiciebant *a* 7. adduxerunt *a*, deduxerunt *b* εως της *BDς*, εως του *corr D*, εως *AC Orig*, usque ad *ab*, *om c* super quem *abc*, ubi *d* αἱ πόλεις *Origenes* 8. αυτων ωκοδομητο (-μηντο *Orig*) *ABbς Orig*, οικοδομηται (aedificata erat *ac*, aed. est *d*) αυτων *Dacd* ωστε (εις το *Aς*) κατακρημνισαι (καταχριμνησαι *B?*) αυτον *ABDς Orig*, ut praecipitarent eum (illum *b*) *bc*, *om a* ipse autem transiit ... et *bc*, et praeteriens *a* 9. per medio *a* ibat *ac*, abiit *b*

sum (clausum) est caelum annis tribus et mensibus sex, cum factā est (esset) fames magna in omnem terram (omni terra): [26]et ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sarepta (Saraptha *al*, Sarep-tha *L*) Sidoniae (Sydonae *L*) ad mulierem uiduam. [27]et multi leprosi erant in Israhel sub Helisaeo propheta: et nemo eorum mundatus est, nisi Neman (Naaman) Syrus. [28]et repleti sunt omnes in synagoga ira haec audientes, [29]et surrexerunt et eiecerunt illum extra ciuitatem, et duxerunt illum usque ad supercilium montis, super (supra *F*) quem ciuitas illorum erat aedificata, ut praecipitarent eum: [30]ipse autem transiens per medium illorum ibat. [31](23,8) et descendit in Caphar-

[31]Καὶ κατῆλθεν εἰς Καφαρναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν, [32]καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. [33]καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ [34]λέγων Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. [35]καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς τὸ μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ μηδὲν βλάψαν αὐτόν. [36]καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες Τίς ὁ λόγος οὗτος,

1. κατῆλθεν] *Orig* 4,162^a, ἦλθεν *idem* 4,170^e εἰς *om c* καφαρναουμ *BDabc Orig*, καπερν. *Aς* γαλιλαίας] *add* την παραθαλασσιον εν οριοις ζαβουλων και νεφθαλειμ (nepthalim *d*) *Dd* 1.2. και ην διδασκων *ABDaς Orig* 4,162^a 170^e, et (ibique *b*) docebat *bc* 2. ἐν *om abc* in doctrina *abc* 3. verbus *d* 3.4. και εν τη συναγωγη ην *ABcς Orig* 4,171^a, et erat in syn. *ab*, ην δε εν τη σ. *D* 4. πνεῦμα] = *om abcd* δαιμονιου ακαθαρτου *ABς Orig* = δαιμονιον ακαθαρτον (*om c*) *Dabcd* 5. λεγων *ADabcd, om B Orig* εα *ABQvς* = *om Dabc* nobis *bc*, nobis est *a* σοι] συ *A*, tibi est *c* ναζορηναι *pr D*, ναζωρηναι *corr D*, nazarenae *d* 6. ηλθες απολεσαι ημας *ABQaς Orig*, ηλθες ημας ωδε απολεσαι *D*, quid (ut quid *c*) ante tempus venisti (ven. a. t. *c*) perdere nos *bc* οἶδα . . . θεοῦ] scimus quia tu sanctus dei es *Hil* 138, scimus qui sis sanctus dei *idem* 201 sanctus *ac*, tu es sanctus *b* θεοῦ] dei filius *c* 7. εξηλθε *A*? 8. απ *BDabc Orig*, εξ *AQς* καὶ] τότε καὶ *Orig* ρειψας *pr D*, cum proiecisset *ab*, proiiciens *c* εις το μεσον *ABQς*, εις μεσον *Orig et add* ανακραυγασαν τε *D*, in medium *c*, in medio exclamans *d*, *om ab* 9. μηδεν βλαψαν (βλαψας *D*) αυτον *ABDQaς Orig*, nihilque illum nocens (nocuit *c*) *bc* θαμβος μεγας *Db* super omnes *a*, in omnibus *bc* 10. τις ο λογος ουτος *ABDQς* = quod est hoc verbum *ab*, quis est iste (hic *d*) sermo *cd*

naum ciuitatem Galilaeae, ibique docebat illos sabbatis, [32](24,2) et stupebant in doctrina eius, [et] quia in potestate erat sermo ipsius. [33](25,8) et in synagoga erat homo habens daemonium inmundum, et exclamauit uoce magna [34]dicens Sine, quid nobis et tibi, Iesu Nazarene? uenisti perdere nos? scio te, qui (quis) sis, sanctus dei. [35]et increpauit illi Iesus dicens Obmutesce et exi ab illo. et cum proiecisset illum daemonium in medium, exiit ab illo nihilque illum nocuit. [36]et factus est pauor [magnus] in omnibus, et conloquebantur ad inuicem dicentes Quod est hoc uerbum, quia in potestate et uirtute

ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται; [37]καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. [38]Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος. πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. [39]καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν· παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς. [40]δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιτιθεὶς ἐθεράπευσεν

6.7. *καὶ παραχρῆμα ἀναστᾶσα* 9. *ἐπιθεὶς*

2. *εξεπορευετο ABQς*, *εξηλθεν D*, exibat *a*, divulgabatur *bc* *ηχος ABQς*, *η ακοη D*, fama *abcd* 2.3. locum regionis (*add* illius *b*) *bc*, finitimam regionem *a* 3. surgens *abc* *εκ A abcυς*, *απο* (a) *BCDQd Origen* 4,171^{b} *συναγωγῆς*] *add ο ιησους A* *εἰσῆλθεν*] *ηλθεν D* 4. *σιμωνος prius ABQας Orig*, *add και ανδραιου Dbc* *πενθερὰ δε ABDQ*, *ἡ πενθ. δὲ ς*, *η δε πενθερα C* *ην κατεχομενη D*, detinebatur *a*, tenebatur *bc* 5. febre magna *a*, magnis febribus *bc* pro ea *abc*, de ea *d* *επισταθεις D*, adstans *a*, instans *d*, stans *bc* 6.7. *παραχρημα δε ABQας*, *και παραχρημα Cbc*, *παραχρημα D*, continuo *d* 7. *αναστασα* (surgens *ab*, surrexit et *c*) *διηκονει ABQabcς*, *ωστε αναστασαν αυτην διακονειν D*, ut etiam continuo surgentem eam ministraret *d* *δυνοντος δε του ηλιου ABQας*, *δυσαντος δε* (*δύντος Orig*) *του ηλιου D Orig* 4,171^{b}, cum sol autem occidisset *bc* *απαντες C* 8. *οσοι* (quodquod *ad*, quicunque *c*) *ABQacdς et corr D Orig*, *οι b et pr D* *ειχαν D* *ἀσθενοῦντας Orig cod*, *ἀσθενεῖς ἐν Orig cod*, infirmantes *d*, aegros *a*, infirmos *bc* languoribus variis *a*, variis (magnis *b*) languoribus *bc* *ηγαγον BQς*, *και ηγαγον A*, *ἦγον Orig*, ducebant *b*, adducebant *ac*, *εφερον D* 9. at (ad *b*) ille *bc*, qui *a* unicuique *a*, singulis *bc* *αυτων ABQας Orig*, *om Dbc* *τας χειρας* (manum *b*) *επιτιθεις BDQbcυ Origenes*, *τας χειρας επιθεις* (impositis) *Aας*, *επιθεις τας χειρας C* *εθεραπευσεν ABQς Orig cod*, *εθεραπευεν Dabc Orig cod*

imperat inmundis spiritibus (sp. inm. *L*), et exeunt? [37]et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis. [38](26,2) surgens autem de synagoga intro iuit in domum Simonis. socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, et rogauerunt illum pro ea. [39]et stans super illam imperauit febri (febribus), et dimisit (-serunt) illam: et continuo surgens ministrabat illis. [40]cum sol autem occidisset, omnes qui habebant infirmos uariis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille

αὐτούς. 41*ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν κραυγάζοντα καὶ λέγοντα ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ· καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι.* 42*γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐπεζήτουν αὐτόν· καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν.* 43*ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαι δεῖ με τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἀπεστάλην.* 44*καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας.*

1*Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννη-*

9. *αὐτῷ καὶ ἀκούειν*

1. *εξηρχετο ABDQς, εξηρχοντο C Orig* *δε και ABDQας,* autem *b*, etiam *c* a multis *ac*, multa *b* *κραυγαζοντα AD Origenes, κραζοντα Bς,* exclamantia *a*, clam. *bc* **2.** *οτι ABDυς Orig = om abc* *ει BCDabc Orig, add ο χριστος AQς* *ἐπιτιμῶν] add* ea *c* **3.** *τον χριστον αυτον ειναι ABQας Origen, αυτον* (iesum ipsum *c*) *χριστον ειναι* (esse christum *bc*) *Dbcd* orta autem die *a* **4.** ibat *b*, abiit *ac* *επεζητουν ABCDQ abc, ἐζήτουν ς* **5.** *κατειχον ABQς,* detinebant *a*, retin. *bc*, *επειχον D* **5.6.** ne discederet ab ipsis *a*, ne ab eis (ut ab ipsis non *b*) discederet *bc* **6.** qui dixit ad illos *a*, quibus ille ait *bc* *ὅτι om c* *ταις ετεραις* (aliis) *πολεσιν ABQabcς, εις τας αλλας πολεις D* **7.** *δει με B, με δει Aς = δει με ante εὐαγγελίσασθαι abc et ante και εις τ. αλλ. D* *οτι επι τουτο* (*εις τουτο Aς*, ob hoc *a*, ideo *bc*) *ABabcς, εις τούτο γαρ D* *απεσταλην BD, απεσταλμαι Aς* **8.** *εν ταις συναγωγαις Aabcdς, εις τας συναγωγας BDQ* *γαλιλαιας ABDabcς, ιουδαιας CQ* **9.** dum turba incumbit ei *a*, cum turbae inruerent in eum *bc* *του ακουειν DQς,* ad audiendum *a*, ut audirent *b*, *και ακουειν AB*, et audierunt *c* **10.** *και αυτος ην εστως* (erat stans *a*, stabat *b*, stans *c*) *ABQabcς, εστωτος αυτου D* *γεννησαρετ ABabς, γεννησαρεδ Dd, γεννε.... Q*, genesareth *c*

singulis manus inponens (imp.) curabat eos. 41(27,8) exiebant autem (etiam) daemonia a multis clamantia et dicentia quia tu es filius dei: et increpans non sinebat ea loqui quia sciebant ipsum esse Christum. 42(28,8) facta autem die egressus ibat in desertum locum, et turbae requirebant (quaerebant) eum: et uenerunt usque ad ipsum, et detinebant illum, ne discederet ab eis. 43quibus ille ait quia (quod) et aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, quia ideo missus sum. 44et erat praedicans in synagogis Galilaeae. 1(29,10) factum est autem cum turbae inruerent in eum, ut audirent uerbum dei, et ipse stabat secus stagnum Gennesareth (Genes. *al*, Genessareth *F*),

σαρέτ, [2]καὶ εἶδεν δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν ἔπλυνον τὰ δίκτυα. [3]ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων ὃ ἦν Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. [4]ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα Ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. [5]καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ Ἐπιστάτα, δι' ὅλης νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν

1. πλοιάρια δύο   4. καθίσας δὲ

1. καὶ] = om abc   ιδεν AD   δυο πλοια (naves) Dbcvς, δυο πλοιαρια AC, πλοια (naviculas a) δυο Ba   stantes a, stare bc   secus stagnum bc, ad litus a   1.2. οι δε αλεεις αποβαντες (descenderant c, descendebant b) απ αυτων (ex ipsis et c, et b) Abcς, οι δε αλιεις (αλεεις C) απ αυτων αποβαντες BCD, de quibus piscatores egressi a   2. επλυνον BDabcv, επλυναν C, απεπλυναν Aς   retia bc, retias suas a, retiam d   ενβας D, ascendens abc   2.3. των πλοιων ABς = πλοιον (naviculam a) Dabc   3. σιμωνος BD, του σιμ. Aς   rogavit eum ab, dixit illis c   απο της γης επαναγαγειν (επαναγειν A) ABς = επαναγαγειν απο της γης D, ut ducerent (prod. a, ind. b) a terra (ad terram b, terra a) abc   4. ολιγον ABς, οσον οσον D, quantum quantum d, quantulumcumque a, aliquantulum b, in altum c   και καθισας (-θεισας A) ADbcvς, καθισας δε Ba   εδιδασκεν Aabcς, ante τους οχλους BD, post turbas d   εκ του πλοιου (navicula) ABabcvς, εν τω πλοιω Dd   4.5. ως (οτε D) δε επαυσατο ABDς, ut cessavit autem bc, cumque desiit a   5. λαλῶν] loqui abc   5.6. duc (adduc d) in altum et laxate retiam vestram (mittite retias vestras d, laxa retia tua c) in capturam bcd, leva in alto et expandite retias vestras ad capiendum a   6.7. και αποκριθεις ο (om B) σιμων ειπεν αυτω (om B) ABabς, respondens dixit illi simon c, ο δε σιμων αποκριθεις (αποκρεις pr) ειπεν αυτω D   7. επιστατα ABς, praeceptor bc, διδασκαλε D, magister ad   ολης AB, add της Dς   laborantes abc

[2]et uidit duas naues (nauis) stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant et lauabant (leu. corr L) retia. [3]ascendens autem in unam nauem quae erat Simonis, rogauit eum a terra reducere pusillum, et sedens docebat de nauicula turbas. [4](30,9) ut cessauit autem loqui, dixit ad Simonem Duc in altum, et laxate retia uestra in capturam. [5]et respondens Simon dixit illi Praeceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus (caep. al, coepimus V): in uerbo au-

ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον. [6]καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν ἰχθύων πλῆθος πολύ· διερήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν. [7]καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις [τοῖς] ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. [8]Ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν τοῖς γόνασιν Ἰησοῦ λέγων Ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε. [9]θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων ᾗ συνέλαβον,

1. *τὰ δίκτυα.* 2. 3. *διεῤῥήσσετο δὲ τὰ δίκτυα αὐτῶν.*

1. *ελαβαμεν A*, coepimus *b* *επι δε τω ρηματι σου ABDς*, in tuo autem verbo *d* = sed in verbo tuo *abc* 1. 2. *χαλασω* (expandam *a*, laxabo *bc*) *το δικτυον* (retiam *ab*, *τα δικτυα Bc*) *και τουτο ποιησαντες ABabcς*, *ου μη παρακουσομαι* (*-σομεν corr D*, praeteribo *d*) *και ευθυς χαλασαντες τα δικτυα Dd* 2. *ιχθυων πληθος BDabcς*, *πλ. ιχθ. AC* *πολύ*] magnam *a*, copiosam *bc* 2. 3. *διερηγνυτο* (*διεῤῥ. ς*, rumpebatur) *δε το δικτυον* (retia) *αυτων Abς*, *διερρησσετο* (rumpebantur *ac*) *δε τα δικτυα* (retia *c*, retiae *a*) *αυτων Bac*, *ωστε τα δικτυα ρησσεσθαι D*, ut etiam retiae rumperentur *d* 3. *κατενευον Da* *μετοχοις τοις Aς*, sociis (*add* suis *c*) qui erant *bcd*, *μετοχοις BDa* 3. 4. in alia navi (navic... *a*) *abcd* 4. ut venirent et *abc* *συλλαβεσθαι ABς*, *βοηθειν D*, adiuvarent *abc* *και ηλθον και ABacς*, *ελθοντες ουν D*, et *b* *επλησθησαν B* 5. naves *a*, naviculas *bc* *ὥστε*] *ωτε pr D*, ut etiam *d*, *add παρα τι D et C?*, ita ut pene *c* *αὐτά om D* *ιδων δε ABς*, cum videret autem *c*, quod cum videret *b*, hoc viso *a*, *ο δε D* 6. *πέτρος om Dab* *τοις γονασιν* (*add του Aς*, genibus *a*, ad genua *b*, ad pedes *c*) *ιησου ABabcς*, *αυτου τοις ποσιν D*, ad pedes eius *d* *λέγων*] *add παρακαλω* (oro te *c*) *Dc* 7. vir *a*, homo *bc* *κυριε ABDaς Orig* 1,378[c], *ante* quia homo *bc* pavor *a*, stupor *c*, miratio *b* circumdederat *c*, habebat *b*, adprehenderat *a* 8. et omnes qui cum illo erant *abc*, *om D* in captura *abc* *η Aς*, quam *bc*, quae *a*, *ων* (quos) *Dd*, *om B* ceperant *ac*, coeperant *b*

tem tuo laxabo rete (retem). [6]et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum. [7]et annuerunt (adn., inn.) sociis qui erant in alia naui (naue), ut uenirent et adiuuarent eos: et uenerunt et impleuerunt (inpl.) ambas nauiculas ita ut mergerentur. [8](31,10) quod cum uideret Simon Petrus, procidit (procedit *F*) ad genua Iesu, dicens Exi a me, quia homo peccator sum, domine. [9]stupor enim circum dederat eum (illum) et omnes qui cum illo erant in captura piscium quam ceperant (coep.),

[10] ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι. καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. [11] καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες πάντα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

[12] Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας· καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἐδεήθη αὐτοῦ λέγων Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. [13] καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, λέγων Θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. [14] καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ

1. ομοιως δε (om *a*) και (= om *abc*) ιακωβον και ιωαννην (= iacobus et iohannes *abc*) *ABabcς*, ησαν δε κοινωνοι αυτου ιακωβος και ιωανης *D* υιους (= υιοι *Dabc*) ζεβεδαιου *ABDabcς*, om *C* 1. 2. οι (om *c*) ησαν (om *c*) κοινωνοι τω σιμωνι (= simonis *abc*) *ABabcς*, om *D* 2-4. καὶ εἶπεν . . . πάντα] ο δε ειπεν αυτοις δευτε και μη γεινεσθε αλιεις ϊχθυων ποιησω γαρ ϋμας αλιεις ανθρωπων οι δε ακουσαντες παντα κατελειψαν επι της γης και *D* 2. dixit *ac*, ait *b* ὁ om *B* 3. ex hoc iam (iam ex hoc *c*, iam amodo *a*) eris homines vivificans (viv. h. *a*, h. capiens *c*) et subductis (ded. *a*, abd. *c*) ad terram naviculis (*ante* ad t. *a*, navibus *c*) relictis (relinquentes *c*) *abc* 4. παντα *B*, απαντα *Aς* 5. civitatium *ab*, ex civitatibus *c* καὶ *alterum om b* ἰδοὺ] ecce in qua erat *d* 6. lepra plenus *c*, λεπρος *D* και ιδων (ιδων δε *B*) τον ιησουν *ABDvς* = et ipse *abc* πεσων *ABς*, prostratus *a*, procidens *bc*, επεσεν *D* super faciem suam *c*, in faciem *ab* 7. εδεηθη αυτου *ABvς* = orabat (rogabat *b*, deprecabatur *c*) eum *abc*, om *D* κυριε εαν θελης *ABDbvς*, si volueris domine *c*, quoniam si vis *a* 8. et extendens *abc*, εκτεινας δε *D* λεγων *BCD*, ειπων *Aς* 9. η λεπρα (*add* eius *b*) απηλθεν απ αυτου *ABabcς*, εκαθαρισθη *D* 10. ut (*om ab*) nemini diceret *abc* αλλα απελθων (vadens) *ABcς*, sed vade (*add* et *a*) *ab*, απελθε δε και *D* sacerdotibus *b*

[10] similiter autem Iacobum et Iohannem filios Zebedaei, qui erant socii Simonis. (32,2) et ait ad Simonem Iesus Noli timere: ex hoc iam homines eris capiens. [11] et subductis ad terram (a terra *F*) nauibus, relictis omnibus secuti sunt illum. [12] (33,2) et factum est cum esset in una ciuitatum, et ecce uir plenus lepra: et uidens Iesum [et] procidens in faciem [et *L*] rogauit eum dicens Domine, si uis, potes me mundare. [13] et extendens manum tetigit illum, dicens Volo, mundare. et confestim lepra discessit ab illo. [14] et ipse praecepit illi ut nemini diceret, sed uade ostende te sacerdoti, et offer pro emundatione tua

προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου καθὼς προσέταξεν Μωϋσῆς,
εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. 15 διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ,
καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν καὶ θεραπεύεσθαι ἀπὸ τῶν
ἀσθενειῶν αὐτῶν· 16 αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ
προσευχόμενος.

17 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων,
καὶ ἦσαν καθήμενοι οἱ Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἳ ἦσαν
συνεληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ
Ἱερουσαλήμ, καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. 18 καὶ

8. ἐληλυθότες

1. offer *c*, offers *abd*, *add* munus *bc*   περὶ] pro *abc*   μωϋσης *BDac*, μωσης *Aς*, moyses .... *b*   2. εις μαρτυριον αυτοις *ABvς* = ινα (ut sit) εις μαρτυριον ην (*corr* η, *om abcd*) υμειν τουτο (hoc vobis *ab*) *Dabcd*, *add* ο δε εξελθων ηρξατο κηρυσσειν και διαφημειζειν τον λογον ωστε μηκετι δυνασθαι αυτον φανερως εις πολιν εισελθειν αλλα εξω ην εν ερημοις τοποις και συνηρχοντο προς αυτον και ηλθεν παλιν εις καφαρναουμ *D*   perambulabat *b*, divulgabatur *ac*   μαλλον ο λογος (fama *a*) περι αυτου *ABabς*, ο λ. μαλλον π. αυτου *D*, de eo sermo *c*   3. audire *ac*, ut audirent *b* θεραπευεσθαι (curarentur *b*) *BDabc*, *add* απ (ὑπ' *ς*) αυτου *Aς* 4. erat (fuit *Cypr*) secedens *a Cypr* 213, secedebat *b*, sedebat *c* in desertis *a*, in deserto *c*, in desertum *b*, in solitudinem *Cypr* 5. orans *a*, adorans *Cypr*, orabat *bc*   6. και αυτος ην διδασκων *ABabς*, αυτου διδασκοντος *Dc*   7. και ησαν καθημενοι οι (οἱ *om Aς*) φαρισαιοι (= pharisaei sedentes *abc*) και νομοδιδασκαλοι *ABabcς*, συνελθειν τους φαρισαιους και νομοδιδασκαλους *D* 7.8. οι ησαν (ησαν δε *D*) συνεληλυθοτες (*sic pr A*, εληλυθοτες *Bς et rec A*) *ABDς*, qui convenerant (adven. *c*, ven. *b*) *abc*   8. πασης *ADς*, πασης της *B*   iudeae *bc*, de iudea *a*   8.9. καὶ ἱερουσαλὴμ ... ἦν *om D*   9. κυριου ην *ABς* = erat domini *abc*   εις το ιασθαι αυτους (αυτον *B*) *ABς*, ad sanandum eos *ab*, του ιασθαι αυτους *D*, ut curaret (salvaret *d*) eos *cd*

sicut praecepit Moyses, in testimonium illis. 15 (34,1) perambulabat [autem] magis sermo de illo, et conueniebant turbae multae, ut audirent et curarentur ab infirmitatibus suis: 16 (35,2) ipse autem secedebat in desertum (deserto) et orabat. 17 (36,2) Et factum est in una dierum, et ipse sedebat docens, et erant Pharisaei sedentes et legis doctores, qui uenerant ex omni castello Galilaeae et Iudaeae et Hierusalem, et uirtus erat domini ad sanandum eos. 18 (37,1) et ecce uiri

ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος,
καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ. 19 καὶ μὴ
εὑρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ
τὸ δῶμα διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ
μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. 20 καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν
Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. 21 καὶ ἤρξαντο διαλογί-
ζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι λέγοντες Τίς ἐστιν οὗτος,
ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἁμαρτίας ἀφεῖναι, εἰ μὴ μόνος
ὁ θεός; 22 ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, εἶπεν

8. *ἀφιέναι ἁμαρτίας,*

1. super lectum *a*, in lecto *bc* . 2. *εισενεγκεν* (inferre) *αυτον* *Dac* *θεῖναι*] *add αυτον B* *ἐνώπιον αὐτοῦ om c* 2. 3. cum non .....issent *a*, non invenientes *bc* 3. *ποιας ABCD*, qua parte *bc*, *διὰ ποίας ς* *εισενεγκωσιν αυτον ABDς et a?*, illum inferrent *bc* propter turbam *a*, prae turba *bc* *αναβαντες ABς*, ascendentes *c*, *ανεβησαν Dab* 3.4. super (per *c*) tectum *abc* 4. *δια* (et per *a*) *των κεραμων καθηκαν* (dimiserunt *a*, summiserunt *c*) *αυτον συν τω κλεινιδιω* (lectulo *a*, grabato *c*) *ABacς*, *και αποστεγασαντες τους κεραμους οπου ην καθηκαν* (deposuerunt) *τον κραβαττον* (grab.) *συν τω παραλυτικω Dd*, et discoperuerunt tectum et summiserunt illum cum lecto *b* 4.5. in medio *bd et ante* cum grabato *c*, *om a* 5. *ενπροσθεν D*, in conspectu *a*, ante *bc* *τοῦ Ἰησοῦ*] *παντων B* *και ιδων ABς et add ο ιησους C*, et visa *a*, quorum ut videt *b*, qui cum vidisset *c*, *ιδων δε ιησους D* *αὐτῶν om b* *ειπεν Bv*, *ειπεν αυτω* (*τω παραλυτικω C* = homini *abc*) *ACabcς*, *λεγει τω παραλυτικω D* 6. *ἄνθρωπε*] = *om abc* *αφαιωνται D*, remissa sunt *ab*, dimittuntur *c*, dimittentur *d* *σοι αι αμαρτιαι σου ABabcdς*, *σου αι αμαρτιαι D* 7. *φαρισαιοι ABaς*, *add εν ταις καρδιαις αυτων Db et post λέγοντες c* 7.8. *τις εστιν ουτος* (*om a*) *ος ABabcς*, *τι ουτος D* 8. potest *bc*, poterit *a* *αμαρτιας αφειναι BDc*, *αφιεναι αμαρτιας Aabς* *μονος ABbcdς*, *εις Da* 9. *ὁ prius om pr D* *αυτων CDabc*, *add αποκριθεις ABvς* 9 *seq. λεγει αυτοις D*

portantes in lecto hominem qui erat paralyticus, et quaerebant (querebant *F*) eum inferre et ponere ante eum. 19 et non inuenientes qua parte illum (eum *F*) inferrent prae turba, ascenderunt (ascendentes) supra tectum [et] per tegulas [et *L*] summiserunt (subm.) illum cum lecto in medium (medio) ante Iesum. 20 quorum fidem ut uidit, dixit Homo, remittuntur tibi peccata tua. 21 et coeperunt cogitare scribae et Pharisaei dicentes Quis est hic, qui loquitur blasphemias? quis potest dimittere peccata, nisi solus deus? 22 ut cognouit autem Iesus

πρὸς αὐτούς Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; [23]τί ἐστιν
εὐκοπώτερον, εἰπεῖν Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν Ἔγειρε
καὶ περιπάτει; [24]ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἶπεν τῷ παραλυτικῷ Σοὶ
λέγω, ἔγειρε καὶ ἄρας τὸ κλινίδιόν σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.
[25]καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ᾧ κατέκειτο,
ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. [26]καὶ ἔκστασις
ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου,
λέγοντες ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμερον. [27]Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν

3. ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν ἔχει

1. διαλογιζεσθαι *AD*, *add* mala *c* ὑμῶν] *add* πονηρα *D* 2. αφαιωνται *D*, dimissa sunt *b*, remittuntur *ac*, dimittentur *d* σοι *ABabcdς*, σου *CD* σου *om Dd* 2 *et* 5. εγειρε *ABCD*, Ἔγειραι *ς* 3. εξουσιαν εχει *ADacς*, *post* ανθρωπου *Bb* 4. επι γης *pr D*, in terra *a* αφιναι αμαρτιας *pr D*, peccata dimittere *c* dixit *c*, ait *ab*, λεγει *D* παραλυτικω *CD*, παραλελυμενω *ABς* 5. καὶ *om c* αρας *ABς* = αρον *Dabc* το κλινιδιον *ABabvς*, τον κραβαττον *Dc* πορευου *ABς* = και πορευου *Dabc* 6. surrexit ... et *c*, surgens *ab* coram omnibus *a* αρας *ABς* = αρας την κλεινην *Db*, sustulit grabattum suum ... et *a*, tollens grabattum *d*, sublato grabato *c* εφ ω (ο *AC*) κατεκειτο *ABabcvς*, *om D* 7. 8. καὶ ἔκστασις ἔλ. ἅπαντας *om D* 7. εκστασεις *A*, stupor *b*, pavor *ac* 8. και εδοξαζον τον θεον *Bbcς*, *post* φοβου *A*, *om Da* επλησθησαν φοβου (timore omnes *d*, θαμβου *pr D*, θαμβους *corr D*) *ABDabdς*, timore repleti sunt *c* 9. ὅτι *om D* ιδομεν *A*, videmus *d* και μετα ταυτα εξηλθεν *ABaς*, *add* iesus *bc*, και ελθων (venit) παλιν παρα την θαλασσαν τον (qui autem) ακολουθουντα αυτω οχλον (sequebatur eum populus) εδιδασκεν *Dd*

cogitationes eorum, respondens dixit ad illos Quid cogitatis in cordibus uestris? [23]quid est facilius, dicere Dimittuntur tibi peccata, an dicere Surge et ambula? [24]ut autem sciatis quia (quod *F*) filius hominis potestatem habet in terra (terram *F*) dimittere (dimittendi) peccata, ait paralytico Tibi dico, surge, tolle lectum tuum et uade in domum tuam. [25]et confestim surgens coram illis, tulit in quo iacebat, et abiit in domum suam, magnificans deum. [26]et stupor adprehendit (appr.) omnes, et magnificabant deum, et repleti sunt timore, dicentes quia uidimus mirabilia hodie. [27](38,2) et post haec exiit et uidit

καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευῒν καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,
καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀκολούθει μοι. [28]καὶ καταλιπὼν πάντα ἀναστὰς
ἠκολούθει αὐτῷ. [29]καὶ ἐποίησεν δοχὴν μεγάλην Λευῒς αὐτῷ ἐν τῇ
οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἦν ὄχλος πολὺς τελωνῶν καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν
μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. [30]καὶ ἐγόγγυζον οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμ-
ματεῖς αὐτῶν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες Διὰ τί μετὰ τῶν
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; [31]καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰα-
τροῦ, ἀλλὰ οἱ κακῶς ἔχοντες. [32]οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ

1. καὶ εἶδεν 3. ἠκολούθησεν

1. εθεασατο (intuitus est *a*, aspexit c, ειδεν *A*, vidit b) τελωνην ονοματι λευιν (λευειν *A*, levi *abc*, *add* καλουμενον *C*) *ABabcς*, παραγων ειδεν λευει τον του αλφαιου *D* επει *D*, ad *abc* theloneum *a* 2. ειπεν *ABacς*, ait *b*, λεγει *D* καταλειπων *A* παντα *BD*, απαντα *Aς* surrexit et c, surgens *ab* 3. ηκολουθει *BDa*, ηκολουθησεν *Abcς* δοχην μεγαλην λευεις (*sic AC*, *a* λευις *Bς*, levi *ac*, *om b*) αυτω (= *ante* δοχὴν *abc*) *ABabcς*, λευει δοχην αυτω μεγαλην *D* 3.4. in domum *b* 4. πολυς (multa *b*, magna c, ingens *a*) τελωνων *BCDabc*, τελωνων πολυς *Aς* 4.5. οι ησαν μετ αυτων κατακειμενοι *ABaς*, qui cum illis erant discumbentes *bc*, ανακειμενων *D* 5. καὶ *om* c ἐγόγγυζον] murmuraverunt *ab*, εγονγυζον *post* γραμματεις αυτων *Dc* 5.6. οι φαρισαιοι (ph. autem c) και οι γραμματεις αυτων (*om D*) *BCDabc*, οι γραμματεις αυτων και οι φαρισαιοι *Aς* 6. προς τους μαθητας αυτου λεγοντες *ABDς* = dicentes ad discipulos eius *abc* των *ABD*, *om ς* 7. καὶ ἁμαρτωλῶν *om D* εσθιετε και πινετε *ABvς*, εσθιεται και πεινεται *D* = manducat (edit d) et bibit *abcd* αποκριθεις δε *D* ὁ *om B* 8. οὐ] οὐ γὰρ *Orig* 3,208[c] non egent (habent opus *d*) sani (qui sani (salvi *d*) sunt *bd*) medicos (medicum *b*, medico *d*) *abd*, non est opus sanis medicus c *Iren* 179 9. αλλα *prius AB*, αλλ *Dς* qui (*add* se *a*) male habent *abd*, male habentibus c *Iren* εληλυθα *ABς*, ηλθον *D*

publicanum nomine Leui sedentem ad telonium (-neum), et ait illi Sequere me. [28]et relictis omnibus surgens secutus est eum. [29](39,2) et fecit [ei] conuiuium magnum Leui in domo sua, et erat turba multa publicanorum et aliorum qui cum illis erant discumbentes. [30]et murmurabant Pharisaei et scribae eorum, dicentes ad discipulos eius Quare cum publicanis et peccatoribus manducatis et bibitis? [31](40,2) et respondens Iesus dixit ad illos Non egent [qui] sani [sunt] medico (medicum), sed qui male habent. [32]non ueni uocare iustos, sed pec-

ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. 33οἱ δὲ εἶπαν πρὸς αὐτόν Διὰ τί οἱ μα-
θηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν πυκνὰ καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως
καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων, οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν; 34ὁ δὲ
εἶπεν πρὸς αὐτούς Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ
νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστίν, ποιῆσαι νηστεύειν; 35ἐλεύσονται δὲ ἡμέ-
ραι, [καὶ] ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. 36ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, ὅτι
οὐδεὶς ἐπίβλημα [ἀπὸ] ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον πα-
λαιόν· εἰ δὲ μή γε, καὶ τὸ καινὸν σχίσει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ

9. σχίζει,

1. illi autem *c*, ad illi *b*, qui *a* ειπαν *CD*, ειπον *ABς* διὰ τί *om B* 2. iohannes *b*, ιωανου και οι μαθηται των φαρισαιων *D* και *ABDς* = et (*om b*) pharisaeorum (*add* (et) *a*) *abc* 2.3. ομοιως και οι των φαρισαιων *ABvς* = *om Dabc* 3. οι δε σοι *ABavς*, οι δε μαθηται σου *D*, tui (tu *d*) autem discipuli *bcd* εσθιουσιν (manducant *a*) και πινουσιν (bibent *a*) *ABabcς*, ουδεν τουτων ποιουσιν *D* 3.4. ο δε (qui *a*, *add* ιησους *CD*) ειπεν προς αυτους *ABDacς*, quibus ipse ait *b* 4. μη δυνασθε (δυνασθαι *A*) τους υιους *ABvς* = μη (non *c*, numquid *a*) δυνανται οι υιοι *Dabc* νυνφωνος *D*, sponsi *abc* 4.5. εν ω (quamdiu) ο νυμφιος (sponsus) μετ αυτων εστιν *ABacς*, quamdiu cum illis sponsus est *b*, εφ οσον εχουσιν τον νυμφιον μεθ εαυτων *D* 5. ποιησαι νηστευειν (νηστευσαι *B*) *ABvς* = νηστευειν *Dac et ante* quamdiu *b* δὲ *om a* 6. και *ABDaς*, *om Cbc* cum ablatus fuerit *a*, cum auferetur *bc* tunc *a*, et tunc *bc* 7. ἔλεγεν] = dixit *abc* καὶ *om c* αὐτούς] *add* talem *b* 8. ἐπίβλημα] commissuram *bc Iren* 276, insumentum *a* απο *BDbv*, de *c*, *om Aaς Iren* ιματιου καινου *ABDbcς*, tunicae rudis *a*, *add* σχισας *BD* ἐπιβάλλει] immittit *c et ante* commissuram *Iren*, adsuit *a*, *om b* in vestimentum vetus *c Iren*, in vestimento veteri *b*, panno veteri *a* 9. alioquin *abv*, si quo minus *c* σχισει (scindet) *BCDa*, σχιζει (rumpit *b*, conscindit *c*) *Abcς*

catores in paenitentiam. 33at illi dixerunt ad eum Quare discipuli Iohannis ieiunant frequenter et obsecrationes faciunt, similiter et Pharisaeorum, tui autem edunt et bibunt? 34quibus ipse ait Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus (sp. est), facere ieiunare? 35ueniunt autem dies, [et] cum ablatus fuerit ab illis sponsus, [et] tunc ieiunabunt in illis diebus. 36dicebat autem et similitudinem ad illos, quia nemo commissuram a vestimento nouo inmittit (imm.) in uestimentum uetus: alioquin et nouum rumpit, et ueteri non con-

*συμφωνήσει ἐπίβλημα τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. 37 καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶ-
νον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥήξει ὁ οἶνος ὁ νέος
τοὺς ἀσκούς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται·
38 ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφότεροι συν-
τηροῦνται. 39 καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν εὐθέως θέλει νέον· λέγει γάρ
Ὁ παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν.*

*1 Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ [δευτεροπρώτῳ] διαπορεύεσθαι αὐ-
τὸν διὰ σπορίμων, καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας
καὶ ἤσθιον ψώχοντες ταῖς χερσὶν [αὐτῶν]. 2 τινὲς δὲ τῶν Φαρι-*

2. *ῥήσσει*

1. *συμφωνησει* (*συνφ. D*, conveniet *a*, *add το C*) *ABCDa*, *συμφωνεῖ bcς* *επιβλημα post καινον D*, *om A* quod est a novo c, a novo *ab* *καὶ οὐδεὶς*] nec *Iren* 276 *βαλλει ABDς*, mittit *abc Hil* 306, *επιβαλλει C*, mittunt *Iren* 2. si quo minus c *ρηξει ABDacς*, *ρησσει Cb* *ο οινος ο νεος BDabc*, *ο νεος οινος Aς* 3. *ἀσκοὺς*] *add τους παλαιους D* *αὐτὸς*] vinum c effunditur *a* 4. *αλλ B* *νέον om a* *βλητεον ABvς* = *βαλλουσιν Dabc*, mittent d *και αμφοτεροι συντηρουνται* (conservantur bc, *τηρουνται Da*) *ADabcvς*, *om B* 5.6. *καὶ οὐδεὶς ... ἐστίν*] = *om Dabc et Euseb canon?* 5. *και Avς*, *om B* *ευθεως Avς*, *om B* 6. *χρηστοτερος Avς*, *χριστος B* 7. *εγενετο δε ABbcς*, *και εγ. D*, factum est *a* *ἐν om* c *δευτεροπρωτω ADaς*, *om Bbc* perambulare (abire d) eum c, cum transiret *ab* *αυτον ante εν σαββατω Dd* 8. *δια AB*, *δια των Dς* *και ετιλλον* (vellerent *a*) *οι μαθηται αυτου ABaς*, et discipuli eius vellebant c, *οι δε μαθηται αυτου ηρξαντο τιλλειν D*, et coepissent discipuli .... vellere *b* 8. 9. *τους σταχυας και ησθιον* (et manducarent *b*, *και ησθ. ante τ. σταχ. BC*) *ψωχοντες* (*add* eas c, *add* ea *b*) *ταις χερσιν* (*add αυτων Cbc*) *ABCbcς*, *τους σταχυας και* (*om a*) *ψωχοντες ταις χερσιν* (*add* et *a*) *ησθιον Da* 9. ex pharisaeorum *b*

uenit commissura a nouo. 37 et nemo mittit uinum nouum in utres ueteres: alioquin rumpet (rumpit *L*) uinum nouum utres, et ipsum (ipsud *F*) effundetur (effunditur *FL*) et utres peribunt: 38 sed uinum nouum in utres nouos mittendum est, et utraque conseruantur (conseruabantur). 39 et nemo bibens uetus statim uult nouum: dicit enim Vetus melius est. 1 (41,2) factum est autem in sabbato secundo primo, cum transiret [Iesus *F*] per sata, uellebant discipuli eius spicas et manducabant confricantes manibus. 2 quidam autem Pharisaeorum

σαίων εἶπον [αὐτοῖς] Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν; [3]καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησεν Δαυεὶδ ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ; [4]πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως λαβὼν ἔφαγεν καὶ ἔδωκεν τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; [5]καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. [6]Ἐγένετο δὲ ἐν ἑτέρῳ σαβ-

3. 4. ὡς εἰσῆλθεν

1. ειπον ABς = ελεγον Dabc   αυτοις Αυς, ad eos b, αυτω D, om BCac   τι ποιειτε (= add sabbatis abc) ο ουκ εξεστιν (add ποιειν εν Aς) τοις σαββασιν (= om abc) ABabcς, ειδε τι ποιουσιν οι μαθηται σου τοις σαββασιν ο ουκ εξεστιν D   1. 2. αποκριθεις δε D   ο ιησους ειπεν (ελεγεν D, dixit d) προς αυτους (illis c) ADcd, προς αυτους ειπεν (= dixit illis ab) ιησους (ὁ Ἰ. ς) Babς   οὐδὲ] ουδεποτε D   ὃ] quid b   3. οτε BCD, οποτε Aς, cum ab Iren 237, quando c   αυτος και οι μετ αυτου (add οντες Aς, οι συν αυτω D) ABDabcυς, om Iren   πως C, quomodo ab, quemadmodum Iren, ως Aς, et c, om BD   4. εισελθων D (introibit d)   προσθεσεως D, propositionis (-nes b) abcd   5. λαβων BC, ελαβεν και Aς, accepit (sumpsit b) et abc, om D Iren   εδωκεν Bab Iren et post αὐτοῦ c, add και ADς   eis (his Iren) qui secum (cum eo c Iren) erant abc Iren   οὓς] οις D   εξεστιν ABaς, εξον ην (licebat) Dbc Iren   6. μονους τους ιερεις ABς, solis sacerdotibus abc, μονοις τοις ϊερευσιν τη αυτη ημερα θεασαμενος (videns) τινα εργαζομενον τω σαββατω (add et) ειπεν αυτω ανθρωπε ει μεν οιδας τι ποιεις μακαριος ει ει δε μη οιδας επικαταρατος και παραβατης ει του νομου (et trabaricator legis) Dd   6. 7. καὶ ἔλεγεν . . . τοῦ σαββατου infra 363,2 post ὡς ἡ ἄλλη D   6. ὅτι om B   Hilar 929   7. και του σαββατου ADabcς, ante ο υιος B   7 - p. 362,2. ἐγένετο δὲ . . . ἦν ξηρά] και εισελθοντος αυτου παλιν εις την συναγωγην σαββατω εν η ην ανθρωπος ξηραν εχων την χειρα D   7. εν Bac, και εν Αυς, om b   ἑτέρῳ] alio abc

dicebant illis Quid facitis quod non licet in sabbatis? [3]et respondens Iesus ad eos dixit Nec hoc legistis quod fecit Dauid cum esurisset ipse et qui cum eo erant? [4]quomodo intrauit in domum dei (domini) et panes propositionis sumpsit (sumsit F) et manducauit et dedit his qui cum ipso erant, quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus? [5](42,2) et dicebat illis [quia dominus est filius hominis etiam sabbati om F]. [6]factum est autem et in alio sabbato ut intraret in

βάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. καὶ ἦν
ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά· [7]παρετηροῦντο
δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύει,
ἵνα εὕρωσιν κατηγορίαν αὐτοῦ. [8]αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς
αὐτῶν, καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα Ἔγειρε
καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. καὶ ἀναστὰς ἔστη. [9]εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς
πρὸς αὐτοὺς Ἐπερωτήσω ὑμᾶς εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ ἀγαθοποι-
ῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι. [10]καὶ περιβλεψά-

5. εἶπεν δὲ τῷ   7. τοῖς σάββασιν

1. intrare illum *ac*, ut intraret *b* in synagoga *a* docere *ac*, doceret *b* *και ην ABabς*, erat autem *c* 2. *εκει Aacvς*, *post ανθρωπος B*, *om b* *και ... ξηρα ABacς*, manum habens aridam dexteram *b* *παρετηρουντο ABD*, *παρετήρουν ς* 3. *δε Aab*, *δε αυτον Bς*, igitur *c*, *αυτον D* *εν ABvς*, *om Dabc* *θεραπευει AD*, curaret *abcd*, *θεραπευσει Bς* 4. *κατηγοριαν ABς* = *κατηγορησαι D*, unde (quemadmodum *b*, et *a*) accusarent *abc* *ηδει ABacvς*, sciens *bd*, *γεινωσκων D* 5. *και ειπεν Aς*, et dicit *c*, *ειπε δε Ba*, *λεγει* (ait) *Db* *τω ανθρωπω Aaς*, homini illi *b*, illi hom. *c*, *τω ανδρι B*, *om D* *τω* (*add την A*) *ξηραν εχοντι την χειρα ABς*, *τω την χειρα εχοντι* (habenti manum *c*) *ξηραν Dc*, qui (ei qui *d*) habebat (*post* aridam *d*) manum aridam *abd* *εγειρε AB*, *εγειρου D*, *Ἔγειραι ς* 6. *εις το μεσον ABς* = *εν τω μεσω Dabc* *και BDabc*, *ο δε Aς* surrexit et *c*, surgens *ab* ἔστη] *εσταθη D* *ειπε B*, ait *b* *δε BDabc*, *ουν Aς* *ο* (*om B*) *ιησους ABDacς*, *post αὐτοὺς b* 7. *επερωτησω ADabcς*, *επερωτω Bv* ἐπερωτήσω ὑμᾶς εἰ ἔξεστιν] interroga... licet *b* *ει BDac*, *τι Aς* *τω σαββατω BDc*, *τοις σαββασιν Aaς* 8. κακοποιῆσαι] male *abc* *απολεσαι BDbcvς*, *αποκτειναι A*, *add οι δε εσιωπων D* 8. *seq. περιβλεψαμενος* (circumspiciens) *παντας αυτους ABacς*, circumspectis illis omnibus *b*, *περιβλ. αυτους παντας Dd* = *add εν οργη* (esse in ira *a*, iratus *c*) *Dabc*

synagogam et doceret. et erat ibi homo, et manus (manum *pr F*) eius dextera (dextra *FL*) [erat *om FL*] arida: [7]obseruabant autem scribae et Pharisaei si [in *om L*] sabbato curaret, ut inuenirent accusare (unde accusarent) illum. [8]ipse uero sciebat cogitationes eorum, et ait homini qui habebat manum aridam Surge et sta in medium. et surgens stetit. [9]ait autem ad illos Iesus Interrogo uos si licet sabbato (-tis) bene facere an male, animam saluam facere an perdere. [10]et circumspectis omnibus dixit homini Extende manum

*μενος πάντας αὐτοὺς εἶπεν αὐτῷ Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ
ἐποίησεν οὕτως, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ [ὡς ἡ ἄλλη].
11 αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους τί
ἂν ποιήσαιεν τῷ Ἰησοῦ.*

*12 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος
προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ.
13 καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ
ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,
14 Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασεν Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,*

1. *εἶπεν*] *λεγει D* *αυτω AB* = *τω ανθρωπω* (*add* illi *c*) *Dabcς* 1.2. *ο δε εποιησεν ουτως* (*οὕτω ς*, *om A*) *ABς* = *και εξετεινεν Dabc* 2. *απεκατεσταθη AD*, *αποκατ. B?ς* *ως* (*ως και D*, *ὑγιὴς ὡς ς*) *η αλλη ADQς*, sicut alia *b*, et facta est sicut altera *c*, *om Bav* 3. stultitia *c*, stupore *a*, ...itate *b* conloquebantur *abc*, *διελογιζοντο D* *ἀλλήλους*] *add λεγοντες A* 3.4. *τι αν ποιησαιεν* (*-σειαν ς*, *-σιαν Q*, *-σειεν A*) *τω ιησου ABQς*, quidnam facerent iesu (de iesu *c*, de iesum *b*) *abc*, *πως απολεσωσιν αυτον D* 5. *ταις ημεραις ταυταις* (*εκειναις D*) *ABDQς* = illis diebus *bc* *εξηλθεν* (*add* iesus *c*) *Qbcς Cyprian* 14 213, *εξελθειν αυτον ABD* in monte *bc* 6. *και προσευχεσθαι D* pernoctavit orans *Hilar* 96 *του θεου ABQabcς Origen* 1,216^{d} *Cypr*, *om D* 7. factum esset dies *c*, dies factus esset *b*, dies horta est *a* *προσεφωνησεν ABQς*, convocavit ad se *c*, *εφωνησεν D*, vocavit (*add* ad se *b*) *ab* 8. eligens *a*, elegit *bc* *απ αυτων ιβ Dac*, XII ex ipsis *b* *ὠνόμασεν*] *εκαλεσεν πρωτον D* 9. *Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασεν om c* *καὶ prius*] et *a*, *om b* *ωνομασεν ABQς* = *επωνομασεν* (cognominavit) *ab et post πετρον D* 10. *και primum BDabc*, *om AQvς* iohannem et iacobum *b* *ἰωάννην*] *ιωανην τον αδελφον αυτου ους επωνομασεν βοανηργες ο εστιν ϋιοι βροντης D* *και ante φιλιππον BDabc*, *om AQvς*

tuam. et extendit, et restituta est manus eius. 11 ipsi autem repleti sunt insipientia (iniquitate), et conloquebantur ad inuicem quidnam facerent iesu. 12 (43,2) factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, et erat pernoctans in oratione dei. 13 (44,2) et cum dies factus esset, uocauit discipulos suos, et elegit duodecim ex ipsis, quos et apostolos nominauit, 14 Simonem, quem cognominauit Petrum, et Andream fratrem eius, Iacobum et Iohannem, Philippum et Bartholo-

[15]καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἁλφαίου καὶ Σί-
μωνα τὸν καλούμενον ζηλωτήν, [16]καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου καὶ Ἰού-
δαν Ἰσκαριὼθ ὃς ἐγένετο προδότης, [17]καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν,
ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος
πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς
παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆ-
ναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν· [18]καὶ οἱ ὀχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων
ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο, [19]καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐ-
τοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰᾶτο πάντας. [20]καὶ αὐ-

8. *ἐζήτουν*

1. *και primum BDabc, om AQς* *μαθθαιον D, ματθ. AQbcς* *θωμᾶν] add τον επικαλουμενον* (qui cognominatus est) *διδυμον Dd* *ιακωβον ABQvς et corr D = και ιακ. abcd et pr D* *τον του om B* 2. qui vocatur (vocabatur *b*, appellatur *a*) *abc* *και ιουδαν prius BDQabc, ιουδαν Avς* 3. *ισκαριωθ B, σκαριωθ Dv,* scariotha *c*, *ισκαριωτην AQς, om ab* *ος (add και ADQς) εγενετο* (factus est *c*, fuit *b*, erat *a*) *προδοτης (add* eius *b*) *ABDQabcς,* qui etiam et tradidit eum *d* descendens *ac*, discendit... et *b* 4. in loco *abc* *πιδεινου AD* *οχλος πολυς B,* turbae *d* *αὐτοῦ] add* cum eo *c* 5. ingens *a*, copiosa *b*, magna *c* ab omni *ab*, de tota *c* *τῆς om D* 5.6. *ἱερουσαλὴμ... σιδῶνος] αλλων πολεων D* 5. *ιερουσαλημ ABQvς = add* et trans fretum *abc* 6. maritima *a et b?*, maritimi *c* tyrii *b* *σιδῶνος] add* et aliarum civitatum *c* *οι ηλθον ABQς,* qui venerant *abc*, *εληλυθοτων D* audire *ac*, ut audirent *b* curari *ac*, sanarentur *b* 7. ab omne infirmitate eorum *d* *οχλουμενοι DQς, ενοχλ. AB,* qui vexabantur *abc* *απο* (ab) *ABDQabc, ὑπὸ ς, om d* 8. *ακαθαρτων ABDQabcv, add καὶ ς* omnes turba *b* *εζητει ADQacς, εζητουν Bb* *αψασθε αυτου Da et add* et curari *c*, eum tangere *b* 9. ab illo *ac*, de illo *b* *και αυτος ABQaς,* ipse autem *c*, *και D*

maeum (-meum *FL*), [15]Matthaeum (-ttheum *FL*) et Thoman (Thomam) (Th. et M.), Iacobum Alphaei (-ei *F*) et Simonem (Simon *F*) qui uocatur zelotes (-thes *F*), [16][et] Iudam Iacobi et Iudam Scarioth (-ot *L*) qui fuit proditor, [17](45,1) et descendens cum illis stetit in loco campestri, et turba discipulorum eius, et multitudo copiosa plebis ab omni Iudaea et Hierusalem et maritima [et] Tyri et Sidonis, qui uenerant (-runt *L*) ut audirent eum et sanarentur a languoribus suis: [18]et qui uexabantur ab (a) spiritibus inmundis curabantur, [19]et omnis turba quaerebat (-rebant *L*) eum tangere, quia uirtus de illo exiebat (exibat), et sanabat omnes. [20](46,5) et ipse eleuatis oculis in

τὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν
Μακάριοι, οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 21μα-
κάριοι, οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι, οἱ κλαί-
οντες νῦν, ὅτι γελάσετε. 22μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ
ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσιν καὶ ἐκβά-
λωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν ἕνεκεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
23χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε· ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς

4. μισήσουσιν

1. επαρας *ABQς Orig* 4,252[d] 372[b], elevatis *bc*, adlevans *a*, elevans *d*, επαρας *D* αὐτοῦ *prius om ab* εἰς] *Orig* 4,372, πρὸς *idem* 4,252 in discentes *a*, in discipulis *b* αυτου *alterum ABQabcς Orig* 4,372, *om D Orig* 4,252 ἔλεγεν] *Origen* 4,372, λέγει *Orig* 4,252 2. οι πτωχοι *ABDQbς*, γὰρ οἱ πτ. *Origenes* 3,173[c], pauperes spiritu *ac* τοῦ θεοῦ] caelorum *c* 3. qui esuritis nunc (*om c*) *ac*, qui nunc esuriunt *b* = *add* et sititis (*add* iustitiam *c*) *ac*, et sitiunt *b* χορτασθησεσθε (-σθαι *AP*) *ABDPQς*, saturi eritis *a*, saturimini *c*, saturamini *d*, saturabuntur *b* 3.4. μακάριοι ... γελάσατε *om D* οι (*om Orig* 4,312) κλαιοντες νυν *ABPQacς Orig* 2,579[c] 704[a] 3,269[d] 4,312[a], qui nunc fletis *b*, οἱ κλαίοντες *Orig* 3,322[a] 4. γελασεται *AP*, γελάσονται *Orig* 2,704[a] 4,312[a] εστε *BDς*, εσται *AP*, eritis *bc Cypr* 91 185 272 310, estis *a* ὅταν] quando *d*, cum *abc Cypr* μεισησωσιν *ABQς*, oderint *b Cypr* 310, odierint *ad*, odio habuerint *Cypr* 91 272, μεισησουσιν *DPc*, persecuti fuerint *Cypr* 185 vos *ante* oderint *b Cyprian* 310 5. homines *Cypr* 310, *om Cypr* 91 185 272 ὅταν] quando *c*, cum *abd*, *om Cypr* separaverint *c Cypr*, segregaverint *a*, separabunt *b*, exprobabunt *d* ὑμᾶς *om D* ονειδισωσιν και εκβαλωσιν *ABPQvς* = εκβαλωσιν (cum eiecerint (*add* vos *a*) *ac*, cum (*om d*) eicient *bd*) και (*add* cum *a*) ονειδισωσιν (exprobraverint *ac*, exprobabunt *b*, reprobent *d*) *Dabcd*, expulerint et maledixerint *Cypr* 91 185 272 310 6. ὡς] ut *Cypr* 185, tamquam *ab*, quasi *c Cypr* 91 272 310 ενεκεν *DP*, ενεκα *ABς*, causam *a* 7. χαρητε *ABD*, χαρετε *P*, χαίρετε *ς*, χα..... *Q* die *bc*, hora *a* ἰδοὺ γὰρ ὁ] οτιν *D*, quoniam *d*

discipulos suos dicebat Beati, pauperes, quia uestrum est regnum dei. 21(47,5) beati, qui nunc esuritis, quia saturabimini. (48,5) beati, qui nunc fletis, quia ridebitis. 22(49,5) beati eritis cum uos oderint (od. uos *F*) homines, et cum separauerint uos et exprobrauerint et eiecerint nomen uestrum tamquam malum propter filium hominis. 23gaudete in illa die et exultate: ecce enim merces uestra multa [est] in

ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. [24]πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. [25]οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. [26]οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν πάντες οἱ ἄνθρωποι· κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. [27]ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, [28]εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς,

1. *ταὐτὰ* 5.6. *ταὐτὰ* 8. *καταρωμένους ὑμῖν,*

1. *πολὺς*] multa (copiosa *ab*) est *abc Cypr* in caelis *Cypr* *κατα τα αυτα BDQ, κατα ταυτα AP, κ. ταῦτα ς Orig* 3,466[a], secundum haec *b*, eadem *c*, similiter *a*, sic *d* *γὰρ om Da* (enim *d*) *τοις προφητες A*, et prophetis *b* 2. vobis divites *Iren* 202 3. *απεχεται P*, habetis *ab*, iam consecuti estis *c*, percipitis *Iren* *εμπεπλησμενοι (ενπ. DP) ADPς et add νυν B*, saturis *a*, qui saturati (satiati *Iren*) estis *bc Iren* 4. *ουαι υμιν ADPabcς Hil* 396, *οὐαὶ γὰρ Orig* 3,269[e], *ουαι B Orig* 3,794[a] 4,312[a], et *Iren*, *οἷα Orig* 3,270[a]? *γελῶντες*] deridetis *b* *νῦν om b Hilar* *πενθησετε (-ται DP) και κλαυσετε (-ται DP) ABDPQς Origen* 3,270[a] 4,312[a], lugebitis (plangetis *c*) et flebitis *abc*, plorabitis et lugetis *d*, *πενθήσουσι καὶ κλαύσονται Origenes* 3,269[e], *κλαύσετε Orig* 3,794[a], plorabitis *Iren*, flebitis *Hil* 5. *ουαι ABPQac, add υμειν Dbdς Iren* *ὅταν*] quando *c*, cum *ab Iren* *καλως υμας (υμειν Dac, om b) ειπωσιν DPQabcς, καλως ειπωσιν υμας A Iren, υμας καλως ειπωσιν B* *παντες ABPQabcς et post ἄνθρωποι Iren, om D* 5.6. *κατα τα αυτα BD, κατα ταυτα AP, κ. ταῦτα ς*, secundum haec *bd Irenaeus*, eadem *c*, similiter *a* 6. *γαρ ABPς Iren, om Dabc* faciebant et *b Iren* patres vestri *Iren, om B* *αλλα ABDP, ἀλλ' ς* 8. odientibus vobis *c*, eis (his *b*) qui oderunt (odiunt *b*) vos *ab* male dicentes (-tibus *c*) *abc* *υμας alterum ADPab, υμιν Bc Orig* 1,772[a], *ὑμῖν καὶ ς*

caelo: secundum haec enim faciebant prophetis patres eorum. [24](50,10) uerum tamen uae uobis diuitibus, quia (qui) habetis consolationem uestram. [25](51,10) uae uobis, qui saturati estis, quia esurietis. uae uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis et flebitis. [26]uae cum bene uobis dixerint (bene dixerint uobis *uel* uos) omnes homines: secundum haec faciebant prophetis (pseudoprophetis) patres eorum. [27](52,5) sed uobis dico qui auditis (audistis), diligite inimicos uestros, bene facite his qui uos oderunt, [28]bene dicite male dicentibus uobis, orate

προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. 29 τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. 30 παντὶ [δὲ τῷ] αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει. 31 καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, [καὶ ὑμεῖς] ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. 32 καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. 33 καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν ἐστὶν

1. *υπερ ADPς Orig* 1,198^a^, *περι B*, pro *abc* *επηρεαζοντων BPς Origenes*, *επερεαζοντων A*, *επηρηαζ. D*, calumniantibus *bc*, his qui calumniantur *a* vos *ab*, vobis c *ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, τῷ τύπτοντί σε Orig* 1,711*f* percutienti te *ac*, et (*om d*) qui te percusserit (percutit *d*) *bd* 1.2. *επι την ABς et P?*, *εις την Dbc et add δεξιὰν Orig* in maxilla *a* 2. *παρεχε ABPς Orig*, preve *a* = *add αυτω Dabc* et (*om a*) alteram *abc*, et aliam d 2.3. ab eo qui auferet vestimentum tuum *a*, ab eo qui tollit tunicam tuam *d*, eum qui auferet tibi tunicam *b*, auferenti a te pallium *c* 3. *και τον χιτωνα* (palleum) *BDPabς et add σου A*, tunicam *c* ne prohibeas *c*, noli prohibere *b*, vetare noli *a* *δε τω ADPacς*, *om Bb* 4. da *ac*, tribue *b* ab eo qui tollit tua *a*, qui auferet a te quae tua sunt^c^ *b*, auferentem tunicam tuam c repetere noli *a*, ne repetieris *d*, noli prohibere *bc* 5. *ποιουσιν υμας A* *και υμεις ADPcς*, *post αὐτοῖς b*, sic *a*, *om B* 6. *ὁμοίως om Da* = eos (*om Cypr*) qui vos diligunt *abc Cypr* 319 *ποία*] quae *abc Cypr* 7. *εστιν ABDPaς*, *ante ὑμῖν c Cypr*, *om b* nam et (nam *c*) peccatores *abc*, et pecc. enim *Cypr* *ἁμαρτωλοὶ*] *add τουτο ποιουσιν D* diligentes se diligunt *bc*, eos qui se diligent diligunt *a*, diligunt eos qui se diligunt *Cypr* 8. *και γαρ εαν B*, *και ει D* *αγαθοποιητε ABς*, bene feceritis *abc*, *αγαθοποιειτε DP*, bene facitis *d* benefacientibus vobis *c*, qui benefaciunt vobis *a*, his qui vobis benef. *b* 8 *seq. υμιν* (*om c*) *εστιν* (erit *b*) *χαρις Pbc*, *υμιν χαρις εστιν ABς*, *χαρ. υμ. εστ. D*, gra-

pro calumniantibus uos. 29 (53,5) et qui te percutit in maxillam praebe [ei *uel* illi] et alteram, et ab eo qui auferet (aufert) tibi uestimentum etiam tunicam noli prohibere. 30 omni autem (enim) petenti te tribue, et qui auferet (aufert) quae tua sunt ne (non *F*) repetas. 31 (54,5) et prout uultis ut faciant uobis homines, [et uos *om F*] facite illis similiter. 32 (55,5) et si diligitis eos qui uos diligunt, quae uobis est gratia? nam et peccatores diligentes se diligunt. 33 et si bene feceritis his qui uobis bene faciunt, quae uobis est gratia? siquidem

χάρις; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. 34 καὶ ἐὰν δανείσητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα. 35 πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε μηδὲν ἀφελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς [ἐν τοῖς οὐρανοῖς], καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. 36 γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς [καὶ] ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν. 37 καὶ μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυ-

1. δανείζετε 8. κρίνετε καὶ οὐ μὴ

tia est vobis *a* 1. *και γαρ ADPς*, etenim *a*, nam et *b*, cum et *c*, *και B* οἱ om *A* *το αυτο ABPς* = *τουτο Da*, haec *bc* *καὶ ἐὰν*] *καν D* *δανεισητε B*, mutuum dederitis *b*, *δανιζετε* (-*ζεται P*) *ADP*, feneratis *cd*, *δανείζητε ς*, feneretis *a* 2. *απολαβειν ADPacς*, vos recipere *b*, *λαβειν B* *υμιν χαρις εστιν APς*, vobis est gratia *c*, *χαρις υμειν εστιν D*, gratia est vobis *ab*, *υμιν χαρις B* 2. 3. *και γαρ* (add οἱ ς, etenim *a*, nam et *c*, nonne et *b*) *αμαρτωλοι ADPabcς*, *και B?* 3. *τα ισα ABPvς* = om *Dabc* 4. diligite *ac*, amate *b* *εχ'χθρους A* καὶ alterum om *c* 5. *αφελπιζοντες DP*, *απελπ. ABς*, desperantes *ab*, inde sperantes *c* *εν τοις ουρανοις Ac*, in caelo *a*, om *BD Pbς* 6. τοῦ ὑψίστου ς, excelsi *a* 7. ingratos et nequas *a*, gratos et malos *b* *γεινεσθε* (estote) *BDabc Cyprian* 71, *add ουν APvς* *και alterum ADPabς Cypr*, om *Bcd* 8. *οικτειρμων εστιν AD*, misericors est vobis *c*, misertus est vestri *Cypr*, miseretur *ab* *και ABPς* = om *Dabc Cypr* 313 *μη κρινηται P*, nolite iudicare *abc Cypr* 313 *ινα μη κριθητε AD*, ne iudicemini *a Cypr*, ne iudicetur de vobis *c*, *και ου μη κριθητε BPς*, et de vobis non iudicabitur *b* 9. μὴ καταδικάζετε . . . ἀπολυθήσεσθε *post p.* 369,3 μετρεῖτε *d* *μη καταδικαζετε ADPς*, nolite condemnare *abc Cypr*, *και μη δικαζετε B* *και ου ABPbς*, *ινα Dac Cypr* *καταδικασθητε ADPς*, condemnemini *ac Cypr*, condemnamini *b*, *δικασθητε B* dimittemini *ab*, dimittetur vobis *c Orig* 1,280

et peccatores hoc faciunt. 34 et si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere, quae gratia est uobis? nam et peccatores peccatoribus fenerantur (faen. *L*, faenerant *F*), ut recipiant aequalia. 35 uerum tamen diligite inimicos uestros et bene facite, et mutuum date nihil desperantes (inde sper.): et erit merces uestra multa, et eritis filii (fili *F*) altissimi, quia ipse benignus est super ingratos et malos. 36 estote ergo misericordes sicut et pater uester misericors est. 37 (56,2) nolite iudicare, et non iudicabimini. nolite condemnare, et non condemnabimini. dimittite, et dimittemini (dimittimini *F*, dimittetur uo-

θήσεσθε. 38 *δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, μέτρον καλὸν πεπιεσμένον σεσαλευμένον ὑπερεκχυννόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.* 39 *Εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς. Μή τι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται;* 40 *οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον· κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ.* 41 *τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;* 42 *ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρ-*

3. *τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ* *μετρηθήσεται* 5. *πεσοῦνται;*

1.2. *πεπιεσμενον* (*add και APυς*) *σεσαλευμενον* (*add και APυς*) ***AB Pυς***, agitatam cumulatam *a*, confersam commotam *b*, *σεσαλευμενον πεπιεσμενον **D***, cumulatam *c* **2.** *υπερεκχυννομενον **ACDP**, υπερεκχυνομ. **B?ς***, supereffluentem *b*, superfl. *a*, superfundentem *c* *εις τον κολμιων **D***, in sinus *d*, in sinu *a* **3.** *ω γαρ μετρω **BD***, qualem enim mensuram *c*, *τω γαρ αυτω μετρω ω **APς***, eadem mensuram qua *ab* *μετριται **A***, metitis *ab*, mensi fueritis *c* *αντιμ κρηθησεται **ABDacυς***, *μετρηθ.* (metietur) ***Pb*** *ειπεν **ABς** et **P?** = ελεγεν **Dabc*** autem *a*, autem illis *b*, enim *c* *και **BCDabc**, om **APς*** **4.** illis *ac*, istam *b* *οδαγειν **D***, ducatum praebere (praestare *c*) *bc*, ducere *a* **5.** utrique *a*, ambo *bc* *εμπεσουνται* (*ενπεσ. **D***) ***BDPa***, *πεσουνται **Abcς*** *οὐκ ἔστιν*] ***Origenes* 4,424c**, nemo enim est ***Iren* 331** discens *a* **6.** *διδασκαλον **BDabc Origen Iren**, add αυτου **APς*** *πας εσται **ABDPς Iren**, πᾶς ἔστω **Orig***, omnis (*post* erit *c*, *om b*) si (ut *b*) sit *abc* *αὐτοῦ*] meus *c* **7.** *το alterum **ABPς** = om **Dabcv*** **8.** *δοκον την* (quae est) *εν τω ιδιω* (*σω **D** = om abc*) *οφθαλμω* (oculo tuo) ***ABDabcς***, *εν τω σω οφθαλμω δοκον **P*** non consideras (vides *c*, inspicis *d*) *abcd* *ἢ om **B*** **9.** *αδελφε **AB Pυς** = om **Dabc***

bis *al*). 38 date, et dabitur uobis, mensuram bonam [et] confertam et coagitatam et superfluentem (super effl.) dabunt in sinum uestrum. eadem quippe (uero) mensura qua mensi fueritis remetietur uobis. 39 (57,5) dicebat autem (enim) illis et similitudinem. Numquid potest caecus caecum ducere? nonne ambo in foueam cadent (cadunt)? 40 (58,3) non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit [si sit] sicut magister eius. 41 (59,5) quid autem uides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quae in oculo tuo est non consideras? 42 aut (et) quomodo potes (poteris) dicere fratri tuo Frater,

φος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. [43]οὐ γάρ ἐστιν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρόν, οὐδὲ [πάλιν] δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν. [44]ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσιν σταφυλήν. [45]ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς [ἄνθρωπος] ἐκ τοῦ πονηροῦ [θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ] προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ

1. *το εν τω οφθαλμω σου ABPς = εκ του οφθαλμου σου Dabcv* 1.2. *αυτος . . . βλεπων ABvς = και ἴδου η δοκος εν τω σω οφθαλμω* (in oculo tuo trabes *abc*) *ὔποκειται* (subiacet *abc*, est *d*) *Dabcd* 3. perspicies (resp. *b*) *ab*, videbis *c* *εκβαλειν* (eicere) *ADacς* *et post* 4 *αδελφου σου B*, ut educas *b* 3.4. *το εν τω οφθαλμω ABς = εκ του οφθαλμου Dabc* 4. *ου γαρ ABbcvς, ουκ Da* 5. *καρπον σαπρον ABς = καρπους σαπρους Dabcv* *παλιν Bb, om ADacς* *= καρπους καλους Dabc* 6. *γαρ ABvς = om Dabc* *του ιδιου καρπου ABς = του καρπου αυτου Dabc* *γινωσκετε A*, dinoscitur *a*, cognoscetur *bc* non enim *c*, neque *ab* 7. *εξ ακανθων συλλεγουσιν ABvς* = colligunt (legunt *ab*) de spinis *abc*, *εκλεγονται εξ ακ. D* ficus *ac*, uvas *b* neque *bc*, sed nec *a* *τρυγωσιν σταφυλην* (uvas *c*) *Aabcς, σταφ. τρυγ. BD* 8. = bonus enim homo *abc* thensauro *abd* *της καρδιας αυτου Aabcdς Orig* 2,565[c], *αυτου τ. κ. D, της καρδ. B* 9. proferet *d* *τὸ om D* *τὰ ἀγαθά c Orig* *ανθρωπος Acς, om BDab* 10. *θησαυρου της καρδιας αυτου Acς*, thensauro *b*, *om BDa* profert *ac*, proferet *bd* malum *ac*, mala *b* *γὰρ om a*

sine eiciam [festucam] de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non uidens (uides)? hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc perspicies (respicies, perspiciens) ut educas festucam de oculo fratris tui. [43](60,5) non est enim arbor bona quae facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructum bonum. [44]una quaeque enim arbor de fructu suo cognoscitur: (61,5) neque enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo uindemiant uuam. [45](62,5) bonus homo de bono thesauro (thens.) cordis sui profert bonum (bona), et malus homo de malo [thesauro *uel* thensauro] profert malum (mala): ex abundantia

περισσεύματος καρδίας τὸ στόμα αὐτοῦ λαλεῖ. 46Τί δέ με καλεῖτε
Κύριε κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; 47πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με
καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτοὺς ὑποδείξω ὑμῖν τίνι
ἐστὶν ὅμοιος. 48ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς
ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν καὶ ἔθηκεν θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν. πλημ-
μύρας δὲ γενομένης προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ
οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι αὐτήν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. 49ὁ
δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι
οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέρρηξεν ὁ ποταμός, καὶ
εὐθέως ἔπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

1. περισσευματος *ABD*, τοῦ περισσ. τῆς ς το στομα αὐτοῦ (*om C*) λαλει *Cabc*, λαλει (καλει *D*, loquitur *d*) το στομα αυτου *AB Dd*ς δέ *om Iren* 282 302 με καλειτε *ABac*ς, vocatis me *b*, με λεγεται *D*, mihi dicitis *d Iren* 2. ἃ] ο *B* λέγω] *Iren* 282, *add* vobis *idem* 302 3. μου των λογων (τους λογους *C*) *ABCD*ς = verba mea *ac*, sermones meos hós *b* 3. 4. cui sit similis *a*, cui similis (simile *b*) est *bc* 4. domum aedificanti *c* 5. και εβαθυνεν *ABD*ς, in altum *abc* = fundamenta *abc* ἐπὶ τὴν πέτραν] *Origenes* 1,307^d πλημυρας *D*, inundatione *c*, inundantia *b*, tempestate *a*. ὡς ὁ Λουκᾶς ὀνομάζει πλημμύραν *Orig* 6. autem facta *bc*, horta *a* προσερηξεν *D* τη οικεια κεινη *D*, in domum illam *c* 6. 7. et non *bc*, nec *a* 7. valuit *ac*, potuit *b* movere illam *a*, concutere eam *c*, eam movere *b* τεθεμελιωτο γαρ επι την πετραν *ADabc*ς, δια το καλως οικοδομεισθαι αυτην *B* 7. 8. = qui autem (nam qui *b*) audit (*add* verba mea *c*) et non facit (*add* ea *c*) *abc* 8. οικοδομουντι *C*, aedificanti *abcd*, οικοδομησαντι *ABD*ς 9. domum *a*, *add* suam *bc* terram *ac*, arenam *b* ᾗ] = *om Dabc* προσερρηξεν *AB*ς, συνερηξεν *D*, impulit *a*, allisit *bd*, impegit *c* ποταμος *ABDv*ς = *add* domui illi *ab*, *add* in domum illam *c* 10. ευθεως (ευθυς *B*) επεσεν (concidit) *ABb*ς, cecidit *ac*, συνεπεσεν *D* ῥῆγμα] πτῶσις, ἢ ὡς Λουκᾶς φησί, μέγα τὸ ῥῆγμα *Orig* 1,307^e

enim cordis os loquitur. 46(63,3) quid autem uocatis me Domine [domine], et non facitis quae dico? 47(64,5) omnis qui uenit ad me et audit sermones meos [et facit eos], ostendam uobis cui similis sit (est). 48similis est homini aedificanti domum, qui fodit in altum et posuit fundamentum (-ta) supra petram. inundatione autem facta inlisum est flumen domui illi, et non potuit eam (illam) mouere: fundata enim erat supra petram. 49qui autem audiuit (audit) et non fecit (facit), similis est homini aedificanti domum suam supra terram sine fundamento, in quam inlisus est fluuius, et continuo cecidit, et facta est

[1]Ἐπειδὴ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς
τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καφαρναούμ. [2]ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦ-
λος κακῶς ἔχων ἤμελλεν τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. [3]ἀκούσας
δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰου-
δαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. [4]οἱ
δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως,
λέγοντες ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ τοῦτο· [5]ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος
ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. [6]ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς

1. *επειδη* (*ἐπεὶ δὲ* *vς*) *επληρωσεν παντα τα ρηματα αυτου ABvς* = *και* (*om ac*) *εγενετο* (*add* autem *ac*) *οτε ετελεσεν* (implesset *ab*, perfecisset iesus c) *ταυτα* (omnia *abcd*) *τα ρηματα Dabcd* 1.2. *εις τας ακοας* (aures) *του λαου ABbς*, in auribus populi *ac*, *λαλων D* 2. *ηλθεν D* *εἰς*] in *a*, *om bc* *καφαρναουμ BCDabc*, *καπερν. Aς* *δοῦλος*] puer *d*, *τις pr D*, *παις corr D* 3. incipiebat mori *a*, erat moriturus *b*, proximus morti erat *c* erat ei *ac*, illi erat *b* *εντιμος ABς*, *τιμειος D* 3.4. *ακουσας* (audiens) *δε ABaς*, *και ακουσας D*, et (*om* c) cum audisset *bc* 4. *προς αυτον ABvς* = *om Dabc* 5. rogans eum (iesum c) *abcd* veniens *b*, veniret et *ac* 5.6. ad illi venientes *b*, qui (illi autem c) cum venissent (adven. c) *ac* 6. *προς τον ιησουν ABbς*, *om Dac* *παρεκαλουν Bς*, rogabant *abcd*, *παρεκαλεσαν A*, *ηρωτων D* *αυτον ABDbς*, iesum *ac* 7. *λεγοντες Babcς*, *add αυτω Av et C?* *ω παρεξη* (*παρέξει ς*) *τουτο* (hoc praestes) *ABDdς* = ut illi praestes (pr. ei c) hoc (*ante* illi *b*) *abc* 8. *οικοδομησεν CD*, aedificabit *b* 8.9. *ο δε ιησους επορευετο* (abiit) *συν αυτοις ABbς*, *επορευετο δε* (ergo c) *μετ αυτων ο ιησους Dac* 9. cumque iam non longe abesset *a*, et cum iam (iam cum c) non longe esset *bc* *αυτου post απεχοντος D* 9 *seq.* de domo *d*, *της οικειας* (*omisso ἀπὸ*) *D*

ruina domus illius magna. [1](65,3) Cum autem implesset omnia uerba sua in aures (auribus) plebis, intrauit [in] Capharnaum. [2]centurionis autem cuiusdam seruus male habens erat moriturus, qui illi erat pretiosus (praet.). [3]et cum audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudaeorum, rogans eum ut ueniret et saluaret (sanaret) seruum eius. [4]at illi cum uenissent ad Iesum, rogabant eum sollicite, dicentes ei quia dignus est ut hoc illi praestes: [5]diligit enim gentem nostram, et synagogam ipse aedificauit nobis. [6]Iesus autem ibat cum illis. et cum

οἰκίας, ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ Κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. 7διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν· ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. 8καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ Πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ Ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. 9ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν Λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. 10καὶ ὑποστρέψαντες εἰς τὸν οἶκον οἱ πεμφθέντες εὗρον τὸν δοῦλον ὑγιαίνοντα.

1. φίλους ὁ ἑκατόνταρχος, 2. ἱκανός εἰμι

1. *προς* (*επ A*, ad) *αυτον ADabcς*, *om B* *ο εκατονταρχος φιλους* (*add* suos *b*) *ADabς*, *φιλους ο εκατονταρχος BCc* *αὐτῷ om b* 2. noli vexare te (te vex. *bc*) *abc* *ειμι ικανος ADacς*, *ικανος ειμι Bb* *υπο την στεγην* (tecto *b*) *μου ABabcς*, *μου υπο την στεγην CD* 3. *διο ουδε εμ. ηξ. προς σε ελθειν ABς* = *om Dabc* *αλλα ABς*, *αλλ D* 4. *ιαθησεται ADabcdς*, *ιαθητω B* puer meum *d* *ειμι om d* 5. *υπο ABς*, *υπ D* sub potestate constitutus *bcd*, potestati subiectus *a* habens *b*, et (*om a*) habeo *ac* et dico *bc*, dico *a* 6. *πορευθητι ABς*, *πορευου D* 7. servo meo dico *c* audiens autem haec *b*, his auditis *a*, auditis igitur sermonibus his *c* 7.8. *ο ιησους ταυτα C* 8. *αυτον ABς* = *om Dabc* 8.9. *τω ακολουθουντι αυτω οχλω ειπεν ABaς*, *ειπεν τω ακολουθουντι οχλω D*, sequentibus se dixit (turbis ait c) *bc*, *add αμην Dac* 9. *ὑμῖν*] *add οτι A* *ουδε ABυς*, *ουδεποτε D* = in nullo *abc* *εν τω ισραηλ* (istrahel *abd*) *ABυς* = *post ευρον Dabc* 10. reversi *bc*, rev. sunt *a* *εις τον* (*om pr D*) *οικον BD*, domum *abc*, *post οι πεμφθεντες Aυς* *ευρον ABbcς*, *δουλοι ευρον D*, et invenerunt *a* *τον δουλον* (puerum c) *Babc*, *τον ασθενουντα δουλον Aς*, *τον ασθενουντα D* 11. sanum *ab*, salvum *c*

[iam] non longe esset a domo, misit ad eum centurio amicos, dicens Domine, noli uexari: non enim dignus sum (s. d.) ut sub tectum meum intres; 7propter quod et me ipsum non sum dignum arbitratus ut uenirem ad te: sed dic uerbo, et sanabitur puer meus. 8nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, et dico huic Vade, et uadit, et alio Veni, et uenit, et seruo meo Fac hoc, et facit. 9quo audito Iesus miratus est, et conuersus sequentibus se turbis dixit Amen dico uobis, nec in Israhel tantam fidem inueni. 10(66,5) et reuersi qui missi fuerant domum inuenerunt seruum qui

11 *Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἑξῆς, ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην*
Ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ [ἱκανοὶ] καὶ ὄχλος
πολύς. 12 *ὡς δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο*
[τεθνηκὼς] υἱὸς μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ
ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. 13 *καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος*
ἐσπλαγχνίσθη ἐπ᾽ αὐτῇ καὶ εἶπεν αὐτῇ Μὴ κλαῖε, 14 *καὶ προσελ-*
θὼν ἥψατο τῆς σοροῦ· οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν. καὶ εἶπεν Νεα-
νίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. 15 *καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λα-*

1. *ἐν τῷ ἑξῆς,* 4. *μονογενὴς υἱὸς* 8. *ἐκάθισεν*

1. *ἐγένετο om D* *εν τη εξης Bς, τη εξης D,* sequenti die *c*, *εν τω εξης A,* deinceps *ab* *επορευετο ADbvς, επορευθη B,* ibat iesus *ac* 2. nain *a*, naim *bc* comitabantur (ibant *b*) cum illo *abc* *αὐτῷ om A* *ιχανοι Aς,* multi *bc*, *om BDa*
3. *πολύς]* magna *ac*, copiosa *b*, *add της πολεως C?* *ως δε ηγγισεν ABvς = εγενετο δε* (et factum est *bc*) *ὡς* (cum *abd*, quomodo *c*) *ηγγιξεν* (*an ηγγιζεν?*, adpropinquaret *ab*, -quavit *c*, adpropiaret *d*) *Dabc* portas *c* *καὶ ἰδοὺ]* et *d*, *om D* *Orig* 1,422^{c} ferebatur *d* 4. *τεθνηκως BDabς, om Ac* *υιος μονογενης* (unicus *abc*) *ADabς, μονογενης υιος Bc* matri *c*, matris *ab* *και αυτη* (haec) *ην χηρα* (vidua erat *bc*, *ἦν om Bς*) *ABCabcς, χηρα ουση D,* cum esset vidua *d* 5. *οχλος της πολεως* (*om b*) *ιχανος* (magna *a*, multa *b et ante* civitatis *c*) *συν* (*ην συν Bς*) *αυτη ABabcς, πολυς οχλος της πολεως συνεληλυθι αυτη* (cum ea erat *d*) *Dd* *και ιδων* (visam *a*, cum vidisset *c*) *αυτην ο κυριος ABacς, ιδων δε ο ιησους D,* quem cum videret iesus *b* 6. *ἐπ᾽ αὐτῇ]* super eam *bc*, ei *ad*. *ἐφ᾽ ᾧ σπλαγχνισθεὶς Orig* 1,422^{c} accessit et *b*, accedens *ac* 7. et (hi autem *b*, illi itaque *c*) qui portabant *abc* ait *ab*, dixit iesus *c*, dixit ei *Iren* 308 *νεανισκε νεανισκε Da*
8. *ανεκαθεισεν ADς,* resedit *bd*, consedit *a*, *εκαθισεν B,* sedit *c* *Iren*, *add* qui erat *bc* *καὶ ἤρξατο λαλεῖν om Iren*

languerat sanum. 11 (67,10) et factum est deinceps, ibat in ciuitatem
quae uocatur Naim, et ibant cum illo discipuli eius et turba copiosa.
12 cum autem adpropinquaret (appr. *F*) portae ciuitatis, [et *pr L*] ecce
defunctus efferebatur filius unicus matris (matri) suae, et haec uidua
erat, et turba ciuitatis multa cum illa. 13 quam cum uidisset dominus
(Iesus), misericordia (-diam *pr F*) motus super eam (ea *L*) dixit illi
Noli flere, 14 et accessit et tetigit loculum: hi autem qui portabant
steterunt. et ait Adolescens (Adul. *FL*), tibi dico, surge. 15 et resedit
qui erat (fuerat *L*) mortuus et coepit (cepit) loqui, et dedit illum

λεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. [16]*ἔλαβεν δὲ φόβος ἅπαν-*
τας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, λέγοντες ὅτι προφήτης μέγας ἠγέρθη
ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. [17]*καὶ ἐξῆλ-*
θεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ καὶ [ἐν] πάσῃ
τῇ περιχώρῳ. [18]*καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ*
πάντων τούτων. [19]*καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν*
αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ἔπεμψεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμε-
νος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; [20]*παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄν-*
δρες εἶπαν Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε, λέγων

1. *ἀπέδωκεν*   7. *πρὸς τὸν κύριον,*

1. *εδωκεν BDabς Iren, απεδωκεν* (reddidit) *Ac*   accepit (adprehendit *a*) autem *ab*, et hoc viso invasit *c*   *φοβος απαντας (παντας D) ABDaς*, timor magnus omnes *b*, omnes timor *c*   2. *ηγερθη AB*, surrexit *abcd*, *εξηγερθη D*, *ἐγήγερται ς*   3. deus *ab*, dominus *c*   *αυτου ABDς* = *add* in bono (bonum *c*) *abc*   et exibit *a*   4. *ο λογος ουτος ABacς*, *ουτος ο λογος Db*   in totam iudaeam *cd*   *περι αυτου ABDaς*, *om bc*   *εν alterum AD aς*, *om Bbc*   4. 5. finitima regione *a*, regioni confini de eo *c*, confinio regionis illius de eo *b*   5. 6. *και απηγγειλαν* (nuntiaverunt *b*) *ιωαννη* (*ιωαννει A*) *οι μαθηται αυτου* (*add* et *c*) *περι παντων τουτων* (*περὶ π. τ. om a*) *και ABabcς*, *εν οις και* (*om d*) *μεχρι ϊωανου του βαπτιστου ος και D*   6. *τινας ABaς*, *om Dbc*   *των* (ex) *μαθητων ABDabς*, discipulos *c*   7. *ὁ ἰωάννης*] *post δύο b*, *om D*   *επεμψεν* (et misit *c*) *προς τον ιησουν* (*κυριον Ba*) *λεγων ABabcς*, *λεγει* (dixit *d*) *πορευθεντες ειπατε αυτω Dd*   *ο ερχομενος ABDς Orig* 2,495[c] 496[d], qui venturus es *abc*   8. *ἄλλον*] *ετερον B*   *παραγενομενοι* (advenientes) *δε ABbς*, qui cum venissent *c*, *και παραγενομενοι D*, et venerunt *a*   *οι ανδρες προς αυτον Da*   viri illi *c*   9. *ειπαν BD*, *ειπον Aς*, et (*om bc*) dixerunt *abc*   *ιωανης D* (iohannes *d*)   baptista *post* nos *b*   *απεστειλεν B*   *πρός σε om a*

matri suae. [16]accepit (cepit) [autem] omnes (omnis) timor, et magnificabant deum, dicentes quia propheta magnus surrexit in nobis, et quia deus uisitauit plebem suam [in bonum]. [17](68,10) [et] exiit hic sermo in uniuersam Iudaeam (-sa -aea) de eo et omnem circa regionem. [18](69,5) et nuntiauerunt Iohanni discipuli eius de omnibus his. [19]et conuocauit (conuocans *F*) duos de discipulis suis Iohannes et (*om F*) misit ad Iesum (dominum *FL*), dicens Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? [20][cum autem uenissent ad eum uiri, dixerunt Iohannes baptista misit nos ad te, dicens Tu es qui uenturus es, an

Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; [21]*ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο βλέπειν.* [22]*καὶ ἀποκριθεὶς [ὁ Ἰησοῦς] εἶπεν αὐτοῖς Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε. τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται,* [23]*καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.* [24]*ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;*

1. *ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ*

1. qui venturus es *abc* *αλλον ABabcdυς*, *ετερον D* *εν αυτη ADς*, in ipsa *b*, eadem *a*, *εν εκεινη Bc*, *add δε ADυς* 2. *εθεραπευσεν ABdς et post πολλοὺς c*, *εθεραπευεν Dab* a languoribus (*add* suis *c*) et (et a *c*) verberibus (plagis *b*) *abc* *πνευματων πονηρων* (malignis *a*, immundis *b*) *ABabς*, *πονηρ.* (malis *c*, iniquorum *d*) *πνευμ. Dcd* 3. *τυφλοις πολλοις εχαρισατο* (*add τὸ ς*) *βλεπειν* (visum) *ABabς*, *τυφλους* (caecos multos *c*) *εποιε* (*εποιει corr D*, faciebat) *βλεπειν* (videre) *Dcd* 4. *ο ιησους Acς*, *om BDab* *πορευθέντες*] *Orig* 3,514[c] *vide ad Matthaeum p.* 55,10, euntes *ac*, ite *b* *απαγγειλατε* (renuntiate) *ABacς*, nuntiate *b*, *ειπατε D* *ιωανη D*, *ιωαννει A* 4.5. *α ειδετε* (*ἴδατε A*) *και ηκουσατε ABabcς*, *α ειδον ϋμων οι οφθαλμοι* (oculi vestri) *και α ηκουσαν ϋμων τα ωτα* (aures vestre) *Dd*, *add οτι ADυς* 5. caeci vident *abcd* 6. *κωφοι* (*και κωφ. BD*) *ακουουσιν ABDacς*, *om b* resurgunt (-gent *a*) *abc* 7. *εστιν ABDbς*, erit *ad*, *om c* *ος εαν* (*αν D*) *ABDacς*, qui *b* 7.8. in me non fuerit scandalizatus *b*, non scandalizabitur in me *ac* 8. cumque (et cum *b*, cum *c*) discessissent (*add* autem *c*) nuntii (*add* illi *b*) *abc* *ιωανου D*, iohanni *d* *ἤρξατο*] *add* iesus *c* 8.9. *προς τους οχλους περι ιωαννου AB abς*, *περι ιωανου* (iohane *d*, iohannen *a*) *τοις οχλοις* (ad turbas *a*) *Dad* 9 *et p.* 377,1. *εξηλθατε ABD*, *ἐξεληλύθατε ς* in deserto *a*

alium expectamus? *om F*] [21]in ipsa autem hora curauit multos a languoribus et plagis et spiritibus malis, et caecis multis donauit uisum. [22]et respondens dixit illis Euntes nuntiate Iohanni quae uidistis et audistis (aud. et uid.), quia caeci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur, [23]et beatus est qui[cumque] non fuerit scandalizatus in me. [24]et cum discessissent nuntii Iohannis, coepit (cepit) dicere de Iohanne ad turbas Quid existis in desertum (-to *F*) uidere? harundinem (ar.) uento

κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; 25 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. 26 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. 27 οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται Ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. 28 λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστίν. 29 (καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ

1. a (*om c*) vento moveri (agitari c) *abcd* 2. *ἐν om abc* *ιματιοις BDς, ηματιοις A*, vestimentis *ab, om c* 2. 3. *οι εν ιματισμω ενδοξω και τρυφη υπαρχοντες* (*διαγοντες D*) *ABDς*, qui in veste praetiosa (*add* sunt *b*) et in deliciis superabundant (*om b*) *ab*, qui in vestimentis gloriosis et aepulatione agent *d*, qui mollibus vestiuntur *c* 3. in domibus regum *abc*, in regibus *d* 4. *εξηλθατε BD, εξεληλυθατε Aς Orig* 3,472[a] *ιδειν προφητην ABD abcς, προφ. ἰδ. Orig* *ὑμῖν*] *add* nemo maior in natis mulierum amplior est iohannen baptista *a* *περισσότερον*] amplius (plus *b*) quam *abc* *προφήτου*] *add οτι ουδεις μειζων εν γεννητοις γυναικων προφητης ϊωανου του βαπτιστου D* 5. *οὗτος ἦν Orig* 3,769[d], hic est *a et add* enim *b*, ipse est *c* *γέγραπται*] *ὁ προφήτης ἔλεγεν Orig* *αποστελλω BDabc Orig* cod, *εγω αποστελλω* (*-στελῶ Orig*) *Aς Orig* cod 6. *μου om b?* *σου prius*] *om D* (tuam d) praeparavit *ab* *τον οδον D* 6.7. *εμπροσθεν σου ABbcvς Orig, om Da* 7. *γαρ Avς = δε Dabc, om B* *ὑμῖν*] *add οτι Dc* 7.8. *μείζων . . . οὐδείς ἐστιν om D* 7. *μείζων*] nemo c *γυναικων Babc Orig* 2,495[d] 4,122[e] 312[b], *add προφητης Avς, add* maior *c* iohannen *a* 8. *του βαπτιστου Aabcς Orig* 4,312[b], *om B Orig* 4,122[e] *οὐδείς ἐστιν om c* *ο δε ABvς*, et qui *a*, nam qui *b*, qui *c*, *οτι ο D* *μειχροτερος αυτου D*, minor (minimus *ac*) est (*add* autem c) *abc* 9. *τοῦ θεοῦ*] caelorum *d* *αυτου εστιν ABDaς*, est illo *bc* audiens *b*, cum audisset (-sent *a*) *ac*

moueri? 25 sed quid existis uidere? hominem mollibus uestimentis indutum? ecce qui in ueste praetiosa (pret.) sunt et deliciis, in domibus regum sunt. 26 sed quid existis uidere? prophetam? utique dico uobis, et plus quam prophetam. 27 (70,2) hic est de quo scriptum est Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit uiam tuam ante te. 28 (71,5) dico enim uobis, maior inter natos mulierum propheta Iohanne baptista nemo est: qui autem minor est in regno dei maior est [illo]. 29 (72,10) et omnis populus audiens et publicani

τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου· [30]οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.) [31]τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; [32]ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις καὶ λέγουσιν Ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. [33]ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μήτε ἔσθων ἄρτον μήτε πίνων οἶνον, καὶ λέγετε Δαιμόνιον ἔχει· [34]ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν. [35]καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς.

1. *εδικαιωσαι pr D*, iustificabit *d* *ιωαννου corr D, ιωανου pr D*, iohanis *d* 3. *εις εαυτους ABbvς*, in se *ac*, *om D* non baptizati *b*, cum non essent baptizati *ac* *υπ αυτου ABDv, add εἶπε δὲ ὁ κύριος ς = om abc* ergo adsimilabo *ac*, similes dicam ergo *b* 4. gentis (generationis c) huius *ac*, huius generationes *b* *και (om c) τινι εισιν ομοιοι ABDacς, om b* 5. *εἰσιν] add τοις pr D* *εν ABPς, εν τη D* sedentibus in foro *b* et clamantibus (loquentes *b*) *bc*, qui clamant *a* 6. *και λεγουσιν APς*, dicentibus *cd*, *λεγοντες Dab, α λεγει B* *ηυλισαμεν P*, cantabimus *d* *ωρχησασθαι AD* 7. *υμιν ABPabς, om Dc* *γαρ ABDbς, om ac, ὁ Origenes 4,130^b^* *ιωανης pr D et d* 8. *μήτε prius] μη B* *εσθων αρτον Bv, αρτον εσθιων APς, εσθων Dabc, ἐσθίων Orig* *πινων οινον Bv, οινον πεινων APς, πεινων Dabc Orig* 9. *εσθιων ABPς, εσθων D* 10. vini potator c, bibens vinum *ab* *φιλος ABDPacv, post ἁμαρτωλῶν b, post τελωνῶν ς* *καὶ ἁμαρτωλῶν om a* 11. *παντων Babc, post αυτης APς, om D*

iustificauerunt deum, baptizati baptismo Iohannis: [30]Pharisaei autem et legis periti consilium dei spreuerunt (spraeu.) in semet ipsos, non baptizati ab eo. [31](73,5) cui ergo similes dicam homines generationis huius, [et cui similes sunt?] [32][similes sunt] pueris sedentibus in foro et loquentibus ad inuicem et dicentibus Cantauimus uobis tibiis et non saltastis, lamentauimus et non plorastis. [33]uenit enim Iohannes baptista neque manducans panem neque bibens uinum, et dicitis Daemonium habet: [34]uenit [enim] filius hominis manducans et bibens, et dicitis Ecce homo deuorator (uorator) et bibens uinum, amicus publicanorum et peccatorum. [35]et iustificata est sapientia ab omnibus

[36]*Ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ·
καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαρισαίου κατεκλίθη.* [37]*καὶ ἰδοὺ
γυνὴ ἥτις ἦν ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλός, καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι κατάκει-
ται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου* [38]*καὶ
στᾶσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα, τοῖς δάκρυσιν
ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς
αὐτῆς ἐξέμασσεν καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἤλειφεν τῷ
μύρῳ.* [39]*ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων
Οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ ἥτις*

3. *γυνὴ ἐν τῇ πόλει ἥτις ἦν ἁμαρτωλός,*

1. *ηρωτα* ***ABPς*** = *ηρωτησεν* (rogavit) ***Dabc*** *τις αυτον* ***ABPς*** = *αυτον τις* ***Dabc*** *των* (ex) *φαρισαιων* ***ABDPcς***, pharisaeus *ab* 2. in (*om b?c*) domum *abc* *τον οικον* ***BD***, *την οικιαν* ***APς*** *κατεκλιθη* ***BD***, *ανεκλιθη* ***APς*** 3. *ητις ην* ***Bc***, *post πολει* ***AP*** *abς*, *om* ***D*** *και* (*om ς*) *επιγνουσα* ***ABPς*** = *γνουσα* ***D***, ut cognovit *b*, cum cognovisset *c*, cognito eo *a* *ὅτι om a* *κατακειται* (recumbet) ***AB*** *et post φαρισαιου* ***Dd***, *ανακειται* ***Pς***, recubuit *b et post* pharisaei *c*, accumbere *a* 4. *κομίσασα*] attulit *bc*, adferebat *a*, accipiens *d* *μυρου αλαβαστρον* ***D***, ampullam unguenti *a* 5. *οπισω* ***BDabc***, *ante κλαιουσα* ***APς*** secus (ad *c*, *om a*) pedes *abc* *αὐτοῦ*] *του ιησου* ***A*** flens *ac*, *om b* *τοις δακρυσι* (*add* suis *c*) ***BDabc***, *τ. δακρυσιν post αυτου* ***APς*** 6. *ηρξατο βρεχειν* ***ABPvς*** = *εβρεξε* ***D***, lavit *c*, rigabat *b*, inrigabat *a* *τοὺς πόδας αὐτοῦ om a* *τοις* ***A?*** *θριξει* ***D***, *θριξιν* ***P***, *θρηξιν* ***A*** 7. *εξεμασσεν* ***BPς***, tergebat (exterg. *a*) *abc*, *εξεμαξεν* ***AD*** *ηλιφεν* ***P*** 8. videns *abc* *ο καλεσας αυτον* ***ABabvς***, qui eum invitaverat *c*, *παρ ω κατεκειτο* ***D*** dixit *ac*, ait *b* intra se *ab*, apud semetipsum *c* *λέγων om* ***D*** 9. *τίς*] quae mulier *c* *ποδαπη* ***D***, qualis est *abc* *ἡ γυνὴ om c* 9 *seq.* *ητις απτεται αυτου* ***ABPς***, quae tangit eum *abd*, quae eum tetigit *c*, *η απτομενη αυτου* ***D*** *Orig* 3,225[c]

filiis suis. [36](**74,1**) rogabat (rogauit) autem illum quidam de Pharisaeis ut manducaret cum illo: et ingressus domum Pharisaei discubuit. [37]et ecce mulier quae erat in ciuitate peccatrix, ut cognouit quod accubuit in domo (domum) Pharisaei, attulit (adt.) alabastrum unguenti, [38]et stans retro secus pedes eius lacrimis coepit (cepit) rigare pedes eius, et capillis capitis sui tergebat et osculabatur pedes eius et unguento (ungento *L*) unguebat (ungebat *L*). [39]uidens autem Pharisaeus qui uocauerat eum, ait intra se dicens Hic si esset propheta, sciret utique [quae et] qualis mulier [esset] quae tangit eum,

ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστιν. [40]*καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δέ φησιν Διδάσκαλε, εἰπέ.* [41]*Δύο χρεοφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινί· ὁ εἷς ὤφειλεν δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.* [42]*μὴ ἐχόντων [δὲ] αὐτῶν ἀποδοῦναι ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν πλεῖον ἀγαπήσει αὐτόν;* [43]*ἀποκριθεὶς [δὲ] ὁ Σίμων εἶπεν Ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Ὀρθῶς ἔκρινας.* [44]*καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα τῷ Σίμωνι ἔφη Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέν μου τοὺς πόδας καὶ*

1. respondens *ab*, respiciens c 2. ad illum *ab*, simoni c ille autem c, ad ille *b*, qui *a* *φησιν Pς et post ειπε B*, ait *abc*, *εφη AD*, dixit *d* 2.3. *διδασκαλε ειπον D*, dic magister *a*, *add ο δε ειπεν D, add* dixit ergo iesus *bc* 3. *Orig* 3,624[b] *δυο χρεοφιλεται (-τε D, χρεωφειλ. B?ς) ησαν (ante δύο b) δανιστη τινι* (= cuidam faeneratori *abcd*) *ABDPabcdς, ἀνθρώπῳ δανειστῇ ἦσαν χρεωφειλέται (χρ. ἦσ. 225[d]) δύο Origenes* 3,225[de] et unus c, *εἷς Orig* 4. *ο δε ετερος ABDς Orig* 3,225[d], alius autem cd, *ὁ ἕτερος Origenes* 3,225[e], et (*om b*) alius *ab*, *add δηναρια Dac* 4.5. *μη εχοντων δε (om BDPa Orig) αυτων ABDPabς Orig* 3,225[d], et cum non haberent *c* 5. unde redderet *abc* *αμφοτεροις εχαρισατο ABDacς Orig*, donavit utrisque *b* *αυτων B, αυτων εἰπὲ (ειπεν P, επι A) APς = om Dabc* 5.6. *πλιον αγαπησει αυτον (αυτ. αγ. Aς) ABς = αυτον πλεον αγαπησει* (diligit d, dilexit *b*, amavit c) *Dabc* 6. *δε Aaς, om BDbc* 7. cui (is cui *b*) plus donavit *bc*, is cui amplius redonavit *a* *πλιον A, πλεον D* ad ille b, qui *a*, ipse itaque c 8. *τω σιμωνι εφη ABPς = ειπεν τω σιμωνι Dabc* 9. in domum tuam *abcd* *και υδωρ D* *επι τους ποδας μου (μοι D) ADPς*, in (*om* c) pedibus meis (mihi *a*) *abc*, *μοι επι ποδας B* 10. *δακρισιν D*, lacrymis suis *bc* rigavit *b*, inrigavit *a*, lavit c *μου* (mihi) *τους ποδας ABDPadς*, pedes meos *bc*

quia peccatrix est. [40]et respondens Iesus dixit ad illum Simon, habeo tibi aliquid dicere. at (et) ille ait Magister, dic. [41]Duo debitores erant cuidam feneratori (faener. *F*): unus debebat denarios (daenar.) quingentos, [et] alius quinquaginta. [42]non habentibus [illis] unde redderent, donauit utrisque (utrique). quis [ergo *om F*] eum plus diligit (diliget *FL*)? [43]respondens Simon dixit Aestimo quia is cui plus donauit. at ille dixit ei Recte iudicasti. [44]et conuersus ad mulierem dixit Simoni (Simon *F*) Vides hanc mulierem? intraui in domum [tuam], aquam pedibus meis non dedisti: haec autem lacrimis rigauit pedes

*ταῖς θριξὶν αὐτῆς ἐξέμαξεν. [45]φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ
ἀφ' ἧς εἰσῆλθον οὐ διέλιπεν καταφιλοῦσα τοὺς πόδας μου. [46]ἐλαίῳ
τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας· αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψεν τοὺς πό-
δας μου. [47]οὗ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αὐτῇ αἱ ἁμαρτίαι αἱ
πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ.
[48]εἶπεν δὲ αὐτῇ Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. [49]καὶ ἤρξαντο οἱ συνα-
νακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς Τίς ἐστιν οὗτος, ὃς καὶ ἁμαρτίας
ἀφίησιν; [50]εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε,
πορεύου εἰς εἰρήνην.*

1. *θριξιν BDPabcς, θρηξιν A, add τῆς κεφαλῆς ς* extersit *ac*, tersit *b* 2. intravi *bc*, intravit *a* *διελειπεν A* osculari *b*, osculando *ac* *τους ποδας μου BPabc, μου* (mihi) *τους ποδας ADdς* *ελεω D* 3. *την κεφαλην μου ουκ ηλιψας ABDPvς* = non unxisti caput meum (pedes meos *a*) *abc* 3.4. *τους ποδας μου ABPv, μου τοὺς π. ς* = *om Dabc* 4. *ου χαριν* (*add δε D*) *ABDPς*, qua ex causa *a*, propter quod *bcd* tibi dico *a* remissa sunt *b*, remittuntur (dim. c) *ac* 4.5. *αυτη* (*αυτης A*, tibi *b*, *om Bς*) *αι αμαρτιαι* (*add αυτης BPς*) *αι πολλαι ABPabcvς, αυτη πολλα D* 5. *ὅτι ἠγάπησεν . . . ἀγαπᾷ om D* in evangelio cata Lucam Cui plus dimittitur plus diligit, et cui minus dimittitur modicum diligit *Cypr* 328 *ολιγον bis ABPς*, minus *abc*, plus *Iren* 213 *αφιεται και B* 6. dixit autem *b*, et dixit c, et ait *a* *αυτη ABDPς* = ad illam iesus (mulier c) *ac*, iesus ad eam mulier *b* *αφεωνται σου ABDPς* = dimissa (rem. b) sunt tibi *bcd*, remittuntur tibi *a* coeperunt *ac*, coepit *b* qui discumbebant pariter (par. recumb. c) *ac*, qui simul recumb. *b* 7. intra se *ab*, secum *c* *εστιν ουτος DPac, ουτος εστιν ABς*, est *b* *καὶ*] etiam *b*, *om ac* 8. *δε ABDPaς*, iesus *b*, autem iesus c *γυναῖκα*] *add γυναι D* *σεσωκεν σε ABDPς*, te salvavit (salvam fecit *abd*) *abcd* 9. *εις ειρηνην ABPς* = *εν ϊρηνη Dabc*

meos et capillis suis tersit (extersit). [45]osculum mihi non dedisti: haec autem ex quo intrauit non cessauit (cessat) osculari pedes meos. [46][oleo caput meum non unxisti: haec autem unguento (ungento *F*) unxit pedes meos.] [47]propter quod, dico tibi, remittentur (-ttuntur) ei peccata multa, quoniam dilexit multum: cui autem minus dimittitur, minus diligit. [48]dixit autem ad illam Remittuntur tibi peccata. [49]et coeperunt qui simul accumbebant (recumb.) dicere intra se Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? [50]dixit autem ad mulierem Fides tua te saluam fecit, uade in pace. [1](75,10) et factum est deinceps,

1 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν
καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, 2 καὶ γυναῖκές τινες αἳ ἦσαν τεθεραπευ-
μέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλου-
μένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, 3 καὶ Ἰωάννα
γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολ-
λαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.
4 Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευο-
μένων πρὸς αὐτόν, εἶπεν διὰ παραβολῆς 5 Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ

1. *εν τω καθεξης* (*εξης A*) ***ABDPς***, in sequenti *c*, deinceps *ab* et (ut *c*) ipse circuibat (circuiret *c*, iter faciebat *b*) *abc* *κατὰ*] per *ab*, circa *d*, *om c* **1.2.** = civitates et castella (vicos *a*) *abc* **3.** *οι ιβ̅ D* = duodecim (illi duod. *c*) discipuli *abc* *μετ αυτου D* *τινες ABDPacς Orig* 1,380[c], *om b* erant (fuerant *c*) curatae *abc* **4.** *πονηρων ABDPvς* = immundis *abcd* *καὶ ἀσθενειῶν*] *om a*, *add* et *c* *μαρια BDς*, *μαριαμ AP* quae vocatur (vocabatur *b*, cognominatur *a*) *abc* **5.** a qua *b*, ex qua *ac* *ζ̅ δαιμονια D.* daemonia exierant duodecim *c* *ιωανα D* **6.** chuza *a*, chusae *b*, chuzae *ante* uxor *c* erodis a *Σωσάννα Orig* 1,380[d], susannae *b* *εταιραι A*, aliae *abc* multae *bc*, complures *a* **7.** *αιτινες ABbς*, *add και Dac* *αυτω ABabς*, *αυτοις Dc* *εκ ABDabcv Orig*, *ἀπὸ ς* facultatibus suis *abc*, substantia sua *d* *αυταις ABς Orig*, *αυτων D* **8.** *συνιοντος* (*συνελθοντος D*, conveniente *ac*) *δε οχλου πολλου* (magna *a*) ***ABDacς***, cum ergo turba convenisset *b* **8.9.** *των κατα* (*την D*) *πολιν επιπορευομενων προς αυτον ABDς*, qui ad civitatem iter faciebant ad eum *d* = de (qui de *c*, eorum qui ex *a*) civitatibus advenirent (adveniebant *a*, exibant *c*) *abc* **9.** *δια παραβολης ABvς*, *παραβολην τοιαυτην* (*post αὐτούς b*, *om c*) *προς αυτους Dbc*, parabolam *a* exiit *c*, ecce exiit *ab* **9** *seq.* *του σπειραι ABς*, *σπειραι Dabcv*

et ipse iter faciebat per ciuitatem et castellum praedicans et euan-
gelizans regnum dei, et duodecim cum illo, 2 et mulieres aliquae quae
erant curatae ab spiritibus malignis et infirmitatibus, Maria quae uo-
catur Magdalenae, de qua daemonia (dem.) septem exierant (exie-
runt), 3 et Iohanna uxor Chuza (Chuzae, Chusae) procuratoris Hero-
dis, et Susanna, et aliae multae, quae ministrabant ei (eis) de facul-
tatibus suis. 4 (76,2) cum autem turba plurima conueniret (-rent) et
de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem 5 Exiit qui

σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ. καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ὃ μὲν ἔπεσεν
παρὰ τὴν ὁδὸν καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέ-
φαγεν αὐτό. [6]καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν καὶ φυὲν ἐξηράνθη
διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. [7]καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκαν-
θῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. [8]καὶ ἕτερον
ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν καὶ φυὲν ἐποίησεν καρπὸν ἑκατον-
ταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.
[9]ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη.
[10]ὁ δὲ εἶπεν Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ
θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν

1. *τον σπορον αυτου* (*εαυτου A*) *ABDab*ς, om *c* et (om *a*) dum (in quo *d*) seminat *abcd* *σπειριν A* *αυτον* om *D* *ο μεν ADς*, aliud (*add* quidem *d*) *bcd*, quoddam *a*, *α μεν B* 2. *του ουρανου ABcς*, om *Dab* 2.3. *κατεφαγεν αυτα B*, illud comederunt *b* 3. *ετερον ABς*, *αλλο Dabcv* *κατεπεσεν B* petram *ac*, terram *b* exaruit *ac*, aruit *b* 4. *ειχμαδα* corr *D* *ετερον ABς*, *αλλο Dabcv* *εν* (*εμ A*) *μεσω* (in medio *d*, *μεσον D*) *των ακανθων ABDdς*, inter spinas *abc* 5. *συνφ. AD*. simul exhortae spinae *b*, creverunt spinae et *ac* *ετερον ABς*, *αλλο Dabcv* 6. *εις ABb*, *επι Dacς* *αγαθην ABbς*, *add και καλην* (uberam *d*, optimam *c*) *Dcd*, optimam et bonam *a* *φυεν ABς*, ortum *a*, natum *b*, cum fructificasset (germinasset *d*) *cd*, *φυεν και D* centuplum *b*, centies tantum *a*, cum centesimo *c* 7. haec *bc*, et haec *a* 8. interrogabant *a*, interrogaverunt *bc* *αυτον Bv*, *αυτου το D*, *αυτον λεγοντες Aς* = om *abc* *τις ειη* (sit) *η παραβολη αυτη* (haec) *ADcς*, quae (quidnam *a*) esset haec parabola *ab*, *τις αυτη ειη παραβολη B* 9. *ο δε ειπεν ABDς*, qui (quibus ipse *b*, ipse itaque *c*) dixit (*add* illis *c*) *abc* datum (traditum *a*) est *abc* *γνωναι ABbcς*, *post του θεου D*, om *a* *τα μυστηρια ABDς* = mysterium *abcd* 10. in parabolis loquor *b* *βλεπωσιν ABς*, videant *abcd*, *ειδωσιν D*

seminat seminare semen suum. et dum seminat, aliud cecidit secus uiam et conculcatum est, et uolucres caeli comederunt illud. [6]et aliud cecidit supra (super) petram et natum aruit, quia non habebat humorem (umorem). [7]et aliud cecidit inter (secus *L*) spinas, et simul exortae spinae suffocauerunt illud. [8]et aliud cecidit in terram bonam et ortum fecit fructum centuplum. haec dicens clamabat Qui habet aures audiendi audiat. [9]interrogabant autem [eum] discipuli eius quae esset haec parabola. [10]quibus ipse dixit Vobis datum est nosse mysterium regni dei, (77,1) ceteris autem in parabolis, ut uidentes non

καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. [11]ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. [12]οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδόν εἰσιν οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. [13]οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἳ ὅταν ἀκούσωσιν μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἳ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. [14]τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν. [15]τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ,

1. *ακουσαντες A* non audiant *d* haec parabola *a et addito* talis *b*, parabola haec seminantis *c* 2. *τοῦ*] *ο του D* secus viam *a*, *add* seminati sunt *bc* *εισιν* (= hi sunt *abc*) *οι ακουοντες ABadς et add* verbum (*add* dei *b*) *bc*, *εισιν οι ακολουθουντες D* 3. *ειτα* (*ων D*, quorum *d*) *ερχεται ABDvς* = venit autem *abc* *ερει A*, tollet *a* *τον λογον ABvς = ante 4 ινα μη Dabc* *απο ABDς* = de *ac* 4. *αὐτῶν*] illorum ...... *b* credentes *abc* qui autem (vero *c*) *ac*, nam qui *b* *επι την πετραν D Orig* 1,308[e] *οι ABDvς* = hi (ipsi *c*) sunt qui *abc* 5. cum audierint *a et add* verbum *b*, cum audiunt *c* recipient *a* verbum *ac*, illud *b* *ουτοι* (hi) *ABbς Orig*, ipsi *ac*, *om D* *ριζαν ABDς Orig* = radices *abc* 6. *οἳ*] quia *b* *πιστευουσι D Orig* 1,308[e] 4,351[c], *-σιν A*, credent *c* in tempore *ab*, in die *c* 7. in spinas (-nis *b*) cecidit *ab*, cecidit in spinis *c* qui audierunt *dv* = qui audiunt (*add* verbum *ac*) *abc* 8. *και πλουτου ABabvς Orig* 4,14[c], *πλουτου* (divitiarum) *Dcd* *και* (*add υπο A*) *ηδονων του βιου ABDς Origen*, et voluptatibus vitae *bc*, et luxuriis saeculi *a*, et suabitati *d* ambulantes *c*, ingredientes *a*, euntes simul *b*, abientes *d* 9. *συνπνιγ. D*, *συνπνειγ. A* *τελεσφοροῦσιν*] *Orig* 4,14[c], referunt (perf. *c*, adferent *d*, dant *a*) fructum *abcd* *το δε ABDabς Orig* 1,308*f*, quod vero cecidit *c* *εν τη καλη γη ABς*, *εις την καλην γην Dbc Orig*, in terram bonam *a*

uideant et audientes non intellegant. [11](78,2) est autem haec parabola. semen est uerbum dei. [12]qui autem secus uiam [sunt], [hi] sunt (, sunt hi) qui[qui] audiunt, deinde uenit diabolus et tollit uerbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. [13]nam qui supra petram, qui cum audierint cum gaudio suscipiunt uerbum, et hi radices (-cem *L*) non habent, qui (quia) ad tempus credunt et in tempore temptationis recedunt. [14]quod autem in spinis cecidit, hi (hii) sunt qui audierunt et [a] sollicitudinibus et diuitiis et uoluptatibus uitae euntes suffocantur et non referunt fructum. [15]quod autem in bonam terram,

οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον
κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ. 16 *Οὐδεὶς δὲ λύχνον*
ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ
λυχνίας τίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς. 17 *οὐ γάρ*
ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὁ οὐ μὴ
γνωσθῇ καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. 18 *βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε· ὃς γὰρ*
ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

1. *καλη και αγαθη ABς Orig* = *αγαθη* (bono) *Dabc* audientes *ab*, audiunt ... et *c* *λόγον*] *add του θεου D* 2. fructum adferent *b* in patientia *b*, per patientiam *c*, cum tolerantia *a* 2.3. lucernam accensam *ac*, accendit lucernam et *b* 3. *καλυπτει* (operiet *a*) *αυτον σκευει ABDavς*, ponit sub modio (-dium *c*) *bc* *ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν om b* *τίθησιν om c* *αλλα D* 3.4. *επι λυχνιας τιθησιν* (*επιτιθησιν Aς*) *ABabvς*, *επι την λυχνιαν τιθι D*, ponit eam super candelabrum *c* 4. *ινα* (*add* omnes *a*) *οι εισπορευομενοι βλεπωσι* (*-σιν A*) *το φως ADabς*, ut omnibus luceat *c*, *om B* 4.5. *ου γαρ εστι* (*εστιν A*) *ABDbς*, non est *Hilar* 54, nihil enim est *a*, *οὐδὲν Orig* 3,235[a] 5. *φανερον γενησεται* (*εσται CD*) *ABCDς*, palam fiat *a*, in palam venit *d*, *φανερωθήσεται Orig*, manifestetur *bc*, cognoscatur *Hil* *ουδε αποκρυφον ABDς*, sed (et *b*) absconsum *ab*, neque obscurum *c*, nec opertum *Hil*, *καὶ οὐδὲν κεκαλυμμένον Orig* 5.6. *ο ου μη γνωσθη* (cognoscatur) *Bcv*, *ο ου γνωσθησεται Aς*, *ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται* (revelabitur) *Orig Hil*, *αλλα ἵνα γνωσθη D*, nisi (*add* ut *a*) cognoscatur *ab* 6. *εις φανερον ελθη ABDς*, in (*om c*) palam veniat (veniet *d*) *abcd* *οὖν*] = *om abc* 6.7. *ος γαρ αν* (*εαν A*) *ADς*, *ος αν γαρ B*, quicumque (quisque *a*, qui *bd*) enim *abcd* 7. habet *bcd*, habuerit *a* quicumque (qui *d*) non habet *bcd*, qui non habuerit *a* *και ο δοκει εχειν post* 8 *αυτου Dd* quod putat se habere *abcd*. *ἵνα ὃ δοκοῦσιν ἔχειν ἀρθῇ ἀπ' αὐτῶν Origenes* 1,270[c]

hi (hii) sunt qui in corde bono et optimo audientes uerbum retinent et fructum adferunt in patientia. 16 (79,2) nemo autem lucernam accendens operit eam uaso aut subtus lectum ponit, sed supra candelabrum (-laprum) ponit, ut intrantes uideant lumen. 17 (80,2) non enim est occultum quod non manifestetur, nec absconsum (absconditum) quod non cognoscatur et in palam ueniat. 18 (81,5) uidete ergo quomodo auditis: qui enim habet, dabitur illi, et quicumque non habet, etiam quod putat se habere auferetur ab illo. 19 (82,2) uenerunt au-

[19]Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. [20]ἀπηγγέλη δὲ αὐτῷ Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω ἰδεῖν σε θέλοντες. [21]ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες.

[22]Ἐγένετο δὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης. καὶ ἀνήχθησαν· [23]πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν. καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον. [24]προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν λέγοντες Ἐπι-

4. πρὸς αὐτούς   9. λαῖλαψ εἰς τὴν λίμνην ἀνέμου,

1. *παρεγενετο D*, venerunt *abc*   *μητηρ ABabς, add αυτου Dc*   *αὐτοῦ*] videre eum *c*   2. et non *bc*, set non *a*   *συντυχειν αυτω ABDς*, contingere ei *d*, adire ad eum *b*, conloqui ei *a*, loqui cum eo *c*   propter turbam (turbas *c*) *ac*, prae..... *b*   *απηγγελη δε* (ergo *c*) *BDabc*, *και απηγγελη Avς*   3. *αυτῷ Bv*, *αυτω λεγοντων Aς = αυτω οτι Dabc*   *εξω εστηκασιν Dc*   3.4. *ιδειν σε θελοντες Aς*, *ιδειν θελοντες σε B* = volentes te videre *abc*, *ζητουντες σε D*   4. qui *ab*, ipse autem *c*   *αυτοις CDc*, *προς αυτους ABabς*   *η μητηρ D*   *μου om b*   *οι αδελφοι D*   5. hi *bc*, illi *a*   *ποιουντες ABDabcv*, *add αὐτόν ς*   6. *εγενετο δε ABDabcv*, *καὶ ἐγένετο ς*   *και* (*om c*) *αυτος ενεβη* (ascendit) *ABabcvς*, *αναβηναι αυτον D*, ascenderunt eum *d*   navem *c*, naviculam *ab*   7. dixit *ac*, ait *b*   7.8. transfretemus trans (hoc *c*, *om a*) stagnum *abc*, pertranseamus in contra stagnum *d*   8. *ανηχθησαν ABDς*, sustulerunt *a*, levaverunt *bc*, navigarunt *d*   9. *λελαψ' D*   *ανεμου* (*add πολλη D*) *εις την λιμνην ADcς*, *εις την λιμνην ανεμου Ba*, venti *b*   *συνεπληρουντο ABDavς*, implebatur a (compleb. *c*) fluctibus navicula *bc*   10. accedentes autem (*add* discipuli *a*) *ab*, accesserunt autem et *c*   10 *seq.* *επιστατα επιστατα ABς*, *κυριε κυριε D* = magister *ac*, praeceptor *b*

tem ad illum mater et fratres eius, et non poterant adire [ad] eum prae turba. [20]et nuntiatum est illi Mater tua et fratres tui stant foris uolentes te uidere. [21]qui respondens dixit ad eos Mater mea et fratres mei hi sunt qui uerbum dei audiunt et faciunt. [22](83,2) factum est autem in una dierum, et ipse ascendit [in] nauiculam (in una nauicula *L*) et discipuli eius, et ait ad illos Transfretemus trans stagnum. et ascenderunt: [23]nauigantibus autem illis obdormiuit (-miit). et descendit procella uenti in stagnum, et conplebantur (compl.) et periclitabantur. [24]accedentes autem suscitaverunt eum dicentes Prae-

στάτα ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ
καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος· καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη.
25*εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ποῦ ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν,*
λέγοντες πρὸς ἀλλήλους Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις
ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;
26*Καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γερασηνῶν, ἥτις ἐστὶν*
ἀντιπέρα τῆς Γαλιλαίας. 27*ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήν-*
τησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχεν δαιμόνια ἐκ χρόνων
ἱκανῶν καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν

1. ille autem *c*, ad ille *b*, tunc *a* *εγερθεις ADς*, *διεγερθεις B*, surrexit et *c*, surgens *abd* imperavit *abcd* 2. *τῷ κλύδωνι*] tempestas *c* *τοῦ ὕδατος om D* *και επαυσαντο ABDabς*, cessavit *c* tranquillitas (*add* magna *b*) *abc* 3. *που AB*, *add εστιν Dabcς* timentes autem *ad*, et timentes *bc* mirabantur *d* 4. *λεγοντες προς αλληλους ABDς* = ad invicem (ad alis alium *a*) dicentes *abc* quisnam (*add* ut *a*) hic est *ad*, quis est hic *bc* *ὅτι*] qui *ac*, quod mari *b* 5. imperat *abcd* *και τω υδατι ABDaς*, et mari *c*, *om b* *και υπακουουσιν αυτω* (imperio eius *b*) *ADabcς*, *om B* 6. *και κατεπλευσαν ABbς*, *κατ. δε Dac* in (ad *bc*) regionem *abc* *γερασηνων BDab*, gerassen. *c*, *γαδαρηνων Aς* 7. *αντιπερα AD*, *αντιπεραν Bς*, contra *bcd*, trans fretum *a* *εξελθοντι* (gresso *a*) *δε αυτω ABaς*, et cum exisset (egressus esset *b*) *bc*, *και εξηλθον D* ad terram *bc*, *om a* *υπηντησε B*, *και υπηντησεν D* 8. *αὐτῷ om B* *ανηρ τις Abcς*, *τις ανηρ B*, *ανηρ Da* de civitate *bc*, *om a* *ος ειχεν δαιμονια ADς*, *εχων δαιμονια B* = qui habebat daemonium *bc*, qui daemonem habebat *a* 8.9. *εκ* (*απο D*, *om bc*) *χρονων ικανων* (multis) *και* (*ος D*) *ιματιον ουκ ενεδιδυσκετο* (*ενεδυδισκ. D*) *ADabcς*, *και χρονω ικανω ουκ ενεδιδ. ιματ. B* 9. *και εν οικια* (*οικω D*) *ουκ ABDς*, neque in domo *abc* *εμεινεν A*

ceptor, perimus. at ille surgens increpauit uentum et tempestatem
(uento et tempestati) aquae: et cessauit, et facta est tranquillitas.
25dixit autem illis Vbi est fides uestra? qui timentes mirati sunt di-
centes ad inuicem Quis, putas, hic est, quia et uentis imperat et
mari, et oboediunt ei? 26enauigauerunt autem ad regionem Geraseno-
rum, quae est contra Galilaeam. 27et cum egressus esset ad terram,
occurrit illi uir quidam, qui habebat daemonium (daemonia *F*) iam
temporibus multis [et *om L*] uestimento non induebatur neque in do-

*τοῖς μνήμασιν. 28ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ
καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ
ὑψίστου; δέομαί σου μή με βασανίσῃς. 29παρήγγελλεν γὰρ τῷ
πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου· πολλοῖς γὰρ
χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσιν καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαρήσσων τὰ δεσμὰ ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαιμονίου εἰς
τὰς ἐρήμους. 30ἐπηρώτησεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς Τί σοι ὄνομα ἐστίν;
ὁ δὲ εἶπεν Λεγεών, ὅτι εἰσῆλθεν δαιμόνια πολλὰ εἰς αὐτόν. 31καὶ*

6. *δαίμονος*

1. *μνημειοις D* videns (cum vidisset *c*) autem *ac*, is ut vidit *b* *ιησουν BDabc, add και Aς* 1.2. *αναχραξας προσεπεσεν αυτω και ABς* = prostravit se (*add* ei *c*, procidit ante illum *b*) et exclamans (-mavit *c*) *abc, ανεχραξεν D* 2. *ειπεν ABDabdς, και ειπεν corr D,* dicens *c* *καὶ σοί*] et tibi (*add* est *c Hil*) *bc Hilar* 911, est tecum *a* *Ἰησοῦ om D* *του θεου om D* 3. *δαιομε σου A* *παρηγγελλεν Aabcv, παρηγγειλε Bς, ελεγεν D* 4. *πνεύματι*] *δαιμονιω D* *αχαρτω pr D* *εξελθειν ABaς,* ut exiret *bc, εξελθε D* ab (de *a*) homine *abc* 5. arripuerat *a*, ruperat *b*, invaserat *c*, abripiebat *d* *και εδεσμειτο (εδεσμευετο B) ABvς = εδεσμειτο* (alligabatur) *γαρ* (etenim *c*) *Dac*, nam vinctum *b* *πέδαις*] *παιδες D* *φυλασσομενος ABDς*, et (*om b*) custodiebatur *bd*, ut custodiretur *ac* 6. *διαρησσων A, διαρρ. Bς*, erumpens *a*, ruptis *b*, *διερησσε D*, disrumpebat *c* *ηλαυνετο ABabς, add γαρ Dc* *υπο ADς, απο B*, a *abc* *δαιμονιου CDbcv, δαιμονος ABaς* 6.7. *εις τας ερημους ABς*, in loca deserta *b*, in desertis *a*, *εις την ερημον D*, in loco deserto *c* 7. *ιησους Babc, add λεγων ADvς* quid *c*, quod *ab* *σοι ονομα εστιν BDabc, σοι εστιν ονομα Aς, ονομα σοι εστιν C* 8. ad ille *bc*, qui *a* *λεγεων ABς*, legio *ab*, *λεγαιων* (legio) *ονομα* (*add* est *c*) *μοι Dcd* *οτι εισηλθεν δαιμονια πολλα (δαιμ. π. εισηλθ. Aς) εις αυτον ABvς*, quoniam daemonia multa erant in eo *a*, quia multi sumus *b*, *πολλα γαρ ησαν* (fuerant *c*) *δαιμονια Dc* 8 *seq.* *και παρεκαλουν (-λει ABPς) αυτον ABCPabcvς, παρεκαλουν δε D*

mo manebat, sed in monumentis. 28is ut uidit Iesum, procidit ante illum et exclamans uoce magna dixit Quid mihi et tibi est, Iesu fili dei altissimi? obsecro te ne me torqueas. 29praecipiebat enim spiritui inmundo ut exiret ab homine: multis enim temporibus arripiebat (adr.) illum, et uinciebatur [cum] catenis et conpedibus (comp.) custoditus, et ruptis uinculis agebatur a daemonio in deserta (desertum, deserto). 30interrogauit autem illum Iesus dicens Quod tibi nomen est? at ille dixit Legio, quia intrauerunt (-rant) daemonia multa in eum. 31et ro-

παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελ-
θεῖν· [32]ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένη ἐν τῷ ὄρει, καὶ
παρεκάλεσαν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν. καὶ
ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. [33]ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου
εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ
εἰς τὴν λίμνην καὶ ἀπεπνίγη. [34]ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγονὸς
ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. [35]ἐξῆλ-
θον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον

2. *βοσκομένων*

1. *επιταξει A* ut (*om a*) in abyssum (abissum *b*) irent (ire a) *abc* 2. *ικανων ABPς*, multorum *b*, magna *a*, *om Dc* *βοσκομενη BD*, quae pascebatur *a*, *βοσκομενων APbcdς* ἐν τῷ ὄρει] = *om abc* 2. 3. *και παρεκαλεσαν BCabc*, *και παρεκαλουν Avς*, *παρεκαλουν δε D* 3. *ινα* (*add μη A*) *επιτρεψη αυτοις εις εκεινους εισελθειν ABPvς* = *ινα εις τους χοιρους εισελθωσιν Dc*, ut in eis intrarent *a*, ut in illos irent *b* 3. 4. *ο δε επετρεψεν* (praecepit) *Dd* 4. cum exissent autem c, et cum exissent *a*, exierunt ergo *b* ἀπὸ τοῦ] *απου pr D* 5. *εισηλθον ACP*, *εισηλθεν Bς*, et (*om ac*) intraverunt *abc*, *ωρμησαν D*, abierunt *d* et impetu abiit *bc*, et impetum fecit *a*, *ωρμησεν* (abiit) *δε Dd* grex *ab*, *add* porcorum *c* 6. in stagnum *b*, in mare *a*, in mari *c* *απεπνιγη ABDς*, *απεπνιγοντο C?*, suffocata est *a*, suffocati sunt *bc* *ειδοντες DP*, cum vidissent c, videntes *ab* qui pascebant *bc*, pastores *a* *το γεγονος ABCDP*, *τὸ γεγενημένον ς*, quod factum est *bc et post* renuntiaverunt *a* 7. *εφυγαν D* *και prius ACDPabc*, *add απελθοντες Bς* renuntiaverunt *a*, nunt. *bc* in civitate et in agris *c* 7 - *p.* 390,2. *εξηλθον δε* (*και εξ. C?*, *add* de civitate *c*) *ιδειν το γεγονος και ηλθον προς τον ιησουν και ευρον καθημενον τον ανθρωπον* (*τον ανθρ. καθημ. Pbc*) *αφ ου τα δαιμονια εξεληλυθει* (*εξηλθεν B*) *ειματισμενον και σωφρονουντα* (constantem mente *a*, sana mente *c*, sanae mentis *b*) *ABPabcς*, *παραγενομενων* (advenientes) *δε εκ της πολεως και θεωρησαντων* (videntes) *καθημενον τον δαιμονιζομενον σωφρονουντα και ϊματισμενον καθημενον Dd*

gabant illum (eum) ne imperaret illis ut in abyssum irent: [32]erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte, et rogabant eum ut permitteret eos (eis) in illos ingredi. et permisit illis (illos). [33]exierunt ergo daemonia ab homine et intrauerunt in porcos, et impetu abiit grex per praeceps in stagnum et suffocatus est. [34]quod ut uiderunt factum qui pascebant, fugerunt et nuntiauerunt in ciuitatem (-tate) et in uillas (uilla). [35][exierunt autem uidere quod factum est,]

*καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματι-
σμένον καὶ σωφρονοῦντα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐφοβή-
θησαν.* 36 *ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονι-
σθείς.* 37 *καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν
Γερασηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο·
αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς πλοῖον ὑπέστρεψεν.* 38 *ἐδεεῖτο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ
ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσεν δὲ αὐ-
τὸν [ὁ Ἰησοῦς] λέγων* 39 *Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ*

1. *τὸν ἄνθρωπον καθήμενον,* **7.** *τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει,*

2. ad (ante *a*) pedes *abcd* *του* (*om B*) *ιησου ABDPacς*, eius *b* *καὶ alterum om D* timuerunt valde *b* **3.** *απηγγειλαν* (adnunt. *a*, nunt. *bc*) *δε* (*γαρ Dc*) *ABDPabcς*, *και απ. C* *αυτοις BCDPac*, illi *b*, *add και Aυς* qui viderant *abc* *ο δαιμονισθεις ABPς*, is (*om b*) qui a daemoniis erat vexatus (vexabatur *b*) *ab*, *ο λη**γα**ιων D*, legion *d*, *om c* **4.** *και ηρωτησεν* (*ἠρώτησαν bcυς*) *ABPbcυς*, *ηρωτησαν* (rogavit *a*) *δε Da* *αυτον* (iesum *c*) *απαν το πληθος της περιχωρου* (regionis) *ABPabcς*, *τον ιησουν παντες και η χωρα D* **5.** *γερασηνων BDab*, gerass. *c*, *γεργεσηνων CP*, *γαδαρηνων Aς* ut discederet *abc* *οτι φοβω ABPabς*, *φοβω γαρ Dc* *συνιχοντο D*, continebantur *c*, detin. *a*, teneb. *b* **6.** *αυτος δε* (*om A*) *εμβας ABPabcυς*, *ενβας δε D* *εις* (*add το APς*) *πλοιον ABCPς*, in naviculam *c*, in nave *a*, navem *b*, *om D* *εδεειτα* (*εδειτο B*, *ἐδέετο ς*) *δε ABPς*, *ηρωτα δε D*, rogabat autem *a*, et rogabat (rogavit *c*) *bc* *αυτον ο ανηρ' D*, eum ille vir *a* **7.** *ἐξεληλυθει τα δαιμονια ABDPaς*, *τα δαιμ. ἐξελ. Cbc* *ειναι* (*ινα η P*) *συν αυτω ABDPς*, ut esset cum eo (secum *a*) *ad*, ut cum ipso (illo *c*) esset *bc* **8.** *ο ιησους APυς et ante αὐτὸν a*, *om BDbc* *υποστρεφε ABPς*, revertere *a*, redi *b*, *πορευου* (vade) *Dcd* in domum tuam *c*, domum *b*, domi aput te *a* *καὶ διηγοῦ*] *διηγουμενος D*

**et uenerunt ad Iesum, et inuenerunt hominem sedentem, a quo dae-
monia exierant, uestitum ac (et) sana mente ad pedes eius, et ti-
muerunt. 36 nuntiauerunt autem illis et qui uiderant, quomodo sanus
factus esset a Legione. 37 et rogauerunt illum omnis multitudo regionis
Gerasenorum (Gerassen.) ut discederet ab ipsis, quia timore magno
tenebantur: (84,8) ipse autem ascendens nauem reuersus est. 38 et ro-
gabat illum (eum *F*) uir a quo daemonia exierant, ut cum eo esset.
dimisit autem eum Iesus dicens 39 Redi domum tuam, et narra quanta**

ὅσα σοι ἐποίησεν ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθεν, καθ' ὅλην τὴν πόλιν κη-
ρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.
[40]*Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν*
ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. [41]*καὶ ἰδοὺ ἦλθεν*
ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρος· καὶ οὗτος ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν,
καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, [42]*ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν*
δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐ-

3. *ὑποστρέφειν* 5. *καὶ αὐτὸς ἄρχων*

1. *σοι εποιησεν ο θεος BPac, επ. σοι ο θ. Aς, σοι ο θεος* (domi-nus *b*) *εποιησεν Db, σοι ο κυριος πεποιηκε και εθεραπευσε σε pr? C* *απηλθεν καθ ολην* (per totam *ac*, per universam *b*) *την πο-λιν κηρυσσων* (et praedicabat c) *ABPabcς, απελθων κατα την πο-λιν εκηρυσσεν D* 2. fecerat ei iesus *c*, illi fecit iesus *d*, iesus fecit (fecisset *a*) illi *ab* 3. *εγενετο δε εν τω υποστρεψαι ADPς*, factum est autem dum (cum *bcd*) reverteretur (redisset bc) *abcd, εν δε τω υποστρεφειν B* *απεδεξατο ABPbcdς*, et excepit *a, απο-δεξασθαι D* 4. *τον οχλον D* (populus *d*) *ιδου ηλθεν ABPabς, ελθων Dc* 5. *ω ονομα ιαειρος* (iairus *bd, αϊρος D*, erat iairus c) *και* (*om* c) *ABPbcd et corr D*, nomine iairus et *a*, *της συναγωγης πεσων pr D* *ουτος BDad, αυτος APbς, om* c *αρχων της συναγωγης υπηρχεν* (erat *b et ante* princeps *a*) *και AB Pabς, αρχων της συναγωγης Dc* 6. prostratus *a*, cecidit *bc* *παρα ABPς*, ad *abc*, *υπο* (sub) *Dd* *του* (*om BP*) *ιησου ABDP abς*, eius et *c* rogabat *acd*, rogans *b* introire *d*, ut intraret *abc* 7. *τὸν οἶκον*] *την .....ν D* *ὅτι*] *ην γαρ D* *μονο-γενης* (unica *abcd*) *ην αυτω ως ABPabcς, αυτω μονογενης Dd* 8. *ιβ̅ D* *και αυτη απεθνησκεν ABPabcς, αποθνησκουσα d et corr D, αποθνησκου pr D* *και εγενετο εν τω πορευεσθαι αυ-τον CDP*, et factum est (contigit *bc*) dum iret (*add* iesus *bc*, cum iter faceret *d*) *abcd, εν δε τω υπαγειν ABς*

tibi fecit deus. et abiit per uniuersam ciuitatem praedicans quanta illi fecisset Iesus (deus). [40](85,2) Factum est autem cum redisset Iesus, excepit illum turba: erant enim omnes expectantes eum. [41]et ecce uenit uir cui nomen Iairus: et ipse princeps synagogae erat, et cecidit ad pedes Iesu, rogans eum ut intraret in domum eius, [42]quia filia unica erat ei (illi) fere annorum duodecim, et haec moriebatur.

τόν, οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. [43]καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον αὐτῆς οὐκ ἴσχυσεν ἀπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι, [44]προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. [45]καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ πάντων εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσίν σε καὶ ἀποθλίβουσιν, καὶ λέγεις Τίς ὁ ἁψάμενός μου; [46]ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν Ἥψατό μού τις·

1. οι οχλοι συνεπνιγον (-γαν D, συνεθλιβον C) αυτον ABDPς, turbae suffocabant eum d, praemebat eum populus b, a turbis comprimebatur c, turba ..... at et con...... me .... ita ut suffocarent eum a   et ecce mulier c   οὖσα] quae (quaedam bc) erat abc   2. ἀπὸ om c   αιτων ·βι· D   ἥτις] ην (quam) Dd   ἰατροῖς ... βίον αὐτῆς om BD   ιατροις ACP, εἰς ἰατροὺς bcς, in medicis a   consumpserat a, erogaverat bc   omnem substantiam abc   αυτης Cabc, om APς   3. ουκ ABPς = ουδε Dabc   ισχυσεν απ (υπ Pς) ουδενος ABPς, potuit ab aliquo a, ab ullo potuit bc, ἴσχυεν ὑπ' οὐδενὸς αὐτῶν Orig 3,239f, εις ισχυεν D   θεραπευσαι D   προσελθοῦσα] accessit b, accedens ac, add δε C?   ὄπισθεν] de retro a, retro et bc, om D   4. του κρασπιδου ABPcς, post αὐτοῦ b, om Da   αὐτοῦ om pr A?   5. η ρυσεις A. Orig 3,486[d]   και ειπεν (ait b) ο ιησους ABPbcς, ο δε ιησους γνους (sciens) την ἐξελθουσαν ἐξ (quae exivit ab d, quod exiret ab a) αυτου δυναμιν (virtus) επηρωτα (dixit a) Dad   5. 6. τις ο αψαμενος μου ABPς, quis est qui me tetigit b, qui tetigit me a, τις μου ηψατο Dc Orig 2,537[d] Hil 372   6. dixit b, dixit ei c, ait a   6. 7. και οι συν αυτω (qui cum illo erant abc, οἱ μετ' αὐτοῦ ς) ACDPabcς, om B   7. magister a, praeceptor bc   συνεχουσιν σε (te conprimunt) και αποθλειβουσιν (affligunt c, contribulant d) ABDPcdς, tam magnae comprimunt te a, te compriment tam magnae b   8. ο αψαμενος μου ABPς, tetigit me a, μου ηψατο Dbcv   ο δε (ad b) ιησους ειπεν ABPbς, ο δε (qui a) ειπεν Da, et dixit iesus c   8 seq. ἥψατό μού τις· ἐγὼ Origenes 3,506[a], τίς μου ἥψατο; ἐγὼ idem 3,466[c]

et contigit dum iret, a turbis (turba L) conprimebatur (compr.). [43]et mulier quaedam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quae in medicos (medicis) erogauerat omnem substantiam suam nec ab ullo potuit curari: [44]accessit retro et tetigit fimbriam uestimenti eius, et confestim stetit fluxus sanguinis eius. [45]et ait Iesus Quis [est om F] qui me tetigit? negantibus autem omnibus dixit Petrus et qui cum illo erant Praeceptor, turbae te conprimunt (compr.) et affligunt (adfl.), et dicis Quis me tetigit? [46]et dixit Iesus Tetigit me aliquis: nam [et]

ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. 47 ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ
ὅτι οὐκ ἔλαθεν, τρέμουσα ἦλθεν καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ δι' ἣν αἰ-
τίαν ἥψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς
ἰάθη παραχρῆμα. 48 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσω-
κέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην. 49 ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχεταί τις
ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου·
μηκέτι σκύλλε τὸν διδάσκαλον. 50 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη
αὐτῷ Μὴ φοβοῦ· μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. 51 ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν

1. ego enim *ac*, nam et ego *b* cognovi *ab*, sensi c, scivi d *εξελθουσαν ADPς Orig* 3,466^{c}, *εξεληλυθυιαν B Orig* 3,506^{a}, exisse *a d et post ἐμοῦ bc* a me *ac*, de me *b* videns (ut vidit *a*) autem *ab*, videns igitur *c* **2.** quia non latuit eum *bc*, se non latuisse *a* *τρεμουσα* (*εντρομος ουσα D*, tremibunda *d*) *ηλθεν ABDPdvς* = venit tremens (timens *b*) *abc* procidens *ad*, procidit *bc* *αυτω ABDPς*, ad eum d = ante pedes illius et *abc* **3.** *ηψατο αυτου om pr A* *απηγγειλεν ABCDacς*, indicabit *b*, *απηγγιλαν P, add αυτω Pς* omni populo *ac*, omnibus *b* *ὡς*] *οτι D*, quia *d* **4.** *παραχρημα ABDPaς, ante ἰάθη bc* *ο δε ABDPbς, ο δε ιησους C*, qui *a*, ipse itaque *c* dixit *bc*, dicit *a* *αυτη BDabc, add θαρσει APς* *θυγατηρ B* **4.5.** te salvam fecit *abcd* **5.** *εις ειρηνην ABPdς, εν ιρηνη Dabc* loquente eo *a* *ερχεται ABPabς, ερχονται D*, venerunt c *τις ABPς = om Dabc* **6.** *απο AD, παρα BPς*, a *abd*, ad *c* *λεγοντες Dc* *αὐτῷ om B* *ὅτι om a?* *σου η θυγατηρ D* (filia tua *d*) **7.** *μηκετι D, μη μηκετι B?, μη APς*, noli *abc* *τον διδασκαλον ABDPς* = illum *ac*, *aut ante* noli *aut om b* *ακουσας ABPς = add τον λογον D*, cum audisset .... *a*, audito hoc verbo (sermone *c*) *bc* **7.8.** *απεκριθη αυτω B et add λεγων ADPς* = dixit (ait *b*) patri puellae *abc* **8.** *μονον ABDPacς, post* crede *b* *πιστευε ADς, πιστευσον B* salvabitur *c*, salva erit *b*, vivet *a* *ελθων δε AC*, cum venisset autem *c*, cumque (et cum *b*) venisset *ab*, *εισελθων* (intrans) *δε BDd* **8** *seq.* in (*om b*) domum *bc*, domi *a*

ego noui (cognoui *L*) uirtutem de me exisse. 47 uidens autem mulier
quia non latuit, tremens uenit et procidit ante pedes illius, et ob quam
causam tetigerit eum indicauit coram omni populo, et quem admo-
dum (ammodum *L*) confestim sanata sit. 48 at ipse dixit [illi *om F*]
Filia, fides tua saluam te (te s.) fecit: uade in pace. 49 adhuc illo
loquente uenit [quidam] a principe (ad principem) synagogae, dicens
ei quia mortua est filia tua: noli uexare illum. 50 Iesus autem audito
hoc uerbo respondit patri puellae Noli timere: crede tantum, et salua

οἰκίαν οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν τινὰ σὺν αὐτῷ, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα. [52]ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπεν Μὴ κλαίετε· οὐ γὰρ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. [53]καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. [54]αὐτὸς δὲ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς ἐφώνησεν λέγων Ἡ παῖς, ἔγειρε. [55]καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα, καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. [56]καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

[1]Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν

4. *οὐκ ἀπέθανεν,*

1. Quintus autem ingressus ad mortuam puellam suscitavit eam. nullum enim, inquit, permisit intrare nisi Petrum et Iacobum et patrem et matrem puellae. *Iren* 151 *τινα συν αυτω B* = *συν αυτω τινα* (quemquam) *Dabc*, *ουδενα Aς* 2. *ιωαννην* (*ιωανην D*) *και ιακωβον BCDabc*, *ιακ. κ. ιωαν. Aς* *της παιδος ABς*, *του κορασιου D* = puellae *post* matrem *abc* 3. ad ille *b*, qui *a*, ipse ergo *c* *μη καιετε pr D* 4. *ου γαρ BCDac*, *ουκ Abς Orig* 1,422*d* *ἀπέθανεν*] *add* puella *c* *και κατεγελουν pr D*, irridebant autem *c* *αὐτοῦ*] *αυτον corr C* 5. quod mortua est (erat *c*) *bc*, eam mortuam esse *a* *δε BDabc*, *add εκβαλων παντας εξω* (*ἔξω πάντας ς*, *παντας C*) *και ACς* adprehensa *ac*, tenens *b* 6. *εγειρε BD*, *εγειρου Aς* *επεστρεψεν ABς*, *υπεστρεψεν D*, convertit *b*, reversus (conv. *d*) est *acd* 7. *επεταξεν D* *αυτη δοθηναι ABbcς*, *δοθ. αυτη Da* 7.8. *και* (*om a*) *εξεστησαν* (*add* autem *a*) *οι γονεις αυτης ABabς*, *οι δε γονεις αυτης θεωρουντες* (*om c*) *εξεστησαν Dc* 8. *ο δε παρηγγειλεν αυτοις ABς*, *παρηγγειλεν δε αυτοις D*, praecepitque illis *a*, quibus praecepit *bc* *μηδενι ABDdς*, *μηδε pr D*, ut nemini *ac*, ne alicui *b* 10. *συνκαλεσαμενος D* *δὲ*] *add* iesus *c* *ιβ D* *μαθητας αυτου Bbς*, apostolis *ac*, *om AD* *εδωκε B*

erit. [51]et cum uenisset [ad] domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum [et *om L*] Iohannem et Iacobum (Iac. et Ioh.) et patrem et matrem puellae. [52]flebant autem omnes et plangebant illam (ill. omn. et pl.). at ille dixit Nolite flere: non est mortua [puella], sed dormit. [53]et deridebant eum, scientes quia (quod *F*) mortua esset. [54]ipse autem tenens manum eius clamauit dicens Puella, surge. [55]et reuersus est spiritus eius, et surrexit continuo, et iussit illi dari (dare *F*) manducare. [56]et stupuerunt (obst.) parentes [eius]; quibus praecepit (praecipit *L*) ne alicui dicerent quod factum erat. [1](86,2) Conuocatis autem duodecim apostolis, dedit illis uirtutem et potesta-

αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν, [2]καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενεῖς, [3]καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον μήτε πήραν μήτε ἄρτον μήτε ἀργύριον μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. [4]καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. [5]καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης [καὶ] τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. [6]ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ. [7]ἤκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης τὰ γινόμενα

10. *γενόμενα*

1. ***αυτοις δυναμιν ADabcς, δυναμιν αυτοις B*** ***παντα τα δαιμονια ABabcς, πασαν*** (omne *d*, ***παντα*** *corr* ***D***) ***δαιμονιον Dd*** **1.2.** valetudines curare *c*, languores curandi *a*, ut languores curarent *b* **3.** ***τους ασθενεις AD***, aegrotos *a*, infirmos *bc*, ***τοὺς ἀσθενοῦντας ς***, *om* ***B*** dixit *ac*, ait *b* **4.** tollatis *a*, tuleritis *bcd* in viam non *c*, in via neque *ab* ***ραβδον CDabc, ραβδους ABς*** ***μητε πηραν ABDvς*** = neque (non *c*) peram neque calciamenta *abc* neque (non c) panem *abc* **5.** ***ανα ADς***, ana **d**, *om* ***Babc*** habere *d*, habeatis *a et b?*, habueritis *c* ***καὶ*** *om* ***a*** **6.** ***και εκειθεν ABς, κακειθεν D*** exite *a*, proficiscimini *b*, ne proficiscamini *c* quecumque *d* ***δεχωνται ABC = δεξωνται*** (receperint) ***Dabcς*** **7.** vos *ante* non recep. *c* ***απο ABς = εκ Dabcv*** ***και Abvς***, *om* ***BDac*** **7.8.** ***τον κονιορτον*** (pulverem vestrum) ***απο*** (de) ***των ποδων υμων*** (*om* ***ab***) ***αποτιναξατε*** (***αποτινασσετε B***, excutite) ***ABabς***, ***εκτειναξατε*** (excutite c) ***τον κονιορτον των ποδων υμων Dc*** **8.** supra illos *bc*, illis *a* **9.** autem *ab*, igitur *c* ***διηρχοντο κατα*** (per *ab*, *om* c) ***τας κωμας*** (municipia *a*, castella et civitates *bc*) ***ABabcς***, ***κατα*** (circa) ***πολεις καιηρχοντο*** (transibant) ***Dd*** **10.** ubique *ac*, *om b* ***ακουσας δε D*** ***τα γινομενα BDavς***, quae faciebant *c*, ***τα γενομενα A***, quaecumque erant facta *b*

tem super omnia daemonia, et ut languores curarent, [2]et misit illos praedicare regnum dei et sanare infirmos, [3](87,2) et ait ad illos Nihil tuleritis in uia, neque uirgam neque peram neque panem neque pecuniam neque duas tunicas habeatis. [4]et in quamcumque domum intraueritis, ibi manete et inde ne exeatis. [5](88,2) et quicumque non receperint (recaep.) uos, exeuntes de ciuitate illa etiam puluerem pedum uestrorum excutite in testimonium supra illos. [6](89,8) egressi autem circuibant (circum ib. *L*) per castella euangelizantes et curantes ubique. [7](90,2) audiuit autem Herodes tetrarcha (tetarcha) omnia

[ὑπ᾽ αὐτοῦ] πάντα, καὶ διηπόρει διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινῶν ὅτι
Ἰωάννης ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, 8 ὑπό τινῶν δὲ ὅτι Ἠλίας ἐφάνη, ἄλ-
λων δὲ ὅτι προφήτης εἷς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. 9 εἶπεν δὲ Ἡρῴδης
Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς δέ ἐστιν οὗτος περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω
τοιαῦτα; καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν. 10 καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι
διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ὑπεχώρη-
σεν κατ᾽ ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά.
11 οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀποδεξάμενος αὐ-
τοὺς ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν

1. *υπ αυτου Acς, om BCDab* *παντα ABς = om Dabc* *καὶ om D* *διηπορει ABς, ηπορειτο D,* haesitabat *c,* stupebat *a,* consternebatur *b* eo (propterea *c*) quod diceretur *abc* 2. *ηγερθη* (*εγηγερται Aς,* surrexit) *εκ* (a) *νεκρων ABabς, εκ* (a) *νεκρων ανεστη* (surrexit *d*, resurrexerit *c*) *Dcd* *Ἡλίαν πεφηνέναι ἐν τῷ Ἰησοῦ Orig* 3,468ᵉ *αλλων ABς =* ab aliis *abc, αλλοι D* 3. *εις Abcvς, τις BC, om Da. προφήτην ἕνα τῶν ἀρχαίων ἐγηγέρθαι Orig* 3,469ᵃ de antiquis *abc,* anticus *d* *ανεστη ABς, ηνεστη D,* surrexit *abcd,* resurrexit *c* *ειπεν* (*ειπε B,* ait *b*) *δε BDabc, και ειπεν Avς* *ηρωδης ACD, ο ηρωδης Bς* 4. *οτι ιωανην D* quis autem (*om c*) est hic *ac,* hic quis est *b* *οὗ om pr A?* 4.5. *εγω* (*om B*) *ακουω τοιαυτα ABbς,* audio ego talia *ac, εγω ταυτα ακουω D* 5. *ιδειν αυτον ABacdς, αυτον ειδειν Db* 6. quanta *c,* quaecumque *ab* *εποιησαν BDabcς, add και οσα εδιδαξαν A* adsumtis *bc,* adsumens *a* *υπεχωρησεν ABς,* secessit *abc, ανεχωρησεν D,* recessit *d* 7. *τόπον ἔρημον* (*ερημ. τοπ. A*) *πολεως καλουμενης Aς, πολιν καλουμενην B =* locum desertum qui vocabatur (quod est bc) *abc, κωμην λεγομενην D* *βηθσαιδα Bcς, βηθσαιδαν A, βηδσαϊδα D,* betsaida *a?b* 8. turbae autem cum cognovissent (ubi cognoverunt *c*) *ac,* quod cum cognovissent turbae *b* *αποδεξαμενος BD, δεξαμενος Aς,* suscipiens *d,* excip. *a,* excepit . . . et *bc* 9. *καὶ om a* 9 *seq.* eos . . . necesse habebant curari *a,* eos qui cura indigebant (ind. cura *c*) *bc*

quae fiebant ab eo, et haesitabat eo quod diceretur a quibusdam quia (quod *F*) Iohannes surrexit a mortuis, 8 a quibusdam uero quia Helias apparuit, ab aliis [autem] quia propheta unus de antiquis surrexit. 9 et ait Herodes Iohannem (-nnen *F*) ego decollaui: quis autem est iste de quo audio [ego] (ego audio) talia? et quaerebat uidere eum. 10 (91,8) et reuersi apostoli narrauerunt illi [omnia] quaecumque fecerunt. (92,3) et adsumptis illis secessit seorsum in locum desertum qui est Bethsaidae (-da *L*). 11 quod cum cognouissent turbae, secutae sunt illum, et excepit illos, et loquebatur illis de regno

ἔχοντας θεραπείας ἰᾶτο. [12]ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν· προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα πορευθέντες εἰς τὰς κύκλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσιν καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. [13]εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς Δότε αὐτοῖς φαγεῖν ὑμεῖς. οἱ δὲ εἶπαν Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ ἰχθύες δύο, εἰ μή τι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. [14]ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ Κατα-

1. θεραπείας] *add* αυτου παντας *D* η δε ημερα (dies autem *a*, ... autem *b*, ηδη ημ. *B*) ηρξατο κλινειν (*add* et *b*) *ABDabc*ς, cum autem coepisset declinare dies *c* accesserunt ... et *bc*, accedentes *a* 2. δε *ABDa*ς, ad eum *b*, *om c* οι δωδεκα *ABDa*ς, XII discipuli *b*, discipuli eius duodecim *c* αὐτῷ] ad eum *d* turbam *ab*, turbas *cd* πορευθεντες *ACD*, euntes *acd*, eant ... et *b*, απελθοντες *B*ς 3. in proxima castella *d*, in castella adiacentia *c*, circa castella *b*, ad iacentes vicos *a* και τους (*om B*) αγρους *ABDa*ς, et villas *bd*, *om c* καταλύσωσιν] et (*om a*) reficiant se *ab*, requiescant *c*, maneant *d* 3.4. και (aut *c*) ευρωσιν επεισιτισμον (escas *ab*, quod manducent *c*) *ABabcv*ς, *om D* 4. ὅτι *om c* deserto loco *ac*, loco des. *b* 4.5. dixit autem ad illos *ab*, verum ipse ait *c* 5. αὐτοῖς] *add* υτοις *pr D* υμεις *Bb*, *ante* φαγειν *AD*ς, *om ac* ad illi *b*, qui *a*, cui *c* ειπαν *BD*, ειπον *A*ς nobis *ab*, enim *c* 6. πλιον *A*, πλεον *D* πεντε αρτοι *ADabc*ς, αρτοι πεντε *B* ιχθυες δυο *ABCa*, δυο ιχθυες *Dbc*ς nisi forte *cd*, nisi *ab* πορευθεντες ημεις *AB*ς = ημεις πορευθεντες (euntes *ac*, eamus et *b*) *Dabc* 7. αγωρασωμεν *A*? populum hunc *a*, hunc pop. *c*, hanc turbam *b* enim *bc*, autem *a* 7.8. ωσει ανδρες *ABbv*ς, ανδρες ως *Da*, quasi *c* 8. quinque milia virorum *c* dixit *ac*, ait *b* αὐτοῦ *om b* 8 *seq.* κατακλινατε αυτους *ABD*ς *Orig* 3,479[d] 507*f*, facite illos recumbere (discumb. *b et ante* illos *c*) *abc*

dei, et eos qui cura (curam) indigebant sanabat. [12](93,1) dies autem coeperat declinare: et accedentes (ascend.) duodecim dixerunt illi Dimitte turbas, ut (et) euntes in castella uillasque (et uillas) quae circa sunt deuertant (diu.) et inueniant escas, quia hic in loco deserto sumus. [13]ait autem ad illos Vos date illis manducare. at illi dixerunt Non sunt nobis plus quam quinque panes et duo (duos) pisces, nisi forte nos eamus et emamus in omnem hanc turbam escas. [14]erant autem fere uiri quinque milia. ait autem ad discipulos suos

κλίνατε αὐτοὺς κλισίας [ὡσεὶ] ἀνὰ πεντήκοντα. 15*καὶ ἐποίησαν οὕτως καὶ ἀνέκλιναν ἅπαντας.* 16*λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ κατέκλασεν, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ.* 17*καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες, καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς, κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.*

18*Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς λέγων Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι;* 19*οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν Ἰωάννην τὸν*

1. *κλησιας A,* discubitiones *d,* per convivia *abc* *ωσει* (sicut *d*) *BD et a? Orig* 3,479d, *om Abcς* *ἀνὰ πεντήκοντα*] quinquagenos *abcd* *εποιησαν ουτως* (*ουτω B?ς*) *ABDς et a?,* ita fecerunt *bc* 2. *και ανεκλειναν απαντας ABυς* = et discubuerunt (recubuerunt *a*) omnes *abc*, *om D* autem *a et add* iesus *b*, igitur *c*, *om Origenes* 3,510a 3. respexit ... et *bc*, respiciens *a* *ουρανον ABabcς Orig* 3,510a, *add προσηῦξατο και D* *ηυλογησεν A* *αυτους ABcς*, *επ αυτους Dab* 4. *καὶ κατέκλασεν om D* dabat *a*, dedit *c*, distribuit *b* discipulis *ab*, *add* suis *c* *παρατιθεναι ADς*, *παραθειναι B,* ut ponerent (adpon. *ac*) *abc* *τω οχλω ABς* = *τοις οχλοις Dac*, ante turbas *b* 5. *παντες AB Dς* = *om abc* 5.6. *το περισσευσαν αυτοις ABabcυς*, *το περισσευμα των D*, quod superavit *d* 6. fractamentorum *d* cophini *c*, cophinos *b* *δεκαδυο D* 7. *εν τω ειναι αυτον* (*αυτους D*) *προσευχομενον* (*om D*) *κατα μονας ABDς*, cum solus esset orans *b*, ... esset in ... reto *a*, cum esset singularis *c* 8. *συνησαν αυτω ABDς*, aderant illi *a*, erant cum eo *c*, erant autem et cum illo *b* discipuli *bc*, *add* sui *a* *λέγων om b?* 9. *λεγουσιν οι οχλοι* (*ανθρωποι A*) *ειναι* (esse *ante* turbae *b*) *ADabcς*, *οι οχλοι λεγουσιν ειναι B* ad illi *b*, illi *c*, qui *a* respondentes *ac*, responderunt ei et *b* *ειπαν BD*, *ειπον Aabς*, *add* ei *c* *ιωανην D*

Facite illos discumbere per conuiuia quinquagenos. 15et ita fecerunt et discumbere fecerunt (et discubuerunt) omnes. 16acceptis autem quinque panibus et duobus piscibus respexit in caelum et bene dixit illis (illos) et fregit, et distribuit discipulis [suis *om F*], ut ponerent ante turbas. 17et manducauerunt omnes et saturati sunt, et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim. 18(94,1) et factum est cum solus esset orans, erant cum illo et discipuli. et interrogauit illos dicens Quem me dicunt esse turbae? 19at illi responde-

βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρ-
χαίων ἀνέστη. 20 εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν Τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. 21 ὁ δὲ ἐπι-
τιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ λέγειν τοῦτο, 22 εἰπὼν ὅτι δεῖ
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ
τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆ-
ναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. 23 ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας Εἴ
τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι, ἀρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν

1.2. ἄλλοι δὲ ὅτι . . . ἀνέστη] η ενα των προφητων *D* 1. alii (aliqui *a*) autem (*om b*) *abc* 1.2. ὅτι . . . ἀνέστη] prophetam surrexisse magnum *c* 1. τις των αρχαιων *ABς*, unus de prioribus *ab* 2. surrexit *a*, ressurrexit *b* τινα με *ABDacς Orig* 3,532[c], me quem *b* 3. αποκριθεις δε ο πετρος *ADabς*, respondit simon petrus et *c*, πετρος δε αποκριθεις *BC* τον χριστον *ABacς* (*b*?) *Orig* 3,532[c] cod, τον χριστον ϋιον (τὸν υἱὸν) *D Orig* cod, τὸν υἱὸν *Orig* cod του θεου *ABDcς Orig*, dei . . . . . . *b*, *om a* *Lucam et Marcum additamenta Matthaei in hoc loco non habere docet Orig* 3,533[e] at ille *b*?, ipse vero *c*, qui *a* 3.4. επιτειμησας αυτοις *ABDbvς Orig* 3,532[c], increpavit eis et *d*, cum obiurgasset illos *a*, *om c* 4. praecepit *abd*, *add* illis *c* μηδενι λεγειν (εἰπεῖν ς, dici *c*) τουτο *ABCDcς Orig*, ne cui dicerent hoc (haec dicerent *b*) *ab* 6. των πρεσβυτερων και (et a *d*) αρχιερεων *ABD acς*, τῶν ἀρχ. καὶ πρεσβ. *Orig* 2,496[c], principibus sacerdotum *b* και γραμματαιων *A*, *om Orig* 7. τη τριτη ημερα *ABvς Orig* = μεθ ημερας τρεις *Db*, post triduum (tertium diem *a*, tres dies *d*) *acd* αναστηναι *AD Orig*, εγερθηναι *Bς*, resurgere *abcd* 8. post me *ac*, ad me *b* ερχεσθαι (-σθε *D*) *ABCD Orig* 1,281*f*, ἐλθεῖν ς αρνησασθω *ABD Orig*, ἀπαρνησ. (abneget) *abcς* se ipsum *ab*, *add* sibi *c* 8 *seq*. και αρατω (sublata *b*) τον σταυρον *ABbcvς Orig*, *om Da*

runt et dixerunt Iohannem baptistam, alii autem Heliam, alii [uero]
quia propheta unus de prioribus surrexit. 20 dixit autem illis Vos au-
tem quem me esse dicitis? respondens Simon Petrus dixit Christum
dei. 21 (95,2) at ille increpans illos praecepit (praecipit *L*) ne cui di-
cerent hoc, 22 dicens quia oportet filium hominis multa pati et repro-
bari a senioribus et principibus sacerdotum et scribis et occidi et ter-
tia die resurgere. 23 (96,2) dicebat autem ad omnes Siquis uult post
me uenire, abneget se (semet) ipsum et tollat crucem suam cotidie,

σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. [24]ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυ-
χὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. [25]τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρω-
πος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;
[26]ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ
τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. [27]λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσίν
τινες τῶν ὧδε ἑστώτων, οἳ οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου ἕως ἂν

1. αυτου Cbc Orig, add καθ ημεραν ABυς, om Da   καὶ om b   ος γαρ αν (εαν C) ABCDς Orig, quicunque (quisque a) enim ac, qui enim bd   θελη ABDς Orig = voluerit abcd   1. 2. τὴν ψυχὴν αὐτοῦ] τὴν ἑαυτοῦ Origenes   2. ος δ αν (quicunque autem) ABDcς Orig, qui autem d, nam (et a) qui ab, qui Cyprian 273 perdiderit abcd Cypr 273   3. ουτος ABDς Origen Cypr, ille b, om ac   ωφελειται (-τε A) ABς Origenes, ωφελει CD, prode est a?bd, prodest c Cypr 323   3. 4. ανθρωπος κερδησας ABς Orig, ανθρωπον κερδησαι D, homini lucrari (lucrum facere c, lucrifacere Cypr, si lucretur b) abcd Cypr   4. mundum totum a, tot. m. c Cypr, universum mundum b   απολεσας η ζημιωθεις ABς, perdat et detrimentum faciat b, απολεσαι (perdere) η ζημιωθηναι (damnum facere c, iactum pati d) Dcd, perdere aut iacturam faciat a, perdere Cypr   5. ος γαρ αν (εαν C) ABCDς Orig 1,298[e], ὃς γὰρ Orig 1,296[d], quicumque (quisque a, qui d) enim acd, nam qui b   επαισχυνθη με ABς Orig 1,298[e], αιπεσχυνθη (αἰσχυνθῇ Orig) εμε D Orig 1,296[d], confusus fuerit me acd, me erubuerit b   λογους ABbcς Orig 1,296[d], om Da Orig 1,298[e]   6. confundet (-detur a?d) acd, erubescet b   in gloria (maiestate b) ab, in gloriam c, in regno d   7. πατρος ABPabcς Orig, add αυτου D   υμειν οτι D   7. 8. ειςιν τινες ABDPacς Origen 4,366[a], aliqui sunt b   8. των ωδε (αυτου B) εστωτων (εστηκοτων BPς) ABDPς Orig, hic stantium (stantes ab) abc, qui hic stant d*   οι BDPς, οιτεινες A Orig   μὴ] Orig 4,366[a], om idem 3,555[c]   γευσωνται ABCDP, γεύσονται abcdυς Orig

et sequatur me. [24]qui enim uoluerit animam suam saluam facere, per-
det illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, saluam fa-
ciet illam. [25]quid enim proficit homo, si lucretur uniuersum mundum,
se autem ipsum perdat et detrimentum sui faciat? [26](97,2) nam qui
me erubuerit et meos sermones, hunc filius hominis erubescet (-scit
L), cum uenerit in maiestate sua et patris et sanctorum angelorum.
[27](98,2) dico autem uobis uere, sunt aliqui [hic] stantes qui non gus-

ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. [28]Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους, ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτώ, [καὶ] παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. [29]καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. [30]καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωυσῆς καὶ Ἠλίας, [31]οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον [δὲ] τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλεν πληροῦν ἐν Ἰε-

1. ειδωσιν *D*, videant *abcd* *Orig* 3,555[c] *την βασιλειαν του θεου ABabcς*, *τον υιον του ανθρωπου ερχομενον εν τη δοξη αυτου D Orig* 4,366[a] *εγενοντο P* 1.2. *τους λογους τουτους AB DPς* = haec verba *abc* 2. dies *c*, post dies *ab* ὀκτὼ] *Origenes* 3,550[b] *και ADPcς*, om *Bab* *παραλαβων ABCDbc*, adsumtis ... m *a*, add *τον Pς* 2.3. *και ιακωβον και ιωανην D* 3. in montem *ac*, in monte *b* orare *c*, ut oraret *ab* 3.4. *και εγενετο ... αυτον ABDPς Origen* 4,447[d] = et dum orat (in orando *c*) facta est *bc*, et factum . st dum o. at ipse et facta est *a* 4. *το ειδος ABPς*, *η ἰδεα D Orig*, effigies *a*, species *bcd* vultus *ac*, adspectus *b* 4.5. *ετερον και ABPνς*, alia et *ac*, *ηλλοιωθη* (mutata est) *και Dd*, *ἑτέρα καὶ ἠλλοιώθη Origenes* 4,447[d], om *b* 5. *ο ιματισμος* (vestis *a*, vestimenta *d*) *αυτου ABDPadς* et add *καὶ ἐγένετο Orig*, vestitus *c*, om *b* *λευκος* (add *καὶ Orig* 3,560) *ἐξαστραπτων ABDPς Orig* 3,560[b] 4,447[d], candida praefulgens *a*, candidus fulgens *c*, albus refulgens *b*, alba scoruscantia *d* *ανδρες δυο ABDPacς Orig* 3,983[d] 4,447[d], duo viri *bd* 6. *οιτινες* (*οι C*) *ησαν ABPς Orig* = *ην* (erant *bc*) *δε Dabc* *μωϋσης BDabc Origenes* 1,690[a] 3,559[c] 983[d] 4,447[d], *μωσης Aς* *οι ABPς Orig* 3,983[d] 4,447[d], om *Dabc* (*Orig* 1,690[a] 3,559[c]) visi *bc*, apparentes *a* 7. *εν* (add *τη A*) *δοξη ABDPς Orig*, in maiestate (claritate *c*) *bc*, in gloriam *a* *ελεγον δε CDc*, *ελεγον ABaς Orig* 1,690[a] 3,983[d] 4,447[d], *οι ελεγον P*, et dicebant *b* excessum *bc*, consummationem *a* *εμελλεν* (*ημ. AC*, incipiebat *c*) *πληρουν AB CPcς Orig*, *μελλει* (incipit) *πλ. Dd*, impleturus (compl. *b*) erat *ab* *εν ABCPς Orig* 1,690[a] 3,559[c] 983[d] 4,447[d], *εις D*

tabunt mortem donec uideant regnum dei. [28]Factum est autem post haec uerba fere dies octo, [et] adsumpsit (adsumit) Petrum et Iohannem et Iacobum (Iac. et Ioh.) et ascendit in montem ut oraret. [29]et facta est, dum oraret, species uultus eius altera et uestitus eius albus refulgens. [30]et ecce duo uiri loquebantur cum illo: erant autem Moyses et Helias, [31]uisi in maiestate, et dicebant excessum eius, quem (quae *F*) conpleturus (compl.) erat [in om *F*] Hierusalem. [32]Petrus

ρουσαλήμ. 32ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ, διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. 33καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ᾽ αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν Ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ καὶ μίαν Μωυσεῖ καὶ μίαν Ἠλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. 34ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίασεν αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. 35καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε.

7. ἐπεσκίαζεν 9. ὁ ἐκλελεγμένος,

1. δε *ABDPabcς*, *om Orig* 3,561[b] οι . . . βεβαρημενοι *ABDPς Orig*, qui cum eo erant gravati (*add* sunt *a*, *add* erant c) *abc* somno *ac*, a somno *b* 2. evigilantes autem *ad*, experti vero *c*, et evig. *b* ιδον *AD* 3. qui stabant cum illo *b*, qui cum eo stabant c, adsistentes ei *a* εν τω διαχωριζεσθαι (διαχωρισθηναι *D*) αυτους *ABDPς*, cum separarentur *d*, cum (dum *a*) discederent (discerent *a*, discessissent c) *abc* 4. dixit *ac*, ait *b* ο *BDς*, *om AP* προς τον ιησουν *ABPcdς*, τω ιησου *D*, *om ab* magister *abd*, praeceptor *c* 5. nos *ab*, nobis *cd* και ποιησωμεν *ABPabcvς*, θελεις ποιησω (facio) ωδε *Dd* σκηνας τρεις (τρις *P*) *ABPabς*, τρεις σκηνας *Dc* και *alterum om c* 6. μωϋσει *BDabc*, μωση *P*, μωσει *A et ante* μιαν *ς* ο *ABPς Orig* 3,560[c] 562[c] 563[d] 564[a], *a D*, quid *abcd* ἐλάλει *Orig* 3,562[c] dicente *a*, loquente *bc* 7. επεσκιασεν *ADPbcς*, επεσκιαζεν *Ba* timuerunt autem *ac*, et tim. *b* 7.8. εν τω εκεινους εισελθειν *ADPς*, εν τω εισελθειν αυτους *B*, dum (in eo cum c) illi intrarent *ac*, et intrantibus illis *b* 8. in nubem *ac*, in nube *b* καὶ *om b* ἐγένετο] ηλθεν *D* 9. λεγουσα *ABDPaς*, *om bc* ο υιος μου *ABDabcς Orig* 3,983[d], μου ο υιος *P* αγαπητος (dilectus) *ADPbς*, dilectissimus c, εκλελεγμενος (electus) *Ba*, *add* εν ω ευδοκησα *D et in marg C* αυτου ακουετε *ABPabς*, ακουετε αυτου *Dc*

uero et qui cum illo grauati erant somno, et uigilantes (euig.) uiderunt maiestatem eius et duos uiros qui stabant cum illo. 33et factum est cum (dum) discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum Praeceptor, bonum est nos hic esse, et faciamus tria tabernacula, unum tibi (t. u.) et unum Moysi et unum Heliae, nesciens quid diceret. 34haec autem illo loquente facta est nubes (nubis *L*) et obumbrauit eos: et timuerunt intrantibus illis in nubem. 35et uox facta est de nube dicens Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. 36et dum fieret uox, inuentus

36καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν εὑρέθη Ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑωράκασιν. 37Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. 38καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐβόησεν λέγων Διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής μοι ἐστίν, 39καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν καὶ ἐξαίφνης κράζει καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρῖβον αὐτόν. 40καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. 41ἀποκρι-

1. cum facta est (fuisset *d*) vox *ad*, dum fit vox *bc* *ευρηθη A?* *ιησους ABCD, ὁ Ἰησοῦς ς* iesus solus *ab*, solus iesus *c* *και αυτοι ABabcς Orig* 3,983*f*, *αυτοι δε D* 2. indicaverunt *a*, dixerunt bcd *ουδεν ABDacς Origenes, ante* dixerunt *b*, *om d* 2.3. *ων εωρακασιν* (*εωρακαν B*, *εορακασιν C*) *ABCς*, *ων εθεασαν* (*corr εθεασαντο*) *D*, ex iis (his *bc*) quae viderant *abc*, quae viderunt *d* 3. *εν* (*om B*) *τη εξης* (sequenti) *ημερα ABcς*, *δια της ημερας Dab* *κατελθοντων αυτων ABabcς*, *κατελθοντα αυτον D*, descendente eo *d* 4. de monte *abc* *συνήντησεν*] *συνελθειν D* illi *bc*, illis *a* turba multa (magna *ac*) *abc*, *οχλον πολυν D* 4.5. vir (vir quidam c) de turba *abc* 5. *εβοησεν BCD*, *ανεβοησεν Aς*, exclamavit *abc* magister *abc* *επιβλεψον BDς*, *επιβλεψαι AC* super c, in *ab* 6. unicus *abc* *μοι εστιν ABCDa*, *ἐστί μοι bcς* *καὶ ἰδοὺ om D* 6.7. *πνευμα λαμβανει αυτον και εξεφνης κραζει ABbς*, arripit illum subito et concidit *a*, arripuit illum spiritus subito clamat c, *λαμβανει γαρ αυτον εξαιφνης πνευμα και ρησσει D* 7. *και σπαρασσει* (discarpit *a*, disrumpit *d*) *αυτον* (*om D*) *ABDaς*, et elidit (coll. c) et dissipat eum *bc* 8. *μογις ADς*, *μολις B* ab illo *ac*, *om b* *συντριβον* (contribulans *a*, dilanians *b*, conterens c) *ABabcς*, *και συντριβει D* 9. *εκβαλωσιν ABC*, *ἐκβάλλωσιν ς*, eicerent *abc*, *απαλλαξωσιν D*, dimittant *d* *αὐτό*] *αυτον D* 9 *seq.* *αποκριθεις δε* (itaque c) *ο ιησους ειπεν ABDabcς*, *ειπεν ο ιησους C?*

est Iesus solus. et ipsi tacuerunt et nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quae uiderant. 37(99,2) factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte occurrit illis (illi *L*) turba multa. 38et ecce uir de turba exclamauit dicens Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi, 39et [ecce *om F*] spiritus adprehendit illum et subito clamat et elidit et dissipat eum cum spuma, et uix discedit dilanians eum. 40et rogaui discipulos tuos ut eicerent illum, et non potuerunt. 41respondens autem (*om pr L*) Iesus dixit O

θεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. [42] ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν· ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. [43] ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίει ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ [44] Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. [45] οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκα-

1. *γενεὰ*] natio *Hil* 341 *απιστε D*, infidelis *b*, incredula *b*, incredibilis *a*, prava *Hil* et perversa *bc Hil*, *om a* 2. ero aput vos *ab*, apud vos ero *c*, *add* usque quo ero vobiscum *b* *προσαγαγε ABς*, adduc *abcd*, *προσενεγκε D* *ωδε Babcς*, *post υιον σου AC*, *om D* 3. accedente *ac*, veniente *b* daemonium *bc*, ille spiritus malus *a* 4. *συνεσπαραξεν ABς*, concarpsit *a*, dissipavit (*add* eum *c*) *bc*, *συνεταραξεν D*, conturbabit *d* imperavit autem *a*, et increpavit *bc* 4.5. *τω πνευματι τω ακαθαρτω AB abς*, *τω ακαθαρτω πν. D*, spiritum *c* 5. *ἰάσατο τὸν παῖδα*] *αφηκεν αυτον D* *αὐτὸν*] *τον παιδα D* 6. *εξεπλησσοντο δε παντες ABabς*, *παντες δε εξεπλησσοντο Dc* in magnitudine *bc*, in magnalia *a* dei *ac*, eius *b*? 7. *παντων δε* (*om b*) *ABDabς*, universis igitur *c* super (de *a*) omnibus *ab*, nunc *c* *εποιει ABCDabcv*, *ἐποίησεν ς* *ο ιησους ABς* = *om Dabc*, *add* dixit ei petrus domine propter quid nos non potuimus eicere illud quibus dixit quoniam huius modi orationibus et ieiuniis eicietur *c* *ειπεν ABDaς*, dixit autem iesus *b*, dicebat autem *c* 8. *αὐτοῦ om a* *θεσθαι AD* *ὑμεῖς om b* in auribus *abc* 8.9. *τους λογους τουτους ABDaς*, *ante* in auribus *b*, haec *c* 9. incipit (incipiet *d*) tradi *acd*, tradetur *b* in manibus *abc* 10. *τοῦτο om c* *παρακεκαλυμμενον ABς*, *κεκαλυμμενον D*, occultum *a et b*?, latens *c*

generatio infidelis et peruersa, usque quo ero apud uos et patiar uos? adduc [huc] filium tuum. [42] et cum accederet, elisit illum daemonium et dissipauit: et increpauit Iesus spiritum inmundum, et sanauit puerum et reddidit illum patri eius. [43] (100,8) stupebant autem omnes in magnitudine (-nem) dei (eius). (101,2) omnibusque mirantibus in omnibus quae faciebat, dixit ad discipulos suos [44] Ponite [uos] in cordibus uestris sermones istos: filius enim hominis futurum (-rus *L*) est ut tradatur in manus (manibus) hominum. [45] at illi ignorabant uerbum

λυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό, καὶ ἐφοβοῦντο ἐπε-
ρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.
46 Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων
αὐτῶν. 47 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν,
ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ 48 καὶ εἶπεν αὐτοῖς
Ὃς ἂν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται,
καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μι-

1. ab eis *a*, ante eos *b*, illis *ante* latens c ut non sentirent illum (*om b*) *bc*, ne intelligerent *a* επερωτησαι *CD*, interrogare *abcd*, ερωτησαι *ABς* 2. αὐτὸν *om D* 3. εἰσῆλθεν ... αὐτοῖς *om D* εἰσῆλθεν] κατὰ μέντοι τὸν Λουκᾶν διαλογισμὸς εἰς τοὺς μαθητὰς οὐκ ἀναβέβηκεν ἀλλ' εἰσῆλθε περὶ τοῦ τίς αὐτῶν εἴη μείζων *Orig* 3,596[e] in eis *ab*, in illos c 3. 4. τις αν ειη μειζων αυτων *ABDacς*, τίς αὐτῶν εἴη μείζων (maior esset) *b Orig* 4. ο δε ιησους ιδων (videns *b*, visa *a*) *ABDabς*, iesus itaque videns c, καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς *Orig* 3,597[a] τον διαλογισμον *ABDaς Orig* 3,597[a] *bis*, cogitationes *bc* αυτων της καρδιας *D* 5. adprehendens *bc*, adprehensum *a* παιδιον *D*, infantem *a*, puerum *bc* οὐδὲ ἐρωτηθεὶς κατὰ τὸν Λουκᾶν ἔλαβε τὸ παιδίον, καὶ ἔστησεν οὐ μόνον ἐν μέσῳ αὐτῶν, ὡς ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος εἰρήκασιν, ἀλλ' ἤδη καὶ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς οὐ μόνον ... (*quae apud Matthaeum et Marcum*), ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπαναβεβηκότως τὸ Ὃς ἐὰν *etc. Orig* 3,597[a] αυτο *ABcς*, *om Dab* παρ εαυτω *ABς Orig*, παρ εαυτον *D*, apud (secus *a*, iuxta c) se *abc* dixit *ac*, ait *b* αυτοις *ABς* = *om Dabc* 6. αν *BD*, εαν *Aς Orig* 3,597[b] 6.7. δέξηται ... καὶ ὃς ἐὰν *om a* 6. δεξητε *A* τουτο το παιδιον *ABς Orig* = το παιδιον τουτο *Dbc* in nomine *bc* 7. ὃς ἐὰν ... δέχεται *om D* δεξηται *ABς Orig* 3,597[c], receperit *bc*, recipit *a* δεχεται *ABυς Orig* = non me recipit sed *abc* eum qui me misit *abcd* ο γαρ μικροτερος (μεκρ. *pr D*, μειкρ. *corr D*) *ABDς Orig* 3,609[bc], nam qui (qui autem *d*) minor est *bd*, qui enim minimus (*add* est c) *ac*, ὁ μικρότερος *Orig* 3,597[d], qui minimus erit *Cyprian* 305, qui fuerit minimus (min. fuerit 12) *Cypr* 12 258

istud, et erat uelatum ante eos, ut non sentirent illud, et timebant interrogare eum (eum int.) de hoc uerbo. 46 (102,2) intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset. 47 at Iesus uidens cogitationes cordis illorum, adprehendens puerum statuit eum (illum) secus se, 48 et ait illis Quicumque susceperit (suscip.) puerum istum in nomine meo, me recipit, et quicumque me recipit (receperit), recipit eum qui me

κρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτός ἐστιν μέγας. [49]*ἀποκριθεὶς*
δὲ Ἰωάννης εἶπεν Ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου
ἐκβάλλοντα δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ
μεθ' ἡμῶν. [50]*εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς Μὴ κωλύετε· ὃς γὰρ*
οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστίν.

[51]*Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήμ-*
ψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον [αὐτοῦ] ἐστήριξεν τοῦ πορεύε-
σθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, [52]*καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου*
αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, ὥστε ἑτοι-

1. οὗτος ἔσται 3. ἐκωλύομεν 4. καὶ εἶπεν 9. ὡς

1. *πᾶσιν om Cyprian* 12 *ὑμῖν om c* *υπαρχων ABς Orig*, est *a*, *om Dabc Cyprian* *εστι μεγας BCac Orig* 3,597[d] 609[bc], *εσται* (*εστε D*, erit) *μεγας ADdς Cyprian* 12 258 305, maior est *b*. *οὗτός ἐστι μέγας· ἀνέγνωμεν δὲ καὶ ἐν ἄλλοις καὶ ἔσται μέγας Orig* 3,597[d] 2. *δε BD, δε ο Aς* *ιωανης D* magister *a*, praeceptor *bc* *επι ADς, εν B*, in *abc* 3. *δαιμονια ABD, τὰ δαιμ. ς* *εκωλυσαμεν ADcς, εκωλυομεν Bab*, prohibus *d* sequitur *ac*, *add* te *b* 4. *ειπεν δε BCDac, και ειπεν* (ait) *Abς* *προς αυτον ABaς*, ad illos *bc*, *om D* *ὁ om B** *ἰησοῦς*] *add* sinite illum et *a* *μη κωλυετε ABabcvς, add αυτον CD* 5. *καθ υμων ABCDabc, καθ' ἡμῶν ς* *υπερ υμων BCDabc, υπερ ημων Aς* *εστιν ABDvς* = *add* nemo est enim qui non faciat virtutem in nomine meo (*add* et poterit male loqui de me *ab*) *abc* 6. *εν τω συμπληρουσθαι ABς*, ut conpleretur *d*, dum complerentur *ab*, cum suppler. *c*, *εν τω πληρουσθαι D* *αναλημψεως AD*, receptionis *ac*, adsumptionis *b*, *ἀναλήψεως ς* 7. faciem *abc* *αυτου alterum ADabς, om Bc* *εστηριξεν ADς, εστηρισε B*, firmavit (conf. *c*) *bc*, direxit *ante* faciem *a* ire *a*, ut iret *b*, ad pergendum *c* 8. *εις BDς, εν A*, in *a*, *om bc* misit *ab*, praemisit *c* ante faciem *c*, ante conspectum *ab* 9. *αυτου BDς, εαυτου A* euntes *ab*, abeuntes *c* in castellum *c*, in civitate *ab* *σαμαριτων A* *ωστε* (*ως B*) *ετοιμασαι ABDς*, tanquam (quasi *b*) paraturi *ab*, ad praeparandum *c*

misit. nam qui minor est inter [omnes] uos, [hic] maior est. [49](103,8) respondens autem Iohannes dixit Praeceptor, uidimus quendam in nomine tuo eicientem daemonia, et prohibuimus (prohibimus *pr F*) eum, quia (qui *F*) non sequitur nobiscum. [50]et ait ad illum Iesus [Sinite eos et] Nolite prohibere: qui enim non est aduersum (-sus *L*) uos, pro uobis est. [51](104,10) factum est autem dum (cum) conplerentur (compl.) dies adsumptionis (adsumt. *F*) eius, et ipse faciem suam firmauit ut iret Hierusalem, [52]et misit nuntios ante conspectum suum. et euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, ut pararent illi:

μάσαι αὐτῷ· 53καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν
πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. 54ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰά-
κωβος καὶ Ἰωάννης εἶπον Κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἡλίας ἐποίησεν;
55στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς. 56καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώ-
μην. 57ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν, ἐν τῇ ὁδῷ εἶπέν τις πρὸς
αὐτόν Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. 58καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰη-
σοῦς Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφα-

1. *ἦν om c* 2. *πορευομενον ABDς*, tendens *a*, pergens *c*, euntis *b* in *a*, *om bc* videntes (cum vidissent *b*) autem (igitur *c*) *abc* *αὐτοῦ om B* 3. *ιωανης D* *ειπον ADς*, *ειπαν BC* domine *ab*, *om c* *ειπωμεν ABDς*, dicimus *abcd* ignem *c*, ut ignis *ab* 3. 4. *καταβηναι* (descendere *c*, descendat *b*) *εκ* (*απο ABς*) *του ουρανου ABCDbcς*, de caelo descendat *a* = *add* super illos *abc* 4. consumere *c*, consumat *ab* *ως και* (= *καὶ om abc*) *ηλειας εποιησεν* (*om c*) *ADabcς*, *om Bv* 5. *στραφεις δε ABDς* = et conversus *ab*, conv. itaque *c* *αυτοις ABC* = *add και* (*om a*) *ειπεν* (dicens *a*) *ουκ οιδατε ποιου* (*οἵου ς*, cuius *abd*, quali *c*) *πνευματος εστε Dabc et add ὑμεῖς ς. his add ὁ γὰρ υἱὸς* (quia filius *b*, filius *a Cyprian*) *τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων* (*om c*) *ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι abcς, quae agnoscit Cyprianus* 98 et abierunt in aliud castellum (aliam civitatem *b*) *ab*, *om c* 6. *εγενετο δε Abς, και εγενετο Dac, και BC* euntibus illis in via *ab*, illis ambulantibus in viam *c* 7. sequar te *Iren* 38 *εαν ABC, αν Dς* *απερχη ABς, υπαγεις D*, ieris *abcd*, *add κυριε Aς et ante* sequar te *b* *καὶ om c* dixit *ac*, ait *b* *ὁ om B* 8. *φωλαιους εχουσιν A*, cubilia habent *a*, foveas habeant *b*, habent cubilia *c* 9. *κατασκηνωσεις ABDς*, nidos *c et add* ubi requiescant *ab* non habet filius hominis *etc Iren* 38 filius autem *ac*, nam filius *b* capud *ac Iren*, *add* suum *b*

53et non receperunt eum, quia facies [eius] erat euntis Hierusalem. 54cum uidissent autem (*om pr L*) discipuli eius Iacobus et Iohannes (-nnis *pr F*), dixerunt Domine, uis dicimus ut ignis descendat de caelo et consumat illos? 55et conuersus [Iesus] increpauit illos [dicens (et dixit) Nescitis cuius spiritus estis. 56filius hominis non uenit animas perdere, sed saluare *om F*]. et abierunt in aliud (alium *F*) castellum. 57(105,5) factum est autem ambulantibus illis in uia, dixit quidam ad illum Sequar te quocumque ieris. 58et ait illi Iesus Vulpes foueas habent et uolucres caeli nidos, filius autem hominis non habet ubi ca-

λὴν κλίνῃ. [59]εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον Ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπεν Κύ-
ριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν θάψαι τὸν πατέρα μου. [60]εἶ-
πεν δὲ αὐτῷ [ὁ Ἰησοῦς] Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν
νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. [61]εἶπεν
δὲ καὶ ἕτερος Ἀκολουθήσω σοι, κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι
ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. [62]εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς
αὐτόν Οὐδεὶς ἐπιβάλλων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων

1. *κλεινη AD* *ειπεν δε ABDacς*, et ait *b* ad alterum *bc*, ad illum *a* qui (*add* et *c*) *ac*, ille autem *b* *κύριε om D* 2. *πρῶτον* (prius *a*) *ἀπελθεῖν* (ire) *abc Origenes* 3,683[b], *απελθειν* (*-θόντι ς*) *πρωτον Aς*, *πρωτον απελθοντι* (*-θοντα D*) *BD*, primum ut eam *d*, *add καὶ abcd Orig* 2.3. *ειπεν δε* (ergo *c*) *ABabcς*, *ο δε ειπεν D* 3. *ο ιησους Abcς*, *om BDa* 3.4. sine (remitte *Iren* 38, sinite *Iren* 302 *Hilar*) mortuos sepelire mortuos suos *ab Iren* 38 302 *Hil* 194, sine ut mortui mortuos suos sepeliant *c* 4. *απελθων ABς*, *πορευθεις D*, vadens *c*, vade (*add* et *d Iren*) *abd Iren* 38 adnuntia *ac Iren*, nuntia *b* 4.5. dixit autem et (ei *c*) alius *ac*, et ait alter *b* 5. *κύριε om Iren* 38 *πρωτον δε* (prius autem *a*, *ἀλλὰ πρῶτον b' Orig*) *επιτρεψον μοι ABabcς Orig* 3,683[a], *επιτρεψον δε μοι πρωτον* (*om Iren*) *D Iren*, *add* ire et *a Iren*, *add εἰς τὸν οἶκόν μου ἀπελθεῖν καὶ Orig* 6. *αποταξασθαι ABDς Orig*, renuntiare *c Iren*, nuntiare *ab* eis (his *b*) qui domi (in domo *a*) sunt *abc*, domesticis *Irenaeus* *τὸν om D* 6.7. *ειπεν δε ο ιησους προς αυτον AC et om πρὸς αὐτόν B = εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν* (illi *c*) *ὁ ἰησοῦς abcς*, *ο δε ιησους ειπεν αυτω* (illis) *Dd* 7 *seq. ουδεις επιβαλλων* (*επιβαλων Bς*, *βαλὼν Orig*) *την χειρα αυτου* (*om Orig*) *επ αροτρον και βλεπων* (*στραφεὶς Orig*) *εις τα οπισω ABς Origen* 3,158[a] 207[c], nemo super aratrum manum imponens et in posteriora respiciens *Iren* 38, *ουδεις εις τα οπισω βλεπων* (retro respiciens *a*, retro attendens *c Cypr*, respic. retro *b*) *και επιβαλλων* (et superponens *c Cypr*, et immittens *d*, et extendens *a*, mittit *b*) *την χειρα αυτου* (*om ab*) *επ* (in *b*) *αροτρον Dabcd Cypr* 266 307, nemo retro respiciens aratrum tenens *Hilar* 392

put reclinet. [59]ait autem ad alterum Sequere me. ille autem dixit Domine, permitte mihi primum ire et sepelire patrem meum. [60]dixitque [ei *om L*] Iesus Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem uade [et] adnuntia (ann. *FL*, adnuntiare *al*) regnum dei. [61](106,10) et ait [illi *L*] alter Sequar te, domine: sed primum permitte mihi renuntiare his quae (qui) domi sunt. [62][et] ait ad illum Iesus Nemo mittens manum suam in aratrum et aspiciens retro aptus est regno

εἰς τὰ ὀπίσω εὔθετός ἐστιν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. [1]Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα [δύο], καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἤμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. [2]ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτούς Ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. [3]ὑπάγετε· ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. [4]μὴ βαστάζετε βαλλάντιον, μὴ πήραν μηδὲ ὑποδήματα, καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. [5]εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, πρῶτον

4. εἰσέρχεσθαι

1. aptus *abc Iren Cypr Hil* τη βασιλεια *B Orig*, regno *abc Iren Cypr Hilar*, εις την βασιλειαν *ADdς* του θεου *ABDabcς Orig Cypr*, caelorum *Iren Hilar* 1.2. μετα δε ταυτα ανεδειξεν ο κυριος *ABvς* = απεδειξεν (dessignavit *b*, elegit *a*, probavit *c*) δε (*add* iesus *b*) *Dabc* 2. *καὶ prius om B* alios *abc Iren* 146 εβδομηκοντα δυο *Bacdς*, ·οβ· *D*, εβδομηκοντα *Abς Iren* 200 *et diserte* 146 misit *ab*, praemisit *c* 3. αὐτοὺς *om B* binos *abc* πασαν πολιν και τοπον *ABvς* = παντα τοπον και πολιν *Dabc* 4. ubi *ad*, quo *b*, quocunque *c* ημελλεν (εμελλεν *Dς*, habebat *d*) αυτος (*om Dd*) ερχεσθαι *BCDς*, erat venturus *b*, vent. erat *c*, ημελλεν αυτος εισερχεσθαι *A*, intraturus erat *a* ελεγεν δε (ουν *Aς*) *ABCDacς*, et dicebat *b* προς αυτους *ABDς*, illis *abc* μεν *ABbvς*, *om Dac* 5. multa est *c*, copiosa (*add* est *b*) *ab* οὖν] *om D* (ergo *d*) 6. εκβαλη (ἐκβάλλῃ *ς*, mittat) εργατας *Aabcdς*, εργατας εκβαλλη (εκβαλη *D*) *BD* in (ad *c*) messem *abc* υπαγεται *D*, ite *c*, et *b*, *om a* 7. ιδου *ABa*, *add* εγω *Dbcς* αρνας *BDς*, agnos *abcd*, προβατα *A* εν (εμ *A*) μεσω *ABabcdς*, μεσον *D* 8. βαλλαντιον *AD*, βαλαντ. *B?ς* non peram *ac*, neque p. *b* μηδε *ABabς*, μη *Dc* calciamentum *a* 9. circa (per *bc*) viam ἀσπάσησθε] *Origenes* 1,179, ἀσπάζησθε *idem* 3,653[b] εις ην δ αν *ABDς*, εις ην αν δε *pr D*, in (*om c*) quamcumque *abc* οικιαν εισερχησθε (εισελθητε *Cv*) πρωτον *Avς*, εισελθητε πρωτον (*om d*) οικιαν *Dd*, εισελθητε

dei. [1](107,10) Post haec autem designauit dominus et alios septuaginta (LXX *F*) duos (duo), et misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem et locum quo erat ipse uenturus. [2](108,5) et dicebat illis Messis quidem multa, operarii autem pauci: rogate ergo dominum messis ut mittat operarios in messem. [3](109,5) ite: ecce ego mitto uos sicut agnos inter lupos. [4](110,2) nolite portare sacculum neque peram neque calceamenta (calciam.), et neminem per uiam salutaueritis. [5](111,5) in quamcumque domum intraueritis, primum di-

λέγετε Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. 6 καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μή γε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. 7 ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἔσθοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. 8 καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν, 9 καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς Ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 10 εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέλθητε καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς,

1. ἐκεῖ ᾖ

οικιαν πρωτον B = primum domum (dom. prim. *b*) intraveritis *ab*, primam domum introieritis primum c 1. *εἴπατε Orig* 4,425[e] domui huic *c*, huic domui *ab* *και εαν ACbcv Orig*, *καν D*, *και εαν μεν Bς*, si *a* *η* (fuerit) *εκει ADcς*, *εκει η* (fuerit) *Bab* *υιος ACD Orig*, *ο υιος Bς* *Origenes* 3,678[a] 1.2. *ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτὸν ἀναπαύσεται Orig* 4,426[a] 2. in eum *d* *ει δε μη γε ABDς et add ἡ εἰρήνη ὑμῶν Orig* 4,426[a], sin autem *ab*, si quo minus *cd*, *ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης ἡ εἰρήνη ὑμῶν Orig* 4,441[c] super vos *ab*, ad vos *c*, in vos *d* *ανακαμψει ABς Orig*, revertetur *abc*, *επιστρεψει* (revertetur) *η ειρηνη υμων Dd* 3. in eadem autem (*om a*) domo *ab*, in ipsa domo *c* *εσθοντες BD*, *εσθιοντες Aς* 3.4. *τα παρ αυτων ABDς*, quae apud illos (ab eis *c*) sunt *bc*, quae ab illis apponuntur vobis *a* 4. dignus est enim (*om c*) *abcd* *αυτου BDabc*, *add εστιν Aς* nolite transire (migrare *a*) *abc* 5. *εξ ABς*, de *abcd*, *απο D* *εις ην* (*add δ ABς*) *αν πολιν ABCDcvς*, in quacumque civitate *ab* = intraveritis et receperint (accep. *bd*) *abcd* 6. quae adponuntur vobis *a*, quaecunque vobis apponuntur *c*, ea quae apud vos ponuntur *b* 6.7. *τους εν αυτη ασθενεις ABς*, qui in ea sunt infirmos *a*, qui sunt in ea infirmi *d*, infirmos quae in illa sunt *b*, *τους* (*ους pr*) *εν αυτη ασθενουντας D*, qui in illa infirmantur *c* 7. super vos *c*, in vos *ab* 8. *θεου corr A* in quamcunque autem civitatem *c*, in quacumque autem civitate *abd* *εισελθητε BC Dabcv*, *εισερχησθε Aς* *δεχωνται ABς* = *δεξωνται Dabcv*, accite Pax huic domui. 6 et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum (illam) pax uestra: sin autem, ad uos reuertetur. 7 (112,2) in eadem autem domo manete, edentes et bibentes quae apud illos sunt: dignus est enim (en. est) operarius mercede sua (-dem suam). [et F] (113,10) nolite transire (exire F) de domo in domum. 8 et in quamcumque ciuitatem intraueritis et susceperint uos, manducate quae apponuntur (adp.) uobis, 9 et curate infirmos qui in illa sunt, et dicite illis Adpropinquauit (adpropiauit, -abit) in uos regnum dei. 10 (114,2) in quamcumque ciuitatem intraueritis et non receperint uos, exeuntes

ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἴπατε [11]Καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν εἰς τοὺς πόδας ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [12]λέγω [δὲ] ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. [13]οὐαί σοι Χοραζίν, οὐαί σοι Βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμενοι μετενόησαν. [14]πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει ἢ ὑμῖν. [15]καὶ σὺ Καφαρναοὺμ μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ; ἕως

5. Βηδσαϊδά, 9. Καφαρναοὺμ ἡ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως

cipient d 1. exeuntes *ab*, euntes *c* in plateas *c*, in plateis *bd*, in platea *a* 1.2. *τον κολληθεντα ημειν (υμειν corr D) AB Dς*, qui adhaesit nobis *abd*, qui nobis adh. *c* 2. *εις τους ποδας (add ημων AC) ABCDa*, in pedibus *bcd*, *om ς* 2.3. extergimus vobis (in vos *b*) *bc*, excutimus super vos *a* 3. *πλὴν*] tamen *b*, adtamen *a*, verum *c* hoc *bc*, *om a* *ὅτι om ab* *ηγγικεν η Bbcdv*, *ηγγικεν η η D*, *ηγγεικεν εφ υμας η Aς*, appropinquasse *a* 4. *δε BDaς*, *om ACbc* *ὅτι om ab* 4.5. *εν τη ημερα εκεινη ανεκτοτερον εσται Bcς*, *αν. εσται εν τη ημ. εκ. A*, in regno remissius (tolerabilius *b*) erit *ab*, *αν. εσται εν τη βασιλεια του θεου D* 5. *τη πολει εκεινη ABDaς*, illi civitati *bc* *χοραζιν (-ζειν A) ABς*, *χοροζαϊν D*, corazain *c*, corozain *ab* *ουαι σοι alterum ABvς = και Dabc* *βηθσαιδα Bcς*, *βηδσ. Aa*, *βεδσ. D*, bets. *b* 6. in tyro *ac*, tyro *b*, tyru *d* *εγενηθησαν BD*, *εγενοντο Aς*, factae fuissent (essent *cd*) *abcd* virtutes *ac*, *om b* 6.7. quae factae sunt in vobis *a*, quae in vobis factae sunt *bc* 7. *ἂν*] fors *a*, *om bc* in cilicio et cinere *bc*, in cinere et cilicio *a*, in sacco et sidone d *καθημενοι AB*, *καθημεναι Dς* 8. *εν τη κρισει ABvς et ante ἀνεκτότερον ab*, in die iudicii *c*, *om D* 9. *ἢ ὑμῖν*] *ηϋμειν D* *καφαρναουμ BCDabc*, *καπερν. Aς* *μη BD*, numquid *ad*, quid *b*, *η Acvς* *ουρανου CD*, *του ουρ. ABς* *υψωθηση BDab*, *υψωθεισα Acvς* *εως alterum ABcvς*, *η* (aut *bd*, .. *a*) *εως Dabd*

in plateas (plateis) eius dicite [11]Etiam puluerem qui adhaesit (adhesit *L*) nobis de ciuitate uestra extergimus in uos: tamen hoc scitote quia adpropinquauit (-abit, appropiauit *L*) regnum dei. [12]dico uobis quia Sodomis in die illa remissius erit quam illi ciuitati. [13](115,5) uae tibi Corozain (Coraz.), uae tibi Bethsaida, quia si in Tyro et Sidone factae fuissent uirtutes quae in uobis factae sunt, olim in cilicio et cinere sedentes paeniterent. [14]uerum tamen Tyro et Sidoni remissius erit in iudicio quam uobis. [15]et tu Capharnaum usque ad (in) caelum

*῞Αιδου καταβιβασθήσῃ. [16]ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθε-
τῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά
με. [17]Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα [δύο] μετὰ χαρᾶς λέγοντες
Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. [18]εἶ-
πεν δὲ αὐτοῖς Ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρα-
νοῦ πεσόντα. [19]ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω
ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ*

1. *ὁ ὑμῶν ἀκούων* 6. *δέδωκα*

1. *καταβιβασθηση Aς*, demergeris *abc*, *καταβηση BD*, descendet *d* *ο ακουων υμων BDaς Cyprian* 81 122, *ο υμ. ακ. Abc Iren* 173 *ἀκούει*] *add* et eum qui me misit *Cypr* 81, *add* et qui me audit audit eum qui me misit *Cypr* 122 1.2. *και ο αθετων* (spernit *a*, reiicit *Cypr*) *υμας ABDaς Cypr*, et (*om b*) qui vos spernit (contemnit *Iren*) *bc Iren* 2.3. *ο δε* (et qui *c*) *εμε αθετων αθετει τον αποστειλαντα με* (qui me misit) *ABcς Cypr* 81, *ο δε εμου ακουων ακουει του αποστειλαντος με* (qui me misit) *Dd*, et eum qui me misit qui autem me audit audit eum qui me misit *ab*, et eum qui me misit *Iren Cypr* 122 3. *οι ·οβ· D* *δυο Bc*, et duo *a*, *om Abς* *μετα χαρας ante οι εβδομ. A* 4. daemonia *bc*, daemones *a* subiacent nobis *a*, subiecta (subdita *d*) sunt nobis *cd*, nos audiunt *post* in nomine tuo *b* in tuo nomine *c* 4.5. *ειπεν δε ABDaς*, dixit ergo *c*, et ait *b* 5. illis *abc*, ad eos *d* *ως αστραπην* (*-πὴ Orig*) *εκ του ουρανου ADabc Orig* 3,693[b], *εκ του ουρ. ως αστρ. B* 6. *πεσών Orig*, cadentem *ab*, cecidisse *c* ecce *a*, et ecce *bc* *διδωμι υμιν ADcς Iren* 322, *δεδωκα υμιν Bb Origen* 1,744[b] 2,612[c] *Hilar* 307 *Lucifer* 205. *δεδωκότος ἡμῖν Origen* 1,298[d], *ἡμῖν δόντα* 1,735[c] *την εξουσιαν του ABDς*, *τὴν ἐξ. Orig* 2,612[e], *ἐξ. τοῦ* 1,744[b], *ἐξουσίαν* 1,298[d] 423[b] 735[c] 7. *οφεων ABς Orig* 1,218[e] 298[d] 735[c] 744[b] 2,608[d] 612[e], *των οφ. D Orig* 1,423[b], serpentes *bc Iren Hil Lucif*, viperas *a* *σκορπιων ABς Orig*, *των σκ. D* *την δυναμιν ADς Orig* 1,218[e] 298[d] 735[c] 744[b] 423[b] 2,608[d], *την δυναμιν την B*, virtutem *bc Iren Hil Lucif*, viam *a* *καὶ ultimum om a*

exaltata, usque ad infernum demergeris (dimerg.). [16](116,1) qui uos
audit me audit, et qui uos spernit me spernit: qui autem [me *om F*]
spernit, spernit eum qui me misit. [17](117,10) reuersi sunt autem sep-
tuaginta duo cum gaudio dicentes Domine, etiam daemonia subiciun-
tur nobis in nomine tuo. [18]et ait illis Videbam satanan sicut fulgur
(fulgor) de caelo cadentem. [19]ecce dedi uobis potestatem calcandi
supra (super) serpentes et scorpiones, et supra (super) omnem uirtu-

οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. 20πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ
πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται, χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν
ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 21ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύ-
ματι τῷ ἁγίῳ καὶ εἶπεν Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ κύριε τοῦ οὐ-
ρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία
ἐγένετο ἔμπροσθέν σου. 22καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν
Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει
τίς ἐστιν ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς

1. οὐ μὴ *om* D αδικησει ABDς Orig 1,744[b], αδικηση C, nocebit abcd Lucif. ἵνα μηδὲν ὑμᾶς αὐτῶν ἀδικήσῃ Origen 1,298[d]. καὶ μηδὲν ὑπὸ τῶν τοιούτων ἀδικηθείς Orig 1,218[c] verumtamen bc, verum a χερετε D 2. πνευματα ABacς, *add* maligni b, δαιμονια D obaudiunt a, subiecti sunt bc δε ACDabc, δε μαλλον Bς, et exultate Hilar 227, *om* Orig 3,238f 3. εγραφη ADς, scripta sunt abc Hil, εγγεγραπται B, γέγραπται Orig τοις ουρανοις ABdvς Orig = τω ουρανω Dabc Hil αυτη Bbvς, illa ac, αυτη δε D, ταυτη A τω ABvς = εν τω Dab, iesus in c 4. τω αγιω BCDabc, ο ιησους Aς ἐξομολογοῦμαι] Orig 1,221[c] pater domine ab, d. p. c 5. a sapientibus haec b συνετων και σοφων D συνετῶν] prudentibus bc, sensatis a 6.7. ευδοκια εγενετο B, bona voluntas fuit b, placitum factum est c, εγενετο ευδοκια ADς, bene placitum d, placuit a 7. ενπροσθεν D, ante ab, coram c, in conspectu d και στραφεις πρ. τους μαθ. (*add* suos c) ειπεν ABcς, *om* Dab 8. μοι παρεδοθη ABCDabc Hil 1090, παρ. μοι ς ὑπὸ] απο D μου ABbς, *om* Dac επιγινωσκει C 9. τις εστιν ο υιος ABDcς, quis est pater a, patrem b ὁ πατὴρ] filius ab οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός. Orig 1,440f 4,315[a] και τις εστιν ο πατηρ ει μη ο υιος ABDcς, et que.....bit fili ...... nisi pater b, *om* a

tem inimici, et nihil uobis (nos) nocebit. 20uerum tamen in (*om pr F*)
hoc nolite gaudere quia spiritus uobis subiciuntur, gaudete autem quod
nomina uestra scripta sunt in caelis. 21 (118,5) in ipsa hora exultauit
spiritu sancto et dixit Confiteor tibi, pater domine (d. p.) caeli et
terrae, quod abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et reue-
lasti ea paruulis. etiam pater, quia sic placuit ante te. 22(119,3) omnia
mihi tradita sunt a patre [meo], et nemo scit qui (quis) sit filius,
nisi pater, et qui (quis) sit pater, nisi filius et cui uoluerit filius re-

καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. [23] *καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς*
μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ
βλέπετε· [24] *λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέ-*
λησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε
καὶ οὐκ ἤκουσαν.

[25] *Καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη ἐκπειράζων αὐτὸν καὶ λέγων*
Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; [26] *ὁ δὲ εἶπεν*
πρὸς αὐτόν Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; [27] *ὁ δὲ*
ἀποκριθεὶς εἶπεν Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς
καρδίας σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. [28] *εἶ-*

10. *ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου*

1. *ω αν* (*εαν Aς*) *ABDς*, cuicumque *ac*, cui d *βουληται BDς*, *βουλετε A*, voluerit *abcd* revelare bc, revelavit *a* *και στραφεις ABabcς*, *στραφεις δε D* 2. *μαθητας ABDabς*, *add* suos cd *κατ ιδιαν ABς = om Dabc* *ειπεν αυτοις D* beati *ac*, *add* itaque *b* 2.3. qui vident quae videtis *bc*, qui videtis quae vos videtis *a* 3. *βλέπετε*] *add και ακουοντες α ακουετε D*, *add* et aures quae audiunt *c* *και βασιλεις ABcς*, et iusti b, *om Da* 4. *ειδον ADς*, *ειδαν B*, *ιδαν C* 4.5. *καὶ ἀκοῦσαι . . . ἤκουσαν om a* 4. *ἀκοῦσαι*] *add μου B* *α alterum ABς = add ϋμεις Dbc* *ακουετε ABDcς*, audistis *b* 6. *και ιδου ABaς*, haec (et haec c) eo dicente ecce (*add* surrexit c) *bc*, *ανεστη δε D* *νομικος τις ABς = τις νομικος Dabc* *ἀνέστη om Dc* *καὶ alterum om B* 7. *διδάσκαλε om D* *ποιήσας*] *Orig* 3,980[c], faciens *ac*, faciendo *b* ad ille *b*, ipse itaque *c*, et *a* 8. *τί om pr D* (quid *d*) et ille *c*, ille *b*, qui *a* 9. dixit *ab*, *add* illi *c* *Orig* 3,980[c] 9.10. *εξ ολης της* (*om B*) *καρδιας ABvς = εν ολη τη καρδι α Dabc* 10. *εν ολη τη ψυχη BDab*, *εξ ολης της ψυχης Acvς* *εν ολη τη ισχυι BD*, in omni fortitudine *c*, in omnibus viribus *b*, *εξ ολης της ισχυος Aς*, ex totis viribus *a* 11. *και εν ολη τη διανοια σου B*, *και εξ ολης της διανοιας σου Avς = om Dabc* *και alterum ABDbς*, et diliges *ac*. *ἀγαπήσεις Orig* 3,724[c] *σεαυ-*

uelare. [23] (120,5) et conuersus ad discipulos suos dixit Beati oculi qui uident quae [uos] uidetis: [24] dico enim uobis quod multi prophetae et reges uoluerunt uidere quae uos uidetis et non uiderunt, et audire quae auditis et non audierunt. [25] (121,2) et ecce quidam legis peritus surrexit temptans illum (eum *L*) et dicens Magister, quid faciendo uitam aeternam possidebo? [26] at ille dixit ad eum In lege quid scriptum est? quomodo legis? [27] ille respondens dixit Diliges dominum [deum] tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex omnibus uiribus tuis et ex omni mente tua, et proximum tuum sicut te

πεν δὲ αὐτῷ Ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει, καὶ ζήσῃ. 29 *ὁ δὲ θέ-*
λων δικαιῶσαι ἑαυτὸν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Καὶ τίς ἐστίν μου
πλησίον; 30 *ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν*
ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύ-
σαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον ἀφέντες ἡμιθανῆ.
31 *κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ*
ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν. 32 *ὁμοίως δὲ καὶ Λευΐτης γενόμενος κατὰ*

τον BDς Origen 3,980^{c}, *εαυτον A Origen* 3,724^{c} 1. *δε αυτω ABDabς*, illi itaque iesus *c* *ζηση ABς Origenes* 3,980^{c}, *ζησεις D* ipse autem volens *bc*, qui cum se vellet *a* 2. *δικαιωσαι BCD, δικαιουν Aς* *εαυτον* (se) *ante δικαιωσαι Dc, om a* *και τις ABDabς Orig* 3,724^{c}, quis *c* *μου*] meus *b*, mihi *acd* 3. suscipiens *abc* *δὲ om B* *εἶπεν*] *add αυτω D*
3 - *p.* 416,3. *παραβολῆς περὶ τοῦ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχὼ καταβαίνοντος καὶ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς, ὅντινα ὁ μὲν ἱερεὺς ἀντιπαρῆλθεν καὶ ὁ Λευίτης, ὁ δὲ ὁδεύων Σαμαρείτης ἐλθὼν κατ᾽ αὐτὸν καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον. Origenes* 4,354^{c}
3. quidam *ac, om b* *κατεβενεν D* 4. hiericho *b*, iericho *cd*, hierico *a* *και prius ABDbcς Orig* 3,728^{c}, et hic *a, om C*
λησταις περιεπεσεν (περιεπεν pr D) ABDς, περιέπεσεν λῃσταῖς abcdv Orig *οι και ABDbvς*, qui *ac*, ad illi *d* expoliantes *a*, despoliaverunt b, spoliatum c 5. *αὐτὸν om D* *ἀπῆλθον ἀφ. ἡμιθανῆ*] ....vivo ..... abierunt *b* abierunt *a*, abiecerunt *c*
αφεντες ημιθανη (ειμηθανη A, add τυγχανοντα Aς) ABDς, semivivo eo relicto *a*, semivivum dimittentes eum *c* 6. *κατα συγκυριαν (συνκ. A) ABς, κατατυχα D*, fortuito *a*, forte *d, om bc* *δε ABdvς = om Dabc* sacerdos quidam *ab*, qu. sac. *c* *κατεβαινε Bς, καταιβεννεν A*, descendebat *abc*, *καταβαινων D* *εν* (*om B*) *τη οδω εκεινη ABDς*, per viam illam *ad*, per eadem via *b*, illam viam *c* 7. viso illo *ab*, videns illum *c* autem *a, om bc*
λευειτης BD *7 seq. γενομενος* (factus *d, om B*) *κατα* (ad) *τον τοπον ελθων ABDς = et omisso ἐλθὼν Dd*, cum esset secus locum *b*, cum venisset ad eundem locum *c*, cum transiret per eodem loco *a*

ipsum. 28 dixitque illi Recte respondisti: hoc fac, et uiues. 29 (122,10) ille autem uolens iustificare se ipsum dixit ad Iesum Et quis est meus proximus? 30 suscipiens (suspiciens) autem Iesus dixit Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hiericho, et incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt (spol. *F*) eum et plagis inpositis (imp.) abierunt semiuiuo relicto. 31 accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem uia, et uiso illo praeteriuit (-iit). 32 similiter et Leuita, cum

τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν. [33]Σαμαρείτης δέ
τις ὁδεύων ἦλθεν κατ' αὐτὸν καὶ ἰδὼν [αὐτὸν] ἐσπλαγχνίσθη, [34]καὶ
προσελθὼν κατέδησεν τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶ-
νον, καὶ ἐπιβιβάσας αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν αὐτὸν εἰς
πανδοχεῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ, [35]καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐκβαλὼν
δύο δηνάρια ἔδωκεν τῷ πανδοχεῖ καὶ εἶπεν [αὐτῷ] Ἐπιμελήθητι
αὐτοῦ, καὶ ὅ τι ἂν προσδαπανήσῃς ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με
ἀποδώσω σοι. [36]τίς [οὖν] τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γε-
γονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; [37]ὁ δὲ εἶπεν Ὁ ποιήσας

1. vidisset *a*, videret *bc* *αυτον ADab et post ἀντιπαρῆλθεν* c, *om Bς* *σαμαριτης D* **2.** transiens *d* *κατ'*] secus *c*, ad *d*, per *a* cum vidisset *c*, videns *ab* *αυτον alterum ADaς*, ei *post* misertus est *c*, *om Bb* *εσπλαγχισθη D* **3.** accessit et *c*, *om ab* eius *ac*, *add* et *b* *ελεον AD* **4.** *και επιβιβασας* (imponens *b*, impositum *ac*) *CDabc*, *επιβιβασας δε ABς* super iumentum suum ducebat *c*, in suo iumento (ium. suo *b*) duxit *ab* *αυτον ABDς = om abc* **4.5.** in diversorium *d*, in stabulo *a*, ad stabulum *bc* **5.** *επι την (τη A) αυριον ABDς*, in crastinum diem *a*, altera die *bc* *εκβαλων BD*, protulit *ab*, proferens *c*, *εξελθων (add και C?) εκβαλων Aς* **6.** *δυο δηναρια (δην. δυο-Dc) εδωκεν* (et dedit *abc*) *ADabcς*, *εδωκεν δυο δηναρια B* *πανδοχει ABDς*, *πανδοκει pr D*, stabulario *abc*, stablario *d* dixit *ac*, ait *b* *αυτω Aaς, om BDbc* **6.7.** curam eius habe *bc*, diligenter curam illius habe *a* **7.** *αν ADς, εαν B* super (amplius *a*) erogaveris *abcd*, *προσδαπανησεις D* ego revertens *ab*, *εν τω επανερχεσθαι με* (in redeundo *c*) *εγω Dc* **8.** *αποδωσω σοι ABabς*, tibi reddam *c*, *αποδωσω D* *τις ουν τουτων Acς, τις τουτων Bab, τινα ουν D* *των τριων ABcς, om Dab* *δοκει σοι (om a) πλησιον Babcvς, πλησιον δοκει σοι AC, δοκεις πλησιον D* **9.** eius qui *a*, ei qui *bc* *ενπεσοντος D*, inciderat *post* latrones *c* 9 *seq. ο ποιησας το ελεος μετ αυτου* (in illo *a*, in eum *b*) *ABDPabς*, qui misertus est eius *c*

esset secus locum et uideret eum, pertransiit (transiit *FL*, pertransiuit *al*). [33]Samaritanus autem quidam iter faciens (q. transiens *F*, q. i. f. transiens *L*?) uenit secus eum et uidens eum misericordia motus est, [34]et adpropians (adpropinquans) alligauit uulnera eius infundens oleum et uinum, et inponens (imp.) illum [in *om L*] iumentum suum duxit [illum] in stabulum et curam eius egit, [35]et altera die protulit duos denarios (daen.) et dedit stabulario et ait Curam illius habe, et quodcumque super erogaueris, ego cum rediero reddam tibi. [36]quis horum trium uidetur tibi proximus fuisse [illi] qui incidit in latrones? [37]at ille dixit Qui fecit misericordiam in illum. et ait illi

τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Πορεύου καὶ σύ,
ποίει ὁμοίως.
[38]Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, [καὶ] αὐτὸς εἰσῆλθεν
εἰς κώμην τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς
τὸν οἶκον αὐτῆς. [39]καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία, ἣ καὶ
παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ κυρίου ἤκουεν τὸν λόγον αὐ-
τοῦ· [40]ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν. ἐπιστᾶσα
δὲ εἶπεν Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλιπεν
διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται. [41]ἀποκριθεὶς δὲ

6. πρὸς τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ

1. *ειπεν* (*ειπε B*) *δε BCDa, ειπεν ουν APς,* et ait *b,* cui dixit *c* *αὐτῷ om Dc* iesus *bc, add* recte respondisti *a* - 2. similiter *ab et add* et vives *c* 3. *εγενετο δε εν τω πορευεσθαι αυτους* (*om D*) *ADPς,* factum est autem dum irent (cum irent *b,* euntibus eis *c,* cum iter faceret *d*) *abcd, εν δε τω πορευεσθαι αυτους B* *και αυτος APbcς, αυτος Ba, αυτον D* *εισηλθεν ABPabς,* introibit *cd, εισελθειν D* 4. in vicum quendam *a,* in quoddam castellum (castello *b*) *bc* mulier autem *ac,* et mulier *b* nomine martha *ac,* martha nomine *b* 4.5. *εις τον οικον αυτης* (*εαυτης P*) *ADPbcς,* in domo sua *a, om B* 5. et huic *abc,* cui *d* erat soror *abd,* soror erat *c* quae vocabatur *ac,* nomine *bd* *μαριαμ CP* *η και ABPbvς, η D,* quae *a,* haec *c* 6. *παρακαθισασα DPς, παρακαθεσθεισα ABC,* sedens *bc,* adsidens *d,* consedisset *a* *παρα ADPς,* secus *b, προς BC,* ad *acd* *κυριου BDac, ιησου APbς* *ηκουε D* *αὐτοῦ om D* 7. *περιεσπᾶτο*] turbabatur *a,* sat agebat *b,* vocabatur *c,* abalienabatur *d* *περὶ*] circa *abc,* in *d* plurimum *a,* multum *cd, om b* 7.8. *επιστασα δε ABPς, επισταθεις δε D,* adstans (inst. *d*) autem *ad,* quae stetit et *b,* et adsistens *c* 8. dixit *a,* ait *bc* domine *ac, om b* attinet ad te *a,* ad te pertinet *c,* tibi cura est *d,* est tibi cura eo *b* *μονην με κατελειπεν ABP, -λιπε ς = κατελιπεν* (relinquit *c*) *με μονην Dabc* 9. *ειπε ABς, ειπεν P, ειπον D* *μοι συναντιλαβηται ABPς, μου αντιλαβητε D,* me adiuvet *bcd,* adiuvet me *a* respondens autem *ac,* et respondens *b*

Iesus Vade et tu, fac similiter. [38]factum est autem dum irent, et ipse intrauit in quoddam (quodam *pr F*) castellum: et mulier quaedam Martha nomine excepit illum in domum suam. [39]et huic erat soror nomine Maria, quae etiam sedens secus pedes domini audiebat uerbum illius: [40]Martha autem sat agebat circa frequens ministerium. quae stetit et ait Domine, non est tibi curae (cura) quod soror mea reliquit me solam (sola) ministrare? dic ergo illi ut adiuuet me (me adi.).

εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Μάρθα Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ θορυβάζῃ περὶ
πολλά· [42]ἑνὸς δέ ἐστιν χρεία. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέ-
ξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται [ἀπ'] αὐτῆς.
[1]Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον,
ὡς ἐπαύσατο, εἶπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν Κύριε,
δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ. [2]εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε Πά-
τερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω
ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου [ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ

1. *ὁ κύριος*

1. *ο ιησους APbcς et ante ειπεν D, ο κυριος Ba* 1.2. *μεριμνας και θορυβαζη (τυρβαζη APς) περι πολλα ABCPcvς, θορυβαζη D, om ab* 2. *ενος δε εστιν χρεια APς, ολιγων δε χρεια εστιν η ενος B = om Dabc* *μαριαμ B* *δε APς, γαρ B = om Dabc* optimam *abc* elegit c, sibi elegit *a*, el. sibi *b* 3. *ἥτις] η D,* et quae *c* *απ αυτης ABPcdς, αυτης CD,* ei *a*, illi *b* 4. *και εγενετο BDPabcς Orig* 1,200[a] 216[d], *εγενετο δε A* *ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν] Orig* 1,200[a] 216[d] 227[c], cum esset ipse (iesus c) *abc* in loco quodam c, in quodam loco *ab* *προσευχομενον ABDabcς Orig* 1,216[d] 227[c], *ante εν τοπω P Orig* 1,200[a] 5. *ως ABPvς Orig = και ως Dabc* quidam (unus bc) ex discentibus (discipulis bc) *abc* ad eum *bc*, *om a* 6. *Orig* 1,222[c] *και ABDPς Orig* 1,200[a] *bis* 227[c] *= om abc* *ιωανης D* *ἐδίδαξεν] Orig* 1,200[a], *add προσεύχεσθαι idem* 1,200[a], *ἐδίδασκε idem* 1,227[c] 7. *ειπεν δε* (ergo c) *αυτοις ABPacς*, et ait illis *b*, *ο δε ειπεν D* *ὅταν]* cum *abcd* *προσευχησθε BDς Orig* 1,232[c], *προσευχεσθε ACP*, oratis *bcd*, orabitis *a*, *add μη βαττολογειτε ως* (sicut et) *οι λοιποι δοκουσιν γαρ τινες οτι εν τη πολυλογεια αυτων ακουσθησονται αλλα προσευχομενοι D* 8. *ημων* (sancte *ac*) *ο εν τοις ουρανοις ADPabcς Orig* 1,222[c], *om Bv Orig* 1,227[a] *σου ABP abcς Orig* 1,227[a] 236[b], *add εφ ημας D* *ελθετω ABD Origenes* 1,227[a] 240[c], *ελθατω C?P*, veniat *b*, adveniat *ac* 9. *η βασιλεια σου ABPabcdς Orig, σου η βασ. D* *γενηθητω το θελημα σου ACDPabcς, om Bv Orig* 1,227[a], *Lucam haec omittere idem* 1,240[c] 9 *seq. ως (om b) εν ουρανω* (caelis *d*) *και επι (add της Pς,* in) *γης*

[41]et respondens dixit illi dominus Martha Martha, sollicita es et turbaris circa (erga) plurima: [42]porro unum [est] necessarium. Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea. [1](123,5) Et factum est cum esset in loco quodam orans, ut cessauit, dixit unus ex discipulis eius ad eum Domine, doce nos orare, sicut [et] Iohannes docuit discipulos suos. [2]et ait illis Cum oratis, dicite Pater, sancti-

γῆς]· 3τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν,
4καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν (καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν παντὶ
ὀφείλοντι ἡμῖν), καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦ-
σαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. 5Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς Τίς ἐξ ὑμῶν
ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ ἐρεῖ αὐτῷ
Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, 6ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένετο ἐξ
ὁδοῦ πρός με καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ, 7κἀκεῖνος ἔσωθεν
ἀποκριθεὶς εἴπῃ Μή μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται,

ACDPbcς, om Bav Origenes 1,227a 240c 1. *επιουσιον ABDPς Orig* 1,227a 240c 243c 245f 251e, cotidianum *abcd* *διδου ABPς Orig, δος D* *το (om Orig* 1,240c 243c 251e) *καθ ημεραν AB Pvς Origen* 1,227a 240c 243c 249d 251e 2,762 = *σημερον Dabcv* 2. *τας αμαρτιας ABPς Orig* 1,227a 252a 255a, peccata *a*, *τα οφιληματα D*, debita bcd *και γαρ αυτοι ABς Origen* 1,227a 252a 255a = *ως και ημεις* (ipsi *a*) *Dabc* *αφιομεν AB, αφειομεν D, ἀφίεμεν ς Orig* 1,227a 255a, *ἀφήκαμεν idem* 1,252a 2.3. *παντι* (*add τῷ Orig* 1,227) *οφειλοντι ημιν* (debitori nostro) *ABPaς Orig* 1,227a 252a 255a, *τοις οφειλεταις ημων Dbc* 3. *εισενεγκης ημας ABDacς Orig* 1,227a 265a, nos inducas *b* 3.4. *αλλα ρυσαι* (libera) *ημας απο του πονηρου ADbcς, om Bv Origenes* 1,227a, *qui Lucam haec verba omittere dicit* 1,256c 265a 4. dixit *b*, ait *c* *προς αυτους ABbς Orig* 1,213a, iesus *c*, *om D* 4.5. ex vobis habebit *c*, vestrum habet *b* 5. vadet *c*, abiit *b* *μεσανυκτιου pr D, μεσονύκτιον Origen* 1,213b *ερει ADbc*, dicit *d*, *ειπη Bς Orig* illi *b*, ad illum *c* 6. *μου ABbς Orig, μοι Dc, om C* *παρεγενετο ABς Origenes*, advenit *c*, supervenit *d*, *παρεστιν D* 6.7. *εξ οδου ABbc Orig, απ* (de) *αγρου Dd* 7. *προς με ABcς Orig, om Db* adponam illi *ad*, ponam ante illum *b*, illi apponam *c* *κακεινος Bς, και εκεινος A*, et ille *abc*, *εκεινος δε D*, ad ille *d* 8. respondens *abd*, respondeat *c* *ειπη ABς*, dicit *d*, *ερει Db, om c* noli mihi molestus esse *bcd* *κεκλισται D*

ficetur nomen tuum, adueniat regnum tuum: 3panem nostrum cotidianum (cottid.) da nobis hodie (die *F*, cotidie *L al*, cottidie *al*), 4et dimitte nobis peccata nostra, siquidem et ipsi dimittimus omni debenti nobis, et ne nos inducas in temptationem. 5(124,10) et ait ad illos Quis uestrum habebit (habet) amicum, et ibit ad illum media nocte, et dicet (dicit *F*) illi Amice, commoda (conm. *F*) mihi tres panes, 6quoniam amicus meus uenit de uia (de u. u.) ad me et non habeo quod ponam ante illum; 7et (at) ille de intus [respondens *om FL*] dicat Noli mihi molestus esse: iam ostium clausum est, et pueri

καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀνασταὰς δοῦναί σοι. 8 *λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσων χρῄζει.* 9 *κἀγὼ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.* 10 *πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιχθήσεται.* 11 *τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος*

1. *παιδια μου ABDς* = pueri *bcd* . mecum *ante* sunt *b* *εις την κοιτην ABς, εν τη κοιτη* (cubiculo *b*, strato c) *Dbc* *εἰσίν*] *εστιν D* 2. *αναστας ABDς*, surgere et *bc* *σοι*] *add* at ille si perseveraverit pulsans *c* *ει και* (et si, *om D*) *ου δωσει αυτω αναστας ABDcvς Orig* 1,213^{b} 3,650^{c}, quo ..... surgens .... illi *b* 3. *δια το ειναι αυτου φιλον* (*αυτον φιλον A, φιλον αυτου C Orig, αυτον φιλον αυτου D*) *ABDς Origen*, eo quod amicus eius est *b*, propter amicitiam *c* propter improbitatem *b*, veruntamen propter importunitatem *c* surgens *a*, surget et *bc* 4. *αυτω ABabcς Orig* 1,213^{b}, e *d*, *om D Orig* 3,650^{c} *οσων ABς Orig* 1,213^{b}, quantos *ab*, quotquot c, *οσον* (quantum) *Dd Orig* 3,650^{c} dico vobis *d* *Orig* 1,213^{b} 3,650^{c} 5. *ζητεῖτε . . . ἀνοιγήσεται ὑμῖν om Orig* 1,213^{b} *et non attingit* 3,650 *ανοιχθησεται υμειν D* 6. *γὰρ*] *Origenes* 1,213^{b}, *om idem* 3,650^{c} inveniet d 7. *ανοιχθησεται A, ἀνοιγήσεται ς*, aperietur *bcd*, *ανοιγεται BD* *τινα ABς*, a quo *b*, *τις quis Dc Orig* 3,650^{d} *δὲ*] *γὰρ Orig* *εξ ABCDbcd Orig, om ς* *τον πατερα αιτησει ο υιος* (*om* c) *Acς, αιτησει τον πατερα ο υιος B, τον πατερα* (*add* suum *d*) *ο* (*om Orig*) *υιος αιτησει Dd Orig*, potest filius eius b 8. *ἄρτον . . . ἢ καὶ om B Origen* numquid *bc* porriget (dabit c) illi *bc*, *αυτω επιδωσει D* *η και ACD, εἰ καὶ ς*, aut si *abc*, aut *d* *ιχθυν ABvς Orig, ιχθυν αιτησει* (petierit *d*, petit *b*) *Dbd*, petierit piscem *a*, petierit filius tuus piscem *c* *μη alterum ADς Orig*, numquid *abc*, *και B*

mei mecum sunt in cubili: non possum surgere et dare tibi. 8 [et ille si perseuerauerit pulsans] dico uobis, etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter inprobitatem (impr.) tamen eius surget et dabit illi quotquot (quot *FL*) habet necessarios. 9 (125,5) et ego uobis dico, petite, et dabitur uobis: quaerite, et inuenietis: pulsate, et aperietur uobis. 10 omnis enim qui petit accipit, et qui quaerit inuenit, et pulsanti aperietur. 11 quis autem ex uobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? aut [si] piscem, numquid pro pisce

ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; 12 ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ᾠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ
σκορπίον; 13 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε δόματα ἀγα-
θὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐξ
οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;
14 Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν· ἐγένετο δὲ
τοῦ δαιμονίου ἐκβληθέντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ
ὄχλοι· 15 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον Ἐν Βεελζεβοὺλ τῷ ἄρχοντι τῶν

1. ὄφιν αὐτῷ ἐπιδώσει;

1. *επιδωσει* (porrigit) *αυτω Abς Origen*, *αυτω επιδωσει* (porrigis *c*, por..... *a*) *BDac* *η και ἐὰν* (*αν A*, *om B*) *ABς*, *και εαν Cd*, *εαν δε και D* = aut si *a?bc* *αιτηση* (*-σει A*) *ωον ABabvς*, *ωον αιτησει* (petierit) *Dcd* *μη ADς*, numquid *bc*, *om B* **1.2.** *επιδωσει αυτω σκορπιον ABς* = *σκορπιον αυτω επειδωσει D*, scorpionem porrigit illi *b*, sc. tradis *c* **2.** *πονηροι υπαρχοντες ABς*, *πονηροι οντες D*, cum sitis mali (iniqui *d*) *bcd Hilar* 331 *δοματα αγαθα ABCD* = *ἀγαθὰ δόματα ως Hilar*, bonos datos *b* **3.** filiis vestris *c Hil*, vestris filiis *b* *υμων alterum Cbc*, *om ABDς* **3.4.** *ο εξ ουρ. ABDς*, de caelo *abc* **4.** *πνευμα αγιον ABς*, *αγαθον δομα* (datum) *Dbcd Orig* 1,213[c] 3,650[d] **5.** *και ην εκβαλλων δαιμονιον και αυτο ην κωφον* (*και αυτο ην om B*, *και αυτο ην κωφον in litura A*) *ABbς*, *ταυτα δε ειποντος αυτου προσφερετε αυτω δαιμονιζομενος κωφος D*, haec cum dixisset offerunt illi unum daemoniacum surdum et mutum et erat dum eiciebat daemonium id ipsum fuit mutum *c* **5-7.** *εγενετο* (*εγενε in lit. A*) *δε του δαιμονιου εκβληθεντος* (*εξελθοντος Bς*) *ελαλησεν ο κωφος και εθαυμασαν οι οχλοι ABς*, et cum eiecisset daemonium mutum locutus est mutus et omnes turbae mirabantur *c*, *και εκβαλοντος αυτου* (eiecto eo) *παντες εθαυμαζον Dd*, et cum eiceret a muto daemonium omnes turbae obstupebant *b* **7.** *τινες δε ABbvς*, *και τινες D*, et quidam *c* ex his *c*, ex pharisaeis *b* *ειπαν B*, dicebat *c Origenes* 1,761[b] *βεεζεβουλ B*, belzebul *b*, beelzebub *c* *τω* (*των A*, *om Dς*) *αρχοντι ABCDcς*, principem *b*

serpentem dabit illi? 12aut si petierit ouum (o. p. *F*), numquid porriget (porrigit *FL*) illi (ei *F*) scorpionem? 13si ergo uos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis uestris, quanto magis pater uester de caelo dabit spiritum bonum petentibus se? 14(126,5) et erat eiciens daemonium, et illud erat mutum: et cum eiecisset daemonium, locutus est mutus, et admiratae (amm. *L*) sunt turbae: 15(127,2) quidam autem ex eis dixerunt In Beelzebub principe (Belz. -pem *L*) daemoniorum

δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια· [16]ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ. [17]αὐτὸς δὲ εἰδὼς τὰ διανοήματα αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει· [18]εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. [19]εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ ἔσονται. [20]εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [21]ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ

1. *δαιμονια Bbcς*, *add ο δε αποκριθεις ειπεν πως δυναται σατανας σαταναν* (*σαναν D*) *εκβαλλειν* (*εκβαλειν D*) *AD* alii autem c, et alii b 2. *εξ ουρανου εζητουν παρ αυτου ABDc*, *παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ bς* autem b, itaque c *ειδως BDς*, *ἴδως A* = videns c, ut vidit b 2. 3. *τα διανοηματα αυτων Abc*, *αυτων τα διαν. BDς* 3. *αυτοις ABDς*, ad illos c, *om b* *ἐφ' ἑαυτὴν*] in se bc *διαμερισθεισα Bbcvς et ante εφ εαυτην AD*, *μερισθεισα C* desolabitur c, deseretur d, desolatur b 4. super domum c, *add* posita b *πιπτει ABbcς*, *πεσιται D* *ει δε και ο σατανας ABDvς* = et (sic et b) satanas si bc in se ipsum bc 5. *εμερισθη C* *πῶς*] *ου D* 5. 6. *εν βεελζεβουλ* (*βεεζ. B*) *εκβαλλειν με ABDvς* = me in beelzebub principe eicere c, quoniam ego in belzebul principem daemoniorum eicio b 6. *δὲ om b* *βεεζεβουλ B*, belzebul b, beelzebub c 7. *υιοι AD*, *οι υιοι Bς* *ἐν τίνι*] *εν τι D* (in quo d) eicient d 8. *αυτοι υμων* (vobis) *κριται εσονται BDc*, *αυτοι κριται υμων εσονται* (erunt vestri) *ACb*, *κρ. ὑμ. αὐτ. ἔσ. ς* *ει δε ABς et add εγω Dc*, sed si b *θεοῦ*] *add εγω C* 9. *ἄρα*] forsitam d, profecto c, *om b* pervenit super vos c, praevenit (adpropinquavit d) in vos bd *ὅταν*] quando c, cum b 10. armatus b, *add* fuerit c *φυλασση ABς*, *φυλασσει D*, custodit b, custodire c *την εαυτου αυλην ABς* = *την αυλην αυτου D*, atrium suum b, regiam suam c

eicit daemonia (dem.): [16](128,5) et alii temptantes signum de caelo quaerebant ab eo. [17](129,2) ipse autem ut uidit cogitationes eorum, dixit eis Omne regnum in se ipsum (ipso *L*) diuisum desolatur (-labitur), et domus supra domum cadet (cadit): [18]si autem et satanas in se ipsum diuisus est, quomodo stabit regnum ipsius? quia dicitis in Beelzebub (Belz. *L*) eicere me daemonia. [19]si autem ego in Beelzebub eicio daemonia (dem.), filii uestri in quo eiciunt (eiecerunt)? ideo ipsi iudices uestri erunt. [20]porro si in digito dei eicio daemonia, profecto peruenit (praeu. *L*) in uos regnum dei. [21]cum fortis arma-

ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· [22]*ἐπὰν δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν.* [23]*ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.* [24]*ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον [. τότε] λέγει Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον,* [25]*καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον.* [26]*τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.* [27]*ἐγένετο δὲ*

1. facultates eius *c*, ea quae possidet *b* *επαν ABς*, *εαν D*, si *bcd* *δε BD*, *δε ο Aς* *αυτου ABbς*, illo aliquis *c*, *om D* superveniens *bc*, supervenerit *d* **2.** *νικήσῃ αὐτὸν om Dd* *αιρει BDς*, *ερει A*, tollit *d* = auferet *bc* *επεποιθει ABς*, *πεποιθεν D*, confidebat *bc*, confidet *d* **3.** *αυτου ABDcdς*, *αυτο pr D*, *om b* *διαδιδωσιν ABDς* = distribuet *bc*, dividet *d* **4.** *Origenes* 2,844[c] *οταν* (cum) *ABcς*, *add δε Db* **5.** perambulat *c*, ambulat *b* *δι ABς*, *δια των D* per loca arida *c*, per loca quae non habent aquam *b* **6.** non inveniens *b*, cum non invenerit *c* *τοτε Bb*, *om ADcς* dicit *c*, dicet *b* **7.** *μου om b* *ελθον ABς*, *ελθων D*, cum venerit *b*, veniens *c* *ευρισκει ABDς*, *add σχολαζοντα C* = invenit (inveniet *b*) eam *bc* *καὶ alterum om D* ornatam *b*, compositam *c* **8.** *τοτε ABcς*, et tunc *b*, *om D* *παραλαμβανει ABDbς*, *add μεθ εαυτου C*, adsumit adhuc *a*, ads. ille nequam *c* **8.9.** *επτα ετερα πνευματα πονηροτερα εαυτόυ Abvς*, *ετ. πν. πον. εαυτου επτα B*, *αλλα επτα πν. πον. εαυτου Da*, alios septem nequiores spiritus *c* **9.** intrantes *ac*, intrant et *d*, ingressus *b* *εκει ABcς*, *om Dab* **10.** novissima hominis illius peiora priorum (prioribus *c*) *ae*, eiusmodi hominis vita multo peior prioris *b*.

tus custodit atrium suum, in pace sunt ea quae possidet: [22]si autem fortior illo superueniens (ueniens) uicerit eum, uniuersa arma eius aufert (auferet), in quibus confidebat, et spolia eius distribuit (-buet). [23]qui non est mecum, aduersum me est, et qui non colligit mecum, dispergit. [24](130,5) cum inmundus spiritus exierit de homine, perambulat (ambulat) per loca inaquosa quaerens requiem, et non inueniens dicit Reuertar in domum meam unde exiui, [25]et cum uenerit, inuenit [eam] scopis mundatam. [26]et tunc uadit et adsumit septem alios spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi, et fiunt (sunt) nouissima hominis illius peiora prioribus. [27](131,10) factum est autem cum haec

ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις φωνὴν γυνὴ ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. [28] αὐτὸς δὲ εἶπεν Μενοῦν γε μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες. [29] τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν Ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρά ἐστιν· σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. [30] καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευΐταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. [31] βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν

1. cum diceret haec ipse *a*, cum haec (ista *c*) diceret *bc* *επαρασα τις φωνην* (*aut φωνην τις*) *γυνη εκ του οχλου B*, levata voce (extollens vocem *b*) quaedam mulier *ab*, *επαρασα τις γυνη φωνην εκ του οχλου Aς*, *γυνη τις επαρασα φωνην εκ του οχλου D*, mulier quaedam de turba levavit vocem et *c* 2. qui te portavit (baiolauit *d*) *abcd* *μασθοι D* 3. *ἐθήλασας*] *add και C* *αυτος* (*ο D*, ipse *c*) *δε ABDcς*, ad ille *bd*, qui *a* *ειπεν ABDvς* = dixit ei (ad eos *b*) *bc*, ait illi *a* *μενουνγε BDς*, *μενουν A*, imo *c*, etiam *d*, *om ab* 4. *φυλασσοντες ABCDabc*, *add αὐτόν ς Lucif* 132 turbis autem concurrentibus (congregatis *c*) *bc*, turba autem conveniente *a* 5. *γενεα alterum ABDabcv*, *om ς* nequa *a*, pessima *b* *ἐστιν*] est et *c* *σημιον A* *επιζητει BDς*, *ζητει A*, quaerit *ab*, petit *c* 6. signum *bc*, *om a* *ιωνα BDabc*, *add του προφητου Aς* 7. fuit *abc* *ιωνας ADς*, *ο ιωνας B* *σημειον τοις νινευιταις* (ninivitis *c*, *νινευταις D*, iii nineveitis *d*) *ADabcdς*, *τοις νινευιταις σημειον BC* *καὶ om c* 8. *τη γενεα ταυτη ABDbς*, huic generationi *a*, in generatione hac *c*, *add και καθως ϊωνας εν τη κοιλια του κητους εγενετο* (fuit) *τρις ημερας και τρεις νυκτας* (tribus diebus et tribus noctibus *d*, *om a*) *ουτως* (*add* erit *a*) *και ο υιος του ανθρωπου εν τη γη* (in terram *a*) *Dad* austri *ac*, ab austro *b* surget *abc*, exsurget *d* 9. *ἐν τῇ κρίσει om D* *τῶν ἀνδρῶν om C* 10. *αὐτοὺς*] eam *d* de finibus *a*, a finibus *bc*

diceret, extollens uocem quaedam mulier de turba dixit illi Beatus uenter qui te portauit et ubera quae suxisti. [28] at ille dixit Quippini (Quippe enim *F*, Quin immo *al*) beati qui audiunt uerbum dei et custodiunt [illud]. [29] (132,5) turbis autem concurrentibus coepit dicere Generatio haec generatio nequam est: signum quaerit, et signum non dabitur illi, nisi signum Ionae. [30] nam sicut fuit Ionas (I. f.) signum Nineuitis (Niniu.), ita erit [et] filius hominis generationi isti. [31] regina austri surget in iudicio cum uiris generationis huius et condemnabit

σοφίαν Σολομῶνος. καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. [32]*ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.* [33]*οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὴν τίθησιν οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φῶς βλέπωσιν.* [34]*ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός σου. ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν ἐστιν· ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.* [35]*σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν.* [36]*εἰ οὖν τὸ σῶμά*

1. *σολομωνος utrobique AD, σολομωντος Bς* *πλιον D* solomone *a*, quam solomon (salomonem *c*) *bc* *ωδε ABDνς = ante* plus *a, post* plus *bc* 1-4. *ἄνδρες νινευῖται . . . ἰωνᾶ ὧδε om D* 1. *νινευιται ACab, νινευειται B*, ninivitae *c*, *Νινευΐ ς* 2. surgent *ab*, resurg. *c* cum ista progenie *c* 3. condemnabunt *ab*, damnabit *c* in praedicatione *abc* 4. *πλειον ιωνα ωδε ABνς =* hic plus (pl. hic *bc*) quam iona (ionas *b*, ionam *c*) *abc* *δε ABbς, om Dac* accensam *ac*, accendit et *b* 5. sub modium *ac*, sub modio *b* *αλλα D* 6. *φως CD*, lumen *abc*, *φεγγος ABς* *σωματος ABς = add σου Dabc* *ἐστιν om ab* 7. *σου primum ABCDabcν, om ς* *οταν BD*, si *ac*, cum *bd*, *οταν ουν Aς* *η ABς, η* (est) *ante ο οφθαλμος Dd*, fuerit *a*, *ante* simplex *c*, *ante* oculus *b* *ολον* (totum) *Cabc, και ολον ABς, παν D* 8. est *ac*, erit *b* *επαν ABς, οταν D*, si *ac*, cum *bd* autem *bc*, vero oculus tuus *a* fuerit *abcd* et *a*, etiam *b*, *om c* *σκοτινον ABς*, tenebrosum (obscurum *b*) erit *abc*, *ἐστιν σκοτινον εστιν Dd* 9. *σκοπει ουν μη ABcνς, ει ουν Dab* *σκοτος εστιν ABς*, tenebrae sint *c*, *σκοτος* (tenebrae sunt *ad et add* ipse *b*) *το σκοτος ποσον* (quantae sunt *b*, rese ....ntae sunt *a*) *Dab* 9 *seqq. εἰ οὖν . . . φωτίζῃ σε om Dab* 9. *ουν ABνς, om c*

illos, quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis. et ecce plus quam Salomon (plus Salomone) hic. [32]uiri Nineuitae (Niniu.) surgent in iudicio cum generatione hac et condemnabunt illam, quia paenitentiam egerunt ad praedicationem Ionae. et ecce plus [quam] Iona hic. [33](133,2) nemo lucernam accendit et in [loco *F*] abscondito (absconso) ponit (ponet) neque sub modio, sed supra (super) candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen uideant. [34](134,5) lucerna corporis tui est oculus tuus. si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. [35]uide ergo ne lumen quod in te est tenebrae sint.

σου ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον μέρος τι σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε. [37]*Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι αὐτὸν ἐρωτᾷ αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ· εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.* [38]*ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου.* [39]*εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας.* [40]*ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίη-*

8. *τὸ ἔσωθεν καὶ τὸ ἔξωθεν*

1. *φωτινον A*, lucidum fuerit c *τι AB* = *ante μέρος cvς*, *om C?* *σκοτινον ABς* = tenebrarum cv 2. *ως οταν ABς* = et sicut cv *τη* (*εν τη B*) *αστραπη ABς* = fulgoris cv *φωτιζη ABς* = illuminabit cv 2. 3. *εν δε τω λαλησαι αυτον* (*om Bς*) *ερωτα* (*ἠρώτα ς*) *αυτον φαρισαιος τις* (*om B*) *οπως ABς*, in eo autem cum loqueretur ipse pharisaeus quidam rogavit illum ut *b*, et cum loqueretur haec rogavit eum pharisaeus quidam ut *c*, loquente autem eo rogavit eum quidam pharisaeus ut *a*, *εδεηθη δε αυτου τις φαρισαιος ἵνα D* 3. *παρ αυτω ABς*, apud eum *c*, *μετ αυτου Da et ante ἀριστήσῃ b* 4. *εισελθων δε ABDaς*, et ingressus *bc* *ιδων εθαυμασεν οτι ABς* = *ηρξατο διακρεινομενος* (recogitans *a*, cogitare *d*) *εν εαυτω λεγειν* (dicens *d*) *δια τι* (quare *d*, quod *a*) *Dad*, coepit intra se reputans (secum disputans c) dicere quare *bc* 5. primum *bd*, primo *c*, prius *a* *προ του αριστου ABDcς*, priusquam manducaret *b*, quam pranderet *d*, *om a* dixit autem *ac*, et ait *b* 6. *φαρισαιοι ABacς*, *add ὑποκριται Db* *το εξωθεν ABDς*, quod a foris est *d* = prius quod de foris est (est a foris *c*) *bc*, utrumne exteriorem partem *a* et *ac*, aut *b* 7. catilli *d* quod autem intus est vestrum (intra vos est c) *abc*, ab intus autem vestrum *d* 8. *ουκ ο A* *το εξωθεν* (deforis est) *και το εσωθεν* (deintus est) *εποιησεν ABbς*, *το εσωθεν* (quod intus est *d*, interiora *a*) *και το εξωθεν* (quod a foris est *d*, exteriora *a*) *εποιησεν CDad*, quod intus est fecit et quod fo-

[36]si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum et sicut lucerna fulgoris (fulgens) inluminabit te. [37](135,5) et cum loqueretur, rogauit illum quidam Pharisaeus (-aeis *L*) ut pranderet apud se: et ingressus recubuit. [38]Pharisaeus autem coepit intra se reputans dicere quare non baptizatus esset ante prandium. [39]et ait dominus (Iesus) ad illum Nunc uos Pharisaei quod de foris est calicis et catini mundatis, quod autem intus est uestrum plenum est rapina et iniquitate. [40]stulti, nonne qui fecit quod de foris est, etiam id quod [de] intus est fecit? [41]uerum tamen

σιν; [41]πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ
ὑμῖν ἐστιν. [42]ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ
ἡδύοσμον καὶ τὸ πήγανον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν
κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ. ταῦτα [δὲ] ἔδει ποιῆσαι, κἀ-
κεῖνα μὴ παρεῖναι. [43]οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν
πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς
ἀγοραῖς [καὶ τὰς πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις]. [44]οὐαὶ ὑμῖν,
[γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,] ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ
ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν. [45]ἀπο-

4. δεῖ

ris est *c Cyprian* 237 303 1. πλὴν] verum *a Cypr* 237, verumtamen *bcd Cyprian* 303 τα ενοντα *ABDς*, quae sunt *bd*, quod super est *ac*, *om Cyprian* 1.2. πάντα ... ἐστίν] vobis munda sunt (*om Cyprian*) omnia *c Cyprian* 237, vobis omnia sunt munda *Cyprian* 303 2. υμιν εστιν *ABς*, εσται ὑμειν *D*, vobis erunt *a*, sunt vobis haec enim oportebat facere et illa non omittere *b* αλλα *D* τοις φαρισαιοις *ABDaξ*, pharisaei *c*, scribae et pharisaei *b* quoniam *a*, qui *bc* 3. παρερχεσθαι *AD*, praeteristis *a* 4.5. ταυτα (*add* δε *Cc*) εδει (oportuit *c*, δει *Aa*) ποιησαι (fieri *a*) κακεινα (και κεινα *A*) μη παρειναι (omittere *c*, παραφιεναι *A*, ἀφιέναι *ς*, relinquere *a*) *ABacς*, *om Db* 5. τοις φαρισαιοις *ABvς* = φαρισαιοι *Dabc* οτι *ABDabς*, qui *c* 5.6. την πρωτοκαθεδριαν *ABDς*, τὰς πρωτοκαθεδρίας *abcd Orig* 3,753[c] 6.7. ταις αγοραις *ABDς* = foro *abcd* 7. και τας (*om D*) πρωτοκλισιας (primos discubitos *b*, pr. adc. *d*) εν τοις δειπνοις *CDbd*, *om ABacς* 8. γραμματεις και φαρισαιοι υποκριται (*om D Lucif*) *ADbς Lucif* 133, *om BCac* εστε (εσται *A*) ως τα μνημεια τα *ABς* = εστε μνημεια *Dac*, monumenta estis *b Lucif* 9. quae non parent *b Lucif*, ignobilia *a*, incerta *c* περιπατουντες *ABD*, ambulantes *abc Lucif*, οἱ περιπ. *ς* επανω *ante* περιπατουντες *D*, supra *ac*, supra illa *b Lucif* nesciunt *ante* ambulantes *Lucifer*

quod superest date elemosynam, et ecce omnia munda sunt uobis. [42](136,5) sed uae uobis Pharisaeis, quia (qui) decimatis mentam [et rutam] et omne holus, et praeteritis iudicium et caritatem dei (c. d. et i.). haec autem oportuit facere, et illa non omittere. [43](137,2) uae uobis Pharisaeis, quia (qui *L*) diligitis primas cathedras in synagogis et salutationes in foro. [44](138,5) uae uobis, quia estis (eritis) ut monumenta quae non parent (app.), et homines ambulantes supra nes-

κριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν λέγει αὐτῷ Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. [46]*ὁ δὲ εἶπεν Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις.* [47]*οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς.* [48]*ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε [αὐτῶν τὰ μνημεῖα].* [49]*διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ ἐκδιώξουσιν,* [50]*ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυννόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς γε-*

1. autem *ab*, itaque *c* *τῶν*] ex *abc* ait *bc*, dixit *a*
2. at ille (ipse *b*) ait *bc*, qui dixit *a* *ουαι τοις νομικοις D*
3. *φορτία*] *add βαρεα και C* *δυσβακτατα pr D*, *δυσβακτα corr D*, importabiles *a*, quae non possunt portare *b*, gravibus *c* *αὐτοὶ*] *add υμεις B* 3.4. *των δακτυλων ABDaς*, digito *bc* 4. *ὑμῶν om c* *τοις φορτιοις ABcς*, ea *a*, *om Db* *οτι ABDabς*, qui *c Lucif* 133 5. *οι δε ABDbcς Lucifer*, nam *a*, *και οι C*
6. *ἄρα*] ergo *ab Lucif*, profecto *c* *μαρτυρειτε ADabcς Lucifer*, *μαρτυρες εστε B* *και συνευδοκειτε ABς*, consentire *c*, *μη συνευδοκειν* (consentientes) *Dab Lucif* 7. illi quidem *ab Lucif*, quidem ipsi *c* occiderunt eos *ab Lucif*, eos occ. *c* aedificastis *Lucifer* 8. *αυτων τα μνημεια Acς*, sepulcra eorum *Lucif*, *om BDab* *και η σοφια του θεου ειπεν* (dicit) *ABacς*, *om Db Lucifer* 133 9. *αποστελω ABacς*, *αποστελλω Db Lucif* *εις αυτους ABDbdς*, in illis *a*, ad vos *c*, *om Lucif* *και alterum BDabcς Lucif*, *om Ad* ex illis occident *ab Lucif*, illos occidetis *c*
10. persequimini *c* 10.11. sanguis omnis prophetarum *Lucif*
11. *το εκχυννομενον ACD*, *το εκχυνομ. Bς*, qui effusus est *abc Lucifer* constitutione *bc Lucif*, origine *a* *απο alterum ABvς* = *εως Dabc Lucif*

ciunt. [45](139,5) respondens autem quidam ex legis peritis (q. l. peritus) ait illi Magister, haec dicens [etiam] nobis contumeliam facis. [46]at ille ait Et uobis legis peritis uae, quia oneratis homines oneribus quae portari non possunt, et ipsi uno digito uestro non tangitis sarcinas. [47](140,5) uae uobis, quia (qui) aedificatis monumenta prophetarum, patres autem uestri occiderunt illos. [48]profecto testificamini quod consentitis operibus patrum uestrorum, quoniam quidem ipsi eos occiderunt, uos autem aedificatis eorum sepulchra. [49](141,5) propterea et sapientia dei dixit Mittam ad illos prophetas et apostolos, et ex illis occident et persequentur, [50]ut inquiratur sanguis [omnium] prophetarum, qui effusus est a constitutione mundi, a generatione ista,

νεᾶς ταύτης, [51]ἀπὸ αἵματος Ἄβελ ἕως αἵματος Ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. [52]οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθατε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. [53]Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, [54]ἐνεδρεύοντες αὐτόν, ζητοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

1. *απο BCD, απο του Aς* abel *ab Lucif, add* iusti *c* *εως BD, εως του Aς* zacchariae *b, ζαχαριου ϋιου βαραχιου D* **1.2.** *του απολομενου* (qui periit) *μεταξυ* (inter) *ABbcς Lucifer, ον εφονευσαν ανα μεσον* (inter *a*) *Da* **2.** *οικου ABς, ναου D,* templi *d,* aedem *abc Lucif* **3.** a gente (progenie *c*) hac *ac,* ab hac generatione *b Lucif* **4.** *ηρατε ABvς Orig* 1,167 2,526^b = *εκρυψατε Dac,* obsconditis *b* *κλιδα A, κλειν D* *αυτοι ABvς Orig* = *και αυτοι Dabc* *εισηλθατε ABCD, εἰσήλθετε ς Orig* = introitis *abc* **5.** *εισερχομενους ABς Orig, εισπορευομενους D,* introeuntes *ac,* eos qui introibant *b* *εκωλυσατε ABDabς Orig* 1,167, prohibetis *c, οὐκ ἀφίετε εἰσελθεῖν Orig* 2,526^b *λεγοντος δε αυτου* (*om D*) *ταυτα προς αυτους* (= omni populo) *Aaς et add ενωπιον παντος του λαου D,* cum ad illos diceret coram omni plebe *b,* cum haec autem diceret ad eos in conspectu totius populi *c, κακειθεν εξελθοντος αυτου BC* **6.** *οι γραμματεις και οι φαρισαιοι ABς* = *οι φαρισαιοι και οι νομικοι Dbc,* tam scribae quam et legis doctores *a* *ενεχειν ABς, εχειν Dc,* se habere *ab* **6.7.** *αποστοματιζειν αυτον ABς, συνβαλλειν αυτω D,* committere cum illo *b,* conferre cum eo *c,* comminare illi *a* **7.** de pluribus *ac,* de multis *post* quaerentes *b* *ενεδρευοντες αυτον ABvς* = *om Dabc* *ζητουντες ACDabc, καὶ ζητ. vς, om B* **8.** *θηρευσαι τι εκ του στοματος αυτου ABvς* = *αφορμην* (occansionem) *τινα λαβειν* (invenire) *αυτου* (ab illo *a,* de illo *b, om c*) *Dabc* *κατηγορησωσιν Babcvς, κατηγορησουσιν A, ευρωσιν κατηγορησαι D* eum *ac, ante* accusarent *b*

[51]a sanguine Abel usque ad sanguinem Zacchariae (Zach.), qui periit inter altare (altarem) et aedem. ita dico uobis, requiretur ab hac generatione. [52](142,5) uae uobis legis peritis, quia tulistis clauem scientiae: ipsi non intro istis, et eos qui intro ibant (iebant *L*) prohibuistis. [53](143,10) [Et] cum haec ad illos diceret, coeperunt Pharisaei et legis periti grauiter insistere et os eius opprimere de multis, [54]insidiantes [ei *om L*] et quaerentes capere aliquid ex ore eius, ut

1 ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπα-
τεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον
Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπό-
κρισις. 2οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,
καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. 3ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε,
ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς
ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. 4λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φί-
λοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα καὶ μετὰ

1. *εν οις επισυναχθεισων των μυριαδων του οχλου ABς = πολλων δε οχλων συνπεριεχοντων* (circumstantibus *bc*, adstantium *d*) *κυκλω* (ad eum *c*, *om b*) *Dbc*, multa autem turba.....tinen.....um in......t *a*   1.2. *ωστε καταπατειν αλληλους ABς = ωστε αλληλους συνπνιγειν* (conculcarent *c et add* ita *b*) *Dbc*, ita ut.....alium .... culcarent *a*   2. dicere *ab*, dicens *c*   *αὐτοῦ om Da*   *πρῶτον*] *coniungunt cum praecedentibus AC, om b*   3. attendite vobis *b Lucif* 20, cavete (*add* vobis *c*) *ac*   *των φαρισαιων AD abcς Lucif, post υποκρισις B*   hypocrisis *b Lucif*, adfectatio *a*, simulatio *c*   4. autem *bc*, *γαρ Da*   *συνκεκαλ. D*   *ουκ αποκαλυφθησεται* (revelabitur) *ABadς*, non reveletur *bc*, *ου φανερωθησεται D*   5. et *ac*, neque *b*   cognoscatur *ac*, sciatur *b*   *ανθ ων οσα ABDς Orig* 4,81[b], quoniam (*om a*) quae *ab*, verum quae *d*, homo qui *c*   dixistis *b*, ...ritis *a*, locutus est *c*   6. *ακουσθησεται ABDς*, audietur *c*, dicentur *b*, ..raet..buntur *a*, *ἠκούσατε ante εἴπατε Orig* 4,81[b]   ad aurem locuti fueritis *a*, in aure locuti estis *bc*   6.7. *εν τοις ταμιοις A*, in (aut in *c*) cubiculis *ac*, *om b*   7. *δωματων ABDaς*, *add* et (nec non et *b*) in plateis *bc*   *λεγω δε ABDbcς*, dico *a*, *ταῦτα δὲ λέγω Orig* 1,296[c]   7.8. *τοις φιλοις μου ABDbcς Orig*, quasi amicis *a*   8. *τὸ Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα αὐταῖς λέξεσιν ὑπὸ Ματθαίου καὶ Λουκᾶ εἰρημένον. Orig* 1,296[e]   *μη φοβηθητε* (*-ται D*) *ABDς Orig* 1,296[c], nolite terreri *a*, ne (videte ne *b*) terreamini *bc*, non timere *d*. *οὐ φοβητέον ἡμῖν Orig* 4,321[a]   *αποκτεννοντων A, αποκτενοντων D, αποκτεινοντων Bς Orig* 1,296[ce], *ἀποκτιννύντων Orig* 4,321[a], qui occidunt *abc*   corpus *bc*, *om a*   8 *seq. και μετα*

accusarent eum. 1multis autem turbis circum stantibus, ita ut se inuicem conculcarent, coepit dicere ad discipulos suos (144,2) Adtendite (Att.) a fermento Pharisaeorum, quae (quod) est hypocrisis. 2(145,5) nihil [autem] opertum est quod non reueletur, neque absconditum quod non sciatur. 3quoniam quae in tenebris dixistis, in lumine dicentur, et quod in aurem locuti estis in cubiculis, praedicabitur in tectis. 4dico autem uobis amicis meis, ne uereamini (terreamini) ab his qui

ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσόν τι ποιῆσαι. 5 ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα
φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἔχοντα ἐξουσίαν
ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. 6 οὐχὶ
πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν
ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. 7 ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφα-
λῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ [οὖν] φοβεῖσθε· πολλῶν στρου-
θίων διαφέρετε. 8 λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμ-
προσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει
ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ· 9 ὁ δὲ ἀρνησάμενός με

(μετὰ δὲ *Orig* 4,321) ταυτα μη εχοντων (habent) *ABabcς Origenes* 1,296c 4,321a, την δε ψυχην μη δυναμενων αποκτειναι μηδε εχοντων *D* 1. περισσον *AD*, περισσοτερον *Bς Orig* 1,296cc 4,321a, amplius *abcd* quid (quod *ab*) faciant *abc* 2. φοβήθητε *om Da* εχοντα εξουσιαν *ABDabc Orig* 1,296c 297a *bis*, ἐξ. ἔχοντα *ς* 3. εμβαλειν (mittere *bc*, mittendi *a*) εις την (τὴν *om Orig*) γεενναν *ABabcς Orig*, εις γεενναν βαλειν *D* ναι *ABDς Orig* 1,296c, etiam *b*, *om ac* 4. quinque *ac*, duo *b* πωλειται (πωλειτε *A*, πωλουνται *B*) ασσαριων δυο *ABDς*, veneunt dipondio *c*, δύο ἀσσαρίων πωλεῖται *Orig*, depondio (asse *b*) veniunt *ab* ex illis *bc*, eorum *a* 4.5. εστιν επιλελησμενον (in oblivione) *ABDQacς Orig*, cadit *b* 5. ενωπιον του θεου *ABDQς Orig*, in conspectu dei *a*, coram domino *c*, sine voluntate dei *b* ἀλλὰ] nonne *Hilar* 578 5.6. αι τριχες υμων πασαι της κεφαλης (de capite) ηριθμημεναι εισιν *Dd* 6. πᾶσαι *om Hilar* ουν *ADQcς Orig*, *om Bab* φοβηθητε *D Orig* 6.7. πολλων (*add* γαρ *D*) στρουθιων διαφερετε (*add* ὑμεις *D*) *ABDQς Orig*, multo vos passeribus differtis *a*, multis passeribus plures estis *bc* 7. autem *c*, *om ab* υμειν οτι *D* ομολογηση *BQabcvς Orig*, ομολογησει *AD* ἐν ἐμοὶ] me *ac et ante* confessus f. *b* ενπροσθεν *D*, coram *abc* 9. ἐν αὐτῷ] eum *ac*, illum *b* ενπροσθεν *D* qui autem negaverit me (me neg. *c*) *abc*

occidunt corpus et post haec non habent amplius quod (quid) faciant. 5 ostendam autem uobis (u. a.) quem timeatis: timete eum qui postquam occiderit habet potestatem mittere in gehennam. ita dico uobis, hunc timete. 6 nonne quinque passeres ueneunt dipondio (depundio *L*?)? et unus ex illis non est in obliuione coram deo. 7 sed et capilli capitis uestri omnes numerati sunt. nolite ergo timere: multis passeribus pluris (plures *L*) estis. 8 dico autem uobis, omnis quicumque confessus fuerit [in *L*] me coram hominibus, et filius hominis confitebitur illum (in illo *L*) coram angelis dei: 9 (146,2) qui autem nega-

ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. 10 καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. 11 ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε ἢ τί εἴπητε· 12 τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν. 13 Εἶπεν δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου Διδάσκαλε,

5. *μεριμνήσητε*

1. *εμπροσθεν* (*ενπρ.* *D*) *ADQ*, coram *abc*, *ενωπιον Bς Orig* 1,296[c] *απαρνηθησεται* (abnegabitur) *ABQacdς Orig*, *αρνηθησεται D*, negabo et ego eum *b* *ενωπιον ABQς Orig*, *ενπροσθεν D*, coram *abc* 1.2. *των αγγελων του θεου ABDQacς Orig*, patre meo qui est in caelis *b* 2. *καὶ πᾶς ... λόγον*] omnis enim qui peccaverit *Lucif* 220 *ος ABQabdς*, *add αν Dc* *ἐρεῖ*] dixerit *acd*, dicit *b* 3. *τω δε εις το αγιον πνευμα βλασφημησαντι ABQς* = qui autem blasphemaverit (*post* sancto *b*) spiritum sanctum (in sp. sct. *Lucif*, in spiritu sancto *b*) *ab Lucif*, si quis autem in spiritu sancto dixerit *c*, *εις δε το πνευμα το αγιον D* 4. *αφεθησεται ABQvς* = *add* illi *ab*, *add αυτω ουτε εν τω αιωνι τουτω* (neque in hoc saeculo *c*, neque hic *Lucif*) *ουτε εν τω μελλοντι Dc Lucif* *ὅταν*] cum *abc* *προσφερωσιν AQς*, *εισφερωσιν B*, *φερωσιν D Origenes* 1,295[d], adducent *ad*, perducent *c*, ducent *b* *επι ABQς Orig*, ad *ac*, *εις D* in synagogis *b* 5. *τὰς ἀρχὰς*] *ταραχας Orig cod*, principatus *d*, principes *a*, ad pr. *c*, ad magistratus *b* et (et ad *c*, ad *d*) potestates *abcd* *μη μεριμνατε Aς*, nolite solliciti esse *abd*, *μη προμεριμνατε D*, *μη μεριμνησητε Q Orig*, ne cogitaveritis *c*, *μη μεριμνησατε B?* *η τι AB Qvς*, *om Dabc Orig* *ἀπολογήσησθε*] respondeatis *bd*, rationem reddatis *a*, vos excusetis *c* 6. aut quid (*om b*) dicatis (dicetis *d*, loquamini *c*) *abcd* *το γαρ αγιον πνευμα ABDQaς Orig*, spiritus enim sanctus *bcd* *διδαξη A* 6.7. in ipsa (illa *c*) hora *bc*, eadem hora *a*, *om Orig* 1,295[d] 7. dicere *ab*, dici *c* dixit autem *ac*, et ait *b* *αυτω ADvς*, *post οχλου BQ*, *ante τις ac*, ad illum *d*, *om b*

uerit me coram hominibus, denegabitur coram angelis dei. 10(147,2) et omnis qui dicit uerbum in filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in spiritum sanctum blasphemauerit non remittetur. 11(148,2) cum autem inducent uos in synagogas et ad magistratus et potestates, nolite solliciti esse qualiter aut quid respondeatis aut quid dicatis: 12spiritus enim sanctus docebit uos in ipsa hora quae oporteat dicere. 13(149,10) ait autem quidam ei (ei qu.) de turba Magister, dic fratri

εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. 14ὁ δὲ
εἶπεν αὐτῷ Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν κριτὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς;
15εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ πάσης πλεονε-
ξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἐκ τῶν
ὑπαρχόντων αὐτῷ. 16εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς λέγων Ἀν-
θρώπου τινὸς πλουσίου ηὐφόρησεν ἡ χώρα. 17καὶ διελογίζετο ἐν
ἑαυτῷ λέγων Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς
μου; 18καὶ εἶπεν Τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ
μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά μου

5. αὐτοῦ.

1. ειπον D ut partiatur (dividat bc) abc ad ille b, ipse vero c, qui a 2. homo ac, o homo b κριτην BD, δικαστην AQς, iudicem a?bc η μεριστην ABQbς, om Dc et a? ἐφ' ὑμᾶς ante iudicem a? 3. dixit autem ad eos a?b, om c φυλασσεσθαι D πασης ABDQabcv, τῆς ς 4. εν τω περισσευειν τινι ABDQς, in superando alicui a, in abundantia cuiusquam b, in obaudientia substantiae alicui c η ζωη αυτου εστιν ABQabς, εστιν η ζωη (vita sua c) Dc 4.5. εκ των υπαρχοντων αυτω (αυτου Aς) ABDQς, ex his quae possidet bc, de facultate sua a, de substantia eius d 5. dixit ab, ait c προς αυτους παραβολην D 6. ηυφορησεν AD, ευφ. BQς ager ac, possessio b recogitabat a, cogitavit bc 6.7. εν αυτω B, secum c 7. congeram a, congregem b, recondam c 8. et bc, et cogitans a Hilar 260 ειπε Q καθελῶ] destruam bc, deponam a μου alterum ABDQς Orig 3,230a, post ἀποθήκας b, om acd 9. μειζονας οικοδομησω ABQaς Orig, maiora faciam bc, ποιησω αυτας μειζονας D 9 seq. καὶ συνάξω … ἀγαθά μου om Orig 3,230a 9. και συναξω εκει ABQς = κακει συναξω Dabc τα γενηματα (γενν. Qς) μου ADQς, quae nata sunt mihi b, fructus meos ac, τον σιτον B

meo [ut] diuidat mecum hereditatem. 14at ille dixit ei Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super (supra FL) uos? 15dixitque ad illos Videte et cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiusquam uita eius est ex his quae possidet. 16dixit autem [et] similitudinem ad illos dicens Hominis cuiusdam diuitis uberes fructus ager attulit (adt.). 17et cogitabat intra se dicens Quid faciam, quod non habeo quo congregem fructus meos? 18et dixit Hoc faciam: destruam horrea mea et maiora faciam, et illuc congregabo omnia quae nata

καὶ τὰ ἀγαθά μου, [19]καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου Ψυχή, ἔχεις πολλὰ
ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου.
[20]εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου
ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; [21]οὕτως ὁ θη-
σαυρίζων ἑαυτῷ καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. [22]εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς
μαθητὰς [αὐτοῦ] Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ τί
φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι [ὑμῶν] τί ἐνδύσησθε. [23]ἡ [γὰρ] ψυχὴ
πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. [24]κατανοή-
σατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ

3. ὁ κύριος

1. *και τα αγαθα μου ABQvς = om Dabc* *ψυχη alterum AB DQvς Orig* 3,230[a] *bis = om abc* *πολλὰ om Orig* 2. *κειμενα . . . πιε ABQvς Origen* 3,230[a] *bis = om Dabc* *εὐφραίνου*] aepulare *ab*, iocundare c 3. *θεος BDQabcς Cypr* 210 241, *κυριος A Cypr* 323 *αφρων ADQς, αφρον B Orig* 3,229*f* 230[a] 297[c] 4,294[d] 298[a] in hac nocte *Iren* 202 3.4. *την ψυχην σου απαιτουσιν* (repetunt *b*, reposcunt *a*, *αιτουσιν B et Q?*) *ABQabς Orig* 3,229*f* 230[a] 4,298[a], *απαιτουσιν* (expostulabunt *Iren*) *την ψυχην σου D Orig* 3,297[c] 4,294[d] *Iren* 202, expostulatur anima tua c *Cypr* 210 241 323 4. *απο σου ABDQabς Orig Iren Cypr* 241, *om c Cypr* 210 323 *δε ABQbς Orig* 3,230[a] 297[c] *Iren*, *ουν Dac Cypr* *τινι ABQς Orig = τινος Dabc Iren Cypr* 4.5. *ουτως ο θησαυριζων εαυτω (αυτω B) και μη εις θεον πλουτων ABQς*, sic et qui sibi thesaurizat et non est in deum dives c, *om Dab* 6. *αυτου ADQabς, om Bc* *υμιν λεγω AQabcς, λεγω υμειν BDv* nolite solliciti esse *abd*, ne cogitaveritis c *τη ψυχη ABDQbc, add ὑμῶν ς*, de anima vestra *a* 7. corpori *bc*, de corpore *a* *υμων Ba, om ADQbcς* *γαρ BDbc, om Aaς* 8. *πλεον D*, pluris *a* cibo *c*, quam esca *ab* vestitu *c*, plus quam vestitus (vestimentum *b*) *ab* 9. *τοὺς κόρακας*] *τα πετεινα του ουρανου D* *οὐ*] *ουτε D* serent *d* *οὐδὲ*] *ουτε D* metent *d*

sunt mihi et bona mea, [19]et dicam animae meae Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare (aepulare *F*). [20]dixit autem illi deus (Iesus) Stulte, hac nocte animam [tuam] repetunt a te: quae autem parasti, cuius erunt? [21]sic est qui sibi thesaurizat (thens.) et non est in deum diues. [22](150,5) dixitque ad discipulos suos Ideo dico uobis, nolite solliciti esse animae quid manducetis, neque corpori quid uestiamini. [23]anima plus est quam esca, et corpus quam uestimentum. [24]considerate coruos (corbos *L*, uolucres *al*), quia non seminant neque metunt, quibus non est cella-

ἔστιν ταμεῖον οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν. 25 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; 26 εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; 27 κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν, [ὅτι] οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. 28 εἰ δὲ τὸν χόρτον σήμερον ἐν ἀγρῷ ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιάζει, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι. 29 καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεω-

1. ταμειον ουδε *ABabcς*, ουτε ταμειον ουτε *D* αυτους *ABQς*, illos *bc*, αυτα *D* ποσω μαλλον *ABQbς*, ουχι (nonne) *Dc* 2. διαφερεται *D*, pluris (plures *b*) estis *bc* μεριμνων *ABQς*, cogitando *b et post* potest *c*, *om D* 3. προσθειναι *ADQabcς*, *post* αυτου *B* ad staturam suam (statum suum *b*) *bc*, sta..... suae *a* ἕνα *om D* 3.4. ει ουν ουδε (ουτε *Aς*) ελαχιστον δυνασθε (δυνασθαι *A*) τι *ABQvς* = και *Dabc* 4. λοιπων *ABQvς* = *add* τι (ut quid *b*) *Dabc* 5. τα κρινα *ABDvς* = lilia agri *abc* αυξανει *ABQbcvς*, *om Da* ου κοπια *ABς*, non laborant (texunt *a*, nent *c*) *abc*, ουτε νηθει (neunt *d*) *D* ουδε νηθει *ABQς*, neque neunt (*add* neque texunt *b*) *ab*, neque texunt *c*, ουτε υφαινει *D* autem *bc*, *om a* οτι *ADbc*, *om BQaς* 6. solomon *ab*, sal. *c* in omni *a*, *add* illa *b*, in tota *c* περιεβαλετο *ABDς*, ...tus er.. *a*, sic amictus est *c*, vestiebatur *b* ex istis (his *c*) *abc* 7. si autem *c*, quodsi *a*, aut videte *b* τον χορτον σημερον εν αγρω οντα *Aabc et Q?*, τον χορτον του αγρου (ἐν τῷ ἀγρῷ *ς*) σημερον οντα *Dς*, εν αγρω τον χορτον οντα σημερον *B* κλιβανον *Qς*, κλειβανον *AD* 8. αμφιαζει *B*, αμφιεζει *D*, αμφιεννυσιν *Aς et Q?* 9. nolite quaerere *ab*, ne quaesieritis *c* η *ADabcς*, και *BQ* και μη μετεωριζεσθε (-σθαι *AD*) *ABDQvς*, et (*om a*) nolite solliciti esse *ab*, nec solliciti sitis *c*, et non abalienatis vos *d*

rium neque horreum, et deus pascit illos. quanto magis uos pluris (plures *L*) estis illis? 25 quis autem uestrum cogitando potest adicere ad staturam suam cubitum unum? 26 si ergo neque quod minimum est [non, *omisso* neque] potestis, quid de ceteris (caet.) solliciti estis? 27 considerate lilia, quomodo crescunt: non laborant neque (non) nent: dico autem uobis, nec Salomon in omni gloria sua uestiebatur sicut unum ex istis. 28 si autem faenum, quod hodie in agro est et cras in clibanum mittitur, deus sic uestit, quanto magis uos, pusillae fidei! 29 et uos nolite quaerere quid manducetis aut quid bibatis, et nolite

ῥίζεσθε· [30] ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ, ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρῄζετε τούτων. [31] πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα [πάντα] προστεθήσεται ὑμῖν. [32] μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. [33] πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει οὐδὲ σὴς διαφθείρει. [34] ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. [35] ἔστωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι,

2.3. *τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,*

1. omnia *ac, om b* mundi c, huius mundi *b*, saeculi *a* *επιζητει AQς, επιζητουσιν B, ζητει D,* quaerunt *abc* 1.2. *υμῶν δε ο πατηρ οιδεν ABQvς = οιδεν γαρ ο πατηρ υμων Dabc*
2. *χρηζετε (-ται D,* indigetis c) *τουτων ABDQcς,* horum omnium indigetis *b*, haec omnia opus sunt vobis *a* *πλην ζητειτε ABQ bcvς, ζητειτε δε Da* 3. *αυτου Bac et pr D, του θεου AQbdς et pr corr D* *παντα ADbcς, om Ba et Q?* *μη φοβου ABDQς =* nolite timere *abcd* 4. pusillus (minima *a*, modice c) grex *abc*, pusillum gregem *d* *οτι εν αυτω ηυδοκησεν D*
5. vendite quae possidetis (*add* facultates vestras c) *bc*, vendite bona vestra (res vestras *Cypr*) *a Cypr* 239, res vestras vendite *Cypr* 303 elemosynam *a d et add* et *b* 6. *βαλλαντια ADQ, βαλαντια ς,* sacculos *ac*, saculos *b* thensaurum *abd* *ανεγλιπτον D,* indeficientem *b*, non def. *acd* 7. *διαφθειρι A, διαφθερει D,* conrumpit *bcd*, consumit *a*, *add* et ubi fures non effodiunt et furantur *b*
8. *γάρ om b.* est c *et post* vester *b*, fuerit *a* thens. *abd* *και (om c) η καρδια υμων εσται ABPQcς, ἔσται (εται D) και η καρδια υμων (ημων pr D) Dab* 9. *εστωσαν ABPQcvς Orig* 2,816*f Iren* 278 282 *Cypr* 203 266 293 307, et sint *a*, sint autem *b*, *εστω D* *αι οσφυες υμων AQabc Orig Iren Cypr, υμῶν αι οσφυες BPς, υμων η οσφυς D,* lumbus vester d *περιεζωσμενη D* *λύχνοι] λυχλοι D* *καιομενοι ABDPQabς Orig Iren Cypr* 266

in sublime tolli: [30] haec enim omnia gentes mundi quaerunt, pater autem uester scit quoniam [his] indigetis. [31] uerum tamen quaerite regnum dei, et haec omnia adicientur uobis. [32] (151,10) nolite timere, pusillus grex, quia conplacuit (compl.) patri uestro dare uobis regnum. [33] (152,2) uendite quae possidetis et date elemosynam. (153,5) facite uobis sacculos qui non ueterescunt, thesaurum (thens.) non deficientem in caelis, quo fur non adpropiat neque tinea corrumpit. [34] ubi enim thesaurus (thens.) uester est, ibi et cor uestrum erit. [35] (154,10) sint lumbi uestri praecincti et lucernae ardentes, [36] et uos similes ho-

36 καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. 37 μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. 38 καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. 39 τοῦτο δὲ γινώσκετε ὅτι εἰ ᾔδει

293 307, *add* in manibus vestris *c Cypr* 203 1. *αυτων D Orig* 2. *αναλυση ADQ, αναλυσει BPς*, revertatur *abc Iren* 282 *Cypr* 266, veniat *Cypr* 203 293 307, veniet *d* a nuptiis *abc Iren Cypr* ἵνα] ut *b Iren Cypr*, et *ac* ἐλθόντος] cum venerit *abc Iren Cypr*, venienti *d* *κρουσαντος BDQς et P?, add αυτου A*, pulsaverit *abc Iren Cypr*, pulsanti *d* εὐθέως] *om Iren Cypr* 3. *ανοιξωσιν ABPQς*, aperiant *ab Iren Cypr, ανυξουσιν D*, aperiatur *c* *μακαριοι οι δουλοι εκεινοι ους ABDPQabcς Iren* 334 *Cypr*, beatus servus ille quem *Iren* 282 *ελθων ABDP et post κυριος Q*, cum venerit *ab Iren* 282, veniens *cd Iren* 334, adveniens *Cypr* dominus *abc Iren* 334 *Cypr, add* eius *Iren* 282 4. *ευρησει ABPQd Iren* 334, *ευρη Dabcv Iren* 282 *Cypr* γρηγοροῦντας] ita facientem *Iren* 282 *περιζωσετε A*, praecingetur *Iren* 334, praecinget se *bc*, fu.... get se *a* ἀνακλινεῖ] iubet illos discumbere *b* 5. transiens *ac Iren* 334, transiet et *b* *και εαν ελθη ADPQbcv Iren*, et si veniet *d*, *καν B* 5.6. *εν τη δευτερα φυλακη (om B) και εν τη τριτη φυλακη ABPQvς = εν (om bcd Iren) τη εσπερινη* (vespertina) *φυλακη Dbc Iren* 6. *ελθη και ευρη (ευρησει P) ουτως (ουτω ς) BPQς, και ελθων ευρη ουτως A = και ευρησει ουτως* (invenerit sic *c Iren*, ita invenerit *b*) *Dbc Iren, add ποιησει* (facientes *c*) *και εαν εν (om d) τη δευτερα και* (et si in *c*, vel *d*) *τη τριτη Dcd* 7. *οι δουλοι εκεινοι APQcς, εκεινοι BD*, quoniam iubebit illos discumbere et ministrabit illis *b*, quoniam recumbere eos faciet et ministrabit eis licet secunda et licet tertia beati sunt *Iren* 334 *γινωσκεται Q* εἰ ᾔδει] *η ειδι A* 7 *seq.* *εἰ γὰρ ᾔδεις ποίᾳ φυλακῇ Orig* 3,339*f*

minibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur a nuptiis, ut (et *F*) cum uenerit et pulsauerit, confestim aperiant ei. 37 (155,5) beati serui illi quos cum uenerit dominus inuenerit uigilantes: amen dico uobis quod praecinget (praecingit *FL*) se et faciet illos discumbere et transiens ministrabit illis. 38 et si uenerit in secunda uigilia et si in tertia uigilia uenerit et ita inuenerit, beati [sunt *om FL*] serui illi. 39 (156,2) hoc autem scitote quoniam (quia) si sciret pater fa-

ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκεν διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ· [40]*καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.* [41]*Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας;* [42]*εἶπεν δὲ ὁ κύριος Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος ὁ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον;* [43]*μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖ-*

6. *οἰκονόμος καὶ φρόνιμος,*

1. fur venit *b*, venit fur *c* *ἐγρηγόρησας ἂν καὶ Orig, om Dd* 2. *ουκ αν ADQς Orig, ουκ BP*, utique non *d*, non *bc* *ἀφῆκεν*] *εἴασας Orig* *ἀφῆκεν διορ. τ. οἶκ. αὐτοῦ om Dd* *διορυχθηναι B*, fodiri *c* *τὴν οἰκίαν σου Orig* *υμεις BQbc, add ουν APdς, add δε D* *γεινεσθαι AD* 3. quia *c, om b* *η ωρα η ου D*, qua (quacunque *c*) hora non *bcd* *δοκεῖτε*] *add* et die qua non speratis *c* venit *c*, venturus est *b* 3.4. *ειπεν δε Bbc et add αυτω APQυς, και ειπεν D* 4. *την παραβολην ταυτην λεγεις ABPQς = λεγεις την παρ. ταυτην Dc*, dicens hanc similitudinem *b* 5. *ἢ καὶ πρὸς πάντας om D* *ειπεν δε APQ bcς, και ειπεν BD* dominus *c*, iesus *b* *τις αρα ABDPQς Origenes* 3,189^{e} 4,309^{b}, quis igitur (nam *c*) *c Iren* 263, *τίς b Orig* 2,565^{b} *εστιν BDPQbcς Origen* 3,189^{e} 4,309^{b}, *εσται A Iren, om Orig* 2,565^{b} 5.6. *ο πιστος οικονομος ο* (*και Abς Orig*) *φρονιμος* (prudens) *ABPQbς Orig* 3,189^{e} *et add ο αγαθος D*, fidelis actor bonus et sapiens *Iren*, servus fidelis dispensator sapiens et bonus *c*, *πιστὸς καὶ φρόν. οἰκονόμος Orig* 2,565^{b} 4,309^{b} 6. *καταστησει ABDPQς Origenes* 3,189^{e} 4,309^{b} = constituit *bcd*, praeponit *Iren* *ὁ κύριος*] *Orig* 4,309^{b}, *add αὐτοῦ idem* 3,189^{e} *της θεραπειας* (*-πιας PQ*) *ABPQς*, *την θεραπειαν D*, curam *d*, familiam *bc Iren*, *τῆς οἰκετίας Orig* 4,309^{b}, *τῆς οἰκίας Orig* 3,189^{e} 7. *διδοναι BDQ Orig* 3,189^{e}, dare *cd*, *του διδοναι APς Orig* 4,309^{b}, ut det *b*, ad danda *Iren* = *add* illis (i. frumentum *c*, eis cibaria *Iren*) *bc Iren* in *b Iren, om c* tritici mensuram *bc, om Iren, add τοῖς συνδούλοις* (*δούλοις Orig* 3) *ἑαυτοῦ Orig* 4,309^{b} 3,189^{e} *ο δουλος εκεινος ABDPQbcς*, ille servus *Iren*

milias qua hora fur ueniret, uigilaret utique et non sineret perfodiri domum suam:· [40]et uos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis ueniet. [41](157,5) ait autem ei Petrus Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an [et *om L*] ad omnes? [42]dixit autem dominus (Iesus) Quis, putas, est fidelis dispensator et prudens, quem constituit dominus super (supra *F*) familiam suam, ut det illis in tempore tritici (trittici) mensuram? [43]beatus ille seruus quem cum uenerit do-

νος ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. [44]ἀληθῶς
λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.
[45]ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ Χρονίζει ὁ κύ-
ριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παι-
δίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, [46]ἥξει ὁ κύριος τοῦ
δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει,
καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θή-
σει. [47]ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ

2. αὐτῷ

1. cum venerit *b Iren*, veniens *c* αὐτοῦ *om c Iren* ευρησει *ABPbς et add αυτον D*, invenerit *c Iren* ποιουντα ουτως *ABDPς* = ita facientem *bc Iren* αληθως *ABPbυς*, αμην *Dc* 2. quia *c*, *om b* super omnia quae possidet (sunt ei *c*) *bc* αυτου *AB Dς*, αὐτῳ *P* si autem *c Iren* 262 282, quod si *b* 3. εἴπῃ . . . αὐτοῦ] ἄρξηται ὁ κακὸς δοῦλος λέγειν *Origenes* 3,189[e] dixerit *bc Iren* 262, dicat *Iren* 282 servus ille *bc*, malus servus *Iren* 262, servus *idem* 282 αὐτοῦ] *add* dicens *b* 3.4. μου ὁ κύριος *Orig* 1,18[e] 3,189[e] 4. ἔρχεσθαι *om Iren* coeperit *b*, incipiet *c*, incipiat *Iren* τυπειν *D* τους παιδας (servos *Iren*, συνδούλους αὐτοῦ *Origen* 3,189[e] 1,18[e]) και τας παιδισκας *ABDbcς Orig* 3,189[e] *Iren* 262, conservos *Iren* 282 5. εσθιων *D* (manducare *d*) τε] autem *d*. et *bcv* πεινων μεθυσκομενος *D* (bibere et inebriari *d*) venit *d* 5.6. του δουλου εκεινου *ABbcς Orig* 3,190[a] *Iren* 262, αυτου *D Iren* 282 6. non sperat *bcv Iren* 282, non putat *d*, nescit *Iren* 262 et hora qua non sperat *Irenaeus* 262, *om idem* 282 7. διχοτομήσει αὐτόν] *Orig* 3,190[a] (1,18[e]), dividet eum *b Iren*, bifariam illum dividet *c* μετα των απιστων (hypocritis *Iren* 282) θησει *ABbcς Orig* 1,18[e] 3,190[a] *Iren* 262 282, θησει μ. τ. απ. *D* 8. εκεινος δε (*om b*) ο δουλος ο *ABDbcς Cyprian* 311, servus autem ille qui *Cypr* 13, δοῦλος ὁ *Orig* 3,233[a] *Iren* 282, ὁ δὲ *Orig* 3,338[b] γνους *ABDς*, εἰδὼς *Orig*, cognovit *bc*, scit *Iren*, cognoscit *Cypr* τὸ θέλ. τοῦ κυρ. αὐτ. *om Orig* 3,338[b], domini sui voluntatem *b* αυτου *BD*, εαυτου *Aς*, *om Orig* 3,233[a]

minus inuenerit (inueniet) ita facientem. [44]uere dico uobis quia supra omnia quae possidet constituet illum. [45](158,5) quod si dixerit seruus ille in corde suo Moram facit dominus meus uenire, et coeperit (cep.) percutere pueros et ancillas, et edere et bibere et inebriari, [46]ueniet dominus serui illius in die qua non sperat et hora qua nescit, et diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet. [47](159,10) ille autem seruus qui cognouit uoluntatem domini sui et non prae-

καὶ μὴ ἑτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ δαρήσεται
πολλάς· 48 *ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται*
ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ,
καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. 49 *πῦρ ἦλ-*
θον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη; 50 *βάπτισμα*
δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως ὅτου τελεσθῇ. 51 *δο-*
κεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν,

1. *ἑτοιμάσας ... αὐτοῦ*] *ποιῶν αὐτὸ Origenes* 3,338^{b} *ετοιμασας μηδε* (*η B*) *ποιησας ABυς*, paraverit *b*, *ποιησας D Orig* 3,233^{a}, facit *Iren*, paruit *c*, paruerit *Cypr* *προς* (*κατὰ Orig*) *το θελημα αυτου ABDς Orig* 3,233, ad voluntatem eius *b*, voluntati eius *c Cypr*, *om Iren* 2. *Orig* 3,316 *ὁ μὴ εἰδὼς Orig* 3,338^{b} *ποιησας δε αξια πληγων ABDς*, fecerit digna plagis *c*, fecerit *b*, *τὸ θέλημα τοῦ κυρίου καὶ μὴ ποιῶν αὐτὸ Orig* 3. *εδοθη* (*εδωκαν D*) *πολυ ABDς* = multum datum est (dat. fuerit *b*, datur *Cypr*) *bc Cypr* 201 *πολυ ζητηθησεται* (quaeritur *Cypr*) *παρ αυτου ABbcς Cypr*, *ζητησουσιν απ αυτου περισσοτερον D* 4. commendaverunt satis *d*, multum commendaverunt *c*, commendaverit multum *b* *περισσοτερον αιτησουσιν ABς*, *πλεον απαιτησουσιν D*, multum plus petunt *c*, plus petet *b* *αὐτόν*] ab eo *bc*, *add* nescitis quoniam *b* 5. *επι* (super) *AB Orig* 2,117^{b} 610^{c} 636^{d} 721^{d} 846^{a} 3,274^{b} *Hilar* 140, *εις Dbcς* *καὶ τί ... ἀνήφθη*] *καὶ εἴθε δὲ ἐκάη Orig* 2,117^{b} *ει ηδη ανηφθη ABDς Origen* 2,610^{c}, si iam accensus est *Hilar*, si (nisi *c*) accendatur *bc* 5.6. adhuc habeo alio baptismo baptizari *Hilar* 258. habere se aliud baptisma baptizari *Cypr* 136 5. *βάπτισμα*] *Orig* 4,156^{a} 143^{b} 1,293^{a}, *βαπτίσματι idem* 4,143^{b} *cod* 6. *δὲ om c* *πῶς*] *τί Orig* 1,293^{a} turbor *b*, coarctor *c*, urguor *d* *οτου ABD Orig*, *οὗ ς* perficiatur *bc* 7. *δουναι ABυς*, *ποιησαι D*, mittere (*βαλεῖν*?) *bc* in terram *bc*

parauit et non fecit secundum uoluntatem eius, uapulabit (-lauit) multas (multis): 48 qui autem non cognouit, et fecit digna plagis, uapulabit (-auit *L*) paucis. omni autem cui multum datum est, multum quaeretur ab eo, et cui commendauerunt (comm. *F*) multum, plus petent (petunt *F*) ab eo. 49 [nescitis quia *F*] (160,5) ignem ueni mittere in terram, et quid uolo si (nisi *L al*, nisi ut *F*) accendatur? 50 baptisma autem (baptismum *F*) habeo baptizari, et quomodo coartor (turbor *F*) usque dum perficiatur! 51 putatis quia pacem ueni dare in ter-

ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. 52 ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἑνὶ οἴκῳ
διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισὶν 53 διαμερισθή-
σονται, πατὴρ ἐφ' υἱῷ καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ θυγατέρα
καὶ θυγάτηρ ἐπὶ τὴν μητέρα, πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς καὶ
νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς. 54 Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις Ὅταν
ἴδητε νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε [ὅτι] ὄμ-
βρος ἔρχεται, καὶ γίνεται οὕτως· 55 καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε
ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται. 56 ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς

1. ἐν οἴκῳ ἑνὶ

1. αλλ η ABς, αλλα D, sed bc separationem b, separationes c erunt b Hil 659, fient c enim b Hil, nunc c, autem d απο του νυν ABDς, a modo cd, ex hoc Hil 659, om b 1. 2. πεντε εν ενι οικω (οικω ενι Abς) διαμεμερισμενοι (divisi) τρεις ABbς Hil, εν ενι οικω (in domo una d) πεντε τρεις διαμεμερισμενοι (om c) Dcd 2. επι δυσιν ABς, εν δυσιν D, in duabus c, in duo b Hilarius επι τρισιν ABς, super tres Hil, εν τρισιν Dc, in tres b διαμερισθησονται BDbc Hilar, διαμερισθησεται Aς 3. 4. πατὴρ . . . μητέρα] mater in filia et filia in matrem pater in filium et filius in patrem suum dividetur b 3. εφ (επι B) υιω ABDς, super filium c, in filio d επι πατρι ABDς, super patrem cd, add αυτου· διαμερισθησονται (dividetur c) Dc θυγατερα BDc, θυγατρι Aς 4. την μητερα BDcd, μητρι Aς socrus b, et s. c super nurum c, in sponsam b 5. nurus c, sponsa b super (in b) socrum bc αυτης Abcς, om BD turbis c, ad turbas b ὅταν] cum bc 6. νεφελην AB, την νεφ. Dς oriente . . . . occasum b, oriri ab occidente c λεγεται A οτι Ac, om BDbς 7. γεινεται ουτως AD, γινεται ουτω B?ς, fiet sic d = ita fit (fiet b) bc et cum c, add videritis b πνεοντα ABς, flantem bcd, πλεοντα D 8. ὅτι om D και ABDυς = et ita bc fit c, fiet bd hypocritae b, add simulatores c το ABcς, το μεν Db 8 seq. της γης και του ουρανου ABς = του ουρανου και της γης Dbc

ram? non dico uobis, sed separationem. 52 erunt enim ex hoc quinque in domo una diuisi, tres in duo et duo in tres 53 diuidentur, pater in filium et filius in patrem suum, mater in filiam et filia in matrem, socrus in nurum suam et nurus in socrum suam. 54 (161,5) dicebat autem et ad turbas Cum uideritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis Nimbus uenit, et ita fit: 55 et cum austrum flantem, dicitis quia aestus (uentus L) erit, et fit. 56 hypocritae, faciem caeli et

καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; [57]*τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον;* [58]*ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μή ποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτής σε παραδώσει τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βαλεῖ εἰς φυλακήν.* [59]*λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.* [1]*Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων ὧν τὸ αἷμα Πιλᾶτος ἔμιξεν μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν.* [2]*καὶ ἀποκριθεὶς* [*ὁ Ἰησοῦς*] *εἶπεν αὐτοῖς Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάν-*

1. *τον δε καιρον* (*τον καιρ. δε B*) *τουτον ABς*, hoc autem tempus *b*, *πλην* (verum *c*, verumtamen *d*) *τον καιρον τουτον Dc*   1.2. *πως ου δοκιμαζετε Αυς*, *ου δοκιμαζετε Dc*, ...proba... *b*, *πως ουκ οιδατε δοκιμαζειν B*   2. *τί δὲ om D et b?*   *ἀφ' ἑαυτῶν*] a vobis ipsis *bc*   *κρινεται D*   quod iustum est *bc*   2.3. dum enim vadis *bcd*, dum es *Irenaeus* 104   3. *επ αρχοντα ABDς*, ad magistratum *bc*, *om Iren*   *εν τω οδω D*, cum es in via *d*   4. *απηλλαχθαι Bς*, *απαλλαχθαι A*, *απαλλαγηναι D*, liberari *bc*, ut libereris *Iren*   *ἀπ' om B*   *κατασυρη σε ABς*, tradat te *c*, te det *Iren*, *κατακρεινη* (condemnet) *σε Dbd*   4.5. apud (ad *d*) iudicem *bcd*, iudici *Iren*   5. *σε παραδωσει* (*παραδῷ ς*) *ABς* = *παραδωσει σε Dd*, tradat te *bc*, *om Iren*   *πακτορι A*, exactori *bc*, ministro *Iren*   *ὁ πράκτωρ om Iren*   6. *σε βαλει B*, *σε βαλη* (*βάλλῃ ς*) *Aς* = *βαλει* (mittat) *σε Dbcd Iren*   *λέγω*] amen dico *Iren*   non exies *bcd Iren 104 bis*   *οὗ ς*, *ου D*, *του A*, *om B*   7. *και το* (*τον A*) *εσχατον λεπτον αποδως ΑΒυς*, novissimum quadrantem reddas *Iren* 104, *αποδοις* (reddas *Iren*, etiam reddas *bc*) *τον εσχατον κοδραντην Dbc Iren* 104   *παρησαν ABDυς*, venerunt *abcd*   *τινες post καιρῷ c*   *εν αυτω ABcς*, ipso in *b*, *αυτω D*, eodem *ad*   8. illi *ab*, illis *c*   9. *εμειξεν D*   *ο ιησους ADcς*, *om Bab*   10. *οι γαλιλαιοι ουτοι ABς* = *ουτοι οι γαλιλαιοι Dabc*   *αμαρτωλοι ABς* = *post εγενοντο Dabc*   10 *seq.* prae omnibus galilaeis fuerunt *abc*

terrae (t. et c. *L*, terrae caelique *al*) nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? [57]quid autem et a uobis ipsis [non] iudicatis quod (quid *L*) iustum est? [58](162,5) cum autem uadis cum aduersario tuo ad principem, in uia da operam liberari ab illo, ne forte trahat (tradat) te apud iudicem et iudex tradat te exactori et exactor mittat te in carcerem. [59]dico tibi, non exies inde donec etiam nouissimum minutum reddas. [1](163,10) Aderant autem quidam [ipso] in tempore nuntiantes illi de Galilaeis quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. [2]et respondens dixit illis Putatis quod hi

τας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; 3 οὐχὶ λέγω
ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήσητε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. 4 ἢ ἐκεῖ-
νοι οἱ δέκα [καὶ] ὀκτὼ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ
καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι αὐτοὶ ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ
πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλήμ; 5 οὐχὶ
λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήσητε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε.
6 ἔλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολήν. Συκῆν εἶχέν τις πεφυτευμένην
ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ
εὗρεν. 7 εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν Ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι

2. μετανοῆτε,

1. οτι (qui) τοιαυτα πεπονθασιν *ABbς*, quoniam perpessi sunt talia *a*, οτι ταυτα (haec) πενπονθασιν *Dd*, *om c* 2. αλλ *ABvς*, αλλα *D* = om *abc* μετανοησητε *ADac*, μετανοητε *Bbς* παντες ομοιως *BD*, π. ὡσαυτως *Aς*, omnes similiter *ac*, sim. omnes *b* απολεισθαι *D* η *ABDς* = sicut (*add* et *a*) *abc* 3. XVIII *b* και *Aacς*, *om BD* ἐν τῷ] του *D* (in *d*) siloa *a*, siloae *b* 4. αυτοι (ipsi) *ABab*, et ipsi *c*, οὗτοι *ς*, *om D* fuerunt *abc* 4.5. prae omnibus *ad*, praeter omnes *bc* 5. τους ανθρ. *ABD*, ἀνθρ. *ς* τους κατοικουντας *ABς*, τους ενοικ. *D*, inhabitantibus *a*, habitantes *c*, qui sedebant *b* εν *Aabcς*, *om BD* 6. λέγω] *add* δε *D* αλλ *ABabς*, οτι *D*, *om c* μετανοησητε (-ται *D*) *ADac*, μετανοητε *Bς*, credideritis *b* omnes *ab*, *post* peribitis *c* ομοιως *ADς*, similiter *ac*, ωσαυτως *B*, homines *b* 7. ταυτην την παραβολην *ABDbcς*, parabolam illis *a* ειχεν (habuit *c*, ...*b*) τις *ABabcς*, τις ειχεν *D* πεφυτευμενην *BDabc*, *post* αυτου *Aς* 8. in vinea *a*, in vineam *bc* ζητων καρπον *ABDab*, καρπὸν ζητῶν *cς* εν αυτη *ABabdς*, in illam *c*, απ αυτης *D* 8.9. και μη ευρων ειπεν προς τον *D* 9. ιδου (ἤδη *Orig*) τρια ετη *ABς* *Orig* 3,246*f*, ecce (*add* iam *Iren*) triennium (*add* est *a*) *a* *Iren* 281, ιδου ετη τρια (*add* sunt *bc*) *Dbc*, *add* αφ ου (ex quo) *Dabcd* veni *c*

Galilaei prae omnibus Galilaeis peccatores fuerunt (f. p.), quia talia passi sunt? 3 non dico uobis, sed nisi paenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. 4 sicut [et] illi decem (X *F*, decim *al*) et octo (VIII *F*) supra quos cecidit turris in Siloam et occidit eos (illos *L*), putatis quia et ipsi debitores fuerunt praeter omnes homines habitantes in Hierusalem? 5 non dico uobis, sed si non paenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. 6 (164,10) dicebat autem hanc similitudinem. Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea sua, et uenit quaerens fructum in illa et non inuenit. 7 dixit autem ad cultorem uineae Ecce anni tres sunt ex quo uenio quaerens fructum in ficulnea hac

ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον οὖν
αὐτήν· ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; 8 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ
Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κόπρια. 9 κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν· εἰ δὲ μή γε, εἰς
τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν.

10 Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν.
11 καὶ ἰδοὺ γυνὴ πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα [καὶ] ὀκτώ,
καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές.
12 ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν καὶ εἶπεν αὐτῇ Γύναι,

1. *ζητῶν ... εὑρίσκω*] *ἐπὶ τὴν συκῆν ταύτην καὶ καρπὸν οὐκ ἤνεγκεν Orig* in hac arbore fici *Iren* *ουκ ευρισκω φερε* (adfers) *την αξεινην εκκοψον Dd* *Origenes* 3,760d *ουν Aabc Orig* 3,246*f*, *om BDς* 2. *τὴν om Orig* evacuat *b*, occupat *c*, occupet *a* ad ille *bc*, qui *a* ait *b*, dixit *a?cd* 3. *και τουτο το ετος ABaς*, et hoc anno *bc*, *ετι τουτον τον ενιαυτον D* 3.4. fodiam circa illam et mittam (*add* ei *c*) *abc* 4. *κοπρια ABv Orig* 3,452*e*, *κοπρία ς* = *κοφινον κοπριων* (stercoris) *Dabc* *καν* (*και εαν D*) *μεν ABDς*, et (ut *c*) si quidem *abc* *ει δε μη γε ADς et post μελλον B*, sin autem *bc*, ce...oquin *a* 5. *ἐκκόψεις*] evellis *d* 6. *μιᾷ om a* synagogarum *b*, synagoga *a et add* eorum *c* *εν ABς*, *om Dbc* *τοις σαββασιν ABabcς*, *σαββατω D* 7. *πνευμα* (*ην πνευμα Aς*) *εχουσα ασθενειας ABς*, spiritum habuit languoris *a*, habebat (habuit *c*) spiritum infirmitatis *bc*, *εν ασθενεια ην πνευματος D* *ετη ABDς*, annis *bc* *δεκα και οκτω Acς*, *δεκα οκτω B*, *.ιη. D*, xviii *b* 8. *συγκυπτουσα ABς Origenes* 1,782*b* 4,252*e*, inclinata *bc*, incumbens *d*, *συνκαπτουσα pr D*, *συνκαμπτ. corr D* *και μη δυναμενη ABDς Orig*, et non poterat *d* = nec omnino poterat *bc* *ανακυμψαι A*, sursum (susum *b*) respicere *bc*, se erigere *d* *εις το παντελες ABDς Orig* = *om bc* 9. quam cum videret (vidisset *ac*) *abc* *ὁ ἰησοῦς om b* *προσεφωνησεν και ABς* = vocavit eam (*add* ad se *bc*) et *abc*, *om D* dixit *a*, ait *bc*

et non inuenio: succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat? 8 at ille respondens dixit illi Domine, dimitte illam et hoc anno, usque dum fodiam (fodeam) [circa illam] et mittam stercora. 9 et si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam. 10 erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. 11 et ecce mulier quae habebat spiritum infirmitatis annis decem (x *F*, decim *al*) et octo (viii *F*), et erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. 12 quam cum uideret (uidisset *FL*) Iesus uocauit ad se et ait illi Mulier, di-

ἀπολέλυσαι ἀπὸ τῆς ἀσθενείας σου, [13]καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖ-
ρας. καὶ παραχρῆμα ἀνορθώθη, καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν. [14]ἀποκρι-
θεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευ-
σεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ Ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζε-
σθαι· ἐν αὐταῖς οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ
σαββάτου. [15]ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος καὶ εἶπεν Ὑποκριταί,
ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον
ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; [16]ταύτην δὲ θυγατέρα
Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη,

1. *απο ADabc, om Bς Orig* 3,511[a] *αυτη τας χειρας* (manum *c*, ... *b*) *ABbcς, τας χειρας αυτη D*, ..nus *a* 2. *ανορθωθη AD, ανωρθωθη Bς* *εδοξαζεν ABabdς, εδοξασεν Dc* 3. arcisynagogus *b* indignans *ab*, indignatus est *c* 4. *ὁ om D* *ελεγεν τω οχλω* (autem turbis *c*) *ABbcς, ante οτι τω σαβ. Da* *ἓξ ADabcς, οτι ἓξ B* *ἐργάζεσθαι*] curari *d* 5. *αυταις AB = ταυταις Dabcdς* *οὖν*] *συν A* venientes *a*, venite et *bc* *θεραπευεσθαι AD* die *a*, in die *bc* 6. *απεκριθη ABDbς*, respondens *ac* *δε BDabc, ουν Aς* *αυτω ABDς*, ad illum *abc* *κυριος ABabcdς, ιησους D* et (*om a c*) dixit *abc* *υποκριται ABabc Iren* 236, *υποκριτα Dς* 7. *τω* (*εν τω A*) *σαββατω ABDabcς*, die sabbati (sabbatorum *Iren*) *d Iren* *ου λυει ABDbcς, post ὄνον Irenaeus*, non solvet *ad* *ἢ*] *και D* *την ονον A* 8. *ἀπὸ τῆς φάτνης om Iren* ducens (ducit et *a Iren*) adaquat *ad Iren*, ducit adaquare *bc* *δὲ om Hil* 292 491 *θυγατερα ABDbcς Orig* 1,782[b] *Iren* 149 *Hilar*, cum sit filia *a Iren* 236 9. *του αβρααμ D* *οὖσαν om abc Iren Hilar* *ἣν om Hilar* 292 *ιδου ABDabς Orig, om c Iren Hil* *δεκα και οκτω ετη* (annis) *ABbcς Orig Iren Hil* 491, XVIII anni *a*, *ετη .ιη. D*, annis decem et octo *Hilar* 292, VII et X annis *Hilar* 194

missa es ab infirmitate tua, [13]et inposuit (imp.) illi manus. et confestim erecta est, et glorificabat deum. [14](165,5) respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Iesus, dicebat turbae Sex (VI *F*) dies sunt in quibus oportet operari: in his ergo uenite et curamini, et non [in] die sabbati. [15]respondit autem [ad illum *om F*] dominus (Iesus) et dixit Hypocritae, unus quisque uestrum sabbato non soluit bouem suum aut asinum a praesepio et ducit adaquare? [16]hanc autem filiam Abrahae, quam alligauit satanas ecce decem et octo (X et VIII *F*) annis, non oportuit solui a uinculo isto

οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; [17] καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ. [18] ἔλεγεν δέ Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; [19] ὁμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ηὔξησεν καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον [μέγα], καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. [20] καὶ πάλιν εἶπεν Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; [21] ὁμοία ἐστὶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

4. ἔλεγεν οὖν

1. oportebat *a*, oportuit *bc Iren* 149 *Hil* 491, oportuerat *Iren* 236 *απο (ἐκ Orig cod) του δεσμου τουτου ABDacς Orig*, ab hoc vinculo *Iren* 236, a vinculo *b*, *om Iren* 149 *Hilar* 491 *τη ABDabcς, ἐν τῇ Orig Iren Hil* sabbatorum *Iren* 236 **2.** *καὶ om a ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ om D κατησχυνοντο ABς*, confundebantur *ad*, erubescebant *bc*, *κατησχυνθησαν D πάντες om Db* **2.3.** qui adversabantur ei *a*, adversarii eius *bc* **3.4.** *επι πασιν τοις ενδοξοις τοις γεινομενοις (γενομ. B) υπ αυτου ABς*, in omnibus mirificis quae fiebant ab illo *a*, *εν πασιν οις εθεωρουν ενδοξοις υπ αυτου γεινομενοις D*, in praeclaris (-riis *b*) quae viderant fieri ab eo (ipso *b*) *bc* **4.** *δε ADcς, ουν Babd* **5.** simile est *ab*, *add* regnum dei *c* **6.** *εις τον κηπον αυτου D*, in orto suo *a* **7.** *εις δενδρον μεγα Avς*, arbor magna *c*, *εις δενδρον B, δενδρον Da*, arbor illa *b* *καὶ alterum*] ut *b* **8.** *κατεσκηνωσεν (-νωσαν D) BDacvς, κατεσκηνουν A*, requiescerent *b* *υπο τους κλαδους D* **8.9.** *και (om A) παλιν ειπεν τινι ομοιωσω την βασιλειαν του θεου ABbcς*, et iterum dixit cui est simile regnum dei et cui adsimila.. *a*, *η τινι ομοια εστιν η βασιλεια του θεου και τινι ομοιωσω αυτην D* **10.** *ενεκρυψεν ADς, εκρυψεν B* *εις αλευρου σατα τρια ABDvς* = in farina (farinam *c*) *abc* *εζυμωθη ABς*, fermentatum est *bcd*, *ζυμωθη D*, fermentaretur *a* *ὅλον om a*

die sabbati? [17](166,10) et cum haec diceret, erubescebant omnes aduersarii eius, et omnis populus gaudebat in uniuersis quae gloriose fiebant ab eo. [18](167,2) dicebat ergo Cui simile est regnum dei, et cui simile esse existimabo illud? [19]simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, et creuit et factum est in arborem magnam, et uolucres caeli requieuerunt in ramis eius. [20](168,5) et iterum dixit Cui simile aestimabo regnum dei? [et cui *L*] [21]simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae sata tria,

22 Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων καὶ πο-
ρείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ.
23 Εἶπεν δέ τις αὐτῷ Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπεν
πρὸς αὐτούς 24 Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας, ὅτι
πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν, 25 ἀφ' οὗ
ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε
ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες Κύριε [κύριε], ἄνοι-
ξον ἡμῖν. καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ.
26 τότε ἄρξεσθε λέγειν Ἐφάγομεν ἐνώπιον σοῦ καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν

2. εἰς Ἱεροσόλυμα. 4. πύλης,

1. διεπορεύετο] circuibat *a*, ibat *bc* 1.2. et iter faciens in *bc*, *om a* 2. ιερουσαλημ (hier. *b*, ier. *c*) *ADbcς*, ιεροσολυμα *B*, hierosolymis *a* 3. dixit autem *a*, et ait *bc* τις αυτω *ABDaς*, illi quidam *bcd* ολιγοι *ABς Orig* 2,387*f*, *add* εισιν *Dabc* qui salvi futuri sunt (fiunt *c*) *abc* ipse autem *bc*, qui *a* 3.4. ειπεν προς αυτους *ABabcς*, αποκριθεις ειπεν *D* 4. αγωνιζεσθε (-σθαι *A*) εισελθειν *ABDbcvς Orig* 2,387*f* 3,527*a* 804*a* *Lucifer* 133, intrate *a* θυρας *BD Orig*, ianuam *d*, ostium *a Lucif*, πυλης *Aς*, portam *bc*, *add* ὅτι ὀλίγοι εὑρίσκουσιν αὐτήν *Origenes* 3,804*a*
5. λεγω υμιν *ABDaς Orig* 3,527*ab*, *ante* πολλοὶ *bc Lucifer*, *om Orig* 3,803*d* quaerent *ab*, quaerunt *c Lucifer* εισελθειν *ABDcς Orig* 3,527*b* 803*d*, introire *post* poterunt *a*, εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς *Orig* 3,527*a*, *om b Lucif* και ουκ (nec *a*) ισχυσουσιν *AB abvς Orig Lucifer*, et non potuerunt *c*, και ουχ ευρησουσιν *D*
5.6. αφ ου αν εγερθη ο οικοδεσποτης *ABς*, ex quo surrexerit (cum exsurr. *Lucifer*) pater familias *b Lucif*, αφ οτου αν ο οικοδεσποτης εισελθη (introierit) *Dd*, cum autem intraverit pater familias *ac*
6. ostium *abd Lucif*, *add* suum *c* incipietis *abcd Lucif* 7. και κρουειν την θυραν *ABcς*, και κρουειν *Db Lucifer*, *om a* κυριε κυριε *ADbς Lucif*, κυριε *Bac* 8. υμιν *ABDcς*, *om ab Lucif* ὑμᾶς *om c* εσται *A* 9. αρξεσθε *Babcdvς Lucif* 133, αρξησθε *AD* λέγειν] *add* κυριε *D*

donec fermentaretur totum. 22 (169,2) et ibat per ciuitates et castella docens et iter faciens in Hierusalem. 23 (170,5) ait autem (et ait *F*) illi quidam Domine, si (ergo *F*) pauci sunt qui saluantur (salui fiant *F*)? ipse autem dixit ad illos 24 Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico uobis, quaerent (quaerunt *F*) intrare et non poterunt (potuerunt). 25 (171,5) cum autem intrauerit pater familias et cluserit ostium, [et] incipietis foris (foras *F*) stare et pulsare [ostium *om F*] dicentes Domine, aperi nobis, et respondens dicet (dicit *F*) [uobis *om F*] Nescio uos unde sitis, 26 tunc incipietis dicere Mandu-

ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. [27]καὶ ἐρεῖ Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα [ὑμᾶς,] πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται ἀδικίας. [28]ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. [29]καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ [ἀπὸ] βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. [30]καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι. [31]Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες Φαρισαῖοι λέγοντες αὐτῷ Ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρῴδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. [32]καὶ εἶπεν αὐτοῖς Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ Ἰδοὺ ἐκ-

1. docuisti *ab Lucif, add* et in synagogis *c* λεγω *AD*ς, λεγων *B* = *om abc Lucif* 1. 2. ουκ οιδα υμας (*om Bb Lucif*) ποθεν εστε *ABabcv*ς *Lucif*, οὐκ οἶδα ὑμᾶς ὅτι *Orig* 3,131[b], ουδεποτε ειδον υμας *D* 2. ἀπόστητε ... πάντες *om Orig* οἱ *om D Orig* αδικιας *B*, της αδικιας *A*ς, iniquitatis *abcd Lucif* 134, ανομιας *D*, ἐστὲ ἀνομίας *Orig* 3. *Orig* 2,555[b] 4. οψησθε *ABabcdv*ς *Iren* 236, οψεσθε *D Lucif* καὶ *primum om Lucif* ισακ *Dab* 4. 5. prophetas dei *a* 5. εν τη βασιλεια *ABD*ς *Iren*, introeuntes in regno (regnum *c Lucif*) *abc Lucifer* του θεου *BDabc*ς *Lucif*, αυτου *A*, caelorum *Iren* expelli *bc Lucif*, proici *a Iren* 6. απο *alterum Bad*ς, *om ADbc* 8. erunt (fuerunt *a*) novissimi *abc* 9. εν αυτη *AB*ς, in ipsa *cd et add* autem *b*, eadem *a*, εν ταυτη *D* ημερα *Babc*ς, ωρα *AD* προσηλθαν αυτω τινες *D* φαρισαιοι *AB*ς = των φαρισαιων *Dabc* αὐτῷ *om D* 10. exi *bc*, discede *a* θελει *ABabc*ς, ζητει *D*, quaeret *d* 11. και (ipse autem *a*) ειπεν αυτοις *ABDa*ς, et ait illis iesus *bc* euntes *a*, ite *bc* dicite *bc Iren* 288, indicate *a* ἀλώπεκι] *Hil* 155 huic *a Iren*, illi *bc* ecce *ab*, ecce ego *c*

cauimus coram te et bibimus, et in plateis nostris docuisti. [27]et dicet (dicit *F*) uobis Nescio uos, unde sitis (estis): discedite a me omnes operarii iniquitatis. [28]ibi erit fletus et stridor dentium, (172,5) cum uideritis Abraham et Isaac et Iacob et omnes prophetas [intrare *F*, intro ire *L*] in regno (regnum *F*) dei, uos autem expelli foras. [29]et uenient ab oriente et occidente et aquilone et austro, et accumbent in regno dei. [30](173,2) et ecce sunt nouissimi qui erunt (erant) primi, et sunt primi qui erunt (erant) nouissimi. [31](174,10) in ipsa die accesserunt (ascend.) quidam Pharisaeorum dicentes illi Exi et uade hinc, quia Herodes uult te occidere. [32]et ait illis Ite [et] dicite uulpi

*βάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἀποτελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ
τρίτῃ [ἡμέρᾳ] τελειοῦμαι. [33]πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ
τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι
ἔξω Ἱερουσαλήμ. [34]Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς
προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, πο-
σάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὰ ἑαυ-
τῆς νοσσία ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. [35]ἰδοὺ ἀφίεται
ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν. λέγω δὲ ὑμῖν [ὅτι] οὐ μὴ ἴδητέ με ἕως ἂν
ἥξει ὅτε εἴπητε Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. [1]Καὶ*

6.7. *τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν*

1. *αποτελω B, επιτελω Aς, αποτελουμαι D,* perficio *abcd* 1.2. *τη τριτη ημερα Bb,* die tertia *a,* sequenti die *c, τη τριτη A Dς* 2. *τελιουμαι A,* consummor *abc,* perficior *d* 2.3. *πλην* (sed *a*) *δει με σημερον και αυριον και τη εχομενη* (*ερχομενη D,* ventura *d,* in futurum *a*) *πορευεσθαι* (*om a*) *ABDadς,* abite *b,* vadite c 3. *ουκ ενδεχεται ABDς,* non oportet *abd,* non capit c. *οὐκ ἐνεδέχετο Orig* 3,538^b *προφητην απολεσθαι ABabcvς Orig, απολεσθαι προ^{σ}την* (*σ add pr D,* prophetam *d*) *D* 4. *ιερουσαλημ ter ADabcς, quater B* *αποκτεινουσα BDς Orig* 3,739^a, *αποκτεννουσα A* 5. qui missi sunt ad te *a,* qui mittuntur ad te (ad te mitt. *b*) *bc Iren* 281 *Lucif* 134 quotiens *bc Iren,* saepius *a* 6. quemadmodum *abc,* sicut *Iren* *ορνιξ D* 6.7. *τα εαυτης νοσσια A, τα νοσσια* (pullos) *αυτης Dc Iren, την εαυτης νοσσιαν Bς,* nidum suum *ab* 7. sub alas suas *acd,* sub pinnis c, sub ala *Iren* *ουκ ηθελησατε ABDaς,* noluisti *bc Iren* *αφιετε A,* relinquitur *a,* remittitur *Irenaeus,* relinquetur *bc,* dimittetur *d* 8. *υμων ABv Orig* 3,188^b 642^d = *add ερημος Dabcς Iren* *λεγω δε* (enim *a, om bc*) *ABDabc, ἀμὴν δὲ λέγω ς* *οτι Aaς, om BDbc* *ιδητε με ABav, με ιδητε Dbcς* 8.9. *εως αν* (*ἂν om D*) *ηξει* (*ἥξῃ ς*) *οτε* (ut *d*) *ειπητε ADς,* donec veniam et dicatis *c,* donec veniat dies quando (cum *b*) dicatis (dicetis *b*) *ab, εως ειπητε B*

illi Ecce eicio daemonia et sanitates perficio hodie et cras, et tertia [die] consummor (consumnor *pr F*). [33]uerum tamen oportet me hodie et cras et sequenti ambulare, quia non capit prophetam perire extra Hierusalem. [34](175,5) Hierusalem Hierusalem quae occidis prophetas et lapidas eos qui mittuntur ad te, quotiens uolui congregare filios tuos, quem admodum auis nidum suum sub pennis (pinnis *L*), et noluisti. [35]ecce relinquetur (-itur *L*) uobis domus uestra. dico autem uobis quia non uidebitis me donec ueniat cum dicetis Benedictus qui uenit in nomine domini. [1](176,10) Et factum est cum (ut *F*) intraret

*ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν
Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμε-
νοι αὐτόν. [2]καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐ-
τοῦ. [3]καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φα-
ρισαίους [λέγων] Εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεῦσαι [, ἢ οὔ]; οἱ
δὲ ἡσύχασαν. [4]καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο αὐτὸν καὶ ἀπέλυσεν, [5]καὶ
εἶπεν πρὸς αὐτούς Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς εἰς φρέαρ πεσεῖται,
καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν [ἐν] τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;
[6]καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. [7]ἔλεγεν δὲ*

1. *εν τω ελθειν (εισελθειν D) αυτον ABDς*, ut intraret *bc*, cum intrasset *a* *εις τον οικον A* *των αρχοντων ABDς* = principis *abc* 2. *αυτοι* (ibi *a*) *ησαν παρατηρουμενοι ABDaς*, ipsi observabant *bc* 3. *τις ABaς*, om *Dbc* *ην υδρωπικος ABDς* = hydrop. erat *abc* *ενπροσθεν D* 4. *ειπεν AB Dcς*, *ante* iesus *a*, *om b* *καὶ alterum*] et ad *c* 5. *λεγων Bcς*, *om ADa*, ... (dixit?) b *ει Aabcς*, *om BD* sabbato *bc*, sabbatis *a* *θεραπευσαι BD*, *θεραπευειν Aς* *η ου BDb*, *om Aacς* 6. *και επιλαβομενος ABς et add αυτον και D* = ipse vero adprehensum eum *bc*, ipse itaque adprehendens manum illius *a* *ιασατο αυτον και απελυσεν ABυς*, *ιασαμενος απελυσεν D*, sanavit ac (et c) dimisit eum (illum) *bc*, curatum eum dimisit *a* 7. *ειπεν (αποκριθεις ειπεν A) προς αυτους ADabc*, *προς (ἀποκριθεὶς πρὸς υς) αυτους ειπεν Bυς* *εξ υμων D* *υιος B*, *ο υιος A* = *ὄνος abcς*, *προβατον D* *εις φρεαρ πεσειτε (εμπεσειται Bς*, *ενπ. D*, cadens *b*) *ABDbcς*, si ceciderit in puteum sabbato *a* 8. *καὶ om a* extrahet *ac*, extrahit *b* *αὐτὸν*] *αυτο A*, *om c* *εν (om ADbc) τη ημερα του σαββατου ABabcς*, *ante και ουκ ευθεως D* 9. *καὶ*] *οι δε D* *ισχυσαν ανταποκριθηναι αυτω (om B) προς ταυτα ABς*, poterant ei respondere ad haec (ad haec respondere illi *bc*) *abc*, *απεκριθησαν προς ταυτα D* *δε ABbcdς*, *add και Da*

in domum cuiusdam principis Pharisaeorum sabbato manducare panem, et ipsi obseruabant eum. [2]et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. [3](177,2) et respondens Iesus dixit ad legis peritos et Pharisaeos, dicens [Si *om L*] licet sabbato curare? at illi tacuerunt. [4]ipse uero adprehensum sanauit [eum *om L*] ac dimisit, [5]et respondens ad illos dixit Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadet (cadit), et non continuo extrahet illum die sabbati? [6]et non poterant ad haec respondere illi. [7](178,10) dicebat autem et ad in-

πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς 8Ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μή ποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, 9καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι Δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ μετὰ αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. 10ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε, εἴπῃ σοι Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων τῶν συνανακειμένων σοι. 11ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. 12ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κε-

1. *παραβολήν om b* *ἐπέχων*] intendens *bc*, denotans eos *a*, videns *d* *πρωτοκλησιας A* 2. *κληθης υπο τινος* (*ὑπό τ. om D*) *ABDbς*, invitatus fuerit aliquis (quis fuerit *c*) *ac* *εις γαμον D*, *om b* 3. noli discumbere (rec. *d*) *bd*, non discumbas (-bat *a*) *ac* *εις την πρωτοκλησιαν A*, in primo loco *abc* 4. *σου*] *add* aliquis *a* *η κεκλημενος ABabcς*, *ηξει D* *υπ αυτου ABvς* = *om Dabc* veniens *a*, veniat ... et *bc* 5. *ερει ABDς* = dicat *abc* tunc *a*, *om bc* *αρξη ABς*, incipies *ab*, incipiens *d*, incipias *c*, *εση D* *μετα ABD*, *μετ' ς* *τον om pr D* 6. *κληθῇς*] invitaris *d* *πορευθεὶς*] vade (*add* et *a*) *abc*, *om D* *αναπεσε A*, *αναπεσαι B*, *ἀνάπεσον ς*, recumbe (disc. *a*) *abc*, *αναπειπτε post τοπον D* 7. in novissimo loco *abc* ut (et *c*) cum *abc* qui te invitavit *abcd* *ειπη AD*, *ερει B*, dicat *abcd* *σοι om a* 8. ascende *b*, accede *ac* *και τοτε D* gloria tibi *a* *ἐνώπιον*] coram *a*, cum *bc* *παντων AB* = *om Dabcς* 9. simul (*om a*) discumbentibus (recumb. *b*) *abc* *σοι ABς* = *om Dabc* *πας ABDabcς Orig* 3,431[b] *Lucif* 261, *om Hil* 262 qui se exaltat (exaltat se *a*) *abc Hil Lucif* *ταπινωθησεται A*, *ταπεινουται D* (humiliavitur *d*) 10. qui se humiliat (-liaberit *a*) *abc Hilar Lucifer*, *πᾶς ὁ ταπεινῶν Orig* 3,662[d] *υψουται D* (exaltabitur *d*) 10 *seq.* *τω κεκληκοτι* (*κεκληκοντι A*) *αυτον ABDvς* = invitatori *abc*

uitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus (-tos) eligerent, dicens ad illos 8Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab eo (illo), 9et ueniens is qui te et illum uocauit dicat tibi Da huic locum, et tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere. 10sed cum uocatus fueris, uade recumbe in nouissimo loco, ut cum uenerit qui te inuitauit, dicat tibi Amice, ascende superius: tunc erit tibi gloria (gloriam *pr F*) coram simul discumbentibus (descumbent. *L*); 11(179,5) quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.

κληκότι αὐτόν Ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μή ποτε καὶ αὐτοὶ ἀντικαλέσωσίν σε καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.
13 *ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχήν, κάλει πτωχοὺς ἀναπείρους χωλοὺς τυφλούς,*
14 *καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι· ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.*
15 *ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ Μακάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.*
16 *ὁ δὲ*

3. *αὐτοί σε ἀντικαλέσωσιν*

1. cum facis (facies *a*) *abcd Iren* 332 *Cypr* 304 *ἢ*] et *a* 1.2. *τους φιλους σου ABbcς Cypr*, *τους φιλους Da*, divites neque amicos *Iren* 2.3. *μηδε τους αδελφους σου* (om *b*) *μηδε τους συγγενεις σου* (om *bc*) *μηδε* (*μη B*) *γειτονας ABbcς*, *μηδε τους αδελφους σου* (om *Cypr*) *μηδε* (sed nec *a*) *τους γειτονας Da Cypr*, et vicinos et cognatos *Iren* 3. *πλουσιους ABvς* = *μηδε τους πλουσιους Dabc Cyprian, om Iren* *ποτε om Iren* *και αυτοι αντικαλεσωσιν σε BD Cypr*, invicem vocent te *Iren*, *και αυτοι σε αντικαλ.* (iterum te invitent *c*, te inv. *a*) *Aabcς* 3.4. *γενηται* (fiat *a Cypr*, erit *bc*) *σοι ανταποδομα Abcς Cypr*, *γεν. ανταπ. σοι B?a*, *ανταπ. σοι γεν. B?*, fiat retributio ab eis *Iren* 4. *αλλα D* *οταν ποιης* (facis *bcd Cypr*, facies *a*) *δοχην* (epulationem *d*, epulum *Cypr*, prandium *a*) *ADabcdς Cypr*, *οταν δοχην ποιης B*, *om Iren* 4.5. *πτωχους αναπειρους* (*ἀναπήρους ς*) *χωλους* (*add* et *a*) *τυφλους* (caecos et claudos *Cypr*) *ABabcvς Cyprian*, claudos caecos mendicos *Iren* 5. *ἔσῃ*] erit *b* 6. *ανταποδουναι ABDbς Iren Cypr*, unde reddere *a*, unum retribuere *c* *γαρ ABDPabς Iren*, autem *c Cyprian* 7. audiens autem quidam *a*, haec cum audissent quidam *bc* de simul discumbentibus *bc*, ex discumb. *a* *ταυτα ABaς*, *ante των συναναχ. D*, *om bc* dixit *a*, dixerunt *bc* 8. *ος ADς*, *οστις BP* *φαγετε D*, manducabit *bc*, manducaverit *a* *ὁ δὲ*] *ουδε D*, at ille *d*, qui *a*

12 (180,10) dicebat autem et ei qui se inuitauerat Cum facis prandium aut caenam (cenam *F*), noli uocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque uicinos diuites, ne forte et ipsi te reinuitent et fiat tibi retributio. 13 sed cum facis conuiuium, uoca pauperes debiles claudos (clodos) caecos, 14 et beatus eris, quia non habent [[unde] retribuere tibi *om F*]: retribuetur enim tibi in resurrectione (-nem *L*) iustorum. 15 haec cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi (ei *L*) Beatus qui manducabit (-uit *L*) panem in regno dei. 16 (181,5) at ipse dixit ei Homo quidam fecit caenam

εἶπεν αὐτῷ· Ἄνθρωπός τις ἐποίησεν δεῖπνον μέγαν καὶ ἐκάλεσεν
πολλούς, [17]καὶ ἀπέστειλεν τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου
εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστιν [πάντα].
[18]καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτεῖσθαι. [καὶ] ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ Ἀγρὸν ἠγόρασα καὶ ἀνάγκην ἔχω ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον. [19]καὶ ἕτερος εἶπεν Ζεύγη βοῶν
ἠγόρασα πέντε καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με
παρῃτημένον. [20]καὶ ἕτερος εἶπεν Γυναῖκα ἔγημα καὶ διὰ τοῦτο οὐ
δύναμαι ἐλθεῖν. [21]καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἀπήγγειλεν τῷ κυ-

1. ειπεν αυτω ABPς, ειπεν Dab, ait eis *c* **τις ABDabcς Orig 3,774^e, om P Orig 4,244^e** **εποιησεν ADPabcς Origenes 3,774^e, εποιει B Orig 4,244^e** **μεγαν BD, μεγα APς Orig** **1.2. ἐκάλεσεν . . . αὐτοῦ om Orig 4,244^e** **2. τον δουλον ABDabcς, τους δουλους P** **τη ωρα του δειπνου (διπνου A) ABDabcς Origenes 4,244^e, om P** **3.** dicere *a*, ut diceret *bc* **κεκαλημενοις P** **ἔρχεσθε abcς, ερχεσθαι ADPv** **ὅτι om bc** **ἤδη om a** praeparata *a*, paratum *bc* **παντα APdvς, ante ετοιμα Da, om Bbc** **4. απο μειας D,** simul *abc* **παντες BDb, ante** simul *ac*, **post παραιτισθαι APς** **παραιτισθε A,** excusare (*add* se *ab*) *abc* **και alterum Pc, om ABDabς** prior ait *a* **5. αυτω ABPvς = om Dabc** **αναγκην εχω DPabcv, εχω αναγκην ABς. (Orig 3,981^d)** **εξελθων D** **και alterum APabcς, om BD** **6. ἐρωτῶ σε] Orig 3,981^d** alter *bc*, alius *a* **7. ηγορασα AB Pbcς Orig 3,149^d, ηγορα D,** conparavi paria *a* **δοκιμασαι αυτα ABDPbcvς Orig,** experimentum accipere illorum *a* **7.8. ερωτω σε (ἐρ. σε om Orig) εχε με παρητημενον ABPvς Orig 3,149^d, διο ου δυναμαι ελθειν D,** et ideo (propter hoc *a*, om *b*) venire (devenire *b*) non possum *abc*. **ὅθεν καὶ ἔν τισιν ἀντὶ τοῦ Ἐρωτῶ σε Καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν Origen 3,981^e** **8. ἕτερος] αλλος Dabc** **εγημα ABPς Orig 3,149^d 981^e, ελαβον D,** duxi *abc* **8.9. καὶ διὰ . . . ἐλθεῖν] ἔχε με παρῃτημένον Orig 3,149^d** **8. και δια τουτο ABPvς, διο D =** et *abc* **9.** reversus *abc* **δουλος ADPabc, add εκεινος Bς** renuntiavit *a*, nuntiavit *bc*

magnam et uocauit multos (plures *F*), [17]et misit seruum suum hora caenae (cenae *F*) dicere inuitatis ut uenirent, quia iam parata sunt omnia. [18]et coeperunt simul omnes excusare. primus dixit ei (illi) Villam emi et necesse habeo exire et uidere illam: rogo te, habe me excusatum. [19]et alter dixit Iuga boum emi quinque (v *F*) et eo probare illa: rogo te, habe me excusatum. [20]et alius dixit Vxorem duxi et ideo non possum uenire. [21]et reuersus seruus nuntiauit haec [omnia]

ρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπείρους καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. [22]καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. [23]καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον Ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου· [24]λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου.

[25]Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. καὶ στραφεὶς εἶπεν

1. *ταυτα ABPaς, παντα ταυτα D,* haec omnia *d, om bc* *τότε] και D* *οργεισθεις D* *ειπεν post αυτου D* **2.** cito *bc,* celerius *ad* de vicis et plateis claudos et luscos iussit colligi ad nuptias *Iren* 202 in plateas et vicos *a,* in plateis et vicis *bc* **3.** *καὶ τοὺς] και D, om c* *αναπειρους ABD, αναπιρους P, ἀναπήρους ς* *και τυφλους και χωλους BDabc, καὶ χωλ. καὶ τυφλ. ς, και τυφλους A, και χωλους P* *εἰσάγαγε] ενεγκε D,* adduc d **4.** *ειπεν* (ait *bc, add αυτω A*) *ο δουλος* (*add* domino suo *a*) *ABPabcς, ο δουλος ειπεν D* *κυριε γεγονεν ABPaς,* factum est domine *b, γεγονεν* (*γεγον pr D*) *Dc* *ως APabcς, ο BD* **5.** locus *bc,* locutus *a* dixit *a,* ait *bc* *προς τον δουλον ABDPς* = servo *abc, add αυτου Dab* **5.6.** in (circa *a*) vias (via *b*) et circa (in *d, om a*) saepes *abcd* **6.** compelle intrare (intrent *b*) *bc,* coge intrare quoscumque inveneris *a* **6.7.** *ο οικος μου Pabcdς, μου ο οικος AD, ο οικος B* **7.** enim *a,* autem *bc* *των ανδρων εκεινων ABPabcς,* illorum hominorum *d, των ανθρωπων D* **7.8.** *των κεκλημενων ABDς,* qui vocati (invitati *d*) sunt (*add* et non venerunt *a*) *abcd* **8.** *γευσεται ABDς* = gustabunt *abc* *μου του δειπνου ABDς,* cenam meam *bc,* de cena mea *ad* **9.** *συνεπορευοντο δε αυτω ABDς et P?,* ibant (comitabatur *a*) autem cum illo (eo *a*) *abc* *οχλοι πολλοι ABPς* = *οχλοι Dbc,* turba *a*

domino suo. tunc iratus pater familias dixit seruo suo Exi cito in plateas et uicos ciuitatis, et pauperes ac debiles et caecos et claudos (clodos *F*) intro duc [huc *om L*]. [22]et ait seruus Domine, factum est (f. e. d. *F*) ut (sicut *F*) imperasti, et adhuc locus (locutus *F*) est. [23]et ait dominus seruo Exi in uias et saepes (sepes *F*), et conpelle (comp.) intrare, ut impleatur domus mea: [24]dico autem uobis quod (quia *F*) nemo uirorum illorum qui uocati sunt gustabit (gustauit *FL,* gustabunt *al*) caenam (cenam *F*) meam. [25](182,5) ibant autem turbae multae cum eo. et conuersus dixit ad illos [26]Siquis ue-

πρὸς αὐτούς [26] *Εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι τε καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι.* [27] *καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.* [28] *τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει*

3. *ἔτι δὲ* 5. *εἶναί μου*

1. *προς αυτους ABPabcς, αυτοις D* 1-4. *ὅστις γὰρ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα ἢ (καὶ cod) τὴν μητέρα καὶ τὰ ἐπιφερόμενα . . ., οὗτος οὐκ ἔστιν ἄξιος τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ Orig* 3,604[b]. *ὅστις οὐ καταλείψει τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος εἶναι μαθητής idem* 3,240[c]. *ὅστις οὐ καταλείπει τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος idem* 3,299[d] 1. *μισει ABς Orig* 1,299[b] *bis, μεισει corr D, πεισει pr D,* odit *abcd,* oderit *Hilar* 330 2. *αυτου AD, εαυτου Bς,* suum *abc Hil, om Orig* *καὶ quater*] aut *a.* *μητέρα*] *add αυτου D* 3. *ἔτι . . . ψυχήν om Orig* 1,299[b], *sed habet mox καὶ οὐ μισεῖ πρὸς τοῖς προτέροις ἔτι καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν etc* 1,299[b] *ετι τε* (adhuc etiam) *και Bd Hil,* etiam et *b*, *ετι δε και ADcς,* insuper et *a* *εαυτου ψυχην* (suam animam) *ADdς, ψυχην εαυτου* (an. suam) *Babc Hil* 4. *μου μαθητης ειναι ADabcς Orig* 1,299[b] *bis,* meus esse discipulus *Hilar, ειναι μου μαθ. B* *και οστις* (*ος D,* siquis *Hil*) *ADabcς Hil* 330, qui *Iren* 17, *οστις ουν B* tollit *c Iren,* portat *a Hil* *εαυτου AB, αυτου Dς* 5. *ερχεται οπισω μου ABDabcς Hil,* sequitur me *Iren* non potest *post* esse *Iren,* non poterit *Hilar* *μου ειναι μαθητης Acς, ειναι μου μαθητης Bb, μου μαθ. ειναι Dd Hil,* discipulus meus esse *a Iren* *γαρ ABcς, δε D, om ab Origenes* 3,778[d] 6. ex vestrum *a* *βουλόμενος Orig* *πρωτον ABDς Orig,* prius *abc* *καθεισας A, om Orig* *ψηφειζει D,* computat *c,* computavit *ab*

nit ad me et non odit patrem suum et matrem et uxorem et filios et fratres (filias *F*) et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus (esse meus disc. *F*, m. d. e. *al*). [27] et qui non baiulat crucem suam et uenit post me, non potest meus esse (esse meus) discipulus. [28] (183,10) quis enim ex uobis uolens turrem aedificare (aed. turr.) non prius sedens conputat (comp.) sumptus (sum-

τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ εἰς ἀπαρτισμόν; [29]*ἵνα μή ποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται αὐτῷ ἐμπαίζειν* [30]*λέγοντες ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.* [31]*ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος ἑτέρῳ βασιλεῖ συμβαλεῖν εἰς πόλεμον οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύεται εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ὑπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ᾽ αὐτόν;* [32]*εἰ δὲ μή γε, ἔτι αὐτοῦ πορ-*

6. *βουλεύσεται*

1. *την δαπανην* ***ABDς***, inpendia *a*, sumptus *bc*, *om Origenes*
1-3. *εἰ ἔχει . . . ἐμπαίζειν*] *εἰ δύναται θεῖναι τὸν θεμέλιον καὶ ἐκτελέσαι, ἵνα μὴ ἄρξωνται οἱ θεωροῦντες ἐμπαίζειν τῷ μὴ τελειώσαντι Orig* 3,778[d] 1. *ει εχει τα* ***Aς***, si habeat quae opus sunt *a*, qui necessarii sunt si habet *bc*, *ει εχει* ***BD*** *εις* (*πρὸς ς*) *απαρτισμον* ***ABDς***, ad consummandum (*add* eam *a*) *abc*, ad perfectum *d*
1.2. *ἵνα μὴ . . . θεμέλιον*] ne si posito fundamento *a*, ne postea quam (cum *c*) posuerit fundamentum *bc* 2. *καὶ om* ***D****a* *μη ισχυοντος εκτελεσαι* ***ABς*** = non potuerit (valuerit *a*, *ἰσχύσαντος*) consummare (explicare *c*) *abc*, *μη ισχυση οικοδομησαι και* ***D*** qui vident (videbunt *b*) *abc* 3. *αρξωνται αυτω εμπαιζειν* (*ἐμπ. αὐτῷ υς*) *λεγοντες οτι* ***ABυς*** = dicent *ab*, dicant *c*, *μελλουσιν* (incipient) *λεγειν* ***D****d* 4. nec valuit *a*, et non potuit *bcd* *πορευομενος* ***ABDς***, iturus *abc* 5. *ετερω* (alio) *βασιλει συμβαλειν* (*συνβ.* ***D***, *ante ἑτέρῳ ς*) *εις πολεμον* ***ABD****dς* = committere cum alio rege bellum *a*, committere bellum adversus aliom regem (*add* et *c*) *bc* *οὐχὶ*] *ουκ ευθεως* ***D*** *πρῶτον*] prius *ac et ante* sedens *b*
6. *βουλευεται* ***AD****cς*, *βουλευσεται* ***B****b*, cogitavit *a* si potens est *a*, si potuerit *bc* *ἐν*] cum *abc* *χειλειασιν* ***D*** *υπαντησαι* ***AB*** *et post* 7 *επ αυτον* ***D***, obviare *abc*, *ἀπαντῆσαι ς* 7. ei qui . . . venit adversus se *bc*, ei qui . . . venturus est ad illum *a*
7 *seq.* *ετι πορρω αυτου* (*αυτου πορρω* ***A***) *οντος* ***ABDς***, dum adhuc cum longe est *a*, adhuc illo longe agente *bc*

tus ***F***) qui necessarii sunt, si habet (habeat) ad perficiendum? [29]ne postea quam posuerit fundamentum et non potuerit perficere, omnes qui uident incipiant inludere ei [30]dicentes quia hic homo coepit aedificare et non potuit consummare. [31]aut quis (qui ***FL***) rex iturus committere (conm. ***F***) bellum aduersus (-sum ***L***) alium regem non sedens prius cogitat si possit cum decem milibus occurrere ei qui cum uiginti (XX ***F***) milibus uenit ad se? [32]alioquin adhuc (athuc

ρῳ ὄντος πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. 33 οὕτως
οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρ-
χουσιν, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής. 34 καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ
καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; 35 οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς
κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν
ἀκουέτω. 1 Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἐγγίζοντες πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ
ἁμαρτωλοί, ἀκούειν αὐτοῦ. 2 καὶ διεγόγγυζον οἵ τε Φαρισαῖοι καὶ
οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ
συνεσθίει αὐτοῖς. 3 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην,

1. *πρεσβειαν αποστειλας* (mittens *a*, mittet *bc*) *ABabcς*, *αποστειλας πρεσβειαν* (legatos) *Dd* rogat *a*, rogans *bc* *τα* (*om B?*) *προς* (*εις B*) *ειρηνην ABDυς*, pacem *abc* sic *ab*, quis *c* 2. *πας εξ υμων ABaς*, *και εξ υμων πας D*, ex vobis *bc* *πᾶσιν om D* *τοις εαυτου υπαρχουσιν ABς*, *τοις υπαρχουσιν αυτου D*, facultatibus suis *a*, quae possidet *bc* 3. *ειναι μου μαθητης Ba*, *μου ειναι μαθ. Aς*, *μου μαθ. ειναι Dbc* *καλον ADς*, *add ουν B*, bonum est *abcd* 3 *et* 4. *ἅλας*] *αλα D* 3-6 *ἐὰν γὰρ τὸ ἅλας μωρανθῇ, οὔτ' εἰς γῆν οὔτ' εἰς κόπρον ἰσχύει ἔτι, ἀλλὰ βληθὲν ἔξω καταπατηθήσεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ὁ δ' ἔχων ὦτα ἀκουέτω πῶς ταῦτα λέγεται Orig* 1,794[d] 3. 4. *εαν δε και BD*, quod si et *a*, *εαν δε Aς*, sed si *bc*, et si autem *d* 4. sal *a*, sal quoque (quodque *c*) *bc* condietur *abc*, salietur *d* *εις την γην D*, in terra *a* 4. 5. in stercore *ad*, in stercuilinio (stercul. *b*) *bc* 5. *εξώ ABDς* = sed (nisi ut *a*) foris *abc* *βαλλουσιν αυτο AB Dς* = mittent eum (illud *d*) *bd*, mittitur *c*, proiciatur *a* qui habet (habent *b*) *abc* 6. *αυτω εγγιζοντες AB* = *εγγιζόντες* (appliciti *c*, adpleciti *b*) *αυτω Dbcς*, accedentes ad eum *a* *παντες ABDaς*, *om bc* *οἱ alterum om D* 7. audire *a*, ut audirent *bc* murmurabant *bc*, murmurati sunt *a* *τε BD*, *om Aabcς* 7. 8. *γραμματεις και οι φαρισαιοι A* 8. *λέγοντες om b* *ὅτι*] quare *a* *προσδέχεται*] *προσδεται pr D*, adsumit *d* 9. dixit autem *a*, et ait *bc* *αὐτοὺς*] *add* iesus *c*

F) illo longe agente legationem mittens rogat ea quae pacis sunt. 33(184,5) sic ergo omnis ex uobis qui non renuntiat omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus (disc. esse meus). 34(185,2) Bonum est sal: si autem sal quoque euanuerit, in quo condietur? 35 neque in terram neque in sterquilinium (sterculinum *L*) utile est, sed foras mittetur. qui habet aures audiendi audiat. 1(186,2) erant autem adpropinquantes (appr. *F*) ei publicani et peccatores [multi *F*], ut audirent illum (eum *F*). 2 et murmurabant Pharisaei et scribae dicentes quia hic peccatores recipit (recepit) et manducat cum illis. 3(187,5) et ait ad illos parabolam istam, dicens 4 Quis ex uobis homo

λέγων 4 *Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπολέ-*
σας ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ καταλείπει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ
καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός, ἕως εὕρῃ αὐτό; 5 *καὶ εὑρὼν ἐπι-*
τίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων, 6 *καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον*
συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς Συγχάρητέ
μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. 7 *λέγω ὑμῖν ὅτι*
οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ
ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσιν μετανοίας.

1. *λέγων*] *om Db*   *ανθρωπος εξ υμων ABDς* = ex vobis (vestris *a*) homo *abcd*   *εχων ABς*, qui (*om c*) habet *abcd*, *ος εξει D*   oves centum *a*   *απολεσας ABς*, *απολεση D*, perdiderit *d* = si (*om c*) erraverit (perierit *a*) *abc*   2. *εν* (una *abc*) *εξ αυτων Aabcdς* (*Orig* 3,314[c]), *εξ αυτων εν BD*   *ου* (nonne *a*) *καταλειπει* (*-λιπει A*) *ABaς*, *ουκ αφιησι D*, nonne dismittit *d*, non (nonne *c*) dimittet *bç*   *ενενηκοντα AD*, *ἐννεν. ς*   *ενναια A*, *add* in montibus *c*   in desertum *d*   3. *πορευεται* (abit *b*, ibit *c*. venisse *Iren*) *επι το απολωλος* (ad illam quae erravit) *ABbcς Iren* 39, vadit ad illam quae perit quaerens *a*, *απελθων το απολωλος ζητει D*, vadit et quaerit quod perierat *d*   *εως BDς*, *εως ου A*   *εὕρῃ*] inveniat *abc*   cum invenerit (*add* eam *b*) *abc*   *επιτιθησιν ABDaς*, ponet *c*, *add* eam *ab*   4. super (in *b*) humeros *abc*   *εαυτου ABς*, *αυτου D*   *χαίρων om b*   *και ελθων εις τον ABς*, et veniens (cum venerit *a*) *abc*, *ελθων* (*ελθω pr*) *δε εις τον* (*om pr*) *D*   5. *συνκαλειται D*   *συνχαρητε D*   6. inveni *a*, inventa est *bc*   *Hilar* 59 231   *λέγω*] *add δε D*   *ὅτι alterum om Cypr* 72   7. *ουτως AD*, *οὕτω ς*   *εσται AD abcς*, *ante χαρὰ Cypr*, *post ουρανω B*   *χαρὰ γὰρ ἐν οὐρανῷ γίνεται Orig* 3,224[e], *χαρὰ γίνεται ἐν τοῖς οὐρανοῖς idem* 2,704[d]   *ἐπὶ ἑνὶ*] *Origen* 1,213[c] 2,704[d] 3,224[e], super (in *c*) uno *c Cypr*, super unum *a*   8. super (*om c*) ... iustis (iustos *ac*) *ac Cypr*, in ... iustis *b*   *ενενηκοντα AD*, *ἐννεν. ς*   *δικαίοις*] *Orig* 1,213[c], *om* 3,224[e]   *οἵτινες*] *οἱ Origenes*, quibus *a Cypr*   *ου χριαν εχουσιν ABς Orig*, *ουκ εχουσι* (*corr εχουσιν*) *χρειαν D*, non indigent *bc*, non est necessaria (opus *Cypr*) *a Cypr*

[qui] habet centum oues, et si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deserto et uadit ad illam quae perierat, donec inueniat illam? 5 et cum inuenerit eam (illam *L*), inponit (imp.) in umeros (hum.) suos gaudens, 6 et ueniens domum conuocat amicos et uicinos, dicens illis Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quae perierat. 7 dico uobis quod ita gaudium erit in caelo (caelis) super uno peccatore paenitentiam agente (agentem *F*, habente *L al*) quam super nonaginta nouem iustis (supra XCVIIII iustos *F*) qui non

[8]ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν,
οὐχὶ ἅπτει λύχνον καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως
ὅτου εὕρῃ; [9]καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φίλας καὶ γείτονας, λέ-
γουσα Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. [10]οὕ-
τως, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ
ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. [11]Εἶπεν δέ Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο
υἱούς. [12]καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί Πάτερ, δός μοι τὸ
ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. ὁ δὲ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. [13]καὶ
μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν πάντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδή-

1. δραχμας (δραγμας *A*) εχουσα *ABς* = εχουσα δραχμας (dracmas *b*) *Dabc* εαν (et si *ad*) απολεση *ABabcdv*, και απολεσασα *D* δραχμην *Bς*, δραγχην *A* = om *Dabc* unam *bc*, *add* ex illis *a* 2. accendit *ab*, accendet *c* scopis communndat (mundat *c*, mundavit *b*) *abc*, mundat *Iren* 39 3. οτου *Aς*, ου *B*, om *D* inveniat (*add* eam *c*) *abc* cum invenerit (*add* eam *ac*) *abc* συνκαλειται (συγκ. ς) *ADς*, συγκαλει *B*, convocat *bc*, vocat *a* τας φιλας (*add* suas *a*) και (*add* τας *Aς*) γειτονας *ABabcς*, τας γειτονας και φιλας *D* 4. συνχαρητε *AD* την δραχμην *Bcς*, dracmam *ab*, την δραγχην *A*, δραχμην *post* απωλεσα *D* ἣν ἀπώλεσα om *b* ουτως *AD*, οὕτω ς 5. ὑμῖν] *add* sic *bc* χαρα γεινεται *Aς*, γινεται χαρα *B* = χαρα εσται *Dabc* τῶν om *B* 5.6. super unum peccatorem *a*, in peccatore uno *c*, in peccatore *b* 6. ait autem *c*, dixit ergo *a*, et ait *b* habebat *a*, habuit *bc* 7. και ειπεν *ABDvς* = *add* illi *abc* αυτων τω πατρι *ABDvς* = om *abc* 7.8. το επιβαλλον (*add* μοι *D*) μερος της ουσιας *ABDς*, quod me tanget partem substantiae *d*, portionem substantiae quae me contingit *abc* 8. ο δε *AB* = και *Dabcς* substantiam *abcd* 9. μετ ου *ABς* = ου μετα *Dabc* παντα *BDP*, απαντα *Aς*

indigent paenitentia (-tiam *pr F*). [8](188,10) aut quae mulier habens dragmas (dracmas) decem (x *F*), si perdiderit dragmam (dracmam) unam, nonne accendit lucernam et euertit (*sic libri*) domum et quaerit (quaeret *F*) diligenter, donec inueniat? [9]et cum inuenerit, conuocat amicas et uicinas, dicens Congratulamini mihi, quia inueni dragmam (dracm.) quam perdideram. [10](189,5) ita, dico uobis, gaudium erit coram angelis dei super uno peccatore paenitentiam agente. [11](190,10) ait autem Homo quidam habuit duos (duo) filios. [12]et dixit adulescentior ex illis patri Pater, da mihi portionem substantiae quae me contingit (continguit). et diuisit illis substantiam. [13]et non post multos dies congregatis omnibus adulescentior filius peregre pro-

μησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως. [14]*δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὰ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι,* [15]*καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους.* [16]*καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ.* [17]*εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων· ἐγὼ δὲ λιμῷ ὧδε ἀπόλλυμαι.* [18]*ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιον σοῦ,* [19]*οὐκέτι*

1. *και εκει ABς, κακει D* dissipavit *ab*, finivit *c* *την ουσιαν αυτου ABPabcdvς, εαυτου τον βιον D* 2. vivens (vivendo *bc*) luxuriose *abc* et postquam omnia consumpsit *bc*, cumque consumpsisset omnia *a* *ισχυρα ABD, ισχυρος Qς*, valida *ac*, *om b* 3. *αυτος ηρξατο ABDPQaς*, coepit et ipse (ille *c*) *bc* *υστερεισθαι BDPQς, του υστερεισθε A*, egeri *a*, egere (*add* victum *b*) *bc* 3.4. abiit et adhesit (*add* ibi *d*, coniunxit se *a*, adplicuit se *b*) *abcd* 4. uni *acd*, cuidam *b* *τῶν*] de *a* *και ABDPQvς* = qui *a*, et is (hic *c*) *bc* 5. *εις τους αγρους ABDPQς*, in agro (villa *b*, villam *c*) *abc* *αὐτοῦ om D* ut pasceret *abc* *κα^ιε^πεθυμει D* 6. *γεμισαι* (implere *bc*, saturare *a*) *την κοιλιαν αυτου APQabcς, χορτασθηναι BD* *απο AQς et P?, εκ* (de) *BDabc* (*Orig* 3,982[c]) *ησθιον οι χοιροι ABDPQς* = porci edebant (manduc. *bc*) *abc* 7. *εδιδου αυτω* (*τω pr D*) *ABDPQaς*, illi dabat *bc*, *εδίδου Origenes* 3,982[d] in se autem conversus *ab*, ipse autem reversus *c* *εἶπεν*] *εφη B* *ποσοι ABDPQabvς*, quantis panibus *c* 8. *περισσευουσιν DQς, περισσευονται ABP* panibus *b*, pane *a*, *om c* autem *ab*, *om c* *λιμω ωδε B* = *ωδε λειμω Dabcς, λιμω APQ* 9. surgens *a*, surgam et *bc* 10. *σου ABDQabc, add και Pvς*

fectus est in regionem longinquam, et ibi dissipauit substantiam suam uiuendo luxuriose (luxoriose). [14]et postquam omnia consummasset, facta est fames ualida in regione illa, et ipse coepit egere, [15]et abiit et adhaesit uni ciuium regionis illius, et misit illum in uillam suam ut pasceret porcos. [16]et cupiebat implere (inpl. *F*) uentrem suum de siliquis quas porci manducabant, et nemo illi dabat. [17]in se autem reuersus dixit Quanti mercennarii (mercenarii *L?*) patris mei abundant panibus! ego autem hic fame pereo. [18]surgam et ibo ad patrem meum, et dicam illi Pater, peccaui in caelum et coram te, [19]et iam

εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. [20]*καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.* [21]*εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιον σοῦ, οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου.* [22]*εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ Ταχὺ ἐξενέγκατε στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας,* [23]*καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν,* [24]*ὅτι οὗτος ὁ υἱός*

1. *σου υιος D* (filius tuus *d*) fac *ac*, sed fac *b* *τῶν*] ex *a* 2. surgens *abc* *ηλθε pr D, om pr A* *πρὸς*] ad *bc*, usque ad *a* *αυτου DPQ, εαυτου ABς* cum autem (cumque *a*) adhuc *abc* 3. *μακραν ABDQabcς, ου μακραν P* 4. accurrens *bc*, procurrens *a* *επεπεσεν ABPQς, ενεπεσεν D*, cecidit *bc*, incubuit *ad* *και alterum om pr D, sed habet d* 5. *ειπεν δε* (dixitque *c*) *αυτω ο υιος* (*add* eius *b*) *APQabcς, ειπεν δε ο υιος αυτω* (eius) *Bd, ο δε υιος ειπεν αυτω D* peccavi pater *Hilar* 334 *καὶ om P* 6. coram *ac Hil*, in *b* *ουκετι ABDabc, και ουκετι PQς* *υιος σου ABPQabcdς, σου υιος D, add ποιησον με ως ενα των μισθιων σου BD* 7. pater *a*, p. eius *bc* ad pueros *a* *ταχυ* (celerius *a*) *Babcv, ταχεως D, om APQς* *εξενεγκαντες A*, proferte mihi *b* *στολην ABDPQ, την στολην corr D et ς* primam *Iren* 280, illam primam *bc*, priorem *a* 8. *και prius BDPQabcς, om A* *εις την* (*om B*) *χειρα ABDPς*, in manu *abc* 9. *εις τους ποδας ABPς, add αυτου D*, in pedibus (*add* eius *ab*) *abc* *ενεγκαντες APς, ενεγκατε D, φερετε B*, adducite *abc* 9. 10. *τον μοσχον τον* (illum *abc*) *σιτευτον* (*add* et *abc*) *ABPabcς, τον σειτευτον μοσχον και D* 10. occidite (*add* eum *b*) *abc* *φαγοντες ABPς, φαγωμεν και Dabcv* 10 *seq. ουτος μου ο υιος A*

non sum dignus uocari filius tuus: fac me sicut unum de mercennariis tuis. [20]et surgens uenit ad patrem suum. cum autem adhuc (athuc *F*) longe esset, uidit illum pater ipsius et misericordia motus est et accurrens cecidit super (supra) collum eius et osculatus est illum (eum). [21]dixitque ei filius Pater, peccaui in caelum et coram te, [et *L*] iam non sum dignus uocari filius tuus. [22]dixit autem pater ad seruos suos Cito proferte stolam primam et induite illum, et date anulum in manum (manu *pr F*) eius et calciamenta (calceam.) in pedes, [23]et adducite uitulum saginatum et occidite, et manducemus et epulemur, [24]quia hic filius meus mortuus erat et reuixit, perierat et

μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, ἦν ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρ-
ξαντο εὐφραίνεσθαι· 25 ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ.
καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας καὶ χορῶν,
26 καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων ἐπυνθάνετο τί [ἂν] εἴη
ταῦτα; 27 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ
πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλα-
βεν. 28 ὠργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ
ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. 29 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρὶ αὐτοῦ
Ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλ-
θον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου

3. ἤγγιζεν   7. ἠθέλησεν

1. *ανεζησεν ADPabcvς, εζησεν B*   *ην απολωλως AB, απολωλως ην* (*om D*) *DP*, perierat *abc*, *καὶ ἀπολ. ἦν ς*   *καὶ alterum*] *add αρτι D*   *ευρεθη BDς, ηυρ. AP*   3. *και ως ερχομενος ABPς*, et (et factum est *b*) cum veniret (*add* et bc) *abc*, *ελθων δε και D*   *ηγγισεν* (*-σε Bς*) *BPς*, adpropinquavit *a*, *ηγγειζεν A*, adpropiaret *bc*, *εγγισας D*   audiit *bcd*, et aud. *a*   *συνφωνιας D*, symphoniae *d*, symphoniam *bc*, symphonias *a*   *χορων* (choros) *BD Pbς Orig* 3,614[e] *et corr A*, *χοιρων pr A*, chorum *ac*, chori *d*
4. de pueris *a*, de servis *bc*   4.5. *τι αν* (quidnam) *ειη* (*ει P*) *ταυτα BPa*, *τι ειη ταυτα Aς*, quae (quaenam *b*) haec essent *bc*, *τι θελει τουτο ειναι D*   5. isque dixit bc, qui ait *a*   *αυτῳ om D*   *οτι ABDPQabς*, *om c*   *αδοσφος P*   6. *τον μοσχον τον* (illum *ab*) *σιτευτον ABPabcς*, *τον σειτευτον μοσχον αυτω D*   *υγιενοντα D*, salvum *bc*, incolume *a*   7. *ηθελεν BDbς*, *ηθελησεν APac*   7.8. egressus autem pater illius *a*   7. *δε ABDbc*, *ουν Pvς*   8. *παρεκαλει* (rogabat *d*) *αυτον ABPdς* = coepit rogare illum (ill. rog. c) *abc*, *ηρξατο αυτον D*   dixit *bc*, ait *a*   *αυτου ABDPabcv*, *om ς*   9. tot (quot c) annis *abc*   *εντολην σου παρηλθον* (praeteribi) *ABPabς*, *παρεβην σου εντολην D*, praeteribi (-ivi c) mand. tuum *cd*   10. *εμοι ABPς* = *μοι post εδωκας Dabc*   *εριφιον B*, *εριφον εξ αιγων D*

inuentus est. et coeperunt epulari: 25 erat autem filius eius senior in agro. et cum ueniret et adpropinquaret domui, audiuit symphoniam (synph.) et chorum, 26 et uocauit unum de seruis et interrogauit quae haec essent. 27 isque (hisquae *pr F*) dixit illi Frater tuus uenit, et occidit pater tuus uitulum saginatum, quia saluum illum recepit. 28 indignatus est autem et nolebat intro ire. pater ergo illius egressus coepit rogare illum. 29 at ille respondens dixit patri suo Ecce tot annis seruio tibi et numquam mandatum tuum praeterii (praeteriui), et numquam dedisti mihi haedum (hedum), ut cum amicis meis epula-

εὐφρανθῶ· 30ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος, ὁ καταφαγών σου τὸν βίον
μετὰ τῶν πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν.
31ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ
ἐμὰ σά ἐστιν· 32εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός
σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, καὶ ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη. 1Ἔλε-
γεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος
ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ
ὑπάρχοντα αὐτοῦ. 2καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ Τί τοῦτο ἀκούω
περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ

1. *ευφρανθω ABPς*, aepularer *abc*, *αριστησω D* *οτε δε* (cum autem *a*, sed postquam *bc*) *ο υιος σου ουτος* (hic tuus *c*) *ο καταφαγων σου* (*om abc*) *τον* (*om P*) *βιον* (substantiam *b et add* tuam *c*, omnem facultatem suam *a*) *ABPabcς*, *τω δε υιω σου τω καταφαγοντι παντα D* **2.** *μετὰ*] vivens cum *a* *των AD*, *om BPς* fornicariis *a Iren* 280 *ηλθεν ABPς*, venit et *abc*, *και ελθοντι D* *αὐτῷ om Da* *τον μοσχον τον* (illum *ab*) *σιτευτον APabcς*, *τον σιτευτον μοσχον BDQ* **3.** ipse autem *a*, at (et *b*) ipse *bc* *τεκνον ABPbcυς*, *om Da* *παντοτε μετ εμου ει ABDPυς* = mecum fuisti semper (semper fuisti *b*, fuisti *c*) et es (eris *c*) *abc* **4.** *και χαρηναι εδει ABPυς*, nos et gaudere oportebat *b*, *εδει* (nos oportebat *a*, oportet *c*) *και χαρηναι Dac* **4.5.** frater tuus hic *b*, hic fr. t. *a*, fr. tuus *c* **5.** *ανεζησεν ADPabcυς*, *εζησε B* *και alterum ABPς = om Dabc* *απολωλως ABD*, *add ην Pς*, perierat *abc* *ευρεθη BDς*, *ηυρεθη AP* **6.** *δε και ABDPacς*, autem *bd* *αυτου APabcς*, *om BD* **7.8.** diffamatus erat (fuerat *a*) aput illum quasi (tanquam *a*, quod *c*) dissipasset (dissiparet *a*, dispargeret *c*) bona eius (ipsius *ac*) *abc* **8.** *φωνησας αυτον ABP*, vocans eum *d*, *φωνησας D*, vocabit eum dominus suus et *a*, vocavit illum ad se et *b*, accersitus est domino suo et *c* ait *abc* **9.** *σου alterum Babcς*, *om ADP* *οὐ γὰρ*] iam enim non *abc* *δυνηση Aς*, poteris *abc*, *δυνη BDP*

rer: 30sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit substantiam suam
cum meretricibus, uenit, occidisti illi uitulum saginatum. 31at ipse di-
xit illi Fili, tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt: 32epulari
autem et gaudere [te *F*] oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat
(fuerat) et reuixit, perierat et inuentus est. 1dicebat autem et ad disci-
pulos suos Homo quidam erat diues qui habebat uilicum, et hic dif-
famatus est apud (aput *pr F*) illum quasi dissipasset bona ipsius.
2et uocauit illum et ait illi Quid hoc audio de te? redde rationem

ἔτι οἰκονομεῖν. [3] εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. [4] ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ [ἐκ] τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. [5] καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεοφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ ἔλεγεν τῷ πρώτῳ Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; [6] ὁ δὲ εἶπεν Ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. [7] ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπεν Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν Ἑκατὸν κόρους σίτου. λέγει αὐτῷ

7. τὸ γράμμα

1. ἔτι] amplius actum meum *a*, *om bc* dixit *a*, ait *bc* εν εαυτω ο οικονομος *ABDPς* = ille (*om bc*) vilicus intra se *abc* 2. αφερειτε *A*, aufert *d* = auferet *abc* απ εμου *ABPς et ante* τὴν οἰκον. *bc*, μου *D*, meam a me *a* 3. και επαιτειν *B* εγνων' *ABDPς*, εγνοιν *pr D*, scio *d*, cognovi *ab*, cogitavi *c* ἵνα] et *d* cum amotus fuero *abcd* 4. εκ *BDa*, a *bc*, *om APς* με] μαι *D* αυτων *ADς*, εαυτων *BP* 4. 5. et convocato unoquoque ex debitoribus *a*, convocatis itaque singulis debitoribus *bc* 5. χρεοφιλετων *ADP*, χρεωφειλετων *B?ς* αυτου *D* 6. primo *bc*, priori *a* οφιλις *P*. *Origenes* 3,625[b] at (ad *b*) ille *bc*, qui *a* 7. βατους *ABPς*, vatos *a*, vathos *b*, vasos *c*, βάδους *Orig* 3,625[ab], καδους *pr D*, καβους *corr D*, siclos *d* ο δε ειπεν *AB*, και ειπεν *Pς*, dixitque *c*, ειπεν δε *Dab* δεξε *A* σου τα γραμματα *BDd*, litteras tuas *bc*, σου το γραμμα *APς*, cautionem tuam *a* 8. καθισας (sedens *a*, sede *bc*) ταχεως (celerius *a*) γραψον (γραψον ταχεως *B*) *ABPabcς*, γραψον *D* τω ετερω *D*, alii *a*, alio *bc* 8. 9. σὺ δὲ . . . εἶπεν *om D*, *sed habet d* συ δε *ABPadς*, tu *bc* 9. οφειλεις *ABPbdς*, *add* domino meo *ac* qui (ad ille *d*) dixit *ad*, ait *bc* κόρους] *Orig* 3,625[a], choros *b*, mensuras *d* λεγει (ait) αυτω *Bcv*, ait et illi *b*, και λεγει αυτω *APς*, ο δε λεγει αυτω *D*, dixit autem et huic *a*

uilicationis tuae: iam enim non poteris uilicare. [3] ait autem uilicus intra se Quid faciam, quia dominus meus aufert (auferet *FL*) a me uilicationem? fodere non ualeo, mendicare erubesco. [4] scio quid faciam, ut cum amotus fuero a uilicatione, recipiant me in domos (domus) suas. [5] conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui dicebat primo (ad primum) Quantum debes domino meo? [6] at ille dixit Centum cados olei. dixitque illi Accipe cautionem tuam et sede cito scribe quinquaginta. [7] deinde alio (alii) dixit Tu uero quantum debes? qui ait Centum coros (chor.) tritici. ait illi Accipe litteras tuas

Δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. [8]*καὶ ἐπήνεσεν ὁ*
κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν, ὅτι οἱ
υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς
εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσίν. [9]*κἀγὼ ὑμῖν λέγω, ποιήσατε ἑαυ-*
τοῖς φίλους ἐκ τοῦ Μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπῃ, δέξων-
ται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς [αὐτῶν]. [10]*ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχί-*
στῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν
πολλῷ ἄδικος ἐστίν. [11]*εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ Μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ*
ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; [12]*καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλο-*

1. *τὸ γράμμα* **5.** *ἐκλίπητε,*

1. *δεξε* ***AD*** *σου τα γραμματα* ***BD***, litteras tuas *bc*, *σου το γραμμα* ***APς***, cautionem tuam *a* scribe *ab*, sede scribe c ***Orig*** 3,2^{d} 625^{b} **2.** *ὅτι prius*] eo quod *b* *οτι alterum* ***AB Pυς*** = *διο λεγω υμειν* ***D***, dixit autem ad discipulos suos (*add* dico vobis *a*) *abc* **3.** *του αιωνος τουτου* ***ABDPς Cypr*** 135, huius saeculi *abc* *φρονιμωτεροι* ***ABDPυς*** = *add* sunt *abc* ***Cypr*** super filios *a*, quam filii *bc*, filiis ***Cypr*** **4.** *εις την γενεαν την εαυτων* ***ABDPς*** = in hac generatione bc, in gente hac *a* *εἰσίν*] = *om abc* *κἀγὼ*] *και εγω* ***B*** *υμιν λεγω* ***ABPbς***, *λεγω υμιν* ***Dac*** *ποιησατε* (-*ται* ***A***) *εαυτοις* ***ADPabcυς Iren*** 268, *εαυτοις ποιησατε* ***B*** **5.** *μαμωνα* (mamm. *c* ***Iren***) *της αδικιας* ***ABPbcς Iren***, *αδικου μαμωνα* ***Da*** ut cum *abc*, ut hi quando ***Iren*** *εκλιπη* ***D***, *εκλειπη* ***A***, defecerit (*add* vobis *a*) *ad*, *εκλιπητε* ***Pς***, *εκλειπητε* ***B***, defeceritis *bc*, fugati fueritis ***Iren*** **6.** ***Orig*** 2,706^{c} *αυτων* ***Pb***, *om* ***ABDacς Iren*** *ελαχιστω* ***ABDPabcυς***, modico ***d*** **7.** in multo *a*, in maius *bc* *ελαχιστω* ***ABPaς***, *ολιγω* ***D***, modico ***bcd*** **7.8.** in magno *a*, in maius *bc* **8.** *ἐστίν*] *γεινεται* (fit) ***Dd*** *οὖν om* ***Iren*** 169 ***Cypr*** 240 *ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ*] in modico ***Iren*** *μαμονα pr* ***D***, mammona *c* **9.** quod verum est (e. v. ***Cypr***) *bc* ***Cyprian***, quod vobiscum est *a*, quod magnum est ***Iren*** *υμιν πιστευσει* ***ABDPς*** = credet (dabit *ab* ***Iren***) vobis *abcd* ***Iren Cypr*** 9 *seq. καὶ εἰ . . . δώσει om b*

et scribe octoginta. [8]et laudauit dominus uilicum iniquitatis, quia prudenter fecisset, quia filii huius saeculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. [9]et ego uobis dico, facite uobis amicos de Mammona (Mamona ***FL***) iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in aeterna tabernacula. [10]qui fidelis est in minimo, et in maiori (maiore) fidelis est, et qui in modico iniquus est, et in maiori (-iore) iniquus est. [11]si ergo in iniquo Mammona (Mamonae ***FL***) fideles non fuistis, quod uerum (uestrum ***V***) est quis credet (credit ***FL***) uobis? [12]et si

τρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; [13]*οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ Μαμωνᾷ.* [14]*Ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι, φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν.* [15]*καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ὑμεῖς ἐστὲ οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.* [16]*ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.* [17]*εὐκοπώτερον*

1. *το υμετερον ADPacvς Cypr* 240, *το ημετερον B Orig* 3,168*f* *υμιν δωσει ABPς, δωσει* (credet *a*) *υμειν Dabc Orig Cyprian* 2. servus potest *bc*, potest servus *a* *δυσι ABDPς* enim *ac*, *om b* 3. alterum *bc*, alium *a*, unum *d* diliget *a*, diligit *c*, amavit *b* unum patietur (adprehendet *d*) *abd*, uni adhaerebit *c* alterum *bc*, alium *ad* contemnit *c* 4. *μαμονα pr D*, mammonae *c* 4. 5. *ηκουον δε* (*γὰρ Origenes*) *ταυτα παντα ABPbcς Orig* 3,269*a* *Cypr* 241, *ηκουον δε ταυτα D Orig* 3,490*c*, haec omnia cum audissent *a* 5. *και prius ABPς, om Dabc Orig Cypr* 241 *φιλαργυροι υπαρχοντες* (*ὄντες Orig* 3,490) *ABDP Orig* 3,269*a* 490*c* = qui erant avari (cupidissimi *Cypr*, amatores pecuniae *a*) *abc Cypr* *καὶ alterum om a* *ἐξεμυκτ. Orig* 3,490*c*, *ἐμυκτ. idem* 3,269*a* 6. dixit *a*, ait *bc* 6. 7. qui iustificatis vos *abc Cypr* 116 7. in conspectu hominum *Cypr* 8. quod in hominibus (aput homines *a*) sublime (altum *c*) est *abc*, quod excelsum est in hominibus *Cypr* abominatio (execratio *Cypr*) est (eius *b*) *abc Cyprian* *ἐνώπιον*] ante *bc*, ante conspectum *a*, in conspectu *Cypr* *του θεου ADP abc Cypr et add ἐστιν ς, κυριου B* 9. *εως ADPς Orig* 4,116*e*, *μεχρι B Orig* 3,469*c*, usque ad *abc Iren* 231 *ἰωάννου*] *ιωανου επροφητευσαν D* *απο τοτε* (*τε pr D*) *ABDPς*, ex (a *d*) quo *abcd* 10. evangelizantur *a* *πας ABDPbς*, omnes *ac* *βιαζεται ABDPς*, vim facit (faciunt c) *bc*, festinant *a*

in alieno fideles non fuistis, quod uestrum est quis dabit uobis? [13](191,5) nemo seruus potest duobus dominis seruire: aut enim unum odiet et alterum diliget, aut uni adhaerebit et alterum contemnet. non potestis deo seruire et Mammonae (Mamonae *L*). [14](192,10) audiebant autem omnia haec Pharisaei, qui erant auari, et deridebant illum. [15]et ait illis Vos estis qui iustificatis uos coram hominibus, deus autem nouit corda uestra, quia quod hominibus altum est abominatio est ante deum. [16](193,5) lex et prophetae usque ad Iohannem: ex eo regnum dei euangelizatur et omnis in illud uim facit.

δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν ἢ τοῦ νόμου μίαν
κεραίαν πεσεῖν. 18 *πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν*
ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.
19 *ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ*
βύσσον εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. 20 *πτωχὸς δέ τις [ἦν]*
ὀνόματι Λάζαρος [, ὃς] ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ εἱλκω-
μένος 21 *καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν [ψιχίων τῶν] πιπτόν-*
των ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι
ἐπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. 22 *ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ*
ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ·

1. de lege *abc* 1.2. *μιαν κερεαν ADPabς et post* cadere c, *κεραιαν μιαν B* 2. *πεσεῖν*] cadere *bc*, excedere *a* nubit *a* 3. alteram *bc*, aliam *a* *και ο* (et qui *bc*, et quit *a*) *BDabc*, *και πας ο Aς et P?* *ἀπὸ ἀνδρὸς om D* moecatur *a*, *add ειπεν δε και ετεραν παραβολην D* 4. *ανθρωπος δε* (*om Da*) *τις ην* (*om* c) *ABDPabcς*, erat enim *Iren* 229 *καὶ*] qui *ab*, *om ς* *ενεδυδισκετο D* 4.5. *καὶ βύσσον om b* 5. *και* (*om d*) *ευφραινομενος* (aepulabatur *bc*, aepulabantur *a*, delectabatur *Iren*) *Dabc Iren* *καθ' ἡμέραν om Iren* *λαμπρῶς*] epulis splendidis *Iren* *πτωχος δε τις* (*add ην APς*) *ABDPaς*, erat autem (et erat *c*) quidam mendicus *bc* 6. eleazarus c *ος APbcς*, *om BDa* *πρὸς*] ad *abc*, *εις P* *αὐτοῦ*] divitis illius *a* *ειλκωμενος ABDP*, *ἡλκ. ς*, ulceribus plenus *abc* 7. *και επιθυμων* (cupiebat *a*) *ABDPaς*, cupiens bc *ἀπὸ τῶν*] de *a*, ex his *bc* *ψιχιων* (*ψιχων D*) *των ADaς*, *om Bbc* 8. de mensa *abc* 9. *επελειχον AB*, *ἀπέλειχον ς*, *απολειχον P*, elingebant d, *ελειχον D*, lingebant *bc*, lambebant *a* ulcera *b*, vulnera *ac* *ἀποθανεῖν*] *Orig* 4,438[d], ut moreretur (*add* lazarus *b*, *add* eleazarus *c*) *abcd* 10. *ἀπενεχθῆναι*] portaretur *abc*, ductus est *d* *Hil* 52 *υπο* (*ἀπὸ Orig*) *των αγγελων ABPabcς Orig*, *post αβρααμ D* *εις τον κολπον ADP Orig et add του Bς*, in sinum *b*, in sinu *a*, in sinus *cd*

17 (194,5) facilius est autem caelum et terram praeterire quam de lege
unum (unam) apicem cadere. 18 (195,2) omnis qui dimittit uxorem
suam et ducit alteram moechatur, et qui dimissam a uiro ducit moe-
chatur. 19 (196,10) Homo quidam erat diues, et induebatur purpura
et bysso et epulabatur cotidie splendide. 20 et erat quidam mendicus
nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius ulceribus plenus, 21 cu-
piens saturari de micis quae cadebant de mensa diuitis: sed et ca-
nes ueniebant et lingebant ulcera eius. 22 factum est autem ut more-
retur mendicus et portaretur ab angelis in sinum Abrahae (Habr.):

ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. [23]*καὶ ἐν τῷ Ἅιδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ.* [24]*καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ.* [25]*εἶπεν δὲ Ἀβραάμ Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά, νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι.* [26]*καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα*

9. *καὶ ἐν πᾶσι*

1. et (om *b*) dives *abc* *και εν τω αδη επαρας ABDς*, et in inferno elevans *b*, aput inferos et de iuferno elevans *a*, in inferno elevans autem *c* 1. 2. *ὑπάρχων ἐν βασάνοις ὁ πλούσιος ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς Orig* 2,498[a], *ὁ γοῦν πλούσιος ὑπάρχων ἐν βασάνοις* (*βασιλείοις cod*) *ἐπάρας τοὺς ὀφθ. idem* 4,252[d] 2. *ὑπάρχων*] cum esset *abc* *ὁρᾷ*] *Orig* 2,498[a], *βλέπει idem* 4,252[d], videt *a*, vidit *b*, videbat *c* *αβρααμ BD Orig* 2,498[a], *τον αβ. Ας Orig* 4,252[d] 2. 3. *ἀπὸ μακρόθεν*] *Orig* 2,498[a], *om* 4,252[d] 3. *τὸν Λάζαρον Orig*, eleazarum *c* *εν τοις κολποις ΑΒς Orig* 2,498[a] 4,252[d] (1,35[a]), in sinus *d* = *εν τω κολπω Dabc* *αυτου ΑΒας Origenes* 2,498[a] 4,252[d], *add αναπαυομενον Dbc* (*Orig* 1,35[cd] 4,252[d]) *φωνησας ΑΒς*, clamans *c*, *εκφωνησας D*, exclamans *abd* 4. eleazarum *c* 5. extremum digiti *abcd* (minimo digito *Hilar* 396) *ὕδατος*] aquam *d*, in aquam *ab*, in aqua *c* 6. *γλῶσσαν*] *Orig* 1,35[b] *εν τη φλογι ταυτη ABDς* = in hac flamma *abc*, in ustione ignis huius *d* *ειπεν δε ABDς* = *add* illi *a*, et dixit illi *bc* 7. *μνήσθητι*] recordaris *b* *συ Bbς*, *post αγαθα σου A*, *om Dac Cyprian* 323 *Hilar* 396 *Orig* 2,45[a] *σου prius ABDς* = *om abc Cypr Hilar* 8. eleazarus *c* *ωδε ABD*, *ὅδε ς*, hic *abcd Cypr Hilar* 9. *επι πασι* (*πασιν A*) *τουτοις ADaς*, *εν πασι τουτοις Bd*, in his omnibus *bc* inter vos et nos *b* *χάσμα*] hiatus terrae *a*, chaos *bc Hilar* 81

mortuus est autem et diues et sepultus est [23]in inferno. eleuans autem (et eleuans) oculos suos, cum esset in tormentis, uidit (uidebat *FL*) Abraham a longe et Lazarum in sinu (sinum *L et pr F*) eius. [24]et ipse clamans dixit Pater Abraham, miserere mei et mitte Lazarum, ut intinguat extremum digiti sui in aqua (aquam), ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. [25]et dixit illi Abraham Fili (Filii *L*), recordare quia recepisti bona in uita tua, et Lazarus similiter mala, nunc autem hic consolatur, tu uero cruciaris. [26]et in his omnibus inter nos et uos (u. et n. *FL*) chaos (chaus) magnum

*μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ
δύνωνται, μηδὲ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν.* 27 *εἶπεν δέ Ἐρωτῶ
σε οὖν, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου·*
28 *ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς· ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ
καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου.* 29 *λέγει δὲ
αὐτῷ Ἀβραάμ Ἔχουσι Μωυσέα καὶ τοὺς προφήτας· ἀκουσάτω-
σαν αὐτῶν.* 30 *ὁ δὲ εἶπεν Οὐχὶ πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ᾽ ἐάν τις ἀπὸ
νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν.* 31 *εἶπεν δὲ αὐτῷ Εἰ
Μωυσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδ᾽ ἐάν τις ἐκ νε-*

1. hi qui volunt (veniunt *a*, venient *b*) *abc* *ενθεν AB, εντεῦθεν ς* = hoc *ante* transire *ab*, *om Dc* ad vos *c*, *post* possint *ab* 2. *μηδὲ] μητε D* *εκειθεν BD*, inde *abc*, *οι εκειθεν Aς* *πρός ημας διαπερωσιν ABς = ωδε διαπερασαι D*, huc (hoc *a*) transmeare *abc* dixit autem *b et add* illi *a*, et ait *c* 3-5. *λέγει γὰρ ὁ πλούσιος ὅτι πέντε ἀδελφοὺς ἔχω, καὶ ἵνα μὴ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου πέμψον Λάζαρον ἀπαγγέλλοντα αὐτοῖς τὰ ἐνταῦθα Origenes* 1,35[a] 3. *σε ουν ABD = οὖν σε abcς* *πάτερ] add αβρααμ D* *αυτον ABDvς = om abc* 4. *Iren* 151 *διαμαρτυρητε A* *ἵνα om D* 5. *τον τοπον τουτον ABbς, τουτον τον τοπον Dac* cruciatus *a*, tormentorum *bc* 5. *λεγει δε (om ς) ℵBς, ειπεν δε Dad*, et ait *bc* 6. *αυτω ADabc, om Bd* habraham *a* *εχουσι D, -σιν A* *μωϋσεα BDabc, μωσεα Aς* 7. at (ad *b*) ille *bc*, qui *a* *αλλα D* *απο ABς, εκ Dabc Iren* 151 8. *πορευθη προς αυτους ABDvς* = resurrexerit (surr. *a*) *abc* (*Iren*) *μετανοησουσιν ABDας*, persuadebit eis (illis *b*) *bc* dixit *a*, ait *bc* *εἰ om c* 9. *μωϋσεως Dabcv Iren* 229, *μωσεως Aς* *ἀκούουσιν]* oboediunt *Iren* *ουδ᾽ εαν B, ουδεαν AD, οὐδὲ ἐάν ς* *τις]* quis *b*

firmatum est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos non possint, neque inde huc transmeare. 27 et ait Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei: 28 habeo enim quinque fratres; ut testetur illis, ne et ipsi ueniant in locum hunc tormentorum. 29 et ait illi Abraham Habent Moysen (Mosen *F*) et prophetas: audiant illos. 30 at ille dixit Non pater Abraham, sed siquis ex mortuis ierit (ierint *F*) ad eos, paenitentiam agent. 31 ait autem illi Si Moysen (Mosen *F*) et prophetas non audiunt, neque siquis ex mortuis resurrexerit (resurrexit

κρῶν ἀναστῇ πεισθήσονται. 1 *Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ*
Ἀνένδεκτόν ἐστιν τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ δι' οὗ
ἔρχεται· 2 *λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ λίθος μυλικὸς περίκειται περὶ τὸν τρά-*
χηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα
τῶν μικρῶν τούτων. 3 *προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν ἁμάρτῃ ὁ ἀδελφός*
σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. 4 *καὶ ἐὰν*
ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ καὶ [ἐὰν] ἑπτάκις ἐπιστρέψῃ
πρός σε λέγων Μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.

1. *αναστη ABvς* = *αναστη και απελθη προς αυτους D*, resurgens ad illos eat *Iren*, ad illos ierit (abierit *c*, abierint *b*) *abc* *πεισθησονται ABς*, *πιστευσουσιν D*, credent (*add* ei *c Iren*) *abc Iren* dixit autem *ab*, et *c* *αυτου ABDabc*, *om ς*, *add* ait *c* 2. *ἀνένδεκτον*] difficile *a*, impossibile *bc*. *παρὰ τῷ Λουκᾷ Ἀνένδεκτόν ἐστι ... ἀντὶ τοῦ Ἀδύνατον Orig* 3,601^{d} *του ABD Orig*, *om ς* *μη ελθειν τα σκανδαλα ADabcvς Orig*, *τα σκ. μη ελθειν B* *πλην ουαι BDabc*, *ουαι δε Avς* 3. veniunt *ac*, venient *b* *λυσιτελει ABς*, expediebat *d* = *συνφερει δε D*, utilius est autem (autem fuerat *b*) *abc* *ει ABDvς* = ne nasceretur aut *abc* *λιθος μυλικος* (molae *c*) *BDabcv*, *μυλος ονικος Aς* *περικειται* (*-τε A*) *ABς*, imponatur *bc*, *περιεκειτο D*, circumdatus esset *d*, inpositus fuisset *a* circa collum *bc*, collo *a* 4. *ερριπται ABς*, proiciatur *bc*, *εριπτο pr D*, proiectus esset *ad*, *εριπτετο corr D* in marem *a* scandalizet *abc* *ενα post τουτων B* 5. de pusillis *abc* *εαν BDabc*, *add δε Aς* *αμαρτη ABς*, *αμαρτηση D*, peccaverit *abc*, *add εις σε Dcς* 6. *ἐὰν prius*] *add μεν A* *καὶ ἐὰν alterum*] *ἐὰν γὰρ Orig* 1,254^{e} 7. *τῆς ἡμέρας*] in die *bc et post* peccaverit *a* *αμαρτηση ABD*, *ἁμάρτῃ ς Orig* *εἰς σὲ*] *add ὁ ἀδελφός σου Orig* *εαν Ab*, *το D*, *om Bacdς Orig* *επταχις BDabc Orig*, *add τῆς ημερας Avς* 8. *προς σε ABD*, ad te *abc*, *ἐπί σε ς*, *om Orig* *μετανοω ABDacς Orig*, paeniteor *bd*, *μετανοησω pr D* *αφησεις ABς Orig* = *αφες D*, dimitte *bcd*, remitte *a*

F) credent. 1 (197,2) et ad discipulos suos ait Inpossibile (Imp.) est
ut non ueniant scandala, uae autem illi per quem ueniunt: 2 utilius
est illi si lapis molaris inponatur (imp.) circa collum eius et proicia-
tur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis. 3 (198,5) ad-
tendite (att. *F*) uobis. si peccauerit frater tuus, increpa illum, et si
paenitentiam egerit, dimitte illi. 4 (199,5) et si septies in die pecca-
uerit in te et [si] septies in die conuersus fuerit ad te dicens Paeni-

5 Καὶ εἶπαν οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ Πρόσθες ἡμῖν πίστιν.
6 εἶπεν δὲ ὁ κύριος Εἰ εἴχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν
τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ Ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ,
καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. 7 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα
ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ [αὐτῷ] Εὐθέως
παρελθὼν ἀνάπεσε, 8 ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ Ἑτοίμασον τί δειπνήσω,
καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα

1. ειπαν BDa, ειπον Aς, add illi bc οἱ ἀπόστολοι] Orig 4,427ᶜ τω κυριω ABDaς, κύριε bc Orig 4,427ᶜ πρόσθες] Orig Iren 202 2. ειπεν δε ο κυριος ABυς = ο δε (et bc) ειπεν αυτοις Dbc, quibus ille dixit a ειχετε BDς, haberetis c, habueritis ab, εχετε A ελεγετε αν ABDς, diceretis bc, dicetis a, add τω ορει τουτω μεταβα εντευθεν εκει και μετεβαινεν και D 3. τη συκαμινω (muro a) ταυτη (om D) ABDaς, huic arbori moro (om c) bc ἐκριζώθητι καὶ om D φυτευθητι ABς, plantare a, μεταφυτευθητι (transplantare bc, -tari d) Dbcd εις την θαλασσαν Dabc 4. και υπηκουσεν αν (obaudisset ad, ἂν om A) ABDadς, utique obaudisset bc δὲ om Cypr 319 εξ υμων δουλον εχων ABς = vestrum (ex vestris d, om b) habens servum abcd Cypr, εχων υμων δουλον D 5. ποιμενοντα D, pastorem Cypr, pascentem oves a, ov. pasc. bc ὃς] et Cypr εισελθοντι ABDς, regresso eo a, regredienti b, regressus c, venienti Cypr ερει ABabς, dicit c Cypr, μη ερει D, numquid dicit d αυτω BDabc, om Aς Cyprian ευθεως ABDcς Cypr, ante dicet a, om b 6. παρελθὼν . . . ἐρεῖ αὐτῷ om a παρελθὼν] transi bcd Cypr αναπεσε BD, αναπεσαι Aς αλλ ουχι ABς = αλλα Dbc Cypr ερει ABDbcdς, dicit Cypr τι δειπνησω (διπν. A) ABDς, quod (mihi quod ab, aliquid quod Cypr) cenem abc Cypr 7. succinctus a, praecinge (cinge d) te et bcd, accingere et Cypr ἕως] add αν A manducem et bibam abcd Cypr μετὰ ταῦτα] sic b

tet me, dimitte illi. 5 (200,5) et dixerunt [ei F] apostoli domino (Domine F) Adauge nobis fidem. 6 dixit autem dominus (et dixit Iesus F) Si habueritis (haberetis L) fidem sicut granum sinapis, diceretis (dicetis) huic arbori moro Eradicare [et] transplantare in mare, et oboediret (oboediet) uobis. 7 (201,10) quis autem uestrum habens seruum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicit illi Statim transi recumbe, 8 et non dicit (dicet L) ei Para quod cenem (caenem), et praecinge te et ministra mihi donec manducem et bibam, et post

φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ. [9]μὴ ἔχει χάριν τῷ δούλῳ, ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα; [οὐ δοκῶ.] [10]οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

[11]Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσον Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. [12]καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην ἀπήντησαν δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρωθεν, [13]καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν λέγοντες Ἰησοῦ ἐπι-

1. χάριν ἔχει

1. *φαγεσε A* *σν ABς = ante φάγεσαι abc Cypr, om D* *μὴ]* numquid *abc Cypr* *εχει* (aget *a*) *χαριν BDa Cypr, χαριν εχει Abcς, add* et *c* *δουλω ABDabc, add ἐκείνῳ vς Cypr* 2. *τα διαταχθεντα AB = add αυτω Dς*, quae praecepta sunt ei *a*, quae sibi (ei *Cypr*) imperata sunt (imperaverat *c*) *bc Cypr* *ου δοκω ADbcς, om Ba Cypr* *ουτως AD, ουτω ς*, sic *ac*, sic itaque *Cypr* 319 2.3. et cum haec omnia feceritis dicite *Cypr* 38 3. *παντα (add ταυτα A) τα διαταχθεντα υμιν ABvς Orig* 3,665[c], omnia (*om a b*) quae praecepta sunt *abc*, quae vobis praecepta sunt *Cypr* 319, *οσα λεγω D* *λεγετε (-ται D*, dicitis *abc*) *ABDabcvς Cypr, ὀφείλετε λέγειν Orig, add οτι BDς Orig* *αχρειοι* (supervacui *Cypr*) *εσμεν ABabcdvς Orig* 2,595[b] 3,665[cd] *Cypr* 38 319, *εσμεν αχρειοι D* *ο ABDabc Orig* 3,665[c] *Cypr, ὅτι ὃ ς* *ωφιλομεν D, ὀφείλ. Orig*, debuimus *abcd Cypr* 38, habuimus *Cypr* 319 5. dum iret (vadit *c*) in hierusalem (ier. *c*) *ac*, dum hier. iret *b* *αὐτὸν om B* 5.6. *και αυτος ABDaς, om bc* 6. *δια μεσον B, μεσον D, δια μεσου Aς*, per mediam *abc*, per medium *d* *γαλιλαιας ABDvς = add* et iericho (hier. *b*) *abc* 6.7. *και εισερχομενου αυτου ABDς*, et ingredienti ei *b*, et ingressus est *c*, ingrediens autem *a* 7. in quendam vicum *a*, in quodam castello *b*, quoddam castellum *c* *απηντησαν (add αυτω Avς) ABvς, οπου ησαν D =* et ecce *abc* *λεπροι ανδρες ABς = ανδρες λεπροι Dabc* *οι ABvς = και D, om abc* 8. *ἔστησαν] ανεστησαν B* *αυτοι ABς = om Dabc* *ηραν φωνην* (vocem suam *a*) *λεγοντες ABabcς, εκραξαν φωνη μεγαλη D* praeceptor *bc*, ma-

haec tu manducabis et bibes. [9]numquid gratiam habet seruo illi, quia fecit quae ei (sibi *L*) imperauerat? non puto. [10]sic et uos, cum feceritis omnia quae praecepta sunt uobis, dicite Serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus. [11]et factum est dum iret in Hierusalem, transiebat per mediam Samariam et Galilaeam. [12]et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem (x *F*, decim *al*) uiri leprosi, qui steterunt a longe, [13]et leuauerunt uocem dicentes Iesu

στάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. [14]καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς Πορευθέντες ἐπιδεί-
ξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς,
ἐκαθαρίσθησαν. [15]εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν μετὰ
φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν, [16]καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ
τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρείτης.
[17]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Οὐχ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ
ἐννέα ποῦ; [18]οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ,
εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος; [19]καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀναστὰς πορεύου· ἡ
πίστις σου σέσωκέν σε.

[20]Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασι-
λεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία

gister *a* 1. *και ιδων ABς* = *add αυτους D*, quos ut vidit *bc*, et cum audisset illos *a* *αυτοις ABDacς*, *om b*, *add τεθεραπευεσθε* (curati estis) *Dd* euntes *a*, ite (*add* et *d*) *bcd* 2. sacerdotibus *ab*, sacerdoti *c* *και εγενετο ABabcς*, *εγενετο δε D* dum irent (vadunt *bc*) *abc* 3. *εκαθερισθησαν A* ex eis *ab*, *om c* *ιαθη ABcς*, sanus est *a*, *εκαθαρισθη Db* 4. *φωνης μεγαλης ABaς*, *μεγαλης φωνης Dbc* in faciem *abc* *παρα ABς*, ante *bc*, *προς* (ad) *Dad* 5. *ευχαριστων αυτω* (*om ac*) *ABabcς*, *om D* *και αυτος* (hic *bc*) *ην ABabcς*, *ην δε D* 6. *δὲ om A* *εἶπεν*] *add αυτοις D* *ουχ* (*ουχι Aς*) *οι ABvς* = *ουτοι* (hi) *Dabcd* *δέκα*] *add ουτοι A* *εκαθερισθησαν A* *οι alterum ADabc*, *οι δε Bς* 7. *εννεια A* ubi sunt *abc* *ουχ ευρεθησαν υποστρεψαντες δουναι δοξαν τω θεω ABς* = *εξ αυτων ουδεις* (non *abc*) *ευρεθη* (est *b*) *υποστρεφων ος δωσει δοξαν* (qui rediret et gratias ageret *bc*, qui reversus honorem daret *a*) *τω θεω Dabc* 8. = hic alienigena *abc* dixit *a*, ait *bc* surge (*add* et *a*) *abc* 8.9. *η* (= *οτι η Dabc*) *πιστις σου σεσωκεν σε* (te salvum fecit *abc*) *ADabcς*, *om B* 10. venit *bc*, venturum ...t *a* 11. *απεκριθη αυτοις και ειπεν ABDς* = ... ille dixit eis *b*, dixit eis *a*, ait illis *c* *ουκ ἔρχεται post παρατηρήσεως Orig* 1,238[c]

praeceptor, miserere nostri. [14]quos ut uidit, dixit Ite ostendite uos sacerdotibus. et factum est dum irent, mundati sunt. [15]unus autem ex illis ut uidit quia mundatus est, regressus est cum magna uoce magnificans deum, [16]et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens. et hic erat Samaritanus. [17]respondens autem [Iesus] dixit Nonne decem (decim) mundati sunt? et nouem ubi sunt? [18]non est inuentus qui rediret et daret gloriam deo, nisi hic alienigena? [19]et ait illi Surge [et] uade, quia fides tua te saluum fecit. [20](202,5) interrogatus autem a Pharisaeis quando uenit regnum dei, respondit eis et (res-

τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, [21]οὐδὲ ἐροῦσιν Ἰδοὺ ὧδε ἢ Ἰδοὺ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν. [22]εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. [23]καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν Ἰδοὺ ὧδε ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε. [24]ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται [καὶ] ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. [25]πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. [26]καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέ-

1. *τοῦ θεοῦ om a* cum observatione *abc Hil* 49 neque *bc Hil*, sed nec *a* *ἢ ιδου ADabcς Orig* 1,238[c] 4,294[c], et ecce *Hil*, *η B* 2. *ἐκεῖ*] *add μη πιστευσητε* (nolite credere) *Dd* *ιδοὺ γαρ η ABDabcς Hil*, *ἀλλὰ ἡ Orig* 1,238[c], *ἡ γὰρ* 3,243[e] in vobis enim est regnum dei *Hil* 1104 *του θεου ABDabcς Orig* 1,238[c] 3,459[b] 530[c] 4,294[c] *Cypr* 319 *Hil* 49, *τῶν οὐρανῶν Orig* 3,243[e]. *τοῦ θεοῦ* non *τῶν οὐρανῶν Orig* 3,459[b] *ὑμῶν*] *ἡμῶν Orig* 1,238[d] *ειπεν δε ABaς*, *ειπεν ουν D*, et ait *bc* 3. *αυτου Aabc*, *om BDς* venient *ab*, veniunt *c* *οτε επιθυμησετε* (*-σεται A*) *ABvς* = *του επιθυμησαι υμας D*, ut concupiscatis *ad*, ut desideretis *bc*
4. *των ημερων ABς*, *add τουτων D* = diem *abc* *ιδειν ABς* = *ante μίαν abc*, *om D* *οὐκ*] *ουχ' A* *οψεσθαι AD*
5. *ωδε η* (aut *acd*, et *b*, *om D*) *ιδου εκει ADabcdς*, *εκει ιδου ωδε B* *μη απελθητε μηδε διωξητε ADς*, nolite ire neque sectemini (sequi *a*) *abc*, ne ieritis neque persequemini *d*, *μη διωξητε B*
6. *ἡ prius om B* 6.7. *ἐκ τῆς . . . εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν*] de caelo lucet in his quae sub caelo sunt *b*, de sub caelo *c*, *om a*
6. *υπο τον ABD*, *ὑπ' ς* 7. *εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν om D* *λαμπει ABς*, *αστραπτει D* = *om abc* *και BDbcς*, *om Aa* filius *ab*, adventus filii *c* 8. *ανθρωπου BDabc*, *add εν τη ημερα αυτου Avς* primum *bc*, prius *a* *δὲ*] enim *d* *δεῖ*] *δι pr D* *αυτον πολλα παθειν BDabcς*, *πολλα π. αυτον A*
9. *καὶ καθὼς*] quomodo enim *Iren* 278

pondens eis) dixit Non uenit regnum dei cum obseruatione, [21]neque dicent Ecce hic aut ecce illic: ecce enim regnum dei intra uos est. [22](203,10) et ait ad discipulos [suos] Venient dies quando desideretis uidere unum diem filii hominis, et non uidebitis. [23](204,2) et dicent uobis Ecce hic [et] ecce illic: nolite ire, neque sectemini. [24](205,5) nam sicut fulgur (fulgor) coruscans de sub caelo in ea quae sub caelo sunt fulget, ita erit filius [hominis] in die sua. [25](206,2) primum autem oportet illum multa pati et reprobari a generatione hac. [26](207,5) et sicut factum est in diebus Noe, ita erit et in diebus

ραις Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώ-
που· [27]ἤσθιον ἔπινον, ἐγάμουν ἐγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλ-
θεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν
πάντας. [28]ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ (ἤσθιον
ἔπινον, ἠγόραζον ἐπώλουν, ἐφύτευον ᾠκοδόμουν· [29]ᾗ δὲ ἡμέρᾳ
ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ καὶ
ἀπώλεσε πάντας), [30]κατὰ ταὐτὰ ἔσται ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που ἀποκαλύπτεται. [31]ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώμα-
τος καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά, καὶ

1. *νωε ABD, τοῦ Νῶε ς* οὕτως ἔσται . . . ἀνθρώπου *om Iren* et in *ac*, in *b* 2. *ησθιον ABDας, add* et *bc Iren* ἔπινον] *add* et emebant et vendebant *Iren* εγαμουν εγαμιζοντο (ἐξεγ. *Aς*) *ABDς*, nubebant (*add* et *Iren*) nubebantur *a Iren*, uxores ducebant (*add* et *c*) nubebant *bc* usque in diem qua (quo *ad*) *abcd*, et non scierunt quoadusque *Iren* 3. in arca *c* ἦλθεν ὁ] εγενετο *D* απωλεσε *B* 4. *παντας BD*, απαντας *Aς* ομοιως και ως *ABDς*, similiter (*add* et *a*, *add* sicut *d*) *abcd*, quemadmodum *Iren* factum est *bc Iren*, *add* et *a*, fuit *d* loth *b* ησθιον *ABDας*, *add* et *bc Iren* 5. ἠγόραζον] *add* et *bc Iren* ἐφύτευον] *add* et *bc Iren* οικοδομουν *B* η δε ημερα *AB bcvς*, η ημερα *Da*, quoadusque *Iren* 6. εξηλθε *pr D* loth *b* εβρεξε *D* πυρ και θειον *Bcς*, θειον και πυρ *AD*, ignem *ab Iren* de caelo *ab Iren et add* deus *c* 7. απωλεσε παντας *BDa Irenaeus*, απωλεσεν απαντας *Aς*, omnes perdidit *bc* κατα ταυτα (ταῦτα *ς*) *Aς*, secundum haec *bcd*, κατα τα αυτα *BD*, similiter *a*, sic *Iren* 7.8. η ημερα ο υιος του ανθρωπου αποκαλυπτεται (αποκαλυπτηται *B*) *ABvς*, εν τη ημερα του υιου του ανθρωπου η (qui) αποκαλυφθη (revelabitur) *Dcd*, in die qua filius hom. revelabitur *a*, dies filii hom. qua revelab. *b*, et in adventu filii hominis *Iren* 8. ημερα *ABDς* = hora *abc* erit *a*, fuerit *bc* super tectum *a*, in tecto *bc*

(die *L*) filii hominis: [27]edebant et bibebant, uxores ducebant et dabantur ad nuptias, usque in diem qua intrauit Noe in arcam (archam), et uenit diluuium et perdidit omnes. [28](208,10) similiter sicut factum est in diebus Loth: edebant et bibebant, emebant et uendebant, plantabant [et] aedificabant: [29]qua die autem exiit Loth a Sodomis, pluit ignem et sulphur de caelo et omnes perdidit: [30]secundum haec erit qua die filius hominis reuelabitur. [31](209,2) in illa hora qui fuerit in tecto et uasa eius in domo, ne descendat tollere

ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. [32]μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. [33]ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ [αὐτήν], ζωογονήσει αὐτήν. [34]λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης [μιᾶς], εἷς παραλημφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται· [35]ἔσονται δύο ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία παραλημφθήσεται καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. [37]καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ Ποῦ, κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ὅπου

1. *εν αγρω B*, in agro est *Cypr* 266   similiter *ac*, *post* redeat *b*, *om Cypr*   *επιστρεψατω ABς*, *επιστραφητω D*, revertatur (conv. *d Cypr*) *ad Cyprian*, redeat *bc*   et mementote *d*   **2.** *λωτ ABacdς*, *λωθ Db*   *ος εαν ABς*, *ος αν D*, qui *d* = quicumque autem (ergo *a*) *ab*, qui autem *c*   *ζητηση την ψυχην αυτου σωσαι* (*περιποιησασθαι B*, salvam facere *a*, liberare *bc*) *ABabcς*, *θελητη ζωογονησαι την ψυχην αυτου D*   **3.** *και ος εαν* (*αν D*, *om a*) *ADabcvς*, *ος δ αν B*   *απολεσει A*   *αυτην alterum Avς*, illam propter me *bc*, *om BDa*   *ζωογονησει ABDς*, salvam faciet *abc*   dico *bc*, *add* enim *a*   **4.** *Iren* 325   hac *a*, in illa *bc*   *δυο Babcς*, *ante εσονται A*, *post μιας D*   in lecto *abc*   *μιας ADabς*, *om Bc*   *εις AD*, *ο εις Bς*   *παραλημφθησεται* (*-ληφθ. ς*) *ABς*, adsumetur *abcd*, *παραλαμβανετε D*   **5.** *ο ετερος ABDQbvς*, alius *a*, unus *c*   *αφεθησεται ABQabcdvς*, *αφιεται D*   *εσονται BDa*, *post δυο AQvς*, *om bc*   **5.6.** *επι το αυτο ABDQς*, in unum *abc*   **6.** *η μια BDς*, *μια A*   *παραλημφθησεται* (*παραληφθ. Dς*) *ABDbcvς*, relinquetur *a*   *και η ετερα ADvς*, *η δε ετερα B*, et alia (una *bc*) *abc*   *αφεθησεται ABDQbcς*, adsumetur *a* = *add δυο* (*add ἔσονται ς*) *εν αγρω* (*ἐν τῷ ἀγρῷ ς*, *εγρω pr D*) *εις* (*ὁ εἷς ς*) *παραληφθησεται και ο ετερος* (alius *a*, unus *bc*) *αφεθησεται Dabcς*   **6.7.** et (*om c*) respondentes *ac*, resp. autem *b*   **7.** *λεγουσιν* (dixerunt) *αυτω ABQabς*, illi dixerunt *c*, *λεγουσιν D*   *ο δε* (qui) *ειπεν αυτοις ABDQaς*, quibus ipse dixit *bc*   *οπου ABDQς* = ubicumque fuerit *abc*

illa, et qui in agro similiter non redeat retro. [32](210,10) memores estote uxoris Loth. [33](211,3) quicumque quaesierit animam suam saluare (saluam facere), perdet illam, et quicumque perdiderit illam, uiuificabit eam. [34](212,5) dico [autem] uobis, [in *om L*] illa nocte erunt duo in lecto (tecto *L*) uno, unus adsumetur (assum. *F*) et alter relinquetur: [35][duae erunt molentes in unum, una adsumetur (ass.) et altera relinquetur;] [36]duo in agro, unus adsumetur et alter relinquetur. [37](213,5) respondentes dicunt illi Vbi, domine? qui dixit eis

τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται [καὶ] οἱ ἀετοί. *1 ἔλεγεν δὲ παραβο-*
λὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ
ἐγκακεῖν, *2 λέγων Κριτής τις ἦν ἔν τινι πόλει τὸν θεὸν μὴ φοβού-*
μενος καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. *3 χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει*
ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ
ἀντιδίκου μου. *4 καὶ οὐκ ἤθελεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν*
ἐν ἑαυτῷ Εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι οὐδὲ ἄνθρωπον ἐντρέπο-
μαι, *5 διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω*
αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. *6 εἶπεν δὲ ὁ κύ-*

1. *εκει συναχθησονται* (conveniunt *a*) *καὶ* (*om ADac*) *οι αετοι* ***AD** abcdς*, *εκει και οι αετοι συναχθησονται* (*an επισυναχθ.?*) ***B***   *δε **Babc Orig** 3,650^c^*, *add και **ADυς**, γὰρ **Orig** 1,213^a^*   **2.** *αυτοις **ABDaς Orig** 3,650^c^*, ad illos *bc*, *om **Orig** 1,213^a^*   *πρὸς τὸ δεῖν*] ob hoc quod deberent *a*, quoniam oportet *bc*   *αυτους **AB Origenes** 3,650^c^*, *om **Dς Orig** 1,213^a^*   **3.** *εγκακειν **B**, ενκακειν **AD**, ἐκκακεῖν ς **Orig***, deficere *abc*   *λεγων **ABabcς Orig** 3,650^c^*, *om **D Orig** 1,213^a^*   *τινι*] ***Orig***, *τη **D***   **3.4.** qui (*om **Iren***) deum non timebat et (nec *b **Iren***, sed nec *a*) hominem non (*om ab **Iren***) reverebatur *abc **Iren*** 323   **4.** *δε **ABDQ** = add τις abcς* erat *ab*, quae erat *c*   **4.5.** *τη πολει εκεινη **ABDQυς*** = eadem (*om* bc) civitate *abc*   **5.** *και ηρχετο **ABDQaυς***, quae venit *b*, et coepit *c*   dicens *ab*, dicere *c*   **5.6.** de adversario *abc*   **6.** *ηθελεν **ABDQabcυ**, ἠθέλησεν ς*   *επι χρονον* (*add τινα **D***) ***ABDQς***, per (*add* multum bc) tempus *abc*, in aliquod temporis *d*   *δε ταυτα **ADQς**, ταυτα δε **B***, haec autem *a*, haec *bcd*   **6.7.** *ειπεν εν εαυτω **ABQabcυς**, ηλθεν εις εαυτον και λεγει **D***   **7.** *και **ABυς** et **Q**? = om **Dabc***   *τὸν om **Q**?*   *ουδε ανθρωπον **Babc**, και ανθρωπον ουκ **ADQς***   **8.** *διά γε ... ταύτην*] tamen (att. *a*) quia molesta est mihi (mihi est *c*) haec vidua (vidua haec *a*) *abc*   *εκδικησω **ABQabcυς**, απελθων εκδικησω **D***, vado et devindico *d*   **9.** *εις τελος **ABDQς***, in novissimo *bc*, in tempus *d*, per tempore *a*   veniens *ac*, veniendo *b*   *υπωπιαζη **ABDQς***, suggillet *acd*, constringat *b*   dixit *a*, ait *bc*

Vbicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilae. 1 **(214,10)** di-
cebat autem et parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare et
non deficere, 2 dicens Iudex quidam erat in quadam ciuitate (-tem ***F***),
qui deum non timebat et hominem non reuerebatur (uereb. ***F***). 3 ui-
dua autem quaedam erat in ciuitate illa, et ueniebat ad eum dicens
Vindica me de aduersario meo. 4 et nolebat per multum tempus. post
haec autem dixit intra se Etsi deum non timeo nec hominem reue-
reor, 5 tamen quia molesta est mihi haec uidua, uindicabo illam, ne
in nouissimo ueniens suggillet (sugillet *al*) me. 6 ait autem dominus

ριος Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει· 7 ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ
ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐ-
τὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτοῖς; 8 λέγω ὑμῖν
ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου ἐλθὼν ἄρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; 9 εἶπεν δὲ [καὶ]
πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶν δίκαιοι, καὶ
ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς τὴν παραβολὴν ταύτην. 10 Ἄνθρωποι
δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, εἷς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτε-

1. dicit c, dicet *a*, dixerit *b* 2. *ποιηση BD*, *ποιησει Aς* *των* (*om D*) *βοωντων ABDQς*, clamantium *abc*, qui (quicumque *Irenaeus*) clamant *d Iren* 265 *προς αυτον Acdς Iren*, *αυτω B*, *αυτων D*, *om ab* 3. *νυκτος και ημερας D* *καὶ μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτοῖς om Irenaeus* *και alterum ABDQ* = *om abc* *μακροθυμει ABDQ* = *μακροθυμῶν abcς* *επ αυτοις ABQς?* super eos *d*, *εν αυτοις Dabc* etiam dico *Iren* 4. *οτι AB Qaς*, *om Dbc Iren* *εν ταχει* (celeriter *a*, cito *Iren*) *ABQaς Iren*, cito *ante* vindictam *bc* 4.5. *πλην ο υιος του ανθρωπου ελθων* (veniens *abc*) *αρα* (numquid *bc*, *αρα* putat *ante ο υιος Dd*, putas *post* inveniet *a*) *ABDQabcdς*, filius hom. cum venerit putas *Cypr* 203, putas cum fil. hom. venerit *Iren* 273. *πλὴν ἐλθὼν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἄρα* (*om* 3,568) *Orig* 3,144[a] 204[f] 568[d], numquid (putas *Cypr*) cum venerit fil. h. *Cypr* 141 *Hil* 131, amen dico vobis cum ven. f. h. putatis *Hil* 64 5. *τὴν om D* super terram *ab Iren Hil*, in terra (terram *c*) *c Cypr* *και BDQaς*, *om Abc* 6. *τους πεποιθοτας εφ εαυτοις ABDQς*, fidentes sibi *a*, qui sibi confidebant *bc*, qui confidens super se *d* *οτι εισιν δικαιοι ABDQς* = tamquam iusti essent (*om c*) *bc*, quasi sint iusti *a* 7. *εξουθενουντας* (*-τες B*) *ABDQς*, spernentes *a*, spernebant *bc*, spernent *d* *την παραβολην ταυτην ABQabcς*, *ανθρωπους* (hominum) *Dd* 7.8. *ανθρωποι δυο ABQς Cyprian* 205, *δυο ανθρωποι Dabc* 8. in templo *a* orare *a Cypr*, ut orarent *bc* *εις BD*, *ο εις AQς* *φαρισαιος ABDQς Cyprian*, publicanus *abc* *ο ετερος* (alius) *ABQaς*, *εις* (unus) *Dcd Cypr*

Audite quid iudex iniquitatis dicit (iudicet): 7 deus autem non faciet uindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, et patientiam habebit in illis? 8 dico uobis quia cito faciet uindictam illorum. uerum tamen filius hominis ueniens, putas, inueniet fidem in terra (terram *pr F*)? 9 dixit autem [et *om V*] ad quosdam qui in se confidebant tamquam iusti et aspernabantur (asperneb.) ceteros (caet.), parabolam istam. 10 Duo homines ascenderunt in templum ut

ρος τελώνης. 11ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο. Ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης· 12νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. 13καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν τὸ στῆθος αὐτοῦ λέγων Ὁ θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. 14λέγω ὑμῖν [ὅτι] κατέβη οὗτος δεδι-

1. ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν 3. ὡς ὁ τελώνης οὗτος· 4. 5. ὁ δὲ τελώνης 5. 6. ἐπᾶραι εἰς τὸν οὐρανόν,

1. τελωνης *ABQ Cypr* ς, τελωλωνης *D*, pharisaeus *abc* ο (*add* δε *Q*) φαρισαιος σταθεις (cum stetisset) *ABDQ*ς *Cypr*, stans itaque pharisaeus *abc* προς εαυτον (καθ εαυτον *D*, intra se *a*, seorsum *d*) ταυτα *ADQad*ς, ταυτα προς εαυτον *B*, talia apud se *Cypr*, sic *bc* προσηυξατο *A* 2. ὁ θεὸς] domine *post* εὐχ. σοι *Hilar* 66 ως *DQ Orig* 1,490ª, ωσπερ *AB*ς των ανθρωπων *ABDQa*ς *Orig Hilar*, homines *bc Cypr* 205 3. αρπαγες αδικοι μοιχοι *ABDQabc*ς *Orig* (*Hil* 262), iniusti raptores adulteri *Cyprian*, adulteri avari *Hil* 66 η και ως *ABDQ*ς *Orig*, velut etiam sicut (et *c*) *bc*, sicut et *d Hil* 66, quomodo et *Cypr* ουτος ο τελωνης *BDQabc*ς *Hil*, ο τελωνης ουτος *A Cypr* 4. του σαββατου *ABDQ*ς, in sabbato (*add* et *c*) *abcd Cypr* decimas substantiae suae in usum egentium intulit *Hilar* 262 αποδεκατευω *B* ὅσα κτῶμαι] quae (quaecumque *a Cypr*) possideo (adquiro *d*) *abcd Cypr* και ο *ADQabc*ς, ο δε *B Cypr* 5. de longinquo stabat et neque oculos volebat *Cyprian* οφθαλμους *ABDQc*ς, *add* suos *abd* 5. 6. εις (ad *Cypr*) τον ουρανον επαραι *ADa*ς *Cypr* 205, επαραι εις τον ουρανον *BQc*, sursum levare ad caelum *b* 6. ἀλλ'] sed tantum *b* ετυπτε *B et pr D* το *BDQabc Cypr*, εις το *A*ς αυτου (εαυτου *Q*) *ADQabc*ς *Cypr*, *om B* ο θεος *ABDQa*ς *Cypr*, domine deus *bc*, domine *Hilar* 66 7. ἱλάσθητί] *Orig* 1,490ª, propitius esto *a Cypr*, propitiare *bc*, miserere *Hilar* λεγω *ABDQa*ς *Cypr* 205, *add* itaque *bc*, amen dico *Hil* 411 οτι *Qabc Hil* 411, *om ABDP*ς *Cypr* 7 *seq.* magis iustificatus est publicanus quam pharisaeus *Hilar* 411 7. ουτος *ABDPQa*ς *Ori-*

orarent, unus Pharisaeus et alter publicanus. 11Pharisaeus stans haec apud (aput *pr F*) se orabat. Deus, gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, uelut (uel) etiam hic publicanus: 12ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quae possideo. 13et publicanus a longe stans nolebat nec oculos ad caelum leuare (lebare *F*), sed percutiebat pectus suum dicens Deus, propitius esto mihi peccatori. 14dico uobis, descendit (discendit *F*) hic iustificatus

καιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ παρ᾽ ἐκεῖνον, ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

15 Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται·
ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπετίμων αὐτοῖς. 16 ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλε-
σάμενος αὐτὰ εἶπεν Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κω-
λύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 17 ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον,

4.5. *προσεκαλέσατο λέγων*

genes 1,490[a] *Cyprian*, hic publicanus *bc* 1. *εις τον οικον αυτου* (*εαυτου B*) *ABPQcς Cypr et ante δεδικαιωμένος Orig*, in domo sua *a*, magis in domum suam *b*, *om D* *παρ εκεινον B Origenes*, *η γαρ* (*om ς*) *εκεινος APQς = μαλλον παρ αικεινον τον φαρισαιον D*, prae illum pharisaeum *a*, magis (*om b*) quam ille pharisaeus *bc Cyprian* *ὅτι πᾶς*] *Orig* 1,490[a], *πᾶς γὰρ idem* 1,120 3,199[d] *ο υψων εαυτον* (*αυτον pr D*) *ABDPQς Orig*, qui se exaltat (extollit *Cypr*) *abcd Cypr* 201 205 305 2. *και ο Aabcd Cypr*, *ο δε BDPQς*, *καὶ πᾶς ὁ Orig* 1,490[a] (*ὡς πᾶς ὁ Orig* 1,120) humiliat se *d Cypr* 201, se humiliat (-liaverit *c Cypr* 305) *abc Cypr* 205 305 3. *αυτω ABDPQaς Orig* 3,663[d], ad illum *bc* *καὶ*] *om Dab* *τα βρεφη ABPQς*, *βρέφη Orig* 3,663[d], *παιδια D*, infantes *abc*. *κατὰ δὲ τὸν εἰπόντα βρέφη αὐτὰ εἶναι Λουκᾶν Ἵνα αὐτῶν ἅπτηται Orig* 3,659[c] *απτηται ABDQς Origenes*, *αψηται P* 4. *ιδοντες* (videntes) *δε ABDPQaς*, quos (quod *b*) cum viderent *bc* *επετιμων BDabc*, *επετιμησαν APς* 4.5. *προσκαλεσαμενος* (convocans) *αυτα ειπεν APbcς*, *προσεκαλεσατο* (*προσεκαλειτο αυτα D*, imperavit eis *a*) *λεγων BDa* 5. pueros *bc*, infantes *a* *μη κωλυετε ABPς*, *μη κωλυσηται D*, nolite vetare (prohibere *ac*) *abcd* 6. eos *ante* vetare *b* *του θεου ABDPvς* = caelorum *abc* *αμην ABDPabcς Orig* 3,663[c], *add γαρ D* 7. *ος αν* (*εαν APς*) *μη ABDPbcς Origenes* 3,663[c] 664[a], quisque non *a*, *ἐὰν μή τις Origenes* 3,597[d] *βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον*] *Orig* 3,663[c] 664[a], *τοῦ θεοῦ βασιλείαν ὡς τὸ παιδίον idem* 3,597[d] puer *bc*, infans *a*, infantem *d*

in domum suam ab illo, (215,5) quia omnis qui se exaltat humiliabitur et qui se humiliat exaltabitur.
15(216,2) adferebant autem ad illum et infantes, ut eos tangeret: quod cum uiderent discipuli, increpabant illos.
16Iesus autem conuocans illos dixit Sinite pueros uenire ad me, et nolite eos uetare: talium est enim (enim est) regnum dei.
17(217,2) amen dico uobis, quicumque non acceperit (recep.) regnum

οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. [18]καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων
Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; [19]εἶπεν
δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς
ὁ θεός. [20]τὰς ἐντολὰς οἶδας, Μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέ-
ψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.
[21]ὁ δὲ εἶπεν Ταῦτα πάντα ἐφύλαξα ἐκ νεότητός μου. [22]ἀκού-
σας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Ἔτι ἕν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις

1. *και επηρωτησεν* **ABDPυς** = interrogavit autem *abc* *τις αυτον* **ABDQς** = eum quidam *abcd* *ἄρχων om ab* *λέγων om D* 2. *διδάσκαλε ἀγαθέ*] **Orig** 4,41[d] *ποιησας* **ABDPς** **Orig** 2,727[c], faciens *a*, faciendo *bc* 2.3. *ειπεν δε αυτω* (om c) *ο ιησους* **ABPabcς**, *ο δε ειπεν αυτω* **D** 3.4. *ὁ δὲ Μάρκος καὶ Λουκᾶς φασὶ τὸν σωτῆρα εἰρηκέναι Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός· ὡς τὸ τεταγμένον ἀγαθὸς ὄνομα ἐπὶ τοῦ θεοῦ μὴ ἂν ταχθῆναι καὶ ἐφ' ἑτέρου τινός.* **Orig** 3,664[d] 3. *τί με λέγεις ἀγαθόν*] **Orig** 1,279[a] 2,727[c] 4,41[d] **Hil** 781 830 984 *ουδεις* **ABDPbς** **Orig** 1,279[a] 4,41[d], nemo est *ac* **Hilar** unus *ab* **Hil**, solus c 4. *ο θεος* **ABDPabcς** **Orig** 3,664[d] **Hil**, *add ὁ πατήρ d* **Origenes** 1,279[a] 4,41[d], *add* et ait iesus c *οιδας* **ABPbcς**, *add* ait quae *a*, *add ο δε ειπεν ποιας ειπεν δε ο ιησους το* **D** 4.5. (*καὶ ὁ σωτὴρ δέ φησι Γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου* **Origenes** 3,8[b]) *μὴ quater*] = *ου* **Dabcd** 4. *μοιχευσης* **ABPς**, *μοιχευσεις* **D** = occides *bc*, homicidium facies *a* *φονευσεις* **D** = adulterabis *a*, adulterium committes (admittes *b*) *bc* *κλεψης* **ABς**, ...*σης* **P**, *κλεψεις* **D**, furtum facies *abc* 5. *ψευδομαρτυρησεις* **Dabc** *μητερα* **ABDυ** *et* **P**? = *add σου abcς* 6. *ο δε* (qui *a*) *ειπεν* **ABDPaς**, ait ille *b*, et ait illi c *ταυτα παντα* **BDabcς**, *παντα ταυτα* **A** *εφυλαξα* **ABabc**, *εφυλαξαμην* **DPς** *ἐκ*] a *abc* *μου* **APabcς**, *om* **BD** 6.7. *ακουσας δε* (*add ταυτα* **Aς**) **ABDς**, quod cum audisset *a*, quo (quod *b*) audito *bc* 7. dixit *a*, ait *bc* *αὐτῷ om bc* **Origenes** 3,670[c] *7 seqq. ἄφες πάντα καὶ ἀκολούθει μοι* **Origenes** 3,240[c] 299[d]

dei sicut puer, non intrabit in illud. [18](218,2) et interrogauit eum quidam princeps, [dicens *om L*] Magister bone, quid faciens uitam aeternam possidebo? [19]dixit autem ei Iesus Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus deus. [20]mandata (mandatum) nosti, Non occides, non moechaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum et matrem. [21]qui ait Haec omnia custodiui a iuuentute mea. [22](219,2) quo audito Iesus ait ei Adhuc unum tibi

πώλησον καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. [23] *ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.* [24] *ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον εἶπεν Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ·* [25] *εὐκοπώτερον γάρ ἐστιν κάμηλον διὰ τρήματος βελόνης διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.* [26] *εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;* [27] *ὁ δὲ εἶπεν Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ θεῷ ἐστίν.* [28] *εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφέντες τὰ ἴδια ἠκολουθήσαμέν*

1. *ἐν οὐρανῷ·* 8. *δυνατά ἐστιν παρὰ θεῷ.*

1. *και δος* **ADbc**, ea *a*, *και διαδος* **BPς** thensaurum *abd* *εν τοις* (*om* **A**) *ουρανοις* **ABDa**, *ἐν οὐρανῷ* bcς, *εν ουριω* **P** 2. qui cum audisset haec *a*, his ille auditis *bc* *περιλυπος* (*περιλυπον* **P**) *εγενετο* (*εγενηθη* **B**) **ABDPaς**, contristatus est *bc* 3. *ην γαρ πλουσιος* **ABDPaς**, quia dives erat bc videns autem illum *bc*, quem cum vidisset *a* 3.4. *ο ιησους περιλυπον γενομενον* (contristatum) *ειπεν* **APaς**, *περιλυπον γενομενον* (tristem factum) *ειπεν ο ιησους* **Dbc**, *ιησους ειπεν* **B** 4. *εισελευσονται* **APς** *et post του θεου* **Dabc**, *εισπορευονται post του θεου* **B** 5. in regno *a* enim *ac*, autem *d*, *om b* camellum *ab* 6. *τρηματος βελονης* **BD**, *τρυμαλιας ραφιδος* **APς**, foramen acus *abcd* *διελθειν* **ADP**, transire *abcd*, *εισελθειν* **Bς** in regno *b* 7. *εισελθειν* **ABPς** *et ante εις την βασ.* **Dbcv**, *om a* dixerunt autem (ergo *d*) *ad*, et dix. *bc* *οι ακουσαντες* **ABPς**, qui audierunt *d* = *οι ακουοντες* (audiebant) **Dabc** potest *bc*, poterit *a* 8. *ο δε ειπεν* **ABDPς** = dixit autem illis *a*, ait (et ait *c*) illis iesus *bc* *παρὰ prius*] apud *abc* **Iren** 127 254 299, in *d* *δυνατα* (*add* vero *a*) *παρα* (*add τω* **B**) *θεω εστιν* (*om* **Iren**) **BDa** **Iren** 254, *δυνατα εστιν παρα* (*add τω* **Aς**) *θεω* **APcς** **Irenaeus** 127 299, haec omnia possibilia sunt aput deum *b*, apud deum possibilia sunt *d* 9. dixit *a*, ait *bc* *ο* **BDς**, *om* **AP** *αφεντες τα ιδια* **B**, *τα ιδια αφεντες* (reliquimus et) **Dd**, relictis omnibus (omni-

deest: omnia quaecumque habes uende et da pauperibus, et habebis thesaurum (thens.) in caelo: et ueni sequere me. [23] (220,2) his ille auditis contristatus est, quia diues erat ualde. [24] uidens autem illum Iesus (Iesus ill.) tristem factum dixit Quam difficile qui pecunias (paec.) habent in regnum dei intrabunt! [25] facilius est enim camelum (camellum) per foramen acus transire quam diuitem intrare in regnum dei. [26] et dixerunt qui audiebant Et quis potest saluus fieri? [27] ait illis Quae inpossibilia (imp.) sunt apud homines, possibilia sunt apud deum. [28] ait autem Petrus Ecce nos dimisimus omnia et secuti sumus

σοι. 29 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς
ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ γονεῖς ἢ ἀδελφοὺς ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς
βασιλείας τοῦ θεοῦ, 30 ὃς οὐ μὴ λάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ και-
ρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.
31 Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπεν πρὸς αὐτούς Ἰδοὺ ἀνα-
βαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα
διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου· 32 παραδοθήσεται γὰρ
τοῖς ἔθνεσιν καὶ ἐμπαιχθήσεται καὶ ὑβρισθήσεται καὶ ἐμπτυσθή-

3. ἀπολάβῃ

bus rebus *c*, retibus *b*) nostris *abc*, αφηκαμεν παντα και *APvς* 1. qui dixit eis *a*, quibus ipse dixit *bc* οτι *ABPς* = *om Dabc Cypr* 310 *ex Luca* 2. αφηκεν *ABDPς*, reliquid *b*, reliquerit *a*, relinquat *c Cypr* 91 185 273 310 οικιαν *ABPabcς Cyprian* 310, οικιας *Dd*, domum aut agrum *Cyprian* 91 185 273 γονεῖς] γυναικα *B* αδελφους *ABPabcς Cypr* 185 273 310, *add* η αδελφας *D Cypr* 91 γυναῖκα] γονεις *B* τεκνα *ABPabcdvς Cypr*, *add* εν τω καιρω τουτω *D* εινεκεν *B* 3. ος ου (ουχι *B*) μη λαβη (accipiet *a*, απολαβη *APς*) *ABPaς*, et non recipiat *Cypr* 91 185 273 310, εαν μη (nisi ut *bc*) λαβη (accipiet *d*, recipiat *bc*) *Dbcd* πολλαπλασιονα *ABPvς* = επταπλασιονα *D*, septies tantum *abc Cypr* 3.4. εν τω καιρω τουτω *ABDPaς*, in (et in *b*) hoc (isto *Cypr*) tempore *bc Cypr* 4. et in saeculo venturo (futuro saeculo *a*) *ab*, et in saeculum venturum *d*, in saeculo autem venturo (futuro *Cypr* 310) *c Cypr* 91 185 273 310 αιωνιον *ABDPvς Cypr*, *add* possidebit *abc* 5. παραλαβων *ABDPbcς Orig* 3,708ᵃ, convocatis *a* δὲ] *add* iesus *c* τους ·ιβ· *D*, τους δεκαδυο *Orig*, *add* discipulis *a*, *add* discipulos suos *b* dixit *a*, ait *bc* προς αυτους *ABPabς Orig*, αυτοις *Dc* 6. in *a*, *om bc* ιεροσολυμα *APabcς*, ιερουσαλημ *BD* 7. τω υιω *ABPς* = περι του υιου *Dabc* παραδοθησεται γαρ *ABPabcς*, οτι παραδοθησεται *D* 8. εθνεσι *P* ενπαιχθησεται *D*, ενπεχθ. *A*, iniuriabitur *d* και υβρισθησεται *ABPς* = *om Dabc* και ενπτυσθησεται *D*, *om P*

te. 29(221,2) qui dixit eis Amen dico uobis, nemo est qui reliquit domum aut parentes aut fratres aut uxorem aut filios propter regnum dei (caelorum *F*), 30 et non recipiat multo plura in hoc tempore, et in saeculo uenturo (futuro) uitam aeternam. 31(222,2) Adsumpsit autem Iesus duodecim et ait illis Ecce ascendimus Hierosolymam (Hierosolyma *F*), et consummabuntur omnia quae scripta (scribta *pr F*) sunt per prophetas de filio hominis: 32 tradetur enim gentibus et inludetur et flagellabitur et conspuetur, 33 et postquam flagellauerint oc-

σεται, 33 καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ
τρίτῃ ἀναστήσεται. 34 καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν
τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λε-
γόμενα.
35 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχώ, τυφλός τις ἐκά-
θητο παρὰ τὴν ὁδὸν ἐπαιτῶν, 36 ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομέ-
νου ἐπυνθάνετο τί [ἂν] εἴη τοῦτο. 37 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰη-
σοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. 38 καὶ ἐβόησεν λέγων Ἰησοῦ υἱὲ
Δαυείδ, ἐλέησόν με. 39 καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιγήσῃ·

9. παράγοντες

1. μαστιγωσαντες ABDPς, flagellatum ab, flagellabitur et postquam flagellaverint c   αποκτεινουσιν D (occident d)   1.2. τη ημερα τη τριτη ABDPaς, tertia die bcd   2. και αυτοι ABPQabcς, αυτοι δε D   τουτων ουδεν D   και ην ABPQvς = αλλ ην D abcd   3. τουτο ABPQvς = om Dabc   εγινωσκον ABDQvς Origenes 3,708[b], εγινωσκων P = intellexerunt abc   τα λεγομενα ABDPQς Orig, quae dicebantur (add ad eos a) ac, quod dicebatur ab eo b   5. δε εν τω εγγιζειν (ενγειζειν D) ABDPQabcvς Orig 3,735[b], ἐν τῷ ἐγγ. Orig 3,735[c], δὲ ἐγγ. Orig 3,735[a]   in a, om bc   ιερειχω DPQ   τυφλος τις ABDPQbς, καὶ τυφ. τὶς Orig 3,735[a], caecus quidam a, et unus caecus c   6. επαιτων B Orig et ante εκαθητο D, προσαιτων APQς, mendicans ac, mendicus b   ακουσας δε ABDPQς et om δὲ Orig 3,735[d], qui cum audisset a, et cum audiret bc   διαπορευομενου ABPQς Origenes, παραπορ. D, praetereuntem abcd   7. τι αν DQ Orig 3,735[de], quidnam ad, τι ABPbcvς   εἴη τοῦτο] Orig 3,735[e], εἴη idem 3,735[d] = hoc esset abc   απηγγειλαν ABDPQς (Orig 3,735[e]), indicaverunt a, dixerunt bcd   8. ναζωραιος ABPQbdς, nazaraeus c, ναζαρηνος Da Orig 3,736[a]   καὶ] ο δε D   εβοησεν ABDQς (Orig), κραξεν P, clamavit bc, excl. ad   ιησου BDPQabcς, om A Origenes   9 seq. καὶ οἱ προάγοντες ... ἐλέησόν με om b   9. καὶ οἱ] οι δε D   προαγοντες BDPQcvς Orig, παραγοντες (praeteribant) Aa   επετειμουν A   αὐτῷ om Orig   σιγηση BDP Orig 3,736[a], σιωπηση AQς Orig 3,736[a]

cident eum, et die tertia (t. d.) resurget. 34(223,10) et ipsi nihil horum intellexerunt, et erat uerbum istud absconsum (absconditum) ab eis, et non intellegebant quae dicebantur. 35(224,2) factum est autem cum adpropinquaret Hiericho, caecus quidam sedebat secus uiam mendicans, 36 et cum audiret turbam praetereuntem, interrogabat quid hoc esset. 37 dixerunt autem ei quod Iesus Nazarenus transiret. 38 et clamauit dicens Iesu fili Dauid, miserere mei. 39 et qui praeibant in-

αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν Υἱὲ Δαυείδ, ἐλέησόν με. [40]σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν [41]λέγων Τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπεν Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. [42]καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. [43]καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ. [1]καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. [2]καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ αὐτὸς [ἦν] πλούσιος, [3]καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν, τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. [4]καὶ προ-

1. *αυτος δε* **ABDPQς**, ipse vero *c*, *ἀλλ' ἐκεῖνος* **Orig**, ad ille *ad* *πολλω* **ABPQας Orig**, *om* **Dc** *εκραζεν* **ABDQαcς**, *εκραξεν* **P Orig** *υιε* **ABPQαcς Orig** 1,683*f* 3,736*a*, *υιος* (filius) **Dd** **2.** *ο* (*om* **D**) *ιησους* **BDQabcς Orig** 3,736*a*, *om* **A** *προς αυτον* **ABQbcς Orig** 3,736*ab*, *om* **Da** **2. 3.** *εγγισαντος δε* (*om* **Orig**) *αυτου* **ABDQς Orig** 3,736*b*, cumque (et cum *bc*) adpropinquasset *abc* **3.** *λεγων* **Aabcς**, *ο* .. (*ιησους?*) *λεγων* **Q**, *εἰπών* **Orig**, *om* **BD** vis tibi *d* *ἵνα ποιήσω* **Orig** **4.** ad ille *bcd*, qui *a* *ειπε pr* **D** *κυριε* **ABDQcς**, *post ἀναβλέψω b* **Orig**, *om a* *ο ιησους ειπεν αυτω* **ABQς**, *αποκριθεις ειπεν αυτω ἰησοῦς* (*om* **D**) **Dabc Origenes** **5.** *σεσωκεν σε* **ABDQς Orig** 3,736*c*, te salvum fecit *abc*, salv. te fecit *d* *ἀνέβλεψεν*] **Orig** 3,736*c*, respexit *d*, vidit *bc*, videre coepit *a* **6.** *δοξάζων τὸν θεόν solum Lucam addere* **Orig** 3,736*d* *λαος* **ABDς Origen** 3,735*a*, populus *ad*, plebs *bc*, *οχλος* **Q Origenes** 3,736*d* dedit *bcd*, dederunt *a* **7.** *αινον* **ABQabcvς Orig** 3,735*a* 736*d*, *δοξαν* (gloriam) **Dd** *διήρχετο*] perambulabat *b*, circuibat *a*, perambulavit *c* *ιερειχω* **DQ** **8.** *καλούμενος* **ABQς** = *om* **Dabc** *καὶ om* **D** *αυτος* **ABQς** = *ουτος* **Dabcv** **9.** *και αυτος πλουσιος* **Bb**, *και ουτος* (ipse) *ην πλουσιος* (dives erat *c*) **AQacς**, *πλουσιος* **D** videre *ab*, ut videret *c* **10.** statura pusillus *bc*, statura brevi *a* *προδραμων* **ABQς**, praecurrens (proc. *a*) *abc*, *προλαβων* **D**, antecedens *d*

crepabant eum ut taceret: ipse uero multo magis clamabat (-uit *L*) Fili Dauid, miserere mei. [40]stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. et cum adpropinquasset, interrogauit illum [41]dicens Quid tibi uis faciam? at ille dixit Domine, ut uideam. [42]et Iesus dixit illi Respice: fides tua te saluum fecit. [43]et confestim uidit, et sequebatur illum, magnificans deum (dominum *F*). et omnis plebs, ut uidit, dedit laudem deo. [1](225,10) et ingressus perambulabat Hiericho. [2]et ecce uir nomine Zacchaeus (Zaccheus *F*, Zach. *al*), et hic erat princeps publicanorum, et ipse diues, [3]et quaerebat (quer. *F*) uidere Iesum (I. uid. *F*), quis esset, et non poterat prae turba, quia statura pusillus

δραμὼν ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομωρέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι ἐκεί-
νης ἤμελλεν διέρχεσθαι. 5 καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας
ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτὸν καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν Ζακχαῖε, σπεύσας κα-
τάβηθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. 6 καὶ σπεύσας
κατέβη καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. 7 καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγ-
γυζον, λέγοντες ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθεν καταλῦσαι.
8 σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν κύριον Ἰδοὺ τὰ ἡμίσεια τῶν
ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴ τινός τι ἐσυ-

1. *εμπροσθεν* (*ενπρ. D*) *ADQς*, *εις το εμπροσθεν B*, ab ante *d* = *om abc* *ἐπὶ*] in *abc* *συκομωρεαν BDQ*, *συκομωραιαν* (*an συκωμοραιαν?*) *A*, *συκομορέαν ς* *εκεινης ABQ*, *δι' ἐκείνης ς*, *εκεινη D*, inde *d*, illa (per illa *a*) parte *abc* **2.** erat transiturus *bc*, tr. er. *a*, habebat transire *d* *ως ηλθεν επι τον τοπον AB Qυς* = *εγενετο εν τω διερχεσθαι αυτον D*, factum est dum (cum *b*, cum illac *d*) transiret (transit *c*) iesus (*om d*) *abcd* **2. 3.** *αναβλεψας ο* (*om B*) *ιησους ABQυς* = *om Dabc* **3.** *ειδεν αυτον* (*om D*) *και ADQυς* = vidit illum sursum aspiciens et *c*, vidit illum et respiciens *a*, vidit illum respicientem et *b*, *om B* *προς αυτον ABQbcς*, *αυτω Da* *σπευσας ABQς*, festinans *abcd*, properans *Iren* 38, *σπευσον D* **4.** *σημερον γαρ ABQς* = *οτι σημερον D abc Iren* oportet me *ab Iren*, *ante* in domo *c* **5.** *παντες ABDQ*, *ἅπαντες ς* *διεγογγυζον ABDQυς* = murmurati sunt *a*, murmuraverunt *bc* **6.** *λέγοντες om Da* *παρα αμαρτωλω ανδρι ABDQς*, ad peccatorem hominem *d* = aput virum (ad hominem *bc*) peccatorem *abc* introisset manere *a*, devertit *bc*
7. *δὲ*] *add ο D* *ημισεα Q*, *ημισεια B*, *ἡμίση ς*, *ημυσοι pr D*, *ημυση corr D*, *ημισυ A*, dimidium *bc Iren* 242 *Cypr* 303, dimidiam partem *a* **7. 8.** *των υπαρχοντων* (bonorum *abc*, ex bonis *Iren*, ex substantia *Cypr*) *μου* (*μοι pr D*) *ADabcς Iren Cyprian*, *μου των υπαρχοντων BQ* **8.** *κυριε ABDQας*, *post πτωχοῖς b*, *om c Iren Cypr* *διδωμι Aabcς Iren Cyprian*, *post πτωχοις BDQ* *τοῖς om B* cuius quid *Iren*, cui quid *a Cypr*, quid alicui *bc*

erat. 4 et praecurrens ascendit [in] arborem sycomorum (sic. *F*, sycc. *al*), ut uideret illum, quia inde erat transiturus. 5 et cum uenisset ad locum, suspiciens (suscipiens *pr F*) Iesus uidit illum et dixit ad eum Zacchaee (Zacchee *F*, Zachee *L*, Zachaee *al*), festinans (festina) descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. 6 et festinans descendit et excepit illum gaudens. 7 et cum uiderent omnes murmurabant, dicentes quod (quia *F*) ad hominem peccatorem diuertisset. 8 stans autem Zacchaeus (Zach. *al*, -ccheus *F*) dixit ad dominum Ecce dimidium (dimedium) bonorum meorum, domine, do pauperibus, et si

κοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. 9εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν· 10ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός. 11ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα προσθεὶς εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι αὐτὸν Ἱερουσαλὴμ καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. 12εἶπεν οὖν Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακράν, λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι. 13καλέσας δὲ

1. quadruplum reddo (reddam *a*) *a Cypr* dixit *a Cypr* 304, ait *bc* **προς αυτον ο (om *B*) ιησους *ABQς* = ο ιησους προς αυτον** (ad illos *abc*) ***Dabc***, iesus *d Cypr* 2. salus hodie *Cypr* 105 304 **τω *BQabcς Cyprian*, εν τω *AD*** **καθότι**] eo quod *bc*, quoniam quidem *a*, quoniam (quia) *d Cypr* **καὶ** *om c* 3. **αὐτὸς**] ipse *bc Cyprian* 304, hic *ad Cypr* 105 **υιος αβρααμ εστιν *ABDQς***, filius est (sit *c*) abrahae *ac Cypr*, sit filius abrahae *b*
3.4. **σῶσαι τὸ ἀπολωλὸς ἦλθεν ὁ σωτήρ *Orig*** 1,95[b] 3. **ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου *Origenes*** 2,815[c], **ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἦλθεν *idem*** 3,314[e], **ἦλθεν ὁ σωτὴρ *idem*** 4,303[d] 4. **ζητησαι (ἐκζητ. *Orig*** 3,314) **και** (quaerens *c*) **σωσαι *ABDQbcς Orig*** 2,815[c] 3,314[e] 4,303[d], salvum facere et quaerere *a* **ακουοντων δε αυτων ταυτα** (= haec illis *a*) ***ABDQaς***, haec illis audientibus *bc*
5. adiciens dixit *bc*, addidit dicens *a* **διὰ τὸ**] eo (propter *d*) quod *abd*, quod *c* **εγγυς ειναι αυτον ιερουσαλημ *Q*, εγγ. ειναι ιερ. αυτον *B*, εγγυς αυτον ειναι ιερ. *Aς* = ειναι αυτον εγγυς ιερ. *Dabcv*** 6. **δοκειν αυτους *ABQς*, δοκειν *Dd***, quia existimarent *bc*, quod putabant *a* **παραχρημα μελλει *ABQς*, μελλει** (incipiet) **παραχρ. *Dd***, confestim *abc* revelari *d*, manifestaretur *abc*
7. **οὖν**] **δε *D*** **ευγενης *ABDvς Orig*** 3,631[cd] 632[a] = pater familias *a*, erat dives is (et *c*) *bc Lucifer* 205 **επορευθη *ABς Orig*** 3,632[c], abiit *bcd Lucif*, profectus est *a*, **επορευετο *D*** 8. longinquam *ac*, longe *b Lucif* **εαυτω *ABcvς Orig*** 3,631[d] 632[ac] 4,272[b], *om Dab Lucif* vocatis autem *a*, et vocavit *bc Lucif*

quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. 9ait Iesus ad eum quia hodie salus domui huic facta est, eo quod [et] ipse filius sit (est) Abrahae: 10(226,5) uenit enim filius [hominis] quaerere et saluum facere quod perierat. 11(227,10) haec illis audientibus adiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Hierusalem, et quia existimarent (exestim.) quod confestim regnum dei manifestaretur. 12(228,2) dixit ergo Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum et reuerti. 13(229,5) uocatis autem [decem (x *F*, decim *al*)]

δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς Πραγματεύσασθε ἐν ᾧ ἔρχομαι. [14]οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. [15]καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς δεδώκει τὸ ἀργύριον, ἵνα γνοῖ τίς τί διεπραγματεύσατο. [16]παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος λέγων Κύριε, ἡ μνᾶ σου δέκα προσηργάσατο μνᾶς. [17]καὶ εἶπεν αὐτῷ Εὖγε ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πό-

6. ἔδωκεν

1. *εαυτου* ABaς, *αυτου* D, om bc Orig Lucif   et dedit bc Lucifer   *μνας* ABDacς Orig 3,631[d] 624[c], talenta b Lucif 206   dixit a, ait bc Lucif   2. *πραγματευσασθαι* (-*σθε* ς) ABς, *πραγματινεσθαι* (-*σθε* Orig) D Orig 3,631[d]   *εν ω* ABD Orig, dum bcd Lucif, donec a, *ἕως* ς   *αυτου* ABacς, om Db Lucifer   3. *αὐτόν* om d   *απεστειλαν* ABς (Orig), *ἐνεπεμψαν* D   *πρεσβιαν* (legatos) *οπεισω* Dd   dicentes bc Lucif, add quia a   4. *εν τω* ABς, om D   4.5. dum reverteretur Lucif, ut rediret bc, revertente illo a   5. *και ειπεν* ABDς (Orig3,631[d] 632[b]), et (om ac) iussit abc Lucif   5.6. *αυτω τους δουλους τουτους* ABς, *αυτου* (*αὐτῷ* Orig) *τους δουλους* D Origenes = servos (add suos ad) abcd Lucif   6. *δεδωκει* BDa, *ἐδεδώκει* Orig, *εδωκεν* Abcς Lucif 206   *γνοι* BD, *γνω* Aς Orig   *τις τι* ABaς, quantum quisque bc Lucifer, *τι* D Orig   *διεπραγματευσατο* Aabcς Lucif, *διεπραγματευσαντο* BD Origenes 3,631[c] 632[b]   7. *δέ*] ergo d   prior a   *ἡ μνᾶ*] talentum b Lucifer   8. *δεκα προσειργασατο μνας* Ba, *δεκα μνας* (talenta b Lucif) *προσηργασατο* Dbc Lucif, *προσηργασατο* (*προσειργ.* ς) *δεκα μνας* Aς   *καί*] *ο δε* D   dixit a, ait bc Lucif   *ευγε* BDbcv Orig 3,631[c] Lucif, *ευ* Aς, tanto melior a serve bone c   9. in minimo a, in modico bc Lucif   *ισθι* BDς Orig 3,626[b] 693[a], *ισθει* A, eris abc Lucifer

seruis suis, dedit illis decem (x F, decim al) minas (mnas) et ait ad illos Negotiamini dum uenio. [14]ciues autem eius oderant illum, et miserunt legationem post illum, dicentes Nolumus hunc regnare super nos. [15]et factum est ut (dum F) rediret accepto regno, et iussit uocari seruos quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset. [16]uenit autem primus dicens Domine, mina (mna) tua decem (x F, decim al) minas (mnas) adquisiuit. [17]et ait illi Euge bone serue, quia in modico fidelis fuisti, eris potestatem habens supra (super) decem (x F, decim al) ciuitates. [18]et alter uenit dicens

λεων. 18καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος λέγων Κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίησεν
πέντε μνᾶς. 19εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πό-
λεων. 20καὶ ὁ ἕτερος ἦλθεν λέγων Κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον
ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ· 21ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐ-
στηρὸς εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. 22λέ-
γει δὲ αὐτῷ Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. ᾔδεις
ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα καὶ θερίζων
ὃ οὐκ ἔσπειρα· 23καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκάς μου τὸ ἀργύριον ἐπὶ τρά-

1. ηλθεν ο δευτερος (alius) λεγων ABaς, alter venit dicens bc Lucif, ο ετερος ελθων ειπεν D κυριε post σου B μνᾶ] mna b, mina Lucif 1.2. εποιησεν (add alias a) πεντε μνας (talenta b Lucif) ABabcς Lucif, πεντε εποιησεν μνας D 2. ειπεν δε AB Dς Orig 3,632[a] = dixit a, ait b Lucif et post et huic c και συ γεινου (esto) επανω Aabcς Orig 3,632[a] Lucif, γεινου και συ επανω D, και συ επανω γινου B, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω Orig 3,626[b] 693[a]. sed οὐδὲ τὸ ὄνομα τῆς ἐξουσίας ὡς ἐπὶ τοῦ προτέρου ὡρίσατο Orig 3,632[a] πόλεων] add potestatem habens a 3. ο ετερος BD, ετερος Aς, alter bc Lucif, alius a ηλθε pr D κύριε om Lucifer ἡ μνᾶ] talentum b Lucif ειχον ABDaς, habui bc Lucif 4. εφοβουμην γαρ ABς = οτι εφοβηθην (timebam ad) Dabcd Lucif 206 4.5. οτι ανθρωπος αυστηρος ει ABabcς Lucifer, ανθρ. γαρ ει αυστ. D 5. tollis ab Lucif, tolles c metis b Lucif, metes ac 5.6. λεγει δε αυτω ABς, ο δε ειπεν αυτω D = ait illi a, et dixit ei (add dominus Lucif) bc Lucifer 6. κρινω (κρεινω D, κρινῶ adς) σε ABDadς Orig 3,632[b], te iudico bc Lucif infidelis (o inf. c) serve (add et male a) ac Lucif, crudelis serve b, serve inique d 7. quod ego b, quod c, me quia a quod homo austerus ego sum Lucif, quia ego homo sum austerus d αιρων ABvς = αιρω Dabc, et tollo Lucif, tolle d θεριζων ABvς = θεριζω Dabcd Lucif 8. και δια τι ABabcς Lucif, δια τι ουν D μου το αργυριον AB = το αργ. μου D abcς Lucif επι AD, επι την Bς, ad abc Lucif.

Domine, mina (mna) tua fecit quinque (v F) minas (mnas). 19et huic ait Et tu esto supra (super) quinque (v F) ciuitates. 20et alter uenit dicens Domine, ecce mina (mna) tua, [quam] habui repositam in sudario: 21timui enim [te om FL], quia homo austerus (austeris) es, tollis quod non posuisti, et metis quod non seminasti. 22dicit ei De ore tuo te iudico, serue nequam. [sciebas om F] quod (quia F) ego austeris (-rus) homo sum, tollens quod non posui, et metens quod non seminaui: 23et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam?

πεζαν; κἀγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν αὐτὸ ἔπραξα. 24 *καὶ τοῖς παρε-*
στῶσιν εἶπεν Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν καὶ δότε τῷ τὰς δέκα
μνᾶς ἔχοντι. 25*(καὶ εἶπαν αὐτῷ Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς.)* 26*λέγω [γὰρ]*
ὑμῖν ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ
ὃ ἔχει ἀρθήσεται [ἀπ' αὐτοῦ]. 27 *πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους*
τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς ἀγάγετε ὧδε καὶ
κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου. 28*Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο ἔμπρο-*
σθεν, ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. 29*καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς*

1. *καγω BD, και εγω Aς* cum venissem *a*, veniens bc *Lucif* cum usura *d*, cum usuris *abc Lucif* *ἂν*] utique *bc Lucif*, *om a* *αυτο εnραξα (ανεπρ. A) AB* = *επραξα* (exigebam *d*) *αυτο Dabcdvς Lucif* 1. 2. *και τοις παρεστωσιν ειπεν ABbcς Orig* 3,632^{a} *Lucif* 206, circumstantibus autem dixit *a*, *ειπεν δε τοις παρεστωσι D* 2. *την μναν ABcς Orig*, talentum *b Lucif*, *om Da* *δότε*] *απενεγκατε D* 2. 3. ei qui decem mnas (talenta *b Lucifer*) habet *ab Lucifer*, illi qui habet decem mnas *c* 3. *και ειπαν (ειπον Aς) αυτω κ. ε. δ. μνας ABacς*, *om Db Lucif* *γαρ ADς*, autem *bc Lucif*, *om Ba* 4. *οτι ABDbς*, *om ac Lucif* habenti *c Lucifer*, qui habuerit *a* *δοθησεται ABcς Lucif et add* illi *a*, *προστιθεται D*, adicietur *d* 5. *απ αυτου ADacς*, *om B Lucif* 206 *εκεινους Aabcς Orig* 3,634^{c} *Lucif, ante τους εχθρ. D*, *τουτους B* 6. *θελησαντας ABacdvς Orig Lucif*, *θελοντας D* *βασιλευσαι ABς*, *βασιλευειν D* *αγαγατε D* 7. *κατασφαξατε ADabcς Lucif, add αυτους B* *ενπροσθεν prius D*, ante *c Lucifer*, in conspectu *a* *μου*] *add και τον αχρειον δουλον εκβαλετε εις το σκοτος το εξωτερον εκει εσται ο κλαυθμος και ο βρυγμος των οδοντων D* *ειπων ταυτα ABDς*, *ταῦτα εἰπὼν acd Orig* 3,737^{a} ibat *a*, abiit *c* *εμπροσθεν alterum ABς Orig* = *om Dac* 8. *αναβαινων εις* (*om c*) *ιεροσολυμα ABcς Orig*, hierosolymis ascendens *a*, *αναβαινων δε εις ιερουσαλημ D* *ως ηγγισεν ABDaς Orig* 4,182^{b}, dum appropinquaret *c* *Ἴδωμεν δὲ περὶ τῆς Βηθφαγὴ μὲν κατὰ Ματθαῖον, Βηθανίας δὲ κατὰ τὸν Μάρκον, Βηθφαγὴ δὲ καὶ Βηθανίας κατὰ τὸν Λουκᾶν Orig* 3,743^{a} *εἰς*] in *d*, *om ac*

et ego ueniens cum usuris utique exegissem (exigiss.) illud (illam).
24et adstantibus dixit Auferte ab illo minam (mnam) et date illi qui
decem (decim) minas (mnas) habet. 25et dixerunt ei (illi) Domine,
habet decem (x *F*, decim *al*) minas (mnas). 26(230,2) dico autem
uobis quia omni habenti dabitur, ab eo autem qui non habet et quod
habet auferetur ab eo. 27 (231,5) uerum tamen inimicos [meos] illos,
qui noluerunt me regnare super se, adducite huc et interficite ante
me. 28 (232,2) et his dictis praecedebat (abiit *F*) ascendens Hieroso-
lymam (-ma *FL*). 29et factum est cum adpropinquasset ad Bethfage

Βηθφαγῇ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιών, ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ [30]*λέγων Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην, ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισεν· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.* [31]*καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ· Διὰ τί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε [αὐτῷ], ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.* [32]*ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εὗρον κα-*

1. βηθφαγη ADcς Orig 4,182^{b}, betphage ad, βηθσφαγη B   βηθανια pr D, bethania d   το καλουμενον ελαιων (Ἐλαιῶν ς) ABς Orig, qui vocatur (appell. a) olivetum (oliveti a) ac, των ελαιων καλουμενον D, oliveti qui vocatur d   2. των (ex a) μαθητων ABDaς Orig, discipulos c   αυτου ADacς, om B Orig   λεγων BD Orig, ειπων Aς   2.3. in vicum contra a, in castellum quod contra est c   3. εν η ABacς Orig, και D   3.4. πῶλον . . . ἐκάθισεν] sic Marcum et Lucam habere Orig 3,744^{b} 4,192^{a} 3. πωλον ABDς Orig 3,744^{b} 4,182^{b} 192^{a} = pullum asinae c, asinam cum pullum a   δεδεμενον ABacς Orig, om D   super quem a, in quo c   4. πωποτε (πω Orig 4,192) ανθρωπων ABvς Origenes 4,182^{b} 192^{a}, ανθρωπων D Orig 3,744^{b} = om ac   λυσαντες Aς Orig 4,182^{b}, και λυσαντες BD, solvite ac   αυτον αγαγετε Bς Orig, illum (illam a) et adducite ac, αγαγετε αυτον A, αγαγατε D   5. ἐὰν] αν D   υμας ερωτα ABDς Orig = vos interrogaverit ac, vobis dixerit d   δια τι λυετε ABaς Orig 4,182^{b}, τί λύετε τὸν πῶλον Orig 3,744^{b}, om Dc   ουτως ABDς Orig 3,737^{a} 4,182^{b} = om ac   αυτω Aaς, om BDc Orig   6. αυτου χρειαν εχει ABDς Orig 3,737^{a} 4,182^{c} = operam (-ra c) eius desiderat ac   απελθοντες δε ABacς Orig 3,744^{d} 4,182^{c}, και απ. D   6 - p. 492,2. οἱ ἀπεστ. . . . τὸν πῶλον om D. ὡς Λουκᾶς ἀναγράφει εἶπαν οἱ κύριοι τοῦ πώλου πρὸς τοὺς μαθητάς Τί λύετε τὸν πῶλον Origenes 4,192^{c} 6. ἀπεσταλμένοι] Orig 3,745^{a}, μαθηταὶ idem 4,182^{c} 6 seq. ευρον καθως (ὡς Orig 4,182) ειπεν αυτοις (illis iesus c) ABcς Orig 3,745^{a} 4,182^{c}, sicut dixerat illis iesus invenerunt a, add ἑστῶτα τὸν πῶλον (pullum stantem c, asinam st. a) acv Origen 3,745^{a}

(Bethph.) et Bethaniam (-nia L) ad montem qui uocatur oliueti, misit duos discipulos suos [30]dicens Ite in castellum quod contra est, in quod intro euntes inuenietis pullum asinae alligatum, cui nemo umquam hominum sedit: soluite illum et adducite. [31]et siquis uos interrogauerit Quare soluitis? sic dicetis ei, quia dominus operam (-ra L) eius desiderat. [32](233,2) abierunt autem qui missi erant, et inuene-

θὼς εἶπεν αὐτοῖς· 33 λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον εἶπαν οἱ κύριοι
αὐτοῦ πρὸς αὐτούς Τί λύετε τὸν πῶλον; 34 οἱ δὲ εἶπαν ὅτι ὁ κύριος
αὐτοῦ χρείαν ἔχει, 35 καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπι-
ρίψαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν.
36 πορευομένου δὲ αὐτοῦ ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ.
37 ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν
ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν
φωνῇ μεγάλῃ περὶ πάντων ὧν εἶδον δυνάμεων, 38 λέγοντες Εὐλογη-

1. *λυοντων δε* ***ABυς Orig*** 4,182[c] = et solventibus *ac* *τον πωλον* ***ABυς Origen***, asinam cum pullo *a*, om c *ειπαν* ***B Orig*** 4,182[c] 192[c], *ειπον* ***Aς*** *οἱ κύριοι*] *ὡς ὁ Μάρκος φησὶν οἶμαι ὅτι οἱ δήσαντες αὐτόν, ὡς Λουκᾶς ἀναγράφει εἶπαν οἱ κύριοι τοῦ πώλου* ***Orig*** 4,192[c] 2. *οι δε ειπαν* (*ειπον* ***Aς***) ***ABς Orig*** 4,182[c], qui (at illi c) dixerunt *ac*, sic dixerunt *d*, *απεκριθησαν* ***D*** *οτι* ***AB Da Orig***, *om* ***cς*** 2.3. dominus huius opus habet *d*, dominus opera eius desiderat *c*, domino suo necessarius est *a* 3. *καὶ ἤγαγον . . . Ἰησοῦν καὶ*] *και αγαγοντες τον πωλον* ***D*** *επιριψαντες* ***A***, *επιρριψαντες* ***ς Origen*** 4,182[c] (192[d]), substernentes *a*, *επεριψαν* ***D***, supermiserunt *d*, iactaverunt c 4. *αυτων* (*εαυτων* ***Aς***) *τα ιματια* ***ABς Orig***, *τα ιματια αυτων* ***Dac*** *επι τον πωλον* ***ABaς Orig*** 4,182[c], *επ αυτον και* ***Dc*** 5. substernebant c, *add* ei *a* *αυτων* ***BDς Orig***, *εαυτων* ***A*** *ἐν τῇ ὁδῷ om* ***D*** 6. *εγγιζοντος δε αυτου* ***ABaς Origen***, et cum appropiaret *c*, *εγγιζοντων δε αυτων* ***D*** *ηδη* ***ABcς Orig***, *om* ***Da*** *τη καταβασει* ***ABς Origenes***, *την καταβασιν* ***D*** 7. *ηρξαντο* ***ABcς***, *ηρξατο* ***Da Orig*** 4,182[d] *ἅπαν*] *παν* ***D*** omnis multitudo *a*, omnes turbae c *των μαθητων* ***ABDς Orig*** = *om ac* *χαίροντες*] gaudens *a* *αἰνεῖν*] *καὶ αἰνοῦντες* ***Orig*** deum *a*, dominum c 8. *φωνῇ μεγάλῃ om* ***D*** *περι παντων* (*πασων* ***Aς Orig***) *ων ειδον δυναμεων* (*γεινομενων* ***D***) ***ABDς Orig***, de quibus videbant omnibus virtutibus *a*, *om* c

runt sicut dixit illis stantem pullum: 33 soluentibus autem illis [pullum
om F] dixerunt domini eius ad illos Quid soluitis pullum? 34 [at *om*
F] illi dixerunt quia dominus eum necessarium habet, 35 et duxerunt
illum ad Iesum, et iactantes uestimenta sua supra pullum, inposue-
runt Iesum. 36 eunte autem illo substernebant uestimenta sua in uia.
37 (234,1) et cum adpropinquaret iam ad descensum montis olineti,
coeperunt omnes turbae discipulorum (discendentium *F*, descendentium
L al) gaudentes laudare deum uoce magna super omnibus quas ui-
derant uirtutibus, 38 dicentes Benedictus qui uenit rex in nomine do-

μένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου· εἰρήνη ἐν οὐρανῷ καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. [39]*καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπαν πρὸς αὐτόν Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου.* [40]*καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσουσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται.* [41]*καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτήν, λέγων* [42]*ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ [καί γε] ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τὰ πρὸς εἰρήνην [σου]· νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου,* [43]*ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σέ, καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά*

8. *παρεμβαλοῦσιν*

1. *ο ερχομενος (add ο B) βασιλευς ABvς, ὁ βασιλεὺς* **Origen** = *ο ερχομενος* **Dac** *κυριου ABvς* **Orig** = *add ευλογημενος ο βασιλευς* **Dac** *ειρηνη εν ουρανω (-νοις A) ADacς, εν ουρ. ειρηνη B* **Orig** 2. *εν υψιστοις ABDcvς* **Orig**, *om a* *και τινες ABbcς* **Orig**, *τινες δε D* de turba *ac* 3. *ειπαν ABD* **Orig**, *εἶπον ς* *τοις μαθηταις σου ABDς* **Orig** = illos *ac* 3. 4. *και αποκριθεις ειπεν (ειπε B) αυτοις (om B* **Orig***) ABς* **Orig** 4,182[d], *αποκρ. δε λεγει* (dixit) *αυτοις Dd* = qui dixit eis *a*, quibus ipse dixit *c* 4. *οτι ABDvς, om ac* **Orig** *σιωπησουσιν AB, σειγησουσιν D, σιωπήσωσιν acdvς* **Orig** 3,745[a] 4,182[d] 5. *κεκραξονται Aς* **Origenes**, *κραξονται D, κραξουσιν B* visa *a*, videns *c* *πόλιν]* **Origenes** 4,182[d] 192[d], *Ἰερουσαλὴμ idem* 3,750[d] (321*f* 739[a]) 6. *αυτην ABD* **Orig** 4,180[e] 182[d] 192[d], *αὐτῇ ς* **Orig** 3,750[d] *λέγων]* **Orig** 4,180[e], *καὶ εἶπε idem* 3,321*f* 750[d] *ὅτι]* **Orig** 4,180[e], *om idem* 3,321*f* *ἔγνως]* **Orig** 4,180[e], *ἔγνωκας* 3,321*f* *και συ και γε (και γε om Dd) εν τη ημερα (add σου ς) ταυτη ADdς, εν τη ημερα ταυτη και συ B* **Orig** 4,180[e], et tu quidem in hac die tua *c*, tu quamquam in hac tua die *a*, et tu hodie **Iren** 92, *σὺ* **Orig** 3,321*f* 7. *πρὸς]* **Orig** 4,180[e], *εἰς* 3,321*f* *σου prius Aaς* **Orig** 3,321*f*, *σοι Dc, om B* **Orig** 4,180[e] **Iren** *νυν δε (δ' A) εκρυβη ABDcς* **Orig** 4,180[e], abscondita autem sunt **Iren**, absconsa essent *a* *απο οφθαλμων σου ABDcς* **Orig**, ab oculis *a*, a te **Iren** 8. *επι σε ABaς* **Orig**, *ante οι εχθροι D*, in te *c* 8 *seq.* *περιβαλοῦσιν ... σοι καὶ om* **Orig** 4,180[e] 8. *περιβαλουσιν ABς*, circum dabunt te *c*, *παρεμβαλουσιν C*, inicient *a*, *βαλουσιν D*

mini: pax in caelo et gloria in excelsis. [39](235,5) et quidam Pharisaeorum de turbis dixerunt ad illum Magister, increpa discipulos tuos (-pulis tuis). [40]quibus ipse ait Dico uobis quia si hi tacuerint (tacebunt F), lapides clamabunt. [41](236,10) et ut adpropinquauit, uidens ciuitatem fleuit super illam (illa *V*), dicens [42]quia si cognouisses et tu, et quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, [43]quia uenient dies in te, et circum da-

σοι καὶ περικυκλώσουσίν σε καὶ συνέξουσίν σε πάντοθεν, 44 καὶ ἐδα-
φιοῦσίν σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν λίθον ἐπὶ
λίθῳ ἐν σοί, ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου.
45 Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν
αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας, 46 λέγων αὐτοῖς Γέγραπται ὅτι ὁ οἶκός μου
οἶκος προσευχῆς ἐστίν· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃ-
στῶν. 47 καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ᾽ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιε-
ρεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ

5.6. *Γέγραπται Καὶ ἔσται ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς·*

1. *σοι ABς = om Dac* *περικυκλωσουσιν* (circum dabunt *a*, circum cingent *d*, *περικυκλωσιν D*) *σε* (*om Orig*) *και ABDadς Origenes*, *om c* *συνέξουσίν σε*] continebunt te *a*, circum ibunt te c, conpraehendent *d* 2. *σου om c* *εν σοι ABς Orig*, qui in te sunt (sunt in te c) *ac*, *om D* *αφησουσι B* 2.3. *επι λιθον D Orig* 3. *εν σοι* (*ολη σοι D*, te universa c) *BDac Orig*, *an ante επι λιθω B?*, *ante λιθον επι Avς* *ἀνθ᾽ ὧν*] eo (ob hoc *a*) quod *ac* *τον καιρον της ABacς Origen*, *εις καιρον D* 4. *και εισελθων ABacς Orig* 4,181[a] 192[e], *ελθων δε D* in templo *a*, templum c 4.5. *εν αυτω και αγοραζοντας ADacς*, *om B Origen* 4,181[a] 192[e] = *add και τας τραπεζας των κολλυβιστων εξεχεεν* (effudit *cd*, evertit *a*) *και τας καθεδρας των πωλουντων τας περιστερας* (*add* evertit c) *Dacd*. *ἐν οἷς μὲν γὰρ τῶν ἐχόντων τὸ ἱερὸν ἐν αὐτοῖς· ἐκβάλλει πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· ἐν ἑτέροις δὲ μὴ σφόδρα πειθομένοις τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ μόνον τὴν ἀρχὴν ποιεῖται τοῦ ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας· τρίτοι δέ εἰσι παρὰ τούτους, ἐν οἷς ἤρξατο ἐκβάλλειν μόνους τοὺς πωλοῦντας, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς ἀγοράζοντας Origenes* 4,192[e] 5. *αὐτοῖς om c* *οτι ACDv*, *και εσται Bc Orig* 4,181[a], *om aς* 6. *εστιν ADavς*, *om Bc Orig* *αυτον εποιησατε ABaς*, *εποιησατε αυτον Dc Orig* *σπήλαιον λῃστῶν*] *Orig* 4,181[a] 189[b] 7. pontifices *a*, princeps sacerdotum c 8. *και οι BDς Origenes* 3,790[b], *και A* 8 *seq. και οι πρωτοι* (*πρεσβύτεροι Origenes*) *του λαου ABQς*, *ante εζητουν Dac Orig* 3,790[bc]

bunt te [inimici tui uallo et circum dabunt te *om F*] et coangustabunt te undique, 44 [et *om FL*] ad terram prosternent te et filios [tuos] qui in te sunt, (237,2) et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempus uisitationis tuae. 45 (238,1) et ingressus in templum coepit eicere uendentes in illo et ementes, 46 dicens illis Scriptum est quia domus mea domus orationis est: uos autem fecistis illam speluncam latronum. 47 (239,1) et erat docens cotidie in templo. principes autem sacerdotum et scribae et principes

λαοῦ, [48]καὶ οὐχ ηὕρισκον τὸ τί ποιήσωσιν· ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

[1]Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις [2]καὶ εἶπον λέγοντες πρὸς αὐτόν Εἰπὲ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; [3]ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον, καὶ εἴπατέ μοι. [4]τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; [5]οἱ δὲ συνελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες ὅτι ἐὰν εἴπωμεν Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν Διὰ τί [οὖν] οὐκ ἐπιστεύ-

1. ηυρισκον DQ, ευρισκον ABς Orig   το τι ABQς, τι D Orig, quid acd   ποιησωσιν ABDQacς, ποιήσουσιν Origenes, add αυτω Dc   ο λαος γαρ (γαρ λαος D Orig) απας ABDQaς Orig 3,790^{b}, omnis enim populus c   εξεκρεμετο B. Orig 3,790^{bce} 2. αυτου ακουων ABQς Orig 3,790^{b} = ακουειν (audiens ac) αυτου Dac. (ἐν τῷ ἀκούειν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ Origenes 3,790^{c})   3. και εγενετο ABQcς, εγενετο δε D, et factum est autem a   ημερων BDQac, add εκεινων Aς   3. 4. εν τω ιερω τον λαον D   4. adnuntiante a, evangelizante eo c   adstiterunt a, venerunt c   αρχιερεις BDQacς, ιερεις A   και οι BDQς, και A   5. και ειπον (ειπαν B) ABDQς, et aiunt c, om a   λεγοντες προς αυτον Bc, προς αυτον λεγοντες AQς, προς αυτον CD, dicentes a   5. 6. ειπε (ειπον B) ημιν ABDQacς Hilar 133, om C   6. facis ac, agis Hil   η ABQcς, και Da   εστιν ο δους σοι ABDQaς, dedit tibi c, tibi dedit Hil 133   6. 7. την εξουσιαν ταυτην ABQς = ταυτην την εξ. Dac Hil   7. επερωτησω D   8. λογον Bc, ενα λογον DQς, λογον ενα A, om a   και ABQaς, ον (quod) Dd, om c   ειπατε ABDQς = respondete (-dite a) ac   το βαπτισμα το ιωανου D   9. ex (ab d) hominibus acd   συνελογιζοντο C?Dac, συνελογισαντο ABQς   ad semetipsos d, intra se ac   10. ημιν Cac, om ABDQvς   ουν ADQaς, om Bc

plebis quaerebant illum perdere, [48]et non inueniebant quid facerent illi: omnis enim populus suspensus erat audiens illum. [1](240, 2) et factum est in una dierum, docente illo populum in templo et euangelizante conuenerunt principes sacerdotum et scribae cum senioribus [2]et aiunt dicentes ad illum Dic nobis, in qua potestate haec facis, aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem? [3]respondens autem dixit ad illos Interrogabo uos et ego [unum] uerbum. respondete mihi. [4]baptismum Iohannis de caelo erat, an ex hominibus? [5]at illi cogitabant inter se dicentes quia si dixerimus De caelo, dicet Quare ergo

σατε αὐτῷ; 6ἐὰν δὲ εἴπωμεν Ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς· πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. 7καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. 8καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. 9ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς τὸν λαὸν τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν χρόνους ἱκανούς. 10καὶ καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δώσουσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ δείραν-

1. ὁ λαὸς ἅπας

1. *εαν δε ABQυς* = *και εαν Dac* ab hominibus *acd* *πας ο λαος* (omnis populus) *AQας*, *ο λαος απας* (plebs universa) *Bc*, *ο λαος πας* post *ημας D* *λιθασει D* 2. *πεπεισμενος γαρ εστιν ABQς*; scit enim *d* = *πεπεισμενοι γαρ εισιν D*, certi sunt enim *c*, sciunt enim *a* *ιωανην D*, iohannen *d* *ειναι ABQυς* = *γεγονεναι* (fuisse) *Dacd* 3. *μη ειδεναι* (*add αυτους C*, *add αυτους το D*) *ποθεν ABDQς*, se nescire unde *a*, dicentes nescimus *c* et iesus ait illis *c*, et dixit illis iesus *a* 4. *ηρξατο ABQacς*, *ελεγεν D* autem *a*, *add* iesus *c* 4.5. *λεγειν προς τον λαον Qc*, *προς τον λαον λεγειν ABς*, dicere *a*, *om D* 5. hanc parabolam *c* *αμπελωνα* (*απελωνα pr D*) *εφυτευσεν ανθρωπος CDac*, *ανθρωπος* (*add τις Aς*) *εφυτευσεν αμπελωνα ABQυς* Origen 3,774[e] *οὕτω καὶ διαφοραὶ τοῦ ἄνθρωπον αὐτὸν* (sc. *θεὸν*) *ὀνομάζεσθαι, ἤτοι ἁπλῶς ἢ οἰκοδεσπότην ἢ βασιλέα. καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὸν Ματθαῖον· κατὰ δὲ τὸν Λουκᾶν ἡ ὁμοία τῇ ἐκκειμένῃ παραβολὴ ἄνθρωπον αὐτὸν ὠνόμασεν* Orig 3,774[d] 6. *εξεδετο A* *και* alterum *ABQcς*, et ipse *a*, *αυτος δε D* tempora multa *d*, temporibus multis *a*, multis temp. *c* 7. *και καιρω B*, *και εν* (*εν τω CQ*) *καιρω ACQυς*, *καιρω δε D* = et tempore quodam (qu. t. *c*) *ac*, quodam autem tempore *d* ad illos colonos *a* servum *a*, *add* suum *c* 8. de fructu *c*, ex fructuum *a* *δωσουσιν* (*-σι B*) *ABQ*, *δωσιν Dς* 8. *οι δε γεωργοι ABQς* = illi autem *d*, qui *v*, et *ac*, *om D* 8 seq. *δειραντες* (*add δε D*) *αυτον εξαπεστειλαν ADQacdς*, *εξαπεστειλαν δειραντες αυτον B*

non credidistis illi (ei *L*)? 6si autem dixerimus Ex hominibus, plebs uniuersa lapidabit nos: certi sunt enim Iohannem prophetam esse. 7et responderunt se nescire unde esset. 8et Iesus ait illis Neque ego dico uobis in qua potestate haec facio. 9(241,2) coepit autem dicere ad plebem parabolam hanc. Homo plantauit uineam et locauit eam colonis, et ipse peregre fuit multis temporibus. 10et in tempore misit ad cultores seruum, ut de fructu uineae darent illi: qui caesum di-

*τες αὐτὸν ἐξαπέστειλαν κενόν. 11 καὶ προσέθετο ἕτερον πέμψαι
δοῦλον· οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες ἐξαπέστειλαν
κενόν. 12 καὶ προσέθετο τρίτον πέμψαι· οἱ δὲ κἀκεῖνον τραυμα-
τίσαντες ἐξέβαλον. 13 εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος Τί ποιή-
σω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἐντραπήσον-
ται. 14 ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ διελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέ-
γοντες Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν
γένηται ἡ κληρονομία. 15 καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος
ἀπέκτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; 16 ἐλεύ-
σεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπε-*

8. *ἔσται ἡ*

1. *καινον A*, *om c* 1.2. *προσεθετο* (*add αυτοις Q*) *ετερον πεμψαι* (*πεμψ. ετ. Qς*, alium mittere *a*) *δουλον ABQacς*, *και επεμψεν ετερον δουλον D* 2. illi autem et hunc quoque caesum *c*, quoque et illum caesum *a*; *και ατιμασαντες* (iniuriantes) *ABDdς*, et sine honore *c*, *om a* *εξαπεειλαν pr D* 3. *καινον AD* *και προσεθετο τριτον πεμψαι* (*π. τρ. AQς*) *ABQacς*, *τριτον επεμψεν D* *οι δε ABQυς = om Dac* *κακεινον Aacυ*, *και τουτον BDς et Q?* 4. proiecerunt *a*, *εξαπεστειλαν καινον D* *εἶπεν δὲ ὁ*] *ο δε et ειπεν post αμπελωνος positum D* 5. mittam *a*, nisi c carissimum *a*, charissimum mittam *c* *ἴσως*] *τυχον D*, forsitan enim *c* *τουτον BCDQac*, *add ιδοντες Aυς* 6. quem ut viderunt *a*, quem cum viderent *c* *οἱ γεωργοὶ om D* *διελογισαντο Aac*, *διελογιζοντο BDQς* *προς εαυτους AQς*, inter se *ac*, *προς αλληλους BD* 7. *κληρονομος ABQac*, *add δευτε Dς Origenes* 3,6*f* *ἵνα*] et *c* 8. *γενηται ABDς Orig*, fiat *a*, *εσται Cc* *εκβαλοντες* (proiectum *a*) *αυτον ABDQacς*, *λαβοντες αυτον εξεβαλον C* *τοῦ ἀμπελῶνος*] *om Q*, *add και C* 9. *αυτοις ABQς = om Dac* 10. *τουτους ABQcς*, *om Da* dabit *c*, tradet *a*

miserunt eum inanem. 11 et addidit alterum seruum mittere: illi autem hunc quoque caedentes et afficientes contumelia dimiserunt inanem. 12 et addidit tertium mittere: qui et illum uulnerantes eiecerunt. 13 dixit autem dominus uineae Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forsitan cum hunc uiderint uerebuntur. 14 quem cum uidissent coloni, cogitauerunt inter (in *L*) se dicentes Hic est heres (haeres): occidamus illum (eum), ut nostra fiat (et n. fiet) hereditas. 15 et eiectum illum extra uineam occiderunt. Quid ergo faciet [illis] dominus uineae? 16 ueniet et perdet colonos istos, et dabit uineam aliis. quo

λῶνα ἄλλοις. οἱ δὲ ἀκούσαντες εἶπαν Μὴ γένοιτο. 17*ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν Τί οὖν ἐστὶν τὸ γεγραμμένον τοῦτο; Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας.* 18*πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.* 19*καὶ ἐζήτουν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς εἶπεν τὴν παραβολὴν ταύτην.* 20*καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, ὥστε παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.*

1. *ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ εἶπαν* **5.** *καὶ ἐζήτησαν*

1. *οι δε ακουσαντες AD, ακουσαντες δε BQς*, qui cum audissent *a*, quo audito *c* *ειπαν BDQ, ειπον Aς*, dixerunt *a*, *add* illi *c* absit *ac* *ο δε ενβλεψας D*, ille autem aspiciens *c*, quique intuens *a* **2.** *τι ουν εστιν το γεγραμμενον τουτο ABDς*, quid ergo est hoc quod scriptum est *c*, quid ergo scriptum est *a*, *οὐδέποτε ἀνέγνωτε Orig 4,25^d* *λίθος Orig* **3.** in capite *a* **4.** *ὁ πεσὼν*] *Orig 4,25^d* 343^d, qui ceciderit *c*, qui offendiderit *a* *ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον Orig* **5.** *εζητουν CDc, εζητησαν ABaς* *οι γραμματεις και οι αρχιερεις (φαρισαιοι C) ABC = οι αρχιερεις και οι γραμματεις Dacς* **6.** inicere illi *a*, mittere in illum *c* *ἐν om Dac* *και εφοβηθησαν ABacς, εφοβ. δε D* **7.** *ειπεν Bac et post ταυτην Aς, ειρηκεν D* **8.** *παρατηρησαντες ABvς = αποχωρησαντες D*, cum discessissent *a*, cum redissent principes sacerdotum *c* subiniserunt *ac* *ενκαθετους D*, obsiduanos *d*, insidiatores *c*, *om a* **8.9.** *υποκρινομενους εαυτους δικαιους ειναι (om D) ABDς*, in dolo loquentes esse se iustos *d*, qui se iustos simularent *c*, suborfingentes se *a* **9.** ut caperent (adpraehenderent *cd*) *acd* *αυτου λογου Aς, αυτου των λογων D, αυτου λογον BC* = sermones illius *ac*, verborum eius *d* **10.** *ωστε BD, εις το Aς*, ut *a*, et *c* *τη αρχη και τη εξουσια του ηγεμονος ABvς*, potestati (*add* et magistratus et *c*) praesidis *ac*, *τω ηγεμονι D*

audito dixerunt [illi] Absit. 17ille autem aspiciens eos ait Quid est ergo hoc quod scriptum est? Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput anguli. 18omnis qui ceciderit supra illum lapidem conquassabitur: supra (super) quem autem ceciderit, comminuet illum. 19(242,1) et quaerebant principes sacerdotum et scribae mittere in illum manus [in] illa hora, et timuerunt populum: [cognouerunt enim, quod ad ipsos dixerit similitudinem istam.] 20(243,2) Et obseruantes miserunt insidiatores qui se iustos simularent, ut caperent eum in sermone, ut (et) traderent illum principatui et potestati prae-

21 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ὀρθῶς
λέγεις καὶ διδάσκεις καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. 22 ἔξεστιν ἡμῖν Καίσαρι φόρον δοῦ-
ναι, ἢ οὔ; 23 κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπεν πρὸς αὐ-
τούς Τί με πειράζετε; 24 δείξατέ μοι δηνάριον. [οἱ δὲ ἔδειξαν. καὶ
εἶπεν] Τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες δὲ εἶπον
Καίσαρος. 25 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἀπόδοτε τοίνυν τὰ Καίσαρος Καί-
σαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. 26 καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι
αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀπο-
κρίσει αὐτοῦ ἐσίγησαν. 27 Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων,

1.2. λεγεις ορθως *D*, dicis vera *a* 2. και διδασκεις *ABDvς* = *om ac* ου *ABPacς*, ουδενος *D* personam *c*, *add* hominis *a* αλλα *D* in veritate *ac* 3. ημιν *DPacς*, ημας *AB* καισαρι φορον δουναι *ABPς* = φορον διδοναι (dare tributum *c*) καισαρι *Dac* 4. κατανοησας (επιγνους *D*) δε αυτων την πανουργιαν (πονηριαν *D et pr? C*) *ABDPς*, considerans autem dolum illorum *c*, quorum visa nequitia *a* 5. τι με πειραζετε *ADPacς*, *om B*, *add* υποκριται *C* δειξατε *ABDP*, ἐπιδείξατέ *ς* δηνάριον] το νομισμα *D*, figuram *d* 5.6. οι δε (et *c*) εδειξαν (*add* denarium *c*) και ειπε (*add* eis *c*) *Cc*, *om ABDPaς* 6. και την επιγραφην *D*, *om P* αποκριθεντες *ADPacς*, οι *B* δὲ] = *om Dac* ειπαν *BC*, ειπον *ADPς* 7. ο δε (ille autem *d*, qui *a*) ειπεν (ειπε *B*) *ABPadς*, ειπεν δε *D*, et ait *c* αυτοις *ADPcς*, προς αυτους *B*, *om a* τοινυν *APcv*, *ante* αποδοτε *B*, caesari *a*, *om D* τα του καισαρος τω καισαρι *D* 8. και ουκ ισχυσαν (potuerunt) *ABPacς*, ουκ εισχυσαν δε *D* 8.9. επιλαβεσθαι αυτου (του *B*) ρηματος *ABPς* = αυτου ρημα (sermonem eius *a*, verbum eius *c*) επιλαβεσθαι *Dac* 9. in responso *ac* 10. accesserunt ... et *c*, accedentes *a*

sidis. 21 et interrogauerunt illum dicentes Magister, scimus quia recte dicis et doces et non accipis personam, sed [in ueritate] uiam dei doces. 22 licet nobis dare tributum Caesari, an non? 23 considerans autem dolum illorum dixit ad (*om L*) eos Quid me temptatis? 24 ostendite mihi denarium (daen.). cuius habet imaginem et inscriptionem? respondentes dixerunt Caesaris. 25 et ait illis Reddite ergo quae sunt Caesaris (C. s.) Caesari, et quae dei sunt deo. 26 et non potuerunt uerbum eius reprehendere coram plebe, et mirati in responso (-sis *L*) eius tacuerunt. 27 accesserunt autem quidam Sadducaeorum, qui ne-

οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν [28]λέγοντες
Διδάσκαλε, Μωυσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ
ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ᾖ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. [29]ἑπτὰ
οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν. καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα ἀπέθανεν ἄτε-
κνος, [30]καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα· καὶ οὗτος ἀπέθανεν
ἄτεκνος, [31]καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν [ὡσαύτως], ὡσαύτως δὲ καὶ
οἱ ἑπτά· οὐ κατέλιπον τέκνα καὶ ἀπέθανον. [32]ὕστερον ἀπέθανεν
καὶ ἡ γυνή. [33]ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ

1. οἱ λέγοντες 3. ἄτεκνος ἀποθάνῃ,

1. *αντιλεγοντες AP*ς, contradicunt *a*, *λεγοντες BCD*, negant *c* esse resurrectionem *c* *επηρωτησαν ABDPc*ς, interrogabant *a* 2. *μωϋσης BDac*, *μωσης AP*ς si unius frater *a*, si frater alicuius *c* 3. *και ουτος ατεκνος η* (*αποθανη Ac*ς) *ABcv*ς *et P?*, et hic filios non habuerit *a*, *ατεκνος ante εχων γ. D* accipiat *a et add* eam c 4. *γυναῖκα*] *add* eius *ad* *εξαναστησει A* fratri suo semen *a* 4.5. *επτα ουν* (*om a*) *αδελφοι ησαν* (*add* apud nos *c*) *ABac*ς *et P?*, *ησαν παρ ημειν επτα αδελφοι D* 5. primus *c*, prior *a* 6. *ελαβεν ο δευτερος AP*ς, *ο δευτερος BD* = sequens accepit *ac* 6.7. *την γυναικα* (= eam *ac*) *και ουτος* (= ille *c*, ipse *a*) *απεθανεν ατεκνος APac*ς, *om BD* 7. *καὶ prius om a* *ελαβεν αυτην ABP*ς *et add* et mortuus est sine filio *c*, *om Da* *ωσαυτως semel BDac*ς, *bis A* *δε και AB*ς, autem et *a*, et *d*, et omnes *c*, *om D* 8. *ου AB*, *ουκ D* = *καὶ οὐ ac*ς *κατελιπον AB*ς, *αφηκαν D*, reliquerunt *ac*, dimiserunt *d* *τεκνα AB*ς, filios *cd*, *τεκνον Da* *καὶ ἀπέθανον om c* 8. *υστερον BD et add δε παντων AP*ς = sed *a*, *om c* 8.9. *απεθανεν και η γυνη APc*ς, *και η γυνη απεθανεν BD*, et mulier *a* 9. *εν τη ουν* (autem *c*, *om a*) *ADac*ς, *η γυνη ουν εν τη B* *γινεται ABP*ς = *εσται Dac*

gant esse resurrectionem, et interrogauerunt eum [28]dicentes Magister, Moyses scripsit nobis, si frater alicuius mortuus fuerit habens uxorem, et hic sine filiis fuerit, ut accipiat eam frater eius uxorem et (ut) suscitet semen fratri suo. [29]septem ergo fratres erant. et primus accepit uxorem et mortuus est sine filiis, [30]et sequens accepit illam: et ipse mortuus est sine filio, [31]et tertius accepit illam, similiter et omnes septem (VII *F*), et non reliquerunt (relinq. *pr F*) semen et mortui sunt. [32]nouissime (-ma) omnium mortua est et mulier. [33]in resurrectione ergo cuius eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt

γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. 34 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Οἱ
υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν καὶ γαμίσκονται, 35 οἱ δὲ κατα-
ξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ
νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται· 36 οὐδὲ γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι
δύνανται (ἰσάγγελοι γάρ εἰσιν) καὶ υἱοί εἰσιν τοῦ θεοῦ, τῆς ἀνα-
στάσεως υἱοὶ ὄντες. 37 ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωυσῆς ἐμή-
νυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ θεὸν

1. ἔσχον] *εχον D* (habuerunt d) *και BDc, add αποκριθεις Aς, om a* dixit *a*, ait *c* *αυτοις ο ιησους ABPacς, προς αυτους D* 2. *του αιωνος τουτου ABDPQς Orig* 3,825[a] *Cypr* 178 315, huius saeculi *acd*, *add γεννῶσι καὶ γεννῶνται ac Orig Cyprian, add γεννωνται* (pariuntur) *και γεννωσιν* (pariunt) *Dd* *γαμουσιν και γαμισκονται* (*εκγαμιζονται A, εκγαμισκονται Qς, εκγαμι....... P, γαμουνται D*) *ABDPQaς Orig, om c Cypr* 2.3. et hi qui digni habentur *c*, qui autem digni fuerint *ad*, qui autem habuerunt (-rint 178) dignationem *Cyprian* 178 315 3. saeculum illum attingere *a*, saeculi illius (huius obtinere *d*) *cd Cypr* 3.4. *και της αναστασεως της εκ* (a *Cypr*) *νεκρων ABDPQς Orig* 3,497[d] *Cypr*, in resurrectionem a mortuis *a*, in resurrectione mortuorum *c* 4. neque (non *a Cypr*) nubunt *ac Cypr* *γαμιζονται D, εκγαμειζονται APQ, γαμισκονται B, ἐκγαμίσκονται ς* *ουδε ADP, ουτε BQς* 4.5. *αποθανειν ετι δυνανται ABPQdς = αποθ. ετι μελλουσιν D*, iam morituri sunt *a*, incipient mori *Cypr*, moriuntur *c* 5. nam sunt similes angelis *c* *εισαγγελοι D. Orig* 1,522[c] *και* (*add οι A*) *υιοι εισιν του* (*om AB*) *θεου ABPQvς* = dei *ac Cypr, τω θεω D* 5.6. *της αναστασεως υιοι οντες* (cum sint *a*, sunt c) *ABDPQacς*, cum sint filii resurrectionis *Cypr* 178 315 6. *οτι δε εγειρονται* (surgunt *a*, res. *c*) *οι νεκροι ABDQacς Origen* 4,341[a], resurgere autem mortuos *Cypr* 315 *και ABQς Orig = om Dac Cypr* *μωυσης BDQac Cypr, μωσης Aς Orig* *εμηνυσεν ABPQς Orig, εδηλωσεν D*, demonstravit vobis *a*, ostendit *c*, significavit *d*, significat *Cypr* 7. *επι της βατου ως λεγει ABDPQvς, ὡς λέγει ἐπὶ τῆς βάτου Orig*, sicut dixit vidi in rubo *c*, cum dicit in rubo *Cypr*, dicit de rubo *a* dominus *Cypr* 7 *seq. τον*

eam uxorem. 34 et ait illis Iesus Filii saeculi huius nubunt (nubent *F*) et traduntur ad nuptias, 35 illi uero (autem *FL*) qui digni habebuntur saeculo illo et resurrectione ex mortuis neque nubunt (nubent *FL*) neque ducunt uxores: 36 neque enim ultra (ultro) mori poterunt, aequales enim angelis sunt, et filii (fili *F*) sunt dei, cum sint filii resurrectionis. 37 quia uero resurgant (resurgunt) mortui, et Moyses ostendit secus rubum, sicut dicit dominum deum Abraham et deum Isaac et

Ἰσαὰκ καὶ θεὸν Ἰακώβ· [38] θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν, ἀλλὰ ζών-
των· πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. [39] Ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμ-
ματέων εἶπαν Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας· [40] οὐκέτι δὲ ἐτόλμων ἐπε-
ρωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. [41] εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς Πῶς λέγουσιν τὸν χρι-
στὸν υἱὸν Δαυεὶδ εἶναι, [42] καὶ αὐτὸς Δαυεὶδ λέγει ἐν βίβλῳ τῶν
ψαλμῶν Εἶπεν κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ἐκ δεξιῶν μου [43] ἕως
ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; [44] Δαυεὶδ
οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; [45] ἀκούοντος δὲ
παντὸς τοῦ λαοῦ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ [46] Προσέχετε ἀπὸ τῶν

θεον α. και θεον ι. (ισακ D) και θεον BD Orig 4,341[a], *τον θεον α. και τον θεον ι. και τον θεον APQς*, deum a. deum isac (isach c) et deum *ac*, *θεὸς Ἀ. καὶ θεὸς Ἰ. καὶ θεὸς Orig* 3,828[d] 4,322[d] *Cypr* 315 1. *θεος δε (ο θεος Orig* 3,179 *Cypr) ουκ εστιν νεκρων ABPQ Orig* 3,179*f* 4,322[d] *Cypr* 38, *θεος* (*add* ergo c) *νεκρων ουκ εστιν Dc, οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν a Orig* 4,341[a] *Cyprian* 315 2. *πάντες ... ζῶσιν solum Lucam addere Orig* 3,829[c] *αυτω ζωσιν ABDPQς Orig* 4,341[a] 3,829[c] *Cypr* 315, illi (*om* c) vivent *acd αποκριθεντες δε ABDPQας*, et respond. *c* *των γραμματεων* (*-ταιων A*) *ABDPcς*, de scribis *a*, *σαδουκαιων Q* 3. *ειπαν B DQ, ειπον APς* *ουκετι δε* (*γαρ B*) *ABDPQς*, nec amplius *a*, et amplius non *c* audebant *a*, sunt (fuerunt *d*) ausi cd 3.4. eum quicquam interrogare *c* 4. ad eos *a et add* iesus *c* *λεγουσιν BDPQacς, add τινες A* 5. *ειναι AQacς, ante δαυειδ υιον B, om D* *και αυτος ADPacς, και αυτος γαρ Q, αυτος γαρ B* *εν τη βυβλω D* *των DP, om ABQς* 6. *ειπε B, ειπεν ο APQς = λεγει Dac* a dextris *c*, ad (a *d*) dexteram *ad* 6.7. *εως αν ABPQς, εως D*, donec *ac*, usque dum *d* 7. *θω ABPQς, τιθω D*, ponam *acd* *υποποδιον ABPQυς = υποκατω* (sub) *Dac* si david *c* 8. *ουν ABPQυς = om Dac* *κυριον αυτον DPacς, αυτον κυριον ABQ* *καλεῖ*] *λεγει D* (vocat *d*) *καὶ om Dc* *υιος αυτου DPQacς, αυτου υιος AB* 9. *τοις μαθηταις αυτου (om BD) ABDPυς*, ad (iesus ad c) discipulos suos (*om d*) *acd*, *προς αυτους Q*

deum Iacob: [38] deus autem non est mortuorum, sed uiuorum: omnes [enim] uiuunt ei. [39] respondentes autem quidam scribarum dixerunt Magister, bene dixisti. [40] (244,2) et amplius non audebant eum quicquam interrogare. [41] (245,2) dixit autem ad illos Quomodo dicunt Christum filium Dauid esse, [42] et ipse Dauid dicit in libro psalmorum Dixit dominus domino meo Sede a dextris meis [43] donec ponam inimicos tuos scabillum (scabellum) pedum tuorum? [44] Dauid ergo dominum illum uocat, et quomodo filius eius est? [45] (246,2) audiente autem omni populo dixit discipulis suis [46] Adtendite a scribis, qui uo-

γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς καὶ φιλούντων
ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. 47 οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰ-
κίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι, οὗτοι λήμ-
ψονται περισσότερον κρῖμα. 1 Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλον-
τας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους, 2 εἶδεν δέ [καί]
τινα χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά, 3 καὶ εἶπεν Ἀλη-
θῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλείω πάντων ἔβαλεν·
4 πάντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα

7. λεπτὰ δύο, 8. ἡ πτωχὴ αὕτη

1. εν στολαις περιπατειν *A* 2. ταις αγοραις *ABDPQς*, foro *acd* 3. πρωτοκλισιας *BDς*, πρωτοκλησιας *AP* 3.4. οἱ κατεσθίοντες ... προσευχ.] qui fingentes longam orationem devorant panem viduarum *c* 3. οι κατεσθιοντες *P*, οι κατεσθοντες *D*, οι κατεσθιουσιν *ABQς*, qui comedunt *ad* 4. και (*om D*) προφασει μακρα (μακραν *pr A?*) προσευχομενοι (προσευχονται *ABQς*) *ABDPQς* = fingentes longam orationem *ac* λημψονται *ADP*, ληψ. *Qς*, accipient *a et post* damnationem *c* 5. maiorem damnationem *c*, amplius poenae *a* respiciens autem *a et add* iesus *c* ειδεν *ABDPacς*, εἶς *Origen* 4,288[d] 290[cd] 6. τα δωρα αυτων (*om a*) *APQacς*, *post* γαζοφυλακιον *BD Orig* 4,288[d] 290[c], *post* πλουσίους *Orig* 4,290[d] in gazophylacio *c*, in altario *a* τους πλουσιους *D* ειδεν (ιδεν *PQ*) δε *ABDPQvς*, et videt *c*, vidit *a*, εἶδέ *Orig* 4,288[d] 6.7. και τινα *DPaς*, τιναν και *A*, τινα *Bc et Q? Orig* 4,288[d] 7. βαλοῦσαν *Orig* 4,290[c] *cod* (3,8[b]) εκει *ABPQς*, *om Dac Orig* 4,288[d] 290[cd] δυο λεπτα (duos quadrantes *a*, duo minus *d*) *ADPadς*, λεπτα (aera minuta) δυο *BQc Orig*, *add* ο εστιν κοδραντης *Dd* αληθως *ABDPacς*, amen *Cypr* 242 8. αυτη η πτωχη (paupercula *c*) *BDQc*, η πτωχη αυτη *Aaς Orig* 4,288[d] 290[c], ista *Cypr* πλειω *DQ*, πλειον *ABς Orig*, plus *acd Cypr* misit *ac*, *add* in dona dei *Cypr* 9. παντες *BD Orig* 4,288[d], απαντες *AQς* ex abundanti sibi *c*, de quo super illis fuit *a*, ex eo quod abundavit illis *Cypr*

lunt ambulare in stolis et amant salutationes in foro et primas cathedras in synagogis et primos discubitus (-tos) in conuiuiis. 47 (247,8) qui deuorant domos (domus) uiduarum, simulantes longam orationem, hi accipient damnationem maiorem (mai. damn. *F*). 1 respiciens autem uidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacium (-phil. *F*) diuites, 2 uidit autem et quandam uiduam pauperculam mittentem aera minuta duo, 3 et dixit Vere dico uobis quia uidua haec pauper plus quam omnes (omnis) misit: 4 nam omnes hi ex abundanti (-tia *pr L*)

τοῦ θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς πάντα τὸν βίον ὃν
εἶχεν ἔβαλεν. 5Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις κα-
λοῖς καὶ ἀναθέμασιν κεκόσμηται, εἶπεν 6Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύ-
σονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ ὧδε, ὃς οὐ
καταλυθήσεται. 7ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν λέγοντες Διδάσκαλε, πότε
οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι;
8ὁ δὲ εἶπεν Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ
ὀνόματί μου λέγοντες [ὅτι] ἐγώ εἰμι καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικεν· μὴ
πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. 9ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκατα-

1. *του θεου ADacς Orig* 4,288d 290c *Cypr*, *om B* de exiguitate (inopia *Cypr*) sua *a Cypr*, de minimo suo d, ex eo quod deest illi *c* *παντα BDQ Orig* 4,288d 290d, *απαντα Aς*, *ὅλον Orig* 3,8b, omnem *ac Cypr*, omne d 1.2. *τον βιον ον ειχεν ABDQς*, *τὸν βίον* (victum c, facultatem *a*) *ἑαυτῆς ὃν* (*om Orig cod*) *εἶχεν* (habuit c) *ac Origen* 4,288d, substantiam suam quod habuit d, *ὃν εἶχεν βίον Orig* 4,290d, quemcunque habuit victum *Cypr* 242 2. *ἔβαλεν*] *Orig* 4,288d, *ἤνεγκεν εἰς τὸ ἐν τῷ ἱερῷ γαζοφυλάκιον Origenes* 4,290d bonis *c*, optimis et bonis *a* 3. *και αναθεμασιν A et post κεκοσμηται D*, *και αναθημασιν Bς*, et donis *c*, *om a* *ταυτα α θεωρειτε* (-*ται A*) *ABς et Q?* = *ταυτα θεωρειτε Da*, videtis haec *c* 4. *ωδε B*, *om AQvς* = hic in pariete *c*, *εν τοιχω* (pariete *a*) *ωδε Da* 5. *καταλυθησεται ABDQς*, destruatur *acd* *αυτον ABDQacς*, *om d*, *add οι μαθηται Dd* magister *a*, praeceptor *c* 6. *ουν ABvς* = *om Dac* erunt *a*, fient *c* *οταν μελλῃ ταυτα γινεσθαι ABQς*, cum haec incipient fieri *a*, cum futura erunt *c*, *της σης ελευσεως D*, adventus tui *d* 7. ad ille *a*, quibus ipse *c* ne seducamini *ac*, ne erretis *d* 7.8. in nomine *ac* 8. *οτι ADaς*, *om Bc* ego sum *a*, *add* christus *c* 8.9. *μη* (*add ουν Aς*) *πορευθητε ABDς*, nolite ire (sequi *a*) *ac* 9. *ὅταν*] cum *ac* bella *a*, praelia *c*

sibi miserunt in munera dei, haec autem ex eo quod (quo) deest illi (ille *F*) omnem uictum suum quem habuit misit. 5(248,2) et quibusdam dicentibus de templo, quod lapidibus bonis et donis ornatum esset, dixit 6Haec quae uidetis, uenient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. 7(249,2) interrogauerunt autem illum dicentes Praeceptor, quando haec erunt? et quod signum, cum fieri incipient? 8qui dixit Videte ne seducamini: multi enim uenient in nomine meo dicentes quia ego sum et tempus adpropinquauit (-abit): nolite ergo ire post illos. 9cum autem audieritis proelia

*στασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ
εὐθέως τὸ τέλος. [10]τότε ἔλεγεν αὐτοῖς Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπ' ἔθνος
καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, [11]σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ
λοιμοὶ καὶ λιμοὶ ἔσονται, φόβηθρά τε καὶ ἀπ' οὐρανοῦ σημεῖα με-
γάλα ἔσται. [12]πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς
χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυ-
λακάς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός
μου· [13]ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. [14]θέτε οὖν ἐν ταῖς καρ-
δίαις ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι· [15]ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν*

1. *μη πτοηθητε ABς, μη φοβηθητε D*, ne timueritis *d*, nolite terreri *ac* *ταυτα γενεσθαι πρωτον Baς*, haec primum fieri *c*, *γενεσθαι ταυτα* (hoc) *πρωτον ADd* 1.2. *ουκ ευθεως το τελος ABDcς*, nondum erit finis in illis *a* 2. *τοτε ελεγεν αυτοις ABcς*, *om Da* *εγερθησεται ABDς*, surget *ac* = *add γαρ Dac* *επ AD*, *επι Bς*, super *ac* 3. *ἐπὶ*] super *a*, adversus *c* *τε BDς*, quoque *a et c*, *om Ad* magni *a*, *add* erunt *c* *κατα τοπους και ADacς*, *και κατα τοπους B* 4. *λοιμοι και λιμοι Bacv*, *λειμοι και λοιμοι ADς* *φοβηθρα BD*, *φοβητρα Aς* *τε*] que *ac*, autem *d* *και απ ουρανου σημεια B*, *και σημ. απ ουρ. Aς* = *απ* (de) *ουρανου και σημεια Dacd* 5. *εστε D* = erunt et hiemes (tempestates *c*) *ac* sed ante haec *c* *παντων AD*, *απαντων Bς* super vos *a*, in vos *c* 6. *παραδιδοντες ABDcς*, et tradent *a* = *add* vos *ac* *εις τας συναγωγας D*. in synagogis et carceribus *a* 7. *αγομενους Aς*, et ducemini *a*, ducentur *d*, ducentes *c*, *απαγομενους BD* ad reges *ac* et ad praesides *c*, *om a* *ενεκα D* 8. *αποβησεται δε* (*om D*) *ABDvς*, continget enim *c*, ut sit *a* *υμιν ABDvς* = *post μαρτύριον ac* *εἰς*] *ις pr D* *θετε AD*, *θεσθε Bς Orig* 1,295[d] *ουν ABDacς Orig*, *om Cypr* 160 268 *εν ταις καρδιαις ABDac Cypr*, *εἰς τὰς καρδίας ς Orig* 9. *προμελετωντες D*, promeletantes *d*, *μελετᾶν Origen* *απολογηθηναι ABDς Orig*, excusare *Cypr*, quomodo respondeatis (rationem reddatis *a*) *ac* *υμειν δωσω D*

et seditiones, nolite terreri: oportet primum haec fieri, sed non (nondum) statim finis. [10]tunc dicebat illis Surget gens contra (in) gentem et regnum aduersus regnum, [11][et] terrae motus magni erunt per loca et pestilentiae et fames, terroresque de caelo et signa magna erunt. [12](250,1) sed ante haec omnia inicient uobis manus suas et persequentur, tradentes in synagogas et custodias, trahentes (trad. *L*) ad reges et [ad *L*] praesides, propter nomen meum: [13]continget autem uobis in testimonium. [14](251,2) ponite ergo in cordibus uestris non praemeditari quem admodum (quoniam *F*) respondeatis: [15]ego enim

στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι οὐδὲ ἀντειπεῖν
πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. [16] *παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων*
καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν,
[17] *καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.* [18] *καὶ θρὶξ*
ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. [19] *ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν*
κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. [20] *ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρα-*
τοπέδων Ἱερουσαλήμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.
[21] *τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ*
αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς

1. ᾗ] ad quam *d* poterunt *a Cypr*, possunt *c* *αντιστηναι ουδε* (ᾗ *Orig*) *αντειπειν B Orig* 1,295[d], *αντειπειν η* (οὐδὲ ς) *αντιστηναι Aς* = *αντιστηναι* (resistere) *Dac Cypr*, contradicere *d*
2. *παντες ADvς Orig, απαντες B* = *om ac Cypr* *παραδοθησεσθαι A* *καὶ om c* 3. *και* (et *a c*) *αδελφων ABDcς et post φίλων Orig, om a* *και συγγενων* (*συνγενων D, συγγενεων A*) *ABDaς Orig*, et a cognatis *c* 4. odibiles *d Cypr* 315, odio (*add* magno *c*) *ac* *υπο* (ab) *παντων ABDdς Orig*, omnibus *a*, hominibus *c*, omnibus hominibus *Cyprian* *καὶ alterum om c*
5. in tolerantia vestra *a*, in vestra enim patientia *c* 6. *κτησεσθε* (*-σθαι A*) *AB Origen* 1,295[d], possidebitis *a*, acquiretis *c*, *κτησασθε* (adquirite) *Ddς* *δὲ*] *Origenes* 1,400[c], *om idem* 2,8[e] circum datam *a*, circum dari *c* *στρατοπεδων ABDaς Origenes* 1,400[c] 2,8[e] 3,184[c] 642[d] 711[a], exercitu *cd* 7. *ιερουσαλημ Bac* (*Origenes* 3,642[d] 711[a]) *et ante υπο στρατοπεδων D, την ιερουσαλημ Aς Orig* 1,400[c] 2,8[e] (3,184[c]) *γνωτε ABς Orig* 1,400[c], scitote *ac*, *γνωσεσθε D Orig* 2,8[e] *ηγγικεν BDς Orig* 2,8[e], *ηγγισεν A Orig* 1,400[c] 3,184[c] 711[a], *ἐπέστη Orig* 3,642[d] 8. *εις τα ορη ABvς, εις τορη pr D*, in montibus *ad*, in montem *c* *εμμεσω A* 9. *αὐτῆς*] *add* erunt *c* *εκχωρειτωσαν ABς*, secedant *a*, descendant *c*, *μη εκχωριτωσαν* (exeant) *Dd*

dabo uobis os et sapientiam, cui non poterunt (poterint *L*) resistere et contradicere omnes aduersarii uestri. [16] trademini autem a parentibus et fratribus et cognatis et amicis, et morte adficient (aff.) ex uobis, [17] et eritis odio omnibus propter nomen meum. [18] et capillus de capite uestro non peribit. [19] [et *F*] in patientia uestra possidebitis animas uestras. [20] (252,10) cum autem uideritis circum dari ab exercitu Hierusalem, tunc scitote quia adpropinquauit (-quabit) desolatio eius. [21] (253,2) tunc qui in Iudaea sunt fugiant in montes, et qui in medio eius discedant (descendant, descedant *L*), et qui in regionibus

αὐτήν, [22]*ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσιν, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα.* [23]*οὐαὶ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ,* [24]*καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς τὰ ἔθνη πάντα, καὶ Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρις οὗ πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν.* [25]*καὶ ἔσονται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ ἤχους θαλάσσης καὶ σάλου,* [26]*ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.* [27]*καὶ τότε*

5. *εἰς πάντα τὰ ἔθνη*

1. *αυται* (hi) *εισιν ADacς, αυτα εισιν B,* sunt istae *d* *του πλησθηναι ABD, τοῦ πληρωθῆναι ς,* ut inpleantur *acd* **2.** *ουαι BDac, add δε Avς* praegnantibus et lactantibus (quae lactant *d*) *ad*, his quae in utero habent et quae ubera dant *c* *θηλαζουσαις ABς, θηλαζομεναις D* **3.** *γὰρ om a* **3.4.** super terram pressura magna *c* **4.** *τω ABCDacv, ἐν τῷ ς* *στοματι ABς = εν στοματι Dac* *μαχαίρας*] *ρομφαιας D* **5.** *εις τα εθνη παντα B,* in gentes universas *a, εις παντα τα εθνη ADvς,* in omnibus gentibus *c* **5.6.** *ἔσται . . . ἐθνῶν*] calcabitur a nationibus *c*, erit in conculcationem nationum *a* **6.** *αχρις* (*an αχρι B?*) *ου BCD, αχρι Aς* *πληρωθωσιν ABDς,* impleantur (repl. *a*) *ac, add και εσονται B* *καιροὶ ἐθνῶν om D* **7.** *εσονται BD, εσται Aς* *ἄστροις*] in sideribus *d* et in terris *c*, super terram *a* **8.** *ἐν ἀπορίᾳ*] in stupore *a*, prae confusione *c* *ηχους AB,* sonus *a*, sonitus *c, ηχουσης D* *σάλου*] fluctuum *c*, undis *a* *αποψυχοντων ABDς,* arescentibus *c*, a refrigescentibus *a* **9.** supervenientium *a*, quae supervenient *c* **10.** *των ουρανων ABvς = αι* (*η pr*) *εν τω ουρανω D,* quae sunt in caelo (in c. s. *c*) *acd* *καὶ om a*

non intrent in eam, [22]quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur (inpl. *F*) omnia quae scripta sunt. [23](254,2) uae autem praegnantibus (pregnat. *F*) et nutrientibus in illis diebus: (255,2) erit enim praessura (press.) magna super (supra *F*) terram et ira populo huic, [24](256,10) et cadent in ore gladii et captiui ducentur in omnes gentes, et Hierusalem calcabitur a gentibus, donec impleantur tempora nationum. [25](257,2) et erunt signa in sole et luna et [in *FL*] stellis, et in terris pressura gentium prae confusione sonitus [et] maris et fluctuum, [26]arescentibus hominibus prae timore et expectatione quae superuenient uniuerso orbi: nam uirtutes caelorum mouebuntur. [27](258,2) et

ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. [28]ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν. [29]Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς. Ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα· [30]ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν· [31]οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [32]ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα γένηται. [33]ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελεύσονται. [34]προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μή ποτε βαρηθῶσιν

1. ἐν νεφέλαις 9. παρελεύσεται,

1. venientem *a*, *add* de caelo c εν νεφελη *ABDaς*, εν νεφελαις *Cc* 1.2. μετα δυναμεως και δοξης πολλης *ABς* = cum potestate magna et gloria *a*, cum pot. magna in maiestate *c*, και δυναμει πολλη και δοξη *D* 2. αρχομενων (ερχομ. *D*, incipientium *d*) δε τουτων γεινεσθαι *ABDadς*, his autem fieri incipientibus *c* 2.3. respicite et levate *a*, respirabitis et levabitis *c* 3. ὑμῶν *om D* 3.4. διότι ... ὑμῶν *om c* 4. illis similitudinem *c* ειδετε *D* 5. cum produxerint (producant *b*, -cunt *c*) *bcd*, cum florient *a* 5.6. ηδη βλεποντες αφ εαυτων γινωσκετε οτι (διοτι *A*) ηδη εγγυς το θερος εστιν *ABς* = iam ex se fructum scitis quia (quoniam iam *b*) prope est aestas *bc*, τον καρπον αυτων γεινωσκεται (scitote) ηδη (iam) οτι εγγυς ηδη το θερος εστιν *Dd*, a se scitis in proximo esse aestatem *a* 6. ουτως *AD*, οὔτω *ς* ὑμεῖς *om bc* οταν ειδητε *D*, cum (*add* autem *Cypr*) videritis *abc Cyprian* 229 7. ταυτα *ABDaς*, haec *ante* cum vid. *bc*, haec omnia *Cypr* γινομενα (γειν. *A*) *ABς*, fieri *bc Cypr*, *om Da* prope *bc*, in proximo *a Cypr* 8. generatio haec *bc*, gens illa *a* ἂν] ταυτα *D* 9. fiant *abcd* παρελευσονται *ABDbcς*, παρελευσεται *Ca* 10. παρελευσονται *BD*, παρελθωσιν *Aς* δὲ *om D Iren* 278 282 εαυτοις *ABDabcς Iren* 282, *add* et vigilate semper in omni tempore *Iren* 278 βαρηθωσιν *ABC*, βαρυνθω-

tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube cum potestate magna et maiestate. [28]his autem fieri incipientibus respicite et leuate capita uestra, quoniam adpropinquat redemptio uestra. [29]et dixit illis similitudinem. Videte ficulneam et omnes arbores: [30]cum producunt (perd. *F*) iam ex se fructum, scitis quoniam prope est aestas: [31]ita et uos, cum uideritis haec fieri, scitote quoniam prope est regnum dei. [32]amen dico uobis quia non praeteribit generatio haec donec omnia fiant. [33]caelum et terra transibunt, uerba autem mea non transibunt (transient). [34](259,10) adtendite (att. *F*) autem uobis, ne forte grauentur

αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς
καὶ αἰφνίδιος ἐπιστῇ ἐφ᾽ ὑμᾶς ἡ ἡμέρα ἐκείνη [35]*ὡς παγίς· ἐπεισε-*
λεύσεται γὰρ ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης
τῆς γῆς. [36]*ἀγρυπνεῖτε δὲ ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι ἵνα καταξιωθῆτε*
ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμ-
προσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. [37]*Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ*
διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ κα-

2. *καὶ ἐπιστῇ ἐφ᾽ ὑμᾶς αἰφνίδιος* 2.3. *ἐκείνη· ὡς παγὶς γὰρ ἐπεισελεύσεται ἐπὶ* 4. *ἀγρυπνεῖτε οὖν* 5. *πάντα ταῦτα* 6.7. *διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ,*

σιν Dς, graventur *abc Iren* 1. *αι καρδιαι υμων ABabc Iren*, *υμων αι καρδιαι Dς* *εν κρεπαλη A*, in crapula *bc Iren*, gratulatione *a* ebrietate *bc Iren*, ebrietatibus *a* *μερίμναις*] sollicitudinibus *a Irenaeus* 282, cogitationibus *bc Iren* 278, soniis d *βιωτικαις ABDς*, saecularibus *abd Iren*, saeculi c 2. *εφνιδιος* (repente) *επιστη* (adsistat) *εφ υμας A Iren* 278, *επιστη* (instet *a*, superveniat *bcd*) *εφ* (in *bc*) *υμας* (nos *d*) *αιφνιδιος* (*ενιφνιος pr D*, *εφνιος corr D*, repentina *bc*, repentaneus *a*, subitanus *d*) *BDabcd*, *αἰφνίδιος ἐφ᾽ ὑμᾶς ἐπιστῇ ς* *ἡ om D* 2.3. *ως παγις επεισελευσεται* (intrabit *a*, superveniet *bc*) *γαρ* (autem *d*) *BDabcd*, *ως παγις γαρ επελευσεται Aνς*, superveniet enim quasi laqueus *Irenaeus* 3. *ἐπὶ*] super *a Iren*, in *bc* *πάντας om D* 3.4. *πασης* (totius *a*) *της γης BDabcς*, *της γης πασης A*, terrae *Iren* 278 4. *δε BDa*, *ουν Abcς* in *ad*, *om bc* *καταξιωθητε* (*-ται A*) *ADς*, digni habeamini *abcd*, *κατισχυσητε B* 5. *ταυτα παντα BDbcς*, *παντα ταυτα ACa* *τα μελλοντα γεινεσθαι ABDς*, quae futura sunt *abc* *σταθηναι ABνς* = *στησεσθε Dabc* *ενπροσθεν D* 6. *τας ημερας ABDς*, per dies (diem *d*) *ad*, inter die *bc* *εν τω ιερω ADaς*, *post διδασκων Bbc* 7. *τας δε νυκτας εξερχομενος ABς*, noctibus vero exiens (egrediebatur et *a*) *abc*, *om D* *ηυλιζετο* (*διηλιζετο A*) *εις το ορος ABς*, demorabatur (avocabatur *bc*) in monte *abc*, *εις το ορος ηυλησετο* (*ηυλησετο corr*, habitabat) *Dd* 7 *seq.* qui dicitur olivetum *a*, qui vocabatur (-catur *c*) oliveti *bc*. *Ἐλαιῶν ς*

corda uestra in crapula et ebrietate et curis huius uitae et superueniat in uos repentina dies illa: [35]tamquam laqueus (laquaeus *F*) enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terrae. [36]uigilate itaque omni tempore orantes ut digni habeamini fugere [ista *om L*] omnia quae futura sunt, et stare ante filium hominis. [37]erat autem diebus docens in templo, noctibus uero exiens morabatur in monte

λούμενον ἐλαιών. [38]*καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζεν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ*
ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

[1]*Ἤγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων ἡ λεγομένη πάσχα,* [2]*καὶ*
ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν·
ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. [3]*εἰσῆλθεν δὲ σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν*
ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα· [4]*καὶ*
ἀπελθὼν συνελάλησεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς γραμματεῦσιν καὶ
τοῖς στρατηγοῖς τὸ πῶς αὐτοῖς παραδῷ αὐτόν. [5]*καὶ ἐχάρησαν καὶ*

8. *αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς.*

1. *ὤρθριζεν*] manicabat *bc*, de luce vigilabant *a* *πρὸς αὐτὸν* *om c* 1.2. *ακουειν αυτου εν τω ιερω D* 3. *ηγγιζεν ABacς, ηγγισεν Db* dies festus *a*, dies *bcd* adzymorum *a*, azimorum *b* 3.4. *και εζητουν οι αρχ. και οι γρ. ABabcς, οι δε αρχιερις και γραμματεις εζητουν D* 4. *τὸ om D* *ανελωσιν* (*αναιλωσιν A*) *αυτον ABς*, interficerent illum *a*, eum interficerent *bc*, *απολεσωσιν* (perderent) *αυτον Dd* 5. *εφοβουντο pr D* *γαρ ABaς, δε Dbc* 5.6. quod testantur evangelia, cum dicunt Et immisit se diabolus in cor Iudae ut traderet eum *Hilar* 532 5. *δὲ om Orig* 4,386[c] *Hil* 431 *σατανας ACDP Orig, ο σατ. Bς* *εις τον ιουδαν D* *τὸν om Origenes?* 6. *επικαλουμενον APς Orig*, qui cognominabatur (-natur *a Hil*) *abc Hil*, *καλουμενον BD* *ισκαριωτην ABPς, ισκαριωδ D, Ἰσχαριὼθ Orig*, iscarioth *ad*, scarioth *b*, scariotha *c Hil* *οντα ABDPς* = unum *a*, unus *bc* *εκ του αριθμου ABDPaς Orig*, de *bc* *των δωδεκα ABPabcdς Orig, εκ* (*om corr D*) *των ·ιβ· D* 7. conlocutus est *ad*, locutus est cum *bc* *και τοις* (*om P*) *γραμματευσιν CPabc, om ABDvς Origen* 7.8. *και τοις* (*om AP Orig*) *στρατηγοις* (*add του ιερου CP*) *ABCPvς Orig* = *om Dabc* 8. *το πως ABPς, ὅπως Orig, πως D* *αυτοις BC, post παραδω Abcς Orig, om Da* *παραδω* (*παραδοι D*) *αυτον BCDa, αυτον παραδω Abcς Orig* *καὶ ἐχάρησαν om b*

(montem *F*) qui uocatur olіueti. [38]et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum. [1](260,1) adpropinquabat autem dies festus azymorum, qui dicitur pascha, [2](261,1) Et quaerebant principes sacerdotum et scribae quomodo eum perderent (interficerent), timebant uero plebem. [3](262,9) intrauit autem satanas in Iudam qui cognominabatur (uocatur *L*) Scarioth, unum de duodecim: [4](263,2) et abiit et locutus est cum principibus sacerdotum et magistratibus, quemadmodum illum traderet eis. [5]et gauisi sunt et pacti sunt pecuniam

συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι· [6]καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν ἄτερ ὄχλου αὐτοῖς. [7]Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα· [8]καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπών Πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν. [9]οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν [σοι]; [10]ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν εἰς ἣν εἰσπορεύεται. [11]καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος Ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; [12]κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει

1. *εὐκαιρίαν, ἵνα παραδῷ* 2. *αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου.*

1. *αυτω αργυριον (αργυρια AC) δουναι ABCDPς*, se pecuniam daturos *a*, pecuniam illi dare *bc* *και Cabc, και εξωμολογησεν (ωμολ. D, ομολ. P) και ABDPvς* *ευχεριαν A* *του παραδουναι ABDς*, tradendi *a*, *ινα παραδω P*, ut traderet *bc* 2. *αυτοις ABCb, ante ατερ Pες, om Da* *δε η DPς, δε A et B?* *των αζυμων ABPcς, του πασχα Dab* 3. *ἐν ᾗ ... πάσχα om a* *εν η ABPbcdς, η D* 3.4. *τον πετρον και ιωανην D* 4. ut manducemus *bc*, manducare *a* 5. at (ad *b*) illi *bc*, qui *a* *ειπαν BCD, ειπον APς* ei *a*, *om bcd* *σοι DPc, σοι φαγειν το πασχα B, om Aabvς* 5.6. *ο δε ειπεν ABDPς* = dixit autem *a*, et dixit *bc* 6. *αυτοις ABPς* = ad illos *abc*, *om D* *εισελθοντων ABPς, εισερχομενων D*, intrantibus *abc* in ciuitate *b* *απαντησει D* 7. *βασταζων κεραμιον υδατος D* 8. in domo *a* *εις ην BCbc*, qua *a*, *ου εαν AP, ου Dς*, ubi *d* *εισπορευηται P*, introierit *d* *ἐρεῖτε*] dicitis *d* *οικωδεσποτη C* 9. *τῆς οἰκίας*] domui *a*, *om bc* dicit *ac*, dicet *b* *σοι om D* *εστι Dς, εστιν AP* *κατάλυμα*] *add μου C* 10. *κακεινος ABPabcς, εκεινος D*

illi dare, [6]et spopondit, et quaerebat oportunitatem, ut traderet illum sine turbis. [7]uenit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha: [8]et misit Petrum et Iohannem dicens Euntes parate nobis pascha, ut manducemus. [9]at illi dixerunt Vbi uis paremus? [10]et dixit ad eos Ecce intro euntibus uobis in ciuitatem, occurret (-rrit *L*) uobis homo amphoram (anph.) aquae portans: sequimini eum in domum (domo *F*) in quam (qua *FL*) intrat. [11]et dicetis (dicitis *F*) patri familias domus Dicit (Dicet *L*) tibi magister Vbi est diuersorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem? [12]et ipse uobis ostendet cae-

ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. 13 ἀπελθόντες δὲ εὗρον
καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. 14 Καὶ ὅτε ἐγέ-
νετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν, καὶ οἱ ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. 15 καὶ εἶπεν πρὸς
αὐτούς Ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν
πρὸ τοῦ με παθεῖν· 16 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι [οὐκέτι] οὐ μὴ φάγω
αὐτὸ ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. 17 καὶ δεξάμενος
τὸ ποτήριον εὐχαριστήσας εἶπεν Λάβετε τοῦτο καὶ διαμερίσατε εἰς
ἑαυτούς· 18 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς
ἀμπέλου ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. 19 καὶ λαβὼν ἄρ-

2. εἴρηκεν

1. *αναγαιον* (*αναγεον C*, *ἀνώγεον ς*) *μεγα* (*οικον D*) *εστρωμενον ABDPυς et add καὶ κεκοσμημένον Orig* 3,194^{c}, superiorem domum stratum *d* = maedianum (pede plano locum *b*, in superioribus locum c) stratum magnum *abc* *ἀπελθόντες*] euntes *abc* 2. *ειρηκει BDa*, *ειρηκεν APbcς* *αὐτοῖς*] *αυτος pr D* (illis *d*) 3. *οι BDabc*, *οι δωδεκα APυς* 3. 4. *ειπεν προς αυτους ABD Paς*, ait illis *bc* 4. *το πασχα ABDPabς Origenes* 1,384^{b} 4,336^{c} 402^{d} *Hilar* 70 531, *om c Hil* 223 5. ante quam patiar *abc* *οτι ABPabcς*, *om CD* *ουκετι* (iam *cd*, ex hoc *b*, *om ABa*) *ου μη φαγω ABPabcdς*, *ου μη φαγω ουκετι C*, *ουκετι μη φαγομαι D* 6. *αυτο Babc*, *ἐξ αυτου ACPς*, *απ αυτου Dd* *ὅτου*] *ου C?* *πληρωθη ABPς*, impleatur *ac*, *καινον βρωθη D* 6-9. et accepto calice ... regnum dei veniat *post* p. 513,2 corpus meum *b* 7. *το AD*, *om Bς* *ευχαριστησας ειπεν ABDς*, gratias egit dicens (et dixit *bc*) *abc* *καὶ om D* (et *d*) *διαμερισατε* (*-ται A*) *ABDabς*, bibite *c* 7. 8. *εις εαυτους C*, inter vos *bc*, in vobis *a*, *εαυτοις ABς* 8. *οτι Aabcς*, *om BCD* *ου μη πιω Aabcυς*, *ου μη πιω απο του νυν B*, *απο του νυν ου μη πιω D* *απο του γενηματος* (*sic ACD*, *γεννήματος ς*) *ABCDς*, a generatione *c*, de generatione hac *b*, de fructu *a* 9. vitis *c et add* huius *b*, vineae *a* *ὅτου*] *ου B* *ελθη* (veniat) *ABabcς*, *ante η βασιλεια D*

naculum magnum stratum, et ibi parate. 13 euntes autem inuenerunt
sicut dixit illis, et parauerunt pascha. 14 et cum facta esset hora, dis-
cubuit, et duodecim apostoli cum eo. 15 (264,10) et ait illis Desiderio
desideraui hoc pascha manducare uobiscum ante quam patiar: 16 (265,2)
dico enim uobis quia ex hoc non manducabo illud donec impleatur
in regno dei. 17 et accepto calice gratias egit et dixit Accipite et di-
uidite inter uos: 18 dico enim uobis quod non bibam de generatione
uitis donec regnum dei ueniat. 19 (266,1) et accepto pane gratias egit

τον εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων Τοῦτό ἐστιν
τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν
ἀνάμνησιν. [20]*ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων*
Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ
ὑμῶν ἐκχυννόμενον. [21]*Πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με*
μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. [22]*καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ*
τὸ ὡρισμένον πορεύεται, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ πα-
ραδίδοται. [23]*καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συνζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα*
εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. [24]*Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονει-*

6. *καὶ ὁ υἱὸς μὲν*

1. *εὐχαριστήσας ἔκλασεν*] gratias agens (gr. egit et *ab*, benedixit *d*) fregit (confr. *a*) *abcd* *λέγων*] *add λαβετε A* 2-5. *το υπερ υμων . . . εκχυννομενον ABcυς Euseb canon, om Dab* 2. *ποιειται A* 3. *ωσαυτως Acυς, post ποτηριον B* postquam coenavit *c* 4. hic est calix *c* *ἐν εὐαγγελίῳ γέγραπται ποτήριον καινῆς διαθήκης Origenes* 3,823[a] *η καινη διαθ. εν τω αιματι μου ABυς*, novi testamenti sanguinis *c* *τὸ*] in litura *A* 5. *εκχυννομενον A, ἐκχυνόμενον ς*, effundetur *c* 5.6. *ἡ χεὶρ . . . τραπέζης*] qui mecum manducat et mecum mittit manum in mensam ipse me tradet *c* 5. *του παραδιδοντος με ABDbς Orig* 4,436[c] 442[bc], proditoris mei *a*, qui tradet me *d* 6. *μετ' ἐμοῦ om D* super mensam *a*, in mensa *b* *και Abcς, οτι BD, om ad Orig* 4,436[c] *ο μεν υιος Aς*, quidem filius *b*, *μεν ο υιος D, ο υιος μεν B*, filius quidem *acd* 7. *ωρισμενον ABDς et add αὐτῷ Orig*, definitum est *a*, scriptum est *bc* *πορευεται BDabc Orig, ante κατα το Aς* *τω ανθρωπω εκεινω ABabς Orig*, illi homini *c*, *εκεινω D* per quem *ac*, *add* filius hominis *b* 8. *και αυτοι ABabς, αυτοι δε D*, et *c* *ηρξαντο συνζητειν (sic AD: συζ. ς Orig) ABDυς Orig* 4,436[d] = inquirebant *a*, conquirebant *bc* *προς ABDς Orig*, inter *abc* *το ABς, om D Orig* *τίς ἄρα*] quisnam *a*, quis *bcd* 9. *εξ αυτων ABcς Orig, om Dab* *ο τουτο μελλων (μελλ. τουτο D Orig) πρασσειν ABDς Orig*, qui incipiet hoc agere *d*, hoc (qui hoc *a*) facturus (*add* esset *a*) *abc* *και ABDυς, om abc Orig* 3,722[b] *φιλο-*

et fregit et dedit eis dicens Hoc est corpus meum quod pro uobis datur: hoc facite in meam commemorationem (memorat.). [20](267,2) similiter et calicem postquam caenauit, dicens Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro uobis fundetur. [21](268,2) uerum tamen ecce manus tradentis [me] mecum est in mensa. [22]et quidem filius hominis secundum quod definitum (scriptum) est uadit, uerum tamen uae illi homini per quem tradetur. [23](269,1) et ipsi coeperunt quaerere inter se, quis esset ex eis qui hoc facturus esset.

κία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. [25]ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες
αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται· [26]ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων
ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακο-
νῶν. [27]τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνα-
κείμενος; ἐγὼ δέ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. [28]ὑμεῖς δέ
ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. [29]κἀγὼ

νικεια AD 1. *ἐν αὐτοῖς*] *εν εαυτοις pr A*, *αὐτῶν Origenes* *τις αυτων δοκει ειναι μειζων ABcυς*, *τίς αὐτῶν ἢ μείζων Origenes*, quisnam maior videretur *b*, *τις αν* (quisnam) *ειη* (esset) *μειζων Dad* dixit autem eis iesus *c* 2. *βασιλεῖς*] *Orig* 3,722^{b} 723^{c}, *ἄρχοντες idem* 1,710*f* *κυριεύουσιν*] *Orig* 3,722^{b}, *κατακυρ.* 1,710*f* 2.3. *οι εξουσιαζοντες αυτων* (*ἐν αὐτοῖς Orig* 1,710) *ABDς Origenes* 3,722^{b} 723^{c} 1,710*f*, qui potestatem in eos exercunt *ab*, qui potestatem habent bene regentes eorum *c* 3. *ευεργετε A*, beneficiorum largitores (largiores *b*) *ab*, benigni *c* *καλουνται ABDυς Origen* 3,722^{b} 1,710*f*, dicuntur *ab*, vocabuntur *c* 4. *γενεσθω ABς* (*Orig* 3,723^{c}), *γεινεσθω D*, fiat *ac*, efficiatur *b* *ο νεωτερος ABς Orig* 3,723^{c}, adulescentior *b*, *μεικροτερος* (minor) *Dac*, minus *d* qui praeest *ab*, qui praecessor est *c* *ὡς*] ut *ab*, sit sicut *c* *ο διακονων* (qui ministrat) *ABabdς*, *ο διακονος* (ministrator) *Dc*, *ὁ διακονούμενος Orig* 5. *τίς γὰρ ... οὐχὶ*] *μαλλον η D* *μείζων*] maior est *abc* *ουχι ABς*, nonne *b*, in gentibus quidem *ac* *ανακειμενος ABDbς*, *add* in vobis autem non sic sed qui ministrat *ac* 6. *εγω δε ειμι* (enim sum *d*, autem *c*, *γαρ D*) *εν* (*εμ A*) *μεσω υμων ABDabcς et Q?*, *κἀγὼ ἐγενόμην ἐν μέσῳ ὑμῶν Origen* 1,391^{b} (*γενόμενος ἐν μέσῳ ἡμῶν Orig* 4,418^{a}) *ως ο διακονων ABQabς et omisso ὁ Orig* 4,418^{a}, *ηλθον* (sum *c*, *om Origen* 1,391^{b} 4,37^{d}) *ουχ ως ο* (*ὁ om Orig* 4,410^{d}) *ανακειμενος αλλ ως ο διακονων* (ministrator *c*) *Dc Orig* 1,391^{b} 4,37^{d} 410^{d} 6.7. *υμεις δε* (*om b*) *εστε* (*εσται A*) *οι διαμεμενηκοτες ABQabcς*, (*διαμεμενήκατε Orig* 4,33^{b}), *και υμεις ηυξηθητε εν τη διακονια μου ως ο διακονων* (sicut ministrat) *οι διαμεμενηκοτες Dd* 7. *ἐν πᾶσι τοῖς Orig* 4,33^{b} *καγω ABDQabς Orig* 2,625^{a}, *add* quidem *c*

[24](**270,2**) facta est autem et contentio inter eos, quis eorum uideretur esse maior. [25]dixit autem eis Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos benefici uocantur. [26]uos autem non sic, sed qui maior est in uobis fiat sicut iunior, et qui praecessor est sicut ministrator. [27](**271,10**) nam quis maior est, qui recumbit an qui ministrat? nonne qui recumbit? ego autem in medio uestrum sum sicut qui ministrat. [28]uos autem estis qui permansistis mecum in

*διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, [30]ἵνα
ἔσθητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ
καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.
[31]Εἶπεν δὲ ὁ κύριος Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς,
τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· [32]ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ
ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου. καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήρισον τοὺς ἀδελ-
φούς σου. [33]ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς
φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. [34]ὁ δὲ εἶπεν Λέγω σοι, Πέ-*

7. *εἶπεν δὲ αὐτῷ*

1. *διατιθεμαι* (*-με D*) *BDQς*, *διατιθημι A*, dispono *ab*, disponam *c*, *θήσομαι Orig* 2,625[a] *ὑμῖν*] *add διαθηκην A Orig* *καθὼς . . . βασιλείαν om Orig* *μου om D* 1.2. *ἵνα . . . πίνητε*] *ἐσθίειν καὶ πίνειν Orig* 2. *εσθητε B et pr D*, *εσθιητε ADQς* *πεινηται D* super mensam meam *ac*, in meam mensam *b* *μου . . . μου*] *τοῦ πατρὸς ἐν τῇ ἀληθείᾳ Orig* 2,625[a] *μου alterum om D* 3. *καθισεσθε Bς*, *καθησεσθε* (*-σθαι A*) *AQ*, sedebitis *bd*, *καθεζησθε D*, sedeatis *ac* *επι θρονων ABQvς* = *επι ·ιβ· θρονους D*, in xii sedibus *ab*, super thronos duodecim *c* *κρινοντες utrum post φυλας an post ισραηλ B?* *τας* (*om pr*) *·ιβ· D* istrahel *b*, israel in saecula saeculorum *c* 4. *ειπεν* (ait *b*) *δε ο κυριος* (*add* petro *a*, *add* ad petrum *Cypr*) *ADQabcς Cypr* 14, *om B* *σιμων σιμων ABDQabς*, simon *c*, *om Cypr* 14 expetivit *b*? *Hilar* 1060, postulavit *a Cypr* 14 213, quaesivit *c* 4.5. *υμας του σινιασαι* (*-ασε A*) *ABDQς*, vos ut scribraret *a*, ut vos (*om b?*) ventilet (cerneret *Hil cod*, vexaret *Cypr*) *b Cypr* 14 213 *Hil*, ad cernendum *c* 6. *εκλιπη D*, *εκλειπη AQς*, deficiat *bcd Cypr*, deficeret *a Hil* *και συ ποτε ABQabcς*, *συ δε D* *επιστρεψον και D* *στηρισον ABQ*, *στηριξον Dς* 7. *σου ABDQvς* = *add* et rogate ne intretis in temptationem (-one *a*) *abc* *ο δε ειπεν BDQς*, qui dixit *c*, *ειπεν δε Aab* *αυτω ABDQcς*, ei (. . . . . *b*) petrus *ab* sum paratus *c* 7.8. et in carcere et in morte *b* 8. et illle dixit *bc*, qui a. . *a*

temptationibus meis. [29]et ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pa-
ter meus regnum, [30]ut edatis et bibatis super mensam meam in regno
[meo], (272,5) et sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus
Israhel. [31](273,10) ait autem dominus Simon (Simoni) Simon, ecce
satanas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticum: [32]ego autem rogaui
pro te, ut non deficiat fides tua. (274,9) et tu aliquando conuersus
confirma fratres tuos. [33](275,1) qui dixit ei Domine, tecum paratus
sum et in carcerem et in mortem ire. [34]et ille dixit Dico tibi, Petre,

τρε, οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ ἕως τρίς με ἀπαρνήσῃ εἰδέναι. [35]Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπαν Οὐδενός. [36]εἶπεν οὖν αὐτοῖς Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. [37]λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, ὅτι καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη· καὶ [γὰρ] τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. [38]οἱ δὲ εἶπαν Κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἱκανόν ἐστιν. [39]Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ

7. ἐμοί, τὸ Καὶ

1. μη ADς, om BQ εως B, εως οτου D, donec ab, quoad usque c, πριν Q, πριν η Aς τρις (τρεις Q) με απαρνηση (απαρν. με Q) ειδεναι BQ, τρις (add με D) απαρνηση μη ειδεναι με ADς, ter me negabis nocte c, ter me abneges b, tu me ter abneges a
2. ὅτε] quando abc βαλλαντιου ABD, βαλαντιου Qς Origenes 3,653[a] 3. numquid abc ad illi ac, et b ειπαν BD, ειπον AQς Orig ουδενος BDς Orig, ουθενος AQ 4. ειπεν ουν AQabcς Orig 3,653[a], ειπεν δε B, ο δε ειπεν D αυτοις AB Qcς et add ὁ Ἰησοῦς Orig, om Dab βαλλαντιον ABD, βαλαντιον Qς Orig αρατω ABQς Orig, tollat abc, αρει D, tollet d
5. πωλησατω ABQς Orig, vendat abcd, πωλησαι D emat abc, αγορασει (emet) Dd 6. υμιν ABQacς, om Db τουτο ABD = ἔτι τοῦτο acvς, om b 7. οτι Aacd, το BDQς, om b ανομων ABacς et Q? Orig 1,420[c], των ανομων D, sceleratis b deputatus est (sum b) abc και γαρ τα Acvς, και το BD, quod etiam … b, et a 8. περὶ ἐμοῦ] de me quae sunt a, quae sunt de me c οι δε (qui b) ειπαν (ειπον Aς, add ei b) ABDbcς et Q?, ad ille dixit a. ιδου κυριε D μαχαιραι ωδε δυο ABQς = δυο μαχαιραι ωδε (om d) Dd, gladii (gladia b) duo hic abc
9. ille autem c, qui ab eis bc, ei a ικανον εστιν ABQς, satis est ac, αρκει D, sufficit (susficit d) bd επορευθη ABQacς, επορευετο Dbv

non cantabit hodie gallus donec ter abneges nosse me. [35](276,10) et dixit eis Quando misi uos sine sacculo et pera et calciamentis, numquid aliquid defuit uobis? [36]at illi dixerunt Nihil. dixit ergo eis Sed nunc qui habet sacculum tollat, similiter et peram, et qui non habet uendat tunicam suam et emat gladium. [37](277,8) dico autem (enim) uobis quoniam adhuc (athuc F) hoc quod scriptum est oportet impleri (inpl.) in (de) me, Et [quod] cum iniustis (iniquis) deputatus est: etenim ea quae sunt de me finem habent. [38](278,10) at illi dixerunt Domine, ecce gladii duo hic. at ille dixit eis Satis (Sat F) est. [39](279,1) et egressus ibat secundum consuetudinem in montem

ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ. 40γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου εἶπεν αὐτοῖς Προσεύχεσθε
μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. 41καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν
ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο 42λέγων Πάτερ,
εἰ βούλει, παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ
θέλημά μου ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω. [43ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπὸ
τοῦ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. 44καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστε-
ρον προσηύχετο. ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος

1. εθος *ABQας*, *add* suam *bc* oliveti *ab*, olivetarum *c* αὐτῷ *om c* 2. αυτου *BQabcς*, *om ADv* γενόμενος δὲ] = et cum esset (pervenisset *b*, pervenissent *c*) *abc* επι του (*om D*) τοπου *ABDQς*, ad locum *c*, in eo (*om d*) loco *ad*, loco *b* 3. εισελθειν *ABQς Orig* 1,198^a = εισελθητε (intretis) *Dabc* και αυτος *AB Qabcς*, αυτος δε *D* απεσπασθη *ABQς*, avolsus (abolsus *a*) est *ab*, απεσταθη *D*, recessit (sec. *c*) *cd* 4. tamquam *a*, quasi *c*, quantum *b* lapidis ictus *a*, iactum lapidis *bc* προσευχετο *D* λέγων *om b* 5. ει βουλει ... απ εμου *ABQbς*, *post* 6 γενεσθω *Dc et omisso* εἰ βούλει *a* παρενεγκε (transfer) *BDabc Orig* 1,292^b, παρενεγκειν *AQdς* το ποτηριον τουτο *Aabcς Orig*, τουτο το ποτ. *BDQ* πλην *ABQbς*, *om Dac* 5. 6. mea voluntas *b* 6. γενεσθω *BDς*, γινεσθω *Q*, γεινεσθω *A* 6-*pag.* 518,1. ὤφθη ... ἐπὶ τὴν γῆν] *haec verba habent DQabcvς Euseb canon.* nec (si veram carnem non habuisset) sudasset globos sanguinis *Iren* 219. (Lucas) angelum astitisse confortantem eum, quo assistente orare prolixius coeperit ita ut guttis sanguinum corporis sudor efflueret (non Matth. et Marc.) *Hilarius* 1061. *omittunt AB.* nec sane ignorandum a nobis est et in graecis et in latinis codicibus complurimis vel de adveniente angelo vel de sudore sanguinis nil scriptum reperiri. *Hil* 1062 6. δὲ *om c* angelus *ab*, *add* domini *c* 6. 7. απο του *DQ*, ἀπ' *ς*, de *abc* 7. factus est *ab*, cum factus esset *c* ἀγωνίᾳ] *add* et *abc* 8. εγενετο δε *DQς* = et factus est *abc* ωσει *Qς*, ως *D* guttae *ab*, globus *c*

oliuarum: secuti sunt autem illum et discipuli. 40(280,2) et cum peruenisset ad locum, dixit illis Orate ne intretis in temptationem (temt.). 41(281,1) et ipse auulsus est ab eis quantum iactus est lapidis, et positis genibus orabat 42dicens Pater, si uis (si possibile est F), transfer calicem istum a me: (282,1) uerum tamen non mea uoluntas sed tua fiat. 43(283,10) apparuit autem illi angelus de caelo confortans eum. 44et factus [est] in agonia [et] prolixius orabat. et factus est

καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν.]; [45]*καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς,*
ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς, εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς
λύπης, [46]*καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε*
ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. [47]*ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος,*
καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, προήρχετο αὐτούς, καὶ
ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. [48]*ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Ἰούδα,*
φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; [49]*ἰδόντες δὲ οἱ περὶ*
αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπαν αὐτῷ Κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ;

1. *καταβαινοντες DQς*, decurrentes *b*, decurrentis *a*, descendentis *c* *επι την γην Dς, επι της γης Q*, super terram *a*, in terram *bc* surgens *a*, cum (factum est cum *b*) surrexisset *bc* 2. *ελθων AB DQς*, venit *ac*, et venisset *b* *προς ABQς*, ad *abcd*, *επι D* *μαθητας ABDQ = add αὐτοῦ abcς* *ευρε B*, et (quos *c*) invenit *ac* *αυτους AQubς, post κοιμωμενους BD, om c* 3. dixit *ac*, ait *b* *τί om D* *ἀναστάντες*] surgite *abc* 4. *εις πειρασμον εισελθητε D* *ετι ABv = ετι δε Dbcς*, et adhuc *a* *οχλος ABacς et add πολυς D*, turbae *b* 5. *ο λεγομενος ABς = ο καλουμενος D*, qui vocabatur (-catur *d*) *abcd* *ἰούδας*] *add εισκαριωθ* (*corr ισκ.*, iscariot) *Dd* *τῶν*] de *ab*, ex *c* *·ιβ· D* *προηρχετο ABς*, praecedebat *a*, antecedebat *bd*, praeibat *c*, *προηγεν D* *αυτους ABD, αὐτῶν ς* 6. *ηγγισεν τω ιησου φιλησαι αυτον ABvς = εγγισας* (propinquavit et *c*, adpropians *b*, accedens *ad*) *εφιλησεν τον ιησουν Dabcd, add τουτο γαρ* (*om c*) *σημειον* (*post* illis *c*) *δεδωκει αυτοις* (*add* dicens *b*) *ον αν φιλησω αυτος εστιν* (hic est tenete eum *b*, tenete eum *c*) *Dbcd* *ο* (*om B*) *δε ιησους* (*ιησ. δε B*) *ειπεν αυτω* (*τω D*) *ιουδα* (iuda *d*) *ABDdvς* = dixit autem illi (*om a*) iesus iuda *abc* 7. videntes autem *a*, cum autem viderent *c*, quod cum viderent eum hi *b* 8. *το εσομενον ABς*, quod futurum esset *ac*, *το γενομενον D, om b* *ειπαν BD, ειπον Aς* *αυτω κυριε Aabcς, κυριε B, τω κυριω D* si percutiemus *ac*, vis percutiemus eum *b* in *ab*, *om c* *μαχαιρη D*

sudor eius sicut guttae sanguinis decurrentes (-tis) in terram. [45](284,2)
et cum surrexisset (resurr.) ab oratione et uenisset ad discipulos suos,
inuenit eos (illos) dormientes prae tristitia, [46]et ait illis (eis *F*) Quid
dormitis? surgite, orate ne intretis in temptationem. [47](285,1) adhuc
eo loquente, ecce turba, et qui uocabatur Iudas, unus de duodecim,
antecedebat eos, et adpropinquauit Iesu, ut oscularetur eum. [48](286,2)
Iesus autem dixit illi (ei *FL*) Iuda (Iudas *pr F*), osculo filium hominis tradis? [49](287,1) uidentes autem hi qui circa ipsum erant quod
futurum erat, dixerunt ei Domine, si percutimus in gladio? [50]et per-

[50] *καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἀφεῖλεν τὸ οὖς αὐτοῦ τὸ δεξιόν.* [51] *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ἐᾶτε ἕως τούτου, καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ ἰάσατο αὐτόν.* [52] *εἶπεν δὲ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων;* [53] *καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ· ἀλλ' αὕτη ἐστὶν ὑμῶν ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.* [54] *Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν*

1. *εις τις ABDας*, ...s unus *b*, unus c *του αρχιερεως τον δουλον B* *ἀρχιερέως*] sacerdotis *c* 2. *αφειλε B, αφειλατο D* *το ους* (auriculam *b*) *αυτου Babc, αυτου το ους* (*ωτιον D*, auriculam *d*) *ADdς* *αποκριθεις δε* (*om A*) *ο* (*om B*) *ιησους ειπεν ABDbς*, dixit autem (*add* illi *a*) iesus *ac* 3. *εατε ABDcς*, sine *a*, dimitte *b* *ἕως τούτου*] usque hoc (adhuc *c*) *ac*, eum *b* *Hil* 1055 *αψαμενος του ωτιου* (aurem *b*) *αυτου* (*om B*) *ιασατο αυτὸν ABbcς*, *εκτεινας* (extendens) *την χειρα* (*add* suam *a*) *ηψατο αυτου και απεκατεσταθη το ους* (auricula *d*) *αυτου Dad* 4. dixit *ac*, ait *b* *ιησους ABac, ὁ Ἰησοῦς ς Orig* 4,386[e] *et add* sine usque hoc et *b*, *om D* ad eos qui venerant ad se (ad se ven. *c et addito* dixit *b*) *abc* *αυτον*] *add σοι pr D* 4.5. *ἀρχιερεῖς ... πρεσβυτέρους*] principibus sacerdotum et magistratibus templi et senioribus *b* 5. *στρατηγοὺς*] antistites *a*, magistratus *c*, praepositos *d* *ἱεροῦ*] *λαου D* ad latronem *abc* *εξηλθατε BD*, *ἐξήλθετε Orig*, *εξεληλυθατε Aς*, existis *ab*, venistis ad me *c* 6.7. *καθ ημεραν οντος μου μεθ υμων εν τω ιερω ABας*, *το καθ ημ. οντος μου εν τω ιερω μεθ υμων D*, cum (*om c*) cotidie vobiscum fuerim (fui *c*) in templo *bc* 7. *εξετεινατε ABς*, *εξεστινατε D*, extendistis *bc*, extendebatis *a* manus super me *a*, in me manus *bc* *αλλα D* 7.8. *εστιν υμων η ωρα BDa*, *υμων εστιν η ωρα Aς*, est hora vestra *cd*, hora est vestra *b* 8. *καὶ ἡ*] *και D* *του σκοτους ABς*, tenebrarum *abc*, *το σκοτος* (tenebrae) *Dd* *συνλαβοντες δε D*, et conprehensum *b*

cussit unus ex illis seruum principis sacerdotum et amputauit auriculam eius dexteram (dextram). [51] respondens autem Iesus ait Sinite usque huc: (288,10) et cum tetigisset auriculam eius, sanauit eum. [52] (289,1) dixit autem Iesus ad eos qui uenerant ad se, principes sacerdotum et magistratus templi et seniores, Quasi ad latronem existis cum gladiis et fustibus? [53] cum cotidie uobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me: sed haec est hora uestra et potestas tenebrarum. [54] (290,1) conprehendentes (compr.) autem eum duxerunt ad

ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν, [55]*ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς καὶ περικαθισάντων ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν.* [56]*ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν.* [57]*ὁ δὲ ἠρνήσατο λέγων Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν.* [58]*καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί.* [59]*καὶ διαστάσης*

3. *συγκαθισάντων*

1. *ηγαγον ABDbς*, adduxerunt *a*, *ἦγον c Orig* 4,387[a] *και εισηγαγον ABc Orig et add αὐτὸν ς, om Dab* *εις τον οικον ADς, εις την οικιαν B Orig*, in domum *ab*, in domo *c* sacerdotis c 2. *ηκολουθει ABacς, add αυτω Db* *μακροθεν ABς, απο μακροθεν D*, a longe *abc* *αψαντων ADς, περιαψαντων B*, incenso (acc. *b*, succ. *c*) *abc* *δὲ om c* *εμ μεσω A* in medio atrio *abcd* 2.3. *και περικαθισαντων BD*, et circumsedentibus *b*, inter circumsedentes *c*, *και συνκαθισαντων (συγκ. ς) αυτων Aς*, et consedentibus *a* 3. *εκαθητο ABaς, add και Dbc* *εμ (ἐν ς) μεσω Aabcς, μεσος B, μετ D* *αὐτῶν*] *add θερμαινομενος* (calficiens se) *Dd* *ἰδοῦσα*] *ιδους pr D, ειδουσα corr D* 3.4. quem cum vidisset (vidit *b*) *abc* 4. *παιδισκη τις ABDvς* = quaedam ancilla *a*, quaedam *c*, ancilla *b* *καθήμενον πρὸς τὸ φῶς om a* *καὶ om ab* *ἀτενίσασα αὐτῷ*] intuens (intuita *c*) eum (illum *b*) *abc*, intendens in eum *d* 5. *συν αυτω ην ABDcς*, ex illis (de eis *b*) est qui cum eo (ipso *b*) erant (*add* semper *b*) *ab* *ηρνησατο* (negavit) *Babc, add αυτον Advς et deletum D* *γυναι Aabcς, post αυτον B, om D* 6. *μετα βραχυ ετερος ιδων αυτον ABDvς*, iterum (*om c*) post pusillum videns eum alia (alius *c*) *bc*, egressum illum ad ianuam vidit alia et *a* 6.7. *εφη* (dixit homo *c*) *και συ εξ αυτων ει ABcς, ειπεν το αυτο D*, ait .... erant et hic fuit cum iesu nazareno *a*, dixit homo et tu cum .... eras semper *b* 7. *ὁ δὲ ... εἰμί*] et rursus negavit cum iure iurando *a* *ο δε πετρος (om D) ειπεν (εφη B) ABDcς*, qui respondit *b* *ανθρωπε ουκ ειμι ABDvς*, o homo non novi hominem *c*, non sum ego *b* 7 *seq. καὶ διαστάσης ... διισχυρίζετο*] quem paulo post cum vidisset quidam *a* *διαστασης ωσει ABDvς*, intervallo facto

domum principis sacerdotum. (291,1) Petrus uero sequebatur a longe, [55]accenso autem igni (igne) in medio atrii (atrio) et circum sedentibus illis erat Petrus in medio eorum. [56]quem cum uidisset ancilla quaedam sedentem ad lumen et eum fuisset intuita, dixit Et hic cum illo erat. [57](292,1) at ille negauit eum, dicens Mulier (mulieri F), non noui illum. [58]et post pusillum alius uidens eum dixit (uidit e. dicens) Et tu de illis es. Petrus uero ait O homo, non sum. [59]et interuallo

ὡσεὶ ὥρας μιᾶς ἄλλος τις διισχυρίζετο λέγων Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν. [60]εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ ἐφώνησεν ἀλέκτωρ, [61]καὶ στραφεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι ἀπαρνήσῃ με τρίς, [62]καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος ἔκλαυσεν πικρῶς. [63]Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες αὐτὸν ἐνέπαιζον αὐτῷ δέροντες, [64]καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν [ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον καὶ] ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες Προ-

b, post pusillum *c* 1. *αλλος τις διισχυριζετο ABDvς* = alius contendens *b*, contendens quidam *c* *λεγων επ αληθειας ABς* = dixit vere *abc*, *επ αληθειας λεγω D* 2. *αυτου ABDbcς*, iesu *a* *και γαρ ABDς*, nam et *bc*, nam *a* *ἐστίν*] *ετιν pr D* dixit autem *a*, cui dixit *c*, et ait *b* 3. *ο ABς*, *τι* (quid) *Dabcd* *παραχρῆμα om c* 3.4. loquente illo *a et add* statim *c*, illo (*om d*) loquente *bd* 4. *εφωνησεν* (*add ο Bς*) *αλεκτωρ ABDvς* = gallus cantavit *abcd* *και στραφεις ο κυριος ABabcς*, *στρ. δε ο ιησους D* 5. *ὁ πέτρος om D* *λογου ADς*, verbum *ab*, *ρηματος B*, sermonis *c* 5.6. dixit illi *ab*, illi dixit *c* 6. *οτι ABdvς = om Dabc* *πριν ADς*, *πριν η B* *φωνησαι ABDς*, cantet *abc*, *add σημερον B* *απαρνηση με τρις ABς* = ter me negabis (*add* te scire *a*, *add* hodie nosse *b*) *abc*, *τρεις με απαρνηση* (*add μη ειδεναι με D*) *Dd* 6.7. *καὶ ἐξελθὼν ... πικρῶς om ab* 7. *ο πετρος Avς*, *om BD* *εκλαυσαι D* *και οι ABabς*, *οι δε Dc* 8. *αυτον BDabc*, *τον ιησουν Aς* *ενεπεζον AD* *δεροντες ABvς = om Dabc* 8.9. *και περικαλυψαντες αυτον ετυπτον* (*ετυπτουν pr A*) *αυτου το προσωπον και επηρωτων αυτον Aς*, et cooperientes faciem illius percutiebant et interrogabant illum *a*, *και περικαλυψαντες αυτου το προσωπον ετυπτον αυτον D*, *και περικαλυψαντες αυτον επηρωτων B*, et alligatum eum caedebant interrogantes eum *c*, *om b* 9. *λεγοντες ABabς*, *και ελεγον D*, *om c* *προφητευσον ABDaς*, *add* nobis *bc*

facto quasi horae unius alius quidam adfirmabat dicens Vere et hic cum illo erat: nam et Galilaeus est. [60]et ait Petrus Homo, nescio quid (quod) dicis. et continuo adhuc illo loquente cantauit gallus, [61](293,2) et conuersus dominus respexit Petrum, et recordatus [est] Petrus uerbi domini, sicut dixerat (dixit) quia prius quam gallus cantet ter me negabis (negauis hodie *F*), [62]et egressus foras Petrus fleuit amare. [63](294,1) et uiri qui tenebant illum (eum *FL*) inludebant ei caedentes, [64]et uelauerunt [eum, et percutiebant om *F*] faciem eius et interrogabant eum dicentes Prophetiza, quis est qui te percussit?

φήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; [65]καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦν-
τες ἔλεγον εἰς αὐτόν. [66]Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσ-
βυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον αὐ-
τὸν εἰς τὸ συνέδριον ἑαυτῶν, λέγοντες Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ
ἡμῖν. [67]εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· [68]ἐὰν
δὲ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι ἢ ἀπολύσητε. [69]ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ
ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως
τοῦ θεοῦ. [70]εἶπον δὲ πάντες Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς
αὐτοὺς ἔφη Ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. [71]οἱ δὲ εἶπαν Τί ἔτι χρείαν

1. quis est qui percussit te (te perc. *bd*) *abd*, quis te percussit *c* *ετερα ABς, αλλα D*, alia *abc* 2. dicebant *ac*, et dicentes *b* *εις* (ad *a*) *αυτον ABabcdς, εις εαυτους D* *εγενετο ημερα AB Dbς, ἡμέρα ἐγένετο ac Orig* 4,387^{a} convenit presbyterium *b*, convenerunt (congregati sunt *d*) seniores *acd* 3. *αρχιερεις τε ABς Orig, και* (*om a*) *αρχ. Dabc* *ανηγαγον ABς*, adduxerunt *cd*, dux. *b*, *απηγαγον D Orig*, deduxerunt *a* 4. concilium *abd*, consensum *c* *εαυτων ABς, αυτων D Origen* 4,387^{a}, suum *c et add* et interrogabant eum *ab* *εἰ om D* 4.5. *ειπε* (*ειπον B*) *ημιν ABabcς, om D* 5. *ειπεν δε αυτοις ABaς, ο δε ειπεν αυτοις D*, ait illis *b*, quibus dixit *c* *πιστευσητε ABDς* = creditis *ab et add* mihi *c* 5.6. *εαν δε B, εαν δε και Avς*, et si *c*, *εαν Dab* 6. respondetis *bcd*, respondebitis *a* *μοι ADbcς, om Ba* *η απολυσητε* (-*σητει pr D*, dimittetis *d*) *ADdς, om B* = neque (sed nec *a*) dimittetis (*add* me *a*) *abc* *απο του νυν* (ex hoc *b*, a modo *a*) *δε* (*om ς*) *ABDabς, ἀπὸ γὰρ τοῦ νῦν Orig* 3,715^{b}, a modo enim *c* 7. filius erit hom. *b* *εκ δεξιων ABDς Orig*, a dextris *b*, ad dextram *acd* 8. *ειπον* (*ειπαν B*) *δε BDς et add* ei *a*, *ειπον ουν A*, et dixerunt *bc* *ουν ει ABbς*, es ergo *c*, *ει Da* 8.9. *ο δε προς αυτους εφη ABς, ο δε ειπεν αυτοις D*, ait (dixit *a*) autem illis *ab*, quibus ait *c* 9. illi vero *c*, ad illi *b*, qui *a* *ειπαν BD, ειπον Aς* 9 *seq.* *χρειαν* (*χριαν A*) *εχομεν μαρτυριας* (*μαρτυρων D*) *ADς*, egemus (desideramus *b*, opus est nobis *c*) testimonio (-nium *b*) *abc*, *εχομεν μαρτυριας χρειαν B*

[65]et alia multa blasphemantes dicebant in eum. [66](295,2) et ut factus est dies, conuenerunt seniores plebis et principes sacerdotum et scribae et duxerunt illum in concilium suum (-lio suo), dicentes Si tu es Christus, dic nobis. [67](296,10) et ait illis Si uobis dixero, non credetis (creditis) mihi: [68]si autem et interrogauero, non respondebitis mihi [neque dimittetis]. [69](297,1) ex hoc autem erit filius hominis sedens a dextris uirtutis dei. [70](298,10) dixerunt autem omnes Tu ergo es filius dei? qui ait Vos dicitis, quia ego sum. [71](299,2) at illi di-

ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐ-
τοῦ. 1 καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν
Πιλᾶτον. 2 ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες Τοῦτον εὕρομεν
διαστρέφοντα τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ κωλύοντα φόρους Καίσαρι διδό-
ναι, [καὶ] λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. 3 ὁ δὲ Πιλᾶτος
ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη Σὺ λέγεις. 4 ὁ δὲ Πιλᾶτος εἶπεν πρὸς τοὺς
ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους Οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ
τούτῳ. 5 οἱ δὲ ἐπίσχυον λέγοντες ὅτι ἀνασείει τὸν λαόν, διδάσκων

1. *αυτοι γαρ ηκουσαμεν ABς* = *ηκουσαμεν γαρ* (*add* ipsi *c*) *D abc* ab ore *c*, de ore *ab* 2. *ανασταν ABς*, surgens *a*, exurgens *bc*, *ανασταντες D* *ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν om D* *ηγαγον ABDab*, ducebant *c*, *ἤγαγεν ς* *επι πειλατον D*, ad p. *abcd* 3. *αὐτοῦ om c* *ευρον pr D* (invenimus *d*) 4. *ημων BDbc*, *om Aς et a?*, *add* et solventem legem (*add* nostram *b*) et prophetas *bc* gentem.....tribu.. dare caesari *a* *φορους καισαρι διδοναι B*, *καισαρι φορον* (*φόρους ς*) *διδοναι Aς* = *φορους διδοναι* (dari *bc*) *καισαρι Dbc* 5. *και λεγοντα Bb*, *λεγοντα Aacς*, *λεγοντα δε D* *εαυτον ADς*, *αυτον B* esse christum regem *c* *πιλατος Baς et corr D*, *πειλ. A et pr D*, *add* audiens *bc* 6. *επηρωτησεν ADς*, *ηρωτησεν B* iudaeorum *ab*, *add* tu es iesus *c* ad ille *b*, qui *a*, *om c* 7. *αποκριθεις αυτω εφη ABς*, respondens ait (dixit *c*) *bc*, *απεκριθη αυτω λεγων* (*om a*) *Da* dicis *ab*, dixisti *c* *ο δε πειλατος ειπεν* (ait *a*) *ABDaς*, ait autem pilatus *b*, dixit itaque pilatus *c* 7.8. ad sacerdotes *c* 8. *τους οχλους ABDbς*, turbam *a*, ad populum *c* 8.9. in isto (hoc *b*) homine (-nem *b*) *bc* 9. *επισχυον ABς*, *ενισχυον D*, invalescebant *abc*, fortius *d* *λέγοντες*] dicebant *d* *οτι ABcς*, *om Dab* *ανασιει A*, commovet *ab*, conturbat *c*, seducit *d* *διδάσκων om b*

xerunt Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audiuimus de
ore eius. 1 (300,1) et surgens omnis multitudo eorum duxerunt illum
ad Pilatum. 2 (301,10) coeperunt autem accusare illum (ill. acc.) di-
centes Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram et prohibentem
tributa dari Caesari et dicentem se Christum regem esse. 3 (302,1)
Pilatus autem interrogauit eum dicens Tu es rex Iudaeorum? at ille
respondens ait Tu dicis. 4 (303,9) ait autem Pilatus ad principes sa-
cerdotum et turbas Nihil inuenio causae in hoc homine. 5 (304,10) at
illi inualescebant dicentes Commouet (Comm., -uit) populum docens

καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. 6 *Πιλᾶτος δὲ ἀκούσας Γαλιλαίαν ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστιν,* 7 *καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρῴδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἡρῴδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.* 8 *ὁ δὲ Ἡρῴδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν· ἦν γὰρ ἐξ ἱκανῶν χρόνων θέλων ἰδεῖν αὐτὸν διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον.* 9 *ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ.* 10 *εἱστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς*

1. *ιουδαιας ABabcς, γης Dd* *και αρξαμενος B* *ὧδε*] *add* et filios nostros et uxores avertit a nobis non enim baptizatur sicut nos *c* **2.** *πιλατος* (*πειλ. A*) *δε ακουσας* (audiens *b*) *ABabς, ακουσας δε ο πειλατος Dc* *γαλιλαιαν Aabς, την γαλιλαιαν D,* a galilaea *c, om B* **2. 3.** *ο ανθρωπος γαλιλαιος εστιν ABvς* = *απο της γαλιλαιας ο ανθρωπος* (*add* iste *a*) *εστιν Dab,* de galilaea est ipse homo *c* **3.** *και επιγνους ABabcς, επιγνους δε D* *ὅτι . . . ἐστίν*] eum de herodis potestatem esse *a* sub potestate herodis *c,* de herodis potestate *b* **4.** remisit *a,* misit *bc* *προς τον* (*om Aς*) *ηρωδην ABabcdς, τω ηρωδη D* *οντα και αυτον ABς,* qui erat et ipse *a, οντι αυτω D,* cum esset *cd,* qui *b* in *b, om ac* hierosolymis erat *b* **5.** *ταυταις ABaς, εκειναις Dbc* **6.** *λειαν AD* *εξ ικανων* (a multis) *χρονων θελων* (cupiens) *ιδειν αυτον Bc, θελων εξ ικανου ιδειν αυτον Aς, θελων ειδειν αυτον* (eum videre *b*) *εξ ικανων χρονων* (de multis temporibus *d,* ex multo tempore *b, om a*) *Dabd* **6. 7.** propterea (eo *b*) quod audiret *ab,* quod audierat *c* **7.** *πολλα Abcς,* frequenter *a, om BD* *τι σημειον ABDaς,* signum aliquod *b,* signum *c* **7. 8.** *ιδειν* (*ειδ. D*) *υπ* (*υπο B*) *αυτου γεινομενον* (fieri) *ABDabς,* fieri ab eo quod videret *c* **8.** *εν λογοις ικανοις* (*εικ. D*) *ABDς,* verbis pluribus *a,* sermonibus multis *c,* multis sermonibus *b* ipse vero *ac,* ad ipse *b,* ille autem *d* *οὐδέν*] *ουκ D* (nihil *d*) **9.** *απεκρινατο αυτω* (*add ουδεν D*) *ABDς,* respondebat illi *ad,* ei respondebat *b,* ei respondit quasi non audiens *c* *ιστηκεισαν A* *δε ABDaς,* etiam *b,* igitur *c, om Orig* 4,387[a] sacerdotes *c* *και οι*

per uniuersam Iudaeam et incipiens a Galilaea usque huc. 6 Pilatus autem audiens Galilaeam interrogauit si homo Galilaeus esset, 7 et ut cognouit quod de Herodis potestate (-tem *pr F*) esset, remisit [ad *L*] eum ad Herodem, qui et ipse Hierosolymis erat illis diebus. 8 Herodes autem uiso Iesu gauisus est ualde: erat enim cupiens ex multo tempore uidere eum, eo quod audiret multa de illo, et sperabat signum aliquod uidere ab eo fieri. 9 interrogabat [autem *om F*] illum multis sermonibus: at ipse nihil [illi] respondebat (resp. illi).

εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. [11]*ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν [αὐτὸν] ἐσθῆτα λαμπράν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ.* [12]*ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ τε Πιλᾶτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων· προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς.* [13]*Πιλᾶτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν* [14]*εἶπεν πρὸς αὐτούς Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαόν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐδὲν*

4. *ὅ τε Ἡρώδης καὶ ὁ Πιλᾶτος*

(om *A*) *γραμματεις ABDbcς Orig*, om *a* 1. *εξουθενησας ABDς*, spernens *a*, sprevit *b*, cum sprevisset c *αὐτὸν*] *add* et *ad* 2. exercitibus *bc*, exercitu *ad* *ενπαιξας D*, delusum *a*, inlusit (irrisit) et *bc* induens *a*, indutum *b*, vestivit c *αυτον ADcς*, om *Bab* 3. *αεσθητα D* remisit *ab*, et misit c *αυτον ABDbς*, om *ac* *τω* (om *A*) *πιλατω ABDaς*, ad pilatum *bc* 3.4. *εγενοντο δε φιλοι* (in amicitiam *a*) *ο τε ηρωδης και ο πιλατος* (*ο τε πειλατος και ο ηρωδης Aς*) *εν* (om *a*) *αυτη τη ημερα* (hora *a*) *μετ αλληλων* (= om *a*) *ABaς* (*Origenes* 3,511^{d}), tunc amici facti sunt herodes et pilatus ipsa die *b*, *οντες* (cum essent) *δε εν αηδια* (lite *d*, dissensionem c) *ο πιλατος και ο ηρωδης εγενοντο φιλοι εν αυτη* (illa c) *τη ημερα Dcd* 5. *προυπηρχον . . . εαυτους ABς* (*Orig* 3,511^{e}), praeerant enim in amicitiam *a*, nam ante inimici fuerant (erant c) ad invicem *bc*, om *D* *πιλατος* (*πειλ. A*) *δε ABς*, *ο δε πειλατος D* *συγκαλεσαμενος ABς*, *συνκαλεσας D*, convocatis *bc*, convocans *a* 6. *τους αρχιερεις και τους αρχοντας* (principes *a*, magistratibus *b*) *ABDabς*, principibus et sacerdotibus et maioribus c *και* (*add παντα Dc*) *τον λαον ABDcς*, populi *a*, plebis *b* 7. *προσηνεγκατε ABς*, optulistis *bc*, *κατηνεγκατε D*, detulistis *a* hunc hominem *b* 8. populum *ab*, populos c *και ιδου εγω ABabcς*, *καγω δε Dd* *ενωπιον υμων ανακρινας* (interrogans) *ABabς*, *ανακρινας ενωπιον υμων D*, in conspectu vestro c 8 *seq.* *ουδεν* (*ουθεν B*) *ευρον εν τω ανθρωπω τουτω αιτιον ABς*, nihil inveni dignum (n. causae invenio c)

[10](305,2) stabant etiam principes sacerdotum et scribae constanter accusantes eum. [11](306,10) spreuit (spraeuit) autem illum Herodes cum exercitu suo, et inlusit indutum ueste alba, et remisit ad Pilatum. [12]et facti sunt amici Herodes et Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad inuicem. [13](307,9) Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotum et magistratibus et plebe [14]dixit ad illos Optulistis (Obt.) mihi hunc hominem quasi auertentem populum, [et] ecce ego coram uobis interrogans nullam causam inueni (inuenio) in homine

εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ᾽ αὐτοῦ.
[15]ἀλλ᾽ οὐδὲ Ἡρώδης· ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδοὺ
οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ. [16]παιδεύσας οὖν
αὐτὸν ἀπολύσω. [[17]ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν
ἕνα.] [18]ἀνέκραξαν δὲ παμπληθεὶ λέγοντες Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον
δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν, [19]ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν
τῇ πόλει καὶ φόνον βεβλημένος εἰς φυλακήν. [20]πάλιν δὲ ὁ Πιλᾶ-
τος προσεφώνησεν αὐτοῖς, θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰησοῦν. [21]οἱ δὲ

in homine hoc (isto *c*) *ac*, nullam causam invenio in hoc homine *b*, *ουδεν ευρον αιτιον εν αυτω D*, nihil mali inveni in eo *d*   1. *ων κατηγορειτε κατ* (*om A*) *αυτου ABς*, de iis quae (ex quibus *c*) accusatis eum *ac*, ex his quibus eum accusatis *b*, *om D*   2. *ανεπεμψα* (remisi *a*, dimisi *c*, misi *b*) *γαρ υμας προς αυτον ADabcς*, *ανεπεμψε γαρ αυτον προς υμας B*   *ἰδοὺ om D*   3. morte dignum *c*   *εστιν πεπραγμενον ABς* = *πεπραγμ. εστιν D*, gestum (actum *bd*) est *abd*, invenimus *c*   *αυτω ABabς*, *εν αυτω Dc*   castigatum *a*, emendatum *c*, emendabo ... et *b*   4.5. *ἀνάγκην ... ἕνα*] *habent bcvς Euseb canon et post 7 φυλακην D*, *om ABa*   4. *ειχεν Dcς*, habuit *b*   *ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν* (per diem festum *c*, secundum consuetudinem *b*) *bcς*, *κατα εορτην απ. αυτ. D*   5. *ενα Dbς*, unum vinctum *c*   *ανεκραξαν ADς*, *ανεκραγον B*, exclamaverunt *c*, exclamabant *a*, exclamavit *b*   *παμπληθει Bς*, *πανπληθει AD*, simul universa turba *b*, totus (omnis *c*) populus *ac*, universi *d*   dicentes *ac*, dicens *b*   *αιρε τουτον bis D*   5.6. *απολυσον δε ABDacς*, et dimitte *b*   6. *τον BDς*, *om A*   6.7. factam in civitate (-tem *a*) *ab*, in civitate factam *c*   7. *καὶ φόνον om a*   *βεβλημενος εις φυλακην ADabcς*, *βληθεις εν τη φυλακη B*, *add* quia homicidium fecerat *a*   *δε ADabc*, *ουν Bς*   8. *προσεφώνησεν*] advocavit *d*, adlocutus est *a*, locutus est *bc*   *αυτοις B*, eis *a*, ad illos *bc*, *αυτους* (eos) *Dd*, *om APς*   illi autem *c*, ad illi *b*, qui *a*

isto ex his [in] quibus eum accusatis. [15](308,10) sed neque Herodes:
nam remisi uos ad illum, et ecce nihil dignum morte actum est ei.
[16](309,2) emendatum ergo illum dimittam. [17][necesse autem habebat
dimittere eis per diem festum unum. *om F*] [18](310,1) exclamauit au-
tem [simul *om F*] uniuersa turba dicens Tolle hunc, et dimitte nobis
Barabban; [19]qui erat propter seditionem quandam (quondam *FL*)
factam in ciuitate (-tatem *pr F*) et homicidium missus in carcerem.
[20](311,1) iterum autem Pilatus locutus est ad illos, uolens dimittere
Iesum. [21]at illi subclamabant (succl.) dicentes Cruci fige, cruci fige

ἐπεφώνουν λέγοντες Σταύρου σταύρου αὐτόν. 22 ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. 23 οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν [καὶ τῶν ἀρχιερέων], 24 καὶ Πιλᾶτος ἐπέκρινεν γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν· 25 ἀπέλυσεν δὲ [αὐτοῖς] τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς φυλακήν, ὃν ᾐτοῦντο, τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν. 26 καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνά τινα Κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπὸ ἀγροῦ ἐπέθηκαν

1. *επεφωνουν ABPς, εκραξαν D,* proclamabant (succl. *b*) *ab,* clamaverunt *cd* *σταυρου bis BD Orig* 3,511[d] 4,434[d], *σταυρωσον bis APς,* cruci fige *bis c, semel ab* *αὐτόν*] eum *d, τον pr D* ille autem (*add* et c) *bc,* qui *a* **2. 3.** nihil invenio morte dignum *c* **2.** *ουδεν αιτιον ABPς,* nihil dignum *a, ουδεμιαν* (*add* enim *b*) *αιτιαν* (causam) *Db* **3.** *ευρον ABPaς, ευρισκω Db* in eum *d* castigatum *a,* emendatum *c,* corripiam . . . et *b* *απολυσω αυτον D* illi autem *c,* ad illi *b,* qui *a* *ἐπέκειντο*] instabant *b,* imminebant *a,* clamabant *c* **4.** postulantes *ab, add* eum *c* *αυτον σταυρωθηναι APς,* ut cruci figeretur *b, αυτον σταυρωσαι B, σταυρωθηναι αυτον D,* cruci fige illum *ac* **5.** *και των αρχιερεων* (sacerdotum *c*) *ADPcς, om Bab* *και* (*ο δε APς*) *πιλατος* (*πειλ. A*) *επεκρινεν* (*-κρεινεν A,* decrevit *a,* adiudicavit *b*) *ABPabς, επεκρεινεν δε* (iudicavit itaque *c*) *ο πειλατος Dc* **6.** petitionem *ab,* secundum postulationem *c* *αυτοις Bbcς, om ADPa* **6. 7.** *τον δια στασιν και φονον ABPς* = eum qui propter homicidium et seditionem *abc, τον ενεκα φονου D* **7.** *εις BD, εις την APς* *ὃν ᾐτοῦντο om ab* **8.** *και ως ABPabς, ως δε D,* susceperunt ergo iesum et portans crucem suam *c* *απηγαγον ADPς,* deducerent *a,* ducerent *b,* duxerunt *d, απηγον B,* ducebant *c* *επιλαβομενοι ABDPς,* et apprehenderunt . . . et *c,* adprehendentes (-derunt et *b*) *post* 9 *ἀγροῦ ab* **9.** *σιμωνα τινα* (*τ. σιμ. CD*) *κυρηναιον ερχομενον BCDabc, σιμωνος τινος κυρηναιου* (*κηρυναιου A, add τοῦ ς*) *ερχομενου APς* *απο CD, απ ABPς,* a *a,* de *bc*

eum (illum). 22 (312,9) ille autem tertio dixit ad illos Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis inuenio in eo: corripiam [ergo] illum et dimittam. 23 (313,1) at illi instabant uocibus magnis postulantes ut cruce figeretur, et inualescebant uoces eorum, 24 (314,1) et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum: 25 dimisit autem illis eum qui propter homicidium et seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant, Iesum uero tradidit uoluntati eorum. 26 (315,1) et cum ducerent eum, adprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem (-sen)

αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ. [27] *ἠκολούθει δὲ*
αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν, αἳ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρή-
νουν αὐτόν. [28] *στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Θυγατέρες*
Ἰερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ
τὰ τέκνα ὑμῶν, [29] *ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν Μακά-*
ριαι αἱ στεῖραι, καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ
ἔθρεψαν. [30] *τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ*
τοῖς βουνοῖς Καλύψατε ἡμᾶς, [31] *ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα*
ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; [32] *ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κα-*

1. ferre *a*, portare *b*, ut ferret c *ὄπισθεν*] *οπεισοθεν D* iesum *ab*, illum c 2. *αυτω πολυ πληθος ABPς* = illum multitudo (*add* ingens *a*) *abcd*, *το πληθος αυτω D* *γυναικων ABPabς*, *γυναικες Dc* *αι ABCDab, αι και Pς*, et c 2.3. *εκοπτοντο και εθρηνουν αυτον ABPς*, lamentabantur et plangebant eum c, *εκοπτοντο αυτον και εθρηνουν D*, plangebant eum (se *a*, *om b*) et lamentabant *abd* 3. *στραφεις δε προς αυτας ο* (*om B*) *ιησους ειπεν ABPbcς*, *στρ. δε ο ιησ. πρ. αυτ. ειπεν C et ειπεν ante προς αυτας posito D*, ad quas conversus iesus dixit *a* 4. *ϊερουερουσαλημ D*, istrahel tacete *b* *μη κλαιετε επ εμε ABPυς*, nolite super me plorare c, nolite flere me *ab*, *μη κλαιετε εμε μηδε πενθειτε D* *πληv ABPς*, verum *a*, *αλλ Dbc* *εφ εαυτας κλαιετε και επι ABPcς*, *εαυτας κλαιετε και Dbc* 5. *ιδου ABPcς, om Dab* *ερχονται ημεραι ABPς*, *ημ. ερχονται C* = *ελευσονται ημεραι Dabc* 6. *στιραι A* *κοιλιαι ADς et P?*, *αι κοιλ. BC* *μασθοι pr D*, *μαζοι C* 7. *εθρεψαν B*, nutrierunt *b*, nutricaverunt c, educaverunt *a*, *ἐξεθρεψαν* (enutrierunt) *Dd*, *εθηλασαν APς* *αρξονται BDabcς*, *αρξωνται A* *ορεσι D* *πεσετε* (*-ται D*) *ABDς*, *πέσατε Q* 8. *τω ADPQς*, *om BC* humido *ac Hil* 21, udo *b* 8.9. *ξυλω ταυτα ποιουσιν* (fiunt *b*) *ABDPQabς Hil*, ita faciunt ligno c 9. *ἐν*] et c *γενηται ABPQς*, *γενησεται D*, fiet *abd Hil* 21, facient c *καὶ om b* *ετεροι ABDPQς*, alii *ab*, *om* c *δυο κακουργοι* (rei c, latrones *ab*)

uenientem de uilla, et inposuerunt (impos.) illi crucem portare post Iesum. [27] (316,10) sequebatur autem illum multa turba populi et mulierum, quae plangebant et lamentabantur (lamentabant) eum. [28] conuersus autem ad illas Iesus dixit Filiae Hierusalem, nolite flere super me, sed super uos [ipsas] flete et super filios uestros, [29] quoniam ecce uenient dies in quibus dicent Beatae steriles, [et] uentres (uentris *F*) qui non genuerunt, et ubera quae non lactauerunt. [30] tunc incipient dicere montibus Cadite (Cadete *pr F*) super nos, et collibus Operite nos, [31] quia si in uiridi ligno haec faciunt, in arido quid fiet (facient)? [32] (317,1) ducebantur autem et alii duo nequam cum

κοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. [33]καὶ ὅτε ἦλθον ἐπὶ τὸν τόπον
τὸν καλούμενον Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ τοὺς κακούρ-
γους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. [[34]ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλε-
γεν Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν.] διαμεριζό-
μενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλον κλῆρον. [35]καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν· ἐξεμυκτήριζον δὲ οἱ ἄρχοντες [σὺν αὐτοῖς] λέγοντες Ἄλ-
λους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ
ἐκλεκτός. [36]ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται προσερχόμενοι,

5. κλήρους. 7.8. ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ θεοῦ.

ADPQabcς, κακουργοι δυο *B* 1. interfici *ac*, ut cruci figerentur *b* ηλθον *BCQabc*, ηλθαν *D*, απηλθον *Aς* ad (in *bc*) locum *abc* 2. καλουμενον *ABDQabcς*, λεγομενον *C* calvariae *abcd* ἐκεῖ *om a* cruci fixerunt illum cruci *c* τους κακουργους *ABQς et add* ομου *Dd*, latrones *a*, illos reos *c*, latrones duos *b* 3. unum quidem *a*, unum *bcd* ad dextram *abc* ον δε *ABDQς* = et unum (alium *ab*) *abcd* εξ αριστερων *ABDς*, εξ ευωνυμων *CQ*, ad sinistram *abc* 3.4. ὁ δὲ ἰησοῦς ... ποιοῦσιν] *habent AQcς Euseb canon Iren* 210 *Hilar* 782 *et corr Dd*, *omittunt Bab et pr Dd* 3. ιησους *ADcς*, κυριος *Q* ελεγεν *DQcς*, ειπεν *A* 4. πατερ *Qcς Iren Hil*, πατηρ *D*, *om A* quia quod faciunt nesciunt *Hil* τί] τη *D* 4.5. διαμεριζομενοι δε *ABQς*, et dividentes *a*, div. etiam *b*, διεμεριζοντο δε *Dc* 5. εβαλον *ABQbς*, mittebant *a*, βαλοντες (mittentes) *Dc* κληρον *BDQbcς*, κληρους *Aa* ιστηκει *AQ* 6. θεωρων *ABQς*, ορων *D*, spectans *c*, exspectans *ab* εξεμυκτηριζον δε *et add* και *ABQς*, εμυκτ. δε *D*, irridebant (subsannabant *a*) autem *ac*, et deridebant *b* οι αρχοντες *ABQς* = illum principes *abc*, αυτον *D* συν αυτοις *Acς*, intra se *a*, *om BCDQbc* λεγοντες *ABQabς*, ελεγαν αυτω *D*, et dicebant *c* 7. εσωσεν *ABQaς et add* nunc *b*, εσωσας *Dc* σωσατω εαυτον *ABQς* = se salvum faciat *ab*, σεαυτον σωσον *Dc* ουτος (υιος *B*) εστιν ο χριστος *ABQabcς*, tu es christus *c*, υιος ει του θεου ει χριστος ει *D* 7.8. ο του θεου εκλεκτος *AQς*, του θεου ο εκλεκτος *B*, dei electus *ab*, ο εκλεκτος του θεου *Cc*, ο εκλεκτος *D* 8. ενεπαιζον (-πεζ. *AD*) *ADQabς*,

eo, ut interficerentur. [33](318,1) et postquam uenerunt in locum qui uocatur caluariae, ibi cruci fixerunt eum (319,1) et latrones, unum a dextris et alterum a sinistris. [34](320,10) Iesus autem dicebat Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. (321,1) diuidentes uero uestimenta eius miserunt sortes. [35]et stabat populus expectans, (322,2) et deridebant eum principes cum illis dicentes Alios saluos fecit, se saluum faciat, si hic est Christus dei electus. [36](323,2) Inludebant

[καὶ] ὄξος προσφέροντες αὐτῷ [37]καὶ λέγοντες [Εἰ] σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. [38]ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ ἐπιγεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ [γράμμασιν Ἑλληνικοῖς καὶ Ῥωμαϊκοῖς καὶ Ἑβραϊκοῖς], Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων [οὗτος]. [39]εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν λέγων Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. [40]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ λέγων Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; [41]καὶ

4. [Οὗτός ἐστιν] ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. 5. λέγων Οὐχὶ σὺ εἶ ὁ χριστός;

insultabant *c*, ενεπαιξαν *B* 1. και *prius* *Qbcς*, *om* *ABDa* προσφεροντες αυτω (*om* *c*) *ABQacς*, τε προσεφερον *D*, offerebant illi (ei *d*) *bd* και *alterum* *ABQacς*, *om* *Db* ει συ ει *BQbς*, συ ει *Aa*, χαιρε (ave) *Dc* 2. σωσον σεαυτον (te ipsum *a*, te *bc*) *ABQabcς*, *om* *D*, *add* περιθεντες (imposuerunt autem *c*) αυτω και ακανθινον στεφανον *Dc* erat (fuit *c*) autem et *ac*, et erat *b* επιγραφη *ABQς*, η επιγρ. *D*, superscriptio *b*, inscriptio *a*, scriptio *c* επιγεγραμμενη *ADQ*, inscripta *b*, γεγραμμενη *Cacς*, *om* *B* 3. επ αυτω *ABDQabcυς*, *ante* γεγραμμενη *C* γραμμασιν ελληνικοις και (*om* *Db*) ρωμαικοις και (*om* *D*) εβραικοις *ADQbς*, litteris hebraicis graece et latine *c*, *om* *BCa* 4. ο βασιλευς των ιουδαιων ουτος (*add* εστιν *D*) *BDac*, ουτος εστιν ο βασιλευς των ιουδαιων *AQbς* *Origenes* 3,2^{a}, ο βασ. των ιουδ. *Cc* autem *ac*, etiam *b* 4.5. των κρεμασθεντων (*om* *D*) κακουργων *ABDQς*, de pendentibus latronibus *b*, ex iis qui suspensi erant malefici *a*, ex latronibus qui pendebat *c* 5. λέγων *om* *BD* 5.6. εἰ σὺ ... ἡμᾶς *om* *D* 5. ει συ *AQcς*, ουχι συ *Bab* 6. temetipsum *b*, te *ac* alter *b*, alius *ac*. ad dexteram situs *Hilar* 749 επετειμα αυτω λεγων *ADQabcς*, επιτιμων αυτω εφη *BC* 7. ουδε *ABQabς*, οτι ου *D*, non *c* συ τον θεον *ABD Qcς*, tu dominum *d*, deum tu *b*, deum *a* in eodem (ipso *d*) iudicio *ad*, in eadem damnatione *c*, in eamdem damnationem *b* ει *ABQabcς*, εσμεν *C*, ει (*om* *d*) και ημεις εσμεν *Dd* και *ABDQ abcdς*, *om* *C*

autem ei et milites accedentes et acetum offerentes illi, [37]dicentes Si tu es rex Iudaeorum, saluum te fac. [38](324,1) erat autem et superscriptio inscripta (scripta) super illum litteris Graecis et Latinis et Hebraicis (Hebreicis *L*), Hic est rex Iudaeorum. [39](325,2) unus autem de his qui pendebant (pendebat *F*) latronibus blasphemabat eum dicens Si tu es Christus, saluum fac temet ipsum et nos. [40](326,10) respondens autem alter increpabat eum (illum *L*) dicens Neque tu times deum, quod in eadem damnatione es? [41]et nos quidem iuste:

ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξεν. [42]*καὶ ἔλεγεν τῷ Ἰησοῦ Μνήσθητί μου, [κύριε,] ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.* [43]*καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.* [44]*Καὶ ἦν ἤδη ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης,* [45]*καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ἐσχίσθη τὸ κατα-*

2.3. [*Κύριε,*] *μνήσθητί μου* 3. *εἰς τὴν βασιλείαν σου.* 5. *Ἦν δὲ ὡσεὶ*

1. *δικαίως*] *add* haec patimur *b* *αξια γαρ ων* (quorum) *επραξαμεν ABDQaς*, nam digna factis nostris *b*, digne enim secundum quae fecimus et (sec. quod egimus *d*) *cd* *απολαμβανομεν ABDQς* = recepimus *ab*, percepimus *c* 2. *ατοπον* (...... *Q*, *πονηρον D*, inicum *d*) *επραξεν ABDQdς*, mali fecit (gessit *b*) *ab*, admisit *c* *και ABQabcς*, *add στραφεις προς τον κυριον D* *ελεγεν ABQacς*, *ειπεν Db* *τω* (*om B*) *ιησου ABQς*, ad iesum *abc*, *αυτω D* 2.3. *μνησθητι μου κυριε* (*Ἰησοῦ Orig*) *Abς Orig* 4,435[d] *Hilar* 39 183, *κυριε μν. μου Qc Hil* 477, *μνησθητι μου BDa Orig* 4,455[c] 3. *οταν ελθης ABacvς Hil*, quando venies *b*, *om DQ* *εν τη βασιλεια AQabς Orig* 4,435[d] 455[c], *εις την βασιλειαν Bc Hilar*, *εν τη ημερα της ἐλευσεως D* 3.4. *και ειπεν αυτω ο ιησους* (*ὁ Ἰησ. om B*) *ABQabcς*, *αποκριθεις δε ο ιησους ειπεν αυτω τω επλησοντι* (*επιπλησοντι corr.* dixit qui obiurgabat eum) *Dd* 4. *αμην* (credis amen *c*) *λεγω σοι* (*add ὅτι bc*) *AQabcς Hilar* 21 183 477 782 1057 1074, *αμην σοι λεγω BC*, *θαρσει D*, animequior esto *d Cyprian* 136 *παραδεισω ABDQabvς Hilar*, *add τοῦ θεοῦ Orig* 2,531[c] 4,455[b] *bis* 5. hora autem fuit quasi sexta *c* *και ην ηδη C*, *ην ηδη B*, *και ην Dab*, *ην δε AQvς* sexta *a*, *add* diei *b* super totam (omnem *a*) terram (*add* et *a*) *ac*, in universa terra *b* 6. *ωρας ενατης* (*ἐννάτης ς*) *ABCDQacς*, nonam horam *b* *και* (= *om abc*) *εσκοτισθη* (*εσκορτ. A*) *ο ηλιος AQabcς*, *εσκοτ. δε ο ηλιος D*, *του ηλιου εκλειποντος B* (*Origenes* 1,414[a] 415[c]), *om C* 6 *seq. και εσχισθη* (*εσχ. δε BC*) *το καταπετασμα τον ναου μεσον ABQς et P?* = *και το καταπετασμα του ναου εσχισθη* (*add* medium *abc*) *abc et post p.*532,3 *εξεπνευσεν D*

nam digna factis recipimus (recep.): hic uero nihil mali gessit. [42]et dicebat ad Iesum Domine, memento mei, cum ueneris in regnum tuum. [43]et dixit illi Iesus Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. [44](327,2) erat autem fere hora sexta, et tenebrae factae sunt in uniuersam terram (-sa terra) usque in horam nonam (n. h.), [45]et obscuratus est sol, (328,2) et uelum templi scissum est medium. [46](329,1)

πέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. 46 *καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς*
εἶπεν Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου, καὶ
τοῦτο εἰπὼν ἐξέπνευσεν. 47 *Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον,*
ἐδόξαζεν τὸν θεὸν λέγων Ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν.
48 *καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύ-*
την, θεωρήσαντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέ-
στρεφον. 49 *εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,*

2. 3. *μου, τοῦτο δὲ* 4. *ἐδόξασεν* 6. *θεωροῦντες*

1. et exclamavit (-mans *a*) *ac*, clamans *b* *φωνη μεγαλη ο ιησους ABPQabcς, ο ιησους φωνη μεγαλη Cd, ο ιησους μεγαλη φωνη D* 2. et dixit c, *om ab* in manibus tuis *a* *παρατιθεμαι ABPQ Orig* 3,726^c, *παρατιθημι pr D, παρατιθειμι corr D*, commendo *abcd Hil* 1074 *et ante* in manus *Hil* 94 544 782^{df} 1041 1057 1081, *παραθήσομαι ς* 2.3. *και τουτο Pbd Hil* 1074, *τουτο δε BDc, τουτο C, και ταυτα AQvς*, et *a* 3. *εἰπὼν*] cum dixisset *c*, dicens *b Hil* 1074, *om a* *εξεπνευσεν ABDPcvς Hil, εξεπν.. σεσθαι Q*, emisit spiritum *ab* *ιδων* (videns) *δε ο εκατονταρχος* (*-ταρχης B*) *το γενομενον* (*το γεγονος C*, quod fiebat) *ABPQbς*, quod cum vidisset centurio *a*, centurio autem cum videret quod fiebat c, *και ο εκατονταρχος φωνησας D* 4. *εδοξαζεν* (*-ξαζε B*) *BDc, εδοξασεν APQaς*, magnificat *b* *θεὸν*] *add* quod factum est c *ο ανθρωπος ουτος δικαιος ην ABPQabς*, iste homo iustus est c, *δικαιος ην ο ανθρωπος ουτος* (hic homo) *Dd* 5. omnes *ac*, omnis *b* *οι συμπαραγενομενοι* (*συνπ. APQ*, quae convenerant) *οχλοι επι την θεωριαν ταυτην ABPQaς*, turba ... simul aderant ad spectaculum istud *b*, *οι συνπαραγενομενοι* (simul venerant *d*, interfuerunt c) *επι θεωρεια* (ad spectaculum *d*, spectaculo c) *οχλοι* (populi *d*) *Dcd* 6. *θεωρησαντες BCD*, cum vidissent c, *θεωρουντες PQaς*, qui videbant *b*, *om A* *τα γενομενα BDPQς*, quae facta sunt c, ea (*om b*) quae fiebant *ab*, *om A* *εαυτων τα στηθη Qς, τα εαυτων στηθη P*, pectora sua *ab*, frontes suas *c*, *τα στηθη ABC et add και τα μετωπα D* *υπεστρεφαν D* 7. *ιστηκεισαν AP, εστηκεισαν Q* noti *abc* *αυτω ABP = αυτου Dabcdς* *απο BD, om APς*

et clamans uoce magna Iesus ait Pater, in manus tuas commendo spiritum meum, et haec dicens expirauit (exsp.). 47 (330,2) uidens autem centurio quod factum fuerat (erat), glorificauit deum dicens Vere hic homo iustus erat (est *F*). 48 (331,10) et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud (istum *F*) et uidebant quae fiebant, percutientes pectora [sua] reuertebantur. 49 [stabant autem

καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.

[50]Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσὴφ βουλευτὴς ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος [51](οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν), ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, [52]οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, [53]καὶ καθελὼν ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν

4. συγκατατιθέμενος   8. ἔθηκεν αὐτὸ

1. *και ADPς, add αι B*   mulieres eorum *e*   *συνακολουθησασαι ADPς*, *συνακολουθουσαι BC*, quae secutae fuerant (erant *c*, sunt *d*) *abcd*   1.2. haec videntes *b*   3. *ἀνὴρ*] vir quidam *c*   3–6. *βουλευτὴς . . . τοῦ θεοῦ*] de civitate arimathia cum esset decurio qui sperabat regnum dei et bonus homo non consentiens consilio et actui iudaeorum *c*   3. *βουλευτης υπαρχων ABDPς* = qui erat decurio *ab*   *ὑπάρχων*] *add και ο C*   *ανηρ alterum ABPvς = om Dab*   4. *καὶ om B*   *ην συγκατατεθειμενος* (*συνκατατεθιμ. A*) *ABPς*, consenserat *ab*, *ην συγκατατιθεμενος* (*συνκ. D*) *CD*, erat consentiens *d*   5. *πραξει ABDPς*, *πραξη pr D*, operae *a*, actibus *b*   *αριμαθαιας ABς*, *αριμαθιας Da*, arimatia *b*   *των ιουδαιων ABDPaς*, iudeae *b*   6. *ος BC Dab*, *ος και Aς*, *ος και αυτ.. P*   *προσεδεχετο BCDPab*, *add και αυτος Aς*   *οὗτος*] *και pr Dd, sed deletum*   7. petiit *c*, petit *ab*   *καὶ*] pilatus autem cum audisset quia exspiravit clarificavit dominum et donavit corpus ioseph ioseph autem *c*   *καθελων BCD*, depositum *a*, *καθελων αυτο APς*, depositum illut *b*, deposuit corpus et *c*   8. *αυτο ABPς*, eum *a*, *το σωμα του ιησου D*, *om bc*   *σινδονι ABPvς = εν σινδονι De*, in sindonem *a*, in syndonem novam *b*   *αυτον BDab*, *αυτο APcς*   *μνημειω D*   *λαξευτω ABPς Orig* 1,439*b*, *λελατομημενω D*, sculptili *a*, sculpto *d*, exciso *b*, perfosso in petra *c*   8 *seq.* *ου ουκ ην ουδεις ουπω* (*ουδεις ουδεπω CP*, *ουπω ουδεις D Origen*, *οὐδέπω οὐδεὶς ς*) *κειμενος ABDPς Orig* 1,439*b* (439*c*), ubi adhuc (*om c*) nemo (*add* fuit *c*) po-

omnes noti eius *om F*] a longe, et mulieres quae secutae erant eum a Galilaea, haec uidentes. [50](332,1) et ecce uir nomine Ioseph, qui erat decurio, uir bonus et iustus, [51]hic non consenserat consilio (concilio *F*) et actibus eorum, ab Arimathia ciuitate Iudaeae (Iudae *F*), qui expectabat et ipse regnum dei, [52]hic accessit ad Pilatum et petiit corpus Iesu, [53](333,1) et depositum inuoluit sindone, et posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat.

οὐδεὶς οὔπω κείμενος. [54]καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευῆς, καὶ σάββατον ἐπέφωσκεν. [55]κατακολουθήσασαι δὲ αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ, [56]ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα. καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν, [1]τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέως ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα. [2]εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμέ-

situs *cd*, ubi nondum aliquis erat positus *a*, in quo nondum quisquam positus fuerat *b* μηδένα ἐκεῖ νεκρὸν γεγονέναι *ex Luca et Iohanne Orig* 1,439[c] 1. κείμενος] *add* και θεντος αυτου επεθηκεν τω μνημειω (in monumento) λειθον ον μογις εικοσι εκυλιον *Dd*, *add* et cum positus esset in monumento posuerunt lapidem quem vix viginti volvebant *c* 1.2. και ημερα ην παρασκευης (cenae purae, παρασκευη *APς*) και (*om AP*) σαββατον επεφωσκεν *ABCPabς*, ην (fuit *c*) δε ημερα (*add* cenae purae *c*) προ σαββατου *Dc* 2. κατακολουθησασαι *ABPς*, consecutae (subs. *b*) *ab*, κατηκολουθησαν *D*, secutae sunt *c* δὲ *om a* αι *BPc*, δυο *Dabd*, καὶ *ς*, *om AC* ησαν συνεληλυθυιαι *ABDPς*, erant simul venientes *d*, secutae fuerant *a*, venerant *bc* 3. αυτω *Aaς*, *post* γαλιλαιας *B*, cum ipso *ante* venerant *b*, *om Dc* εκ *ABabς*, απο *Dc* και εθεασαντο *Dc* το μνημα *D* 3.4. καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα *om D* 4. υποστρεψασαι δε (*om C*) *ABCDaς*, et reversae (revertentes *b*) *bc* 5. μυρα *ABDPς*, unguenta *ab*, unguentum *c* μὲν *om P* quieverunt *ac*, siluerunt *b* κατὰ τὴν ἐντολήν *om D* 5.6. τη δε μια *ABPς*, μια δε *D*, una (uno *c*) autem *bc*, prima autem die *a* 6. sabbatorum *a*, sabbati *bcd* ορθρου (ορθου *A*) βαθεως (βαθεος *B?Pς*) *ABCDPς*, ante lucem valde *a*, valde tempore *b*, diluculo *post* monumentum *c* ηλθον *Avς*, *post* μνημα *B* = *ante* ὄρθρου *abc*, ηρχοντο *D* επει *D*, ad *abc* μνημειον *C* φαιρουσαι *D* 7. quae *ab*, quaecunque *c* αρωματα *ABvς* = *om Dabc*, *add* και τινες συν αυταις *ADς*, *quae verba om BCabc*, *add* ελογιζοντο δε εν εαυταις τις αρα αποκυλισει (quisnam esset qui revolveret *c*) τον λιθον *Dc* ευρον δε *ABaς*, et invenerunt *b*, ελθουσαι δε (et cum venissent *c*) ευρον *Dc*

[54](334,10) et dies erat parasceues (-sceue), et sabbatum inlucescebat. [55]subsecutae autem mulieres, quae cum ipso uenerant de Galilaea, uiderunt monumentum, et quem admodum (et quoniam *F*) positum (positus *F*) erat corpus eius: [56](335,8) et reuertentes parauerunt aromata et unguenta (ungenta *LV*). et sabbato quidem siluerunt secundum mandatum, [1](336,1) una autem sabbati ualde diluculo uenerunt ad monumentum portantes quae parauerant aromata. [2]et inuenerunt

νον ἀπὸ τοῦ μνημείου, [3]εἰσελθοῦσαι δὲ οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ
κυρίου Ἰησοῦ. [4]καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου,
καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ,
[5]ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς
τὴν γῆν, εἶπαν πρὸς αὐτάς Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νε-
κρῶν; [6]οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη. μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν
ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, [7]λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πα-

6. *μνήσθητε ὅσα ἐλάλησεν*

1. *ἀπὸ τοῦ μνημείου om b* *εισελθουσαι δε BCDab*, cum venissent autem *c*, *και εισελθ. Αυς* *οὐχ] ουκ C* 1.2. *του κυριου ιησου ABcς, om Dab* 2. *και εγενετο ABDabcς, εγενετο δε C* *εν τω απορεισθαι (διαπορ. Aς) αυτας ABCDς*, dum stuperent *ac*, dum mente consternatae essent *b* *περι τουτου ABacς, περι αυτου D*, de facto *b* 3. *και ABbς, om Dac* *ανδρες δυο ABCa, δυο ανδρες Dbcς. Λουκᾶν δὲ καὶ Ἰωάννην δύο (ἀγγέλους) Origen* 1,621[a] *επεστησαν ABς, παρειστηκεισαν C*, adstiterunt *ac*, steterunt *b* *αὐταῖς]* iuxta (secus *bc*) illas *abc* *εσθητι αστραπτουση BDabc, εσθησεσιν αστραπτουσαις Aς* 4. *εμφοβων δε γενομενων αυτων και κλινουσων (κλειν. A) ABς*, cum timerent autem et declinarent *b*, *ενφοβοι δε γενομεναι εκειναι (om d) εκλειναν D*, conterritae autem inclinaverunt *c*, timore autem adprehensae inclinantes *a* *το προσωπον Aabcς, τα προσωπα BCDd, add αυτων Cd* 4.5. in (ad *a*) terram *abcd, add οι δε Dcd* 5. *ειπαν BCD, ειπον Aς* *πρὸς αὐτάς om c* *τί ζητεῖτε . . . νεκρῶν]* quem quaeritis iesum nazarenum resurrexit a mortuis *c* viventem *b*, vivum *a* 6. *ουκ εστιν ωδε αλλ (αλλα B, om C) ηγερθη ABcς, om Dabc* *μνήσθητε] add δε D* *ως ABabς, οσα* (quanta *d*, quae *c*) *Dcd et C?* *υμιν ABDaς, ante* locutus sit *c*, vobiscum *b* 7. dum (cum *bc*) adhuc esset in galilaea (in gal. esset *b*) *abc* *λέγων om Dc* *οτι δει τον υιον του ανθρωπου ADbcς, τον υιον του ανθρωπου οτι δει B*, quoniam filium hominis oportet *a*

lapidem reuolutum a monumento, [3]et ingressae non inuenerunt corpus domini Iesu. [4]et factum est dum mente consternatae essent de isto, ecce duo uiri steterunt secus illas in ueste fulgenti. [5](337,2) cum timerent autem et declinarent uultum in terram, dixerunt ad illas Quid quaeritis uiuentem cum mortuis? [6]non est hic, sed surrexit (resurr.). recordamini qualiter locutus est uobis cum [autem *F*] adhuc (athuc *F*) in Galilaea esset, [7]dicens quia oportet filium hominis tradi

ραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. [8]καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ, [9]καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. [10]ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. [11]καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. [[12]ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα, καὶ ἀπῆλθεν πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.] [13]Καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ Ἱερουσαλήμ,

1. *εἰς χεῖρας ... σταυρωθῆναι om a* *αμαρτωλων ABcς, om Db* 2. die tertia *b* *αυτου ABDcς*, horum *ab* 3. *απο του μνημειου ABvς = om Dabc* *ταυτα παντα ABabς, παντα ταυτα Dc* 4. illis undecim *ab*, undecim apostolis *c* *πασι D, πασιν A, post λοιποῖς ab* *ησαν δε Bcς*, erat autem *ab, om AD* *η μαγδαληνη μαρια ABς = μαρια η μαγδαληνη* (-lenae *b*, -lena *d*) *Dbcd*, magdalena *a* 5. *και ιωανα D*, et iohanna *post* iacobi *a* *η ιακωβου ABD, Ἰακώβου ς* *συν αυταις om c* 6. *ελεγον AB, ελεγαν D, αἱ ἔλεγον acς*, haec dicebant *b* *ταῦτα om b* ante (apud *c*) illos *bc*, illis *a* 7. *λῆρος*] delirramentum *b*, deliramenta *c*, delira *a* *ταυτα BDabc, αυτων Aς* 7-10. *ὁ δὲ ... γεγονός ABcς, om Dab Euseb can* 8. surgens *c* procumbens *c* 9. *κείμενα μόνα ς*, sola posita *cv*, *κειμενα A, μονα B* *απηλθεν Bcvς, απηλθον A* *προς εαυτον Aς, προς αυτον B*, secum *cv* 10. *καὶ ἰδοὺ om D* *δυο εξ αυτων ησαν* (erant ex illis *a*) *πορευομενοι ABaς*, duo ex illis ibant *bc*, *ησαν δε δυο πορευομενοι εξ αυτων D. horum duorum nomina dicit* Simonem *et* Cleopam *Orig* 1,434^{b}-438^{d} 3,274^{b} 4,8^{a} 11^{b} 10 *seq. εν αυτη τη ημερα Dbcς et ante ησαν B, εν αυτη τη ωρα A, om a* 11. *απεχουσαν* (iter habentis *d*) *σταδιους ἑξηκ. απο ιερουσ. ABDbς*, stadios haben-

in manus hominum peccatorum et cruci figi et die tertia (t. d.) resurgere (-get). [8]Et recordatae sunt uerborum eius, [9](338,2) et regressae a monumento nuntiauerunt haec omnia illis undecim et ceteris omnibus. [10](339,10) erat autem Maria Magdalene (-nae) et Iohanna et Maria Iacobi et ceterae quae cum eis erant, quae dicebant ad apostolos haec. [11]et uisa sunt ante illos [sicut] deliramentum uerba ista, et non credebant illis. [12]Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, et procumbens uidit linteamina [sola *om L*] posita, et abiit secum mirans quod factum fuerat. [13]et ecce duo ex illis ibant [hoc *F*] ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta (CLX

ᾗ ὄνομα Ἐμμαούς, 14 καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάν-
των τῶν συμβεβηκότων τούτων. 15 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐ-
τοὺς καὶ συνζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐ-
τοῖς· 16 οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐ-
τόν. 17 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε
πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καί ἐστε σκυθρωποί; 18 ἀποκριθεὶς
δὲ εἷς [ἐξ αὐτῶν] ᾧ ὄνομα Κλεόπας, εἶπεν πρὸς αὐτόν Σὺ μόνος

7. ὀνόματι Κλεόπας

tem LX ab hierusalem *a*, quod abest ab ierosolymis stadia sexaginta c 1. η ονομα εμμαους (amnaus *a*) *ABας*, ονοματι ουλαμμαους (emmaus *c*) *Dcd*, nomine cleofas et ammaus *b* και αυτοι ωμιλουν (fabulabantur *b*, tractabant *a*) *ABPabς*, ωμιλουν (fabulabantur *cd*) δε *Dc*. ὁμιλοῦντες *Orig* 1,434*b* 4,8*a* προς αλληλους *ABPς Orig*, προς εαυτους *D*, ad invicem *c*, *om ab* de (ex his *b*) omnibus *abc* 2. των (*om pr D*) συμβεβηκοτων (συνβ. *D*) τουτων (αὐτοῖς *Orig* 1,434, *om* 4,8*a*) *ABDPς Orig*, quae his contigerant *a*, quae acciderant *bc* 2. 3. εν τω ... συνζητειν (συζ. *B?ς*) *ABDPς*, dum fabulabantur secum et conquirebant ad invicem *c*, dum fabulabantur *b*, dum tractarent ipsi *a* 3. και αυτος *ABPbς*, και *Da*, *om c* ο ιησους *DPς* (*Orig* 1,434*b*), ιησους *AB* εγγισας συνεπορευετο αυτοις *ABDPς*, appropinquabat et comitabatur cum illis *c*, supervenit et ibat cum illis *b*, ascendens comitabatur cum illis *a* (ἐπιστὰς αὐτοῖς συνεπορεύετο μετ' αὐτῶν *Orig* 1,434*b*) 4. τοῦ μὴ ... αὐτόν] *Origenes*, ne agnoscerent illum (eum agn. *bc*) *abc* 5. ειπεν δε *ABPας*, ο δε ειπεν *Dc Orig* 1,434*b*, et ait *b* προς αυτους *ABPabcς Orig*, *om D* τινες *BDPς Orig*, τεινες *A*, qui (quae *ad*) sunt *abcd* οι λογοι ουτοι *ABDPacς*, ista verba haec *d*, hi sermones *b*, οἱ λόγοι *Origen* confertis *bd*, refertis *c*, tractatis *a* 6. προς αλληλους (alterutrum *a*, invicem *bc*) *ABP abcς Origen*, προς εαυτους (vos) *Dd* περιπατουντες *ABDPυς Orig* 1,434*b* = *om abc* και εστε (εσται *A*) *APabcς*, και εσταθησαν *B*, *om D* 6. 7. respondens (respondit *bc*) autem (*om b*) *abc* 7. εις *DP*, ο εις *ABς* εξ αυτων *Pabd*, *om ABDcς* ω ονομα *ADPς et add* est (erat *c*) *ac*, ονοματι *Bb* cleophas (-fas *b*) *abc* et (*om a*) dixit illi (ad illum *ac*) *abc* μονοις *pr D* (solus *d*)

F) ab Hierusalem, nomine Emmaus (Emaus), 14 et ipsi loquebantur ad inuicem de his omnibus quae acciderant. 15 et factum est dum fabularentur et secum quaererent, et ipse Iesus adpropinquans ibat cum illis: 16 oculi autem illorum (eorum *FL*) tenebantur ne eum agnoscerent. 17 et ait ad illos Qui sunt hi sermones quos confertis ad inuicem ambulantes, et estis tristes? 18 et respondens unus, cui nomen

παροικεῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; [19]*καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ [ἐν] λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ,* [20]*ὅπως τε αὐτὸν παρέδωκαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρῖμα θανάτου καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.* [21]*ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ· ἀλλά γε καὶ σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον ἀφ' οὗ*

3. *Ναζαρηνοῦ,*

1. *παροικεῖς*] peregrinaris c, peregrinus (advena *d*) es *abd Hil* 221 *εν Babdς Orig* 4,8[a] *Hil*, ab c, om *ADP* ierosolyma c *και ABPvς Orig Hil*, om *Dabc* quae facta (gesta *a*) sunt *abc Hil* 1.2. *εν ταις ημεραις ταυταις ABDPaς Orig Hilar*, in his (istis *e*) diebus *bc* 2. *και ειπεν αυτοις ABPς*, *ο δε ειπεν αυτω* (illis *e*) *Dc*, qui ait illis *a*, quibus ille dixit *b* (*εἰπόντος δέ Origenes* 4,8[b]) *οι δε ειπον* (*ειπαν B*) *αυτω BPς* = illi autem (et ipsi *a*, et *b*) dixerunt *abc*, om *D* (*ἀπεκρίνοντο Orig*) 3. *τὰ περὶ*] de *abc* *ναζωραιου* (nazoreo) *ADPdς Orig* 4,8[b], nazareo *b*, *ναζαρηνου Bac* *ανηρ προφητης ABDPvς Orig*, vir c, propheta *ab* 4. *εν εργω και εν* (om *BPabς Orig*) *λογω ABPabς Origenes*, in factis et in dictis c, *εν λογω και εργω D* *εναντιον ABPς Orig* 4,8[a], *ενωπιον D*, coram *ab*, in conspectu c 5. *οπως τε ABPvς Orig* = *ως D*, sicut *d*, quomodo *abc* *αυτον* (*τουτον Dab*) *παρεδωκαν ADPabc*, *παρεδωκαν αυτον Bς Orig* sacerdotes *e* 5.6. *και οι αρχοντες* (magistratus c) *ημων ABDPcς Origenes*, et omnes populus *b*, nostri *a* 6. in damnationem (-ne c) *bc*, in iudicio *a* *ελπιζομεν P*, speravimus *a* 7. *οτι αυτος εστιν* (*ην D*, fuit c) *ABDPcς Orig* 4,8[b], ipsum esse *ab* qui redempturus esset (erat c) *abc*, qui incipiebat salvare *d* istrahel *ab* 7.8. *αλλα γε και* (om *APς*) *συν πασιν τουτοις ABDPς*, sed etiam et in omnibus his *d* = et (om *a*) nunc *abc* 8. *τριτην ταυτην* (om *Dd*) *ημεραν αγει ABDPdς* = tertius dies agitur c, tertia dies est *ab* *σημερον AP abcς*, *σημεραν* (hodie) *ante αγει Dd*, om *B* *ἀφ' οὗ*] ex quo *ac*, quod *b*

Cleopas (-phas), dixit ei Tu solus peregrinus es in Hierusalem et non cognouisti quae facta sunt in illa his diebus? [19]quibus ille dixit Quae? et dixerunt De Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta potens in opere et sermone coram deo et omni populo, [20]et quomodo eum tradiderunt (tr. eum) summi sacerdotes (-tum *L*) et principes nostri in damnationem mortis et cruci fixerunt eum. [21]nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus (redemt. *F*) Israhel; et nunc super haec omnia tertia dies [est] hodie quod haec facta sunt. [22]sed et mu-

ταῦτα ἐγένετο. [22] *ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς,*
γενόμεναι ὀρθριναὶ ἐπὶ τὸ μνημεῖον, [23] *καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα*
αὐτοῦ ἦλθον λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγου-
σιν αὐτὸν ζῆν. [24] *καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον,*
καὶ εὗρον οὕτως καθὼς αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον.
[25] *καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς Ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ*
τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται. [26] *οὐχὶ ταῦτα*
ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; [27] *καὶ*
ἀρξάμενος ἀπὸ Μωυσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν διερμή-

1. *ταυτα εγενετο* (*γεγονεν D*) ***ABDPbcς***, facta sunt haec *a* *αλλα και* ***ABDPvς*** = et *c*, et super (in *b*) his omnibus *ab* *εξ ημων* ***ABPcς***, ex nostris *ab*, *om* ***D*** **2.** *γενομεναι* (*γεναμεναι B*) *ορθριναι* (*ορθριαι Pς*) ***ABDPς***, quae fuerunt mane *c*, quae ante lucem fuerunt *b*, cum fuissent antelucanum *c* et (quae *c*) cum non invenissent *ac*, et non invento *b* **3.** venerunt *ab*, advenerunt *c* *και* ***ABPς***, se (*om a*) etiam *ab*, *om* ***Dc*** angelorum visionem *c* *εορακεναι* ***P***, se vidisse *ac* dicunt *ab*, dicebant *c* **4.** *απηλθον* ***ABDPabς***, fuerunt *c* *των* ***ABPς***, *εκ των* ***Dabc*** *συν ημιν* ***ABDPς***, nostris *ab*, nobis *c* ad (in *d*) monumentum *abcd* **5.** *ευρον ουτως* (*οὕτω ς*) ***ABDPacς***, ita invenerunt *b* *καθως* ***ABPς***, sicut *bcd*, *ως* ***D***, ut *a*, *add και* ***APς*** *ειπον αι γυναικες* ***Dc*** *αὐτὸν*] illum *d* *ειδομεν* ***Dd*** **6.** *και αυτος* ***ABPabς***, *ο δε* ***Dc*** *αυτους* ***BDPς***, *εαυτους* ***A*** *ὦ om a* insensati *ac* *Iren* 205, stulti *b* **7.** *του πιστευειν* ***ABPς***, ad credendum *bc* *Iren*, in credendo *a*, *om* ***D*** super omnia *c*, in (*om a*) omnibus *ab* *Iren* *οἷς*] quibus *a* *οὐχὶ*] *οτι* ***D*** haec *ab* *Iren* 205, *add* omnia *c* **8.** *εδει* ***ABDPacς*** *Iren* 205 262, oportuit *b* *και prius* ***ABDPacς*** *Iren*, et ita *b* **9.** *αρξαμενος* ***ABPvς*** = *ην* (fuit *c*) *αρξαμενος* ***Dabc*** *μωυσεως* ***Babc***, *μωσεως* ***ADdς*** *απο alterum* ***ABPς*** = *om* ***Dabc*** *διερμηνευεν* (*διαερμηνευεν P*, *διηρμ. ς*) ***APvς***, *διερμηνευσεν* ***B*** = *ερμηνευειν* ***D***, interpraetans *abc*

lieres quaedam ex nostris terruerunt nos, quae ante lucem fuerunt ad monumentum [23] et non inuento corpore eius uenerunt dicentes se etiam uisionem angelorum uidisse, qui dicunt eum uiuere. [24] et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, et ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum uero non inuenerunt (uiderunt). [25] et ipse dixit ad eos O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quae locuti sunt prophetae. [26] nonne haec oportuit pati Christum (Ch. p.) et ita intrare in gloriam suam? [27] [et] incipiens a Moyse (Mose *F*) et omnibus prophetis interpraetabatur (interpret.) illis in omnibus scripturis

νευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ αὐτοῦ. [28]καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιήσατο πορρώτερον πορεύεσθαι, [29]καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν λέγοντες Μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν καὶ κέκλικεν [ἤδη] ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. [30]καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον ηὐλόγησεν, καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς· [31]αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. [32]καὶ εἶπον

2. *προσεποιεῖτο*

1. *εν πασαις ABPabς*, omnes *c*, *εν D* scripturas *c* *τα περι αυτου* (*εαυτου AP*) *ABDPς*, de se (semetipso *c*, eo *d*) *acd*, quae de ipso erant *b* **2.** in vicum *a*, ad castellum *c*, castello *b* *και αυτος ABDPabς*, ipse autem *c* *προσεποιησατο ABD*, finxit (fecit *d*) se *bcd*, *προσεποιειτο Pς*, adfectabat se *a* *πορρωτερον AB*, *πορρωτερω Dς* **3.** *παραβιασαντο pr D*, coxerunt *d* **4.** *εστιν και ABPς = om Dabc* *κ̈αικλειχεν D* *ηδη Bv et P?, ante κέκλικεν ab, om ADcς* **5.** *του μειναι συν αυτοις AB Pς*, *μειναι μετ αυτων D*, ut maneret cum illis *c*, ut cum eis maneret *a*, cum illis et mansit *b* in eo cum iam recumberet *c*, cum discubuisset *a*, dum recumbit *b* **6.** *μετ' αὐτῶν om D* *τον ABPς Orig* 1,438[d], *om D* *ηυλογησεν AD*, *ευλ. BPς Orig* *κλασας ABPbcς Orig*, frangens *a*, *om D* **7.** *επεδιδου ABPabvς Orig* 1,438[d], *προσεδιδου D*, dabat *d*, tradidit *c* *αυτων δε διηνοιχθησαν οι οφθαλμοι ABPς*, et aperti (adaperti *a*) sunt oculi eorum *ab*, *διηνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί Orig* 1,434[b], *λαβοντων δε* (*δ' Orig*) *αυτων τον αρτον απ αυτου* (*om Origen*) *ηνυγησαν οι οφθαλμοι αυτων* (*διηνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί Orig*) *Dc Orig* 1,438[d] **8.** *και αυτος ABDPaς Orig* 1,438[d], ipse autem *c*, et *b* invisus factus est eis *b*, nusquam conparuit ab illis (eis *c*) *ac* *και alterum ABPabς*, *οι δε Dc* *ειπαν B*

(scribt. *F*) quae de [se *F*] ipso erant. [28]et adpropinquauerunt castello quo ibant, et ipse se finxit longius ire, [29]et coegerunt illum dicentes Mane nobiscum, quoniam aduesperascit et inclinata (decl. *F*) est (quon. ad uesperum declinauit) iam dies. et intrauit cum illis. [30]et factum est dum recumberet cum illis, accepit panem et bene dixit ac fregit, et porrigebat illis: [31]et aperti sunt oculi eorum, et cognouerunt eum: et ipse euanuit ex oculis eorum. [32]et dixerunt ad inuicem Nonne

πρὸς ἀλλήλους Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλά-
λει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; [33]*καὶ ἀνα-*
στάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ εὗρον ἠθροι-
σμένους τοὺς ἕνδεκα καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, [34]*λέγοντας ὅτι ὄντως*
ἠγέρθη ὁ κύριος καὶ ὤφθη Σίμωνι· [35]*καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν*
τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. [36]*ταῦτα*
δὲ αὐτῶν λαλούντων αὐτὸς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς
Εἰρήνη ὑμῖν [· ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε]. [37]*πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφο-*

1. *αλληλους ABPabcς, εαυτους D* *οὐχὶ*] *Orig* 2,610[c] 3,302*f* 4,11[b], *οὐχ* 3,274[b], *ὅτι* 4,177[e] *ημων καιομενη ην εν ημιν APvς Orig* 2,610[c] (3,302*f*), nostrum erat in nobis ardens *ab*, *ημων καιομενη ην B Orig* 3,274[b] 4,11[b] 177[e], nostrum fuit excaecatum c, *ην ημων* (nostrum erat) *κεκαλυμμενη Dd* 1.2. *ως ελαλει* (*ελαλησεν A*) *ημιν AB DPς*, quomodo *c*, *om ab Origenes* 3,274[b] 4,11[b] 177[e] 2. *ἐν*] *add ἡμῖν Orig* 4,11[b] cod *ως BD Orig* 3,274[b] 4,11[b] 177[e], cum *ab*, *και ως APς*, *om c* *ηνυγεν D* *αναστάντες* (surgentes *a*) *ABPabς*, *add λυπουμενοι* (tristes *c*) *Dc* 3. reversi sunt ipsa hora *c* *ηθροισμενους BD, συνηθρ. APς* 4. *τους ια· D* 4.5. *οντως* (*om b*) *ηγερθη ο κυριος ABDabc, ο κυριος οντως ηγερθη B?, ηγερθη ο κυριος οντως Pvς* 5. a simone *b* *ἐξηγοῦντο*] exponebant eis *c* 5.6. *τὰ ἐν τῇ ὁδῷ*] quae in via gesta erant (acta sunt *c*) *ac*, quae gesta erant in via *ab* 6. *ως ABP abς, οτι Dc* agnitus (visus *c*) est illis *ac*, cognoverunt eum in panis fractura *c* 6.7. *ταυτα δε αυτων λαλουντων ABDPς*, dum haec autem locuntur illi *b*, haec cum illi loquerentur *c*, et dum haec loquuntur *a* 7. *αυτος εστη Bab, αυτος εσταθη D, αυτος ο ιησους* (dominus *c*) *εστη Acς, αυτος εστη ο ιησους P* *εμ μεσω A* 7.8. *και λεγει* (dixit) *αυτοις ειρηνη υμιν* (vobiscum) *ABPcς, om Dab* 8. *εγω ειμι μη φοβεισθε Pcv, om ABDabς* *πτοηθεντες* (exterriti *a*) *δε APacς, θροηθεντες δε B*, conturbatique *b*, *αυτοι δε πτοηθεντες* (paverunt) *Dd* 8 *seq.* *ενφοβοι γενομ. D*, timore adprehensi *a*, timore tacti *d*, in timore missi *c*, conterriti *b*

cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in uia et aperiret nobis scripturas (scribt. *F*)? [33]et surgentes (surgens *pr F*) eadem hora regressi sunt in Hierusalem, et inuenerunt congregatos undecim (xı *F*) et eos qui cum ipsis erant, [34]dicentes quod surrexit dominus uere et apparuit Simoni: [35]et ipsi narrabant (narrauerunt) quae gesta erant in uia, et quomodo cognouerunt eum in fractione panis. [36](340,9) dum haec autem loquuntur (locuntur), Iesus stetit in medio eorum, et dicit eis Pax uobis: ego sum, nolite timere. [37]conturbati uero et con-

βοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. [38]*καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τί τε-*
ταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρ-
δίᾳ ὑμῶν; [39]*ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι ἐγώ*
εἰμι αὐτός· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα
οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. [40]*καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐ-*
τοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. [41]*ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν καὶ*
θαυμαζόντων ἀπὸ τῆς χαρᾶς, εἶπεν αὐτοῖς Ἔχετέ τι βρώσιμον
ἐνθάδε; [42]*οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος,* [43]*καὶ λαβὼν*
ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.

2.3. *ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;* 3.4. *ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι·*

1. *ἐδόκουν*] putaverunt *c* *πνευμα ABPς*, se spiritum *abc*, *φαντασμα D* *και ειπεν ABvς* = *ο δε* (qui *a*) *ειπεν Dac*, dixit autem *b* *αὐτοῖς*] ad illos *b* 2. *ἐστέ*] *εσται AD* *δια τι Aς*, quare *abc*, *εἰνα* (*ε deleto*) *τι D*, ut quid *d*, *τι B*, quae *Hil* 500 ascendunt *ac Hil*, ascenderunt *b* *εν τη καρδια BDab*, in cor *cd*, *εν ταις καρδιαις Aς*, in corda *Hilar* 3. *τας χειρας ABDacς*, ecce (et *Hil*) manus *b Hilar* 500 *μου alterum om c Hilar* 3.4. *εγω ειμι αυτος* (ipsi *a*) *Bab*, *αυτος εγω ειμι Avς Hil*, *εγω αυτος ειμι Dc* 4. *με ABς* = *post* videte *c*, *om Dab Hil* , *ὅτι*] *το D* (quoniam *d*) *Iren* 294 *Hilar* 829 spiritus enim *Iren* 294 4.5. *σαρκα* (*και σαρκα B*) *και οστεα* (ossum *a*) *ουκ εχει ABabcvς Hilar* 437 500, neque ossa neque carnes habet *Iren*, *οστα ουκ εχει και σαρκας* (nec carnes) *Dd* 5. *καθώς*] sicut et *d* *θεωρειτε ABς*, *βλεπετε D*, videtis *abcd Hil* 500 habentem *ac Hil*, habere *b* 5.6. *καὶ τοῦτο … πόδας ABcς*, *om Dab* 5. *εδειξεν B*, *επεδειξεν Aς*, ostendit *cv* 6. cum adhuc autem non crederent *c* *αυτων BDaς*, *ante ἀπιστούντων bv*, *αυτω A* 6.7. *και θαυμαζοντων* (mirabantur *c*) *Aabc*, *post χαρας BDς* 7. *αυτοις ABς*, ad eos iesus *c*, *om Dab* *βρωσιμον ABDς*, quod manducetur *bc*, quod edamus *a*, manducare *d* 8. *ενθαδε ABDaς*, *ante* aliquid *c*, *post* aliquid *b* *οι δε ABbcς*, qui *a*, *και* (*κα pr*) *D* *ιχθυος οπτου μερος ABD Origen* 3,477[c] = *add καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου ς*, piscis assi partem et favum *a*, partem piscis assam et de fabo *b*, partem piscis assi et porrexerunt ei et favum mellis *c* 8.9. *και λαβων ενωπιον αυτων* (*παντων A*) *εφαγεν ABDς*, et acci-

territi (exterr. *F*) existimabant se spiritum uidere. [38]et dixit eis Quid
turbati estis et cogitationes ascendunt (ascenderunt) in corda uestra?
[39]uidete manus meas et pedes, quia ipse ego sum: palpate et uidete
quia spiritus carnem et ossa non habet sicut me uidetis habere. [40]et
cum hoc (haec *F*) dixisset, ostendit eis manus et pedes. [41](341,9) adhuc
(athuc *F*) autem illis non credentibus et mirantibus (mirabantibus *F*)
prae gaudio dixit Habetis hic aliquid quod manducetur (-cemus)? [42]at

[44] *Εἶπεν δὲ αὐτοῖς Οὗτοι οἱ λόγοι [μου] οὓς ἐλάλησα πρὸς
ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν
τῷ νόμῳ Μωυσέως καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ.* [45] *τότε
διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς,* [46] *καὶ εἶπεν
αὐτοῖς ὅτι οὕτως γέγραπται [καὶ οὕτως ἔδει] παθεῖν τὸν χριστὸν
καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,* [47] *καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ
τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ*

1. *πρὸς αὐτούς*

piens (*om b*) manducavit (-cans *b*) coram illis (ipsis *b*) *ab*, accepit coram illis sumens reliquias dedit eis *c* 1. *ειπεν δε ABς* = dixit *b*, *και ειπεν Dac* *αυτοις ADaς*, *προς αυτους Bbc* *ουτοι ABDaς*, *add* sunt *b Iren* 206 *Cypr* 277 *Hil* 504 *et post* sermones *c* *μου AD Hilar*, *om BDabcς* 1. 2. aput vos *a* 2. *ετι ων ABς*, cum adhuc (*om d*) essem *abcd Iren Cypr Hilar*, *εν ω ημην D* *δει ABDabcς Iren Cypr Hilar* 5, oportebat *Hil* 407 504 *πληρωθηναι pr D* *απαντα B*. omnia impleri *Hil* 504 3. *νόμῳ*] libro *Hil* 504 *codd* *μωϋσεως BDabcd Iren Cypr Hil* 5 407 504, *μωσεως Aς* *και prius ADabς Iren* 206 *Cypr* 277 *Hil* 504, *και τοις B*, et in *c Hil* 5 407 et in psalmis *c Hil* 5 (97) 407 4. *διηνυξεν D*, adaperti sunt *d* *αυτων τον νουν ABDς Iren*, eorum sensus *d*, illis sensum *bc Cypr*, sensum illorum (eorum) *a Hilar* 407 *του συνιεναι ADς*, *του συνειναι B* scripturas *ac Iren Cypr Hil*, ea quae scripta sunt *b* 5. *αὐτοῖς*] ad eos *Iren* *ουτως* (*οὕτω ς*) *prius ABDab Iren Cypr Hil*, *om c* *και ουτως εδει Aνς Cypr*, *om BDabc Iren Hil* *παθειν τον χριστον ABς* = *τον χρ. παθειν Dabc Iren Cypr Hilar* 6. *εκ* (a) *νεκρων AB abcς Iren Cypr Hil*, *om D* *τη τριτη ημερα ABDacς Cypr* 277 *Hil* 407, die tertia *d*, *om b Iren* 206 praedicari *post* 7 peccatorum *Iren* 262 6. 7. in nomine *abc Iren* 206 262 *Cypr* 277 *Hil* 407 7. *μετανοιαν και ADabcς Cypr Hilar*, *μετ. εις B*, *om Iren* 206 262 remissam *Cypr*, remissa *bc* 7 *seq.* *εις* (*ως επι D*, super *d*, usque in *c Cypr*) *παντα τα εθνη ABDcς Iren* 206 *Cyprian Hil*, in omnibus gentibus *a*, in omni gente *b*, in toto mundo *Iren* 262

illi optulerunt (obt.) ei partem piscis assi et fauum (fabum *F*) mellis: [43] et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis. [44] (342,10) et dixit ad eos Haec sunt uerba quae locutus sum [ad uos *om L*] cum adhuc (athuc *F*) essem uobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quae scripta (scribta *F*) sunt in lege Moysi (Mosi *F*) et prophetis et psalmis de me. [45] tunc aperuit illis sensum ut intellegerent scripturas (scribturas *pr F*), [46] et dixit eis quoniam sic scriptum (scribtum *F*) est, et sic oportebat Christum pati et resurgere a mortuis die tertia, [47] et praedicari in nomine eius paenitentiam et re-

ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἰερουσαλήμ. [48]ὑμεῖς δέ ἐστε μάρτυρες τού-
των. [49]καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου
ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύνα-
μιν ἐξ ὕψους. [50]ἐξήγαγεν δὲ αὐτοὺς [ἔξω] ἕως πρὸς Βηθανίαν,
καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. [51]καὶ ἐγένετο ἐν
τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, διέστη ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν
οὐρανόν. [52]καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερου-
σαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, [53]καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ
αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. [*ἀμήν.*]

1. *ἀρξαμένων*   4. *ἕως εἰς Βηθανίαν,*

1. *αρξαμενον Aς*, incipiens *ac*, *αρξαμενων* (incipientium) *Dd et C?*, incipientibus *b*, *αρξαμενοι B*   hierosolyma *b*   *υμεις δε εσται μαρτυρες* (*μαρτ. εστε C*) *Aabς*, *και υμεις δε* (estis c) *μαρτ. Dcd*, *υμεις μαρτ. B*   horum *ab*, eorum *c*   2. *ιδου ABς* = *om Dabc*   *αποστελλω ADς*, mitto bc, *εξαποστελλω B*, mittam *a*   promissionem (repr. *a*) *ac*, promissa *b*   *τοῦ πατρός om D*   *μου om a* 3. super vos *ac*, in vobis *b*   *εν τη πολει* (civitatem *a*) *BDabc*, *add ιερουσαλημ Aς*   *ενδυσησθαι A*, induamini *ab*, induatis c 3.4. *δυναμιν εξ υψους* (ab alto *b*, a summo *a*) *ADabcς*, *εξ υψους δυναμιν B*   4. eduxit *ab*, produxit c   *εξω ADbcυς*, *om BCa*   *εως προς B*, *εως εις Aς*, usque ad *a*, *προς D*, in bc bethania *c*   5. *και επαρας* (extollens *a*) *ABabcς*, *επαρας δε D αὐτοῦ om D*   *ηυλογησεν D*   5.6. dum bene diceret (dicit *b*) *ab*, cum bene dixisset c   6. *διεστη ABς*, discessit *acd*, recessit *b*, *ανεστη D*   6.7. *και ανεφερετο εις τον ουρανον ABcυς*, *om Dab* 7. *προσκυνήσαντες ABcυς*, *om Dab*   *αυτον ABς* = *om Dabc* 8. erant *ab*, fuerunt c   *ἐν τῷ ἱερῷ om pr A*   9. *αινουντες και ευλογουντες τον θεον Acυς*, *ευλογουντες τον θεον B*, *αινουντες* (conlaudantes *a*) *τον θεον Da*, laudantes *b*   *αμην Acς et B?*, *om CDab*   *ευαγγελιον κατα λουκαν corr A*, *κατα λουκαν B*, *ευαγγελιον κατ λουκαν επληρωθη. αρχεται κατ μαρκον D*, evangelium

missionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma. [48]uos autem estis testes horum. [49]et ego mitto promissum patris mei in uos (uo *L*): uos autem sedete in ciuitate, quoad usque induamini uirtute (uirtutem *FL*) ex alto. [50]eduxit autem eos foras (foris) in Bethaniam, et eleuatis manibus suis bene dixit eis. [51]et factum est dum bene diceret illis, recessit ab eis, et ferebatur in caelum. [52]et ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno, [53]et erant semper in templo laudantes et bene dicentes deum.

Explicit euangelium secundum Lucan (Euangelium secundum Lucanum explicit *Foroiuliensis*).

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς
ἦν ὁ λόγος. ^{2}*οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν·* ^{3}*πάντα δι' αὐ-*
τοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν. ὃ γέγονεν, ^{4}*ἐν αὐτῷ*
ζωή ἐστιν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· ^{5}*καὶ τὸ φῶς*

4. *ζωὴ ἦν, καὶ*

(*om b*) secundum lucanum (lucan *b*) explicit incipit secundum marcum *ab*   *κατα ιωαννην D, κατα ιωανην B*, incipit evangelium secundum iohannem *abc*, *τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον ς*   1. *εν αρχη ην ο λογος ABDabcς Origen* 1,596^{a} 682^{b} (748^{a}) 3,177^{b} 4,20^{b} 47^{ad} 49^{cde} 54^{b} 59^{c} 72^{a} *Iren* 41 188 191 315 *Cypr* 168 285 287 *Hil* 409 771 837 920   *καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν*] *Orig* 1,596^{a} 682^{b} (724^{e} 748^{a}) 3,177^{b} (443^{e} 459^{a} 687^{b}) 4,49^{bcde} 47^{b} 54^{b} 59^{ab} *Iren Cypr Hil. ἦν* non *ἐγένετο Orig* 4,49^{b} 1. 2. *καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος*] *Orig* 1,596^{a} 682^{b} (724^{e} 748^{a}) 3,177^{b} (443^{e} 459^{a} 687^{b}) 4,45^{a} *bis* 49^{a} *ter* 49^{e} 54^{b} *Iren Cypr Hil*   1. *θεὸς*] non *ὁ θεὸς Orig* 50^{ab} 2. *ὁ λόγος*] non *λόγος Orig* 50^{ab}, non *ὁ λόγος τοῦ θεοῦ* 4,54^{c} *οὗτος ἦν ... θεόν*] *Origen* 4,47^{b} 54^{b} 59 *quinquies* 60^{a}, *Iren* 41 188 315 *Cyprian* 285 *Hilar* 771 837   2. 3. *πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο*] *Orig* 4,47^{b} 60^{ad} 64^{bcd} 66^{be} 72^{a} 137^{c} 229^{d} (1,685^{c}) *Iren* 41 98 118 183 188 191 218 269 315 *Cypr* 285 *Hil* 587 771 837   3. *καὶ χωρὶς ... οὐδὲ ἕν*] *Iren* 41 98 113 183 188 191 269 315 *Cypr* 285 *Hil* 587 771   *ουδε εν ABς Origen* 4,64^{d} *bis* 66^{cd} 67^{c} 72^{e}, *ουδεν D Orig* 4,137^{c} 229^{d} *ο γεγονεν ABCDacς Orig* 1,632^{e} 4,20^{d} 26^{e} 36^{b} 64^{b} 69^{c} 72^{e} *bis* 73^{e} *Iren* 41 188 *Cypr* 285 *Hil* 771, *καὶ ὃ γέγονεν Orig* 4,72^{a}, quod autem factum est *b*. *coniungunt cum sequentibus CDab Origenes semper, Iren et apud illum Valentiniani, Hil* 797; *cum antecedentibus ς*   4. *εστιν Dabc Hil* 771 797, *τινὰ τῶν ἀντιγράφων καὶ τάχα οὐκ ἀπιθάνως Ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωή ἐστιν Origenes* 4,72^{e}, *ην ABς Orig Iren* 41 188 *Cypr* 285   *η ζωη ην ABDς Orig* 1,632^{e} 4,26^{e} (64^{c}), *ζωὴ ἦν Origen* 4,64^{b} 72^{a} (76^{c}), vita erat *ac Iren Cypr Hil*, vita est *b*   *των ανθρωπων in marg pr B*

[EVANGELIVM] SECVNDVM IOHANNEM.

^{1}(1,3) In principio erat uerbum, et uerbum erat apud deum, et
deus erat uerbum. ^{2}hoc erat in principio apud deum. ^{3}omnia per
ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil quod factum est. ^{4}in
ipso uita erat, et uita erat lux hominum, ^{5}et lux in tenebris lucet, et

ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. 6 *ἐγένετο ἄνθρωπος, ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης·* 7 *οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι᾽ αὐτοῦ.* 8 *οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ᾽ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.* 9 *ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.* 10 *ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.* 11 *εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.* 12 *ὅσοι δὲ*

1. *εν τη σκοτια φαινει* **ABDacς** ***Orig*** **1,731*f* 2,836*f* 4,26^{e} 91^{e} (76^{a} 361^{d})** ***Iren*** **42 188**, lucet in tenebris ***b Cypr*** **285** ***Hil*** **771 516 (132)** *αυτο* **ADς** ***Orig*** 2,836*f* 4,26^{e} 80^{a} ***bis***, eam (illam) ***abc Iren*** 188 ***Cypr Hilar***, *αυτῷ* **B** 2. *θεου* **ABDabcς** ***Orig*** **4,81^{c} 91^{e} 118^{e} 431^{a}** ***Iren*** **189** ***Hil*** **771**, *κυριου* ***pr*** **D** *ονομα αυτω* **ABDς** ***Orig*** **4,81^{c} 431^{a}**, *ην ονομα αυτω* ***pr*** **D**, erat ei nomen ***Iren***, *ᾧ ὄνομα* (***add*** erat) ***abc Orig*** **4,91^{e}** ***Hil*** *ιωαννης* **ADacς** ***Orig Iren Hil***, *ιωανης* **B**, *ιωαννην* ***pr*** **D**, iohannis ***b*** 3. ***Orig*** **4,81^{e} 82^{b} 86^{c} 89^{b} 91^{be} 92^{c} 118^{e}** ***Iren*** **189** ***Hilar*** **771** 3.4. *ινα παντες πιστευσωσιν* (*πιστευσουσιν* **D**, credant ***a***) *δι αυτου* **ABDabcς** ***Orig*** **4,86^{c} 91^{e} 92^{d} 119^{a} 138^{a}**, ***om Hil*** **771** 5. *ην* **ABDacς** ***Orig*** **1,678^{a} 3,214^{c} 4,27^{a}** ***Hil*** **446 521 771**, fuit ***Cyprian*** **278**, *ἦν γὰρ* ***b Orig*** **3,176^{d}** *το αληθινον* (*-θεινον* **AB**) **ABDς** ***Orig*** **1,678^{a} 3,176^{d} 214^{c} 4,350^{c}**, *ἀληθινὸν* ***Orig*** **4,27^{a}** *φωτιζει* **ABDacς** ***Orig*** **1,585^{c} 632^{e} 678^{a} 3,176^{d} 214^{c} 4,27^{a} 350^{c}** ***Cypr Hil***, inluminabat ***b*** 6. *τον κοσμον* **ABDς** ***Orig*** = hunc mundum ***abc Cypr Hilar*** *τω κοσμω* **ABDcς** ***Orig*** **3,176^{d} 302^{a} 598^{a} 4,138^{c} 450^{c}** ***Hil*** **554 771**, hoc mundo ***ab Iren*** **188 315** ***Cypr*** **278** ***Hil*** **771** ***cod*** *ἦν*] fuit ***Cypr*** 7. ***Orig*** **3,177^{a} 598^{ac} 4,138^{c} 450^{c}** ***Iren Cypr Hil*** ***versus* 10 *et* 11 *coniunctim sed inverso ordine Hil* 554** 8. *τα ιδια* **ABDς** ***Orig*** **3,177^{a}**, propria ***c***, sua ***a Hil*** **554 585 771**, sua propria ***b Iren*** **188 315** ***Cypr*** **206 277** ***Lucif*** **86** *οι ιδιοι* **ABDς** ***Orig***, sui ***abc Iren Cypr Hil*** *δε* **ABabcς** ***Orig*** **1,232^{a} 4,350^{c}** ***Iren*** **315 316** ***Cypr*** **206** ***Hilar*** **403 420 585 771** ***Lucif*** **86**, ***om*** **D** ***Cyprian*** **277**

tenebrae eam non conprehenderunt (compr.). 6 (2,3) fuit homo missus a deo, cui nomen erat Iohannes: 7 hic uenit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. 8 non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet (perheret *F*) de lumine. 9 (3,3) erat lux uera, quae inluminat omnem hominem uenientem in [hunc] mundum. 10 in [hoc *F*] mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognouit. 11 (4,10) in propria uenit, et sui eum non receperunt (recip.). 12 quotquot autem receperunt eum,

ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
13 οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.
14 καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
15 Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ κέκραγεν λέγων Οὗτος ἦν ὃν εἶπον Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος

1. *ελαβον αυτον* **ABDabcς Orig Iren Hil** 403 771 **Lucif**, eum receperunt **Cypr** 206 277 **Hil** 420, receperunt **Hil** 585 **Orig** 4,353^{a} *εδων pr D* ut filii dei fierent **Cypr**, filios fieri dei **Lucifer** 2. *εις το ονομα* **ABDς Orig**, in nomine *abc* **Iren** 315 **Cypr Hil** 771 **Lucif** *οι om pr D* *αιματων* (*εμ*. **D**) **ABDacς**, sanguine *b* **Hil** 771 non enim ex voluntate carnis neque ex vol. viri sed ex voluntate dei verbum caro factum est **Iren** 203. is qui non ex voluntate carnis neque ex voluntate viri natus est filius hom. hic est christus filius dei vivi **Iren** 212. quoniam non ex vol. viri erat qui nascebatur **Iren** 217 2 *et* 3. voluntate *utrobique abc*, voluptate **Hil** 771 3. *σαρκὸς*] viri **Hilar** *ουδε εκ θελ. ανδρος add marg pr* **B** *εκ prius om pr* **D** *ἀνδρὸς*] carnis **Hil** *εγεννηθησαν* **BDς**, *εγενηθησαν* **A**, nati sunt *a c* **Hilar** 771, natus est *b* 4. *ὁ λ. σ. ἐγένετο*] **Orig** 1,244*f* 636^{d} 684^{c} 3,176^{d} 640^{a} 4,45^{a} 92^{b} 321^{c} **Iren** 42 44 186 188 189 207 315 **Hilar** 505 771 (164) *καὶ ἐσκ. ἐν ἡμῖν*] **Orig** 1,245^{a} 684^{c} 685^{c} 3,176^{d} 640^{a} **Iren Hil** 5. *μονογενους* **AB Dbcvς Origen** 1,684^{d} 2,495^{e} 795^{d} 3,548^{c} 4,45^{a} **Iren** 42 315 **Hilar** 771, unici filii *a* 6. *πληρης* **ABς Orig**, plenus *a*, *πληρη* **D**, plenum *bc* **Iren Hil** *καὶ add pr* **B** *αληθιας* **D** *περι αυτου* **ABDacς Origenes** 4,119^{b}, *om b* 7. *κεκραγεν* **ABDς Orig** 4,89^{b} 119^{b}, clamat *abc* *λεγων* **ABacς Orig**, *om* **Db** *ἡ προτέρα* (*μαρτυρία*) *ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ Οὗτος ἦν ὃν εἶπον* **Orig** 4,102^{c}. *ἡ τοῦ βαπτιστοῦ μαρτυρία ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος idem* 4,89^{c} *ουτος ην ον* (*ο* **C**) *ειπον* (*add ϋμιν corr* **D**) **ABC Dvς Orig** 4,102^{c} 107^{a} = hic est de quo dixi *abc*, *om* **Orig** 89^{b} *ὁ . . . ἐρχόμενος*] **Orig** 2,495^{e} 4,89^{b} 102^{c} 106^{d} 107^{a}

dedit eis (illis *L*) potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius, 13 qui non ex sanguinibus [neque ex uoluntate carnis *om F*] neque ex uoluntate uiri sed ex deo nati sunt. 14 (5,3) et uerbum caro factum est et habitauit in nobis, et uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre, plenum gratiae et ueritatis. 15 (6,1) Iohannes testimonium perhibet de ipso et clamat (clamabat) dicens Hic erat quem dixi [uobis *FL*], Qui post me uenturus est, ante me factus

ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. [16]*ὅτι ἐκ τοῦ πληρώ-*
ματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος, [17]*ὅτι*
ὁ νόμος διὰ Μωυσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ
χριστοῦ ἐγένετο. [18]*θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε· ὁ μονογενὴς υἱὸς*
ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.

[19]*Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν*
πρὸς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευΐτας, ἵνα
ἐρωτήσωσιν αὐτόν Σὺ τίς εἶ; [20]*καὶ ὡμολόγησεν καὶ οὐκ ἠρνήσατο,*
καὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ χριστός. [21]*καὶ ἠρώτησαν αὐτόν*

1. *ἦν. καὶ ἐκ τοῦ* 4. *ὁ μονογενὴς θεὸς*

1. *ἔμπροσθέν*] *Orig* 2,495[c] 4,89[b] 106[d] 107[a] *bis*, *ενπροσθεν D*, vir qui ante *c* *πρωτος ABDς Orig*, prius *abc* *οτι alterum BCDabς Orig* 4,89[b] 106[d] 107[a] *Hil* 495, *και Ac Orig* 2,581[b] 717[a] 2. *ημεις παντες ABabcς Orig* 2,581[b] 717[a] 4,89[bc] 102[d] 103[a] 106[d] 107[a], *πάντες ἡμεῖς Orig* 2,626[b], omnes *Hilar* *και ABς Orig* = *om abc* 3. *μωυσεως BCabc*, *μωσεως Aς Orig* 4,89[b] 102[d] 107[b] *η χαρις ABυς Origenes* 4,89[b] 102[d] (1,47[a]) = gratia autem *abc* (*τὴν δὲ χάριν Orig* 4,107[b]) 4. *πωποτε ABabcς Orig* 1,440*f* 713[c] 4,89[b] 102[c] *Iren* 189 255 *Hil* 520 831 852 905, *om Hil* 873 *ο* (*om B*) *μονογενης ABς Orig* 1,440*f* 4,89[b] 102[d] 438[d] = nisi unigenitus (unicus *a*) *abc Iren Hil* *υιος ABbcς Orig* 1,440*f* 4,102[d] *cod item Iren* 255 *Hil*, filius solus *a*, *υἱὸς τοῦ θεοῦ Orig* 4,102[d] *cod item Iren* 189, *υἱὸς θεὸς Orig* 4,102[d], *θεὸς Orig* 4,89[b] 438[d] *Iren* 256 5. *ο ων . . . πατρος ABς Orig*, qui est in sinu patris *b Iren Hil*, qui est in patre *c*, sinum patris *a* (filius in sinu patris *Hil* 799) *εκεινος* (= ipse) *εξηγησατο ABabς Orig* 1,440*f* 4,89[bc] 102[d] 438[d] *Iren Hil* 873, *add* nobis *c* 6. *Orig* 4,89[c] *ὅτε*] *τότε Orig* 4,110[b] 7. *προς αυτον BCabc*, *om Aς Origenes* *εξ ABς Orig* 4,89[c] 110[b], *ἀπὸ abc Orig* 4,108[de] 109[c] sacerdotem *a* *λευειτας Babcς Origen* 4,89[c] 108[de] 109[c] 110[b], *add προς αυτον A* 8. *σὺ τίς εἶ*] *Orig* 4,109[c] *bis* 110[bc] 111[ad] 9. *και ωμολογησεν ABcς Origenes* 4,110[b], confessus est autem (*om b*) *ab* *εγω ουκ ειμι ABCab Orig* 4,108[d] 110[bf], *οὐκ εἰμὶ ἐγὼ cς* (*οὐκ εἰμὶ χριστός Orig* 4,111[a]) *αυτον ABς* = eum iterum (*add* dicentes *b*) *ab*, iterum *c*

est, quia prior me erat. [16](7,10) et de plenitudine eius nos omnes accepimus (accip.), [et] gratiam pro gratia; [17]quia lex per Moysen (Mosen *FL*) data est, gratia et ueritas per Iesum Christum facta est. [18](8,3) deum nemo uidit umquam: [nisi] unigenitus filius [qui est] in sinu patris, ipse narrauit (enarr.). [19](9,10) Et hoc [est *om L*] testimonium Iohannis, quando miserunt Iudaei ab Hierosolymis (Hierus.) sacerdotes et Leuitas ad eum, ut interrogarent [eum *om F*] Tu quis es? [20]et confessus est et non negauit, et confessus est quia (quod *F*)

*Τί οὖν; Ἠλίας εἶ σύ; καὶ λέγει Οὐκ εἰμί. Ὁ προφήτης εἶ σύ;
καὶ ἀπεκρίθη Οὔ.* [22] *εἶπαν αὐτῷ Τίς εἶ; ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς
πέμψασιν ἡμᾶς. τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ;* [23] *ἔφη Ἐγὼ φωνὴ βοῶν-
τος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἠσαΐας
ὁ προφήτης.* [24] *καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων,* [25] *καὶ
ἠρώτησαν αὐτὸν καὶ εἶπαν αὐτῷ Τί οὖν βαπτίζεις; εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ
χριστὸς οὐδὲ Ἠλίας οὐδὲ ὁ προφήτης;* [26] *ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰω-*

1. *τι ουν ηλιας* (elias c) *ει συ* (om *a*) *Aabcς*, *τι ουν συ ηλιας ει C Orig* 4,109[c] 111[b] (*σὺ Ἠλίας εἶ* 4,111[c] 114[b] 115[a]), *συ ουν τι ηλιας ει B* *και λεγει ABς*, *καὶ εἶπεν c Orig* 4,111[b], ait *ab* *οὐκ εἰμί*] *Orig* 4,108[c] 111[bc] 115[b] *ο προφητης ABvς Origen* 4,117[b] (89[d]), *ὁ προφ.* non *προφ. Orig* 4,109[a], *ὁ προφ. ἄρα idem* 4,109[c], *εἰ ὁ προφ. idem* 4,122[d] = quid ergo propheta *abc* *σύ alterum om a* 2. *ου ABabς Origen* 4,109[a] 117[b], non sum c *ειπαν αυτω B et C?*, *ειπον ουν αυτω Aς*, et dixerunt ei (*om b*) *ab*, responderunt ei c *τις ει ABaς Orig* 4,109[c] 111[b], *σὺ τίς εἶ Origenes* 4,110[c] 111[a], dic ergo nobis (*add* quis es tu *c*) *bc* 2.3. his qui miserunt nos *ac*, iis qui nos miserunt *a* 3. *Orig* 4,109[c] 111[b] *εφη ABς*, et ait *c*, quibus ait *b*, qui respondit *a* *εγω ABabς Orig* 4,110[de] 111[a] 120[c] 123[c], ego sum *c*, *om Orig* 4,125[d] *βοῶντος*] *Orig* 4,89[d] 110 111 120 123, non *βοῶσα* 4,118[b], non *λέγοντος* 4,119[a] 4. *εὐθύνατε ... κυρίου*] *Origenes* 4,89[d] 119[b] 120[ac] 126[a]. *ὅπερ παρέθετο ὁ Μάρκος* (?) 4,126[a]. plura Iohannem non habere *ibidem* 4.5. *καθως ειπεν ησαιας* (eseias *a*, isaias *c*) *ο προφ. ABacς Orig* 4,89[d], *om b* 5. *οι απεσταλμενοι abcvς et pr corr A* (*Orig* 4,110[a]), *απεσταλμενοι BC et pr A* (*Orig* 4,126[c]) *ἐκ*] *Orig* 4,126[c], *ἀπὸ* 4,110[a] 5.6. *και ηρωτησαν αυτον ABcς Orig* 4,126[c], ut interrogarent eum *b*, discipuli et levitae *a* 6. *και ειπαν* (*ειπον Aς*) *αυτω ABCvς* = dixerunt ei *ab*, dicentes c
7. *ουδε utrumque ABC Orig* 4,110[a] 123[d] 124[c] 129[c] 131[a] 137[c], *οὔτε ς* (*μήτε Orig* 4,109[b]) haelias *a* *απεκριθη ABbcς*, et respondit *Cypr* 293, respondens *a* *ο ιωαννης Bς*, *ιωαννης A*

non sum ego Christus. [21] et interrogauerunt eum Quid ergo? Helias es tu (tu es H.)? et dicit (dixit) Non sum. Propheta es tu? et respondit Non. [22] dixerunt ergo ei Quis es? ut responsum demus his qui miserunt nos. quid dicis de te ipso? [23] (10,1) [et] ait Ego uox clamantis in deserto, dirigite (parate **F**) uiam domini, sicut dixit Esaias propheta. [24] (11,10) et qui missi fuerant, erant ex Pharisaeis, [25] et interrogauerunt eum et dixerunt [ei *om* **F**] Quid ergo baptizas, si tu non es Christus neque Helias neque propheta? [26] (12,1) respondit eis

άννης λέγων Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, 27 [αὐτός ἐστιν] ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, [ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν,] οὗ [ἐγὼ] οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. 28 Ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν ὁ Ἰωάννης βαπτίζων. 29 τῇ ἐπαύριον βλέπει τὸν

1. *στήκει*

1. *λέγων om Cypr* 293 *εγω ABας Orig* 4,109[c] 131[ad], ego quidem *bc Cypr* *βαπτιζω ABcς Orig Cypr, add* vos *ab* *εν υδατι ABaς Orig Cypr,* in aquam *b*, aqua *ante* baptizo *c*, *add* in paenitentiam *a*, *add* paenitentiae *b*. *μόνος Ματθαῖος τούτῳ προστέθεικε τό Εἰς μετάνοιαν Orig* 4,133[b] medius *abc*, in medio *Cypr* *δε Aabcς Orig* 4,109[c], *om BC Orig* 1,394[a] 586[d] 4,89[d] 131[bc] 137[b] 453[bc] *et* 138[bc] *Heracleon* vestrum *bc Cypr*, inter vos *post* stat *a* *εστηκεν Aς Orig* 1,586[d] 4,89[d] 109[c] 131[bc] 137[c] 138[bc], stetit *c*, *ἑστήκει Orig* 4,453[bc], *στηκει B Orig* 1,394[a], stat *ab Cyprian* 2. *αυτος εστιν Abcς Origen* 1,586[d], ipse est enim de quo dixi *Cypr*, *om BCa Orig* 1,394[a] 4,89[d] 109[c] 131[bc] 138[e] *ο Aς Orig* 1,394[a] 586[d] 4,109[c] 131[c], *om B Orig* 4,89[d] 138[e]; qui *abc*, *om Cypr* venit *ab*, venturus est *c*, veniens homo *Cypr* 2. 3. *ος* (*om a Cypr*) *εμπροσθεν μου γεγονεν Aacς Cypr, om BCb Orig* 3. *ου εγω* (*om C Cypr*) *ουκ ειμι αξιος Abcς Cypr* 293, *ου ουκ ειμι εγω αξιος B Origen* 4,109[c] 131[d], *οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἐγὼ a Orig* 4,89[d], *οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ἄξιος Orig* 4,136[de], *οὐκ εἰμὶ ἄξιος Orig* 3,818[d] 4,139[a] *Heracleon* *ἄξιος] ex solo Iohanne Orig* 4,136[b] *ινα λυσω ABcς Orig*, solvere *ab et post* calceamenti *Cypr*. Lucam et Iohannem non addere *κύψας Orig* 4,135[c] *αυτου ABcς Orig* 4,89[d] 109[c] 131[d] 136[d] 137[a] 139[a], *post ὑποδήματος ab Orig* 3,818[d], *om Cyprian* 4. *τοῦ ὑποδήματος]* singulari numero apud Iohannem *Origenes* 4,136[d] *ταυτα ABbcς Orig* 4,140[a], haec autem *a* *βηθανια ABabc et corr C. Βηθανίᾳ σχεδὸν ἐν πᾶσι τοῖς ἀντιγράφοις καὶ παρὰ Ἡρακλέωνι· ἐπείσθημεν δὲ δεῖν ἀναγινώσκειν Βηθαβαρᾶ Orig* 4,140[a], *Βηθαβαρᾷ pr C?ς, βηθαραβᾶ Orig* 4,142[e] *cod, βηθαρᾶ Orig* 4,140[b] 280[c] *et* 142[e] *cod* facta (gesta *a*) sunt *c et ante* in bethania *ab* 4. 5. *πέραν τοῦ ἰορδάνου] Orig* 4,143[c], *παρὰ τῷ Ἰορδάνῃ idem* 4,280[c] 5. *ο BC, om Aς* *τη επαυριον ABς*, altera (postera autem *b*) die *abc Cyprian* 291 (*τῇ δευτέρᾳ Orig* 4,150[a]) *βλεπει ABCa, add ὁ ἰωάννης bcς Orig* 4,150[a] *Cypr*

Iohannes dicens Ego baptizo in aqua: medius autem uestrum (*om pr L*) stetit quem uos non scitis (uos nescitis). 27 ipse est qui post me uenturus est, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus ut soluam eius corrigiam calciamenti. 28 (13,10) haec in Bethania facta sunt trans Iordanen, ubi erat Iohannes baptizans. 29 altera die uidit

Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ
ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. [30]οὗτός ἐστιν ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εἶ-
πον Ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνήρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶ-
τός μου ἦν. [31]κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραήλ,
διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν ὕδατι βαπτίζων. [32]καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάν-
νης, λέγων ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡς περιστερὰν ἐξ οὐ-
ρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. [33]κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμ-
ψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς

5. ἐγὼ ἦλθον

1. ait *abc Cypr* ιδε *ABabcς Orig* 3,979[c] 4,24[b] 38[c] 89[c] 149[a] 157[d] *Iren* 186 *Cypr* 291, ἰδοὺ *Orig* 4,5[a] 6[a] 210[c], οὗτός ἐστιν *Orig* 2,23[d] 4,152[d] 176[d] 392[c] ἀμνὸς] *Orig* 4,150[c] 2. ο αιρων *ABς Orig*, qui auferet *Iren*, ecce (et ecce *Cypr*) qui tollit *abc Cypr* peccata *Cypr* est *ab*, erat *Iren* υπερ *BC Orig* 4,24[b] 90[a], περι *Aς Orig* 2,496[a] εγω *ABabς Orig*, *om c Iren* ειπον *ABabcς Orig* 2,496[a] *et add* ὅτι 4,24[b] 90[a], dicebam *Iren* 3. ὀπίσω ... ὅς] *Orig* 4,24[b] 90[a], ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος *idem* 2,496[a] πρῶτός] prior *ac Iren*, ante *b* (*Orig* 4,38[d]) 4. erat *abc*, *add* omnesque de plenitudine eius accepimus *Iren* τω ισραηλ *ABPcς Origen* 4,90[a], istraheli *b*, in istrahel *a* 5. ηλθον εγω *ABPacς Orig* 4,90[a], εγω ηλθον *Cb* εν *BC*, εν τω *APς* 6. καταβαινον *ABPcς Orig* 1,364[d] 4,90[a], *post* περιστερὰν *ab* ως *ABC Orig*, ωσει *Pς* 7. mansit *ac*, manentem *b* οὐκ ᾔδειν] *Orig* 1,364[d] 4,38[c] 90[a] 7. 8. ο πεμψας με *ABPbcς Orig* 1,364[d] 4,63[c] 82[c] 90[a], qui me misit *a*, ὁ πέμψας *Orig* 2,496[a] 8. βαπτίζειν ... ἐκεῖνός *om Orig* 2,496[a] βαπτίζειν] *Orig* 1,364[d] 4,63[c] 90[a] *et* 82[c] *cod*, βαπτίσαι 4,82[c] *cod* ἐν ὕδατι ἐκεῖνός *om Orig* 4,63[c] εν *ABPς Orig* 4,90[a], ἐν τῷ *Orig* 1,364[d] 4,82[c] ille *ac*, ipse *b* μοι ειπεν *ABPabcς Orig* 1,364[c] 4,82[c] 90[a], εἰπέ μοι *Orig* 2,496[a], εἶπεν *Orig* 4,63[c] ον αν *ABPς Orig* 1,364[d] 2,496[a] 4,39[a] 63[c] 82[c] 90[a] 273[b], ὃν ἐὰν *Orig* 4,142[d], quem *abc*

(uidet *L*) Iohannes Iesum uenientem ad se, et ait Ecce agnus dei,
[ecce *om L*] qui tollit (tollet *F*) peccatum mundi. [30](14,1) hic est
de quo dixi Post me uenit uir, qui ante me factus est, quia prior me
erat. [31]et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur (-staretur *L*) [in]
Israhel, propterea ueni ego in aqua baptizans. [32](15,1) et testimonium
perhibuit Iohannes, dicens quia uidi spiritum descendentem quasi co-
lumbam de caelo, et mansit super eum. [33]et ego nesciebam eum, sed
qui misit me baptizare (-zans) in aqua, ille mihi dixit Super quem

καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀκολούθει μοι. [45]ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδά, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου. [46]εὑρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναήλ, καὶ λέγει αὐτῷ Ὃν ἔγραψεν Μωυσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν, Ἰησοῦν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ. [47]καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναὴλ Ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ ὁ Φίλιππος Ἔρχου καὶ ἴδε. [48]εἶδεν Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστιν. [49]λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ Πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν εἶδόν σε. [50]ἀπεκρίθη [αὐτῷ] Ναθαναὴλ [καὶ λέγει] Ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ ὁ βασιλεὺς εἶ τοῦ Ἰσραήλ. [51]ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ

1. dicit *bc*, ait *a* — *ο ιησους ABabc, om ς Orig* 4,150[a] — *Origen* 4,210[e] — 2. *βηθσαιδα ABcς*, bedsaida *ab* — de *a*, ex *b*, *om c* — *ευρισκει ABacς*, invenit autem *b* (*εὑρὼν Orig* 4,8[c]) — 3. *μωϋσης Babc Orig* 4,8[c] 210[e], *μωσης Aς* — 3. 4. *ἐν τῷ νόμῳ*] *Orig* 4,8[c], *om* 4,210[e] — 4. *ιησουν B Orig* 4,210[e], *ιησουν τον Aς*, *τὸν Ἰησοῦν τὸν Orig* 4,8[c] — *του Bς Orig, om A* — 4. 5. *τον απο ABς Orig* 4,8[c], *ἀπὸ Orig* 4,210[e], a *abc* — 5. *ναζαρετ ABa Orig*, *ναζαρέθ bcς* — *και ειπεν ABcς*, dixit *b*, ait *a* — natanael *b* — *ναζαρετ ABa*, *ναζαρὲθ bcς* — 6. *λεγει ABcς*, ait *b*, dixit a — *ο B, om Aς* — *ειδεν* (*add ο Aς*) *ABcς*, videns autem *ab* — 7. natanael *b* — *και λεγει ABcς*, et (*om a*) dixit *ab* — de eo *bc*, de nathanaele *a* — 8. ecce vere *abc*, verus *Iren* 189 — istrahelita *ab* — *λεγει ABcς*, ait *b*, ..t ait *a* — 9. natanael *b* — *ιησους AB*, *ὁ Ἰησοῦς ς* — *αὐτῷ om c* — 10. *ειδον ABacς*, novi *b* — 11. *αυτω Bab, om Acς* — natael *b* — *και λεγει* (ait *c*, dixit *a*) *Aacς, om Bb, add αυτω Aς* — *ραββει AB* — *συ ει ο υιος του θεου ABabcς Iren* 189 (*Hil* 900), *om Hil* 446 — 12. *ο* (*om A*) *βασιλευς ει AB* = *εἶ ὁ βασιλεὺς abcς Iren Hil* 446 (900) — respondens iesus dixit *a*

me. [45]erat autem Philippus a Bethsaida, ciuitate Andreae et Petri. [46]inuenit Philippus Nathanahel, et dicit ei Quem scripsit Moyses (Moses *F*) in lege et prophetae, inuenimus, Iesum filium Ioseph a Nazareth. [47]et dixit ei Nathanahel (Natan. *F*) A Nazareth potest aliquid boni esse? dicit ei Philippus Veni et uide. [48]uidit Iesus Nathanahel uenientem ad se, et dicit de eo Ecce uere Israhelita, in quo dolus non est. [49]dicit ei Nathanahel Vnde me nosti? respondit Iesus et dixit ei Prius quam te Philippus uocaret, cum esses sub ficu, uidi te. [50]respondit ei Nathanahel et ait Rabbi, tu es filius dei, tu es rex Israhel. [51]respondit Iesus et dixit (dicit) ei Quia dixi tibi Vidi te sub ficu,

Ὅτι εἶπόν σοι ὅτι εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις; μείζω τούτων ὄψῃ. 52 *καὶ λέγει αὐτῷ Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.*

1 *Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ·* 2 *ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον.* 3 *καὶ ὑστερήσαντος οἴνου λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν Οἶνον οὐκ ἔχουσιν.* 4 *[καὶ] λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου.* 5 *λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις Ὅ τι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε.* 6 *ἦσαν δὲ ἐκεῖ λίθιναι ὑδρίαι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς.*

5. *Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ* 11. *ὑδρίαι λίθιναι*

1. *οτι alterum ABa*, eo quod *b*, *om c*ς sub *bc*, cum esses sub *a* credis *bc*, credes *a* 1.2. et maiora horum videbitis *Iren* 238 2. *οψη AB*, *ὄψει* ς *αυτω ABb*ς, illis (eis) *ac* *υμιν Babc Orig* 1,364[e], *add απ αρτι A*ς *οψεσθαι A* 4. *επι τον υιον ABac*ς *Orig* 1,214[e] 364[e], ad filium *b* 5. *ημερα τη τριτη Aac*ς, *τριτη ημερα Bb. Orig* 4,162[c] *Orig* 4,150[a] nuptiae factae sunt (fiebant *a*) *abc* *Κανᾷ* ς 6. *η μητηρ του ιησου εκει ABc*ς, ibi mater iesu (*add* invitata *a*) *ab* 7. *και οι μαθηται ABac*ς, cum discipulis *b. Orig* 4,168[c] *υστερησαντος οινου ABc*ς, vinum non habebant quoniam consummatum (finitum *b*) erat vinum nuptiarum deinde (et *b*) *ab* 8. *του ιησου προς αυτον ABbc*ς, ad iesum *a* *και Abc*, *om Ba*ς 9. dicit *c*, ait *a*, dixit *b* *σοι AB*ς, tibi est *abc Iren* 206 10. *λεγη υμιν AB*ς = dixerit vobis *c*, vobis dixerit *ab* 11. *λιθιναι υδριαι εξ Bc*, *υδριαι λιθινε εξ* (*om b*) *Aab*ς *κειμεναι Ac*ς, *post ιουδαιων B*, *ante ὑδρίαι b*, *om a* 12. *ανα μετρητας AB*ς *Origen* 1,169, singulae (*om a*) metretas *ac*, *om b* binas vel ternas *abc*

credis? maius his uidebis. 52 et dicit ei Amen amen dico uobis, uidebitis caelum apertum et angelos dei ascendentes [et descendentes] supra filium hominis. 1 Et die tertio nuptiae factae sunt in Cana (Chana, Chanam *F*) Galilaeae (-leae *F*), et erat mater Iesu ibi: 2 uocatus est autem (a. e.) [ibi *FL*] [et] Iesus et discipuli eius ad nuptias. 3 et deficiente uino dicit mater Iesu ad eum Vinum non habent. 4 et dicit ei Iesus Quid mihi et tibi (t. et m. *F*) est, mulier? nondum uenit hora mea. 5 dicit mater eius ministris Quodcumque dixerit uobis, facite. 6 erant autem ibi lapideae hydriae (ydriae) sex positae secundum purificationem Iudaeorum, capientes singulae metretas bi-

[7]λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω. [8]καὶ λέγει αὐτοῖς Ἀντλήσατε νῦν καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ. καὶ ἤνεγκαν. [9]ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον (καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν· οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ), φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος [10]καὶ λέγει αὐτῷ Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν, καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν, [τότε] τὸν ἐλάσσω· σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. [11]Ταύτην ἐποίησεν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. [12]μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καφαρναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελ-

3. *οἱ δὲ ἤνεγκαν.*

1. ait *b*   2. *και λεγει ABcς*, ait *ab*   *αυτοις ABς* = *add* iesus *abc*   nunc *bc*, *om a*   3. arcitriclinio *b*   *και Abcς*, *οι δε B*, ad illi aurierunt et *a*   tulerunt *c*, adtulerunt *ab*   arcitriclinius *b*   4. *εστιν ABbcς*, factum esset *a*   5. qui (*add* autem *b*) haurierant (hauriebant *c*) *abc*   *υδωρ ABcς*, *add* et videntes factum mirabantur *ab*   *φωνει ABacς*, vocavit autem *b*   arcitriclinius *b*   6. dicit *c*, ait *a*, dixit *b*   *πρωτον ABcς*, in primis *b*, prius *post* vinum *a*   7. *τοτε Abς*, convivae tunc *c*, homines *a*, *om B*   infimiorem *b*, id quod deterius (*add* est *c*) *ac*   *συ ABcς*, tu autem *ab*   8. *εποιησεν ABacς*, *ante* ὁ ἰησοῦς *b* *Origen* 4,172[c]   *αρχην* (*τὴν ἀρχ. ς*) *των σημειων* (*σημιων B*) *ABacς Orig*, primum signum *b*   9. *εγ' κανα A*   10. *τουτο ABacς Origen* 4,160[a] 161[a] 170[a], haec *b*   11. *κατέβη*] *Origenes* 4,168[c]   in *b*, *om ac*   *καφαρναουμ Babc Orig* 4,160[a] 161[a] 162[c] 168[bc] 170[a] 186[d] 249[a], *καπερναουμ Aς*   *οἱ ἀδελφοὶ*] *Origenes* 4,168[c]

nas uel ternas. [7]dicit eis Iesus Implete hydrias (ydr.) aqua. et impleuerunt eas usque ad summum. [8]et dicit eis Iesus Haurite (aurite *pr F al*) nunc et ferte architriclino (archetr. *L et pr F*). et tulerunt. [9]ut autem gustauit architriclinus (archetr. *L et pr F*) aquam uinum factam, et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant qui haurierant (auri., ari.) aquam, uocat sponsum architriclinus (archetr. *FL*) [10]et dicit ei Omnis homo primum bonum uinum ponit, et cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est: tu [autem] seruasti bonum uinum usque adhuc. [11]hoc fecit initium signorum Iesus in Cana (Chana) Galilaeae (-leae), et manifestauit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli eius. [12](19,7) post hoc descendit Capharnaum ipse

φοὶ [αὐτοῦ] καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς
ἡμέρας.
13 *Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱερο-*
σόλυμα ὁ Ἰησοῦς. 14 *καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας*
καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους,
15 *καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱε-*
ροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεεν
τὸ κέρμα καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψεν, 16 *καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς*

1. *ἔμεινεν* 8. *τὰ κέρματα*

1. *αυτου prius Abς*, *om Bac Orig* 4,160[a] 161[a] 186[d] (168[b] 249[a]) *και οι μαθηται αυτου* (*om Orig* 4,160 161 249) *ABcς Orig* 4,160[a] 161[a] 186[d] (249[a]), *om ab* *εμειναν Bacς Orig* 4,160[a] 168[e], *εμεινεν Ab Orig* 4,161[a] 3. *Iren* 147 prope *ac*, in proximo *b* *τὸ πάσχα*] non *ἡ ἑορτή Orig* 4,210[c] *τῶν Ἰουδαίων*] *Orig* 4,160[a] 162[c] 172[d] 179[a] 249[b], non *τοῦ κυρίου* 4,179[d] *εις BPς Origenes* 4,160[a] 182[e] 183[c] 249[b], *οῑς* (*ο ιησους*) *A*, *ἰησοῦς εἰς b Orig* 4,186[d], *om ac Orig* 4,162[c] 4. *ο ιησους BPς Orig* 4,160[a] 182[e] 183[c] 249[b], *ιησους A*, iesus *ac*, *om b et Orig* 4,186[d] *ubi addit καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ* 4.5. *βοας και* (*add τὰ Orig* 4,182) *προβατα ABPbcς Origenes* 4,160[a] 184[c] 194[d] 249[b] 270[a] 748[e] (179[d]), oves et boves *a* 5. *κερματ. καθημ.*] *Orig* 4,270[a], *καθημ. κερμ.* 4,194[d] 6. *φραγελλιον ABPς Orig* 4,249[b] 270[a], *ὡς φραγ. abc Orig* 4,160[a] *παντας ABPabcς Orig* 4,160[a] 211[d] 249[b] 270[a] (184[c]). *ἐν μὲν γὰρ τῷ κατὰ Ἰωάννην ἐκβάλλει τοὺς ἀγοράζοντας· ὁ δὲ Ματθαῖός φησιν ὅτι ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ Orig* 4,189[a]. *οἱ δὲ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ πάντες … ἐκβάλλονται idem* 4,193[a] 7. oves quoque (*om a*) et *abc*. *τά τε πρόβατα τοὺς βόας Origenes* 4,270[c] *cod*, *βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς τά τε πρόβατα ibidem cod* *βους ABPbcς Orig* 4,160[a] 270[a] 193[a] 184[c] 211[d] 162[c], *add* et columbas *a* 8. *το κερμα APς*, pecuniam *a*, aes *c*, *τα κερματα B Orig* 4,160[a] 162[c] 184[bc] 211[d] 270[ac], nummos *b* *τραπεζας ABPcς Orig* 4,160[a] 270[a] (184[bc] 211[d]), *add* eorum *ab* 8 *seq.* vendentibus columbas dixit *a*, dixit vend. col. *b*

et mater eius et fratres eius et discipuli eius, et ibi manserunt non
multis diebus. 13 (20,1) et prope erat (properabat *L*) pascha Iudaeo-
rum, et ascendit Hierosolymam (-ma *L*) Iesus. 14 (21,1) et inuenit in
templo uendentes boues et oues et columbas et nummularios seden-
tes, 15 et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit (eicit)
de templo, oues quoque et boues, et nummulariorum effudit aes et
mensas subuertit, 16 et his qui columbas uendebant dixit Auferte ista

πωλοῦσιν εἶπεν Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, [καὶ] μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον
τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου. [17] ἐμνήσθησαν [δὲ] οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν Ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγε-
ταί με. [18] ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαν αὐτῷ Τί ση-
μεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; [19] ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ
εἶπεν αὐτοῖς Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγε-
ρῶ αὐτόν. [20] εἶπαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι Τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν
ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν;

1. 2. item illic (in evangelio) Domum patris mei domum fecistis negotiationis, et domum orationis vos fecistis speluncam latronum *Cypr* 327. domum patris mei domum fecistis negotiationis *Hilar* 895

1. *και Aab, om BPcς Orig* 4,160[b] 270[a] 1. 2. *Origenes* 4,370[c] 179[e] 2. *εμνησθησαν δε APcς*, recordatus est autem *b*, *τότε ἐμνήσθησαν a Origenes* 4,160[b], *εμνησθησαν B* 2. 3. discipulus eius *b* 3. *γεγρ. εστιν APabcς Orig* 4,160[b], *εστιν γεγρ. B, add ὅτι Orig* 4,160[b] (186[d]) *Hil* 215 *καταφαγεται ABP Orig* 4,160[b] 186[d] 196[b] 198[d] 195[d] *cod, κατέφαγέ abcvς Hil Orig* 2,815[e] 4,195[d] *cod* 4. *ουν ABPacς Origen* 4,160[b], ei *b* *ειπαν B, ειπον APς* *αὐτῷ om b* 5. *διγνυεις A* *ἡμῖν*] *Orig* 4,160[b], *om* 4,196[d] *Orig* 4,196[e] *ιησους AB Orig* 4,160[b], *ὁ Ἰησοῦς ς* 6. *αὐτοῖς om Orig* 4,160[b] *τον ναον τουτον ABς Orig* 1,468[a] 757[a] 4,160[b] 196[d] 198[e] 199[ac] 200[b] *Hilar* 101 1074, hoc templum *abc Iren* 300 *Hilar* 992 *και ABabcς Origen* 4,160[b] 196[d] 198[e] 199[ac] *Iren Hil* 101 1074, *κἀγὼ Orig* 1,468[a] 757[a] 4,200[b] *Hil* 992 *εν τρισιν ημεραις* (triduo *ab Hilar*) *Aabcς Orig* 1,468[a] 757[a] 4,160[b] 196[d] 199[ac] 200[b] 208[c] *Iren Hilar* 992, *τρισιν ημεραις B Orig* 4,198[e], post triduum *Hil* 101 1074. non *τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ Orig* 4,199[a] 6. 7. aedificabo illud *Hil* 101, illud suscitabo *b* 7. *ειπαν B, ειπον Aς*, dixerunt *abc*, *ἀπεκρίθησαν Orig* 4,160[b] ergo *bc*, autem *a* *τεσσερακοντα A* *καὶ om a* 8. *ο ναος ουτος ABcς Orig*, hoc templum *ab* *εν ABPbς Orig, om ac* resuscitas *b*

hinc, [et *F*] nolite facere domum patris mei domum negotiationis. [17](22,10) recordati uero sunt (s. u.) discipuli eius quia scriptum est Zelus domus tuae comedit me. [18](23,4) responderunt ergo Iudaei et dixerunt ei Quod signum ostendis nobis, quia haec facis? [19](24,10) respondit Iesus et dixit eis Soluite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. [20]dixerunt ergo Iudaei Quadraginta (xl *F*) et sex (vi *F*) annis aedificatum est templum hoc, et tu tribus diebus excitabis

21 ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. 22 ὅτε οὖν
ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλε-
γεν, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ καὶ τῷ λόγῳ ὃν εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.
23 Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα [ἐν] τῇ ἑορτῇ, πολ-
λοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα
ἃ ἐποίει· 24 αὐτὸς δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν αὐτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ
αὐτὸν γινώσκειν πάντας, 25 καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυ-
ρήσῃ περὶ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.
1 3 Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ,

1. εκεινος δε ελεγεν ABPabcς Orig 4,160^c 206^d, τοῦτο δὲ ἔλεγε idem 1,757^a Iren 300, ἔλεγε τοῦτο Orig 1,468^a, ἔλεγε idem 1,394^e 4,200^b τοῦ ναοῦ om Iren ουν ABPbcς Orig 4,160^c, post surrexit a, om Orig 4,208^b 2. a mortuis abc ελεγεν ABbc Orig et add αὐτοῖς ς, dixit a 3. ον B Origenes 4,160^c 199^a 208^b 209^c, ω Aς 4. εν τοις AB Origen 4,160^c 270^d, ἐν ς, in b, iesus a, om c εν τω (per a) πασχα εν (om B) τη εορτη ABacς Orig 4,160^c 210^c 270^d, in diem festum paschae b πολλοὶ] Orig 4,270^d Iren 147, post αὐτοῦ Orig 4,160^c 5. εις το ονομα αυτου ABς Origen 4,160^c 210^c 211^a 270^d, in nomine eius abc, in eum Iren. non εἰς αὐτόν Orig 4,210^c αυτου τα σημεια ABς Orig 4,160^c 211^a 270^d = signa eius c, signa ab Iren 6. ἐποίει] Orig 4,160 211, ἐποίησεν 4,270^d ιησους B, ο ιησους Aς Orig 4,160^c 211^a επιστευεν ABacς, ἐπίστευσεν b Orig αυτον B et pr A, εαυτον ς Orig et pr corr A αυτοις Bς et pr corr A, εαυτοις pr A 6.7. eo quod ipse (om a b) nosset (sciret b) abc 7. πάντας] Origenes 4,211^b non enim opus erat illi Iren 185 οτι Babcς Orig 4,160^c, om A ου χρειαν (χριαν A) ειχεν ABς Origen 4,160^c 211^b, non desideraret a, opus ei non erat c, non necesse habuit b 8. ανθρωπον B Orig 4,160^d 211^{ab}, του ανθρ. Aς, homine ac Iren, eo b αὐτὸς γὰρ ... ἀνθρώπῳ] Orig 4,160^d 211^{ae} 212^a, om c. cum ipse sciret etc Iren 9. νικοδ. ονομα αυτω ABς, nicod. nomine c, cui nomen nicodemus a, nomine nicodemus b

illud? 21 ille autem dicebat de templo corporis sui. 22 cum ergo resur-
rexisset a mortuis, recordati sunt discipuli eius quia hoc dicebat, et
crediderunt scripturae et sermoni quem dixit Iesus. 23 cum autem es-
set Hierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine
eius, uidentes signa eius quae faciebat: 24 ipse autem Iesus non cre-
debat semet ipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, 25 et quia opus
ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim
sciebat quid esset in homine. 1 erat autem homo ex Pharisaeis, Ni-

*ἄρχων τῶν Ἰουδαίων· 2 οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ εἶπεν
αὐτῷ Ῥαββί, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς
γὰρ δύναται ταῦτα τὰ σημεῖα ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς
μετ' αὐτοῦ. 3 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ. 4 λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος Πῶς δύναται ἄνθρω-
πος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μη-
τρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; 5 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύ-
ματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 6 τὸ
γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστιν, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ*

1. *Origenes* 4,162[d] *αυτον ABbcς, τὸν ἰησοῦν aς* dixit *bc*, ait *a* 2. *ραββει A* 3. *δυναται ABabc Orig* 4,270[d], *post σημεῖα ς* *τὰ σημεῖα ταῦτα Orig* *η* (fuerit) *ο θεος ABbς Orig*, fuerit dominus *c*, deus sit *a* 4. *ιησους B, ο ιησους Aς* amen *semel b* 5. natus fuerit *c*, renatus fuerit *ab* 5.6. regnum dei videre *b* 6. ad eum *ab*, autem *c* 7. *γεννηθηναι Bς et corr A, γενηθ. pr A*, nasci *bc*, renasci *a* *γερων ων ABς* ≐ cum sit senex *abc* potest *bc, add* homo ut nos *a* in utero *ab* 8. *γεννηθηναι Bς et corr A, γενηθ. pr A*, nasci *c*, renasci *ab* *ιησους A, ὁ Ἰησ. ς* 9. *αμην bis Babcς, semel A* *γεννηθη Bς, γενηθη A*, natus fuerit *Cyprian* 279, renatus fuerit *abc Cypr* 128 136 314. *ὁ γεννηθεὶς ἄνωθεν Orig* 3,686[a] *ἐξ*] et *b* *πνευματος ABbcς Orig* 3,686[a] *Cyprian* 128 136 279 314, de spiritu sancto *a* 10. *εισελθειν ABcς Cyprian*, in..........trare *a*, renasci *b* *τὸ*] quod enim *Cypr* 279 314 11. *γεγεννημενον* (*γεγενημ. A*) *εκ της σαρκος ABabcς Cypr* 279 314, de carne natum est (nascitur 924) *Hil* 924 937 *εστιν ABcς Cypr Hil, add* quia de carne natum est *ab* et quod *abc Cypr Hil* 924, quod autem *Hil* 937 *γεγεννημένον alterum om Hilarius*

codemus nomine (n. Nic.), princeps Iudaeorum: 2 hic uenit ad eum
nocte et dixit ei Rabbi, scimus quia a deo uenisti magister: nemo
enim potest haec signa facere quae tu facis, nisi fuerit deus cum eo.
3 respondit Iesus et dixit ei Amen amen dico tibi, nisi quis natus fue-
rit denuo, non potest uidere regnum dei. 4 dicit ad eum Nicodemus
Quomodo potest homo nasci, cum senex sit (sit senex)? numquid po-
test in uentrem (uterum) matris suae iterato (iterum, rursus) intro
ire et nasci? 5 respondit Iesus Amen amen dico tibi, nisi quis rena-
tus fuerit ex aqua et spiritu [sancto], non potest intro ire in regnum
dei. 6 quod natum est ex carne caro est, et quod natum est ex spi-

τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστιν. [7]μὴ θαυμάσῃς ὅτι εἶπόν σοι Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. [8]τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται ἢ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. [9]ἀπεκρίθη Νικόδημος καὶ εἶπεν αὐτῷ Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; [10]ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; [11]ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. [12]εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια πιστεύσετε; [13]καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. [14]καὶ καθὼς Μωυσῆς ὕψωσεν τὸν ὄφιν

1. *εστιν ABbcς Cypr Hil, add* quia deus spiritus est et ex deo natus est *a* *μη θαυμασης ABς*, ne (non *c*) mireris *bc*, noli mirari *a* **2.** *γενηθηναι A* nasci (ren. *b*) denuo *bc*, renasci *a* **3.** *η Aabc, και Bς* **4.** *πας ABacς*, et omnis *b* *ο γεγεννημενος ABbcς*, qui renascitur *a* *εκ ABcς*, de (ex *b*) aqua et *ab* respondit *bc*, respondens *a* **5.** et dixit *ac*, dicit *b* *πως ABacς*, et quomodo *b* **6.** *ιησους A, ο ιησους Bς* *αυτω AB bcς*, et *a* *του ισραηλ ABς*, istrahel *b*, in istrahel (israel *c*) *ac* **7.** quod (quae *a*) scimus *abc* **8.** *και alterum ABbcς, om a* **9.** *ειπον υμιν ABbcς*, vobis dixi *a* **10.** *υμιν ABbcς, om a* *πιστεύσετε*] *add* quomodo si dixero *a* *και ABcς, om ab* **11.** *ο εκ του ουρανου καταβας ABabς Hilar* **1054** *Lucifer* **151**, qui descendit de caelo *c Hilar* **32 514** **12.** *ο ων* (*ων om pr A*) *εν τω ουρανω* (caelis *a Lucif*) *Aabcς Hil Lucif, om B* *και καθως ABbcς, καθὼς Orig* **3,101**[b] *Cypr* **294**, quemadmodum (sicut *Lucifer*) enim *a Lucif* *μωϋσης Babcς Orig Cypr Lucif, μωσης Aς*

ritu spiritus est. [7]non mireris quia dixi tibi Oportet uos nasci denuo. [8]spiritus ubi uult spirat, et uocem eius audis, sed non scis unde ueniat et (aut) quo uadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu. [9]respondit Nicodemus et dixit ei Quomodo possunt haec fieri? [10]respondit Iesus et dixit ei Tu es magister [in] Israhel et haec ignoras? [11]amen amen dico tibi quia quod scimus loquimur et quod uidimus (uidemus F) testamur, et testimonium nostrum non accipitis. [12]si terrena dixi uobis et non creditis, quomodo si dixero uobis caelestia credetis (creditis)? [13]et nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, filius hominis qui est in caelo. [14][et] sicut Moyses (Moses

ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, 15 ἵνα
πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτὸν [μὴ ἀπόληται ἀλλ'] ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.
16 οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ
τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται
ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. 17 οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐ-
τοῦ εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος
δι' αὐτοῦ. 18 ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ [δὲ] μὴ πιστεύων
ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς
υἱοῦ τοῦ θεοῦ. 19 αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν

1. *δεῖ ὑψωθῆναι* 2. *ἐν αὐτῷ*

1. in eremo (deserto *ac Lucif*) *ac Cypr Lucif*, in solitudinem *b* *υψωθηναι δει Bbcς Cypr*, *δει υψωθηναι Aa Lucif* 2. qui crediderit *Cypr* *επ (εἰς ς) αυτον Aς*, in eum *ab Lucif*, *εν αυτω B*, in ipso c, in filium *Cyprian* *μη αποληται* (*sic corr A, an pr απολλυητε?*) *αλλ Abcς*, *om Ba Cypr Lucif* 3. *ουτως AB*, *οὕτω ς* deus (*add* hunc *a*) mundum *abc et ante* dilexit *Lucif*, mundum deus *Hil* 906 *αυτου om B?* 4. unigenitum c *Hil*, unicum *abd Lucif* 151 *ἔδωκεν*] *add* pro eo *Hil cod* qui credidit c *αποληται Bς*, *απολλυηται A* 5. vitam aeternam habeat *Lucif* *ου ABacdς Hil* 130 *Lucif*, nec b *Hil* 895 *αυτου Aabcdς Hil Lucif*, *om B* 6. *εις τον κοσμον ABcdς Lucif*, in mundo *a*, in hunc mundum b *Hilar* 7. *ο πιστευων ABbcς Orig* 2,761[c] 4,210[a] *Iren* 325 *Hilar* 24 126, ideo (propter hoc d) qui credidit *Lucif* *αυτον ABabcdς Lucif*, *ἐμὲ Orig Iren Hil.* non *εἰς τὸ ὄνομά μου Orig* 4,210[a] *κρινεται ABacς Orig Iren Hilar Lucif*, iudicabitur *bd*, *add* sed transit de morte in vitam *Hil* 126 *δε Aabcdς Iren Hil Lucif*, *om B Orig* 2,761[c] *Cypr* 278 315 crediderit *Cypr* 8. *εις το ονομα ABς*, in nomine *abcd Iren Cypr Lucif* unigeniti *bcd Iren*, unici *a Cypr Lucif* 9. *δε ABabcdς Cypr Hil* 24 73 *Lucif* 151, enim *Iren* 325 *ἡ κρίσις om* c

F) exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium homi-
nis, 15 ut omnis qui credit in ipso (ipsum) non pereat, sed habeat ui-
tam aeternam. 16 sic enim dilexit deus mundum, ut filium suum uni-
genitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat
uitam aeternam. 17 non enim misit deus filium suum [in mundum] ut
indicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. 18 qui credit in
eum non iudicatur: qui autem non credit iam iudicatus est, quia non
credidit in nomine unigeniti filii dei. 19 hoc est autem iudicium, quia

εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ
τὸ φῶς· ἦν γὰρ αὐτῶν πονηρὰ τὰ ἔργα. [20]πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσ-
σων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ
τὰ ἔργα αὐτοῦ· [21]ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς,
ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα.
[22]Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς
τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβεν μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν.
[23]ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ Σαλείμ, ὅτι
ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ, καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο· [24]οὔπω
γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. [25]ἐγένετο οὖν ζή-

1. εις τον κοσμον *ABcdς Hil* 24 25, in hunc mundum *Iren Hil* 24 73, in hoc mundo *ab*, in saeculum *Cypr* μαλλον *ABabcdς Iren Cypr* 278 *Hil* 24 *Lucif*, *ante* dilexerunt *Cypr* 315, *post* tenebras *Hil* 73 2. αυτων πονηρα τα εργα *ABcd Iren*, opera illorum mala *a Lucif*, malae operae eorum *b*, πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα *ς* γαρ *ABbcς Iren*, *om a Orig* 2,653[a] 4,358[d] *Lucif* prava *a Lucifer*, mala *d*, male *bc Iren* 3. και ουκ ερχ. προς (in *a*) το φως *AB abς Orig Iren*, *om c Lucif* ελεγχθη *ABabdς Lucif*, arceantur *c*, traducantur *Iren* 4. αυτου τα εργα *A* ο δε *ABbcdς Iren*, nam qui *a Lucif* voluntatem *Iren* ad *bc Iren*, in *a Lucif* 5. manifestetur *ad* αυτου τα εργα *ABcς*, opera (-rae *b*) eius *bd Iren Lucifer*, opus eius *a* ἐν *om d* εστιν ειργασμενα *ABς*, sunt operata (-tae *b*, facta *c*) *bcd*, est factum (operatus *Iren*) *a Iren Lucif* 6. μετὰ] *Orig* 4,249[b], *add* δὲ 4,162[d] venit *c*, profectus est *b*, exiit *ad* ο (*om A*) ιησους *ABabcdς Orig* 4,162[d], αὐτὸς *idem* 4,249[b] 7. καὶ ἐβάπτιζεν *om b* 8. και *ABcdς Orig* 4,162[d], *om ab* ο ιωαννης *B* αινων *ABς Orig* 4,162[d] 163[b], enon *c*, aeno *abd* σαλειμ *Bacdς Orig*, σαλλειμ *A*, salin *b*, αλειμ *Orig* 4,162[d] *cod* 9. πολλα ην εκει *ABbcdς Orig* 4,162[d], ibi multae erant *a* 10. ην βεβλημενος (coactus) εις την φυλακην ο (*om B*) ιωαννης (*ante* coactus *b*) *ABbdς Orig* 4,162[d] (163[b]), missus fuerat in carcerem iohannes *acd* ουν *ABacdς*, autem *b*

(quod *F*) lux uenit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem: erant enim eorum mala opera. [20]omnis enim qui mala (male) agit, odit lucem et non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius: [21]qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem, ut manifestentur eius opera (op. eius), quia in deo sunt facta. [22]Post haec uenit Iesus et discipuli eius in Iudaeam terram, et illic demorabatur (morab. *L*) [cum eis] et baptizabat. [23](25,3) erat autem et Iohannes [baptizans] in Aenon (Enon *F*) iuxta Salim, quia aquae multae erant illic, et ueniebant (aduenieb. *FL*) et baptizabantur: [24](26,4) nondum enim missus fuerat in carcerem Iohannes. [25](27,10) facta est ergo

τησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου περὶ καθαρισμοῦ. 26 καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ εἶπον αὐτῷ Ῥαββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. 27 ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. 28 αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον Ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ χριστός, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. 29 ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου, ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. 30 ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. 31 ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν. ὁ

6.7. *Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ*

1. inter iudaeos et discipulos iohannis *a* ex *bc*, a *d* *ιωαννου Aς Orig* 4,162[d], *των ιωαννου B* *μετα ιουδαιου AB*, *μετὰ ἰουδαίων bcς Orig*, ad iudaeos *d* 2. *ραββει ABD* 3. *συ AB Dbcς*, om *a* *ιδε ABς Orig* 4,162[e], *ιδου D* 4. iohannis dicens *b* 5. *ου δυναται ανθρωπος ABDabcς*, nemo potest *Cypr* 305 *λαμβανειν* (*add* ex se *c*) *ουδεν* (*ουδε εν B*) *ABDabcς*, quidquam accipere *Cypr* *εαν ADς*, *αν B* *η δεδομενον αυτω ABDς* = fuerit ei datum *c*, illi datum fuerit *abd*, d. f. illi *Cypr* 6. de caelo *acd Cypr*, de super *b* 6.7. *αὐτοὶ . . . χριστός*] vos mihi testes estis quoniam dixi eis qui missi sunt ab Hierosolymis ad me quia non sum christus *Cyprian* 293 *ειπον εγω ουκ ειμι Bc*, *ειπον ουκ ειμι εγω Abς*, *ειπον ουκ ειμι D*, di. . . . vo. . . . non sum *a* 7. missus *ac Cypr*, praemissus *b* *εμπροσθεν D* 8. *Origenes* 2,614[c] *νυμιος* (*νυμφιος corr*) *ετιν D* sponsi est qui *Cyprian* 9. *εστηκως ABς*, *εστως D* et gaudio *Cyprian* 11. *o alterum ABcς Orig* 2,613[b] 4,302[c] *Hilar* 6, *ο δε Dab*

(enim) quaestio ex discipulis Iohannis cum Iudaeis de purificatione. 26 et uenerunt ad Iohannem et dixerunt ei Rabbi, qui erat tecum trans Iordanen, cui [tu] testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes ueniunt ad eum. 27 respondit Iohannes et dixit Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei (eĩ f. *FL*) datum de caelo. 28 (28,1) ipsi uos mihi testimonium perhibetis quod dixerim Ego non sum Christus, sed quia missus sum ante illum. 29 (29,10) qui habet sponsam sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat et audit eum, gaudio gaudet propter uocem sponsi. hoc ergo gaudium meum impletum est. 30 illum oportet crescere, me autem minui. 31 qui de sursum uenit,

ὢν ἐκ τῆς γῆς ἐκ τῆς γῆς ἐστὶν καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν, [32][καὶ] ὃ ἑώρακεν καὶ ἤκουσεν, τοῦτο μαρτυρεῖ. καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. [33]ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. [34]ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν [ὁ θεὸς] τὸ πνεῦμα. [35]ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. [36]ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

[1]Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης [2](καίτοι γε Ἰη-

1. *ων εκ της γης ABcdς Orig Hilar*, *ων απο της γης D*, ex terra (supra ter.... *a*) est *ab* ἐκ τῆς γῆς ἐστὶν καὶ] *Orig* 4,302^c, *om* 2,613^b *o ABDacς Origenes* 4,302^c, qui autem *b Hilar* 2. *επανω παντων εστιν ABcς Orig*, *om Dab Hilar* *και prius Acς Orig*, *om BDab Hil* quae vidit *Hil* et quod audivit *a* 3. *τουτο ABcς Orig*, *om Dab Hilar* 4. *ο λαβων ABDacς*, qui autem accipit *b* *αυτου ABDcς*, *post μαρτυρίαν ab* 5. *απεστιλεν D* 6. *εκ μετρου ABDς Orig* 2,599^b, ad mensuram *abcd* *διδωσιν ο θεος ADaς Orig*, deus dat *cd*, *διδωσιν BCb* 7. *εν τη χειρι ABDaς*, in manus *b*, in sinu *c* *o ABabcς Iren* 282 *Cypr* 296, *ινα ο Dd* 7.8. in filio *b*, ei *Iren* 8. *εχη Dd* *ο δε απειθων* (non credit *b Iren*) *τω υιω ABDbcς Iren*, qui in dicto obaudiens est filio *a*, qui dicto non est audiens in filium *Cypr* *ουχ D* *οψεται ABDabcς*, habet *Iren Cyprian* vitam aeternam *b Iren* 9. *μενει* (manet *acd*, manebit *Iren Cypr*) *επ* (in *d*) *αυτον ABDacdς Iren Cyprian*, in eo permanebit *b* 10. *ως ουν ABDbcς*, ergo ut *a* *ο κυριος ABς = ο ιησους Dbc et ante* ergo ut *a* ὅτι *om b* audisse pharisaeos *b* (ἐγνωκέναι τοὺς φαρ. *Orig* 4,249^c) 11. *ποιει ABDbcς Orig*, haberet *a* et baptizat *post* iohannes *b* *η BDbcς*, magis quam *a*, *om A Orig* *γε ABDς*, *om C* 11 *seq. ιησους αυτος Babς*, *αυτος ιησ. AD*, iesus *c*

supra (super) omnes est. qui est de terra, [de] terra est et de terra loquitur: qui de caelo uenit, supra omnes est, [32]et quod uidit et audiuit, hoc testatur. et testimonium eius nemo accipit. [33]qui accepit (accipit) eius testimonium, signauit quia deus uerax est. [34]quem enim misit deus, uerba dei loquitur: non enim ad mensuram dat deus spiritum. [35](30,3) [pater diligit filium et omnia dedit in manu (manus) eius. *om F*] [36](31,10) qui credit in filium, habet uitam aeternam: qui autem incredulus est [filio *om L*], non uidebit uitam, sed ira dei manet super eum. [1]Vt ergo cognouit Iesus quia audierunt Pharisaei quia Iesus plures discipulos facit et baptizat [magis *L*] quam Iohan-

σοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ), 3 ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπῆλθεν πάλιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. 4 ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας. 5 ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας λεγομένην Συχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου οὗ ἔδωκεν Ἰακὼβ Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. 6 ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡς ἕκτη· 7 ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Δός μοι πιεῖν. 8 οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσιν. 9 λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν παρ' ἐμοῦ πῖν αἰτεῖς γυναικὸς Σαμαρείτιδος οὔσης; οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σα-

1. reliquid *ac*, *add* igitur *b* 1. 2. *την ιουδαιαν ABcς Origenes* 4,249[c], *την ιουδ. γην Db*, terram iudaeam *ad* 2. abiit *ac*, profectus est *b* *παλιν BDabcς*, *om A Orig* 3. *σαμαριας* utrobique *D* 4. *συχαρ ABCDa*, esychar *b*, *σιχὰρ cς* *ου CD*, *ο ABς* *ιωσηφ ADς*, *τω ιωσηφ B*, ioseph bc, *post* suo *a* 5. *ἐκεῖ om b* *ουν ABDabcς*, autem *d Iren* 219 6. *εκ ABDacς Orig* 3,737[c], ab *b*, in *Iren* *ἐκαθέζετο*] *Orig* 4,215[d], *ἐκαθέσθη* 3,737[c] *ουτως ADcς*, *ουτω B*, *om ab Orig* 4,215[d] hora *ac*, *add* autem *b* 7. *ως ABCD*, *ὡσεὶ ς* *ἕκτη*] *Orig* 4,240[a] *ερχεται ABDacς*, et venit quaedam *b* *εκ* (a *b*) *της σαμαρειας* (-*ριας D*) *ABDbcς*, samaritana *a* ·dicit bc, ait *a* 8. *πιειν ABς Orig* 4,215[d] 363[d], *πειν D* *απεληλυθεισαν* (-*θισαν D*) *ADbcς*, *απελυθεισαν B?*, abierunt *a* (*ἀπεληλυθότων Origen* 4,241[e]) 9. *τροφας αγορασωσιν ABDbcς Orig*, emerent escas *a* illi ergo *d* 10. mulier illa *b* *σαμαριτις D* *πως συ ιουδαιος ων ABcς*, *συ ιουδαιος ων* (cum sis iudaeus *bd*) *πως Dabd* bibere a me c *πιν A*, *πειν D*, *πιειν Bς* 11. *γυναικος σαμαρειτιδος ουσης* (*om D*) *ABCD* = *οὔσης γυναικὸς σαμαρείτιδος abcς* . *ου γαρ* (*om Orig* 4,219) *συγχρωνται* (*συνχ. A*) *ιουδαιοι σαμαρειταις ABcς Orig* 4,219[d] 353[c], *om Dab*

nes; 2 quamquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius; 3 (32,7) reliquit (reliquid *pr F*) Iudaeam et abiit iterum in Galilaeam. 4 (33,10) oportebat autem eum transire per Samariam. 5 uenit ergo in ciuitatem Samariae quae dicitur Sychar, iuxta praedium quod dedit Iacob Ioseph filio suo. 6 erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo (autem) fatigatus ex itinere sedebat sic super fontem. hora erat quasi sexta: 7 uenit mulier de Samaria haurire aquam. dicit ei Iesus Da mihi bibere. 8 discipuli enim eius abierant (-runt) in ciuitatem, ut cibos emerent. 9 dicit ergo ei mulier illa Samaritana Quomodo tu, Iudaeus cum sis, bibere a me poscis, quae sum mulier Samaritana? non enim cou-

μαρείταις. [10]*ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν*
τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας
αὐτὸν καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. [11]*λέγει αὐτῷ ἡ γυνή Κύριε,*
οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ
ὕδωρ τὸ ζῶν; [12]*μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδω-*
κεν ἡμῖν τὸ φρέαρ καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ
τὰ θρέμματα αὐτοῦ; [13]*ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ Πᾶς ὁ*
πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν· [14]*ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ*

1. *ιησους ABς*, *ο ιησους D*   *ει ηδεις BDς Orig* 4,212[d] 363[d], *η ειδεις A*   2. *ο λεγων σοι ABDabcς Orig*, qui tibi dicet *d*   *πειν D*   2.3. *αν ητησας αυτον ABDς Origen* 4,212[d] 217[d] 219[b] 363[d], magis petisses eum *b*, forsitan petisses ab eo *c*, peteres ab eo *ad*   3. *εδωκεν αν ABDς Orig* 4,212[d] 217[d] 363[d], dedisset *abcd*, *ἔδωκε Orig* 4,219[b]   (aqua vitae *Hil* 804)   *λεγει ABDbcς*, ait *a*; *καὶ λέγει Orig* 4,363[d]   *η γυνη om B*   4. *ουτε* (*ουδε D*) *αντλημα ABDbς Origenes* 4,217[c] 219[e] 245[c], neque in quo haurire *c*, unde haurias non *a*   *εστι* (*εστιν A*) *βαθυ ABDς Orig* = altus est *abc*   *ουν ABcς Orig* 4,363[d], *om Dab*   4.5. *το υδωρ το ζων ABς Orig* 4,363[d], *υδωρ ζων D* (*τὸ ζῶν ὕδωρ Orig* 4,217[c])   5. *Orig* 4,217[c]   numquid *abc*   5.6. *εδωκεν* (*δεδωκεν C Orig*) *ημιν το φρεαρ ABDbcς Orig* 4,224[b], puteum nobis hunc dedit *a*   7. *αυτου ABabcς Origen* 4,212[c] 217[a] 219[e] 224[b], *αὐτῶν idem* 4,216[b], *om D*   respondens iesus dixit *a*   *ιησους ABCD Orig* 4,212[d], *ὁ Ἰησοῦς ς*   8. *πινων ABcς Orig* 3,521[a] 4,212[d] 213[c] 214[b] 215[c], *πεινων D*, biberit *ab Cypr* 106   *του υδατος τουτου ABDabcς Orig* 3,521[a] 4,212[d] 213[c] 215[c] *Cyprian*, *τούτου τοῦ ὕδατος d Origenes* 4,214[b]   *ος δ αν* (qui autem *abc Cyprian*, qui *Hil*) *πιη ABabcς Orig* 3,521[a] *bis* 4,212[d] 214[c] *Cypr Hil* 1190, *ο δε πινων Dd*

tuntur Iudaei Samaritanis. [10]respondit Iesus et dixit ei Si scires donum dei, et quis est qui dicit tibi Da mihi bibere, tu forsitan (forsitam *pr F*) petisses ab eo et dedisset tibi aquam uiuam. [11]dicit ei mulier Domine, neque in quo haurias (hauries) habes, et puteus altus est: unde ergo habes aquam uiuam? [12]numquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum et ipse [ex eo *om L*] bibit et filii eius et pecora eius? [13]respondit Iesus et dixit ei Omnis qui bibit (bibet *F*, biberit *al*) ex aqua hac, sitiet iterum: [14]qui autem bi-

ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, [οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸ
ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ] γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς
ζωὴν αἰώνιον. [15]*λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ*
ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. [16]*λέγει αὐτῇ*
[Ἰησοῦς] Ὕπαγε φώνησον τὸν ἄνδρα σου καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε. [17]*ἀπε-*
κρίθη ἡ γυνὴ καὶ εἶπεν [αὐτῷ] Οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰη-
σοῦς Καλῶς εἶπας ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω· [18]*πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες,*
καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν σου ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. [19]*λέ-*

7. *οὐκ ἔχεις·*

1. dabo *ac*, dedero *b Cypr Hil* *αὐτῷ om Cypr* qui biberit ex aqua quam ego dedero, flumina de ventre eius fluent aquae vivae salientis in vitam aeternam *Hilar* 169 1. 2. *οὐ μὴ ... δώσω αὐτῷ om C Origenes* 4,212[d] 214[c], *sed addit explicandi causa τίς δὲ ἐν ἑαυτῷ ἔχων πηγὴν διψῆσαι οἷός τε ἔσται;* 4,214[c] 1. *μη ABς Orig* 3,521[a] *et* 4,220[b] *Heracleon, om D* *διψησει AD Orig, διψηση Bς* (sitiet *abc Cypr* 106 *Hil* 1190) 2. *ο ABcς, ο εγω Dab* *εν* (*om a?*) *αυτω πηγη ABDabcς, πηγὴ ἐν αὐτῷ Origen* 4,212[d] 214[c] (217[d]) 2. 3. *Orig* 1,645[d] 4,212[d] 214[c] 217[ad] 239[d]. habens in se potum salientem in vitam aeternam *Iren* 208 3. dicit *bc*, ..t *a* *προς αυτον ABDcς Orig* 4,217[c], illi *a*, ei *b* 3. 4. *τουτο το υδωρ ABDabς Orig* 4.213[a] 217[cd] 219[a] 220[e] *et add τὸ ζῶν Orig* 4,363[d], aquam hanc *c* 4. *δειψήσω D* *ερχωμαι ADabcς, διερχομαι B Origenes* 4,220[e], *διέρχωμαι* 4,217[cde] 363[d] hoc aurire *a*, istis haurire hinc *b* 5. *ιησους Abc, ο ιησους Dς, om Ba Orig* 4,218[a] *et* 221[c] *Heracleon* *τον ανδρα σου ADabcς Origen* 4,215[d] 221[c] *et* 221[a] *Heracleon, σου τον ανδρα B Orig* 4,217[c] 219[a] 221[b] 6. *αυτω Cab, om ABDcς Orig* 4,217[e] 219[b] *ουκ εχω ανδρα ABabcς Orig, ανδρα ουκ εχω CD* dicit *c*, ait *b* 7. *καλῶς εἶπας*] *Orig* 4,219[bd], *ἀληθὲς εἴρηκας* 4,221[c] *Heracleon* *ανδρα ουκ εχω* (ha... *a*) *ABaς Origen* 4,219[b], *ανδρα ουκ εχεις D Origen* 4,221[c] *Heracleon, οὐκ ἔχω ἄνδρα Orig* 4,219[d], non habes virum *bc* *πέντε*] *Orig* 4,219[b] 221[d] 279[a] *Hilar* 804. *παρὰ δὲ τῷ Ἡρακλέωνι εὕρομεν Ἓξ ἄνδρας ἔσχες Origenes* 4,221[d] 8. vir tuus non est *b* *Orig* 4,219[d] verum *a*, vero *b*, vere *c*

berit ex aqua quam ego dabo [ei], non sitiet in aeternum, sed aqua quam [ego] dabo ei fiet in eo fons aquae salientis in uitam aeternam. [15]dicit ad eum mulier Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam neque ueniam huc haurire. [16]dicit ei Iesus Vade uoca uirum tuum et ueni [huc *om FL*]. [17]respondit mulier et dixit Non habeo uirum. dicit ei Iesus Bene dixisti quia non habeo uirum: [18]quinque enim uiros habuisti, et nunc quem habes non est tuus uir. hoc uere

γει αὐτῷ ἡ γυνή Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. 20οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν· καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου προσκυνεῖν δεῖ. 21λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Γύναι, πίστευέ μοι ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. 22ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν· 23ἀλλὰ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. 24πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν

2. ἐν τούτῳ τῷ ὄρει   4. Πίστευέ μοι, γύναι,

1. *αυτω ABDbcς Origenes* 4,222[a], *om a*   *συ ABcς Orig* 4,222[ab] 279[b], *om ab Hilar* 804   2. *τω ορει τουτω ACDc Orig* 4,222[a] 224[bc] *Hil*, *τουτω τω ορει Babdς*   *καὶ ὑμεῖς*] *Orig* 4,222[a], *ὑμεῖς δὲ* 4,222[e]   *ὅτι*] *Orig* 4,222[e], *om* 4,222[a]   in *ab Hil*, *om c* 3. *προσκυνειν δει ABCDabc Orig Hil*, *δεῖ προσκυνεῖν ς*   4. *γυναι πιστευε* (*πιστευσον Aς*) *μοι ADcς et a?*, *πιστευε μοι γυναι BCb Orig* 4,225[a] *bis Hil* 804   venit *b Hil*, veniet *c*   *οτε BDς Orig* 1,686[a] 4,223[c] 225[a], quando *c Hil*, cum *ab*, *οτι A*   4.5. *τω ορει τουτω ABcς Orig* 1,686[a] 4,223[c] 224[a] 225[e], *τουτω τω ορει Dab Hil*   5. *οὔτε ἐν ἱερ.*] *Origen* 4,223[c] 224[a] 225[ce], *ante οὔτε ἐν τῷ ὄρει* 1,686[a]   in *ab Hil*, *om c*   *προσκυνησετε* (*-ται AD*) *ABDabcς Origenes* 4,224[a] 225[ce] *Hilar*, *προσκυνήσουσι Orig* 1,686[a] 4,223[c]   *ὑμεῖς*] *Orig* 4,226[a]   6. *ο prius ABDcς Orig Hil*, quem *b*   *ἡμεῖς*] *Orig* 4,226[a]   *ὅτι*] quoniam scimus *a* 7. *των ιουδαιων ABDacς Orig* 4,226[a] 228[a] *bis et* 229[b] *Heracleon Hil* 804, iudaea *b*   *αλλα ABD*, *ἀλλ' ς Orig* 4,223[e] 228[b]   *ερχεται ABDcς Orig Hilar*, veniet *ab*   8. adoraverunt *d*   *Orig* 4,229[c]   9. *ζητεῖ*] *Orig* 4,229[d]   10. *ο θεος ABDς Orig* 1,441[a] 686[a] 713[d] 4,230[b] *et* 234[d] *Heracleon*, est deus *abc*, enim deus est *Hil* 804 831   *αυτον alterum om d et pr D*

dixisti. 19dicit ei mulier Domine, uideo quia propheta es tu. 20patres nostri in monte hoc adorauerunt: et uos dicitis quia [in *FL*] Hierosolymis est locus ubi adorare oportet. 21dicit ei Iesus Mulier, crede mihi quia ueniet hora quando neque in monte hoc neque in Hierosolymis adorabitis patrem. 22uos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudaeis est: 23sed uenit hora et nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem in spiritu et ueritate. nam et pater tales quaerit qui adorent eum. 24spiritus est deus, et eos

πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. [25]λέγει αὐτῷ ἡ γυνή Οἶδα
ὅτι μεσσίας ἔρχεται (ὁ λεγόμενος χριστός)· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος,
ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα. [26]λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν
σοι. [27]Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον ὅτι
μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπεν Τί ζητεῖς ἢ τί λαλεῖς
μετ' αὐτῆς; [28]ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ καὶ ἀπῆλθεν
εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις [29]Δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον
ὃς εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα· μή τι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός;
[30][καὶ] ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. [31]Ἐν [δὲ]

1. *δει προσκυνειν ABbcς Orig Hil 804, προσκυνειν δει Da Hil 831, add* quia deus spiritus est *Hil 804* *οἶδα] Orig 4,8^{a} 236^{b}, οἴδαμεν 4,23^{a}* 2. *μεσσειας D* *ερχεται ABDbcς Orig*, venturus est *a* *οταν ABDς Orig 4,8^{a} 23^{a} 236^{b} 237^{bd}*, dum *a*, cum ergo *bc* ille *bc*, ipse *a* 3. *αναγγελει ABabcdς Orig, ἀπαγγελεῖ Orig 4,8^{a}, αναγγελλει D* nobis *ante* adnunt. *c* *παντα ABDς Origen 4,23^{a}, απαντα C Orig 4,8^{a} 236^{b} 237^{bd}* *ο BDς, om A* *Orig 4,23^{a} 237^{d} et 238d Heracleon* 4. *επι (εν D) τουτω ABDς, ἐπὶ τοῦτο Origenes 4,237^{d}*, inte... *a*, statim *b*, continuo *c* *εθαυμαζον (add* eo *b) ABCDabcς Origenes 4,237^{d} 238^{d}, ἐθαύμασαν ς* 5. *ειπεν ABcς Orig 4,237^{d}, add αυτω Da et ante εἶπεν b* 5.6. cum ea loqueris *b* 6. *οὖν] Orig 4,239^{a}, γὰρ 241^{b}* *αυτης ABς Orig 4,238^{c} 239^{a} 241^{b}, εαυτης D* *η γυνη ABabς Orig, ante την υδριαν Db* 7. *λεγει ABDcς Orig 4,239^{a} 279^{b}*, dixit *ab* *τοις* (illis *c*) *ανθρωποις ABDabcς Orig 4,238^{c} 239^{a}. τοῖς πολίταις Orig 4,279^{b}* et videte *b* 8. *ειπεν μοι ABDcς Orig*, mihi dixit *ab* *οσα ADς Orig*, quaecumque *bc*, *a BC Orig 4,238^{c} cod*, quae *ad* *ουτος ABς Orig 4,238^{c} 239^{a} 241^{c} 279^{b} = εκεινος D*, ille *d*, ipse *bc*, ...e *a* *ἐστιν om Orig 4,241^{c}* 9. *και εξηλθον CDb et a?, ὅτε ἐξ. Orig 4,238^{c}, ἐξῆλθον δὲ (οὖν ς) ς Origenes 4,241^{c}, εξηλθον ABc Orig 4,240^{d}*
9 *seq. εν δε τω μεταξυ ABς*, postmodum autem *b*, *εν τω μεταξυ CD Orig 4,241^{d} 242^{b}*, interea *ac*, inter haec *d*

qui adorant eum in spiritu et ueritate oportet adorare. [25]dicit ei mulier Scio quia messias uenit (ueniet), qui dicitur Christus: cum ergo uenerit ille, nobis adnuntiabit omnia. [26]dicit ei Iesus Ego sum, qui loquor tecum. [27]et continuo uenerunt discipuli eius, et mirabantur quia (quare F) cum muliere loquebatur: nemo tamen dixit Quid quaeris aut quid loqueris cum ea? [28]reliquit (-quid) ergo hydriam suam mulier et abiit in ciuitatem, et dicit illis hominibus [29]Venite [et] uidete hominem qui dixit mihi omnia quaecumque feci: numquid ipse est Christus? [30]exierunt (exiebant) de ciuitate, et ueniebant ad eum.

τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ λέγοντες Ῥαββί, φάγε. 32 *ὁ*
δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.
33 *ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους Μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φα-*
γεῖν; 34 *λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιήσω τὸ*
θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. 35 *οὐχ*
ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστιν καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ
λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώ-
ρας, ὅτι λευκαί εἰσιν πρὸς θερισμὸν ἤδη. 36 *[καὶ] ὁ θερίζων μισθὸν*
λαμβάνει καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων

1. *ηρωτουν C.* non *ἔλεγον Orig* 4,242[b] magister *a* 1.2. ad ille (ille autem c) dixit eis bc, ait illis *a* 2. *ἐγὼ... οἴδατε*] *Orig* 4,244 *quater, omisso φαγεῖν Cypr* 322 3.4. *ἔλεγον ... Ἰησοῦς om Cyprian* 3. *ελεγον ABDacς Orig* 4,245[c], dicent d, dicunt *b* *ουν ABcς Orig, δε Dab, om d* *οι μαθηται ABDς Orig* 4,245[c] *bis* = *add* eius *abc* *προς αλληλους ABς Orig*, ad alterutrum *b*, ad invicem *acd, εν εαυτοις ante οι μαθ. D* numquid aliquis *abcd* *ηνεγκε pr D.* ei attulit *b* 4. dicit *bc*, ait *a* *ινα ποιησω BD Orig* 3,720[b] 4,245[d] 246[c] *et* 248[b] *Heracleon, ινα ποιω Aς Orig* 3,97*f*, ut faciam *abc Cypr* 322, *τοῦ ποιῆσαι Orig* 1,274[c] 5. voluptatem *d* *του* (*τοῦ θεοῦ τοῦ Orig* 4,246) *πεμψαντος με ABDcς Origen* 1,274[c] 3,720[b] 4,245[d] 246[c] 248[b], eius (*om d*) qui me misit *abd Cypr, τοῦ πατρός μου Orig* 3,97*f* *και ABDς Orig* 3,720[b] 4,245[d] *Cypr*, ut *ac*, et ut *b* *αυτου το εργον ABDς Orig* 3,720[b] 4,245[d] 246[d] = opus eius *abcd Cypr* 6. *ετι ABabcς Orig* 4,249[c] 250[c] 251[ad] *Hilar* 941, *om D Orig* 4,248[d] 250[bc] 251[c] 256[a] *τετραμηνος ABCD Orig, τετράμηνόν ς* sunt *ac Hilar, om b* 7. *θεάσασθε*] *Orig* 1,219[b] 4,250[bc] 251[cd] 253[d] 256[a] 257[d] 373[c], *θεάσατε* 3,158[d] 8. *ηδη ABDbς Origen, ante* ad messem *c, om a Iren* 259 *Hilar* 78 443 941 1014 *και Acς*, nam *Iren* 259 (*πᾶς Orig* 4,258[c]), *om BCDab Orig* 1,219[b] *ο θεριζων ABCDabcς Orig* 1,219[b] 4,253[c] 254[d] *bis* 256[c] 258[bc] *et* 256[c] *Heracleon*, qui metet *d*, messor *Iren* 9. congeret *a* *και al-*

31 interea rogabant eum discipuli dicentes Rabbi, manduca. 32 ille autem dixit eis Ego cibum habeo manducare quem uos nescitis (non scitis *FL*). 33 dicebant ergo discipuli ad inuicem Numquid aliquis attulit (adt.) ei manducare? 34 dicit eis Iesus Meus cibus est ut faciam uoluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius. 35 nonne uos dicitis quod adhuc quattuor (athuc IIII *F*) menses sunt et messis uenit? ecce dico uobis, leuate oculos uestros et uidete regiones, quia albae sunt iam ad messem. 36 et qui metit mercedem accipit et congregat fructum in uitam aeternam, ut et qui seminat simul gaudeat

ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων. 37 *ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων καὶ ἄλλος ὁ θερίζων.* 38 *ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασιν, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε.* 39 *Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν, διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης ὅτι εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα.* 40 *ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐ-*

terum ADabcς Irenaeus (*πᾶς Orig* 4,258[c]), *om BC Orig* 4,253[e] 256[d] 258[b] 259[d] *et* 260[d] *Heracleon* 1. *ομου χαιρη ABabcς Origenes*, *ομου χαρη* (adgaudeant *Iren*) *post θεριζων D Iren* *γαρ* (*om Heracl*) *τουτω ο λογος εστιν* (*εστιν ο λ. D Her*) *ABDς Orig* 4,260[b] *et* 260[e] *Heracleon*, hoc enim sermo est *Iren* 259 261, hoc enim est (est enim *a*) verbum *abc* *ο* (*om C Origen*) *αληθινος* (*-θεινος AD*) *ABDbcς Origen Iren*, veritatis *ad* 2. *αλλος prius ABDbcς Orig* 4,252[b] 254[e] 260[be] *Iren* 259 (*ἄλλος δὲ Orig* 4,255[a]), alter *a*, alter quidem *Iren* 261 *ἐστὶν om Orig* 4,252[b] *και αλλος* (a.... *a*) *ABDabς Orig Iren* 259, et alius est *c*, alter *Iren* 261 qui metit *abc Iren* 259, qui metet *Iren* 261 ego *bc*, ego enim *Iren* 259, ego si *a* *απεστειλα ABς Orig* 4,252[b] 258[c] 261[a], *απεσταλκα D*, misi *abc*, praemisi *Iren* 3. *ὃ om Dd* *ουχ υμεις ABDaς Orig Iren*, vos non *bc* *εκοπιασατε D* *αλλοι κεκοπιακασιν* (*εκοπιασαν D*) *ABDacς Orig* 4,252[b] 258[c] 261[a] 262[e] *Iren*, *om b* 4. *εις τον κοπον ABDbς Orig* 4,252[b] 258[c] 261[a] 262[e] 263[a] *Iren*, in labore *a*, in labores *c* *Orig* 4,240[d] 263[b] *et* 263[e] *Heracleon* 5. *εις αυτον ABDbcς Orig* 4,240[d], *om a Orig* 4,263[b] 6. testimonium perhibentis *bc*, test. prodentes *a* *μοι ABDacς Orig* 4,240[d] 263[bd] 265[a], ei *b* *οσα ADς Orig* 4,263[bd], quaecunque *c et a?*, *α BC Orig* 4,240[d] 265[a], quae *b* 7. fecit *b* *ως ουν ηλθον ADbς Orig* 4,240[d] 264[a], cum venissent (..... *a*) ergo *ac*, *ηλθον ουν B* *οἱ*] *Orig* 4,240[d], *καὶ οἱ* 4,264[a] *σαμαριται AD* *ηρωτων ABDbς Orig* 4,240[d] 264[ac], rogaverunt *c*

et qui metit. 37 in hoc enim est uerbum uerum, quia alius est qui seminat et alius est qui metit. 38 ego misi uos metere quod uos non laborastis: alii laborauerunt, et uos in labores (laborem *F*) eorum introistis. 39 ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter uerbum mulieris testimonium perhibentis quia dixit mihi omnia quaecumque feci. 40 cum uenissent ergo ad illum Samaritani,

τὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς. καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, 41 καὶ πολλῷ
πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, 42 τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον
[ὅτι] οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου.
43 μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν [καὶ ἀπῆλθεν] εἰς τὴν
Γαλιλαίαν. 44 αὐτὸς γὰρ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ
ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει. 45 ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν,
ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες ὅσα ἐποίησεν ἐν

1. *μειναι παρ αυτοις (προς αυτους C) ABDς Orig 4,240[d] 264[ac]* = ut aput eos (ibi c) maneret *a?bc*. *ἵνα μείνῃ παρ' αὐτοῖς* non *ἐν τῇ πόλει Orig 4,240[c]*, *παρ' αὐτοῖς* non *ἐν αὐτοῖς Heracleon apud Orig 4,265[a]* *καὶ . . . ἡμέρας] Orig 4,240[c] 249[d] 264[ab] 265[a] Iren* 230
2. *δια* (per *a*) *τον λογον ABDabcς Orig 4,264[a] 265[a]*, propter sermones *Iren* *τη τε* (*δε Da Orig*) *γυναικι ελεγον ABDacς Orig 4,265[d] Iren*, et dicebant mulieri *b* 3. *οτι ADacς Orig*, *om Bb Iren* iam non *bc Iren*, non *a* *σην λαλιαν Aacς Heracleon apud Orig 4,267[b] Iren*, *λαλιαν σου B Orig 4,240[b] 265[d] (267[b])*, *σην μαρτυριαν Dc*. *διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικός Orig 4,265[a]* credimus *ac Iren*, *add* ei *b* *αυτοι ABbcς Orig Iren*, *αυτου Dad*
4. *καὶ οἴδαμεν om c* *αληθως ABDabcς Orig 4,240[b] Iren*, *ante οὗτος Orig 4,265[ad]*, *om 4,267[b] et Heracleon ibidem* propheta et salvator *c* *κόσμου BCabc Orig Iren*, *add ο χριστος ADς*
5. *εξηλθεν ABDcς Orig 4,241[a] 249[d] 267[ce]*, profectus est *b* *ἐκεῖθεν] Orig 4,241[a] 267[c]*, *om 4,249[d] 267[e]*. non *ἐκ τῆς πόλεως 4,241[a]* *και απηλθεν Aς*, et fuit *c*, *om BCDab Orig* 5.6. in galilaea *c*
6. *ιησους ACD Orig 4,267[cd] ter*, *ο ιησους Bς* 6.7. *εν τη ιδια πατριδι ABDς Orig*, in suam patriam *a*, in patria sua *bc* 7. *τιμην* (dignitatem *b*) *ουκ εχει ABDbcς Orig*, non habet honorem *a* *οτε ABς Orig 4,249[d] 269[d]*, *ως D*, cum *abc* *ουν ABDacς Orig 4,269[d]*, autem *b*, *om Orig 4,249[d]* 8. *εδεξαντο ABς Orig 4,249[d] 268[a] 269[d] 270[b]*, *εξεδεξαντο D* galilaei univer.. *a* *παντα εωρακοτες ABDcς Orig*, *ἑωρακότες* (visis *a*, videntes *b*) *πάντα ab Orig 4,268[a]* *οσα ABC Orig 4,249[d] 268[a] 269[e] 270[b]*, *α Dς* (*Orig 4,269[d] 270[b]*), quae *abc* in *b*, *om ac*

rogauerunt eum ut ibi maneret. et mansit ibi duos dies, 41 et multo plures crediderunt propter sermonem eius, 42 et mulieri dicebant quia iam non propter tuam loquellam (loquelam) credimus: ipsi enim audiuimus, et scimus quia hic est uere (u. h. e. *FL*) saluator mundi. 43 (34,7) post duos autem dies exiit inde et abiit in Galilaeam (et fuit in Galilaea). 44 (35,1) ipse enim Iesus testimonium perhibuit quia propheta in sua patria (p. s.) honorem non habet. 45 (36,10) cum ergo uenisset in Galilaeam, exceperunt (excaep.) eum (illum *L*) Galilaei,

Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. 46*ἦλθεν οὖν πάλιν εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον.*

Καὶ ἦν τις βασιλικός, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει, ἐν Καφαρναούμ· 47*οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἠρώτα [αὐτὸν] ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἤμελλεν γὰρ ἀποθνήσκειν.* 48*εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε.* 49*λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός Κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου.* 50*λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Πορεύου· ὁ υἱός*

1. *ιερουσαλημ D*   *εν (om D) τη εορτη ABDcς Orig*, in diem festum (sollemni *a*) *ab*   *και (om c) αυτοι γαρ ABDbcς Origen* 4,249^{d} 269^{d}, nam et ipsi *a*   venerant *ac*, advenerant *b*   in (ad *ac*) diem festum *abc*. *ορτην pr D*   2. *παλιν BCDabc Orig* 4,271^{b}, *παλιν ο ιησους A*, *ὁ Ἰησοῦς π. ς*   *εις την ADς Orig* 4,250^{a} 268^{a} 271^{b}, *εν B*   3. aquam *ac*, de aqua *b*   4. *και ην ABcς Orig* 4,271^{d}, *ην δε Db*, erat ibi *a*   *βασιλικος ABς Orig* 3,504^{b} 4,271^{d}, *βασιλισκος D*, basiliscus *ad*, regulus *bc*   in *ab*, om *c*   *καφαρναουμ BCDbc Origen* 4,250^{a} 271^{d}, caparnaum *a*, *καπερναουμ Aς*   5. a iudaea *a*   6. *απηλθεν ABDcς*, *ηλθεν Cab*   *αυτον alterum Abcς, om BCDa Orig* 4,273^{a} *καταβη και ABD abcς Orig*, *καταβας C?*   7. *αυτου τον υιον ABDς Orig*, filium eius *abcd*   *ημελλεν ABDς*, *εμελλεν Origen* 4,273^{b} *et* 275^{a} *Heracleon* (3,504)   *γὰρ om b*   dixit *bc*, ait *a*   *ουν ABDacς*, autem *b*   7. 8. ad eum iesus *a*   8. *Orig* 3,504^{c} 4,273^{b} 274^{c} 279^{c} *et* 275^{b} *Heracleon Iren* 147   *ειδητε corr D*   non creditis *bc*, non credetis *d*   9. *προς αυτον ABDbcς*, illi *a*   *βασιλεικος A*, *βασιλισκος D*, regulus *abcd*   *αποθανιν D*   10. *το παιδιον BDς Heracleon apud Origenem* 4,275^{c}, puer *bd*, *τον υιον A*, filius *c*   *μου ABcς Orig*, *om Db*   dicit *c*, ait *ab*   10 *seq. Orig* 4,250^{a} 273^{c} 274^{d} 275^{cd} 278^{c}

cum omnia uidissent quae fecerat Hierosolymis in die festo: et ipsi [enim] uenerant in diem festum. 46uenit ergo iterum in Cana (Chana, Canan, Chanan) Galilaeae (-leae *F*), ubi fecit aquam uinum. (37,3) et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur, Capharnaum: 47hic cum audisset quia Iesus adueniret a Iudaea in Galilaeam (-laea *F*), abiit ad eum, et rogabat eum ut descenderet (discend. *F*) et sanaret filium eius: incipiebat enim mori. 48dixit ergo Iesus ad eum Nisi signa et prodigia uideritis, non creditis. 49dicit ad eum regulus Domine, descende prius quam moriatur filius meus. 50dicit ei Iesus Vade: filius

σου ζῇ. [καὶ] ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. 51 ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι
αὐτοῦ ὑπήντησαν αὐτῷ καὶ ἀπήγγειλαν λέγοντες ὅτι ὁ παῖς αὐτοῦ
ζῇ. 52 ἐπύθετο οὖν τὴν ὥραν παρ' αὐτῶν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν·
καὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι ἐχθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός.
53 ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰη-
σοῦς Ὁ υἱός σου ζῇ, καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη.
54 Τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς
Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

1. και Aabς, om BDc   ὁ ἄνθρωπος] Heracleon apud Orig 4,275d, homo ille b   ον ABC, ω Dς   αὐτῷ om d   ο alterum ACD, om Bς   2. δε ABDcς, que b, om a   οἱ δοῦλοι] in plurali Orig 4,272a   3. αυτου ABdς = om Dabc   υπηντησαν B et ante οι δουλοι D, απηντησαν Aς Orig   αυτω BDabcς, αυτον A, om d   και απηγγειλαν (ηγγειλαν D, nuntiaverunt) AD abcς, om B (Orig), add αυτω Dab   λεγοντες ABacς Orig, om Db   παις ABς Orig 4,272a 273d 275d, υιος D, filius abcd   αυτου alterum ABCcd Origen 4,272a, σου Dabς Orig 4,273d et 275d Heracleon   4. επυθετο ABDbς, interrogabat acd   οὖν om a?   την ωραν παρ αυτων ACDbc et a?, την ωραν εκεινην B, παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν ς   κομψότερον] Orig 4,272a   5. και ειπον (ειπαν D) ADabcς, ειπον ουν BC   αυτω οτι ABDcς, om ab   εχθες ACD, χθες Bς   εβδομην ABDabς Orig 4,272a 273d 278c et 276a Heracleon, tertia c   αυτον ADabcς Orig 4,173d, om B, sed in margine αυτην?   6. πατηρ ABDabcς, add αυτου C   εν ABDς, om Cabc   εν η ABDς, erat in qua c, qua ab   αὐτῷ om a   ιησους ABCabc, add οτι Dς   7. Orig 4,271d 272a et 276a Heracleon   8. τουτο (του pr D) ADabcς, add δε BC Orig 4,277b 279c   σημειον ABDcς Orig 4,273c 277b 279c, post iesus ab   ελθων ABDcς Origenes 4,277c, veniens ab, κατελθὼν Orig 4,273c 277d   εκ ABDabς Orig 4,273c 277b et 275a Heracleon, ἀπὸ c Orig 4,277cd.

tuus uiuit. credidit homo sermoni (sermonem) quem dixit ei Iesus, et ibat. 51 iam autem eo descendente (desc. eo F) serui occurrerunt ei et nuntiauerunt dicentes quia filius eius uiueret. 52 interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit: et dixerunt ei quia heri hora septima reliquit eum febris. 53 cognouit ergo pater quia (quod FL) illa hora erat in qua dixit ei Iesus Filius tuus uiuit, et credidit ipse et domus eius tota. 54 Hoc iterum secundum signum fecit Iesus cum ue-

1*Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη Ἰησοῦς εἰς*
Ἱεροσόλυμα. 2*ἔστιν δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κο-*
λυμβήθρᾳ ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊστὶ Βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα·
3*ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος [πολὺ] τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν,*
χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. 4*ἄγγελος γὰρ*
[κυρίου] κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσε τὸ
ὕδωρ· ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς
ἐγίνετο, οἱῳδηποτοῦν κατείχετο νοσήματι. 5*ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ*

3. *Βηθσαϊδά,* 6. *ἐταράσσετο τὸ*

1. *εορτη ABDς Orig* 4,250^{a}, *η εορτη C. οὐ πρόσκειται τὸ ὄνομα αὐτῆς Orig.* secunda vice ascendit in diem festum paschae *Irenaeus* 147 *ιησους ABD, ο ιησους Cς Orig* 2. hierosolymis *abc* *εστιν δε εν* (*om ac*) *τοις ιεροσολυμοις ABCDacς, om b* *επι* (*εν AD*) *τη προβατικη* (natoria *d*) *κολυμβηθρα ABCDcς,* in inferiorem partem natatoria (-riae *b*) piscina (-nae *b*) *ab* 3. *επιλεγομενη ABς,* cognominatur *c, λεγομενη Dab* ebraeice *d* *βηθεσδα Aς,* betzeta *b, βελζεθα D,* belzatha *a, βηθσαϊδα Bc* natatoria piscina quinque habebat porticus *Iren* 151 4. *ταυταις ABabcς, add ουν D* *κατεκειτο ABcς, κατεκειντο Dab* *πληθος ABDcς,* turbae *abd* *πολυ Acς, om BCDab* caecorum *abc, add* et *d* 5. *ξηρων ABcς, add παραλυτικων Dab* *εκδεχομενων τ. τ. υ. κινησιν Dabcς et corr AC, om B et pr AC* 5-8. *ἄγγελος . . . νοσήματι*] *habent Aabcς et marg corr C, om BCD* *γαρ ACς* = autem *abc* 6. *κυριου Aac, om Cbς* *κατα καιρον Acς, καταχρ̄ον C, om ab* *κατεβενεν Cabcς, ελουετο A* *εν τη κολυμβηθρα ACς,* in piscinam *c, om ab* *εταρασσε Aabς, εταρασσετο Cc* 7. aquam *a,* aqua *bc* *ο ουν πρωτος εμβας ACς* = et quicumque (qui *c*) prior descendebat (disc. *b,* descendisset *c*) in natatoria (piscinam *c*) *abc* *μετα . . . υδατος ACcς,* om *ab* 8. *οιωδηποτουν A, ωδηποτε Cς,* quacumque *bc,* quaecumquae *a* *Iren* 147 149 *τις ABcς, om Dab* *ανθρωπος εκει ABDcς,* ibi homo *ab*

nisset a Iudaea in Galilaeam. 1(38,1) post haec erat dies festus Iudaeorum, et ascendit Iesus Hierosolymam (Hierosolymis *FL*). 2est autem Hierosolymis [super] probatica piscina quae cognominatur Hebraice (Hebraeice *F*) Bethsaida (Bethzeta), quinque porticus habens: 3in his iacebat multitudo magna languentium, caecorum, claudorum, aridorum, expectantium aquae motum. 4angelus autem [domini] secundum tempus descendebat (lauabatur) in piscinam (piscina *F*, natatoria *al*), et mouebatur (mouebat *FL*) aqua (aquam *LV*): et qui prior (: qui ergo primus *FL*) descendisset [in piscinam (natatoriam) *om FL*] post motionem (motum *FL*) aquae, sanus fiebat a languore quocumque (quocumque languore *FL,* quacumque *al*) tenebatur (ten. infirmi-

τριάκοντα [καὶ] ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ [αὐτοῦ]· [6]τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ Θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; [7]ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν· ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. [8]λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἔγειρε, [καὶ] ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ περιπάτει. [9]καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἦρεν τὸν κράβαττον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. [10]ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ Σάββατόν ἐστιν, [καὶ] οὐκ ἔξεστίν σοι ἆραι τὸν κράβαττόν σου. [11]ὃς δὲ

1. *και ACDbcς, om Ba Orig* 4,250[a] *εν τη ασθενεια (-νια AD) ABDacς Orig*, in infirmitatem *b* *αυτου BCDac, om Abς Orig* 2. *ειδων corr D* *και γνους ABDcς*, sciens *ab* *πολυν ηδη ABDcς*, iam multum *ab* *εχει ABDcς*, habuerit *ab* 3. dicit c, ait *ab* *απεκριθη ABabcς, λεγει D et corr A* *ασθενων ABDacς, add* et dixit *b*, *add ναι C* 4. *ὅταν*] cum *abc* *βαλη ABCD, βάλλῃ ς*, mittat *abc*, *εμβαλη C?* 5. piscinam *abc*, natatoriam *d* *εν ω δε ερχομαι εγω ABDς*, dum autem ego venio *d* = dum enim ego venio *ab*, dum venio enim ego c alius c, alter *ab* 6. dicit c, ait *ab* *Iren* 147 *εγειρε ABCD, Ἔγειραι ς* *και ADab, om Bcς Hilar* 237 *κραβαττον* (gr.) *ACDabd, κράββατόν ς* 7. *εὐθέως om D* *εγενετο υγιης ABς = υγιης εγενετο Dabc* 8. *ηρεν ABcς, εγερθεις ηρεν Dab* *κραβαττον AD, κράββατον ς* *αυτου ABDς, εαυτου C* *περιπατει A* 8.9. *ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ om D* 9. ergo *ab*, *om c* *τεθαραπευμενω D* 10. *και ACDab, om Bcς Hilar* 238 *σου CDabc Hil, om ABς* *ος δε AB = om Dabcς*

tate *al*). [5]erat autem quidam homo ibi (i. h. q.) triginta [et *om L*] octo (XXXVIII *F*) annos habens in infirmitate sua: [6]hunc cum uidisset Iesus iacentem et cognouisset quia iam multum (m. i.) tempus (temporis) habet (haberet), dicit ei Vis sanus fieri? [7]respondit ei languidus Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat (mittam) me in piscinam: dum uenio enim ego, alius ante me descendit (disc. *pr F*). [8]dicit ei Iesus Surge tolle grabattum (crab.) tuum et ambula. [9]et statim [sanus] factus est homo et sustulit grabattum (cr., -atum) suum, et ambulabat. erat autem sabbatum in illo die. [10]dicebant Iudaei illi qui sanatus (sanus *F*, sanus factus *al*) fuerat Sabbatum est, non licet tibi tollere grabattum (crabattum) tuum.

ἀπεκρίθη αὐτοῖς Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν Ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ περιπάτει. [12] ἠρώτησαν [οὖν] αὐτόν Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι Ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ περιπάτει; [13] ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. [14] μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἴδε ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν σοί τι γένηται. [15] [καὶ] ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλεν τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. [16] καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦν [καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι], ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. [17] ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐ-

7.8. καὶ εἶπεν τοῖς Ἰουδαίοις 9. τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι

1. eis *ac*, illis dicens *b* me fecit sanum *c Hil* 238 ille *ac Hil*, ipse *b* 2. *κραβάττον AD, κράββατόν ς* 2-3. *ἠρώτησαν . . . περιπάτει om b* 2. *ουν Acς, om BDa* 3. ille homo *ac* *σοι om d* *τον κραβαττον* (*κράββατόν ς*) *σου ADacς, om B* 4. *δε ιαθεις ABacς, δε* (*om d et pr D*) *ασθενων Dbd* *εστιν ABς, ην D*, esset *bc* *εξενευσεν ABDς, ενευσεν pr D*, declinavit *ac*, deverterat *d*, statim devertit *b* 4.5. *οχλου οντος ABDς*, a turba constituta *ac*, cum vidisset turbam *b* 5. in illo (*om c*) loco *abc* *ο ADς, om B* 6. *γεγονας ABDbcς Iren* 280 311 *Cypr* 11 74 173 314, factus est *a* *ἵνα μὴ om a* 7. *χειρον σοι τι ABCc, χειρον τι σοι Dς*, quid tibi deterius (peius *d*) *abd Irenaeus* 311 *Cypr* 11 314, quid deterius tibi *Iren* 280 *Cypr* 74 173 *και απηλθεν Ab, απηλθεν Bacς, απ. ουν D* homo *a*, h. ille *b*, ille h. *c* *ανηγγειλεν ABς, απηγγιλεν D*, nuntiavit *cd*, indicavit *b*, *ειπεν Ca* 8. *ποιησας αυτον ABbcς, ποιησας με Da*, me fecit *d* *και ABDbς Hil* 1013, *om ac* 9. *οι ιουδαιοι BCDbc Hilar, post ιησουν Aaς* *και εζ. αυτον αποκτειναι Aς Hilar, om BCDabc* 10. *ἐν om Dab Hil* *ιησους ADabcς, om B* *απεκριθη D* illis *ac*, eis dicens *b*

[11] (39,10) respondit eis Qui me fecit sanum, ille mihi dixit Tolle grabattum (crab.) tuum et ambula. [12] interrogauerunt [ergo] eum Quis est ille homo qui dixit (dicit *F*) [tibi] Tolle grabattum (crab.) tuum et ambula? [13] is (his *pr F*) [autem] qui sanus fuerat effectus nesciebat quis esset: Iesus enim (autem) declinauit [a] turba constituta in loco. [14] postea inuenit eum Iesus in templo, et dixit illi Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius [tibi] aliquid contingat. [15] abiit ille homo et nuntiauit Iudaeis quia Iesus esset qui fecit eum sanum. [16] propterea persequebantur Iudaei Iesum, quia haec faciebat in sabbato. [17] Iesus autem respondit eis (respondens ait *F*) Pater meus us-

τοῖς Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. [18]διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. [19]ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. [20]ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν

6.7. ἃ γὰρ ἐκεῖνος ποιεῖ, 7. ἀγαπᾷ

1. *εως αρτι ABDabcς Orig* 4,103[d] 409[a] *Hil* 238 926 1013, quotidie *Hil* 237 2. *ουν ABcς*, *om Dab Hil* 924 1013 1191 1251 *μαλλον εζητουν αυτον οι ιουδαιοι ABabcς Hilar* 924 1013, *μαλλον οι ιουδ. εζ. αυτον D Hil* 1251, eum magis quaerebant iudaei *Hilar* 1191 3. *ελυε ADς*, *ελυεν corr D* *και ABDcς Hilar* 1191, quod etiam *a*, et quod *b Hil* 924 1013 1251 *πατερα ιδιον AB Dς*, patrem suum *abcd Hil* 238 925 1191 1251 *et add* proprium *Hil* 1013, proprium sibi patrem *Hil* 924 *ελεγε ADς*, *ελεγεν corr D* 4. faciens *abc Hil*, faciebat *d* *απεκριθη D*, respondens *a* *ουν ABDς = om abc* *ὁ ἰησοῦς om B* *και ειπεν ADbcς*, *και ελεγεν B*, dixit *a* 5. *οὐ*] *οὐδὲν Orig* 4,246[c] *υιος AB abcς Orig Hilar* 238 781 925 926[bc] 929 984 1012 1014 1015 1089 1192 1251, *add του ανθρωπου D* 5.6. *ποιειν αφ εαυτου ουδεν* (*οὐδὲ ἓν Orig* 4,368[a]) *ABcς Orig* 4,246[c] 368[a] *Hil* 781 926[b] 984 1015, a se facere quidquam *ab Hilar* 238 925 926[c] 929 1012 1014 1089 1192 1251, *ποιειν τι αφ εαυτου D* 6. *εαν ADς Origen* 4,199[e] 246[c], *αν B* *τι ABDς Orig*, quod *bc Hilar*, *om ad* videat *ad*, viderit *bc Hil* *ποιουντα τον πατερα D* (patrem facientem *d*) *α γαρ αν* (*ἐὰν Orig*) *Bς Orig* 4,246[c], quaecumque (quaequae *b*) enim *abcd Hilar* 97 925 929 1014 1089 1162, *α γαρ AD*, *ὃ δ' ἂν Orig* 4,199[e] 6.7. *εκεινος ποιη* (*ποιει A*, *ποιηση D*) *ABDς*, ille facit (fecerit *acd*) *abcd Hil* 925 929 1014 1089 1192, *ὁ πατὴρ ποιεῖ Orig* 4,199[c] *Hilar* 97 926 1162, *ποιῇ ὁ πατὴρ Origenes* 4,246[c] 7. *ταῦτα*] haec *ac*, eadem *b Hilar* *ομοιως ποιει ABcς Orig* 4,246[c] *Hilar* 1014[a] 1162 1192 *et ὁμοίως ante καὶ ὁ υἱὸς posito Orig* 4,199[c], *ποιει ομοιως Dab Hilar* 97 925 926 929 1014[e] 1089 *γαρ ABDbcς Hil* 238 925 927, *om a Orig* 4,246[c] *φιλει*

que modo operatur, et ego operor. [18]propterea ergo magis quaerebant eum Iudaei interficere, quia non solum soluebat sabbatum, sed et patrem suum dicebat deum, aequalem se faciens deo. [19]respondit itaque Iesus et dixit eis Amen amen dico uobis, non potest filius a se facere quicquam (a se q. f., f. a se q.), nisi quod uiderit patrem facientem: quaecumque enim ille fecerit, haec et filius similiter facit

υἱὸν καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ, καὶ μείζονα τούτων
δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. 21 *ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγεί-*
ρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωο-
ποιεῖ. 22 *οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν*
δέδωκεν τῷ υἱῷ, 23 *ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν*
πατέρα. ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα
αὐτόν. 24 *ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ*
πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ εἰς κρίσιν οὐκ
ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. 25 *ἀμὴν*

ABς, amat *a*, *αγαπα **D Orig***, diligit *bc **Hilar*** 1. *δεικνυσιν **Bς Orig**, διγνυσιν **A**, δεικνυει **D*** *α* (quae) ***ABabcς Orig Hil***, *α αν* (quaecumque) ***Dd*** *ποιη **D*** (facit *d*) multo maiora *a* *τούτων om b* 2. *δειξει **ABbcς Hilarius*** 925 927, *δεικνυσιν **D**,* ostend.. *a* *εργα **ABDacς**, ante* demonstrabit *b **Hilar*** *γαρ* ***ABDabcς Orig*** 4,380[d] ***Hil*** 925 927 1017, *om **Hil*** 32 *εγιρει **A*** 3. *ουτως **AD**, οὕτω ς* 4. *ουδε* (ne *a*) *γαρ ο πατηρ **ABDabcς Orig*** 4,359[b] 360[b] ***Hilar*** 928 929, pater (*add* enim 150) non ***Hilar*** 26 150 845, nihil pater *Cypr* 296 316 *οὐδένα om Cypr* *την κρισιν πασαν **ABDabcς Orig*** 2,778[b] 4,359[b] 360[b] ***Cypr Hil*** 1089, *πᾶσαν τὴν κρίσιν **Orig*** 2,722[d] ***Hil*** 26 150 845 928 929 5. *δεδωκεν τω υιω **ABDabcς Orig*** 4,359[b] 360[b] ***Hil***, filio dedit *Cypr* ***Orig*** 1,749[c] 3,154[b] 4,359[b] *Cypr* 296 316 ***Hil*** 925 998 1014 1089 1116 *τειμωσι utrobique **D**, τιμωσιν **A*** 6. 7. *τον πεμψαντα αυτον **ABDabcς Hilar*** 879 925 998 1014 1089 1116, qui eum misit *Cypr* 296 316 7. *οτι **ABbcς**, om **D*** 8. ei qui misit me (me misit *bd*) *bcd* qui (*add* autem 541) credit in me non iudicabitur, sed transiet de morte in (ad 52) vitam ***Hilar*** 52 478 541 581, *add* qui autem non credit iam iudicatus est 478 9. *ερχεται **ABDcς**,* veniet *b* *μεταβεβηκεν **ABDς*** (***Orig*** 1,301[c]), transiit d, transit *bc* *εκ **ABDbς Origenes**,* a *c* in *ac*, ad *b* *την om pr **D*** 9 *seq. αμην bis **ABDbcς Hilar*** 211 998, *semel a*

(faciet *F*). 20 pater enim diligit filium et omnia demonstrat ei quae ipse facit, et maiora his demonstrabit (-auit) [ei] opera, ut uos miremini. 21 sicut enim pater suscitat mortuos et uiuificat, sic et filius quos uult uiuificat. 22 neque enim pater iudicat quemquam, sed iudicium omne dedit filio, 23 ut omnes honorificent filium sicut honorificant patrem. (40,1) qui non honorificat filium, non honorificat patrem qui misit illum. 24 (41,10) amen amen dico uobis quia qui uerbum meum audit et credit ei qui misit me, habet uitam aeternam et in iudicium non uenit (ueniet *L*), sed transiit (transit, transiet) a morte in uitam. 25 amen amen dico uobis quia uenit hora et nunc est,

ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσουσιν. [26] ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκεν καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, [27] καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. [28] μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, [29] καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ [δὲ] τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

3.4. *οὕτως καὶ τῷ υἱῷ ἔδωκεν*

1. venit *ac Hil*, veniet *b* *και νυν εστιν ABDcς Hil*, *om ab* quando *c*, cum *a*, in qua *b Hil* 2. *ακουσονται ADς*, *ακουσουσι B*, audient *a et ante* mortui *b Hil*, audiunt *c* qui audierit *a* *ζησουσιν* (*-σι B*) *BD*, *ζησονται Aς*, vivent *bc Hilarius*, vivet *a* 3. *ωσπερ ABς Orig* 4,368[a], *ως D* *γαρ ABDabcς Orig Hilar* 935 1159, *om Hil* 239 793 798 1162 *ο πατηρ* (*add ο ζων D*) *εχει ABDabcς Orig Hilar* 935 1159, habet pater *Hilar* 239 793 798 1162 3.4. *εδωκεν και* (*om Hil*) *τω υιω ζωην εχειν ADcς et a? Hilar* 798, *και τω υιω εδωκεν ζ. εχειν B Hil* 934 1159, dedit filio habere vitam *Hil* 793 1162, et filio dedit habere vitam *b Hilar* 239, *καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔδωκεν ἔχειν Origen* 4,368[a] 4. *κρισιν Abcd Orig* 2,548[a] 558[c] 4,41[b] 359[c] 360[b], *και κρισιν BDς* 5. facere *c*, faciendum *b* *τουτο ABDcς*, haec *b*, ista *Hilar* 212 578 6. *ερχεται ABDacς Hil*, veniet *b Iren* 308 in (*om a*) qua *abc Iren Hil* *πάντες*] *Orig* 2,720[b], *add* mortui *Iren* *ακουσονται ADς*, *ακουσουσι B* 7. *αυτου ABDabcς Hil*, *τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου Orig Iren*, *add ζήσουσιν Orig* *εκπορευσονται ABς*, *εξελευσονται D*, exient *Iren Hil* 212, procedent *acd Hil* 578, resurgent *b* fecerunt *ab Iren*, egerunt *c*, gesserunt *Hilar* 212 8. *οι δε ADbcς Hilar*, *οι Ba*, et qui *Iren* *τα* (*om D*) *φαυλα ABDς*, mala *c Iren*, iniqua *Hil*, male *ad*, iniquae *b* *πραξαντες ABς*, egerunt *ac*, ecerunt *d*, gesserunt *b Hil*, operati sunt *Iren*, *πρασσοντες D*

quando mortui audient uocem filii dei et qui audierint uiuent. [26]sicut enim pater habet uitam in semet ipso, sic dedit et filio uitam habere in semet ipso, [27]et potestatem dedit ei et iudicium facere, quia filius hominis est. [28]nolite mirari hoc, quia uenit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient uocem eius, [29]et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem uitae, qui uero mala egerunt in resurrectionem

[30]οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐδέν· καθὼς ἀκούω κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν, ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. [31]ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής· [32]ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. [33]ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ· [34]ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. [35]ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. [36]ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζων

9.10. *πρὸς ὥραν ἀγαλλιαθῆναι*

1. *ου ABDcς Origenes* 4,359[b], non enim *b*   *ποιειν απ εμαυτου ABς Orig* = *απ εμαυτου ποιειν Dbc*   *ακουω ABDcς*, enim audio ita et *b*   2. *Origenes* 4,359[bd]   *ου ζητω ABDbcς Orig* 4,359[b] (368[a]), *οὐκ ἦλθον ποιῆσαι Orig* 2,701[a]   3. *το θελημα ABDbcς Orig* 2,701[a] 4,359[b] (368[a]), *om a* (*Orig* 4,359[c])   *του πεμψαντος με* (*om B*) *ABDcς Orig* 2,701[a] 4,359[b] (359[c] 368[a]), eius qui me misit *abd*, *add πατρός bcς* (*Orig* 4,359[c])   *εαν ABDabcς Cyprian* 121, *κἂν Orig* 1,365[b]   *ἐγὼ om Cypr*   *μαρτυρω ABDabcς*, testimonium dixero *Cypr*, *εἴπω Orig*   3.4. de me *abc Cyprian*   alius est *bc Cypr Hil* 1159, alter est *a*, *add* enim *Cypr* qui testis est *Cypr*   5. *περι εμου ABDabcς Cypr Hil cod*, mihi *Hil plerique codd*, *add* qui me misit pater *Hil*   *οιδα ABbcς*, *οιδατε Da*   *μαρτυρια ABcς et pr d*, *add αυτου b et corr Dd*, *add μου pr D*   *ἣν μαρτυρεῖ om c*   7. *ανθρωπου ABbcς*, *ανθρωπων D*   8. *λεγω ABDacς*, ideo dico *b*   *ο λυχλον D*   9. ardens et lucens *bcd Hil* 312, lucens et inluminans *a*   *υμεις δε ABDabcς*, et vos *Hil*   9.10. *αγαλλιαθηναι* (*αγαλλιασθ. B?ς*) *προς ωραν BDbcς*, *προς ωραν αγαλλιαθηναι Aa Hil*   10. *μειζων AB*, *μειζονα D*, *μείζω ς*

iudicii. [30]non possum ego a me [ipso] facere quicquam: sicut audio iudico, et iudicium meum iustum est, (42,1) [quia non quaero uoluntatem meam sed uoluntatem eius qui misit me (me misit *L*) *om F*]. [31](43,10) si ego (ergo *F*) testimonium perhibeo de me, testimonium meum non est uerum: [32]alius est qui testimonium perhibet de me, et scio quia uerum est testimonium quod perhibet de me. [33]uos misistis ad Iohannem, et testimonium perhibuit ueritati: [34]ego autem non ab homine testimonium accipio, sed haec dico ut uos salui sitis. [35]ille erat lucerna ardens et lucens, uos autem uoluistis exultare ad horam in luce (lucem) eius. [36]ego autem habeo testimonium maius Iohanne;

τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέν μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκεν. [37] καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ αὐτὸς μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ· οὔτε φωνὴν αὐτοῦ πώποτε ἀκηκόατε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε, [38] καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. [39] ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν· καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, [40] καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με

3. πατήρ, ἐκεῖνος μεμαρτύρηκεν 5. ἐν ὑμῖν μένοντα,

1. του ιωαννου (-ανου D) ABDcς Hilar 996, quam (om b) iohannen bd, quam iohannes a εδωκεν ADς, δεδωκε B 1.2. τελειωσω (faciam Hil 896 cod) αυτα ABDbcς Hil 896 996, illa perficiam a 2. α (add ἐγὼ cς) ποιω ABDbcς Hilar 896 996, om a Hil 896 cod μαρτυρι D περὶ ἐμοῦ om a 2.3. με απεσταλκεν (απεστιλεν D) ABDabcς Hil 996, misit me Hil 896 3. ο πεμψας με ABDcς Hil, qui (quia a) me misit abd αυτος Abcς Hil, εκεινος Ba, εκεινος αυτος D μεμαρτυρηκεν ABς Hil, μαρτυρι Dbc et post de me a 4. πωποτε ακηκοατε ABDabc, ἀκ. πώποτε ς, audistis Hil 896 997 ιδος A αυτου ABDcς Hilar 896 997, om ab 5. μενοντα εν υμιν ADaς, εν υμιν μεν. Bbc Hilar 997 6. απεστειλεν ABς, απεσταλκεν D πιστευεται A ἐρ. τὰς γραφάς] Origen 1,468[d] 589[c] 4,97[c] 121[b] Iren 239 Cypr 280 7. οτι ABDbcς Orig 4,97[c] 121[b], in quibus a Iren Cyprian υμεις δοκειτε ABDacς Orig, putatis vos b Iren Cypr εν αυταις ABDabcς Orig, om Iren Cypr εχειν ABabcς Orig Iren Cypr, ante εν αυταις D και ABDbcς Orig, om a Iren Cypr εκειναι ABDacς Orig Iren, ipsae b, hae Cypr 8. αι μαρτυρουσαι ABabcς Orig Iren Cypr et pr corr D, αμαρτανουσαι pr D εμου ABDcς Orig 4,97[c] Iren Cypr, add in quibus putatis vos vitam habere hae (haec b) sunt quae de me testificantur (testif. de me b) ab ου ABDbcς Iren 239 Hil 280 997, nec sic a

opera enim quae dedit mihi pater ut perficiam [ea (eam pr F)], ipsa opera quae ego facio testimonium perhibent de me quia pater me misit. [37] et qui misit me pater ipse testimonium perhibuit (perhibet) de me: (44,3) neque uocem eius umquam audistis, neque speciem eius uidistis, [38] (45,10) et uerbum eius [non] habetis in uobis manens, quia quem misit ille, huic uos non creditis. [39] scrutamini scripturas, quia uos putatis in ipsis uitam aeternam habere: et illae sunt quae testimonium perhibent de me, [40] et non uultis uenire ad me ut

ἵνα ζωὴν ἔχητε. 41 δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω, 42 ἀλλὰ
ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς.
43 ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ
με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήμψεσθε.
44 πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνον-
τες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου [θεοῦ] οὐ ζητεῖτε; 45 μὴ
δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κα-
τηγορῶν ὑμῶν Μωυσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. 46 εἰ γὰρ ἐπιστεύετε

1. ζωην ABabcς Iren Hil, add αιωνιον D   ανθρωπων BDabcς Hil 997, ανθρωπου A   αλλα BD, αλλ Aς   2. ουκ εχετε Bacς Hil, ante την αγαπην Db, ουχεται A   3. λαμβανετε (-ται A) ABDcς Hil 997 et post με d, accepistis b, accipistis a, recepistis Iren 323 Cypr 286   4. si abc Hil, cum Iren Cypr   alter a in nomine suo abc Iren Cypr Hilar   λημψεσθαι (λήψεσθε B?ς) ABDacς Iren Cypr Hil, recipitis b   5. δυνασθαι AD   υμεις πιστευσαι (πιστευειν A) ABDabcς Orig 1,259^a Hil 997, πιστεῦσαι ὑμεῖς Orig 1,228^b παρα ABς Orig 1,228^b, παρ' D Orig 1,259^a αλληλων ABDabcς Orig 1,259^a, ἀνθρώποις Orig 1,228^b Hilarius   λαμβανοντες ABDacς Orig 1,259^a Hil, λαβόντες b Orig 1,228^b 6. την παρα του μονου ABDς Origen, quae a solo est c, ab unico ad, eius qui est solus b Hilar 997 998   θεου ADcdς Orig, deus Hil, om Bab   ζητιτε D   7. εγω ABDabς Cypr 280, om c   κατηγορησω υμων (υμας pr D) προς τον πατερα ABDcς, vos accusabo (accusaturus sum a) apud patrem a Cypr, vos aput patrem accusabo b   7.8. κατηγορων υμων ABDcς, vos accuset abd Cypr, add προς τον πατερα B   8. μωϋσης BDabc Cypr, μωσης Aς   in quem ab Cypr, in quo c   υμεις ABDbcς Orig 4,360^a Heracleon Cypr, om a   ηλπικατε ABDς, ἠλπίσατε Orig, sperastis b, speratis acd Cypr 280   γαρ ABDabcς Iren 239 Hilar 340 867, om Orig 1,389^c 3,178^c 4,121^b 237^{ae} Iren 229 Cypr   επιστευετε ABDabcς Orig Iren 239 Hilar, credidissetis Iren 229 Cypr

uitam habeatis. 41 claritatem ab hominibus non accipio, 42 sed cognoui uos, quia dilectionem dei non habetis in uobis. 43 ego [enim] ueni in nomine patris mei, et non accipitis (accepistis) me: si alius uenerit in nomine suo, illum accipietis. 44 quomodo potestis uos credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, et gloriam quae a solo est deo (deo est) non quaeritis? 45 nolite putare quia ego accusaturus sim uos apud (aput pr F) patrem: est qui accusat (-set) uos Moyses (Moses F), in quo uos speratis (sperastis). 46 si enim crederetis Moysi (Mosi F),

Μωυσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. 47 *εἰ*
δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασιν
πιστεύσετε;

1 *Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς*
Γαλιλαίας τῆς Τιβεριάδος· 2 *ἠκολούθει δὲ αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι*
ἐθεώρουν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. 3 *ἀνῆλθεν δὲ*
εἰς τὸ ὄρος Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ·
4 *ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων.* 5 *ἐπάρας οὖν τοὺς*
ὀφθαλμοὺς ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται

1. *μωϋσει D Orig, μωσει A Orig* 4,237^{ae}, *μωϋση B, Μωσῇ ς* crederetis *abc Iren* 239 *Cypr Hil,* credidissetis *Iren* 229 *αν ABDς Orig,* forsitan *bc Hil* 867, utique *d Hil* 340, *om a Iren Cypr et Hil* 867 *cod* *εμοι ABDς Orig* = et mihi *abcd Iren Cypr Hil* *γαρ εμου ABς Orig, εμου γαρ D* *Orig* 3,464^{cf} 1.2. *ει δε ABDcς Orig* 1,389^{c} 3,178^{e} *Iren* 229 *Cypr* 280, si enim *d,* nam si *b,* sed cum *a* 2. illius litteris (scripturis *Cypr*) *bc Iren Cypr,* mandatis illius *a* *πως ABDabcς Orig Cypr,* neque *Iren* *τοις εμοις ρημασιν* (sermonibus *Iren*) *ABDς Origen Iren,* verbis meis *abc Cypr* 3. *πιστευσετε Aabcς Orig Iren Cypr, πιστευσητε D, πιστευετε B* 4.5. et iterum inde secedens trans mare tiberiadis *Iren* 147 5. *της τιβεριαδος ABaς, εις τα μερη της τιβ. Db,* quod est thib. *c* *ηκολουθει* (*-θι D,* sequebantur *d*) *δε BDabcd, και ηκολουθει Aς* *οχλος πολυς ABDabς,* multa turba *Iren* 147, multitudo magna *c* 6. *εθεωρουν BD, εθεωρων A,* videbant *abcd, ἑώρων αὐτοῦ ς* supra infirmos *ad,* super his qui infirmabantur *c,* de infirmibus *b* *ανηλθεν ABDς,* ascendit *b,* abiit *ad,* subiit *c* *δε ABς = ουν Dabc* 7. *ιησους BD, ο ιησ. Aς,* iesus *ac, ante* in montem *b* *εκει εκαθητο ABabcς, εκαθηζετο εκει D*
8. *ην* (erant *a*) *δε εγγυς* (proximum *c,* in proximo *ab*) *ABabcς, εγγυς δε ην D* dies festus (solemnis *a*) *abc* elevatis *b,* cum sublevasset *c,* elevavit *a* 8.9. *τους οφθαλμους ABDabc, post ὁ Ἰησοῦς ς* 9. *και θεασαμενος ABDcς,* et vidit *a,* eo quod vidisset *b* *πολυς οχλος ABς = οχλος πολυς* (magna) *Db,* multitudo maxima *c,* turbae multae *ad* veniunt *ad*

crederetis forsitan (forsitam *F*) et mihi: de me enim (autem *F*) ille scripsit (scribsit *F*). 47 si autem illius litteris non creditis, quomodo meis uerbis credetis? 1 (46,1) Post haec abiit Iesus trans mare Galilaeae quod est Tiberiadis, 2 et sequebatur eum multitudo magna, quia uidebant (-bat *L*) signa quae faciebat super his qui infirmabantur. 3 (47,3) subiit (subit *L*) ergo in montem (-te *L*) Iesus, et ibi sedebat cum discipulis suis: 4 (48,1) erat autem proximum pascha, dies festus Iudaeorum. 5 (49,1) cum subleuasset ergo oculos Iesus et uidisset quia

πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς Φίλιππον Πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; 6 τοῦτο δὲ ἔλεγεν πειράζων αὐτόν· αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλεν ποιεῖν. 7 ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος βραχύ [τι] λάβῃ. 8 λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου 9 Ἔστιν παιδάριον [ἓν] ὧδε, ὃς ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους; 10 εἶπεν [δὲ] ὁ Ἰησοῦς Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσαν οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. 11 ἔλαβεν οὖν τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς καὶ εὐχαριστήσας

8. πολὺς χόρτος

1. λεγει ABcdς, ait ab, και λεγει D   προς (add τον Aς) φιλιππον ABDcς, philippo a, philippus b   αγορασωμεν ABD, ἀγοράσομεν acdς, emimus b   2. ουτοι ABDbcς, ante manducent a   γὰρ] autem d   3. εμελλεν ABς, ημελλεν D   αποκρινεται D (respondit d)   philippus ac, add dicens b   ducentis denariis b   4. αρτοι ABabcς, post αυτοις D   sufficient b   εκαστος ABbc et add αυτων Dς, singuli d   modicum bcd   τι Acς, om BDb   accipiant d   5. ανδραιας D   6. puer abcd   εν Acς, om BDab Orig 3,477[c]   ωδε ABDacς Orig, ante puer b   ος ABD, o corr D item ς Orig   κριθίνους] Orig 3,510[c] 377[e]   7. τι ABDabcdς, om pr D   dixit bc, ait a   δε Abς, ουν Dc, om Ba Orig 3,510[b]   8. χορτος πολυς BDaς, πολυς (plurimum) χορτος Ab, faenum c   9. in loco c, in illo loco b, in loco illo a   ανεπεσαν ABD, ἀνέπεσον ς   οἱ om D   ανδρες BDbcς, homines a, ανθρωποι ανδρες A   numero bc, om a   ωσει ABς, ως D   10. ουν ABDc, δὲ bς, om a   τους ABabcς, add πεντε D   ευχαριστησας ABς Orig 3,510[b], ηυχαριστησεν και D

multitudo maxima uenit ad eum, dicit ad Philippum Vnde ememus panes, ut manducent hi? 6 hoc autem dicebat temptans (temtans *L*) eum: ipse enim sciebat quid esset facturus. 7 respondit ei Philippus Ducentorum denariorum panes non sufficiunt (-ent) eis, ut unus quisque modicum quid accipiat. 8 dicit ei unus ex discipulis eius Andreas frater Simonis Petri 9 Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos (-acios *al*, hordiacios *FL*) et duos (duo *F*) pisces: sed haec quid sunt inter tantos? 10 dixit ergo Iesus Facite homines discumbere. erat autem faenum multum in loco. discubuerunt ergo uiri numero quasi quinque milia. 11 accepit ergo panes (panem) Iesus (I.

*διέδωκεν τοῖς ἀνακειμένοις, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθε-
λον.* 12 *ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Συναγάγετε
τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται.* 13 *συνήγαγον οὖν,
καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν
κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσαν τοῖς βεβρωκόσιν.* 14 *οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόν-
τες ὃ ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ
προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον.* 15 *Ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι μέλ-
λουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν ἵνα ποιήσωσιν βασιλέα, ἀνεχώ-*

6. *ἃ ἐποίησεν σημεῖα*

1. *διεδωκεν ABacς, εδωκεν Db Orig, add τοις μαθηταις* (*add* suis *b*) *οι δε μαθηται Dbς*   *ομοιως ABacdς, add δε D, add* distribuerunt *b*   *ηθελον* (*εθ. B?*) *ABDbcς*, voluerunt *a*   2. ut autem impleti sunt *c*, ad ubi saturati sunt *b*, quibus saturatis *a*   *λεγει ABDaς*, dixit *bc*   *αὐτοῦ om b*   3. *τα περισσευσαντα* (*-σσευοντα B*) *κλασματα ABDbcς*, fragmenta (-torum *d*) quae superaverunt (-rarunt *d*) *ad*   *τι om c*   *αποληται* (*-τε A*) *ABDabς*, pereant *c*, *add εξ αυτων D et ante* pereat *b*   *συνηγαγον ουν* (*δε Db*) *ABDbcς*, et collegerunt *a*   4. *δωδεκα κοφινους ABDbcς Iren* 147 (*Orig* 3,510[c]), cophinos XII *a*   4.5. *αρτων κριθινων D*   5. *επερισσευσαν BD, επερισσευσεν Aς*   illi ergo homines cum vidissent *bc*, homines ergo illi videntes *a*   6. *ο εποιησεν σημειον ADcς*, signum quod fecit *b*, *α εποιησεν σημεια Ba*   *ο ιησους ABς = om Dabc*   *οτι ABDcς, om ab*   *αληθως om D*   7. *ο ερχομενος εις τον κοσμον ABς = ο εις τον* (hunc *ab*) *κοσμον* (saeculum *d*) *ερχομενος* (venturus est) *Dabd*, qui venturus est *c*   sciens *b*   7.8. venturi essent ut raperent *c*, ..nturi essent .... rapturi *a*, incipient turbae venire et rapere *b*   8. *ερχεσθε B*   ut *ab*, et *c*   *ποιησωσιν AB Orig* 4,399[c] = *add αυτον Dbcς, add* sibi eum *a*   *ανεχωρησεν ADς Orig, εχωρησε B*, secessit *b*, fugit *ac*

p.) et cum gratias egisset distribuit discumbentibus, similiter [et *om L*] ex piscibus quantum uolebant. 12 ut autem impleti (saturati *L*)
sunt, dixit discipulis suis Colligite quae superauerunt fragmenta (-torum *L*), ne pereant. 13 collegerunt (collig.) ergo et impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis (hordiaciis *L*, ord., -aciis), quae superfuerunt his qui manducauerant (-uerunt). 14 (50,10) illi ergo homines cum uidissent quod fecerat signum,
dicebant quia hic est uere propheta qui uenturus est in mundum.
15 Iesus ergo cum cognouisset quia uenturi essent ut raperent eum et facerent eum regem, (51,4) fugit (fugiit *F*) iterum in montem ipse

ρησεν πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. [16]Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, [17]καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Καφαρναούμ. καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὔπω ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, [18]ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο. [19]ἐληλακότες οὖν ὡσεὶ σταδίους εἴκοσι πέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. [20]ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς Ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. [21]ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως ἐγένετο τὸ πλοῖον ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.

4. *καὶ οὐκ ἐληλύθει*

1. *παλιν ABDbcς*, om *Orig* in monte *a*? *αὐτὸς* om *b* *μονος ABabcς Orig*, add *κακει προσηυχετο D*. non cum discipulis *Orig* 4,399ᶜ *ως δε ABDbcς*, et cum *a* 2. ad mare *abc* *εμβαντες Bς*, *ενβαντες D*, *αναβαντες A*, cum ascendissent c, ascendentes bd, ascenderunt ... et *a* 3. in nave *a*, navem *c*, naviculam *b* *ηρχοντο ABDbς*, ibant *a*, venerunt *c* *περαν ABς*, trans *abc*, *εις το περαν D*, trans fretum *d* *ις* pr *D* *καφαρναουμ BDabc*, *καπερν. Aς* 3.4. *και σκοτια ηδη εγεγονει* (factae erant c, erant *a*) *και ABacς*, et cum iam tenebrae factae essent *b*, *κατελαβεν δε αυτους η σκοτια και D* 4. *ουπω BDab*, *ουκ Acς* *εληλυθει προς αυτους ο ιησους Abcς*, *προς αυτους εληλυθε ο ιησους B*, *εληλυθει ο ιησους προς αυτους Da* 5. *τε ABς*, quoque *d* = *δε Dbc* *ανεμου μεγαλου ABDcς*, magno (validissimo *b*) vento *abd* *διηγειρετο ADς*, *διεγ. B*, exsurgebat (ins. *d*) cd, insurgebant b, iam surgebat *a* 5.6. *εληλακοτες ουν ABDcς*, et (sed *d*, .. *a*) cum remigassent *abd* 6. *ωσει* (*ως Bς*) *σταδιους ABacς*, *σταδια ωσει Db*, stadia *d* 7. *ενγυς D*, proximum *c* fieri *abcd* 8. *καὶ* om *a* timuerunt *ac*, add valde *b* ille autem dicit (dixit *b*) eis *bc*, quibus ipse ait *ad* 9. *ηθελον ABDabς*, voluerunt *c* *αυτον λαβειν D* in navem (naviculam *b*, navi *c*) *abc* 9.10. *ευθεως εγενετο το πλοιον ABcς Orig* 3,10ᵃ, *ευθεως το πλ. εγενηθη* (*ἐγένετο ς*, accessit *b*) *Dbς*, navis confestim facta est *a* 10. *επι της γης ABDς*, *ἐπὶ τὴν γῆν Orig*, ad terram *abc* quam (in qua *abd*) ibant *abcd*

solus. [16]ut autem sero factum est, descenderunt discipuli eius ad mare, [17]et cum ascendissent nauem, uenerunt trans mare in Capharnaum. et tenebrae iam factae erant, et non uenerat ad eos (illos) Iesus. [18]mare autem uento magno flante exsurgebat (exurg.). [19]cum remigassent ergo quasi stadia uiginti quinque aut triginta, uident Iesum ambulantem super mare et proximum naui fieri, et timuerunt. [20]ille autem dicit eis Ego sum, nolite timere. [21]uoluerunt ergo accipere eum

[22]*Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης εἶδον*
ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἕν, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθεν
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοῖον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον· [23]*ἄλλα δὲ ἦλθεν πλοῖα ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς*
τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου.
[24]*ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθη-*
ταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν αὐτοὶ εἰς τὰ πλοιάρια καὶ ἦλθον εἰς Καφαρ-
ναοὺμ ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν, [25]*καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θα-*
λάσσης εἶπον αὐτῷ Ῥαββί, πότε ὧδε γέγονας; [26]*ἀπεκρίθη αὐτοῖς*
ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με οὐχ ὅτι εἴδετε

1. altera (*add* autem *b*) die *abcd* *ο οχλος ο εστηκως ABDbcς*, turbae quae stabant *ad* *ειδον Aad, ειδεν Dbc, ιδων Bς* 2. *πλοιαριον αλλο ABDbcς*, alia navicula *ad* *ἐκεῖ om ab* *εν ABc*, *add* illut *b*, *add* *εις ο* (in qua *a*, *ἐκεῖνο εἰς ὃ ς*) *ενεβησαν οι μαθηται του* (*αυτου pr D*) *ιησου Dadς* 2.3. *συνεισηλθεν* (introisset *c*, *add ο ιησους A*) *τοις* (cum) *μαθηταις αυτου ABDbcς*, simul cum discipulis suis intravit *a* 3. *εις* (*ις pr D*) *το πλοιον ABDbc, εἰς τὸ πλοιάριον ς*, in navicula *a* *μονοι ABbcς, μο-νον Da* 4. *ἀπῆλθον*] fuerunt *b* *αλλα δε* (*om B*) *ηλθεν* (supervenerunt) *πλοιαρια* (*πλοια Bc*) *ABcς*, aliae autem naviculae venerunt *a*, alia enim navicula venerunt *d*, *αλλων πλοιαριων ελθον-των D*, et cum supervenissent aliae naves *b* *εκ ADς, εκ της B*, de *a*, a *bc* 4.5. prope (iuxta c) locum *ac*, quae in proximo erant loco illic *b* 5. *ευχαριστησαντος του κυριου ABς*, gratias agentes domino c, quem bene dixerat dominus *b*, *om Da* 6. *ει-δεν ο οχλος ABDcς*, vidissent turbae *abd* 7. *ενεβησαν* (*add καὶ ς*) *αυτοι εις τα πλοιαρια* (*πλοια Aς*) *ABς*, ascenderunt (*add* confestim in *a*) naviculas *ac*, *ελαβον εαυτοις πλοιαρια Db* in *b*, *om ac* *καπερναουμ Aς* 8. *τὸν ἰησοῦν om b* 9. *γε-γονας ABς, εληλυθας Dabc* *απεκρειθη D*, *add* autem *b* 10. et dixit *bc*, dicens *a* *ζητεῖτέ*] *Orig* 1,243[c], *add γάρ* 4,454[b] *ειδετε Babς Orig, ιδετε A, ειδατε D*, audistis c

in nauem, et statim fuit nauis ad terram quam ibant. [22](52,10) altera die turba quae stabat trans mare uidit quia nauicula alia non erat ibi nisi una, et quia non introisset cum discipulis suis Iesus in nauem, sed soli discipuli eius abissent: [23]aliae uero superuenerunt naues (nauis *F*) a Tiberiade iuxta locum ubi manducauerant (-runt *F*) panem gratias agente (agentes) domino. [24]cum ergo uidisset turba quia Iesus non esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt [in] nauiculas et uenerunt Capharnaum quaerentes Iesum (eum). [25]et cum inuenissent eum trans mare, dixerunt ei Rabbi, quando huc uenisti? [26]respondit [eis] Iesus et dixit Amen [amen] dico uobis, quaeritis me

σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. [27] ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. [28] εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; [29] ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. [30] εἶπον οὖν αὐτῷ Τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι τί ἐργάζῃ; [31] οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστιν γεγραμμένον Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. [32] εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωυσῆς ἔδωκεν ὑμῖν τὸν

1. *σημεια ABcς Orig*, *add και τερατα Dab* *εργαζεσθαι D Orig* 1,243^c 2. *μη την βρωσιν ABDacς Orig*, escam non *b Hil* 972 *την βρωσιν alterum ABDabς Origenes* 1,243^c 244^a *Hilar*, *om c* 3. *υμιν δωσει ABcς Orig* 1,243^c, *διδωσιν* (dabit *ab Hil*) *υμειν Dab Hilar* 4. *ουν BDabcς Hilar*, *om A* 5. *ποιωμεν ABTabcς Orig* 1,243*f Hil*, *ερσωμεθα pr D*, *εργασωμεθα corr D*, operemur *d* *εργαζωμεθα ABTabcς Orig Hil*, *ποιησωμεν* (faciamus) *Dd* operam *b* *ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς om Hilar* 6. *αυτοις ABDTbcς Orig Hil* 972, *ante* iesus *a* *το εργον ABDabcς Orig Hilar*, *τα εργα T* *πιστευσητε* (*-ται D*) *BDς*, *πιστευητε* (*-ται Orig*) *AT Orig* 1,243*f* 7. *απεστειλεν* (*απεσταλκεν T*) *εκεινος ABDTacς Orig* 1,243*f Hil* 972, ipse misit *b* *ειπεν pr D* (dixerunt *d*) ergo *ac*, autem *b* 7.8. *ποιεις συ σημειον ABTadς*, *σοι* (tu) *ποιεις σημειον Dc*, tu signum facis *b* 9. *το μαννα εφαγον AB Dbcς*, manducaverunt manna *a* *εστιν γεγραμμενον ABς* = *εστιν* (*deletum*) *γεγρ. εστιν D*, scriptum est *abcd* 10. dedit *ab*, dedisti *c* 10. 11. *ειπεν ουν* (autem *b*) *αυτοις ο ιησους ABDTbcς*, respondens iesus dixit illis *a* 11. *οὐ om Origenes* 1,244^c *μωϋσης BDabc Orig*, *μωσης Aς* *εδωκεν BD*, *δεδωκεν ATς Orig*

non quia uidistis (uidetis) signa, sed quia manducastis ex panibus et saturati estis. [27] operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in uitam aeternam, quem filius hominis uobis dabit (d. u.): hunc enim pater signauit deus. [28] dixerunt ergo ad eum Quid faciemus ut operemur opera dei? [29] respondit Iesus et dixit eis Hoc est opus dei, ut credatis in eum quem misit ille. [30] (53,4) dixerunt ergo ei Quod ergo tu facis signum, ut uideamus et credamus tibi? quid operaris? [31] (54,10) patres nostri manna (mannam *F*) manducauerunt in deserto, sicut scriptum est Panem de caelo dedit eis manducare. [32] dixit ergo eis Iesus Amen amen dico uobis, non Moyses (Moses *F*) dedit uobis pa-

ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. [33]ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ κα-
ταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. [34]εἶπον οὖν
πρὸς αὐτόν Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. [35]εἶπεν [δὲ]
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρός
με οὐ μὴ πεινάσει, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσει πώποτε.
[36]ἀλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἑωράκατέ [με] καὶ οὐ πιστεύετε. [37]πᾶν
ὃ δίδωσίν μοι ὁ πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἥξει, καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός
με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω, [38]ὅτι καταβέβηκα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ οὐχ

3. διδοὺς ζωὴν

1. οὐρανοῦ] add οὐ τὸν ἀληθινόν *Orig*   αλλ *ABTς Orig* 1,244[c], αλλα *D*, δὲ post πατὴρ *Orig* 1,244[a]   2. τον αληθινον (-θεινον *T*) *ABDTcς Orig* 1,244[ac], illum verum (add panem *b*) *ab*   qui descendit *abcd*   3. ζωην διδους (διδως *D*, dans *bd*, dat *a*) *BDTabdς Orig* 1,244[a], διδους (dat) ζωην *Ac*   huic mundo *ab*   4. τον αρτον τουτον *ABDTcς Orig* 1,244[c], hunc panem *ab*   dixit *bc*, ait *a*   δε *Acς*, ουν *Dd*, om *BTab*   5. qui venit (veniet *c*) *abc Cypr* 282   6. με *ADς Orig* 1,244[c], εμε *BT*   πεινασει *DT*, πειναση *ABς Orig*, esuriet *abcd Cypr*, add πωποτε (umquam) *Dd*   και *ABDTabς Orig Cypr*, om *c*   qui credit in me *bc*, qui credet *a*, qui in me crediderit *Cypr*   διψησει *AT*, διψασει *D*, διψηση *Bς Origenes*   umquam *abc Cypr* 282, amplius *d*   7. εωρακατε (εορ. *T*) *ABDTbcς*, videtis *a*   με *BDTcς*, om *Aab*   και alterum *ABDTacς*, sed *b*   ου *ABDς*, ου μη *T*   πιστευετε *BDTabcς*, add μοι *A*   8. διδωσιν (-σι *T*) μοι *ABDT abcς Hil* 1016, mihi dat *d*   ηξει *ABDTbcς*, venit ad *Hilar*   9. με *ABDς*, εμε *T*   εκβαλω *ABDTcς*, abicio *a*, apello *b Hil*   εξω *ABTcς*, eum *a*, om *b Hil*   οτι καταβεβηκα απο (= εκ *Dacς Hil*) του ουρανου ουχ *ABDTacς Hilar* 1016, non (nec enim *b*) descendi de caelo *b Cyprian* 175 208 311, non veni *Hilar* 238 530 812 1033 1100

nem de caelo, sed pater meus dat uobis panem de caelo uerum. [33]pa-
nis enim dei est qui descendit de caelo et dat uitam mundo. [34]dixe-
runt ergo ad eum Domine, semper da nobis panem hunc. [35](55,1)
dixit autem eis Iesus Ego sum panis uitae: qui ueniet (uenit) ad me
non esuriet, et qui credit (credet) in me non sitiet umquam. [36]sed
dixi uobis quia et uidistis me et non creditis. [37](56,10) omne quod
dat mihi pater ad me ueniet, et eum qui uenit ad me non eiciam
foras, [38](57,1) quia descendi de caelo non ut faciam uoluntatem meam

ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με.
39 *τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶν ὃ δέδω-
κέν μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ
ἡμέρᾳ.* 40 *τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου, ἵνα πᾶς ὁ
θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον καὶ
ἀναστήσω αὐτὸν [ἐγὼ] ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.* 41 *Ἐγόγγυζον οὖν οἱ
Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ,* 42 *καὶ ἔλεγον Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ,
οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει [οὗ-*

4. *τοῦ πέμψαντός με, ἵνα*

1. *ινα ποιω* (*ποιησω* ***D***) *το θελημα το εμον* ***ABDTabcς Cypr Hil*** **1016**, voluntatem meam facere ***Hilar*** 238 530 812 1033 1100 *τὸ θέλημα alterum om a* 1.2. *τοῦ πέμψαντός . . . θέλημα om* ***C*** 1. *του* ***ABDTacς Cypr Hil***, patris *b* ***Hil*** 1016 *πεμψ. με* ***ABD Tcς Hilar*** 530*f* 1100, me misit *abd* ***Cypr Hilar*** 238 530*g* 812 1016 1033, *add πατρος* ***Da*** 2. *με* ***ABDTbcς***, *om a*, *add πατρὸς acς* 2.3. mihi dedit *d* 3. non *acd*, nihil *a* *εξ αυτου* ***ABTcς*** *et ante* perdam *a*, ex eo quicquam *b*, *μηδεν* ***D*** *αλλα* ***ABTabcς***, *αλλ ινα* ***D*** resuscitem *bcd*, resuscitabo *a* *αυτο* ***ABDTcς***, illum *ab* *εν* ***ABDabcς***, *om* ***CT*** 4. *τουτο γαρ εστιν* ***ABC Dabc Hil*** 968 1017, *τοῦτο δέ ἐστι ς*, *τουτον εστι* ***T*** *του πατρος μου* ***CDTab Hil***, *του πεμψαντος με* ***ABς***, patris mei qui misit me *c* 6. resuscitabo *bc*, resuscitem *ad*, suscitem ***Hilar*** 1017 *εγω* ***BTaς*** *et ante αὐτὸν c*, *om* ***ADb Hilar*** *εν* ***ADabc***, *om* ***BTς*** *ουν* ***ABTabcdς***, *δε* ***D*** 7. *ὅτι*] eo quod *b* panis vivus ***Hilar*** 425 *καταβας* ***ABDTaς***, *post οὐρανοῦ bc* ***Hil*** 425, *sed* qui descendi *om* ***Hilar*** *plerique codd* 8. *ουχ* ***ADς***, *ουχι* ***BT*** *ιησους* ***ABDTaς***, *om bc* *του ιωσηφ* ***D*** 9. nos novimus *ac*, noscimus *b* *καὶ τὴν μητέρα om b* *ουν* ***ADbcς***, *νυν* ***BT***, *om a* *λεγει ουτος* ***ABcς***, hic dicit *b*, *λεγει* ***CTa***, *λεγει εαυτον* ***D***

sed uoluntatem eius qui misit me. 39(58,10) haec est autem uoluntas eius qui misit me patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illum (illud in) nouissimo die. (40 haec est enim uoluntas patris mei qui misit me, ut omnis qui uidet filium et credit in eum habeat uitam aeternam, et resuscitabo [ego] eum in nouissimo die. *post u.* 36 *al*) 41(59,1) murmurabant ergo Iudaei de illo, quia dixisset Ego sum panis qui [de caelo] descendi, 42 et dicebant Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem et matrem?

τος] ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα; 43 ἀπεκρίθη [οὖν] ὁ Ἰησοῦς
καὶ εἶπεν αὐτοῖς Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. 44 οὐδεὶς δύναται ἐλ-
θεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν, κἀγὼ
ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 45 ἔστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς
προφήταις Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ θεοῦ. πᾶς ὁ ἀκούσας
παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν ἔρχεται πρός με. 46 οὐχ ὅτι τὸν πα-
τέρα ἑώρακέν τις, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ· οὗτος ἑώρακεν τὸν
πατέρα. 47 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν
αἰώνιον. 48 ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. 49 οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον

1. *οτι εκ ABTabcς, απο D* *καταβεβηκα ABTabς*, descendit *c*, *καταβεβηκεναι D* *ουν ADbcς, om BCTa* *ὁ om T* 2. *μετ* (*μετα B*) *αλληλων ABDTς*, in invicem *c*, inter vos *ab* *δυναται ελθειν ABDTabcς Cypr* 135, *ερχεται Orig* 3,635d *Hil* 457 1101 3. *με ADTς Origen, εμε B* nisi fuerit illi datum a patre *Cypr* 135 *ο πατηρ BDTabcς Orig Hil, om A* *ο πεμψας με ABDTcς Orig*, qui me misit *abd Hil* 457, meus *Hil* 1101 traxerit (adtr. *ab*) illum *abc*, adducat illum *Hilar* 457 *et add* ad me 1101 *καγω BCD, και εγω Aς*, et ego *abc*, *εγω T* 4. *εν ACDTabc, om Bς* *εστιν γεγραμμενον ABDTcς*, scriptum est enim *ab* 4. 5. in propheta *b* 5. *θεου ABCDT, τοῦ Θεοῦ ς* *πας BCDTabc Orig* 4,315e 316ac *Hil* 1016, *add ουν Aς* *ακουσας ABTcς Origen, ακουων Dabd Hilar* 6. *μαθων ABDTabcς Orig*, discit *Hilar*, *add την αληθειαν A* *με ADς Orig* 4,315e, *εμε BT Orig* 4,316a 6. 7. *τον πατερα εωρακεν* (*-κε B, εορακε T*) *τις BCDTabc Orig* 4,315e, *τον π. τις εωρακεν Aς*, viderit patrem quisquam *Hil* 7. *ο ων παρα του* (*om B*) *θεου* (*τῷ πατρί Orig*) *ABDTς Orig*, is (*om b Hil*) qui est a deo *bc Hil*, qui a deo est *ad* *εορακεν T*, videt *b* 8. *πατερα ABTcς Orig* 4,315e *Hil*, *θεον Dab* qui credet *a* *εις εμε ADabcς Hilar* 1016, *om BT* 9. *ἐγὼ ... ζωῆς*] *Orig* 4,23c 177c 9 *seq. οἱ πατέρες ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔφαγον τὸ μάννα Orig* 4,145b 9. *εφαγον ABTcς, add τον αρτον Dab*

quomodo ergo dicit hic quia de caelo descendi? 43 (60,10) respondit
ergo Iesus et dixit eis Nolite murmurare (murmurari *F*) [in *om pr F*] inuicem.
44 nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum, et ego resuscitabo eum [in] nouissimo die.
45 est scriptum in prophetis [Et] erunt omnes docibiles dei. omnis qui audiuit (audiit, audit) a patre et didicit uenit ad me.
46 (61,3) non quia patrem uidit quisquam, nisi is qui est a deo: hic uidit patrem.
47 (62,10) amen amen dico uobis, qui credit in me habet uitam aeternam.
48 (63,1) ego sum panis uitae.
49 (64,10) patres uestri manducauerunt in deserto

ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον· 50 οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ.
51 ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις
φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρτος
δὲ ὃν ἐγὼ δώσω ἡ σάρξ μου ἐστὶν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.
52 Ἐμάχοντο οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἀλλήλους λέγοντες Πῶς δύνα-
ται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα αὐτοῦ φαγεῖν; 53 εἶπεν οὖν αὐτοῖς

1. *τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ* 6. *πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι*

1. *το μαννα BCDTbcς, ante εν τη ερημω Aaς* hic est *bc, add* autem *a* 1.2. *εκ του (ἐξ Orig cod) ουρανου ABTabcdς Origen 4,177b, add και pr D* 2. *καταβαινον T* *ινα BDTς Orig = add εαν abcd et corr D* *και BDTdς Origenes = om abc* *αποθανη DTς Orig, αποθνησκη B,* moriatur *ac et add* sed vivat *b* 3. *ο ζων BDTbcς Origenes* 1,705d (364a) 2,817f (3,553a) 4,23c 177b *Hilar* 1047, *ζωῆς a Cypr* 209 (*Orig* 2,757f), *om Orig* 1,244c 2,622c 654c *εκ του BDTς Orig* 1,244c 705d 2,622c 3,553a 4,23c 177b, *ἐξ* 1,364a 2,757f 817f, *ἀπὸ τοῦ* 2,654c *καταβάς] Orig* 1,244c 2,817f 4,177b, *add καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ idem* 4,23c (1,364a 3,553a) 3.4. *ἐάν τις ... ἄρτου] πᾶς ὁ φαγὼν τὸν ἄρτον τοῦ-τον Orig* 3,500b, *ὁ φαγὼν τοῦτον τὸν ἄρτον idem* 2,817f 4,145c 3. *ἐὰν] add ουν D, sed non d* 4. *τουτου του αρτου BTcdς Orig* 1,244d 4,177b, *του αρτου τουτου D,* meo (eo *b*) pane *ab Cypr* 209, pane meo *Hilar* 1047 *ζησεται BTς Orig* 2,817f 3,500ab, *ζησει D Origenes* 1,244d 4,145c 177b *και BDTcς Orig* 1,244d 4,177c, *om ab Cypr* 5. *δε BTς Origen* 1,244de 4,177c *Cypr, om Dabc Orig* 4,363c dabo *ac*, dedero *b Cypr* *η σαρξ BDTbcς Orig Cypr,* corpus *a* *εστιν BCDTabc Orig* 4,177c 364a, *add ἣν ἐγὼ δώσω ς Origen* 1,244de mundi *c*, huius mundi *ab*, saeculi *Cyprian* 209 6. *οι (om C) ιουδαιοι προς αλληλους CDac, προς αλληλους* (inter se) *οι ιουδαιοι BTbς Orig* 4,364a 7. *ουτος ημιν BDTabcς, ημιν ουτος C Orig* *δουναι την σαρκα αυτου (om ς Orig) BTbς Orig, την σαρκα (add* suam *c,* corpus suum *a) δουναι Dac* manducare *ab*, ad manducandum *c* *ειπεν ουν* (autem *b*) *BDTbcς*, et ait *a*

manna (m. in d.) et mortui sunt: 50 hic est panis de caelo descen-
dens, ut siquis ex ipso manducauerit non moriatur. 51 (65,1) ego sum
panis uiuus qui de caelo descendi: siquis manducauerit ex hoc pane,
uiuet (uiuit *pr F*) in aeternum. et panis quem ego dabo caro mea
est pro mundi uita. 52 (66,10) litigabant ergo Iudaei ad inuicem dicen-
tes Quomodo potest hic nobis carnem suam (c. s. n. *L*) dare ad
manducandum? 53 dixit ergo eis Iesus Amen amen dico uobis, nisi

*ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν
ἑαυτοῖς.* 54 *ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει
ζωὴν αἰώνιον, κἀγὼ ἀναστήσω αὐτὸν [ἐν] τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.* 55 *ἡ
γὰρ σάρξ μου ἀληθής ἐστιν βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθής
ἐστιν πόσις.* 56 *ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα*

1. *φαγητε BTbcς Orig* 1,244[e] 4,176[e] *Cypr* 210 282 314 *Hilar* 1047, *λαβητε Dad* carnem *bc Cypr Hil*, corpus *a* 2. *ἀνθρώπου*] *add* sicut panem vitae *a* *καὶ*] *Orig* 1,244[e] 4,176[e], *ἐὰν μὴ idem* 4,143[b] *πιητε* (*πιετε T*) *αυτου* (*μου Orig* 4,143) *το αιμα BTcς Orig* 1,244[e] 4,143[b] 176[e] *Cypr* 282, biberitis sanguinem eius *b Cyprian* 210 314, *το αιμα* (sanguem *a*) *αυτου πιητε Da Hilarius* *εχετε* (*-ται D*) *BDTς Orig* = habebitis *abcd Cypr Hil* 2.3. *εν εαυτοις την ζωην D* 3-5. *ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ· ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθής ἐστι βρῶσις Orig* 2,818[a] 3. *ο τρωγων BDTcς Origenes* 1,244[e] 2,632[d] 4,176[e], qui edet *ad*, qui ediderit *b* *μου την σαρκα BTacς Orig*, carnem meam *b*, *αυτου την σαρκαν D* bibet *ad*, biberit *b* *μου* (*αυτου D*) *το αιμα BDTcς Orig*, sanguinem (-guem *a*) meum *ab* *εχει BDTacς Orig* 1,244[e] 4,176[e], habebit *b* 4. *καγω BCD Orig* 4,176[e], *και εγω Tς Orig* 1,244[e] *εν CTbc Orig*, *om BDaς* *εσχαστη T Hil* 140 5. *γαρ BDTacς Orig* 1,244[e] 4,176[e], *om b Orig* 3,720[c] *Hilar* 955 *αληθης prius BCT Orig* 1,244[e] 2,757[f] 818[a] 3,720[c] 4,176[e] = *αληθως Dabcdς Hil. ἀληθινὴ βρῶσις Orig* 3,500[a] *εστιν* (*εστι D*) *βρωσις BDTbcς Orig Hil*, esca est *a*, *ἐστι πόσις Origenes* 3,720[c] ? 5.6. *καὶ τὸ ... πόσις om D* 5. *αἷμα*] *Orig* 2,757[f] 4,177[a], *πόμα* 1,244[e] *αληθης alterum BCTς Orig* = *ἀληθῶς abcς Hilar* 6. *εστιν ποσις BTbcς Orig Hil*, et potus est *a* *τρωγων BDTbcς Orig* 1,244[f] 4,177[a] *Hil* 955 957, edet *ad* meam carnem *ac*, carnem meam *b Hil* *πεινων D*, bibet *a*, vibet *d* meum sanguinem *ac*, sanguinem meum *b Hilar*

manducaueritis carnem filii (fili *F*) hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. 54 qui manducat meam carnem et
bibit (bibet *F*) meum sanguinem, habet uitam aeternam, et ego resuscitabo eum in nouissimo die. 55 (67,1) caro enim mea uere est cibus, et sanguis meus uere est potus. 56 (68,10) qui manducat meam
carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. 57 si-

ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. 57 *καθὼς ἀπέστειλέν με ὁ ζῶν πατὴρ*
κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσει δι' ἐμέ.
58 *οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον*
οἱ πατέρες τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον· ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον
ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. 59 *Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν*
Καφαρναούμ. 60 *πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ*
εἶπον Σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν;
61 *εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσιν περὶ τούτου οἱ μα-*
θηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; 62 *ἐὰν οὖν*

1. manet *bcd Hilar*, manebit *a* *εν αυτω* ***BDTcς Orig Hilar***, in eum *ab*, *add καθως εν εμοι ο πατηρ καγω εν τω πατρι. αμην αμην λεγω ὑμειν εαν μη λαβητε το σωμα του ὑιου του ανθρωπου ως τον αρτον της ζωης ουκ εχετε ζωην εν αυτω* ***D***, *add* si acceperit homo corpus filii hominis quem admodum panem vitae habebit vitam in eo *a* *απεστειλεν* (*-σταλκεν* ***D***) *με* ***BDTabcς Origenes* 1,244*f Hil*** 935 957, me misit *d* 2. *ζω* ***BDabcς Orig Hil*** 935 957 1159, *om* ***T*** propter *ac Hil* 1159, per *b Hil* 935 957 *τρωγων με* ***BTcς Origenes***, me manducabit *a*, manducaverit carnem meam (m. c. *Hil*) *b Hil* 957, *λαμβανων με* ***D*** *κακεινος* ***BDTς Orig***, ..le *a*, et ipse *bc Hilar* *ζησει* ***BCT Orig*** 1,244*f*, *ζήσεται ς*, vivet *acd Hil*, *ζη* ***Db*** propter me *ac*, per me *b Hil* 3. *Hil* 1005 *εξ* ***BCT***, *εκ του* ***Dς Orig*** 1,245*a* 4. *το μαννα* ***B***, *υμων* ***D***, *om* ***CT Orig*** = *ὑμῶν τὸ μάννα abcς* *ο τρωγων* ***BDTcς Orig***, qui manducant *a*, qui vero manducaverit *b* 5. *ζησεται* ***BDς***, *ζησει* ***CT Orig***, vivet *c*, vive.. *a*, vivit *b* *ειπεν* ***BDTacς***, ergo dicebat *b* 6. *καφαρναουμ* ***BCDTabc***, *Καπερν. ς*, *add σαββατω* ***Da*** *ακουσαντες* (audientes) ***BTacς***, *post αυτου* ***D***, *om b* 7. *ειπον* ***BTς***, *ειπαν* ***D*** *ο λογος ουτος* ***BDTd*** = *οὗτος ὁ λόγος abcς*, *add* et *ad* 8. *ειδως δε* (igitur *b*) ***BTbcς***, *ως ουν εγνω* ***D***, cognovit *a* *εν* (penes *b*) *εαυτω οτι* ***BTabς***, et ipsum *c*, *οτι εν εαυτοις* ***D*** *γονγυζουσιν* ***D*** 9. *αὐτοῦ om b* eis *bc*, ad illos *a* *εαν ουν* ***BDTcς***, quid (quod *a*) si *abd Hilarius* 1071

cut misit me uiuens pater et ego uiuo propter patrem, et qui manducat me, et ipse uiuet propter me. 58 hic est panis qui de caelo descendit, non sicut manducauerunt patres uestri manna et mortui sunt: qui manducat hunc panem, uiuet in aeternum. 59 haec dixit in synagoga docens in Capharnaum. 60 multi ergo audientes ex discipulis eius dixerunt Durus est hic sermo: quis potest eum audire? 61 sciens autem Iesus apud (aput *pr F*) semet ipsum quia murmurarent de hoc discipuli eius, dixit eis Hoc uos scandalizat? 62 (69,1) si ergo ui-

θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; [63]τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστιν καὶ ζωή ἐστιν. [64]ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινὲς οἳ οὐ πιστεύουσιν. ᾔδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. [65]καὶ ἔλεγεν Διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός. [66]Ἐκ τούτου πολλοὶ [ἐκ] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. [67]εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; [68]ἀπεκρίθη αὐτῷ Σίμων Πέ-

1. θεωρητε BDTς = videritis *abcd Hil* οπου BTς, ου D ην (fuit *b*) το προτερον BDTbcς, ante erat *ad*, antea fuit *Hilar* 2. η σαρξ BDTcς, nam caro *ab* *Orig* 1,243[b] ουκ ωφελει ουδεν BDTcς, nihil prodest (prode est *bd*) *abd* 3. εγω BDTabς, *om c Orig* 2,614[a] λελαληκα BCDTabc *Orig*, λαλῶ ς εστιν *prius* BDTbς *Orig*, *om a c* και BTabcς, *om Dd* εστιν *alterum* BDTς, sunt *ac*, *om b* 4. αλλ BTς, αλλα D εισιν εξ υμων τινες Bcς, εισιν τινες εξ υμων T, εξ υμων εισιν τινες Dab 4. 5. ab initio iesus *abc*, ies. ab in. *Hil* 1023 5. non credentes *ac Hil*, increduli *b* 5. 6. τις εστιν ο παραδωσων (παραδιδους D) αυτον BDTbς *Hilar*, qui esset qui illum traditurus erat *a*, quis esset qui eum traderet *d*, qui credituri essent in eum c 6. οτι BDTbcς, *om a* 7. με BDTς, εμε C illi (ei *b*) datum (d. ei *c*) fuerit *abcd* εκ BDTς, a *abd*, desuper a *c* πατρος BCDTab, *add* μου cς 8. τουτου BTaς, *add* ουν Dbc των CDcς, εκ των BTab απηλθον BCDTabc, *ante* τῶν μαθ. ς 9. et iam non cum illo *c*, et amplius cum illo non *ad*, etiam cum eo iam non *b* περιεπατουν (περιπ. T) BDTbcς, ambulaverunt *a* ειπεν ουν (δε Db) BDTbcς, ait *a* illis duodecim discipulis *c*, ad XII (XI *a*) *ab* 10. μη BDTς *Origen* 3,239[c], numquid *abcd Cypr* 83 123 υπαγειν BDTς, πορεύεσθαι *Orig* απεκριθη BCac *Cypr* 123 *et add* οὖν ς, respondens autem *b*, ειπεν δε D αυτω BDcς *Cypr*, *om ab* σίμων *om Cypr* πετρος BDacς,

deritis filium hominis ascendentem ubi erat prius (pr. erat *F*)? [63](70,4) spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam: (71,10) uerba quae ego locutus sum uobis, spiritus et uita sunt. [64]sed sunt quidam ex uobis qui non credunt. (72,4) [sciebat enim ab initio Iesus qui essent [non] credentes et quis traditurus esset eum. *om F*] [65](73,10) et dicebat Propterea dixi uobis quia nemo potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum a patre meo. [66]ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro, et iam [non] cum illo ambulabant. [67]dixit ergo Iesus ad duodecim Numquid et uos uultis abire? [68](74,1) respondit ergo ei Si-

τρος Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, [69]καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. [70]ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην; καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολος ἐστίν. [71]ἔλεγεν δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώτου· οὗτος γὰρ ἔμελλεν παραδιδόναι αὐτὸν εἷς ἐκ τῶν δώδεκα.

[1]Καὶ μετὰ ταῦτα περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. [2]ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία. [3]εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Μετάβηθι ἐντεῦ-

add dicens *Cypr* **123**, *add* dixit *b* **1.** *κύριε*] *καὶ* *Orig* **3,239**[e] *ρηματα* **BD***abcς* *Orig* **2,613***f* **3,239**[c], verbum *Cypr* **83** **123** **2.** *πεπιστευκαμεν* **BD***abς*, credimus *c* *Cypr* *ἐγνώκαμεν*] *add σε* **D** **2. 3.** *ο αγιος του θεου* **BCD** = *ὁ χριστὸς* (*om b Cypr* **123**) *ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ* (*add τοῦ ζῶντος ς Cypr*) *abcς* *Cypr* **83** **123** **3.** et respondit *c* *αυτοις* **B***ς* = *om* **D***abc* *ιησους* **B***bcς*, *add λεγων* **D**, *add* et dixit (*add* illis *a*) *ad* *τους ιβ* **D** **4.** ecce ex vobis unus est satanas *Hil* **547** *και εξ υμων εις* **B***aς*, *και* (*om b*) *εις* (*add* tamen *bc*) *εξ υμων* **D***bc* *τον* (*om* **D**) *ιουδαν* **BD***aς*, de iuda *bc* **5.** *σιμωνος* **BD***ς* = simonem *a*, simone *bc* *ισκαριωτου* **BC**, *Ἰσκαριώτην ς* = *σκαριωθ* **D***ab*, scariothe *c* *εμελλεν* (*ημ.* **D***ς*) *παραδιδοναι αυτον* (*αὐτ. παραδ. ς*) **BCD***ς*, traditurus eum erat *b*, erat traditurus eum *c*, illum erat traditurus *a* **6.** *εις* **BCD** = *εἷς ὢν cς*, cum esset unus *ab* **7.** *και* **BC***ς* = *om* **D***abc* *et corr* **C** *μετα ταυτα περιεπ. ο* (*om* **B**) *ιησους* **BCD***abc*, *περιεπ. ὁ Ἰησ. μ. ταῦτα ς* in galileam *a* **8.** *ηθελεν* **BD***cς*, habebat potestatem *ab* in iudaeam *c* ambulandi *a* **8. 9.** *εζητουν αυτον οι ιουδαιοι αποκτειναι* **BD***cς*, quaerebant iudaei illum occidere *a*, iudaei quaerebant interficere eum *b* **9.** *δὲ om* *Orig* **4,250**[b] prope *ac*, in proximo *b* *η σκηνοπηγια* **B***aς* *Orig*, *η σκενοπηγεια* **D**, scenopegiae *b*, pascha *ante* dies festus *c* **10.** *ουν* **BD***abς*, autem *c*

mon Petrus Domine, ad quem ibimus? uerba uitae aeternae habes, [69]et nos credidimus (credimus) et cognouimus quia tu es Christus filius dei. [70](75,10) respondit eis (ei) Iesus Nonne ego uos duodecim elegi? et ex uobis unus diabolus est. [71]dicebat autem Iudam Simonis (-nem) Scariothis (-then): hic enim erat traditurus eum, cum esset unus ex (de) duodecim. [1]Post haec ambulabat Iesus in Galilaeam (-laea *F*): non enim uolebat in Iudaeam ambulare, quia quaerebant eum Iudaei interficere. [2]erat autem in proximo dies festus Iudaeorum scenopegia (scaen. *F*, -phegia *V al*). [3]dixerunt autem ad eum

θεν,' καὶ ὕπαγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσίν σου τὰ ἔργα ἃ ποιεῖς· [4]οὐδεὶς γάρ τι ἐν κρυπτῷ ποιεῖ καὶ ζητεῖ αὐτὸ ἐν παρρησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. [5]οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. [6]λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν· ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. [7]οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. [8]ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτήν· ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ ἐμὸς καιρὸς οὔπω πεπλήρωται. [9]ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. [10]ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἑορτήν, τότε καὶ αὐτὸς

1. *ιουδαιαν Babcdς, γαλιλαιαν D*   *θεωρησωσιν Babcdς, θεωρησουσιν D*   **2.** *σου B, post ἔργα ς = om Dabc*   *τι εν κρυπτω ποιει και B*, aliquid faciens in occulto *b*, *εν κρ. τι ποιει και Dacς*   **3.** *αυτο Bd et post παρρησια D = αὐτὸς acς, om b*   in palam *acd*, propalam *b*   **4.** *τω BDς*, = huic *abc*   *γαρ Bς = add τότε ac et ante εἰς αὐτόν bd, add τοτε post αυτον D*   *επιστευσαν D*   **5.** dicit *b*, dixit *ac*   *ουν Babcdς, om D*   *παρεστιν BDTς*, advenit *bc*, venit *ad*   **6.** *εστιν DTabcς, παρεστιν B*   mundus *bc*, hic mundus *a*   **7.** *μισειν υμας εμε δε om T*   *μαρτυρον T*   **8.** mala *ac*, pessima *b*   in *ab*, ad *c*   *εορτην BDTabc, add ταύτην ς*   **9.** *ουπω prius BTς = ουκ Dabc*   *αναβαινω BDTς* = ascendam *abc*   *ταυτην BDTcς, ante τὴν ἑορτὴν ad, om b*   *ο εμος καιρος BDTc, ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς abς*   **10.** *δε BTς = om Dabc*   cum dixisset *bc*, dicens *a*   *αυτοις BTς et pr corr D*, illis ipse *a*, *αυτος d et pr D et post* remansit *b*, iesus *c*   *εν τη γαλιλαια BTς, εις την γαλιλαιαν Dbc*, in iudaea *a*   **10. 11.** cum (ut *c*) autem *bc*, et postquam *a*   **11.** *εις την εορτην BTa, an post τοτε B?, om Dbcς*

fratres eius Transi hinc, et uade in Iudaeam, ut et discipuli tui uideant opera tua quae facis: [4]nemo quippe (enim) in occulto quid (aliquid *L*) facit et quaerit ipse in palam esse. [si haec facis,] manifesta te ipsum mundo. [5]neque enim fratres eius credebant in eum. [6]dicit ergo eis Iesus Tempus meum nondum aduenit: tempus autem uestrum semper est paratum. [7]non potest mundus odisse uos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quia opera eius mala sunt. [8]uos ascendite ad diem festum hunc: ego non (nondum) ascendo (ascendam) ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est. [9]haec cum dixisset, ipse mansit in Galilaea. [10]ut autem ascenderunt fratres eius, tunc et ipse ascendit ad diem fes-

ἀνέβη, οὐ φανερῶς, ἀλλὰ ὡς ἐν κρυπτῷ. 11 οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ καὶ ἔλεγον Ποῦ ἔστιν ἐκεῖνος; 12 καὶ γογγυσμὸς περὶ αὐτοῦ ἦν πολὺς ἐν τοῖς ὄχλοις. οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἀγαθός ἐστιν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον Οὔ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. 13 οὐδεὶς μέντοι παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων. 14 Ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης ἀνέβη Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐδίδασκεν. 15 ἐθαύμαζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες Πῶς οὗτος γράμματα οἶδεν μὴ μεμαθηκώς; 16 ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμή, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με· 17 ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. 18 ὁ ἀφ' ἑαυ-

1. *ανεβη* **BT** = *add* *εις* (ad *c*) *την εορτην* **Dbcς**, *add* in die festo *a* *αλλα* **BT**, *αλλ* **Dς** *ως* **BTcς**, *om* **Dab** in occulto *c*, occulte *b*, absconse *a* **2.** ergo *ac*, autem *b* in diem festum *b* *και ελεγον* **BDTacς**, dicentes *b* **3.** *περι αυτου ην πολυς* (magnum *b*, *om ac*) **BTabc**, *πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν* **ς**, *ην περι αυτου* **D** *τοις οχλοις* **BTς** = *τω οχλω* **Dabc** *οι μὲν* **BDTς**, quidam (*add* enim *bc*) *abc*, aliqui *d* **4.** *αλλοι δε* **BTcς**, et alii *a*, *αλλοι* **Db** *ου* **BDς**, *ουχι* **T**, non *abc*, *οὗτος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ* **Origenes** 2,794[d] *τον οχλον* **BDTς** *Orig*, populum *abc* **5.** *παρησεια* **D**, in palam *b* **6.** *ηδη δε τ. ε. μεσουσης* (*μεσαζούσης* **D**) **BDTcς**, cum autem (et cum *a*) iam dies festus medius esset *ab* *ιησους* **BT**, *ο ιησους* **Dς** in templo *ab* **7.** *εθαυμαζον ουν* (autem *b*) **BDTabc**, *Καὶ ἐθ.* **ς** **7.8.** *μηδὲ γράμματα μεμαθηκώς* *Orig* 1,640*f* **8.** *οιδεν* **BDTς**, *εἶδε* *Orig* 3,463*f* *απεκριθη ουν* (autem *b*) **BTb**, *απεκριθη* **Daς**, et respondit *c* *αυτοις* **BDTaς**, *om bc* *ο* **DTς**, *om* **B** **8.9.** *και ειπεν* (*add* eis *c*) **BDTbcς**, dicens *a* **9.** eius qui me misit *abcd* **10.** *θελη* **BDTς** = voluerit *abcd* *περι της διδαχης* **BDTabς**, doctrinam *c* **11.** *εκ* (*εν* **T**) *του* **BTς**, *εκ* **D** *ἐγὼ* *om b* a (ex *b*) me ipso *bc*, ipse a me *a*

tum, non manifeste, sed quasi in occulto. 11 Iudaei ergo quaerebant eum in die festo et dicebant Vbi est ille? 12 et murmur multus (multum) de eo erat in turba (in t. erat). quidam enim dicebant quia bonus est: alii autem dicebant Non, sed seducit turbas. 13 nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudaeorum. 14 iam autem die festo mediante ascendit Iesus in templum, et docebat. 15 et mirabantur Iudaei dicentes Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit? 16 respondit eis Iesus et dixit Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. 17 siquis uoluerit uoluntatem eius facere, cognoscet (cognoscit *F*) de doctrina, utrum ex deo sit, an ego a me ipso loquar (lo-

τοῦ λαλῶν τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθής ἐστιν, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. 19 οὐ Μωυσῆς ἔδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον; καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον· τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; 20 ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; 21 ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε 22 διὰ τοῦτο. Μωυσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομήν (οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωυσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων), καὶ [ἐν] σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. 23 εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωυσέως, ἐμοὶ χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; 24 μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνετε. 25 Ἔλεγον οὖν τινὲς ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν Οὐχ οὗ-

1. suam propriam c, suam *ab* qui autem *ac*, nam qui *b* 2. *πεμψαντος αυτον* ***BDTacς***, eum misit *bd* *οὗτος om b* 2.3. non est in illo *c* 3. *μωϋσης* **BDT***abc*, *Μωσῆς ς* *εδωκεν* ***BD***, *δεδωκεν* ***Tς*** 4. *αποκτεινε* ***D*** 4.5. *ἀπεκρίθη . . . ἀποκτεῖναι om b* 4. *οχλος* ***BT*** = *add και ειπεν* ***Dacς*** 5. *εκεις* ***D*** *ο (om* ***B****) ιησους* ***BDTabς***, eis iesus *c* 6. *αυτοις* ***BT*** *abς, om* ***Dc*** *παντες* ***BTabcς***, *υμεις* ***D*** *post θαυμαζετε interpungunt* ***Dd*** 7. *μωϋσης (Μωσῆς ς) δεδωκεν υμιν* ***BTbcς***, *εδωκεν υμειν μωϋσης* ***Da*** *ὅτι om a* *ἐκ τοῦ Μωσέως ς*, ex moysen *ab* 8. *εστιν αλλ* ***BTς***, *εστειν αλλα* ***D*** ex *bc*, a *a* *πατερων* ***BDTcς***, patribus vestris *ab* *εν* ***DTacς*** *Orig* 3,435[a], *om* ***Bb*** 9. *ει* ***BTbcς***, *add ουν* ***Da*** *ανθρωπος* ***DTς***, *ο ανθρ.* ***B*** 10. moysi *abc*, *Μωσέως ς* *εμοι* ***BTabcς***, *πως εμοι* ***D*** 11. in *c*, *om ab* faciem *ac*, personam (*add* hominis *a*) *a* *Lucif* 153 11.12. *την δικαιαν κρισιν* ***BDTabcς*** *Lucif*, *κρίμα δίκαιον Orig* 2,647[b] 12. *κρινετε* ***BDT***, *κρίνατε ς Orig* *εκ των ιεροσολυμιτων (-μειτων* ***D****)* ***BDTbς*** *Orig* 4,282[c], hierosolymitae *a*, ex ierosolymis *c*

quor). 18 qui a semet ipso loquitur, gloriam propriam quaerit: qui autem quaerit gloriam eius qui misit illum, hic uerax est, et iniustitia in illo non est. 19 nonne Moyses (Moses *F*) dedit uobis legem? et nemo ex uobis facit legem: quid me quaeritis interficere? 20 respondit turba et dixit Daemonium habes (habet): quis te quaerit interficere? 21 respondit Iesus et dixit eis Vnum opus feci, et omnes miramini. 22 propterea Moyses (Moses *F*) dedit uobis circumcisionem, non quia ex Moyse (Mose *F*) est, sed ex patribus: et in sabbato circumciditis hominem. 23 si circumcisionem accipit homo in sabbato ut non soluatur lex Moysi (Mosi *F*), mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato? 24 nolite iudicare secundum (aduersus *F*) faciem, sed iustum iudicium iudicate. 25 dicebant ergo quidam ex Hierosoly-

τός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; [26]καὶ ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσιν. μή ποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; [27]ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. [28]ἔκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγων Κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί· καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· [29]ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμί, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. [30]ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα, ὅτι οὔπω ἐληλύθει

9. *ἔβαλεν*

1. *και prius BDTbcς Orig, om a* in palam *b* 2. *μη ποτε BTς Orig* 4,281*a* 282*c*, numquid forte c, *μητι D*, numquid *abd* *εγνωσαν BTabcς Orig, post αρχοντες D* principes *bc*, *add* sacerdotum *a* 3. *ουτος BDTaς Orig* 4,282*c*, *αὐτός bc Origenes* 4,281*a* *εστιν BDTabc Orig, add ἀληθῶς ς* *ἀλλὰ τ. οἴδ. π. ἐστίν] Orig* 4,281*a* 282*c*, *τοῦτον δὲ οἴδ. πόθεν ἐστίν post* 4 *πόθεν ἐστίν Orig* 3,783*b* *δε BDTabcς Orig* 4,281*a* 282*c*, *om Orig* 3,783*b* 4. *οταν ερχηται BDTς Origenes*, cum venerit *abcd* scit *bc*, sciet *a* *εκραξεν BTς = εκραζεν Dabc* 5. *εν τω ιερω διδασκων ο ιησους Bcς, εν τω ιερω ιησους διδασκων T, ο ιησους διδ. εν τω ιερω D*, docens in templo iesus *a*, iesus in templo docens *b* *καὶ prius om a* *κἀμὲ οἴδατε] Orig* 3,783*c* 4,281*a bis* 282*ace* 283*a*, neque me scitis *Hil* 897 *και οιδατε BD Tacς Orig* 3,783*c* 4,282*c*, et *b*, neque *Hil*, *om Orig* 4,281*a* 282*c* 6. *ειμι BDTacς Orig, add* nostis *b Hil* *και BDTacς*, nec enim *b Hil* *εμαυτου BDTcς Orig* 4,281*b*, me *ab Hil* *οὐκ om b Hil* 7. *ο πεμψας με BDTς Orig* 4,281*b* 282*a* 283*c* *Hil*, qui me misit *abcd* *εγω BTa Orig* 4,281*b*, *εγω δε Dbcς*, sed ego *Hil* 8. *κακεινος BDTaς Orig*, et ipse *bc Hil* 897 *απεστειλεν BTς Orig, απεσταλκεν D* *οὖν] Orig* 4,398*a*, *om* 4,293*c* 9. *επεβαλεν BDς Orig*, iniecit *b*, inmisit *d*, *εβαλεν* (misit) *Tac* in illum *abc* *την χειρα BDTς Orig* = manus *ac et ante* in illum *b* *εληλυθει DTabcς Orig, εληλυθεν B*

mis Nonne hic est quem quaerunt interficere? [26]et ecce palam loquitur, [et] nihil ei dicunt. numquid uere cognouerunt principes [sacerdotum] quia hic est Christus? [27]sed hunc scimus unde sit (est): Christus autem cum uenerit, nemo scit unde sit. [28](76,3) clamabat ergo docens in templo [Iesus *om L*] et dicens Et me scitis, et unde sim scitis: et a me ipso non ueni, sed est uerus qui misit me, quem uos nescitis: [29]ego scio eum, [et si dixero quia nescio eum, ero similis uobis mendax. et scio eum,] quia ab ipso sum, et ipse me misit. [et si dixero quia nescio eum, ero similis uobis mendax. *F*] [30](77,1) quae-

ἡ ὥρα αὐτοῦ. [31]Ἐκ τοῦ ὄχλου δὲ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν,
καὶ ἔλεγον Ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μὴ πλείονα σημεῖα ποιήσει ὧν
οὗτος ἐποίησεν; [32]ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος
περὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι
ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. [33]εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς Ἔτι χρόνον
μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμί, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. [34]ζη-
τήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετέ με, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ ὑμεῖς οὐ δύ-
νασθε ἐλθεῖν. [35]εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς Ποῦ οὗτος
μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν
διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι καὶ διδάσκειν τοὺς

1. εκ του οχλου δε πολλοι επιστευσαν *BTabc*, πολλοι δε επιστευσαν (*post* ὄχλου ς) εκ του οχλου *D*ς 2. ελεγον (-γαν *D*) *BDTbc*ς, dicebat *a*, *add* Ὅτι ς cum *abcd* μη *BDT*, μήτι ς, numquid *abcd* πλεονα *D* σημεια *BDTabc*, *add* τούτων ς 3. εποιησεν *BTb*ς, ποιει *Dac* ηκουσαν *BT*ς, *add* δε *Dc*, *add* ergo (*om b*) sacerdotes et *ab* του οχλου (populum *b*) γογγυζοντος *BDTbc*ς, turbas murmurantes *a* 4. ταυτα *BT*ς = *om D abc* οι αρχιερεις (principes *c*) και οι φαρισαιοι *BDTc*, οἱ φαρ. καὶ οἱ ἀρχ. *a*ς, *om b* 5. υπηρετας *BTbc*ς, *post* απεστειλαν *Da* πειασωσιν αυτον *D*, eum conprehenderent *a* ουν *BDTac*ς, autem *b*, *add* αυτοις *T*ς ο ιησους (*add* ad eos *c*) ετι *BDabc*ς, οτι ιησους *T* 5.6. χρονον μικρον *BT* = μειχρον χρονον *Dabc*ς 6. ειμει *D* ad eum qui me misit *abcd* ζητησετε *BDT*ς = quaeritis *abc* 7. ουκ *T* με *alterum BT* = *om Dabc*ς ειμι εγω *BDT*ς = ego sum (vado *acd*) *abcd* ὑμεῖς *om c* 8. ελθειν *DTac*ς, *add* εκει *B*, venire *ante* non potestis *b* dixerunt *ac*, dicebant *b* inter se *ac*, alterutrum *b* ουτος *BTabc*ς, *post* μελλει (incipiet) *Dd* 9. ημεις *BT*ς = *om Dabc* illum inveniemus *a* numquid *abcd* 10. gentium *c* iturus est *a*, incipiet ire *bcd*

rebant ergo eum adprehendere, et nemo misit in illum manus, quia nondum uenerat hora eius. [31](78,10) de turba autem multi crediderunt in eum, et dicebant Christus cum uenerit, numquid plura signa faciet quam quae hic facit? [32]audierunt Pharisaei turbam murmurantem de illo haec, (79,1) et miserunt principes et Pharisaei ministros, ut adprehenderent eum. [33](80,10) dixit ergo Iesus Adhuc (Athuc *F*) modicum tempus uobiscum sum, et uado ad eum qui misit me. [34](81,10) quaeretis (quaeritis) me et non inuenietis, et ubi sum ego uos non potestis uenire. [35]dixerunt ergo Iudaei ad semet (se *F*) ipsos Quo hic iturus est, quia non inueniemus eum? numquid in dispersio-

Ἕλληνας; [36]τίς ἐστιν ὁ λόγος οὗτος ὃν εἶπεν, Ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετέ με, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;

[37]Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱστήκει ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔκραξεν λέγων Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω.
[38]ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.
[39]τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτόν· οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα δεδομένον, ὅτι Ἰησοῦς οὔπω ἐδοξάσθη.

1. gentes *c* ο λογος ουτος *BD*, ο λογος *T* = οὗτος ὁ λόγος *abcd*ς ον *BDabc*ς, οτι *T* ζητησετε *BD*ς = quaeritis *abc* 2. invenietis *bc*, invenitis *a* με *BT* = *om Dabc*ς ειμι (sum) εγω *BDTb*ς, ego sum (eo *a*) *acd* venire non potestis *b* 3. τη εσχατη ημερα τη μεγαλη (die illo magno *c*, magna die *a*) *BTabcd*ς, τη ημερα τη μεγαλη τη εσχατη *D* της εορτης *BDT*ς, diei festi *d*, die festivitatis *c*, festi iudaeorum *a*, ac sollemne *b* ιστηκει *DT*. *Orig* 4,119b 138b (ἑστῶτα 2,550f, ἐνεστῶτος 4,118b) 4. εκραξεν *BT*ς *Orig* 4,119b 138b (κεκραγέναι 2,550f, κεκραγότος 4,118b) = εκραζεν *Dabc* λέγων *om a* εαν τις *BDTb*ς *Orig* 2,550f 703c 3,251f 4,119b 138b *Cypr* 106 282, ἄν τις *Orig* 4,118b, qui *ac* διψῇ *Orig* 3,251f veniant *d* προς με (εμε *B*) *BTac*ς *Orig* 2,550f 703c 3,251f 4,118b 119b 138b, *om Db Cyprian* 5. ο πιστευων *BDTabc*ς *Cyprian*, qui crediderit *Hil* 169 ειπεν (dicit *c Cypr*) η γραφη *BDTabc*ς *Cypr* 282, scriptura dicit *Cypr* 106, scriptum est *Hilar* 6. ρευσουσιν υδατος ζωντος *BDTabc*ς *Origenes* 2,779e *Cypr*, exient *Hil* ειπεν *BDTab*ς *Cypr* 106, dicebat *c Hil* 6. 7. de spiritu sancto *Hil* 7. ου *DT*ς, ο *B* incipiebant accipere *c*, accepturi erant *abd Cypr Hilar* πιστευσαντες εις αυτον *BT* = οι πιστευοντες εις αυτον *Dac*ς *Hil* 169, qui in eum credebant *Cypr*, *om b* 8. γαρ *BDTbc*ς *Orig* 3,560d 4,388e 422a 456a, autem *a* πνευμα *BTabc*ς *Orig*, το πνευμα *D*, *add* αγιον *BD*ς *et* το αγιον *corr D* δεδομενον *Bac et ante* spiritus *b*, επ αυτοις (*corr* αυτους) *D*, *om T*ς *Orig* ιησους *DT Orig* 4,388e 422a 456a, ο ιησους *B*ς *Orig* 3,560d ουπω *alterum BD Orig*, ουδεπω *T*ς *Orig* 3,560d

nem gentium iturus est et docturus gentes? [36]quis est hic sermo quem dixit, Quaeretis (Quaeritis) me et non inuenietis, et ubi sum ego [uos] non potestis uenire? [37]in nouissimo autem die [magno] festiuitatis stabat [Iesus] et clamabat dicens Siquis (Qui *FL*) sitit, ueniat ad me et bibat. [38]qui credit in me, sicut dixit (dicit) scriptura, flumina de uentre eius fluent aquae uiuae. [39]hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum: nondum (non) enim erat spiritus [datus *om F*] (dat. er. spir.), quia Iesus nondum fuerat glorificatus.

[40]Ἐκ τοῦ ὄχλου οὖν ἀκούσαντες τῶν λόγων τούτων ἔλεγον Οὗτός
ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης· [41]ἄλλοι [δὲ] ἔλεγον Οὗτός ἐστιν ὁ χριστός·
οἱ δὲ ἔλεγον Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; [42]οὐχ
ἡ γραφὴ εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυεὶδ καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς
κώμης, ὅπου ἦν Δαυείδ, ἔρχεται ὁ χριστός; [43]σχίσμα οὖν ἐγένετο
ἐν τῷ ὄχλῳ δι' αὐτόν· [44]τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν,
ἀλλ' οὐδεὶς ἔβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. [45]Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέ-
ται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους. καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι
Διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; [46]ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται Οὐδέποτε

1. εκ τον οχλου (populo *b*) ουν (autem *c*, *om Orig*) **BDTabc** *Orig* 4,299*b*, Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ς   cum audissent c, qui audierunt *a*, audientes *b*   των (αυτου των *D*) λογων τουτων (τοῦ Ἰησοῦ *Orig*) **BDTa** *Orig*, hos sermones eius *c*, haec verba *b*, τὸν λόγον ς   ελεγον **Tabcς** *Orig*, *add* οτι **BD**   οὗτός *om a* 2. est *post* propheta *c*   ἄλλοι . . . χριστός *om b*   αλλοι δε **Tc** *Orig* 4,299*b*, αλλοι **BDς**, *om a?*   ελεγον **BTcς** *Orig*, *add* οτι **D**, d . . . bat *a*   3. οι (quidam) δε **BTac** *Orig*, ἄλλοι δὲ bς, αλλοι **D**   ελεγαν *pr* **D**   μη γαρ **BDTς** *Origen*, numquid (*add* ergo *b*) *abc*   a galilaea *c*   ουχ **BT** *Orig* 4,299*c*, ουχει **Dς** 4. ειπεν **BTς** *Orig* = λεγει **Dabc**   τοῦ *om* **D**   *Orig* 1,367*d* betlehem *b*, baethlem *a*   5. ερχεται ο χριστος **BTc**, ο χριστος ερχεται *abς Origen et ante* οπου ην **D**   5.6. ὅτε καὶ σχίσμα γεγένηται ἐν τῷ ὄ. *Origenes* 4,299*c*   5. εγενετο **BDTabc**, *post* ὄχλῳ ς   6. εν τω οχλω **BTabcdς** *Orig*, εις τον οχλον **D** ηθελον εξ αυτων **BDTς** = ex illis volebant (voluerunt *a*) *abcd* 7. εβαλεν (misit) **BTacd**, επεβαλεν **Dς**, in . . . . . *b*   επ **BDTς**, in *ac*   τας χειρας **BDTcdς**, manuus *d*   8. φαρισαιοις **T**? και ειπον αυτοις εκεινοι **BDTς** = quibus illi dixerunt *ac* 9. ηγαγατε **D**, ηγαγεντε **T**   απεκριθησαν **BTacς** *Orig* 4,299*c*, *add* δε **D**   υπηρεται **BDTς** *Orig* = *add* dicentes *a*, *add* et dixerunt illis *c*

[40](82,7) ex illa ergo turba (*om pr L*) cum audissent hos sermones
eius dicebant Hic est uere propheta: [41]alii dicebant Hic est Christus:
(83,7) quidam autem dicebant Numquid a Galilaea Christus uenit?
[42]nonne scriptura dicit quia ex semine Dauid et [de] Bethleem cas-
tello, ubi erat Dauid, uenit Christus? [43](84,10) dissensio itaque facta
est in turba propter eum: [44](85,1) [quidam autem ex ipsis uolebant
adprehendere eum, sed nemo misit super illum manus. *om F*] [45](86,
10) uenerunt ergo ministri ad pontifices (-cem) et Pharisaeos. et di-
xerunt eis illi Quare non adduxistis eum? [46]responderunt ministri

ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος. 47 *ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι*
Μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; 48 *μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν*
εἰς αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; 49 *ἀλλὰ ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώ-*
σκων τὸν νόμον ἐπάρατοί εἰσιν. 50 *λέγει Νικόδημος πρὸς αὐτούς,*
ὁ ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν πρότερον, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν, 51 *Μὴ ὁ νόμος*
ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ πρῶτον παρ᾽ αὐτοῦ
καὶ γνῷ τί ποιεῖ; 52 *ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπαν αὐτῷ Μὴ καὶ σὺ ἐκ*
τῆς Γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε ὅτι ἐκ τῆς Γαλιλαίας προφή-
της οὐκ ἐγείρεται.

1. *ελαλησεν ουτως ανθρωπος* **BT** *Orig*, *ουτως ανθρωπος ελαλησεν* **D**, *οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος* (quisquam homo) cς, ...h. minum sic locutus est *a* = *add ως ουτος* (et hic *a*) *λαλει* (*ὁ ἄνθρωπος* ς, *om a*) **D**acς *ουν* **BT**ς = *om* **D**ac *αυτοις* **DT**acς, *om* **B** 2. *μη και* (*κε* **D**) **BDT**ς *Orig* 4,299ᶜ, numquid et *acd* *πεπλανησθαι* **D** *μη* **BDT**ς *Orig*, numquid *cd* *επιστευσεν* **BT**acς *Origenes*, *πιστευει* **D** 3. *αλλα* **BDT**, *ἀλλ᾽ ἢ Orig*, *ἀλλ᾽* ς *ο οχλος ουτος* **BDT**cς *Orig*, h..c turba *a* quae non novit c, q..e ignorant *a* 4. *επαρατοι* **BT** *Orig*, *επικαταρατοι* **D**ς dicit *a*, dixit c 5. *ο ελθων προς αυτον* (*add* nocte c) *προτερον* **BT**c, is qui prius venit ad illum *a*, *ο ελθων προς αυτον νυκτος το πρωτον* (ante hoc) **D**d, *ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτὸν* ς *εις ων* (*om d*) *εξ αυτων* **BT**aς *et ante ο ελθων* **D**d, qui erat unus ex ipsis c *μη* **BDT**ς *Orig* 4,299ᵈ, numquid *acd Lucif* 153 6. *κρεινι* **D** de homine *Lucif* *ακουση* **BDT**cς *Orig*, audiat *a Lucif* *πρωτον* (prius *a*, ante *d*) **BDT**acd *Orig*, *πρότερον post αὐτοῦ* ς, *om Lucifer* 7. *γνω* **BT**ς *Orig*, cognoverit primum c, cognoscat *a Lucifer*, *επιγνωσθη* **D**, cognoscatur d *ποιει* **BT**ς *Orig* = *εποιησεν* **D**c *Lucifer* *και ειπαν* (*εἶπον* ς) *αυτω* **BDT**ς, ei et dixerunt c, *om Orig* *συ* **BT**cdς *Orig*, *σοι* **D** 7.8. *εκ* (dede *d*) *της γαλιλαιας* **BDT**ς *Orig* = galilaeus *ac* 8. *ερευνησον* (*εραυν.* **T**) **BT**ς *Orig* = *add τας γραφας ac et post ιδε* **D** *εκ* (a c) *της γαλιλαιας* **BT** *Orig* = *post προφητης* **D**acς 9. *εγειρεται* **BDT**, surgit *ac*, *ἐγήγερται* ς, *ἐξέρχεται οὐδὲ ἐγείρεται Orig* 4,299ᵈ. *add και επορευθησαν* (duxerunt se c, *ἐπορεύθη* ς) *εκαστος εις τον οικον αυτου*

Numquam sic locutus est homo [sicut hic homo] {loquitur}. 47 responderunt ergo eis Pharisaei Numquid et uos seducti estis? 48 numquid aliquis ex principibus credidit (credit) in eum aut ex Pharisaeis? 49 sed turba haec quae non nouit legem maledicti sunt. 50 dicit Nicodemus ad eos, ille qui uenit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis, 51 Numquid lex nostra iudicat hominem, nisi audierit ab ipso prius et cognouerit quid faciat? 52 responderunt et dixerunt ei Numquid et tu Galilaeus es? scrutare [scripturas] et uide quia propheta a Galilaea

ιησους δε επορευθη (ascendit c) *εις το ορος των ελαιων* (oliveti c) *ορθρου δε* (et mane cum factum esset c) *παλιν παραγεινεται* (venit cd, *παρεγένετο* ς) *εις το ειερον* (in templo c) *και πας ο λαος ηρχετο* (conveniebat c) *προς αυτον* (*add καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς.* cς) *αγουσιν δε οι γραμματεις και οι φαρισαιοι* (scribae autem et phar. adduxerunt c) *επι αμαρτεια* (*πρὸς αὐτὸν* cς) *γυναικα* (*add ἐν μοιχείᾳ* cς) *ειλημμενην* (*κατειλ.* ς, deprehensam c) *και στησαντες αυτην* (quam cum statuissent c) *εν μεσω λεγουσιν αυτω* (dixerunt ad iesum c) *εκπειραζοντες αυτον οι ιερεις ινα εχωσιν κατηγορειαν αυτου* (accusare eum *d*: *εκπειραζοντες . . . αυτου om* cς) *διδασκαλε αυτη η γυνη κατειληπται* (*κατειλήφθη* ς) *επαυτοφωρω* (palam *d*, *om* c) *μοιχευομενη* (in adulterio) *μωϋσης δε εν τω νομω εκελευσειν* (praecepit *d*. in lege autem praecepit nobis moyses c, *Ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο* ς) *τας τοιαυτας* (ut qui in adulterio deprehenditur c) *λιθαζειν* (*λιθοβολεῖσθαι* ς, lapidetur c) *συ δε νυν* (tu autem c, *σὺ οὖν* ς) *τι λεγεις* (*add* de ea haec ideo dicebant tentantes eum ut haberent causam accusandi eum c, *add Τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι κατηγορεῖν αὐτοῦ.* ς) *ο δε ιησους κατω κυψας* (inclinatus *d*, inclinato capite c) *τω δακτυλω* (*add* suo *d*) *κατεγραφεν* (*ἔγραφεν* cdς) *εις την γην* (in terra c) *ως δε επεμενον ερωτωντες* (*add αὐτὸν* cς) *ανεκυψεν και* (erexit se et cd, *ἀνακύψας* ς) *ειπεν* (dicit c) *αυτοις* (*πρὸς αὐτούς* ς) *ο αναμαρτητος υμων πρωτος επ* (in c) *αυτην* (*πρ. τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ* ς) *βαλετω λιθον* (*ante* iaciat c, *om* ς) *και παλιν κατακυψας* (se inclinans c, inclinatus *d*, *κάτω κύψας* ς) *τω δακτυλω* (digito suo *d*, *om* cς) *κατεγραφεν* (*ἔγραφεν* cdς) *εις την γην* (in terra c) *εκαστος δε των ιουδαιων* (illi igitur cum audissent paulatim c, *Οἱ δὲ ἀκούσαντες καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι* ς) *εξηρχετο* (exiebant *d*, *ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς* ς, secedebant singuli c) *αρξαμενοι απο των πρεσβυτερων ωστε παντας εξελθειν* (uti omnes exire *d*, omnes recesserunt c, *ἕως τῶν ἐσχάτων* ς) *και κατελειφθη μονος* (*add ὁ Ἰησοῦς*

non surgit. [53] et reuersi sunt unus quisque in domum suam: [1] Jesus
autem perrexit in montem olueti. [2] et diluculo iterum uenit in tem-
plum, et omnis populus uenit ad eum, et sedens docebat eos. [3] ad-
ducunt autem scribae et Pharisaei mulierem in adulterio deprehen-
sam (deprach. *F*), et statuerunt eam in medio [4] et dixerunt ei Ma-
gister, haec mulier modo deprehensa (deprach. *F*) est in adulterio:
[5] in lege autem Moyses (Moses *F*) mandauit nobis huius modi lapi-
dare: tu ergo quid dicis? [6] haec autem dicebant temptantes (temt.
FL) eum, ut possent (possint) accusare eum. Iesus autem inclinans
se deorsum, digito scribebat in terra. [7] cum autem perseuerarent in-
terrogantes eum, erexit se et dixit eis Qui sine peccato est uestrum,
primus in illam lapidem mittat. [8] et iterum se inclinans scribebat in
terra. [9] audientes autem unus (unum *F*) post unum exiebant incipien-
tes (-ens *pr L*) a senioribus, et remansit solus et mulier in medio

[12]Πάλιν οὖν αὐτοῖς ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς λέγων Ἐγώ εἰμι τὸ
φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν μοι οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκο-
τίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. [13]εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι
Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.
[14]ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς Κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυ-
τοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον καὶ ποῦ

6. ἡ μαρτυρία μου ἀληθής ἐστιν,

ς) και (et ecce c) η γυνη (add illa c) εν μεσω ουσα (cum esset d, erat stans c, ἑστῶσα ς) ανακυψας δε (erigens autem se d, cumque se erexisset c) ο ιησους (add καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς ς) ειπεν τη γυναικει (ad mulierem c, αὐτῇ· Ἡ γυνὴ ς) που εισιν (add ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; ς) ουδεις σε κατεκρεινεν κακεινη (ad illa d, quae c, Ἡ δὲ ς) ειπεν αυτω (om cς) ουδεις κυριε ο δε ειπεν (εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ ἰησοῦς cς) ουδε εγω σε κατακρεινω (condemno d, condemnabo c) υπαγε απο του νυν (vade et ex hoc cd, πορεύου καὶ ς) μηκετι αμαρτανε Dcdς. *haec omittunt ABCTa, ex b deleta sunt, Origenes in commentario* 4,299 *praeterit nec usquam alibi attingit* 1. ουν *BDTacς*, autem *b* αυτοις ελαλησεν *BTc et post* Ἰησοῦς ς, ad illos (congregatis illis *b*) loquebatur *bd*, ελαλησεν αυτοις *D*, loquebatur ad illos *a* 2. του κοσμου *BDTcς Orig* 1,585[c] 4,6[c] 22[e] 291[b] 299[d] 302[b] 358[d] *Cypr* 110 259 288, huius mundi *ab* ακολουθων μοι (εμοι *Dς*) *BDTcς Orig* 4,299[d], me sequitur *abd*, me secutus fuerit *Cypr* περιπατηση *BT Orig*, περιπατησει *Dς*, ambulabit (-lavit *a*) *ab Cypr*, ambulat *c* 3. αλλα *D* habebat *a* εἶπαν *Orig* 4,282[d] ουν *BDTcς Orig*, autem *bd*, *om a* 4. περι σεαυτου (te) *BDTabcς Origen* 4,282[d] 299[e], *post* μαρτυρεῖς 4,281[b] η *BDTbcς Orig*, et *a* 5. απεκριθη *BDTbς Orig* 4,282[d], respondens *ac* ιησους *BTς*, ο ιησ. *D Origenes* et (*om c*) dixit *abc* καν *BDTabς Orig* 4,282[d] 299[e], καὶ *Orig* 4,283[a], si *c* de me *ab et add* ipso *c* 6. αληθης εστιν η μαρτυρια μου *Tacdς Origenes* 4,282[d] 283[a], η μαρτυρια

stans [ante eum]. [10]erigens autem se Iesus dixit ei Mulier, ubi sunt [qui te accusabant (accusant) *om L*]? nemo te condemnauit? [11]quae dixit Nemo, domine. [dixit autem Iesus] Nec ego te condemnabo. uade et amplius iam noli peccare. [12]iterum ergo locutus est [eis] Iesus dicens Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulabit (ambulat) in tenebris, sed habebit lucem uitae. [13]dixerunt ergo ei Pharisaei Tu de te ipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est uerum. [14]respondit Iesus et dixit eis Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso, uerum est testimonium meum, quia scio unde ueni et

ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι καὶ ποῦ ὑπάγω. [15]ὑμεῖς
κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. [16]καὶ ἐὰν κρίνω δὲ
ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθινή ἐστιν, ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ
καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. [17]καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγρα-
πται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν· [18]ἐγώ εἰμι ὁ
μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με
πατήρ. [19]ἔλεγον οὖν αὐτῷ Ποῦ ἔστιν ὁ πατήρ σου; ἀπεκρίθη Ἰη-
σοῦς Οὔτε ἐμὲ οἴδατε οὔτε τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν
πατέρα μου ἂν ᾔδειτε. [20]Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ἐν τῷ γαζο-

μου αληθης εστιν Bb Orig 4,299[e], *αληθεινη μου εστιν η μαρτυ-ρεια D* 1. *ὑμεῖς δὲ . . . ὑπάγω om Orig* 4,282[d] 299[e] *δε BDTcς*, enim *b*, *om a* *ερχομαι BDTdς* = venerim *ab*, veni *c* *και Babcdς*, *η DT* *υμεις alterum BDTacς Orig*, et vos *b* 2. *ου κρινω ουδενα BDTbς Origen*, neminem (autem nem. *d*) iudico *acd* 2.3. *και εαν κρινω δε* (tamen) *εγω BDTdς Orig*, sed et si iudico ego (ego iudico *a*) *ac*, quodsi ego iudico *b* 3. *αληθινη BDT Orig* 4,282[d], *ἀληθής ς Orig* 4,299[e] *μονος BTabcς Orig*, *add εγω D* *αλλα D* ego *ac*, *add* sum *b* 4. *ο πεμψας με πατηρ* (*om D*) *BDTς Orig* 4,282[d] 299[e], qui me misit pater (*om d*) *abcd* *και alterum BDTς Orig* 4,299[e], sed et *cd*, sed *a*, *om b* *δε BDTς Orig*, quoque *b*, *om acd* *τω υμετερω BDTaς Origen* 4,300[a], *om bc* 5. *ὅτι om a* 6. de me *ab*, *add* ipso *c* *μαρτυρει* (*-ρι D*) *περι εμου BDTcς Origen* 4,237[c] 283[b] 300[a], *post* pater *ab* qui me misit *abcd* 7. *πατήρ prius*] *Orig* 4,237[c] 283[b], *ὁ πατήρ* 4,300[a] *Orig* 4,283[ab] quibus respondit *a* *ιη-σους DT*, *ο ιησους Bς Orig* 4,281[a], iesus *ac*, *add και ειπεν αυτοις Db* 8. *ουτε alterum BDς Origenes* 4,281[ac] 282[cd] 283[b] 284[d] 285[bd] 287[c] 300[a], *ουδε T* *μου BDTabς Orig*, *add οἴδατε b Origenes* 4,287[c] 8.9. *εἰ ἐμὲ οἴδατε καὶ τὸν πατέρα μου οἴδατε Origenes* 4,288[b] 8. *ει BDTbς Orig* 4,281[ac] 287[c] 291[c] 300[a], si enim *ac* et *bc*, utique et *a* 9. *αν* (forsitan) *ηδειτε BTc Orig*, *ᾔδειτε ἄν ς*, *ηδειτε Dab* *ελαλησεν BDTabcς Orig* 4,288[c] 291[be], *add ὁ Ἰησοῦς ς* in gaiopilacio *a*

quo uado: uos autem nescitis unde uenio (ueniam) aut (et) quo uado (uadam). [15]uos seçundum carnem iudicatis, ego non iudico quemquam. [16]et si iudico ego, iudicium meum uerum est, quia solus non sum, sed ego et qui me misit pater. [17]et in lege uestra scriptum est [quia *om F*] duorum hominum testimonium uerum est: [18][et] ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso, et testimonium perhibet de me qui misit me pater. [19]dicebant ergo ei Vbi est pater tuus? (87,3) respondit Iesus Neque me scitis neque patrem meum: si me sciretis, forsitan (forsitam *F*) et patrem meum sciretis. [[20](88,1) haec uerba locu-

φυλακίῳ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. 21 εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε· ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. 22 ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι Μή τι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; 23 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τούτου τοῦ κόσμου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. 24 εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν

1. *διδάσκων*] *Orig, add ὁ Ἰησοῦς* 4,292^{a} *cod* *επιασεν αυτον BDTbcς Orig* 4,288$_{c}$, illum adprehendit *a* 2. *ἐληλύθει*] *Orig* 4,288^{c}, *ἐλήλυθεν* 4,292^{d} dixit *bc*, ait *a* *ουν BDTcς Orig* 4,292^{d}, autem *b*, illis *a* *αυτοις BDT Orig et add ὁ Ἰησοῦς ς*, ad eos *b*, iesus eis *c*, iesus *a* 3. *ζητησετε BDTς Orig* 4,292^{d} 293^{cde} 294^{ae} 295^{ad} 300^{ab} 454^{c}, *ζητήσεσθέ (cod ζητῆτέ) Origen* 4,306^{a}, *ζησετε pr D* = quaeritis *abc* *τῇ ἁμαρτίᾳ*] *Orig* 4,292^{d} 293^{cd} 294^{e} 295^{abcd} 300^{a} 454^{c}, *ταῖς ἁμαρτίαις* 4,306^{a} 3. 4. *ὅπου ... ἐλθεῖν*] *Orig* 4,292^{d} 295^{bd} 296^{abd} 300^{ad} 454^{c} 455^{a} 4. *ελεγαν D* *μητει D* 5. *αποκτενει εαυτον (αυτον Origen* 4,301^{c} *et pr D) BDTbcς Orig* 4,296^{d} 297^{c} 299^{b} 300^{bc} 301^{c} 302^{a}, occidere se habet *a* 6. *ελθειν BDTacς Origen*, *ante* non potestis *b* et *ac*, iterum *b* *ελεγεν BDTabc Orig* 4,302^{c}, *εἶπεν ς* eis *bc*, illis iesus *a* *εγω BTabcdς Orig* 4,302^{ce}, *εγω δε D* 7. *τουτου του κοσμου BTabcd Orig* 4,302^{e}, *του κοσμου τουτου Dς Orig* 4,302^{c} *οὐκ εἰμὶ ἐγὼ Orig* 4,305^{d} 7. 8. *τοῦ κοσμου τουτου BDTς Orig* 4,302^{ce} 305^{d} = hoc mundo *abcd* 8. *ουν BDTbcς Orig* 4,306^{a}, *om a* *αποθανεισθαι D* *ταις αμαρτιαις BDTacς Orig* 4,306^{a}, peccato *b* 9. *γὰρ*] *Orig* 4,306^{ad} *Cypr* 277, *om Orig* 4,306^{b} 307^{b} *πιστευσητε (add μοι D) BDTabcς Origen* 4,306 *Cypr*, *πιστεύητε Orig* 4,307^{b}

tus est [Iesus] in gazophylacio docens in templo, et nemo adprehendit (apprendit *pr L*) eum, quia necdum uenerat hora eius. 21 (89,10) dixit ergo iterum eis Iesus *om F*] Ego uado, et quaeretis (quaeritis *L al*, queritis *F*) me, et in peccato uestro moriemini: quo ego uado uos non potestis uenire. 22 dicebant ergo Iudaei Numquid interficiet semet ipsum, quia dicit (dixit) Quo ego uado uos non potestis uenire? 23 et dicebat eis Vos [de] deorsum estis, ego de supernis sum: uos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. 24 dixi ergo uobis quia moriemini in peccatis uestris: si enim non credideritis quia

ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. [25]ἔλεγον οὖν αὐτῷ Σὺ τίς εἶ; εἶπεν αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς Τὴν ἀρχὴν ὅ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν; [26]πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν
λαλεῖν καὶ κρίνειν· ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστιν, κἀγὼ ἃ ἤκουσα
παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λαλῶ εἰς τὸν κόσμον. [27]οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν
πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. [28]εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς Ὅταν ὑψώσητε τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ
ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ πατήρ, ταῦτα λαλῶ. [29]καὶ
ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστίν· οὐκ ἀφῆκέν με μόνον, ὅτι ἐγὼ τὰ
ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. [30]Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ

1. *ταις αμαρτιαις BDTacς Orig Cypr*, peccato *b* *ουν BDTacς Orig* 4,307[a], autem *b* *ειπεν Bc*, ait *a*, *και ειπεν Tς*, *ειπεν ουν* (autem) *Db*, dicit *d* eis *bc*, illi *a* 2. *ὁ om B* initium *acd*, in primis *b* *ὅ,τι ς*, quod *ac*, quia *b*, quoniam *d* *και BDTcς*, *om ab* 2.3. cum multa habeam de vobis dicere *b* 3. misit me *c*, me misit *abd* *και καγω T* 4. *λαλω BDTabc*, *λέγω ς* *εις* (*add τουτον corr D*) *τον κοσμον BDTς*, in hoc (*om c*) mundo *abcd* = *add* et *abc* 4 5. *τον πατερα BTacς et add αυτου D*, de deo patre *b* 5. *αυτοις ελεγεν BTacς*, diceret eis *b*, *λεγει D*, *add τον θεον Dac* *ειπεν* (ait *a*) *ουν BTa*, *add αυτοις παλιν* (*om cς*) *Dcς*, dixit autem illis *b* *ιησους DT abcς*, *add οτι B* *Orig* 4,293[b] cum *abc* 6.7. *απ εμαυτου* (me) *ποιω ουδεν BDTadς Hil* 1015, a me ipso nihil facio *c*, nihil a me facio *b* 7. *πατηρ DTabc Hil*, *add μου Bς* haec *bc Hil*, sic *a* *και BDTbcς Hil*, quoniam is *a* 8. qui me misit *abc Hil* *ἐστίν om c* *ουκ BDTaς Hil*, et non *bc* *με om a* *μονον BDTabc Hil*, *add ὁ πατὴρ ς* 8.9. propterea pater diligit me quia omnia quae placita sunt ei facio *Hil* 1100 quae placent (placita sunt) illi *ac*, quae sunt ei placita *b Hil*, quae illi placent *d* 9. *ποιω παντοτε* (omnia *d*) *BDTacdς Hil*, semper facio *b* *Orig* 4,293[ac]

ego sum, moriemini in peccato uestro. [25]dicebant ergo ei Tu quis es? dixit eis Iesus Principium quia (qui) et loquor uobis. [26]multa habeo de uobis loqui et iudicare: sed qui misit me uerax est, et ego quae audiui ab eo, haec loquor in mundo. [27]et non cognouerunt quia patrem eis (eius) dicebat [deum]. [28]dixit ergo eis Iesus Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, et a me ipso facio nihil, sed sicut docuit me pater, haec loquor. [29]et qui me misit mecum est: [et] non reliquit (relinquit *pr F*, reliquid *al*, derelinquit *al*) me solum, quia ego quae placita sunt ei facio semper. [30]haec illo

ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. 31 ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευ-
κότας αὐτῷ Ἰουδαίους Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ,
ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ, 32 καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ
ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. 33 ἀπεκρίθησαν πρὸς αὐτόν Σπέρμα
Ἀβραάμ ἐσμεν καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε· πῶς σὺ λέγεις
ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; 34 ἀπεκρίθη αὐτοῖς Ἰησοῦς Ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστιν τῆς
ἁμαρτίας· 35 ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ
υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· 36 ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄν-

1. *ουν BDTacς Orig* 4,284c, autem *b* ad iudaeos iesus qui *a*, iesus ad eos qui *bc* *πεπιστευκότας*] *Orig* 4,347b (284c 293ab), *πιστεύοντας* 4,284c 2. *αὐτῷ om a* *ιουδαιους BDTcς Orig* 4,284c 347b, ex iudaeis *b*, *om a* *υμεις BDTabcς Origenes* 4,327d, *om Orig* 3,533a 4,284c *ter Cypr* 251 266 *μεινητε* (*-ται D*) *BDacς Orig* 3,533a 4,284c *ter* 327d, permanseritis *bd Cypr*, *μενητε T* *λογω τω εμω BTabcς Orig Cypr*, *εμω λογω D* 3. *αληθως μαθηται μου εστε* (eritis *acd Cypr*) *και BDTabcdς Orig* 4,327d (347b 293ab) *Cypr*, *om Orig* 3,533b 4,284c *ter* *Orig* 3,728b 4,348b 3. 4. et veritas ipsa *b* 4. *ελευθερωσει* (liberavibit *b*) *υμας BDbcς Orig* 3,533b 4,284c (347b) *Cypr*, vos liberavit *a* *προς αυτον B et add και ειπαν D*, *αὐτῷ ς* = illi (illi quod *a*, ergo *c*) iudaei dicentes (*om a*) *abc* *Orig* 4,327e 5. *ουδενι δεδουλευκαμεν πωποτε Bcς Orig* 4,272c, nemini umquam servivimus *b*, numquam cuiquam servivimus *a*, *ου* (numquam) *δεδουλευκαμεν ουδενι πωποτε* (umquam) *Dd* dicis *bc*, dices *a* 6. *οτι BDaς*, *om bc* *αὐτοῖς om b* *ιησους B*, *ο ιησ. Dς* 6. 7. *ἀμὴν semel Hil* 491 7. omnis enim *Hil* 465 *ποιων την αμαρτιαν BDabcς Orig* 3,385c 4,424d *Iren* 183 *Cypr* 207 *Hilar* 393 465 491, peccat *Hil* 257 7. 8. *της αμαρτιας Bcς Orig* 4,424d *Iren Cypr Hil*, *ante ἐστίν a Orig* 3,585c, *om Db* 8. *εν τη οικια* (*add* domini *a*) *Babcς Cypr* 207 *Hil* 491, *εις την οικειαν D* *ο alterum Bcς Hil*, *ο δε Da Cypr*, nam *b* 9. *ουν BDbcς*, *om a Iren* 212 vos filius *b* *ελευθερωση Babcς*, *ελευθερωσει Dd*

loquente multi crediderunt in eum. 31 dicebat ergo Iesus ad eos qui crediderunt ei Iudaeos Si uos manseritis in sermone meo, uere discipuli mei eritis, 32 et cognoscetis (-scitis *pr F*) ueritatem, et ueritas liberabit (-auit) uos. 33 responderunt ei Semen Abrahae (-ham) sumus et nemini seruiuimus umquam: quomodo tu dicis Liberi eritis? 34 respondit eis Iesus Amen amen dico uobis quia omnis qui facit peccatum seruus est peccati: 35 seruus autem non manet in domo in aeternum. filius manet in aeternum: 36 si ergo filius uos liberauerit

τως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. 37 οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ
ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. 38 ἃ
ἐγὼ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρὶ λαλῶ· καὶ ὑμεῖς οὖν ἃ ἠκούσατε παρὰ
τοῦ πατρὸς ποιεῖτε. 39 ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπαν αὐτῷ Ὁ πατὴρ
ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστιν. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ
ἐστε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε ἄν· 40 νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀπο-
κτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα

1. *Orig* 1,299[e] 4,308[ac] 313[a] *αλλα BDacς Orig* 4,293[e] 308[a], et *b* **2.** *χωρει BDς Orig* 4,293[e] 308[a] 316[c], capit d, capet *b*, requiescit *a*, est *c* *ἐν υμειν corr D* (*item d*), *εμειν pr D* **2.3.** *α εγω B Origenes* 4,315[ab] 317[d], *εγω α D* = *ἐγὼ ὃ abcς* **3.** *ωρακα pr D* *πατρι BC Origenes* = *add μου Dabcς.* non *πατρί μου Origenes* 4,317[d] *λαλω Bας Origenes* 4,315[ab] 317[d], *ταυτα* (hoc *bc*) *λαλω Dbc* *α BCDb Origenes* 4,315[ac] 316[abe] 317[ace], *ὃ acς* *ηκουσατε BC Origenes* = *εωρακατε Dabcς.* non *ἑωράκατε Origenes* 4,315[c] **3.4.** *παρα του πατρος BC Origenes* = *παρα* (aput) *τω πατρι υμων Dabcdς.* non *ὑμῶν* neque *ἡμῶν Orig* 4,317[ce] **4.** *ταυτα ποιειτε D* *απεκριθησαν και ειπαν* (*εἶπον ς*) *αυτω* (*ante καὶ c, om b*) *BCDbcς Orig* 4,317[a], qui responderunt *a* **4.5.** *ο πατηρ... εστιν BDabcς Orig* 4,317[ab] 326[d] 328[a] (nos patrem habemus Abraham *Hil* 133) **5.** *λεγει* (ait *a*) *αυτοις Bacς Orig* 4,318[a], *ειπεν ουν* (autem eis *b*) *Db* **6.** *εστε BD Orig* 4,308[a] 313[ab] 316[b] 317[b] 318[abd], *ἦτε ς Orig* 1,299[e] 4,104[b] *et ante τέκνα* 3,145[c], essetis *abc Hil* 92 *τὰ ἔργα*] in plurali *Orig* 4,318[b] abrahae *ac Hil*, utique eius *b* *εποιειτε αν Bς*, *ἂν ἐποιεῖτε Orig* 3,145[e], *εποιειτε D Orig* 1,299[e] 4,104[b] *et* 316[b] *cod*, faceretis *abc Hil*, *ποιεῖτε Orig* 4,308[a] 313[ab] 316[b] *cod* 317[b] 318[abd] 319[b] 320[b] 328[a] *ζητεῖτέ με*] *Orig* 1,381[a] 705[c] 2,741[a] 4,282[b] 294[a] 320[d] 392[d] 402[c] 446[c], *με ζητεῖτε* 1,410[a] **7.** *ἄνθρωπον*] *Orig, om idem* 4,402[c] *ὅς*] *Orig* 1,410[a] 705 4,282[b] 294[a] 320[d] 321[b] 323[a] 392[d] 402[c] 446[e], *ὅστις* 1,381[a] *υμιν λελαληκα Bς Orig* 1,381[a] 410[a] 705[c] 4,282[b] 294[a] 320[d] 402[e] 446[c], *λελάληκα Orig* 4,392[d] (321[b] 323[a]) = *λελαληκα υμιν Dabc* *ηκουσεν d et pr D*

(-auit), uere liberi eritis. 37 scio quia filii Abrahae estis: sed quaeritis me interficere, quia sermo meus non capit in uobis. 38 ego quod uidi apud (aput *F*) patrem (q. audiui a patre meo) loquor: et uos quae uidistis apud (aput *F*) patrem uestrum (uerum *F*) facitis. 39 responderunt et dixerunt ei Pater noster Abraham est. dicit (dixit *L*) eis Iesus Si filii Abrahae estis, opera Abrahae facite. 40 nunc autem quaeritis me interficere, hominem qui ueritatem uobis locutus sum, quam

παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. 41 ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ
ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον αὐτῷ Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐκ ἐγεν-
νήθημεν, ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν. 42 εἶπεν αὐτοῖς Ἰησοῦς
Εἰ ὁ θεὸς ὁ πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ
θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐ-
κεῖνός με ἀπέστειλεν. 43 διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε;
ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. 44 ὑμεῖς ἐκ τοῦ πα-
τρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέ-

παρὰ] *Origen*, *ἀπὸ idem* 4,402^{a} *θεου BDabcς Origen* 1,705^{c} 4,402^{c} 320^{d}, *πατρός Origenes* 1,410^{a} 4,294^{a} 321^{b} 323^{a}, *add μου* 1,410^{a} *cod* *τοῦτο . . . ἐποίησεν*] *Origenes* 4,321^{de} 322^{e} *υμεις Bcς Orig* 4,323^{bce} 325^{a} 326^{c} 334^{a} 337^{b}, *υμεις δε D*, sed vos *b*, quod vos *a* 2. *ειπον αυτω Bab*, *εἶπον* (*ειπαν D*) *ουν αυτω Dς Orig* 4,327^{a}, *om c* *ουκ εγεννηθημεν BC et pr D*, *ου γεγεννημεθα ς et corr D Orig* 4,327^{abe}, non sumus nati (*om c*) *abc* 3. *ενα πατερα εχομεν BDbς Orig* 4,327^{ace} 328^{a}, unum habemus patrem *a*, patrem unum habemus *c* *ειπεν BC Orig* 4,328^{c}, *ειπεν ουν Dς*, ait *a*, dicit *bc* *ιησους B*, *ο ιησ. Dς Orig* 4. *ο πατηρ B*, *πατηρ Dς Orig* 4,317^{e} 328^{cde} 330^{c} *ἦν*] *Orig*, *om idem* 4,330^{c} *αν BDς Orig*, utique *bc Hil* 899, *om a* *εγω γαρ BDabς Orig* 4,328^{c} *Hil*, quod ego *c*, *ἐγὼ Orig* 4,330^{c} *ἐκ*] *Orig* 4,328^{c} 330^{c}, *παρὰ* 4,330^{d}, *ἀπὸ* 4,331^{a} *Hil* 899 5. *ἐξῆλθον*] *Orig* 4,328^{c} 330^{cd} *et ante ἀπὸ τοῦ θεοῦ* 331^{a}, exivi *ad Hil*, processi *bc* et veni *abcd Hil* *ουδε Babdς Origen* 4,331^{e} *Hil*, *ου Dc* a me ipso *c*, a me *ab Hil* 899 *εληλυθον pr D* *αλλα D* 6. *την λαλιαν* (*λαλειαν corr D*, *αληθειαν pr D*) *την εμην BDabcdς Orig* 4,332^{a}, *τὴν ἐμὴν λαλιὰν Orig* 4,332^{a} 7. *τον λογον τον εμον BDabς Orig* 4,332^{a}, *τοῦ λόγου μου Orig* 4,332^{a}, meum sermonem *c* 7.8. vos estis a diabolo *Hil* 486 7. *του* (*om ς*) *πατρος BCDabcς Orig* 2,125^{f} 589^{d} 4,323^{bce} 332de 333^{a} 336^{a} *et add ὑμῶν* 3,290^{f}, patre *post* diabolo *Cypr* 206 *Hil* 558 *Lucif* 118 176, *om Orig* 3,181^{b} 8. nati estis *Cypr Lucif* *τας επιθυμιας BDacς Orig* 2,125^{f} 4,323^{b} 333^{a} 334^{d} 336^{a} 337^{b} *Cypr Lucif* 176, concupiscentiam *b Lucif* 118

audiui a deo: hoc Abraham non fecit. 41 uos facitis (facite) opera patris uestri. dixerunt itaque ei Nos ex fornicatione non sumus nati, unum patrem habemus deum. 42 dixit ergo eis Iesus Si deus pater uester esset, diligeretis utique me: ego enim ex deo processi et ueni: neque enim a me ipso ueni, sed ille me misit. 43 quare loquellam (-elam) meam non cognoscitis? quia non potestis audire sermonem meum. 44 uos ex patre diabolo estis et desideria patris uestri uultis

λεται ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀλη-
θείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ
ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.
45 ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω [ὑμῖν], οὐ πιστεύετέ μοι. 46 τίς ἐξ
ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς
οὐ πιστεύετέ μοι; 47 ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει·
διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. 48 ἀπεκρί-
θησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαν αὐτῷ Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς ὅτι

1. *ποιειν BDς Orig*, *ποιῆσαι Orig* 2,125*f*, facere *abc*, *ante* vultis *Cypr Lucif* 118 176 *εκεινος BDabς Origenes* 2,125*f* 4,336^{a} 340^{c}, ille enim *c Cyprian* 206 *Lucifer* *ανθρωποκτονος ην* (fuit *b Cyprian Lucif*, *ἐστὶν Orig* 2,125) *απ αρχης BDabcς Origenes* 2,125*f* 4,336^{a} 340^{c} *Iren* 320 *Cypr Lucif*, ab initio mendax est *Iren* 321 in veritatem *a* 2. *ουκ D* *εστηκεν BDς Orig* 2,125*f* 4,340^{c} 343^{b} 345^{b}, stetit *abc Iren Cypr Lucif* 118, stat d *ουκ εστιν αληθεια εν αυτω Bacς Orig* 4,340^{c} 344^{bd}, *αληθεια ουκ εστιν εν αυτω D Cypr* 206, veritas in eo non est *b* 2. 3. *ψεῦδος ὅταν λαλῇ Orig* 4,346^{d} 2. *οταν BDς Orig* 3,562^{b} 4,333^{bc} 345^{d}, quando *b*, cum *ad*, qui (ὃς ἂν?) c *Lucif* 153 3. ex suis propriis c, de suis *b*, de suo *ad Lucif* *και BDς Orig* 3,562^{b} 4,333^{b} 345^{d} 346^{c} *Lucif*, sicut et *abc*, *om Orig* 4,333^{c} 4. *δε Bς Orig* 4,347^{b} *bis* 348^{a} = *om Dabc* *λεγω Babcς Orig*, *λαλω Dd* *υμιν b et C?*, *om BDacς Orig* 4,347^{b} *bis* 348^{abc} *μοι Babcς Orig*, *add υμεις D* 4-6. *τίς ἐξ . . . πιστεύετέ μοι om D* 4. 5. ex vestrum *a* 5. *ελεγχει Bς Orig* 4,348^{cd} 349^{a} = arguet *abc* *ει BCabc Orig* 4,349^{b}, *εἰ δὲ ς* *υμεις Bbcς Orig*, *om a* 6. *ων εκ του θεου BDbς Orig* 4,350^{b} 351^{e}, ex deo est *a? c* *τὰ . . . ἀκούει*] *Orig* 4,350^{b} 351^{bce} 7. *ακουετε BDb Orig* 4,350^{b}, audistis c, creditis *a* *ὅτι . . . ἐστέ om D* *απεκριθησαν BCDabc Orig* 4,353^{c}, *add οὖν ς* 8. *ειπαν BCD Orig*, *εἶπον ς* *αὐτῷ om a* *καλως* (recte *b*) *λεγομεν ημεις* (*om ac*) *Babcς Orig* 4,353^{c} 358^{b}, *καλως ημεις λεγομεν D*, nos bene dicimus *d*

facere. ille homicida erat ab initio et in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est et pater eius. 45 ego autem quia ueritatem dico, non creditis mihi. 46 quis ex uobis arguit (arguet) me de peccato? si ueritatem dico, quare uos non creditis mihi? 47 qui est ex deo uerba dei audit: propterea uos non auditis, quia ex deo non estis. 48 responderunt igitur Iudaei et dixerunt ei Nonne bene dicimus nos quia Sa-

Σαμαρείτης εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις; 49ἀπεκρίθη Ἰησοῦς Ἐγὼ
δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτι-
μάζετέ με. 50ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ
κρίνων. 51ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν ἐμὸν λόγον τηρήσῃ,
θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. 52εἶπον αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι
Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανεν καὶ οἱ προ-
φῆται, καὶ σὺ λέγεις Ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύ-
σηται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα· 53μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς
ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανεν; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα

1. σu *BDabcς Origen* 4,353^c 354^b 358^b, *om Origen* 2,794^d καὶ] *Origen* 2,794^d 4,353^c 358^b, σὺ 4,354^b, *om* 4,354^b ιησους *Bς Origen* 4,355^b, ο ιησους *D* 1. 2. ἐγὼ ... ἔχω] *Origen* 4,354^{bc} 355^{bd} 356^{ce} 357^{abe} 358^a 2. honorificabo *a* τον πατερα μου *Babcdς Origen* 4,355^b 357de 358^a, μου τον πατερα *D*, τὸν πατέρα *Orig* 4,357^c και *BDcς Orig* 4,355^b 358^{be}, *om ab Orig* 4,358^{cde} 2. 3. ατιμαζετε με *BDbς Orig*, me non honorificatis (-ratis *c*) *ac*, speratis me *d* 3. δὲ] *Orig* 4,359^{ad}, *om* 4,355^b 3. 4. ἔστιν ... κρίνων] *Orig* 4,355^b 359^{abde} 4. εαν τις *Babcς Orig* 4,360^c 361^{bce} 362^{bd} 363^c 366^c, ος αν *Dd* τον εμον λογον *BCD Orig* = τὸν λόγον τὸν ἐμὸν *abcdς* 5. mortem *post* uidebit *c* θεωρηση *BDς Orig*, ὄψεται *Orig* 4,362^b, θεωρήσει (*non* γεύσηται) *idem* 4,365^e, videbit *abc* τον *Dς Orig*, *om B* ειπον *BCb Orig* 4,362^c, dicunt *a*, ειπαν (εἶπον *ς*) ουν *Dcς* αὐτῷ *om c* 6. νῦν ... ἔχεις] *Orig* 4,362^c 363^c 365^c ἀβραὰμ ... προφῆται] *Origenes* 4,362^c 363^a 364^a 365^{cd} 7. τις τον λογον μου τηρηση (audierit et servaverit *a*) *ABabcς*, τις τὸν ἐμὸν λόγον τηρήσῃ *d Origenes* 4,363^a 365^e, μου τις τον λογον τηρησει *D* 7. 8. ου μη γευσηται (γεύσεται *ς*) θανατου (θάνατον *Origen*) *ACDabcς Orig* 4,363^a, θανατον ου μη θεωρηση *B*. non θάνατον οὐ μὴ θεωρήσει *Orig* 4,365^c 8. εις τον αιωνα *ABaς Orig*, *om Dbc* numquid *abcd* 8. 9. πατρος ημων *ABς Orig* 4,272^c 363^b 367^e = *om Dabc* 9. οστις *ABbcς Orig*, οτι *Da* και *ABD bcς Orig* 4,363^b, set et *a* απεθαναν *D*, qui mortui sunt *b*

maritanus es tu et daemonium habes? 49respondit Iesus Ego daemonium non habeo, sed honorifico patrem meum, et uos inhonoratis (-astis) me. 50ego autem non quaero gloriam meam: est qui quaerit (quaerat) et iudicat (iudicet). 51amen amen dico uobis, siquis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in aeternum. 52dixerunt ergo Iudaei Nunc cognouimus quia daemonium habes. Abraham mortuus est et prophetae, et tu dicis Siquis sermonem meum seruauerit, non gustabit (-auit *F*) mortem in aeternum: 53numquid tu maior es patre nostro [Abraham], qui mortuus est? et prophetae mortui sunt.

σεαυτὸν ποιεῖς; 54 *ἀπεκρίθη Ἰησοῦς Ἐὰν ἐγὼ δοξάσω ἐμαυτόν,*
ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν
ὑμεῖς λέγετε ὅτι θεὸς ἡμῶν ἐστίν, 55 *καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ*
δὲ οἶδα αὐτόν. κἂν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῖν
ψεύστης· ἀλλὰ οἶδα αὐτὸν καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. 56 *Ἀβραὰμ*
ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶ-
δεν καὶ ἐχάρη. 57 *εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν Πεντήκοντα*
ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας; 58 *εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς*
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμί. 59 *ἦραν*

1. *δοξάζω*

1. te ipsum *c*, te *a*, te ergo *b* *ποιεις ABCDabc Orig* 4,363^b 368^a, *σὺ ποιεῖς ς* *ιησους ABς, ο ιησους D Orig* 4,368^b *δοξασω ἐμαυτον BDc Orig* 4,368^b *bis*, *δοξαζω εμαυτον* (me) *Abς*, me glorificavero *a* 2. *εστιν ο πατηρ μου* (om *Orig*) *ABDacς Orig* 4,368^b, pater meus est *b* 3. *υμων BDabcς, ημων AC* *ἐστίν om b* cognovistis (agn. *a*) *ac*, nostis *b* 4. *δε ABDbcς, om a* *καν BD, και εαν Aς* *εσομαι ομοιος ABabcς, ομ. εσ. D* *υμιν AD, υμων Bς* 5. *αλλα BD, αλλ Aς Hil* 71 6. *ο πατηρ υμων ABDabcς Origen* 4,321^c *Iren* 148 232 235 *Hil* 843, *ὁ πατὴρ ἡμῶν Orig* 4,365^a, *om* 4,88^b *ηγαλλιασατο ABDacς Orig* 4,88^b 321^c 364^c 365^a (103^a) *Iren Hil*, laetabatur *b Hil cod* *ιδη BDς Orig* 4,88^b 103^a 365^a, *ειδη A et corr D Origen* 4,321^c *τὴν ἐμὴν*] *Origen, χριστοῦ* 4,88^b *και ABDabς Orig Iren Hil, om c* 7. *ειπον ABς, ειπαν D* *οι ιουδαιοι ABDcς, post* ad illum *a, om b* *πεντήκοντα*] *Iren* 148 *diserte* 8. *ουπω ABς, ουδεπω D* *ειπεν ABabcς, add ουν D* 9. *αμην bis ABDabς, semel c Orig* 4,292^e *πρὶν*] ante *abcd* *γενεσθαι ABς Orig* 1,750*f* 4,103^a 292^e = *om Dabc* 9 *seq.* *ηραν ουν ABabcς, τοτε ηραν D*

quem te ipsum facis? 54 respondit Iesus Si ego glorifico me ipsum,
gloria mea nihil est: est pater meus qui glorificat me; quem uos di-
citis quia deus noster est, 55 et non cognouistis eum, ego autem noui
eum. et si dixero quia non scio (noui) eum, ero similis uobis men-
dax: sed scio eum et sermonem eius seruo. 56 Abraham pater uester
exultauit ut uideret diem meum, [et] uidit et gauisus est. 57 dixerunt
ergo Iudaei ad eum Quinquaginta annos nondum (dum *pr F*) habes,
et Abraham uidisti (uidistis *pr F*)? 58 dixit eis Iesus Amen amen dico
uobis, ante quam Abraham fieret ego sum. 59 tulerunt ergo lapides, ut

οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν· Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

[1]Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς. [2]καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες Ῥαββί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; [3]ἀπεκρίθη Ἰησοῦς Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. [4]ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με, ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. [5]ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου. [6]ταῦτα εἰπὼν ἔπτυσεν χαμαί, καὶ ἐποίησεν πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισεν αὐτοῦ τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς [τοῦ τυφλοῦ], [7]καὶ

1. *λιθους ABDbcς*, *add* iudaei *a* in illum (eum *b*) *abc* *δε ADbcς*, igitur *a*, *om B* 2. *ἱεροῦ] add διελθων (και δι. C) δια μεσου αυτων (add επορευετο C) και παρηγεν ουτως ABς: quae om Dabc Origenes* 4,292[e] 3. *ειδεν Babς Origenes* 4,292[e], *ιδεν AD*, Iesus videt *c* *ἄνθρωπον om b* *εκ (ἀπὸ ac Origenes) γενετης ABbς Origen, add* sua *ac*, *add καθημενον D* 4. *αυτου λεγοντες ABabcς, om D* 5. *ινα ABDcς*, quod *a*, quoniam *b* *γεννηθη BDς, γενηθη A*, natus est *ab*, nasceretur *c* *ιησους ABC, ο ιησους Dς*, iesus *c*, illis iesus *a*, iesus et dixit eis *b* 6. *Iren* 311 *Hil* 929 7. 8. *ἐμὲ . . . με] ἐργάζεσθε Orig* 3,201[a] 4,27[c] 7. *εμε δει Aabcς Hil* 929, *ημας δει B, δι ημας D* 7. 8. qui me misit *acd Hil* 8. *ἕως]* dum *ac*, cum *b* *ερχεται ABDacς Orig*, veniet enim *b* quando *ac*, cum *b* *οὐδεὶς] Origen* 3,201[a], *οὐκέτι οὐδεὶς* 4,27[c] poterit *b* 9. *ὅταν]* cum *abc* *εν τω ABDς Origenes* 4,27[c], in hoc *abc* *ω ABcς Orig, ante εν Dab* *ειμι του* (huius *a*) *κοσμου ABDabς Origen*, huius mundi sum *c* 10. cum dixisset *bc*, dicens *a* *πτυματος D* 11. *επεχρισεν ADbcς*, linuit *a*, *επεθηκεν B* *αυτου ABC, αυτω D*, eum *c*, *om abς* *τον πηλον ABDbς, om ac* *ἐπὶ om a* *του* (illius) *τυφλου Abς, αυτου Dac, om B*

iacerent (iactarent) in eum: Iesus autem abscondit se et exiuit de templo. [1]et praeteriens uidit hominem caecum a natiuitate. [2]et interrogauerunt eum discipuli sui Rabbi, quis peccauit, hic aut parentes eius, ut caecus nasceretur? [3]respondit Iesus Neque hic peccauit neque parentes eius, sed ut manifestentur opera (-stetur opus *FL*) dei in illo. [4]me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est: uenit nox, quando nemo potest operari. [5]quam diu in mundo sum, lux sum mundi. [6]haec cum dixisset, expuit in terram, et fecit lutum ex sputo, et liniuit (leuit *FL*) lutum super oculos eius, [7]et

εἶπεν αὐτῷ Ὕπαγε [νίψαι] εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ (ὃ
ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος). ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθεν
βλέπων. 8 *Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον,*
ὅτι προσαίτης ἦν, ἔλεγον Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσ-
αιτῶν; 9 *ἄλλοι ἔλεγον ὅτι οὗτός ἐστιν· ἄλλοι [δὲ] ἔλεγον [Οὐχί, ι*
ἀλλ'] ὅμοιος αὐτῷ ἐστίν. ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν ὅτι ἐγώ εἰμι. 10 *ἔλεγον*
οὖν αὐτῷ Πῶς [οὖν] ἠνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; 11 *ἀπεκρίθη*
ἐκεῖνος [καὶ εἶπεν] Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν ἐποίησεν
καὶ ἐπέχρισέν μου τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶπέν μοι Ὕπαγε εἰς τὸν

5.6. *ἔλεγον [ὅτι] ὅμοιος* 7. *σοι*

1. *αὐτῷ om Da* vade in Siloam et lavare *Iren* 312 *νιψαι BDς*, et lava c, *om Aab* *Iren* 236 *σιλωαμ ABD abς*, siloe c, *add και νιψαι corr A* 2. *ερμηνευεται (μεθερμ. D) ABDbcς*, est interpraetatum *a* *απηλθεν (-θε B) ABD acς*, et perressit *b* *οὖν ... ἦλθεν om B* *ουν ADς = om abc* lavit *ac*, abluit se *b* 3. *ουν ABDacς*, autem *b* *γειτονες ABDς = add αὐτοῦ abc* *και οι θεωρουντες* (viderant *b*) *ABD abς*, qui noverant c 4. *προσαιτης ην ABCD, τυφλὸς ἦν ς =* caecus et mendicus erat (esset c) *ac*, mendicus erat et caecus *b*
5. *οτι ABDς, ουχι αλλ C = om abc* *αλλοι alterum ABCabcς, ετεροι D* *δε ADcς*, om *BCab* *ελεγον BCabc*, om *ADς*
5.6. *ουχι* (non est) *αλλ Bb, οτι ADcς*, om *Ca* 6. *αυτω εστιν ABDς* = est illi *abc* *εκεινος ABDbcς*, ipse *a* *δε Aabc*, om *BDς* *οτι ABDς* om *abc* *ελεγον ABcς, ειπον Db*, dicunt *a*
7. *οὖν om a* *ουν alterum CDa, om ABbcς* *ηνεωχθησαν CD, ανεωχθ. ABς* *σου ACD et post* oculi b, *σοι Bacdς*
7.8. *απεκριθη εκεινος ABDbcς*, ille autem respondit illis *a*
8. *και ειπεν Aabς*, om *BCDc* *ανθρωπος ADς, ο ανθρ. B, ανθρ. ο C* 8.9. *πηλον εποιησεν και επεχρισεν* (linuit d) *ABD bcdς*, tetigit *a* 9. *μου* (mihi) *τους οφθαλμους ABDadς*, me bc *μοι ADbcς, μοι οτι B*, om *a* *τον BDabc, την κολυμβηθραν του Aς*

dixit [ei] Vade [et] laua [te] in natatoria Siloe (Siloae *FL*); quod in-
terpretatur (interpraet. *F*) missus. abiit ergo et lauit, et uenit uidens.
8 itaque uicini [et] qui uidebant eum prius quia mendicus erat, [et
FL] dicebant Nonne hic est qui sedebat et mendicabat? 9 alii dicebant
quia hic est; alii autem Nequaquam, sed similis est eius. ille [uero]
dicebat quia ego sum. 10 dicebant ergo ei Quomodo aperti sunt oculi
tibi (t. o.)? 11 respondit ille Homo qui dicitur Iesus lutum fecit et
unxit oculos meos et dixit mihi Vade ad natatoriam (-ria) Siloe (Si-

Σιλωάμ καὶ νίψαι. ἀπελθὼν οὖν καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. [12] *εἶ-*
παν αὐτῷ Ποῦ ἔστιν ἐκεῖνος; λέγει Οὐκ οἶδα. [13] *ἄγουσιν αὐτὸν*
πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τόν ποτε τυφλόν· [14] *ἦν δὲ σάββατον ἐν*
ᾗ ἡμέρᾳ τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς
ὀφθαλμούς. [15] *πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πῶς*
ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Πηλὸν ἐπέθηκέν μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλ-
μούς, καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέπω. [16] *ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων*
τινές Οὐκ ἔστιν οὗτος παρὰ θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, ὅτι τὸ σάββατον

8. *Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν παρὰ θεοῦ,*

1. siloam *b*, siloa *ac* *νιψαι ABDς*, abluere *a*, ablue te *b*, lava oculos tuos *c* *απελθων ουν* (*δε Aς*) *ABς*, *απηλθον ουν D* = et abii *abc* *και ADabcς*, om *B* *νιψαμενος ανεβλεψα ABς*, *ενιψαμην και ηλθον βλεπων D*, lavi et video *ac*, ablui me et videre coepi *b* *ειπον A*, *και ειπαν B* = *ειπαν* (*εἶπον ς*) *ουν* (autem *b*) *Dabcς* 2. et ubi *a* *λεγει ABaς*, dixit *c*, *λεγει* (ait *b*, dixit *d*) *αυτοις Dbd* *αγουσιν ABς*, adducunt (perduxerunt *b*) autem *ab*, *και αγουσιν* (adduxerunt *c*) *Dcd* *αυτον ABDbcς*, *om a* 3. *τον ποτε τυφλον ABDς*, qui ante erat caecus *d*, eum (illum *c*, *om b*) qui fuerat caecus (c. f. *bc*, *add* videntem *c*) *abc* 3. 4. *εν* (*om ab*) *η ἡμερα Babc*, *οτε ADς* 4. fecit lutum *c* *ανεωξεν ABς*, *ηνυξεν D* *αυτου ABDς et post* oculos *ac*, illi *bd* 5. *οὖν om a* *ηρωτων ABς*, *επηρωτων D*, interrogabant *bc*, interrogaverunt *ad* *και ABDς* = *om abc* pharisaei-dicentes *b* 6. *ανεβλεψεν ABDς*, vidit *d*, visum recepit *a*, vidisti *c*, vides *b* *ο δε ABDacς*, et ille *b* *αυτοις BDbcς*, *και αυτοις A*, om *a* *επεθηκεν μου* (mihi) *επι τους οφθαλμους Bc*, *μου επεθηκεν επι τους οφθαλμους A*, *επεθηκεν επι* (fecit et imposuit super *b*, posuit in *a*) *τους οφθαλμους μου Dabς* 7. *ενιψαμην ABDς*, lavi *c*, abii et lavi *a*, ablui me in siloam *b* *βλεπω ABDaς*, ecce video *bc* *ουν ABDacς*, autem *b* 8. *τινες ABDς* = *ante ἐκ τῶν abc* *ουκ εστιν ουτος* (hic homo *c*, *om B?*) *παρα θεου ο ανθρωπος* (*om c*) *BDc*, *ουτος ο ανθρωπος ουκ εστιν παρα* (*add τοῦ ς*) *θεου Aabς* *οτι ABDς*, quod sic *ab*, qui *c*

loae *F*) et laua. et abii et laui et uidi. [12] [et] dixerunt ei Vbi est ille? ait Nescio. [13] adducunt eum ad Pharisaeos, qui caecus fuerat: [14] erat autem sabbatum, quando lutum fecit Iesus et aperuit oculos eius. [15] iterum ergo interrogabant eum Pharisaei, quomodo uidisset. ille autem dixit eis Lutum posuit mihi super oculos, et laui, et uideo. [16] dicebant ergo ex Pharisaeis quidam Non est hic homo a deo, qui (quia *FL*) sabbatum non custodit. alii dicebant Quomodo potest ho-

οὐ τηρεῖ. ἄλλοι ἔλεγον Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. [17]λέγουσιν οὖν τῷ τυφλῷ πάλιν Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέν σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν ὅτι προφήτης ἐστίν. [18]οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος [19]καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς λέγοντες Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν βλέπει ἄρτι; [20]ἀπεκρίθησαν οὖν [αὐτοῖς] οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον Οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη· [21]πῶς δὲ νῦν βλέπει οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν. αὐτὸν ἐρωτή-

5. ὅτι ἦν τυφλὸς   8. ἄρτι βλέπει;

1. τηρι A   ελεγον ABabς, δε ελεγαν Dc   2. σχισμα ην ABDbcς, dissensiones erant a   λεγουσιν ABς = ελεγον Dabc   ουν ABD abc, om ς   2. 3. τω τυφλω παλιν ABς = τω τυφλω D, caeco illi ab, illi caeco c   3. συ τι ADabcς, τι συ B   εαυτου D (eo d)   quod ac, qui b   ηνοιξεν Aς, ηνυξεν D, ηνεωξε B   σου (tibi) τους οφθαλμους ABDdς = oculos tuos abc   4. επιστευσαν ABDaς, credebant bc   οὖν om Dab   5. περὶ αὐτοῦ om a   οτι τυφλος ην (fuit) Aacς, οτι (qui) ην (fuerat) τυφλος Bb, om D   και ανεβλεψεν (videt) ABacς, om Db   οτου ABς, ου D   6. αὐτοῦ om D   του ἀναβλεψαντος ABDς = om abc   επηρωτησαν D   7. λεγοντες ABDς = om abc   ουτος εστιν ABabcς, ει εστιν ουτος D   υμεις ABDbcς, post λέγετε a   8. εγεννηθηθη pr D   οὖν om a   βλεπει αρτι BDbc, αρτι βλεπει Aaς   ουν B, δε A = om Dabcς   αυτοις ADbcς, om Ba   9. ειπαν B   10. νῦν om c   11. ηνοιξεν (-ξε D) BDς, ηνεωξεν A   αυτου (ei d) ABς = post ὀφθαλμοὺς ac, ante ηνοιξε Dbd   αυτον ερωτησατε (επερ. D) BDac, post εχει pag. 622,1 Aς, om b

mo peccator haec signa facere? et schisma (scisma) erat in eis. [17]dicunt ergo caeco iterum Tu quid dicis de eo qui aperuit oculos tuos? ille autem dixit quia propheta est. [18]non crediderunt ergo Iudaei de illo, quia caecus fuisset et uidisset, donec (donum F) uocauerunt parentes eius qui uiderat [19]et interrogauerunt eos dicentes Hic est filius uester, quem uos dicitis quia caecus natus est? quomodo ergo nunc uidet? [20]responderunt eis parentes eius et dixerunt Scimus quia hic est filius noster et quia caecus natus est: [21]quomodo autem (ergo F) nunc uideat nescimus, aut quis eius aperuit (aperuerit) oculos nos

σατε· αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει. [22]*ταῦτα εἶ-*
πον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἤδη γὰρ συν-
ετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστὸν ἀπο-
συνάγωγος γένηται. [23]*διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπαν ὅτι ἡλικίαν*
ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. [24]*Ἐφώνησαν οὖν τὸν ἄνθρωπον ἐκ δευ-*
τέρου, ὃς ἦν τυφλός, καὶ εἶπαν αὐτῷ Δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς
οἴδαμεν ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἁμαρτωλός ἐστιν. [25]*ἀπεκρίθη οὖν*
ἐκεῖνος Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν
ἄρτι βλέπω. [26]*εἶπον οὖν αὐτῷ Τί ἐποίησέν σοι; πῶς ἤνοιξέν σου*
τοὺς ὀφθαλμούς; [27]*ἀπεκρίθη αὐτοῖς Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ*
ἠκούσατε· τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ

5. *ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον*

1. *αυτος* prius *ABς* = om *Dabc* *αυτου BDς*, *εαυτου A*, se *abc*, semet ipso *d* *λαλησει ABDς* = loquatur *abc* haec *ab*, haec autem *c* 2. *συνετεθειντο BDabcς*, *συνετεθεντο A*, cogitaverant *d* 3. *ἵνα*] *ἵνι D* *αυτον ομολογηση χριστον ABabcς*, *ομολογηση αυτον χριστον ειναι D*, confessus fuisset christum eum esse *d* 3. 4. de synagoga eiceretur (eiciatur *d*) *ad* 4. et ideo *a* *ειπαν BD*, *ειπον Aς* *οτι ABbς*, om *Dac* 5. *αυτον BDabcς*, *και αυτον A* *ερωτατε D* *τον ανθρωπον* (*αυτον D* pro *τ. α.*) *εκ δευτερου* (iterum *abc*) *BDbc*, *εκ δευτερου τον ανθρ. Aaς* 6. fuerat *abc* *ειπαν BD*, *ειπον Aς* 7. *ουτος ο ανθρωπος Babc*, *ο ανθρωπος ουτος ADς* *απεκριθη ABDς* = dixit *bc*, ait *a* *οὖν* om *a* 8. *εκεινος ABDabc*, add *καὶ εἶπεν ς* unum *ab*, unum tantum *c* *ων ABbcς*, *ημην και Dac* 9. dicunt *a* *ουν BDbc*, *δε Aς*, om *a* *αυτω BDabc*, add *παλιν Aς* *και πως Dc* *ηνυξεν D* 9. 10. *σου* (tibi) *τους οφθ. ABDcdς*, oculos tuos *ab* 10. *απεκριθη αυτοις ABabcς*, *ο δε ειπεν D* *ηδη ABDbcς*, om *a* *οὐκ* om *bc* 11. *τι ουν B* *παλιν θελετε ABbcς*, *θελετε παλιν Da* *ακουσαι D* numquid *abcd* 11 seq. *αυτου μαθηται ABς* = *μαθηται αυτου Dabc*

nescimus. ipsum interrogate: aetatem habet, ipse de se loquatur. [22]haec dixerunt parentes eius, quia timebant Iudaeos: iam enim conspirauerant (-uerunt *F*) Iudaei ut siquis eum confiteretur Christum, extra synagogam fieret. [23]propterea parentes eius dixerunt [quia om *F*] aetatem habet, ipsum interrogate. [24]uocauerunt ergo rursum hominem qui fuerat (erat *F*) caecus, et dixerunt ei Da gloriam deo: nos scimus quia hic homo peccator est. [25]dixit ergo ille Si peccator est nescio: unum scio, quia caecus cum essem, modo uideo. [26]dixerunt ergo illi Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos? [27]respondit eis Dixi uobis iam et audistis: quid iterum uultis audire? num-

μαθηταὶ γενέσθαι; [28] ἐλοιδόρησαν αὐτὸν καὶ εἶπον Σὺ μαθητὴς εἶ
ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωυσέως ἐσμὲν μαθηταί. [29] ἡμεῖς οἴδαμεν
ὅτι Μωυσεῖ λελάληκεν ὁ θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν.
[30] ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἐν γὰρ τούτῳ θαυ-
μαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστίν, καὶ ἤνοιξέ μου
τοὺς ὀφθαλμούς. [31] οἴδαμεν ὅτι ὁ θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει,
ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.
[32] ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ
γεγεννημένου· [33] εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν

6. ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς

1. ελοιδορησαν *Ab*, και ελ. *B*, οι δε ελ. *Da*, ἐλ. οὖν *c*ς εıπαν *D* 1.2. μαθητης ει (εἶ μαθ. ς) εκεινου *AB*ς = μαθητης εκεινου ει (esto *a*, sis *bc*) *Dabc* 2. δε *ABa*ς, om *Dbc* μωϋσεως *Dabc*, μωσεως *A*ς εσμεν μαθηται *ABD*ς = discipuli sumus *abc* ἡμεῖς om *c* 3. μωϋσει *BDabc*, μωσει *A*, Μωσῇ ς λελαληκεν *BD*ς, ελαλησεν *A* θεός] add και οτι (add ο corr) θεος αμαρτωλων ουκ ακουει *D* 4. απεκριθη *ABDa*ς, add ille *bc*, add ergo *d* αυτοις *ABa*ς, om *Dbc* γαρ τουτω *A*ς, τουτω γαρ *B*, τουτω ουν *D* = hoc *abc* 5. ἐστίν alterum] τιν pr *D* ηνοιξε *B*, ηνυξε *D*, ανεωξεν *A*ς 5.6. μου (mihi) τους οφθ. *ABDd*ς = oculos meos *abc* 6. οιδαμεν *BDac*, add δε *A*ς, add enim *Hil* 89, scio *b* ο θεος αμαρτωλων (peccatorem *Cypr*) *BDa Cypr* 111 123, αμαρτωλων ο θεος *Abc*ς *Hilar* audit *d Cyprian Hilar*, exaudit *abc* 7. dei cultor est *bc*, deum colat (timet *d*) *ad*, deum (eum 125) coluerit *Cypr* 111 125 fecerit *Cypr* illum audit *Cypr*, hunc exaudit *c et add* deus *ab* 8. εκ *ABD*ς, a *abc* ουκ *ABDa*ς, numquam *bc* ηνοιξεν *A*ς, ηνυξε *D*, ηνεωξε *B* οφθαλμον *A* 9. γεγενημενου *A* ην *ABbc*ς, *ante* παρὰ *a*, *post* θεου *D* ηδοινατο *D*, potest *a* 9 *seq.* nihil facere *d*

quid et uos uultis discipuli eius fieri? [28] male dixerunt ei (*om pr L*) et dixerunt Tu discipulus illius sis (es *L*), nos autem Moysi (Mosi *F*) discipuli sumus. [29] nos scimus quia (quoniam *L*) Moysi (Mosi *F*) locutus est deus, hunc autem nescimus unde sit. [30] respondit ille homo et dixit eis In hoc enim mirabile est, quia uos nescitis unde sit, et aperuit meos oculos. [31] scimus autem quia peccatores deus non audit (exaudit), sed siquis (qui) dei cultor est et uoluntatem eius facit, hunc exaudit. [32] a saeculo non est auditum quia aperuit quis oculos caeci nati: [33] nisi esset hic a deo, non poterat facere quicquam.

οὐδέν. [34]ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπαν αὐτῷ Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. [35]Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; [36]ἀπεκρίθη ἐκεῖνος Τίς ἐστιν, κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; [37]εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν. [38]ὁ δὲ ἔφη Πιστεύω, κύριε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. [39]καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. [40]καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες, καὶ εἶπον αὐτῷ Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; [41]εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ

1. *και ειπαν* (*ειπον Aς*) *αυτω ABbcς*, *αυτω* (..... illi *a*) *και ειπαν Da* in peccato *b* *συ ABDς* = *om abc* natus est *a* 2. *ηκουσεν ABaς*, *και ηκ. D*, audiit autem *bc* 3. *ἔξω om D* *ευρων αυτον ABcς*, *ευρεν αυτον και Dab* *ειπε B* *αυτω Aabcς*, *om BD* 4. *θεου Aabcς Hil* 895 911, *ανθρωπου BD* *απεκριθη εκεινος* (*add και ειπεν Dbcς*) *ADbcς*, respondit *a*, *om B* *τις εστιν Aabcς Hilar* 911, *και τις εστιν D et add εφη B* 5. *ειπεν Bb*, ai. *a*, *ειπεν δε Aς*, et dixit *c*, *απεκριθη D* *ο BDς*, *om A* 6. *αυτον ABDacς Hil* 911, *om b* *λαλων ABabcς*, *post μετα σου D Hil* 910 911 *εκεινος ABDς* = ipse *abc Hil* 6.7. *ὁ δὲ ... ἰησοῦς om b* 6. *ὁ δὲ om a?* *εφη ABDς*, ait *c*, dixit *ad* *Hil* 911 7. *και ABDaς*, *add* procidens *c* *αυτον D* *και ειπεν ABDς* = dixit ei *c*, ait *a* 7.8. *εις* (ad *a*) *κριμα εγω* (*om Origen* 4,396[d]) *ABabcς Origen* 1,722[b] 2,119[d] 4,396[cd] (3,691[b] 712[b]), *εγω εις κριμα D* 8. = in hunc mundum *abc* *ηλθον ABς Origen* = *ante εις τον Dabc* *βλέπωσιν*] *Orig* 1,722[b] 3,712[b] 4,396[c], *βλέψωσι* 3,691[b] 9. *και ηκουσαν* (*add* igitur *a*) *Aabcς*, *ηκουσαν* (*add δε D*) *BD* 10. *ταυτα ABς et ante* ex phar. *a*, *om Dbc* *μετ αυτου οντες BDabc*, *οντες μετ αυτου Aς* *ειπαν D* numquid *abc* 11. *ειπεν ABbcς*, ait *a*, *ειπεν ουν D* *αυτοις ο* (*om B*) *ιησους ABabcς*, *ο ιησους αυτοις D*

[34]responderunt et dixerunt ei In peccatis (-to *F*) natus es totus, et tu doces (docens *pr F*) nos? et eiecerunt eum foras. [35]audiuit Iesus quia eiecerunt eum foras, et cum inuenisset eum, dixit ei Tu credis in filium dei? [36]respondit ille et dixit Quis est, domine, ut credam in eum? [37]et dixit ei Iesus Et uidisti eum, et qui loquitur tecum ipse est. [38]at ille ait Credo, domine, et procidens adorauit eum. [39][et] dixit ei Iesus In iudicium ego in hunc mundum ueni, ut qui non uident uideant et qui uident caeci fiant. [40]et audierunt ex Pharisaeis qui cum ipso erant, et dixerunt ei Numquid et nos caeci sumus? [41]dixit eis Iesus Si caeci essetis, non haberetis peccatum: nunc

ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε ὅτι βλέπομεν· ἡ [οὖν] ἁμαρτία ὑμῶν μένει. [1]ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶν καὶ λῃστής· [2]ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμήν ἐστιν τῶν προβάτων. [3]τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα φωνεῖ κατ' ὄνομα καὶ ἐξάγει αὐτά. [4]καὶ ὅταν τὰ ἴδια πάντα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ· [5]ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσουσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασιν τῶν ἀλλο-

1. ἂν om *D* νυν δε *ABDς* = sed *abc* vidimus *a* η (*add* ουν *Aaς*) αμαρτια *ABabcς*, αι αμαρτιαι *D* 2. μενει *ABcς et add* in vobis *ab*, μενουσιν *D* αμην bis *ABDabς Lucif* 154, *semel c* λεγω υμιν *ADabcς Lucif*, υμιν λεγω *B* qui non intrant *d* 3. ovile *a Lucif*, cortem *c*, cohortem *b* αλλα (*add* qui *Lucif*) αναβαινων αλλαχοθεν *ABbcς Lucif*, αλλα αλλαχοθεν αναβαινων *D*, om *a* 4. εκεινος . . . λῃστης *ABD bcς Lucifer*, est latro *a* δὲ om *Lucifer* 154 5. ποιμην εστιν *ABaς Lucif*, hic pastor est *bc*, αυτος ἐστιν ο ποιμην *D* θυρωρὸς] *Orig* 1,32[b], θυρουρος *D* 6. ακουει *ABDbcς*; *ante* τῆς φωνῆς *a Lucif* και τα ιδια (suas) προβατα (oviculas *b*) *ABbcς Lucifer*, και τα προβατα τα ιδια *D*, . . uas oves proprias *a* 7. φωνει *ABD*; καλεῖ *ς*; vocat *abc Lucif* educit *Lucif*, producit *bc*, ducit *a* και οταν (cum) *ADaς Lucif*, cum autem *bc*, οταν *B* τα ιδια (sua *d*; suas *a Lucif*) παντα *BDad Lucif*; oves suas omnes *bc*, τα ιδια προβατα *Aς* εκβαλῃ *ADς*; eiecerit *ad Lucif*; emiserit *b*, produxerit *c*, εκβαλλῃ *B* 8. ενπροσθεν *D*. ad illas *Lucif* vadet *cd* oviculae *b* 9. την φωνην αυτου *ABaς Lucif*, αυτου την φωνην *Dbc* alienum *bc*, alterum *a Luc* 154 δε *ABDbcς*, om *a Lucifer* ακολουθησουσιν *ABD*, ἀκολουθήσωσιν *ς* = sequuntur *abc Lucif* 10. φευξονται *ABDς* = fugiunt *abc Lucif* 10 *seq.* των αλλοτριων την φωνην *ABDς* =

uero dicitis quia uidemus: peccatum uestrum (uerum *pr F*) manet. [1]Amen amen dico uobis, qui non intrat per ostium (hostium *F*) in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro: [2]qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. [3]huic ostiarius aperit, et oues uocem eius audiunt, et proprias oues uocat (uocant *pr F*) nominatim et educit (educet *F*) eas. [4]et cum proprias oues emiserit, ante eas uadit, et oues illum (eum) sequuntur (secuntur *L*), quia sciunt uocem eius: [5]alienum autem non sequuntur (sequentur *F*), sed fugiunt (fugient *F*) ab eo, quia non nouerunt uocem alienorum. [6]hoc

τρίων τὴν φωνήν. 6 *Ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·*
ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. 7 *εἶπεν οὖν αὐ-*
τοῖς πάλιν ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν [ὅτι] ἐγώ εἰμι ἡ θύ-
ρα τῶν προβάτων. 8 *πάντες ὅσοι ἦλθον πρὸ ἐμοῦ, κλέπται εἰσὶν*
καὶ λῃσταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. 9 *ἐγώ εἰμι ἡ*
θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται καὶ εἰσελεύσεται, καὶ
ἐξελεύσεται καὶ νομὴν εὑρήσει. 10 *ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα*
κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν καὶ πε-
ρισσὸν ἔχωσιν. 11 *ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς*
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων· 12 *ὁ μισθωτὸς δὲ*
καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ ἔστιν τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν

eius vocem bc *Lucif*, vocem eius *a* 2. *τινα ην α ABDς* = quod *abc* loquebatur bc, locutus est *a*, dicebat d dixit bc, ait *a Lucif* 154 *οὖν om Lucif* 2. 3. *αυτοις παλιν ο ιησους* (om *b*) *Abc*, *πάλιν* (om *Lucif*) *αὐτοῖς* (ad illos) *ὁ ἰησοῦς ας Lucif*, *παλιν ιησους B* 3. *υμιν λεγω B* *οτι ADbcς*, *om Ba Luc* 4. *παντες ABacς Orig* 1,744[a] 3,303[b] 459[e] *Lucif*, *om Db* *ηλθον προ εμου ABD Orig Lucif*, *πρὸ ἐμοῦ ἦλθον ς*, venerunt *abc* et fures *Lucif* 5. *αλλ ABabcς Lucif*, *αλλα D*, *καὶ Orig* 1,744[a] 3,303[b] *ἤκουσαν*] *Orig* 3,303[b], *ἤκουσεν* 1,744[a] 5.6. *ἐγώ εἰμι ἡ θύρα*] *Origen* 2,498[a] 3,527[d] 4,6[c] 22[e] *Cypr* 296 314 *Hilar* 383 *Lucif* 6. *δι εμου ABDbcς Cypr*, *post τις a Lucif* 6. 7. *εισελευσεται και εξελευσεται ABDbcς Origenes* 2,764[c], exiet *a*, intrabit *Lucif* 8. *και θυση* (occidat) *ABDbcς Orig* 1,744[a], *om a* *εγω ABbcς*, *add δε Da* 8. 9. *και περισσον εχωσιν om D* 9. *ἐγὼ ... καλός*] *Orig* 3,152*f* 4,6[c] 22[e] *ο ποιμην alterum ABDcς Luc*, *add* autem *a*, *add* enim *b* 10. *αὐτοῦ*] *Hil* 45, *om* 446 *τιθησιν* (ponit) *ABa Hil* 45 446 *Lucif* 189, *διδωσιν Dc*, tradet *b* *προβατων ABDbcς Lucif*, *add* suis *a* *ο μισθωτος δε* (*δε μισθ. D*) *ABDbcς*, qui mercenarius est *a Lucif* 11. *εστιν A*, *εστι B*, *εισιν Dς* propriae oves *b*

prouerbium dixit illis (eis) Iesus: illi autem non cognouerunt quid (id quod **F**) loqueretur eis. 7 dixit ergo eis iterum Iesus Amen amen dico uobis quia ego sum ostium ouium. 8 omnes quotquot uenerunt, fures sunt et latrones: sed non audierunt eos oues. 9 ego sum ostium: per me siquis intro ierit, saluabitur, et ingredietur et egredietur, et pascua inueniet. 10 fur non uenit nisi ut furetur et mactet et perdat: ego ueni ut vitam habeant et abundantius (habund.) habeant. 11 ego sum pastor bonus. bonus pastor animam suam dat pro ouibus: 12 mercennarius (mercenar.) et qui non est pastor, cuius non sunt oues propriae, uidet lupum uenientem et dimittit (-ttet **F**) oues

*λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφίησιν τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος
ἁρπάζει αὐτὰ καὶ σκορπίζει [τὰ πρόβατα. 13 ὁ δὲ μισθωτὸς φεύ-
γει], ὅτι μισθωτός ἐστιν καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.
14 ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ γινώσκου-
σίν με τὰ ἐμά, 15 καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ κἀγὼ γινώσκω τὸν
πατέρα, καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. 16 καὶ
ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κἀκεῖνα
δεῖ με ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν, καὶ γενήσεται μία
ποίμνη, εἷς ποιμήν. 17 διὰ τοῦτό με ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τί-
θημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. 18 οὐδεὶς αἴρει αὐ-*

1. *ερχομενον om pr A* *φεύγει*] *add* quia mercennarius est *b* 2. *αυτα ABacς Lucif, om Db* disperguntur *c* *τα προβατα* (illas ove. *a*) *ο δε μισθωτος φευγει* (*om pr A*) *Aabcς, om BD Lucif* 3. *οτι μισθωτος om pr A* non pertinet ad eum *abc Lucif*, cura ei non est *d* 4. *ποιμην ο καλος ABabcς, καλος ποιμην D* *τα εμα ABDbς*, meas ov. . *a*, oves meas *c* 4. 5. *γινωσκουσι* (*γεινωσιν pr D*) *με* (*εμε D*) *τα εμα BDabc*, *γινωσκομαι υπο των εμων Aς* 6. *μου τιθημι ABabcς*, *διδωμι D* ovibus a, *add* meis *bc* 7. *αλλα ABbcς, add δε D*, *add* quidem *a* oves (oviculas *a*) habeo *ab*, habeo oves *c* *οὐκ om d* *της αυλης ταυτης ABDς* = hoc ovili *abc* 8. *δει με BDabc*, *με δει Aς* *και ABDbcς*, ut *a* *ακουσουσιν BDbcς*, *ακουσωσιν A*, audiant *a* *γενησεται Aabς*, erit c *Cypr* 153 196, *γενησονται BD* 9. *εις ABDς Orig* 4,395[d] = et unus *abc Cypr* *με ο πατηρ BDabc Hilar* 992 1073, *ο πατηρ με Aς* 9. 10. *τιθημι την ψυχην μου ABDabς Hilarius*, animam meam pono c, *add* pro ovibus *ac* 10. ut *ab*, et c et nemo c *αιρει AD abcς Origen* 1,403[b] 467[e] 4,152[e] 298[bc] *Cyprian* 295 *Hilar* 1073, tollet *Hilar* 992, *ηρεν B* *αυτην ABDabcς Hilar*, *τὴν ψυχήν μου Origen Cyprian*

et fugit, et lupus rapit et dispergit oues. 13 mercennarius (mercenar.)
autem fugit, quia mercennarius (-cenar.) est et non pertinet ad eum
de ouibus. 14 ego sum pastor bonus, et cognosco meas et cognoscunt
me meae, 15 (90,3) sicut novit me pater et ego agnosco (cogn.) pa-
trem, (91,4) et animam meam pono pro ouibus [meis]. 16 (92,10) et
alias oues habeo, quae [non] sunt ex hoc ouili: et illas oportet [me
om F] adducere, et uocem meam audient (audiunt *F*), et fiet (fient)
unum ouile et unus pastor. 17 propterea me pater diligit, quia ego
pono animam meam, ut iterum sumam eam. 18 nemo tollit eam [a

τὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω
θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· ταύτην τὴν
ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου. [19] *Σχίσμα πάλιν ἐγένετο*
ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. [20] *ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ*
αὐτῶν Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε; [21] *ἄλλοι*
ἔλεγον Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστιν δαιμονιζομένου· μὴ δαιμόνιον
δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;

[22] *Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν*
ἦν, [23] *καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶνος.*

1. *ἀλλ' ἐγὼ ... ἐμαυτοῦ om D* *ἀλλὰ Orig* 1,467^e *τιθημι αυτην απ εμαυτον* (me *Hil*) *ABabcς Orig* 1,403^b 467^e 4,153^a 298^{be} *Hilarius*, a me pono eam *Cyprian* *Hilarius* 132 *εξουσιαν ABDbcς Orig* 1,403^b 467^e 4,152^e 298^b *Cypr* 295 *Hilar* 992 1073, *add* autem *a*, *add* enim *Hil* 559 2. animam meam ponendi *Hil* 559 *παλιν ABDabcς Cypr Hilar* 992 1073, *ante ἐξουσίαν Origen*, *om Hil* 559 *λαβειν* (sumendi *ab Cypr*, accipiendi *Hil*) *αυτην ABabς Orig Cypr Hil* 992 1073, *αραι* (tollendi *c*, tollere *d*) *αυτην Dcd*, animam meam resumendi *Hil* 559 *ταυτην ABDbcς Hil* 992 1073, *add* enim *a Cypr* 295 *τὴν om B* 3. *μου ABcς Cypr*, *om Dab Hil* *σχισμα Babc*, *add ουν ADς* *πάλιν om D* 4. hos sermones *a* *ελεγον δε* (*ουν D*) *ABDς* = et (quae *c*) dicebant *abc* 5. *αυτων ABabcς*, *add οτι D* *μενεται A* *ακουεται AD* 6. *ταυτα τα ρηματα ABabcdς*, *τα ρηματα ταυτα D* *ουκ εστιν* (*deleto ς*, sunt) *post ελεγον Dd* numquid *abcd* 7. *τυφλων οφθαλμους ABabcς Orig* 4,354^b, *οφθ. τυφλων D* *ανοιγειν ADς*, *ανοιξαι B Orig* 8. *εγενετο ABς*, *εγενοντο D* *δε ADcς*, *τοτε B*, *om ab* *ενκαινια D*, encenia *abd*, dedicatio *c* in *ac*, *om b* *τοῖς om D* 8.9. *και* (*om BD*) *χειμων ην ABDacς*, *om b* 9. *περιπατει A* *ὁ om B* in templo *post* salomonis *c* *σολομωνος* (sal. *bc*) *BDabc*, *σολομωντος A*, *τοῦ Σολομῶντος ς*

me], sed ego pono eam a me ipso. potestatem habeo ponendi eam (animam meam), et potestatem habeo iterum sumendi eam. hoc mandatum accepi a patre meo. [19] dissensio iterum facta est inter Iudaeos propter sermones hos. [20] dicebant autem multi ex ipsis Daemonium habet et insanit: quid eum auditis? [21] alii dicebant Haec uerba (V. h. *F*) non sunt daemonium habentis: numquid daemonium potest caecorum oculos aperire? [22] facta sunt autem encaenia (encenia *L*, enchenia *F*) in Hierosolymis, et hiemps (hiems) erat, [23] et ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. [24] circum dederunt ergo eum

24 ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ Ἕως πότε
τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ.
25 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα
ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ
ἐμοῦ· 26 ἀλλὰ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε· οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων
τῶν ἐμῶν [, καθὼς εἶπον ὑμῖν]. 27 τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς
μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι, 28 κἀγὼ
ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα,
καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. 29 ὁ πατήρ μου, ὃς
δέδωκέν μοι, μείζων πάντων ἐστίν, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν

5. πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ

1. εκυκλευσαν ουν B, et circum dederunt c ελεγαν D, dicunt b αὐτῷ om c 2. tollis b, suspendis c, tolles a Orig 1,365[b] παρησια B 3. αυτοις ABabcς, om D ειπον ABaς, λαλω Dbc, dico d vobis ab, add palam c ου πιστευετε (add μοι D) ADabcς, ουκ επιστευσατε B 4. ταυτα ABbcς, αυτα Da 5. διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε ὅτι οὐκ ἐστὲ Orig 4,316[d] αλλα AB, αλλ' Dς creditis mihi c ου γαρ ABacς, οτι (ὑμεῖς Orig) ουκ Db Orig 4,367[b] 6. καθως ειπον υμιν ADabς, om Bc τα προβατα τα εμα ABDcς, τὰ ἐμὰ πρόβατα Orig 3,152[c] 237[a] 298[d] 4,351[c] (367[b]), qui sunt ex ovibus meis ab Hil 930 6.7. της φωνης μου ABDabcς Orig 3,152[c] Hilar, τῆς ἐμῆς φωνῆς Orig 3,237[a] 298[d] 4,351[c] 7. ακουει ADς Orig 3,298[d] 4,367[b], ακουουσι B? Orig 3,152[c] 237[a] 4,351[c], ακουσουσι B? 8. ζωην αιωνιον ADabcς Hil 930, post αυτοις B pereunt a, periet d 9. και ουχ αρπασει τις ABς, και ου μη αρπαση τις D = nec (et non b) quisquam rapiet b Hil, et nemo rapit ac μου alterum ABDς = om abc Hil 930 1089 9.10. ος δεδωκεν ABς, ο δεδωκως D = quod dedit abc Hil 10. μειζον παντων εστιν Abc, maius est omnibus a Hil 930 1089, μείζων πάντων ἐστὶ ς, παντων μειζων εστιν BD και ABDabcς, om Hilar 930 δυναται (poterit Hilar) αρπαζειν ABDbς Hil et add illud ac, ἁρπάζει Orig 3,244[b] 4,285[d]

Iudaei, et dicebant ei Quo usque animam nostram tollis? si tu es Chistus, dic nobis palam. 25 [respondit eis Iesus om F] Loquor uobis, et non creditis. opera quae ego facio in nomine patris mei, haec testimonium perhibent de me: 26 sed uos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. 27 oues meae uocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur (secuntur) me, 28 et ego uitam aeternam do eis, et non peribunt in aeternum, [et om FL] non rapiet eas quisquam de manu mea. 29 pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est, et

ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. 30 *ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν.*
31 *Ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν.*
32 *ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Πολλὰ ἔργα καλὰ ἔδειξα ὑμῖν ἐκ*
τοῦ πατρός [μου]· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με; 33 *ἀπεκρί-*
θησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε,
ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν
θεόν. 34 *ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Οὐκ ἔστιν γεγραμμένον ἐν τῷ*
νόμῳ ὑμῶν ὅτι ἐγὼ εἶπον Θεοί ἐστε; 35 *εἰ ἐκείνους εἶπεν θεούς,*
πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ
γραφή, 36 *ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασεν καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον,*

4. *με λιθάζετε;*

1. *ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ* **Origenes 3,244**[b] *μου* **ADabcς Hilar**, om **B** *Orig* **4,285**[d] *ἐγὼ ... ἐσμεν*] *Orig* **1,750**[de] **2,34**[b] **4,245**[e] **282**[b] *Cyprian* **153 195** *Hilar* **153 781 794 798 799 918 930 933** *etc.* *Lucif* **25** *ter* **26 255**, et ego et pater u. s. *Lucif* **25** **2.** *πα-λιν* **ABς** = om **Dabc** *Hilarius* **931** illum (eum) lapidarent *a* *Hil* **3.** respondit (et resp. *b*) eis iesus (om *Hil*) *ab* *Hil*, respondit ei iesus dicens *c* *καλα* **Aac**, *ante* *εργα* **Dς** *Hil*, *post* *υμιν* **B**, om *b* *εκ* **ABDabς**, a *c* *Hil* **4.** *μου* **Aabcς**, om **BD** *Hil* *αὐτῶν*] *αυτω* **A** *λιθαζετε* (-*ται* **A**, lapidastis pr *d*) *με* **ADcdς** *Hilarius*, *με λιθαζετε* **Bab** *απεκριθησ* pr **D** **5.** *ιουδαιοι* **ABabc** *Hil*, *add* *λεγοντες* **Dς** de (pro *Hil*) bono opere *abc* *Hil* **931**, de opere bono *d* te lapidamus *ac* **6.** de *bc*, pro *Hil*, propter *ad* *καὶ* om *c* *συ* **ABabcς** *Orig* **4,383**[b] *Hilar*, om **D** cum sis homo *Hil* **931** *ποις* pr **D** *σεαυτον* **ABDς**, *ἑαυτὸν* *Orig* **7.** *αυτοις* **ABDacς**, om *b* *ο* (om **B**) *ιησους* **ABabcς**, *add* *και ειπεν* **D** est scriptum *a*, scriptum est *bc* *Cypr* **287** *Hil* **932** **8.** *υμων* **ABς** et *a*?, om **Dbc** *Cypr* *Hil* *οτι* **BDabc** *Cypr* *Hil*, om **Aς** *ειπον* **AD**, *ειπα* **Bς** *ει* **ABDabς** *Cypr*, si ergo *c* *Hil* **471 932** **9.** *ὁ λόγος*] *Hil* **932**, verba *Hil* **471** *του θεου εγενετο* (fiebat *c*) **ABcς** *Origen* **4,383**[b] *Cyprian* **287** *Hil* **471**, *εγενετο* (fiebat *ab*) *του θεου* **Dab** *Hil* **932** **10.** *τον* (hunc) *κοσμον* **ABDabcς** *Orig* **4,23**[a] *Hilar* **932**, saeculum *Cypr*

nemo potest rapere de manu patris mei. 30 ego et pater unum sumus. 31 sustulerunt lapides Iudaei, ut lapidarent eum. 32 respondit eis Iesus Multa opera bona ostendi uobis ex patre meo: propter quod eorum opus me lapidatis? 33 responderunt ei Iudaei De bono opere non lapidamus te, sed de blaphemia, et quia tu, homo cum sis, facis te ipsum deum. 34 respondit eis Iesus Nonne scriptum est in lege uestra quia ego dixi Dii (Di *F*) estis? 35 si illos dixit deos, ad quos sermo dui factus est, et non potest solui scriptura, 36 quem pater (deus)

ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον Υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμί; [37] *εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι·* [38] *εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύετε, ἵνα γνῶτε καὶ γινώσκητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ κἀγὼ ἐν τῷ πατρί.* [39] *Ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν πιάσαι· καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν,* [40] *καὶ ἀπῆλθεν πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμενεν ἐκεῖ.* [41] *καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς*

4. *κἀγὼ ἐν αὐτῷ.*

1. *βλασφημεις* ***ABDς Origen Cyprian***, blasphemat *ab*, blasphemo *c*, blasphemavi ***Hilar*** 895 932 933 937 *τοῦ om* ***D*** quodsi ***Cypr*** 2. *μου* ***ABDcς Hilar*** 976 1252, *om ab* ***Cyprian*** 287 ***Hilar*** 932 933 934 nolite credere mihi *b* ***Hilarius*** 932 933 934, nolite mihi credere *acd* ***Cyprian Hilar*** 976 1252 si autem *ā* ***Hil***, quodsi *bc* ***Cypr*** 3. *καν* ***ABDς*** = et *abc* ***Cypr Hil*** 932 933 934 935 1252 *εμοι μη πιστευητε* (*-ευετε* ***A***) ***ABς*** = *εμοι μη θελετε* (non vultis mihi *ac* ***Hil*** 1252) *πιστευειν* ***D*** *abc* ***Cypr Hil*** *τοις εργοις* ***ABDaς Hil*** 932 933 934 935, factis ***Cypr***, vel operibus *bc et add* meis ***Hil*** 1252 *πιστευέτε* ***B***, *πιστευεται* ***D***, *πιστευσατε* ***Aς*** *ινα γνωτε* (sciatis) *και γινωσκητε* (cognoscatis, *πιστευσητε* ***Aς***) ***ABς Hil*** 932 933 935, *ινα γνωτε* ***D***, et scitote (cognoscite *c* ***Cypr***, cognoscetis *b*) *abc* ***Cypr*** 287, *om* ***Hil*** 1252 4. *εν εμοι ο πατηρ* (est pater) ***ABDabcς Cypr***, pater in me ***Hilar*** 150 800 932 933 935 937 *et add* est 794 1252 *τω πατρι* ***BDac Hil***, *αυτω* ***Abς Cypr Hil*** 932 *εζητουν ουν* ***ABabcς***, *και εζ.* ***D*** 5. *παλιν αυτον* ***Bς***, *αυτον παλιν* ***A*** = *αυτον* ***Dabc*** *της χειρος* ***ABDς*** = manibus *abc* 5. 6. *και απηλθεν* ***BDabcς***, *απ. ουν* ***A*** 6. in (*add* eum *bc*) locum *abc* erat *bc*, fuerat *a* *ιωανης* ***Dd*** 7. *το πρωτον* (prius *a*) *βαπτιζων* ***ABDaς***, baptizans primum *bc* *εμενεν* ***Babc***, *εμεινεν* ***ADς*** 7 *seq.* *και πολλοι ηλθον* (veniebant *bc*) *προς αυτον* ***ABDbcς***, venerunt ergo ad illum multi *a*

sanctificauit et misit in mundum, uos dicitis quia blasphemas, quia dixi Filius dei sum? [37] si non facio opera patris mei, nolite credere mihi: [38] si autem facio, etsi mihi non uultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis quia in me est pater et ego in patre. [39] (93,4) quaerebant ergo [eum] prehendere (prendere ***F***, adpreh. *al*): et exiuit de manibus eorum, [40] et abiit iterum trans Iordanen (-nem) in eum locum ubi erat (orabat) Iohannes baptizans primum, et mansit illic. [41] (94,10) et multi uenerunt (ueniebant ***L***) ad eum, et dice-

αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου ἀληθῆ ἦν. 42 καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν ἐκεῖ.

11 Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς· 2 ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει. 3 ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ. 4 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστιν πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐ-

1. *ὅτι om Dc* *ιωανης D* (iohannes *d*) *σημειον εποιησεν ουδεν ABDbς, ἐποίησεν σημεῖον οὐδὲ ἕν Origen* 3,468c, nullum signum fecit *ac* 2. quaecumque *b*, quae *ac* *ειπεν ιωαννης ABacς, ιωανης* (iohannes) *ειπεν Dbd* de hoc *abc*, de eo *d* erant *bd*, sunt *ac* *πολλοι επιστευσαν BDabc, επιστευσαν πολλοι Aς* 3. *εκει ABD, ante εἰς αὐτόν ς = om abc*
4. *τις ασθενων ABDabς*, infirmus quidam *c* *λαζαρος ABDς* = lazarus nomine *ac*, nomine lazarus *b* 5. *της μαριας και της (om corr) D* *αυτης BDς, αυτου A* *ην δε μαρια (μαριαμ B) ABDaς*, maria autem erat *bc* *αλιψασα AD*
6. dominum *ac*, iesum *b* exterserat (-sit *b*) *ab*, tersit *c* *αυτου om D* *θριξιν BDς, θρηξιν A* 7. *ης ABabcς, ης και D* *αι* (hae *a*) *αδελφαι* (= *add αυτου Dac*) *ABDacς, om b* 8. *αυτον ABaς, τον ιησουν Dbc* *ιδε ABDcς, post φιλεῖς b* 8. 9. audivit autem (*om b*) *bc*, cum audisset *a*
9. et dixit *b*, et (*om a*) ait illis *ac* *αυτη η ασθενεια (add αυτου D) ABDbcς Origen* 4,295b, infirmitas haec (ista *Hilar*) *a Hilar* 999 1072 usque ad mortem *Hil* 10. *θεοῦ prius*] *Hil* 1072, dei est idem 999 *του θεου ABDabς Hil*, eius *c* *δι αυτης ABDς* = per ipsum (eum *Hil*) *bc Hil* 999 1072, in illo *a*

bant quia Iohannes quidem signum fecit nullum, omnia autem quaecumque dixit Iohannes de hoc uera erant (sunt). 42 et multi crediderunt in eum. 1 erat autem quidam languens (-guidus) Lazarus a Bethania, de castello Mariae et Marthae sororis eius: 2 Maria autem erat quae uncxit (unxit) dominum (domino *F*) unguento et extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur. 3 miserunt ergo sorores [eius *om FL*] ad eum dicentes Domine, ecce quem amas infirmatur. 4 audiens autem Iesus dixit eis Infirmitas haec non est ad mortem, sed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam (eum

τῆς. 5 ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον. 6 ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας· 7 ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς [αὐτοῦ] Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν. 8 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί Ῥαββί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; 9 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς Οὐχὶ δώδεκα ὧραί εἰσιν τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει· 10 ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. 11 ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται· ἀλλὰ

1. *ηγαπα ABς*, diligebat bc, *εφιλει D*, amabat *ad* — autem *bc*, enim *a* — 1. 2. *την μαρθαν και την αδελφην αυτης* (*add* mariam *b*) *και τον λαζαρον ABDbς*, lazarum et sorores (-rem *c*) eius *ac*
2. *μὲν om a* — *εμεινεν ABaς*, *add ο ιησους Db et ante ἔμεινεν c*
3. *εν ω ην ABς*, in eodem *abc*, *επι τω D* — *επειτα ABς*, *ειτα D*, deinde *abc*, et *d* — *τουτο ABDdς* = haec *abc* — dicit *bc*, ait *a* — 4. *αυτου ADbc*, *om Baς* — *ις pr D* — *παλιν BDb et ante εἰς τὴν ac*, *πολιν A* — 5. *μαθηται ABbς*, *add αυτου Dac* — 6. *απεκριθη ABDbς et add* illis *a*, et respondit *c* — *ιησους ABCD*, *ὁ Ἰησοῦς ς*, iesus *ab*, *add* et dixit eis *c*
6. 7. *ωραι εισιν* (*εισι B. εἰσιν ὧραι ς*) *της ημερας ABCabcς*, *ωρας εχει η ημερα D* — 7. *περιπατη ABDς*, ambulat *d* = ambulaverit *abc* — in die *c*, interdie *a*, interdius *b* — offendit *bc*, offendet *ad*
8. huius mundi *ac* — quodsi *ac*, si *b* — = ambulaverit *abc* — in nocte (-tem *a*) *ac*, nocte *b* — 9. *προσκοπτει ABDcς*, offendet *abd* — *αυτω ABDabcς*, *αυτη d et pr D* — dixit *ac*, ait *b* — *καὶ om c* — 10. *μετα τουτο ABDς* = post haec *ab*, postea *c* — dicit *b*, ait *ac* — *κεκοιμηται ABς Orig* 4,380[abc], *κοιμαται D*, dormivit *d*, dormit *bc*, obdormit *a*

pr *L*). 5 diligebat autem Iesus Martham et sororem eius Mariam et Lazarum. 6 ut ergo audiuit quia infirmatur (-mabatur), tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus: 7 deinde post haec dicit discipulis suis Eamus in Iudaeum iterum. 8 dicunt ei discipuli Rabbi, nunc quaerebant te Iudaei lapidare (l. Iud. *FL*), et iterum uadis illuc? 9 respondit Iesus Nonne duodecim (XII*F*) horae sunt diei? siquis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi uidet: 10 si autem ambulauerit [in] nocte, offendit (offendet *FL*), quia lux non est in eo. 11 haec ait, et post hoc (haec) dicit eis Lazarus amicus

πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. [12]*εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ μαθηταί Κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται.* [13]*εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει.* [14]*τότε [οὖν] εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ Λάζαρος ἀπέθανεν,* [15]*καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ· ἀλλὰ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν.* [16]*εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος δίδυμος τοῖς συμμαθηταῖς Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.* [17]*Ἦλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ.* [18]*ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε·* [19]*πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν Ἰου-*

8.9. *τέσσαρας ἤδη ἡμέρας*

1. *ινα εξυπνισω AB Orig* 380^{abc}, *του εξυπνισαι D,* ut suscitem (excitem *d*, a somno exc. c) *bcd*, ut suscito *a* *οὖν om b* *αυτω οι μαθηται* (add eius *ac*) *CDabc, οι μαθ. αυτω* (*αὐτοῦ ς*) *Bς, αυτω A* 2. *κεκοιμηται ABς, κοιμαται D,* dormit *abcd* 3. ad illi *a* *της κοιμησεως ABDabς, om c* 4. dicit *ac*, diceret eis *b* *ουν BDbcς, om Aa* *ειπεν* (dicit *c*) *αυτοις* (*om b*) *ο ιησους παρρησια ABDbcς*, manifeste ait *a* lazar *b* 5. *απεθανεν ABabcς Orig* 4,380^{bc} *Hil* 1072, *ο φιλος ημων απεθανεν D* *και ABDacς Hil*, set *b* 5.6. ..stri caus..... ibi non........ eram ibi *a* *ημην εκει ABDbς Hilar*, ibi fui c 6. *αλλα AD, αλλ Bς* dixit *b*, ait *ac* *οὖν om a* 7. *τοις συμμαθηταις* (*συνμ. AD, add αυτου D*) *ABDς* = ad condiscipulos *ab*, *om c* ut *ab*, et *c* 8. *ηλθεν CDabc, ελθων ABς* *ιησους ABabcς, add εις βηθανιαν D et pr corr A* *και C? D abc, om ABς* 8.9. *τεσσαρας ημερας ηδη* (*om D et pr A, sed habet pr corr A*) *ADbcς, τεσσαρας ηδη ημερας BC,* iam quadriduum *a* 9. *εχοντα ABaς, post μνημειω Dbc* *ενγυς D* 10. *ὡς om D* *ἀπὸ om a* duodecim *c* *πολλοι δε BCDabc, και πολλοι Aς* *ιουδαιων ABabcς, ϊεροσολυμων D*

noster dormit: sed uado ut a somno exsuscitem eum. [12]dixerunt ergo discipuli eius Domine, si dormit, saluus erit. [13]dixerat autem Iesus de morte [mortem *pr F*] eius: illi autem putauerunt quia de dormitione (dormitatione) somni (somnii *F*) diceret. [14]tunc ergo dixit eis Iesus manifeste Lazarus mortuus est, [15]et gaudeo propter uos, ut credatis, quoniam non eram ibi: sed eamus ad eum. [16]dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus ad condiscipulos [suos *F*] Eamus et nos, ut moriamur cum eo. [17]uenit itaque Iesus et inuenit eum quattuor dies iam in monumento habentem. [18]erat autem Bethania iuxta Hierosolymam (-ma *FL*) quasi stadiis quindecim (xv *F*): [19]multi autem ex Iudaeis uenerant ad Martham et Mariam, ut consolarentur eas

δαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὴν Μάρθαν καὶ Μαριάμ, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. [20] ἡ οὖν Μάρθα ὡς ἤκουσεν ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. [21] εἶπεν οὖν Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου· [22] [ἀλλὰ] καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν δώσει σοι ὁ θεός. [23] λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. [24] λέγει αὐτῷ ἡ Μάρθα Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. [25] εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται, [26] καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο; [27] λέγει αὐτῷ Ναὶ κύριε, ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. [28] καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθεν καὶ ἐφώνησεν

1. *προς την* (*om D*) *BCDabc*, *προς τας περι Aς et add την corr C* *μαριαμ BCD*, *μαριαν Aς* eas consolarentur *ac* **2.** *αυτων Aabcς*, *om BD* **3.** *ιησους ABCD*, *ὁ Ἰησ. ς* venerat *b* **4.** dixit *bc*, ait *a* *η μαρθα D* *τὸν om B* **5.** *ης ωδε ABDς* = hic fuisses *abc* *απεθανεν BCD*, *ετεθνηκει Aς* *ο αδελφος μου BCa*, *post ουκ αν AD*, *ante οὐκ bcς* *αλλα ADbcς*, *om BCa* *και ABDacς*, *om bd* **6.** *ο ιησους BDς*, *ιησους A* **7.** *αναστησαιται D* dicit ei *bc*, ait *a* *η BCD*, *om Aς* **8.** in resurrectionem *a* dixit autem *b* **9.** *ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις*] *Orig* 4,6[c] 22[e] *και η ζωη ABDbcς Orig* 4,380[c] *Iren* 232 *Cypr* 235, *om a?* **9. 10.** omnis qui credit in me *Cypr* 170 **10.** *καν αποθανη ABDabcς*, licet moriatur *Cypr* 170 235 vivit *b* *ο ζων και πιστευων ABDbcς Cypr* 235, qui videt et credet *a* **11.** *τουτο ABDbcς*, in hoc *a* ait *abc* *αυτω ABabcdς*, *om D = add* martha *abc* **11. 12.** *ναι κυριε BDabcς Hil* 910, *ο ιησους A* **13.** *τον κοσμον* (*-μος pr D*) *ABDς*, hunc mundum *abc Hil* venisti *bc Hil*, ven.... *a* *καὶ prius om a? c* *ταυτα ADabcς*, *τουτο BC* dicens *a* *ἀπῆλθεν καὶ om c*

de fratre suo. [20] Martha ergo ut audiuit quia Iesus uenit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat. [21] dixit ergo Martha ad Iesum Domine, si fuisses hic (h. f. *F*), frater meus non fuisset mortuus: [22] sed et nunc scio quia quaecumque poposceris a deo dabit tibi [deus *om FL*]. [23] dicit illi Iesus Resurget frater tuus. [24] dicit ei Martha Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo (nouissima *FL*) die. [25] dixit ei Iesus Ego sum resurrectio et uita: qui credit in me, etiam (et) si mortuus fuerit, uiuet, [26] et omnis qui uiuit et credit in me non moritur (morietur) in aeternum. credis hoc? [27] ait illi Utique domine, ego credidi quia tu es Christus filius dei, qui in [hunc] mundum uenisti. [28] et cum haec dixisset, abiit et uocauit Mariam so-

Μαριὰμ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρᾳ εἰποῦσα Ὁ διδάσκαλος πάρεστιν καὶ φωνεῖ σε.
29 *ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἠγέρθη ταχύ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν·*
30 *οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ᾽ ἦν ἔτι ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα.*
31 *οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ᾽ αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαριάμ, ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ.*
32 *ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, λέγουσα αὐτῷ Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἄν ἀπέθανέν μου ὁ ἀδελφός.*
33 *Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν*

2. *καὶ ἤρχετο*

1. *μαριαμ ABCD, Μαρίαν ς. post αυτης D* *λαθρα ABς, σιωπη D*, silentio *abc* *ειπουσα ADς, ειπασα B*, dicens *abc*, *add οτι D* adest *bc*, venit *a* 2. *εκεινη ADacς, εκ. δε B*, et illa *b* *ηγερθη BCD*, surrexit *abcd*, *εγειρεται Aς* *ερχεται ADς*, venit *cd*, *ηρχετο Bab* 3. *ουπω ABabcdς, ου D* *δε ABς = γαρ Dabc* *εληλυθει ο ιησους ABabcς, ιησους εληλυθει D* *αλλα D* 3. 4. *ην ετι BCbc*, adhuc erat *a*, *ην ADς* 4. in locum *d*, in loco illo *a*, in (*om b*) illo loco *bc* ubi *bc*, in quo *a* *ἡ om D* *ουν ABDς* = autem *abcd* 5. *και ABς = om Dbc* ... .labantur eam *a*, qui adloquebantur cum eam *b*, qui eam consolabantur *c* 6. videntes *a* *μαριαμ BCD, μαριαν Aς*, mariam *ac*, maria *b* surrexit *abcd* 7. *λεγοντες Aabcς, δοξαντες BD*, putabant enim *d* 8. *ουν ABDacς*, autem *bd* *μαρια ADς, μαριαμ BC* *ιησους ABD, ὁ Ἰησοῦς ς* *ιδουσα ABDς*, et vidit *ab*, venit ad *c* *αὐτὸν om D* et cecidit *c* 9. *εις ABς, πρὸς CD* *αυτου BD abcς, post επεσεν AC* *λεγουσα αυτω (om Da) ABDaς*, et dixit ei *bc* *ης ωδε ABdς = ωδε ης*(esses *c*, fuisses *ab*) *Dabc* 10. *απεθανεν μου ο αδελφος* (frater meus) *Aabcς, μου απεθανεν ο αδελφος BC, μου ο αδελφος απεθανεν D*, fuisset frater meus mortuus *d* ergo *bc*, autem *a*

rorem suam silentio dicens Magister adest [et *om L*] uocat te. 29 illa ut audiuit, surgit cito et uenit ad eum: 30 nondum enim uenerat Iesus in castellum, sed erat adhuc (athuc *F*) in illo loco ubi occurrerat ei Martha. 31 Iudaei igitur qui erant cum ea (illa *F*) in domo et consolabantur eam, cum uidissent Mariam, quia cito surrexit et exiit, secuti sunt eam dicentes quia uadit ad monumentum, ut ploret ibi. 32 Maria ergo cum uenisset ubi erat Iesus, uidens eum cecidit ad pedes eius et dixit ei Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. 33 Iesus ergo ut uidit eam plorantem et Iudaeos qui uene-

καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο
τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν 34 καὶ εἶπεν Ποῦ τεθείκατε αὐ-
τόν; 35 λέγουσιν αὐτῷ Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς.
36 ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. 37 τινὲς δὲ ἐξ αὐ-
τῶν εἶπον Οὐκ ἐδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυ-
φλοῦ ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; 38 Ἰησοῦς οὖν πάλιν
ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον· ἦν δὲ σπήλαιον,
καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. 39 λέγει Ἰησοῦς Ἄρατε τὸν λίθον.
λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τετελευτηκότος Μάρθα Κύριε, ἤδη ὄζει· τε-

7. ἐμβριμησάμενος

1. συνελθοντας αυτη ABς, συνεληλυθοτας μετ αυτης D ιου-δαιους κλαιοντας ABς = τους ϊουδαιους (ϊδιους pr D) κλ. ante τους συνελ. Dabcd ενεβριμησατο Bς, infremuit b, εβριμησατο A, fremuit ac, εταραχθη D, conturbatus est d 2. in spiritu a και εταραξεν εαυτον ABabcς, ως ενβρειμουμενος (ira plenus) Dd τεθικατε A, post αὐτὸν a, posuisti d 3. ιδε ABς = ειδε και Dabc 4. ελεγον ουν ABDς = dixerunt ergo b, et dixerunt ac εξ αυτων] εξων pr D 5. ειπον Bς, ελε-γον A = ειπον ante εξ αυτων Dabc εδυνατο (ηδ. ABς) ABCD acς, potuit b ο ανυξας D 6. ινα και (om a) ουτος μη ABDaς, ne et (om c) hic bc ergo ab, autem c παλιν ABDcς, om ab 7. εμβριμωμενος Bς, ενβρειμωμενος D, εμ-βριμουμενος A, fremens ac, εμβριμησαμενος C, fremuit ... et b εις ABς, in d, επι D, ad abc σπηλιον D. Orig 4,381^{a} 8. επεκειτο ABDς = superpositus abc επ αυτω ABDς, ei ab, om cd λεγει ABDbς Orig 4,370^{a} 371^{c} 372^{a}, et (om a) ait ac ιησους AD, ο ιησους Bς Orig ἄρατε τὸν λίθον] Orig 4,370^{a} bis 371^{bc} 372^{a} 9. η αδελφη του τετελευτηκοτος (τεθνηκότος ς) μαρθα (η μαρθα ante η αδελφη D) ABCDς = martha bc et add soror lazari a 9 seq. τεταρταιος γαρ (om D) εστιν ABDaς Orig 4,367^{c} 371^{bc}, quadriduum enim habet bc. τετάρτην ἡμέραν ἄγοντα Orig 3,514^{a}

rant cum ea plorantes, [illacrymatus est Iesus], fremuit (infr.) spi-
ritu et turbauit se ipsum (turbatus est in se ipso) 34 et dixit Ubi po-
suistis eum? 35 dicunt ei Domine, ueni et uide. [et lacrimatus est Ie-
sus.] 36 dixerunt [ergo om L] Iudaei Ecce quomodo amabat eum.
37 quidam autem dixerunt ex ipsis Non poterat hic qui aperuit ocu-
los caeci facere ut et hic non moreretur? 38 Iesus ergo rursum fre-
mens in semet ipso uenit ad monumentum: erat autem spelunca, et
lapis superpositus erat ei. 39 ait Iesus Tollite lapidem. dicit ei Martha
soror eius qui mortuus fuerat Domine, iam fetet (faetet L): quatri-

ταρταῖος γάρ ἐστιν. [40] λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι
ἐὰν πιστεύσῃς ὄψῃ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; [41] ἦραν οὖν τὸν λίθον·
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω καὶ εἶπεν Πάτερ, εὐχα-
ριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. [42] ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκού-
εις· ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν
ὅτι σύ με ἀπέστειλας. [43] καὶ ταῦτα εἰπὼν φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασεν
Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. [44] καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πό-
δας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέ-

1. λεγει αυτη ABDbcς, ait a   ὁ om A   ειπον σοι ABD bcς Orig 4,371^{bc}, tibi dixi a   2. οψη ABCD Orig 4,371^{abc}, ὄψει ς   ηραν ουν ABbcς Orig 4,371^{ac} 372^{a}, et tulerunt a, οτε ουν ηραν D   λιθον BCDabc Orig, add ου ην A, add οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος ς   3. ο δε ABabcς Orig 4,372^{b}, ὁ Orig 4,374^{d}, και ο D   ηρεν ABDbcς Orig 4,372^{bc} 374^{d} 377^{a} 381^{a}, adlevatis a   οφθαλμους ABacς Orig 4,372^{b} 374^{d} 377^{a} 381^{a}, add αυτου Db Orig 4,372^{c} ανω ABDaς Orig, om bc = add ad (in c) caelum abc καὶ om a?   Orig 4,374^{d} 375^{b} 376^{bc} 381^{a} 382^{c} Hil 799 895 1081   4. εγω δε ηδειν ABς Origen 4,374^{d} 376^{c} 381^{a} 382^{c}, ᾔδειν δὲ Origen 1,216^{e} = εγω ηδειν Dc, et ego sciebam ab Hilarius 1081 audiebas d   5. ἀλλὰ] Orig 4,374^{d} 381^{b} 382^{bd}. καὶ τοῦτο πᾶν εἶπον 4,376^{c} οχλον τον περιεστωτα ABDabcς Orig, περιεστῶτα ὄχλον Orig 4,376^{c} 381^{b}, turbam Hil 1081   ινα ABDabcς Orig Hil, ergo ut Cypr 169   6. και (om b) ταυτα ειπων (dicens a) ABDabcς Orig 4,377^{a}, ὁ δὲ εἰπὼν Orig 4,380^{b} voce magna abc Iren 308, clara voce Cypr 169   εκραυγασεν ABDς Origen 4,377^{a}, καὶ κραυγάσας Orig 4,380^{b} (377^{d} 380^{a}), εκραξεν C, exclamavit a, clamavit c et add dicens b, vocavit Iren 308   7. δευρο ABDς Orig 4,375^{c} 377^{ad} 380^{ab}, veni ac Iren 308, prodi b Cypr 169   και Aabcς Iren, και ευθυς D, om BC Orig 4,377^{a} ο (ille qui b) τεθνηκως ABDabς Orig 4,377^{a} 379^{a} Iren, add de monumento c   7.8. τους ποδας και τας χειρας κειριαις BDabcς Orig 4,377^{a} 378^{cd} 379^{a} Iren, τας χειρας και τους ποδας κηριαις A   8. περιεδεδετο ABDς Orig 4,379^{b}, περιδεδετο pr D, erat ligata ac, συνεδέδετο Orig 4,377^{a}, conligata erat b, περιδέδεται Orig 4,378^{cd} (377^{c})

duanus (quadrid. F) enim est. [40] dicit ei Iesus Nonne dixi tibi quoniam si credideris uidebis gloriam dei? [41] tulerunt ergo lapidem: Iesus autem eleuatis sursum oculis dixit Pater, gratias ago tibi quoniam audisti me. [42] ego autem sciebam quia semper me audis: sed propter populum qui circum stat dixi, ut credant quia tu me misisti. [43] haec cum dixisset, uoce magna clamauit Lazare, ueni foras. [44] et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes et manus institis, et facies illius (eius) sudario erat ligata. dicit Iesus eis (eis I.) Soluite eum et

δετο. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Λύσατε αὐτὸν καὶ ἄφετε ὑπάγειν.
[45] Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαριὰμ
καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· [46] τινὲς δὲ ἐξ
αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ εἶπον αὐτοῖς ὃ ἐποίησεν
Ἰησοῦς. [47] συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον,
καὶ ἔλεγον Τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ ποιεῖ ση-
μεῖα; [48] ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν,
καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ
τὸ ἔθνος. [49] εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνι-

4. *ἃ ἐποίησεν*

1. *λεγει αυτοις* (illi *d*) *ο ιησους ADcdς*, *λεγει* (*add ὁ Orig* 4,377) *ιησους αυτοις B Orig* 4,377^a 379^d, dixit iesus *a*, et dixit ad eos iesus *b* *αφετε ADabcς Iren* 308, *add αυτον BC Orig* 4,377^a 378$_c^{de}$ 379^e 2. *εκ ABabcς Origen* 380^d 381^e, *om Dd* (*Origen* 4,381^b) *οι ελθοντες ABς Orig* 4,380^d 381^{be} 382^{bcd}, qui venerant *abcd*, *των ελθοντων D*. non *τῶν ἐλθόντων Orig* 4,381^e *μαριαμ BD*, *μαριαν Aς* 3. *και θεασαμενοι* (viderant) *ABcς*, *Orig* 4,380^d 381^{be} 382^{abcd}, *εωρακοτες D*, videntes *ab* *α Aabcς Orig*, *ο BCD et corr A* *εποιησεν ABbc et C? Orig* 4,381^{be} 382^d, *add ο ιησους Daς Orig* 4,380^d 382^{abc} 4. *απηλθον ABς Orig* 4,381^{bd} (381^c 382^a), *απηλθαν D* *ειπαν D* *ο CDb*, *α Bacς Orig* 4,381^{bc} 382^a, *οσα A* 5. *ιησους CD*, *ο ιησους ABς Orig* *αρχιερεις ABDbcς Orig* 4,381^d 382^e 396^a, sacerdotes *a*, scribae *d* 6. *ελεγον ABDbcς Orig* 4,382^e, dixerunt *a* *ποιουμεν ABDς Orig* = faciemus *abc* *ὅτι om D* *πολλα ABaς Orig* 4,382^e 383^b, *τοιαυτα Dbc* *ποιει σημεια AB Orig* = *σημεια ποιει Dabcς* 7. *εαν ABabcς Orig* 4,382^e, *και εαν D* reliquerimus *c*, dimiserimus *a*, relinquamus *b* *ουτως AD*, *οὕτω ς* 8. *ημων και τον τοπον ABς Orig* 4,382^e (383^d) = nostrum (nobis *ac*) locum (*add* nostrum *a*) *abc*, *τον τοπον ημων D* 9. *τις ABDς Orig* 4,384^d = *om abc* *καιαφας ABς Orig* 3,784^c 4,384^d, *καιφας Dd*, *κηφας pr D* = nomine caiphas *ab*, caiph. nom. c 9 *seq.* *αρχιερευς ων* (= *ὢν ἀρχ. bc*) *του ενιαυτου εκεινου ABDbcς Orig* 4,384^d (3,784^c), princeps anni illius *d*, qui erat anno illo princeps sacerdotum *a*

sinite abire. [45] multi ergo ex Iudaeis, qui uenerant ad Mariam et uiderant (uiderunt) quae fecit, crediderunt in eum: [46] Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisaeos et dixerunt eis quae fecit Iesus. [47] collegerunt (collig.) ergo pontifices et Pharisaei concilium, et dicebant Quid facimus (faciemus), quia hic homo multa signa facit? [48] si dimittimus (mitt.) eum sic, omnes credent in eum, et uenient Romani et tollent nostrum [et] locum et gentem. [49] unus autem ex ipsis Cai-

αυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, 50 οὐδὲ λογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. 51 τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου ἐπροφήτευσεν ὅτι ἤμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, 52 καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν. 53 Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας ἐβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. 54 Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν

1. ὑμεῖς ... οὐδέν] *Orig* 4,384^{d} 391^{e} 392^{c} λογιζεσθε *ABD Orig* 4,384^{d} 391^{e}, cogitatis *abc*, διαλογίζεσθε ς 2. συνφερει *D* ημιν *ABcς Orig* 4,384^{d} 391^{e} 392^{abc} 396^{e}, υμειν *Dab* ανθρωπος *ABDabς Orig*, *post* ἀποθάνῃ *c* 3. pereat *abc*, periet *d* 4. ειπεν *ABDaς Orig* 4,384^{d} 394^{bc} (3,784^{c}), dicebat *bc* αλλα *ABDς*, ἀλλ' *Origen* 4,384^{d} (3,784^{c}) αρχιερευς ων *ABDς Orig* 4,384^{d} *bis*, cum esset pontifex (princeps sacerd. *b*, princeps *d*) *bcd*, ἐπεὶ ἀρχιερεὺς ἦν *Orig* 3,784^{c}, quia princeps erat sacerd. *a* ἐκείνου] illius *d*, *om D* επροφητευσεν *BD*, προεφητευσεν *Aς Origenes* 4,384^{d} *bis* 5. ημελλεν (ἔμελλεν ς *Origenes*, incipit *b*, *add* ὁ ς) ιησους αποθνησκειν *ABbcς Origenes* 4,384^{d} *bis* 396^{a}, ιησους ημελλεν (ἔμελλ. *Orig*) αποθνησκιν *Da Orig* 4,395^{a} και *ADabcς Orig* 4,384^{d} *bis*, *om B* 6. μονον *ABDς Orig* 4,384^{d} *bis* 395^{a} = *ante* ὑπὲρ *abc* αλλα *B* και *ABDς Orig* = *om abc* τα τεκνα του θεου (τα του θεου τεκνα *A*) τα διεσκορπισμενα (τα εσκορπ. *D*, qui sunt dispersi *b*, qui dispersi erant *c*) *ABD bcς Origen*, dispersos quoque filius dei *a* 7. συναγαγη (colligerentur *c*) εις εν *ABbcς Orig*, εις εν συναγαγη *Da* απ *ABDbcς Orig* 4,396^{a} 397^{a}, ex *a* εβουλευσαντο *BD Orig* 4,397^{a}, συνεβουλευσαντο *Aς Orig* 4,396^{a} *bis* 398^{b}, cogitaverunt (*add* iudaei *c*) *bc*, consilium fecerunt *a* 8. αποκτεινωσιν *ABDbcς Orig*, *post* αὐτόν *a* ιησους ουν *ADς*, ο ουν ιησους *B Orig* 4,397^{b} 398^{c} ουκετι παρρησια (παρησια *D*) *ABDς Orig* 4,397^{b} 398^{bc} 399^{d} 400^{d}, iam non (*add* in *b*) palam *bcd*, iam palam non *a* ἐν] inter *a*, apud *bc*

phas (Caiaphas *FL*) cum esset pontifex anni illius, dixit eis Vos nescitis quicquam, 50 nec cogitatis (cognoscitis) quia expedit nobis ut unus moriatur homo (h. m.) pro populo et non tota gens pereat. 51 hoc autem a semet ipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, prophetauit quia Iesus moriturus erat pro gente, 52 et non tantum pro gente, sed [et] ut filios dei qui erant dispersi congregaret (-rent *F*) in unum. 53 (95,4) ab illo ergo die cogitauerunt ut interficerent (cog. interficere) eum. 54 Iesus ergo iam non [in] palam ambu-

τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν; κἀκεῖ διέτριβεν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. [55] ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. [56] ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες Τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; [57] δεδώκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντο-

1. εκειθεν *ABς Orig* 4,398c 399d 400d, *om Dabc Orig* 4,397b χωραν *ABacς Orig*, *add* longinquam *b*, *add* σαμφουρειν (sapfurim) *Dd* 2. εφραιμ (Ἐφραῒμ ς, efrem *d*) λεγομενην πολιν *ABDdς Orig* 4,397b 398c 400d (399c) = in civitatem quae dicitur efrem (ephrem *c*, ephraem civitas *a*) *abc*. *Iren* 147 κακει *ABDς Orig* 4,400d, καὶ ἐκεῖ *Orig* 4,397b 398c διετριβεν *ADς*, morabatur *abc*, εμεινε *B Orig*, ambulabat *d* 3. αυτου *Aabcς*, *om BD Orig* ην δε εγγυς *ABς Orig* 4,401a = εγγυς (proximum *b*) δε ην *Dbc*, in illo tempore futura erat *a* τῶν ἰουδαίων] *Orig* 4,401a, non τοῦ κυρίου 4,401a και ανεβησαν *ABaς Orig*, ανεβησαν (subierunt *d*) ουν *Dbcd* 4. πολλοι *ABabcς Orig* 4,401d, *post* ιεροσολ. *D*, πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων *Orig* 4,401a in *ac*, *om b* de regione (illa reg. *a*, reg. illa *c*) *abc* προ του *ABς Orig* 4,401a 402bc, πριν το *D*, ante *abcd* 4.5. ut se purificarent *a* 5. τον *ABabcς Orig* 4,401a 402c, και τον *D* ελεγον (-γαν *D*) *ABDaς Orig* 4,401a 402c, conloquebantur *bc* μετ αλληλων *ABDς Orig*, πρὸς ἀλλήλους *Orig* 4,402c, ad alis alium *b*, ad invicem *c*, inter se *a*, in semet ipsos *d* 6. εστηκοτες *ABς Orig*, εστωτες *D* = *add* et dicentes *abc* τι δοκει υμιν *ABς Orig* 4,402c, τί ὑμῖν δοκεῖ *Orig* 4,401a, τι δοκειτε *D* = putatis *abc* ὅτι οὐ] *Orig* 4,402c, ὅτι 4,401a *cod*, *om ibidem cod* ελθη *ABDς Orig* = venit *abc* 6.7. ad diem festum (solemnem *a*) *ab et ante* venit *c* 7. ορτην *pr D* δεδωκεισαν *ABDbcς Orig* 4,403a, dederunt *a* οι *ABabcς Orig*, και οι *Dς* principes *d* εντολην *ADabcς*, εντολας *B Orig* 4,403a *bis*

labat apud (aput *F*) Iudaeos, sed abiit in regionem iuxta desertum, in ciuitatem quae dicitur Ephrem (Effrem, Efrem *L*), et ibi morabatur cum discipulis [suis *om FL*]. [55] (96,1) Proximum (Proximus *pr F*) autem erat pascha Iudaeorum, (97,10) et ascenderunt multi Hierosolymam (-ma *FL*) de regione ante pascha, ut sanctificarent se ipsos. [56] quaerebant ergo Iesum, et conloquebantur ad inuicem in templo stantes Quid putatis, quia non ueniat (uenit, ueniet) ad diem festum? [57] dederant (dederat *F*) autem pontifices et Pharisaei mandatum ut siquis cognouerit ubi sit indicet, ut adprehendant (appr.

λὴν ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστιν μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.
1 Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος [ὁ τεθνηκὼς] ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν ὁ Ἰησοῦς.
2 ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει, ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ.
3 ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου ἤλειψεν τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξεν ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.
4 λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης, ὁ μέλ-

1. αν D   γνω ABDabcς Orig 403[a], γνοι pr D, add αὐτὸν Orig 4,403[a]   μηνυση ABDaς Orig, ut indicet (-dicarent c) bc   οπως (οπω pr D, et c) πιασωσιν αυτον ABDacς Origenes 4,403[a], et adprehendant b, αὐτοῖς Origenes 4,403[a]   2. ουν ABDbcς, autem a Orig 4,182[e]   pascae a   in ac Iren 147, om b   3. ο τεθνηκως ADbς, om Bac   εκ (a) νεκρων ABDaς, mortuum c, om b   ο (om B) ιησους ABD = om abcς   4. εποιησαν ουν (om Orig) ABbς Orig 4,407[c], και εποιησαν Dc et a?   ἐκεῖ om a   η μαρθα διηκονει (add ei c) ABabcς Orig 4,407[c] 182[e] (3,725[d]), διηκονι μαρθα D   5. ο δε ABDaς, καὶ ὁ bc Orig 4,407[c] 182[e]   των ADς, εκ των Babc Orig 4,407[c]   ανακειμενων ADabc Orig, συνανακ. Bς   συν αυτω (iesu c) ADbc Orig, αυτω Bς, om a   ουν ABDbcς, autem a   μαρια ADς, μαριαμ B   6. λαβουσα ABς, accipiens d, accepit abc, λαμβανι D   μυρου ναρδου πιστικης ABς, nardi unguenti a, unguenti pistici bc, πιστικης μυρου D, pistici unguenti d   πολυτιμου ABDQcς, om ab, add και Dabcd   ηλειψε pr D   7. του ADQς, om B   εξεμαξε D, extersit bc, tersit ad   θρηξιν A   8. η δε ABQς = και η Dabc   επληρωθη ADQς, επλησθη B   ex b, om ac   λεγει ουν (δε B) ABDQς, et (om a) dicit (dixit c) abc   9. εκ ABDabcς, om Q   ιουδας σιμωνος (= simon) ισκαριωτης (scariotes b, scariotha c) AQbcς, simon iudas scarioth a, ιουδας απο καρυωτου Dd, ο ισκαριωτης ante εις εκ των B   9 seq. ο μελλων αυτον παραδιδοναι ABQbcς,

F) eum. 1 Iesus ergo ante sex (vi F) dies paschae uenit Bethaniam, ubi fuerat Lazarus mortuus, quem suscitauit Iesus. 2 (98,1 et 4) fecerunt autem ei caenam (cenam F) ibi, et Martha ministrabat, Lazarus uero unus erat ex discumbentibus cum eo. 3 Maria ergo accepit libram unguenti (ungenti L) nardi pistici pretiosi [et om L] unxit (uncxit) pedes Iesu et extersit capillis suis [pedes eius om F]: et domus impleta (inpl. F) est ex odore (odorem pr F) unguenti (ungenti V). 4 dicit ergo unus ex discipulis eius Iudas Scariothis (-tis L), qui erat

λων αὐτὸν παραδιδόναι, 5 Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; 6 εἶπεν δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. 7 εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς Ἄφες αὐτήν, ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τηρήσῃ αὐτό· 8 τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. 9 Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστίν, καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. 10 ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν, 11 ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

ος ημελλεν παραδιδοναι αυτον D, .ui e.m...diturus e... *a* 1. non venit *a* 2. *τριακοσιων ABDQς* = *post δηναρίων abc* *τοις πτωχοις D* *ειπεν δε τουτο ABQbς*, *τουτο δε ειπεν Dac Orig*, 4,419[c] 3. cura illi esset *ac*, pertinebat ad eum b 4. loculum *d*, loculos *abc* *ειχεν και Aabcς*, *ἔχων καὶ Origen* 3,490[e], *εχων BDQ Orig* 4,419[c] baiulabat *d*, exportabat *b*, auferebat *ac* *ειπεν ουν ABDQς et add* ei *bc*, ait *a* 5. sine *b*, dimitte *c*, dim..tite *a* *ινα BDQabc*, *om Aς* *μου om D* *τηρηση BDQabc*, *τετηρηκεν Aς* 6.7. *τοὺς πτωχοὺς ... ἔχετε om D* 6. *εχετε ABQaς*, habebitis *bc* 7. *εχετε ABQς* = habebitis *ac*, *om b* *εγνω ουν οχλος ABQς* = *οχλος δε Da*, et turba *bc* *ιουδαιων ABQς* = *add ηκουσαν Dd*, *add* audiit *abc* 8. *ἐστίν*] esset iesus *c* *καὶ om d* *ηλθαν D* *μονον ABQacς*, *om Db* *και alterum ABQς* = *om Dabc* 9. *ηγειρεν ABQabcς*, *add ιησους D* *εκ των D*, a *abc* *νεκρῶν*] *add ο ιησους A* 9.10. *οι* (*και οι B*) *αρχιερεις ινα και ABDQabcς*, principes et ut *d* 11. ibant *ac*, abibant *b* *των ιουδαιων ABQbς*, *ante δι αυτον Dac*

eum traditurus (trad. eum *F*), 5 Quare hoc unguentum (ungentum *V*) non ueniit trecentis (ccc *F*) denariis (daenar.) et datum est egenis? 6 dixit autem (ergo) hoc non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat et loculos habens ea quae mittebantur portabat (export.) 7 dixit ergo Iesus Sinite (Sine) illam, ut in diem sepulturae meae seruet illud: 8 pauperes enim semper habetis uobiscum, me autem non semper habetis (habebitis). 9 (99,10) cognouit ergo turba multa ex Iudaeis quia illic est, et uenerunt non propter Iesum tantum, sed ut Lazarum uiderent quem suscitauit a mortuis. 10 cogitauerunt autem principes sacerdotum ut et Lazarum interficerent, 11 quia multi propter illum abibant (abiebant) ex Iudaeis et credebant in

12 Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκού-
σαντες ὅτι ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, 13 ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν
φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἐκραύγαζον [λέγον-
τες] Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὁ
βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. 14 εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον ἐκάθισεν
ἐπ' αὐτό, καθώς ἐστιν γεγραμμένον 15 Μὴ φοβοῦ, θυγάτηρ Σιών·
ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου. 16 ταῦτα

2. ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται

1. τη επαυριον (add οὖν Orig 3,748) ABDQς Orig 3,748c 4,182e, altera die ac, in crastinum autem b   οχλος (ο οχλ. B?) πολυς ABDQς Orig 3,748c 4,182c (193b), turba b, turbae multae ac   quae venit (venerant ac) ad abc   cum audissent bc, audites (?) a   2. ερχεται (add ο Bς Orig) ιησους BDQbς Orig 4,182c, ιησους ερχεται Aac   in ac, om b   ιερουσαλημ' D   τα βαια ABDQς Orig, flores ab, sibi ramos c. non ἀπὸ τῶν δένδρων κλάδους neque στιβάδας ἐκ τῶν ἀγρῶν Orig 4,193b   3. exierunt ac, processerunt b   εις υπαντησιν (απαντ. Aς Orig) αυτω ABQς Orig 4,183a 193b, εις συναντησιν αυτου D, in obviam eius d, obviam ei b, ei (...i a) obviam ac   εκραυγαζον BDQ, εκραζον Aς Orig, clamabant abc   λεγοντες ADQa, om Bbcς Orig   4. ωσαννα (ὡσ. cς) ABQcς Orig 4,183a, οσσανα D, ossanna ab, ωσσανα corr D, om Orig 4,193b, add filius david a   ευλογητος D   ὁ ἐρχόμενος] Orig 4,193b, om 4,183a   ο (om A) βασιλευς ADabcς Orig 4,183a, και ο βασιλευς BQ Orig 4,193b   5. ιστραηλ Dabd   ευρων δε ABDQς Orig 4,183a (193c) = et invenit abc   οναριον ABDQbς Orig 4,183a 193c, asinum ac   et sedit abc   6. αυτο ABDQς (ἐφ' ὃ καθέζεται Origen 4,193c), αὐτοῦ Orig 4,183a cod, αὐτῷ ibidem cod   εστιν (εστι D) γεγραμμενον ABDQς Orig 4,183a = scriptum est abcd   6.7. non iisdem verbis quibus propheta Μὴ φοβοῦ θύγατερ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἀντὶ τοῦ Ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ πῶλον ὄνου καὶ ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον (?) Orig 4,193c   6. θυγατηρ ADQ, η θυγατηρ B, θύγατερ ς Orig 4,183a   7. σου BDQabcς Orig, om A   ερχεται ABDQbς Orig add tibi c, add mansuetus a. καθήμενος ἔρχεται ἐπὶ πῶλον ὄνου ἀντὶ τοῦ Ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον Orig 3,738c

Iesum. 12 (100,1) in crastinum autem turba multa quae uenerat ad diem festum, cum audissent quia uenit Iesus Hierosolymam (-ma *FL*), 13 acceperunt ramos [flores] palmarum et processerunt obuiam ei, et clamabant Osanna, benedictus qui uenit in nomine domini, rex Israhel. 14 (101,7) et inuenit Iesus asellum, et sedit super eum, sicut scriptum est 15 Noli timere, filia Sion: ecce rex tuus uenit sedens super pullum asinae. 16 (102,10) haec non cognouerunt discipuli eius

[δὲ] οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. [17] ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτι τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· [18] διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. [19] οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

[20] Ἦσαν δὲ Ἕλληνές τινες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσκυ-

9. δέ τινες Ἕλληνες

1. δε ADacς Origen 3,738[d], om BQb   ουκ ενοησαν D   οι μαθηται αυτου ADQabcς Orig, αυτ. οι μαθ. B   το πρωτον ABDQbς Orig, primum (prius a) ante discipuli ac   quando b, cum ac   2. ο BDς, om AQ   τοτε ABDQaς, om bc   επ αυτω ABQς = περι αυτου D et post scripta a, ab eo post scripta c, om b   3. εμαρτυρει (-ρι D) ουν ο οχλος ABDQbcς, testificabantur ergo populus d, testimonium itaque reddebant turbae a   quae erant a   4. οτι BDabcς, οτε AQ   5. a mortuis abc   και ABDς = om abc   υπηντησεν αυτω ο οχλος ABQabς, υπηντησαν αυτω οχλοι Dc   6. ηκουσαν ADabc, ηκουσεν BQς   τουτο αυτον πεποιηκεναι το σημειον ABDQς = quod (quia bc) hoc fecit signum (sig. fec. c) abc   ergo ab, autem c   7. ειπαν B   εαυτους ABQς, semet ipsos b, αυτους D, illos ac, eos d   ουκ ωφελειτε ουδεν ABDQbς, nihil proficitis (prode facitis d, proficimus c) acd   ο κοσμος ABQς = ο κοσμος ολος D, universus (omnis b) mundus abc   8. οπισω αυτου ABDQς, post ἴδε a, post ἀπῆλθεν c   9. ησαν δε (add και D) ABDQcς, et erant a, erant b   ελληνες τινες BDQbc, τινες ελληνες Aaς   αναβαινοντων ABDQς = qui ascenderunt (-derant bc) abc   προσκυνησουσιν DQ, προσκυνησωσιν ABς, adorarent ab, orarent c

primum, sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia haec erant scripta (scribta F) de eo et haec fecerunt ei. [17] testimonium ergo perhibebat turba quae erat cum eo quando Lazarum uocauit de monumento et suscitauit eum a mortuis: [18] propterea et obuiam uenit ei turba, quia audierunt eum fecisse hoc signum. [19] Pharisaei ergo (autem) dixerunt ad semet ipsos Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit. [20] erant autem gentiles quidam ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo: [21] hi (hic

νήσουσιν ἐν τῇ ἑορτῇ· [21]*οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν.* [22]*ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ, ἔρχεται Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος καὶ λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ.* [23]*ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.* [24]*ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει.* [25]*ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.* [26]*ἐάν ἐμοί τις διακονῇ, ἐμοὶ ἀκο-*

1. in diem sollemnem *a* *ουν ABDbcς, om a* *προσηλθαν D* *φιλιππω ABς, τω φιλ. D,* ad phil. *abc* *τῷ]* qui erat *abc* 2. *βηθσαιδα ABcς, βηδσαϊδα Da,* betsaida *b* 3. videre iesum *c* *φιλιππος ADς, ο φιλ. B* 4. *ερχεται (-τε A) ανδρεας ABa, παλιν ο (καὶ πάλιν ς) ανδρειας Dς,* andreas autem *bc* *και alterum ABa,* iterum *b, om Dcς* *τω ιησου ABDς* = ad iesum *abc* 5. *ἰησοῦς om a* *απεκρινατο ADabcς, αποκρινεται B* *εληλυθεν ABDabcς,* ecce venit *Hil* 812, nunc est *Hil* 1190 5. 6. filius hominis clarificetur *Hil* 6. *εαν μη ABDabcς Origen* 1,773[d] 3,184[a], *post σίτου* 3,184[b] *ὁ κόκκος] Origen* 1,773[d] 3,184[b], *κόκκος* 3,184[a] 7. cadens *abc* in terra *a* *αποθανη ABDbcς Origen,* moriatur *ad* *αὐτὸς om d* manebit *a* 8. *αποθανη ABDbcς Origenes,* moriatur *ad* *φερει ABDcς Orig,* adferet *abd* *αυτου ABDacς Cypr* 265 310, *add* in hoc mundo *b*, *add* in isto saeculo *Cypr* 164 *Lucif* 242 *απολεσει ADabcς Cypr Lucif, απολυει B?* 9. *τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν Orig* 1,299[c] *εν τω κοσμω τουτω ABDς* = in hoc mundo *abc*, in isto saeculo *Cypr*, propter me *Lucif, om Orig* 10. *φυλαξει ABDaς,* conservabit *Cypr* 164 265 *Lucif, φυλάσσει bc Orig,* inveniet *Cypr* 310 *εμοι τις διακονη AB, ἐμοὶ διακονῇ τις ς* = *τις μοι διακονη Dabc* *εμοι ακολουθειτω ABDς* =

pr F) ergo accesserunt ad Philippum qui erat a Bethsaida Galilaeae (-leae *F*), et rogabant eum dicentes Domine, uolumus Iesum uidere. [22]uenit Philippus et dicit Andreae, Andreas rursum et Philippus dixerunt (dicunt *L*) Iesu. [23](103,4) Iesus autem respondit eis dicens Venit hora ut clarificetur (glorif. *FL*) filius hominis. [24](104,10) amen amen dico uobis, nisi granum frumenti cadens in terram (terra) mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert (adfert). [25](105,3) qui amat animam suam, perdet eam, et qui odit (perdiderit) animam suam in hoc mundo, in uitam aeternam custodit eam. [26](106,10) siquis mihi ministrat, me sequatur,

λουθείτω, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ.
27 νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται, καὶ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης; ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην·
28 Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω.
29 ὁ [οὖν] ὄχλος ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν.
30 ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν Οὐ δι' ἐμὲ ἡ φωνὴ αὕτη γέγονεν, ἀλλὰ δι'

sequatur me *abc* 1. *οπου ABabcς Orig* 4,29ᵃ, *οπου αν D* *ειμι εγω ABς Orig* = *εγω ειμι Dabc* ἐκεῖ *om D* *διακος pr D* 2. *εαν τις BDa*, *και εαν τις Aς*, si quis autem *bc* ministraberit *b* *τιμησει ABDbcς*, honoravit *a*, honoret d *πατηρ ABDbς*, pater meus *ac* 3. *τεταρακται ABDcς Origen* 2,605ᵈ 642ᵈ 733ᵈ 3,223ᵉ 4,432ᶜ 433ᵇ, turbata est valde *Hil* 119 895, turbatur *ab* *ειπω ABDabcς*, dico d, dicam nescio *Iren* 38 pater salvifica me pater *b* *ωρας ταυτης ABDς* = hac (hanc *a*) hora *abc* 4. *ωραν ταυτην ABDbς*, hanc horam *ac* 5. *σου* (*μου B*) *το ονομα ABDbς*, nomen tuum *ac*, *add εν τη δοξη η ειχον παρα σοι προ του τον κοσμον γενεσθαι* (fieret) *Dd* *ηλθεν ουν* (autem *a*) *ABabcς*, *και* (*om d*) *εγενετο Dd* *του ουρανου ABDbcς*, caelis *a*, *add λεγουσα Dae* 6. *παλιν ABD abcς Orig* 2,618ᵇ, *om Hil* 508 *ο ουν* (*om Ba*) *οχλος ABDabς*, turbae ergo *cd* *ο εστηκως AD*, *ο εστως Bς*, quae stabat (stabant *cd*) *abcd* *και om D* *ακουσας ABDς*, audiebat *ab*, audierant *c*, audientes *d* *ελεγεν ABDaς*, dicebant *cd*, dixerunt *b*, *add οτι Dd* 6.7. *βροντην γεγονεναι ABς* = *βροντη γεγονεν Dbc*, tonitrua facta sunt *a* 7. *ελεγον ABabcς*, *add οτι D* 8. *ο* (*om D*) *ιησους και ειπεν* (*add* illis *a*) *ADabcς*, *και ειπεν ιησους B* *η φωνη αυτη ABDabc Hilar* 1031 1081, *αὕτη ἡ φωνὴ ς* *γεγονεν ABς* = *ηλθεν Dabc et add* de caelo *Hil* 1031, venit *ante* vox *Hil* 1081

et ubi sum ego, illic et minister meus erit. siquis mihi ministrauerit (ministrabit *FL*), honorificabit eum pater meus. 27 (107,4) nunc anima mea turbata est, et quid dicam? Pater, saluifica me ex hora hac? (108,10) sed propterea ueni in horam hanc: 28 Pater, clarifica tuum nomen (n. t. *F*). uenit ergo uox de caelo, Et clarificaui et iterum clarificabo. 29 turba ergo quae stabat et audierat (audiebat *F*) dicebat (dicebant *FL*) tonitruum factum esse: alii dicebant Angelus ei locutus est. 30 respondit Iesus et dixit Non propter me uox haec uenit, sed propter uos. 31 nunc iudicium est mundi: nunc princeps

ὑμᾶς. [31] νῦν κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω, [32] κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. [33] τοῦτο δὲ ἔλεγεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. [34] ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς σὺ λέγεις ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; [35] εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς ἐν ὑμῖν ἐστίν. περιπατεῖτε ὡς τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει. [36] ὡς τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. Ταῦτα ἐλάλησεν Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη

1. *του κοσμου τουτου ABς* = huius mundi *ac*, *του κοσμου Db* *ο ABDς Origen* 3,537[a], *om* 2,628[b] 1.2. *του κοσμου τουτου ABDbς Orig*, huius mundi *ac* 2. *εκβληθησεται ABς Orig* = *βληθησεται* (mittetur) *Dbd*, mittitur *ac* foras *ac*, deorsum *b* *καγω ABς*, *και εγω D*, et ego *bc*, ego *a* *εαν ADς Orig* 1,309[d] 2,733[e] 3,537[a] 4,446[a], *αν B*, si *bc*, *ὅταν Orig* 2,640[b], cum *a* *εκ* (de *ad*, *απο Dbc*) *της γης ABDabcdς Orig* 1,309[d] 3,537[a] 4,446[a], *om* 2,640[b] 733[e] 3. *παντας ελκυσω ABς Orig* = omnia traham *abc*, *ελκυσω παντα D* *ταῦτα δὲ εἶπε Orig* 1,309[d] 4. *ἤμελλεν ἀποθνήσκειν*] *δοξάσει τὸν θεόν Orig* 1,310[a] 4,446[a] *ουν αυτω B* 5. *εκ του νομου ABDbς*, scriptum (*add* esse *c*) in lege *ac* 6. *συ λεγεις ADabcς*, *λεγεις συ B* 7. *ουτος ABaς*, *ουν ουτος D*, *om bc* *ειπεν* (dicit *b*) *ουν αυτοις ABDbcς*, ait illi *a* 8. *εν υμιν BDabcς*, *μεθ υμων Aς* *περιπατειτε ουν D* *ως ABD*, cum *d* = *ἕως* (dum) *abcς* habetis lumen *d* 9. *σκοτια υμας ABbcς*, *υμας σκοτια Da* *καταβη A* *και ο ABDbς*, si quis *ac* 10. *ως ABD*, cum *d* = *ἕως* (dum) *abcς* *εχεται D* *πιστευεται A* 11. *γενησθε ABDς*, sitis *abcd* *ιησους BD*, *ο ιησους Aς* *απελθων ABς*, *απηλθεν και Dabc*

huius mundi eicietur foras. [32] et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. [33] hoc (haec) autem dicebat significans qua morte esset moriturus. [34] respondit ei turba Nos audiuimus ex lege quia Christus manet in aeternum, et quomodo tu dicis [Oportet] exaltari filium hominis? quis est iste filius hominis? [35] dixit ergo [eis *om FL*] Iesus Adhuc (Athuc *F*) modicum lumen in uobis est. ambulate dum lucem habetis, ut non tenebrae uos conprehendant (compr.): et qui ambulat in tenebris, nescit quo uadat (uadit). [36] dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. haec locutus est [eis *F*]

ἀπ' αὐτῶν. [37]τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, [38]ἵνα ὁ λόγος Ἠσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; [39]διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἠσαΐας [40]Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσιν τῇ καρδίᾳ καὶ στραφῶσιν καὶ ἰάσομαι αὐτούς. [41]ταῦτα εἶπεν Ἠσαΐας ὅτι εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ. [42]ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· [43]ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. [44]Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν

7. ἰάσωμαι

1. *ἀπ' αὐτῶν om a* fecisset *ab*, *add* iesus *c* ενπροσθεν *D* 2. crediderunt *a* esaiae *d*, eseiae *b*, esaeiae *a*, isaiae *c* 4.5. *ηδυναντο* (*εδ. D*) *πιστευειν ABDabς*, credebant *c* 5. *οτι παλιν ABabcς*, *και γαρ D* eseias *abd*, isaias *c* 5.6. *αὐτῶν ... πεπώρωκεν om D* 5. *αυτων ABcς*, *post ὀφθαλμοὺς ab* 6. *πεπωρωκεν Bς*, *επωρωσεν A* *αυτων την καρδιαν ABDς* = cor eorum *abc* *ἴδωσιν pr D*, *ειδωσιν corr D* *και primum ABbcς*, *και μη Da* *νοησωσιν ABς*, intellegant *abcd*, *νοησουσιν D* *στραφωσιν BD*, *επιστραφωσιν Aς et corr D*, convertantur *abcd* *ιασομαι ADb*, *ιασωμαι Bacdς* 8. *ταυτα AB abcς*, *add δε D Hil* 873 *οτι AB* = *οτε* (quando) *Dabcς Hil* honorem *Hil* *αυτου ABabcς Hil*, *του θεου αυτου* (sui) *Dd* 9. *ομως μεντοι ABDς*, verum (interim *bc*) tamen *abc*, facile autem *d* *καὶ om c* 11. de synagoga eicerentur (eiciantur *d*) *abcd* dilexerunt *bc*, amaverunt *a* 12. *δε ABabcς*, *ουν D* 12 *seq.* *εκραξεν και ειπεν ABς* = *εκραζεν και ελεγεν* (dicens *a*) *Dabc*

Iesus, et abiit et abscondit se ab eis. [37]cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum; [38]ut sermo Esaiae prophetae impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit auditui nostro? et brachium domini cui reuelatum est? [[39](109,1) propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias [40]Excaecauit oculos eorum et indurauit eorum cor, ut non uideant oculis et intellegant corde et conuertantur et sanem eos *om F*] [41](110,10) haec dixit Esaias, quando uidit gloriam eius, et locutus est de eo. [42]uerum tamen [et] ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter Pharisaeos non confitebantur, ut de synagoga non eicerentur: [43]dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam dei. [44](111,1) Iesus autem clama-

καὶ εἶπεν Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ ἀλλὰ εἰς τὸν πέμψαντά με, [45]καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. [46]ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. [47]καὶ ἐάν τίς μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ φυλάξῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. [48]ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. [49]ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκεν τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. [50]καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος

1. *ου πιστευει εις εμε* (in me credit *c Hil*) *αλλα* (*αλλ Aς*) *ABD acς Hil* 218, credit et *b* 2. misit me *b*, me misit *acd Hil* *καὶ ὁ ... πέμψαντά με om b* *και ABacς Orig* 4,432^b, *om D* qui vidit me vidit *c*, qui me videt videt *a* *πεμψαντα με alterum ABDς Orig*, me misit *acd* 3. *τον ABDς*, hunc *abc* *ινα πας ADacς*, *ινα B*, omnis *b* 4. non maneat *ac*, non manet *b* *εαν* (*αν D*) *τις ABDacς*, qui *b* *μου ακουσῃ των ρηματων ABDς*, audierit meorum verborum *d* = audierit verba mea *abc* *μη ABς* = *om Dabc* 5. *φυλαξῃ ABDb et add* ea *c*, servaverit et *a*, *πιστεύσῃ ς* *ου κρινω αυτον ABDcς*, illum (eum *b*) non iudico *ab* nec enim *d* ut iudicem *bc*, iudicare hunc *a* 6. *αλλ' ινα ABDabcdς*, *αλλα pr D* hunc mundum *a* spernit me *bc*, me spernit *a* 7. iudicet eum *bc*, eum iudicet *a* *ο λογος ABDabς Origenes* 4,68^c, sermonem *c* *ελαλησα ABDcς Orig*, ego locutus sum *b et add* illis *a* 8. *αὐτὸς κρινεῖ ὑμᾶς Orig* iudicabit *abc*, iudicat *d* eum *bc*, de illo *a* *εν ABDcς*, *om ab* *εγω εξ εμαυτου* (a me *a*) *ABabcς*, *εξ εμαυτου* (abs me) *εγω Dd* 9. qui (ille qui *c*) misit me *bc*, qui me misit *ad* *δεδωκεν AB*, *εδωκεν Dς* 10. *και prius ABDabcς*, aut *d* *ζωη ABabcς*, *post εστιν D*

uit et dixit Qui credit in me, non credit in me sed in eum qui misit me, [45][et qui uidet me, uidet eum qui misit me.] [46](112,10) ego lux in mundum (-do *L*) ueni, ut omnis qui credit in me in tenebris non maneat. [47]et siquis audierit uerba mea et non custodierit, ego non iudico eum: non enim ueni ut iudicem mundum, sed ut saluificem mundum. [48]qui spernit me et non accipit uerba mea, habet qui iudicet eum: sermo quem [ego] locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die; [49]quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me pater ipse mihi mandatum dedit quid dicam et [quid] loquar. [50]et scio quia mandatum eius uita aeterna est. quae ergo ego

ἐστίν. ἃ οὖν ἐγὼ λαλῶ, καθὼς εἴρηκέν μοι ὁ πατήρ, οὕτως
λαλῶ.

[1] Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἦλθεν
αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα
ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐ-
τούς. [2] καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς
τὴν καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου ἵνα παραδοῖ αὐτόν, [3] εἰ-
δὼς [ὁ Ἰησοῦς] ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας

7. καρδίαν ἵνα παραδοῖ αὐτὸν Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης,

1. *α ουν* (om b) *εγω λαλω* (*λ. ἐγὼ* ς) *ABb*ς, itaque quae ego loquor c, *α ουν λαλω Da* *ουτως AD*, *οὕτω* ς 3. *ηλθεν AB Orig* 1,233*f*, *ἐλήλυθεν* ς, venit *abc*, venerat *d*, *παρην D* 4. *αυτου η ωρα ABDb*ς *Orig*, hora eius *ac* *του κοσμου τουτου ABD*ς *Orig* = hoc mundo *abc* 5. cum dilexisset c, diligens *ab* *τους ιδιους τους εν τω κοσμω ABD*ς *Orig* = discipulos suos qui erant in hoc mundo (essent in hunc mundum c) *abc* in c, usque in *ab* 6. *δειπνου γενομενου ADabc*ς *Orig* 1,391[a], *δ. γινομενου B Orig* 4,404[c] 405[a] 407[e] 419[c], cum cena fieretur *d* *του* (*add τε A*) *διαβολου ηδη* (*om Orig* 2,126 4,212 409 425) *βεβληκοτος ABD*ς *Origen* 2,126[c] 4,212[a] 404[c] 406[d] 407[c] 409[a] 419[c] 424[d] 425[c] 435[b] 453[c] (416[a]), cum diabulus iam (iam diabolus *d*, *om* iam *ac*) se misisset (misisset se c, se inmiserat *a*, inmisisset *d*) *abcd* 6. 7. in cor *bd*, in corde *ac* 7. *ιουδα* (iuda *d*, *om c*) *σιμωνος* (*add τοῦ Orig* 4,404) *ισκαριωτου* (scarioth *a*, scariothe *c*, *απο καρυωτου Dd*) *ADacd*ς *Orig* 3,709[c] 4,407[b] 433[d] (212[a] 424[d] 425[c] 453[e]) *et* 404[c] cod, *ιουδας σιμωνος* (*Σίμων ὁ Orig* 2,126) *ισκαριωτης* (scariotes *b*) *ante ειδως Bb Orig* 2,126[c] 4,407[c] 409[a] 416[a] 419[c] 435[b] *et* 404[c] cod *ινα παραδοι* (*παραδω corr D et Orig*) *αυτον BDb Orig*, tradere eum c, *ινα αυτον παραδω Aa*ς (*Orig* 4,406[d]) 8. *ο* (*οὖν ὁ Origen* 4,409, autem *b*) *ιησους Ab*ς *Orig* 4,407[e] 409[d], *om BDac Orig* 1,233*f* 4,404[c] *δεδωκεν AD*ς *Orig* 4,404[e], *εδωκεν B Orig* 1,233*f* 4,407[e] 408[acd] 409[ad] *εις τας χειρας ABDab*ς *Orig*, in manu c, *add αὐτοῦ c Orig* 4,408[d]

loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor. [1] Ante diem autem festum
paschae sciens Iesus quia uenit hora [eius *om FL*] (ei. hora) ut tran-
seat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos qui erant in
mundo, in finem (fine) dilexit eos. [2] (113,9) et caena facta, cum
diabolus iam misisset in corde (cor) ut traderet eum Iudas Simonis
(Simon) Scariothis (-otis *L*), [3] (114,3) sciens quia omnia dedit ei
pater in manus (115,10) et quia a deo exiuit et ad deum uadit,

καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθεν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, 4*ἐγείρεται*
ἐκ τοῦ δείπνου καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον διέζωσεν
ἑαυτόν, 5*εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν*
τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζω-
σμένος. 6*ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον. καὶ λέγει αὐτῷ Κύριε,*
σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; 7*ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ*
Ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. 8*λέγει*
αὐτῷ Πέτρος Οὐ μὴ νίψῃς μου τοὺς πόδας εἰς τὸν αἰῶνα. ἀπε-

8. *τοὺς πόδας μου*

πρὸς] *οτι προς D* *τὸν*] *Orig* 4,404[c] 407[e] 409[d], *om* 1,233*f* *εγειρεται ABDbς Orig* 4,404[c] 405[b] 407[e] 409[d] 410[a], surrexit *acd Hil* 508. *ἐγερθέντι Orig* 4,412[e] 2. *εκ ABDdς Orig*, a *abc Hil* *τιθησιν ABDbdς Origen* 4,404[c] 410[a], posuit *ac Hilar. θέντι Origen* 4,413[a] *ιματια ABbς Orig* 4,404[c] 410[a] 413[a], *add αυτου Dac Hil* *λαβὼν*] *Orig* 4,404[c] 410[ab] (413[a]) 2. 3. *διεζωσεν* (praecinxit *bc Hil*, cinxit *a*) *εαυτον ABDabcς Orig* 4,404[c], *διεζώσατο Orig* 4,410[ab] (413[a]) 3. deinde *abc*, item *d* *βαλλει υδωρ ABcς Orig* 3,328*f* 4,404[c] 410[bd] 413[a], misit aquam (aquas *b*) *ab* (*βαλὼν ὕδωρ Orig* 1,391[a] 4,405[b]), *λαβων υδωρ βαλλει D* *ηρξαντο pr A* 4. *μαθητων ABabς Origen* 4,404[c] 405[b] 411[a] 413[a] 415[b], *add αυτου Dc* *εκμασσειν* (extergere) *ABDbcς Orig* 4,404[c] 413[a] 415[b], tergere *ad* linteo *ac*, de linteo (lentio *d*) *bd* quo (quod *d*) erat *abcd* *διεζωσμενος ABς Orig, διεσζωσμενος D*, praecinctus *abc*, cinctus *d* 5. *ουν ABDaς Orig* 4,411[c], autem *c*, *om b* *σιμωνα πετρον ABcς Orig, τον πετρον σιμωνα Da*, simonem *b* *και Aabcς, om BD Orig* dixit *b* *αυτω Bb Orig, add εκει-νος ADς, add* petrus *ac* 6. *μου ABDς Orig* 4,411[ce] 413[b] 415[b], mihi *abcd* *απεκριθη ιησους και ABDbcς Origen* 4,411[c], respondens iesus *a*, *ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη καὶ Orig* 4,415[b] 7. quod *bc*, quid *a* *αρτι ABDcς Orig* 3,328*f* 4,411[c] 413[b] 415[b] 416[c] 417[c], *om b* *δε ABDς Orig = om bc* 8. ei *bc*, *om a* *πετρος ABDabcς, ὁ Πέτρος Orig* 4,411[c], *add κυριε D* *νιψης μου* (mihi) *τους ποδας BCc Orig* 4,411[c] 413[b] 416[d] 417[acd] 423[c], *νιψης νίψεις Orig*) *τους ποδας μου Aaς Orig* 4,411[c], *μου* (mihi) *νιψεις τους ποδας Dd*, lavas mihi *b*

4surgit a caena (cena *F*) et ponit uestimenta sua, et cum accepisset linteum, praecinxit se, 5deinde mittit (misit) aquam in peluem, et coepit lauare pedes discipulorum et extergere linteo quo (quod *F*) erat praecinctus. 6uenit ergo ad Simonem Petrum. et dicit ei Petrus Domine, tu mihi lauas pedes? 7respondit Iesus et dicit ei Quod ego facio, tu nescis modo, scies [autem] postea. 8dicit ei Petrus Non lauabis mihi pedes in aeternum. respondit Iesus ei (ei I.) Si non la-

κρίθη Ἰησοῦς αὐτῷ Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ.
9 λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον,
ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν. 10 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ὁ
λελουμένος οὐκ ἔχει χρείαν εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστιν
καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. 11 ᾔδει
γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι οὐχὶ πάντες κα-
θαροί ἐστε. 12 Ὅτε οὖν ἔνιψεν τοὺς πόδας αὐτῶν, ἔλαβεν τὰ ἱμά-

1. *ιησους αυτω AC Orig* 4,411^{c}, *ιησους Db*, *αυτω B*, *αὐτῷ ὁ Ἰη-σοῦς acς* *μὴ*] *Origen* 1,391^{b} 4,406^{bd} 411^{c} 416^{e} 417^{ce} 418^{b} 423 *quater*, *οὐ* 3,328*f* *νιψω σε* (tibi pedes *ac*) *ABDabcς Orig*, te lavero *d* habes *ab*, habebis c 2. *σιμων πετρος Aabcς Orig* 4,411^{d}, *πετρος σιμων B*, *πετρος D* *μη ABDς*, *οὐ Orig* 4,411^{d} (418^{b}) *τους ποδας μου μονον ABς Orig* 4,411^{d} (*τοὺς πόδας μόνους Orig* 4,418^{b}) = *μονον τους ποδας Dabc* 3. *κεφαλην ABDbcς Origen* 4,411^{d} 418^{b}, *add* et totum corpus *a* dicit bc, ait *a* *ο ADς*, *om B Orig* 4,411^{d} 3.4. *ο λελουμενος ABDbς Orig* 4,411^{d} 414^{b} *bis* 418^{c} *bis et add* semel c, qui labit *a* 4. *ουκ εχει χρειαν ABC Orig* 4,411^{d} 414^{b} *bis* 418^{c} *bis* 419^{b} *et add* lavandi *a*, *ου χρειαν εχει Dς*, non indiget *bc* *ει μη* (*sic C*, nisi ut *a*? *b*, *η Aς*) *τους ποδας νιψασθαι* (labet *b*) *ABbς et a*? *Orig* 4,411^{d} (405^{e} 406^{a}), ut lavet c, *την κεφαλην νιψασθαι ει μη τους ποδας μονον D*, *om Origenes* 4,414^{b} *ter* 418^{c} *bis* 419^{b} *αλλ εστιν ABbcς Orig* 4,411^{d} 414^{b} *bis* 418^{c} *bis*, *εστιν γαρ D* 5. *ὅλος*] *Orig* 4,411^{d} 414^{b} *bis* 418^{c}, *om* 4,418^{c} *Orig* 4,414^{b} 419^{b} 6. *γαρ ABabcς Orig* 4,411^{d}, *add ιησους D* quis tr.diturus ess.. .um *a*, quisnam esset traditurus eum c, qui eum traditurus erat *d*, qui traderet eum quis esset *b* 6.7. *διὰ τοῦτο . . . ἐστε om D* 6. dixit eis c *οτι Babc*, *om Aς Orig* 4,411^{d} 6.7. *ουχι παντες καθαροι εστε ABς Orig*, non estis omnes mundi (m. o. c) *bc*, omnes non estis ..ndi *a* 7. *οτε ουν ενιψεν ABDcς Orig* 4,419^{d}, cum ......t ergo *a*, et postquam lavit *b* *αυτων Aab*, discipulorum *c*, *αυτων και BDς Orig* 4,419^{d}

uero te, non habebis (habes *FL*) partem mecum. 9 dicit ei Simon Petrus Domine, non tantum pedes meos, sed et manus et caput. 10 dicit ei Iesus Qui lotus est non indiget [nisi] ut [pedes] lauet, sed est mundus totus: et uos mundi estis, sed non omnes. 11 sciebat enim quisnam esset qui traderet eum: propterea dixit (dixi *F*) Non estis mundi omnes. 12 postquam ergo lauit pedes eorum et accepit uesti-

τια αὐτοῦ, καὶ ἀναπεσὼν πάλιν εἶπεν αὐτοῖς Γινώσκετε τί πεποίηκα
ὑμῖν; 13 ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος, καὶ καλῶς
λέγετε· εἰμὶ γάρ. 14 εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος
καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας·
15 ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν καὶ
ὑμεῖς ποιῆτε. 16 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων
τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν,

1. *αυτου ABacς Orig*, om *Db* *καὶ . . . αὐτοῖς* om pr *A* *και ABCabc Orig*, om *Dς* *αναπεσων παλιν ADaς*, cum iterum recubuisset *bć*, *ανεπεσε παλιν B Orig* dixit *a*, dicit *bc* *γινωσκετε ABDacς Orig* 4,419[d] 420[a] 423[a], scitis *b* 1.2. vobis fecerim d 2. *ὑμεῖς*] *Orig* 3,725[c] 4,23[a] 33[a] 420[b] 421[c] 452[c], om 4,419[d] *φωνειτε* (vocatis *b*, clamatis *d*) *με ABDbdς Orig*, me vocatis *c Hil* 995, dicitis mihi *a* *ο διδασκαλος και ο* (om *B*) *κυριος* (domine *ac*) *ABDabcς Orig*, magistrum et dominum *Hil Orig* 4,421[c] 3. *οὖν* om *Cypr* 10 317 3.4. *εγω* (post lavi *b*, om *Orig* 4,423) *ενιψα υμων τους ποδας* (*τ. π. υμων D Orig* 4,423) *ο κυριος και ο διδασκαλος* (*add iterum ει . . . ο διδασκαλος B*) *ABDbς Orig* 4,419[d] 420[b] 423[b], ego lavi pedes vestros magister et dominus *Cypr*, ego qui dominus sum et magister pedes vestros lavi *a*, ego magister et dominus lavi pedes vestros *c* 4. *και υμεις AB bcς Orig* 4,405[c] 419[d] 420[b] 422[c] 423[b] *Cypr*, *ποσω μαλλον και υμεις D*, quanto mag.s vobis *a* *οφειλετε αλληλων* (alterutro debe..s *a*) *νιπτειν τους ποδας ABDabcς Origen* 4,419[d] 420[b] 422[c] 423[bd], *ὀφ. τοὺς πόδας ἀλλήλων νίπτειν Origen* 4,405[c], debetis aliorum pedes lavare *Cypr* 10 317 5. *γαρ ABDabcς Orig* 4,405[c] 419[d] 423[b] *Cypr*, om *d* *εδωκα BDς Orig*, *δεδωκα A* *εποιησα ABD acς Orig* 4,405[c] 419[d] 423[ab] *Cypr*, facio *b* *ὑμῖν* om *Cypr* et *a Cypr*, etiam et *bc* 6. *ποιητε ABabcdς Orig Cypr* 10, *ποιειτε D*, aliis faciatis *Cypr* 317 *Cypr* 12 *δουλος μειζων ABDabς Orig* 4,423[c] 424[d] 425[a] 430[c] 452[c] *Cypr* 305, maior servus *c* 7. *του* (illo qui *c*, eum qui *b*) *πεμψαντος αυτον ABDbcς Origenes* 4,423[c] 425[a] 430[c], eo qui se misit *Cypr*, illo a quo missus est *a*

menta sua, cum recubuisset iterum, dixit eis Scitis quid fecerim uo-
bis? 13 (116,3) uos uocatis me magister (magistrum *F*) et domine, et
bene dicitis (facitis): sum etenim. 14 (117,10) si ergo [ego *om F*]
laui pedes uestros (u. p.) dominus et magister, et uos debetis (deb.
et uos) alter alterius lauare pedes: 15 exemplum enim dedi uobis, ut
quem admodum ego feci uobis ita et uos faciatis. 16 (118,3) amen
amen dico uobis, non est seruus maior domino suo, neque apostolus

17 εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. 18 οὐ περὶ πάν-
των ὑμῶν λέγω· ἐγὼ [γὰρ] οἶδα οὓς ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ γρα-
φὴ πληρωθῇ, Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν
πτέρναν αὐτοῦ. 19 ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν
γένηται πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι. 20 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμ-
βάνων, ἄν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμ-
βάνει τὸν πέμψαντά με. 21 Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ
πνεύματι καὶ ἐμαρτύρησεν καὶ εἶπεν Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς

4.5. ἵνα πιστεύσητε, ὅταν γένηται,

1. *ει ταυτα οιδατε ABDabcς Orig* 4,423^{e} 424^{a}, haec scientes *Cypr* *εστε ABDabcς Orig* 4,423^{e} 424^{ac}, eritis *Cypr* *ποιητε αυτα ABDς Orig* = feceritis ea *bc*, illa (ea *Cypr*) feceritis *a Cypr* 1.2. *οὐ... λέγω*] *Orig* 4,423^{e} 424^{cd} 425^{a} 426^{d} 2. *γαρ Ac, om BDabς Orig* 4,423^{e} 425^{ac} 426^{e} *ους ADς, τινας B Orig*, quos *bc*, quod *a* elegerim *bc*, selegerim *a* 2.3. *η γραφη πληρωθη ABaς Orig* 4,423^{e} 426^{e}, *πληρωθη η γραφη Dbc* 3. *μετ εμου ADabcς Orig* 4,426^{e}, *μου BC Orig* 4,423^{e} 425^{d} 427^{d} *επηρκεν A*, levabit *c* *επ ADbcς Origen* 4,423^{e} 425^{d} 426^{bce} 427^{d}, in *a*, *om B* *τὴν*] *Orig, om idem* 4,426^{b} *semel* 4. *προ του γενεσθαι ABDς Orig* 4,426^{de} 427^{a} 430^{b}, prius (ante *d*) quam fiat *abcd* 4. 5. *οταν* (cum, *ἐπὰν Orig* 4,426) *γενηται πιστευσητε* (*πιστευητε C*) *ADcς Origen* 4,426^{e} 427^{a}, *πιστευσητε* (*πιστεύητε Origen* 4,427^{bd} 430) *οταν* (cum) *γενηται Bab Orig* 4,426^{d} 427^{b} 430^{b} 6. *αν* (*εαν Dς Orig*, *α A*) *τινα ABDcς Orig* 4,431^{d} 432^{b}, *ὃν τινα* (eum quem) *ab Orig* 4,430^{c}, *ὃν ἂν* (quemcumque) *d Orig* 4,431^{e} *ο δε εμε λαμβανων ABabcς Orig* 4,430^{d} 432^{b}, *και ο λαμβανων εμε D* 7. qui me misit *abcd* cum dixisset *bc*, locutus est... et *a* *ο ADς Orig* 4,432^{cd}, *om B* *τω ABDbς Orig* 4,432^{cd} 433^{b}, in *ac* 8. *ἐμαρτύρησεν*] *Origen* 4,432^{c} 433^{e} 434^{a}, protestatus est *bc* *και ειπεν ABDbcς Orig* 4,432^{c}, dicens *a* *λεγω υμιν ADabcς Orig* 4,432^{c} 433^{c} 437^{b}, *υμιν λεγω B* 8 *seq.* *εἷς... με*] *Orig* 4,432^{c} 433^{ce} 434^{a} 435^{b} 437^{b}

maior eo qui misit illum. 17 si haec scitis, beati eritis si feceritis ea. 18 (119,10) non de omnibus uobis dico: ego scio quos elegerim: sed ut impleatur (adimpl.) scriptura, Qui manducat mecum (meum) panem, leuabit contra me calcaneum suum. 19 a modo dico uobis prius quam fiat, ut credatis, cum factum fuerit, quia ego sum. [de quo scriptum est.] 20 (120,1) amen amen dico uobis, qui accipit, si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit. 21 (121,4) cum haec dixisset [Iesus *om F*], turbatus est spiritu et protestatus est et dixit Amen amen dico uobis quia unus ex uobis tradet

ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. [22] ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. [23] ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. [24] νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος καὶ λέγει αὐτῷ Εἰπὲ τίς ἐστιν περὶ οὗ λέγει. [25] ἀναπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ Κύριε, τίς ἐστιν; [26] ἀποκρίνεται [οὖν] ὁ Ἰησοῦς Ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ ἐμβάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον

7. ἐπιδώσω. βάψας οὖν τὸ ψωμίον

1. εβλεπον ουν (δὲ *Orig* 4,435, *om BC Orig* 437) εις αλληλους οι μαθηται *ABDbcς Orig* 4,435[b] 437[b] (435[b]), discipuli autem eius respiciebant ad invicem *a* 2. απορουμενοι *ABς Orig*, απορουντες *D*, esitantes *bc*, stupentes *a* δε *ABDacς*, ergo *b*, *om Orig* 4,437[c] 438[c] εκ *ABCDabc Orig* 4,437[c] 438[c], *om ς Orig* 4,437[e] 3. ον *ABbcς Orig* 4,437[ce], ον και *D*, etiam quem *a* ο *ADς Orig*, *om B* 4. ουν *ABDabς Orig* 4,437[c], *om c* πετρους *pr D* και λεγει (dixit) αυτω (*om Orig* 4,438) *BCbc Orig* 4,437[c] 438[b], dicens *a* (φησὶν αὐτῷ *Orig* 4,440[b], λέγειν 4,440[c]), πυθεσθαι *ADς*, interrogaret *d* ειπε (interroga *a*, *om Orig* 4,438[b] *cod*) τις εστιν *BCab Origen* 4,437[c] 438[b] 440[bc], τις αν ειη (ειῆ *A?*, *add* ουτος *D*) *ADς*, quis esset hic *d*, interroga *c* 4. 5. περι ου λεγει (φησίν *Orig* 4,438) *ABDacς Orig*, *om b* 5. αναπεσων δε *C*, επιπεσων δε (ουν *D*) *ADς*, αναπεσων *B Origen* 4,437[c] (440[d]) = recumbens ergo *a*, itaque cum recubuisset *b*, ait itaque cum recumberet *c* εκεινος *ADabcς Orig* 4,437[c] *et add* ουτως *B*, ουτος *C?* dicit *b*, ait *a*, et dicit *c* 6. εστιν *ABDabς Orig*, *add* qui tradet te *c* respondit *abcd* ουν *BCa Orig*, αυτω ο *D*, *om Abcς* ιησους *ABabcς Orig*, *add* και λεγει (dixit) *Dd* 7. εγω *ABacς Orig* 4,437[d] 441[ae], αν εγω *D*, *om b* εμβαψας (ενβ. *D*, βάψας *ς*) το ψωμιον (bucellam *d* = panem *abc*) επιδωσω (porrexero) *ADabcdς*, βαψω το ψωμιον και δωσω αυτω (κ. δ. αὐτῷ *om Orig* 4,437) *BC Orig* 4,437[d] 441[a]. οὐ γέγραπται Ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ δώσω τὸ ψωμίον, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης τοῦ βάψω· Βάψω γάρ φησι τὸ ψωμίον καὶ δώσω *Orig* 4,441[e] και εμβαψας (intingens *d*, βαψας *D Orig* 4,441) *ADbcdς Orig* 4,441[ae] (ὃ

me. [22] (122,1) aspiciebant ergo ad inuicem discipuli, haesitantes de quo diceret. [23] (123,10) erat ergo recumbens unus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus: [24] innuit ergo huic Simon Petrus et dicit ei Quis est de quo dicit? [25] itaque cum recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei Domine, quis est? [26] [cui *FL*] respondit Iesus Ille est cui ego intinctum panem porrexero. (124,9) et cum intincxis-

δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ. [27] *καὶ μετὰ τὸ ψωμίον, τότε*
εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ὃ ποιεῖς
ποίησον τάχιον. [28] *τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί*
εἶπεν αὐτῷ· [29] *τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν Ἰού-*
δας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν

ἐμβάψας Orig 4,445[a], *ὅτε βάψας* 4,426[c]), *βαψας* (intinxit...et) *ουν BCa Orig* 4,437[d] 444[a]   *το* (*om B*) *ψωμιον ABDdς Orig* = panem *abc*   1. *διδωσιν ADς*, *λαμβανει και διδωσιν BC Orig* 4,426[c] 437[d] 441[ae] *et* 444[a] *diserte* = dedit *b*, et (*om c*) tradidit *ac*, porrexit *d*   *σιμωνος ισκαριωτη Aς Origen* 4,426[c] *et* 445[a] cod, *σιμωνος ισκαριωτου BC Orig* 4,437[d] cod 441[a] cod 444[a] cod, *σιμωνος απο καρυωτου Dd*, *σίμωνι* (*add τῷ* 4,445) *ἰσκαριώτῃ* (scariotae *b*, scariothae *c*) *bc Orig* 4,441[e] *et* 437[d] cod 441[a] cod 444[a] cod 445[a] cod, scarioth *a*   *και ABDabς Orig* 4,437[d] 441[a] 444[b], *om c*   *μετα το ψωμιον ABς Orig* 2,126[c] 3,581[d] 4,212[a] 419[d] 426[c] 437[d] 441[a] 444[b] = ut accepit panem *abc*, *om D*   *τοτε ABς Orig* 4,437[d] 441[a] 444[b], *om Dabc Origen* 2,126[c] 3,581[d] 4,212[a] 419[d] 426[c]   2. *εκεινον ABDcς Orig* 4,437[d] 441[a] 444[b], *αὐτὸν* (eum) *ab Orig* 2,126[c] 4,212[a]   *ο primum om pr D*   sathanas *c*   *λεγει ουν ABbcς Orig* 4,437[d], *και* (*κ pr D*) *λεγει* (dixit) *Dd*, dicit *a*   *ο ιησ. ADς Orig*, *ιησ. B*   2. 3. fac quod facis cito *Hil* 234, fac quod facis *Hil* 745   3. *ποιησον ABς et corr D Origen* 4,437[d] 442[e] 443[bce] 444[c], *ποίει Orig* 4,442[e], *ποιη pr D*   *ταχειον AD*, celerius *ab*, citius *c et ante* fac *d*, celeriter *Cypr* 325   *τουτο δε* (*om B*) *ουδεις ABDbcς Origen* 4,437[d], nemo autem *a*, *οὐδεὶς Origen* 4,443[b]   *εγνω των* (ex *d*) *ανακειμενων ABDbdς Orig*, discumbentium scivit *c*, ex his qui recumbebant intellexit *a*   *προς τι ABDcς Orig*, quid *ab*   4. *ειπεν αυτω ABDbcς Orig* 4,437[d], illi dixerit *a*, *εἴρηται Orig* 4,443[b]   *τινες ABDbcς Orig* 4,437[d], plerique *a*   *επει* (*επι A*) *ABς Orig*, *οτι D*, quia *abc*   loculos *abc*   *ιουδας AB Orig*, *ο ιουδας Dς*   5. *ὅτι*] quea *a*   dicit *bc*, dixit *a*   *ο ADς*, *om B Orig*   eme ea *bc*, ut emeret *a*   *χρειαν* (*χρίαν A*) *εχομεν εις ABDς Orig*, opus sunt nobis (in vobis *b*) ad *bc*, necessaria erant ad *a*   5 *seq.* in diem festum hunc *c*

set (intinx.) panem, dedit Iudae Simonis (Simoni) Scariothis (-tis *L*). [27] et post buccellam (bucell.) tunc intro iuit in illum satanas. (125,10) [et] dicit ei Iesus Quod facis fac citius. [28] hoc autem nemo sciuit discumbentium ad quid dixerit ei: [29] quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quia (quod *F*) dicit ei Iesus Eme ea quae opus sunt

ἑορτήν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. 30 *λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος*
ἐξῆλθεν εὐθύς· ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξῆλθεν, 31 *λέγει ὁ Ἰησοῦς Νῦν*
ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ [.
32 *εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ], καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν*
ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. 33 *τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ᾽ ὑμῶν*
εἰμί. ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι ὅπου ἐγὼ
ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. 34 *ἐντολὴν*

2. *εὐθέως ἐξῆλθεν·*

1. *τοις πτωχοις ινα ABDς Orig* = ut (om *c*) pauperibus (egenis *bc*) *abcd* *τι* om *a* *δω ABς Orig*, *δοι D* *το ψωμιον* (*-μιον D*) *ABDcς Orig* 4,443[cde] 444[c], panem *ab* *εκεινος ABDς Orig* 4,443[c] (444[c]) = *post οὖν ac*, om *b* 2. *εξηλθεν ευθυς BCDbc Origen* 4,443[cd] 444[c], *ευθεως εξηλθεν Aας* *ἦν δὲ νύξ*] *Orig* 4,443[e] 445[a] *ουν B? Dabcς Orig* 4,445[e], om *A* exisset *ab*, add ille *c* *λεγει ο* (om *B*) *ιησους ABDabcς*, *ὁ Ἰησοῦς λέγει Orig* 2.3. *νῦν … ἀνθρώπου*] *Orig* 4,445[e] 446[abe] 447[a] 449[a] 450[be] *Hil* 1009 1056 1105 3. *εν αυτω ABDabς Orig* 4,445[e] 446[b] 447[a] ter 449[a] 450[be] 451[b] *Hil* 1009 1105, in eum *c* 4. *ει ο θεος εδοξασθη εν αυτω Aς Orig* 4,445[e] 447[a] *Hil* 1009 1010 1105, om *BDabc* *δοξασει ABDcς Orig* 4,445[e] 447[ab] *Hil* 1009 1010, honorificavit *a*, clarificavit *b*, glorificavit *Hil* 1105 5. *εαυτω ABDς*, semet ipso *bc*, *αυτω Orig*, ipso *a*, se *Hil* *και ABDabcς Orig* 4,445[e] 447[ab] 451[c], et deus *Hil* *δοξασει ABας Orig*, clarificavit *bc*, honorificavit *Hilar* 1009 1010, glorificavit *d* *Hil* 1105, *και ενεδοξασει D* *τεκνία*] *Orig* 2,126[d] 4,451[d] 452[c], non *τέκνα* 4,452[a] *μικρον ABabς Orig* 2,146[d] 4,451[d] 452[acd] 453[cd] *Hil* 420, *μεικρον D*, modicum tempus *c* 6. *ζητησετε ABDς Orig* 4,451[d] = et (om *ab*) quaeritis *abc* *και ABDabς Orig* 4,451[d] 454[c], om *c* *οτι ABας Orig*, om *Dbc* 6.7. *εγω υπαγω ABCDc Origen* 4,454[c] 455[ae], *ὑπάγω ἐγὼ bς*, *ἐγώ εἰμι Orig* 4,451[d] 454[d], sum ego *a* 7. *δυνασθαι AD* *καὶ ὑμῖν λέγω*] *Origen*, om 4,455[e] *αρτι ABDbcς Orig*, nunc ante vobis *a*

nobis ad diem festum, aut egenis [ut] aliquid daret. 30 cum ergo ac-
cepisset (accaep.) ille buccellam (bucellam), exiuit (exiit *F*) continuo:
erat autem nox. cum ergo exisset, 31 dicit Iesus Nunc clarificatus est
filius hominis, et deus clarificatus est in eo. 32 [et] si [deus clarifica-
tus est in eo, et om *F*] deus clarificabit (-cauit) eum in semet ipso,
et continuo clarificabit (-cauit *F*) eum. 33 filioli, adhuc (athuc *F*) mo-
dicum uobiscum sum. quaeretis (quaeritis) me, et sicut dixi Iudaeis
Quo ego uado uos non potestis uenire, et uobis dico modo. 34 man-
datum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos, ut et

καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. [35] ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. [36] Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς Ὅπου ὑπάγω οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον. [37] λέγει αὐτῷ Πέτρος Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. [38] ἀποκρίνεται Ἰησοῦς Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ ἕως οὗ ἀρνήσῃ με τρίς. [1] Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ

9. ἀπαρνήσῃ

1. διδωμι υμιν *ABDbcς*, vobis do *a* καθως *ABcς*, *add* καγω *D*, *add* ego *ab* 2. ἵνα . . . ἀλλήλους *om c* ινα *ABDbς*; ita *a* τουτω *ABabς*, *add* γαρ *Dc* 3. εμοι μαθηται *ABD aς*, discipuli mei *bc* αγαπην *ABDbς*, veram dilectionem *ac* εχητε *ABDς* = habueritis *abc* εν αλληλοις *ABDς*, inter vos *a*, ad (in *d*) invicem *cd*, ad alis alium *b* dicit *ac*, dixit *b* 4. απεκριθη *BCabc*, *add* αυτω *Aς*, λεγει αυτω *D* ιησους *ABC*, ο ιησους *Dς* οπου *ABς*, *add* εγω *Dabc Orig* 4,295[c] 409[b] 5. ου *ABDabς Orig*, tu non *c* μοι νυν (modo) ακολουθησαι *ABbcς Orig* 4,295[c] et 409[b] *cod*, nunc me sequi *a*, μοι συ (συν *pr*) ακολουθησαι αρτι *D*, tu me sequi modo *d*, με νῦν *Orig* 4,409[b] *cod* ακολουθησεις δε (*add* me *b*) υστερον *Babc Orig* 4,295[c] 409[bc], υστερον δε (*add* μοι *D*) ακολουθησεις (ἀκολ. μοι *ς*) *ADς* 6. πετρος *AC*, ο πετρος *Bς*, petrus *abc*, *om D* δυναμαι σοι (*add* νυν *D*) ακολουθησαι (-θειν *B*) *BDabς*, possumus sequi te *c*, δυνασαι μοι ακολουθησαι *A* 7. αρτι *ABDabcς*, *om C* ponam pro te *b* αποκρινεται ιησους *AB*, ἀπεκρίθη αὐτῷ (*om a*) ὁ Ἰησοῦς *abς*, απεκριθη ιησους και ειπεν αυτω *Dc* 8. pones *c*, ponis *ab* σοι *ABabς*, *add* οτι *Dc* ου μη *ABDbcς Orig* 4,411[b], non prius *a* 8.9. αλεκτωρ φωνηση (-σει *Dς*) *ABDaς*, φωνήσει (cantavit *b*) ἀλέκτωρ *bc Origen* 9. εως ου (ἂν *Orig*) *ABDcς Orig*, donec tu *ab* αρνηση (απαρνηση *Aς*, negavis) με τρις *ABDdς Orig*, neges ter me *c*, me ter neges (abneges *a*) *ab*, *add* και ειπεν (ait) τοις μαθηταις αυτου *Dacd* turbetur *bc Hil* 291 9 *seq.* υμων η καρδια *ABDς*, cor vestrum

uos diligatis inuicem. [35] in hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. [36] (126,1) dicit ei Simon Petrus Domine, quo uadis? respondit [ei *F*] Iesus Quo ego uado non potes me modo sequi, sequeris autem postea. [37] dicit ei Petrus Quare non possum sequi te (te s.) modo? animam meam pro te ponam. [38] respondit Iesus Animam tuam pro me pones (ponis)? amen amen dico tibi, Non cantabit gallus donec me ter neges. [et ait dis-

καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. [2]*ἐν τῇ*
οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν.
ὅτι πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν· [3]*καὶ ἐὰν πορευθῶ, ἑτοι-*
μάσω ὑμῖν τόπον· πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήμψομαι ὑμᾶς πρὸς
ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἦτε. [4]*καὶ ὅπου [ἐγὼ] ὑπά-*
γω οἴδατε [, καὶ] τὴν ὁδὸν [οἴδατε]. [5]*Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς Κύριε,*
οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις· πῶς οἴδαμεν τὴν ὁδόν; [6]*λέγει αὐτῷ ὁ*
Ἰησοῦς Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται

7. *καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι;*

abc et add neque trepidet *Hil* 1. *Hil* 995 2. *οικεια D. Origen* 4,210[d]. *οἴκῳ idem* 2,746[b]. apud patrem *Iren* 337. in caelis *Hilarius* 164 3. *οτι ABDbc, om aς* parare bc, ut praeparem *a* *τοπον υμιν ABDς* = vobis locum *abc* *και εαν ABς, καν D*, et si *bc*, si *a* *πορευθω ABD* = *add καὶ abcς* *ετοιμασω ABabcς, ετοιμασαι D* 4. *υμιν τοπον Abcς, τοπον υμειν BD*, vobis *a* *παλιν ερχομαι* (veniam *a*) *ABabcς, ερχομαι παλιν D* *παραλημψομαι* (-*λήψ. ς*) *ABDς*, adsumam *a*, accersio bc 5. *εμαυτον ABDQcς*, me *ab* *ινα ABDQbcdς, ἵν' Orig* 1,645[c], et *a* *οπου ειμι εγω ABDQς, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω Orig* = ubi ego sum bcd, ego ubi sum *a* *ητε ABQabcς Orig, εσθαι D*, eritis *d* *εγω AQcς, om BDab* 6. *και την οδον οιδατε ADbcς, την οδον BQa* *θωμας ABQabcς, add ο λεγομενος διδυμος D* 7. *πως οιδαμεν την οδον Ba, και* (om *b*) *πως την οδον οιδαμεν Db, και πως δυναμεθα την οδον ειδεναι AQcς* dicit bc, ait *a* 8. *η οδος και* (*om Iren Cypr* 314 *Hil* 99 268) *η αληθεια και* (*om Hil* 99) *η ζωη ABDQabcς Origen* 1,381[a] 393[bc] 435[b] 683[b] 758[a] 4,6[b] 11[c] 20[c] 22[c] 107[c] *Iren* 235 *Cypr* 296 314 *Hil* 99 268 939, veritas via et vita *Hil* 186, *ἡ ζωή Orig* 3,522[c] 4,104[a], *ἡ ἀλήθεια Orig* 1,47[a] 750*f* *ουδεις ABDQabcς Cypr* 134 296 314 *Hil* 186 383 939 1101 1136 1237, et nemo *Iren* 235 venit *abc Iren Cypr*, vadit *Hil et post* patrem *Hil* 186

cipulis suis.] [1](127,10) non turbetur cor uestrum: creditis in deum, et in me credite. [2]in domo patris mei mansiones multae sunt: si quo minus, dixissem uobis. quia uado parare uobis locum: [3]et si abiero et praeparauero uobis locum, iterum uenio et accipiam uos ad me ipsum, [ut] ubi sum ego (e. s.) et uos sitis (eritis). [4]et quo ego uado scitis, et uiam scitis. [5]dicit ei Thomas Domine, nescimus quo uadis, et quomodo possumus uiam scire? [6]dicit ei Iesus Ego sum uia et

πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. 7 *εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πα-*
τέρα μου ἐγνώκειτε ἄν· [καὶ] ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἑωρά-
κατε [αὐτόν]. 8 *Λέγει αὐτῷ Φίλιππος Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πα-*
τέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. 9 *λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Τοσούτῳ χρόνῳ*
μεθ' ὑμῶν εἰμί, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ
ἑώρακεν τὸν πατέρα· πῶς σὺ λέγεις Δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα;
10 *οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν;*

1. *εγνωκειτε* (*-κετε corr D, -κατε pr D*, cognovistis bcd, cognovissetis *Iren*) *με* (*om A*) *ABDQbcdς Iren*, me cognovistis *a*, scitis me *Hil* 939 2. *εγνωκειτε αν Aς*, utique cognovissetis *Iren* 235, cognovistis *abc*, *γνωσεσθαι D*, scietis *d*, *αν ηδειτε BQ*, scitis *Hil* *και prius ADbcς Iren Hilar, om Ba et Q?* amodo *bc Iren Hil*, iam ex hoc *a* *γινωσκετε ABDQς*, cognoscite *d*, nostis *abc*, scitis *Hil* 939 950, cognovistis *Iren* 3. *αυτον ADQabcς Hil* 939, *om B Iren* 235 dicit *bc*, ait *Hil* 939, dixit *a* 3.4. *δεῖξον ... ἀρκεῖ ἡμῖν] Orig* 1,725[c] *Hil* 4. *λεγει αυτω ο* (*om A*) *ABDQ bcς Hilar*, respondit *a* *τοσουτω χρονω DQ*, tanto tempore (-poris *b*) *abc Iren* 200 *Hilar* 939 941, *τοσουτον χρονον ABς Orig* 1,725[c] 5. *ουκ εγνωκας με ABDQς Origen*, me non cognovisti *Iren*, non cognovistis (nostis *Hil*) me *bcd Hil* 939 940 941, non me cognovistis *a* *post φιλιππε interpungunt Orig* 1,725[c] *Hil* 940 *ο εωρακως εμε* (*τὸν υἱὸν Orig* 4,104 315) *εωρακεν* (*-κε D*) *ABDQ bcς Orig* 1,725[dde] 4,104[a] 236[a] 287[d] 315[b] 450[c] *Hil* 939 941[c], me vidit vidit *a Hil* 781 793 794 798 918 941[c] 942 944 *etc Lucif* 25 *bis* 255, videt me videt *Iren* 200 = *add* et *abc Iren Hil Lucif* 6. *πατερα prius ABDQabς* (*Origen* 4,104[a]) *Iren Hil Lucif, add* meum *c*, *add τὸν πέμψαντά με* (*αὐτόν* 4,315) *Origenes* 1,725 *ter* 4,236[a] 287[d] 315[b] 450[c] *πως BQabc Iren* 200 *Hil* 939 941, *και πως ADς* *λεγις corr D, λεις pr D* *πατέρα] add* ego enim in patre et pater in me, et amodo cognovistis eum et vidistis *Iren* 200 7. *πιστευεις ABDQabς Hil* 520 939, creditis *c Hil* 941 942 1002, *add* mihi *Hil* 526 941 1002 *ἐγὼ ... ἐμοί] Orig* 2,614[b] *Lucif* 25 *bis*, *ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν τῷ πατρί Origen* 1,750[c] *εστιν ABDQabcς Hil* 520 939 941, *om Hil* 942 943 1002

ueritas et uita: nemo uenit ad patrem, nisi per me. 7 si cognouis-
setis me, et patrem meum utique cognouissetis: et a modo cognosce-
tis (-scitis *FL*) eum et uidistis eum. 8 dicit ei Philippus Domine,
ostende nobis patrem, et sufficit nobis. 9 dicit ei Iesus Tanto tem-
pore uobiscum sum, et non cognouistis me, Philippe? qui uidet (ui-
dit *F*) me, uidet (uidit *F*) et patrem: quomodo tu (quomotu *F*) dicis
Ostende nobis patrem? 10 non credis (creditis) quia ego in patre et

τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ [ὁ] ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα [αὐτοῦ]. [11] πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί· εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι. [12] ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα πορεύομαι, [13] καὶ ὅ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. [14] ἐάν τι αἰτήσητέ [με] ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω.

8. μου, τοῦτο ποιήσω.

1. εγω λαλω (λεγω B, λελαληκα D) υμιν (om Hil 1021) ABDQbcς Hilar 520 939 943 1002 1013 1021, vobiscum loquor a   απ εμαυτου ου ABDQbcς, non a me a Hil   ο δε πατηρ ABDQbcς, sed pater a Hilar 520 939 943 944 1002 1013 1021, ὁ πατὴρ Orig 2,614ᵇ Hilar 138 488   2. ο (qui) εν εμοι μενων (manet) ADQacς Hil, εν εμοι μενων Bb Orig, qui in me loquitur (est 488) Hil 138 488   αυτος (om BD) ποιει (ποιε pr D) τα εργα (add αυτου BD Hil) ABDQς Origen Hil 138 488 520 939 943 944 950 1002 1013 1021, ipse loquitur et opera quae ego facio ipse facit abc   πιστευεται A, credis d   3. εγω εν τω πατρι και ο πατηρ εν εμοι BQab Hilar 520 799 939 944 bis 1019 1021 et add εστιν cς Iren 315 Hil 1002, εγω εν τω πατρι A, ο πατηρ εν εμοι καγω εν τω πατρι D Hil 950   3.4. vel operibus meis credite quia pater in me et ego in patre Hil 800 1029   3. ει δε μη (add γε D) ABDQς, sin autem vel d Hil 520 939 944 950 1002, alioquin (add vel a) abc   4. αυτα ADQabcς Hil, αυτου B, om Hil 520   μοι ABQabς, om Dc Hil   υμιν ABDQaς, add quia bc   5. κακεινος ABDQς = et ipse abc   μείζονα] Orig 1,423ᵃ   6. οτι ABDQbcς, et quia a   πατερα ABDQabc Hilar 799, add μου ς   πορευομαι ABDabcς et ante ad patrem Hilar, πορευσομαι Q   αιτησητε ADaς, ab eo (illo c) petieritis bc, αιτητε (-ται B) BQ   7. τουτο ABDQaς, ego bc   8. ἐὰν...ποιήσω om b   εαν ABQς, αν D   με Bc, om ADQaς   εγω DQaς, τουτο Ac, εγω τουτο B

pater in me est? uerba quae ego loquor uobis a me ipso non loquor: pater autem in me manens ipse facit opera. [11] non creditis quia ego in patre et pater in me est? alioquin propter opera ipsa (ipse) credite. [12] amen amen dico uobis, qui credit in me, opera quae ego facio et ipse faciet, [et maiora horum faciet, om F] quia ego ad patrem uado, [13] (128,4) et quodcumque petieritis [patrem] in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur (clar.) pater in filio. [14] [siquid petieritis

15 *ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε.* 16 *κἀγὼ ἐρω-*
τήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μεθ' ὑμῶν
εἰς τὸν αἰῶνα ᾖ, 17 *τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύ-*
ναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει [αὐτό]· ὑμεῖς [δὲ]
γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἐστίν. 18 *οὐκ ἀφή-*
σω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. 19 *ἔτι μικρόν, καὶ ὁ κό-*
σμος με οὐκέτι θεωρεῖ· ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ καὶ ὑμεῖς
ζήσεσθε. 20 *ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ [ὑμεῖς] γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ*
πατρί μου καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν. 21 *ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς*
μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν

1. *Lucif* 155 *τας εμας ABDQς, μου Orig* 2,801[d] *τηρησατε ADQς*, servate *ab Lucif*, custodite *c*, *τηρησετε B* *καγω BDQ, και εγω Aς*, et ego *abc Lucif*, ego *Hil* 805 2. mittet vobis et alium consolatorem *Hil* 410 paracletum *b*, advocatum *ac Hil* 379 805 *Lucif* dabit *abc Lucif*, mittet *Hil* 2. 3. *μεθ υμων εις τον αιωνα η Bb*, vobiscum sit in aeternum *ac Hil* 805 *Lucif*, *η* (*μενη Aς*) *μεθ υμων εις τον αιωνα AQς*, *μενη εις τον αιωνα μεθ υμων D* 3. *ο κοσμος ABDQς Lucif*, hic mundus *abc* 4. *αὐτὸ prius*] *αυτον pr D* *αυτο alterum ADQbcς*, *αυτον pr D*, *om Ba Lucif* *δε ADcς*, *om BQab Lucif* 155 5. *γινωσκετε αυτο* (*αυτον pr D*) *ABDQacς Lucif*, videtis eum et cognoscitis *b* aput vos *b*, vobiscum *ac Lucif* manet *abcd Lucif* *εν υμιν ABDQaς Lucif*, vobiscum *bc* *εστιν Babcd et pr D Lucif*, *εσται AQς*, *εστε corr D* 6. *ερχομαι ABDQbcς*, veniam *a* *ο ABDQς*, hic *abcd Hil* 956 7. *με ουκετι ABDQcς Hil*, me non *b*, amplius me non *a* videt *bc Hil*, videbit *a* *δὲ om a* *θεωρειτε με* (*om Q*) *ABDQς* = videbitis me *abc*, me videbitis *Hil* 8. *ζησεσθε ADQbcς Hil*, *ζησετε B*, vivitis *a* *ἐν . . . γνώσ. ὑμεῖς om Hilar* 956 in *bc*, *om a* *υμεις BQ*, *post γνωσεσθε Dacς*, *om Ab* 9. *καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ*] *Orig* 3,307[d] *Hil* 956 *εχων ABDQaς*, audit *bc Lucif* 155 *bis* 10. *utrobique* diligit me *bc*, me diligit *a Lucif*

[me] in nomine meo, hoc faciam. *om F*] 15 si diligitis me, mandata mea seruate. 16 et ego rogabo patrem, et alium paraclitum (paracletum *FL*) dabit uobis, ut maneat uobiscum in aeternum, 17 spiritum ueritatis, quem mundus non potest accipere, quia non uidet (uidit) eum nec scit eum: uos autem cognoscitis (-scetis) eum, quia apud (aput *pr F*) uos manebit et in uobis erit. 18 non relinquam uos orfanos (orph.), ueniam ad uos. 19 adhuc modicum, et mundus me iam non uidet: uos autem uidetis (uidebitis) me, quia ego uiuo et uos uiuetis. 20 in illo die uos cognoscetis quia ego sum in patre meo et uos in me et ego in uobis. 21 qui habet mandata mea et seruat ea,

με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ
ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. 22 *Λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώ-*
της, Κύριε, τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, καὶ
οὐχὶ τῷ κόσμῳ; 23 *ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἐάν τις ἀγα-*
πᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν,
καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιησόμεθα.
24 *ὁ μὴ ἀγαπῶν με τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος ὃν*
ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. 25 *Ταῦτα*

1. *αγαπηθησεται ABDQbcς Lucif* 155, diligitur *a* *καγω BDQ*, *και εγω Aς* 2. *ενφωνησω pr D* (ostendam *d*) dicit *b*, ait *ac Lucif* *αὐτῷ om b* *ο ισκαριωτης ABQς*, scarioth *Lucif*, ille scarioth (scariothes *b*, scariotha *c*) *abc*, *ο απο καρυωτου D*, qui a scaryotes *d*, *add* sed alius *bc* 3. *τι ABDabcς Lucif*, *και τι Q* *γεγονεν ABQabcς Lucif*, *εστιν D* *ημιν μελλεις εμφανιζειν* (*-ζεις A*) *σεαυτον ABQbcς*, *μελλεις* (incipies) *ημειν ενφανιζειν σεαυτον Dd*, manifestas te nobis *a Lucif* 155 4. *τω ABDς*, huic *abcd Lucifer* *ιησους ABD*, *ὁ Ἰησοῦς ς Origen* 1,234[a] dixit *ab Lucif*, dicit *c* *αὐτοῖς Orig* 4.5. *αγαπα με ABDbcς Orig Hil* 449 963, me diligit *a Lucif* 155 *bis*, *add* et *Hil* 963 6. *τηρησει ABD Orig* 1,234[a] *Hil Lucif*, servavit *bc*, custodiat *a* *αγαπησει ABDcς Orig Hil Lucif*, diligit *abd* 6. *καὶ*] *Orig* 1,234[a], *ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ* (*add μου* 3,170) *Orig* 1,230[b] 3,170[c], *ἐάν τις ἀκούῃ μου τοὺς λόγους καὶ ποιῇ αὐτοὺς ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου idem* 1,756[d] *προς αυτον ελευσομεθα* (*ελευσομαι D*) *ABDabcς Orig* 1,230[b] 234[a] 238[c] *Hil Lucif*, *ἐλευσόμεθα πρὸς αὐτὸν Orig* 1,756[d] 3,170[c] *μονην παρ αυτω ποιησομεθα* (*ποιησομεν Aς*) *ABbς Orig Hil*, *προς αυτον μονην ποιησομαι D*, aput eum manebimus (manemus *c*) *ac Lucif* 155 *bis* 7. *αγαπων με ABDbcς*, me diligit *a Lucif* 155 *καὶ om b* *ο λογος ABς et add ο εμος Da*, sermonem *bc* 7.8. *ον ακουετε ABDς* = quem audistis *bc*, *om a* 8. *ουκ εστιν εμος ABDaς*, meus non est *bc* qui misit me *b*, qui me misit *ac*

ille est qui diligit me: (129,1) qui autem diligit me, diligetur (-gitur) a patre meo, et ego diligam eum et manifestabo ei me ipsum.
22 (130,10) dicit ei Iudas, non ille Scariothis (-tis *L*), Domine, quid factum est quia nobis manifestaturus es te ipsum, et non mundo?
23 respondit Iesus et dixit (dicit) ei Siquis diligit me, sermonem meum seruabit (seruauit *F*), et pater meus diliget (diligit) eum, et ad eum ueniemus et mansionem (mansiones *FL*) apud (aput *pr F*) eum faciemus.
24 qui non diligit me, sermones meos non seruat: (131,1) et sermonem quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me (me misit) patris.
25 haec locutus sum uobis apud (aput *F*) uos manens:

λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων· [26]ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς δι-
δάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. [27]εἰρήνην
ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος
δίδωσιν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία μηδὲ
δειλιάτω. [28]ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς
ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα,
ὅτι ὁ πατήρ [μου] μείζων μου ἐστίν. [29]καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν
γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται πιστεύσητε. [30]οὐκέτι πολλὰ λαλήσω

1. *παρ υμειν corr D, παρ υμιν pr D* — *ο δε παρακλητος ABDbcς*, advocatus est autem paracletus *a* — spiritus *b*, ille spiritus *ac* — 2. *πατηρ ABabcς, add μου D* — 3. *παντα* (*om a*) *και υπομνησει υμας παντα ABDaς Origenes* 3,697[b], omnia et suggeret vobis *c*, omnia *b* — *α* (*ὅσα Orig*) *ειπον ABς Orig* = *α αν ειπω Dabc* — *υμιν ADς Orig* 3,697[b] *et add εγω B* = *om abc* — *ειρηνην ABDbcς Orig* 1,752[c] 4,100[c] *Cypr* 203 304, pacem meam *a Hilar* 377 659 *Lucif* 104 — 4. *αφιημι* (*-ημει D*) *ABDς Orig*, relinquo *ac Lucifer*, dimitto *Cypr* 203, remitto *post* vobis *Cypr* 304, do *b Hilar* — *τὴν ἐμὴν om Hil* 659 — *διδωμι ABDacς Orig Cypr Lucif*, relinquo *b Hilar* 377 659 — *ο ABDς Orig* 1,752[d] 4,100[c], hic *abc* — 5. *εγω ABDabcς, εἰρήνην κἀγὼ Origen* — *ὑμῖν*] *Orig* 4,100[c], *add εἰρήνην* 1,752[d] — turbetur *b*, conturbetur *ac* — *υμων η καρδια ABDς* = cor vestrum *abc* — 6. *διλιατω A, δειλειατω D* — *εγω ABDς Origen* 1,234[a] = *om abc Hilar* 1019 — 7. *ηγαπατε* (*αγαπ. pr D*, diligatis *d*) *με ABDbcdς Orig Hilarius*, me diligeretis (amaretis *a*, dilexissetis *Cypr* 230 321) *a Cyprian* 169 230 321 — gauderetis (-debatis *d*) utique *d Cypr* 230, gauderetis *abc Cypr* 169 321 *Hilar* — *οτι ABDabc Orig Cypr Hil, add εἶπον ς* — 8. *μου prius Baς, om ADbc Iren* 158 *Cypr* 321 *Hil* 781 794 799 857 918, *ὁ πέμψας με Origen* 1,193[c] 752[c] 753[c] 3,665[b] 4,235[b] 247[a] 451[b], qui me misit (*omisso* pater) *Hilar* 1157 — *μου εστιν ABDbcς Orig Iren Cypr Hilar*, est me *a* — *και ABDaς, om bc* — 9. *γενεσθαι ABDς*, fiat *abcd* — *ὅταν*] cum *abcd* — *πιστευσητε* (*-ται A*) *ABabcς, add μοι D* — iam non *abc*, non *d* — *λαλησω ABDς* =

[26](132,10) paraclitus (paracletus *FL*) autem, spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia [et suggeret uobis omnia] quaecumque dixero uobis. [27]pacem relinquo uobis, [pacem meam do uobis]: non quomodo mundus dat ego do uobis. non turbetur cor uestrum neque formidet. [28]audistis quia ego dixi uobis Vado et [non *F*] uenio ad uos. si diligeretis me, gauderetis utique quia uado ad patrem, quia pater maior me est. [29]et nunc dixi uobis prius quam fiat, ut cum factum fuerit credatis. [30]iam non

μεθ' ὑμῶν· ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει
οὐδέν, [31] ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, [καὶ] κα-
θὼς ἐντολὴν ἔδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν
ἐντεῦθεν. [1] Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ
γεωργός ἐστιν. [2] πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπόν, αἴρει αὐτό,

loquor *abc* 1. *μεθ υμων ABDaς*, vobis *bc* *ερχεται γαρ AB Dabcς Orig* 2,816[a] *Hilar* 1021, *ἔρχεται Origen* 3,225[b] (960[c]) 4,349[a] 356[c] *Hilar* 619, ecce venit *Hilar* 525, ecce veniet *idem* 129 218 *ο του* (huius) *κοσμου* (*add τούτου ς*) *αρχων ABDabcdς*, *ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου* (*om Hilar* 129 218) *Orig* 2,816[a] 3,225[b] (960[c]) 4,349[a] 356[c] *Hilar* 129 218 525 1021, *ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου* (huius saeculi) *Orig* 3,584[d] *Hil* 619 1.2. *και εν εμοι ουκ εχει ουδεν ABbcς Orig* 4,356[c] (3,960[c]) *et add ευρειν D*, et in me habet nihil (nihil habet invenire *a*) *a Hil* 1021, *οὐκ ἔχει δὲ ἐν ἐμοὶ οὐδέν Orig* 3,225[b] (*οὐδὲν εἶχεν ἐν αὐτῷ Origen* 3,584[d]), *καὶ ἐν ἐμοὶ εὑρίσκει οὐδέν Orig* 2,816[a] 4,349[a], et non invenit (inveniet 129 218) in me quicquam *Hilar* 129 218 525 619 2. *γνω ABDς*, cognoscat *abc Hilar* 525, sciat *Hil* 1021 *et corr d*, sciatis *pr d* *ο κοσμος ABDcς Hil*, hic mundus *ab*, mundum *d* *οτι ABDbcς*, *add* ego *a Hil* *και BDacς Hil et corr A, om b et pr A* 3. *εντολην εδωκεν μοι* (mihi dedit *b Hil*) *ο πατηρ* (*ante ἐντολὴν a*) *Babc Hilar* 525 1021, *ενετειλατο μοι ο πατηρ* (*om D*) *ADς* *ουτως ABD*, *οὕτω ς* 4-*pag*.667,1 *et* 667,7-668,1. *ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ δὲ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μένον καὶ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ὁ πατήρ μου καθαίρει, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. πᾶν δὲ κλῆμα ἐν ἐμοὶ μένον μὴ φέρον δὲ καρπὸν ὁ πατήρ μου ἐκκόπτει καὶ εἰς πῦρ αὐτὸ βάλλει. Origenes* 3,304[c] 4. *ἐγὼ ... ἀληθινή*] *Orig* 4,23[b] (33[d]) *Cypr* 104 *Hil* 76 *και ABDabcς Orig* 4,23[b], vos estis propagines *Hilar* 4.5. *ο γεωργος ABς Orig*, *γεωργυς D* 5. sarmentum *a*, palmitem *bc*, propago *Hilar* *εν εμοι μη φερον* (*φερων A*, ferentem *bc*, manens neque ferens *Hil*) *ABDbcς Hil* 76, in me quod (q. i. m. *d*) non adferet *ad* *αιρει* (tollet *c*) *αυτο* (*add* pater *bc*) *ABDabcς*, eradicabitur *Hilar*

multa loquar uobiscum: uenit enim princeps mundi huius, et in me non habet quicquam, [31] sed ut cognoscat mundus quia diligo patrem, et sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. surgite, eamus hinc. [1] Ego sum uitis uera, et pater meus agricola est. [2] omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, et omnem qui fert fructum,

καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτὸ ἵνα καρπὸν πλείονα φέρῃ.
[3]ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν· [4]μεί-
νατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν
φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς,
ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μένητε. [5]ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα.
ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι
χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. [6]ἐὰν μή τις μένῃ ἐν ἐμοί,
ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ

4. μένῃ

1. το καρπον φερον (φερων *A*) *AB*ς, το καρποφορον *D*, fructiferum *a*, qui fructum adferet *d*, qui adferet (feret *c*) fructum *bc*, propaginem in me manentem *Hilar* καθαιρει αυτο (*om a*) *ABa*ς, καθαριει (mundavit *b*) αυτο *Dbc*, emundabit pater meus *Hilar* καρπον πλειονα (plurimum *bc*) *Babc Hil*, πλειονα καρπον *AD*ς 2–4. ἤδη . . . φέρειν *om D* 2. μινατε *A* 3. κλημα *AB*ς *Origen* 1,586[c], palmes *b*, sarmentum *c et add* vitis *a* 3.4. ου δυναται καρπον φερειν *ABa*ς, non potest ferre fructum *bc*, καρπὸν οὐ δύναται φέρειν *Origen* 4. ἀφ' ἑαυτοῦ *om Orig* μεινη *ADbc*ς, ἐμμείνῃ *Origenes*, μενη *Ba* in vite *bc*, in vineam *a*, τῇ ἀμπέλῳ *Orig* ουδε *ABD*ς = et *abc* 4.5. ὑμεῖς . . . μένητε] qui in me non manserit *b* 5. μη εν εμοι *ABDc*ς, in me non *a* μενητε *ABd* = μεινητε *Dac*ς εγω *ABDbc*ς *Orig* 4,23[c], *add* γαρ *ad et pr D* ἡ *om Origen* υμεις *ABDab*ς *Orig*, et vos *c* estis sarmenta *ac*, palmites estis *b* 6. ο μενων *ABDbc*ς, si quis manserit *a* ἐν *prius om D* (in *d*) φερει *ABDc*ς, adferet *abd* 7. ου δυνασθε (-σθαι *AD*) ποιειν ουδεν (ουδε εν *B*, *om D*) *ABD*ς = nihil potestis facere (f. p. *a*) *abc*, *add* nisi in me quis manserit *a* μη τις μενη (μείνῃ ς) εν εμοι *ABD*ς = quis autem (*om c*) in me non manserit *abc* 8. εβληθη (missus est *d*, επληθη *D eraso* π, proicitur *a*) εξω *ABDad*ς, praecisus est *bc* το κλημα *ABDbc*ς, sarmenta *a* και *primum ABDa*ς, et missus est foras et *b*, et mittetur foris et *c* εξηρανθη *ABD*ς, aruit *bd*, arescet *ac* συναγουσιν *ABD*ς = congregabunt *a*, colligent *bc* αυτα *ABabc*ς, αυτο *D*

purgabit eum ut fructum plus afferant (adf.). [3]iam uos mundi estis propter sermonem quem locutus sum uobis: [4]manete in me, et ego in uobis. sicut palmes non potest ferre fructum a semet ipso, nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis. [5]ego sum uitis, uos palmites. qui manet in me et ego in eo (eum *F*), hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. [6]siquis in me non manserit, mittetur (mittitur) foras sicut palmes et aruit (arescet), et col-

εἰς πῦρ βάλλουσιν, καὶ καίεται. [7] ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἂν θέλητε αἰτήσασθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. [8] ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε καὶ γένησθε ἐμοὶ μαθηταί. [9] καθὼς ἠγάπησέν με ὁ πατήρ, κἀγὼ ὑμᾶς ἠγάπησα· μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. [10] ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρὸς τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. [11] ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν ᾖ καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. [12] αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. [13] μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα

5. ἠγάπησα ὑμᾶς·   6.7. τοῦ πατρὸς τὰς ἐντολὰς

1. πυρ BDς, το πυρ A   mittunt bc, mittent a   κεεται A, καιετε D, ardebunt a   εαν ABabcς, add δε D   2. αν B, εαν ADς   θεληετε BDς, θελετε A = volueritis abc   αιτησασθε (-σθαι AD, αἰτήσεσθε ς, petite) και ABDbdς, petere ante volueritis ac   3. ὑμῖν om D   honorificabitur a   καρπον πολυν (plurimum bc) ABabcς, πολυν καρπον D   4. γενησθε (-σθαι D) BD, efficiamini bc, sitis a, γενησεσθαι Aς   εμοι ABς, μου D   5. υμας ηγαπησα BDab, ηγαπησα υμας Acς   εαν ABDbcς, et si a   6. μου prius BDς, τας εμας A   τη αγαπη μου ABDbcς, mea caritate a   εγω ABdς = καγω Dabc
6.7. τας εντολας του πατρος (add μου ADς) ADcς, του πατρος τας εντολας Bab   7. maneo abcd   αυτου εν τη (= in eius bc, in huius a) αγαπη ABDabcς, in caritate ipsius d   ταυτα ABabcς, add δε D   8. εν υμιν η (μείνῃ ς) ABDabς, sit in vobis c   9. αὕτη ... ἀλλήλους] Cypr 14 199 304 Lucif 156
10. καθως ABDbς Cypr 199 304 Lucifer, sicut et ego a, qua dilectione c   maiorem hac bc Cypr 304, maiore (-rem Lucif) hanc a Lucifer   ουδε εις B   ut abc Lucif, quam ut Cyprian

ligent eos (eum) et in ignem mittunt (mittent), et ardent (ardet). [7] (133,4) si manseritis in me et uerba mea in uobis manserint, quodcumque uolueritis petetis (petitis V), et fiet uobis. [8] (134,10) in hoc clarificatus est pater meus, ut fructum plurimum afferatis (adf.) et efficiamini mei discipuli. [9] sicut dilexit me pater, et ego dilexi uos: manete in dilectione mea. [10] si praecepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut et ego patris mei praecepta seruaui et maneo in eius dilectione. [11] haec locutus sum uobis, ut gaudium meum [in uobis sit et gaudium uestrum om F] impleatur. [12] hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem sicut dilexi uos. [13] (135,4) maiorem hac (hanc F) dilectionem (-tione) nemo habet, ut animam suam

τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. 14 ὑμεῖς φίλοι
μου ἐστέ, ἐὰν ποιῆτε ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. 15 οὐκέτι λέγω ὑμᾶς
δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ
εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου ἐγνώ-
ρισα ὑμῖν. 16 οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς,
καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε καὶ ὁ καρ-
πὸς ὑμῶν μένῃ, ἵνα ὅ τι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί
μου δῷ ὑμῖν. 17 ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

1. τις ABς = om Dabc Cypr Lucif   θη (ponat) ABDabcς Lucifer, quis ponat Cypr   υμεις ABDabcς Lucif 156, add γαρ d et pr D   2. ποιητε ABDς = ποιησητε bcd Cypr 108 194 Lucif 119 124 156 et pr D, reciperitis a   α BDbc Cypr 194 Lucif 119, οσα Aς, quod a Cypr 108 Lucif 124 156   εγω ABDbcς, om a Cypr Lucif   λεγω (dicam Iren Lucif 124) υμας ABabcd Iren 243 Cypr 108 194 Hilar 522 Lucif 119 124 156, υμας λεγω Dς Origen 4,33ᵇ, γὰρ ὑμᾶς καλῶ Orig 2,625ᵈ   3. δουλους ABDbcς Orig 4,33ᵇ Iren Hilar, add ἀλλὰ φίλους a Orig 2,625ᵈ Cypr Lucifer   ο δουλος ουκ οιδεν ABDbcς Orig 4,33ᵃᵇ Iren Hil, nescit servus a   ποιεῖ... κύριος] τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ Orig 4,33ᵇ   ποιει ABDabcς Iren, θέλει Orig 4,33ᵃ Hil 522   αυτου ο κυριος AB Dς et ante ποιεῖ Iren 243, ὁ κύριος αὐτοῦ abcd Orig 4,33ᵃ Iren 243 Hil   3.4. υμας δε ειρηκα φιλους ABDabcς Iren, ἀλλ' ἐγὼ (om Hil) ὑμᾶς φίλους λέγω (dico amicos) ὅτι διαμεμενήκατε μετ' ἐμοῦ ἐν πᾶσι τοῖς πειρασμοῖς μου (om Hilar) Orig 4,33ᵇ Hilar 522   4. α ABadς Iren et corr D, οσα D, quaecumque bc   μου om Iren   5. ὑμῖν om Iren   ego vos elegi non vos me Hil 470   αλλ ABς, αλλα D   εξελεξαμην υμας ABDbcς Iren 244, vos elegi a Lucif 156   6. υμεις ABDς = om abc Lucif   καρπον (πολυ καρπον A) φερητε ABDbς, fructificetis c Lucif, fructifecitis a   και ultimum ABDbcς Lucif, ut a   7. αιτησητε AD abcς Lucif, αιτητε B   τον πατερα ABDς, a patre (add meo Lucif) bc et ante petieritis a Lucif   8. δῶ D   εντελλομαι (-με D) υμιν ABDbcς, vobis mando a   ἵνα om D

quis ponat pro amicis suis. 14 (136,10) uos amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio uobis. 15 iam non dico (dicam) uos seruos, quia seruus nescit quid faciat (facit L) dominus eius: uos autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audiui a patre meo nota feci uobis. 16 non uos me elegistis, sed ego elegi uos, et posui uos ut eatis et fructum afferatis (adf.) et fructus uester maneat, (137,4) ut quodcumque petieritis patrem in nomine meo det uobis. 17 (138,10) haec

18 Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. 19 εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. 20 μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. 21 ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν εἰς ὑμᾶς

7. *ποιήσουσιν ὑμῖν*

1. *ο* (hic *a*) *κοσμος ABDabcς Cypr* 268, saeculum *Cypr* 92 315 scitote *abc Cyprian* 268 315, mementote *Cypr* 92 *εμε πρωτον* (primo *Cypr* 268 315, prius *a*, priorem *b Cypr* 92) *ABDabς Cyprian*, priorem me *c* *υμων ABς* = *om Dabc Cyprian* 2 *ss. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ γὰρ ἦτε ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει* **Origenes** 1,300[a]. *ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, κἀγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ οὐκέτι ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου idem* 4,303[d]. *οὓς ἐξελέξατο ἐκ τοῦ κόσμου, ἵνα μηκέτι ὦσιν ἐκ τοῦ κόσμου idem* 4,306[a]
2. *του* (hoc *ac*) *κοσμου ABDabcς Cypr* 268, saeculo *Cypr* 92 315 essetis *a Cyprian*, fuissetis *bc* mundus *abc Cypr* 268, saeculum *Cypr* 92 315 *αν το ιδιον εφιλει ABDς*, utique (*om b*) quod suum erat diligeret *bc*, quod suum esset amaret *Cyprian*, vos utique amaret *a* 2.3. *οτι δε ABaς*, verum (sed *Cypr*) quia *c Cyprian*, vero enim quia *b*, *οτι D* 3. *του* (hoc *ac*) *κοσμου prius ABDabcς Cypr* 268, saeculo *Cypr* 92 315 *ουκ εστε ABabcς Cypr*, *ητε D* *αλλ ABDabcς*, et *Cypr* *του* (hoc *a*) *κοσμου alterum ABDabcς Cypr* 268, saeculo *Cypr* 92 315 4. *μισει υμας ABDbcς Cypr*, vos odit *a* mundus *abc Cypr* 268, saeculum *Cypr* 92 315
4.5. *του λογου ου ABbcς Cypr*, *τους λογους ους D*, sermonis quod *a*
5. *ἐγὼ om Cypr* *δουλος ABDabcdς Cypr* 92 268 *et post μείζων Cyprian* 315, *μου δουλος pr D* *αὐτοῦ*] *add* nec apostolus maior eius qui misit eum si haec nostis felices estis si feceritis ea non de omnibus vobis dico ego scio quos elegerim *a* 7. *παντα* (*om D*) *ποιησουσιν ABDς* = omnia faciunt *ac*, faciunt omnia *b* *εις* (circa *bc*) *υμας Bbc et pr D*, *υμιν ADaς*

mando uobis, ut diligatis inuicem. 18 si mundus uos odit, scitote quia me priorem uobis odio habuit. 19 si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret: quia uero de mundo non estis, sed [ego] elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. 20 (139,3) mementote sermonis mei quem ego dixi uobis, Non est seruus maior domino suo. (140,10) si me persecuti sunt, et uos persequentur: si sermonem meum seruauerunt, et uestrum seruabunt. 21 (141,1) sed haec omnia

διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασιν τὸν πέμψαντά με. 22 εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. 23 ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. 24 εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος ἐποίησεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασιν καὶ μεμισήκασιν καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. 25 ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν γεγραμμένος, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. 26 ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. 27 καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ. 1 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. 2 ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας

1. eum (*om d*) qui me misit *abcd* 2. *ειχοσαν B Orig* 4,44[b] cod 67[c] cod, *ειχαον D, ειχον Aς Orig* 3,338[b] 4,44[ce] *et* 44[b] cod 67[c] cod 3. *αυτων ABDabς Origen* 4,44[be], *om c* 3.4. *ὁ ἐμὲ ... μισεῖ*] *Hilar* 899 4. in illis *ac*, in eos *b* 5. *εποιησεν ABD, πεποίηκεν ς* *ειχοσαν B, ειχαον D, ειχον Aς* *δε και ABDabς*, autem *c* 6. *και εμε ABbς, με Dac* 7. *γεγραμμενος BD abc, ante εν τω Aς* *ὅταν*] cum *abc Hil* 958 8. *δε ABDς* = ergo *abc, om Hil* paracletus *abc*, advocatus *Hil, add* ille *a Hilar* *πεμψω ABabcς Hil, πεμπω D* *πατρος ABbς Hilar, add μου Dac* 9. a *bc Hil*, de *a* *πατρος ABς = add μου Dabc Hil* ille *bc*, ipse *a Hil* *μαρτυρησει ABDabς Hilar* 958, testimonium perhibet *c* 10. *δε ABς = om Dabc* testimonium perhibebitis *b* *οτι ABDabς*, qui *c* 11. *εσται A* extra synagogam *ac*, absque synagogis *b*, de synagoga *d* 12. *ποιησουσιν υμας ABDbς*, vos facient *a*, vos eicient *d*, fecerunt vos *c* *ερχεται ABDabς Orig* 4,402[b], veniet *c Cypr* 90 268 310 *Lucif* 79 hora mea *c* *ινα ABDabcς Cypr Lucif, ὅτε Orig* 12 *seq. ο απο-*

facient uobis propter nomen meum, (142,3) quia nesciunt eum qui misit me. 22 (143,10) si non uenissem et locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. 23 (144,1) qui me odit, et patrem meum odit. 24 (145,10) si opera (operam *F*) non fecissem [in] eis quae nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem et uiderunt et oderunt et me et patrem meum. 25 sed ut impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio me habuerunt gratis. 26 cum autem uenerit paraclitus (paracletus *FL*) quem ego mittam uobis a patre, spiritum ueritatis qui a patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. 27 et uos testimonium perhibebitis (perhibetis *FL*), quia (qui) ab initio mecum estis. 1 haec locutus sum uobis (uos *L?*), ut non scandalizemini. 2 absque synagogis (-ga) facient uos (uobis *F*): (146,1) sed uenit hora ut omnis qui

ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. 3 καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. 4 ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα αὐτῶν, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ᾽ ὑμῶν ἤμην· 5 νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με Ποῦ ὑπάγεις; 6 ἀλλ᾽ ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. 7 ἀλλ᾽ ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. 8 καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας

κτεινας (interficit *Cypr*) *υμας* (*om B*) *ABDabcς Orig Cypr* 310, qui vos occiderit (*add* vos *d*) d *Cypr* 90 268 *Lucif* 1. *δόξει Orig* *λατρειαν ABDς Orig*, se (*om* c) obsequium bc, se officium *Cypr* 90 268 *Lucif*, off. se *Cypr* 310, se sacrificium *a*, se hostiam *d* *προσφερειν* (praestare c) *τω θεω* (*κυριω A*) *ABDcς Orig* 4,402^b, deo offerre (praestare *b*, facere *Cypr Lucif*) *ab Cypr Lucif* *και ABDaς*, sed *bc Cyprian* 90 268 *Lucif* 79, sed et *Cypr* 310 *ταυτα ABDabcς Cypr* 90, hoc *Cypr* 268 310 *Lucif* *ποιησουσιν ABDabς Cypr*, faciunt c *Lucif*, *add υμειν Dac* 2. non cognoverunt *Cyprian*, non noverunt *abc*, nesciunt *Lucif* neque patrem neque unicum filium eius *Lucif* *αλλα ταυτα ABDς* = haec autem bc *Cypr* 90 268, *ταυτα a et pr Dd* 3. *ὅταν*] cum *abc Cypr* *αυτων prius ABbc Cypr, om Daς* *μνημονευτε pr D, μνημονευσητε corr D* *αυτων alterum ABς* = *om Dabc Cypr* 4. *υμιν εξ* (ab) *αρχης ABabcς, εξ αρχης υμειν D* 5. *τον πεμψαντα με ABDbς Orig* 1,234^a, eum qui me misit *acd* 6. *υπαγεις ABDbς Orig*, vado c *αλλ BDabcς, om A* 7. *υμων την καρδιαν ABDς*, cor vestrum bc *et ante* implevit *a* *λεγω υμιν ABDbcς*, vobis dico *a*, *add* quoniam c 8. *υμεν D* *εγω prius ABDacς Hil* 805, *om b* *γαρ ABDaς, om bc* *εγω* (*om BDς*) *μη απελθω ABDς* = non abiero ego *abc* 9. *ουκ ελευσεται ADς, ου μη ελθη B*, non veniet *ab*, non venit c *δε ABDbcς, add* ego *a* 10. ille bc, ipse *a*

interficit uos arbitretur obsequium se (se o.) praestare (prestare *F*) deo. 3 et haec facient [uobis], quia non nouerunt patrem neque me. 4 sed haec locutus sum uobis, ut cum uenerit hora eorum reminiscamini quia ego dixi uobis. (147,10) haec autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram: 5 et (at *F*) nunc uado ad eum qui me misit. et nemo ex uobis interrogat me Quo uadis? 6 sed quia haec locutus sum uobis, tristitia impleuit cor uestrum. 7 sed ego ueritatem dico uobis, [quoniam] expedit uobis ut ego uadam. si enim non abiero, paraclitus (paracletus *FL*) non ueniet ad uos: si autem abiero, mittam eum ad uos. 8 et cum uenerit ille, arguet mundum de peccato et

καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως. 9 περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι
οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· 10 περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν πα-
τέρα μου ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· 11 περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ
ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. 12 ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν,
ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· 13 ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦ-
μα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν· οὐ γὰρ
λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα
ἀναγγελεῖ ὑμῖν. 14 ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήμψεται

4. ὑμῖν λέγειν,

1. de indicio *ac*, iuditio *b* 2. *πιστευουσιν* ***ABDbς***, crediderunt *ac* 3. *μου* ***ABcς***, *om* ***Dab*** *υπαγω* ***ABDcς***, eo *ante* ad patrem *ab* *θεωρειτε* (-*ται* ***A***) *με* ***ABDς*** = videbitis me *b*, me videbitis *ac* *δε* ***ABDbcς***, *om a* *οτι* ***ABDabcς***, *νῦν* ***Origenes*** 3,497^{d} 537^{a} 4. *του κοσμου τουτου* ***ABDς Orig*** *et add* iam *b*, huius mundi *ac* *πολλα εχω* ***ABDacς Orig*** 1,387^{c} 388^{a} ***Hil*** 805 959, habeo multa *b* *λεγειν* (quae dicam *a* ***Hil***) *υμιν* ***ADaς Orig*** 1,387^{c} ***Hil*** 805, *υμιν λεγειν* ***Bbc Orig*** 1,388^{a} ***Hilar*** 959 5. *βασταζειν αρτι* ***ABς Origenes*** = *αυτα βασταζειν αρτι* ***Db***, portare illa modo ***Hilar*** 959, illa modo portare *ac* ***Hilar*** 805 *οταν δε* ***ABς Orig*** 1,387^{c}, sed cum *a*, *οταν* ***D Orig*** 1,388^{b}, cum *d* ***Hil*** 959, cum enim *bc* *εκεινος* ***ABDbcς Orig Hil***, *om a* 6. *οδηγησει* (deducet *b*, diriget ***Hilar***, docebit *c*) *υμας* ***ABbcς Orig Hil*** 959, *εκεινος υμας οδηγησει* (deducet *a*, diriget *d* ***Hil***) ***Dad Hil*** 805 *εις την αληθειαν πασαν* ***AB Orig*** 1,387^{c} 388^{b}, *εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν* *aς* ***Hilarius*** 805 959, *εν τη αληθεια παση* ***Dbd***, in omni veritate *c* 7. *λαλησει prius* ***ABDcς Orig*** 1,387^{c} ***Hil***, loquitur *ab* *αλλ* ***AB*** *abcς* ***Orig Hil***, *αλλα* ***D***, *om d* *οσα* ***B*** *et pr* ***D***, *οσα αν* (*εαν* ***A***) ***ADς Orig***, quaecumque *acd* ***Hilar***, haec quae *b* *ακουση* ***ABς***, audierit *acd* ***Hil***, *ακουσει* ***D Orig***, audit *b* *τα ερχομενα* ***ABDς***, quae venient (ventura sunt *ac*) *abc*, ventura ***Hil*** 805, futura ***Hil*** 959 8. adnuntiavit *a* honorificavit *a* *λημψεται* ***AD***, *ληψεται* *ς* ***Orig*** 4,71^{c} 346^{d}, accipiet *abc* ***Hil*** 959, sumet ***Hil*** 805

de iustitia et de iudicio. 9 de peccato quidem, quia non credunt (cre-
diderunt) in me; 10 de iustitia uero, quia ad patrem uado et iam non
uidetis (uidebitis) me; 11 de iudicio autem, quia princeps mundi huius
iudicatus est. 12 adhuc (athuc ***F***) multa habeo uobis dicere, sed non
potestis portare modo: 13 cum autem uenerit ille, spiritus ueritatis,
docebit uos [in ***FL***] omnem ueritatem: non enim loquetur (loquitur ***F***)
a semet ipso, sed quaecumque audiet loquetur (-itur ***F***), et quae uen-
tura sunt adnuntiabit (ann. ***F***) uobis. 14 ille me clarificabit, quia de meo

καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. 15 πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστιν· διὰ
τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. 16 μι-
κρόν, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρόν, καὶ ὄψεσθέ με [,
ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα]. 17 Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ
πρὸς ἀλλήλους Τί ἐστιν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, Μικρόν, καὶ οὐ θεω-
ρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρόν, καὶ ὄψεσθέ με; καὶ ὅτι ὑπάγω πρὸς
τὸν πατέρα; 18 ἔλεγον οὖν Τί ἐστιν τοῦτο ὃ λέγει τὸ μικρόν; οὐκ οἴ-
δαμεν τί λαλεῖ. 19 ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν,

2. *λήμψεται* 3. *καὶ οὐ θεωρεῖτέ με,*

1. adnuntiavit *a* *οσα* (quae *Hilar* 798) *εχει ο πατηρ ABDabcς Hilar* 798 959, quae patris sunt *Hilar* 793 922 978 979 1004 1032 1033 *ἐμά ἐστιν*] *Hil*, dedit filio *Hil* 798 1.2. *δια τουτο ABDabcς Hil* 959 1004, et ideo *Hil* 1033 2. *οτι ABDbcς*, vobis quia *a*, *om Hilar* *λαμβανει BDa*, *λημψεται* (*λήψ.* *ς*) *Abcς Hilar* 959 1004 1033 adnuntiavit *a* *μικρον ABDabς Orig* 4,453[e], ecce modicum c 3. *ουκετι BDbc Origen*, *ου Aadς θεωρειτε με ABDς Orig* = videbitis me *abc*, me videbitis d *και ultimum ABDabcς*, *om Orig* 4,453[e] 4. *οτι* (*add ἐγὼ ς*) *υπαγω προς τον πατερα Acς*, *om BDab* *ειπον ADς*, *ειπαν B* *εκ των μαθητων ABDς* = discipuli *abc* 5. *λεγει ABDcς*, dicet b, dixit *a* *μικρον ABDbcς*, ecce pusillum *a* *ου θεωρειτε* (= videbitis) *ABabcdς*, *ουκετι οψεσθε D* 6. *παλιν ABDbcς*, post *a* *οτι ABb*, *οτι εγω Ddς*, quod dixit *a*, quia ait c 7. patrem *ab*, *add* meum c *ελεγον ουν ABcς*, *om Dab* *τι εστιν τουτο BDabc Orig* 4,453[e], *τουτο τι εστιν Aς* *ο* (*το A*) *λεγει ABcς Orig*, *om Dab* *το ADς*, *om B Orig* nescimus *bc*, non intellegimus *a* 8. *τι* (quod c) *λαλει Abcς*, *ο* (quid) *λεγει Dd*, quid dixit *a*, *om B* *εγνω ουν ABς* = *εγνω Dab*, et cognovit c (*γνοὺς Orig*) *ὁ om B* *ηθελον ABDabς Orig*, incipiebant c *ερωταν ABabcς Orig*, *επερωτησαι περι τουτου D*

accipiet et adnuntiabit (annunt. *F*) uobis. 15 (148,3) omnia quaecumque habet pater mea sunt: (149,10) propterea dixi quia de meo accipiet et adnuntiabit (ann. *F*) uobis. 16 modicum, et iam non uidebitis me, et iterum modicum, et uidebitis me, quia uado ad patrem. 17 dixerunt ergo ex discipulis (ergo discipuli) eius ad inuicem Quid est [hoc] quod dicit (dicet *F*) nobis, Modicum, et non uidebitis me, et iterum modicum, et uidebitis me? et quia uado ad patrem? 18 dicebant ergo Quid est hoc quod dicit [nobis] modicum? nescimus quid loquitur (loquatur). 19 cognouit autem Iesus quia uolebant eum interrogare, et

καὶ εἶπεν αὐτοῖς Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον Μικρόν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρόν, καὶ ὄψεσθέ με; [20] ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. [21] ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαράν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. [22] καὶ ὑμεῖς οὖν νῦν μὲν λύπην ἕξετε· πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς ἀρεῖ ἀφ' ὑμῶν, [23] καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν ἀμὴν

8. ἔχετε· 9. αἴρει

1. dixit *bc*, ait *a* *αυτοις BDabς Orig* 4,453[c], ad eos *c*, *om A* *μετ αλληλων ABDς Orig*, cum alis alio *b*, ad (in *d*) invicem *acd* 2. *θεωρειτε* (*θεωριται A*) *με ABDς Orig* = videbitis me *abc*, me videvitis *d* *καὶ πάλιν . . . με*] *Orig* 4,453[c] 454[ab] 3. *οτι ABDcς Orig* 4,453[c], *add* vos *ab Cyprian* 230 268 *υμεις ABDς Orig* 4,454[a] = *om abc Cypr* 3. 4. *ὁ κόσμος δὲ Orig*, saeculum autem *Cyprian* 4. *υμεις BDabc Cypr*, *add δε Aς Orig* *αλλ ABς Orig*, *αλλα D* 5. *γενησεται ABDς Orig*, veniet *c Cyprian* 230 268, convertetur *ab* *ωρα ABς* = *ημερα Dabc* 6. *γενηση A* infantem *d*, puerum *abc* *θλιψεως ABς*, *λυπης D*, tribulationis *a*, pressurae *b*, tristitiae *cd* 7. *εγεννηθη ADabcς*, *εγενηθη BC* *τον ABDς*, hunc *abc* 8. *ουν ABDaς*, *om bc* *νυν μεν λυπην BCDbc Hilar* 164, modo tristitiam *a*, *λυπην μεν νυν Aς* *εξετε* (*-ται A*) *ADab*, *εχετε Bcς Hil* *δε ABDabcς Hil*, *γαρ C*, *om Cypr* 230 9. *υμων η καρδια ABDς* = cor vestrum *abcd Cyprian Hilar* 164 *αρει BDacd Cypr Hil*, *αιρει Abς et pr corr D* 10. *και ABDbcς*, sed *a*, *om Hilar* *εμε ουκ ερωτησετε ουδεν ABDcς Hilar*, nihil me interrogabitis (-gatis *b*) *ab*

dixit eis De hoc quaeritis inter uos, quia dixi Modicum, et non uidebitis me, et iterum modicum, et uidebitis me? [20] amen amen dico uobis quia plorabitis et flebitis (fleuitis *pr F*) uos, mundus autem gaudebit: uos autem contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium. [21] mulier cum parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius: cum autem pepererit puerum, iam non meminit pressurae (praessurae) propter gaudium, quia natus est homo in mundum. [22] et uos igitur nunc quidem tristitiam habetis (habebitis *FL*): iterum autem uidebo uos, et gaudebit cor uestrum, et gaudium uestrum nemo tollet (tollit *F*) a uobis, [23] et in illo die [me] non rogabitis quicquam (quem-

λέγω ὑμῖν, [ὅτι] ἄν τι αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. [24]ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· αἰτεῖτε, καὶ λήμψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. [25]ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν· [ἀλλ'] ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀπαγγελῶ ὑμῖν. [26]ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν· [27]αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ θεοῦ ἐξῆλθον. [28]ἐξῆλθον ἐκ τοῦ πατρὸς

1. ὅ τι ἂν αἰτήσητε   9. [28]ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς

1. *οτι BDacς, om ACbd Orig 1,222f et pr D*   *αν (εαν D Orig semel) τι BCDabc Orig 1,222f bis, ο τι αν A*, quodcunque *Cypr* 204, *ὅσα ἂν ς*   *τον πατερα ABDaς Orig 1,222f et add μου 1,222f*, a patre *bc*   *εν τω ονοματι μου ADabcς, post δωσει υμιν BC Orig 1,222f 223[a]*   2. *ουκ ητησατε (ητησασθαι A) ουδεν AB Dabcς Origenes 1,222f 223[a]*, nihil petistis *d*   *μου] με pr A*   3. *λημψεσθε AD, λήψεσθε ς*   *η πεπληρωμενη* (plenum *a*) *AB Dabcς Orig*, repletum sit *d*   *ταυτα ABDς, ταυτ' Orig 1,568[c]*   4. *εν παροιμιαις λελαληκα υμιν ABDbcς Orig*, dixi vobis in similitudinibus *a*   *αλλ ABDcς Orig, om Cabd et pr D*   *ερχεται ABD Orig* = veniet *abc Hilar* 427   5. *λαλησω υμιν ABDbcς Orig Hil*, vobis loquar *a*   *παρρησια ABς*, palam *abc Hilar* 427, *εν παρησια D*, in pala *d*   *απαγγελω AD, αναγγελω Bς*, adnuntiavo *d*, nuntiavo *a*, manifestabo *bc*, annuntiem *Hil*   6. in (*om b*) illa *abc*   *αιτησεσθε ABDcς*, petite *a*, petitis *b*   7. *ου λεγω* (dicam *Hil*) *υμιν οτι ABDbcς Hilar* 899, *om a*   *ἐγὼ om c*   *τον πατερα* (*add μου D*) *περι* (pro *Hil*, de *d*) *υμων ABDdς Hilar*, patrem *bc*, propter vos *a*   8. *φιλι D*, amat *ac Hil*, diligit *b*   *οτι υμεις ABDbcς Hilar, om a*   *πεφιληκατε και πεπιστευκατε ABDaς*, amatis (diligitis *b*) et creditis *bc Hil* 899   9. *ἐγὼ om b*   *παρα AB, add του Dς*   *θεου Aabcς Hilar, πατρος BCD*   9 *seq. εξηλθον εκ* (*παρα Aς*, a *c*) *του πατρος και εληλυθα ABcς*, et a patre veni *a Hilar* 899 902, *και ηλθον Db.* ex patre exivi et

quam). (150,4) amen amen dico uobis, siquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. [24]usque modo non petistis quicquam in nomine meo: petite, et accipietis, ut gaudium uestrum sit plenum. [25](151,10) haec in prouerbiis locutus sum uobis: uenit hora cum iam non in prouerbiis loquar uobis, sed palam de patre adnuntiabo (annunt. *F*) uobis. [26]illo die in nomine meo petetis (petitis *F*), et [ego] non dico uobis quia ego rogabo patrem de uobis: [27]ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis (amatis) et credidistis quia [ego *om L*] a (ex) deo exiui. [28][et *V*] exiui a patre et ueni in mundum]: [iterum [relin-

*καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον καὶ πο-
ρεύομαι πρὸς τὸν πατέρα.* 29 *Λέγουσιν [αὐτῷ] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
Ἴδε νῦν ἐν παρρησίᾳ λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις.* 30 *νῦν
οἴδαμεν ὅτι οἶδας πάντα καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν
τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες.* 31 *ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς Ἄρτι πιστεύετε·* 32 *ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ ἐλήλυθεν, ἵνα σκορ-
πισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ
μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστίν.* 33 *ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα
ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε,
ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.*

veni *Hil saepe.* ego de patre exivi *Hil* 794 799 1. *εις τον AB Dς*, in hunc *abc Hilarius* 899 902 *τον ABDbς*, hunc *ac* 2. patrem *ab*, *add* meum *c* *αυτω ADabcdς Hil* 901 *cod*, *om B et pr D et Hil* 901 *cod* *αὐτοῦ om a* 3. *ἴδε om Hilar* *εν παρρησια BD*, *παρρησια Aς*, palam *abc Hilar* *νυν alterum ABDabς*, nunc ergo *c Hil* 901 1002 4. *οτι οιδας παντα ABDbς Hil*, quia omnia nosti *c*, te omnia nosse *a* *και ου χρειαν εχεις* (habes necesse *Hil*) *ABDς Hil*, et (*om* c) non opus est tibi *bc*, nec indigeri *a* *τις σε ABDbcς Hilar*, te quisquam *a* 4.5. *εν τουτω ABDabς Hil*, sed *c* 5. *απο ABς*, *παρα D* existi *bc Hil* 901 1002, venisti *a* *ο ADς*, *om BC* 6. modo *bc Hil* 1003, a modo *a* *ερχεται ABDbcς Hilar* 516 1003, veniet *a* *και εληλυθεν ABd et pr D* = *και νυν* (nunc *Hil*, iam *abc*) *εληλυθεν abcς Hil* 1003 *et corr D*, *om Hil* 516 *σκορπισθητε ABDabcς*, dispergatur *Hilar* 7. *εις* (*ις pr D*) *τα ιδια* (sua) *ABDς Hilar* 1003, in suam regionem *c*, in sua regione *ab*, vestrum *Hilar* 516 *και εμε ADς*, *καμε BC* *και ουκ ειμι ABDbcς Hilar* 1003, sed non sum (ero *a*) *Hil* 516 9. *εν τω κοσμω ABDς Orig* 1,678a 752d, in hunc mundum *a*, in hoc autem mundo (saeculo *Hil*) *bc Hil* 1003, in mundo (saeculo 268 306) autem *Cyprian* 251 268 306 *θλειψειν D*, praessuram *b Cypr*, vexationem *a*, tribulationem *Hilar*, tribulationem et pressuram *c* *εξετε BDabcς Cypr Hil*, *εχετε AC*, *om Cypr* 268 *θαρσειτε ABDς Orig* 1,678a 752d 794c 2,628b 650c,

quo mundum et uado ad patrem. 29 dicunt ei discipuli eius Ecce nunc palam loqueris et prouerbium nullum dicis. 30 nunc scimus quia scis omnia et non opus est tibi ut quis te interroget: in hoc credimus quia a deo existi. 31 (152,4) respondit eis Iesus [A *V*] Modo creditis: 32 ecce uenit hora et iam uenit, ut dispargamini (dispergamini) unus quisque in propria et me solum relinquatis (derel. *al*, relinquitis *F*): et non sum solus, quia pater mecum est. 33 (153,10) haec locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. in mundo (mundum *FL*) pressuram habebitis (habetis): sed confidite (confidete *L*), ego uici

1Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐ-
τοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου
τὸν υἱόν, ἵνα ὁ υἱός σου δοξάσῃ σέ, 2καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξου-
σίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν
αἰώνιον. 3αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσιν σὲ τὸν μό-
νον ἀληθινὸν θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν χριστόν. 4ἐγώ σε
ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον τελειώσας, ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιή-

1. καὶ ἐπῆρεν 2. καὶ εἶπεν

fidite *Cypr*, animaequi (bono animo *b*) estote *b Hil*, gaudete *ac*, *add* ὅτι *ac Cypr Hilar* 1. elevatis in caelum oculis *Hilar* 1003 επαρας *BCDab Orig* 1,216^d, επηρεν *Acς* αυτου *ABDacς Orig*, *om b* 2. ειπεν *BCDabς Orig*, και ειπεν *Acς* 2. 3. σου τον υιον *ABDς Orig* 1,216^d 4,23^b = filium tuum *abcd Hilar* 43 500 812 1003 3. ινα *ABDabc Orig Hilar*, *add* καὶ *ς* ο *ADς Orig*, *om B* σου *ADabcς Orig* 1,216^d *Hilar*, *om BCd Origen* 4,23^b δοξαση σε *ABDbcς Orig Hil* 43 500 812 1003, te honorificet *a* 4. omnis *bc Hil* 43 812 1003, universae *a* ἵνα *om C* δωση *ABabcς Hil*, εχη *D* αυτοις *ABacς*, illi (ei) *Hilar*, *om Db* 5. η αιωνιος ζωη *ABDς* = vita aeterna *abcd Cypr* 134 213 224 264 284 *Hil* 511 781^b 812 830 984 1002 1004 1005 1008 1012 1270 γινωσκωσιν *Bς Orig* 1,59^c 4,50^d, cognoscant *bcd Cypr Hil*, sciant *a Hil* 1002 1004, γινωσκουσιν *AD* solum *bc Cypr Hilar*, unum *a*, *add* et *b Cypr* 134 213 264 284 6. αληθινον θεον *ABDabcς Orig Cypr Hil* 511 781^{bf} 814 815^{abc} 830 984 1002 1004 1005 1008 1012 1270, deum verum *Hil* 812 χριστον *ABabcς Cypr Hilar*, *add* εις (ις *pr*) τουτον τον κοσμον *D* εγω σε *ABDabς Cyprian* 284 *Hilar* 510 812, quem ego *c* 7. super terram *abc Hilar*, in terra *Cypr* 285 το εργον τελειωσας *ABC*, uno (*om Hil*) opere consummato *b Hilar* 812 815, τὸ (και το *D*) εργον ετελειωσα *Dcς Cypr Hil* 510 816 1008, opus *a* δεδωκας *ABς*, εδωκας *D* facerem *abc Hilar*, faciam *Cypr*, *add* perfeci illud *a*

mundum. 1Haec locutus est Iesus, et subleuatis (sublatis) oculis in caelum [ad patrem *F*] [dixit *om pr F*] [Pater *om F*], uenit hora: clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te, 2sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis uitam aeternam. 3haec est autem uita aeterna, ut cognoscant te solum deum uerum (u. d.) et quem misisti Iesum Christum. 4ego te clarificaui super terram, opus consummaui, quod dedisti mihi ut faciam: 5et nunc

σω· [5]καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον
πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. [6]ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα
τοῖς ἀνθρώποις οὓς ἔδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ
αὐτοὺς ἔδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετήρηκαν· [7]νῦν ἔγνωκαν ὅτι
πάντα ὅσα ἔδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστίν, [8]ὅτι τὰ ῥήματα ἃ ἔδωκάς
μοι δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον [, καὶ ἔγνωσαν] ἀληθῶς, ὅτι
παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. [9]ἐγὼ

1. *δοξασον με συ* (*om Orig Hil* 812 816) *πατερ* (*πατηρ pr D*) ***AB Dabcς Origen*** 2,575[a] 3,598[d] ***Hilar*** 812 816 1008, *πάτερ δόξασόν με* ***Orig*** 3,687[b] ***Iren*** 243 ***Hil*** 41 107 799, tu clarifica me ***Cypr*** 285 *παρα σεαυτω* ***ABDabcς Orig*** 3,598[d] ***Cypr Hil***, *om* ***Orig*** 2,575[a] 3,687[b] ***Iren*** claritatem *b* *η* ***ABDς Orig*** 2,575[a] 3,687[b], *ἣν* ***Orig*** 3,598[d] *ειχον* ***ABDaς Orig Hil*** 1008, habui bc ***Iren Cypr Hilar*** 41 107 799 812 816 2. *τον κοσμον ειναι* (fieret ***Iren Cypr***) ***ABabcς Orig Iren*** 243 ***Cypr*** 285 ***Hil***, *γενεσθαι* (fieret) *τον κοσμον* ***Dd*** *παρα σοι* ***ABbcς Orig*** 2,575[a] 3,598[d] ***Hil*** 41 812, *ante προ του* ***Da Orig*** 3,687[b] ***Iren Cypr Hil*** 107 799 *εφανερωσα* ***ABD abcς Hil*** 500 812, pater manifestavi ***Hilar*** 150 511 521 *σου το ονομα* ***ABς*** = *το ονομα σου* ***Dabc Hil*** 3. *εδωκας* (*δέδωκάς ς*) *μοι* ***ABDbcς Orig*** 2,541[c] (3,599[a]) ***Hilar*** 521 812, mihi dedisti *a* *του κοσμου* ***ABDcς Orig***, hoc mundo *abd*, saeculo ***Hil*** 521 *και εμοι* ***ADς Orig***, *καμοι* ***B*** 4. *εδωκας* ***ABD***, *δέδωκας ς* ***Orig*** *τετηρηκαν* ***BD***, *τετηρηκασιν* ***Aς*** *νυν* ***ABDaς Hilarius*** 521, et nunc *bc* *εγνωκαν* ***ABDς Hil***, cognovi *abc* 5. quaecumque *bc*, quae *a* ***Hil*** *εδωκας* (*-κες* ***B***, *δεδ.* ***Dς***) *μοι* ***ABCDbcς Hil***, mihi dedisti *ad* 5. 6. *παρὰ σοῦ . . . ἔδωκάς μοι om* ***Hilarius*** 5. *εστιν* ***ADς***, *εισιν* ***B*** *ρηματα* ***ABabcς***, *add σου* ***D*** 5.6. *εδωκας* (*-κες* ***B***, *δέδ. ς*) *μοι* ***ABDcς***, mihi (*om b*) dedisti *ab* 6. *δεδωκα* ***BDς***, *εδωκα* ***A*** *ελαβον* ***ABDς Hil*** 521, *add* illa (ea) *abc* *και εγνωσαν* ***Bbcς Hilar***, *om* ***ADa*** 6.7. *αληθως οτι παρα σου* ***ABDaς Hilar***, quia vere a te *b*, quia a te vere *c* 7. exivi *c*, prodii ***Hilar***, exierunt *ab* et ego *c*

clarifica me [tu] pater apud (aput *pr F*) temet ipsum claritate (-tem *F*) quam habui prius quam mundus esset apud (aput *F*) te. [6]manifestaui nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo. tui (hi) erant, et mihi eos dedisti, et sermonem tuum seruauerunt: [7]nunc cognouerunt quia omnia quae dedisti mihi abs te sunt, [8]quia uerba quae dedisti mihi dedi eis, et ipsi acceperunt, et cognouerunt uere quia a te exiui, et crediderunt quia tu me misisti. [9][et *F*] ego pro

περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσιν, [10]καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστιν καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. [11]καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσίν, κἀγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. [12]ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι [, καὶ] ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ.

1. pro illis (eis *bc*, his *Hil*) *abcd Hil. Orig* 3,599[a] περι (pro) του κοσμου *ABDbς Origen*, pro mundo hoc (h. m. *d*) *acd*, pro saeculo *Hil* de quibus *d*, pro illis (eis *b*, his *c Hil*) quos *abc Hil* 1.2. δεδωκας (εδωκ. *D*) μοι *ABDbς Hilar* 521, tu (*om a*) mihi dedisti *ac* 2. και *prius ABDabcς Hil* 793, pater *Hil* 781 1144 omnia tua mea sunt et mea tua *Hil* 781 τα εμα παντα *ABD abcς Hil* 793, πάντα τὰ ἐμὰ *d Orig* 2,541*f* 4,359[c] *bis Hil* 1144 2.3. τα σα εμα (*add* εστιν *Dc*) *ABDbcς Orig* 2,541*f Hil* 793 1144, quae tua sunt mea sunt *a* 3. δεδοξασμαι *ABabcς Orig*, εδοξασας με *D* αὐτοῖς] *add* et hi in hoc mundo sunt et ego ad te venio *a* ειμι *BDabcς*, *post* κοσμω *A* τω *ABς*, τουτω τω *Dabc* 4. ουτοι *ADbcς*, αυτοι *B*, *om a* τω *ABDcς*, hoc *abd* καγω (και εγω *Aς*) προς σε ερχομαι *ABDbcς Orig* 3,599[a] *bis*, *om a*, *add* ουκετι (καὶ οὐκέτι *c Orig*) ειμι εν τω (hoc *c*) κοσμω *Dcd Orig et add* και εν τω κοσμω ειμι *Dd* 4-6. πάτερ ἅγιε, δὸς ἵνα καθὼς ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν, οὕτω καὶ οὗτοι ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν *Orig* 3,439[d] 4. πατερ *ADς*, πατηρ *B* 5. εν τω ονοματι σου *ABDabcς Hil* 1062, *om Hil* 417, *add* και οτε ημην μετ αυτων εγω ετηρουν αυτους εν τω ονοματι σου *D* 5.6. ω (*sic et C*, ο *D*, quod *d*, οὓς *ς*) δεδωκας μοι ινα ωσιν καθως ημεις (και υμεις *B*) *ABDdς* = *om abc Hil* 417 1062 6. αυτων (his *Hil*) *BCDbcς Hil*, *add* εν τω (et in hoc *a*) κοσμω *Aς et ante* cum essem *a* εγω *ABDabcς Hil* 1062, *om Hil* 417 7. ους *AD abcdς Hil* 1062, ω *B*, ο *C* και *prius BCd Hil*, *om ADabcς* 7.8. ex eis perit *bc*, perit de illis *a* 8. ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας] *Iren* 145

eis rogo: non pro mundo [rogo], sed pro his quos dedisti (tradidisti) mihi, quia tui sunt, [10]et mea omnia tua sunt et tua mea sunt, et clarificatus sum in eis. [11]et iam non sum in mundo, et hi in mundo sunt, et ego ad te uenio. pater sancte (sanctae *pr F*), serua eos in nomine tuo, quos (quod *F*) dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos. [12]cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo. quos dedisti mihi, custodiui, et nemo ex his (eis) periuit (peribit), nisi filius per-

13νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα
ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. 14ἐγὼ δέ-
δωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι
οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. 15οὐκ
ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς
ἐκ τοῦ πονηροῦ. 16ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσίν, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ
ἐκ τοῦ κόσμου. 17ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ· ὁ λόγος ὁ σὸς
ἀλήθεια ἐστίν. 18καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέ-
στειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον· 19καὶ ὑπὲρ αὐτῶν [ἐγὼ] ἁγιάζω
ἐμαυτόν, ἵνα ὦσιν καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. 20οὐ περὶ τού-
των δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λό-

1. τω *ABς Orig* 3,599^a, τουτω τω *Dabc* 2. αυτοις *BDς*, εαυτοις *A*, semet ipsis *abc*, ταις καρδιαις αυτων *C* 2.3. δεδωκα αυτοις *ABabcς*, δε εδωκα *Dd* 3. σου *ABabcς*, *add* εν (*om d*) αυτοις *Dd* ο *ABDbcς Orig* 3,599^b, hic *a* εμισησεν αυτους *ABbς Orig*, eos odio habuit *c*, μεισει (odit) αυτους *Dad* 4. εκ *prius ABbς Orig, add* τουτου *Dac* καθως εγω ουκ ειμι εκ του (hoc) κοσμου *ABaς, om Dbc* 5.6. ἀλλ' ἵνα ... κόσμου *om a* 6. εκ *prius ABDς*, a *bc* πονηροῦ] *add* νηρου *sed pr deletum B* του *alterum ABς Orig* 3,599^b = τουτου του *Dbc* εγω *ABbς et a?*, καγω *Dc* ουκ ειμι *ABCDabcd, post* κόσμου *ς* 7. του *ABDcς Origen* 3,599^b, hoc *ab* εν τη (*om B*) αληθεια (veritatem *a*) *ABCDabc, add* σου *ς* 8. αληθεια *ADς*, η αληθεια *B*, veritas *bc*, verum *a* 8 *et* 9. τον *ABς*, τουτον τον *Dabc* 8.9. καγω ... κοσμον *habet bis B* 9. εγω *BDaς, om Abc* 9.10. αγιαζω εμαυτον *ABDbcς*, me sanctifico *a* 10. ωσιν και (*om ab*) αυτοι *ABCDabc*, καὶ αὐτοὶ ὦσιν *ς* in veritatem *a* 10.11. ου περι (pro) τουτων δε (*om ab Hil* 43) *ABDabcς Cypr* 213 *Hil* 43 780 951, nunc autem propter istos *d* 11. μονον *ABDbdς Hil et ante* ἐρωτῶ *ac*, solis *Cypr* καὶ *om ab* πιστευοντων *ABCDb*, πιστευσόντων *acdς Cypr Hilar* του λογου

ditionis, ut scriptura impleatur (inpl. *F*). 13nunc autem ad te uenio,
et haec loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum (inpl.
F) in semet ipsis. 14ego dedi eis sermonem tuum, et mundus odio
eos habuit, quia non sunt de mundo sicut et ego non sum de mundo.
15non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serues eos ex malo. 16de
mundo non sunt, sicut [et *om pr F*] ego non sum de mundo. 17sancti-
fica eos in ueritate: sermo tuus ueritas est. 18sicut [tu] me misisti in
mundum, et ego misi eos in mundum: 19et pro eis ego (rogo) sanctifico
me ipsum, ut sint et ipsi sanctificati in ueritate. 20non pro his [autem]
rogo tantum, sed et pro eis (his *L*) qui credituri sunt per uerbum

γου αὐτῶν εἰς ἐμέ, [21]ἵνα πάντες ἓν ὦσιν, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν [ἓν] ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. [22]κἀγὼ τὴν δόξαν ἣν ἔδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμεν, [23]ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσιν τετελειωμένοι εἰς ἕν, ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. [24]πατήρ, οὓς ἔδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ

ABDbcς Cypr Hil, verba *c* 1. *παντες ABDabcς Cypr* 213 *Hil* 212 780 951 952 953, *add* in me *Hil* 950 cod 1.2. *καθὼς ... σοί*] *ABDabcς Cypr Hil*, *ὡς* (*ἵνα* 4,395) *ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν Orig* 1,300[d] 750[e] 4,28[e] 395[d], pater sicut nos unum sumus *Hil* 155, pater, da ut quomodo ego et tu unum sumus *Firmilianus apud Cypr* 143 1. *πατερ ABς*, *πατηρ D* 2. *και* (*om c*) *αυτοι ABDbcς Origen* 1,300[d] 4,28[e] 395[d] *Cypr Hil* 780 951 952 953, et illi *Hil* 155, et illi quoque *a*, et hi *Firmilian* *εν ημιν εν ωσιν Aς Orig* 4,28[e] 395[d] *Cypr Firmilian*, unum sint in nobis *Hil* 155, *εν ημιν ωσιν BCDabc*, sint in nobis *Hil* 780 951 952 953 *ο* (hic *d*) *κοσμος ABDbcdς*, mundus sic *a*, et mundus *Hil* 953 *πιστευση ADς*, *πιστευη B* 3. *καγω BD*, *και εγω Aς* gloriam *a*, claritatem *bc*, honorem *Hil* *εδωκας AD*, *δεδωκας Bς* 4. *δεδωκα BDς*, *εδωκα A* *ωσιν ABς*, *add το D* *καθως ABDcς Hilar* 954, *add* et *ab* *εσμεν Aabς Hilar et ante* nos *c*, *om BD* 4.5. *εγω* (et ego *ac*) *εν αυτοις* (his *Hil* 954) *και συ εν εμοι ABabcς Hilar* 212 390 954, *συ εν εμοι καγω εν αυτοις D* 5. perfecti *ac Hilar* 954, consummati *b*, perfecti consummati *d* *εις το εν D* *ινα BDa Orig* 3,599[c], et *bc*, *και ινα Aς* 5.6. *γινωσκη* (sciat hic *a*) *ο κοσμος ABDabcς*, *ὁ κόσμος πιστεύσῃ Orig* 6. me emisisti *a* *ηγαπησας ABcς*, *ηγαπησα Dab* *εμε ABcς*, *συ* (et tu *ab*) *εμε Dab* 7 *seq.* pater volo ut ubi ego sum et hi mecum sint *Hil* 212 7. *πατηρ AB*, *πατερ Dς* *ους Aabcς Cypr* 235 321 *Hilar* 164 1017 1033, *ο BDd* *εδωκας* (*δεδ. Dς*) *μοι ABDabcς Cypr*, mihi dedisti *d Hilar* *ειμι εγω ABDς* = ego sum (fuero *Cypr*) *abcd Iren* 244 *Cypr* 235 321 *Hilar* 164 1017 1033

eorum in me, [21]ut omnes unum sint, sicut tu pater in me et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint, ut mundus credat quia tu me misisti. [22]et ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis (illis *FL*), ut sint unum sicut [et *om FL*] nos unum sumus, [23]ego in eis et tu in me, ut sint consummati in unum, et cognoscat mundus quia tu me misisti et dilexisti eos sicut et me dilexisti. [24]pater, quos (quod) dedisti mihi,

κἀκεῖνοι ὦσιν μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου, 25 πατὴρ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω· ἐγὼ δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας, 26 καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ᾖ κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

1 Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ Κεδρών, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 2 ᾔδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ

1. *κακεινοι BDς*, *και εκεινοι A*, et (*om c*) illi *abc Hilar* 1017 1033, et ipsi *Cypr*, ibi et illi (hi *Iren*) *Iren Hilar* 164 — *μετ' ἐμοῦ om Iren* — *ινα ABDabcς Iren*, et *Cyprian* — *θεωρωσι D* — *την εμην ABabcς Iren Cypr* 321, *om D Cypr* 235 — 2. *δεδωκας* (*εδωκας Bς*) *μοι ABDabcς*, mihi dedisti *d Cypr* — *ὅτι ἠγάπησάς με om Cypr* — *προ καταβολης κοσμου ABDabς Cypr* 321, ante mundi constitutionem *c*, priusquam mundus fieret *Cypr* 235 — *πατηρ AB*, *πατερ Dς* — 3. iuste *abc*, sancte *d* — *και ABaς*, *om Dbc* — *ο κοσμος ABbcς et add τουτος D*, hic mundus *a* — *δέ σε*] *δε A* — *εγνων ABς*, *εγνωκα D* — 4. notum feci eis (eis feci *c*) *bc*, notum ad illis feci *a* — 5. *ινα η αγαπη ABDabς*, dilectionem *c* — *ην ABdς*, *η Dabc* — me dilexisti *a* — *εν αυτοις η* (sic c) *ABDbcς*, sit in eis *a* — 7. *ὁ om B* — exit simul *d* — *συν τοις μαθηταις ABD bcdς Origenes* 4,398[d], et discipuli *a* — 8. torrentem *a*, torr. fluminis *bc* — *του AD*, *των Bς Orig* — *κεδρων AB*, cedron c, *Κέδρων ς Orig*, *κεδρου D*, cedri *abd* — 9. *αυτος και οι μαθηται ABDbcς Orig*, simul cum discipulis *a* — *ἰούδας om a* — 9.10. *ο παραδιδους* (*-διδων D*) *αυτον ABDbς*, qui eum traditurus erat c, *om a* — 10. *τον τοπον ABDς* = ipsum locum *bc*, loc. illum *a* — *συνηχθη ο* (*om B*) *ιησους εκει* (*om B*) *ABς*, *συνηχθη* (convenerat *a*) *εκει ο ιησους Da*, iesus convenerat (-niebat *c*) illuc (ibi *c*) *bc*

uolo ut ubi ego sum et illi sint mecum, ut (et) uideant claritatem meam, quam dedisti mihi quia dilexisti me ante constitutionem mundi, 25 (154,3) pater iuste, et mundus te non cognouit: ego autem te cognoui, (155,10) et hi cognouerunt quia tu me misisti, 26 et notum feci eis nomen tuum et notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me in ipsis sit et ego in ipsis. 1 (156,1) haec cum dixisset [Iesus], egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introiuit ipse et discipuli eius. 2 (157,10) sciebat autem et Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum dis-

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. 3 ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν καὶ ἐκ
τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν Φαρισαίων ὑπηρέτας ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φα-
νῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. 4 Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρ-
χόμενα ἐπ' αὐτὸν ἐξῆλθεν, καὶ λέγει αὐτοῖς Τίνα ζητεῖτε; 5 ἀπε-
κρίθησαν αὐτῷ Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
Ἐγώ εἰμι. εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν μετ' αὐ-
τῶν. 6 ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς Ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ
ἔπεσαν χαμαί. 7 πάλιν οὖν ἐπηρώτησεν αὐτούς Τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ
εἶπον Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. 8 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς Εἶπον ὑμῖν ὅτι

5.6. λέγει αὐτοῖς Ἐγώ εἰμι ὁ Ἰησοῦς.

1. *αὐτοῦ*] *add εκει B* *οὖν*] *γὰρ Orig* 4,292^d, *om* 4,398^d *λαβων την σπειραν* (cum accepisset a cohorte *b*) *και εκ* (a *b*) *ABDbς Orig*, accepta cohorte a *ac* 2. *και των B Orig* 4,398^d, *και Aς Orig* 4,292^d, et *bc*, *και εκ των Da* 3. *ουν ABς* = *δε Dabc* *ειδως ABabcς Orig* 1,395^a, *ειδων D* 3.4. quae ventura erant super eum *bc*, quae erant sibi ventura *a* 4. *εξηλθεν* (*εξηλθε BC?*) *και λεγει* (ait *ac*) *BCDac Orig* 1,395^a 4,399^a, *εξελθων* (processit et) *ειπεν Abς* 4.5. *απεκριθησαν αυτω ABDabcς Orig* 4,399^a, *οἱ δ' ἀπεκρίθησαν Origen* 1,395^a 5. *ναζωραιον ABbς Origen*, *ναζαρηνον Dc*, nazaraenum *a* *λεγει ABDbcς et add δὲ Orig* 1,395^a, dixit *a* 5.6. *ο ιησους εγω ειμι Acς*, *εγω ειμι ο ιησους Ba*, *εγω ειμι Db Orig* 1,395^a 4,399^a 6. *ειστηκει* (*ιστ. AD*) *δε ABDbcς Orig* 1,395^a, autem stabat *a* qui tradebat eum *b*, qui traditurus erat eum (eum erat tr. *a*) *ac* 7. *ουν BDabcς Orig*, *om A* *αυτοις ABDabc*, *add ὅτι ς Orig* 1,395^a *απηλθαν BD*, *απηλθον Aς Orig* 1,395^a 4,399^a 8. *επεσαν BD*, *επεσον Aς Orig* *χαμε A* *ουν ABDbς Orig* 1,395^a, *om ac Orig* 4,399^a *επηρωτησεν αυτους ABC Origen* 4,399^a, *αυτους* (*αὐτὸς Orig*, iesus eos *c*) *επηρωτησεν Dabcς Origen* 1,395^a, *add λεγων Dc*, *add* iesus *b* *ειπον prius ABabcς Orig* 4,399^a, *ειπαν* (*ειπον Orig*) *παλιν D Orig* 1,395^a nazarenum *c*, nazaraenum *a* *απεκριθη* (*add αυτοις ο D Origenes*, *add ὁ ς*) *ιησους ABCDbcς Orig* 1,395^a, *om a* *ὅτι om a*

cipulis suis. 3 (158,1) Iudas ergo cum accepisset cohortem et a pontificibus et [a] Pharisaeis ministros, uenit illuc cum lanternis (laternis) et facibus et armis. 4 (159,10) Iesus itaque sciens omnia quae uentura erant super eum processit, et dicit eis Quem quaeritis? 5 responderunt ei Iesum Nazarenum. dicit eis Iesus Ego sum. stabat autem et Iudas, qui tradebat eum, cum ipsis. 6 ut ergo dixit eis Ego sum, abierunt retrorsum et ceciderunt in terram. 7 iterum ergo eos interrogauit Quem quaeritis? illi autem dixerunt Iesum Nazarenum. 8 respondit Iesus Dixi uobis quia ego sum: si ergo me quaeritis, si-

ἐγώ εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν. 9 ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. 10 Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν εἵλκυσεν αὐτὴν καὶ ἔπαισεν τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν· ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος. 11 εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; 12 Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔδησαν αὐτὸν 13 καὶ ἤγαγον [αὐτὸν] πρὸς Ἄνναν πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου· 14 ἦν

1. *εμε ζητειτε **ABDacς Orig**,* quaeritis me *b* hos *ab*, eos *c*
2. dixit *abc*, dixerat ***Hil*** **1063** *δεδωκας **ABς**, εδωκας **D***
2.3. *ουκ απωλεσα εξ αυτων (αυτου **A**) ουδενα **ABbcς Hil**, εξ αυτων ουδενα απωλεσα **D**,* neminem ex his perdidi *a* **3.** *σιμων ουν **ABabcς**, τοτε σιμων **D*** **4.** *επαισεν **BDς**, επεσεν **A*** *του αρχιερεως δουλον **ABς** = δουλον του αρχιερεως **Dabc*** *αυτου* (illi *a*) *το ωτιον (ωταριον **B**) **ABDacς**,* auriculam eius *b* **5.** *ονομα **ABς**, το ονομα **D*** *τω δουλω **ABbcς**, του δουλου εκεινου **Da*** malachus *a* dixit *bc*, ait *a* **6.** mitte *bc*, remitte *a*, reconde ***Hil*** **447 1056** *μαχαιραν **ABCDabc**, add σου **ς Hil*** *εις την θηκην **ABDς Hil**,* in vaginam suam c, in teca (vagina *b*) sua *ab*
6.7. *δεδωκεν (εδωκεν **D**) μοι **ABDbcς Hil*** **447 510 1056**, mihi dedit *a et ante* non ***Hil*** **531** **7.** *πατηρ **ABDabcς Hil*** **447** 1056, pater meus ***Hilar*** **510 531** non bibam ***Hil***, non vis (*add* ut *c*) bibam *abc* *οὖν om **Orig*** 4,399[b] **8.** *τὸν Ἰησοῦν ἐκόντα **Orig***
9. *αυτον prius **ABDacς Orig**, om b* *ηγαγον **BD**,* duxerunt *a*, adduxerunt *bc*, *απηγαγον **Aς*** *αυτον alterum **Abς**, om **BCDac***
10. *καιαφα **ABς** = καιφα **Dabc*** erat *bc*, fuit *a* *του ενιαυτου εκεινου **ABDbcς**,* anno illo *a* *ην alterum **Bbcς**,* hic est *a*

nite hos abire. 9 ut impleretur (impleatur) sermo quem dixit, quia quos dedisti mihi, non perdidi ex ipsis (eis) quemquam (quicquam). 10 (160,1) Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum et percussit pontificis seruum et abscidit auriculam eius (ei. aur.) dexteram (dextram *L*): erat autem nomen seruo (serui) Malchus. 11 (161,1) dixit ergo (tunc ait *F*) Iesus Petro Mitte gladium in uaginam. calicem quem dedit mihi pater, non bibam illum (illam *L*)? (cal. q. d. m. p. n. b. illum mitte gl. in uaginam *F*) 12 (162,1) cohors ergo et tribunus et ministri Iudaeorum conprehenderunt (compreh.) Iesum et ligauerunt (alligau.) eum 13 (163,10) et adduxerunt eum ad Annam primum: erat enim socer Caiphae, qui erat pontifex anni illius: 14 erat autem Caiphas (Caia-

δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. 15 Ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος καὶ ἄλλος μαθητής· ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ καὶ συνεισῆλθεν τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, 16 ὁ δὲ Πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ καὶ εἰσήγαγεν τὸν Πέτρον. 17 λέγει οὖν τῷ Πέτρῳ ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρός Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκεῖνος Οὐκ εἰμί. 18 εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο· ἦν δὲ καὶ ὁ Πέτρος μετ' αὐτῶν ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. 19 Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ περὶ

3. *γνωστὸς ἦν* 7.8. *ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ* 11. *δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος*

1. = caiphas *ac*, caifas *b* *τοις ιουδαιοις ABabς*, eis *c* 2. *αποθανειν Babc*, *απολεσθαι Aς* *λαου ABbcς*, *add* et non tota gens pereat *a* *τω ιησου ABabς*, *post πέτρος c* 3. *αλλος A*, alius *abc*, *ο αλλος Bς* *ην γνωστος Abς*, *γνωστος ην Bac* 5. ad ianuam (osteum *b*) foris *bc*, foris ad ianuam *a* *εξηλθεν ABbcς*, egressus *a* 6. ille alius *abc* *ος ην γνωστος τω αρχιερει Aabcς*, *ο γνωστος του αρχιερεως B* *καὶ om a* 7. dicit *ac*, dixit *b* 7.8. *τω πετρω η* (illa) *παιδισκη η θυρωρος BCbc*, *η παιδισκη η θυρωρος τω πετρω Aaς* 8. numquid *abc* 9. huius *bc*, illius *a* *λεγει* (et ait *a*) *εκεινος ABabς*, ait illi *c* 10. *ανθρακιαν πεποιηκοτες ABς* = ad carbones (prunas *c*) *abc* *και εθερμενοντο ABcς*, *om ab* 11. *ην ABbcς*, stabat *a* *και ο πετρος μετ αυτων BCa*, *μετ αυτων ο* (et *b*) *πετρος Abcς* *ἑστὼς καὶ om a*

phas *F*) qui consilium dederat (dedit) Iudaeis quia expedit unum hominem mori pro populo. 15(164,4) sequebatur autem Iesum Simon Petrus et alius discipulus: (165,10) discipulus autem ille erat notus pontifici et intro iuit cum Iesu in atrium pontificis, 16(166,1) Petrus autem stabat ad ostium (hostium) foris. (167,10) exiuit ergo discipulus [ille] [alius *om L*], qui erat notus pontifici, et dixit ostiariae et intro duxit Petrum. 17(168,1) dicit ergo Petro ancilla ostiaria Numquid et tu ex discipulis es hominis istius? dicit ille Non sum. 18(169,10) stabant autem serui et ministri ad prunas, quia frigus erat, et calefiebant (calefaciebant se): erat autem cum eis et Petrus stans et calefaciens se. 19 pontifex ergo interrogauit (-gabat) Iesum de discipulis

τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. [20] *ἀπεκρίθη [αὐτῷ] ὁ Ἰησοῦς Ἐγὼ παρρησίᾳ λελάληκα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν·* [21] *τί με ἐρωτᾷς; ἐρώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ.* [22] *ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος εἷς παρεστηκὼς τῶν ὑπηρετῶν ἔδωκεν ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰπών Οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ;* [23] *ἀπεκρίθη αὐτῷ Ἰησοῦς Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;* [24] *Ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα.* [25] *Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. εἶπον οὖν αὐτῷ Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος καὶ εἶπεν Οὐκ εἰμί.* [26] *λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιε-*

6. *εἷς τῶν παρεστώτων ὑπηρετῶν*

1. *αυτου ABbcς, om a* *αυτω ABcς, om Cab* **2.** *λελαληκα ABC, ἐλάλησα ς* *τω κοσμω ABbcς,* huic mundo et *a* *εν* prius *A, εν τη Bς* **3.** *παντες ABCabc, πάντοθεν ς* **3.4.** nihil locutus sum *a* **4.** *ερωτας ABC, ἐπερωτᾷς ς* *ερωτησον BC, επερωτησον Aς* *ακηκοατας A* **4.5.** *ελαλησα αυτοις ABbcς,* illis locutus sum et *a* **5.** haec autem cum dixisset *bc,* cum haec ille dixisset *a* **6.** *παρεστηκως των* (ex) *υπηρετων Ba, των παρεστωτων* (de adstantibus *b et add* ex c) *υπηρετων bc et C?, των υπηρετων παρεστηκως Aς* in faciem iesu *a* **7.** dicens *abc* *Cyprian* 81 *ιησους B, ο ιησους Aς* **8.** exprobra de malo *Cypr* 81 113 122 **9.** *απεστειλεν ουν* (*om A*) *ABabς,* et misit *c* = caiphan *abc* **10.** *θερμενομενος A, add* ad ignem *a* **11.** numquid *abc* *εκ ABbcς,* unus es de *a* *αυτου ει ABbcς,* eius *a, ει εκεινου C* **11.12.** *ηρνησατο εκεινος ABbς,* ad (et *c*) ille negavit *ac* **12.** *ειπεν Babcς, λεγει A* *λεγει ABabς, add* ei *c*

[suis *om FL*] et de doctrina (doctrinam *pr F*) eius. [20] (170,1) respondit ei (eis) Iesus Ego palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga et in templo, quo omnes Iudaei conueniunt, et in occulto locutus sum nihil. [21] (171,10) quid me interrogas (interrogatis)? interroga (-gate) eos qui audierunt quid locutus sum ipsis: ecce hi sciunt quae dixerim ego. [22] (172,1) haec autem cum dixisset, unus adsistens (assistens *F*) ministrorum dedit alapam Iesu, dicens Sic respondes (respondis *L*) pontifici? [23] (173,10) respondit ei Iesus Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me caedis? [24] (174,1) et misit eum Annas ligatum ad Caiphan (Caiaphan *L*) pontificem. [25] (175,1) erat autem Simon Petrus stans et calefaciens se. dixerunt ergo ei Numquid et tu ex discipulis eius es? negauit ille et dixit Non sum. [26] dicit [ei] unus ex seruis pontificis, cog-

ρέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψεν Πέτρος τὸ ὠτίον, Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ᾽ αὐτοῦ; 27 πάλιν οὖν ἠρνήσατο Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.

28 Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν δὲ πρωΐ. καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλὰ φάγωσιν τὸ πάσχα. 29 ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλᾶτος ἔξω πρὸς αὐτοὺς καὶ εἶπεν Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; 30 ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπαν αὐτῷ Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. 31 εἶπεν [οὖν] αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐ-

9. *κακὸν ποιῶν,*

1. qui cognatus erat *a*, cognatus *bc* 2. *ηρνησατο* (*add ὁ ς*) *πετρος ABCς*, petrus negavit eis *c*, negavit *ab* 4. *ουν ABacς*, *om b Orig* 4,387^{d} *απο του καιαφα* (caiphan *b*) *ABbς Orig*, missum ad caipham principem sacerdotum *a*, ad caipham et ad pilatum *c* 5. *πρωϊ ABC*, mane *abc*, *πρωΐα ς* 5.6. *ἵνα μὴ om a* 6. *αλλα ABCb*, et *c*, *ἀλλ᾽ ἵνα ας* *ουν ABbcς*, autem *a* 7. *εξω BC*, *om Aς = post αὐτοὺς abc* *ειπεν Aabcς*, *φησι BC* 7.8. *κατα* (*om B*) *του ανθρωπου τουτου ABbς*, de hoc homine *ac* 8. *απεκριθησαν ABbς*, *add* iudaei *ac* *ειπαν BC*, *ειπον Aς* 8.9. *ουτος κακοποιος* (malefactor) *Abcς*, *ουτος κακον ποιων B*, male faciens hic *a* 9. *ουκ αν* (utique *c*, *om b*) *σοι παρεδωκαμεν* (traderemus *b*) *αυτον ABbcς*, numquam illum tradidissemus *a* *ειπεν ABcς*, ait *a*, dicit *b* *ουν ABcς*, *om Cab* *ὁ om B* 10. *αυτον ABbcς*, eum ergo *a* 11. *αυτον ABς*, de illo (eo *b*) *ab*, *om c* *ειπον B Orig* 4,401^{e}, *add δε A = εἶπον οὖν abcς* *αὐτῷ om c* *αποκτειναι ουδενα ABbς Orig*, quemquam occidere *ac*

natus eius cuius (cui) abscidit Petrus auriculam, Nonne ego te uidi in horto cum illo? 27 iterum ergo negauit Petrus, et statim gallus cantauit. 28 (176,1) adducunt ergo Iesum a Caipha (Caiapha *L*) in praetorium (praetorio *F*): erat autem mane. (177,10) et ipsi non intro ierunt in praetorium, ut non contaminarentur sed manducarent pascha. 29 exiuit ergo Pilatus ad eos foras (f. ad eos) et dixit Quam accusationem affertis (adfertis *L*, defertis) aduersus hominem hunc? 30 responderunt et dixerunt ei Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus (tradidissem *F*) eum. 31 dixit ergo eis Pilatus Accipite eum uos et secundum legem uestram iudicate eum. dixerunt ergo [ei **om *FL***] Iudaei Nobis non licet interficere quemquam. 32 ut sermo Iesu

δένα. 32*ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.* 33*Εἰσῆλθεν οὖν πάλιν εἰς τὸ πραιτώριον ὁ Πιλᾶτος καὶ ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;* 34*ἀπεκρίθη Ἰησοῦς Ἀπὸ σεαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ;* 35*ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος Μή τι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί. τί ἐποίησας;* 36*ἀπεκρίθη Ἰησοῦς Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦ-*

1. *ποίῳ*] *ποι A* 2. *ημελλεν αποθνησκειν ABς*, esset moriturus *ac*, moreretur *b* *παλιν BCabc*, *post πραιτωριον Aς* in praetorio *c* 3. *εφωνησεν ABbς*, *add* ad se *ac* *αυτω Bbcς*, ad eum *a*, *αυτοις A* 3.4. *σὺ εἶ ... ἰουδαίων*] *Origenes* 4,23[b] 4. *απεκριθη Bς*, *απεκρινατο A*, et (*om b*) respondit *abc* *ιησους B*, *ο ιησους A*, iesus *abc*, *ο ιησους αυτω C*, *αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ς* *απο σεαυτου B*, *αφ εαυτου Aς*, a temet ipso *b*, a te *ac* *συ A Bbς*, *om ac* 5. *τουτο ABbcς*, haec *a* *σοι ειπον Aabcς*, *ειπον σοι B* *περὶ ἐμοῦ om a* 6. *μη τι ABς Orig* 4,401[e], numquid *bc* *et add* et *a* *το εθνος το σον ABabcς*, *τὸ σὸν ἔθνος Orig* princeps sacerdotum *b* 7. *εμοι Bς Orig*, *μοι A* *ιησους AB*, *ὁ Ἰησοῦς ς*, ei (*om ab*) iesus *abc* 8. *του κοσμου τουτου prius ABbς Orig* 4,23[b], hoc mundo *ac*, hoc (isto *Cypr*) saeculo *Cypr* 297 *Hil* 1100 *του κοσμου τουτου alterum ABς Orig* 1,375[f] 3,220[f] 582[d] 4,23[b] = hoc mundo (saeculo *Cypr*) *abc Cypr* *ην ABabcς Origenes* 4,23[b] *Cyprian*, *ante ἐκ τοῦ κόσμου Orig* 1,375[f] 3,220[f] 582[d] 9. *αν οι εμοι ηγωνιζοντο Aς Origen* 3,582[d], mei utique certarent *c*, *οι εμοι ηγωνιζοντο αν B Origenes* 1,375[f] 3,220[f] 4,23[b], mei concertarent (dec. *b*) *ab*, mei turbarentur *Cyprian* *ινα μη ABbcς Orig Cypr*, ne ego *a* 10. *νῦν δὲ ... ἐντεῦθεν*] *Orig* 4,23[b] *Cypr*, *νυνὶ δὲ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου Orig* 1,375[f]

(domini *F*) impleretur, quem dixit significans qua esset morte (m. e.) moriturus. 33(178,1) intro iuit ergo iterum in praetorium Pilatus et uocauit Iesum et dixit ei Tu es rex Iudaeorum? 34(179,10) et respondit Iesus A temet ipso hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me? 35respondit Pilatus Numquid ego Iudaeus sum? gens tua et pontifices tradiderunt te mihi. quid fecisti? 36respondit Iesus Regnum meum non est de hoc mundo (m. h. *FL*). si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei [utique] decertarent ut non traderer Iudaeis: nunc autem regnum meum (m. r. *L*) non est hinc. 37(180,4) dixit itaque

θεν. [37] *εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. [ἐγὼ] εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς.* [38] *λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος Τί ἐστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς Ἐγὼ οὐδεμίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.* [39] *ἔστιν δὲ συνήθεια ὑμῖν ἵνα ἕνα ἀπολύσω ὑμῖν ἐν τῷ πάσχα· βούλεσθε οὖν ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;* [40] *ἐκραύγασαν οὖν πάλιν πάντες λέγοντες Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν. ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής.* [1] *Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐμαστίγωσεν,* [2] *καὶ οἱ στρατιῶται*

1. *ειπεν ABbcς Cypr* 297, ait *a* *ουν αυτω ABbς*, itaque c, *om a Cypr* *ουκουν* (ergo) *βασιλευς ει συ ABbcς Cypr*, tu ergo rex es iudaeorum *a* respondet *a* 2. *εγω εγω ABbς, εγω Bac Cypr* in hoc *Cypr*, ad hoc *abc* 3. *γεγεννημαι Babcς Cypr, και γεγενν. A* in hoc *Cypr*, ad hoc *abc* *τον κοσμον ABς*, saeculum *Cypr*, hunc mundum *abc* 4. *ων εκ της αληθειας ABbς Cyprian* 297, de veritate est *ac* *μου της φωνης ABbς*, vocem meam *ac Cypr* 5. dicit *bc*, ait *a* *παλιν ABbcς, add* foris *a* 6. *λεγει ABbς*, ait *a*, dixit *c* 6.7. *ευρισκω εν αυτω αιτιαν Bbc*, in illo invenio causam *a*, *αιτιαν ευρισκω εν αυτω Aς* 7. vobis consuetudo *a* 7.8. *απολυσω υμιν* (*υμιν απ. Aς*) *εν τω πασχα ABς*, dimittam in pascha vobis *b*, dim. in pascha c, dim. vobis *a* 8. *βουλεσθε ουν ABacς*, ergo *b* *απολυσω υμιν ABbc, ὑμῖν ἀπολύσω ς, om a* 9. *εκραυγασαν ABς Orig* 4,402[a], exclamaverunt *c*, clamaverunt *ab* *ουν ABbcς*, autem *a* *παλιν ABς* = *om abc* *πάντες om B* *λεγοντες ABaς Orig* 4,402[a], *om bc* *τουτον ABabς et add ἀπολύσῃ Orig*, iesum c 10.11. *ελαβεν ο πιλατος ABbcς*, pilatus acceptum *a* 11. *καὶ prius om a* *εμαστιγωσεν ABbς, add* eum *ac*

ei Pilatus Ergo rex es tu? respondit Iesus Tu dicis, quia rex sum ego. (181,10) ego in hoc natus sum et ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. omnis qui est ex ueritate audit meam uocem. [38] dicit ei Pilatus Quid est ueritas? et cum hoc (haec) dixisset, iterum exiuit ad Iudaeos, (182,9) et dicit eis Ego nullam inuenio in eo causam. [39] (183,4) est autem consuetudo uobis ut unum dimittam uobis in pascha: uultis ergo dimittam uobis regem Iudaeorum? [40] (184,1) clamauerunt rursum omnes dicentes Non hunc, sed Barabban. erat autem Barabbas (B. a. e.) latro. [1] (185,4) tunc ergo adprehendit Pilatus Iesum et flagellauit, [2] et milites plectentes coro-

*πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ καὶ
ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν, 3 καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν
καὶ ἔλεγον Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐδίδοσαν αὐτῷ
ῥαπίσματα. 4 καὶ ἐξῆλθεν πάλιν ἔξω ὁ Πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς
Ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω
ἐν αὐτῷ. 5 ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέ-
φανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς Ἴδε ὁ ἄνθρω-
πος. 6 ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγα-
σαν λέγοντες Σταύρωσον σταύρωσον αὐτόν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶ-
τος Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω
ἐν αὐτῷ αἰτίαν. 7 ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι Ἡμεῖς νόμον*

1. *αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν*

1. nectentes *a*, ornatam *bc* imposuerunt *ab*, posuerunt c *αυτου τη κεφαλη Bς*, capiti eius *ab*, *αυτου επι την κεφαλην A*, super caput eius c 2. *και ηρχοντο προς αυτον Babc, om Aς* 3. *και ελεγον ABbς*, dicentes *ac* *εδιδοσαν B, εδιδουν Aς* 4. *ραπισματα ABbς, add* in faciem *ac* *και εξηλθεν (-θε B) AB*, exivit *ac*, *ἐξῆλθεν οὖν bς* *πάλιν om b* *εξω ABς = post πιλᾶτος abc* dicit *bc*, ait *a* 5. *ιδε ABbcς, add* ego *a* *υμιν αυτον ABς* = illum vobis *abc* 5.6. *ουδεμιαν αιτιαν ευρισκω εν αυτω B, ουδεμιαν εν αυτω αιτιαν ευρισκω A, ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ς* = in eo causam non invenio *c*, non invenio in eo causam (c. in eo *b*) *ab* 6. *ο Aς, om B* *φορων ABς* = habens *abc* 7. *και λεγει* (dixit) *αυτοις ιδε ο ανθρωπος ABbcς, om a* 8. *οτε ... αρχιερεις ABbcς*, quem cum vidissent sacerdotes *a* *εκραυγασαν ABς*, exclamaverunt *ac*, clamabant *b* 9. *λέγοντες om ab* *σταυρωσον σταυρωσον αυτον (om Bς) ABbς*, cruci fige eum cruci fige *c*, cruci eum figerent *a* dicit *bc*, ait *a* 11. *εν αυτω αιτιαν* (culpam) *ABς et ante* non invenio *a*, in eum causam *c*, causam in eo *b* *αυτω alterum ABς, om abc Orig* 4,402[a]

nam de spinis inposuerunt (imp.) capiti eius et ueste purpurea circum dederunt eum, 3 et ueniebant ad eum et dicebant Aue (Haue *L*) rex Iudaeorum, et dabant ei alapas (palmas). 4 (186,9) exiit iterum Pilatus foras, et dicit (dixit) eis Ecce adduco uobis eum (e. u.) foras, ut cognoscatis quia in eo nullam causam inuenio. 5 (187,4) exiuit (exiit) ergo Iesus [foras], portans spineam coronam et purpureum (purpor.) uestimentum. et dicit eis Ecce homo. 6 (188,1) cum ergo uidissent eum pontifices et ministri, clamabant dicentes Cruci fige, cruci fige [eum]. (189,10) dicit eis Pilatus Accipite eum uos et cruci figite: (190,9) ego enim non inuenio [in] eo causam. 7 (191,10) responde-

*ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι υἱὸν θεοῦ ἑαυ-
τὸν ἐποίησεν.* [8]*Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλᾶτος τοῦτον τὸν λόγον,
μᾶλλον ἐφοβήθη,* [9]*καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ λέ-
γει τῷ Ἰησοῦ Πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν
αὐτῷ.* [10]*λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι
ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε;* [11]*ἀπε-
κρίθη [αὐτῷ] Ἰησοῦς Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν κατ' ἐμοῦ οὐδεμίαν, εἰ
μὴ ἦν δεδομένον σοι ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ παραδούς μέ σοι μεί-
ζονα ἁμαρτίαν ἔχει.* [12]*ἐκ τούτου ὁ Πιλᾶτος ἐζήτει ἀπολῦσαι αὐ-
τόν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐκραύγαζον λέγοντες Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς,*

1. *νομον Babc Orig Hil* 912, *add ημων Aς* debet *ab Cyprian*, habet *c* *οτι ABacς Orig Hil*, qui *b* *υιον θεου εαυτον* (se dei *ab*) *Babc Origenes Cypr*, *εαυτον υιον* (*add* τοῦ *ς*) *θεου Aς* 2. *ουν ηκουσεν ABbcς*, audisset autem *a* 3. in praetorio *a* *παλιν ABbς, post εἰσῆλθεν ac* *λεγει ABcς*, ait *a*, dixit *b* 4. *τω ιησου ABς* = ad iesum *abc* 5. *αὐτῷ prius om a* dicit *bc*, ait *a* *ουν Babcς, om A* 6. *απολυσαι AB* = *σταυρῶσαί abcς* *σταυρωσαι* (*-ρωσε A*) *AB* = *ἀπολῦσαί abcς* 7. *αυτω Bac, om Abς* *ιησους AB, ὁ Ἰησοῦς ς*, iesus *b*, *add* et dixit *ac* *ουκ ABabcς Hil* 745, nullam *Iren* 250 *Cypr* 212 325 *ειχες* (haberes) *Babcς Iren Cypr Hil*, *εχεις A* *εξουσιαν κατ* (in *Iren et a?*) *εμου ουδεμιαν* (*om Iren*) *Babc Iren*, *εξουσιαν ουδεμιαν κατ εμου Aς*, potestatem adversum (in *Hil*) me *Cypr Hil* 8. *ην δεδομενην σοι B*, *ην σοι δεδομενον* (data) *Abς*, data tibi fuisset *a Iren* 250, datum (data *Hil Cypr*) tibi esset *c Cypr* 325 *Hil* 745, datum esset tibi *Cypr* 212 *ἄνωθεν om Hil* *παραδους* (*παραδιδους Aς*) *με σοι ABbcς*, me tibi tradidit *a* *μειζονα ABbς*, magnum *ac* 9. *εκ τουτου* (inde) *ABbς*, et ex hoc (inde *c*) *ac* *ο πιλατος Bac, post εζητει Aς, om b* illum dimittere *a* 10. *δὲ om Orig* 4,402[a] *εκραυγαζον B Orig*, *εκρυγαζον A*, *ἔκραζον ς*, clamabant *bc*, exclamaverunt *a* *εαν Aς Orig*, *αν B* *απολυσης ABaς Orig*, dimittes *b*, dimittis *c*

runt ei Iudaei Nos legem habemus, et secundum legem debet mori,
quia filium dei se fecit. [8](192,4) cum ergo audisset Pilatus hunc
sermonem, magis timuit, [9]et ingressus est praetorium iterum, et dicit
(dixit) ad Iesum Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei.
[10](193,10) dicit ergo ei Pilatus Mihi non loqueris? nescis quia potes-
tatem habeo cruci figere te et potestatem [habeo *om F*] dimittere [te
om F]? [11]respondit Iesus Non haberes potestatem aduersum me ul-
lam, nisi tibi esset datum (d. e. t.) (data) de super. propterea qui
tradidit me tibi maius peccatum habet. [12][et] exinde quaerebat Pila-
tus dimittere eum: Iudaei autem clamabant dicentes Si hunc dimittis,

*οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος. πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν ἀντιλέ-
γει τῷ Καίσαρι.* 13 *ὁ οὖν Πιλᾶτος ἀκούσας τῶν λόγων τούτων ἤγα-
γεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ βήματος εἰς τόπον λεγόμε-
νον λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ.* 14 *ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ
πάσχα. ὥρα ἦν ὡς ἕκτη. καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις Ἴδε ὁ βασιλεὺς
ὑμῶν.* 15 *οἱ δὲ ἐκραύγασαν Ἆρον ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. λέγει αὐ-
τοῖς ὁ Πιλᾶτος Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρ-
χιερεῖς Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα.* 16 *τότε οὖν παρέδωκεν
αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα σταυρωθῇ. Παρέλαβον οὖν τὸν Ἰησοῦν,* 17 *καὶ*

6. *ἐκραύγασαν οὖν ἐκεῖνοι*

1. *κεσαρος A* *πας ABbcς Orig*, omnis enim *a* *βασιλεα εαυτον* (*αυτον Bς*) *ποιων ABaς Origen*, regem facit se *b*, se regem facit c 2. *ο ουν πιλατος ακουσας ABbς*, cum audisset ergo pilatus *ac* *των λογων τουτων AB* = hos sermones *ac*, haec verba *a*, *τοῦτον τὸν λόγον ς* adduxit *b*, produxit *ac* 3. *επι* (*add τοῦ ς*) *βηματος ABς*, pro tribunali *abc* in loco c *λεγομενον ABς*, qui dicitur (appellatur *a*) *abc* 4. litostratus c *γαββαθα ABς*, gabtha c, gennetha *b*, gennaesa *a* 5. phaschae *a* *ην ως ABac*, quasi *b*, *δὲ ὡσεὶ ς* dicit *b*, ait *ac* 6. *οι δε εκραυγασαν* (*-σον A*, exclamaverunt *a*, clam. c) *Aacς* (*Orig* 4,402[a]), *εκραυγασαν* (clam.) *ουν εκεινοι Bb* *αρον αρον* (*om* c) *σταυρωσον αυτον ABabcς Origen* 3,434[c] 4,402[a], *αἶρε αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, σταύρωσον αὐτόν Orig* 3,246[c], *αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, σταύρου σταύρου αὐτόν* 3,639[d], *σταύρου σταύρου αὐτὸν καὶ αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον* 3,642[c], *αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον καὶ σταύρου σταύρου αὐτόν* 4,14[b] dicit *b*, ait *ac*
7. sacerdotes *a* 8. *ουκ ABbcς Orig* 4,402[b] *Iren* 258 *Hilar* 75, nos non *a Hilar* 558 *ουν ABbcς*, *om a* 9. *αυτον αυτοις ABaς*, eis illum *bc* *σταυρωθη ABacς*, cruci eum figerent *b*
9-p. 694,2. *παρὰ τῷ Ἰωάννῃ Παραλαβόντες οὖν αὐτὸν ἐπέθηκαν αὐτῷ, καὶ τὰ ἑξῆς ἕως τοῦ Ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν Orig* 3,543[c]
9. *ουν Babc, δε Aς* *ιησουν Babc, add και απηγαγον Aς*

non es amicus Caesaris. omnis qui se regem facit contradicit Cae-
sari: 13 Pilatus ergo cum audisset hos sermones, adduxit foras Iesum,
et sedit pro tribunali in loco (locum *FL*) qui dicitur lithostrotos (-tus
L), Hebraice (Hebraicae *F*, Hebraeice *al*) autem Gabbatha (Gabatha).
14 erat autem parasceue [paschae], hora quasi sexta. et dicit Iudaeis
Ecce rex uester. 15 (194,1) illi autem clamabant (-uerunt *F*) Tolle
tolle, cruci fige eum. (195,10) dixit eis Pilatus Regem uestrum cruci
figam? responderunt pontifices Non habemus regem nisi Caesarem.
16 (196,1) tunc ergo tradidit eis illum, ut cruci figeretur. (197,1) sus-
ceperunt autem Iesum et eduxerunt (dux.), 17 et baiulans (baiolans)

βαστάζων αὐτῷ τὸν σταυρὸν ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃ λέγεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ, [18]ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. [19]ἔγραψεν δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλᾶτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμμένον Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. [20]τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστὶ Ἑλληνιστὶ Ῥωμαϊστί. [21]ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων Μὴ γράφε Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπεν Βασιλεύς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. [22]ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος Ὃ γέγραφα, γέγραφα.

[23]Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέ-

1. *αυτω τον σταυρον Babc, τον σταυρον εαυτου (αὐτοῦ ς) Aς. κατὰ τὸν Ἰωάννην Ἰησοῦς ἑαυτῷ βαστάζει τὸν σταυρὸν καὶ βαστάζων αὐτὸν ἐξῆλθεν·* apud tres *Σίμων ὁ Κυρηναῖος αὐτὸν βαστάζει Orig* 3,543[d] *εξηλθεν ABbς Orig*, pervenit *ac* *τον λεγομενον ABς* = eum (*om ac*) locum qui dicitur (appellatur *ac*) *abc* 2. *τοπον ABabς, om c* *ο* (quod) *λεγεται Aac, ος λεγεται Bς, om b* *γολγοθ B* 3. *δυο ABacς*, duos latrones *a* 4. *εθηκεν Babcς, επεθηκεν A* 5. *ναζωραιος ABς* = nazarenus (-raenus *a*) *abc* 7. prope *bc*, in proximo *a* *ην ο τοπος της πολεως AB = ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος aς*, civitatem erat locus *bc* 8. *ελληνιστι* (et graece *c*) *ρωμαιστι* (= et latine) *Aabcς, ρωμαιστι ελληνιστι B* 9. *αρχιερεις AB et add* et principes *a*, principes *bc* 10. *εκεινος ABcς*, ipse *a, om b* *ειμι Aabcς, post ιουδαιων B* 11. *απεκριθη ABbcς, add* illis *a* 13. *τεσσερα A*

sibi crucem exiuit in eum qui dicitur caluariae locum, Hebraice (Hebraeice) Golgotha, [18]ubi eum cruci fixerunt, (198,1) et cum eo alios duos hinc et hinc, medium autem Iesum. [19](199,1) scripsit autem et titulum Pilatus et posuit super crucem: erat autem scriptum Iesus Nazarenus (-raenus) rex Iudaeorum. [20](200,10) hunc ergo titulum multi legerunt Iudaeorum (Iud. leg.), quia prope ciuitatem erat locus ubi cruci fixus est Iesus: et erat scriptum Hebraice (Hebraeice) Graece et Latine. [21]dicebant ergo [Pilato *om L*] pontifices (principes) Iudaeorum Noli scribere Rex Iudaeorum, [sed quia ipse dixit Rex sum Iudaeorum. *om F*] [22]respondit Pilatus Quod scripsi, scripsi. [23](201,1) milites ergo, cum cruci fixissent eum, acceperunt uestimenta eius, et fecerunt quattuor (IIII *F*) partes, uni cuique militi partem; et tuni-

ρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαν-
τὸς δι' ὅλου· [24]εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους Μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ
λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Διεμερί-
σαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον
κλῆρον. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν· [25]εἱστήκεισαν δὲ
παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς
μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή.
[26]Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν
ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ [αὐτοῦ] Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. [27]εἶτα λέγει
τῷ μαθητῇ Ἴδε ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν

1. και τον χιτωνα *ABς* = *om abc* 1.2. ην δε ο χιτων αρραφος (αραφος *A*, rudis *b*, *om a*) εκ των ανωθεν (de summo *a*, de super *b*) υφαντος (contexta *b*, sed texta *a*) δι (in) ολου *ABabς* (*Orig* 4,133[a] *Hil* 1069), de tunica autem quia de superiori parte non consutilis sed per totum textibilis fuit (textilis fuerat *Cypr*) *c Cypr* 196 2. ουν *ABabς*, *om c Cypr* non scindamus *abc Cypr* 3. sortiamur *abc Cyprian* περι αυτου *ABbcς Cypr*, *om a* εσται *ABς*, sit *abc Cyprian* πληρωθη *Babc*, *add* η λεγουσα *Aς* 4. ἑαυτοῖς *om b* επι τον ιματισμον μου *ABacς*, in meam vestem *b* 5. οι μεν ουν στρατιωται (et milites quidem) ταυτα εποιησαν *ABbcς*, *om a* ιστηκισαν *A*, stabat *c* 6. αυτου *ABbcς*, *add* maria *a* 7. η του κλωπα *ABς*, cleope *b*, cleophe *c*, cleophaes *a* και μαρια (*add* iacobi et maria *c*) η (*om B?*) μαγδαληνη (-nae *c*) *ABbcς*, *om a* 8. ιησους ουν ιδων *ABς*, iesus autem ut vidit *a*, cum vidisset autem iesus *bc* μητερα *A Bbς*, *add* suam *ac* 9. dicit *ab*, ait *c* αυτου *Aacς*, *om Bb* ιδε *B Orig* 4,6[d], ιδου *Aς*, ecce *abc Hilar* 612 10. ιδε *B*, ιδου *Aς*, ecce *abc Hilar* 613 καὶ *om a* απ *ABς*, ex *abc* ωρας *Babcς*, ημερας *A*

cam. erat autem tunica inconsutilis, de super contexta per totum: [24]dixerunt ergo ad inuicem Non scindamus eam, sed sortiamur de illa, cuius sit. ut scriptura (scribt. *F*) impleretur (inpl. *F*, impleatur *L al*) dicens Partiti sunt (Diuiserunt) uestimenta mea sibi, et super (in) uestem meam (uestimentum meum) miserunt sortem. et milites quidem haec fecerunt: [25](202,10) stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius et soror matris eius, Maria Cleopae (Cleophae), et Maria Magdalenae. [26]cum uidisset ergo Iesus matrem et discipulum [stantem] quem diligebat, dicit matri suae Mulier, ecce filius tuus. [27]deinde dicit discipulo Ecce mater tua. et ex illa hora accepit eam discipu-

αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἴδια. 28Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤδη πάντα τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει Διψῶ. 29σκεῦος ἔκειτο ὄξους μεστόν· σπόγγον οὖν μεστὸν τοῦ ὄξους ὑσώπῳ περιθέντες προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. 30ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν Τετέλεσται, καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.

31Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν (ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου), ἠρώτησαν τὸν Πιλᾶτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐ-

1. *Μετὰ τοῦτο Ἰησοῦς εἰδὼς ὅτι*

1. *αυτην ο μαθητης* (*add* ille *ac*) *Babcς*, *ο μαθητης αυτην A*   in sua *ab*, *om c*   post haec *Hilar* 224   *ειδως ο ιησους Acς*, *ιησους ειδως Bb Hilar*, videns iesus *a*   2. *ηδη παντα* (*π. ἤ. ς*) *τετελεσται ABς* = omnia consummata sunt *bc Hilar*, perfecta sunt omnia *a*   *ινα τελειωθη η γραφη ABbς Hil*, ut scriptura impleretur *c*, et consumantur scripturae *a*   ait *ac Hilar*, dixit *b Hilar* 215   *σκευος ABab*, *add οὖν cς*. et erat concha posita *Hil* 224   3. *σπογγον ουν μεστον του οξους υσωπω* (hyssopo *Hilar*, perticae *b*) *περιθεντες* (circumponentes *b*, admiscentes *Hil*) *Bb Hil*, hysopo admiscentes spongiam ergo plenam aceto cum felle permixtum componentes *c*, *οι δε πλησαντες σπογγον οξους και υσσωπω περιθεντες Aς*, hysopo circum dantes *a*   4. *αυτου τω στοματι ABς* = ori eius *abc Hil*   *οὖν om a*   5. *ο* (*om B*) *ιησους ABς* = *ante τὸ ὄξος bc Hil* 224, *om a*   *τετέλεσται*] *Hilar* 224 447 510 750   inclinato *bc*, inclinans *a Hilar* 447   7. iudaei autem *c*   7.8. *ινα μη μεινη* (remanerent *b*) *επι του σταυρου* (in cruce *c*, in crucem *b*) *τα σωματα εν* (*om b*) *τω σαββατω* (*om c*) *ABbcς*, ne sabbato manerent corpora in cruce *a*   8. *επει* (*επι A*) *παρασκευη* (cena pura *ab*) *ην ABς* = *ante ἵνα μὴ abc*   *γαρ AB bcς*, aut.. *a*   *ἡ om A*   *εκεινου ABab*, *ἐκείνη cς*   9 *seq. κατεαγωσιν αυτων τα σκελη ABcς*, frangerentur crura eorum *b*, crura illis frangere.tur *a*

lus in sua. 28(203,4) postea sciens Iesus quia [iam] omnia consummata sunt, ut consummaretur scriptura, dicit Sitio. 29uas ergo positum erat aceto plenum: illi autem spongiam plenam aceto hysopo circumponentes optulerunt ori eius. 30(204,1) cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit Consummatum est, et inclinato capite tradidit spiritum. 31(205,10) Iudaei ergo, quoniam parasceue erat, ut non remanerent in cruce corpora sabbato, erat enim magnus dies ille sabbati, rogauerunt Pilatum ut frangerentur eorum crura et tollerentur. 32uene-

τῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν. [32]ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ
μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συνσταυρωθέν-
τος αὐτῷ, [33]ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τε-
θνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, [34]ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν
• λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξεν, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.
[35]καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρ-
τυρία, καὶ ἐκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε.
[36]ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὀστοῦν οὐ συντριβή-

5. ἐξῆλθεν εὐθὺς

1. αρθωσιν ABbcς, add de cruce a 1.2. ηλθον ουν οι στρατιωται και του μεν πρωτου (primi quidem a, illius quidem primi bc) ABabcς Orig 4,176[c], τοῦ μὲν γὰρ πρώτου οἱ στρατιῶται Origenes 1,403[c] 2. κατεαξαν τα σκελη ABbcς Orig, crura fregerunt a alterius abc, add similiter ac 2.3. του συνσταυρωθεντος (συστ. ς Orig) αυτω (om a) ABabς Origenes, qui simul crucifixi erant cum eo c 3. ἐπὶ] ad abc ως (et a) ειδον ABabcς Orig 4,176[c], καὶ ἰδόντες Origenes 1,403[c] αυτον ηδη (om c) τεθνηκοτα A abcς, ηδη αυτον τεθνηκοτα B Origen 4,176[c], ὅτι ἐξέπνευσεν Orig 1,403[c] 4. αυτου τα σκελη ABcς Orig, crura eius ab των ABbς Orig 1,416[a] 4,176[c], ex ac 5. αυτου την πλευραν ABς, τὴν πλευρὰν αὐτοῦ abc Orig. (Iren 219) ευθυς εξηλθεν Acς, εξηλθεν ευθυς Bab Origenes, ἐξῆλθεν Orig 1,416[b]. (Iren 219) 6. μεμαρτυρηκεν ABbcς Origen, testificatur a αληθινη αυτου εστιν η μαρτυρια ABς Origen, verum est testimonium eius bc, test. eius v. est a 7. και εκεινος B Orig 4,176[c], κακεινος Aς Orig 1,416[b], et ille bc, et ipse a vere c και Aabc Orig 4,176[c], om Bς πιστευσητε Aς, πιστευητε B Orig 8. εγενετο γαρ ταυτα ABbcς, haec enim facta sunt illi a οστουν ABς Origen 2,621[e] 3,472[e] 4,176[b], ossum b, os suum c, ὀστοῦν αὐτοῦ Orig 4,176[c], ossum eius a συντριβησεται ABς Origenes 3,472[e], συντριβήσετε Origen 4,176[c], συντρίψετε Orig 2,621[e] 4,176[b], confringetis bc, confringitis a

runt ergo milites, et primi quidem fregerunt crura et alterius qui cruci fixus est cum eo: [33]ad Iesum autem cum uenissent, ut uiderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, [34]sed unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exiuit sanguis et aqua. [35][et qui uidit testimonium perhibuit, et uerum est eius testimonium, et ille scit quia uera dicit, ut et uos credatis. [36]facta sunt enim haec om F] ut scriptura (scribt. F) impleretur (inpleatur F, impleatur L), Os non

σεται αὐτοῦ. [37]*καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.*

[38]*Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πιλᾶτον Ἰωσὴφ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλᾶτος. ἦλθεν οὖν καὶ ἦρεν τὸ σῶμα αὐτοῦ·* [39]*ἦλθεν δὲ καὶ Νικόδημος ὁ ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μῖγμα σμύρνης καὶ ἀλόης, ὡς λίτρας ἑκατόν.* [40]*ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν.* [41]*ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη·* [42]*ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς*

1. *αυτου ABς Orig* 2,621^{c}, *ἀπ᾽* (ex *b*) *αὐτοῦ abc Orig* 4,176^{b}, *om Orig* 3,472^{e} 4,176^{c} altera *a*, alia *bc* *λεγει οψονται ABbcς*, viderunt *a* compunxerunt *abc* 3. philatum *a* *ιωσηφ B*, *ο ιωσηφ Aς* *απο AB*, *ὁ ἀπὸ ς*, ab *abc* arimathia *ac*, arimatia *b* 4. *ων μαθητης ABaς*, qui et ipse fuit discipulus (disc. erat *b*) *bc* *του Aς*, *om B* absconditus *a*, occulte *bc* 5.6. *καὶ ἐπέτρεψεν . . . αὐτοῦ om A* 6. *ηλθεν ουν και ηρε το σωμα αυτου* (*τοῦ Ἰησοῦ ς*) *Bς* = venerunt ergo et tulerunt illum (eum bc) *abc* *δε και ABbcς*, ergo *a* 7. qui venerat *bc*, is qui pridem venerat *a* *αυτον AB* = *τὸν ἰησοῦν abcς* *τὸ πρῶτον om a* *μιγμα Aς*, mixturam *abc*, *ελιγμα B* 8. *ως B*, *ωσει Aς* *ελαβον ουν ABbcς*, et acceperunt *a* *του ιησου Bbcς*, iesum *a*, *του θεου A* 9. *αυτο ABς* = illum *a*, eum *bc*, *add εν A* 9.10. *εθος εστιν ABbς*, est consuetudo *ac* 10. erat *ab*, fuit *c* in locum *a* 11. *καινόν*] *τὴν καινότητα τοῦ μνημείου Ματθαῖος καὶ Ἰωάννης ἱστόρησε Orig* 1,439^{c} 12. *ετεθη Aς Orig* 1,439^{b}, positus erat *bc*, *ην τεθειμενος B*. *μηδένα ἐκεῖ νεκρὸν γεγονέναι κατὰ τὸν Λουκᾶν καὶ τὸν Ἰωάννην Origenes* 1,439^{c} *των ιουδαιων ABcς*, *om b*

comminuetis (conm. *F*) ex eo. [37][et *om F*] iterum alia scriptura (scribt. *F*) dicit Videbunt in quem transfixerunt. [38](206,1) post haec autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathia, eo quod esset discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudaeorum, ut tolleret corpus Iesu: et permisit Pilatus. uenit ergo et tulit corpus Iesu: [39](207,10) uenit autem et Nicodemus, qui uenerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam murrae (myrrae) et aloes, quasi libras centum. [40](208,1) acceperunt ergo corpus Iesu et ligauerunt eum linteis cum aromatibus, sicut mos (consuetudo) Iudaeis est (est I.) sepelire. [41]erat autem in loco, ubi cruci fixus est, hortus et in horto monumentum nouum, in quo nondum quisquam positus erat: [42]ibi ergo propter parasceuen

ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν. [1] Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωῒ σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. [2] τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς Ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. [3] ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον· [4] ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ. ὁ δὲ ἄλλος μαθητὴς προέδραμεν τάχιον τοῦ Πέτρου καὶ ἦλθεν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, [5] καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. [6] ἔρχεται οὖν Σίμων

10. *κείμενα τὰ ὀθόνια,*

1. *τη δε μια ABabς*, postera autem die *c* *των σαββατων ABς* = sabbati *abc* 2. *μαρια Bς, μαριαμ A* *ερχεται ABς* = *ante* maria *abc* *πρωι ABς* = om *abc* *σκοτιας ετι ουσης ABς* = cum adhuc tenebrae essent *abc* *εις ABς*, ad *abcd* 3. *βλεπει ABacdς*, vidit *b* *εκ* (de *a*, a *bc*) *του μνημειου* (monumentum *ab*) *ABabcς*, ab osteo monimenti *d* *τρεχει ουν ABdς* = cucurrit ergo *bc*, et cucurrit *a* 4. *και προς ABbς*, et *a?cd* *τον αλλον ABς*, alium *bcd* 6. *εθηκαν αυτον ABbcdς*, illum posuerunt *a* 7. ille alius *bc*, alter *a*, alius *d* *ηρχοντο ABbdς*, ibant *a*, venerunt *c* *εἰς*] ad *abcd* 8. *οι* (ipsi *ab*) *δυο ομου ABabcς*, ambo in se *d* *ο δε αλλος A*, alius autem *d*, sed (*om b*) ille alius *bc*, ille autem *a*, *και ο αλλος Bς* 8.9. petro *abc*, ante petrum *d* 9. *πρωτος ABς* = prior *abcd* in *d*, ad *abc* *παρακυψας ABς*, proscultans *a*, prospiciens *d*, cum se inclinasset et prospexisset *bc* videt *ad*, vidit *bc* 10. *τα οθονια κειμενα Ac*, *κειμενα το οθονια* (lentia d) *Babdς* 10 *seq.* *ερχεται ουν* (*add και B*) *σιμων πετρος ακολουθων αυτω* (om b) *ABbcdς*, secutus est illum .t petrus *a*

Iudaeorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum. [1] (209,1) una autem sabbati Maria Magdalenae uenit mane, cum adhuc (athuc *F*) tenebrae essent, ad monumentum, et uidit (uidet *L*) lapidem sublatum a monumento. [2] (210,10) currit (cucurrit) ergo et uenit ad Simonem Petrum et [ad] alium discipulum, quem amabat (diligebat) Iesus, et dicit eis Tulerunt dominum [meum *F*] de monumento, et nescimus ubi posuerunt eum. [3] exiit (exit *F*) ergo Petrus et ille alius discipulus, et uenerunt ad monumentum: [4] currebant autem duo simul. et ille alius discipulus praecucurrit (praecurrit *F*) citius Petro et uenit primus ad monumentum, [5] et cum se inclinasset, uidit (uidet *FL*) posita linteamina, non tamen intro iuit. [6] uenit ergo Simon Pe-

Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεω-
ρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, [7]καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς
αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον
εἰς ἕνα τόπον. [8]τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν
πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδεν καὶ ἐπίστευσεν· [9]οὐδέπω γὰρ
ᾔδεισαν τὴν γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. [10]ἀπῆλ-
θον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. [11]Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς
τῷ μνημείῳ κλαίουσα. ὡς οὖν ἔκλαιεν, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον,
[12]καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους ἕνα πρὸς τῇ
κεφαλῇ καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
[13]καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι Γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς ὅτι

1. *θεωρει ABdς*, vidit *abc* 2. lentiamina *d* 2. 3. *επι* (positum super *d*) *της κεφαλης αυτου ου μετα των οθονιων* (lentiamine *d*) *ABbcdς*, *om a* 3. *αλλα ABbcdς*, *om a* 4. in uno loco *ab* *ο αλλος ABς*, alius *cd*, ille *b*, *om a* 4. 5. *ελθων πρωτος* (prior *cd*) *ABbcdς*, prior venerat *a* 5. in *d*, ad *abc* 6. *ηδεισαν ABadς*, sciebat *bc* a mortuis *abc et post* resurgere *d* 7. *παλιν προς εαυτους* (*αυτους B*) *οι μαθηται ABbς*, ad se iterum discipuli *d*, apud se discipuli *c*, discipuli ad se *a* *ειστηκει AB cdς*, flens stabat *a*, sedebat *b* 8. *τω μνημειω AB*, *τὸ μνημεῖον ς* *κλαιουσα Abc*, *εξω κλαιουσα* (et plorabat) *Bd*, *κλ. ἔξω ς*, *om a* *ως ουν ABcdς*, et cum *ab* *παρεκυψεν ABς*, .dspexit *a*, prospexit *d*, inclinavit se et prospexit *bc* *το Aς*, *om B* 9. *θεωρει ABbdς*, vidit *ac* *δύο*] *Orig* 1,621[a] 10. *και ABbcdς*, *om a* *το σωμα του ιησου ABbcdς*, iesus *a* 11. *και ABcς*, *om abd* *αυτη εκεινοι ABbdς*, ei *c*, ill. *a* *γυναι AB bcdς*, mulieri *a* *λεγει Abcς*, ait *a*, *και λεγει B*, *τινα ζητεις λεγει D*

trus sequens eum, et intro iuit (et intrauit) in monumentum, et uidit (uidet *L*) linteamina posita, [7]et sudarium, quod fuerat super (supra *FL*) caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in unum locum. [8]tunc ergo intro iuit et ille discipulus qui uenerat primus (prius *F*) ad monumentum, et uidit et credidit: [9]nondum enim sciebant (sciebat *L*) scripturam (scribt. *F*), quia oporteret (oportet *F*, oportebat *al*) eum a mortuis resurgere. [10]abierunt ergo iterum ad semet ipsos discipuli. [11](211,1) Maria autem stabat (sedebat) ad monumentum foris plorans. dum ergo fleret, inclinauit se et prospexit in monumentum, [12]et uidit duos angelos in albis, sedentes unum ad caput et unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Iesu. [13](212,10) dicunt ei illi Mulier, quid ploras? dicit eis quia tulerunt

ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. 14*ταῦτα εἰ-*
ποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ
οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν. 15*λέγει αὐτῇ Ἰησοῦς Γύναι, τί κλαίεις;*
τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστιν, λέγει αὐτῷ Κύ-
ριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν, κἀγὼ αὐ-
τὸν ἀρῶ. 16*λέγει αὐτῇ Ἰησοῦς Μαρία. στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐ-*
τῷ [Ἑβραϊστί] Ῥαββουνί (ὃ λέγεται διδάσκαλε). 17*λέγει αὐτῇ Ἰη-*
σοῦς Μή μου ἅπτου· οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα [μου]·
πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς Ἀναβαίνω

1. *εθηκαν* (*τεθεικαν D*) *αυτον ABDc et add καὶ ς*, eum posuerunt *ab* 2. vidit *c* 3. *ιησους prius AD, ο ιησους B?ς*, iesus *ac*, dominus *b* *ιησους alterum B, ο ιησους ADς* 4. *τινα AB Dabς*, aut quem *c* q.eres *a* at illa *c* *οτι . . . εστιν AB Dbcς*, eum hortulanum esse *a* ait *a* 5. *εβαστασας ABς*, portasti *a*, *ηρες D*, sustulisti *bcd* *εθηκας* (*τεθειкας D*) *αυτον ABDabc, αὐτὸν ἔθηκας ς* 6. *ιησους BD, ο ιησους Aς* *μαρια ADς, μαριαμ B* *στραφεισα* (*στρ. δε D*, et conversa *b*) *εκεινη λεγει ABDbcς*, illa stetit et ait *a* 7. *εβραϊστι BDbc, om Aaς* *ραββουνι* (*-νει B*) *ABς = ραββωνει Dbc* *λεγεται ABDaς*, interpraetatur *bc* *διδασκαλε ABbcς*, domine *a*, *κυριε διδασκαλε D* *ιησους BD, ο ιησους Aς* 8. *μου απτου AD abcς Orig* 1,234[c] 3,829[b] 4,155[c] 199[c] 240[b] *Iren* 331, *απτου μου B* nondum *abc Iren*, necdum *d* *μου alterum Aacς Origenes* 1,234[c] 3,829[b] 4,155[d], *om BDb Origen* 4,155[c] 199[c] *Iren* 9 *seq. πορεύου δὲ . . . πατέρα μου om c* 9. *πορευου δε* (*ουν D*) *BDabς Origen* 3,829[b] 4,285[e] *Hil* 1091, *ἀλλὰ πορεύου Orig* 4,155[c] *Iren*, *πορευου A Orig* 4,452[c] *προς τους αδελφους ABDabς Orig* 3,829[b] 4,285[e] 452[c] *Hil*, ad discipulos *Iren*, *om Orig* 4,155[c] *μου ABabς Orig* 3,829[b] 4,285[e] *et* 452[c] *cod Hil* 1091, *om D Orig* 4,452[c] *cod et Iren* 331 *αὐτοῖς*] *Orig Iren Hilar, τοῖς ἀδελφοῖς μου Orig* 4,155[c] *αναβαινω ABDabς Orig* 3,829[b] 4,452[c] *Iren Hilar* 783 1086 1088 1090 1091, *πορεύομαι Origenes* 4,155[c] 285[e] 357[e] *et add δὲ* 155[d], ibo *Hilarius* 1157

dominum meum, et nescio ubi posuerunt eum (eum pos.). 14haec cum dixisset, conuersa est retrorsum, et uidit (uidet *L*) Iesum stantem, et non sciebat quia Iesus est. 15dicit ei Iesus Mulier, quid ploras? quem quaeris? illa existimans (exest.) quia hortulanus (hortol.) esset (est), dicit ei Domine, si tu sustulisti (tulisti) eum, dicito mihi ubi posuisti eum: et ego eum tollam. 16dicit ei Iesus Maria. conuersa illa dicit ei Rabboni; quod dicitur magister. 17dicit ei Iesus Noli me tangere: nondum enim ascendi ad patrem meum: uade autem ad fratres meos,

*πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν καὶ θεόν μου καὶ θεὸν
ὑμῶν.* [18]*ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἀγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς
ὅτι ἑώρακεν τὸν κύριον καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.*

[19]*Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ σαββάτων, καὶ
τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταί, διὰ τὸν φόβον
τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει
αὐτοῖς Εἰρήνη ὑμῖν.* [20]*καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν καὶ τὰς χεῖρας καὶ
τὴν πλευρὰν αὐτοῖς. ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον.*
[21]*εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν Εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλ-*

3. *ἑώρακα*

1. *και* primum *ABDbς Orig*, et ad *ac Iren Hil* *και θεον μου AB Dbς Orig*, et ad d. m. *Hil* 1086 1088 1090 1091, deum meum *a*, ad deum meum *Hil* 783 1157, et (et ad c) dominum meum *cd* 1. 2. *θεον* (ad deum *Hil*) *υμων ABDabς Orig Hilar*, ad (om *d*) dominum vestrum *cd* 2. *μαρια ADς*, *μαριαμ B* magdalena *d* *αγγελλουσα ABad*, *απαγγελλουσα Dbcς* *μαθηταις ABabcς*, *add αυτου D* 3. *εωρακεν ADbcς*, *εωρακα Ba* iesum *b* *ταυτα ειπεν αυτη* (om *b*) *ABabς*, quia haec dixit et manifestavit eis *c*, *α ειπεν αυτη εμηνυσεν αυτοις D* 4. *ουσης ουν οψιας ABDbς*, cum ergo sero esset *c*, set cum sero factum esset *a* illo die una die *d* *σαββατων AB*, *των σαββατων Dς*, sabbatorum *bc*, sabbati *ad* 5. *μαθηται ABDa*, *add συνηγμένοι* (inclusi *b*) *bcς* 6. *ὁ om D* *εις το μεσον ABDς*, in medio *abcd* dicit *b*, ait *ac*, dixit *d* 7. his dictis *a* *εδειξεν* (-*ξε B*) *ABD* = *add αὐτοῖς abcς* *και τας AB* = *τας Dabcς* 8. *αυτοις ABD* = *αὐτοῦ bcς*, om *a* *εχαρησαν ουν* (autem *d*) *ABDcdς*, et gavisi sunt *ab* *οι μαθηται αυτου D* *ιδοντες τον κυριον* (iesu *b*) *ABDbcς*, om *a* 9. *ειπεν ABDς* = dicit *ab*, ait *c* *ουν αυτοις ABDbς*, illis ergo *a*, illis *c* *ο ιησους ABbς*, om *Dac* *υμιν ABDbcς*, vobiscum *a* 9 seq. *απεσταλκεν με AB Dacς Cypr* 131 155 195, me misit *b*

et dic eis Ascendo ad patrem meum et patrem uestrum et (ad) deum meum et deum uestrum. [18]uenit Maria Magdalenae (-ne *F*) adnuntians (annunt. *F*) discipulis quia uidi dominum, et haec dixit mihi. [19](213,9) cum ergo esset (esset ergo) sero die illo (illa) una sabbatorum, et fores essent clausae ubi erant discipuli [congregati om *FL*], propter metum Iudaeorum, uenit Iesus et stetit in medio [discipulorum *F*], et dicit eis Pax uobis. [20]et cum hoc (h. c. *L*) dixisset, ostendit eis manus et latus. (214,10) gauisi sunt ergo discipuli uiso domino. [21]dixit ergo eis iterum Pax uobis: sicut misit me pater, et ego

κέν με ὁ πατὴρ κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. [22]*καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησεν,*
καὶ λέγει αὐτοῖς Λάβετε πνεῦμα ἅγιον. [23]*ἐάν τινων ἀφῆτε τὰς*
ἁμαρτίας, ἀφέωνται αὐτοῖς· ἐάν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. [24]*Θω-*
μᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐ-
τῶν ὅτε ἦλθεν Ἰησοῦς. [25]*ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ Ἑω-*
ράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν
αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν
τόπον τῶν ἥλων καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ,

2. *τινος* 3. *ἀφίενται* *τινος*

1. *πεμπω ABς*, *αποστελλω D*, mitto *a b Cypr*, mittam *c* 1.2. *καὶ τοῦτο ... αὐτοῖς* om *Cypr* 195, *καὶ τοῦτο εἰπὼν* om *a* 1. *και AB dς* = om *Dbc Cypr* 131 155 *τουτο ABDbς Cypr*, haec *c* *ενεφυσησεν ABDς Orig* 4,388^{e} (3,525^{b}), insufflavit (insufl. *d*) *abcd Cypr* 155, inspiravit *Cypr* 131, *add αυτοις* (in eos) *Dd* 2. dicit *b*, ait *ac* *λάβετε πνεῦμα ἅγιον*] *Orig* 1,255^{d} 731^{c} 3,525^{b} 739^{c} 4,388^{e} *Cypr* 131 148 155 195 *εαν* (*ἂν ς Orig*) *τινων ADς Orig* 1,255^{d} 3,739^{c}, quorum *bc*, *αν τινος Ba Cyprian* *ἀφῆτε*] *Orig* 3,739^{c}, *ἀφίετε* 1,255^{d} 3. *αφεωνται AD*, remissa erunt *a*, *αφιενται Bς Origen*, remittuntur *bc*, remittentur *d Cyprian* *αυτοις ABDbcς Orig*, illi *a Cypr* *εαν* (*ἂν ς Orig*) *τινων ADς Orig*, et quorum *bc*, *αν* (et si *Cypr* 148) *τινος Ba Cyprian* 131 148 155 195 *κρατητε ABς Orig* 1,255^{d} 3,739^{c} = *κρατησητε Dabc Cypr* *καικρατηνται A*, detenta sunt (erunt *b*) *bcd*, tenebuntur *a Cypr* 4. *δε ABDbcς*, om *a* *των ιβ̄ D* *ο ABς*, om *D* dydymus *a* erat *bc*, fuit *a* 5. *ὅτε*] quando *abc* *ιησους BD*, *ο ιησους Aς* *ελεγον ABDaς*, dixerunt *bc* ceteri *bc*, et alii *a* *μαθηται ABabcς*, *add οτι D* 6. eis *bc*, ad eos *a* *εν ταις χερσιν ABabς Hil* 818, *εις τας χειρας Dc* 7. figuram *bcd Hil*, vestigium *a* *καὶ*] *ἐὰν μὴ Orig* 1,433^{c} misero *ac Hil*, mittam *bd* *τον δακτυλον μου ABabcς Hilar*, *μου* (om *d*) *τον δακτυλον Dd*, *τὴν χεῖρά μου Orig* 8. *τοπον Aabc Orig Hil*, *τυπον BDς* *και βαλω ... πλευραν αυτου ante 7 και βαλω D* *βαλω* (mittam) *την χειραν* (*χεῖρά ς*) *μου εις Abcς Hil*, *βαλω* (misero *a*, mittam *d*) *μου* (om *ad*) *την χειρα* (*τας χειρας Dad*) *εις BDad*, *ψηλαφήσω Orig* 1,433^{c} *αὐτοῦ τὴν πλευρὰν Orig*

mitto uos. [22]hoc cum dixisset, insufflauit (insufl. *F*), et dicit eis Accipite spiritum sanctum. [23](215,7) quorum remiseritis peccata, remittuntur (-ttentur *L*) eis, et quorum retinueritis, retenta sunt. [24](216,10) Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando uenit Iesus. [25]dixerunt ergo ei alii discipuli Vidimus dominum. ille autem dixit eis Nisi uidero in manibus eius figuram (fixuram *al*) clauorum [et mittam digitum meum in locum clauorum] et mit-

οὐ μὴ πιστεύσω. 26 Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυ-
ρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν Εἰρήνη ὑμῖν.
27 εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς
χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου,
καὶ μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ πιστός. 28 ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν
αὐτῷ Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. 29 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ὅτι
ἑώρακάς με, πεπίστευκας; μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.
30 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον

1. credam *bc Hilar* 818, sum crediturus *a* — *και ABDς* = autem *post* dies *c*, *om ab* — *ὀκτὼ*] *Origenes* 1,434[e] — *ησαν εσω* (*om Orig*) *οι μαθηται ABDς Origenes* 1,434[a], erant discipuli intus (simul *c*) *bc*, venit simul intus erant discipuli *a* — 2. *αυτου ABDς Orig* = *om abc* — *θωμας ABς Orig*, *ο θωμας D*, thomas *abc*, *add ἐπὶ τὸ αὐτὸ Orig* — *ερχεται ABabcς Orig Hil* 818, *add ουν D* — 3. *εις το μεσον ABDς Orig* 1,434[a], *ἐν μέσῳ abcd* (*Origenes* 1,434[e]) *Hilar* — *υμιν ABDbς Orig*, vobiscum *ac* — 4. dicit *b*, ait *ac*, dixit *d* — *τω θωμα ABDbcς Orig*, ad thoman *ad* — *φερε ABDς Orig* 1,433[d] 434[a] 4,240[b], infer *bc*, inice *Cypr* 287, adfers *d*, ostende *a* — *ωδε ABDbcς Orig*, *ante* digitum *a Cypr* — 5. *καὶ φέρε . . . πλευράν μου om Cypr* — *φερε ABD Orig* 1,433[d] 4,240[b], affer *c*, adfers *d*, mitte *ab* — manus *a* — *σου ABDacς Origen*, *om b* — *και βαλε* (*βάλλε Orig* 4,240, mitte) *ABDcdς Orig* 1,433[d] 4,240[b], *om ab* — in latere *c* — 6. *μη γινου ABς Orig* 1,433[d], *μη ἴσθι D*, noli esse *abcd Cypr* 287 — *απεκριθη ABCDabc Cypr*, *Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ς* — dicit *b* — 7. *ο κυριος ABDbς Orig* 3,98[b] *Cypr Hil* 922 923, tu es dominus *ac* — *ο θεος ABς Orig*, *θεος D* — *μου alterum*] *Orig Cypr Hil*, *add* es tu *Hil* 923 *cod* — dicit *b Cyprian*, ait *ac* — *ο ιησους ADς*, *ιησους B* — 8. *με ABCDbc Cypr* 287 *et add Θωμᾶ ς*, *om a Hil* 923 — *και πιστευσαντες BD abcς Orig* 4,209[ab] *Hil Cypr*, *πεπιστευσαντες A* — 9. *ουν ABDς* = *om abcd* — *σημεια ADabcς*, *add α B* — *ὁ om D*

tam manum meam in latus eius, non credam. 26 (217,9) et post dies octo (VIII *F*) iterum erant discipuli eius intus, et Thomas cum eis. uenit Iesus ianuis clausis, et stetit in medio et dixit Pax uobis. 27 deinde dicit Thomae Infer digitum tuum huc et uide manus meas, et affer (adfer *L*) manum tuam et mitte in latus meum, et noli esse incredulus sed fidelis. 28 (218,10) respondit Thomas et dixit ei Dominus meus et deus meus. 29 dicit ei Iesus Quia uidisti me, credidisti? beati qui non uiderunt et crediderunt. 30 multa quidem et alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quae non sunt scripta (scribta

τῶν μαθητῶν, ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· 31 ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν [αἰώνιον] ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

1 Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος, ἐφανέρωσεν δὲ οὕτως. 2 ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος δίδυμος καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. 3 λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος Ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. [καὶ] ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. 4 πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης ἔστη Ἰησοῦς ἐπὶ τὸν αἰγια-

1. μαθητων AB = add αυτου Dabcς   scripta sunt a   τω βιβλιω (βιβλω D) τουτω ABDbcς, hoc libro ad   2. πιστευσητε ADς, πιστευητε B   ιησους (ο ιησους Bς, om a) εστιν ο χριστος (om Iren) ο υιος ABaς Iren 206 Hil 907, iesus christus (add ipse c) est filius bc, ιησους χριστος υιος εστιν D   3. αιωνιον C?Db Iren, om ABacς   5. παλιν ο (om B) ιησους ABabcς, παλιν ante εφανερωσεν D   μαθηταις ABς = add αυτου Dabc   6. super b, ad ac   εφανερωσεν δε (add se c) ουτως ABDPbcς, om a   7. ησαν (add autem c) ομου ABDPbcς, et simul erant a   8. natanael ab   ο απο ABPς, ος ην απο Dbc, a a   chanaan c   του (υιοι Dabc) ζεβεδαιου ABDPabcς, add υιοι C   9. εκ των μαθητων (discentibus d) ABDPacdς, discipuli b   αὐτοῦ] eius d, add του pr D   eis bc, illos a   10. ερχομεθα ABDPbcς, add simul a   και alterum APbc, om BDaς   11. εξηλθον (-θαν D) ABDabcς, ηλθον P   ενεβησαν ABCDP, ἀνέβησαν ς   το πλοιον (naviculam a) BCDabc, add ευθυς APς   και εν ABDPς, et bc, om a   11. 12. επιασαν ουδεν ABDPbς, nihil ceperunt ac   12. πρωιας δε ηδη (om c) γενομενης (γεινομ. AC) ABDPbcς, sed cum mane factum esset a   iesus stetit a   ιησους ABCDP, ὁ Ἰησοῦς ς   επι (εις BPς) τον αιγιαλον ABCDPς, in littore abc

F) in libro hoc: 31 haec autem scripta (scribta F) sunt ut credatis quia Iesus est Christus filius dei, et ut credentes uitam habeatis in nomine eius. 1 (219,9) postea manifestauit se iterum Iesus ad mare Tiberiadis, manifestauit autem sic. 2 erant simul Simon Petrus, et Thomas qui dicitur Didymus, et Nathanahel (-nael F) qui erat a Cana (Chana al, Chanan F) Galilaeae (-leae F), et filii Zebedaei, et alii ex discipulis eius duo. 3 dicit eis Simon Petrus Vado piscari. dicunt ei Venimus et nos tecum. et exierunt et ascenderunt [in FL] nauem (noctem L), et illa nocte nihil prendiderunt. 4 mane autem iam facto

λόν· οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν. [5]λέγει οὖν
αὐτοῖς [ὁ Ἰησοῦς] Παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν
αὐτῷ Οὔ. [6]ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου
τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυον
ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων. [7]λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν
ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ Ὁ κύριος ἐστίν. Σίμων οὖν Πέτρος.
ἀκούσας ὅτι ὁ κύριος ἐστίν, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο (ἦν γὰρ γυ-
μνός) καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν· [8]οἱ δὲ ἄλλοι μαθη-
ταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον (οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς

1. tamen *bc*, enim *a* sciebant *a*, cognoverunt *bc* *λεγει ουν* (*ου pr D*) *ABDPbcς*, ait *a* 2. *ο* (*om B*) *ιησους ABDPbcς*, *om a et pr A* *παιδια μη τι ABDPbcς*, habetis aliquid *a* *προσφαγειον AD*, pulmentarium *bc*, pulmentum *a*, manducare *d* *εχεται A*, vos *a* dixerunt *d* 3. *ο δε ειπεν ABDPaς*, dicit *bc* *τα δεξια μερη ABDPς*, dextram partem *abc* 4. retem *b*, retia *c*, *om a* *εβαλον ουν* (ergo retia *c*, illi *a*) *ABPabcς*, *οι δε εβαλον D* 4.5. *ουκετι αυτο ελκυσαι* (*ειλκ. D*) *ισχυον* (*ισχυσαν APς*) *απο του πληθους των ιχθυων ABDPς*, non valebant trahere ea a multitudine piscium *c*, trah.re non poterant retiam prae multitudinem piscium *a*, prae multitudine piscium etiam non poterant retiam trahere *b* 5. dicit *ab*, dixit *c* ille discipulus *c* 6. *ο ιησους ABPς*, *ιησους D* *τῷ πέτρῳ om b* *εστιν ABPabcς*, *add ημων D* 6.7. *σιμων ουν* (et simon *a*) *πετρος ακουσας ABDPabς*, cum audisset autem simon petrus *c* 7. Petrus dominum suum secuturus praecingitur *Hilar* 850 8. *εβαλεν εαυτον ABPabcς*, misit se et salibit *d*, *ηλατο pr D*, *ηλλατο corr D* ceteri vero *b*, illi alii *c*, alii *a* 9. *τω πλοιαριω* (*τω πλοιω P*, navigio *b*, in navicula *a*, per naviculam *d*) *ηλθον* (*ηλθαν D*) *ABDP abdς*, navigaverunt *c* *ησαν μακραν ABDPς* = longe erant (erat *a*) *abc* a terram *b*, terra *a* *αλλ DPς*, *αλλα AB*, sed *bc*, *om a*

stetit Iesus in litore: non tamen cognouerunt discipuli quia Iesus est. [5]dicit ergo eis Iesus Pueri, numquid pulmentarium habetis? responderunt ei Non. [6]dixit eis Mittite in dexteram (dextram *F*) nauigii rete, et inuenietis. miserunt ergo, et iam non ualebant illud (illum *F*) trahere a multitudine piscium. [7](220,10) dicit ergo discipulus ille quem diligebat Iesus Petro Dominus est. Simon Petrus cum audisset quia dominus est, tunica (tunicam *F*) succinxit (succincxit) se, erat enim nudus, et misit se in mare: [8]alii autem discipuli nauigio uenerunt, non enim longe erant a terra, sed quasi [a] cubitis ducentis, [trahen-

ἀπὸ πηχῶν διακοσίων) σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. [9]*ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον.* [10]*λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν.* [11]*ἀνέβη Σίμων Πέτρος καὶ εἵλκυσεν τὸ δίκτυον εἰς τὴν γῆν μεστὸν μεγάλων ἰχθύων ἑκατὸν πεντήκοντα τριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.* [12]*λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Δεῦτε ἀριστήσατε. οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν Σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ κύριός ἐστιν.* [13]*ἔρχεται Ἰησοῦς καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως.* [14]*Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη Ἰησοῦς τοῖς μαθη-*

2. *εἶδαν ἀνθρακιὰν* 5. *ἰχθύων μεγάλων*

1. *απο πηχων* (*πηχεων A*, gubitis *b*) ***ABDPbcς***, cubitis *a* vi..nti *a* trahentes *bc*, trahebant *a* 2. *βλεπουσιν* ***ADPaς***, *ειδαν* ***Pbc*** *ανθρακιαν κειμενην* ***ABDPς*** = carbones incensos *abc* 3. *ὁ om* ***B*** adferte *bc*, adferitis *a* *απο* ***ABPς***, *εκ* ***D***, de *ac*, ex *b* 4. *νυν* ***ABDPς***, *ante ἐπιάσατε c*, *om ab* *ανεβη* ***ADPabς***, *ανεβη ουν* ***B***, tunc ascendit *c* traxit *ac*, trahit *b* 4.5. retiam *a*, retem *b*, retia *c* 5. *εις την γην* ***ACP***, *επι* (super) *την γην* ***BDd***, ad terram *abc*, *ἐπὶ τῆς γῆς ς* *μεστον* (plena c) ***ABPacς***, ***post** δικτυον* ***Db*** *μεγαλων* (*μεγων pr* ***D***) *ιχθυων* ***ADab***, *ιχθυων μεγαλων* ***Bcς*** 5.6. *ρνγ* ***D*** 6. dicit *bc*, ait *a* 7. *ο* ***ADς***, *om* ***B*** *ουδεις δε* (tamen ***bd***) ***ADbcdς***, et nemo *a*, *ουδεις* ***BC*** ausus est *c* *των μαθητων* ***ABDς***, ex discipulis eius *a*, discumbentium *c*, discentium *ante* audebat *b* 8. *ο κυριος εστιν* ***ABDabς***, ipse est dominus *c* *ερχεται* ***BCDab***, *add ουν* ***Aς***, tunc *c* 9. *ιησους* ***BD***, *ο ιησους* ***Aς*** *καὶ primum om c* *λαμβανει* ***ABDς***, sumpsit *a*, accepit *bc* *και διδωσιν* (dedit *ac*, dabat *b*) ***ABabcς***, *ευχαριστησας* (et bene dicens) *εδωκεν* ***Dd*** piscem *bc*, piscis *a* 10. manifestavit (ostendit *a*) se *abc* *ιησους* ***BCD***, *ο ιησους* ***Aς*** *μαθηταις* ***ABCa***, *add αυτου* ***Dbcς***

tes rete piscium *om pr L*.] [9](221,9) ut ergo descenderunt in terram, uiderunt prunas positas et piscem superpositum et panem. [10]dicit eis Iesus Afferte (Adferte) de piscibus quos prendedistis (prendistis *FL*) nunc. [11](222,9) ascendit Simon Petrus et traxit rete (retem *pr F*) in terram plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus: et cum tanti essent, non est scissum rete. [12](223,9) dicit eis Iesus Venite prandete. (224,10) et nemo audebat discumbentium interrogare eum Tu quis es? scientes quia dominus est (esset *FL*). [13](225,9) et uenit Iesus et accepit panem et dat (dedit *F*) eis, et piscem similiter. [14](226,10) hoc iam tertio manifestatus est Iesus discipulis [suis *om*

ταῖς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. [15]ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι
Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς Σίμων Ἰωάνου, ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; λέγει
αὐτῷ Ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ Βόσκε τὰ ἀρ-
νία μου. [16]λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον Σίμων Ἰωάνου, ἀγαπᾷς με;
λέγει αὐτῷ Ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ Ποίμαινε
τὰ πρόβατά μου. [17]λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον Σίμων Ἰωάνου, φιλεῖς
με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον Φιλεῖς με; [καὶ]
εἶπεν αὐτῷ Κύριε, πάντα σὺ οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέ-
γει αὐτῷ Ἰησοῦς Βόσκε τὰ πρόβατά μου. [18]ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι,

4. πάλιν λέγει αὐτῷ   8. λέγει

1. postquam surressit (cum resurrexisset c) a mortuis *bc*, postquam a mortuis resurrexit *a*   dicit *b*, ait *ac*   1.2. *τω σιμωνι πετρω ο ιησους ABbς*, *ο ιησους τω σιμωνι πετρω Dc*, iesus petro *a*   2. *ιωανου CD*, *ιωαννου Babd*, *ιωνα Aς*, bariona c   diligis c, diliges *b*, amas *a*   *πλεον* (*πλειον Aς*) *τουτων ABDς = om abc*   dicit *bc*, ait *a*   3. *συ οιδας οτι φιλω* (amo) *σε ABDbcς*, *om a*   dicit *bc*, ait *a*   *αυτω ABabcς*, *add ο ιησους D*   Petro dicit beato Pasce agnos meos, et iterum Pasce oviculas meas *Lucif* 190. pasce oves meas *ter Hilar* 904   *αρνια ABς*, *προβατα D*, oves *abcd*   4. dicit *ab*, ait c   *παλιν* (iterum) *ABadς*, *ante λεγει Cb*, *om Dc*   *δευτερον* (secundo) *ABDcς*, *om abd*, *add ο κυριος D*   *ϊωανου D*, iohanis *d*, *ιωαννου Bb*, iohannes *a*, *ιωνα Aς*, bariona *c*   diligis c, diliges *b*, amas *a*   5. *συ οιδας οτι φιλω* (amo) *σε ABDbcς*, *om a*   dicit *b*, ait *ac*   *ποιμενε D*   6. *τα προβατα* (oves *acd*, oviculas *b*) *μου ABabcdς*, *μου τα προβατα D*   *τὸ om C*   *ϊωανου D*, iohanis *d*, *ιωαννου Bb*, iohannes *a*, *ιωνα Aς*, bariona c   7. *και BDcς*, *om Aab*   8. *ειπεν Bς*, *λεγει ADb*, ait *ac*   *αυτω ADabcς*, *om B*, *add* etiam *b*   *κυριε ABDbcς*, *post οἶδας a*   *παντα συ* (*om c*) *οιδας* (nosti *ac*, scis *d*) *BCDacd*, *συ παντα οιδας Aς*, tu scis omnia *b*   *γινώσκεις*] nosti *b*, scis *acd*   dicit *bc*, dixit *a*   9. *ιησους BC*, *ο ιησους Aς = om Dabc*   *προβατα BDς*, *προβατια AC*, oves *abcd*

FL], cum resurrexisset a mortuis. [15]cum ergo prandissent, (227,9) dicit Simoni Petro Iesus Simon Iohannis, diligis me plus his? dicit ei Etiam domine, tu scis quia amo te. dicit ei Pasce agnos meos. [16](228,10) dicit ei iterum Simon Iohannis, diligis me? ait illi Etiam domine, tu scis quia amo te. (229,9) dicit ei Pasce agnos meos. [17](230,10) dicit ei tertio Simon Iohannis, amas me? contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio Amas me? et dicit ei Domine, tu omnia scis, tu scis quia amo te. (231,9) dicit ei Pasce oues meas. [18](232,10) amen amen dico

ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες·
ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει καὶ
οἴσει [σε] ὅπου οὐ θέλεις. 19*τοῦτο δὲ εἶπεν σημαίνων ποίῳ θανά-*
τῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ Ἀκολούθει μοι.
20*ἐπιστραφεὶς ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς*
ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐ-
τοῦ καὶ εἶπεν Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; 21*τοῦτον οὖν ἰδὼν*
ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ Κύριε, οὗτος δὲ τί; 22*λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη-*
σοῦς Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ; σύ μοι

1. *ὅτε*] *οτι C* praecingebas *bc*, praecinges *a* *περιεπατεις ABDbς*, ibas *c*, ..bulas *a* *οπου ηθελες* (vi. *a*) *ABDacς*, *om b* 2. *χιρας pr D. Origenes* 1,421[a] *καὶ om a?* *αλλος ABbcς*, ..ter *a*, *αλλοι D* *σε ζωσει* (...git *a*) *Aabcς*, *ζωσει σε B*, *σε ζωσουσει D* 3. *οισει ABς*, ducet *c*, ducit *b*, *απαγουσιν D*, ducent *d* *σε ADac*, *om Bbς* *ου ABς* = *συ ου a?bcd et corr D*, *συ pr D* *τουτο ABabcς Orig* 1,421[b], *ταυτα D Orig* 1,309[d] quam mortem *a* 4. *και τουτο ειπων ABDbcς*, *om a* dicit *b*, ait *ac* 5. *επιστραφεις ABbc et C? Orig* 4,437[e] 440[e], *επιστρ. δε Dς*, et conversus *a* *βλεπει ABDς Orig*, vidit *abc* illum discipulum *bc* *ο ABς Orig*, *om D* 6. *ακολουθουντα ABDabς Orig* 4,437[e] 440[e] (438[b]), *ante* quem diligebat c *εν τω δειπνω ABDacς Orig*, ad cenam *b* *ἐπὶ τὸ στῆθος*] *Orig*, non *ἐν τῷ κόλπῳ* 4,440[e] *αυτου ABDabς*, iesu *a* 7. *εἶπεν*] *add αυτω D* *παραδιδους ABς Orig* 4,437[e] 440[e], *παραδιδων D*, tradet *abc*, tradidit *d* *ουν BDabc Orig* 4,437[e], *om Aς* cum vidisset *bc*, videns *a* 8. dicit *bcd*, ait *a* *τω* (*αυτω pr D*) *ιησου ABDς Orig* 4,437[e] 438[b] = ad iesum *abcd* 9. *εαν ABDς Orig* 4,438[a] = sic *bc* *αυτον θελω ABDaς Origenes*, volo eum *bc* *μενειν* (*μαινειν A*, remanere *b*, perm. *c*) *ABabcς*, *μενειν ουτως D*, sic manere *d* *συ ABDbcς Orig*, interdum tu *a* 9 *seq.* *μοι ακολουθει ABDabc Orig*, *ἀκολούθει μοι ς*

tibi, cum esses iunior, cingebas te et ambulabas ubi uolebas: cum
autem senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget et ducet quo
[tu] non uis. 19hoc autem dixit significans qua morte clarificaturus
esset deum. et hoc cum dixisset, dicit ei Sequere me. 20conuersus
Petrus uidit illum discipulum quem diligebat Iesus sequentem, qui et
recubuit in caena (cena *FL*) super pectus eius et dixit Domine, quis
est qui tradet (tradit *L*, tradidit *F*) te? 21hunc ergo cum uidisset
Petrus, dicit Iesu Domine, hic autem quid? 22dicit ei Iesus Si sic
(Sic *V*, Si *al*) eum uolo manere donec ueniam, quid ad te? **tu me**

ἀκολούθει. [23] *ἐξῆλθεν οὖν οὗτος ὁ λόγος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ;* [24] *οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ ὁ γράψας ταῦτα, καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.* [25] *ἔστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδ' αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.*

2. *οὐκ εἶπεν δὲ αὐτῷ*

1. *εξηλθεν ουν ABbcς Orig*, et exiit *a* *ουτος ο λογος BDabc*, hic verbus *d*, *ο λογος ουτος Aς*, *ὁ λόγος Orig* 4,438^a in (aput bcd) fratres *abcd* *οτι ABabcς Origenes*, *και εδοξαν οτι D* 1.2. ille discipulus *a* 2. moritur *d*, moreretur *ab*, morietur c *και ουκ ειπεν αυτω* (*αυτο D*, illud *d*, *om a*) *ADabς*, *ουκ ειπεν δε αυτω* (illi autem) *Bc Orig* *οτι ABcς Orig*, *om Dab* 3. *αποθνησκει ABaς Origenes*, morietur bc, *αποθνησκεις D*, morieris d *αλλα D* *εαν ABDς Orig* = sic *abc* volo eum *c* *μαιναιν A* 3.4. *τι* (quid *bcd*, *om D*) *προς σε ABDbdς Orig et add* tu me sequere *c*, *om a* 4. *o alterum ADabcς Origen* 4,438^a, *ο και B* *τουτων ABDbcς Orig*, iesu *a* *και ο* (qui *b*, quis *a*) *BDabς*, qui et *c*, *και Aς Origen* 5. *ταῦτα*] *add* scimus *a* *εστιν η μαρτυρια αυτου Aabcς*, *εστιν αυτου η μαρτυρια D*, *αυτου η μαρτυρια εστιν B* 6. *εστιν δε* (*γὰρ Orig*) *και αλλα πολλα* (plura *d*, multa quidem *c*) *α* (quae, *οσα ADς*) *ABDcdς Origenes* 4,216^a, et alia (*add* quidem *b*) multa *ab* *ἰησοῦς*] *χριστος ιησους D*, *add* quae non sunt scripta in hoc libro *b* 7. *ουδ BD Origenes* 4,352^c, *ουδε Aς Orig* 4,13^a 216^a 95^d (3,630^c) *αὐτὸν*] ipsum facile *d* *χωρησαι* (*-σε D*) *ABDbcς Origenes* 4,13^a 352^c (3,630^c), capere posse *a*, *χωρήσειν Orig* 4,216^a 7.8. *τα γραφομενα βιβλια* (*add Ἀμήν ς*) *ABCDς Origenes*, eos qui scribendi sunt libros amen *c*, eos (et *a*) libros qui scriberentur (scribantur *a*) *ab* *κατα ιωαννην B*, *ευαγγελιον κατα ϊωαννην AC*, *ευαγγελιον κατα ιωανην* (iohanen) *ετελεσθη αρχεται ευαγγελιον κατα λουκαν*

sequere. [23] exiuit ergo sermo iste inter (in *FL*) fratres, quia discipulus ille non moritur. et non dixit ei Iesus [quia] non moritur, sed Si (Sic *F*) eum uolo manere donec ueniam (uenio *F*), quid ad te? [24] hic est discipulus qui testimonium perhibet de his et [qui *V*] scripsit (scribsit *F*) haec, et scimus quia uerum est testimonium eius. [25] sunt autem et alia multa quae fecit Iesus, quae si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scribendi sunt libros.

Explicit euangelium secundum Iohannem.

Dd, explicit evangelium secundum iohannem incipit secundum lucanum *a*, evangelium sec iohan explicit in deo incipit sec lucan *b*, explicit evangelium iohannis *c*

Post Matthaeum ***ponunt*** Marcum Lucam Iohannem ***ABCc*** ***Orig*** 2,412[ab] 3,440[ab] ***Irenaeus*** 197[b], Iohannem Lucam Marcum ***Dab***, ***post evangelia*** epistolas Iohannis et actus apostolorum ***D***

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΚΑΡΠΙΑΝΩ ΑΓΑΠΗΤΩ ΑΔΕΛΦΩ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ.

Ἀμμώνιος μὲν ὁ Ἀλεξανδρεὺς πολλὴν ὡς εἰκὸς φιλοπονίαν καὶ σπουδὴν εἰσαγηοχὼς τὸ διὰ τεσσάρων ἡμῖν καταλέλοιπεν εὐαγγέλιον, τῷ κατὰ Ματθαῖον τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περικοπὰς παραθείς, ὡς ἐξ ἀνάγκης συμβῆναι τὸν τῆς ἀκολουθίας εἱρμὸν τῶν τριῶν διαφθαρῆναι ὅσον ἐπὶ τῷ ὕφει τῆς ἀναγνώσεως· ἵνα δὲ σωζομένου καὶ τοῦ τῶν λοιπῶν δι' ὅλου σώματός τε καὶ εἱρμοῦ εἰδέναι ἔχοις τοὺς οἰκείους ἑκάστου εὐαγγελιστοῦ τόπους, ἐν οἷς κατὰ τῶν αὐτῶν ἠνέχθησαν φιλαλήθως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ πονήματος τοῦ προειρημένου ἀνδρὸς εἰληφὼς ἀφορμὰς καθ' ἑτέραν μέθοδον κανόνας δέκα τὸν ἀριθμὸν διεχάραξά σοι τοὺς ὑποτεταγμένους. ὧν ὁ μὲν πρῶτος περιέχει ἀριθμοὺς ἐν οἷς τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν οἱ τέσσαρες, Ματθαῖος Μάρκος Λουκᾶς Ἰωάννης· ὁ δεύτερος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, Ματθαῖος Μάρκος Λουκᾶς· ὁ τρίτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, Ματθαῖος Λουκᾶς Ἰωάννης· ὁ τέταρτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, Ματθαῖος Μάρκος Ἰωάννης· ὁ πέμπτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, Ματθαῖος Λουκᾶς· ὁ ἕκτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, Ματθαῖος Μάρκος· ὁ ἕβδομος, ἐν ᾧ οἱ δύο, Ματθαῖος Ἰωάννης· ὁ ὄγδοος, ἐν ᾧ οἱ δύο, Λουκᾶς Μάρκος· ὁ ἔνατος, ἐν ᾧ οἱ δύο, Λουκᾶς Ἰωάννης· ὁ δέ-

EVSEBIVS CARPIANO FRATRI IN DOMINO SALVTEM.

Ammonius quidem Alexandrinus magno studio magnaque industria unum nobis pro IIII euangeliis dereliquit: namque trium euangeliorum sensus exceptos omnes similes contentusque (*leg.* contextosque) Matthei euangelio quasi ad unum congestos adnexuit; ita ut eorundem, quantum ad tenorem pertinet lectionis, sequens iam stilus interruptus uideatur. uerum ut saluo corpore siue textu ceterorum, hoc est euangeliorum, propria et familiaria loca, in quibus eadem similiterque dixerint, scire possis ac uere disserere (*an* discere?), accepta occasione ex praedicti uiri studio alia ratione decem numero tibi titulos designaui. quorum primus quattuor (*delendum*) in se continet numeros in quibus similia ab uniuersis dicta sunt, Mattheo Marco Luca Iohanne; secundus, in quibus tres, Mattheus Marcus Lucas; tertius, in quibus tres, Mattheus Lucas Iohannes; quartus, in quibus tres, Mattheus Marcus Iohannes; quintus, in quibus duo, Mattheus Lucas; sextus, in quibus duo, Mattheus Marcus; septimus, in quibus duo, Mattheus Iohannes; octauus, in quibus duo, Marcus Lucas; no-

κατος, ἐν ᾧ περὶ τίνων ἕκαστος αὐτῶν ἰδίως ἀνέγραψεν. αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν ὑποτεταγμένων κανόνων ὑπόθεσις, ἡ δὲ σαφὴς αὐτῶν διήγησίς ἐστιν ἥδε. ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἀριθμός τις πρόκειται, κατὰ μέρος ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ πρώτου, εἶτα δευτέρου, καὶ τρίτου, καὶ καθεξῆς προϊὼν δι' ὅλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου· καθ' ἕκαστον δὲ ἀριθμὸν ὑποσημείωσις διὰ κινναβάρεως πρόκειται, δηλοῦσα ἐν ποίῳ τῶν δέκα κανόνων κείμενος ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει. οἷον εἰ μὲν α', δῆλον ὡς ἐν τῷ πρώτῳ· εἰ δὲ β', ἐν τῷ δευτέρῳ· καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τῶν δέκα. εἰ οὖν ἀναπτύξας ἕν τι τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ὁποιονδήποτε βουληθείης ἐπιστῆναί τινι ᾧ βούλει κεφαλαίῳ, καὶ γνῶναι τίνες τὰ παραπλήσια εἰρήκασι, καὶ τοὺς οἰκείους ἐν ἑκάστῳ τόπους εὑρεῖν, ἐν οἷς κατὰ τῶν αὐτῶν ἠνέχθησαν, ἧς ἐπέχεις περικοπῆς ἀναλαβὼν τὸν προκείμενον ἀριθμόν, ἐπιζητήσας τε αὐτὸν ἔνδον ἐν τῷ κανόνι ὃν ἡ διὰ τοῦ κινναβάρεως ὑποσημείωσις ὑποβέβληκεν, εἴσῃ μὲν εὐθὺς ἐκ τῶν ἐπὶ μετώπου τοῦ κανόνος προγραφῶν ὁπόσοι καὶ τίνες τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν· ἐπιστήσας δὲ καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν εὐαγγελίων ἀριθμοῖς τοῖς ἐν τῷ κανόνι ᾧ ἐπέχεις ἀριθμῷ παρακειμένοις, ἐπιζητήσας τε αὐτοὺς ἔνδον ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκάστου εὐαγγελίου τόποις, τὰ παραπλήσια λέγοντας εὑρήσεις.

nus, in quibus duo, Lucas Iohannes; decimus, in quibus singuli de quibusdam proprie scripserunt. et quidem subiectorum titulorum id est argumentum: clara uero eorum narratio haec est. etenim per singula loca euangeliorum quidam numerus uidetur appositus, paulatim incipiens a primo, deinde secundo, postremo tres (*sic*), et per ordinem librorum finem usque progrediens. itaque per singulos numeros supputatio per minii distinctionem inuenitur incerta (*l.* inserta), significans cui (*addendum* de) decem titulis appositus numerus dinoscitur. ueluti si quidem primum (*leg.* I), certum est in primo; si uero (*add.* II), in secundo; et eodem modo usque ad X. si igitur euoluto uno qualicumque de IIII euangeliis cuilibet capitulo uelis insistere, et rescire qui similia dixerint, et loca propria agnoscere singulorum, in quibus eadem sunt prolocuti, eiusdem sensus quem tenes relegens propositum numerum, quaesitumque eum (*sic*) in titulo quem demonstrat tituli (*leg.* minii) subnotatio, continuo scire poteris ex superscriptionibus quas in fronte notas (*l.* notatas) inuenies, qui aut quot de his quae inquiris similia dixerint: ueniens etiam ad reliqua euangelia per eundem numerum quem continens (*leg.* contines), uidebis appositos per singulos numeros atque eos in suis propriisque locis similia dixisse repperies.

[INCIPIT PRAEFATIO S. EVSEBII HIERONYMI IN QVATTVOR EVANGELIA.]

BEATO (BEATISSIMO) PAPAE DAMASO HIERONYMVS [SALVTEM].

Nouum opus me facere (facere me) cogis ex ueteri (uetere), ut post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa quasi quidam arbiter sedeam, et quia inter se uariant, quae sint illa quae cum Graeca consentiant ueritate decernam. pius labor, sed periculosa praesumptio, iudicare de ceteris (singulis), ipsum ab omnibus iudicandum; senis mutare linguam, et canescentem [iam] mundum ad initia retrahere paruulorum. quis enim doctus pariter uel indoctus, cum in manus (manibus) uolumen adsumpserit, et a saliua quam semel inbibit uiderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat (pror.) in uocem, me falsarium, me clamans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in ueteribus libris addere mutare corrigere? aduersum (-sus) quam inuidiam duplex causa me consolatur; quod et tu, qui summus sacerdos es, fieri iubes, et uerum non esse quod uariat etiam maledicorum testimonio conprobatur. si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda, respondeant quibus: tot sunt [enim] [exemplaria] pene quot codices. sin (si) autem ueritas est quaerenda de pluribus, cur (quur) non ad Graecam originem reuertentes ea quae uel a uitiosis interpretibus male edita (redita *Foroiuliensis*?) uel a praesumptoribus inperitis (imp.) emendata peruersius uel a librariis dormitantibus aut addita sunt aut mutata corrigimus? neque uero ego de ueteri (uetere) disputo [testamento], quod a septuaginta senioribus in Graecam linguam uersum tertio gradu ad nos usque peruenit. non quaero quid Aquila quid Symmachus sapiant, quare Theodotion (-tio) inter nouos et ueteres medius incedat. sit illa uera interpretatio quam apostoli probauerunt. de nouo nunc loquor testamento, quod Graecum esse non dubium est, excepto apostolo Matthaeo, qui primus in Iudaea euangelium Christi Hebraeis (Hebraicis) litteris edidit. hoc certe cum in nostro sermone discordat et diuersos riuulorum tramites ducit, uno de fonte quaerendum (-dus) est. praetermitto eos codices quos a Luciano et Hesychio (Hesicio, Esitio) nuncupatos paucorum hominum adserit peruersa contentio; quibus utique nec in ueteri (-re) instrumento (testamento) post septuaginta interpretes emendare quid licuit nec in nouo profuit emendasse, cum multarum gentium linguis scribtura (script.) ante translata doceat falsa esse quae addita sunt. igitur haec (hoc) praesens praefatiuncula pollicetur quattuor [tantum] euangelia, quorum ordo iste est, Matthaeus Marcus Lucas Iohannes, codicum Graecorum emendata conlatione, sed ueterum. quae ne multum a lectionis Latinae consuetudine discreparent, ita calamo temperauimus (imper.) ut his tantum quae sensum uidebantur mutare correctis reliqua manere pateremur ut fuerant.

Canones quoque, quos Eusebius Caesariensis episcopus Alexandrinum secutus (sequutus) Ammonium (Admon.) in decem numeros ordinauit, sicut in Graeco habentur expressimus. quod siquis de curiosis uoluerit nosse quae in euangeliis uel eadem uel uicina uel sola sint, eorum distinctione cognoscat. magnus siquidem hic in nostris codicibus error inoleuit, dum quod (*legendum* quod dum) in eadem re alius euangelista plus dixit, in alio, quia (*leg.* qui) minus, putauerint (-runt) addiderunt (*leg.* addi debere), uel dum eundem (eumd.) sensum alius aliter expressit, ille qui unum e quattuor primum legerat, ad eius exemplum ceteros quoque aestimauerit emendandos. unde accidit ut aput (apud) nos mixta sint (sunt) omnia, et in Marco plura Lucae atque Matthaei, rursum in Matthaeo [plura] Iohannis et Marci, et in ceteris reliquorum, quae [in] aliis propria sunt, inueniantur. cum itaque canones legeris, qui subiecti sunt, confusionis errore sublato et similia omnium [scies] et singulis sua quaeque restitues. in canone primo concordant quattuor (IIII), Matthaeus Marcus Lucas Iohannes; in secundo tres, Matthaeus Marcus Lucas; in tertio tres, Matthaeus Lucas Iohannes; in quarto tres, Matthaeus Marcus Iohannes; in quinto duo, Matthaeus Lucas; in sexto duo, Matthaeus Marcus; in septimo duo, Matthaeus Iohannes; in octauo duo, Lucas Marcus; in nono duo, Lucas Iohannes: in decimo propria unus quisque, quae non habentur in aliis, ediderunt. singulis [uero] euangeliis ab uno incipiens usque ad finem librorum dispar numerus increscit. hic nigro colore perscribtus (perscriptus) sub se habet (habeat) alium ex minio (mineo) numerum discolorem, qui ad decem usque procedens indicat, prior numerus in quo sit canone requirendus. cum igitur aperto codice uerbi gratia illut (illud) siue illut (illud) capitulum scire uolueris cuius canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis, et recurrens ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodem[que] statim canone ex titulo frontis inuento, illum quem quaerebas numerum eiusdem euangelistae qui et ipse ex inscribtione (inscript.) signatur inuenies, adque (atque) [e] uicinia (-na, -no) ceterorum tramitibus inspectis quos numeros e regione habeant adnotabis, et cum scieris (scies), recurres (-rris) ad uolumina singulorum, et sine mora repertis numeris quos ante signaueras, repperies et (*leg.* ea) loca in quibus uel eadem uel uicina dixerunt. [Opto ut in Christo ualeas et memineris mei (mei mem.), papa beatissime.]

[Explicit epistula Hieronymi (Explicit praefacio)].

[HIERONIMVS DAMASO PAPAE.] [Sciendum etiam (tamen), nequem (nequis) ignarum ex similitudine numerorum error inuoluat (inuolat), quod sicut (*leg.* scilicet) in subnotatione [canonum distinctorum in canone] quolibet (qual.) tres euangelistae bis [uel] ter uel quater aut etiam amplius eundem numerum per (et) ordinem habuerint (-runt) adnotatum, et quartus e contrario discrepantes (-pans), quod (quia) id [quod] tres illi in eo loco semel dixerint, quartus totiens (-ies) in corpore uoluminis sui ponat quotiens (-ies) diuersi numeri in eius canone positi sunt contra praedictorum numerorum continuatas similitudines. item si in uno quolibet eorum aut etiam duobus ibidem (*leg.* idem) in canone numerus bis ter [quater] aut eo amplius repperiatur in ordine conlocatus, et dispar (disparis) inueniatur in ceteris, dubium non erit quod id quod illius illorumue canonis (canones) numeris (numerus) bis ter[que] repetitum (*leg.* repe-

titur), ab his in uolumine semel dictum sit, [alter] alteri uero eorum totiens in uno atque eodem sensu loquantur quotiens (-ties) praetulerint in numerorum adnotatione (ann.) distantiam. hoc et (et hoc) in omnium nouem canonum conlatione seruabitur: ceterum in decimo quoniam propria singulorum tantum modo continentur, non potest contra id comparatio esse quod solum est.] [opto ut in Christo ualeas et memineris mei, beatissime papa.]

Canon I in quo quattuor

Mt	Mr	Lc	Ioh
8	2	7	10
11	4	10	6
11	4	10	12
11	4	10	14
11	4	10	28
14	5	13	15
23	27	17	46
23	27	34	46
23	27	45	46
70	20	37	38
87	139	250	141
87	139	250	146
98	96	116	40
98	96	116	111
98	96	116	120
98	96	116	129
98	96	116	131
98	96	116	144
133	37	77	109
141	50	19	59
142	51	21	35
147	64	93	49
166	82	94	17
166	82	94	74
209	119	234	100
211	121	238	21
220	122	239	77
220	129	242	85
220	129	261	88
244	139	250	141
244	139	250	146
274	156	260	20
274	156	260	48
274	156	260	96
276	158	74	98
280	162	269	122
284	165	266	55
284	165	266	63
284	165	266	65
284	165	266	67
289	170	275	126
291	172	279	156
294	175	281	161
295	176	282	42
295	176	282	57
300	181	285	79
300	181	285	158
302	183	287	160
304	184	289	170
306	187	290	162
306	187	290	174
310	191	297	69
313	194	294	172
314	195	291	166
314	195	291	168
315	196	292	175
318	199	300	176
320	200	302	178
320	200	302	180
325	204	310	184
326	205	311	188
326	205	313	194
328	206	314	196
331	209	315	197
332	210	318	197
334	212	321	201
335	214	324	199
336	215	317	198
336	215	319	198
343	223	329	204
348	227	332	206
349	228	333	208
352	231	336	209
352	231	336	211

explicit canon I in quo quattuor

Canon II in quo tres

Mt	Mr	Lc
15	6	15
21	10	32
31	102	185
32	39	79
32	39	133
50	41	56
62	13	4
62	13	24
63	18	33
67	15	26
69	47	83
71	21	38
72	22	39
72	22	186
73	23	40
74	49	85
76	52	169
79	29	86
80	30	44
82	53	87
82	53	110
83	54	87
83	54	112
85	55	88
85	55	114
88	141	148
88	141	251
92	40	80
94	86	97
94	86	146
103	1	70
114	24	41
116	25	42
116	25	165
116	25	177
121	32	127
122	33	129
123	34	147
130	35	82
131	36	76
135	38	78
137	44	167
143	57	90
144	59	12
149	66	35
149	66	43
153	69	36
164	79	144
168	83	95
168	83	206
170	85	96
172	87	98
174	91	99
176	93	101
178	95	102
178	95	217
179	99	197
190	105	195
192	106	216
193	107	121
193	107	218
194	108	152
194	108	219
195	109	220
198	110	221
199	111	173
201	112	222
203	114	270
205	116	224
206	117	232
208	118	233
217	127	240
219	128	241
223	130	243
225	134	245
226	133	244
229	135	137
229	135	246
242	137	237
242	137	248
243	138	249
248	143	209
248	143	253
249	144	254
251	146	255
253	148	204
258	150	257
259	151	258
264	155	156
269	154	228
271	42	230
278	160	263
281	163	268
285	166	265
285	166	267
296	177	280
296	177	284
301	182	286
308	189	305
312	193	299
316	197	293
317	198	295
322	202	309
338	218	322
339	219	325
340	220	327
342	222	323
344	224	328
346	225	330
353	232	337
354	233	338

explicit canon II

Canon III in quo tres

Mt	Lc	Ioh
1	14	1
1	14	3
1	14	5
7	6	2
7	6	25
59	63	116
64	65	37
90	58	118
90	58	139
97	211	105
111	119	30
111	119	114
111	119	148
112	119	8
112	119	44
112	119	61
112	119	76
112	119	87
112	119	90
112	119	142
112	119	154
146	92	47

explicit canon III

Canon IIII in quo tres

Mt	Mr	Ioh
18	8	26
117	26	93

Mt	Mr	Ioh
117	26	95
150	67	51
161	77	23
161	77	53
204	115	91
204	115	135
216	125	128
216	125	133
216	125	137
216	125	150
277	159	98
279	161	72
279	161	121
287	168	152
293	174	107
297	178	70
299	180	103
307	188	164
321	201	192
323	203	183
329	207	185
329	207	187
333	211	203

explicit canon IIII

Canon V in quo duo

Mt	Lc
3	2
10	8
12	11
16	16
25	46
27	48
28	47
30	49
34	194
36	162
38	53
40	52
41	55
43	123
46	153
47	134
48	191
49	150
51	59
53	125

Mt	Lc
54	54
55	170
57	61
58	60
60	171
61	64
65	172
66	66
68	105
78	108
84	111
86	109
93	145
95	160
96	182
96	184
102	69
104	71
105	193
107	73
108	115
110	118
119	126
125	62
127	128
128	132
129	130
132	81
134	120
138	168
156	57
158	226
162	161
175	200
182	187
182	189
183	198
187	199
197	272
213	235
221	181
228	139
231	179
231	215
232	142
234	136
236	135
237	138
238	140
240	141
241	175

Mt	Lc
255	202
256	205
257	213
261	207
262	212
265	157
266	155
266	157
267	158
270	229
272	231

explicit can. V

Canon VI in quo duo

Mt	Mr
9	3
17	7
20	9
22	11
44	126
77	63
100	98
139	45
145	60
148	65
152	68
154	71
157	72
159	73
160	76
163	78
165	80
169	84
173	89
180	100
189	103
202	113
214	120
215	124
224	131
246	140
247	142
250	145
252	147
254	149
260	152
263	153
275	157

Mt	Mr
282	164
286	167
288	169
290	171
292	173
298	179
305	185
309	190
311	192
330	208
337	217
341	221
347	226
350	229

expl. can. VI

Canon VII in quo duo

Mt	Ioh
5	83
19	19
19	32
19	34
120	82
185	215
207	101

expl. can. VII

Canon VIII in quo duo

Lc	Mr
23	12
25	14
27	16
27	28
28	17
84	48
89	56
91	61
100	75
103	97
247	136
277	216
335	230

expl. can. VIII

Canon IX in quo duo

Lc	Ioh
30	219
30	222
262	113
262	124
274	227
274	229
274	231
303	182
303	186
303	190
307	182
307	186
307	190
312	182
312	186
312	190
340	213
340	217
341	221
341	223
341	225

expl. can. IX

Canon X in quo Mt proprie

2	99	188
4	101	191
6	106	196
13	109	200
24	113	210
26	115	212
29	118	218
33	124	222
35	126	227
37	136	230
39	140	233
42	151	235
45	155	239
52	167	245
56	171	268
75	177	273
81	181	283
89	184	303
91	186	319

Canon X in quo Mt proprie

324	345	355
327	351	

expl. can. X in quo Mt proprie

Canon X in quo M^r proprie

19	74	101
31	81	104
43	88	123
46	90	132
58	92	186
62	94	213
70		

expl. can. X in quo Mr proprie

Canon X in quo Luc proprie

1	149	236
3	151	252
5	154	256
9	159	259
18	163	264
20	164	271
22	166	273
29	174	276
31	176	278
50	178	283
51	180	288
67	183	296
68	188	298
72	190	301
75	192	304
104	196	306
106	201	308
107	203	316
113	208	320
117	210	326
122	214	331
124	223	334
131	225	339
143	227	342

expl. can. X in quo Luc proprie

Canon X in quo Iohannes proprie

4	31	58	81	108	134	157	189	216
7	33	60	84	110	136	159	191	218
9	36	62	86	112	138	163	193	220
11	39	64	89	115	140	165	195	224
13	41	66	92	117	143	167	200	226
16	43	68	94	119	145	169	202	228
18	45	71	97	123	147	171	205	230
22	50	73	99	125	149	173	207	232
24	52	75	102	127	151	177	210	
27	54	78	104	130	153	179	212	
29	56	80	106	132	155	181	214	
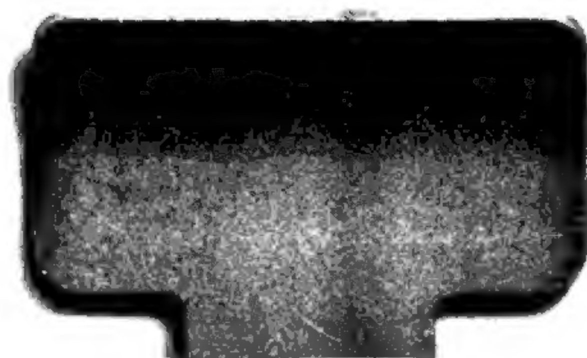
explicit canon X in quo Iohannes proprie